

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ ЖҮЙЕСІН ЖАҢҒЫРТУДЫҢ
ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФОРУМНЫҢ

ЖИНАҒЫ

СБОРНИК

МЕЖДУНАРОДНОГО ФОРУМА «КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ
ОСНОВЫ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ
И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»

PUBLICATIONS

OF THE INTERNATIONAL FORUM «CONCEPTUAL
FUNDAMENTALS OF MODERNIZATION OF THE EDUCATION
AND SCIENCE SYSTEM OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN»

II бөлім

Астана, 2023

Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі
«Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» ШЖҚ РМК

Министерство просвещения Республики Казахстан
РГП на ПХВ «Национальная академия образования им.И.Алтынсарина»

**«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ
ЖҮЙЕСІН ЖАҢҒЫРТУДЫҢ ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФОРУМНЫҢ**

**ЖИНАҒЫ
II бөлім**

**II часть
СБОРНИКА**

**МЕЖДУНАРОДНОГО ФОРУМА
«КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ
ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»**

**Part II of the
PUBLICATIONS**

**OF THE INTERNATIONAL FORUM
«CONCEPTUAL FUNDAMENTALS OF MODERNIZATION OF THE
EDUCATION AND SCIENCE SYSTEM OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN»**

Астана 2023

ӘӨЖ 37+001 (574)

ББК 74+72 (5Қаз)

Қ18

Бас редактор:

Тыныбаева М.А. – Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының президенті, PhD

Ғылыми редактор:

Булатбаева К.Н. – п.ғ.д., Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері

Редакция алқасы:

Резуанова Г.К., филол.ғ.к, доцент, Астана халықаралық университеті, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының жетекші ғылыми қызметкері;

Мұхамедханова А. К., тарих ғыл. кандидаты, қауымдастырылған профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері;

Жакиянова Ж.Г., PhD, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының жетекші ғылыми қызметкері;

Актанова А.С. ф.ғ.к., Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының жетекші ғылыми қызметкері;

Арғыматаева А.Ж., PhD, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының жетекші ғылыми қызметкері;

Ермолдина Э.Т., PhD, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының жетекші ғылыми қызметкері;

Смагулова М.Г., лингвистика магистрі, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің докторанты

«Қазақстан Республикасының білім және ғылым жүйесін жаңғыртудың тұжырымдамалық негіздері» халықаралық форумның жинағы.– Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – 2007 (782) б. – Қазақша, орысша, ағылшынша.

«Қазақстан Республикасының білім және ғылым жүйесін жаңғыртудың тұжырымдамалық негіздері» халықаралық форум аясында қазіргі білім беру саласының өзекті тақырыптары бойынша үш конференция өткізілді. Онда ғалымдар, педагог-практиктер, білім беру орталықтарының мамандары мен әдіскерлері, қосымша білім беру педагогтері, мектепке дейінгі ұйымдардың тәрбиешілері, докторанттар мен магистранттар білім беруді жақсартуға және ғылымның дамуына жәрдемдесуге бағытталған өз зерттеулерімен және практикалық тұжырымдарымен бөлісті.

Бұл жинақта сол конференциялардың материалдары (баяндамалар мен ғылыми мақалалар) жинақталған.

Мақалалардың мазмұны үшін авторлар жауапты.

ISBN 978-601-7353-51-3

© Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2023.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒARTY МИНИСТРЛІГІ
«Ы.АЛТЫНСАРИН АТЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ АКАДЕМИЯСЫ» ШЖҚ РМК
АСТАНА ҚАЛАСЫНЫҢ №66 МЕКТЕП-ЛИЦЕЙІ**

**ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ЖӘНЕ ОРТА БІЛІМ
БЕРУДІ ЖЕТІЛДІРУДІҢ ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ:
ЗАМАНАУИ ТРЕНДТЕР МЕН ІСКЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ**

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯ
ЖИНАҒЫ**

2023 ЖЫЛҒЫ 7-10 қазан

***OR11465474 «БІЛІМ МЕН ҒЫЛЫМ ЖҮЙЕСІН ДАМУДЫҢ ҒЫЛЫМИ
НЕГІЗДЕРІ» ҒЫЛЫМИ-ТЕХНИКАЛЫҚ БАҒДАРЛАМАСЫ***

1-СЕКЦИЯ
**«МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕ МЕН БІЛІМ САПАСЫ: ҒЫЛЫМ,
ТӘЖІРИБЕ, ӨЗГЕРІСТЕР»**
**«КАЧЕСТВО ДОШКОЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ:
НАУКА, ПРАКТИКА, ИЗМЕНЕНИЯ»**

**ВЛИЯНИЕ ТЕАТРАЛИЗОВАННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ЧТЕНИЯ
ХУДЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ НА ФОРМИРОВАНИЕ
МАТЕМАТИЧЕСКИХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ У ДЕТЕЙ 5-6 ЛЕТ В
УСЛОВИЯХ МИНИ-ЦЕНТРА**

Агапкина А.В.

Воспитатель, педагог-эксперт

Мини-центр при КГУ «Школа-гимназия №12 » отдела образования по городу Усть-Каменогорску управления образования ВКО

Андатпа: Бұл жобада орталықтағы 5-6 жастағы балалардың математикалық түсініктерін қалыптастыруға театрландырылған іс - шаралар мен көркем әдебиетті оқудың әсері туралы айтылады.

Аннотация: В проекте говорится о влиянии театрализованной деятельности и чтения художественной литературы на формирование математических представлений у детей 5-6 лет в условиях мини-центра

Abstract: The aim of this article is to show the influence of theatrical activities and fiction on the formation of mathematical representations at 5-6 years children in the minicenter

Актуальность. Огромную роль в умственном воспитании и в развитии интеллекта ребёнка играет математическое развитие. Математика обладает уникальным развивающим эффектом. Ее изучение способствует развитию памяти, речи, воображения, эмоций; формирует настойчивость и терпение. Математика – один из наиболее трудных учебных предметов. Потенциал педагога дошкольного учреждения состоит не в передаче тех или иных математических знаний и навыков, а в приобщении детей к материалу, дающему пищу воображению, затрагивающему не только чисто интеллектуальную, но и эмоциональную сферу ребёнка. Педагог дошкольного учреждения должен дать ребёнку почувствовать, что он сможет понять, усвоить не только частные понятия, но и общие закономерности. А главное познать радость при преодолении трудностей.

Духовная жизнь ребёнка полна лишь тогда, когда он живёт в мире сказок, творчества, воображения, фантазии. Театрально - игровая деятельность и мир сказки является ярким эмоциональным средством, воздействующим на воображение ребёнка словом, действием, музыкой и изобразительным искусством. Она доставляет детям большое удовольствие, приносит много радости. Однако, нельзя рассматривать спектакль, только, как развлечение. Восприятие кукольного спектакля – сложный психологический процесс, который формирует и умственные способности детей – развивает память, речь, усиливает навыки элементарных математических способностей. В педагогическом процессе нельзя опираться на усвоение детьми определённой суммы знаний, необходимо развивать их познавательную активность, способность к творчеству.

Для дошкольника содержание должно быть чувственно воспринимаемо, поэтому в работе с дошкольниками так важно применение занимательного материала (стихи, знания из истории математики, задания на развитие логического мышления, математические праздники и развлечения). Элементы театральной математики маскирует ту математику, которую многие считают сухой, неинтересной и далёкой от жизни детей. Ребёнку нужна активная деятельность, способствующая повышению его жизненного тонуса, удовлетворяющая его интересы, социальные потребности. Во время занятий по математике стихи, рассказы и сказки о цифрах, фигурах и т.д. оказывают влияние на развитие речи, требуют от ребёнка определённого уровня речевого развития. Если ребёнок не может высказывать свои пожелания, не может понять словесную инструкцию, он не может выполнить задание. Именно через использование элементов театральной, сказочной математики, отражаются и развиваются знания и умения, полученные на занятиях по математике, воспитывается интерес к предмету.

Цель проекта: Формирование математических представлений у детей в совместной игровой деятельности, через чтение художественной литературы и театрализованную деятельность.

Задачи проекта

- Закрепить математические представления о числах от 1 до 10
- выяснить, как часто встречаются числа в сказках, и определить, какие это числа;
- способствовать умению сравнивать предметы по величине;
- продолжать формировать умение классифицировать предметы;
- закрепить знания цветов;
- развивать познавательный интерес и активность к чтению;
- развивать логическое мышление, внимание, память;
- развивать эмоциональную сферу детей в игровой деятельности;
- воспитывать дружеские чувства детей друг к другу, согласовывая действия в игровой и учебной деятельности;
- воспитывать стремление, оказывать помощь тем, кто в ней нуждается, чувство коллективизма;
- воспитать бережное, внимательное отношение к окружающим людям, бережное отношение к миру вещей, миру природы.

Объект исследования: Произведения детской художественной литературы.

Предмет исследования: Процесс формирования математических представлений у детей 5-6 лет посредством театрализованной деятельности и чтения художественной литературы.

Проблема: Как с помощью элементов драматизации и чтения сказок можно изучать математику?

Гипотеза: если реализовать многогранные возможности театрализованной деятельности и сказки, то возможно более качественное усвоение математических представлений у детей старшего дошкольного возраста.

Предполагаемый результат:

1. Развитие у детей интереса к математике при помощи чтения сказок.
2. Активация позиции родителей как участников образовательного процесса.

Методы проекта: познавательные игровые занятия; игры-сказки; работа с математическими пособиями.

Тип проекта: обучающий, творческий.

По времени проведения: долгосрочный

Показатели диагностики подтвердили результаты наблюдения, что у детей уровень математических представлений ниже среднего уровня. Начиная работу над данным проектом, я провела анкетирование для родителей, задав им следующие вопросы:

1. Есть ли в сказках математика?

2. Влияет ли театрализованная деятельность и чтение художественной литературы на формирование математических представлений у детей 5-6 лет.

На 1-й вопрос только 30% ответили «да». Отвечая на 2-й вопрос, 40 % ответили да. Проведя анкетирование повторно, после всей проделанной работы, мнение родителей значительно поменялось. На 1-й вопрос 100% ответили «да».

Отвечая на 2-й вопрос, также 100% ответили да. Родители сами увидели многогранные возможности театрализованной деятельности и сказки, и как это повлияло на качественное усвоение математических представлений у детей старшего дошкольного возраста.

Основные этапы реализации проекта:

Планируемая работа	Ожидаемый результат	Сроки
1 этап - подготовительный		
Цель: самосовершенствование по данной теме.		
Диагностирование детей через наблюдение, беседу. Составление перспективного плана по реализации проекта. Подбор художественной литературы: Индивидуальное консультирование родителей и привлечение их к сбору наглядного материала и необходимой литературы. Привлечение родителей к созданию предметно-развивающей среды.	Собран необходимый материал для работы в данном направлении. Создана позитивная работа с родителями.	Первый этап
2 этап – практический		
Цель: реализация проекта в образовательную практику.		
Разработка конспектов занятий. Ежедневная работа с детьми: Словесные игры Настольно-печатные игры Беседы Чтение стихотворений, сказок Загадывание загадок.	У детей сформулировано математическое представление с помощью художественной литературы. Повысился познавательный интерес. Расширились коммуникативные и творческие способности детей. Обогатился словарный запас детей. Родители станут участниками образовательного процесса.	Второй этап
3 этап - заключительный		
Цель: подведение итогов, анализ результатов по реализации проекта. Определение дальнейших перспектив.		
Анализ результатов проекта,	Работа над проектом нашла	По итогам проекта

оформление результатов проекта. Анкетирование и опрос детей и родителей.	продолжение в дальнейшем воспитательно- образовательном процессе и превратилась в повседневную необходимость.	на педагогическом совете, на родительском собрании.

Числа в русских народных сказках.

Впервые с числами мы встречаемся в самом раннем детстве, когда читаем свои первые сказки. Абсолютно каждый человек, каждый из нас находясь в раннем детстве, слушал сказки. Почти все сказки возникли очень давно (более тысячи лет назад) – это настолько давно, что теперь никто даже не может узнать когда именно. Долгие века народные сказки играли в жизни человека такую же роль, как в наше время книги, журналы, газеты, телевидение, радио, интернет и другие распространенные источники информации.

Сказки – это настоящая бытовая энциклопедия прошлого, настоящего, и даже, возможно, будущего. Однажды, беседуя с детьми, я сказала: « Математика – настоящее волшебное сказочное царство. А цифры, числа, если вы сильно захотите, могут превратиться в удивительные сказочные персонажи и действия».

Теперь, когда я читала детям сказки, ребята стали обращать внимание на числа, которые там встречались. Число «три» встречается во многих пословицах и поговорках: «в трех соснах», «в три ручья», «с три короба» и так далее. Прочитав ряд сказок, мы обнаружили следующее:

Сказка «Царевна лягушка»

Было у царя **3** сына. **3** задания давал царь невестам: испечь хлеб, соткать ковёр и смотреть невест. Лягушка **3** раза превращалась в царевну. На царевну было наложено заклятие: **3** года быть лягушкой.

Сказка «3 медведя»

Главных героев – **3**. Всех предметов по **3**(кровати, миски, стулья).

Сказка «Хаврошечка»

Было у хозяйки **3** дочери: *Одноглазка, Двухглазка и Трёхглазка*. **3** раза засыпала Хаврошечка. **Сказка «Теремок»**

7 зверей заселялись в Теремок: муха, комар, мышка, лягушка, заяц, лиса, волк. Медведь – **8**-й – развалил Теремок.

Сказка «Илья Муромец»

Коня **3** месяца кормил пшеницей, через **3** зари выгуливал коня на шёлковом поле. В дремучем лесу был дуб в **3** обхвата, **30** богатырей и **30** коней. Святобогатырь спал **300** лет. Илья Муромец в Киеве прожил **200** лет.

«Сказка о попе и работнике его Балде»

Балда соглашается работать всего за **3** щелка.

Поп хочет погубить Балду, отправляет его к чертям собрать «недоимки за **3** года».

3 раза Балда в море «верёвку крутил». **3** раза мерился силой Балда с «посланным бесёнком».

«Сказка о рыбаке и рыбке» «Три девицы под окном» «Сказка о мёртвой царевне и о семи богатырях», «Сказка о золотом петушке»

По данной теме проекта были проведены следующие работы:

Занятие «Путешествие по сказкам», Занятие «Числа в сказках».

Анкетирование и Консультация для родителей «Математика в сказках»

Хороводная игра «Теремок»

Разучивание математических считалок.

Создали картотеку -Пальчиковые игры (на закрепление счета)

Совместная работа детей и родителей: создание настольного театра, выставка рисунков по сказкам.

Разучивание математических потешек

Создали Математические пазлы по сказкам

Чтение русских народных сказок, в которых есть числа. «Теремок», «Хаврошечка», «Илья Муромец», «Репка», «Три поросёнка», «Гуси лебеди», «Волк и семеро козлят», «Маша и три медведи», «Рукавичка», «Колобок». «Царевна лягушка».

Создали картотеку и Разучивали математические физминутки.

Игра в настольный театр по сказкам «Колобок», «Теремок», «Репка».

Музыкально-дидактические игры

Совместная работа детей и родителей- создание книжек-малышек со сказками

Игра в настольный театр по сказкам «Три медведя», «Маша и медведь»

Драматизация сказок «Колобок», «Репка», «Теремок», «Ру-ду-ду».

Подвижные игры «Путешествие», «Найди пару»,

«Живые числа», «Найди по звуку», «Встань на свое место»

Заключение. На заключительном этапе определены результаты и продвижения детей. Уровень знаний и интересов у детей повысился. Цель проекта достигнута - формирование элементарных математических представлений у детей в совместной игровой деятельности через чтение художественной литературы возможно. Гипотеза доказана - дети активны и заинтересованы. Процесс исследования детям понравился.

Выводы. Используя чтение художественной литературы, были закреплены элементарные математические представления о числах (закреплен количественный и порядковый счет, через тесную связь восприятия и познания окружающего мира. Дети вместе с родителями принимали активное участие в оформлении своей работы, в театрализованной деятельности, в выставках, в изготовлении картотек, в сборе необходимой литературы. У ребят улучшилась выразительность речи, изобразительные навыки. Проявилось бережное, внимательное отношение к окружающим людям, к миру вещей, природы, проявился острый интерес к слушанию сказок. Дети выяснили, что самое распространенное число, которое встречается в сказках – три. Как говорил М. В. Ломоносов: «Математику уже затем учить надо, что она ум в порядок приводит». Результаты проекта подтверждают эту истину.

Список использованных источников

1. Пропп В.Я. «Исторические корни Волшебной сказки», М., 1986.
2. Русская волшебная сказка. Антология, М., «Высшая школа», 1992.
3. Пушкин А.С. «Сказки», М., 1990.
4. Ласковый И. «Секреты «магических» чисел», М., 2004.
5. Лопатина А., Скребцова М., «Добрая математика», М., 2006.
6. Венгер Л. А., Дьяченко О. М. "Игры и упражнения по развитию умственных способностей у детей дошкольного возраста". - М. : Просвещение 1989 г.
7. Давайте поиграем. Математические игры для детей 5-6 лет. - Под ред. А. А. Столяра. - М. : Просвещение, 1991) .
8. Аникин В. П. К мудрости ступенька. О русских песнях, сказках, пословицах, загадках, народном языке: Очерки. - М. : Дет. лит., 1988.
9. Михайлова, З. А. Игровые занимательные задачи для дошкольников. - М. : Просвещение, 1985

10. Носова Е. А. "Предлогическая подготовка детей дошкольного возраста. Использование игровых методов при формировании у дошкольников математических представлений". -Л. : 1990г. стр. 47-62.
11. Федлер М. "Математика уже в детском саду". -М. : Просвещение 1981г. стр. 28-32, 97-99.
12. Математика для дошкольников: Кн. Для воспитателя дет. сада, Т. И. Ерофеева, Л. Н. Павлова, В. П. Новикова, М. : Просвещение, 1992.
13. «Сказки», Пушкин А.С., М., 1990.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҮЛГІЛІ ПРОЦЕСС САПАСЫНЫҢ ШАРТЫ РЕТІНДЕ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Айтмағанбетова Р.Б.

Қазақ тілі пәнінің мұғалімі

Койшибаева Г.Ш.

Қазақ тілі пәнінің мұғалімі

Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің № 16 бөбекжайы»
коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны
Қостанай қ., Қазақстан Республикасы

Андатпа: Мақалада Нарықтық экономика жолына түсе отырып, біздің еліміз әлемдік экономикалық кеңістікке, оның нарықтарына, оның ішінде және кәсіптік білім берудегі инновациялық технологиялар нарығынның қабылдануы және білім берудің міндеті жеке тұлғаның өзін-өзі дамытуға және өзін-өзі жетілдіруге бағытталған әлеуметтік-мәдени бағдар мен тіршілік етудің мүлдем жаңа түрін құру болып табылатыны талқыланады.

Аннотация: В статье рассматриваются, что, вступая на путь рыночной экономики, наша страна вступает в мировое экономическое пространство, его рынки, в том числе и рынок инновационных технологий в профессиональном образовании, и задачей образования является создание совершенно нового типа социокультурной ориентации и существования, направленного на саморазвитие и самосовершенствование личности.

Abstract: The article discusses that, entering the path of a market economy, our country enters the world economic space, its markets, including the market of innovative technologies in vocational education, and the task of education is to create a completely new type of socio-cultural orientation and existence aimed at self-development and self-improvement of the individual.

XX ғасырдың соңы - XXI ғасырдың басында болған Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық саласындағы түбегейлі өзгерістер ұлттық білім беру жүйесін реформалауды талап етті. Ел Президенті 2014 жылғы 17 қаңтардағы «Қазақстан жолы - 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Қазақстан халқына Жолдауында республиканың елу адамның қатарына кіру басымдықтарының бірі ретінде қазіргі заманғы білім беруді дамытуға назар аударды. Осы міндетті шешуді қамтамасыз ететін тетік ретінде Президент өз өлшемдері бойынша мемлекеттің экономикалық және қоғамдық жаңғыруына сәйкес келетін білім беру жүйесіне инновацияларды енгізу қажеттігін атап өтті.

Нарықтық экономика жолына түсе отырып, біздің еліміз әлемдік экономикалық кеңістікке, оның нарықтарына, оның ішінде және кәсіптік білім берудегі

инновациялық технологиялар нарығын қабылдады. Әлемдік экономиканың дамуының аса маңызды қозғаушы күші инновация, яғни өмірдің барлық салаларында тұрақты жаңару процесі болады. Кез-келген саладағы инновациялық технологиялар әлемдік нарықтардағы қатаң экономикалық күрес жағдайында бәсекелес елдер арасында өз рейтингін арттыруға мүмкіндік береді, бұл қажетті нәтижелерге қол жеткізуге ықпал етеді. Әрбір қазақстандықтың өмірінің барлық салаларындағы елеулі өзгерістерге байланысты төртінші жаңғыру контексіндегі Қазақстанның азаматтық қоғамының рухани жаңаруы қазіргі заманғы білім берудің барлық процестерін сипаттайды. Бұл кезең білім беруді жаңғырту үдерісіне заманауи талаптарға жауап беретін тиімді сипат бере алатын инновациялық идеяларды ұлттық деңгейде іздестіру арқылы белгіленді. Қазіргі әлемдік үрдіс оның классикалық моделінің дағдарысы салдарынан білім беру парадигмасының өзгеруі болып табылады. [1].

Білім берудің «білімдік» парадигмасының орнына жаңа - тұлғалық парадигма келеді. Үлгілік мектеп инновациялық мекемелер мен білім беру бағдарламаларына орын беретін оқытудың жаңа технологиялары қарқынды дамуда. Білім беруде инновацияларды енгізу - бұл әлемдік ауқымдағы негізгі әлеуметтік-педагогикалық проблемалардың бірі емес, мемлекеттің табысты дамуының аса маңызды құрамдас бөлігі, онда басты мақсат әрбір оқушының мүмкіндігі болғанда мемлекетке тән дәстүрлерге негізделген тәрбие мен білім беру жүйесін құру болып табылады.

Өз білімін өмір бойы жаңарту. Білім беру жүйесін реформалау проблемасы басымдыққа ие болды, білім беруді мемлекет қоғамдағы терең өзгерістердің, әлемдегі бәсекеге қабілеттілікті нығайтудың қозғаушы күші ретінде қарастырады. Білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың революциялық өзгерістері, педагогикалық шығармашылық еркіндігіне заңмен бекітілген құқық бүгінгі таңда кеңестік кезеңге тән тәрбиедегі біркелкі тәсілден алшақтауға мүмкіндік береді. Білім берудің міндеті жеке тұлғаның өзін-өзі дамытуға және өзін-өзі жетілдіруге бағытталған әлеуметтік-мәдени бағдар мен тіршілік етудің мүлдем жаңа түрін құру болып табылады.

ҚР Білім саласындағы мемлекеттік саясат тұжырымдамасында білім саласын реформалаудың стратегиялық бағдары "инновациялық шығармашылық ойлау түрі бар адамдардың жаңа генерациясын қалыптастыру идеясы, дамыған дүниетанымдық мәдениеті бар "атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру жөніндегі оқу жоспарларының икемділігі мен ұтқырлығына қол жеткізу қажеттілігі туындаған кезде оқытудың нысандары мен әдістерін таңдаудағы еркіндіктің барынша жоғарылығы, бағдарламаларды, оқу курстары мен пәндерді әртараптандыру, білім беруді дараландыру Инновациялық іздеу "тыныш арнаға" енеді және кез-келген мектептің имиджін сипаттайтын күнделікті, күнделікті фактор мен оқу процесінің құрамдас бөлігіне айналады, бұл қаланың қарапайым білім беру мекемесінен бастап шағын жинақталған ауылдық мектепке дейінгі өмір жүйесінің қажетті элементі болып табылады. Оқытушы қызметіндегі инновациялық технологиялар оқу процесінде қойылған мақсатқа ең жақсы қол жеткізуді қамтамасыз ететін оқыту әдістерін ұтымды пайдаланудан тұрады: оқытудың белсенді әдістерін, оқу материалын игеру процесіне белсенді ойлау және практикалық әрекеттерді енгізу. Белсенді оқыту негізінен мұғалімнің дайын білімді ұсынуына, оларды оқушыларға есте сақтауға және көбейтуге емес, белсенді танымдық және практикалық іс-әрекет процесінде білім мен дағдыларды өз бетінше игеруге бағытталған әдістер жүйесін қолдануды қамтиды. [2].

Дәлірек анықтау үшін-қазіргі білім беру кеңістігінде болып жатқан инновациялық процестердің ерекшеліктері білім беру жүйесінде оқу орындарының екі түрін ажыратуға болады: дәстүрлі және дамушы. Дәстүрлі жүйелер тұрақты

жұмыс істеуімен сипатталады, дамып келе жатқан жүйелер іздеу режимімен сипатталады, ал инновациялық процестер мынадай бағыттарда іске асырылады: білім беру процесінің жаңа мазмұнын қалыптастыру, жаңа педагогикалық технологияларды әзірлеу және енгізу, білім беру мекемелерінің жаңа, инновациялық түрлерін құру. Педагогикалық инновациялық технологияларды шартты түрде бөлуге болады:

- тұтастай алғанда бүкіл оқу орнын өзгертуге, онда жаңа оқу-тәрбие жүйесін құруға бағытталған инновациялар тұжырымдамалық идеялар;
- оқу-тәрбие процесінің жаңа нысандарын, технологиялары мен әдістерін әзірлеуге бағытталған инновациялар;
- басқарудың жаңа нысандары мен жүйелерін әзірлеуге бағытталған инновациялар.

Инновациялар нақты белгіленген мақсаттары мен міндеттері бар проблемалық алаңнан шығарылған кезде жүйелі инновациялық технологияларға көзқарасты неғұрлым мағыналы талап етеді. Олар оқушылар мен педагогтардың мүдделерін есепке алу негізінде құрылады және дәстүрлермен сабақтастық сипатында болады. Олар мұқият дайындалады, сарапталады және қажетті құралдармен (кадрлық, материалдық, ғылыми-әдістемелік) қамтамасыз етіледі. Қазақстанның әрбір педагогы қазіргі уақытта Қазақстанда кіріспеге бағдарланған мүлдем жаңа білім беру жүйесі қалыптасып жатқанын толық түсінуге тиіс. Ия, мұндай тектоникалық өзгеріспен білім беру жүйесінің түбегейлі модернизациясы жүреді: басқа мазмұн, тәсілдер, мінез-құлық, педагогикалық менталитет және дәстүрлі жүйе мен жаңаның сөзсіз қақтығысы ұсынылады. Иә, әрқайсымыздың алдымызда заманауи біліммен танысудың бірегей мүмкіндігін пайдалану таңдауы пайда болады, мұнда вариация принциптері жарияланады, бұл бірінші рет оқу орнының бүкіл педагогикалық ұжымына кез келген модель бойынша, соның ішінде авторлық модель бойынша педагогикалық процесті таңдауға және құруға мүмкіндік береді. [3].

Дәл осы бағытта білім беру прогресі қозғалады: оның мазмұнының әртүрлі нұсқаларын әзірлеу, білім беру құрылымдарының тиімділігін арттыруда заманауи дидактиканың мүмкіндіктерін пайдалану, жаңа идеялар мен технологияларды ғылыми әзірлеу және практикалық негіздеу. Айта кету керек, әртүрлі педагогикалық жүйелер мен оқыту технологияларының диалогын ұйымдастыру, апробация-тәжірибеде жаңа нысандарды, қосымша және баламалы мемлекеттік білім беру жүйесін қолдану, қазіргі жағдайда өткеннің тұтас педагогикалық жүйелерін пайдалану. Егер біз мұғалімдер бұл процесті дәстүрлі педагогика мен инновацияның қарама-қайшылығы ретінде қарастыратын болсақ, бұл үлкен қателік болады. Әрине, Кеңес-бір кездері білім беру жүйесі оған қойылатын талаптарға жауап берді және ең жақсылардың бірі болды. Бізді тәрбиелеген және үйреткен және оның гуманизмі мен сапасы үшін әрқашан риза болатын осы білім беру жүйесіне бас иеміз. Бірақ уақыт бір орында тұрмайды, ал бүгінде мұғалім қазіргі заманның кең спектрін басшылыққа алуы керек инновациялық технологияларды, идеяларды, мектептерді, бағыттарды ашуға уақыт жұмсамау, бірақ педагогикалық тәжірибенің барлық арсеналын пайдалану.

Бүгінгі таңда педагогикалық сауатты маман болу қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды тек инновациялық ортада жүзеге асыруға болатын білім беру технологияларының кең спектрін зерттемей-ақ мүмкін емес. Қазақстан Республикасындағы білім беру реформаларының негізгі бағыты педагог мамандығының беделін арттыру және еңбек нарығының, индустриялық-инновациялық дамудың қажеттіліктерін қанағаттандыратын жоғары білім сапасының

жоғары деңгейіне қол жеткізу міндеті болып табылады. Аталған міндет педагогикалық ЖОО жағдайында магистранттар мен докторанттарды даярлауға қатысты өзекті бола түсуде. Жоғары педагогикалық білім беру мазмұны білім берудің инвариантты (сырттан берілген және игерілген) және вариативті (әр студент жасаған) бөліктерін қамтиды. Біздің ойымызша, ұлттық идея бойынша педагогикалық білім беру мазмұны (кең мағынада) қазақ, қазақ, дүниежүзілік тарих пен мәдениетті қамтуы керек, яғни дәстүрлі және инновациялық құрамдастардың күрделі үйлесімін білдіретін төрт қабат: негізгі мәдени білім, университеттегі ғылыми және білім беру қызметінің әмбебап әдістері, пәндік және метапәндік деңгейлер туралы жаңартылған білімдер, когнитивтік-коммуникативтік жағдайдағы рефлексиялық көзқарастар мен реакциялар. [4].

Өздеріңіз білетіндей, жоғары педагогикалық білім мазмұнының дамуы мен жаңаруына сыртқы және ішкі факторлар әсер етеді. Кәсіби-педагогикалық білім беру мазмұнын дамытудың сыртқы факторларының қатарында, ең алдымен, білім берудің ұлттық мақсаттарын белгілейтін қоғамдық өмірді жаңғыртуды атап өту қажет. Мақсат қою елдің дәстүрлері мен мұраларын ескере отырып, қазіргі дамушы Қазақстан Республикасының мәдени, адамгершілік, әлеуметтік құндылықтарына негізделеді. Осыған сәйкес жоғары білімі бар маманның дайындық деңгейіне заманауи талаптар қойылады. Жаһандық әлемнің ұлттық дәстүрлері мен сын-тегеуріндерінде маман тұлғасының идеалы өзін-өзі бағалаумен, азаматтықпен, толеранттылықпен, Әлеуметтік және кәсіби өзін-өзі анықтауға және өзін-өзі жүзеге асыруға бағдарланумен, әдіспен сипатталады- өз бетінше шешім қабылдау және олар үшін жауап беру. Білім беру мазмұнын дамытудың сыртқы факторларымен қатар ішкі факторлар да маңызды орын алады. Ең алдымен-жоғары оқу орындарының профессорлық-оқытушылық құрамының зияткерлік, ғылыми-педагогикалық әлеуеті.

Жоғары педагогикалық білім беру мазмұнын жаңарту мәселесі үнемі өзекті болып қала береді және оның мазмұны соңғы онжылдықтарда айтарлықтай жаңартылуда. Осыған байланысты жоғары мектеп алдында қоғамның нақты Кадрлық қажеттіліктерін ескере отырып, жоғары педагогикалық білім беру мазмұнын жобалаудың тұжырымдамалық тәсілдерін әзірлеудің бірінші кезектегі міндеті туындайды. Мәселелердің маңызды шеңбері университеттердің педагогика кафедралары мен университеттердің педагогика факультеттерінің қызметімен байланысты. Дәл осы деңгейде жоғары педагогикалық білім беру мазмұнын жаңартудың ең негізгі мәселелерін қоюға және шешуге болады. Біз нені білдіретінін түсіндіреміз. Педагогикалық білім мемлекеттік және қоғамдық институт ретінде халықаралық байланыстардың күшеюіне байланысты әртүрлі мәдениеттердің үздіксіз және үздіксіз диалог өрісі болып табылады: академиялық ұтқырлық, мамандармен алмасу, бірлескен фирмалар құру, халықаралық жобаларды орындау. Сондықтан Абай атындағы ҚазҰПУ болашақ мұғалімнің санасының сапалы жаңа деңгейіне көшу мәселесін үнемі шешіп отырады, ол тек білім аудармашысы ғана емес, сонымен қатар оқушылардың өз бетінше оқу, құзыреттілікті және барлық кәсіби қызметті қалыптастыру негізінде жатқан Дағдылар мен дағдыларды игеру бойынша іс-әрекетін сауатты ұйымдастыра алатын мұғалім-тәлімгер болуы тиіс. Зерттеушілердің пікірінше, дәстүрлермен анықталатын әртүрлі кедергілер мен стереотиптерді «шығармашылықпен жою» ретінде инновациялық қызмет мәселелері қоғамның әлеуметтік-экономикалық және әлеуметтік-мәдени дамуының өтпелі кезеңдерінде әсіресе шиеленісе түседі. Сондықтан инновациялық қызмет мәселелері туындады.

елдің әлеуметтік-экономикалық салаларын ырықтандыру кезінде Қазақстанда алдыңғы орынға шықты.

Инновация (латын тілінен *inovatis*) – жаңалық, жаңалық, өзгеріс. Инновацияның ғылыми мәселелеріне алғашқылардың бірі болып өткен ғасырдың басында экономикалық даму теориясын инновациялық өсумен байланыстырған белгілі австриялық экономист Йозеф Шумпетер болды. Венгр зерттеушісі Б.Сантоның пікірінше, инновациялар идеялар мен өнертабыстарды іс жүзінде қолдану арқылы өзінің тұтынушылық қасиеттері бойынша жақсырақ тауарлар мен қызметтерді жасауға әкелетін әлеуметтік-экономикалық және әлеуметтік-мәдени процестер. Сонымен, инновация – бұл ғылыми жаңалықтардың әлеуметтік және экономикалық жаңалықтарға айналу тәртібі мен құралы (сөзбе-сөз айтқанда ғылыми жаңалықтың жаңа технологияда немесе өнімде жүзеге асуы). Жинақталған білімнің барлық жиынтығынан біздің мақсаттарымыз үшін тұрақты инновациялық қызмет қоғамдық өндірістің және тұтастай алғанда қоғам өмірінің азды-көпті дамып келе жатқан саласы болып табылатындығына назар аудару керек. Бұл туралы жарты ғасырдан астам уақыт бұрын атакты американдық зерттеуші Р.Аскафф ескерткен болатын: «Мәселені шешудің қуанышын, шешімі табылғанымен, оның ескірген және маңызды емес екендігі туралы ақпарат басып кетуі мүмкін, өйткені түпнұсқа мәселе қатты өзгерді».

Зерттеушілер инновациялық процестердің заңдылықтарын анықтады.

Біріншіден, циклдік сипат инновациялық процестің механизміне «кіріктірілген» көптеген кері байланыстарға байланысты туындайды: енгізілген инновация жүйенің одан әрі даму траекториясына әсер етеді. Барлық зерттеушілер бірауыздан, негізгі инновациялар деп аталатын маңызды (көбінесе пәнаралық) жаңалықтар пайда болғаннан кейін, әдетте, өнертабыстардың тұтас сериясының пайда болуынан тұратын мультипликативті триггер эффектісі деп аталады. «Инновацияның тізбекті реакциясы» термині тіпті тиімді ғылыми тұжырымдамадан гөрі метафора болуы ықтимал инновация мәселесінің тұжырымдамалық айналымына енгізілді. Дегенмен, оқшауланған инновациялар жоқ екені анық, өйткені жүйенің бір құрамдас бөлігінде енгізілген кез келген дерлік инновациялық идея басқа ішкі жүйелерді жаңғыртуды талап етеді. Кейбір зерттеулерде «инновацияның өмірлік циклінің қисығы», «инновациялардың таралуы» (модернизацияның кеңеюі), «инновациялар ұрпақтарының өзгеруі» сияқты сипаттамалар берілген. Инновацияның «толқын тәрізді» сипатын өткен ғасырдағы ресейлік зерттеуші Н.Д. Кондратьева сипаттаған.

Екіншіден, көптеген зерттеулерде инновациялық процестің көп компонентті сипаты атап өтіледі, оның ішінде зерттеулер, әзірлемелер, ішкі құрылымның әртүрлі үлгілерін енгізуге дайындық.СВПО-да бұрын болған және бүгінде болып жатқан барлық инновациялық процестер, біздің ойымызша, болуы мүмкін. екі түрге бөлінеді:

инновациялар қай жерде орын алатынына байланысты құрылымдық және мазмұндық (SVPO мазмұнының өзінде немесе оның құрылымы/презентация форматтарында). Сондай-ақ SVPO-дағы инновацияларды инновация деңгейлері бойынша типтеу мүмкін сияқты. Осы тұрғыдан біз мыналарды атап өтеміз:

-SVPO негізгі (радикал) инновациялар: олар SVPO іріктеу принципінің өзін түрлендіре отырып, білім мазмұнын айтарлықтай өзгертеді. Әдетте, олар бір уақытта білім берудің мазмұнын және оның құрылымын түбегейлі өзгертеді. Мысалы, жүйе құраушы фактор ретінде білім беру мақсаттарын өзгерту білім беру жүйесінің барлық құрамдас бөліктерінде негізгі қайта құруларды талап етеді.

-SVPO-дағы модификациялық инновациялар: бұл білім беру мазмұнына, принципті өзгертпей жекелеген блоктарды қосуға және/немесе оны құрылымдау тәсілдеріне қатысты ішінара өзгерістер. SVPO-дағы инновацияларға еліктеу: бұл өзгерістердің «сыртқы көрінісі» деп аталатын нәрсе, іс жүзінде ештеңе өзгермегенде, құбылыстар мен процестердің ескі белгілерін белгілеу үшін тек жаңа сөздер «ойлап шығарылады». SVPO-дағы мұндай өзгерістердің мысалы «трансформациялар» болуы мүмкін.

90-жылдардың басындағы педагогика бойынша мәтіндерде (бағдарламаларда, оқулықтарда). өткен ғасырда, «коммунистік» термині «гуманистік» сөзімен ауыстырылған кезде, басқа өзгерістерсіз. SVPO модернизациясы мен Қазақстандағы инновациялар интегралды педагогикалық үдеріс теориясының дамуымен байланысты болды. Жоғары педагогикалық білім мазмұнының іргелі негізі ретінде біртұтас педагогикалық процесс (БПП) теориясы 20 ғасырдың 70-жылдарының басынан бері дамыды. Педагогикалық процестің мәні туралы білім эволюциясын талдау ғалымдар педагогикалық процестің статусын бірқатар элементтердің өзара әрекеттесуі ретінде анықтағанын көрсетеді, олардың негізгілері қоршаған орта, оқушының белсенділігі және оның әрекеті болып табылады. Педагогикалық процестің мәнін зерттеушілер арасында Қазақстанда профессор Н.Д.-ның ғылыми мектебі ерекше орын алады. Педагогикалық процесті тұлғаның дамуына, оның қызмет субъектісі ретінде қалыптасуына әкелетін «объектендіру» және «объекттену» қарама-қайшылығын шешуге бағытталған субъектілердің өзара әрекеті ретінде қарастыратын Хмель. Н.Д. Хопс және оның шәкірттері мұғалімнің кәсіби қызметінің объектісі ретінде педагогикалық процестің мәнін негіздейтін ғылыми-педагогикалық зерттеулердің тұтас сериясының дамуының бастамасы болды. КПП теориясы негізінде жоғары педагогикалық білім мазмұны «Педагогика» базалық курсының құрылымдық мазмұны аспектісінде жетілдіре бастады. [5].

Жоғары кәсіби білім беруді жаңғыртудың шешуші аспектілерінің бірі оны құзыреттілік көзқарас негізінде құру болып табылады. Бұл қазақстандық жоғары кәсіби білімнің еуропалық білім кеңістігіне интеграциялануымен және мамандарды ұйымдастырудағы негізгі әдістемелік тәсілдерді бір жүйеге келтіру қажеттілігі және «Қазақстан Республикасының жаңа формациядағы педагогының үздіксіз педагогикалық білім беру тұжырымдамасы», «ҚР жоғары педагогикалық білім беру тұжырымдамасы» сияқты құқықтық және стратегиялық құжаттарда көрініс тапты. Қазақстан Республикасы» және т.б. Қазақстанның басқа типтегі қоғамдық дамуға, өркениетті қоғамның жоғары деңгейіне өтуі жастар тәрбиесіне жаңа талаптар қойып отыр. Қазақстан Республикасы этникалық біркелкі еместігімен сипатталады. Мұнда 140-қа жуық ұлт пен ұлыстың өкілдері тұрады. Еліміздің көпұлттылығы діни конфессиялардың алуан түрлілігін және олардың қоғамдық өмірдегі рөлінің артуын анықтайды. Сондықтан Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінде «Қазақстан Республикасындағы студент жастарға ұлттық тәрбие беру тұжырымдамасы» әзірленіп, 2009 жылдан бастап «Ұлттық тәрбие негіздері» практикалық-бағдарлы курсы енгізілді, «Қазақстан Республикасындағы студент жастарға ұлттық тәрбие берудің жалпы білім беру жүйесі» бағдарламасына енгізілді. Әлемдегі және елдегі жаңа әлеуметтік-экономикалық жағдайларда студент жастармен тәрбиелік қызметтің басым бағыттарын ұсынады: этносаралық толеранттылықты тәрбиелеу, этносаралық қарым-қатынас мәдениеті, рухани-адамгершілік патриоттық тәрбие, жастардың девианттық, деструктивті мінез-құлқының алдын алу және т.б. .

2010 жылы Абай атындағы ҚазҰПУ-де «Шағын жинақталған мектептерде мұғалімдерді оқыту және үздіксіз біліктілігін арттыру технологиясын енгізу» инновациялық жобасы іске қосылды. Сондай-ақ «Шағын жинақты мектептер академиясы» интернет-порталы ашылды, онда университетіміздің оқытушылары ауыл мұғалімдеріне шеберлік сабақтарын өткізіп, кеңестер береді». Оқу бағдарламасы жаңартылуда, соған сәйкес 500-ге жуық студент білім алатын 19 топта «Көптілді білім беру» мамандығы бойынша пәндердің мазмұны жаңартылуда. Университет ректорының гранты бойынша үш тілді: қазақ, орыс және ағылшын тілдерін тиімді меңгеру үшін үштілді білім беру бойынша түпнұсқа оқу-әдістемелік құралдар дайындалды. Мұғалімдердің біліктілігін арттырудың барлық бағыттары бойынша электронды оқулықтар мен мультимедиялық бағдарламалар әзірленіп, университет сайты үнемі жаңартылып отырады.

Осылайша, педагогикалық циклдің кейбір курстары SVPO-да модификациялық инновацияларға ұшырады, олар жекелеген блоктарды қосуға қатысты мазмұнында ішінара өзгерістерге ұшырады. Ал ұстаздық білім мен ұлттық тәрбиені ақпараттандыруға байланысты курстар мазмұнында негізгі

Бәсекеге қабілетті, көпмәдениетті, өнегелі, өзін-өзі қамтамасыз ететін, 21 ғасырдағы өмірдің сын-қатерлеріне төтеп бере алатын жастарды оқыту мен тәрбиелеуге дайын педагог дайындау үшін білім берудің мақсаттарын айтарлықтай өзгертетін SVPO-дағы инновациялар болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Мұсабаева С.С. Мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыс істеудің инновациялық технологиялары Қазақстандағы үлгілі үдеріс сапасының шарты.
2. Әбікен Д.Б. Мектепке дейінгі ұйымда балаларды оқытудың психологиялық негіздер.
3. Қазжанова Р.С. Қазіргі білім беру: дәстүрден инновацияға.
4. Федорова Ю.Г. Психологиялық-педагогикалық қолдау құралы ретінде оқу процесінің субъектілері мектеп жасына дейінгі баланың жеке басын жан-жақты дамыту.
5. Деликова А.О. Арт-терапия балалармен жұмыс істеудегі инновациялық тәсіл.

МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ОҚЫТУ ЖҮЙЕСІНЕ АСЫҚ ТЕРАПИЯСЫН ЗАМАНАУИ ТҮРДЕ КІРІКТІРУ

Алжанова Л.А.

әдіскер, №52 «Еркетай» балабақшасы МКҚК, Астана, Қазақстан

Аңдатпа: "Ұлттық құндылықты білмей тұрып ұлт болып қалыптаспайды" деген қазақ халқы.

Аннотация: «Невозможно сформировать нацию, не зная национальной ценности», - сказал казахский народ.

Abstract: "It is impossible to form a nation without knowing the national value," the Kazakh people said.

Тәуелсіз елімізді әлемдік бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына қосу біздің негізгі мақсатымыз және Отан алдындағы борышымыз. Осы мақсатты жүзеге асыруда мектепке дейінгі бүлдіршіндердің орны ерекше, өйткені еліміздің туын биіктен желбіретіп, бәсекеге қабілеттілігін таныту үшін білім нәрімен сусындаған,

денсаулығы мықты ұрпақ тәрбиелеуіміз қажет. Ел болып қалыптасу үшін жас ұрпақ өзінің тарихы білу міндетті. Елінің құндылығын білген ұрпақ бәсекеге қабілетті болады. Өзінің тарихын құндылықтарын басқа елдерге таныстыру үшін жас кезден бала санасына құю керек деп білем.

Мақсатымыз: Бүгінде ұмыт болып кеткен асықты заманауи дәстүрден тыс пайдалану. Біздің негізгі мақсатымыз баланың шап-шаңдығын, мергендігін, топтық ойын барсында белсенділігін, сенсорикалық дамуын, логикалық ойлауын, ептілікке үйрету. Асық терапиясы Ф.Фребель, М.Монтессори технологияларын негізге ала отырылып жасалынды. Бала денсаулығына ешқандай қауіп төндірмейтіндігі және аллергиялық қауіпі жоқ екендігінде айта кету керек.

Міндеттеріміз ұлттық патриоттыққа тәрбиелеу. Замануи үлгіде асық терапиясын балаларға қолдану.

1. Баланың денсаулықтарын нығайту, жолымен жеке дамуын ескере отырып балаларды бақшада әр балаға, ыңғайлы жол жасау.

2. Білім, білік және дағдыларды қалыптастыру, асық ойындарына қызығушылығын туғызу, ұлттық құндылықтарымызды қадірлеуге тәрбиелеу.

3. Балалардың сөз қорларын байыту, сөйлем құрастыра білуге үйрету. Тілін ұстартуға, ой-өрісін кеңейтуге батылдыққа, ептілікке баулу; Түстерді ажыратуға, көп – біреу ұғымдарын меңгеруге үйрету, санау қабілеттерін жетілдіру, кеңістік бағыттарын ажырату, уақытты бағдарлау, пішіндерді айыра білу дағдыларын, математикалық логикасын қалыптастыру;

Асық ойыны - қазақ халқының дәстүрлі ұлттық ойыны. Халқымыз асықты қастерлеген. Асықты бар ынта жігерімен ойнаған балалар жан-жақты дамыған. Асықпен ойнаған баланың зейіні тұрақталады, логикалық ойлау қабілеті дамиды, бала еңкейеді, тұрады, үздіксіз қозғалыста болады. Жанындағы өзі қатарлы балалармен бірге ұйымшылдығы мен тіл байлығын дамытады. Асықты ойыннан бөлек балаларды жан-жақты дамыту мақсатында оқу іс-әрекетінде пайдаланылды. Балалардың саусақ буындарына өте пайдалы, ұсақ моторикасы дамиды. Саусақтармен жұмыс жасау арқылы саусақтары иілгіш болып жаттығады. Мұның бәрі баланың қиялы мен ойын ұшқырлығын, зейінін жан-жақты дамытады. Асық терапиясы балалардың қимыл-қозғалысын реттеуге, кеңістікті бағдарлай білуге, сөздік – логикалық ойлауды сатылай қалыптастыруға, шығармашылық ойлауға, сабырға, бірлесе әрекет етуге тәрбиелейді.

Асық – кәдімгі санағыштың рөлін қоса атқарады. Асықтарды қаз-қатар тізу кезінде олардың санын алу, кейін ұтысты есептеп, ұпай бөліскенде жапырлап асық санау кез келген баланың математикаға бейімін арттырады. Сондай-ақ асық ойыны көз мергендігіне, қол буындарының икемді болуына баулиды.

Асықты шебер ойнайтындар бір кенейді көздеп атқанда, сақасын түпте немесе одан кейін ататын кенейіне таман жібереді. Бұл – геометриялық есеп әрі ұқыптылық. Екінші асығын жақыннан атып алу үшін, ұту мақсатында. Оған бала күнімде, ауылда талай куә болғам. Әдіс жағынан келгенде, бұл қырын бильярд ойынымен ұштастыруға болады.

Сондықтан мазмұнды ойындар, жаттығулар құрастырып, оқыту барысында қолданамыз.

Асықтың түрлері мен атаулары

- **Алшы** – асықтың иірілгенде табаны жерге тиіп, тұрық түсуі. Ойын кезінде оған аса мән беріледі. Ол – бірінші дәрежелі асық.

- **Тәйке** – асықтың иірілгенде табаны үстіне қарап, тұрық түсуі. Ол – екінші дәрежелі асық.

- **Бүге** (Бүк) -асықтың иірілгенде дөңес жоны үстіне қарап, етпетінен жатық түсуі. Ол үшінші дәрежелі мәнге ие.

- **Шіге** (Шік) – асықтың иірілгенде шұңқыр құрсақ жағы үстіне қарап, шалқасынан жатық түсуі. Ол төртінші дәрежелі мәнге ие.

«Мәреге жет»

Мақсаты: Баланың ақыл-ойын дамытып, баланың қызығушылығын туғызу баланың белсенділігін арттыру, қабылдау, ес, зейін процесстерін дамыту. Математикаға қызығушылықтарын арттыру. Ойынның ережесін сақтауға үйрету.

«Кім жылдам?»

Мақсатты: Кеңестікті бағдарлай білуге үйрету. Оң-сол, алдында- артында ұғымдарын бекіту. Балалардың назарын дамыту, байқағыштықтарын арттыру. 1ден-10—ға дейін санауды бекіту.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, «Рухани жаңғыру» бағдарламасында отан сүйгіштіктің негізі ретінде туған жерге, ата дәстүрге, ұлттық құндылықтарға ерекше мән беру қажеттігі айтылады. Сондықтан да біз қазақ ұлттық ойындарын жаңғыртып, асық-терапияны насихаттап жүрміз. Бұл балаларды ұйымшылдыққа, достыққа баулиды, оның үстіне ол өте қарапайым әрі қолжетімді»

Ойнай білген адамға асықтың пайдасы орасан зор. Асық ойыны адамды мергендікке, ептілікке баулиды. Бұған қоса аяқ-қолдың қимылын жақсартып, денсаулыққа көп пайдасын тигізеді.

Келешекте мектепке дейінгі тәрбиелеу және оқыту стандартына, үлгілік бағдарламаға сай барлық білім салаларында асық терапиясын қолдану мүмкіндігіне жол ашып, оны түрлендірудің теориясы мен әдістемесін дайындау және тұжырымдамалық негіздеу мақсатын қойып отырмыз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласын дамытудың 2011-2015 жылдарға арналған «Саламатты Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы [Электрондық ресурс] // «Параграф» ақпараттық жүйесі / «ИнфоТех&Сервис» компаниясы. – Алматы,
2. Астаев Е. Келешекке кемел қадам [Мәтін] / Е. Астаев // Егемен Қазақстан. – Астана, – 29 қаңтар (№ 55). – 2 б.
3. Дөңбаев Ә.Б. Қазақтың ұлттық жарыстары мен ойындары дене тәрбиесі мен спортты танымал етудің құралы ретінде // Дене тәрбиесі және еліміздің бәсекелестік мүмкіндігі: халық ғылыми прак. конф. матер. (14-16 қазан 2010 ж.). – Алматы, 2010. – 204-206 бб.

МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ КЕЗЕҢДЕ МАТЕМАТИКАҒА ДЕГЕН ТАНЫМ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТЫ ДАМУҒА ТОППЕН ОЙНАУДЫҢ ЫҚПАЛЫ

Атыманова К.Ж., Стыбаева А.Ш.

педагогика ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор,
С.Аманжолов атындағы ШҚУ, Өскемен қ.

педагогика ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор,
Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана қ., Қазақстан

Андатпа: Мақалада мектеп жасына дейінгі балалардың математикаға деген таным қызығушылығын топпен ойналатын ойындар арқылы дамыту мүмкіндіктері туралы

жазылған. Таным қызығушылықты қалыптастырудың баланы мақсаттылыққа, мақсатқа жетудегі табандылыққа, іс-әрекетті аяқтауға ұмтылдыруға тәрбиелеудегі маңызы ашылған. Балалар үшін маңызды мотивтердің ішінде олардың игерген жаңа іс-әрекет түрлерінің мазмұны мен үдерісіне, әсіресе ойынға деген қызығушылықтың ерекшелігі баяндалған.

Аннотация: В статье рассматривается проблема развития познавательного интереса дошкольников к математике с помощью групповых игр. Раскрыто влияние познавательного интереса на воспитание у ребенка целеустремленности, настойчивости в достижении цели, стремлении к завершению деятельности. Среди наиболее важных для детей мотивов показан интерес к содержанию и процессу новых видов деятельности, усвоенных ими в групповой игре.

Abstract: The article describes the possibilities of developing cognitive interest in mathematics in preschool children through games played in groups. The importance of the formation of cognitive interest in educating the child in purposefulness, perseverance in achieving the goal, the desire to complete the activity is revealed. Among the most important motives for children, the specificity of interest in the content and process of new types of activity mastered by them, especially in the game, is outlined.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты мектеп жасына дейінгі баланың әлемді танитын ізденімпаз, белсенді және қызығушылық танытатын «бейнесін» білдіреді. Қазіргі жағдайлар баладан салыстыру, талдау, жалпылау, өз бетінше қорытынды жасай білу қабілеттерін және танымдық процестердің жеткілікті деңгейін қажет етеді. Соған сәйкес, топтағы әрбір баланы «Ойлан, пайымда, шешу жолдарын ізде» сияқты жағдайлардың шешімін өзі таба білуге дағдыландыру аса маңызды. Бірақ, бұл процестердің айналадағы нәрселерге деген бала қызығушылығының оянбайынша дамып жетілуі мүмкін емес. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында және үлгілік оқу бағдарламасында атап көрсеткендей танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту тәрбиеленушілердің қоршаған әлеммен өзара қарым-қатынас жасауына қажетті танымдық және зерттеушілік әрекеттің қарапайым дағдыларын меңгертуді қарастырады. Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту сенсорлық эталондар туралы түсініктерді, қарапайым математикалық ұғымдарды; құрастыру іс-әрекеті тәсілдерін меңгеру; креативті және сыни ойлауды дамыту; азаматтық және патриотизмге баулу, ұлттық мәдениетті құрметтеуді қарастырады [1,2]. Бұл өз кезегінде балалардың таным қызығушылықтарын дамыту мен танымдық-зерттеу іс-әрекетіне деген қызығушылықтарын оятуды, қоршаған ортаның біртұтас бейнесін қалыптастыруды және олардың мүмкіндіктерін кеңейту арқылы зияткерлік қабілеттерін ілгерілендіруді талап етеді. Өйткені, мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық процестерін (ойлау, есте сақтау, сөйлеу, зейін және т.б., яғни мектепте табысты білім алу) қалыптастыру шарттарының бірі – таным қызығушылығы.

Мектеп жасына дейінгі баланың шынайы таным қызығушылығы оның оқу іс-әрекетінің негізі болып табылады, өйткені білімді игеру баланың іс-әрекетке қаншалықты қызығушылық танытуына байланысты. Бұл әрекет сәтті болса, баланың одан да көп нәрсені білуге ұмтылуы артады, бұл оның таным қызығушылығының дамуына жақсы әсерін береді. Мотивациялық күшке ие бола отырып, қызығушылық баланы белсенді түрде білімге ұмтылдырады, «білімге құштарлық» дағдыларын қанағаттандырудың жолдары мен әдістерін іздеуге талпындырады. Қызығушылықтың болмау жағдайы мотивацияның да жоғалуына, оқуға деген немқұрайлы көзқарасының орнауына, мектепте білім алуға деген ынта-ықыласының төмендеуіне және жалпы тұлғалық дамуындағы кері әсерлерге әкеліп соғады.

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында бұл мәселе бойынша білімнің жеткіліксіздігінен балалардың математикаға деген қызығушылығын қалыптастыру мақсатында жұмыстар жүйелі жүргізілмейді, ойлаудың логикалық құрылымдарын қалыптастыруға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға тиісті көңіл бөлінбейді. Қазіргі мектептің әлеуметтік тапсырысына сәйкес келмейді. Мәселенің өзектілігі осы қорытынды біліктілік жұмысының тақырыбын тандауды анықтады: «Мектепке дейінгі жастағы балалардың математикаға деген таным қызығушылығын дамытуға топпен ойнаудың ықпалы».

Таным қызығушылықты қалыптастыру мақсаттылыққа, мақсатқа жетудегі табандылыққа, іс-әрекетті аяқтауға ұмтылуға тәрбиелеудің маңызды ынталандыруы болып табылады. Бір уақытта бастан кешіретін жағымды эмоциялар - тосынсый, қуаныш, сәттілік, мәселені шешудегі мақтаныш – мұның бәрі баланың өзіне деген сенімін тудырады, жаңа ізденістерге итермелейді.

Зерттеудің әдіснамалық және теориялық негіздеріне тоқталатын болсақ, Кейбір педагогтер (А.А. Бейсенбаева, М.Х. Балтабаев, Ж.Т. Дәулетбекова, Р.К. Дүйсенбінова, К.Г. Белоус, Р.Л. Березина, З.А. Михайлова және т.б.) атап өткендей, математиканы оқытудың табыстылығы мектеп жасына дейінгі балалардың математикаға деген таным қызығушылығын қалыптастыру мәселесі арнайы зерттеу нысаны болған жоқ. Педагогикалық-психологиялық әдебиеттерді талдау және біздің бақылауларымыз көрсеткендей, мектеп жасына дейінгі балалардың математикаға деген көзқарасы әртүрлі, ол әртүрлі ынта-жігермен көрінеді. Танымдық әрекетті белсендірудің осындай шарттарының бірі педагогке оқу процесін тартымды етуге мүмкіндік беретін, баланың оқуға деген оң көзқарасын қалыптастыруға ықпал ететін топпен ойналатын ойындар болуы мүмкін.

Зерттеудің эксперименттік базасы: Шығыс Қазақстан облысы Өскемен қаласы, «Еркетай» балабақша-бөбекжайы КМҚК.

Мектепке дейінгі балалық шақ - бұл ерекше әлеуметтік және эмоционалдық сезімталдық кезең, адамның өзін әлемге және өзі үшін әлемді тану кезеңі. Алғашқы күндерден бастап нәрестеде белсенді әрекетке, айналадағы заттар мен құбылыстарды білуге құштарлық пайда болады. Осы жылдар ішінде бала шын мәнінде болашақта оған пайдалы болатын ақпарат қоймасы болып табылады. Балалар өмірінің алғашқы алты жылында қалған өміріне қарағанда үш есе көп үйренетіні анықталды. Мектепке дейінгі мекемелердің міндеті – мектеп жасына дейінгі балаларда білімге деген тұрақты қажеттілікті, оқуға деген қажеттілікті немесе оқуға мотивацияны дамыту. Статистикаға сүйенсек, қазіргі бірінші сынып оқушыларының 80% оқуды қаламайды [3, 106-108 б.].

Педагогикалық мотивация мәселесі адам жас ұрпақты мақсатты түрде оқыту қажеттілігін түсініп, арнайы ұйымдастырылған іс-әрекет ретінде оқытуды бастаған кезде пайда болды [4, 92 б.]. Осы уақытқа дейін бұл мәселе білім беру психологиясы мен педагогикасындағы негізгі мәселе болмаса да, ең маңыздыларының бірі болып табылды, оған көптеген еңбектер арналды.

Мотивация үшін ең алдымен танымдық белсенділік, танымдық қызығушылық қажет. Дүниетанымы кең, танымдық және сөйлеу әрекетінің дамуы, адамдарға деген ашықтық пен достық қарым-қатынасы, адами қарым-қатынас жүйесіндегі, дүниедегі өзінің «Менін» сезінуі – осының бәрі мектеп жасына дейінгі баланың жан-жақты дамуының көрсеткіштері.

Д.Б. Эльконин және А.Л. Венгер мектепалды тобы балаларының мектепте оқуға деген дайындығына байланысты мінез-құлық мотивтерінің айтарлықтай өзгеруін көрсетеді [5, 136 б.].

Мотив – бұл адамның қажеттіліктер жүйесі тудыратын және әр түрлі дәрежеде оның саналы немесе бейсаналы мінез-құлық әрекетін жасау импульсі.

Балалар үшін маңызды мотивтердің ішінде олардың игерген жаңа іс-әрекет түрлерінің мазмұны мен процесіне, ең алдымен ойынға деген қызығушылықты бөліп көрсетуге болады. Ойын мотивтері, әдетте, балада үлкендер сияқты болуға ұмтылумен байланысты. Балаларға бағыт-бағдар беретін мотивтердің тағы бір маңызды тобы үлкендермен жағымды қарым-қатынас орнату және қолдау болып табылады. Отбасында, балабақшада үлкендермен жағымды қарым-қатынасқа ұмтылу баланы олардың бағасына, пікіріне ерекше сезімтал етеді, олардың талаптарын, олар белгілеген ережелерді орындауға ұмтылуын тудырады. Оның жеке микроортасының «бала – бала» сияқты ішкі құрылымы балалық кезеңде бала үшін үлкен мәнге ие бола бастайды. Баланың позициясы, оның тобындағы эмоционалдық климат қазір көп дәрежеде құрдастарының оған деген қатынасымен анықталады.

Тұлға дамуында ерекше рөлді қарым-қатынас процесінде пайда болатын тану қажеттілігі атқарады, ол «баланы мәдениеттілікке маңызды нәрсеге жетуге бағыттайды» [6, 480 б.]. Жеке жетістіктердің мотивтері, өзін-өзі бекітуге, өзін-өзі көрсетуге ұмтылу көбінесе баланы әрекетке итермелейді. Адамның бұл маңызды қажеттілігін қанағаттандыру дәрежесі - тану қажеттілігі - балалардың сезімдерімен, эмоцияларымен: олар үшін қиын және маңызды қызметте табысқа жетудегі қуаныш, олардың беделді тұлғасын жоғары бағалаудан және т.б қажеттіліктерден болады.

Тануға деген бағыттылық тез арада танымдық белсенділікке - танымдық әрекетке ішкі дайындық күйіне айналады. Ол қоршаған әлем туралы жаңа әсер алуға бағытталған ізденіс әрекеттерінде көрінеді. Баланың өсіп-жетілуіне қарай оның танымдық әрекеті танымдық белсенділікке көбірек бейім болады. Танымдық әрекетте танымдық қызығушылықтар дамып, қалыптасады.

Таным қызығушылықтың бірыңғай, жалпы қабылданған анықтамасы жоқ. Алдымен «қызығушылық» ұғымының семантикалық мағынасына тоқталайық. С.И.Ожеговтың сөздігінде бұл ұғымның төрт нұсқасы бар:

1. Пайыз – пайда, жеке пайда;
2. Қызығушылық - қызықты, мәнді ретінде;
3. Қызығушылық-бір нәрсеге ерекше назар аудару, мәніне үңілуге, үйренуге, түсінуге ұмтылу ретінде;
4. Қызығушылық - қажеттілік ретінде.

С.И.Ожеговтың сөздігінде «танымдық» ұғымының семантикалық мағынасын табамыз – танымға ықпал ету, білімді кеңейту [7, 1200 б.]. Педагогикалық энциклопедиялық сөздікте «білім» ұғымына мынадай анықтама берілген – бұл адамға қажетті білімді алу және оны үнемі жаңартып отырудың шығармашылық процесі [8, 528 б.]. Сонымен, таным қызығушылықты мәніне үңілуге, бір нәрсені үйренуге, білімді кеңейтуге ұмтылу деп түсіндіруге болады.

Психология және педагогика тұрғысынан қызығушылыққа мынандай анықтама беріледі:

- танымдық әрекетті жүзеге асырумен байланысты және осы әрекеттің мотивациясымен сипатталатын эмоционалдық күй (Ю.Б.Зотов) [9, 144 б.].

- бұл адамның белгілі бір объектіге, құбылысқа немесе әрекетке деген белсенді танымдық бағыттылығы, оған деген жағымды эмоционалды қатынаспен байланысты

(А.Н.Леонтьев) [10, 234 б.].

- бұл адамды эмоционалды қанықтыруға әкелетін әрекеттерге итермелейтін ерекше психикалық механизм (В.И. Додонов) [11, 72-82 б.].

- тұлға бағдарының құрылымын анықтайтын және онымен бірге дамитын динамикалық тенденциялар (Л.С. Выготский) [12, 1136 б.].

- тұлғаның қызмет мақсаттарын жүзеге асыруға бағытталуын қамтамасыз ететін қызығушылықтың көріну формасы (И.Н. Казанцева) [13, 106 б.].

Таным қызығушылық, Г.И. Щукина, тұлғаның өзіндік ішкі, ерекше процесі, оның маңызды аспектілеріне әсер етеді, сыртқы түрі мен қалыптасуының объективті жағдайларымен сипатталады [14, 351 б.].

Е.А. Коссаковская мектеп жасына дейінгі балалардың таным қызығушылықтарын дамытуда екі негізгі бағыт бар екенін атап өтті:

1. Бала тәжірибесін біртіндеп байыту, бұл тәжірибені жаңа біліммен және қоршаған орта туралы ақпаратпен толықтыру, бұл мектеп жасына дейінгі баланың танымдық белсенділігін тудырады. Баланың алдында айналадағы шындықтың көп аспектілері ашылады, тұрақты таным қызығушылықтарының пайда болуы және шоғырлануы үшін оның мүмкіндіктері неғұрлым кең.

2. Таным қызығушылықты дамытудың бұл сызығы – бір шындық аясындағы таным қызығушылықтардың бірте-бірте кеңеюі және тереңдетілуі.

Әдіскер – филолог В.И. Водовозов балалардың білімді меңгеру мәселесіне тоқтала отырып, олардың оқудағы екінші дәрежелі рөлін атап өтті, бұл білімнің психикалық дамуын ынталандыратын ішкі процестің маңыздылығын атап өтті [15, 1890-1907 б.].

Сонымен қатар мектеп жасына дейінгі балалардың таным үрдісін, таным қызығушылықтарын тиімді ұйымдастыру арқылы оқу белсенділігін арттыру және танымдық қызығушылығын дамыту мәселесі бірқатар Отандық ғалымдардың еңбектерінде де қарастырылған.

А.А.Бейсенбаева, М.Х.Балтабаев, Ж.Т.Дәулетбекова, Р.К.Дүйсенбінова, М.Ж.Жадрина, Қ.Қайым, Қ.Қ.Қабдықайыров, И.Д.Синельникова, О.С.Салимбаев, А.Т. Томаев, Б.Т. Набиева, Н.А. Рыков және т.б. ғалымдар зерттеп, өз үлестерін қосты.

Мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық қызығушылығын, ізденімпаздығын, белсенділігін қалыптастыру мәселесіне байланысты сонымен қатар зерттеулердің мынадай бағыттары дамып келе жатыр: оқыту үрдісінде балалардың танымдық қызығушылықтарын жетілдіру мәселелері отандық ғалымдардың (С.Смаилов, А.Е.Әбілқасимова, Т.Сабыров, Р.С.Омарова, Н.Қ.Тоқсанбаева т.б.); жеке тұлғаға бағытталған білім берудегі жаңа педагогикалық технологиялармен оқыту (А.А.Бейсенбаева, С.Қ.Мұхамбетова, О.С.Сәлімбаев т.б.); оқыту үрдісін жетілдірудің маңызды аспектілері (Б.К.Момынбаев, О.С.Сыздықов, Ә.Ә.Жолдасбеков, М.Н.Сарыбеков т.б.); жеке тұлғаны қалыптастыруда оқыту мен тәрбиені сабақтастыру мәселесі (Л.К.Керимов, Л.Байсерке, Ж.Оңалбек, Б.А.Тойлыбаев, А.Ғ.Қазмағамбетов) еңбектерінде қарастырылған.

Таным – адамның объективтік шындықты ойында бейнелейтін және қайта жаңғыртатын, қоғамдық іс-әрекет барысы. Танымның негізгі және білімнің ақиқаттығының шарты – танымдық іс-әрекет. Мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық қызығушылығы адамдық танымның әртүрлілігі және оқу процесінің қарама-қайшылықтарымен байланыста болатын өзінің жеке қарама-қайшылықтарымен сипатталады [16, 136 б.].

«Математикаға деген таным қызығушылық – баланың математикаға деген таңдамалы, жағымды, эмоционалды бояулы қатынасы, іс-әрекеттің осы түрін басқаларға артықшылық беруінен, математикадан көбірек білім алуға, оларды өз бетінше іс-әрекетте пайдалануға ұмтылуынан көрінеді» [17, 41-48 б.]. Біз өз жұмысымызда осы анықтаманы ұстанатын боламыз. Математикаға деген таным қызығушылықтың қалыптасуы жеке, дербес процесс емес, ол әлеуметтік ортамен, баланың іс-әрекетінің көлемі мен сипатымен, оқыту мен тәрбиелеумен, арнайы ынталандыруларды пайдаланады. Р.Л. Березина математикаға деген таным қызығушылықтың негізі білімді байыту, олардың өмірмен, іс-әрекетпен байланысы екендігін көрсетеді [18, 25 б.]. Қызығушылықтың даму деңгейі балалардың алатын ақпаратының санына, сапасына және сипатына, оны беру тәсіліне байланысты. Қызығушылықты дамыту, оның көзқарасы бойынша, балалардың іс-әрекетін ұйымдастыруға, олардың білімге, дағдыларға, табыстар мен қиындықтарға көзқарасының өзгеруін бақылауға, іс-әрекетті бағалауға және балалардың мазмұнға, жүзеге асыру әдістеріне қызығушылығын оятуға бағытталған арнайы басшылықты қажет етеді.

Педагогикалық зерттеулерде шарттар анықталып, олардың сақталуы математикаға деген таным қызығушылықтың дамуына ықпал етеді. Бұл келесі шарттар бойынша жүзеге асырылады:

1. Математикадан бастапқы математикалық түсініктерді (сан, санау, шама, т.б.) қалыптастыруға бағытталған білім жүйесін қалыптастыру, ойлау операцияларын (талдау, жіктеу, қатарға бөлу, жалпылау, дамыту) және таным қызығушылықтың өзегін құрайтын ойлау процестері (ойлау, қорытындылау, пайымдау). Математикалық білім мазмұны проблемалық, жаңашылдық және ойын-сауықпен сипатталады.

2. Балалардың белсенді танымдық іс-әрекетіне ықпал ететін, оқу пәніне деген оң көзқарасты тудыратын, балалардың практикалық іс-әрекетін жалпы іс-әрекет әдістерін дамытуға бағыттайтын әдіс-тәсілдер мен оқу-әдістемелік құралдар кешенін пайдалану, айнымалы, проблемалық, шығармашылық тапсырмалар.

3. Ата-аналарда бала тәрбиесін осы бағытта тәрбиешімен бірлікте жүзеге асыруға құштарлықты қалыптастыру.

Сонымен, жоғарыда аталған шарттарды ескере келе, арнайы ұйымдастырылған оқыту мектеп жасына дейінгі балалардың математикаға деген таным қызығушылығын дамытуға ынталандырады деген тұжырымға келеміз.

Мектеп жасына дейінгі балалардың математикаға деген танымдық қызығушылығын дамытудың алғы шарты белсенді оқытуға бір мезгілде қосу мүмкін болатын топтағы пәндік дамытушы орта болып табылады. Топтағы барлық балалардың шығармашылық іс-әрекеті және топтың қоршаған ортасы кеңістік пен уақытта ұтымды ұйымдастырылып, әртүрлі заттармен және ойын материалдарымен қаныққанда ғана, яғни оның мазмұны арқылы дамидыны белгілі. Сондықтан баланың байытылған дамытушы ортадағы белсенділігі әрекетті таңдау еркіндігімен ынталандырылады. Бала өзінің қызығушылықтары мен қабілеттеріне, өзін-өзі бекітуге деген ұмтылысына қарай ойнайды; ересек адамның қалауы бойынша емес, өз қалауы бойынша, оның назарын аударған ойын материалдарының әсерінен айналысады [19, 208 б.].

Мазмұны жағынан көңіл көтеру, зейінді, есте сақтауды, қиялды дамытуға бағытталған бұл материалдар балалардың танымдық қызығушылығының көрінісін ынталандырады. Әрине, ересек адаммен және басқа балалармен балаға бағытталған өзара әрекеттесу жағдайында табысқа жетуге болады. Сонымен қатар, әртүрлі

ойындар мен жаттығуларды тікелей оқу әрекетінде де, балалардың өз бетінше әрекетінде де қолдануға болады.

Таным қызығушылықты дамытуда маңызды рөлді дәстүрлі емес ізденіс әрекеттері атқарады, оның негізін ойын әрекеті құрайды:

- Жарыс түрінде ұйымдастырылған оқу қызметтері. (Олар балалар арасындағы бәсекелестік негізінде құрылады: кім тез атайды, табады, анықтайды, хабарлама және т.б.);

- Зияткерлік-шығармашылық ойындар түрінде ұйымдастырылған оқу қызметтері. (Олар балаларды екі топшаға бөлуді қарастырады және математикалық викторина ретінде өткізіледі: не? қайда? қашан?);

- Театр түрінде ұйымдастырылған оқу қызметтері. Балаларға танымдық ақпаратты жеткізетін микрокөріністер ойнатылады);

- Сюжетті-рөлдік ойындар. (Педагог рөлдік ойынға тең серіктес ретінде кіреді, ойынның сюжеттік желісін ұсынады және сол арқылы оқу мәселелерін шешеді);

- Оқу қызметі – кеңес беру. (Бала достарымен қарым-қатынас жасай отырып, бірлесе үйренгенде, басқа баламен кеңесу);

- Аукциондар (үстел-үсті ойындары ретінде өткізіледі);

- Саяхат түріндегі оқу қызметтері;

- Ертегі түріндегі оқу қызметі;

- Концерт түріндегі оқу қызметтері (Танымдық ақпаратты тасымалдайтын жеке концерттік нөмірлер);

- Диалог түріндегі оқу қызметі (Олар әңгіме түрінде жүргізіледі, бірақ тақырыптар өзекті және қызықты етіп таңдалады);

- Сарапшылардың тергеу түріндегі оқу қызметтері (схемамен жұмыс, детективті сюжетті сызба бойынша бағдарлау);

- «Ғажайып алаң» сияқты оқу қызметтері. (Балаларды оқуға арналған «Поле чудес» ойыны ретінде өткізіледі);

- «Зияткерлік ойын» түрінде ұйымдастырылған оқу қызметі. («Зияткерлік ойын» ойын немесе сұрақтарға жауап беретін викториналар түрінде өткізіледі: не? қайда? қашан).

Сонымен, тәрбиешінің маңызды міндеті мектеп жасына дейінгі балалардың математикаға деген танымдық қызығушылығын дамыту болып табылады, оған мыналар арқылы қол жеткіземіз:

- балалардың математикалық дамуы бойынша жұмыстың дәстүрлі емес әдістерін қолдану;

- балалардың математика негіздері арқылы таным қызығушылықтарын дамытуда топпен ойнауды жүйелі қолдану;

- дәстүрлі емес қызмет түрлерін пайдалану;

- мектепке дейінгі білім беру мекемесінде пәндік-дамытушы ортаны құру;

- ересек адамның балалармен бірлескен іс-әрекетінде де, мектеп жасына дейінгі балалардың өз бетінше әрекетінде де математикалық мазмұндағы әртүрлі ойындар мен жаттығуларды қолдану.

Балалар жұпта немесе топта жұмыс істегенде, олар «тәрбиеші-бала» сұхбаты түріндегі өзара іс-қимылға қарағанда, мейлінше «симметриялы» болып табылатын өзара іс-қимылға «бала-бала» болып, қарым-қатынасына түсе отырып, негізделген тапсырманы орындауда түрлі мүмкіндіктерге ие болады. Қарым-қатынас ерекшелігі туралы А.С. Макаренко былай деген: «Жеке адам ұжымда дамиды, ұжым арқылы қалыптасады» [20, 10 б.]

Мектеп жасына дейінгі балаларда оқытуды ұйымдастыруда топтасып жұмыс жасау кезінде сыртқы және ішкі қарама-қайшылықтар (жалпы істі таңдау, еңбек материалдарын бөлісу, рөлдерді таңдау барысында) туындайды. Рольге бөліну немесе еңбек материалдарын бөліп алу негізінде туындаған конфликтті нәтижелердің соңғы нәтижелері адалдыққа бағытталған жағдайда баланың адамгершілік нормаларын меңгеруге бірқатар әсер етеді.

Қарама-қайшылықтардың алдын алу жолында маңызды рөл атқаратын – «Тәртіп» болып табылады. Тәртіп - белгілі тәртіптілікке бағыну әрекеті арқылы балаға өзіне тиесілі әрекет бостандығын қалыптастыруға мүмкіндік жасау. Осы жерде оқу қызметін ұйымдастырудың кез-келген формасында сақталатын ережелер жайлы айтатын болсақ, мысалы:

Жұптық жұмыс кезінде жұп мүшесіне қойылатын талап немесе ереже:

- бір-біріне мұқият болу, кедергі келтірмеу;
- анық және байыппен сөйлеу, кезекпен сөйлеу;
- тек тақырып аумағында сөйлеу, басқа жұмыспен айналыспау;
- келісіп, келіспейтінін ыммен, белгімен жеткізу;
- жұбының атын атап сөйлеу;
- уақытты қадағалау, тапсырманы өз уақытында орындап шығу;
- тапсырманы сапалы орындап шығу.

Тәрбиеші:

- ұйымдастырушы;
- бақылаушы (балалар қалай отыр?, зейіні жеткілікті ме?, бір-бірін тыңдай ма?, сыйластық көріне ме?)
- бағалаушы;
- қатысушы;
- ұсыныс жасаушы;
- ақпарат беруші.

Топтық және жұптық ойындарды ұйымдастыру барысында тәрбиеші мынадай ұстанымға сүйенеді:

- екі әлсіз баладан жұп құрмау;
- қалауы болмаса жұптастырмау (кейінірек байқап көру);
- жалғыз жұмыс жасауды қалаған балаға қарсылық білдірмеу;
- 15-20 мин арттық жұптық жұмыс жасатпау;
- аса тыныштықты талап етпеу;
- топтық жұмыстан шектету арқылы жазалаудан аулақ болу;

Ойыннан қалаған нәтижені алу үшін топта баланың рөлін анықтап алу қажет. (Ойындарды нақты жеткізуші, топтың шешімін хабарлаушы, уақытты бақылаушы т.с.с) Балалар үнемі топтық, ұжымдық ойындарға дағдыланған болса, өзін-өзі реттеуге қол жеткізеді.

Дидактикалық ойын – математика негіздері ұйымдастырылған іс-әрекетінде қолданылатын топтық жұмыс түрлерінің бірі екені белгілі. Дидактикалық ойындарды оқыту, тәрбиелеу және дамыту құралы ретінде кеңінен қолдануға болады. Негізгі тәрбиелік әсер дидактикалық материалға, ойын әрекеттеріне жатады, олар оқу-тәрбие процесін автоматты түрде басқарады, балалардың әрекетін белгілі бір бағытқа бағыттайды [21, 3-5 б.].

Жалпы ойыннан айырмашылығы, топпен ойнайтын дидактикалық ойынның маңызды белгісі бар – нақты белгіленген оқу мақсатының және оған сәйкес келетін

педагогикалық нәтиженің болуы, оны негіздеуге, айқын анықтауға және оқу-танымдық бағыттылықпен сипаттауға болады [22, 3-5 б.].

Педагог ойын жетекшісі ретінде оны дұрыс дидактикалық бағытқа бағыттап, қажет болған жағдайда оның барысын алуан түрлі әдіс-тәсілдермен белсендіреді, ойынға деген қызығушылығын сақтайды, төмен деңгейдегі балаларды ынталандырады.

Нәтиже жақсы болуы үшін балалардың қызығушылығын арттыру үшін қандай да бір ертегі кейіпкерінің бейнесі бар ізденіске, зерттеуге негізделген топтық ойындар ұйымдастыруға болады. Мысалы, «Ойыншықты тап», «Тығылған бейнелерді анықта», «Дымбілместі шытырманнан шығару» және т.б. формаларындағы ойындар. Ойындарда мәселені шешу үшін түрлі математикалық бағыттағы ойын тапсырмалар: «диаграмма», «геометриялық мозайка», «лото» дидактикалық ойындары ұсынылады.

Ойын басталмас бұрын балаларды ептіліктері мен дағдыларының деңгейіне сәйкес топтарға бөлуге болады. Әр топқа қиындығы әртүрлі тапсырмалар беріледі. Мысалы:

- геометриялық пішіндерден заттың бейнесін салу (дайын кесілген үлгі бойынша жұмыс);
- шартты белгілермен жұмыс (адам бейнесін, көйлек киген қызды құрастыру);
- өз дизайны бойынша жұмыс жасау.

«Әдемі кілемшелер» ойыны.

Мақсаты. Бөліктерден кілемше жасауға үйрету; қабылдау, ес, зейін процесстерін дамыту, ұйымшылдыққа тәрбиелеу.

Қажетті құралдар. Қағаздан жасалған кілемшелер, геометриялық пішіндер.

Ойын барысы. Балалар геометриялық пішіндерді берілген кілемшелердің үстіне қойып, құрақ құрайды.

Мектеп жасына дейінгі балалардың математикаға деген таным қызығушылық деңгейін анықтау үшін

Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің «Нұршуақ» балабақша-бөбекжайы КМҚК базасында мектепалды топ балаларының математикаға деген таным қызығушылық деңгейін зерттеу жұмысы ұйымдастырылды. Эксперимент «Құлыншақ» мектепалды топтың тәрбиеленушілерімен жүргізілді. Экспериментке 25 тәрбиеленуші қатысты.

Зерттеудің сенімділігі үшін бір топта жүзеге асырылды. «Құлыншақ» мектепалды тобындағы тәжірибе (осы топтың балаларымен таным қызығушылықтарын дамытуда топтық ойындарды қолдануға арналған арнайы дайындалған оқу қызметтері, ойындар мен жаттығулар түрінде өткізілді).

Эксперимент үш кезеңнен тұрды:

Бірінші кезеңде бақылау және тәжірибелік топтардың мектеп жасына дейінгі балаларының математика негіздерінен таным қызығушылықты дамытуда топтық ойындардың даму деңгейі анықталды.

Екінші кезеңде таным қызығушылықты дамытуға арналған арнайы құрылған оқу қызметтері, ойындар мен жаттығулар өткізілді.

Үшінші кезеңде біз таным қызығушылықты дамыту бойынша қолданылған топпен ойналатын ойындардың тиімділігін тексердік. Ол үшін екі топта да қайталама диагностика жүргізілді. Анықтау кезеңінің мақсаты таным қызығушылықтың даму деңгейін және топпен ойналатын ойындарды қолдану әдістерін диагностикалау болды. Осы мақсатқа жету үшін әр топқа және зерттелген топқа мінездеме беруге мүмкіндік беретін әдістер қолданылды. Диагностика топпен жеке жүргізілді. Мектеп

жасына дейінгі баланың жеке жұмысының қарқынына байланысты әдістер бірнеше кезеңдерде жүзеге асырылды.

Мектеп жасына дейінгі мектепалды топ балаларының математикаға деген таным қызығушылығының қалыптасу деңгейін зерттеу кезінде келесі әдістер қолданылды:

Математикаға деген таным қызығушылықтың қалыптасу деңгейінің диагностикасын құруда, біз ғалымдар А.П. Доморяд, Т.И. Ерофеева, З.А.Михайлова ұсынған төмендегі әдістерге сүйендік:

Математикаға деген таным қызығушылықтың негізгі көрсеткіштері ретінде мыналарды анықтадық:

1. Қызығушылықтың деңгейі.
2. Бұл әрекет түріне назар аудару.
3. Математикалық материалмен жұмыстың ұзақтығы.
4. Тапсырмаларды өз бетінше орындау.
5. Математикалық мазмұндағы ойындарды таңдау [23, 17 б.], [24, 116 б.].

Анықтау эксперименті кезінде бақылау жасалды. Мақсаты: математикаға деген таным қызығушылықтың деңгейін анықтау. Әдістеме: Бақылау балалардың еркін әрекеті кезінде және математика негіздері оқу қызметінің алдында жүргізілді. Балалар математикалық мазмұндағы ойындарды таңдай ма, қаншалықты жиі қолданады, қызықты математика бұрышында іс-әрекетте жүзеге асырыла ма т.б. Бақылау барысында көптеген балалар математикалық мазмұндағы дидактикалық ойындарға қызығатыны анықталды, бірақ олардың барлығы бірдей жігерлі күш-жігер көрсетіп, ойын тапсырманы соңына дейін өз бетінше шеше алмайды. «Дүкен» рөлдік ойынындағы балаларды бақылау ойынның мазмұны мен сюжетінде балалар үлкен дәрежеде үлкендердің: сатушы, кассир, сатып алушылардың рөлін бейнелейтінін көрсетеді. Рөлдік ойында математикалық мазмұнды жанама түрде байқауға болады. Ойын барысында олар санау (тауарды төлеу), таразы мен таразы арқылы әртүрлі тауарларды өлшеу керек. Бұл рөлдік ойындарда балалардың математикаға жанама қызығушылығы бар екенін көрсетеді. Балалардың математикаға дайындығын бақылау барысында барлық балалардың оқу қызметіне қызығушылық танытпайтыны анықталды, олардың реакциясы: «Тағы да математика ма?! Бұл балалардың интонациясы барлық мектеп жасына дейінгі балалардың іс-әрекеттің бұл түрін оқу процесіне қызығушылық танытпайтынын көрсетті.

Келесі кезекте біз келесі диагностикалық тапсырмаларды қолдандық. Тапсырма 1.

Мақсаты: балалардың математикалық мазмұндағы ойындарға деген қызығушылығының болуын анықтау.

Әдістеме: балаларға таңдаулы ойындар ұсынылады, сөйлеуді дамытуға арналған бір ойын «Кішкентай қожайын», экологиялық білімге арналған екінші ойын «Кім қайда тұрады?». Ал үшінші – математикалық мазмұндағы ойын «Сандарды ауыстыру». Үш ойын да әртүрлі, мазмұны жағынан қызықты, қиындығы бойынша шамамен бірдей. Педагог балаларға үш ойынның біреуін ойнауға болатынын айтады. Балаларды бақылау барысында байқағанымыз: балалардың математикалық мазмұндағы ойынды таңдауы оның математикаға деген қызығушылығының бар екенін көрсетеді.

Тапсырма 2.

Мақсаты: балалардың математикалық мазмұндағы жаттығуларды ойнауға қызығушылығын ашу.

Әдістеме: әр балаға жеке математикалық ойынтапсырмалары ұсынылды. Тапсырманың мәні: 5 таяқшаны санап, тексеріп, алдарына қою.

Сұрақтар:

1) Әр қабырғасы бір таяқшаға тең болатын үшбұрыш жасау үшін неше таяқша қажет?

2) Осындай екі үшбұрыш жасау үшін қанша таяқша қажет?

3) Бес таяқшадан жалауша, қалақша жасау.

4) Бес таяқшадан шаршы және екі бірдей үшбұрыш жасау.

Диагностика нәтижелерін талдау мектеп жасына дейінгі балалардың математикаға қызығушылығын қалыптастырудың үш деңгейін шартты түрде ажыратуға мүмкіндік берді:

Бірінші (төмен) деңгейге математикаға деген тұрақсыз қызығушылығы бар мектеп жасына дейінгі балалар жатады. Балаларға ұсынылған тапсырмалар тәрбиешінің жетекші сұрақтары мен практикалық көмегі арқылы ішінара орындалды. Өткізілу уақыты шамалы (7-15 минут). Бұл деңгейдегі балалар ойын есептерін шешуге арналған дидактикалық материалға аз қызығушылық танытты.

Екінші (орта) деңгейге әрекетке қызығушылық танытқан балалар кірді. Олардың жұмыс уақыты (15-20 мин.) болды. Тапсырмалар тәрбиешінің практикалық көмегінсіз, жетекші сұрақтармен дұрыс орындалды. Бұл мектеп жасына дейінгі балалар математикалық мазмұндағы ойындарға үнемі қызығушылық таныта бермейді, олар тек педагогтің ықпалымен ғана айналысты.

Үшінші (жоғары) деңгейге белсенділікке қызығушылық пен зейінділік танытқан балалар кірді. Олардың жұмыс уақыты ұзақ болды (20-40 минут). Тапсырмаларды өз беттерімен орындады. Сонымен қатар, кеңінен ұсынылған ойын материалынан бұл балалар математикалық мазмұндағы ойындарды таңдады. Эксперименттің анықтау кезеңінде қолданылған диагностикалық әдістердің жалпы нәтижесі : жоғары деңгей 20 %, орта деңгей 50 %, төмен деңгей 30 % ды көрсетті.

Нәтиже көсеткіші зерттеуге қатысатын балалардың танымдық математикалық қызығушылық дамуының орташа және төмен деңгейі басым екеніндігін анықтау экспериментінің нәтижелері дәлелдеді.

Эксперименттік жұмыстың келесі кезеңінде қалыптастырушы эксперимент жүргізілді, оның кезеңінде мектеп жасына дейінгі мектепалды топ балаларымен топпен ойналатын ойындар арқылы математикаға таным қызығушылықты дамытуға бағытталған оқу қызметтері өткізілді. Мектеп жасына дейінгі ересек жастағы балалардың танымдық белсенділігін дамыту үшін біз топпен ойнау ойындарының келесі түрлерін таңдап, ұйымдастырылды.

Дидактикалық ойындар (соның ішінде сюжетті-рөлді ойындар), ашық ойындар, ойын - саяхаттар, математикалық жарыстар, викториналар т.б. Қалыптастырушы эксперимент кезеңінде қолданылған дидактикалық ойындарға сипаттама беретін болсақ, логикалық ойлауды, санау дағдыларын дамытуға мүмкіндік беретін және сандарға байланысты, ерікті зейінді, эмоциялық бақылауды, табандылықты дамытуға ықпал ететін үстел-үсті ойындары алынды. Фишкалар мен кубиктерді лақтыра отырып, жүріп отыру «Мақта қызбен саяхат», «Қазына іздеу. Қарақшылар», «Автожарыс» ойындары сәтті қолданылып, өз нәтижелерін көрсетті.

Сызба бойынша қозғалу, фишкалар бар жол, әр бала сандардың ретін жаттап алуға жаттықты.

Балалардың шағын топтарда ойнаған алуан түрлі лото ойындары (кестелік, «Қолшатырға жинау», бөшкелері бар лото), домино ойындары олардың білімдерін

бекітуге және салыстыруға жаттықтыруға көмектесті. Геометриялық басқатырғыштарға, мозаикаларға, конструкторларға, дойбыларға ерекше көңіл бөлінді. Ойын мотивациясы мен ойындар монотонды қайталауды қажет ететін көптеген дағдыларды дамытуда таптырмас құралдар болды.

Мектепалды топта 10-ға дейін санауды және берілген сан бойынша заттарды санауды «Дүкен» ойынында бекітуге болады. Сатушылар, кассирлер және тұтынушылар шот-фактура арқылы қажетті заттардың санын анықтайды. Бірліктер санының сандық құрамы «Пошта» ойынында игеріледі. Сұрыптаушылар мен пошташылар хат-хабарларды көрсетілген нөмірлерге сәйкес мекенжайлар бойынша орналастырады. Ойында реттік және сандық есептерді ажырату, көршілес сандарды салыстыру, сол арқылы оқу қызметінде алған білімдерін бекітуге жағдай жасалды.

«Пошта» ойынында 2-3 ұйымдастырылған іс-әрекеттен кейін балалар алған білімдерін практикада қолданады.

Сонымен қатар дидактикалық ойындары ұйымдастырылды, соның ішінде:

1. «Сынық машина» ойыны.

Мақсаты: бейнеленген тақырыптағы бұзушылықтарды байқауға үйрету. Қажетті құралдар: кесіндісі жоқ геометриялық пішіндерден жасалған машина.

Ойын барысы: Фланелеграфта геометриялық пішіндерден тұратын станок құрастырылған. Ойынның басшысынан басқа барлық балалар бұрылады. Жүргізуші құрылғының кез келген бөлігін алып тастайды. Өзгелерден бұрын кім жетіспейтінін, қандай формада екенін айтса, сол көшбасшы болады. Егер балалар тапсырманы оңай жеңе алса, сіз бір уақытта екі бөлікті алып тастай аласыз

2. «Тірі сандар» ойыны.

Мақсаты: 10 ішінде тура және кері санау жаттығулары «Өз орнында тұр» ойыны. Мақсаты: реттік санауға, түртіп санауға жаттықтыру, «Кеттік, кеттік» ойыны. Мақсаты: кеңістікте бағдарлау қабілетін дамыту.

3. «Математикалық балық аулау» ойыны.

Қажетті құралдар: 8 дөңгелек; 2 дана теңізге арналған көк мата, сандары бар балық (2 жиынтық); Магниттері бар 2 қармақ, 2 сандар жинағы, 2 түрлі түсті жолақтар. Жүргізуші: «Балықтар теңізде жүзеді, әр балықтың саны бар. Теңізге жету үшін шалшықтардан жүгіріп өтіп, картаңыздағыдан 1 саны көп балық аулау керек. Топта 8 адам бар. Балықтағы сандар: 0,1,2,3,5,6,7,8. Балаларда сандар жазылған карталар бар: 1,2,3,4,6,7,8,9.

4. «Көршілер» ойыны. Топтың қарама-қарсы жағында 2,3,4,5 сандары бар шелектер бар. Топтың әрбір мүшесінің қолында саны бар фишкалар бар. Келісілген сызыққа жүгіріп, қалаған шелектің алдында тоқтап, көршілердің шелектеріне сандарды тастау керек. Шелектерге барар жолда кедергілер бар, оларды ескеру керек, таяқшаға тигізбестен олардың астына еңбектеп немесе бауырлап жорғалап өтіп, дәл солай қайта оралу керек. Командада 8 адам бар. «Математикалық пойыз» ойыны.

Математикаға деген танымдық қызығушылықты дамытуға бағытталған мектеп жасына дейінгі мектепалды топ балаларымен жүргізген жұмыстың тиімділігін анықтау мақсатында жоғарыда келтірілген әдістерді қолданып бақылау эксперименті жүргізілді.

Мектеп жасына дейінгі балалардың математикаға деген танымдық қызығушылығының қалыптасу деңгейін анықтау бойынша бақылау экспериментінің нәтижелері: жоғары деңгей 40%, орта деңгей 50%, төмен деңгей 10%.

Сондай-ақ, анықтау және бақылау эксперименттері кезінде алынған мәліметтерге сандық салыстырмалы талдау жүргізіліп, кестеленді.

Кесте 1. Анықтау және бақылау эксперименттері кезеңдеріндегі математикаға танымдық қызығушылықтың салыстырмалы талдауы

Деңгейлер	Эксперименттік жұмыстың кезеңдері	
	Анықтау	Бақылау
Жоғары	20%	40%
Орташа	50%	50%
Төмен	30%	10%

Ұсынылған кестеде көріп отырғанымыздай, анықтау экспериментінде балалардың көпшілігінің математикаға деген танымдық қызығушылығының дамуы төмен деңгейде болды. Бақылау эксперименті кезеңінде бұл көпшілік жоғары және орташа деңгейлермен ұсынылған.

Осылайша, ойын-сауық түрінде берілген білімді балалардың тезірек, күштірек және оңай меңгеретіндігі анық байқалады. Бақылау эксперименті кезеңінде алынған нәтижелерді анықтау экспериментінің мәліметтерімен салыстыра отырып, балалардың математикаға деген танымдық қызығушылығы мен білім деңгейінің айтарлықтай жоғарылағаны анықталды.

Қорытындылай келе, жүргізілген зерттеулер келесі қорытындылар жасауға мүмкіндік береді. Мектепке дейінгі кезең – бала тұлғасының дамуындағы ерекше кезең. Дәл осы кезеңде баланың қоршаған әлем туралы түсініктері қалыптасады, оның қарқынды физикалық және психикалық дамуы жүреді. Табысты даму аспектілерінің бірі балалардың таным қызығушылығын қалыптастыру болып табылады.

Математика ақыл-ой тәрбиесінде және интеллектіні дамытуда үлкен рөл атқарады. Оны оқу есте сақтауды, сөйлеуді, қиялды, эмоцияларды дамытуға ықпал етеді және табандылық, шыдамдылық, жеке тұлғаның шығармашылық потенциалы. Математика болашақта математикалық ойлаудың қалыптасуына негіз болатын танымдық қабілеттердің дамуына үлкен мүмкіндіктер береді, ал мұндай ойлауды қалыптастыру болашақта математикалық мазмұнды ойдағыдай меңгерудің кепілі болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. Қазақстан Республикасының Үкіметінің № 292 қаулысы, 13 мамыр, 2016 ж. Бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу (Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2020 жылғы 6 мамырда № 20580)
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 12 тамыздағы № 499 бұйрығы.
3. Пуларгина О.П. Портрет современного дошкольника /О.П.Пуларгина // Воспитатель. - 2009. – №9. –106-108 с.
4. Формирование мотивации учения : Книга для учителя / А.К. Маркова [и др.]. – М.: Просвещение, 2002. – 92 с.
5. Особенности психического развития детей 6-7 летнего возраста / Под. Ред. Д.Б. Эльконниа, А.Л. Венгера. – М.: «Педагогика», 1988. – 136 с.
6. Коломинский Я.Л. Психическое развитие детей в норме и патологии / Я.Л. Коломинский, Е.А. Панько, С.А. Игумнов. – СПб.: Питер, 2004. – 480 с.
7. Ожегов С.И. Словарь современного русского языка. М.: Оникс, 2018. 1200с
8. Педагогический энциклопедический словарь / М.М. Безруких, В.А. Болотов, Л.С. Глебова [и др.]. М.: Большая Российская энциклопедия, 2013. - 528 с.
9. Зотов Ю.Б. Организация современного урока./ Под ред. П.И. Пидкасистого. М.: Просвещение, 2007. - 144 с.
10. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. М.: Смысл, Академия, 2015. 352 с. 36. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. - М.: «Психология», 2012. – 234 с.

11. Додонов Б.И. О сущности интересов и подход к их исследованию //Педагогика. 2011. № 9. С. 72-82.
12. Выготский Л.С. Психология развития человека. М.: Изд-во Смысл; Изд-во Эксмо, 2015. 1136 с
13. Казанцева И.Н. Урок в школе. М.: Просвещение, 2016. - 106 с
14. Шукина Г. И. Проблема познавательных интересов в педагогике. - М.: Просвещение, 2010. – 351 с.Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. - М.: Просвещение, 2008. – 464 с.
15. Водовозов Василий Васильевич // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : В 86 томах (82 т. и 4 доп.). – СПб.: 1890-1907.
16. Божович, Л. И. Познавательные интересы и пути их изучения /Л.И. Божович. - Москва.: Изд- во Москва. ун-та, 1989. – 245 с.
17. Вахрушева Л.Н. Выявление математических способностей у детей старшего дошкольного возраста //Концепт. – 2005. №S27. – С. 41-48.
18. Березина Ю.Ю. Формирование познавательного интереса у детей старшего дошкольного возраста. Автореферат дисс. на соискание ученой степени кандидата педагогических наук, Москва, 2014, – 25 с.
19. Сыздық Р. М. Мектеп жасына дейінгі балалардың математикаға қызығушылығын қазақ халық педагогикасы негізін арқылы қалыптастыру әдістемесі: пед. ғыл. канд. ... дис. - Алматы, 2001.
20. Макаренко А.С. таңдамалы педагогикалық шығармалары.- Алматы: Қаз.Мем.Бас, 1984. – 10 бет.
21. Золотухина А. Г. Групповая форма работы как одна из форм деятельности учащихся на уроке // Математика. Первое сентября – февраль 2010. №4. С. 3-5.
22. Наурызбайқызы Ә.,Әубәкірқызы Қ. Математикадан дидактикалық материалдар мен тапсырмалар. Алматы,1994.
23. Доморяд А.П. Математические игры и развлечения. М.; Физматгиз, 1961 г.
24. Ерофеева Т. И в шутку и всерьез //Дошкольное воспитание. 2001 г. № 10 с. 18-25.

ОТБАСЫНДАҒЫ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫҢ БАЛА ТӘРБИЕСІНЕ ӘСЕРІ

Ахатберген А.М.

тәрбиеші, №52 «Еркетай» балабақшысы МКҚК
Астана қ., Қазақстан

Аңдатпа: Адамның жеке басының алғашқы қалыптасуы отбасынан басталады. Оның ер жетіп өсуі, бойындағы алғашқы адамгершілік белгілер отбасында қалыптасады, сондықтан да туған үйдің жылуы – оның көкірегінде көп жылдар бойы сақталып, мәңгі есінде жүреді. Мақалада отбасындағы қарым-қатынастың бала тәрбиесіне әсері жазылған.

Аннотация: первое формирование личности человека начинается с семьи. Его взросление, первые нравственные черты формируются в семье, поэтому тепло родного дома- в его груди, которое сохраняется на долгие годы и навсегда остается в памяти. В статье зафиксировано влияние взаимоотношений в семье на воспитание детей.

Abstract: the first formation of a person's personality begins with the family. His growing up, the first moral traits are formed in the family, so the warmth of his home is in his chest, which persists for many years and remains forever in his memory. The article describes the influence of relationships in the family on the upbringing of children.

Ақын сөзімен айтқанда: «Отбасы – табиғат сыйлаған кереметтердің бірі», - десек артық емес. Жеке адамның бойындағы ар-ұяты, ақыл-ойы, адамгершілігі, басқа

адамдармен қарым-қатынаста, мәдениеттілікті тәрбиелеуде отбасы алғашқы қадамда. Сондықтан, отбасы өте қажетті, басқадай ешнәрсемен өзгертуге (ауыстыруға) болмайтын баспалдақ. Отбасы – сыйластық, жарастық орнаған орта. Отбасы – бала тәрбиесінің ең алғашқы ұжымы.

Отбасының басты қазығы, алтын тіреу діндегі – бала. Баланың тәрбиелі болып өсуіне берекелі отбасының әсері мол. Отбасының әрбір мүшесі, өзара сөйлесіп, не болмаса ата-ананың, баланың міндетін атқару ғана емес, береке-бірлік, сүйіспеншілікпен араласса, босағасы берік, шаңырағы биік отбасына айналары сөзсіз.

Ата мен ана – бала тәрбиесінің қамқоршысы, өнегесі.

Ата-асқар тау,

Ана – бауырдағы бұлақ,

Бала жағасындағы құрақ – деп ата-ана мен баланы табиғаттың тамаша құбылыстарына теңеген халық мақалына қайран қаларсың.

Отбасы – адам ғұмырының тірегі ғана емес, қоғамның да басты негізі.

Отбасының адамзат ұрпағына деген ықпалы мен әсер күшін өмірдегі басқа еш нәрсенің күшімен салыстыруға болмайтындай. Өйткені ата-ананың балаға деген тәрбиесінің орнын еш нәрсе толтыра алар емес. «Ел болам десең, бесігіңді түзе» – деген нақыл сөз отбасы тәрбиесінің маңызын айқындатып тұр емес пе? Отбасы мүшелерінің жас шамасы әр түрлі болса да, олардың арасында бір-бірімен рухани жақындығы, мақсат ынтымақтастығы бар. Атақты қазақ ақыны Қасым Аманжолов өзінің жарына арнаған бір өлеңінде:

Отбасы – шағын мемлекет, Мен – президент, сен – премьер, дегені бар. Шынында, отбасы – ол да бір шағын мемлекет. Әр мемлекеттің өзіне тән өндірісі мен өнім бөлісі, сыртқы және ішкі саясаты, кіріс-шығыс бюджеті, қастерлеп ұстанатын рәміздері, т.б. болатыны сияқты, әр отбасы болмыс-тіршілігінің де соған ұқсас жақтары бар, оның жаратылысы да басшылық пен қосшылықты қажет етеді. Сондықтан отбасының құрылымына зор маңыз беріліп, мәнін қорғаған, отбасының ар-намысын сақтауға, сырын шашпауға, мүшелерін бір-біріне қатысты адалдыққа тәрбиелеген. «Отан отбасынан басталады» деген сөздің мәнісі де осында.

Отбасы - бала тәрбиесін қалыптастырушы ең алғашқы бесік.

Қазақстан Республикасының Конституциясында «Балаларына қамқорлық жасау және оларды тәрбиелеу - ата - ананың табиғи құқығы әрі парызы» деп отбасының міндеті анық көрсетілген. «Қазақстан - 2030» бағдарламасында балаларымызды алыс болашақта қандай сапада көруіміз керектігі туралы айтылған. Сонымен бірге «Отбасы туралы Заң», "Жоғары және орта білім тұжырымдамасында" әрбір отбасында өзінің ұрпағын тәрбиелеп, қатарға қосу міндеті жүктелген. Сөйтіп, отбасының әуел бастан - ақ өзіне тән киелі міндетін орындау, ата-ананың тәрбиесі қалыпқа түсті.

Отбасының бала тәрбиесіндегі ролі зор.

- бала тәрбиесінде отбасы ықпалы басқа тәрбиелік ықпалдарға қарағанда ең басым болып келуі;

- өркениетті, зайырлы, құқықты қоғамның азаматын тәрбиелеуде отбасы мемлекеттің негізгі буыны;

- отбасы – болашақ ұрпақтың бойында ең құнды адамгершілік қасиеттерді қалыптастыратын қоғамның ажырмайтын басты тірек – арқауы;

- отбасы – жеке тұлғаны әлеуметтендіру міндетін жүзеге асырушы. Ол болашақ жас азаматтың дене жетілеуіне, шынығуына, рухани және адами дамуына, ең құнды жалпы адамзаттық құндылықтарды және ұлттық рухани байлықты бағалауға, еңбек ету дағдысын тәрбиелеуге ықпал жасаушы;

- отбасы бала тәрбиесінде адамзат қоғамның тарихындағы ғасырлар сынынан мүдірмей өткен ұлттық дәстүрлі жалғастырушы;

- отбасының әлеуметтік міндеттерінің өзегі тәуелсіздікке ие болған Қазақстан Республикасының мемлекеттік заңдарын құрметтеуші, елжанды азамат тәрбиелеу;

- отбасы баланың мамандықты еркін және саналы таңдауына ықпал жасаушы;

- отбасы өзінің ұрпағын болашақ отбасылық өмірге дайындаушы.

Баланың шыр етіп өмірге келуі-зор қуаныш. Өйткені, бала өмірдің сәні,отбасының шаттығы, Аллахтың берген сыйы. Дана қазақ тоғыз ай құрсақта жатқан сәбиді шілдеханамен қарсы алып, тербелген тал бесікке салған. Бесік жырымен әлдилеген, алақанға салып аялаған. Тәрбиесіне жауаптылықпен қарап, бойына жақсы қасиеттер сіңіруге тырысқан.

Мемлекетіміз бен Үкіметіміз өскелең ұрпақты тәрбиелеу мен оқыту мәселесіне шексіз қамқорлық жасап келеді. Тәрбие жұмысын жүргізу — қиын да күрделі іс. «Балаға берілетін бірінші тәрбие ата-анасын, туған-туысын, жолдасын сыйлаудан басталады. Себебі, ата-анасын сыйламаған бала жолдасына да, қоғамға да пайда келтіре алмайды» деген қазақтың белгілі ағартушы педагогі Ыбырай Алтынсариннің ата-ананың бала тәрбиесіндегі атқаратын рөлін айрықша атап көрсеткен бұл сөзі бүгінде өз мән-маңызын әлі күнге дейін жойған жоқ.

Отбасы тәрбиесінде әкенің де, ананың да орны бөлек. Әке мен ана баланы бірге тәрбиелейді.

Ана – бала тәрбиесіндегі ерекше тұлға. Дана Абай бабамыз қазақ әйелінің, ананың отбасындағы орнын ерекше жырлайды. Жалпы, «адам бойындағы барлық қасиеттер ананың ақ сүтімен жаралған» – деген ғұламалық ойды тарата келе, осы қасиеттің міндетті түрде тәрбиеленуі туралы айтады.

Отбасынадағы тәрбиенің ең дұрысы– баланы еңбекке баулу. Ол – адамдық кемелденудің негізі. Еңбек ете білмеген немесе оны жек көрген адамның отбасы берекелі болмайды: отбасындағы да, қоғамдық ортадағы да тәрбиеде балаларды еңбек ете білуге, еңбексіз бос отыра алмайтындай сезімге тәрбиелеу басты нысана болуы тиіс.

Ата-ананың ең үлкен міндеттерінің бірі - мұсылман үмбеті деген атқа лайық иманды перзент тәрбиелеу.

Қай халық болмасын үмітін ең алдымен ұрпағымен байланыстырады. Міне, сондықтан да:

«Ана – үйдің берекесі,

Бала үйдің – мерекесі.

Бұтағымен ағаш сымбатты,

Ұрпағымен адам қымбатты.

Бала болсаң балғындай бол.

Айналаңа қорғандай бол»

-деген қағиданы берік ұстаған ата-бабаларымыз өз ұрпағын адам – деген атаққа лайық етіп өсіруді мақсат еткен.

Қорытынды. Отбасы қарым-қатынасындағы қуатты күшке ие көзге көрінбейтін ықпал, әсер дегенді бала ақылымен пайымдай алмаса да, сезініп түйсінеді. Ер бала болсын, қыз бала болсын әке - шешесі не істесе де оған үлгі, өнеге, содан үйренеді, көргенін бірде болмаса, бірде қайталайды. Баланың балғын ойы мен сенімі - алдында ең беделді тұлға әке, әлеуетті, ақылды, білімдар әке.

Ендеше бала тәрбиесінде «ұсақ - түйек» деп атап, мән бермей қалдыра салатын ешнәрсе жоқ және еш қателесуге қақымыз да жоқ. Бала - әр отбасының бақыты. Олай болса, өз бақытымызды бағалай білейік.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. С. Қалиев. Этнопедагогика. «Фолиант» баспасы. Астана-2007
2. Н. Назарбаев. Ел Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы. Алматы «Жеті Жарғы» баспасы 2005
3. Ж. Дәуренбеков. Беташар. Алматы «Өнер» баспасы 1991
4. Ә. Төлеубаев. Қазақстан тарихы. Алматы «Мектеп» баспасы 2010
5. Әділбеков Н. Тәуелсіздік шежіресі. Аң арыс баспасы. Алматы 2011
6. Н. Назарбаев. Қазақстан жолы-2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ. Алматы баспасы 2014.

БАЛАНЫҢ ЕРТЕ ДАМУЫНЫҢ ӘДІСТЕМЕСІНЕ ШОЛУ

Балаубаева А.М.

Сад-ясли «Алтын бесік» ЖШС «Құлыншақ» тобының тәрбиешісі,
Семей қ., Қазақстан

Аңдатпа: Ерте балалық шақ адам өмірдегі маңызды кезеңдердің бірі. Осы кезеңдегі даму есте сақтау қабілетінің, зейіннің, танымдық дағдылардың дамуына ықпал етеді, нәтижесінде ол жеке тұлғаны құрайды. Осы кезеңде қарым-қатынас дағдылары, құндылықтар мен нормалардың негіздері қалыптасып, сонымен қатар мінез-құлық нормалары құрылады. Мақалада баланың ерте даму негіздері қарастырылады, ерте даму әдістемесіне талдау жасалады. Әр әдістеменің негізгі сипаттамалары мен айрықша белгілері қарастырылады, осы әдістеме бойынша жұмыстың негізгі ережелері тұжырымдалады. Баланың ерте даму мәселесіне қызығушылық танытатын ата-аналарға арналған практикалық ұсыныстар беріледі.

Аннотация: Раннее детство является одним из важных периодом в жизни человека. Так как развитие в этот период способствует развитию памяти, внимания, когнитивных навыков, что в итоге составляет личность. В этот период формируются навыки общения, формируются основы ценностей и норм, а также создаются нормы поведения. В статье рассматриваются вопросы целесообразности раннего развития ребенка, проводится обзор методик раннего развития. Рассматриваются основные характеристики и отличительные черты каждой методики, формулируются основные правила работы по данной методике. Статья содержит практические рекомендации для родителей, интересующихся проблемой раннего развития ребенка.

Abstract: Early childhood is one of the most important periods in a person's life. Since development during this period contributes to the development of memory, attention, cognitive skills, which ultimately constitutes a personality. During this period, communication skills are formed, the foundations of values and norms are formed, and norms of behavior are created. The article discusses the expediency of early child development, reviews the methods of early development. The main characteristics and distinctive features of each technique are considered, the basic rules of work on this technique are formulated. The article contains practical recommendations for parents interested in the problem of early child development.

Қазіргі қоғамдағы оқиғалар бір-бірін үлкен жылдамдықпен алмастырады және уақыт тез өтеді. Жаңа реформалар келіп, кетеді, саясаткерлер бір-бірін алмастырады, балалар өседі. Мүмкін, сондықтан жас ата-аналар кешігіп қалудан қорқып, бала

дүниеге келгеннен кейін оның болашағын жоспарлауға және келесі мәселелерді шешуге асығады: қанша жыл баламен үйде отыру керек, оны балабақшаға беру керек пе, күтушіні жалдау керек пе, баланы қай жастан бастап ерте оқыту бойынша мамандарды шақыру керек, қай гимназияға оқуға беру керек, 11-сыныпты бітіргеннен кейін қай университет түлегі ретінде қабылдауға лайық болады.

Жоғарыда аталған мәселелер ойдан шығарылмаған қалыпты дүние сол себепті көптеген ата-аналар, ата-әжелерді мазалайтын сұрақтардың бірі. Оларды шешкен кезде өмірімізді құрайтын көптеген өзгерістерді ескеру қиын. Әрине, барлық ата-аналар баласы өте қабілетті болады және кез-келген жолдармен жетістікке жетеді деп үміттенеді: музыкалық қабілеті, дарындылығы, көркемдік қабілеті және мектепті үздік аяқтау. Сондықтан ата-аналар ерте даму мәселелеріне қызығушылық танытады және өздеріне жиі сұрақ қояды: «оқытуды неғұрлым ерте бастаса, соғұрлым жақсы» деген дұрыс па? Мүмкін, керісінше: алаңсыз балалық шағын ұзарту керек, кейін оқудан тез шаршайды? Бала үшін қандай дамыту әдістемесін таңдау керек? Ең бастысы, қашан бастау керек? Бір жастан, екі, үш? Мектептің алдында?

Баланың ерте даму проблемасына көптеген көзқарастар бар: кейбір сарапшылар 3 жасқа дейінгі баланы ештеңе үйретудің қажеті жоқ деп санайды – оған еркіндік қажет. Ең бастысы-балаға жақсы күтім жасау, ал қалғаны оған жылдар бойы қалыптасады. Басқалары баланы оқытуды мүмкін және қажет деп санайды, бірақ баланың жас мүмкіндіктерін ескере отырып, ойын арқылы тек талап қоймай[1]. Тағы басқалары үш жасқа дейінгі балаға білімнің барлық салаларында мүмкіндігінше жаңа ақпарат беру қажет, өйткені қабілеттер мен жалпы тұлғаның негізі дәл осы жаста қаланады. Педагогтер мен психологтар баланы бір жарым жастан бастап әзірлеген сабақтың сағаттық кестесі бойынша шет тіліне (әрқайсысы аптасына екі рет), математиканы оқытуды, компьютерлік сауаттылық және т.б. ұсынады.

Сонымен, баланы тәрбиелеуде қандай тәсілді қолдану керек?

Ерте жастағы баланың танымдық процестерінің дамуы жылдам қарқынмен жүреді: зейін, есте сақтау, қабылдау, ойлау және т.б. тез дамып келеді, бірақ XX ғасырдың көрнекті психологы Л. С. Выготский [2] атап өткендей, осы жастағы негізгі, басым функция қабылдау болып табылады. Бұл дегеніміз, осы жастағы баланың есте сақтауы немесе ойлауы емес, қабылдауы үлкен жетістіктерге жетеді. Қабылдау бірінші кезекте дамыту керек сананың функциясы болып табылады.

Қабылдауда бала қандай жетістіктерге жетеді? Бала екі жасында картинкадағы әртүрлі детальдарды ажырата алады (түстерді білу маңызды емес). Бірақ бала әрдайым картинкадағы затты шынайы өмірдегі затпен салыстыра алмауы мүмкін, сондықтан үйрету қажет. Мысалы, анасы кітапты оқып отырып баласына сұрақ қоюына болады: «Бұл кім?» - және жауап береді «Қоян», содан кейін ойыншық қоянды көрсетеді: «Қоян картинкада және менің қолымда». Балаға кейіннен «Кім бұл?» деген сұрақ қойылады, өзі жауап береді.

Мектеп жасына дейінгі баланың қабылдауынан ерте жастағы баланың қабылдауында айтарлықтай айырмашылық бар. Эксперимент жасап көрсек: баланың көз алдында пирамиданы бөлшектеп тастап, оны қайта жинауды сұраңыз. Алдымен бала ойына келген алғашқы әрекеттерді жасайды және ересек адамның көмегінсіз дұрыс шешімге келуі екіталай. Баланың қабылдауын жақсарту үшін оған пирамиданы ғана емес, сонымен қатар әр түрлі мөлшердегі тостағандар жиынтығын ұсынып, осылайша бала бір-біріне жинауды үйренеді. Осы ойыншықтармен ойнай отырып, бала көп ұзамай заттардың пішіні мен мөлшері бойынша ерекшеленетінін, тостағанды пирамиданың түйреуішіне қоюға болмайтынын және кішкентай екенін түсінеді.

Кейінірек бала заттарды түсі бойынша ажыратуды үйренеді және біз оған да көмектесе аламыз. Мысалы, ата-ана баласына екі алманы көрсетіп: «бұл сары алма, ал бұл қызыл алма. Маған сары түсті алманы берші!» Психолог В. С. Мухина [3] атап өткендей, өмірдің үшінші жылында бала сегіз түске дейін меңгере алады.

Егер бала ерте балалық шақта «үлкен», «кіші», «дөңгелек», «шаршы», «қызыл», «сары» сияқты ұғымдарды мықтап меңгерсе, мектепте білімді игеру оған әлдеқайда оңай болады.

Баланың танымдық аймағы туралы әңгімені жалғастыра отырып, есте сақтау, ойлау және зейінді дамыту процесінде қабылдаудың рөлі де бар екенін атап өткен жөн.

Ерте жастағы баланың есте сақтау қабілеті әрқашан оның белсенді қабылдауымен-тануымен байланысты. Егер алты айлық бала өзіне жақын объектілер мен адамдармен үнемі байланыста болатын адамдар шеңберін ғана тани алса, онда бала өмірінің екінші жылының аяғында бірнеше апта бұрын көргенін немесе естігенін біле алады. Өмірдің екінші жылындағы бала қарапайым музыкалық әуендерді жаттап, оларды әндетіп айта алады. Ерте жаста зейіннің дамуы жүру мен сөйлеуді дамыту процесінде жүреді. Бала жүре бастағаннан кейін, ол өздігінен зерттей алатын заттардың ауқымы кеңейеді, бұл өз кезегінде зейіннің дамуына ықпал етеді. Баланың ойлауы әртүрлі заттарды манипуляциялау процесінде дамиды. Баланың ойлауы сөйлеудің дамуымен қарқынды дами бастайды. Бала сұрақтар қояды, сәйкесінше қойылған сұрақтың жауабын көз алдына елестетеді. Б. Уайттың бақылау жүргізуі бойынша [4] жақсы дамыған үш жасар баланың ересектермен өз құрдасы сияқты сөйлесе алады. Сөйлеуді меңгерген сайын бала айтарлықтай өзгереді, ол басқаларға басқаша қарай бастайды. 1 жастан асқан бала ересек адамнан кейін өз бастамасымен сөздерді қайталай бастайды. Өмірдің екінші жылында сөйлеудің грамматикалық құрылымын игеру басталады. 1 жас 8 айдан асқан баланың сөйлеуінде екі сөзден тұратын сөйлемдер пайда болады. 2-3 жаста бала айтқан сөйлемдерде жеке бөліктер арасында үйлесімділік пайда болады.

Осылайша, ерте балалық шақта, ең алдымен, баланың қабылдауы мен сөйлеуін дамыту қажет (міндетті түрде ойын түрінде, мәжбүрлі және қызықсыз «сабақтарсыз»). Бұл пікірді жетекші педагогтар мен психологтардың көпшілігі ұстанады.

Ата-аналарға: «бір жастан үш жасқа дейінгі баланы оқыту немесе үйретпеу керек пе?»; және «қалай оқыту керек?» және «қандай ойындар мен әдістемелерді қолдану керек?», осы сұрақтардың шешімін төменде келтірілген бірнеше әдістемелермен толығырақ танысуға және ең ұнағанын таңдауға кеңес береміз.

Г.Доман бойынша даму.

Балаларды ерте оқытудың шынымен үйлесімді әдістемелік жүйелері тек екеуі: Глен Доман және Н. А. Зайцев. Г. Доманның жүйесі – «баланы оқуға қалай үйрету керек?», «баланы математикаға қалай үйрету керек?», «балаға энциклопедиялық білімді қалай беру керек?» - бірінші кезекте ата – аналар табиғи модельді білдіреді: ата-ана-баласының мұғалімі.

Ерте дамуға байланысты көп әдістемелер айтылады және талқыланады. Ең даулы әдістемелердің бірі-американдық нейрохирург Глен Доманның әдістемесі. 20 ғасырдың 40-жылдарында Доман ақыл-ойы бұзылған балаларды оңалту жүйесін жасады[5].

Доманның басшылығымен жұмыс істейтін дәрігерлер тобының басты міндеті мидың жұмысын белсендіру болды. Бағдарлама әзірленді, онда ақыл-ойы бұзылған

балаларға қызыл әріптермен, нүктелермен, әртүрлі заттармен, сөздермен жазылған карталар көрсетілді, оларды ересектер міндетті түрде дауыстап айту қажет. Суреттер бірнеше секундты ғана көрсетті, бірақ мұндай әрекеттердің күні бойы бірнеше ондаған түрі болды. Біраз уақыттан кейін психикалық дамуы бұзылған балалар өз құрдастарының дамуымен ғана емес, олармен салыстырғанда жақсы нәтижелер көрсетті. Содан Кейін Г. Доман дені сау балаларды оқытуда әдістемені қолдануды ұсынды және уақыт өте келе бұл педагогикада танымал әдістемелердің біріне айналды.

Әдістеменің негізгі ұстанымы: ми жұмыс істеген кезде ғана өз мүмкіндіктерін барынша дамытады. Сондықтан, ерте жастан бастап миды барлық ақпаратпен «жүктеу» керек, осылайша кейінгі жылдары адам оңай дами алады. Егер сіз Доман техникасын қолдана бастасаңыз, мысалы, үш айдан бастап, екі – төрт жастағы бала бай сөздік қорына ие болады, математиканы оқып, түсіне алады

Бұл әдістеме өте ыңғайлы, өйткені оны үйде қолдануға болады. Әрине, бұл жағдайда ересектер үнемі өз істерінен бас тартады, өйткені қысқа мерзімді сабақтар өте жиі өткізілуі керек. Барлық құралдарды (және бұл тек карточкалар ғана емес, сонымен қатар аудио және бейнематериалдар) сауда нүктелерінен сатып алуға немесе өз қолыңызбен жасауға болады. Есте сақтау маңызды, балаға сабақ кезінде ыңғайлы болуы керек, яғни ол жақсы көңіл-күйдег сергек және тоқ болуы керек. Сабақ бала зерікпей тұрып аяқталуы керек, содан кейін келесі сабақтар басталады.

Алғашқы сабақтар бірнеше секундқа ғана созылады. Балаға карточка көрсетіледі және суретті бейнелейтін сөз нақты атылу қажет. Сабақ аяқталғаннан кейін әр карточкалар араластырылады келесі сабақта қайталанбауы керек. Бала үйренген карталарды жаңа карталармен ауыстыру арқылы демонстрациялық пакеттен алып тастауға болады. Барлық материалдар қарапайым тақырыптардан бастап белгілі бір тақырыптарға бөлінеді. Уақыт өте келе карталар жиынтығын кеңейтуге болады, мысалы, шетелдік сөздермен, бастысы-оларды дұрыс айту. Керемет нәтижелерге тек тұрақты сабақтармен қол жеткізуге болады.

Баладан сіз қайталаған сөздерді қайталауды талап етудің қажеті жоқ, уақыт келеді және ол сіз айтқанның бәрін өзі қайталайды. Ең бастысы, барлық сабақтар өзінің қалауымен мен жақсы көңіл-күй арқылы өткізілуі керек. Сабақты физикалық жаттығумен ауыстыруды ұмытпаңыз, өйткені мидың белсенділігі қозғалыстарға да байланысты.

Доманның техникасы баланың белгілі бір пассивтілігін білдіреді деп ойлауға болады (әсіресе оқытудың басында); ойыншықтардың болмауы (сабақта артық көңіл бөлу); басқа балалармен немесе ересектермен рөлдік (ситуациялық) ойындардың болмауы; көптеген карталар.

Дегенмен, ата-аналар негізінен оқытудың ең тиімді болуы үшін әртүрлі әдістерді біріктіреді немесе толықтырады. Мысалы, әйгілі ана Сесиль Лупан қыздарына Глен Доман әдістемесін қолданды, бірақ оны өзіне және балаларына «қайта жасады». Ол өзінің ата-аналық теориясын құрды.

Сесиль Лупан әдістемесі

Жақында педагогикада Сесиль Лупанның ерте даму әдістемесі танымал бола бастады. Ана бола отырып, бельгиялық актриса С. Лупан баланың әлеміне, оның қабілеттері мен потенциалына қызығушылық танытып, өзін қыздарының дамуына толықтай арнады. Ол «балаңызға сеніңіз!» ата-аналарға қарапайым және түсінікті кеңестер берді. Кітапта «данышпанды қалай өсіру керек деген рецепттер жоқ: Лупан ата – аналарға балаларға арналған ең жақсы тәрбиешілердің өздері екенін жеткізуді

мақсат етіп қойды және жай ғана өздерінің «құпияларымен» бөлісті, әдістемені отбасы мысалында көрсетті және соңында ата-аналарға қол жетімді пайдалы практикалық нұсқаулық жасады.

Әдістемені құру бір кездері Сесильдің баланы дамыту семинарына қатысуынан басталды, онда ол Глен Доманның әдістемесіне қызығушылық танытып, оны қызына жүргізді[6]. Алайда, көп ұзамай жас ана Доманның балалардың мүмкіндіктерінің орташа есеpteулеріне сүйене отырып, оқытуды ұсынатынын атап өтті. С. Лупан балалардың дамуына неғұрлым нәзік көзқараспен қарады. Оның идеясына сәйкес, балаларға тек олар өздерін қызықтыратын іс-шаралар және кішкентайлардың өздері қажет болған кезде ғана. Мысалы, бала үлпілдек кілемге қызығушылық танытты ма? Оған әртүрлі маталарға қол тигізуге рұқсат етіңіз, айырмашылықты көріңіз. Дыбыстарға қызығушылық таныттыңыз ба? Ыдыс-аяқты шайқаңыз немесе әртүрлі музыкалық аспаптарда ойнаңыз.

Доманның принциптері өзгертпей Сесиль Лупан өзінің техникасын дамытты.

Олар: баланы шектеуге болмайды; егер бала жаңа нәрсені игеруге ұмтылса, ересектер оған көмектесу керек; сабақтар ойын түрінде өткізіледі, сондықтан бала жалықпайды, шаршайды; жаңалық дүние балалардың қызығушылығы мен назарын арттырады; баланы тексеріп, қадағалаудың қажеті жоқ, уақытмен келеді соның негізінде ересектерді оқу нәтижелерімен таң қалдырады.

Интеллектуалды даму физикалық дамумен қатар жүруі керек. С. Лупан жүзуге баса назар аударады бірақ бұл таңдау ата-аналарға байланысты. Баланың толық дамуы үшін туылғаннан бастап оның барлық сезімдерін белсендендіру керек. Балалар әлемді жанасу арқылы яғни дәмі, дыбысы, иісі бойынша тани алады.

Сесиль Лупан өзінің кітабында бірнеше оқу бағдарламаларын ұсынды:

- өнер (сурет, музыка) ;
- тарих, шет тілдері, география;
- санау, логика;
- оқу, жазу;
- сөйлеуді дамыту және басқалар.

С. Лупан әдістемесін қолдана отырып, баланың миынан басқа жаны мен жүрегі бар екенін есте ұстаған жөн. Оқу атмосферасы мүмкіндігінше ыңғайлы болуы керек. Бала шығармашылыққа ұмтыла ма? Оны сүйіспеншілікпен қолдаңыз. Қате жіберді ме немесе бірдеңе жұмыс істемеді ме? Ересектер тарапынан айыптау болмауы керек. Ересектер қаншалықты қатал болса да, бала әрқашан өз сұрақтарына жауап естуі керек. Баланы тағы бір рет еркелетуден сақ болудың қажеті жоқ. Ата-аналарының сүйіспеншілігінен сенімді балалар тезірек дамып, әлемді үлкен қызығушылықпен таниды.

Монтессори әдістемесі

Қазіргі әлемде педагогиканың көптеген әдістемелер бар. Алайда, ең танымал-Мария Монтессори әдістемесі. Бұл әйел-педагогпен өзінің туған елі Италиямен ғана мақтанбайды, оған бүкіл әлемдегі көптеген оқушылар мен мұғалімдер риза. Өткен ғасырдың басында ол білім министрлігінің комиссиясын таң қалдырған баланы дамыту әдістерін ұсынды – ақыл-ой қабілеті шектеулі балалар қысқа мерзімде ақыл-ой дамуында жоғары нәтижелерге қол жеткізді. Содан бері Монтессори әдістемесі тәжірибеде үлкен жетістікпен қолданылып келеді. Әйел дәрігердің ізбасарлары көптеген елдерде мектептер ашты. Мұндай мекемелерде оқу беделді болып саналады[7].

Монтессори техникасының басты ерекшелігі-баланың бостандығы. Баланың өзі не істеу керектігін және осы немесе басқа әрекетке қанша уақыт жұмсау керектігін таңдайды. Педагогика үш китке негізделген-принциптер: өзін-өзі оқыту, өзін-өзі тәрбиелеу және өзін-өзі дамыту. Бір нәрсені мәжбүрлеуге тыйым салынады. Ересек адам қажет болған жағдайда ғана балаға көмектеседі.

Шынында да, туылғаннан бастап адам бәрін өз бетінше жасауға тырысады-өзінің дене және рухани қабілеттерін дамытады, тәуелсіздікке ұмтылады, қоршаған әлемді таниды. Балалардың физикалық және моральдық қасиеттерін жақсы дамыта алуы үшін олардың айналасында ерекше орта құру қажет. М. Монтессори балалардың есту, көру және тактильді қабылдауын жақсарту үшін арнайы құралдар мен дидактикалық ойындар жасады. Мәселен, саусақтардың ұсақ моторикасын дамыту үшін балалар моншақтарды байлап, дөңді дақылдарды құйып, бұршақ дақылдарын сұрыптайды. Оқытуда қолданылатын барлық материалдардың күнделікті өмірде табиғи және кең таралуы маңызды.

Монтессори мектептерінде балалардың өздері сабақ режимін орнатады-тақырыптарды, жұмыс көлемін, оқу әдістерін және материалдарды бекіту әдістерін таңдайды. Дәл осы жағдайда білім қуаныш әкеледі. Өзінің ырғағы мен қызығушылығына сәйкес оқитын бала өзіне сенімді бола бастайды және сабақ материалын әлдеқайда тиімді игереді. Бұл жағдайда мұғалімдердің рөлі қандай? Монтессори әдістемесіне сәйкес мұғалім балаларды бақылап, олардың тәуелсіз қызметіне басшылық жасап, оқушылардың потенциалын толық іске асыру үшін жағдай жасауы керек. Оқу барысында балалар қателіктер жібереді бірақ олар оларды өздері түзетеді, ал мұғалімдер баланы сынамайды немесе айыптамайды. Бұл балаға өзін-өзі бағалауды дамытуға көмектеседі.

Мария Монтессори әдістемесінің бірнеше ережелері бар:

- әрқашан баланың қоңырауына жауап беріңіз, оны тыңдаңыз, оның сұрақтарына жауап беріңіз және ол сұраған кезде көмектесіңіз;
- қате жібергені үшін баланы ұрыспаңыз. Ол оны түзете алады. Егер оның әрекеті өзіне немесе басқаларға қауіпті болса, баланы тоқтатпаңыз;
- бала туралы ол болған кезде де, онсыз да жаман сөйлемейіз;
- кез келген нәрсені іздеп жүрген балаға көмектесуге әрқашан дайын болыңыз, мейлі ол өзі үшін қажетті зат немесе әрекет болсын;
- балаңызды тек әдептілікпен ұстаңыз, оған ең жақсысын көрсетіңіз;
- егер ол демалуды немесе басқаларды бақылап отыруды шешсе, баланы іс-әрекетке мәжбүрлемейіз;
- балаңызға ол әлі игермеген немесе жетілдірмеген нәрсе туралы айтудан жалықпаңыз. Мұны сүйіспеншілікпен, ұстамдылықпен, қамқорлықпен жасаңыз;
- балалардың дамуына қоршаған ортаны дайындауға әрекет жасаңыз;ә
- дамытушы материалдың қай жерде болуы керектігін және онымен қалай дұрыс жұмыс істеу керектігін көрсетіңіз.

Никитин әдістемесі

Қазіргі педагогтер әртүрлі білім беру әдістемелерін ұсынады. Танымал әдістемелердің бірі-Никитин әдістемесі. Ерлі-зайыптылар Никитинаның тәрбиелеу мен сауықтырудың жаңа жүйесін жеті баласына «тексерді» (және өте сәтті). Әдістеменің бастаушысы сенімсіздік болды, бірақ уақыт өте келе көптеген ата-аналар оны балаларына қолдана бастады.

Никитин қағидаттарына сәйкес баланың дамуы белсенді болуы керек. Өздеріңіз білетіндей, бала үшін ең жігерлі әрекет, әсіресе оның алғашқы кезеңінде – ойын.

Никитиндер күрделілігі бойынша жүйеленген білім беру ойындарын жасады (қарапайым деңгейден – 1-3 жастағы балалар үшін, тіпті ересектер үшін де айтарлықтай күрделілікке дейін).

Никитиннің әр ойынының мақсаты-балалардың шығармашылық және ойлау қабілеттерін дамыту. Бұл жағдайда ақпарат әртүрлі тәсілдермен беріледі. Ата-аналардың өздері кез-келген ойынды жаңа тапсырмалармен немесе ойын жағдайындағы өзгерістермен кеңейте алады. Баланың шығармашылық деңгейі дамыған сайын, ол жаңа ойындар жасауда белсенді қатысушы болады. Бұл дегеніміз, оқытуды өзіңізге, өз мүдделеріңізге және даму деңгейіңізге бейімдеуге болады. Есте сақтау керек: бала «орталық», яғни ол нағыз өнертапқыш болады. «Никитин» ойындарындағы ата-аналар-міндетті серіктер болып табылады

Көп жағдайда ойын жұмбақтар болып табылады, олардың шешімі үлгілерді тануға және аяқтауға және логикалық ойлауды дамытуға әкеледі. Сонымен қатар, балалар талдауды үйренеді, математикалық негіздерді меңгереді, біріктіру қабілетін дамытады, бар түстерді, пішіндерді игереді және, әрине, моториканы дамытады.

Әр ойын әртүрлі тапсырмалар жиынтығымен ерекшеленеді, балалар картоннан немесе пластиктен жасалған текшелер, кірпіштер, квадраттар арқылы шешеді. Тапсырмалар әртүрлі формада беріледі. Бұл жалпақ сурет, модель, сурет, нұсқаулық болуы мүмкін. «Үлгіні бүктеу» балаларға арналған алғашқы ойын жиынтығы болуы мүмкін, сәл кейінірек сіз «Кубтар», «Назар аудару», «Квадратты бүктеу», «Нүктелер» және басқаларға ауыса аласыз. Жинақты таңдау баланың жасына және жеке қабілеттеріне байланысты. Қазіргі уақытта Никитин әдісі бойынша балаларды дамытуға арналған жиынтықтарды көптеген дүкендерден сатып алуға немесе оқуға қажетті материалдарды өз бетінше жасауға болады.

Қорытындылай келе, бала өздігінен дами алады деп айтқым келеді – бұл табиғатпен байланысты[8]. Ең бастысы-оның өзіне ұқсастығын «мүсіндеу» емес, оны тәуелсіз тұлға ретінде қалыптастыру үшін жағдай жасау қажет. Жоғарыда ұсынылған әр әдістеме өзіндік мазмұнға ие, құрметті ата-аналар өздеріңіз қалаған әдістемені таңдап балаларыңызды тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етіңіз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1.Алиева Т.В. Развитие одаренности и формирование языковой и лингвистической компетентности обучаемых посредством современных инновационных технологий и вовлечения в мероприятия, проводимые в рамках федеральной целевой программы «Одаренные дети». // Эксперимент и инновации в школе. 2012. № 3. С.31–41.

2.Выготский Л.С. Психология развития человека.– М.: Изд-во Смысл; Эксмо, 2005.– 1136 с

3.Мухина В.С. Таинство детства.: в 2-х т. Т. 2 / В.С. Мухина.– 3-е изд.–Екатеринбург: У- Фактория, 2005.– 448 с.

4.Уайт Б. Первые три года жизни. Москва.: Педагогика, 1982 г. 174 с

5.Гленн Доман. Как научить ребенка читать. Москва.: 2020 г Издательство: Сمارт Ридинг

6.Лупан Сесиль. Поверь в свое дитя. Москва.: 2015 г. Издание: Манн, Иванов и Фербер

7.Монтессори М. Впитывающий разум ребенка, 2-ое издание./ М. Монтессори. - СПб.:Благотворительный фонд «ВОЛОНТЕРЫ». 2011. - 320 с.

8.Нищева Н.В. Сенсомоторное развитие детей дошкольного возраста / Сост. Н.В. Нищева. - Санкт - Петербург: ДЕТСТВО - ПРЕСС, 2011. - 128 с.

ҚАЗАҚ ХАЛЫҚТЫҚ ҚОЗҒАЛЫС ОЙЫНДАРЫ МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ДЕНЕ ТӘРБИЕСІНІҢ ТИІМДІ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Бекеев А.Б.

Дене шынықтыру жөніндегі нұсқаушы

Койшибаева Г.Ш.

Қазақ тілі пәнінің мұғалімі, Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің № 16 бөбекжайы» коммуналдық мемлекеттік қазыналық
кәсіпорны, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы

Андатпа: Мақалада МДҰ-да дене тәрбиесі бойынша педагогтардың тәжірибесінде қазақ халықтық қозғалыс ойындарының ерекшеліктері мен қажеттілігі қарастырылады. Халықтық-ұлттық дене тәрбиесі құралдары мектеп жасына дейінгі балаларды дене тәрбиесі жүйесін көпмәдениетті байыту үшін құнды материал болып табылады. Халық ойындары олардың денсаулығын нығайту үшін қажет. Қозғалыс сапасын дамыту және қозғалыс мәдениетін қалыптастыру.

Аннотация: В статье рассматриваются особенности и необходимость использования казахских народных подвижных игр в практике педагогов по физическому воспитанию в ДО. Народно-национальные средства физического воспитания являются ценнейшим материалом для поликультурного обогащения системы физического воспитания детей дошкольного возраста. Народные игры необходимы для укрепления их здоровья, развития двигательных качеств и формирования двигательной культуры.

Abstract: The article discusses the features and necessity of using Kazakh folk outdoor games in the practice of physical education teachers in preschool education. Folk-national means of physical education are the most valuable material for the multicultural enrichment of the system of physical education of preschool children. Folk games are necessary to improve their health. Development of motor qualities and formation of motor culture.

*"Осы халықтық ойындарға назар аудару,
осы бай көзді әзірлеу,
оларды ұйымдастыру және олардан тамаша
және қуатты тәрбиелеу құралы -
болашақ педагогиканың міндеті "*
К.Д. Ушинский.

Біз қарастырып отырған мектеп жасына дейінгі балалардың физикалық қасиеттерін тәрбиелеу проблемасы терең әлеуметтік маңызға ие. Дәл осы бастапқы жаста тұлғаның болашақ қалыптасуын анықтайтын қасиеттер қалыптаса бастайды.

2022 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауында еліміздегі білім беру жүйесін дамыту мәселелеріне қатысты Мемлекет басшысы Қ. Тоқаев "мектепке дейінгі жастан бастап балаларды тәрбиелеу саласы басым болуы тиіс" деп атап өтті. Үйлесімді тұлға мен жауапты азаматты қалыптастыру негіздері балалық шақта қаланады. Елдегі әрбір баланың бақытты және қауіпсіз балалық шағы болуы керек. [1].

Бұл ретте ең маңызды рөл мектепке дейінгі ұйымдағы педагогтарға тиесілі. *Осының бәрі бала кездегі тәрбиеге байланысты - деді педагог-новатор В.А. Сухомлинский [2].*

Қазіргі балалар жаһандық өзгерістер дәуірінде өсіп келеді. Әлем өзгеруде, сонымен бірге балаға күшті әсер етуіне байланысты білім беру проблемалары да

күрделене түседі, әр түрлі ақпарат көздерінен: интернет, теледидар, БАҚ, олардың мазмұнында қарама-қайшы құндылықтар мен дүниетанымдық көзқарастар жиі кездеседі. Біздің міндетіміз педагогтар ретінде балаға жақсылық, жамандық, мәдениет, дәстүр сияқты мәңгілік құндылықтардың бар екенін түсінуге көмектесу.

«Тәрбиенің тамыры мен жемісі қандай», - дейді дана мақала.

Бұл жас мінез-құлық пен қызмет тетіктерін дамытуда, тұтастай алғанда мектеп жасына дейінгі баланың жеке тұлғасы мен физикалық қасиеттерін қалыптастыруда неғұрлым жауапты кезең болып табылады. Тәрбие барысында үлкен мектеп жасына дейінгі балалардың физикалық денсаулығының маңыздылығын қабылдау және түсіну балаларға тән жағдайды жоғалтады және мақсатты және саналы болады.

Мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыс істейтін дене шынықтыру пәнінің оқытушысы ретінде өз қызметімді жоспарлай отырып, өзіме басты мақсат қоямын - ұлттық дәстүрлер, Қазақстан Халықтарының мәдени мұрасы негізінде дүниетанымдық ұстанымды, әлеуметтік және рухани дамыған тұлғаны қалыптастыру. Өз жұмысымда жеке даму құндылықтары, мәдени мұраны құрметтеу, әлеуметтік интеграция құндылықтары сияқты үш түрлі құндылықтарға бағдарланамын.

Қазіргі уақытта ұлттық дәстүрлерді сақтау, адамның ұлттық санасын қалыптастыру міндеті өзекті болып табылады. Байқаулар көрсеткендей, қала жағдайында өмір сүріп жатқан қазіргі баланың қазақ халқына жату сезімі нашар көрінеді. Сіз бен біз таңғажайып уақытта өмір сүріп жатқанымызбен, әртүрлі ашылулар көп болған кезде, біздің өміріміз бір орында тұрмайды. Адамдар мен балалар өзгереді, бірақ балалық шақтың табиғаты көптеген жылдар бұрынғыдай өзгеріссіз қалады: балалар өседі, ойнайды, әлемді біледі.

Сырттан келетін ақпарат ағыны үлкен және өте күрделі. Балалар да ересектер сияқты ағыс бойымен жүзіп жүреді. Біздің ойындарымызға деген қызығушылық жоғалып барады. Олардың орнына шетелдік мультфильмдер мен ойындар келеді. Отбасында және балабақшада-үнемі сатып алынатын және семантикалық жүктемені көтермейтін және кейде балалардың денсаулығына зиян келтіретін ойыншықтардың көптігі. Баласының оларға деген көзқарасы айқын: ойнап, тастады, жыртып тастады және ұмытты. Ал ата-аналарға баламен бірге жөндеуден гөрі, адамның жұмысына деген сүйіспеншілік пен мейірімділікті ояту оңайырақ. Ересектер бүгінде өз тарихына қызықпайды, өз тектес ағашты білмейді және балаларға аға ұрпақтың дағдылары мен іскерліктерін жеткізбейді. Сонымен қатар, Қазақстандағы көптеген адамдар өздерінің тарихы мен дәстүрлерін құрметтейді және оларға құрметпен қарайды.

Баланы ойынсыз тәрбиелеу мүмкін емес. Баланың өміріндегі ойын-бұл қуаныш, көңілді, жарыс сәттері, ол баланы өмірге жетелейді. [6] Балалар ойындары әртүрлі: бұл ойыншықтар, қозғалыс ойындары, жарыс ойындары, доп ойындары және басқа да спорттық жабдықтар. Мектеп жасына дейінгі балалар үнемі ойнайды - бұл олардың табиғи қажеттілігі, қоршаған ортаны тану тәсілі.

Ойындар барлық уақытта Қазақстан халықтары үшін үлкен қоғамдық мәнге ие болды. Олардың барлығы ежелгі дәуірде пайда болды. Көптеген ойындарды мерекелерде, жарыстарда және дене шынықтыру сабақтарында ұйымдастырылған қызметтерде пайдалануға болады. Ойын мектепке дейінгі балалар қызметінің негізгі түрі болып табылатыны белгілі. Олар үшін ойын - бұл жай ойын-сауық емес, ойында халықтың тарихы өз көрінісін табады, ойын барысында халықтың әлеуметтік жинақталған тәжірибесін, оның салт-дәстүрлерін, әдет-ғұрыптарын беру жүзеге асырылады. Ойын баланың ұстамдылығы мен ұстамдылығы, қағидаларға, ұжымға

бағыну қабілеті, өз эмоцияларын меңгере білуі сияқты мінезінің белгілі бір қасиеттерін қалыптастыруға ықпал етеді. Ойын баланың жеке басының жағымды қасиеттерін дамытуға және қалыптастыруға ықпал етеді. Қазақ халқында көптеген ерекше және әртүрлі ойын түрлері бар. Ежелгі заманнан бері қазақтардың ойындарында тастардан, жануарлардың сүйектерінен, ағаштан жасалған құрылғылар қолданылған. Ойындар жүгіру, лақтыру, салмақ көтеру элементтерімен байланысты болды-бұл ептілікті, жылдамдықты, күшті дамытты. Қазақ халқының дене тәрбиесі рухы мен тәні күшті батырларды, сымбатты және грациозды сұлуларды даярлауға бағытталды. Халық ойындарында балаларды тәрбиелеу ерте жастан бастап қоршаған табиғатқа, қоғамдағы өзара қарым-қатынасқа дұрыс көзқарас қалыптастыруға, қазақтардың моральдық-этикалық талаптарына сәйкес күнделікті қоғамдық өмірге белсенді қатысуға ықпал етті.

Қазақтың ұлттық спорт түрлерін, халықтық жылжымалы ойындар мен дене жаттығуларын өскелең ұрпақ арасында пайдалану және танымал ету қажеттілігі балалардың сұраныстарына, олардың дамуының ұлттық, өңірлік және жас ерекшеліктеріне ғана емес, сонымен қатар мемлекеттің салауатты ұрпақ қалыптастыру жөніндегі әлеуметтік саясатына да байланысты.

Ойын балалар үшін ғана емес, педагог үшін де өте маңызды. Ойын өз тәрбиеленушілерін, олардың мінезін, әдеттерін, ұйымдастырушылық қабілеттерін, шығармашылық мүмкіндіктерін жақсы білуге мүмкіндік береді, бұл оған балалардың әрқайсысына ықпал ету жолдарын табуға көмектеседі. Ойындар балалар ұжымының қалыптасуы мен нығаюында ерекше рөл атқарады, өйткені оларға әрқашан да салауатты бәсекелестік, қызықты жарыс элементтері тән. Ойын қызметі әрқашан ойыншылар арасында белгілі бір қатынастардың туындауымен және дамуымен байланысты, ол балалардың қарым-қатынасына, байланыс орнатуға жәрдемдеседі. Кейбір балалар қарым-қатынас жасайтын, басқа да тұйық, ал ойын кезінде барлық тәрбиеленушілерді ұжымдық қызметке қосып, олардың құрдастарының арасында тиісті орын алуына көмектеседі. Ойында іс-әрекет процесінің өзі, үнемі өзгеріп отыратын ойын жағдайлары қызықты. [3] Күтпеген жағдайдан өз бетінше шығудың жолын табуға, мақсатты белгілеуге, жолдастармен өзара іс-қимыл жасауға, ептілік пен жылдамдық, төзімділік пен күш көрсетуге тура келеді. Алдағы ойын туралы бір түсінік оң сезім тудыра алады. Ойындар көңіл-күйді көтереді, ұстамдылықты, ептілікті, күш-жігерді дамытады және командада жұмыс істеуді үйретеді. Ең бастысы - денсаулық үшін өте пайдалы!

Қозғалмалы халықтық ойындарға жеке тоқталғым келеді. Баланың қозғалысқа деген қажеттілігі бұрыннан байқалған. Қозғалыс-бұл өмір. Бала кезімізден бізге аға буынның жақындары осылай үйретті. Ашық ойындар баланың физикалық қасиеттері мен ақыл-ой қабілеттерін дамытуға ықпал етеді, ерікті мінез-құлық дағдыларын дамытуға, сондай-ақ қозғалыс белсенділігін арттыруға көмектеседі. Жылжымалы халықтық ойындарда ептілік, жылдамдық, төзімділік, күш, қозғалысты үйлестіру, тепе-теңдік, кеңістікте бағдарлана білу сияқты психофизикалық қасиеттер тәрбиеленеді.

Жылжымалы ойындар баланың жүктемені өз мүмкіндіктеріне сәйкес реттеуімен де жақсы. Ал бұл денсаулық үшін өте маңызды. Жылжымалы ойындарда қатаң регламенттелген ережелердің, күрделі техника мен тактиканың болмауы, сондай-ақ ойын үшін кез келген алаңды пайдалану мүмкіндігі жасына, қабілетіне және дайындығына қарамастан, барлық жігіттерді жылжымалы ойынға тартады.

Сондықтан да жылжымалы ойындар шынайы жаппай, жалпыға ортақ дене тәрбиесінің құралы болып табылады.

Қазақ халқының балаларға арналған қызықты, қызықты және көңілді ойындары бар. Бұл ойындар ұйымдасқан қызметті жоспарлау кезінде міндетті элемент болып табылады. Балалардың жас және жеке ерекшеліктерін сақтау міндетті шарт болып табылады. Балалар «Жапақтар және қарлығаш» («Ястребы и ласточка») қозғалмалы ойын ойнайды. Бұл - реакция жылдамдығы мен жүгіру жылдамдығына арналған ойын. Оған шектеусіз адам қатыса алады. «Ақ сүйек» немесе «Белая кость» - бұл өте көңілді қазақ балалар ойыны. Ақ сүйекке қатысушылардың шектеусіз саны қатыса алады. Жүргізуші сүйекті мүмкіндігінше алға қарай лақтырады: "Ақ сүйек-бақыттың белгісі, кілт, айға, ақ қарлы шыңдарға ұшыңыз! Сізді бірден тапқан адам тапқыр және бақытты!". Жүргізушінің бұйрығымен: "сүйекті іздеңіз-бақытты тезірек табыңыз! Ал оны тезірек және епті адам табады!" - балалар сүйек іздеп жүгіреді. Сүйекті ең жылдам тауып, оны жүргізушіге әкелетін адам жеңеді. Жеңімпаз жеңілген топтың немесе ойынға қатысушылардың біреуінің оған ән айтуы сияқты тілек білдіруге құқылы.

«Орамал» (Түйіні бар орамал) – бұл төзімділік пен реакция жылдамдығына арналған тамаша қазақ балалар ойыны. «**Ауэ-таяқ**» - бұл балаларға арналған қазақ ойыны. «**Айгөлек**» – бұл балалардың шағын тобына жақсы сай келетін қазақ балалар ойыны. [4].

Қазақ ұлттық ойындары бастауыш мектеп жасындағы балалардың ақыл-ой дамуының міндеттерін жүзеге асыруға ықпал ететін эмоционалды-сауықтыру, танымдық және тәрбиелік кешендердің негізін қалайтын ұлттық және ойын фольклорының үлгісі ретінде халық даналығының бөлшегі ретінде әрекет етеді [5].

Жыл сайын біздің тәрбиеленушілеріміз «**Ханталапай**» байқауына (асық ойыны) қатысып, қазақ халқының мәдениетімен және әдет-ғұрпымен танысып, ептілік пен жылдамдықты дамытады. Балабақшада асық ойнайтын үйірмелер танымал. Мұндай іс-шаралар балаларға өз Отанының нағыз патриоттары ретінде толыққанды сезінуге мүмкіндік береді.

Дене шынықтыру және спорттық тәрбие жүйесіндегі жылжымалы ойындардың рөлі орасан зор. Жылжымалы ойын адамды оның барлық балалық жылдарында сүйемелдейді, ал халықтық жылжымалы ойындар денсаулықты нығайтып қана қоймай, ағзаны дамытады, сондай-ақ адамды мәдени-адамгершілік тәрбиелеу және қоғамға баулу құралы болып табылады. Ұлттық жылжымалы ойындар балаға қоғамның мәдени мұрасына құрмет көрсетіп, үлкен әлемге шығуға дайындық жасайды.

Осылайша, жылжымалы ойындар оқушылардың физикалық қасиеттерін дамытуға және денсаулығын сақтауға ықпал ететін тиімді құрал ретінде әрекет етеді. Осының барлығы болашақ азамат - жасампаздың басым қасиеттерін, оның білімділігін, тәрбиелілігін, еңбекқорлығын, жауапкершілігін тәрбиелеудің перспективалық мақсатына бағытталған, олардың ел дамуының қазіргі кезеңінде маңыздылығын ҚР Президенті Қ.Тоқаев бірнеше рет атап өтті.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Әділ Қазақстанның экономикалық бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы

2. Сухомлинский в. а. азаматтың тууы [Мәтін] / В. А. Сухомлинский / / - М.: "Мол.Гвардия", 1979-Б. 335.
3. Леонтьев А. А. педагогикалық оқыту (сер.педагогика және психология) [Мәтін] / А. А. Леонтьев // - М.: "Білім" басылымы, 1979.- 48 б.
4. Білім беру әлеуметтік желісі "nsportal.ru".
5. Тотенаев Б. Т. Қазақтың ұлттық ойындары. - Алматы: Қазақстан, 1976. — 144 б.
6. Ушинский К.Д. адам тәрбие пәні ретінде. Таңдалған пед.оп.: В 2Т [Мәтін] / К. Д. Ушинский // - М., 1976.

СОПРОВОЖДЕНИЕ ДЕТЕЙ С ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ ОДАРЕННОСТЬЮ В ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

Бритвина Е.В.

методист КГКП «Ясли-сад «Улыбка» отдела образования города Лисаковска» Управления
образования акимата Костанайской области, Казахстан

Андатпа: Мақалада ересек және мектепалды жастағы зияткерлік дарынды балаларға мектепке дейінгі мекемеде психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету алгоритмі берілген. Автор педагогикалық процесті ұйымдастырудың негізгі аспектілерін ашады. Мақалада ұйымдастырылған іс-әрекетті жобалау ерекшеліктері берілген.

Аннотация: В статье представлен алгоритм психолого-педагогического сопровождения детей с интеллектуальной одарённостью старшего и дошкольного возраста в условиях дошкольной организации. Автор раскрывает основные аспекты организации педагогического процесса. В статье представлены особенности проектирования организованной деятельности.

Abstract: The article presents an algorithm for psychological and pedagogical support of gifted children of senior and preschool age in the context of a preschool institution. The author explores the key aspects of organizing the pedagogical process. The article also discusses the features of designing organized activities.

Современное состояние казахстанской системы образования характеризуется все большим вниманием к поддержке и развитию внутреннего потенциала личности одаренного ребенка. Забота об одарённых детях сегодня – забота о развитии науки, культуры и социальной жизни общества завтра. Важная задача взрослых разглядеть и раскрыть едва проявивший себя росток одарённости, не дать потускнеть, помочь ребёнку освоить свой дар, сделать его достоянием своей индивидуальности, проявить заботу об одарённых детях, так, как именно их интеллектуальные достижения имеют не просто личностный, а социальный смысл. Своевременное выявление одарённых детей и развитие их способностей являются залогом их личностного развития.

На современном этапе дошкольные организации оказываются не очень хорошо приспособленными для тех, кто сильно отличается от среднего уровня в сторону больших способностей, так как сложно перестроить систему обучения, изменить отношение педагогов к «нестандартным» детям. Детские сады испытывают особые потребности в программах и методических разработках, в которых учитывались бы индивидуальные запросы и интересы детей.

Когда одаренные дети вынуждены заниматься по одной программе вместе с другими сверстниками, они как бы сдерживаются в развитии и желании идти вперед. В результате у них может угаснуть познавательных интерес, желание заниматься,

поэтому содержание организованной деятельности должно включать индивидуальные задания повышенной сложности. При знакомстве с новым материалом всегда можно опереться на помощь этих детей, не давая готовых знаний. Для этого необходимо создать такую проблемную ситуацию, которая способна вызвать заинтересованность детей и познавательную активность. Детям предлагаются задачи поискового характера, решение которых требует от них интеллектуальной инициативы и размышлений [4].

Нельзя забывать, что одаренные дети остаются дошкольниками со всеми присущими возрасту психологическими особенностями, которые необходимо всячески поощрять, избегая «овзросления» детей, на которое может наталкивать педагога высокий уровень умственного развития его воспитанников. Большая часть заданий дается детям в игровой, максимально привлекательной для них форме. Отношение взрослых к детям уважительное и доверительное. Воспитателю необходимо всячески поддерживать детскую инициативу, быть готовым изменить ход занятий в соответствии с ней. Следует помнить, что одаренный ребенок может оказаться «умнее» взрослого при выполнении того или иного задания, придумать свой способ решения задачи, не предусмотренный заранее, что требует от воспитателя особого внимания и гибкости во взаимоотношениях с одаренными детьми [1].

Первоначальным этапом в работе по развитию детской одаренности является диагностика, подразумевающая использование разносторонней информации, включающей мнение родителей, тестирование психолога и оценки педагога.

Наиболее разработанным как в теоретическом, так и в прикладном плане является психологическое тестирование, имеющее достаточно длительную историю развития, что нашло отражение в многочисленной литературе по вопросам идентификации детской одаренности. Сравнительно молодым, но, на наш взгляд, довольно значимым направлением является диагностика развития детской одаренности педагогом. Ведь в итоге именно на педагога ложится основная работа по обучению, воспитанию и развитию ребенка, и именно он, прежде всего, несет ответственность за ее результаты.

Основная цель психолого-педагогического сопровождения - это создание условий для выявления, поддержки и развития одарённых детей старшего и дошкольного возраста, обладающих высоким уровнем умственных способностей; развитие интеллектуальных способностей детей через игры и упражнения, требующие творческого подхода, логического мышления и ориентирующие детей на поиск и самостоятельные открытия.

Основные задачи: выявлять детскую одарённость с помощью различных методик; создавать условия для индивидуального развития способностей ребенка; развивать предпосылки творческого продуктивного мышления; формировать навыки коллективной мыслительной деятельности, необходимых современному человеку; формировать положительную самооценку и уверенность в собственных интеллектуальных силах; создавать условия, обеспечивающие укрепление здоровья ребенка; вовлекать родителей в образовательный процесс.

Миссия: способствовать активному развитию личности дошкольника с учетом его индивидуальных способностей, возможностей, интересов, превышающих временный образовательный статус.

Организация педагогического процесса должна обеспечивать целостность воспитательно-образовательного процесса и способствовать дальнейшему развитию

умственной творческой одарённости. Процесс сопровождения детей с выявленными признаками интеллектуальной одарённости должен включать гибкое содержание и педагогические технологии, обеспечивающие развитие способностей с учётом интересов и склонностей детей; предусматривать дополнительные виды занятий, кружковой работы в соответствии с учетом запросов родителей и индивидуальных потребностей детей. Предметно-развивающая среда стимулировать умственное и творческое развитие.

Каковы особенности проектирования организованной деятельности? Во-первых, педагоги должны использовать наглядные модели как основные средства развития дошкольников; во-вторых, взрослые должны быть готовы поддержать детскую инициативу и изменить ход деятельности в соответствии с ней; в-третьих, осуществляется индивидуально - дифференцированный подход, игровые задания и роли распределяются с учетом возможностей и интересов ребёнка; в-четвёртых, большая часть заданий даётся детям в игровой максимально привлекательной для них форме [2].

Основные принципы организации процесса сопровождения: обучение на более высоком уровне трудности; индивидуализация и дифференциация обучения; психолого-педагогическая поддержка; использование инновационных развивающих технологий.

В дайджест методов развития можно включить: проблемные ситуации и поисковые задачи; решение познавательных задач; моделирование, детское экспериментирование и опытническую деятельность; практическую исследовательскую деятельность; создание сказочных ситуаций; развивающие кроссворды; игры-драматизации, игры – путешествия; специальные упражнения (вопросы-гипотезы, вопросы- доказательства); ТРИЗ.

Приобщение ребенка к решению необычных, проблемных ситуаций исследовательского характера при минимальной помощи взрослого способствует развитию: самостоятельности мыслительной деятельности; умения формулировать свои мысли; умения предлагать варианты решения задачи; умения убедительно доказывать свою точку зрения; умения выслушивать мнения других; умения разрешать споры; умения управлять своим эмоциональным состоянием.

Все это способствует укреплению детского ощущения «Я могу! Я знаю!», повышению самооценки, развитию коммуникативно-речевых умений и мышления, активизации творческой, поисковой активности ребенка в новых, нестандартных ситуациях.

Пошаговая модель взаимодействия воспитателя и родителей в решении задач активизации потенциальных возможностей ребенка представлена следующим образом [4].

- Поиск контактов, первые встречи, выработка желания общаться.
- Совместное размышление о том, что необходимо развивать в ребёнке, сохраняя неповторимость его индивидуальности.
- Установление общих требований к поведению ребёнка.
- Упрочение сотрудничества в достижении общих целей.
- Реализация достигнутых договорённостей.
- Реализация единых педагогических возможностей.

Проектируя структуру деятельности с одарёнными детьми можно выделить несколько блоков. Теоретический блок:

- Позволяет расширить возможности одарённых детей и предусматривает:

- Приобретение умений и навыков во время организованной деятельности через дифференцированный подбор заданий на опережение (с помощью компьютерных программ, перфокарт, игр типа «танграмм»)

- Индивидуальные исследовательские проекты (экспериментально – поисковая деятельность).

- Групповые проекты - подготовка выступлений по заданной теме.

Практический блок:

- Работа данного блока направлена на создание условий для реализации своих возможностей на практике:

- Участие во внутрисадовских и городских олимпиадах.

- Презентация достижений на родительских собраниях.

- Участие в тематических неделях, культурно-развлекательных мероприятиях.

Блок совместной деятельности:

- Обеспечивает возможность одарённым детям делиться и демонстрировать приобретённые знания, умения и навыки:

- С другими детьми: помощь в выполнении заданий детям с низким и средним уровнем успешности в усвоении программы, выступление в роли педагога на отдельных промежутках учебной деятельности.

- С родителями: помощь педагогам при подготовке индивидуальных консультаций, выступления на различных встречах с родителями.

- С педагогами: демонстрация своих достижений через участие в мастер-классах, педагогических советах, открытых просмотрах [3].

В чём нам видятся особенности психолого-педагогического сопровождения детей с интеллектуальной одарённостью? Воспитанники поставлены в такие условия, при которых предлагаемый им материал качественно выходит за рамки общепринятой учебной программы и содержит что-то новое или оригинальное. Детям дана возможность более глубоко вникать в задания из обычной развивающей программы на основе предоставления дополнительного времени и материалов, более широкого поля деятельности и возможности самостоятельного исследования. Занимаются по такому курсу, который, прежде всего, отвечает их интересам и потребностям.

Принципы организованной деятельности:

- детальное, углубленное изучение наиболее важных проблем, идей и тем, которые интегрируют знания со структурами мышления;

- развитие продуктивного мышления, а также навыков его практического применения;

- приобщение к постоянно меняющемуся, развивающемуся знанию и к новой информации, привитие детям стремления к приобретению знаний;

- предусматривание наличия и свободного использования соответствующих источников;

- развитие сознания и самосознания, понимание связей с другими людьми, природой, культурой;

поощрение детской инициативы и самостоятельности в развитии [4].

Развивающая организованная деятельность в работе с одарёнными детьми должны предусматривать:

- Знакомство с материалом, который обычно не включается в стандартный учебный план.
- Поощрение глубокой проработки выбранной темы.
- Осуществление учебно-игровой деятельности в соответствии с познавательными потребностями, а не заранее установленной жёсткой последовательностью.
- Акцентирование более сложных видов деятельности, требующих абстрактных понятий и мыслительных процессов достаточно высокого уровня.
- Большую мыслительную гибкость в отношении используемых материалов, времени и ресурсов.
- Более высокие требования к самостоятельности и целеустремлённости в решении задач.
- Предоставление широких возможностей для приобретения и демонстрации лидерских способностей.
- Поощрение творческого и продуктивного мышления.
- Воспитание умения анализировать поведение и чувства как свои собственные, так и окружающих.

Создание эффективных предпосылок для расширения базы знаний и развития языковых способностей [4].

При выявлении одарённых детей более целесообразно использовать комплексный подход. При этом может быть задействован широкий спектр разнообразных методов: различные варианты метода наблюдения за детьми; специальные психодиагностические тренинги; экспертное оценивание поведения детей психологом, родителями, воспитателями; проведение "пробных" занятий по специальным программам, а также включение детей в специальные игровые и предметно-ориентированные ситуации; экспертное оценивание конкретных продуктов творческой деятельности детей (рисунков, стихов, технических моделей) профессионалами; организация различных интеллектуальных и предметных олимпиад, конференций, спортивных соревнований, творческих конкурсов, фестивалей, смотров и т.п.; проведение психодиагностического исследования с использованием различных психометрических методик в зависимости от задачи анализа конкретного случая одаренности.

Владение инструментами психолого-педагогического сопровождения интеллектуально-одарённых детей поможет поддержать экологию детской одарённости и послужит ориентиром на перспективное детство.

Список использованных источников

1. Блинова В.Л., Блинова Л.Ф. Детская одарённость: теория и практика: учебно-методическое пособие. – Казань: ТГГПУ, 2010. – 56 с.
2. Платонова С.М. Детская одарённость. Учебно-методическое пособие. – Санкт-Петербург, Издательство Ленинградского государственного университета имени А.С. Пушкина, 2011 г. – 81 с.
3. Савенков, А. И. Психология детской одаренности: учебник для вузов / А. И. Савенков. — 2-е изд., испр. и доп. — Москва: Издательство Юрайт, 2023. — 334 с.
4. Савенков, А. И. Одарённые дети в детском саду и школе: Учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений, - М. Издательский центр «Академия», 2009, - 232 с

МЕКЕПKE ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕНІ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕУДІҢ ЗАМАНАУИ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

Жұмабекова Ф.Н.

Л.Н.Гумилева атындағы Еуразия ұлттық университетінің
профессоры, п.ғ.к, Астана, Қазақстан.

Андатпа: Аталған мақалада мектепке дейінгі тәрбиені ұлттық құндылыққа негіздеуде түркі даналары нұсқаған ілімдер мен ұлт көсемдері тиянақтаған тірек ұғымдары ұсынылған. Балабақшада тәрбиені ұлттық құндылықтарға негіздеудің заманауи тенденциялары баяндалған. Бұл идеяларды іске асыруда педагогтің баламен қарым-қатынас тәсілдемелері, жаңаша форматтағы ойын, әр баланың жеке дара қабілетін ескеру, зерттеушілік-іс-әрекетке бейімдеу, жаңаны тану, кіріктіру, шынайы өмірмен байланыс орнату, заттық – кеңістік дамытшы ортадағы еркін ойлау мен дербес әрекетке басымдық беру көзделген.

Аннотация: В данной статье представлены учения великих мудрецов и концепции национальных лидеров, основанные на национальной ценности дошкольного образования. Описаны современные тенденции базирования образования в детском саду на национальных ценностях. В реализации этих идей используются методы общения педагога с ребенком, игра в новом формате, учитывающая индивидуальные способности каждого ребенка, адаптирующаяся к исследованию и действию, познающая новое, интегрирующая, устанавливающая контакт с реальной жизнью, отдавая приоритет свободному мышлению и независимым действиям в предоставленной среде развития материального пространства.

Abstract: This article presents the teachings of great sages and the concepts of national leaders based on the national value of early childhood education. The current trends in basing education in kindergarten on national values are described. In the implementation of these ideas, methods of communication between the teacher and the child are used, play in a new format, taking into account the individual abilities of each child, adapting to research and action, learning new things, integrating, establishing contact with real life, giving priority to free thinking and independent actions in the provided development environment material space.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев Түркістан қаласында өткен Ұлттық құрылтайдың екінші отырысында сөйлеген сөзінде: «... отаншылдық, адамгершілік, білімпаздық, нағыз маман болу, үнемшілдік, еңбекқорлық, ел мен жерге жанашырлық сияқты асыл қасиеттер бәрінен биік тұруға тиіс, мемлекеттік нышандарды жетілдіру, ұлтымыздың тарихи сана-сезімін жаңғырту, ұлттық құндылықтарды, мәдени мұрамызды жан-жақты дәріптеу, өскелең ұрпақтың тәрбиесіне мән беру керек»-екенін қадап айтты [1].

Бұл міндеттерді шешуде тәрбие ісіне қоғам болып атсалысуы, заманауи білім беру жүйесінде – осы идеяны жүзеге асыруға белсене араласатын ынтымақтастық ортаны қалыптастыра алатын, қабілетті, кәсіби құзіретті мамандардың қызмет етуі маңызды болмақ.

Жалпы білім беру ұйымдарындағы қуана құптайтын жаңалық – тәрбие мен білім беруді ұлттық құндылықтарға негіздеу, әр азаматтың сана сезімін жаңғырту, балабақша, мектеп пен ата-ана қарым-қатынасының жаңа форматын енгізу мәселенің қолға алынуы.

Қазіргі таңда үздіксіз білім беру еліміздің ертеңі өсіп келе жатқан жас ұрпақ - білімімен ғана емес тәрбиенің тереңдігімен өлшенеді.

Терең тәрбие дегеніміз – баланы дүниеге әкелуді жоспарлаудан бастап оны дүниеге әкелгеннен кейінгі ұлттық құндылықтарды үйрету емес, оны баланың

санасына сіңіріп, көкірегіне түйіп, жүрегіне жеткізудің нақты тиімді жолдарын қарастыру болып табылады. Бос сөзбен емес, іспен, әрекетпен, үлгі болумен жас ұрпақтың қазіргі талап-тілектерін қанағаттандыру қажет.

Осы орайда, Абайдың бірінші қара сөзінде: *ел бағу, мал бағу, ғылым бағу, дін бағу, бала бағу* туралы ойларын жазғанда «бағу» [2] сөзінің мағынасына үніліп, балаға қатысты қарайтын болсақ, бүгіндегі қоғамдағы кездесіп отырған келеңсіздіктер, тәрбиедегі бейберекеттік, ата-ананың өз баласын қалай тәрбиелеудің жолын таба алмауы, білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысындағы олқылықтар осы сөздің тура мағынасын көрсетіп тұрғандай, яғни «... бала емес мал бағып жүргендей сезіну» бар.

Ал, дұрыс тәрбие берудің тереңдігіне, логикалық мәніне зер салсақ, көркемдік шеберлік пен ғылыми зерделік арқылы көркемдік сана, көркем мінез қалыптастыру, «бағу» емес «тектілікке тәрбиелеу» гуманистік, ағартушылық, әлеуметтік тұрғыдан алып қарайтын болсақ бұл ойлардың түпкі төркіні түрлі пікірлерімен бірігіп, тұтас қазақ халқының тәрбиеге қатысты философиялық ой тұжырымдарын түйіндейді [2].

Халық даналығында тәрбиеге қатысты: «Балаңа бес жасқа дейін патшандай қара»-десе, осы жас кезеңінде бүгінде ақпараттық құралдардағы, әлеуметтік желілерде ұлттық құндылықтарымызды дұрыс дәріптей білуге мән беру керек. «Балаңды өз тәрбиенмен тәрбиелеме, өз ұлтыңның тәрбиесімен тәрбиеле» - десе, ендігі кезекте кез келген балаға қатысты мәліметтер тәрбиеге негізделуі керек. «Ел болам десең бесігіңді түзе» - десе, бүгінде экранды түзеуіміз керек.

Қазіргі кезеңде тәрбие мәселесі екінші кезекке шығып кетті, ұлттық құндылықтарымызды жоғалтып алдық. Ұлттық құндылық отбасы тәрбиесінен бастап, салт-дәстүрлеріміз, әдет-ғұрып, тіл, діл, сыртқы кескін-келбетіміз бен ішкі рухани иммунитетті күшейту және оны сапалы жүргізу, жас ұрпақтың қабылдауына жеңіл заманауи жолдармен дамытуға басымдық беру.

Атап айтқанда: қоғамда қыз тәрбиесі мен ұл тәрбиесіндегі ананың, әкенің рөлінің төмендеп кеткендігі, бала тәрбиесіне уақытты аз бөлетіндігі, жұмыс бастылық, балабақшадағы, мектептердегі тәрбие жұмысының баланың жүрегінен орын алып емес, жоспарлы науқан, тиісті ұйымдарға есеп беру мақсатында өткізілетіндігі, тәрбиеші педагогтардың арнайы кәсіби біліктілік деңгейінің жеткіліксіздігі, ата-ананы сыйлау, үлгі тұтудың төмендігі, ұлдың қыз болғысы келіп, қыздың ұл болғысы келетіндігі, киім – киіс, жүріс-тұрыстарын өзгертуі, «қой-шәйді», «болады», «болмайды» деген сөздің мәнін түсінбейтін ұрпақтардың өсіп келе жатқандығы қынжылтады.

Бұл кемшіліктерді түзету үшін қазіргі таңда кеңестік дәуірдегі қасанданып қалған идеологияның, педагогиканың талаптарынан шығып, жас ұрпақты рухани уызбен сусындату, ұлттық құндылықтарға басымдық беру, ойлау, сөйлеу, еңбек мәдениетін өзара бірлікте қарастырып, интеллектуалдық әлеуетін жетілдіруде ұлы дала даналары мен ұлт зиялыларының идеяларына, ұстанымдарына негіздеуге ден қоюымыз қажет.

Қазақстанның ұлттық білім брендінің аса маңызды компонентін құрайтын түркі даналары нұсқаған, ұлт көсемдері тиянақтаған, «жүрек», «ақыл», «ар-намыс», «әділет», «адал/арам», «обал/сауап», «еңбек» сияқты ұғымдарды жас ұрпақтың санасына сіңіру көзделеді. Ұрпақ тәрбиесінде «балалық шақ» құндылығы теориясы мен білім берудің ізгілік қағидалары және дамыта оқыту ұстанымдарына негіздеу керек. Тәрбиелей отырып білім беруге басымдық беру қажет. Жас ұрпаққа тек білім

берумен шектелу жеткіліксіз, оларды қарапайым әдеп, дағды, сыпайлық, инабаттылық, өзара түсіністік т.б. жағымды мінез-құлық, тәртіп пен адамгершілікке тәрбиелеп, бала бойына ізгілікті, жалпы адамзаттық құндылықтарды қалыптастыру керек. Ұлы Дала даналарының төменде көрсетілген ілімдерін білім мен тәрбиенің тірегіне айналдыруда тәрбиеші педагогтар оны өз бойларына сіңіріп, ішкі мазмұнын терең түсініп, жас ұрпаққа жеткізудің тәсілдемелерін меңгеруі тиіс.

Жүсіп Баласағұн: «Ізгілік ілімі» - ізгілік - ар-ұжданның тазалығы, адамшылдық, қайырымдылық, мейірімділік, әділдік, шыншылдық, кішіпейілділік, имандылық т.б. қарапайым адамгершілік құндылықтарды тәрбиелейді. Адамның адами жетілуі мен кісілік кемелденуіне ерте жас кезеңінен негіз қалауды көздейді. Ізгілік тәрбиесі—тәлім-тәрбиенің ықпалды әсерімен адамгершілік сананы жаңартуды, этикалық қарым-қатынас мәдениетін, көркем мінезді қалыптастырады.

Қожа Ахмет Яссауи: «Хал ілімі» - жас ұрпақтың тәлім-тәрбиесінде шыншылдық пен әділдік, ақиқатшыл, адамгершілік қасиеттерді, кең пейілді, ізгі жан болуын талап етеді. Рухани тазалыққа, өзін-өзі меңгеруге қол жеткізіп, “Кемел адам” тұрпатының қарапайым дағдылары қалыптасады. Әділдік жолына түсу, адамның рухани өмірінің таза болуын, жас ұрпақты ізгі қасиеттерге, адамгершілікке үндейді.

Әл-Фараби: «Жан қуаты ілімі» - тұтастықты, ақиқатты, ізгілікті, жаңа игілік көздерін іздестіруге қол жеткізеді. Баланың жан-дүние үндестігін сақтауды, тәрбие мен білім беруде отан сүйгіштік, патриотизм, еңбек мәдениеті, еңбек өмір сүрудің негізі, адамзат тіршілігінің табиғи шарты деп қарастырады. Бұл ілімде жүрекке шешуші мән-мағына беріліп, оны ізгілік, рақым, шапағат атаулының қайнар көзі, тұрар мекені деп біледі. Баланы шынайы, жүрекпен жақсы көру, дұрыс әрекет ету, қиянат жасамау көзделеді.

Абай Құнанбаев. «Толық адам»- ұлт бойындағы мейірбандық, жомарттық, «адамшылық», «адамның адамдығы», «адам бол» т. б сияқты ізгі қасиеттерді әспеттейтін хакімнің ілімі жас ұрпақты теріс мінез-құлықтан арылтуға ықпал етеді. Осы ілімдегі «ыстық қайрат» - баланың физикалық дамуы, ерік-жігері, ішкі қуатты дамыту, «нұрлы ақыл» - білім, зияткерлік дамуы, «жылы жүрек»-әділет, нысап, ар-ұят, рақым, ізгілік, мейірімділік және психикалық дамуына терең мән беруді көздейді.

Шәкәрім Құдайбердіұлы: «Ар ілімі»-жас ұрпақтың бойына ар-ұждан, ұят, әділет, мейірім, адал еңбек, ақ жүрек, арлы ақыл тағылым мен тәрбиенің тірегі болуын көздейді. Ар ілімінің аясында: жан, тән, көңіл, рух, ар, ұят, ұждан, ақыл, ой, сана, сезім, түйсік, парыз, борыш, намыс, жігер, қайрат, ынсап, қанағат, парасат, нәпсі, қайырым, рахым, мейірім, әділ, адал, халал, абырой, сабыр, талап, шын, дос, тату болу, жақын тарту, еңбек т.б. Ар-ұждан ғылымын енгізу сананы жаңғыртудың және білімді дамытудың дара жолы болып табылады [3].

Аталған ілімдерді басшылыққа алу «ата-ана-бала-тәрбиеші» жүйесіндегі қатынастарды өзгертуді-ынтымақтастық орнатуды талап етеді. Бұл педагогтардың жаңаша ойлауын қалыптастыруды, әдіс-тәсілдерді тәжірибеде дұрыс, тиімді пайдаланудың өзгеруіне ықпал етеді. Білім беруді ізгілендіру тұлғаның жалпы мәдени, әлеуметтік моральдық және кәсіби дамуының біртұтастығын қарастырады. Ұлы дала даналарының ілімдерінде көрсетілген кемеңгерлік ой-пікірлердің өнегелік сипаты, рухани-адамгершілік тереңдігі қазіргі замандағы балабақшадағы балалар тәрбиесіне тірек бола алатын құндылықтар негізінде жаңартудың заманауи тенденциялары болмақ.

Сондай-ақ, жас ұрпақтың ойлау, сөйлеу, еңбек мәдениетін өзара бірлікте қарастырып, интеллектуалдық әлеуетін жетілдіруде ұлт зиялыларының идеялары мен

ұстанымдарына негізделеді. Ал, қазақ көшін түзу, ұлы жолға бастаушы көсемдер мен ұлт ісін, алаш арын арлаушы шешендер, алаш арыстарының идеяларын бүгінгі педагогтар қауымы шеберлік шыңдаудың тиімді жолы, тәрбиенің тірегі етуі парыз деп есептейміз. Бала тәрбиесінің тұнып тұрған мазмұнын, қыры-мен сырын, әдістерін, құралдарын, дидактикалық мүмкіндіктерінің барлығын төмендегі мысалдардан айқын көруге болады.

Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлы: «Біз әрқашанда білімге ұмтыламыз. Негізінде, ең бірінші тәлімге ұмтылуымыз керек, тәрбиелі білім беруде, тәлімді рух қажет. Қоғамымыздың іргетасын нығайту үшін адамгершілік, ізгілік, имандылық тәрбиесін бойына жинаған білімді парасатты ұрпақ тәрбиелеу – біздің борышымыз деп білемін»-дейді. Біз әуелі елді түзетуді бала оқыту ісін түзетуден бастауымыз керек. «Балаларға көп үйретем деп, асығып шала-шарпы үйретуден, аз да болса, анықтап нық үйрету абзал» [4].

Ұлт жұмысы үлкен жұмыс, үлкен жұмысты атқаруға көп жұмыскер керек» - деген еді [4]. Яғни, арнайы саланың мамандарын даярлаудың сапасын арттыру керек. Атқарылатын үлкен жұмысты іске асыратын өзгермелі қоғамдағы жаңа формация педагогі - жетістіктері, табысы, біліктері арқылы қалыптасып, дамиды және ынтымақтастық ортаны қалыптастыру қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі мен педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл күзиретті тұлға болуы шарт. Сондай-ақ, педагогтар қауымы ізденімпаз, шығармашылықпен оқу-іс-әрекетін түрлендіріп, тәрбиемен тең ұштастыра отырып жас ұрпақтың жүрегінен жол таба білуі керек.

Жүсіпбек Аймауытов: Баланы тәрбиелеу үшін әрбір тәрбиешінің өзі тәрбиелі болуы керек. Тәрбиенің негізгі мақсаты – мінезді түзеу, адамшылыққа қызмет ету, адал еңбек ете білуге тәрбиелеу” - керек дейді. «Кешенді оқыту» сабақты қазіргі әңгімемен өткізу емес, баланың өзін еңбектендіріп, өз бетімен білім тапқандай қылу екенін ашық көрсетеді. Оны жүзеге асыру үшін – «комплекс»-кешенді, кіріктіру ұғымдарын ашып көрсетеді. «Өмірдегі құбылыстарды, нәрселерді бір тақырып пен бір пікірдің төңірегіне жинап, қосып, түйдектеп біріктіріп оқыту» - қазіргі күннің өзекті талабы [5].

Ыбырай Алтынсарин: Адамгершілікке тәрбиелеу құралы - еңбек пен ата-ана үлгісі. Оқыту процесінде қалай болса солай оқытпай - ғылым, білім беру жүйесі сақталу керек -дегенді ұстанады [6].

Мағжан Жұмабаев: «Әрбір тәрбиеші, сөз жоқ, ұлт тәрбиесін жетік білуге және сол бағытта тәрбие қылуға міндетті», «*Этнопедагогика әр тәрбиешіге бұрынғы даңғыл жол және тәрбиелеу әдісі ретінде танымал... сондықтан ұлттық дәстүрде тәрбиелеу - әр тәрбиешінің міндеті*» дейді [7].

Міржақып Дулатов: Жалғыз білім үйретуге емес, біліммен бірге жақсы тәрбиені қоса беру керектігін атап өткен. Қазақ педагогикасында алғаш рет қазақ оқушыларының гигиена мен әдеп, мінез – құлықтары жөніндегі шарттарды жазды [8].

Әлихан Бөкейханов: еңбектері отаншылдық сезімге қуат, ізгілік пен мейірімге шуақ дарытып, ар-ұждан тазалығына тәрбиелейді. «Кім шебер болса, жалықпай, талмай ізденсе, бірігіп тізе қосып, әдіс қылса, ғұмыр бәйгесі соныкі», «Заманнан қалған шабан адам – өлген адам. Заманнан қалған қоғам (ұлт, мемлекет) – өлген қоғам» (Оқытушының білімін толықтыру) деп қазақ елінің болашақ бағдарын бағамдаған бабамыздың ұлы мақсатын жүзеге асыру бүгінгі жастардың міндеті [9].

Назипа Құлжанова: әйел затының шолпаны атанған, көрнекті педагог-оқымысты, журналист-көсемсөзші, жазушы әрі аудармашы балабақшаның тәрбиесін көрмеген бала көп білімнен, көп жақсы әдеттерден құр қалады – деген. Кейде сол білімдерге өмір бойы жете алмайды. Мектепке дейін бала оқымайды деу – зор қате. Мектептен бұрын үйренген білімдері кейін мектепте оқып білгендерінен гөрі маңызды болады. “Ойын – баланың шын тіршілігі... Төңіректегі нәрседен өзіне қызықтысы ғана көзіне түсіп, ықылас тартады және бір мінезі–сөйлеуге жалықпайды, үнемі әрекет үстінде болады - дегені жаңаша ойын әдісі арқылы оқу тәрбиені түрлендіріп ұйымдастырумен астасып жатыр [10].

Алаш арыстары мен ұлт ұстаздарының мұндай асыл ойлары, теңдессіз еңбектері, кесек толғаныстары заманнан заманға ауысқан сайын жаңғыра бермек, миуа-жемісін төге бермек және бүгінгі ұрпақты тәрбиелеуде құндылығы қуаттала түспек. Бұл айтылған ой-пікірлер бүгінде жаңаша бағытта қолдау тауып, мектепке дейінгі тәрбие жүйесін өзгертуде басшылыққа алынуда. Бұл идеялар заманауи форматтағы мектепке дейінгі білім беру жүйесінде **ойын**-арқылы баланың өзара қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру, қауіпсіз әлеуметтік ортаға бейімделу, өз ойын өзгелермен бөлісу, өздігінен еркін дербес әрекет етуге бейімделу арқылы іске асырылуда. Болашақ тәрбиеші педагогтерге және балабақша тәрбиешілеріне инновациялық технологиялардың отыздан астам түрлерін тәжірибе алаңдарында шығармашылықпен тиімді пайдалануға бағыт берілуде. Әр баланың **жеке дара** қабілеті мен ерекшелігін ескеру, қызығушылығын ояту, талап – тілектерін қанағаттандыру көзделуде. **Зерттеушілік**-іс-әрекетке бейімдеу, жаңаны тану, дүниетанымын дамыту, қызықтыру, таңқалдыру, ойлануға шақыру, психологиялық айла-шарғы ойлап табудың мәні зор. Тәрбие мен білім мазмұнын **кіріктіру**-шынайы өмірмен байланыс орнату, балада әр білім беру саласына тұтастай көзқарас қалыптастыру қарастырылуда. Заттық – кеңістік дамытшы ортада **еркін ойлау**-шығармашылық, зияткерлік, уақыт пен кеңістікте жүйелі түрде ұйымдастырылған, қажетті заттармен және ойын құралдарымен қамтамасыз етілген эстетикалық, психологиялық-педагогикалық жағдайлар жасалады ол баланың әр алуан іс-әрекетін қамтамасыз етеді. Мұндай ортада бала белсенді танымдық-шығармашылық іс-әрекетпен айналысады, қызығушылығы артады, елестету, ақыл-ойы және бейнелеу қабілеттері дамиды, коммуникативтік дағдылары, ең бастысы баланың тұтас дүниетанымдық көзқарасы қалыптасады. Мектепке дейінгі жастағы тәрбиені ұлттық құндылықтарға негіздеудің мазмұны, әдістері, құралдары жанартылуда [11].

Бұл бағытта жасалып жатқан бірқатар еңбектерді де атап айтар болсақ: «Жеті ойыншық», «Бестемше», «Алаңдағы бестемше», «Ғарыштағы бестемше», «Асық ойыны», «Хан дейбасы», «Ханталапай», «Тәуелсіздік әліппесі», «Сәйгүліктер», «Ақылды қуыршақ» балаларға арналған әндерді үйрететін ойыншық қуыршақтардың жарыққа шығуы, «Өркендеу» ұлттық құндылыққа негізделген мектепке дейінгі тәрбие мен білім беруді дамытудың инновациялық бағдарламасының дайындалуы осының айғағы.

Балабақшада бала тәрбиесіне жауапкершілікпен қарап оны ұйымдастыруға жағдай жасап, ойнай отырып, ойлантуға арналған әдістемелік еңбектерді оқып танысу арқылы өзін үнемі дамытып отыру, тәрбиенің тиімді жолдарын зерделеу, шынайы және орын алуы мүмкін кедергілерді жеңу, оңтайлы мүмкіндіктерді анықтау және талдау, баланың балалығын өзіне қайтару, көз жазып қалған құндылықтарды қалпына келтіру және ұлттық идеологияны қалыптастыруға нақты қадамдар жасалуда.

Сөзіміз дәлелді болуы үшін ғұламалар ілімдеріндегі тәрбие тағылымдарын, мазмұнын басшылыққа ала отырып мектепке дейінгі тәрбиені *төмендегідей ұлттық құндылықтарға негіздеудің* заманауи тенденцияларын ұсынамыз:

1. Адами құндылық – бұл тәрбиені ілімдерге негіздеу. Ілім – сананы жаңғыру, санада түсінік тұрады – ол адамды сөзсіз түсіну. Ол баланың бойындағы адамгершілік, ізгілік, ар-ождан, ұят, мейірімділік, жанашырлық, бауырмашылдық т.б. ең асыл қасиеттерге тәрбиелеу.

Педагогтың баламен қарым-қатынас тәсілдемелері: ойнай отырып ойланту, сендіру, үлгі ету, мадақтау, «болады», «болмайды»-ұғымдарын түсіндіру, еркелікте кінәсін мойындату, ым-ишара арқылы қарым-қатынас орнату. Ым – мәдениеттің ең биігі, жоғары формасы, қазақтың мәдениеті сондай болған, ымды түсіну үшін балада ілім - тектілік болу керек, туа бітті болады, ол - ананың сүтімен, атаның күшімен келеді.

2. Рухани құндылық – бұл ана тілін, салт-дәстүр, әдет-ғұрыптарды ұлтты-ұйыстыратын факторға айналдыру. Сөз анасы-сәлем, сәлемдесу әдебі, сыйластық, сыпайылық, әдептілік, имандылық т.б. Жас ұрпақты үлкенге де кішіге де «сіз» деп сөйлеуге дағдыландыру. Балалар ұжымын еркіндікте басқару, бала жанын түсіну, көркем-мінезге тәрбиелеу, жақсы көру, дербес әрекет етуге бағыттау).

Педагогтың баламен қарым-қатынас тәсілдемелері: бірлесіп ойнау, жылылық, жақсы ой ойлау, ақыл ойды дамыту, сезімталдық, сабырлы қалыпқа түсіру, өзін ұстай білу, түсіністік, жағымды эмоциясын ашық білдіре алу, жақсы көру, балаларға қайырымды, ізгі қатынас жасау, жанама ықпал жасау, қолдау, өзіне деген сенімін нығайту, жақсы сөздер, ғажайып сәт, кейіпкерлер мен жүздесу, сеніммен әңгімелесу, арқасынан қағу, маңдайынан сипау, искеу, бауырына басу, жақын тарту, ізгі тілектер айту, бата беру т.б.

3. Отбасылық құндылық – бақытты бала тәрбиелеу. Ата-аналар қауымдастығы: «Ата мұрасы», «Әже даналығы», «Әке өнегесі», «Ана мейірімі» жүйесін қалыптастыру. Балаға ата-ананың қарым-қатынасы: боташым, ботақаным, құлыншағым, балапаным, қоңыз қозым, шырағым, қарағым, қарғам, айналайын, айнама т.б. Бұл сөздерде сыйластық, құрмет бар. Отбасында қазақтың ырым-тыйым сөздерін пайдалану, салт-дәстүрді дәріптеуді ерте жас кезеңінен бала санасына сіңіру ата-аналарға тікелей қатысты.

Педагогтың баламен қарым-қатынас тәсілдемелері: Баланы қазіргі өмірге бейімдеу, үйде ойнайтын ойындар. Киім кию үлгісі, тамақтану әдебі, құрбыластарымен, үлкендермен өзара қарым-қатынас т.б. жаңа жағдайлар жасау, ата-аналармен жұмыстың формасын өзгерту, ата-аналардың белсенділігін арттыру, нәтижеге қол жеткізу стратегиясын әзірлеу.

4. Отаншылдық құндылық – бұл шынайы патриоттық сезім. Ел мен жер, отанын сүю, мемлекеттік рәміздерді құрметтеу, ел ордасы Астана, табиғатты қорғау т.б. Жаңа идеяларды насихаттау, жаңалықты тәжірибеге енгізу (түсінікті тілмен, жаңаша ойлау, балалар ұжымының жаңа мінез-құлық үлгілерінің мысалдарын пайдалана отырып түсіндіру).

Педагогтың баламен қарым-қатынас тәсілдемелері: жақсы көруді үйрету, табиғатпен үндестік, түсіндіру, мысал келтіру, үлгі-өнеге, ғибрат айту, ойын түрлерін тиімді пайдалану, іс-әрекетке дербестік беру, өздігінен әрекет түрін таңдау, белсенділік көрсету, ізденіс, өз ойын ортаға салу, тыйым сөздер, ымдау, кең ойлай алу, баланы шабыттандыра білу, баланың жеке басын құрметтеу, шығармашылық ізденіске бағыттау.

5. Зияткерлік құндылық – жас ұрпақтың сана сезімін жаңғырту, еркін ойлау, дербестік, өздігінен әрекет ету. Жаңаша ойлау тәсілдерді орнықтыру, жаңа тәртіп қалыптастыру, нәтижелер мен марапаттауды сәйкестендіру, балалардың бойындағы жақсы қасиеттерін дамытуға жағдай жасау.

Педагогтың баламен қарым-қатынас тәсілдемелері: дидактикалық ойын, сюжетті, қимылды, ұлттық ойындар ойнату, табиғатпен үндестік, түсіндіру, мысал келтіру, үлгі-өнеге, өтініш білдіру, бұйыру, еркелікте кінәсін өзі мойындау, ымдау, қас-қабақпен айтайын деген ойын білдіру, дербестік беру, өздігінен әрекет түрін таңдау, белсенділік көрсету, ізденіс, өз ойын ортаға салу. Жобалау, анықтау, мәліметтермен бөлісу, өзара пікір алысу, зерттеу жасау.

6. Еңбек және көркемдік құндылық – еңбек, өнер, көркемдік, эстетикалық талғамды дамыту арқылы жаңа бейнені жүзеге асыру. Жақын арадағы нәтижелерді жоспарлау және оған қол жеткізу (орындау міндетті алғашқы қадамдарды жоспарлау, алғашқы табыстарды марапаттау және насихаттау).

Педагогтың баламен қарым-қатынас тәсілдемелері: шығармашылық әрекет, үстел үсті ойындары, сахналық ойындар, ойлану, іздену, өз әрекетінің нәтижесіне жету, өз ойын шығармашылықпен дәлелдеу, еңбексүйгіштікке баулу, еңбек етуге қызығушылықты ояту, жағдай жасау, үлкендердің тапсырмаларын орындау, дербес әрекет ету, шағын топтармен жұмыс жасау арқылы өзара түсіністік таныту және келісу, музыка әуендерін пайдалану, психологиялық жағымды көңіл-күй орнату, ойын-жаттығулар, ойлану, іздену, қызықты тапсырмалар, ғажайып сәттер, шығармашылық бірлестік, балалардың ынтасын дамыту, баланың дауысын есту, диалогты дамыту т.б.

7. Салауаттану құндылығы – дені сау, ақылы азат, ниеті түзу ұрпақ тәрбиелеу. Салауатты өмір салтын қалыптастырудағы жетістіктерді бекіту және өзгерістерді кеңейту (жаңа тәсілдерге сенімділік ахуалын қалыптастыру, мамандардың кәсіби біліктілігін арттыру, ұжымдағы табысты тәжірибелерді тарату).

Педагогтың баламен қарым-қатынас тәсілдемелері: жақсы көру, мейірімді сезіндіру, өзара түсіністік, топпен, шағын топпен жұмыс, бірлесіп оқу, шығармашылық бірлестік, балалардың ынтасын дамыту, баланың дауысын есту, диалогты дамыту, ұлттық ойындар, қимылды ойындар [12].

Ойымызды қорыта келе, жас ұрпақ ауқымды өзгерістердің алдында тұрғандықтан (медиа ақпараттық сауаттылықты дамыту, сандық жүйеге көшу, деректердің басым көпшілігі тек қана электрондық нұсқада болуы, ғылымды цифрландыруды дамыту, білім беруді басқару және қаржыландыру жүйесін трансформациялау, компьютердің жаңа нұсқалары, ғылыми-техникалық қызмет нәтижелерін коммерцияландыруды гранттық қаржыландыру, жаңа электрондық ақша, криптовалюта, т.б.) бұл өзгерістерді ұлттық құндылықтарға негіздей отырып жүргізудің тиімді жолдарын қарастыруымыз керек. Байланыс жүйелерін медиа ақпараттық сауаттылықпен, инновациялық технологияларды тиімді пайдалану арқылы мектепке дейінгі тәрбиені ұлттық құндылыққа негіздеуде оларды қызықтыра алу, мотивациясын дамыту қажет. Баланың дүниеге келген күнінен бастап барлық кезеңдерде ата-анасы, ұстаздар қауымы, қоғамдық орта болып баланың санасына сәуле беріп, ақылмен жүрегіне жеткізіп, мейрімнің нұрын құйып, тектілікке тәрбиелеудің жолын қарастыру қажет. Адам бойындағы болатын кемелділік, парасаттылықтың үлгісін ұрпақтан-ұрпаққа рухани сабақтастықпен беру. Ұлттың жаңа болмысын қалыптастыруда адал азаматқа тән асыл қасиеттерді жас ұрпақтың бойына сіңіру әрбір педагогтің міндеті. Кез келген адамның әлеуметтік ортада өзін

жақсы жағынан көрсете білуі, өзін жетілдіру арқылы белгілі бір қоғамдық дәрежеге жету мүмкіндігін кеңейту тектіліктің белгісі. Текті бала тәрбиелейік, барлық адамның ізгілікке, баянды мақсаттарға ұмтылып, жақсы үлгі-өнеге көрсетуі ешкімді төмендетпей, шеттетпей биіктеуге жағдай жасауы ұлттық құндылыққа тәрбиелеуде оң нәтиже берері сөзсіз. Әдептілік, сыпайылық, кешірімпаздық, мейірбандық сияқты жақсы қасиеттер мен ізгі ниет ұлттық құндылықтар жас ұрпақтың сана-сезімін жаңартуға, халқымыздың дүниетанымы мен өмірлік ұстанымдарын өзгертуге ықпал етеді деп ой тұжырымдаймыз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев. Мемлекет басшысы Ұлттық құрылтайдың екінші отырысында сөйлеген сөзі. 2023 жылғы 17 маусым
2. Абай. Қара сөздер. Алматы. 2009 ж.- 267 .
3. Екі мыңжылдық дала жыры / Бас редактор Ә. Нысанбаев. – Алматы: «Қазақ энциклопедиясы» Бас редакциясы, 2000. – 752 бет
4. Ахмет Байтұрсынұлы. Алты томдық шығармалар жинағы. – Алматы: «Ел-шежіре», – 2013. Т. I: –384 б.
5. Жүсіпбек Аймауытов. Шығармалар жинағы т.5. Алматы. 2013, -384 б.
6. Ыбырай Алтынсарин. Таңдамалы шығармалары, 3 томдық, Алматы.
7. Мағжан Жұмабаев. Шығармалар жинағы: 3 томдық шығармалар жинағы, Алматы, Жазушы, 2002.
8. Міржақып Дулатов. Шығармалары. Бес томдық шығармалар жинағы. Алматы, 2004.
9. Әлихан Бөкейханов. *Шығармалары*. - Алматы: Қазақстан, 1994.- 384 б. ...
10. Назипа Құлжанова. «Мектептен бұрынғы тәрбие», Орынбор. 1923 жыл.
11. Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі ұйымдары мен мектепалды даярлық сыныптарында 2022-2023 оқу жылында тәрбиелеу-білім беру процесін ұйымдастыру туралы әдістемелік нұсқау хат – Нұр-Сұлтан қ. 2022ж.– 32 бет
12. Жумабекова Ф.Н. Ғұламалар ілімдері мен ұлт зиялыларының идеяларына негізделген тәрбие. Актуальные проблемы педагогики и психологии: вызовы XXI века: сборник научных трудов / Под. ред. Н.А. Горловой, Г.Г. Еркибаевой, Л.П. 2022. 394 с. ISBN 978-5-88045-547-8. 27-32 б.

КОМПЛЕКСНЫЙ ПОДХОД КАК ОДИН ИЗ ЭФФЕКТИВНЫХ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ В КОРРЕКЦИИ РЕЧЕВЫХ НАРУШЕНИЙ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В УСЛОВИЯХ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Зарецкая О.В.

магистр дефектологии, учитель-логопед

КГУ «Общеобразовательная школа №4 отдела образования акимата города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области, г.Костанай, Казахстан

Андатпа: Мақалада түзету-педагогикалық және емдеу-сауықтыру жұмыстарының үйлесімін көздейтін сөйлеу бұзылыстарын түзетудегі кешенді әдістің тиімділігі атап көрсетілген, осы мәселені шешу жолдары ұсынылған. Холистикалық әдіс келесі аспектілермен белгіленеді: миофункционалды бұзылуларды түзету, нейрогимнастика, дұрыс

сөйлеу үшін тыныс алуды қалыптастыру, артикуляциялық аппараттың дамуы, жұту, шайнау, арқаны тік ұстау, тістеу.

Аннотация: В статье подчеркивается эффективность комплексного метода в коррекции речевых нарушений, предполагающего сочетание коррекционно-педагогической и лечебно-оздоровительной работы, предлагаются пути решения данной проблемы. Холистический/комплексный метод обозначен следующими аспектами: коррекция миофункциональных нарушений, нейрогимнастика, формирование правильного речевого дыхания, развитие артикуляционного аппарата, работа с глотанием, жеванием, осанкой, прикусом.

Abstract: The article highlights the effectiveness of a complex method in the correction of speech disorders, involving a combination of remedial pedagogical and medical health work, and suggests ways to solve this problem. The holistic/complex method is indicated by the following aspects: correction of myofunctional disorders, neurogymnastics, the formation of correct speech breathing, the development of the articulatory apparatus, work with swallowing, mastication, posture, occlusion.

Одна из основных задач казахстанского образования состоит в успешной интеграции в международное образовательное пространство. В Послании Президента народу Казахстана говорится о том, что в целом перед казахстанским образованием и наукой стоит масштабная, неотложная задача – не просто поспевать за новыми веяниями, а быть на шаг впереди, генерировать тренды. В связи с чем педагог всегда находится в поиске новых путей достижения успеха, кем бы он ни был: учителем математики, педагогом начальных классов, психологом. Специалисты в области коррекционной педагогики и психологии, врачи отмечают, что, за последние годы в Казахстане по разным причинам стремительно увеличилось число детей, имеющих нарушения в развитии. Резко изменился и состав учащихся специальных, а также общеобразовательных учреждений в связи с внедрением инклюзивного образования. Это дети с различными патологиями развития: нарушениями речи, слуха, зрения, интеллекта, физическими дефектами. И даже внутри каждой группы имеются подразделения. К примеру, среди нарушений речи, с которыми сталкивается учитель-логопед сейчас в общеобразовательной школе, могут быть: заикание различной степени тяжести, дизартрии, диспраксии, нарушение коммуникативной функции речи, нарушение письма и чтения различного генеза и прочее. Причины их возникновения могут быть различными: биологические и социальные, эндогенные и экзогенные, врожденные и приобретенные. Причинами возникновения нарушений, в основном, занимаются медицинские работники. Педагогам же необходимо найти новое решение возникающих в развитии проблем, так как новые патологии требуют новых подходов в коррекционно-развивающей практике, а старые методы уже не срабатывают. Поэтому специальные педагоги заинтересованы в подборе инновационных методов коррекции, сочетающих в себе развитие и здоровьесбережение, для работы с детьми с различными отклонениями.

Словами Главы государства К.Токаева: «...Системе образования нужны мотивированные и квалифицированные педагоги... Ведь именно они должны быть носителями новых знаний, настоящими просветителями...». В связи с этим возникла необходимость изучения современного опыта работы коллег-соотечественников и зарубежных педагогов в плане усовершенствования системы работы по устранению нарушений звукопроизводительной стороны речи, искоренению школьных трудностей, проблем усвоения школьной программы. В первую очередь меня заинтересовала идея холистического подхода – комплексной коррекции.

Проблема комплексного подхода в коррекционной работе не нова и рассматривалась разными учёными: Выготским Л.С., Лурия А.Р., Семенович А.В., Цветковой Л.С., Малофеевым Н.Н., Стребелевой Е.А., Чиркиной Г.В. Но именно на современном этапе этот вопрос особенно важен.

На сегодняшний день актуальность темы инновационных подходов, в частности комплексного, в коррекционно-развивающей практике определяется на нескольких уровнях:

- Общественно-политическом – необходимость модернизации системы дошкольного и школьного образования;
- Социально-педагогическом – возрастающими требованиями к качеству школьного образования в целом;
- Теоретико-методологическом – необходимостью создания теоретических основ комплексного подхода и обоснования возможностей его реализации;
- Методико-технологическом – потребностью разработки соответствующего технологического аппарата для эффективного осуществления коррекционной работы в общеобразовательной школе.

Цель нашего исследования:

- Разработать систему комплексного коррекционного медико-педагогического сопровождения, координатором которого выступает учитель-логопед.

Объектом исследования является коррекция звукопроизносительной стороны речи у детей старшего дошкольного возраста в условиях общеобразовательного учреждения.

Предмет исследования – холистический метод в коррекции звукопроизносительной стороны речи детей старшего дошкольного возраста.

Ход исследования определялся следующей гипотезой: качество коррекционной работы с детьми, имеющими речевые нарушения повысится, если:

- На основе комплексного (холистического) подхода разработать систему коррекционно-развивающего воздействия, включающего взаимосвязанные компоненты (диагностику, распределение по уровневым группам, проектирование работы в течение определенного периода времени с учетом учебного процесса, коррекция, мониторинг)
- Обеспечить создание комплекса педагогических условий эффективного функционирования этой системы, включающего: стимулирование речевого и психомоторного развития, использование технологий интерактивного обучения, организацию коррекционно-развивающей работы на основе разнопланового подхода с использованием мероприятий медико-педагогического характера.

В соответствии с целью и выдвинутой гипотезой в исследовании ставились следующие задачи:

- Изучить состояние теоретической разработанности проблемы комплексного подхода коррекции речи детей в общей и специальной психолого-педагогической, медицинской литературе;
- Разработать теоретическую и практическую систему коррекционной работы, направленную на развитие речевых возможностей детей с различными патологиями;
- Разработать методическое и дидактическое пособие по осуществлению холистического подхода при проведении коррекции;
- Формировать общие двигательные, артикуляционные навыки, способствующие более успешной реализации потенциальных возможностей речевого

развития детей и функционирования всего организма в целом через использование дидактического материала данного пособия.

Теоретико-методологическую основу исследования составляют научно-исследовательские работы ряда авторов: Л.С. Выготского, А.А. Леонтьева, А.Р. Лурия, А.Н. Гвоздева, Р.Е. Левиной, Е.Ф. Архиповой, Е.А. Стребелевой, Е.М. Мастюковой, О.Е. Громовой, Г.Н. Соломатиной, Н.В. Серебряковой, С. Л. Рубинштейн. и тд.

Организация и база исследования осуществлялась в КГУ «Общеобразовательная школа №4 отдела образования акимата города Костаная» УО АКО и проходила в 3 этапа. Исследованием было охваченно 20 детей старшего дошкольного возраста.

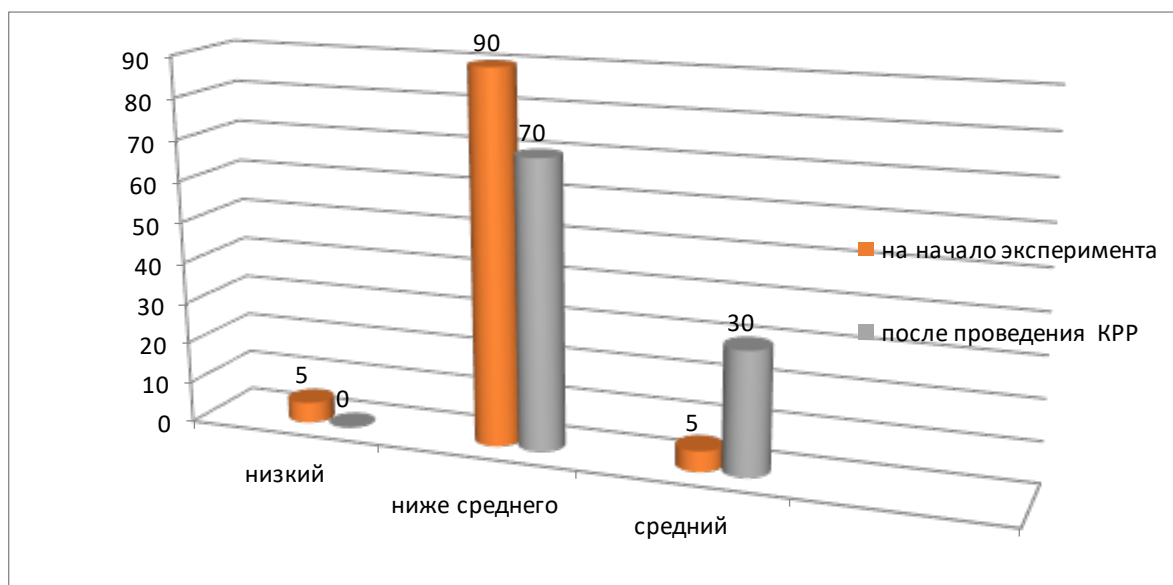
Диагностический комплекс включал следующие этапы:

- Знакомство с речевыми заключениями детей, участвующих в эксперименте
- Обследование звукопроизношения (в соответствии с онтогенезом)
- Функциональные пробы: оральный праксис, общая моторика, миофункциональные нарушения
- Тип дыхания, выдоха

Для подтверждения или опровержения выдвинутой гипотезы был проведен констатирующий эксперимент, в ходе которого доказана эффективность холистического подхода в коррекционной работе, отмечена динамика речевого развития детей, в разрезе звукопроизносительных навыков

Диаграмма сравнительного анализа уровня звукопроизносительной стороны речи, моторных функций детей старшего дошкольного возраста исходя из данных выполнения заданий исследования на начало эксперимента и по итогам коррекционной работы (%)

Диаграмма 1

Исходя из сравнительного анализа можем сделать вывод о динамике развития воспитанников:

- сократилось количество детей с низким уровнем развития звукопроизносительных, моторных навыков с 5% до 0.
- уменьшилось количество детей с уровнем ниже среднего и, соответственно, увеличилось со средним. Так, на начало эксперимента детей с уровнем ниже среднего

было 90%, после коррекционной работы снизилось до 70%, со средним уровнем было 5% увеличилось до 30%.

Практическая значимость исследования определяется внедрением в образовательный процесс образовательного учреждения холистического подхода в коррекционно-развивающей работе, его реализацией при организации коррекции звукопроизносительной стороны речи детей старшего дошкольного возраста, разработкой системы индивидуализированных учебных задач и заданий, построением комплекса дидактических сопроводительных материалов для коррекции звукопроизносительной стороны речи детей, разработкой методического пособия по организации холистического метода в коррекции речевых нарушений (в частности, звукопроизносительной стороны речи) детей старшего дошкольного возраста.

Апробация и внедрение результатов исследования осуществлялись посредством: публикаций отдельных глав, выступлений на заседаниях школьного методического объединения учителей начальных классов, докладов педагогического совета школы, в процессе непосредственной педагогической деятельности в качестве учителя-логопеда общеобразовательной школы, участием в городском этапе конкурса проектов среди педагогов по формированию у обучающихся инклюзивной культуры, выступлениями на семинарах, конференциях областного, республиканского уровня.

Полноценное развитие личности ребенка невозможно без воспитания у него правильной речи. Однако выполнение этой задачи связано с определенными трудностями, являющимися следствием чрезвычайной сложности самого явления речи.

Анализируя ситуацию, которая сегодня сложилась в системе воспитания и обучения детей, очень заметным стало количество детей, имеющих речевую патологию. Значительную часть из них составляют дети, не овладевшие в нормативные сроки звуковой культурой речи. У детей отмечается нарушение звукопроизношения, просодической стороны речи, страдает слоговая структура слова. Такие дети могут составить группу риска по неуспеваемости, несмотря на то, что они имеют полноценный слух и интеллект. Формирование правильной звукопроизношения – это сложный процесс. Поэтому комплексное целенаправленное воздействие всех специалистов психолого-педагогического и медицинского направления способствует преодолению имеющихся у детей речевых дефектов.

Именно поэтому сегодня, говоря о работе с детьми с речевыми нарушениями, нельзя рассматривать только деятельность логопеда, что явилось бы стратегической ошибкой в построении маршрута коррекции отдельно взятого ребенка. Для того, чтобы устранить речевые нарушения и сформировать устно-речевую базу, необходимо глубокое взаимодействие всех участников коррекционно-педагогического процесса, то есть необходим комплексный = холистический подход, где координирующая роль принадлежит логопеду.

Актуальность и неизбежность развития данного направления в коррекции диктуют сами родители детей с проблемами в развитии: речевом, психическом, физическом. Они часто жалуются на разноплановые нарушения речи, невнимательность, малоподвижный образ жизни, моторную неловкость, зависимость от гаджетов, проблемы с успеваемостью и поведенческие нарушения у детей дошкольного, младшего и среднего школьного возраста. Обычные педагоги разводят руками, а специальные – ищут способ совместить разноплановое развитие и коррекцию.

Комплексный подход предполагает сочетание коррекционно-педагогической и лечебно-оздоровительной работы, направленной на нормализацию всех сторон речи, развитие моторики и познавательных психических процессов, воспитание личности ребенка и оздоровление организма в целом. Поэтому для детей с речевой патологией важно взаимодействие специалистов педагогического и медицинского профилей: ортодонта, невролога, ортопеда, сурдолога, отоларинголога, логопеда, психолога, нейропсихолога, специалиста ЛФК, остеопата, кинезиолога – по наличию патологии. Эта работа носит согласованный комплексный характер. Активно воздействуя на ребенка специфическими профессиональными средствами, педагоги и врачи строят свою работу на основе общих принципов. При этом, определяя объективно существующие точки соприкосновения различных медицинских и педагогических областей, каждый педагог и врач осуществляет свою работу не обособленно, а дополняя и углубляя влияние других. Поэтому, учитывая индивидуальные особенности каждого ребенка с нарушениями речи, специалисты намечают единый комплекс совместной коррекционно-педагогической работы, направленной на формирование и развитие двигательной, интеллектуальной, речевой и социально-эмоциональной сфер развития личности ребенка. Но что делать, когда в образовательном учреждении по штатному расписанию есть только учитель-логопед? Ответ один: использовать холистический подход в работе!

Комплексный подход обозначен следующими аспектами:

1. Коррекция миофункциональных нарушений
2. Нейропсихологическая коррекция с использованием нейрогимнастики
3. Формирование правильного речевого дыхания
4. Развитие артикуляционного аппарата путем выполнения упражнений артикуляционной гимнастики с элементами биоэнергопластики
5. Устранение инфантильного глотания и нарушений функций жевания
6. Осанка, прикус, речь – как маркеры функционирования организма

Для подтверждения или опровержения выдвинутой гипотезы был проведен констатирующий эксперимент, в ходе которого доказана эффективность холистического подхода в коррекционной работе, отмечена динамика речевого развития детей, в разрезе звукопроизносительных навыков.

Таким образом, основываясь на данных, полученных в ходе экспериментального исследования, можно сделать выводы:

- методика, предложенная для проведения диагностики, соответствует старшему дошкольному возрасту и в полной мере отражает уровень звукопроизносительных навыков, психомоторных функций на данном этапе;
- комплексный подход в виде упражнений и игр, разработанный для улучшения звукопроизносительных навыков, позволяет целенаправленно и эффективно привести к положительному результату;
- диагностика уровня звукопроизносительных навыков детей после проведения формирующего исследования показала положительную динамику.

Данный подход может одинаково успешно использоваться в коррекционной работе с детьми как дошкольного, так и школьного возраста.

Глава государства К.Токаев сказал, что залог здоровья – физическая культура. Комплексный, холистический, подход успешно сочетает в себе опосредованную «прокачку» работы структур головного мозга, здоровьесбережение и физическую активность. Применение данного метода способствует устранению нарушений речевого развития, улучшению памяти, самоконтроля поведения, концентрации

внимания, у детей повышается уверенность в своих силах. А это, в свою очередь, является маркером психологического здоровья ребенка. А что может быть важнее активного гражданина нашей страны со здоровой психикой?!

Итак, исходя из всего вышесказанного предлагаю активно использовать холистический метод в коррекционно-развивающей работе всем заинтересованным в оптимальном развитии нашего подрастающего поколения.

Список использованных источников

1. Архипова, Е.Ф. Коррекционно-логопедическая работа по преодолению стертой дизартрии [Текст] / Е.Ф. Архипова. – М.: АСТ, 2008. – 304 с.
2. Бернштейн, Н.А. Биомеханика и физиология движений: Избранные психологические труды / Под ред. В.П. Зинченко. 2-е изд., - М.: Издательство Московского психолого-социального института, 2004. - 688 с.
3. Бил, Э. Клинический атлас триггерных точек. М.: «Практическая медицина», 2019, 189 стр.
4. Васильев, П.А. Атлас мышц человека. М.: 2015, 199 стр.
5. Визель, Т. Г. Основы нейропсихологии. М.: Эксмо, 2005, 103 стр.
6. Дневник с упражнениями к трейнеру «Myobrace»/ флаер 29стр.
7. Колганова, В.С., Пивоварова Е.В. Нейропсихологические занятия с детьми. М.: Айрис-пресс 2021, 401 с.
8. Комплекс дыхательной гимнастики с элементами полного дыхания, авторская методика/ под ред. Н.К.Новиковой, методическое пособие, 16 стр.
9. Коррекция речи у детей: взгляд ортодонта / под ред. Я.В. Костиной, В.М. Чапала. М.: ТЦ Сфера, 2008, 70 с.
10. Косинова, Е. Уроки логопеда. Игры с детьми. М.: «Эксмо», 2011, 174 стр.
11. Костылева, Н.Ю. Фонетическая ритмика «Покажи и расскажи». М.: «ТЦ-Сфера», 49 с.
12. Логопедия. Методическое наследие: в 5 кн.: пособие для логопедов и студентов деффак. пед. вузов / авт. сост. Волкова, Л.С.,Туманова, Т.В., Филичева, Т.Б., Чиркина, Г.В. [Текст] / под. ред. Волковой, Л.С. – М.: ВЛАДОС. – Кн. 5: Фонетико-фонематическое и общее недоразвитие речи: нарушение речи у детей с сенсорной и интеллектуальной недостаточностью, 2013. – 479 с.
13. Научно-методическое обеспечение процесса включения семьи в коррекционную работу/ авт.-сост. Г.М.Коржова, Г.С.Оразаева, В.В.Малиновский. – Алматы: ННПЦ КП, 2018. - 43 с.
14. Раннее развитие ребенка. Выпуск 2. (Советы и рекомендации для родителей ребенка второго года жизни). Составители: А. К. Ерсарина, О.Б.Карелина, Б.С.Халыкова Алматы - 2014. - 24 с
15. Сборник материалов занятий с родителями детей с особыми образовательными потребностями / Под общ. ред. Ибраева М.У.: авторы Дмитриева-Лепешева О.Г., Жанғали І.Ә., Искендинова А.А., Федотова В.Ф. РИК «Өрекет» – Кокшетау: 2020 г. – 134 с.
16. Семенович, А.В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте. М.: Asadema, 2002, 158 стр.
17. Сулейменова, Р.А, Ильмуратова, Г.А. Психолого-педагогическое обследование детей с тяжелой и глубокой умственной отсталостью и индивидуальная развивающая программа. Алматы: ННПЦ КП, 2010
18. Халыкова, Б.С., Кенжеева, А.К. Проектирование индивидуально-развивающей программы для детей раннего возраста с ограниченными возможностями в развитии– Алматы: ННПЦ КП, 2014. - 55 с.
19. Интернет ресурсы:
<https://infourok.ru/>
<https://logopedprofiportal.ru>
<https://www.defectologiya.pro>

СОВРЕМЕННОЕ ДОШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ

Зейнуллина Ж.М.

Специалист, педагог-психолог, ТОО «Академия педагогов и психологов»

г.Астана, Казахстан

Андатпа: Мақалада мектепке дейінгі шетелдік және отандық білім берудің қазіргі жағдайына салыстырмалы талдау қарастырылған. Автор мектепке дейінгі Қазақстандық білім берудің өзекті мәселелерін белгіледі. Оқытудың жаңа тәсілдері мен әдістерін енгізу арқылы, отандық мектепке дейінгі білім беруді дамыту ұсынылды.

Аннотация: В статье рассмотрен сравнительный анализ современного состояния дошкольного зарубежного и отечественного образования. Автором обозначены актуальные проблемы дошкольного казахстанского образования. Предлагается развитие отечественного дошкольного образования через внедрение новых подходов и методов обучения.

Abstract: The article discusses a comparative analysis of the present condition of foreign and domestic preschool education. The author highlights the current issues in Kazakhstan's preschool education system and suggests promoting the advancement of domestic preschool education by incorporating innovative approaches and teaching methodologies.

В эпоху глобализации построение развитого казахстанского общества невозможно достичь без формирования конкурентоспособной личности, не только готовой к постоянно меняющимся экономическим условиям, но и способной стать движущей силой ускоренного процесса экономической, социальной и политической модернизации страны. Произошедшие коренные политические и экономические изменения затронули все сферы жизни нашего общества, в том числе систему образования и в первую очередь - дошкольное воспитание.

Стремительное развитие науки, техники, общества требует от нас соответствующих знаний, внутренней готовности личности, умение адекватно оценивать ситуацию и действовать. Это принципиально новый вызов всему человечеству, всем народам и нациям, который влечет за собой новые подходы в системе обучения и воспитания. Обучение и воспитание является благоприятным для полноценного развития ребёнка. Возможности ребёнка в обучении безграничны, однако, имея от рождения определенные задатки, он может развить их только в правильно организованной среде и общении со взрослыми. Дошкольник имеет много специфических качеств, которые помогают ему активно воспринимать мир: повышенной способностью к восприятию, запоминание, сохранение информации, творческое использование материала [1].

Всё это выдвигает принципиально новые требования к человеку нового информационного общества, эти тенденции должна учитывать и педагогика, в том числе дошкольная. К таким образовательным тенденциям глобального уровня относятся:

- значимость образования для индивида и общества. С одной стороны, это предполагает массовый характер образования и его непрерывность как новое качество, с другой стороны, - требует подготовки специалистов, способных действовать в ситуации социальных изменений и учитывать контекст образования (финансирование, наличие и отсутствие программ, культуру семьи и общества);

- ориентация образования на личность ребёнка, что предполагает, с одной стороны, обеспечение условий для социализации, самоутверждения и самораскрытия личности ребёнка, с другой стороны - адаптацию образовательного процесса к его запросам, потребностям, возможностям;

- организация процесса обучения и воспитания ребёнка как творческого и самостоятельного освоения им способов познавательной деятельности [2].

Данные тенденции показывают, что мировое сообщество на современном этапе своего развития заинтересовано в том, чтобы преодолеть существующий кризис доверия личности к социальному устройству мира. Это возможно только при условии открытости окружающему миру и осознание собственной позиции в нем.

Сегодня наиболее актуальными проблемами для образования в разных странах становятся: глобальная дифференциация по гендерному признаку; проблема социализации детей; проблема взаимоотношений детей, родителей и педагогов; экономическая социализация дошкольников; проблемы связанные с обеспечением поликультурного воспитания и инклюзивного образования; проблема реализации топологического и типологического подходов к познавательной мотивации детей разного возраста и пола, когда у них формируется потребность в познании и собственный стиль когнитивной деятельности, способный интегрировать разрозненные знания из различных областей, науки и практической жизни в единую картину мира; проблема повышения эффективности процессов обучения и воспитания за счёт использования современных образовательных технологий, хорошо зарекомендовавших себя в других странах или регионах, с одновременным сохранением национальной специфики отечественной образовательной системы [3].

В «Конвенции о правах ребенка» сказано, что образование детей должно быть направленно на развитие личности, талантов, умственных и физических способностей ребёнка в их самом полном объёме, также отмечено, что дети должны быть полностью подготовлены к самостоятельной жизни в обществе и воспитаны в духе идеалов, провозглашённых в Уставе Организации Объединённых Наций, и особенно в духе Мира, Достоинства, Терпимости, Свободы, Равенства и Солидарности» [4]. Анализ материалов стандартов некоторых стран показал, что раннее детство (дошкольное образование) рассматривается как особый образовательный ресурс, позволяющий решать сложные проблемы социального и экономического развития.

Разнообразие подходов к воспитанию и обучению детей характерны для таких стран как США, Германии и Японии. Государственные органы в этих странах определяют государственную политику в области образования, разрабатывают стандарты и выдвигают общие требования к дошкольным учреждениям, желающим получить лицензию и дополнительное государственное финансирование; дают общие рекомендации и определяют основные положения программ обучения дошкольников, однако эти рекомендации не являются жесткими и могут быть наполнены разнообразным содержанием.

Главные задачи современных педагогов Германии - содействие гармоничному эмоциональному, социальному, интеллектуальному и физическому развитию детей, их личностному росту. Педагоги воспитывают в ребенке такие качества, как уверенность и доверие к самому себе, высокую самооценку, особое внимание уделяется социальному развитию детей, формируют у них навыки позитивного поведения в обществе, организуют деятельность детей на познание ими окружающего мира. В организации педагогического процесса преимущественно преобладает «ситуативный подход». Акцент в нем сделан на социальном развитии детей и

создании для них возможностей расширения и обогащения их социального опыта в процессе общения не только со сверстниками, но и со старшими и младшими, а также с членами семей детей группы, с соседскими детьми и жителями микрорайона. Воспитатели преимущественно используют методы индивидуальной работы или работы с малыми группами детей. К основным характеристикам «ситуативного подхода» относятся: обучение на базе реальных жизненных ситуаций, тесная взаимосвязь свободной игры и учения детей, планирование содержания учебного процесса на основе ситуативного анализа - «открытое планирование» [4].

Практика европейских стран и Америки показывает, что в современное время различные подходы к воспитанию постепенно интегрируются, вырабатывается некоторый общий стиль отношения к ребенку, принимающий различные формы в странах с разными культурами и экономикой. Несмотря на уникальность и особую неповторимость японской культуры и традиций, а также своеобразие менталитета японцев, в Японии также имеет место разнообразие подходов к воспитанию и образованию дошкольников. Особого внимания заслуживает отношение японских воспитателей к своей работе, оно отличается исследовательским характером. Четкое осознание цели, анализ ситуации, вычленение проблем, планирование действий и постоянное обдумывание - рефлексия событий и результатов. В своей работе японский воспитатель исходит из того, что эффективное обучение возможно только тогда, когда не «обучают», помогают «обучаться». Из японского опыта представляет особый интерес - содержание обучения. В него, помимо традиционного предметного обучения включены дисциплины, в задачу которых входит обучение общественно-полезным навыкам поведения, в том числе навыкам анализа собственных действий, восприятия других людей, общения, организации своей и групповой деятельности. Предметом особой заботы японских воспитателей является формирование группы и группового сознания [5].

За время существования дошкольных организаций Казахстан прошел множество этапов. В 2010 году Правительством РК была запущена программа «Балапан», которая способствовала увеличению охвата детей в детских садах до 70% и была продолжена до 2014 года, с целью 100% охвата детей возрастом 5-6 лет к 2020 году, а так же созданию благоприятных и финансово-экономических условий для того, что бы решить проблему с дефицитом дошкольных учреждений. Программа «Балапан» нацелена на то, чтобы каждый год система образования обновлялась за счет новых методик по обучению, для улучшения качества образования [6].

Сегодня в дошкольных учреждениях создаются благоприятные условия для выявления Я-концепции у детей, а также не мало важно то, что создается мотивация учиться, развивается понятие о внешнем и внутреннем мире. У ребенка при хороших взаимоотношениях со сверстниками и с воспитателем качественно развивается его эмоциональная и социальная компетентность. Необходимо учитывать то, что основной вид деятельности дошкольников - игра. Игра является важным компонентом обучения социальным навыкам, необходимым для правильного развития дошкольника.

В 2021 году Министерством образования была разработана новая модель дошкольного образования [7]. Данная модель позволит проводить обучение через игру и также предусматривает работу с родителями детей для вовлечения в процесс обучения. В настоящее время важное значение в дошкольном образовании придают символическому мышлению детей. Символическое мышление - когнитивное развитие, происходящее в дошкольном возрасте. Символическое мышление - это

способность мысленно или символически представлять конкретные объекты, действия и события. Примерами могут служить притворная игра или воображаемая игровая деятельность, рисование или представление предметов и разговоры о предметах

Несмотря на внушительные изменения, произошедшие в дошкольном образовании Казахстана с 2010 года, существует ряд серьезных проблем, которые требуют обязательного решения. Это финансирование, кадры, подходы, наука и качество. Многочисленные международные исследования показывают, что проблемы в развитии ребенка коррелируют с бедностью, неграмотностью, конфликтами в обществе, насилием в семье, хроническими заболеваниями и недоеданием. В связи с этим, период раннего детского развития (что включает в себя время от беременности матери до 8 лет) - это вопрос национальной безопасности, поскольку он затрагивает здоровье, образование, интеллектуальный потенциал людей, права и безопасность детей.

Таким образом, анализ современного дошкольного образования отечественного и зарубежного опыта позволяет сделать вывод о том, что, необходимо определить стратегию развития отечественного дошкольного образования, с изучением образовательных тенденций зарубежных стран. Необходимо выработать собственный взгляд на цели и задачи отечественной образовательной системы; при использовании инновационных технологий зарубежных образовательных систем необходимо учитывать их воспитательный эффект и научиться разграничивать методы прямого и непрямого действия на личность ребёнка; при решении актуальных проблем дошкольного образования анализировать их вместе с проблемами начальной школы и высшего профессионального образования привлекать специалистов, способных предложить комплексные подходы к их решению.

Список использованных источников

1. Котугина М., Арябкина И.В. Духовно-нравственное развитие и воспитание детей дошкольного возраста как актуальная педагогическая проблема. Сборник статей Международной научно-практической конференции. 2016: 100 – 102;
2. Семикопенко О.Н., Шевченко Е.Б., Шабалина Г.Н. Актуальные проблемы развития и воспитания детей раннего возраста. Педагогическое мастерство и современные педагогические технологии: сборник материалов VII Международной научно-практической конференции. 2018: 201 – 204;
3. Жилкина Е.В., Шляхетко А.Ю. Развитие самосознания дошкольников с учётом гендерных различий. Теоретические и методологические проблемы современной педагогики и психологии: сборник статей по итогам Международной научно-практической конференции: в 3 частях, 2017: 162 – 164;
4. Отечественный и зарубежный опыт дошкольного образования <https://helpiks.org/6-1672.html>
5. Опыт модернизации японской системы образования: история и современность <https://cyberleninka.ru/article/n/opyt-modernizatsii-yaponskoy-sistemy-obrazovaniya-istoriya-i-sovremennost>
6. Ибраева Р. А., Бактыбаева Д. А. Дошкольное образование в независимом Казахстане // Актуальные исследования. 2023. №35 (165). С. 58-60. URL: <https://apni.ru/article/6932-doshkolnoe-obrazovanie-v-nezavisimom-kazakhst>
7. Постановление Правительства Республики Казахстан от 15 марта 2021 года № 137 «Об утверждении модели развития дошкольного воспитания и обучения».

ИГРЫ ДЛЯ УМА

Зими́на И.В.

воспитатель – эксперт, КГКП «Ясли-сад «Улыбка» УОАКО

Кожу́шная Н.В.

воспитатель – модератор, КГКП «Ясли-сад «Улыбка» УОАКО

г. Лисаковск, Казахстан

Андатпа: Педагогтар мен ата – аналардың міндеті-балалар үшін дұрыс даму ортасын және "озық" жағдай жасау. Біздің ересек жастағы тәрбиеленушілер зияткерлік және шығармашылық қабілеттерін қалыптастыруға көмектесетін Никитин ойындарының даму мүмкіндіктерін зерттеуді жалғастыруда. Автор ұсынған ойындардың кең ауқымы бар қиындықтар, ақпарат берудің әртүрлі тәсілдері, бұл баланың алға жылжуына және өзін-өзі жетілдіруіне мүмкіндік береді.

Аннотация: Все мы знаем, что игрушки моделируют жизнь ребёнка. Задача педагогов и родителей – создание правильной развивающей среды и «опережающих» условий для детей. Наши воспитанники старшего возраста с удовольствием продолжают изучать развивающие возможности игр Никитина, которые помогают в формировании интеллектуальных и творческих способностей. Предложенные автором игры обладают широким диапазоном трудности, разными способами подачи информации, что позволяет ребёнку идти вперед и совершенствоваться самостоятельно.

Abstract: We all know that toys model a child's life. The task of teachers and parents is to create the right developing environment and "advanced" conditions for children. Our older preschoolers are happy to continue to study the developing possibilities of Nikitin's games, which help in the formation of intellectual and creative abilities. The games proposed by the author have a wide range of difficulties, different ways of presenting information, which allows the child to move forward and improve independently.

Одной из актуальных проблем на сегодняшний день является развитие интеллектуальных способностей детей дошкольного возраста. Важно развивать у ребёнка умение логически мыслить, систематизировать, анализировать, обобщать, делать выводы. И всему этому ребёнку можно научить в игре.

Борис Павлович Никитин – педагог – новатор, разработал ряд развивающих игр, которые могут быть интересны как 2 - 3 летнему малышу, так и 16 - летнему подростку, а некоторые могут оказаться трудными даже для взрослых. Получается, что в эти игры можно играть всю жизнь, начиная с пелёнок. [1]

Развивающие игры Никитина обладают характерными особенностями:

Каждая игра представляет собой набор задач, которые ребенок решает с помощью кубиков, кирпичиков, квадратов из дерева или пластика, деталей конструктора-механика и т.д. Задачи даются ребенку в различной форме: в виде модели, плоского рисунка, рисунка в изометрии, чертежа, письменной или устной инструкции и т.п., и таким образом знакомят его с разными способами передачи информации. Задачи расположены примерно в порядке возрастания сложности, т.е. в них использован принцип народных игр: от простого к сложному. Задачи имеют очень широкий диапазон трудностей: от доступных иногда 2-3-летнему малышу до непосильных среднему взрослому. Поэтому игры Никитина могут возбуждать интерес в течение многих лет (до взрослости).

Постепенное возрастание трудности задач в играх Никитина позволяет ребенку идти вперед и совершенствоваться самостоятельно, т.е. развивать свои творческие

способности, в отличие от обучения, где все объясняется и где формируются только исполнительские черты в ребенке. Нельзя поэтому объяснять ребенку способ и порядок решения задач и нельзя подсказывать ни словом, ни жестом, ни взглядом. Строя модель, осуществляя решение практически, ребенок учится все брать сам из реальной действительности.

Нельзя требовать и добиваться, чтобы с первой попытки ребенок решил задачу. Он, возможно, еще не дорос, не созрел, и надо подождать день, неделю, месяц или даже больше. Решение задачи предстает перед ребенком не в абстрактной форме ответа математической задачи, а в виде рисунка, узора или сооружения из кубиков, кирпичиков, деталей конструктора, т.е. в виде видимых и осязаемых вещей. Это позволяет сопоставлять наглядно «задание» с «решением» и самому проверять точность выполнения задания. Большинство творческих развивающих игр Никитина не исчерпывается предлагаемыми заданиями, а позволяет детям и родителям составлять новые варианты заданий и даже придумывать новые развивающие игры, т.е. заниматься творческой деятельностью более высокого порядка. Игры Никитина позволяют каждому подняться до «потолка» своих возможностей, где развитие идет наиболее успешно. [4]

На протяжении нескольких лет мы используем в своей работе методику «Кубики для всех» с целью развития памяти, внимания, конструктивных способностей, логического и творческого мышления, сообразительности у детей. В состав игры входят 27 отдельных кубиков, соединенных между собой определенным образом, в результате чего получаются фигуры разной конфигурации. [3] Знакомство детей с этой занимательной игрой начиналось с 3-х летнего возраста, когда мы предложили своим воспитанникам первый, самый простой уровень - игру «Уголки», состоящую из девяти элементов, каждый из которых склеен из трёх одинаковых кубиков. Мы ставили «уголок» на стол и спрашивали: «На что похоже?». Ответы детей были самыми разнообразными: кому-то показалось, что напоминает сапог, кто-то говорил, что нога, кому-то напомнило крышу, или стул. Сначала предлагали детям составить фигуры из двух «уголков», затем из трёх и более, и обязательно спрашивали у ребят, что же у них получилось, на что похоже? После обыгрывания постройки обучали ребят составлять из всех элементов данной игры – куб, для того, чтобы поместить все фигуры обратно в коробку. Если не удавалось составить куб сразу, то несколько раз повторяли процесс составления и исправляли допущенные ребятами ошибки. Но, а после предлагали составить куб, каким-нибудь другим способом. Постепенно мы переходили ко второму уровню - игре «Собирайка», состоящую из шести фигур, похожих на букву «Г» и одного «уголка». Но наши ребята придумали для фигуры похожей на букву «Г» другие названия: Ульянка предложила называть данную фигуру – «шея жирафа», а Артём – «топорик». Всей группе очень понравились эти названия и с тех пор мы стали их использовать. Мы брали один «уголок» и один «топорик», соединяли фигуры и у нас получалась собачка, а затем предлагали придумать свою фигуру из данных элементов. А для того, чтобы поместить кубики в коробку предлагали попробовать составить куб уже из оранжевых кубиков. Как только воспитанники достаточно освоили первый и второй уровни, мы соединяли две игры и составляли разнообразные постройки: это могли быть кровати, арки, елки, человечки, роботы, в разных положениях, машины, животные, бассейны, замки, используя мелкие игрушки от киндер-сюрприза обыграли получившиеся постройки. Затем мы перешли к следующему уровню – «Эврика», состоящую из знакомых нам «уголков», «топорики», и новой фигуры,

похожей на букву «Т». Сначала составляли фигуры из двух элементов, затем из трёх и более, называли то, что получалось. Усложнением в данном случае являлось составление фигур из трёх разных элементов. Дети смогли составить: фляжку для воды, дрессированную собачку, лошадку, утку, дом, поезд. А для того, чтобы убрать в упаковку все кубики, нужно было опять из этих фигур составить куб. И ребята с удовольствием искали свои уникальные способы составления фигур. Освоение следующего более сложного уровня «Фантазия» осуществлялось последовательно. Прежде всего мы предлагали воспитанникам составить фигуру из двух элементов, затем из трёх и более, и обязательно назвать то, что у них получалось, какие использовали элементы и их расположение в пространстве. Постепенно добавляя в игру новые элементы: «зигзаг молнии», «арка с башенкой». А чтобы кубики поместить в коробку нам нужно было научиться составлять из них куб. Самые сложные соединения отдельных кубиков нас ожидало в игре «Загадка», состоящей из знакомого нам «уголка», «топорика», фигуры похожей на букву «Т», которую мы договорились с ребятами называть «чебурашка», «зигзага молнии», и новыми фигурами сложной конфигурации: «вышка со ступеньками», «крылечки». Научившись складывать простые фигуры из нескольких элементов, переходили к более сложным постройкам по образцам или по собственному замыслу. Мы постарались сохранить интересные постройки, сфотографировав новые модели. Существует несколько десятков способов уложить все семь элементов данного продвинутого уровня в куб, которые нам ещё предстоит открыть. Данная игра интересна тем, дети, неожиданно для себя, создают новый образ, автором которого и являются. Называют его, преобразуют, играют с ним, фантазируют и размышляют. [6]

На протяжении прошлого года в своей работе мы использовали игру «Сложи узор», который состоит из 16 одинаковых кубиков, все 6 граней которого окрашены по-разному в 4 цвета. В этой игре хорошо развиваются способности детей к анализу и синтезу, этим важным мыслительным операциям, используемые в интеллектуальной деятельности, и способности к комбинированию. [1] На начальном этапе детям предлагались узоры в натуральную величину одного – двух цветов, чтобы ребята могли для проверки закрыть узор кубиками. А на втором этапе дети начинали складывать более сложные узоры. А количество узоров, которые собирал ребенок за одну игру зависело от его настроения и возможностей. Игра строилась на волне интереса на протяжении нескольких дней. Затем предлагали новые узоры, чтобы дать ребёнку возможность достичь своего потолка. С детьми, которые хорошо освоили первую легкую серию узоров, мы устраивали соревнование на время. Ребята с удовольствием собирали цветочки, ёлочки, бабочек, лестницы, фонарики и многое другое. Победителей мы награждали, но так, чтобы побеждённым не было обидно, а весело, и чтобы обязательно в таких соревнованиях хотелось бы снова всем участвовать.

Как только наши детки успешно овладевали узорами из серии «В» и «Г» игры «Сложи узор», мы начинали вводить ещё один вид работы с кубиками, наиболее насыщенный творческими элементами - составление новых авторских узоров, таких, которых нет ни в одной из серии.

Далее мы развивали графические способности наших детей. Ребятам предстояло учиться простым карандашом проводить прямые линии, закрашивать квадраты цветными карандашами, глядя на узор из кубиков, который у них получился. Это было необходимо для того, чтобы в дальнейшем перейти к игре «Внимание». В которой нужно сделать точную копию увиденной фигуры, буквы или

цифры. Ведь данная игра направлена именно на развитие у ребёнка способности видеть и запоминать увиденное. В этой игре детям на несколько секунд показывали какую-нибудь фигуру, потом прятали, а они должны были её нарисовать и как можно точнее. [5]

Очень важно ввести ребёнка в игру, втянуть, а когда «волна» интереса начинала спадать, её необходимо на некоторое время отложить - забыть игру, что мы и сделали, и в этом учебном году познакомили ребят с новой игрой Никитина - «Сложи квадрат». Для этого мы приготовили 24 разноцветных квадрата из картона, разметили их, заламинировали, аккуратно разрезали, при этом поставили номер квадрата на каждую его часть. У нас получилось 85 кусочков разноцветного картона, и из этих частей даже самой странной формы можно сложить 24 квадрата. Таким образом происходит тренировка в развитии цветоощущения и сообразительности при решении проблемы частей целого, их возможных взаимоотношений и взаиморасположений. Мы начинали с таких заданий: «Выложить цветную дорожку для матрёшки», «Разложить квадраты по номерам», «Разобрать квадраты по цвету и разложить в порядке номеров».

На начальном этапе наши ребята сразу смогли выложить первые пять квадратов, которые собирались из 2-3 частей, а через несколько дней число квадратов увеличилось до десяти. Для фиксации успехов наших детей мы завели специальный дневник, в котором записываем какие задания ребёнку удаются достаточно хорошо, а над какими стоит потрудиться.

А в дошкольной группе мы будем знакомиться с игрой «Уникуб». Эти универсальные кубики введут детей в мир трёхмерного пространства. Задания в этой игре трудные и требуют больших затрат времени и сил ребёнка, и их нельзя давать много, достаточно 1-2, в зависимости от возможностей ребенка.

В дальнейшем мы и дальше будем продолжать работу по привлечению интереса у детей к развивающим играм Б. П. Никитина, благо их большое разнообразие. А сколько ещё таких игр предлагает нам Борис Павлович, это и «Точечки», «Кирпичики», «Обезьянки», «Узелки», «Часы».

Для создания благоприятной, мотивационной среды в группе, был создан «Мир развивающих игр», который представляет из себя отдельные полочки с необходимым оборудованием, большая картотека, схемами от самой простой до сложной, и различными развивающими играми Никитина. Нами были организованы различные мероприятия для коллег: мастер-классы, открытые просмотры на которых были представлены: квест игры «Путешествие», «Экологический калейдоскоп», математические развлечения, семинары. В организации работы с родителями мы внебрили информационно – практико-ориентированный среднесрочный проект: «В мир развивающих игр». Родителям были предложены консультации: «Игра, как средство познания окружающего мира», «Волшебные кубики»; Папка – передвижка: «Развитие интеллектуально-творческих способностей детей через технологию Б.П. Никитина». Самым ярким и самым интересным мероприятием стала фотогалерея, на которой, были запечатлены все самые интересные моменты игр детей, их творческой деятельности, проявления инициативы, деятельности в общении, экспериментальной деятельности. Есть великая формула К. Э. Циолковского, приоткрывающая завесу над тайные рождения творческого ума: «Сначала я открывал истины, известные многим, затем стал открывать истины известные некоторым, и наконец стал открывать истины, никому ещё неизвестные». Видимо, это и есть путь становления творческой стороны интеллекта, путь развития изобретательского и исследовательского таланта.

Наша обязанность - помочь ребёнку встать на этот путь. Этому прямо и служат развивающие игры.

Список использованных источников

1. Никитин Б.П. «Ступеньки творчества или развивающие игры» / под ред. Соколова Л.А. - Москва «Просвещение» 1989 г. – 160 с.
2. Никитин Б. П. «Интеллектуальные игры» 2007 г.
3. Никитин Б. П «Наши уроки»
Электронные ресурсы:
4. <http://nikitiny.ru/Slozhi-usor>
5. <https://razdeti.ru/rane-razvitie-detei/razvivayuschie-igry-nikitina.html>
6. <https://nsportal.ru/detskiy-sad/materialy-dlya-roditeley/2019/03/10/chto-my-znaem-o-kubikah-nikitina>

«БІЗДІҢ БАЛАЛЫҚ ШАҚҚА САЯХАТ»

Ибраева А.Б.

әдіскер, №52 «Еркедай» балабақшы МКҚК, Астана қ., Қазақстан

*Бақытын – мен, бақытым деп біл мені,
Мені білсең, бақытыңды білгенін.
Ал мен үшін ең бақытты күндерім –
Балам, саған бақыт іздеп жүргенім*

Біз еліміздің тәуелсіздігінің арқасында бақытты балалық шақты өткізудеміз. Мен осындай бейбітшілік орнаған елде туып-өскеніме ризамын. Қазіргі заманда көріп жүрміз, қатігез ата-аналар, бақытсыз балалар. Ата-аналарының кесірінен көптеген балалар балалықтың бал дәмін тата алмай жүр. Зорлық-зомбылық көрген баланың келешегі не болмақ? Адамдар бала кезінде балалық шақтың бал дәмін татуы тиіс. Біздер қазір бақытты болып өсіп келеміз. Алдымызда не керек болса, сол тұр. Білімге керек нәрсені ізденбей жатып-ақ, компьютер, ұялы телефон, интернеттен табамыз. Ал өткен ғасырлардағы әже-аталарымыз тіпті оқи алмай, балалықтың бал дәмін тата алмады. Әрине, өкінішті. Бара-бара, есейген кезде сол балдәурен балалық шағымызды сағынатынымыз белгілі. Кейбіреулер өздерін балалық шақпен ерте қоштасқандай сезінеді. Олар қателеседі. Себебі, олар балалықшақтың құдіретін сезіне алмай жүр. Әр адам өз өмірінің бақытты болғанын арман етеді. Ол үшін алдына мақсат қойып, көптеген игілікті істерді жүзеге асыруға ұмтылады. Бақытты болу әркімнің өзіне байланысты. Өз өмірін аялап, барды қанағат тұтқан адамның құшағы бақытқа толы болады. Қасыңда жүрген адамдардың қуанышын, бақытын, жақсылығын өзінің табысындай көре білген адам бақытқа кенеледі.

Әрбір атқан таң мен батқан күннен бақыт тілеген адам мұратына жетеді. Бәрінен де керемет кез ол біздің бақытты балалық шағымыз. Қайран, балалық шақ !!! Балалық шақ өмір бойы айтылып, аңсап отыратын тәтті ертегі ғана болып қала береді ғой.

Балабақша – барлық тәрбие мен білімнің ең алғашқы баспалдағы. Мұндағы тәрбие мен білім балалардың табиғи мінезін, қабілетін ерте дамытады. Адам өміріндегі ең бір тәтті, алаңсыз бақытты шағы – балалық шағы. Мектепке дейінгі шақ адам өміріндегі ең маңызды кезең болып келеді. Осы кезде баланың бойындағы

табиғи бар дарындылық жан –жақты дамиды. Барлық білімнің бастауы – балабақшада. Қазіргі таңда үздіксіз білім беру еліміздің ертеңі жас ұрпақтың білімнің тереңдігімен өлшенеді. Білімді, жан-жақты қабілеттері ұрпақ-ұлтымыздың баға жетпес байлығы.

Балабақша – бақыт мекені

Бүгінде балабақшамыздың алға қойған мақсаты-елімізді өрге сүйрейтін білімді, жан-жақты дамыған, шығармашыл тұлғаны қалыптастыру болып табылады. Балабақшамызда балаларға үздіксіз білім беруде барлық жағдай қарастырылған. Балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуына тәрбиешілердің жаңа технологияларды қолдана білу сауаттылығы, өте жоғары. Заман өзгерген сайын әдіс-тәсілдер көбейіп, жаңарып, толықтырылып жатыр. Балалардың тілін дамытуда, қызықты үйрету үшін жаңа әдістер мен технологияларды өз тәжірибемізде қолдануға ізденеміз. Тәрбиешілердің кәсіптік деңгейі – балабақшаның мерейі.

Тәрбиешілердің балаға қуаныш сыйлауға, талмай еңбек етуі деген тілегі мен талпынысы балабақшаны мейірімділік пен сүйіспеншілік аймағына айналдырады.

«Ел есінде бір жыл қалғың келсе-ас бер, он жыл қалғың келсе- ағаш отырғыз, ал мәңгі қалғың келсе-бала тәрбиеле» дейді дана халқымыз. Балалардың ой-өрісін дамытуға, олардың қиялына қанат бітіріп, тіл байлықтарының молаюына тәрбиешілердің сіңірген еңбегі зор.

Адам баласының балалық шағы қандай сұлу, қандай нәзік, қандай таза десеңші. Әр бала өзінше бір әлем. Балабақшадағы тәрбиеші мамандығының иесі де, қиындығы да осы бүлдіршіндерді үлкен өмірге даярлау. Тәрбиеші шеберлігінің мәні алдымен қызықтыру, сонан соң үйрету. Тәрбиешінің негізгі мақсаты-балаларға жақсы көңіл-күй сыйлап, саналы және сапалы білім беру.

Балабақшадағы алға қойған мақсат – міндеттерінің бірі балалардың денсаулығын сауықтыру. Балабақшада сауықтыру шаралары үнемі жүргізіледі. Қазіргі заман талабына сай жабдықталған. Дене шынықтыру нұсқаушылары әрбір ұйымдастырған оқу қызметі мен қатар спорттық іс-шараларды тиімді пайдалы өткізеді.

Балабақшаның жүрегі – ән күй залы . Музыка жетекшілерінің басқаруымен ән күй залында көңілді ұйымдастырылған оқу қызметі, мерекелік іс-шаралар мен ертеңгіліктер өткізіледі.

Баланың қандай болуы тәрбиеге байланысты екенің дәлелдеген дана Абай:

*Адам болам десеңіз,
Талап, еңбек, тереңой,
Қанағат, рақым ойлап қой-
Бес асыл, іс көнсеңіз-*

деп, қоғамдағы пайдалы азамат болу үшін адам бойына қандай ізгі қасиеттердің қажет екендігіне ерекше тоқталады. Өйткені, елдің ертеңгі тірегі – балғындарымыз. Олар заман талабына сай тәрбиеленуі тиіс . Бала тәрбиесі-баршаның ісі. Қазіргі таңда тәрбиешілер қауымына үлкен жауапкершілік жүктеліп отыр.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ә.Төлеубаев. Қазақсан тарихы. Алматы «Мектеп» баспасы 2010
2. С. Қалиев.Этнопедагогика. «Фолиант» баспасы. Астана-2007
3. Ә.Төлеубаев. Қазақсан тарихы. Алматы «Мектеп» баспасы 2010

ДОШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ И ЗА РУБЕЖОМ ХАРАКТЕРИСТИКИ СИСТЕМЫ ТРАНСМИССИИ

Исмаилова Г. М.

доктор PhD, доцент кафедры педагогики и психологии
Alikhan Bokeikhan University, Семей қ., Казахстан

Андатпа: Мақалада Қазақстандағы мектепке дейінгі білім беру жүйесі, оның құрылымы, бағыттары жайлы ой қозғалады. Қазақстанда мектепке дейінгі білім беру жүйесінің жаңартылған мазмұны туралы сипаттама беріледі. Шетелдегі осы ұйымдардың артықшылығы және кемшіліктері, түрлері жан-жақты талданып, олардың тәрбиелу бағыттарының сипаттамасы, балаларға білім беру жүйесіндегі ұстанатын қағидалары, күн тәртібіндегі айырмашылықтары талданады. Қазіргі мектепке дейінгі ұйымдарғады шетелдік жаңашылдықтары.

Аннотация: в статье рассматривается система дошкольного образования в Казахстане, ее структура, направления. В Казахстане дано описание обновленного содержания системы дошкольного образования. Всесторонне анализируются преимущества и недостатки, виды этих организаций за рубежом, особенности направлений их образования, принципов, которых они придерживаются в системе образования детей, различия в повестке дня. Зарубежные инновации в современных дошкольных организациях.

Abstract: The article discusses the system of preschool education in Kazakhstan, its structure, directions. In Kazakhstan, a description of the updated content of the preschool education system is given. The advantages and disadvantages, types of these organizations abroad, characteristics of the directions of their education, the principles they adhere to in the education system of children, differences in the agenda are comprehensively analyzed. Foreign innovations in modern preschool organizations.

Детский сад – учреждение воспитания и обучения детей дошкольного возраста, а также комплекс таких учреждений. Детские сады как тип учреждения существуют во многих странах и обычно представляют собой первое поколение в системе государственного образования.

Дошкольные учреждения играют большую роль в социализации детей. Вместе с семьей они осуществляют начальный этап социализации и часто закладывают основы социального образа личности. Как правило, ребенок находится в дошкольном учреждении по 10 часов пять дней в неделю. Эти временные характеристики определяют условия его формирования в детстве, они предназначены для развития основных качеств личности. Дошкольные образовательные учреждения способствуют началу процесса самореализации человека, его творческой активности, самостоятельности, инициативности на первых этапах его становления и развития.

Как известно, Фридрих Фребель впервые в истории дошкольной педагогики представил систему государственного дошкольного образования, детально разработанную методологическую, оснащенную практическим инструментарием. Его преподавание способствовало выделению дошкольного образования в отдельную область педагогики. В 2015 году музей Фридриха Фребеля в Бад-Бланкенбурге организовал международную конференцию, посвященную 175-летию открытия первого в мире детского сада. Здесь собрались для обмена опытом последователи традиций со всего мира: Финляндии, Германии, Греции, Эстонии, Японии, Великобритании и многих других стран [1, 234 с.].

Известно, что педагог Н. Кульжановна внесла большой вклад в развитие дошкольного образования в Казахстане. Практически все дошкольные организации основаны на всестороннем развитии личности ребенка. Однако эти организации имеют специфические особенности каждой страны.

Это наглядно показывает, что система дошкольного образования в настоящее время находится в процессе развития и обновления.

Детские сады Казахстана имеют следующие возрастные группы в зависимости от возраста ребенка:

- ранняя возрастная группа – дети до 1 года;
- младшая группа – дети 2 лет;
- средняя группа – дети 3-х лет;
- старшая группа – дети 4 лет;
- дошкольная группа, дошкольный класс в школе (лицее, гимназии) - дети 5

лет.

В Казахстане дошкольные организации в своей образовательной деятельности руководствуются рядом нормативных правовых актов:

- Закон Республики Казахстан «Об образовании»;
- Модель развития дошкольного образования и обучения;
- Государственные общеобязательные образовательные стандарты всех уровней образования;

- Типовые учебные программы дошкольного образования и обучения;
- Примерные учебные программы дошкольного образования и обучения

Республики Казахстан.

Всестороннее развитие личности учащихся по следующим направлениям:

- физическое развитие;
- развитие коммуникативных навыков;
- развитие познавательных и интеллектуальных навыков;
- развитие творческих способностей, исследовательской деятельности;
- реализуется путем формирования социально-эмоциональных навыков.

Формирование этих умений осуществляется путем совмещения следующих организованных мероприятий:

- 1) физическая подготовка;
- 2) плавание (при наличии бассейна);
- 3) речевое развитие;
- 4) основы грамотности;
- 5) казахский язык (в группах, где обучение ведется на другом языке);
- 6) основы математики;
- 7) знакомство с окружающей средой;
- 8) ИЗО;
- 9) музыка.

Дошкольное образование во всех странах мира является основным звеном обучения и развития ребенка. В каждой стране существуют свои особенности периода дошкольного образования, которые определяются особенностями национальных традиций, государственной политикой в области образования, уровнем социально-экономического развития страны.

Франция – страна, заложившая идею дошкольного образования, а история французских детских садов («материнских школ») насчитывает почти 250 лет. Французская дошкольная педагогика вобрала в себя лучшие теории собственных и

зарубежных педагогов (П. Кергомар, М. Монтессори, Ж. О. Декроли, Ж. Пиаже) и имеет заслуженную репутацию во всем мире. С 2019 года дошкольное образование является обязательным для французов с трехлетнего возраста. Большинство детских садов в стране государственные. Дошкольное образование во Франции состоит из трех этапов:

- 1-й этап – дети 3-4 лет просто играют и адаптируются к новым ситуациям;
- 2-й этап – в 4-5 лет начинают осваивать лепку и рисование на регулярных занятиях с педагогами;
- 3-й период 5-6 лет - старшая группа: дети изучают буквы и готовят руки к письму.

Рабочий день во французском детском саду короткий. Есть обеденный перерыв, во время которого родители или опекуны забирают детей домой, а затем возвращают их еще на два часа. В небольших городах детские сады обычно работают до 16:00, а в центрах могут работать до 19:00. Хотя пребывание и обучение в детских садах бесплатное, за питание приходится платить, но еду можно приносить с собой из дома. В детском саду для детей проводятся занятия по английскому и французскому языкам, основам арифметики и познанию окружающего мира, а также творчеству и спорту.

Во Франции особым явлением являются организованные родительские детские сады. Это частные детские сады, созданные группой родителей. У них есть воспитатели и няни, но каждый родитель ребенка проводит полдня в неделю в детском саду, помогая с уходом за ребенком или любыми необходимыми делами.

По французскому законодательству у одного взрослого не может быть более шести детей. Итак, если в группе 25 детей, взрослых должно быть не менее пяти. В отличие от системы в Казахстане, во Франции нет планирования уроков: все занятия и мастер-классы, предлагаемые ребенку, в настоящее время основаны на его потребностях. Например, если детям хочется побегать и развлечься, им предлагают подвижные игры или специальные спортивные модули [2].

В Швейцарии государственный детский сад открывается с 4 лет, а услуги частных детских садов стоят месячной зарплаты. Система дошкольного и школьного образования в Швейцарии существенно отличается от системы Казахстана. Если в Казахстане ребенок с 2 лет ходит в государственный детский сад полный день с завтраком, обедом и ужином, то в Швейцарии ребенка отдают в детский сад, когда ему исполняется 4,5 года. Он проводит там три часа в день и идет домой на обед. Устройство детей в детский сад осуществляется в Швейцарии. Он приходится на конец июля: если к этому времени ребенку исполнится четыре года, то он сможет пойти в детский сад в этом году, если нет, то придется подождать до следующего года. Если ребенок не может следовать программе детского сада, ее переносят на второй год. В швейцарских детских садах детей ничему не учат, основная цель – формирование социальных и коммуникативных навыков. В казахстанских детских садах не уделяется особого внимания социализации детей, как и в швейцарской системе образования. В нашей стране детей с раннего возраста прививают принципу соревнования – кто выше, сильнее, быстрее. В Швейцарии детей учат принимать себя независимо от их способностей или инвалидности. То есть в школе оценивают способности детей, а в детском саду считают, что им нужно только общаться.

Традиционные немецкие детские сады до сих пор работают по модели, созданной Фребелем. В большинстве дошкольных учреждений дети работают неполный рабочий день, около 12% — полный день. Плата за дошкольное

образование определяется доходом семьи и количеством часов, которые ребенок проводит в детском саду. Сейчас детские сады принимают детей 3-6 лет. Единой программы для дошкольных учреждений не существует. В центре педагогического процесса в детском саду – с 8.00 до 10.00 свободная игра и общение (настольные, конструкторские, ролевые игры); групповые и уличные занятия (открытые игры, рукоделие, рисование, чтение иллюстрированных книг) до 11.00; Прогулки и бесплатные игры до 12.20, когда родители заберут детей. Если ребенок идет в детский сад во второй половине дня, то эта схема повторяется полностью. В некоторых детских садах воспитанники должны приносить еду из дома с собой. В специальной сумке или рюкзаке содержатся бутерброды, яблоки, печенье, сок – по желанию родителей и детей [3, 1116].

А если взять восточную страну Китай, то график детского сада там аналогичен графику, существующему в Казахстане. В Китае придерживаются принципа: «если ты только с ребенком, то невозможно работать хорошо». Систему дошкольного образования Китая критикуют за то, что она строгая, негибкая и чрезмерно зарегулированная. Воспитатели слишком ограничивают и контролируют поведение детей, слишком регулируют их мышление. Дети на уроке пассивны, подчиняются воле взрослого, послушны дисциплине. Конечно, в Китае дисциплинированность и послушание детей показывают их уважение к старшим [3, с.97].

Дошкольное образование детей в детских садах Министерства здравоохранения находится на переднем крае системы государственного образования Японии. Дети ходят в детский сад от 3 месяцев до 6 лет. Чтобы ребенок пошел в детский сад, это должно быть обосновано очень вескими причинами. В частности, необходимо принести документы о том, что оба родителя работают более 4 часов в день. Дошкольное образование японских и казахских детей имеет много общего. В задачи детских садов входит умственное и физическое воспитание детей, формирование коммуникативных навыков и подготовка к школе. В японских детских садах, а также в казахских детских садах планируются занятия по развитию музыкальных и художественных способностей. Но содержание этих уроков имеет явный национальный характер. Группы в японских садах небольшие – 8-10 детей, их состав обновляется каждые полгода. Это сделано для того, чтобы дать малышам широкие возможности для социализации. Если у ребенка не налаживаются отношения в одной группе, вполне возможно, что он найдет друзей в другой группе. Преподаватели также постоянно меняются. Это сделано для того, чтобы дети не слишком к ним привыкали. Основная задача японского детского сада – не воспитать, а научить ребенка вести себя в коллективе. В дальнейшем ему всегда придется находиться в какой-то группе, и этот навык ему понадобится. Детей учат анализировать конфликты, возникающие в играх [4, 1016].

Дошкольное образование в Японии включает пять направлений:

- социальные отношения;
- здоровье;
- язык;
- окружающая среда;
- четкое выражение эмоций и чувств.

Итак, мы видим, что есть много стран, которые отличаются от нашей страны по повестке дня, направлениям и принципам образовательных программ. Процесс дошкольного образования в стране зависит от собственных принципов и сложившихся образовательных традиций.

Список использованных источников

1. А.К. Савина, доктор педагогических наук, О.И. Долгая, к.б.н., С.А. Дудко, Ю.Г. Куровская, к.б.н., Е.Б. Лысова, доктор педагогических наук, Л.И. Писарева, к.б.н. Опыт продвижения дошкольного и начального образования за рубежом: Сборник научных трудов – М.: ФГНУ ИТИП РАО, Издательский центр ИЭТ, 2013. – 328 с.
2. Шерязданова Х.Т. О психологической диагностике в профориентационной работе. Журнал «Педагогика и психология». - 2015. -№1 (22). - С. 115-122.
3. Жайтапова А.А., Садвакасова З.М., Кабдолданова Б.А. Управление качеством в организации образования. - Алматы, 2010. - 279 с.
4. Государственные общеобязательные образовательные стандарты всех уровней образования <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031>

ЕРТЕ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қадырбаева Ә.З.

Жамбыл облысы білім басқармасы Байзақ ауданы білім бөлімінің Мәншүк Мәметова мектебінің «Нұрай» шағын орталы

Баланың дүниеге аман есен келуінің өзі ата- аналар үшін ерекше сезім. Баланың ерте жастан дамуына ата-ананың ықпалы зор. Ананың бойына бала біткен кезден ақ, ата- ана қолайлы жағдайды қалыптастыруы қажет. Бала дүниеге келген соң, дұрыс ұйқтауы, дұрыс тамақтануы үшін оңтайлы жағдай жасау ғана емес, қозғалыс және қарым-қатынас қажеттіліктерін қанағаттандыру және әлемге деген "негізгі" сенімді қалыптастыру – әлем оны қабылдайды және оған қамқорлық жасайды деген көзқарас қалыптастыру қажет. Ата- ана баланың бас ұстазы.

Балаларын тәрбиелеу — ең асыл істердің бірі, ата-аналардың түйсігінде қалыптасқан бір ой бар, ол баланың өзін тусамда мінезін тумаймыз деген, балаға мінез жатырдан байда болады және ата-баба қаны мен беріледі. Баланың болашақта мінез- құлқы дұрыс қалыптасу үшін кіші жастан жақсы мен жаманды айыра алатындай балаға бағыт бағдар беріп отыру керек.

Тәрбие — бұл өнер, ал өнер бар жерде — талант, жүрек, түйсігі, шабыт, махаббат бар. Бұл тәрбие баланың өмірінде ерте жастың маңызы ерекше. Бүкіл сыртқы түрін өзгертетін және жылдам сенсорлық дамуға ықпал ететін техникаларды меңгеру қажет, бұл техникалар баланың екінші сигналдық жүйенің қалыптасуы, үнемі сергек жүруі артады, бұл күн тәртібін құру кезінде ескерілуі керек. Ерте балалық шақ кезеңі туғаннан екі жасқа дейінгі уақытты қамтиды.

Бала өмірінің үшінші жылы шартты түрде ерте мектепке дейінгі болып саналады, өйткені ол өтпелі кезеңнің ерекшеліктерін қамтиды, бірақ көп жағдайда өзіне тән ерекшеліктерді сақтайды мектепке дейінгі балалық шақ. Бала өмірінің ешбір кезеңінде баланың физикалық және психикалық дамуы арасында өмірдің бірінші немесе екінші жылындағыдай тығыз байланыс болмайды. Толық күтім, жарақаттанудан, жұқпалы және суық тиюден қорғау, жеткілікті физикалық белсенділік, бірлескен ойындарды ұйымдастыру балалардың физикалық денсаулығын, психикалық және физиологиялық дамуын қамтамасыз етудің негізі болып табылады. Айта кету керек, жас балалардың ерекшеліктері әлеуметтік мақсатты мінез-құлықтың негізгі қағидалары қаланған кезде ерте балалық шақтың ерекшелігімен анықталады, ал ләззат, қуаныш немесе қайғы-қасіреттің эмоционалды

реакциялары қарапайым сезімдердің дамуына, жанашырлықтың, және жақсылықтың алғашқы көріністеріне ықпал етеді.

Ересектермен қарым-қатынас жасау барысында бала олардың мінез-құлқының формасын, қоршаған шындықпен қарым-қатынас сипатын игереді, оларды біртіндеп өзінің меншігіне айналдырады және осы мағынада, психологтар айтқандай, "ересектердің білімі мен дағдыларын игереді, әлемді өз көздерімен көруге үйренеді". Кішкентай балаларды бақылай отырып, біз келесі қорытынды жасай аламыз: баланың өмірінің алғашқы екі жылында дағдылар мен дағдыларды игеру, дамудың жылдам қарқыны тұрғысынан балалық шақтың келесі кезеңдерінде ұқсас болмайды. Осы жастағы балалармен қарым-қатынас жасаудың қиындығы жас балалардың өз тілектерін, сезімдерін, физиологиялық жағдайларын сөзбен жеткізе алмауында.

Ересек адам баланың мінез-құлқындағы ең кішкентай өзгерістерге сезімтал болуы керек. Ересек адамның жеке қасиеттері баланың жеке басының дамуы үшін өте маңызды. Баланың психикасының дамуы, оның жеке басының қалыптасуы қоршаған ортаның белсенді дамуы процесінде жүреді, яғни адамзат ересектермен қарым-қатынасы арқылы белсенді практикалық іс-әрекетте жинақталған тәжірибені игеру. Ерте балалық шақта ересектермен эмоционалды қарым-қатынас бала үшін жетекші болып табылады (ауызша формалар), содан кейін манипуляциялық және пәндік қызмет, көрсету ойын және еңбек дамуының басталуы. Ерте балалық шақ үлкен әлеуетті психофизиологиялық мүмкіндіктермен сипатталады. Қазіргі педагогика мен психология оларды жүзеге асыруға ерекше көңіл бөледі.

Ерте жас — жас ұрпақты тәрбиелеудің бастапқы және өте маңызды кезеңі. Баланы тәрбиелеу жауапкершілігін өз мойнына ала отырып, әрбір ересек адам баланың психикалық даму заңдылықтарын білуі керек. Дененің барлық жүйелерінің, соның ішінде жүйке жүйесінің жетілу процесі әсіресе қарқынды кіші жаста үш жастан басталып, ортанғы жастың 12 жас және жасөспірім кезеңде 18 аралығында қалыптасатынын ескеру қажет етеді. Балаларда жаңа психикалық қасиеттердің көрінісі үшін қажетті органикалық алғышарттар қалыптасады.

Кішкентай балалардың тағы бір ерекшелігі — жаңа туған нәрестеде дайын өмірлік қажеттіліктердің болуы мен оларды қанағаттандыру үшін әрекет ету режимінің болмауы арасындағы қайшылықты жеңу қажеттілігі баланың өмірінің алғашқы кезеңінде психикалық дамуының қозғаушы күші болып табылады дауыстық реакциялар ауызша, нәрестенің ересектермен қарым-қатынасын тапшылығы айқайлау қимылдары — бұл баланың биологиялық қажеттіліктерін қанағаттандыратын алғашқы әрекет тәсілі. Тамақтандыру процесінде бала ересектермен қарым-қатынастың алғашқы тәжірибесін алады. Нәресте белсенділігінің тағы бір көзі оның қорғаныс реакциялары саласында. Мұнда температураның, оптикалық, дыбыстық ортаның жайлылығына қажеттілік маңызды орын алады. Биологиялық қажеттіліктерге және әсіресе қорғаныс рефлексдеріне сүйене отырып, бала алғашқы индикативті реакцияларды қалыптастырады. Бала дүниеге келген сәттен бастап биологиялық тіршілік иесі ретінде әрекет етеді, содан кейін ол әлеуметтік тұлғаға айналады.

Балада қалыптасатын практикалық іс-әрекеттің барлық әдістері әлеуметтік ортадан, адамдардың материалдық және рухани тәжірибесінен алынады. Әрине, бұл процесс ересектердің әсерінен және олардың тікелей қатысуымен жүреді. Дәл осы ерте кезеңде биологиялық секіріс пайда болады әлеуметтік — баланың әлеуметтенуі басталады жас бала, ең алдымен, материалдық мәдениетті, яғни практикалық (пәндік),

аспаптық әрекеттерді игеруі керек. Осы практикалық іс-әрекеттердің тереңдігінде оларды жетілдіру танымның мотивтері мен қажеттіліктерін қалыптастырады.

Баланың сөйлеуі, сөздік қорын меңгеру ересектермен және құрдастарымен қарым-қатынас жасау тәсіліне қызмет етеді. Балаға практикалық әрекеттерді тиімді меңгеруге көмектесетін сөздер мен сөз тіркестері қажет. Әр түрлі қызмет түрлерін (қарым-қатынас, бағдарлау, қозғалыс белсенділігі, пәндік-ойын және т.б.) қалыптастыру процесінде ғана алғашқы қажеттіліктер мен оларды қанағаттандырудың қарапайым тәсілдері дами алады, осыған байланысты баланың жан-жақты даму міндеттері жүзеге асырылады.

Балалардың өмірінің алғашқы үш жылындағы психикалық және моторлық дамуындағы жетістіктер олардың өз бетінше әрекет ету қажеттілігін тудырады. Бұл жағдайда баланың әлемді белсенді дамытуға, өзін-өзі растауға деген ұмтылысы көрінеді. Егер бұл ұмтылыс сөндірілсе, бала күш-жігерге қабілетсіз пассивті болып өсуі мүмкін. Баланың жас кезіндегі сенсорлық сезімталдығының шектеулері немесе сенсорлық айыру, танымның артта қалуына және қоршаған ортаға қызығушылықтың болмауына, белсенділіктің төмендеуіне, енжарлыққа, соның ішінде қарым-қатынасқа әкеледі. Сезім сенсорлық айыру дамудың алғашқы кезеңдерінде кейінірек алекситимия — өзінің эмоционалдық тәжірибесін сөзбен айтып, сипаттай алмау, басқа адамдардың сезімдерін тану және есепке алу қабілетсіздігі (эмоционалды жауапсыздық)

Баланың жеке тұлға және тұлға ретінде дамуының әрбір кезеңі негізсіз жеделдетусіз толық өмір сүруі керек, осылайша дамудың келесі кезеңіне берік негіз қаланады. Ерте жаста бұл эмоционалды компонент — басым және анықтаушы. Ерте балалық шақта балаға қоршаған әлемнің құпияларын ашуға, қоғам мәдениетіне кезең-кезеңімен енуге көмектесетін ересек адамның рөлі өте зор. Бұл осы кезеңде ересектер салған, ол негізінен сақталады кейінгі жас кезеңдеріндегі денсаулық көрсеткіштері мен психологиялық сипаттамаларында. Бала миниатюрадағы ересек адамның үлгісі емес, сондықтан мұғалімдер, ата—аналар — жас баланың тәрбиесі мен дамуына қатысатын барлық ересектер балалар денесінің ерекшеліктерін білуі керек.

Ерте жастан бастап қабылдаңыз санау баланың жасы 1 жастан 3 жасқа дейін.

Бұл уақытта балалардың дамуының 3 кезеңі анық байқалады.

Бірінші кезең-бір жылдан бір жарым жылға дейін.

Жүре бастаған бала бұрынғыға қарағанда әлдеқайда тәуелсіз болады; осы жаста ол зерттеуші; ол барлық жерде өрмелейді. Ол конустарды толтырады және оны ұстамайды. Сол жаста бала сөйлей бастайды.

Екінші кезең-бір жарым жылдан 2 жылға дейін.

Бала бұрын қалыптасқан дағдыларды жетілдіреді, ортадағы орнын анықтайды; сіз оның мінезінің көріністерін нақты қадағалайсыз.

Үшінші кезең-2 жылдан 3 жылға дейін.

Бұл баланың ең белсенді психикалық даму кезеңі.

Ерте жас-мектеп жасына дейінгі баланың дамуындағы маңызды кезең. Дәл осы уақытта нәресте ересектермен, құрдастарымен, қоршаған әлеммен жаңа қарым-қатынасқа көшеді. Ерте жас физикалық және психикалық дамудың жоғары қарқындылығымен сипатталады. Баланың белсенділігі артады, оның фокусы артады; оның қимылдары әр түрлі және үйлестірілген болады. Үш жасқа дейін баланың іс-әрекетінің сипаты мен мазмұнында, басқалармен: ересектермен және құрдастарымен қарым-қатынаста айтарлықтай өзгерістер болады. Осы жастағы жетекші қызмет түрі-пәндік және тиімді ынтымақтастық. Үш жасар бала енді заттардың қасиеттерін

ескеріп қана қоймай, сонымен қатар осы қасиеттердің сорттары туралы жалпы қабылданған идеяларды – пішіннің, шаманың, түстің және т.б. сенсорлық стандарттарды игере алады.

Ойлаудың басым формасы визуалды-бейнелі болады. Бала заттарды сыртқы ұқсастықтары бойынша біріктіріп қана қоймай (пішіні, түсі, мөлшері, сонымен қатар заттар топтары (киім, ыдыс-аяқ, жиһаз) туралы жалпы қабылданған идеяларды игере алады. Мұндай идеялардың негізі заттардың жалпы және маңызды белгілерін бөліп көрсету емес, жалпы жағдайға кіретін немесе жалпы мақсатқа ие адамдарды біріктіру болып табылады. Балалардың қызығушылығы күрт артады. Бұл жаста сөйлеудің дамуында айтарлықтай өзгерістер болады: сөздердің қоры едәуір артады, қоршаған ортаға қатысты қарапайым пікірлер пайда болады, олар жеткілікті егжей-тегжейлі мәлімдемелерде көрінеді.

Осы жас кезеңінде нәрестелерде жақсы мен жаманның алғашқы қарапайым идеялары, мінез-құлық дағдылары, айналасындағы ересектер мен құрдастарына деген жақсы сезімдер белсенді түрде қалыптасады. Бұл балабақша мен отбасының қолайлы педагогикалық әсері жағдайында сәтті болады. Бала өмірінің үшінші жылы дамудың өтпелі кезеңі болып табылады. Бұл әлі де кішкентай бала, ол алдыңғы сатыдағы балалармен көптеген ұқсастықтарға ие және ересектер тарапынан ерекше және мұқият болуды талап етеді, бірақ сонымен бірге ол дағдыларды игеруде, идеяларды қалыптастыруда, мінез-құлық пен іс-әрекеттің жеке тәжірибесін жинақтауда сапалы жаңа мүмкіндіктерге ие.

Екі жастан үш жасқа дейінгі балалар ересектердің көмегінсіз іс-әрекеттерді орындауға, қоршаған орта туралы қарапайым сөйлеу пайымдауларының көріністеріне, қарым-қатынастың жаңа формаларын қалыптастыруға, ойын әрекетінің қарапайым түрлеріне біртіндеп көшуге белсенді. Балаларды үстелді дайындауға таңғы асқа, түскі асқа, өсімдіктер мен жануарларға күтім жасау бойынша тапсырмаларды орындауға тартады.

Осы міндеттерді жүзеге асыру үшін мұғалім екі — төрт жастағы балалардың өзіндік ерекшелігі ретінде еліктеуді қолданады. Ересек адам жұмысқа, айналасындағыларға, балаларға деген оң көзқарасты өз мысалымен көрсетеді.

Кішкентай балалар үлкен эмоционалды жауаптылықпен сипатталады, бұл айналадағы адамдарға жақсы сезімдер мен қарым-қатынастарды тәрбиелеу мәселесін сәтті шешуге мүмкіндік береді. Бұл жағдайда мұғалімнің балаларда жағымды эмоционалды жағдайды сақтауы өте маңызды: оның ұсынысына, өтінішіне жауап беру, екіншісінің қайғысын көргенде жанашырлық сезімі. Балалар жақындарына деген сүйіспеншілікке, оларға жақсылық жасауға деген ұмтылысқа тәрбиеленеді. Бұған баланың басқаларға деген жақсы сезімдерінің ересектердің көріністерін мақұлдау, мадақтау арқылы қол жеткізіледі. Ерте жас-баланың әр түрлі іс-әрекеттерді қарқынды дамыту және жеке тұлғаны дамыту кезеңі. Балалар психологиясы мен педагогикасында осы жас кезеңінде баланың дамуындағы келесі негізгі бағыттар ерекшеленеді:

- пәндік қызметті дамыту;
- ересектермен қарым-қатынасты дамыту;
- сөйлеуді дамыту;
- ойынды дамыту;
- көркемдік-эстетикалық қызметтің әртүрлі түрлерімен таныстыру;
- құрдастарымен қарым-қатынасты дамыту, жеке тұлғаның физикалық дамуы және дамуы. Бұл бөлу өте шартты, өйткені даму-бұл бөлінген бағыттар бір-бірімен

қиылысатын, өзара әрекеттесетін және бірін-бірі толықтыратын біртұтас процесс. Өмірдің үшінші жылында баланың айналасындағы пәндік әлемді игеруі жалғасуда. Нәрестенің заттармен әрекеті әр түрлі және ептілікке айналады. Ол қазірдің өзінде көп нәрсені өзі жасай алады, тұрмыстық заттардың атауы мен мақсатын біледі, ересектерге көмектесуге тырысады: ыдыс жуу, үстелді сүрту, еденді шаңсорғышпен тазалау, гүлдерді суару. Ол ересек адам ретінде саналы түрде әрекет еткісі келеді, оны іс-әрекетті орындау процесі ғана емес, оның нәтижесі де қызықтыра бастайды. Бала ересек адам сияқты нәтиже алуға тырысады. Осылайша, баланың өз қызметіне деген көзқарасы біртіндеп өзгереді: нәтиже оның реттеушісі болады. Тәуелсіз сабақтарда, ойындарда бала идеяны, қызметте жетістікке жетуге деген ұмтылысты басшылыққа ала бастайды.

Пәндік қызметті игеру балалардың бастамашылдық, тәуелсіздік, мақсаттылық сияқты жеке қасиеттерінің дамуын ынталандырады. Бала алға қойған мақсатына жетуде барған сайын табанды бола бастайды. Өмірдің үшінші жылында құрдастарымен қарым-қатынас көбірек орын ала бастайды. Бұл үш жасқа дейін балалардың өзара қарым-қатынасының ерекше, мазмұны пайда болатындығына байланысты. Қарым-қатынаста айтарлықтай өзгерістер пайда бола бастайды.: жансыз зат ретінде құрдастарына қатысты әрекеттер азаяды, оны қызықтыруға деген ұмтылыс, құрдастың көзқарасына сезімталдық пайда болады. Барған сайын балалар бірлескен ойындардан ләззат алады. Олардың қарапайым және қысқа мерзімді әрекеттері бір-біріне еліктеуге негізделген, бірақ олар жаңа қарым-қатынас туралы айтады. Алайда, құрдастарымен ойын қаншалықты тартымды болса да, көзге көрінетін ересек адам немесе ойыншық балаларды бір-бірінен алшақтатады. Мінез-құлықты білмеуден туындайтын даулар мен агрессиялар пайда болуы мүмкін, бұл өз кезегінде сәбилердің көз жасына әкеледі. Жанжалдарды болдырмау үшін балаларға өзін қалай ұстау керектігін көрсету, гуманистік және жақсы сезімдерді ояту үшін ертегі мұғалімге жұмыста көмектеседі. Балалар ертегі кейіпкерлері арқылы шығарманың мағынасын қабылдауға және оны өз өмірлерінде жобалауға дайын.

ЕРТЕ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДА СӨЙЛЕУДІ ДАМУ. Ересектермен сөйлеу арқылы ол қоршаған әлем туралы оған берілген барлық сезім мүшелерінің көмегімен емес, ондаған есе көп ақпарат алады. Бала үшін сөйлеу қарым-қатынастың таптырмас құралы ғана емес, сонымен қатар ойлауды дамытуда және мінез-құлықты өзін-өзі реттеуде маңызды рөл атқарады. Сөйлеу балаға өзінің мінез-құлқын және өзінің психикалық процестерін игеруге, оларды белгілі бір дәрежеде ерікті түрде реттеуге мүмкіндік береді. Ересек пен бала арасындағы сөйлеудің арқасында іскерлік ынтымақтастық пайда болады, саналы, мақсатты оқыту мен тәрбиелеу мүмкін болады. Бала бәрін білгісі, ұстағысы, көргісі, естігісі келеді. Оны әсіресе қызықтырады заттар мен құбылыстардың атаулары және ол ересектерге: "Бұл не?" Сөз сөйлейтін ересек адамның іс-әрекетін мұқият бақылай отырып, бала мимика мен қимылдарды қабылдайды, оларға жауап береді, ересек адамның айтқанының мағынасын түсінеді. Ең алдымен, бала айналасындағы заттардың ауызша белгілерін, содан кейін ересектердің аттарын, ойыншықтардың аттарын, соңында дене мен бет бөліктерін игереді. Шамамен үш жаста бала ересектердің бір-бірімен не айтатынын мұқият тыңдай бастайды. Ол әсіресе әңгімелер, ертегілер, өлеңдер тыңдағанды ұнатады. Бұл баланың сөйлеу дамуындағы өте маңызды сәт.

Сөйлеуді тыңдау және түсіну шындықты білуге мүмкіндік береді. Ерте жаста бала ересектердің назарын аудару және сақтау әдістерін меңгереді. Ол сүйіспеншілік пен жанашырлық сезімін, сондай-ақ бас тарту сезімін білдіре алады. Белсенді сөздік

шамамен 1500-2500 сөзге жетеді. Өмірдің үшінші жылының басында пәндік іс-әрекет, ең болмағанда, бала қолданатын тұрмыстық заттарға қатысты қалыптасты. Кішкентай бала жаңа нәрселерге көбірек қызығушылық таныта бастайды. Пәндерді егжей-тегжейлі және мұқият зерттейді, содан кейін ғана оларды іс жүзінде қолданады. Кішкентай бала алдымен затты қолданар алдында оның функционалды мақсатын анықтауы керек, сондықтан ол айналасындағыларға "бұл не?" Сондай-ақ, балалар ойыншықтармен ересектерде байқайтын әрекеттерді жасай бастайды. Бала қуыршақты төсекке жатқызады, тамақтандырады, серуендейді, көлікті, арбаны алып жүреді, жуады, тұрмыстық заттарды тазалайды, тамақ дайындайды, жуады және т. б.

ЕРТЕ ЖАСТАҒЫ БАЛАНЫҢ ҚАБЫЛДАУЫ, ЕСТЕ САҚТАУЫ ЖӘНЕ ОЙЛАУЫ. Екі жасында балалар қарапайым логикалық және тақырыптық ойындар ойнай алады, салыстырмалы түрде қысқа уақыт аралығында іс-қимыл жоспарын құра алады. Кішкентай балалардың танымдық белсенділігін дамыту үшін заттарды қарастырып қана қоймай, олармен әрекет етуге деген ұмтылыс үлкен маңызға ие: ажырату және байланыстыру, объектілерден салу, тәжірибе жасау. Ақыл-ой белсенділігі қалыптасады: жалпылау, жинақталған тәжірибені кейбір жағдайлардан басқаларына ауыстыру мүмкіндігі. Қабылдау ең қарқынды дамиды. Есте сақтау, сөйлеу, ойлауды жақсарту оған байланысты. Осы жастағы балалардың қабылдауы практикалық іс-қимыл процесінде дамиды; сынақ пен қателік арқылы бала пирамиданы жинап, затты тиісті пішін мен өлшемдегі тесікке сала алады. Бала практикалық нәтижені бірдей немесе сәйкес келетін заттарды немесе олардың бөліктерін таңдау, пішіні, түсі, бірнеше рет салыстыру кезінде алады. Бала сөздерді-шаманы, пішінді, түсті (үлкен — кішкентай, дөңгелек, үшбұрышты, шаршы) және функцияны (домалақ, тұр) білдіретін атауларды игереді. Сөз атауларын қолдану заттардың әртүрлі қасиеттерін қабылдауға және тереңдетуге көмектеседі. Сонымен, визуалды-тиімді ойлаудың ішектерінде көрнекі-бейнелі пайда болады, ол мектепке дейінгі жаста негізгіге айналады. Кішкентай бала табиғатта не істеуге болмайтынын түсіне алады-өсімдіктерді сорып, жыртып, сындырып, жануарларды ренжіту. Ол бейтаныс жерлерден, жануарлардан және адамдардан сақ болуы мүмкін, бұл табиғи нәрсе. Балалар бір-бірімен қарым-қатынас жасайтын адамдарға ерекше қызығушылық танытады. Үшінші жылдың аяғында басқалармен танысу айқын танымдық сипатқа ие болады. Балалар ересек адамға көптеген сұрақтар қою арқылы қоршаған әлем туралы ақпарат алуға белсенді түрде ұмтылады.

БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫ. Білім беру ортасы ересектер мен балалар арасындағы достық қарым-қатынас жеткілікті түрде тұрақты болған жағдайда ғана дамушы әсерге ие болады. Білім беру және ойын әрекеті дамушы сипатқа ие, егер бала өзін толыққанды тұлға ретінде сезінсе, оның құндылықтарын, мүдделерін, қажеттіліктерін құрметтесе, даралықты мойындаса. Тиісінше, танымдық белсенділікті тиімді дамыту үшін әр балада жеке, өзіне ғана тән белгілері мен ерекшеліктері бар жалғыз, ерекше, еркін тұлғаны көру және бағалау мүмкіндігі маңызды. Мұның бәрі баланың өзін-өзі бағалауын сақтауға көмектеседі, танымдық процеске оң көзқарасты сақтауға және сақтауға көмектеседі. Білім беру және ойын іс-әрекетінде мектеп жасына дейінгі бала үшін қызықты болатын, білімнің барлық тәсілдерін белсендіретін материалдар, формалар, әдістер мен құралдар қолданылуы керек. Балаға әртүрлі пәндік-кеңістіктік, Әлеуметтік және білім беру-ойын ортасын, көкжиегін кеңейту, әлемді дамыту үшін әртүрлі жағдайлар жасау керек, оны әртүрлі ойындар мен іс-шараларға, әлеуметтік өзара әрекеттесуге, құрдастарымен, ересектермен қарым-қатынасқа қосылуға, оған қабілеттерін, шығармашылығын, интеллектуалды әлеуетін дамытуға мүмкіндік беру

керек. т. б. Ерте жастағы балаларды оқытудың негізі, ең алдымен, белгілі бір дағдыларды, білімді, өмірлік тәжірибені игеру үшін қажет болатын еліктеу, көбейту, көру және тыңдау, салыстыру, ажырату, салыстыру, жалпылау және т.б. қабілеттерін дамыту болуы керек. Өмірдің алғашқы үш жылындағы әр балаға айналасындағылардың бәріне бағдарланған реакциялардың жоғары дәрежесі тән. Бұл жас ерекшелігі сенсомоторлық қажеттіліктерді ынталандырады. Егер балалар ақпарат алуға және оны жас ерекшеліктеріне сәйкес өңдеуге шектеулі болса, олардың даму қарқыны баяулайтыны дәлелденді. Сондықтан кішкентайлардың өмірі әртүрлі, әсерге бай болуы маңызды. Ерте балалық шақта эмоциялар ерекше мәнге ие болады. Эмоционалды сала балалардың танымдық қабілеттерін қалыптастыруға үлкен әсер етеді. Баланы көруге немесе тыңдауға мәжбүрлеу мүмкін емес, бірақ оны көптеген адамдар қызықтыра алады, сондықтан позитивті эмоциялар жас балаларды оқытуда ерекше рөл атқарады. Көбінесе, ересек адамның оған сөйлеген сөзінің мағынасын әлі түсінбей, балалар оның интонациясына, эмоционалды көңіл-күйіне жауап береді, оларды оңай ұстап алады және сол көңіл-күймен жұқтырады. Бұл жас балаларды тәрбиелеудің қарапайымдылығы мен күрделілігі. Ерте жастағы балалардың дамуында жетекші рөл ересек адамға тиесілі. Ол нәрестенің дамуы мен оңтайлы денсаулығына қажетті барлық жағдайларды қамтамасыз етеді. Онымен қарым-қатынас жасау баланың ақыл-ойы мен жан дүниесін дамыту үшін қажет жылулық, сүйіспеншілік пен ақпаратты алып жүреді. Мейірімді тон, сабырлы, тіпті оған деген көзқарас-баланың теңдестірілген күйінің КЕПІІІ.

Тәрбиеде баланың жеке ерекшеліктерін ескеру қажет. Жүйке қызметінің әртүрлі типтері бар балаларда өнімділік шегі бірдей емес: кейбіреулері тез шаршайды, олар көбінесе тыныш және ашық ойындарды ойнау кезінде ауысуды қажет етеді. Балалардың толыққанды және үйлесімді дамуы үшін олардың жас кезінен бастап қоршаған ортадағы, табиғаттағы, күнделікті өмірдегі әдемі нәрселерге деген сүйіспеншілігін тәрбиелеу маңызды, яғни. эстетикалық сезімдерді, табиғатта, қоршаған шындықта, адамдардың іс-әрекеттерінде, киімінде әдемі нәрсені байқай білу, шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1.Ерназарова Г. Ш., Есболова А.А. Бастауыш мектеп оқушыларын ғылыми-зеттеу жұмысына бейімдеу // «Қазіргі кезеңде жаңа формация педагогтарын даярлау: жағдайы, тәжірибесі перспективалары » республикалық ғылыми тәжірибелік конференция материалдары.- Қызылорда,2011.74-76 б.

2.Ерназарова Г.Ш., Есболова А.А. Ғылыми-зерттеу жұмысы жүйелі ұғым ретінде, оның қызметі, критерийлері, кезеңдері мен шарттары // «Білім және ғылымның инновациялық дамуы: Бәсекеге қабілетті мамандар даярлаудың проблемаларымен болашағы» халықаралық ғылыми тәжірибелік конференция материалдары.-Қызылорда,2011.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЕМ ИНТЕЛЛЕКТА И ИХ СЕМЕЙ КАК УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Кирчей Ю.М.

учитель-дефектолог, бакалавр,

КГКП «Ясли-сад № 51 отдела образования города Костаная» Управления образования
акимата Костанайской области,
Костанай, Казахстан

Андатпа: Бұл мақалада ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау мәселелері бойынша материал ұсынылған. Мақалада түзету-дамыту үдерісіне және ата-ананың барабар ұстанымын қалыптастыруға бағытталған мектепке дейінгі ұйымның жұмыс бағдарламасы егжей-тегжейлі сипатталған.

Аннотация: В данной статье представлен материал по проблемам психолого-педагогического сопровождения детей с особыми образовательными потребностями. В статье подробно описана программа работы дошкольной организации, направленная на коррекционно-развивающий процесс и формирования адекватной родительской позиции.

Abstract: This article presents material on the problems of psychological and pedagogical support for children with special educational needs. The article describes in detail the work program of a preschool organization, aimed at the correctional and developmental process and the formation of an adequate parental position.

В настоящее время ежегодно увеличивается количество детей с особыми образовательными потребностями. Поэтому особую актуальность приобретает создание оптимальной системы комплексной помощи таким детям, которая помогла бы им в успешном освоении образовательной программы и социализации в современном обществе.

Дети с ООП – это дети, которые испытывают постоянные или временные потребности в специальных условиях для получения образования соответствующего уровня и дополнительного образования.

Общеизвестно, что развитие ребёнка с особыми образовательными потребностями, коррекция и компенсация нарушенных у него функций в значительной степени зависят от специальных условий его обучения и воспитания.

Специальные условия – это условия, включающие учебные, а также специальные, индивидуально развивающие и коррекционно-развивающие программы и методы обучения, технические, учебные и иные средства, среду жизнедеятельности, психолого-педагогическое сопровождение, медицинские, социальные и иные услуги, без которых невозможно освоение образовательных программ детьми с особыми образовательными потребностями, а также детьми с ограниченными возможностями.[1]

При организации своей педагогической деятельности в КГКП «Ясли-сад № 51» в специальной группе для детей с нарушением интеллекта «Акбота», где воспитанники имеют особенности недоразвития интеллектуальной деятельности (РАС, синдром Дауна, дети с легкой и умеренной умственной отсталостью, а также с сопутствующими диагнозами) является важным условием совершенствования системы инклюзивного образования.

В первую очередь в нашем детском саду мы ориентируемся на индивидуальные особенности каждого ребенка, на его сильные и слабые стороны, на его запросы и потребности, стимулируем у себя умение слышать «Голос ребенка».

Тенденции развития инклюзивного образования, проявляющиеся в последние годы, направляют усилия педагогов на разработку индивидуальных программ коррекционно – развивающего обучения и воспитания детей с ООП.

В этих программах обучение предстаёт в виде образовательного маршрута, в который включены воспитатели, специалисты и родители для осуществления психолого-педагогического сопровождения.

Основной задачей сопровождения является создание условий для полноценного развития и становления личности ребёнка, его развития в соответствии со своими потенциальными возможностями.

Служба сопровождения в нашем ДО – это объединение специалистов (учитель – дефектолог, воспитатели, музыкальный руководитель, инструктор по физическому воспитанию, педагог-психолог и учитель казахского языка) которые осуществляют процесс сопровождения.

При организации сопровождения детей с нарушением интеллекта в рамках инклюзивного образования мы опирались на следующие принципы:

- принцип индивидуального подхода предполагает подбор таких методов и средств обучения, в которых будут учтены индивидуальные образовательные потребности каждого ребенка.
- принцип поддержки самостоятельной активности ребенка. Предоставление условий для самостоятельной активности ребенка является одним из важнейших условий успешности инклюзивного образования.
- принцип активного включения в образовательный процесс всех его участников предполагает активное включение детей, родителей и специалистов в совместную деятельность с целью достижения плодотворного взаимодействия.
- принцип вариативности в организации процессов воспитания и обучения предполагает наличие вариативной развивающей среды, т. е. необходимых развивающих и дидактических пособий, безбарьерной среды, и др.

Задачи комплексного сопровождения специалистами ДО:

1. систематически отслеживать психолого-педагогический статус воспитанника с ООП в динамике его психического развития;
2. создавать социально-психологические и педагогические условия для эффективной адаптации и психического развития воспитанников и обеспечения успешности в обучении;
3. обеспечить систематическую помощь детям с ООП в ходе обучения и воспитания;
4. организовать просветительскую работу по сопровождению семей, воспитывающих детей с ООП.[2]

Работа по сопровождению включает в себя 5 этапов:

Первый этап деятельности по сопровождению развития ребёнка является сбор информации о ребёнке. Это первичная диагностика, при проведении которой используются методы: анкетирование родителей, наблюдение, беседа, анализ продуктов деятельности, изучение документации.

Второй этап: анализ полученной информации.

Третий этап: совместное определение и разработка индивидуального образовательного маршрута.

Четвёртый этап: консультирование родителей, обмен информацией специалистов и воспитателей.

Пятый этап: реализация данного маршрута.

Основная деятельность педагогов психолого – педагогического сопровождения:

Учитель – дефектолог: педагогическая диагностика, разработка и уточнение индивидуальных образовательных маршрутов, обеспечение индивидуальных, подгрупповых и групповых занятий в соответствии с программой, разработка рекомендаций другим специалистам, воспитателям и родителям по организации работы с ребёнком с учётом данных диагностики.

Воспитатель: определяет уровни развития разных видов деятельности ребёнка, особенности коммуникативной культуры и активности, навыков самообслуживания согласно возрасту, реализует рекомендации специалистов.

Педагог-психолог: психологическая диагностика, психологическое консультирование, психотренинг, психокоррекция, разработка рекомендаций родителям по организации работы с ребёнком с учётом данных психодиагностики.

Учитель казахского языка: развитие речи, определяет уровни развития коммуникации ребёнка, особенности коммуникативной культуры.

Инструктор по физическому воспитанию: определяет уровень развития двигательных навыков, осуществляет систему коррекционно – восстановительных мероприятий, направленную на совершенствование функций формирующегося организма ребёнка.

Музыкальный руководитель: реализует программу музыкального воспитания, активизируя и обогащая чувственные переживания детей, корректируя слуховое восприятие детей.

Оценка деятельности обучаемых детей в нашей специальной группе для детей с нарушением интеллекта проводится три раза в год (начало, середина и конец года) с помощью мониторинга по критериям специальной программы для детей с нарушением интеллекта, воспитателями и специалистами.

Проведя диагностику с ребёнком, определяем коррекционно-развивающий маршрут ребёнка и осуществляем его сопровождение в течение всего периода пребывания в нашей группе. Для этого необходимо знать актуальные и потенциальные возможности каждого ребёнка.

Исходя из уровня актуального развития, намечается зона ближайшего развития. Далее происходит отслеживание динамики развития каждого ребёнка.

Я как учитель – дефектолог работаю в тесном контакте с воспитателями группы. Мы стремимся к тому, чтобы иметь единый подход к воспитанию и обучению каждого ребёнка и единый стиль работы в целом.

По результатам мониторинга, а также по мере необходимости мы проводим консилиумы с участием воспитателей группы, специалистов которые осуществляют коррекционно-развивающую работу в нашей группе, где обсуждаем динамику усвоения ЗУН детей, проводим корректировку индивидуальной программы, определяем наиболее эффективные методы и приёмы взаимодействия с детьми.

Хочется отметить, что наиболее эффективно задачу сопровождения может решить педагогический коллектив при условии включения родителей в процесс сопровождения развития ребёнка с ООП.

При организации помощи семьям мы изучаем позиции и личностные особенности родителей и стараемся включить их в процесс коррекции.

Основными параметрами позиции является любовь родителей к своему ребенку и принятие его «Особенности».

Можно выделить следующие позиции, которые встречаются в нашей педагогической практике:

1. Родители любят своего ребенка и принимают его «особенность»: «Мой ребенок не здоров, но я сделаю все, чтобы он стал полноценной личностью».

2. Родители любят своего ребенка, но «особенность» не принимают: «Мой ребенок не такой, как говорят, и я докажу это».

3. Ребенок любим, «особенность» принимается, но в рамках гиперопеки: «Мой ребенок – беспомощный, обиженный судьбой, я виновата перед ним».

Работу с родителями мы выстраиваем на:

- привлечении родителей к коррекционно-развивающему процессу;
- формировании интереса к процессу развития ребенка;
- демонстрации родителям возможностей существования «маленьких», но очень важных для ребенка достижений;
- развитии у родителей чувства успешности и психолого-педагогической компетентности в работе с ребенком;
- оптимальных взаимоотношениях, уважающих личность ребенка и предоставляющих ребенку соответствующую его возможностям самостоятельность;
- расширении сферы творческого взаимодействия с ребенком через участие в творческих выставках и конкурсах.

Мы используем следующие методы работы с родителями:

наблюдение, беседа, анкетирование, демонстрация родителям приемов работы с их ребенком (индивидуальные занятия совместно с родителями), направленных на коррекцию нарушений его развития, выполнение домашних заданий.

Проводим родительские тематические проблемные собрания, открытые занятия, цель которых – ознакомление родителей с программой, методикой обучения, требованиями педагога. Такие занятия и собрания позволяют избежать многих конфликтов, вызванных незнанием и непониманием родителями специфики коррекционно-развивающей деятельности.

Сотрудничество, а не наставничество. Современные мамы и папы в большинстве своем люди грамотные, осведомленные. Поэтому позиция наставления и простой пропаганды педагогических знаний сегодня едва ли принесет положительные результаты. Гораздо эффективнее будет создание атмосферы взаимопомощи и поддержки семьи в сложных педагогических ситуациях, демонстрируя заинтересованность коллектива детского сада разобраться в проблемах семьи и искреннее желание помочь.

Анализ результативности работы нашей группы показал, что у детей, отмечаются успехи в коррекционно-развивающем процессе. Значительно улучшается психический статус, дети становятся социально адаптированными к окружающей среде. Такие результаты мы имеем благодаря совместным усилиям в работе.

В заключении хотелось бы сказать, что сегодня в центре внимания - ребенок, его неповторимый внутренний мир. Поэтому цель современного педагога - выбрать методы и формы организации коррекционно-развивающего процесса, которые оптимально соответствуют поставленной цели формирования целостной личности ребенка с ООП.

Список использованных источников

1. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании» (с изменениями от 10.09.2023 г.) [Электронный ресурс]: https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319/_history

2. Методические рекомендации по организации психолого-педагогического сопровождения детей с ограниченными возможностями. приказ МОН РК № 524 от 12 декабря 2011 г. [Электронный ресурс]: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200026513>

ВОСПИТАНИЕ ТОЛЕРАНТНОСТИ В МОЕЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Макаева Ж. А.

КГКП «Ясли – сад № 69 отдела образования акимата города Костаная» Управления образования Костанайской области, учитель казахского языка
Костанай, Казахстан

Андатпа: «Менің педагогикалық қызметім төзімділікке тәрбиелеу» мақаласының авторы төзімділікті адамның мейірімділігінің сапасы маңызды ықпалдастық ретінде қарайды, отбасы және педагогтардың қамқор басшылығымен қалыптасады. Мақаланың мазмұны педагогикалық қызметтер тәжірибесін және оқырмандарға кең көлемде жеткізу.

Аннотация: автор статьи "Моя педагогическая деятельность воспитание толерантности" рассматривает толерантность как качество человеческой доброты, формируется под заботливым руководством семьи и педагогов. Содержание статьи обобщение опыта педагогической деятельности и широкомасштабное донесение до читателей.

Abstract: The author of the article "Education of tolerance in my teaching career" considers tolerance as the integrated quality of human virtues, which is formed under the supervision of teachers and family. The article contains pedagogical background and is available for the high readership.

*«Живи с людьми так,
чтобы твои друзья не стали недругами,
а недруги стали друзьями».*
Пифагор

Национальность...Она есть у каждого из нас с момента рождения. И это здорово. Потому что дает возможность быть разными и в тоже время в чем-то схожими, слышать иную речь, учить других своему языку, удивляться обычаям и традициям друг друга, поражаться красоте и гармоничности народных костюмов. Только, к сожалению, национальность порой становится причиной неприязни и розни, непонимания и жестокости, конфликтов и даже войн. Правда, все это, как правило, возникает там, где речь заходит о политике, власти. А значит, вряд ли должно проявляться на детсадовском уровне.

Глобализация современного мира постоянно напоминает человеку о том, что мир многообразен и в то же время един, что различные подходы к одним и тем же процессам неизбежны ввиду различия культур. Терпимость к другому человеку, нации или культуре, различающимся по своим ценностям и стилю жизни, является одной из предпосылок гармонии в современном мире. Толерантность является необходимым условием мира и социально-экономического развития всех народов.

Надо ли воспитывать у детей старшего дошкольного возраста толерантность к представителям другой национальности?

Воспитание у детей таких важных и в то же время сложных качеств как толерантность, доброжелательность, по отношению к людям независимо от их расовой и национальной принадлежности – одна из наиболее сложных и дискуссионных проблем в дошкольной педагогике. Формирование любви к Родине, начал гражданственности и толерантности тесно взаимосвязано. Приобщая детей к культуре своего народа и национальностей, проживающих рядом, мы формируем у них представление о себе и других как о личности.

Обучение культуре мира означает построение и развитие социальных отношений, основанных на принципах свободы, справедливости, демократии, терпимости и солидарности, отказа от любых видов насилия. Этот тип социальных отношений предусматривает предотвращение конфликтов на ранней стадии их развития с помощью ликвидации (либо минимизации) порождающих их причин путем установления диалога и ведения переговоров.

Необходимо согласиться с мнением Э.К. Суловой, которая считает, что очень важно, чтобы все педагоги осознали: ребенок не родится интернационалистом. Одна из причин необходимости воспитания этики межнационального общения и толерантности как раз и заключается в том, что в дошкольном возрасте наряду, в основном с доброжелательным встречается недоброжелательное отношение к представителям разных рас и национальностей.

Невозможно научиться толерантности, исходя лишь из ее формального понимания. В каждой культуре и в каждом обществе она должна обрести свой собственный культурный смысл. Любая культура имеет прецеденты как нетерпимого, так и толерантного поведения.

Толерантность предполагает готовность принять других такими, какие они есть, и взаимодействовать с ними на основе согласия. Она является важным компонентом жизненной позиции зрелой личности, имеющей свои ценности и интересы и одновременно с уважением относящейся к позициям и ценностям других людей [7, ст. 1].

Понятие толерантности многозначно и разнообразно. В каждой культуре существует свое определение толерантности, которые во многом схожи, однако имеют некоторые отличительные черты.

В краткой философской энциклопедии это слово латинского происхождения “tolerantia” – терпение – терпимость к иному рода взглядам, нравам, привычкам .

Слово “толелантность” имеет почти одинаковый смысл в различных языках: в английском – готовность быть терпимым; во французском – отношение, когда человек думает и действует иначе, чем ты сам; в китайском – быть по отношению к другим великолепным; в арабском – милосердие, терпение, сострадание; в русском – умение принять другого таким, какой он есть.

Впервые поднял вопрос о толелантности в контексте проблемы межнациональных отношений академик, директор Института этнографии и антропологии РАН В.А. Тишков, говоря о необходимости “межэтнической толелантности”. По его определению “толелантность – это личностная или общественная характеристика, которая предполагает осознание того, что мир и социальная среда – многомерны и, следовательно, взгляды на этот мир различны и не могут и не должны сводиться к единообразию.

Важным фактором мирового признания необходимости изучения данной проблемы стала Декларация принципов толерантности, утвержденная резолюцией 5.61 Генеральной конференции ЮНЕСКО от 16 ноября 1995 г. [7].

Она провозгласила 16 ноября ежегодно отмечаемым Международным днем, посвященным толерантности

Формирование межэтнической толерантности – длительный и сложный процесс, начинающийся в дошкольные годы и протекающий в течение всей жизни. Этот процесс идет под воздействием множества факторов. Необходимо так строить педагогический процесс, чтобы дети увидели все разнообразие существующего мира, стали принимать его многогранность и не боялись быть отличными от других.

В нашем детском саду национально-региональный компонент пронизывает все формы и направления воспитательно-образовательного процесса. Дети знакомятся со своей национальной культурой, искусством, детской художественной литературой. Ознакомление с национальной казахской культурой осуществляется через все виды деятельности ребенка-дошкольника: игровую, образовательную, изобразительную, музыкальную, речевую, двигательную [1]. Про свой народ и его культуру дети говорят с гордостью. Однако, в нашем детском саду, как и во многих других, вместе воспитываются дети разных национальностей.

Формирование личности ребёнка, безусловно, включает и вопрос воспитания в ребёнке уважительного отношения к людям разных национальностей. Ребёнок с дошкольного возраста должен видеть в каждом из своих маленьких товарищей друга по взаимопомощи, по духу. На праздниках «День языков», «Я, ты, он, она – вместе дружная семья», «Наурыз», «День Республики», «Масленица» дети знакомятся с культурой народов, проживающих на территории РК, поют песни на казахском и русском языках [6], играют игры разных народов.

Традиции по своей природе наделены огромной устойчивостью, объективно сделавшей их «своего рода хранителями достижений прошлого». Традиции – это своеобразный способ накопления социального опыта людей, а также условие развития человеческой культуры. Традиции не переходят автоматически от одного поколения к другому, их необходимо поддерживать, соотносить с действительностью, только тогда они превращаются в эффективное средство формирования личности. Они складываются на основе только тех форм деятельности, которые неоднократно подтвердили свою общественную и личностную значимость.

Многие обычаи и традиции различных народов отличаются только лишь по форме, а по содержанию одинаковы. В связи с этим изучение обычаев и традиций какого – то отдельного народа имеет важное значение не только для него, но и для других народов. [9, с. 6] В планировании предшкольной группы включены такие темы как: «Казахские обычаи и традиции», «С другом жить веселее», «Национальная одежда», «Национальные блюда» [5].

Привитие детям прогрессивных, позитивных традиций не только своей, но и другой национальности непременно сказывается на восприятии родной культуры, осознанного отношения к своим истокам. По своей сущности традиции, а следовательно, и подлинно национальные идеи носят интернациональный характер. Чем лучше человек знаком с духовным наследием различных народов, тем проще ему воспринять иную культуру, а значит, и быть терпимее, толерантнее.

Важным средством формирования межэтнической толерантности является общение. Ребенок испытывает потребность в общении с людьми. В общении с окружающими у детей складываются определенные отношения.

Сила воздействия литературного произведения на развитие личности ребенка чрезвычайно велика. Художественные произведения в образной форме знакомят детей с жизнью общества, помогают ему познать внутренний мир человека, его чувства, поступки, отношения к другим людям.

Большую роль в формировании межнациональной толерантности у детей дошкольного возраста оказывают пословицы и поговорки. Несмотря на их краткость, в них четко прослеживаются довольно полные рекомендации к поведению в кругу «чужих». Причем эти рекомендации призывают к осторожности, деликатности, такту. Например «Не стучи в чужие ворота, и в твои стучаться не будут» (татарская). Постоянное обращение к национальному фольклору делает речь детей богаче, образнее. Через знакомство с фольклором дети видят разнообразие существующего мира, принимают его многогранность и не боятся быть отличными от других.

Формированию толерантных чувств способствует национальная кукла. Ее ценность заключается в том, что с ее помощью можно в доступной форме ознакомить детей с бытом народов, природными особенностями национальных республик, пробудить в детских сердцах искреннюю дружбу и любовь к людям всех национальностей. Естественно, что к национальной кукле предъявляются высокие требования:

1. В ее облике должны быть представлены черты, свойственные представителям определенной национальности;
2. Выражение лица, одежда и другие особенности куклы должны вызывать симпатию.

Национальная кукла служит средством эмоционального воздействия на детей, развивает их любознательность. Игры с национальной куклой воспитывают у детей чувство заботы, ласки. Это проявляется в их мимике, речи и поведении во время игр.

Куклы несут радость детям. И на мой взгляд нет ребенка, который бы равнодушно отнесся к кукле в национальном костюме. При знакомстве с куклой у детей возникает много вопросов: почему она так одета? Из какой республики она прибыла? Как там живут люди? На каком языке они говорят?

Воспитание симпатии, дружеского отношения к другим народам происходит в процессе подвижных игр, с использованием национальных атрибутов.

В своих играх дети отражают все, что их волнует в окружающей, общественной жизни. Игра больше, чем какой-либо другой вид деятельности, дает возможность насыщать ее социальным содержанием, поэтому она и является важным средством воспитания.

Воспитательное воздействие игры зависит от ее содержания, она может стать средством воспитания дружеских чувств к людям других национальностей лишь в том случае, когда она является средством познания, когда дети овладевают знаниями о национальностях, одновременно проявляя положительное отношение к их представителям..

При проведении подвижных игр особое внимание я обращаю на детские взаимоотношения: проявление дружеского расположения, умение проявить внимание, заботу, умение считаться с интересами товарищей.

При изучении истории общества проблемы семьи всегда обращали на себя внимание. Рассматривая воззрение народа на воспитание и формирование личности человека, очень важно проследить отношение народа и семьи. Именно в семье складывается народные воспитательные традиции, и поддерживались коллективным, общественным мнением. Семья имеет свой уклад, авторитет, свои традиции, обычаи,

праздники и обряды, с помощью которых народ воспроизводит себя, духовную культуру, характер и психологию в ряду сменяющих друг друга поколений. В семейном воспитании выделяется традиция формировать у детей знание своей родословной. Дети вместе с родителями делали древо своей семьи, потом рассказывали о своей семье, о семейных традициях, было очень интересно слушать рассказы детей. С родителями проводятся беседы, анкетирование. Вся народная этика сводится главным образом к семейной нравственности, основанной на чувстве родства. В этом залог преемственности поколений, сохранения фамильной чести, уважение к предкам.

Самым важным, высоким моральным качеством человека всегда было его трудолюбие. Труд – главное средство воспитания в семье. Глубокое уважение к труду, понимание значения его в жизни человека находят отражение во многих пословицах –Еңбексіз өмір-сөнген көмір. Адамды адам еткен-еңбек [11, с.14].

Воспитание в семье детей без труда народ не представляет. В семье дети обучаются, готовятся к жизни, совместному труду с родителями, взрослыми. Трудиться начинают с малых лет. В семье каждому ребёнку с учётом его возраста находится вид труда, и он имеет постоянные трудовые обязанности.

Одной из характерных черт народной педагогики, является культ матери, культ родителей, культ старшего поколения вообще. Детей с малых лет просят убрать за собой игрушки, помыть фрукты и овощи. Дети с гордостью рассказывают как они помогают друг другу.

В народной педагогике возвеличивают женщину – мать, создают культ матери. Мать – единственный человек, чья любовь к детям благородна, бескорыстна, удивительна по своей мудрости, безграничности и мужественности: Экеден ақыл, анадан мейір [11].

В этнопедагогике выработано правило, устанавливающее, что родители отвечают за то, как воспитывается их ребёнок, каким он готовится к жизни. В пословицах по этому поводу говорится: Балапан ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі.

Культура толерантности в повседневной жизни возможна только при освобождении взаимоотношений взрослых и людей от любых форм интолерантных отношений. Вопрос Л.Н. Толстого: «Как, живя дурно, воспитать хорошего человека?» - сегодня актуален как никогда, потому что те, кого мы воспитываем, должны быть лучше нас. В связи с этим одна из главных задач воспитания толерантной личности, чтобы дети вышли из стен детских садов, школы, не только с определенным багажом знаний, умений и навыков, а самостоятельными, обладающими толерантностью как основой жизненной позиции.

Профессор Г.Д. Дмитриев выделил следующие уровни развития толерантности в образовании: обучение толерантности; понимание и принятие другой культуры предполагает ее изучение и поддержку; уважение культурных различий; утверждение культурных различий.

Воспитание толерантности является неотъемлемой частью воспитательного процесса в условиях детского сада. Под процессом воспитания толерантности подразумевается целенаправленная организация позитивного опыта толерантности, т.е. создание пространства прямого или опосредственного взаимодействия с другими, иными по взглядам или поведению людьми, их сообществами, иначе говоря – сосуществования разного. Толерантность – это совокупность положительно влияющих качеств при формировании и развитии всесторонне и гармонически развитой личности у воспитанников детского сада.

Толерантность считается признаком высокого духовного и интеллектуального развития индивидуума, группы, общества в целом. Она полностью соответствует тем гуманитарным задачам, которые ставит перед нами новый век в новом тысячелетии.

Толерантность может толковаться как готовность человека позволить другим людям выбирать себе стиль жизни и поведения при ограничении таких отрицательных явлений, как насилие, хулиганские действия и поступки, компрометирующие общество или угрожающие его благосостоянию. Толерантность исходит из гуманистических течений, в которых подчеркивается непреходящая ценность различных достоинств и добродетелей человека.

Толерантность – интегрированное качество. Если оно сформировано, то проявляется во всех жизненных ситуациях и по отношению ко всем людям. В этой связи можно говорить о межличностной, социальной, национальной толерантности и веротерпимости.

Итак, основные черты толерантной личности это: расположенность к другим людям; снисходительность; терпение; чувство юмора; чуткость; доверие; альтруизм; терпимость к различиям; умение владеть собой; доброжелательность; умение не осуждать других; гуманизм; умение слушать собеседника; любознательность; способность к сопереживанию.

Формирование межэтнической толерантности у детей дошкольного возраста – актуальная задача наших дней. Эту деятельность следует рассматривать, как одно из необходимых качеств формирования целостной личности.

В процессе воспитания в детском саду ребенок приобретает первоначальные навыки социального общения, усваивает основы культуры толерантного поведения. Я убеждена, что культура терпения и согласия начинается с отношения человека к себе и к своему ближайшему окружению.. Формирование межэтнической толерантности у детей дошкольного возраста, невозможно без создания атмосферы доброжелательности, радости совместной деятельности, доброты и симпатии, интереса друг к другу. Именно в таких условиях жизнь детей в группе строится на принципах толерантности, обогащается опыт общения с людьми разных национальностей. Дошкольника характеризует эмоциональная отзывчивость, открытость, доверчивость и отсутствие этических стереотипов, что позволяет ему вступать в свободное общение с людьми разных национальностей.

Эффективность работы по формированию межэтнической толерантности дошкольников возрастает во много раз, если семья и педагоги работают в тесном контакте.

Список использованных источников

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании»
<https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319>
2. Концепция развития образования Республики Казахстан на 2023-2029 годы.
Электронный ресурс
<https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/documents/details/451747?lang=ru>
3. Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения, утвержденный приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года №348 Электронный ресурс <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031>
4. Типовые учебные планы дошкольного воспитания и обучения Республики Казахстан <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1200008275>

5. Типовая учебная программа дошкольного воспитания и обучения, утвержденная приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 14 октября 2022 года №422 Электронный ресурс <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600014235>
6. Закон РК «О языках в Республике Казахстан» от 11.07. 1997 Электронный ресурс https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z970000151_
7. «Декларация принципов толерантности» ст.1 утверждена резолюцией 5.61 генеральной конференции ЮНЕСКО от 16.11.1995 г. Электронный ресурс https://ikey.tulunr.ru/index.php?option=com_content&view=category&id=426&Itemid=213
8. Артыкбаев Ж.О. История Казахстана, Астана, 2004г.
9. Арутюнов, С.А. Народы и культуры: развитие и взаимодействие. - М.,1989.
10. Бгажноков, Б. Х. Традиции общения в системе культуры: этническая культура. Проблема сохранения в современном контексте. - М.- Нальчик, 1997.
11. Бромлей, Ю.В. Очерки теории этноса. - М.: Наука, 1983.
12. Бромлей, Ю.В. Современные проблемы этнографии. - М.: Наука, 1981.
13. Казахская ССР. Краткая энциклопедия. В 4 т. Алма-Ата, 1989-1991. Т.3,4
14. Кенжеахметулы С.«Традиции и обряды казахского народа» Алматы 2004
15. «Этнопедагогика народов Казахстана» под ред. Волкова Г.Н. и Кожахметовой К.Ж. Алматы «Алем» 2001
16. Омирбекова М. Ш. «Традиционная культура казахов» Алматыкітап 2004 г.
17. «Сөз маржаны» Батибаева С.Г. Алматы «Рауан» 1995

ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ОБНОВЛЁННОЙ СИСТЕМЕ ДОШКОЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ

Москаленко Л.А.

I квалификационная категория, воспитатель,
КГУ «Новомихайловская» мини-центр «Арай»,
г.Петропавловск, Казахстан

Андатпа: Қазіргі білім беру жүйесі экологиялық білім беруді тәрбиешінің психологиялық-педагогикалық қызметінің басым бағыттарының бірі ретінде таниды. Мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыстың жеке тұлғаның экологиялық мәдениетін қалыптастыру үшін маңызы зор.

Аннотация: Современная образовательная система признаёт за экологическим воспитанием право одного из приоритетных направлений психолого-педагогической деятельности воспитателя. Работа с детьми дошкольного возраста важна для формирования экологической культуры личности.

Abstract: The modern educational system recognizes environmental education as one of the priority areas of psychological and pedagogical activity of the educator. Working with preschool children is important for the formation of an individual's ecological culture.

В настоящее время в Казахстане идет становление новой национальной системы образования, ориентированной на вхождение в мировое образовательное пространство. За короткий исторический период независимости страна достигла значительного роста в экономике, интегрируясь с мировым сообществом. В связи с этим возрастает роль и значение системы образования. Время требует от нее мобильности, адекватного ответа на реалии нового исторического этапа и

соответствия потребностям общества. Важной основой устойчивого развития страны является экологическое просвещение общества, экологическая культура личности.

Главной целью в проекте «Концепция экологического образования Республики Казахстан» в пункте 2.1.2, дошкольное экологическое воспитание является - воспитание с первых лет жизни гуманной социально активной личности, способной понимать и любить окружающий мир, природу и бережно относиться к ним; формирование базовой системы ценностей по отношению к окружающему миру [1].

Дошкольный возраст – самоценный этап в развитии экологической культуры человека. В этот период закладываются основы личности, в том числе позитивное отношение к природе, окружающему миру.

Экологическое воспитание является важным направлением в деятельности дошкольных организаций. Его введение стало возможным благодаря исследованиям многих теоретиков и практиков дошкольного воспитания. Главной особенностью в экологическом воспитании является привнесение объектов живой природы в предметное окружение ребенка, в пространство его жизнедеятельности. В овладении естественными знаниями в системе обновлённого дошкольного образования, приоритетной должна стать поисково-исследовательская деятельность. Она гармонично интегрирует всю многогранность не только теоретических знаний, но и умений и навыков в отношении их приобретения и перенесения в разные сферы жизнедеятельности дошкольника. В связи с этим, по мнению Т.А. Федоровой, необходимо оптимизировать деятельность воспитателя и воспитанников как фактор формирования экологической культуры личности путем внедрения ее самой рациональной формы – поисково-исследовательской, в основу которой заложена целостная система взаимодействующих и целеустремленных средств влияния на детей [33].

Экологическая среда в детском саду – это прежде всего конкретные отдельно взятые растения и животные, которые надолго поселились в учреждении и находятся под опекой коллектива взрослых и детей. Значение имеет и знание воспитателем и сотрудниками детского сада экологических особенностей каждого объекта природы – его потребностей в тех или иных факторов внешней среды, условий, при которых он хорошо себя чувствует и развивается. В дошкольном учреждении могут находиться любые животные и растения, если они: безопасны для жизни и здоровья детей и взрослых, неприхотливы, то есть не требуют специального содержания и ухода: в дошкольном учреждении главное внимание уделяется ребенку, растения и животные выступают тут как средство воспитания и предметная среда его жизни.

Развивающая экологическая среда создается на участке детского сада: сад, цветники, а так же в групповой комнате: уголка природы, экологическая тропа, огород на подоконнике. Учитывая особенности природы различных регионов, в содержание программы необходимо вносить некоторые изменения. Но краеведческий принцип не ограничивает изучения природы местной флоры и фауны. С объектами, имеющими большое значение в жизни людей (домашними животными, культурными растениями), отсутствующими в данном регионе, детей знакомят при помощи наглядных пособий – книги, слайды, сказки, картины, видеоролики. Его задача – расширить и дополнить те впечатления, которые ребенок получает от непосредственного контакта с объектами природы. Знакомя детей дошкольного возраста с природой, педагогам рекомендуется использование активных форм (методов) познавательной деятельности. Преимущество отдаём непосредственно

наблюдениям, играм, опытам, уходу за растениями и животными, но целесообразно использовать и другие виды деятельности.

Э.И. Залкинд считала: «... при воспитании детей от 1 до 7 лет следует всегда помнить, что им, прежде всего и главным образом следует по возможности полнее и лучше освоиться с окружающим их миром. Следовательно, им нужны не сказки, а факты и факты, наблюдения и опыты» [9, стр. 14].

Хорошо, когда дети сами наблюдая воспринимают явления природы, а не знакомятся с результатом чужих наблюдений. Когда ребёнок наблюдает, работают все органы чувств. Именно они обеспечивают активизацию таких умственных операций, как анализ, синтез, сопоставление, благодаря которым ребенок овладевает теми взаимосвязями, которые творят целостность и логическую завершенность в системе «природа - человек - природа».

Н.В. Лысенко дает такое определение: поисково-исследовательская деятельность - это организованная педагогом деятельность детей дошкольного возраста, в которой они путем самостоятельно открытия природы, решения проблемных заданий, практически-преобразовательных действий одновременно овладевают новыми знаниями, а также умениями и навыками их последующего самостоятельного приобретения [34].

Исследовательская работа помогает развить познавательный интерес ребенка, его мышление, умение обобщать. «Зеленое царство» растений привлекает внимание и вызывает заинтересованность ребенка. Умение разглядывать растение, видеть его своеобразие и красоту, замечать разнообразные признаки и состояние - задания эстетического, умственного и морального воспитания ребенка. Ребенок, наблюдая за растениями, учится распознать другую (не человеческую) форму жизни, видеть живое существо, жизнь и состояние которого вполне зависит от того, поливают его или нет, водой комнатной температуры или холодной, чистой или с питательными веществами. Отличает здоровые и крепкие растения от слабых, хилых, которые нужно «лечить». Красота - это спутник здоровья. Бледное вытянутое растение с хилыми листьями, которое не дает новых ростков и цветов, - некрасивое. Так же, как и растения, животные приносят большую радость. Дети активно общаются с ними, ведь мир наших меньших братьев чрезвычайно привлекателен. В отличие от растений, животным присуще поведение. С одной стороны, они похожи на людей: могут ходить, бегать, лазить, плавать; едят и пьют; глаза и уши позволяют им видеть и слышать, то есть воспринимать окружающий мир и реагировать на него (прятаться, кричать, убегать, нападать и тому подобное). Замечая частичное внешнее сходство между человеком и животным, ребенок с раннего возраста понимает, что последние - живые существа. С другой стороны, животные неповторимы и своеобразны относительно как к внешнему виду, так и к поведению. Например, многие из них имеют органы, которых нет у людей - хвост, рога, копыта, плавники, клюв и тому подобное. Некоторые животные могут летать, жить в воде или под землей, впадать в спячку, то есть делать то, что не свойственно человеку.

В становлении экологического сознания особое место принадлежит игровой деятельности, считает И.А. Комарова [38]. Именно в ней формируются моральные нормы и правила поведения в природе. Педагогически правильно организованная игровая деятельность позволяет добиться самого полного самовыражения детей, активности их действий, которые соглашаются с общепринятыми нормами и правилами познания окружающей природы. Полнее всего заданию формирования экологического сознания отвечает дидактическая игра. Но в обновлённой системе

дошкольного образования целесообразно использовать игры нового типа, которые с одной стороны моделируют само творчество ребенка, а со второй - обеспечивают условия для совершенствования его интеллекта, к такому выводу пришла Н.В. Коломина. Это - игры - ребусы. В этих играх развивается интеллект ребенка, его память, мышление, внимание, умение искать зависимости и закономерности и моделировать материал, комбинировать и моделировать его, прогнозируя результаты [40].

В настоящее время заметно возрастает роль семьи в экологическом развитии детей дошкольного возраста. Ребенок открыт, чтобы воспринимать и присваивать экологические правила, превращать их в свои привычки. Родители могут помочь понять окружающую природу, сделать ее интересной и привлекательной для него. Неплохо, если в семье сложилась традиция каждое лето ходить в поход, это расширяет круг знакомств, помогает ребенку узнать и увидеть мир, учит его общению. Сначала это походы по ближайшим окрестностям. И, как настоящие путешественники - исследователи, дети могут составлять экологические карты. Они заполняются постепенно. Используются простейшие условные обозначения и рисунки, придуманные детьми. Читая карту, можно узнать, сколько деревьев растет около дороги, где участки земли чище: у торговых точек или около школы, детского сада, кинотеатра и почему, где возникают свалки, где проложены асфальтовые дорожки, где земля вытоптана. На картах отмечают места, где прорастают дикорастущие и культурные растения. Очень важно привлечь родителей к участию в конкурсах, развлечениях, выставках. Родители не остаются равнодушными: они собирают рисунки, фотографии, готовят вместе с детьми поделки из бросового и природного материала. Участие каждой семьи не остается без внимания. Взрослые и дети награждаются подарками, благодарственными письмами. Могут быть проведены выставки: «Золотой букет осени», «Осенние подарки», «К нам Осень пришла», «Столовая для пернатых друзей», «Каждому певцу по дворцу» и так далее. Работая с детьми по теме «Экологическое воспитание», воспитатели учат каждого ребенка любить и беречь окружающий мир и считают, что достижение этой цели невозможно без помощи и поддержки семьи.

В заключении хочется сказать, что на этапе дошкольного детства складывается начальное представление об окружающем мире: ребенок получает эмоциональные впечатления о природе, накапливает представления о разных формах жизни. Таким образом, уже в этот период формируются первоосновы экологического мышления, сознания, экологической культуры. Но только при одном условии - если взрослые, воспитывающие ребенка, сами обладают экологической культурой: понимают общие для всех людей проблемы и беспокоятся по их поводу, показывают маленькому человеку прекрасный мир природы, помогают ему понять его и наладить взаимоотношения с ним.

Список использованных источников

1. Николаева С.Н. Юный эколог: программа и условия её реализации в детском саду.- М.:Мозаика-Синтез,1999.
2. Рыжова Н.А. В гости к деревьям. //Дошкольное воспитание. 1994.№
3. Рыжова Н.А. Экологическое образование в детском саду. М.:Карапуз, 2000
4. Рыжова Н.А. Развивающая среда дошкольных учреждений. М.:Линка-Пресс,2003.
5. Рыжова Н.А.Почва –живая земля. М.:Карапуз-Дидактика,2005.
6. Рыжова Н.А. Что у нас под ногами (Блок «Песок. Глина. Камни»)-М.:Карапуз-Дидактика,2005.

7. Казаручик Г.Н. Дидактические игры в экологическом воспитании старших дошкольников / Г.Н. Казаручик // Ребёнок в детском саду. 2005. - №3
8. Иванова А.И. Экологические наблюдения и эксперименты в детском саду. Мир растений. М.: Сфера, 2008. - С.240
9. Марковская М.М. Уголок природы в детском саду. Пособие для воспитателей детского сада. - М.: Просвещение, 1984. - С160.
10. Авдеева Н.Н., Степанова Г.Б. Жизнь вокруг нас // Целевая программа «Культура России» Ярославль Академия развития 2003г
11. Ашиков В.И., Ашикова С.Г. Семицветик Программа и руководство по культурно-экологическому воспитанию и развитию детей дошкольного возраста.
12. Ашиков В.И., Ашикова С.Г. Творчество и Красота // Дошкольное воспитание 2002г. №7 с2-5, №11 с.51-54
13. Волчкова В.И., Степанова И.В. Конспекты занятий в старшей группе детского сада Экология Воронеж: ТЦ «Учитель» 2004г
14. Воронкевич О.Я. Добро пожаловать в Экологию // Перспективный план работы по формированию экологической культуры у детей старшего дошкольного возраста СПб «Детство-ПРЕСС» 2007г.
15. Горькова Л.Г., Кочергина А.В., Обухова Л.Ф. Сценарий занятий по экологическому воспитанию дошкольников «Вако» Москва 2006г.
16. Горбатенко О.Ф. Системы экологического воспитания в ДОУ // Волгоград «Учитель» 2007г.
17. Зерщикова Т., Ярошевич Т. Экологическое развитие в процессе ознакомления с окружающим // Дошкольное воспитание 2005 №7 с 3-9
18. Иванова А.И. Живая экология // Программа экологического образования дошкольников Москва 2006 г.
19. Ю.Киреева Л.Г., Бережнова СВ. Формирование экологической культуры дошкольников // Волгоград «Учитель» 2008г.
20. П.Коломина И.В. Воспитание основ экологической культуры в детском саду // Сценарии занятий Москва Т.Ц.»Сфера» 2004г.
21. «Мы» - программа экологического образования детей (Н.Н.Кондратьева и др. - СПб Детство-пресс 2003г.
22. Мир природы и ребенок - Методика экологического воспитания дошкольников (Л.А.Каменева, Н.Н.Кондратьева, Е.Ф.Терентьева) под редакцией Л.М.Маневцовой, Н.Г.Саморуковой СПб «Детство-пресс» 2003 г.
23. Н.Николаева С.Н. Юный эколог Программа и условия ее реализации в детском саду «Мозаико-синтез» 2005г.
24. Николаева С.Н. Теория и методика экологического образования детей // Учебное пособие студентов вые. пед. учебных заведений Издательский центр «Академия» 2002г.
25. Николаева С.Н. Юный эколог Система работы в подготовительной группе детского сада // Москва «Мозаико-Синтез» 2010г.
26. П.Прохорова Л.Н. Экологическое воспитание дошкольников Практическое пособие Москва 2004 г.
27. Рыжова НА. Программа «Наш дом - природа» Москва «Карапуз-Дидактика» 2005г.
28. Соломенникова О.А. Занятия по формированию элементарных экологических представлений в старшей группе д/сада «Мозаико-синтез» Москва 2010 г.
29. Соломенникова О.А. Экологическое воспитание в детском саду Программа и методические рекомендации Изд.»Мозаико-синтез» Москва 2008г.
30. Юдина Г. Педагогическая оценка развития и актуального состояния ребенка // Дошкольное воспитание 1997г. №11 ; 1998 - №2
31. Яковлева Е. В. Важность экологического воспитания дошкольника // Педагогическое мастерство: материалы VII Междунар. науч. конф. (г. Москва, ноябрь 2015 г.). — М.: Буки-Веди, 2015. — С. 113-117.

32. <https://moluch.ru/conf/ped/archive/184/8949/>
33. Зверев Н. А. Экологическое образование и воспитание: узловые вопросы. Экологическое образование: концепции и технологии. М.: Перемена, 1996.
34. http://studopedia.ru/4_36095_tema--ekologicheskoe-obrazovanie-i-vospitanie.html
35. Воронкевич О.А. «Добро пожаловать в экологию» - современная технология экологического образования дошкольников // Детство-Пресс. - 2020.
36. Кузнецова Л.В. Взаимодействие детского сада и семьи в экологическом воспитании детей // Дошкольная педагогика. – 2009. – №6. – С. 54–57
37. Горбунова Г. А. Развитие экологической культуры дошкольников // Дошкольная педагогика. - 2005. - № 6. - С. 10-15.
38. И. Нестерова Экологическое воспитание детей дошкольного возраста. Учебник.
39. Иванова. А. И. Живая экология: Программа экологического образования дошкольников.
40. Кондрашова М. А. Экологическое воспитание дошкольников на занятиях и в повседневной жизни. Методические разработки. Оренбург, 2005. – 116 с.
41. Павлова.Л Игры как средство эколого-эстетического воспитания. Дошкольное воспитание. 2002. №10. С. 40-49.
42. Рыжова Н. А. Экологическое образование в детском саду. – М.: Изд. Дом «Карпуз», 2001.
43. Тугушева. Г.П, Чистякова.А.Е: Методическое пособие: Экспериментальная деятельность для детей среднего и старшего дошкольного возраста, 2010.

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН ЖӘНЕ ЗАМАНАУИ БІЛІМ

Мырзахмет Б. С.

қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Жарылқасын Отарбаев атындағы орта мектебі
Жамбыл облысы, Сарысу ауданы, Өндіріс ауылы,
Қазақстан

Андатпа: Ұлы ағартушының шығармаларын оқыту арқылы рухани адамгершілігі мол, ұлттық құндылықтарымызды құрметтейтін, өмір сүруге деген құштарлығы жоғары жеке тұлға тәрбиеленетіні және адамгершілік құндылықтар қалыптастыру кез – келген мектептің міндеті болса, баланың болашақ дамуына Ыбырай атамның әңгімелері зор ықпал ететіні нақты мысалдар келтіру арқылы дәлелденген.

Аннотация: Доказано, что через преподавание произведений великого просветителя воспитывается духовно нравственная личность, уважающая наши национальные ценности, обладающая высокой страстью к жизни, а формирование нравственных ценностей является задачей любой школы, на конкретных примерах которой истории нашего Авраама оказывают огромное влияние на будущее развитие ребенка.

Abstract: It is proved by giving specific examples that through the teaching of the works of the great educator, a spiritually moral, respectful of our national values, a person with a high desire to live is brought up, and if the formation of moral values is the task of any school, the stories of grandfather Ybyrai have a great influence on the future development of the child.

Ыбырай Алтынсарин – қазақ халқының ұлы перзенті, қазақ жерінде оқу-ағарту ісін жүзеге асырған, қазақ зиялылығының арасынан шыққан тұңғыш халық ағартушысы, қоғамда өзгерісті жасау жолында талмай күрескен, аса талантты педагог, дарынды жазушы, ақын, көрнекті қоғам қайраткері.

XIX ғасырдың екінші жартысында аса көрнекті ағартушы-демократ – Ыбырай Алтынсарин Қазақстандағы қоғамдық ой-пікірдің өркендеу тарихында орасан зор орын алды. Ол жас ұрпаққа білім беру мен тәрбиелеу мәселесіне ерекше көңіл бөлді. Қазақ даласындағы аумалы-төкпелі заманда ұрпақ болашағын ойлап, балалар мен жас жеткіншектердің тағдырына терең үңілген ағартушы-ұстаз. Ыбырай Алтынсарин қазақ қоғамының мәдениет пен экономика жағынан мешеу кезінде өмір сүріп, халқымыздың демократиялық мәдениеті мен өнерінің бір сыпыра саласында жаңадан өсіп-өркендеуіне айқын жол ашып, негізін қалады. [4.14]

Ы.Алтынсарин Қазақстандағы әлеуметтік-педагогикалық мәселелерді шешудің басты жолдары мен негізгі ұстанымдарын ұсынды. Іргесі қаланбақшы алғашқы мектеп құрылысын, тұңғыш берілетін білімнің бағыт-бағдарын айқындады, қалың бұқараға оның мазмұны мен маңызын түсіндірді, бастауыш мектепке оқу-құралдарын әзірледі. Ыбырай Алтынсарин – бар саналы ғұмырын туған халқын өнер-білімді, жаңа заманның өркениетті, мәдениетті елдерінің қатарына қосу жолына арнаған көрнекті тұлға. Ол өзінің ағартушылық, педагогтік, ақын-жазушылық тарихи қызметі мен зор талантын, жан-жақты терең білімі мен қайрат-жігерін елдің жас ұрпағына білім нәрін сусындатқан, оларды тәрбиелеуге, қазақ жерінде үлесін қосатын ұрпақ тәрбиеледі. Ыбырай Алтынсарин жаңа үлгідегі мектептер ашып, оқушыларды өз кезінің озық ғылымымен қаруландыруға, кәсіп түрлеріне үйретуге арнаған. Ыбырай бұл жолда сан алуан кедергілер мен қиындықтарды жеңе отырып, үлкен жетістіктерге қол жеткізді. Өшпес ізі туған халқының мақтан тұтатын ардақтысына айналды. Ыбырай Алтынсарин өзі ашқан мектептерде ана тілінің таза оқытылуына көңіл бөліп, алғашқы тілашар ретінде халықтың ауыз әдебиетін пайдаланып, өзі де ұрпақ тәрбиесіне арналған әдеби шығармалар жазды. Сол әдеби шығармалары арқылы қазақтың жазба әдебиетінің, әдеби тілінің негізін қалаушылардың бірі болды. Әдебиетке тың тақырыптар әкеліп, озық ойлар енгізді. Оның мазмұнды да мағыналы әсем лирикалық өлеңдері, әсерлі әңгімелері, мысалдары қазақ әдебиетінің тарихында өшпес орын алады. Осы тұрғыдан, қазақ балалар әдебиетінің негізін салушы Ы. Алтынсариннің тіл тазалығы үшін күрескерлігі, педагогикалық ілімнің тұңғыш кемеңгері деп білеміз.[3.35] Көрнекті әдебиетші ғалым Қ.Жұмалиев өзінің «ХҮІІІ-ХІХ ғасырлардағы қазақ әдебиеті» деген ғылыми- зерттеу еңбегінде педагог-жазушыға: XIX ғасырда қазақ даласынан шығып, орыс, Еуропа мәдениетіне қолы жеткен оқымысты, халық ағартушылар дәрежесіне көтерілген әрі педагог, әрі ақын-жазушы Ыбырай Алтынсаринның өз халқының келешегі үшін істеген еңбегі зор,» – деп баға береді.[7.27]

Заманымыздың заңғар жазушысы Мұхтар Омарханұлы Әуезов Ыбырай Алтынсарин туралы былай жазды: «Ыбырай орыстың мәдениет мектебін танымаса, Ушинский бастаған педагогикалық жаңалықтарды білмесе, орыстың адамгершіл, прогрессшіл классикалық әдебиетінің нәрінен қорек алмаса, Ыбырай болмас еді... Ыбырай да сол бір бағытта болумен қатар, өмірі, еңбек еткен ортасы, әлеуметтік-қоғамдық қайраты, әрекеті жөнінде Шоқанға да, Абайға да ұқсамайды. Ыбырай Шоқан мен Абайдың ісін өз өмірінде еңбегіне түйістіріп, қоса білді. Сөйтіп, ол Шоқан мен Абайдың істеген тың тарихтың ұзақ өрісі бар, зор келешегі бар істердің үлгісін өз қолымен орнатты. Әрі ол жаңа үлгідегі ақын, әрі сол кездегі Ресейде батыл жаңалық жасап, тың үлгідегі мектеп ашушы. Қазақтың ең алғашқы мәдениетті мектебін жасаумен қатар, жазушылық пен оқытушылықты ол аса шебер өнерлі түрде қабыстырушы». Кезінде қазақ халқының болашақ тағдырын орыс мәдениетімен

бірлікте алып қараған Шоқан, Абай және Ыбырай секілді ұлы ағартушы-демократтар тарихымызда өшпестей ізін қалдырды.[1.19]

Қазіргі таңда Қазақстандық білім беру жүйесін жаңғырту кезеңінде тұрмыз. Әрбір адамның сапалы мектепке дейінгі тәрбие мен мектептегі білімге қолжетімділігін, одан кейін колледжде, университетте жаңа кәсіби білім алуын, зерттеу жұмыстарын жүргізіп, шығармашылық құзыреттерін дамыту мүмкіндіктерін көздейді. Яғни Ыбырай Алтынсаринның ұлы, сара жолын әліде жалғастырып келеміз. Білім беру саласындағы реформалар, әлбетте жаңалықтар, оны тәжірибеге енгізу, оның нәтижесін, қорытындысын шығару үшін жылдар керек болады. Ыбырай атамyzдың салып кеткен жаңа мектебінде жаңаша оқыту түрі енгізілді. Ондағы әр бала жеке тұлға ретінде қабылданады.

Кемеңгер ғұлама ұстаз Ы.Алтынсарин еңбектерінде баланы елін, жерін сүйеге, табиғатты аялауға, имандылыққа, әдептілікке, қайраттылыққа, еңбек етуге тәрбиелеудің ұлт табиғатына лайық небір тамаша әдістері ұсынылады. Ы.Алтынсарин адам тәрбиесіне зор мән берген. Оқушыларға білім беруде, тәрбиелеуде Ыбырай өмірінің, педагогикалық идеяларының өнегелі тәрбие беретін жақтары жеткілікті. Себебі, Ыбырай бүкіл өмірі, еңбектері, негізінен үлгілі-өнегелі адам тәрбиелеу ережесі десе болады. Ыбрай мұрасын мәңгілік өнеге мектебі дейміз. Қазіргі таңда жан аямай кәсіп қылудан безінетін «бейнет көрмей дәулет жоқ екенін» парасаттамайтын, ұрлық пен қулықты қызық көретін жастарды жақсы мінез-құлық пен имандылыққа үйрететін, ел болып ер жетуімізге жол нұсқайтын асыл – Ыбрай мұрасы. Ыбрай шығармаларындағы терең ойды мұғалім өзі терең түсінгенде ғана баламен жүгізілетін білімдік және тәрбиелік істері нәтижелі болмақ. Қоғамның санасын Ыбырай Алтынсарин педагогикалық жүйемен баяндап эстетикалық таныммен пәлсапалық қағидаларымен тұжырымдап отырды. Қазіргі таңда ұстаздың сабағында оқытудың әдіс-тәсілдері оқушыларды ортамен қарым-қатынас жасай білуге, басқаны тыңдай білуге, өз ойын еркін айтып қорғай білуге, әдептілікке, жауапкершілікке, өнерге, еңбектенуге үйретеді. Ұлы ұстазымыздың да ұсынған әдістемесінің негізі осы емес пе. Білім берудегі демократиялық, ізгілендіру, ынтымақтастық идеясы, мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынасты өзгертті. Мұнда мұғалімнің кәсіби-әдістелік шеберлігінің маңызы зор. Қазіргі жаңалық деп жүрген ынтымастық, ізгілендіру идеясын сол кездің өзінде-ақ Ыбырай Алтынсарин қалыптастырған болатын.[2.21] Ыбырай Алтынсариннің ізгі ойлары, талғамы, педагогикалық идеялары көптеп саналады. Ыбырай Алтынсарин оқушыларды еңбек арқылы тәрбиелеу, оқыту өз еңбегінің нәтижесін көруге, одан қанағат, ләззат алуға үйретеді, еңбек етіп үйренген адамға білім беру жеңілірек болады деген пікір ұсынады. Білім мен тәрбие берудегі Ыбырайдың алға қойған мақсаттарына тоқталсақ, оқушыларға жан-жақты және кең көлемде білім беру; мұғалімнің рөлін жоғары көтеру, оқулықтардың сапасына көңіл аудару; оқу бағдарламаларын үнемі жетілдіріп, толықтырып отыру; оқушылар білімін қосымша материалдармен толықтыру; Ыбырай Алтынсарин адамгершілікке тәрбиелеу идеясын көтерді, оны шешу жолдарын іздестірді. Тәрбиенің қазіргі біз пайдаланып жүрген қай саласын да Алтынсарин еңбектерінен табуға болады.

Білім беру сапасын жақсартудың бірден-бір жолы – оқытудың заманауи әдістерін қолдану. Мұғалім оқушының табиғи дарын, қабілетін ашу арқылы жас ерекшелігін ескере отырып, оқыту әдістерін тиімді пайдалану керек бір сабақтың барысында бірнеше әдістерді кезекпен, тиімді, оқушыны жалықтырмай жүргізуге болады. Сабақ - ұстаздың көп ізденуінен, көп еңбектенуінен туатын педагогикалық

шығарма. Кезінде Алтынсарин да мұғалімдерге дәл осындай талап қойған болатын. Бұл Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық идеяларының өміршендігін байқатады. Мұғалімнің беделін көтере отырып, Ыбырай Алтынсарин мұғалімге талап қойған.

Ыбырайдың да алға қойған мақсаты – қайткен күнде де «қалың елі, қазағым» терезесі тең көсегелі, көргенді мәдениетті, өнері өркендеген ел қатарына қосу болатын. Осы жолда сан кедергілерге кездесіп, «мыңмен жалғыз алысып», аңсаған арманға жету жолында бойдағы бар күш- қайратын, ақыл-парасатын сарп еткен Ыбырай да қалың бұқараның шынайы қамқоршысы бола білді.[6.36] Ыбырай идеяларын дамытып, қоғамда пайдалана білу – үлкен бір жетістік.

Қазіргі өзекті проблемалардың бірі- мектеп оқушысы әдеби кітап оқымайды, тек бар ақпаратты интернеттен іздеп, тауып алып, оқып, көшіріп алып, дайын материалмен жұмыс жүргізіп, қысқа оймен шектеліп жүр. Бүгінгі оқушылардың сөздік қоры тайыз. Себебі оқу материалынан басқа әдеби, тарихи кітап оқуға деген ынта жоқ. Ыбырай атамyzдың барлық білімдік, тәрбиелік мәні бар әңгімелері, өлеңдері оқулыққа енгізілген, қазіргі ата-аналар мен мұғалімдер соған шүкіршілік етеді.

Білім беру саласында мұғалімнің алдына қойған қазіргі мақсаты – Ыбырай Алтынсарин атамyzдың салып кеткен сара жолымен, оқушыларға ұлттық педагогикалық тәрбие және білім берумен қатар олардың шығармашылық қабілеттерін арттыру. Сол себепті сабақты идеялық жағынан ғылыми негізде, өмірмен байланысты ұйымдастыру, білім құмарлығын таныту, әр сабақта оқушыларды ойлануға өздігінен ізденіс жасауға баулып, ойын ауызша, жазбаша жинақтап баяндай білуге, мәдениетті сөйлеуге үйрету арқылы ұлттық әдет-ғұрыпты бойына сіңіруге дағдыландыру-әрбір ұстаздың абыройлы борышы деп санаймын. «Мектеп жұмысы мен оқушы жетістіктерін өрістетудегі негізгі тұлға-мұғалім» деп Стронг айтқандай, ұстаздық білімділікпен қоса ізденпаздықты, дарындылық, ұйымдастырушылық, тағы да көптеген құндылықтарды талап ететін маман иесі. Шығармашылық қабілет баланың табиғатында болуы мүмкін. Біздің міндетіміз – оқушының бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерді ашып көрсету. Ол үшін мұғалім ғылымда болып жатқан жаңалықтармен үнемі танысып, өз біліктілігін үнемі арттырып, толықтырып отыруы керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Аймауытов Ж. Тәрбиеге жетекші. «Қазақстан мектебі», 1989ж. [1.196]
2. Бержанов К., Сейталиев К. Ауыз әдебиетіндегі адамгершілік, тәрбие мәселелері. «Қазақстан мектебі», 1970ж. [2.216]
3. Боданов Ж., Болеев К. Қазақтың халық педагогикасы. Жамбыл, 1992 ж. [3.346]
4. Жарықбаев Қ. Ұстаздық еткен жалықпас. Алматы, «Мектеп» 1987ж. [4.146]
5. Қоянбаев Б.Ж. Педагогика.- Оқу құралы.-Алматы, «Рауан», 1992 ж. [5.51]
6. Қазақстан мектебі №4, 1995ж. [6.36-б]
7. Мұқанов М.М. Жас және педагогикалық психология.-Алматы, 1981ж. [7.27-б]
8. Макаренко А.С. Педагогикалық шығармалары. Т.5.-Москва, 1958ж. [8.18-бет]

ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ «ОРГАНИЗАЦИЯ КОРРЕКЦИОННО-РАЗВИВАЮЩЕЙ СРЕДЫ В ДО ДЛЯ ДЕТЕЙ С ООП»

Нургалиева Г.К.

воспитатель, педагог-исследователь

КГКП «Ясли-сад № 51 отдела образования города Костаная» Управления образования акимата Костанайской области, г.Костанай, Казахстан

Андатпа: Даму ортасы баланың жеке басын қалыптастырудың тұтас процесінде ынталандырушы, қозғаушы күш ретінде әрекет етеді, ол тұлғаның дамуын байытады және бірқатар қалыптаспаған функциялардың орнын толтырады. Түзету-дамыту ортасы - ерекше білімді қажет ететін баланың бұзылған функцияларын түзету мен өтеуді, бейімделу мен әлеуметтендіруді ғана емес, сонымен қатар баланың жеке басын дамытуға бағытталған арнайы ұйымдастырылған кеңістігі деп түсіндіріледі.

Аннотация: Развивающая среда выступает в роли стимулятора, движущей силы в целостном процессе становления личности ребенка, она обогащает личностное развитие, компенсирует ряд несформированных функций. Под коррекционно-развивающей средой понимается специально организованное пространство, обеспечивающее не только коррекцию и компенсацию нарушенных функций, адаптацию и социализацию ребенка с ООП, но и направленное на развитие личности ребенка.

Abstract: The developmental environment acts as a stimulant, a driving force in the holistic process of developing a child's personality; it enriches personal development and compensates for a number of unformed functions. A correctional and developmental environment is understood as a specially organized space that provides not only correction and compensation for impaired functions, adaptation and socialization of a child with special needs education, but also aimed at developing the child's personality.

В последнее время во всём мире идёт интенсивная работа по качественному изменению образовательной среды: с целью сохранения и укрепления физического и психического здоровья детей дошкольного возраста с ООП. Для этого необходимо создание здоровьесберегающей, безопасной, коррекционно-развивающей среды. [1]

Ведь среда является одним из основных средств развития личности ребёнка, источником его индивидуальных знаний и социального опыта. В нашей группе, для детей с ООП, проблема коррекции и устранения нарушений в развитии, рассматривается с позиций оздоровления и обогащения за счёт правильно организованной коррекционно-развивающей среды.

Средовой подход исходит из признания трех равноправных участников образовательного процесса: педагога, ребенка и окружающей среды.

Превратить среду в активного союзника и помощника - главные приоритеты в моей работе. Для построения развивающей среды в группе выделила принципы: это принцип открытости, гибкого зонирования, полифункциональности, вариативности.

Принцип вариативной предметно-развивающей среды – включение в коллектив детей с различными особенностями в развитии предполагает наличие необходимых развивающих и дидактических пособий, средств обучения, безбарьерной среды, с учетом структуры нарушений в развитии.

С позиций нейропсихологических особенностей детей с ООП возможны соблюдения следующих условий:

1. Это высокопрофессиональные педагоги с активной жизненной позицией, уверенные в себе, креативные, с устойчивой мотивацией на здоровье. Педагог

выполняет множество функций, он является и создателем этой среды, и примером, а также частью окружающей среды ребёнка.

2. Выстраивание коммуникативного пространства с учетом нейропсихологических особенностей каждого ребёнка и группы в целом, а также нейропсихологических особенностей самого педагога. Зная ведущую зону сенсорного опыта, ведущее полушарие, стрессоустойчивость каждого ребенка, педагогу легче предположить психологическую совместимость детей при организации игровой, учебной или коммуникативной деятельности.

3. Организовать предметную среду группы с учетом нейропсихологических особенностей каждого ребёнка, зная сколько в группе визуалов, кинестетиков и, аудиалов, определить количество и качество игрового материала и его расположение. (так как в группе много детей-кинестетиков, то двигательная зона насыщенная игрушками с разнообразными тактильными ощущениями).

Эффективность организации жизнедеятельности детей с ООП во многом зависит от того, насколько целесообразно создана коррекционно-развивающая среда. Она должна способствовать:

- 1.сохранению и укреплению психофизического здоровья детей,
- 2.развитию познавательной активности творческих способностей;
- 3.формированию коммуникативных навыков;
- 4.развитию способностей к совместным действиям в быту, на занятиях, в игровой деятельности; социализация.
- 5.развитию двигательной активности.

Маленький человек с большими проблемами - так можно сказать о любом воспитаннике нашей группы. Главным приоритетным направлением, является квалифицированная коррекция отклонений в психологическом и интеллектуальном развитии детей.

В нашей группе – 10 воспитанников, все они имеют различные патологии интеллекта. Поэтому мы с коллегами стремимся создать для этих детей пространство радости, творчества, тепла и заботы. Ищем эффективные способы коррекционной деятельности, выстраиваем подходы, подбираем и осваиваем эффективные методики, способы взаимодействия с воспитанниками.

Учитываем индивидуальные особенности детей, нашим воспитанникам характерно недоразвитие познавательных интересов, восприятия, мышления, памяти, речи. Все дети имеют вторичный дефект-недоразвитие речи (от лёгкого до полного её отсутствия). Имеются нарушения в эмоционально-волевой сфере, отмечается недоразвитие и неустойчивость эмоций- состояние радости без особых причин может сменяться печалью, а смех –слезами. Поэтому при отборе содержания коррекционной работы с нашими детьми необходимо было учитывать потребности каждого ребёнка с учетом его особенностей.

Организуя среду в группе, учитывались «зоны актуального развития ребенка» и определение условий для формирования «зоны ближайшего развития».

Пространство нашей группы можно назвать мобильным, живым, постоянно меняющимся под конкретные задачи обучения и запросы детей. В такой обстановке детям предоставлена большая свобода выбора, возможность самоорганизации.

Активно используется предметно-развивающее пространство для успешного осуществления воспитания и обучения детей. Позиция не «рядом», не «над», а «вместе», позволяет обеспечить чувство психологической защищенности детей,

доверия к миру, радости существования. Помещение нашей группы разделены на центры.

«Центр здоровья»-Пространство группы адаптировано для проведения индивидуальных и групповых занятий. Созданы условия для формирования двигательных умений и навыков и коррекции двигательных нарушений, воспитания потребности в самостоятельных занятиях физическими упражнениями, для этого в центре «Здоровья», есть резиновые и пластмассовые мячи, скакалки, обручи, сухой бассейн.

Воспитанники любят играть с кеглями, мячами, пролезать в «Тоннель», в обруч, одеть босиком по дорожкам здоровья, становиться на балансир, который развивает проприоцепцию. Дети любят подражать взрослому, имитируя животных, птиц и т. д., но при этом они не придерживаются точно заданной формы движения. Для них главное многократно самостоятельно повторять движения и действия, при этом ощущая огромную радость.

«Центр развития познавательных и интеллектуальных навыков» -представлена комплектом детской мебели, подобранной по росту детей в соответствии с требованиями СанПиН. Имеется мольберт с магнитами, ковровиновая доска, для работы с демонстрационным и раздаточным материалом. Имеются ресурсы для развития кинестетической и тактильной чувствительности, пространственного восприятия.

При работе с детьми с особыми образовательными потребностями среди множества методов и технологий, наиболее эффективным считаю игры с природными материалами, водой, песком, с бросовым материалом: провожу «Аква и Пескотерапию», для этого в уголке есть Сенсорная коробка с необходимым материалом (цветной кинетический песок, крупы, наборы посуды, и т.д).

Проводим игры «Налей воду в таз», «Наполни сосуд», «Поймай шарики (по цвету, величине)», «Собери грибочки», «Наполни ведерки шишками», «Пускаем кораблики», «Поймай рыбку», «Следы на песке», «Найди предмет в песке», «Печем куличики», «Собери фасоль по цвету», и т.п.

Эти игры-занятия, предлагаем детям которые легко возбудимые, а эти задания помогают ребёнку расслабиться, позволяют манипулировать предметами, выполнять простые действия, что помогает при формировании культурно-гигиенических навыков и навыков самообслуживания.

«Центр уединения» - Чтобы дети в группе чувствовали себя защищенными могли посидеть, отдохнуть, мы создали центр «Уединения». Нашим воспитанникам, очень нравится находиться там. Мягкие модули, помогают детям расслабиться, выплеснуть негативные эмоции, отвлечься.

«Центр играем дружно» –уникальное место, повседневной жизни наших воспитанников. Где наши дети учатся все делать самостоятельно: одеваться, причёсываться, мыть, рассыпать и собирать, сервировать стол, укладывать спать куклу и многое другое, без чего невозможна полноценная реальная жизнь. Именно тут дети развивают внимание, учатся концентрироваться и достигать поставленной цели. Детская мебель создаёт условия для творческой деятельности детей, развивает фантазию, формирует игровые умения и навыки, воспитывает дружеские взаимоотношения между детьми в игре. Все игрушки размещены в свободном доступе для каждого ребёнка нашей группы.

«Центр сенсорики» - В помощь к уголку по изобразительной деятельности создали центр сенсорного развития и восприятия. В зоне сенсорно-моторного

развития расположены вкладыши разной формы и размера, игры-шнуровки разного вида, простые и объёмные лабиринты, различные виды мозаик, пирамидки, настольно-печатные игры. Для развития тактильных навыков есть мешочки с крупами, природным материалом. Многие игры и пособия изготовлены своими руками.

В «Театрализованном центре»- находится шкаф с ширмой, есть пальчиковый, кукольный, настольный театр, кепочный театр, маски для игр-драматизаций. Для уголка «Ряженья» - костюмы, маски, парики, атрибуты для обыгрывания. Куклы и игрушки для различных видов театра (плоскостной, стержневой, кукольный, перчаточный, теневой, театр-на ложках, настольный). Аудиокассеты с записью музыки для сопровождения театрализованных игр. Каждый ребёнок сам выбирает свой образ, по своим симпатиям и чувствам, живущим у него в душе, здесь и сейчас. Это дает психо-эмоциональную разрядку, поднимает настроение.

В центре по ПДД есть различные марки игрушечных машинок, строительные наборы, макеты светофоров, домиков, деревьев, а так-же дидактические игры и пособия с красочными иллюстрациями: «Три сигнала светофора», «Что такое хорошо и что такое плохо?», «Правила безопасности для маленького пешехода», Особенно здесь любят играть наши мальчики.

«Зеленый центр» расположен ближе к окну, здесь созданы все условия для наблюдения и ухода за комнатными растениями. Осенью мы организуем выставку «Поделки из овощей и фруктов», зимой мини-огород под названием «В деревне у бабушки», где у нас растёт лук, петрушка и укроп. В уголке размещён природный материал: шишки, жёлуди, ракушки и т.д., муляжи овощей и фруктов, дидактически игры и наборы картинок из серии «Времена года и природные явления», «Домашние и дикие животные», «Насекомые», «Птицы».

Ключевыми идеями программы по обновлению содержания в обучении, четко обозначено право каждого ребёнка на коммуникацию. [2]

«Коммуникативный центр» содержит индивидуальные ячейки с альбомами, содержащими знакомые картинки изображений реальных предметов, актуальные для ребенка на данном этапе развития, коммуникативные системы «Я хочу» и системы для выбора одного предмета из множества для детей, указывающих взглядом. В процессе взаимодействия дети учатся использовать реальные предметы (для обозначения предметных действий: «пить – чашка», «кушать – ложка», «идти на прогулку – шапка», «книга – заниматься» и т. д. Некоторые ребята могут попросить угощение, указывая на предмет-символ «банан», «пряник», попроситься в туалет, демонстрируя «кукольный горшок».

Для работы с детьми мы изготавливаем коммуникативные книги «Игрушки», «Признаки предметов», «Выбор игры», «Животные», набор картинок по категориям с жестовым сопровождением, есть игрушки, способствующие усвоению детьми понятий «Да», «Нет», «Стоп» («Хватит»), «Хорошо», «Плохо».

В центре «бытовой самостоятельности» ребенку предоставляется возможность упражняться в заботе о самом себе, в самообслуживании. Он учится обращаться с ложкой, щеткой, салфеткой, полотенцем, мылом, губкой.

Каждому ребенку необходимо помочь обрести максимально возможную независимость овладеть необходимыми умениями, позволяющими обслуживать себя и проявлять бытовую самостоятельность.

В умывальной комнате для детей создана доступная среда – Многие дети научились открывать и закрывать кран; протягивать руки под струю воды;

пользоваться мылом, умываться, что весьма затруднительно для детей с ООП. Не все дети могут самостоятельно выполнять гигиенические процедуры, находить своё полотенце, поэтому помогаем, поощряем детей. Для того, чтобы процесс умывания был комфортным для ребёнка, необходимо красочно оформить умывальную комнату, необходим алгоритм умывания.

Создание комфортной коррекционно-безопасной среды улучшает, психоэмоциональное состояние детей, снижается порок тревожности. Адаптация детей проходит успешно. Благодаря правильно организованной среде, реализуется коррекционная направленность всех форм взаимодействия с ребенком.

Любой ребенок развивается на фоне среды. Среда должна быть не просто «обстановкой», а источником детского развития. Всё, что воздействует на ребёнка из окружающего мира, переходит во внутреннее строительство, включая формирование органов чувств.

Создавая безопасную, развивающую среду, мы стараемся сделать её информативно богатой, что обеспечивается разнообразием тематики, многообразием дидактического и информационного материала.

Результатом нашей работы является динамика овладения ЗУН у детей, отмечаются успехи в коррекционно-развивающем процессе. Значительно улучшается психический статус, дети становятся социально адаптированными к окружающей среде, появляется интерес к учебной деятельности.

Список использованных источников

1. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании» (с изменениями от 10.09.2023 г.) [Электронный ресурс]: https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319/_history
2. Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 5 августа 2022 года № 29031. [Электронный ресурс]: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031#z1165>

ҰСТАСАМ, КӨРСЕМ, ЗЕРТТЕСЕМ

Рахимова С.Т.

тәрбиеші, Қостанай облысы әкімдігі білім
басқармасының Қостанай ауданы білім бөлімінің «Гүлдер» бөбекжайы
Тобыл, Қазақстан

Андатпа: Баланың бір нәрсені білем деген талпынысы, оны зерттеуге итермелейді. Зерттеу арқылы әлемді, табиғатты тани отыра жаңа білімді игереді, жағдаяттарды өз бетінше шешеді. Ойлау қабілетінің ерекшеліктерін дамыту, белсенділіктерін арттыру, қызығушылығын дамыту, балаларды көбірек ойландыру, танымдық, дидактикалық ойындар беру арқылы қызығушылығын арттыру, сұрақтарды қоя отырып ой тұжырымын жасауға, өз бетімен зерттеуге баулу.

Аннотация: Желание ребенка что-то узнать побуждает его к исследованию. Путем исследований он познает мир и природу, приобретает новые знания, решает ситуации самостоятельно. Развивать особенности мышления, повышать активность, развивать интерес, заставлять детей больше думать, повышать их интерес, давая развивающие и дидактические

игры, делать выводы, задавая вопросы, поощряя самостоятельные исследования.

Abstract: A child's desire to know something motivates him to explore. Through research, he learns about the world and nature, acquires new knowledge, and solves situations independently. Develop thinking characteristics, increase activity, develop interest, make children think more, increase their interest by giving educational and didactic games, draw conclusions, ask questions, encourage independent research.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың жалпыға міндетті бойынша білімді, саналы,білуге деген қызығушылығы мол тұлға тәрбиелеу.Күнделікті зерттеу арқылы балаларды зерттеу іс-әрекетіне араластыру – балалар әрқашан жаңа білімді игеріп отырады. Зерттеу арқылы әлемді, табиғатты танып біледі. Кішкентай балалардың бір нәрсені зерттеуге деген қызығушылығы, талпынысы туа біткен құбылыс. Бір нәрсені зерттеуге деген талпыныс бала мінезіне тән қасиет. Ол өзін қоршаған ортаны үнемі танып білгісі келеді. Баланың бір нәрсені білем деген талпынысы, оны зерттеуге итермелейді. Зерттеу әрекеті – мектеп жасына дейінгі балалардың жеке шығармашылығына бағытталған әрекет, **эксперимент жасауға талпыныс, білімқұмарлыққа және мәселелі жағдаяттарды өз бетінше шешуге ықылас таныту тән.** Мұндай әрекет мектеп жасына дейінгі балалардың арнайы білімді қалыптастыруға, сондай-ақ жалпы бағдарламаны меңгеруге бағытталған. Кіші топ балаларында зерттеу жұмыстары өлі табиғат материалдары құм, су, қар, сусымалы заттарға жасалады. Балалардың зерттеу жұмыстарына бейімделуі оның қаншалықты құнды материалдармен жұмыс жасауына байланысты, себебі неғұрлым балаға қызықты болса соғұрлым зерттеу жұмысы нәтижелі болады. Зерттеу – бала үшін өзін қоршаған ортасын моделдеу құралы болып табылады. Бала құммен ойнағанда, ойыншықтармен ойнағанда алғашқы зерттеу әрекеттерін көрсетеді.Судың құмға сіңіп кетуі, қардың суға айналуы,ауаны ұстап алайық, қайырымды тоқ, сабын көпіршіктерімен ойналатын ойындар. Осылардың барлығы кіші жастағы балалар үшін өте қызықты. Кіші топ балаларына зерттеу- ізденіс жан жағын танып білуге, серуендегі бақылау, сөйлеуді дамыту, қол моторикасын, сенсорлық түсініктерін қалыптастыру іс-әрекеттерімен байланысты. Серуен кезіндегі бақылау түрлері тәжірибенің негізгі болып табылады. Себебі бала бақылау арқылы жұмыс барысын қабылдайды және өз ойын қорытындылауды іске асырылады. Сөйлеуді дамыту және тәжірибе – зерттеу ізденісі арқылы бала, тәжірибе жасау барысында көргенін, не зерттегені жайында, қорытынды жасап, өз ойын айтады. Бала өз көзімен көріп, қолымен ұстаған нәрсені ұмытпай, әрқашан есте сақтап жүреді. Зерттеу жұмысы баланың қол моторикасынада әсерін тигізеді. Бала тәжірибе жасау кезінде өз қолымен ұстап, қасиетіне зерттеу жасау арқылы жан-жақты дамиды. Жапырақтың әр түрлі болатыны, құрғақ жапырақ сынғыш келетіні, сулы жапырақ иілгіш қабілетке ие екенін серуен кезінде бақылайды.

Қазіргі уақытта балалардың танымдық қабілеттерін зерттеу жұмыстары арқылы дамыту, сонымен қатар сенсорлық қабілетінде дамытады, заттың қасиетін, түсін, көлемін зерттеу кезінде тәжірибе жұмыстары – мектепке дейінгі балалардың танымдық қабілетін дамытудағы саралау, талдау,жіктеу, топтастыру,салыстыру, жинақтау маңызды әдістердің бірі. Әсіресе зерттеушілік қабілетін дамыту іс-әрекетінде көрінеді. Зерттеу әрекеті – мектеп жасына дейінгі балалардың жеке шығармашылығына бағытталған әрекет. Мұндай әрекет мектеп жасына дейінгі балалардың жеке білім аумағын қалыптастыру арқылы нәтиженің туындауына мүмкіндік береді. Мектеп жасына дейінгі балаларда арнайы білімді қалыптастыруға,

сондай-ақ жалпы бағдарламаны меңгеруге бағытталған. Тәрбиешінің ғана қолынан келетін нәрсе – ол балалардың ісініне деген қызығушылығын өшіріп алмай, оны ары қарай дамыту. Яғни, ойлау қабілетінің ерекшеліктерін дамыту, белсенділіктерін арттыру, қызығушылығын дамыту, балаларға берілетін тапсырмалардан ерекше тапсырмаларды беру, көбірек ойландыру, танымдық, дидактикалық ойындар беру арқылы қызығушылығын үстемдеу, сұрақтарды қоя отырып ой тұжырымын жасауға мәселерді шешуді, өз бетімен іс істеуге үйрету, зерттеуге баулу.

Зерттеу – ізденіс әрекеті баланың өзін-өзі дамуын іске асыру мақсатында көмегін тигізеді және оның дүниетану қызығушылығын тәжірибе жасау арқылы ықыласын арттырады. Мектепалды балалардың таным белсенділігін, білімпаздығын, өз бетімен ізденіске талпындыруды зерттеу арқылы үйрету. Қиялды, көрнекі – бейнелік ойлауды, сөздік - логикалық ойлауды, көрнекі іс - әрекеттік ойлауды, өз денсаулығына қамқор болатын және салауатты өмір салтын сақтайтын адамдағы жаңа құндылықтарын қалыптастыру деген сөз. Экологиялық білім беру мазмұны адам табиғаттың бір бөлігі екені және табиғаттың құндылығы туралы, жеріміздің барлық тіршілік етушілерге құрметпен қарауды, бағалауды бала бойына қалыптастыруға мүмкіндік береді. Қоршаған ортаны аялай отырып қорғауға арналған әр-түрлі игі іс-әрекеттерге қатысу барысында баланың экологиялық білімінің мінезінде қалыптасуына себеп болу. Экологиялық сана-сезімінің негізін қалыптастыру, қоршаған ортамен үйлесімді өмір сүрудің маңызы туралы түсініктерін жетілдіру. Тәрбие мен білім беруде жаңа технологияларын сауатты меңгеріп, жаңа педагогикалық әдіс-тәсілдерді кәсіби шеберлікпен игеріп, оны тәжірибеде пайдалану. Балаларды табиғатты қорғауға әрі сақтауға, сұлулығын көруге, экологиялық ережелерді сақтауға, зерттеу жасауда қауіпсіздік ережелерін сақтау дағдыларын қалыптастыру. Табиғи заттарды ауыздарына салмауға, танымайтын жемістерді жемеуге, өткір заттардан аулақ болуға балалардың түсінігін қалыптастырып, сақтық шараларын жадында ұстату. Балаға қауіпті, жаман деп айта бергеннен көрі өзіне ұстатып, зерттеуге мұрша беру. Заттардың қасиетін ашқан бала өз жұмысының нәтижесіне қуанып мәңгілік есте сақтайды. Балалармен зерттеу жұмыстарын көбінесе күннің екінші жартысында жасаймын.

Зерттеу жасайтын заттар мен құралдарды тандаймын. Зерттеуді ойын түрінде аламын көбінесе, күлше қызға көмектесеміз деген сияқты. Балалар қызға отырып зерттейді магнитті. Магнитке тартылатын және тартылмайтын заттарды ажырата алады. Жыл мезгіліне байланысты зерттеу жұмыстары жүргізіледі. Жыл мезгіліндегі өзіне тән ерекшеліктерді бақылап, жыл мезгіліне байланысты құбылыстардың өзгеретінін балаларға түсіндіремін. Балалардың білгім келеді, ұстап көремін деген қызығушылықтары мені қуантады. Өзіме зерттеу жобасын құрдым, балаларға кішкене болса да танымдық қызығушылықтарын дамытайын деген оймен.

«Құм қаласына саяхат» (құмға зерттеу)

Құмның қасиетін бақылау.

Өңгіме «Құм не үшін қажет?»

Құммен өзіне массаж жасау (қолдың ұсақ моторикасын дамыту).

Музыканың көмегімен психожаттығулар жасау. «Құммен амандасайық»

Ойын «Құмға не жасырынды.» «Табиғаттағы құм.»

Құммен жасалатын тәжірибелер: «Құм қалай пайда болды?» , «Құмның пішіні бар ма?», «Сусымалы құм»

«Ғажайып гүл». (құм терапиясы) Құммен ойын.

Видео көру: «Табиғат қорғаушы ханшайымдар»

Психожаттығу: «Менің көңіл – күйім қандай?»

Құрастыру «Гүлді кім тез құрайды»

Құммен ойнау кезіндегі ережелерді ескеру.

Видеожазба - «Шөл дала тұрғындары».

Дем алу жаттығуы: «Гүлді иіскейміз»

Ойын «Гүл сал.»

Ойын: «Қайсы қандай құм?»

Ыдыстардағы құмдарға қолды салып, ажыратып айтады.

Құммен ойын: «Самса жаса »

«Қармен тәжірбие жасау» (қарды зерттеу)

Қар қандай екенін қарау

Дамытушылық жаттығу: «Не ақ болады?»

Қармен жасалатын тәжірибелер: «Қар дегеніміз не?», «Қардың түсі қандай?»

«Қар жеңіл ме, су жеңіл ме?», «Қар қандай?», «Қар неге айналады.»

Монтессори әдісі ойын: «Судан ұстап аламыз»

Қардан түрлі кейіпкерлер бейнесін жасау топ алаңына «Ертегілер елі», «Ең әдемі қар мүсін», «Судың құпиясы».

Әңгіме: «Судың қажеттілігі»

Мультфильм қарау «Кішкентай тамшының саяхаты»

Дамытушылық ойын: «Тірі және өлі табиғат »

Сумен жүргізілетін тәжірибелер: «Судың қасиетін анықтау», «Су иіссіз, дәмсіз»

«Судың түсі өзгереді», «Суда батады – батпайды», «Суық, ыстық суды қосқанда не болады?»

Қимылды ойындар: «Жылға», «Біз – тамшылармыз»

Мақал-мәтелдер, нақыл сөздер, тақпақтар, өлеңдер жинағы.

Макет дайындау «Қай жерде су мол, оны нелер мекендейді?»

Табиғат бұрышындағы жұмыстар «Су – бізге қажет»

Доман әдісі бойынша ойын: «Есінде сақта»

Ертеңгілік «Күн, су, ауа – біздің жақын достарымыз».

Қауіпсіздік шарасына байланысты суреттер көрмесі: «Қауіпті, қайырымды су» (ата-аналармен бірге)

Сюжетт–рольдік ойындар: «Экологиялық сарбаз», «Кемемен саяхаттау».

Қысқа мерзімді жобалар; «Тоқ қайда тұрады?», «Қайырымды тоқ», «Көрінбейтін ауа», «Қағаздың сыры», «Жасыл дәріхана», «Жалынды от», «Отты зерттеу», «Мейірімді күншуақ», «Ұшып келген құстар», «Көктемнің ерекшеліктері», «Аяқ астындағы ғажайыптар», «Өсімдіктер оянды» деген қысқа жобаларды қолданамын. Тәжірбие баланың шығармашылығына көмек береді. Тәжірбие кезінде алған білімі есте көпке дейін сақталып қалады. Балалардың зерттеу қабілеттерін арттыру мақсаты заман талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. М. Сәтімбекова, Ә.Әмірова, Ж.Сердалиева «Сәбилердің сезімін тәрбиелеу»
2. Отбасы және балабақша 1997 жыл №9-10
3. Власова Н.Г. игры – экспериментирование и их место в воспитательно-образовательной программе ДОУ. Информационно-методический и научно-педагогический журнал. – Приложение №4, 2001. -24-36.
4. Дыбина О.В., Рахманова Н.П., Щетинина В.В. Неизведанное рядом: Занимательные опыты и эксперименты для дошкольников // О.В.Дыбина (отв.ред). – М.:ТЦ Сфера, 2005. – 192с. (серия «Вместе с детьми»).

5. Жарықбаев Ж., Қалиев С. Қазақ тәлім-тәрбиесі. А., 2000 жыл
6. Отбасы және балабақша 2012 жыл №4

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДОВ И ПРИЕМОВ ТЕХНОЛОГИИ КРОССЕНС В РАЗВИТИИ КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Редикульцева Ю.В.

Воспитатель, педагог-исследователь, КГКП «Ясли-сад №69» отдела образования г. Костаная» УОАКО, г.Костанай, Казахстан

Бекмухамбетова Ж. К

Воспитатель, педагог-исследователь, КГКП «Ясли-сад №69» отдела образования г. Костаная» УОАКО, г.Костанай, Казахстан

Андатпа: Инновациялық технологияларды қолдану оң нәтиже береді. Оларды қолдану танымдық іс-әрекетке деген ынтаны арттыруға ықпал етеді, көрнекі-бейнелі ойлауды, балалардың ауызша қарым-қатынас дағдыларын дамытады, ақпаратпен жұмыс істеу дағдыларын қалыптастырады. "Кроссенс" дамыту технологиясы мектепке дейінгі жаста осы дағдыларды қалыптастыруға тиімді ықпал етеді. "Кроссенс" - бұл іс жүзінде тәуелсіз шығармашылық ізденіске жағдай жасауға мүмкіндік беретін әдіс.

Аннотация: Использование инновационных технологий дают положительный результат. Их использование способствует повышению мотивации к познавательной деятельности, развивает наглядно-образное мышление, вербальные коммуникативные навыки детей, формирует навыки работы с информацией. Развивающая технология «Кроссенс». эффективно способствует формированию этих умений именно в дошкольном возрасте. «Кроссенс» - это метод, позволяющий на практике создать условия для самостоятельного творческого поиска.

Abstract: The use of innovative technologies gives a positive result. Their use helps to increase motivation for cognitive activity, develops visual and imaginative thinking, verbal communication skills of children, forms skills of working with information. Developing technology "Crossens". effectively contributes to the formation of these skills at preschool age. "Crossens" is a method that allows you to create conditions for independent creative search in practice.

Влияние окружающего мира на развитие ребёнка огромно. Дети дошкольного возраста очень любознательны. Наблюдая окружающий мир, они постигают законы природы и мира людей каждый день, совершая свои маленькие открытия.

Экологическое воспитание – это новое направление дошкольной педагогики, которое отличается от традиционного – ознакомления детей с природой.

Дошкольный возраст является базой для формирования основ мироведения и предоставляет широкие возможности для экологического воспитания.

Формирование ответственного отношения у детей к природе – сложный и длительный процесс. Поэтому, особое место в экологическом образовании занимает детский сад. Это связано, прежде всего, с тем, что в детском саду закладывается фундамент личности ребенка, его отношения с природой и обществом.

Именно природе отводится особая роль в формировании личности ребенка, потому, что природа окружает его с первых дней жизни. Она дает ребенку массу впечатлений, вызывает радостные эмоции, заставляет исследовать незнакомые явления.

Экологическое воспитание и образование детей – чрезвычайно актуальная проблема настоящего времени: только экологическое мировоззрение и экологическая культура ныне живущих людей могут вывести планету и человечество из того состояния, в котором оно находится сейчас. Экологическое образование выступает одним из компонентов целостного педагогического процесса

Типовая учебная программа дошкольного воспитания и обучения от 14 октября 2022 г №422 предполагает деятельностный подход к определению содержания и организации образовательного процесса детей дошкольного возраста (развитию критического мышления).

Экологическое образование осуществляется в соответствии с содержанием Типовой учебной программы дошкольного воспитания и обучения и направлено на осуществление задач:

- формировать основы экологической культуры и безопасного поведения в природе.

- формировать элементарные экологические представления о том, что человек — часть природы и что он бережет, охраняет и защищает ее.

- учить укреплять свое здоровье в процессе общения с природой. [2]

Одной из задач Программы является применение инновационных методик и технологий для интеллектуального, социального и личностного развития ребёнка.

Использование инновационных технологий дают положительный результат. Их использование способствует повышению мотивации к познавательной деятельности, развивает наглядно-образное мышление, вербальные коммуникативные навыки детей, формирует навыки работы с информацией.

Развивающая технология «**Кроссенс**» эффективно способствует формированию этих умений именно в дошкольном возрасте. Этот метод разработан Сергеем Фединым и Владимиром Бусленко.

Слово «кроссенс» придумано авторами по аналогии со словом кроссворд, которое в переводе с английского означает - пересечение слов.

Что такое кроссенс?

Кроссенс ассоциативная головоломка, загадка, ребус нового поколения — настоящее интеллектуальное лакомство.

«Кроссенс» - это метод, позволяющий на практике создать условия для самостоятельного творческого поиска. Дети не только находят связи между предметами и явлениями, они углубляют свои знания, раскрывают новые грани понимания привычных вещей.

Кроссенс представляет собой логическую цепочку из серии картинок, символов, каждое изображение которого связано с предыдущим и последующим по смыслу. Символы размещены в таблицу из 9 ячеек, в центре таблицы пустой квадрат. По желанию автора, он может быть связан по смыслу со всеми изображениями в кроссенсе.

При решении кроссенса развиваются все аспекты мышления - память, ассоциации, синтез и поиск информации, неординарность мышления.

Чтобы разгадывать **кроссворды** детям нужно уметь читать и писать, или же постоянно обращаться к помощи взрослых. С **кроссенсами** дети **самостоятельно**, поняв смысл и суть, могут разгадывать «**головоломки**» **сами**, и даже составлять их, подбирая необходимые по теме и смыслу картинки. [6]

Детский сад занимается созданием у ребёнка образа мира и места себя самого в нём. В последующей жизни человек активно пользуется накопленными в детской

практике образами для принятия решений и выбора пути. Конечно, образы, в отличие от понятий, которые мы даем детям, менее конкретны и надёжны.

Если сравнивать – то и другое со строительными материалами, получается, что понятия – это сваи и блоки, которые составляют фундамент; слова (предположения, мнения) – это кирпичи, а образы – это окна. Образы дают свет, воздух, свежесть, прозрачность, простор воображению, мысли. Без них любое здание (или знание) кажется унылой коробочкой. Изобилие образов тоже приветствуется не всеми. Но оптимальное сочетание того и другого всегда даёт хороший результат и гармоничное восприятие.

Кроссенс – хороший способ не только найти связи между образами, объектами и явлениями, но и углубить понимание детьми уже известных понятий и явлений.

Технология «**Кроссенс**» актуальна и адаптирована в работе с детьми старшего дошкольного возраста. Проблема использования технологии состоит в том, что у детей 4-5 лет практически нет ассоциативных связей, познавательные процессы находятся в стадии формирования и развития. Адаптацию развивающей технологии для дошкольников, возможно, осуществлять по следующим направлениям:

- определение темы: педагог создает и решает с детьми **кроссенс** только в рамках одной определенной темы, постепенно расширяя ассоциативный ряд у детей. Например, **кроссенс** «Осень» состоит из нескольких сюжетных картинок: дождевая туча закрывает солнце, девочка под зонтиком, корзина с грибами, дети собирают грибы в осеннем лесу. Педагог предлагает детям отгадать время года и объяснить свое решение. Дети составляют рассказ, опираясь на взаимосвязь явлений: дождевые тучи закрывают солнышко – идет дождь – растут грибы – люди собирают грибы в лесу. Решение **кроссенса**: время года – осень.

- сокращение ячеек в таблице: классический **кроссенс** предполагает таблицу из 9 ячеек, в которых размещены картинки, символы, знаки. Однако, малышам трудно удержать такой объем информации, перекодировать, запомнить, установить связи между явлениями и предметами, изображенными в каждой ячейке. На начальном этапе применения технологии, возможно, составлять **кроссенс** из 6 ячеек, проговаривая с детьми возможные варианты взаимосвязи **предметов и явлений**;

- направление решения **кроссенса**: **кроссенс** можно решать в любом направлении, т. е. все символы в таблице взаимосвязаны определенным смыслом. Однако у дошкольников наблюдается недостаточная сформированность зрительно-пространственных представлений, поэтому возникают трудности восприятия материала. Предлагается, особенно на начальных этапах использования технологии, определять направление в таблице (можно рисовать стрелочки, или просто показывать направление от одной картинки в таблице к другой по часовой стрелке).

Алгоритм создания кроссенса для дошкольников:

1. Определение тематики, общей идеи.
2. Выделение элементов, имеющих отношение к идее, теме.
3. Нахождение связей между элементами, определение последовательности.
4. Выделение отличительных черт, особенностей каждого элемента.
7. Поиск и подбор изображений, иллюстрирующих элементы.
8. Построение ассоциативной связи между образами элементов.

Использование разных видов ассоциаций позволило разнообразить работу с детьми.

Прием «Прогнозирование с помощью открытых вопросов». Вопросы стимулировали креативное мышление детей, умение выполнять анализ произведения, устанавливать причинно-следственные связи, высказывать собственную позицию по отношению к информации.

Один из основных приёмов работы с информацией - ассоциативный куст. Предлагали детям картинку с ключевым словом темы на центральном квадрате, дети подбирали на картинках вокруг него все возможные ассоциации, обозначая стрелочками смысловые связи между понятиями.

Логические цепочки - следующий прием, который способствует усвоению логики составления рассказа. Это путь от вопроса к решению, выраженный в кодированном виде посредством соединенных между собой звеньев.

Кроссенс может иметь несколько правильных вариантов ответа, не нужно устанавливать единственную заложенную педагогом связь, важно находить любую из возможных. В этом и прелесть этой **технологии**, **развивать** у детей умение мыслить, порой нестандартно (*занять свои места*).

Подобранные в определённой логике образы **использую** на любом этапе работы с детьми. Образовательную деятельность можно полностью построить в форме **кроссенса**, т. е. девять элементов **кроссенса** могут представлять собой его структуру.

Разработаны два варианта игры: создание и разгадывание **кроссенсов различной тематики**.

В первом варианте: детям показывается готовый **кроссенс** и объясняется последовательность его разгадывания.

Во втором варианте игры: Педагог знакомит детей с алгоритмом составления **кроссенсов**, активизируя их на создание головоломки и разгадывание ее сверстниками.

Технология «Кроссенс» является «палочкой - выручалочкой»: во-первых, групповая работа в форме игры способствует созданию положительного фона, атмосферы здорового соперничества. Дети раскрывают новые грани понимания привычных вещей, быстро запоминают материал, обмениваются идеями, взглядами, представлениями. Применение **методов и приемов кроссенс технологии** позволяет создать ситуацию успеха. Дети могут начать разгадывать **кроссенс** не с первого изображения, а с того, которое ему более знакомо. Таким образом, каждый ребенок вносит вклад в общее дело.

Во-вторых, **креативность** является неотъемлемой частью всего процесса **развития детей**.

Объекты нашего мира многомерны во многих смыслах, и именно на пересечении этих смыслов часто открываются крупинки истинного знания, новые свойства или скрытые глубины.

Технология **Кроссенс** позволяет решать проблемы развивающего, дифференцированного, личностно-ориентированного обучения. Дети учатся думать, творить, высказывать свою точку зрения и защищать ее. Всё это помогает им самоутвердиться, а значит быть более подготовленными к будущей жизни.

Список использованных источников

1. Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения, утвержденный приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года №348

[Электронный ресурс <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031>]

2. Типовая учебная программа дошкольного воспитания и обучения, утвержденная приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 14 октября 2022 года №422

[Электронный ресурс <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600014235>]

3. Акименко В. М. Новые педагогические **технологии**: Учеб. -метод. пособие. Ростов н/Д., 2008.

4. Загашев И. О., Заир-Бек С. И., Муштавинская И. В., Учим детей мыслить **критически**. -С-Пб: «Альянс «Дельта» совм. С издательством «Речь», 2003.

5.«Новые технологии в обучении» - Коллеги - журнал учителей Казахстана

6. Кроссенс - технология в развитии предпосылок критического мышления у старших дошкольников.

[Электронный ресурс <https://nsportal.ru/detskiy-sad/raznoe/2019/03/31/krossens-tehnologiya-v-razvitii-predposylok-kriticheskogo-myshleniya>]

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА ПРОЕКТОВ В КОРРЕКЦИОННО – РАЗВИВАЮЩЕЙ РАБОТЕ С ДЕТЬМИ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

Степанова Я.А.

дефектолог КГКП «Ясли-сад №16»
г.Костанай, Казахстан

Ким Е.В.

методист КГКП «Ясли-сад №16»
г.Костанай, Казахстан

Андатпа: мақалада балалардың шығармашылық ойлау қабілетін дамытуды көздейтін түзету-дамыту жұмыстарында жобалар әдісін пайдалану қарастырылады. Жобалық қызметті жүзеге асырудың ерекшелігі сипатталып, нұсқалары қаралды. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балалармен түзету-дамыту жұмысында қызметтің осы түрін қолданудың тиімділігі негізделген.

Аннотация: в статье рассматривается использование метода проектов в коррекционно – развивающей работе, предполагающего развитие творческого мышления детей. Описана специфика и рассмотрены варианты осуществления проектной деятельности. Обоснована эффективность применения этого вида деятельности в коррекционно-развивающей работе с детьми с особыми образовательными потребностями.

Abstract: the article discusses the use of the project method in correctional and developmental work, which involves the development of children's creative thinking. The specifics are described and options for implementing project activities are considered. The effectiveness of using this type of activity in correctional and developmental work with children with special educational needs is substantiated.

В Послании Президента РК народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый курс состоявшегося государства» большое внимание уделяется вопросам сферы образования. «Чтобы стать развитым конкурентноспособным государством, мы должны стать высокообразованной нацией» отмечено в Послании [2]. Поэтому, одна из главнейших целей сферы образования - становление личности ребёнка начиная с дошкольного возраста, развитие творческих способностей, подготовка мыслящих, творчески направленных специалистов в будущем.

Условия современности таковы, что ребенок, поступающий в школу, не может просто обладать определенной суммой умений и навыков, необходимых для обучения. Он должен уметь приобретать эти знания самостоятельно и пользоваться ими для решения новых познавательных задач.

Одной из актуальных проблем дошкольного образования детей с особыми образовательными потребностями (далее с ООП) является создание адекватной возможностям ребенка предметно-развивающей среды, то есть системы условий, обеспечивающих полноценное развитие всех видов детской деятельности, коррекцию недостатков познавательной деятельности и становление личности ребенка.

Следовательно, организация воспитания и обучения дошкольников с ООП предполагает внесение изменений в формы и содержание коррекционно-развивающей работы с целью формирования психологических механизмов, необходимых для достижения ребенком качественно нового уровня развития.

Дошкольный возраст характеризуется активизацией функции мышления. Сначала продуктивного (воссоздающее мышление, позволяющее представить образы), а затем и творческого (благодаря которому создаются принципиально новые образы). Этот период можно назвать сензитивным для формирования творческого мышления. Вопросы творчества, творческих способностей детей, их творческой деятельности рассматриваются в исследованиях Л.С. Выготским, В.В. Давыдовым, З.М. Новлянской, В.Э. Чудновским, Л.В. Занковым, А.В. Хуторским и многими другими [7].

Мышление, непосредственно связано со всеми психическими процессами: восприятием, воображением, вниманием, памятью, речью. Оно не только углубляет и расширяет процесс познания, но и оказывает влияние на становление личности. Вся творческая деятельность строится при активном участии мышления, а именно творческого. Такой вид мышления открывает необычный взгляд на окружающий мир. Если мышление отстает в развитии, ребёнок оказывается не готовым к усвоению учебного материала, ведь любое обучение связано с необходимостью что – то представить, домыслить.

Особого подхода в этом плане требуют дети с задержкой психического развития (далее ЗПР). Она характеризуется парциальным недоразвитием высших психических функций, которое может, в отличие от олигофрении, носить временный характер и компенсироваться при коррекционном воздействии в детском или подростковом возрасте. Задержка психического развития обнаруживается в дошкольном возрасте. Значительное своеобразие отмечается в развитии мыслительной деятельности. Отставание отмечается уже на уровне наглядных форм мышления, возникают трудности в формировании сферы образов - представлений. Отмечается подражательный характер деятельности детей с ЗПР, медленнее формируется способность к творческому созданию образов [3].

У дошкольников с задержкой психического развития наблюдается отставание в формировании навыков общения, эти дети предпочитают работать в одиночестве. При выполнении практических заданий, предполагающих совместную деятельность, сотрудничество наблюдается редко, дети почти не общаются друг с другом [4]. В творческом процессе это проявляется в неумении взаимодействовать друг с другом, работать над одним делом. В связи с этим дети чувствуют себя скованно, напряженно, не уверенно в себе и своих возможностях.

Таким образом, творческие способности у дошкольников с задержкой психического развития формируются со значительным запаздыванием и имеют

качественное своеобразие. Динамика развития особенного ребенка определяется интенсивностью коррекционно – развивающей работы. При сочетании с благоприятными социальными условиями и насыщенной предметно-развивающей средой прогноз развития ребенка будет благоприятен.

В формировании личности большое значение имеют механизмы саморазвития. В условиях дизонтогенеза эти механизмы работают не в полную силу. Нормально развивающийся ребенок очень многое усваивает в процессе повседневного общения с взрослыми, в самостоятельной деятельности. Ребенку с задержкой психического развития необходимо постоянное сотрудничество, когда взрослый шаг за шагом ведет его по «ступенькам развития», раскрывая потенциальные возможности маленького человека.

Для этого в настоящее время в педагогике используются инновационные педагогические технологии, которые открывают новые возможности воспитания и обучения дошкольников.

В этой связи большой интерес представляет «метод проектов», или интегрированная деятельность дошкольников, в результате которой предполагается получение определённого продукта и его дальнейшее использование [6]. Проектная деятельность основана, с одной стороны, на взаимодействии с взрослыми, а с другой, не менее важной, – на постоянно расширяющихся самостоятельных действиях ребёнка. По утверждению Песталоцци, каждый узнает лишь то, что сам пробует сделать [5].

Джон Дьюи, американский ученый, прогрессивный педагог XX столетия предложил использовать метод проектов, предусматривающий поэтапную последовательность в организации обучения детей: от выявления их возможностей и прошлого опыта – к совместному с взрослыми (воспитателями и родителями) планированию и реализации намеченного [8].

Эта технология опирается на ряд принципов, созвучных принципам специальной педагогики: в центре творческой деятельности ребенок, который, проявляя активность, реализует свои знания и возможности; учет индивидуальности каждого ребенка (интересов, темпа работы, уровня обученности); связь исследования с реальной жизнью, т. е. единство знаний и практических действий); взаимодействие с родителями [8].

Метод проектов – это метод развития творческого познавательного мышления, форма организации воспитательного и учебного процесса, направленная на различные виды деятельности – индивидуальную, парную, групповую, которую участники выполняют в течение определенного срока. Данный метод предполагает решение какой – либо проблемы и получение конечного результата деятельности. Этот результат можно увидеть, осмыслить, применить в реальной жизни. Проектная деятельность широко применяется в обучении детей с задержкой психического развития, и имеет свои специфические особенности, подходы к организации.

В совместной деятельности с взрослым ребенок способен к выполнению тех действий, которые самостоятельно он выполнить еще не может. Они образуют зону ближайшего развития ребенка, становясь его индивидуальным достоянием на следующем этапе развития, благодаря процессу интериоризации [5].

На наш взгляд, метод проектов в коррекционно-развивающей работе с детьми с ООП будет успешным при соблюдении следующих условий: учете психофизических и речевых возможностей детей, а также их интересов; деятельности детей без принуждения; предоставлении детям самостоятельности и поддержании их

инициативы; совместном с взрослым поэтапном достижении цели; тематике (проблеме), соответствующей зоне ближайшего развития ребенка.

В работе мы используем метод проектов, включающий в себя несколько этапов, выделенных Н.Ю. Пахомовой: погружение в проект; организация деятельности; осуществление деятельности; презентация результатов [5].

Специфика осуществления проектной деятельности в коррекционно-развивающей работе с детьми с ООП заключается в тесном взаимодействии не только воспитателя и ребенка, но и непосредственном участии дефектолога на всех этапах проектной деятельности.

Задачи коррекционно-развивающей работы дефектолога и воспитателей в рамках проектной деятельности тесно взаимосвязаны и решаются в рамках целостного подхода.

На этапе погружения в проект дефектолог совместно с воспитателями определяет адекватные психофизическим и речевым возможностям детей цель и задачи проекта, формы, методы и сроки его реализации, предполагаемый результат. Необходимо обозначить проблему, наиболее актуальную на данном отрезке времени. Дефектолог совместно с воспитателями вводит детей в проблему, активизирует интерес, «заряжая» стремлением решить эту проблему.

Цель этапа организации деятельности – создание условий для самостоятельной деятельности детей: определение возможных вариантов решения проблемы, которые важно исследовать в рамках намеченной тематики; обсуждение детального плана работы (к кому обратиться за помощью, какие предметы использовать). В процессе осуществления деятельности детям могут быть оказаны разные виды помощи: консультирование, ответы на вопросы, обсуждение, в том числе и прямая помощь. Особое внимание необходимо уделять использованию направляющей помощи: разнообразная наглядность, простые инструкции, анализ допущенных детьми в ходе выполнения задания ошибок, эмоционально-положительный фон совместной деятельности.

На этом этапе творческий продукт создается при тесном взаимодействии с родителями. Многолетний опыт работы с семьями детей с ООП показывает, что родители в большинстве случаев не принимают активное участие в развитии и воспитании детей, выполняя с ребенком, чаще всего индивидуальные рекомендации в домашних условиях. Чтобы родители помогали детскому саду, их надо заинтересовывать, мотивировать. Руководствуясь этим принципом, вовлекаем родителей в проектную деятельность. Таким образом, использование метода проектов значительно повышает интерес родителей к жизни детского сада. Совместная деятельность помогает родителям не только лучше понять ребенка, узнать его потенциальные возможности, но и принять его таким, какой он есть, позволяет раскрыть собственные возможности и таланты.

Большое значение имеет знание особенностей родителей воспитанников, умение предлагать задания, адекватные не только возможностям детей, но родителей. Организация работы с семьей на основе партнерских отношений способствует развитию личности дошкольника и является важнейшим условием коррекционно-развивающей работы.

Презентация результатов играет огромную роль в стимулировании всех участников проектной деятельности. Роль дефектолога сводится к грамотной оценке результатов: необходимо увидеть даже незначительные успехи каждого ребенка, участие каждого родителя, поощрить всех участников, подобрав каждому свою

номинацию. В процессе презентации продуктов деятельности у детей формируются навыки адекватной оценки собственных результатов, умения оценивать друг друга в деятельности. В процессе презентации дети демонстрируют понимание проблемы, умение осуществлять работу, доводить начатое дело до конца.

В практике дошкольной педагогики выделяются четыре группы проблем [8], которые актуальны и в работе с детьми с ООП: семья, патриотизм, природа, окружающий мир. Наиболее удачными в работе нашей группы были проекты «Моя семья» (фото – коллажи), «Казахстан – моя Родина» (конкурс рисунков), «Мир сказок», «Весёлые букашки» (лепбук).

Организация и проведение проектной деятельности оказала значительное влияние на стиль взаимодействия с детьми. Произошёл переход от передачи готовых знаний к инициированию активизации поисковой деятельности и творческого мышления воспитанников, к совместному поиску решения поставленной проблемы.

Дети стали справляться с заданиями более быстрее, за выполнение творческих работ приступали с удовольствием, работали самостоятельно и в парах, деятельность сопровождалось хорошим эмоциональным настроением.

Использование проектной деятельности в организованной деятельности дало возможность делать что-то новое, интересное самостоятельно, максимально используя свои возможности. Включение проектной деятельности учит детей размышлять, прогнозировать, предвидеть, формирует адекватную самооценку. Некоторые из воспитанников сначала были нерешительными, бросали работу не доделывая, но в процессе работы над проектом у детей начал накапливаться опыт, у большинства воспитанников отмечена положительная динамика в разработке проектов, применялся творческий подход в создании проекта.

Использование метода проектов в системе коррекционно-развивающей работы стимулирует познавательную активность детей с ООП, способствует развитию коммуникативных умений, позволяет наиболее успешно систематизировать знания по выбранной теме, воспитывать такие качества, как организованность, добросовестность.

Список использованных источников

1. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании» (с изменениями от 27.03.2023 г.) [Электронный ресурс]: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319>
2. Послание Президента Республики Казахстан Стратегия "Казахстан-2050": новый политический курс состоявшегося государства 17 января 2014 г. [Электронный ресурс]: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1200002050/links>
3. Борякова Н.Ю. Клиническая и психолого-педагогическая характеристика детей с задержкой психического развития. // Журнал «Коррекционная педагогика». - 2003. - №2.-73с.
4. Грибанова Г.В. Психологическая характеристика личности детей с задержкой психического развития // Дефектология. 1986. № 5. С. 13-20.
5. Деркунская В.А. Проектная деятельность дошкольников: учеб.-метод. пособие. – М.: ЦПО, 2012. – 144 с.
6. Морозова Л.Д. Педагогическое проектирование в ДО: от теории к практике. – М.: ТЦ Сфера, 2010. – с. 6-8.
7. Назаров О.В. Творчество как процесс разрешения противоречий: Материалы IV Всероссийского съезда психологического общества. М., 2007. - 353 с.
8. Черепанова Г.А. Формирование у детей интереса к семейным традициям / Ребенок в детском саду. – 2009. - №5.

НЕ УЧИТСЯ, А ИГРАТЬ!

Филатова А. Н.

воспитатель, КГКП «Ясли-сад №8 отдела образования города Костаная», г.Костанай,
Казахстан

Аңдатпа: Оқу емес, ойнау! Балалар қысқа мерзімде оқу дағдыларын игереді, өйткені олардан талап етілетін барлық нәрсе жарқын текшелермен ойнау және ән айту. Осы әдістеме бойынша нұсқаулықтарды қолдана отырып, баланың интеллектуалды дамуы жүретін даму кеңістігі құрылады.

Аннотация: Не учиться, а играть! Так кратко можно охарактеризовать методику обучения чтению по кубикам Зайцева Н. А. Дети в короткие сроки овладевают навыками чтения, ведь все, что от них требуется, играть с яркими кубиками и петь песенки. Используя пособия по этой методике, создается развивающее пространство, в которой происходит интеллектуальное развитие ребенка.

Abstract: Not to learn, but to play! This is how we can briefly describe the methodology of teaching reading by cubes Zaitseva N. A. Children master reading skills in a short time, because all that is required of them is to play with bright cubes and sing songs. Using the manuals on this technique, a developing space is created in which the intellectual development of the child takes place.

Мне хотелось бы поделиться с опытом работы по **обучению детей** грамоте по методике Н. А. **Зайцева - ведущего ученого**, филолога, новатора в области **обучения детей**. Главное — это складовой принцип обучения с помощью звучащих кубиков, а это значительно легче, чем по буквам и слогам. Склад – это пара из согласной и гласной, или из согласной и твердого или мягкого знака или даже одна буква. Запоминание происходит произвольно, ненавязчиво в результате полного раскрепощения позы, поведения, в игре.¹

Всё обучение строится на игре, а она, как известно, является одним из мощнейших средств развития ребенка. Оживляются даже самые нерасторопные и малоактивные дети. Игра интригует, мобилизует, заставляет действовать. В начале дети просто играют с кубиками учась правильно крутить кубики в руках, глядя на каждую сторону с изображением складов.

«Как выглядят кубики»

«Золотой» желтый – гласные звуки

«Железные» - серый – обозначают звонкий склад

«Деревянные» светло - коричневый - обозначают глухой склад

Железно деревянные – твёрдые склады

Деревянно золотые - используются для складов с мягким знаком

Большие **кубики- твердые**

Маленькие -мягкие

Особым и важным приемом на этом этапе является пропевание складов в процессе манипуляций с кубиком.

«Принеси, какой хочешь» - пальцем ребенка фиксировать грань, называть склад, пропевать его.

¹ Н. А. Зайцев «Письмо. Чтение. Счет.» (электронный ресурс
https://4italka.su/nauka_obrazovanie/pedagogika/60500.htm)

«Найди большой железно-золотой кубик ЗУ-ЗО-ЗА-ЗЭ-ЗЫ» – метод «проб и ошибок», - ребенок находит, воспитатель озвучивает все приносимые кубики, фиксируя грань пальцем ребенка.

«Найди свое имя» - ребенок выкладывает имя из кубиков.

«Кого ты любишь?» - находит имена близких людей.

«Поезд» - кого возьмем в путешествие?

«Зоопарк» - кто первый покажет, где слон?

«Повар» - что нужно для супа, салата, компота? и др.

Первичное знакомство с таблицами:

«Кто быстрее найдет кубик МУ-МО-МА-МЭ-МЫ на таблице?».

«**Чтение строчек**, пение строчек» - прямая и обратная песенка.

«Загадки» - отгадку найди по таблице.

«Пишем кубиками, находим по таблице».

«Какие знаешь деревья?».

«Летим в космос»,

«Времена года»,

«Герои мультфильмов» и др.

Игры на классификацию:

«Принеси большой деревянный кубик ПУ-ПО-ПА-ПЭ-ПЫ и маленький деревянный кубик пю-пе-пя-пе-пи и сравни».

«Разложи по группам»,

«Братишки и сестренки» и др.

Знакомство с ударением:

«Нажми на кубик»,

«Какое слово я задумала?».

«Пропущенный кубик»,

«Кто быстрее соберет слово из отобранных кубиков» и др.

Игра «Поезд» помогла научиться читать склады, находить похожие и выстраивать их в цепочку. С удовольствием играли, бегали, старались положить побольше кубиков на полку. Затем называли имена всех пассажиров, перенося кубик с ударением на следующий склад и называли его. В этой игре меняла темп чтения, высоту голоса.

Очень полюбили детям пропевание таблиц под мелодии попевок, детских песенок. Поём и показываем указкой по таблице склады, побуждая детей внимательно следить за указкой. Пропевание занимает немного времени, но очень много даёт детям. Это прекрасная фонетическая разминка. Пропевание помогает исправлять речевые недостатки, которые часто не обнаруживаются, ускользают от фиксации в потоке речи. Запоминание складов через песенки идёт на удивление быстро. Ребятам нравится сопровождать песенки движением, прихлопыванием, притопыванием. Тренируя внимание детей, можно петь тихо или громко, быстро или медленно.

Когда дети научились петь складовые песенки, мы всё больше стали писать слов по таблице: чем занимались, что кушали на завтрак, обед, ужин, из чего можно сварить суп, сделать салат.

Постоянные активные игры со складовыми картинками привели к тому, что у детей повысилась двигательная активность, и они стали более открыты в общении. Смена видов деятельности во время занятий позволяла мне постоянно поддерживать интерес к обучению. Большинство детей к концу старшей группы называли склады,

составляли слова из кубиков по образцу, а некоторые и самостоятельно. Занятия по методике старалась соединить с темой недели, вводила кубики во все виды деятельности.

Учим стихотворение — выкладываем из кубиков название и имя автора. Пишем по таблице или выкладываем из кубиков тему для рисования, конструирования, аппликации, лепки. На занятиях по математике выкладываем время суток, дни недели, названия геометрических фигур. На занятиях по знакомству с окружающим миром писали отгадки к загадкам, новые слова, что позволяла лучше их запомнить. Стала обращать внимание на то, что не все слова как слышатся, так и пишутся, необходимо подбирать проверочные слова (глаз — глаза, котёнок — кот).

Составляли слова из кубиков сначала по образцу. Давала ребенку табличку со словом МОЛОКО и соответствующие кубики. Он составлял слово. Затем задание усложнялось: ребенку давалась только табличка, кубики он набирал сам; давались кубики, слово воспринималось на слух. Следующий этап: дети самостоятельно составляют любые слова, беря кубики из набора.

Одна из любимых игр — с карточками. Показываю карточку с изображением животного, и вместе прочитываем. Конечно, читать слово, которое написано и нарисовано — легко и весело. А, главное, у детей создаётся иллюзия, что они умеют читать. И это прекрасно! Они уверены в своих силах. И очень важно не разрушить эту уверенность. Затем показываю эти же карточки, но обратной стороной, без картинки. И тут помогает зрительная память... Ребята называют слова. Это похоже на чудо, которого на самом деле нет. Просто очень хочется назвать слово, а память подсказывает, что скрывается за этими словами. Тот, кто правильно ответит, получает карточку. Эта игра способствует развитию умения прочитывать слово целиком и готовит руку ребенка к письму.

Игры-соревнования всегда интересны детям. Они мобилизуют, интригуют, заставляют действовать. Благодаря им оживились малоактивные дети. Они стали открытыми, более подвижными и активными на занятиях. Чудесно развивается у ребят чувство товарищества, взаимовыручки и взаимопомощи.

Нравится детям ставить ударение в словах, а в конце предложения знаки препинания, соответствующие интонации, что развивает слух. И, как награда, часто звучащие слова родителей: Моя Соня прочитала по дороге домой все вывески, Айлана прочитала название книги, которую я ей купила, Представляете, а Асанали читает имена детей. Звуковой анализ проводят без каких-либо затруднений. Сказалось то, что ещё в старшей группе я ввела термины (глухой, звонкий, твёрдый, мягкий) взамен привычных деревянный, железный, большой, маленький. Задания на характеристику звуков дети выполняют безошибочно, ведь кубики они уже прощупали и прослушали.

Благодаря идеально составленной таблице дети знают парность и непарность согласных.

В подготовительной группе я продолжаю занятия по обучению чтению. Появились новые игры, многие из которых подсказывают сами дети. Ребята проявляют всё больше интерес к занятиям с кубиками. Они самостоятельно выкладывают слова, пишут указкой по таблице, поют склады. Ведь петь интересно и полезно. Песня помогла детям выучить алфавит всего за несколько занятий. На этом этапе обучения играем в Волшебника. Задания могут быть разными: измени слово путём перестановки кубиков (весна — навес); переверни кубик, чтобы слово

изменило смысл (кот — коты); замени один кубик, чтобы получилось новое слово (каша — Саша — сад); добавь новый кубик (лапа — лампа).

Использую карточки со словами, которые пишу сама. Игры с ними основаны только на чтении. Любят дети наводить порядок, когда перепутаны карточки-названия, т.е. классифицируют их.

Часто использую такие формы работы:

1) Рассказывание с фрагментами письма и чтения. Например: В гости к нам пришёл... (пишется кубиками, указкой по таблице предъявляемое на карточке имя, название животного). Рассмотрел все игрушки и игры, но больше всех понравилось... (опять пишем то, что ребятам нужно прочесть).

2) Словесные игры, в которых ответ не называется, а пишется указкой по таблице: Где мы были, мы не скажем, а что делали — покажем, Телефон, Загадай, мы отгадаем и др.

Детям, справляющимся с чтением слов на карточках, даю таблички с предложениями. Здесь они не только упражняются в механическом чтении, но и должны пояснить прочитанное.

Большим успехом у детей пользуется игра Записки. Играть можно всей группой и подгруппами. Игрушка, которую принёс Денис, исчезла, а на столе осталась записка: Найдёт игрушку тот, кто прочитает пятую записку. Вторую записку ищите в спальне. Записки ребята, конечно, читают сами. В последней записке указано местонахождение игрушки. Игра Клад аналогична, но в ней уже не записка, а целое послание. Такие игры заставляют читать даже самых малоактивных. На ура эта игра проходит, когда у кого-то из ребят день рождения и кладом могут послужить принесённые именинником сладости.

Для уголка природы изготовила карточки с приметами состояний погоды и пословицами о временах года. Дети многократно прочитывают их. Таким образом, знакомятся с устным народным творчеством. Для работы с календарем наблюдений сделала таблички с названиями явлений и состояний погоды и природы в разные времена года, и дети самостоятельно выбирают из них то, что подходит к конкретному случаю.

Конспект организованной деятельности в предшкольной группе

Білім беру саласы/Образовательная область: Коммуникация

Пән/Предмет: Основы грамоты

Тақырыбы/Тема: «На помощь Колобку»

Мақсаттары/Цели:

1.Тәрбиелік- воспитательная: Стимулирование коммуникативной деятельности ребенка, воспитание усидчивости.

2.Дамытушылық- развивающая: Развитие навыков обводки предметных рисунков, развитие умения делить слова на слоги.

3.Оқыту- обучающая: Обучение умению проводить звуковой анализ слов, умению подбирать слово на заданный звук.

Педагогикалық технологиялар /пед.технологии:личностно-ориентированная, развивающие игры по методике Зайцева Н. А., здоровьесберегающие хождение по дорожкам, ИКТ«Раздели на слоги» интерактивная игра.

Ресурстармен қамтамасыз ету/Ресурсное обеспечение: кубики, игровое полотно складов, предметные картинки тема мебель, игрушечная посуда, квадраты красного, зеленого, синего цвета.

Билингвальный компонент: Дыбыс, Сөз, сөз, ерін, тіс, тіл, дауысты, үнсіз, қарындаш, дәптер, ойнау, қызыл, көк, қатты, жұмсақ -звук, речь, слово, губы, зубы, язык, гласные, согласные, карандаш, тетрадь, играть, красный, синий, твердый, мягкий

Ұйымдастырылған оқу қызметінің барысы/ Ход организованной учебной деятельности:

1. Ұйымдастырушылық кезеңі/Организационный момент

Сегодня мы отправляемся в гости в сказку. А в какую сказку, догадайтесь выслушав загадку.

Круглый, румяный.

В печке печён,

На окошке студен.

- Выложите пожалуйста складами отгадку (КО-ЛО-БО-К)

Во время путешествия мы будем помогать Колобку преодолевать трудности, используя свои знания.

- А пока бабушка месила тесто, лепила колобка, она пела песенки, а дедушка не запомнил какие.

Давайте споём их. Игра: «Дирижер»

- Но послушайте, что было дальше, во время обеда выбежал колобок из дома и убежал от бабушки и дедушки в лес. Сегодня дедушка и бабушка обратились к вам с просьбой, чтобы помогли найти Колобка. Вы согласны! Да

2. Негізгі бөлімі/Основная часть

- Тогда отправляемся на поиски, (дети идут и подходят к теремку, где живёт зайка)

- Зайка наш дружок, скажи, не видел ли ты Колобка.

Зайка: Я вам покажу, по какой дорожке побежал он, но вы должны выполнить мои задания.

- Выбери склад, где есть буква У, прочитай.

- Подбери слова, чтоб был твой склад в этом слове.

(луна, рукав, буква, гуси, дудка, сумка дети сами подбирают слова)

- Зайка дети справились с заданием.

Зайка: Хвалит детей и показывает, какой дорожке покатился Колобок. (дети отправляются дальше и встречают волка)

- Добрый день, Волчок, не встречал ты нашего друга Колобка?

Волк: Да, встречал, но я вам покажу к нему дорогу, если вы выполните моё задание.

Игра: «Раздели на слоги» интерактивная игра

(дети соотносят слова по полкам)

1 полка слова со одним слогом: нож

2 полка слова с двумя слогами: ложка, вилка, стакан, чайник.

3 полка слова с тремя слогами: тарелка, кастрюля, солонка

- Волчок дети справились с твоим заданием.

Волк: Да, молодцы! Я вам покажу, куда покатился Колобок, показывает и убегает.

(дети идут дальше, подходят к теремку и к ним выходит медведь)

- Здравствуй, Мишенька, не встречал ты нашего друга Колобка.

Медведь: Встречал и даже знаю, куда он покатился, но вам надо выполнить моё задание тогда помогу вам.

Игра «Поиграй со звуками»

Составь слово и поиграй по звуками.

(дети выполняют звуковой анализ слов *стол, стул, диван, полка*)

Медведь: Молодцы дети, ваш Колобок покатился вот в ту сторону. Показывает.

(дети подходят к теремку, выходит лиса, на носу у неё Колобок сидит, они здороваются с ней, и просят отпустить Колобка.)

Лиса: Отпущу, если выполните мое задания, обведи по точкам колобка.

Работа в тетради.

(лиса благодарит, детей за красивые колобки, и отдаёт Колобка.

- Колобок в свою очередь благодарит детей, за то, что они спасли его, педагог берёт его, и вместе с детьми относят домой к бабушке и дедушке.

3. Қорытынды/Итоговая часть

Благодарю за совместную деятельность, предлагаю выбрать смайлик в зависимости от настроения.

Педагог: Вы сегодня постарались, помогли дедушке и бабушке найти Колобка, выполнили все задания, которые вам предлагали звери и за это я вас награждаю медалями.

-Чем мы сегодня занимались и что нового узнали?

-Что было хорошо, что не понравилось и почему?

Список использованных источников

1. Н.А. Зайцев «Письмо. Чтение. Счет.» (электронный ресурс https://4italka.su/nauka_obrazovanie/pedagogika/60500.htm)

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ И ДВОРОВЫХ ИГР В КОРРЕКЦИИ РЕЧИ ДЕТЕЙ С ОНР

Халай С.С.

педагог – эксперт, учитель – логопед, я/с 15,
г. Костанай, Казахстан

Андапта: Бұл мақалада қазіргі мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуін түзетудегі ұлттық және аула ойындарының мәселесі қарастырылған. Соңғы жылдары сөйлеу қабілеті нашар балалар санының өсуі байқалды. Халықаралық статистикаға сәйкес мектеп жасына дейінгі балалардың 17,5% - сөйлеу бұзылыстары байқалады. Сондықтан олар неғұрлым ерте диагноз қойылса, түзету жұмыстары соғұрлым тиімді болады. Сөйлеу бұзылыстарының себептері баланың өмірінің алғашқы айларында, пренатальды және перинаталдық кезеңдерде пайда болған орталық жүйке жүйесінің зақымдалуында жасырылуы мүмкін. Аула мен ұлттық ойындарды балалар қауымдастығында ұзақ уақыт бойы жинақталған және берілген әлеуметтік-психологиялық тәжірибені мәдени жалпылау ретінде қайтару қажеттілігі тұжырымдалған.

Аннотация: В этой статье освещена проблема национальных и дворовых игр в коррекции речи современных детей дошкольного возраста. В последние годы отмечается рост числа детей с тяжелыми речевыми нарушениями. Согласно международной статистике наблюдаются нарушения речи у 17,5% дошкольников. Поэтому чем раньше они будут диагностированы, тем эффективнее будут проходить коррекционная работа. Причинами речевых нарушений могут скрываться в повреждениях центральной нервной системы, возникшие в течение первых месяцев жизни ребенка, пренатальном и перинатальном

периодах. Сформулирована необходимость возврата дворовых и национальных игр как некоторого культурного обобщения социально-психологического опыта, который накапливался и передавался в детском сообществе на протяжении длительного времени.

Abstract: This article highlights the problem of national and yard games in speech correction of modern preschool children. In recent years, there has been an increase in the number of children with severe speech disorders. According to international statistics, speech disorders are observed in 17.5% of preschoolers. Therefore, the earlier they are diagnosed, the more effective the corrective work will be. The causes of speech disorders may be hidden in damage to the central nervous system that occurred during the first months of a child's life, prenatal and perinatal periods. The necessity of the return of domestic and national games is formulated as a kind of cultural generalization of socio-psychological experience that has been accumulated and transmitted in the children's community for a long time.

Узнать соответствует ли речевое развитие возрасту ребёнка можно, обратившись к логопеду. И сделать это важно в период 2 – 3-х лет, так как это наиболее благоприятный период в формировании речи ребёнка.

По утверждению специалистов если в 1970–1980-е речевые дефекты были у каждого 4-го ребенка дошкольного возраста, то на данный момент трудно найти дошкольника без речевых нарушений. Количество детей, у которых речь не появляется в возрасте до 3-х лет, заметно возросло.

Основной и главной причиной отставания в речевом развитии является недостаточное общение родителей со своим ребёнком.

В современном мире многие родители, ввиду своей занятости, в погоне за материальными благами или элементарно обеспечить существование своей семьи, не имеют времени и желания общаться со своими детьми. Специалисты подчеркивают, что рост числа нарушений развития речи в наше время объясняется не столько медицинскими факторами, сколько изменившимися социально-культурными условиями, в которых сегодня растут дети.

Наблюдается такая тенденция в некоторых семьях, как только ребёнок научился сидеть, его усаживают перед экраном гаджета или телевизора. Своего рода экран становится основным «воспитателем» для дошкольника.

Анализ данных ЮНЕСКО показал, что 93% современных детей 3-5-ти лет смотрят на экран по 28 часов в неделю, т.е. около 4-х часов в день, что намного по времени опережает общение со взрослыми. Данное «безобидное» занятие вполне устраивает не только детей, но и очень «удобно» многим родителям. А ведь как «удобно», ребёнок ничего не просит, не пристаёт, не хулиганит, не подвергается риску, и в то же время получает впечатления, узнаёт что-то новое, и как кажется, приобщается к современным реалиям цивилизации.

Но, это, кажущееся безобидным, занятие несёт в себе серьёзные опасности и может нанести колоссальный вред здоровью ребёнка (о дефиците движений, нарушениях зрения, испорченной осанке сказано довольно много), но и для его психического развития.

Сейчас мы наблюдаем, когда вырастет первое поколение «экранных детей», проявятся последствия влияния гаджетов. Одно из них – отставание в развитии речи. В последние годы и родители, и педагоги всё больше отмечают у детей задержку в речевом развитии. Данная тенденция наблюдается не только в Казахстане, но и во всём мире. Как показали специальные исследования, в наше время 25% 4-х летних детей страдают нарушением речевого развития. В середине 70-х годов

дефицит речи наблюдался только у 4% детей того же возраста. За 20 последних лет число речевых нарушений возросло более чем в 6 раз.

Что тут такого, казалось бы, малыш, сидя перед телевизором, постоянно слышит речь, причем разнообразную и выразительную. Оказывается, что речь, которую слышит ребёнок с экрана телевизора, не оказывает на малыша нужного воздействия и не несёт значимой роли в речевом развитии. Эта речь не воспринимается детьми раннего возраста как адресованная им лично, и по этой причине не имеет для них никакого значения. Она остаётся лишь мелькающим фоном на экране для раздражения зрительного анализатора. Поэтому лишь непосредственное воздействие взрослого обеспечивает нормальное речевое развитие ребёнка.

Поэтому, в свою практическую деятельность ишу и внедряю новые методики для наиболее продуктивного результата. Используемые в логопедической практике инновационные технологии не рассматриваются как самостоятельные, а лишь служат наиболее эффективным дополнением к общепринятым технологиям и методикам.

Основной целью применения таких игр является активизация и расширение словаря, совершенствование речевых процессов у детей - дошкольников. Комплексы упражнений подбираются для:

- стимулирования речевой активности у детей;
- развития познавательных процессов (мышления, памяти, внимания);
- вырабатывания слухоречевого внимания;
- улучшения процессов головного мозга, которые отвечают за речь.

Очень часто наблюдается следующая картина, что эти способности бывают нарушены у детей - логопатов. Для того, чтобы определить степень нарушения восприятия и воспроизведения ритма, построить комплексную коррекционную работу по преодолению не только речевых, но и моторных нарушений, педагогом проводится диагностика. И на основании полученных результатов подбираются упражнения и игры, которые помогают решить поставленные задачи в процессе коррекции речи у детей. Такими несправедливо забытыми помощниками - играми являются различные дворовые и национальные игры, в ходе которых: формируются моторные навыки и в параллели развивается и совершенствуется речь, пространственные представления, воспитываются качества будущей личности и нормы поведения в социуме.

В научной литературе существует такой термин, как «детская субкультура». Он включает в свой смысл всё, что создано в человеческом обществе для детей и детьми. Являясь некоторым культурным обобщением социально-психологического опыта, который накапливался и передавался в детском сообществе на протяжении длительного времени. Анализируя работы известных педагогов можно выделить некоторые компоненты, присущие детской субкультуре:

- детский фольклор (заклички, считалки, дразнилки, страшилки);
- словотворчество (придумывание шифров и новых слов);
- детский юмор (потешки, перевертыши, анекдоты, розыгрыши);
- детское коллекционирование и собирательство, которое перерастает в процесс создания, своего рода сокровищниц;
- дворовые игры.

Дворовые игры – это одна из разновидностей игр, которые имеют свои правила. Например, подвижные игры «Салочки», «Жмурки», а также игры, в основу которых

положен сюжет «Казаки - разбойники», «Гуси лебеди». Что мы наблюдаем на сегодняшний момент, когда дети выходят во двор?

Это довольно стандартный набор способов времяпрепровождения, дошкольники в основном играют в песочнице, катаются на качелях, каруселях, горках, велосипедах или бегают друг за другом с криками. Хотя иногда и играют в классики, прятки, но набор этих игр очень сильно ограничивается. Поэтому возникла такая мысль, что нужно возвращать дворовые игры в субкультуру современных детей, потому что данные игры способствуют не только физической активности, но и развитию и совершенствованию коммуникативных навыков, умению планировать свои действия. Также эти игры способствуют формированию таких качеств личности как поддержки и ответственности старших за более младших. Дети более старшего возраста являются носителями и хранителями дворовых игр. Задача этих ребят заключается в том, чтобы научить таким играм младших.

Таким образом, создавая игровую ситуацию, раскрепощаются замкнутые и мало общительные в обычной жизни ребята.

Педагоги нашей группы заинтересовались данной темой и решили изучить более углубленно. На данном этапе были проведены индивидуальные консультации с родителями о важности включения в процесс развития ребёнка. Так же проведён Мастер – класс по созданию развивающей образовательной среды в нашей группе на базе сада для педагогов области. Запланировано несколько крупных мероприятий внутри детского сада для популяризации данного направления работы с родителями и педагогами.

Основываясь на простоте и увлекательности данных игр, можно судить о том, что они являются эффективным инструментом. Использование их на регулярной основе в коррекционной работе оказывает положительное влияние на весь коррекционный процесс обучения, и улучшение состояния физического и психо - эмоционального здоровья, развитие интеллекта и речи, способствует исправлению недостатков развития у детей – логопатов.

Национальные и дворовые игры можно применять не только для коррекции развития детей с ОНР, но и для развития высших психических функций у нормотипичных детей - вплоть до одаренности.

Список использованных источников

1. Выготский Л.С. Игра и её роль в психологическом развитии ребенка / Л.С. Выготский // Вопросы психологии, 1996. - №6 – С. 62-76.
2. Пазухина И. Давай поиграем! Тренинговое развитие мира социальных взаимоотношений детей 3-4 лет. – М. : «Детство-Пресс», 2008.
3. Шипицина Л. Азбука общения: Развитие личности ребенка, навыков общения со взрослыми и сверстниками (3-6 лет). – М. : «Детство-Пресс», 2008.
4. [Электронный ресурс]: <https://www.nur.kz/leisure/entertainment/1761905-kazahskie-nacionalnye-igry-dla-detej-skolnogo-vozrasta-idei/>

МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕ МЕН БІЛІМ БЕРУ

Хожантаева А.Р.

Денешынықтыру нұсқаушысы, №52 «Еркетай» балабақшасы МКҚК
Астана қ., Қазақстан

Қазіргі кезде еліміздің ертеңі-өсіп келе жатқан жас ұрпақтың білімімен өлшенеді. Білімді, жан-жақты қабілетті ұрпақ-ұлтымыздың баға жетпес қазынасы. Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуға уақыт талабына сай өзгерістерді енгізуді талап етіп отыр.

Ендеше мектепке дейінгі білім беру саласының басты міндеттерінің бірі-өскелең ұрпақты оқыту мен тәрбие беру үрдісіне заманауи әдістерін енгізу. Әрине, ол үшін мектепке дейін білім беру мекемелерінде балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуына педагоктардың педагогикалық технологияларды қолдана білу сауаттылығына да байланысты.

Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып отыр. Егеменді еліміздің талабына сай мектепке дейінгі тәрбие мен білім беру, қазіргі заманға сай білімді де тәрбиелі ұрпақ тәрбиелеу – педагогтар еншісінде. Заман өзгерген сайын әдіс-тәсілдер көбейіп, жаңарып, толығып жатыр. Балалардың тілін дамытуды, қызықты үйрету үшін жаңа әдістер мен технологияларды өз тәжірибемізде қолдануға ізденеміз. Жаңа технологияны, әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану білім сапасын арттырады.

Жаңа заман баласы-ертеңгі еліміздің болашағы. Жаңа заман баласын қалыптастырып отырып, дамыту үшін, тұлғаның ішкі дүниесі мен оның қыр – сырынан анықтап, мүмкіншіліктері мен қабілетінің дамуына жағдай түзету қажет. Әрине ол үшін мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуына педагогтардың педагогикалық технологияларды қолдана білу сауаттылығына да байланысты.

Қоғамдағы қазіргі даму кезеңінде мектепке дейінгі білім беру жүйесінде оқыту, тәрбие беру үрдісін технологияландыру – басты мәселенің бірі. Білім беру жүйесінде педагогикалық технологияны қолдану келешек ұрпақтың еркін дамуына жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау әрбір педагогтың міндеті болып табылады. Осыған орай мектепке дейінгі мекемелердің тәжірибесіне оқыту мен тәрбиелеудің әр түрлі технологиялары жасалып енгізілуде: ынтымақтастық педагогикасы, білім беруді ізгілендіру, ойын арқылы оқыту, түсіндіре басқарып оза оқыту, өздігінен оқыту, сын тұрғысынан ойлауды дамыту, педагогикалық шеберлікті, балалардың жан дүниесіне терең үңіліп оны ұғына білуді талап ету.

Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде қолданылатын заманауи педагогикалық әдістердің бірнеше түріне тоқталайық. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту балалардың шығармашылығын дамытуда интербелсенді әдістерді қолдану бірнеше міндеттерді шешуге мүмкіндік береді. Интербелсенді әдістер тәрбиешілердің басқа балалармен, тәрбиешімен диалогқа кірумен, шығармашылық тапсырма орындаумен сипатталады. Педагогтың ұстанымы ауысады: ол балаларға басшы емес, білім беру қызметінің тең қатысушысы.

Кейбір психологтар шығармашылықты былай деп бағалайды: алғырлық, білімпаздық, жүйелілік, түпнұсқалық. Ал тапқырлық тапсырмаларды шешу теориясының мақсаты – ойлау стилін жетілдіру, ереже қылу. Яғни адамның өмірге

деген көзқарасын аншығармашылық туындайды, ол өмірдегі өзгерістерді, дамуды қабылдауына байланысты болады.

Бүгінгі күннің заманауи білім беру жүйесі үшін өзекті мәселелердің бірі-балаларды ғана емес, педагогтардың да, кәсіби құзіреттілігінің дамытуды қамтамасыз ету. Сондықтан қазіргі кезде мектепке дейінгі педагогтардың тәрбиелеу мен оқытуда заманауи әдістерін қолдануы, оларға әдістемелік қолдау көрсету – басты назарда.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ж. Дәуренбеков. Алматы баспасы 1992
2. Ә.Төлеубаев. Қазақстан тарихы. Алматы «Мектеп» баспасы 2010
3. Әділбеков Н. Тәуелсіздік шежіресі. Алматы 2011

ПРОЕКТ СТЕМ-ДРУГ КАК ФОРМА МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ОЗНАКОМЛЕНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ С МИРОМ ПРОФЕССИЙ

Храмцова Ю.В.

Воспитатель, КГКП «Ясли-сад «Улыбка»,
г.Лисаковск, Казахстан

Андатпа: Мақалада авторлар STEM білім беру бағдарламасы негізінде одақ мемлекеттері: Ресей Федерациясы, Беларусь Республикасы, Қазақстан Республикасы арасындағы «STEM-дос» жобасы аясындағы халықаралық ынтымақтастықтың өзектілігін ашады.

Аннотация: В статье авторами раскрыты актуальность международного сотрудничества в рамках проекта «СТЕМ-друг» между союзными государствами: Российская Федерация, Республика Беларусь, Республика Казахстан с опорой на Программу STEM-образование.

Abstract: In the article, the authors reveal the relevance of international cooperation within the framework of the “STEM-Friend” project between the union states: the Russian Federation, the Republic of Belarus, the Republic of Kazakhstan, based on the STEM Education Program.

Создание единого образовательного пространства — одна из важных задач союзных государств. В том числе потому, что открывает для его молодых граждан новые горизонты в получении знаний, а впоследствии — и перспективного рабочего места.

Союзные государства видят в создании единого образовательного пространства одну из ключевых задач, обусловленную возможностью расширения горизонтов знаний для подрастающего поколения и обеспечения перспективного трудоустройства в будущем. Российская Федерация, Республика Казахстан и Республика Беларусь долгое время поддерживали активное сотрудничество в этой области. Стартовая точка партнерства в области образования и науки между Республикой Казахстан и Российской Федерацией была положена в 1994 году, и на данный момент стороны имеют более 140 подписанных договоров [2].

В Республике Казахстан акцент в сфере образования сейчас делается на внедрение инновационных методов обучения, соответствующих требованиям информационного общества, таким как мобильность, креативность,

коммуникабельность и точность. В результате этого акценты в образовании смещаются в сторону развития креативности, критического мышления, коммуникабельности и умения работы в команде.

Чтобы успешно осуществить данные модели образования, необходимы более сложные навыки и компетенции. Необходимо не только иметь знания и умения, но также уметь проводить исследования и создавать новые решения. Поэтому неудивительно, что развитие научно-технических дисциплин (STEM) стало одним из главных трендов в мировом образовании. В странах, где постоянно развивается высокотехнологичное производство в соответствии с принципами командной работы и проектирования из различных областей знаний, именно эти дисциплины становятся приоритетными.

В сфере развития образования в Российской Федерации и Республике Беларусь наблюдаются значительные прогрессивные изменения. Недавно был сделан значимый шаг вперед на этом пути. Министр просвещения Российской Федерации Сергей Кравцов и министр образования Республики Беларусь Андрей Иванец подписали в городе Минске план мероприятий, направленных на развитие и укрепление взаимодействия между ведомствами в 2023–2024 годах. Основным принципом плана является создание единого образовательного пространства, которое способствует гармоничному сотрудничеству и обмену опытом между двумя странами. Мероприятия, предусмотренные планом, охватывают различные аспекты, начиная от совместных образовательных программ до проведения научно-исследовательских и образовательных мероприятий. Реализация плана позволит обеим странам совместно решать актуальные задачи и преодолевать вызовы, стоящие перед сферой образования. Это значимый шаг на пути к развитию и укреплению взаимодействия в образовательной сфере, который повысит общую эффективность системы образования и будет способствовать подготовке квалифицированных специалистов на общегосударственном уровне. Так же в соответствии с Концепцией развития системы образования Республики Беларусь до 2030 года, одним из приоритетных направлений развития дошкольного образования является обеспечение условий, способствующих разностороннему развитию и социализации детей дошкольного возраста, а также формированию у них функциональной грамотности. Следует отметить, что по данным статистики, с 2011 года наблюдается рост спроса на STEM-профессии на 17%, в то время как спрос на обычные профессии увеличился всего на 9,8%. Это свидетельствует о высокой актуальности данной системы образования в масштабах всего мирового сообщества [3].

Продиктованная современными требованиями, актуальность реализации STEM-образования в Российской Федерации, Республике Беларусь и Республике Казахстан, вызвана рядом причин. В ближайшем будущем остро почувствуется дефицит инженеров и специалистов в высокотехнологичных производствах. Также ожидается появление новых профессий, связанных с технологиями и высокотехнологичным производством в области естественных наук, особенно в био- и нанотехнологиях. Кроме того, специалистам потребуется широкий спектр знаний и подготовка в различных областях технологии, естественных наук и инженерии.

STEM-образование способствует развитию ряда важных свойств и навыков. В частности, оно способствует формированию комплексного понимания проблем, развитию творческого мышления, применению инженерного подхода, критическому мышлению. Также оно обеспечивает понимание и применение научного метода и основ проектирования. Таким образом, на современном этапе развития образования

детей дошкольного и младшего школьного возраста акцент переносится на развитие личности ребенка во всем его многообразии: любознательности, целеустремленности, самостоятельности, ответственности, креативности, обеспечивающих успешную социализацию подрастающего поколения, повышение конкурентоспособности личности и, как следствие, общества и государства.

В современном мире в союзных государствах происходит интеграция: содружество, единство и партнерство для реализации в образовательном пространстве. Модели социального партнерства с участниками образовательных отношений применяются на всех уровнях образования, включая дошкольный. Международное сотрудничество и партнерство находят активное применение в рамках проекта СТЕМ-друг, предназначенного для дошкольного и начального образования. Этот проект способствует укреплению взаимодействия и сотрудничества между различными странами и образовательными учреждениями в области науки, технологий, инженерии и математики. В рамках данного сотрудничества каждой образовательной организацией реализуются разнообразные образовательные программы, направленные на развитие познавательных и творческих способностей детей, их увлечение научными исследованиями и экспериментами. Обмен опытом и знаниями между педагогами из разных стран способствует повышению качества образования и расширению горизонтов дошкольного и начального образования. Это также позволяет предоставить детям возможность познакомиться с различными культурами, традициями и языками других стран, что способствует развитию межкультурного понимания и толерантности. Партнерские отношения в образовании также способствуют развитию профессиональных навыков педагогов и их участие в международных образовательных проектах и программах. Это позволяет педагогам быть в курсе последних тенденций и передовых методик в области образования, а также обмениваться опытом и получать поддержку коллег из других стран. Таким образом, сотрудничество и партнерство существенно влияют на развитие образования и обогащение образовательного пространства.

Парциальная модульная программа «СТЕМ-образование детей дошкольного и младшего школьного возраста» для развития интеллектуальных способностей в процессе познавательной деятельности и вовлечения в научно-техническое творчество», Волосовец Т. В., Маркова В. А., Аверин С. А. (далее Программа СТЕМ) обладает большим потенциалом и позволяет реализовывать как отдельные модули, так и все шесть модулей в единой концепции Программы СТЕМ. Также авторы программы осуществляют руководство многими инновационными проектами по СТЕМ-образованию различной направленности. Федеральный институт современного образования АО ЭЛТИ-КУДИЦ осуществляет учебно-методическое сопровождение и поддержку проекта СТЕМ-skills, который реализуется в рамках развития потенциала Программы СТЕМ для детей дошкольного и младшего школьного возраста. Основная цель проекта заключается в знакомстве и вовлечении детей в мир инновационные профессии, а также создании условий для формирования у дошкольников и обучающихся начальных классов компетенций 21 века [1].

Хочется отметить неоценимую методическую помощь и поддержку научных руководителей в реализации инновационных проектов: Аверина С.А., доцента Института педагогики и психологии образования ГАОУ ВО МГПУ, кандидата физико-математических наук; Муродходжаевой Н. С., доцента института педагогики и психологии образования ГАОУ ВО МГПУ, кандидата педагогических наук.

Понятие STEM (наука, технологии, инженерия и математика), которое представляет собой обширный термин, используемый для объединения четырёх академических дисциплин. В современном образовательном контексте это понятие является актуальным и востребованным. Программа STEM направлена на обеспечение преемственности между уровнями образования, начиная от детского сада до начальной школы. В рамках этой программы предусмотрены различные модели взаимодействия, которые обеспечивают единое образовательное пространство. Это позволяет обучающимся эффективно осваивать знания и навыки в области науки, технологий, инженерии и математики. Междисциплинарный подход, присущий STEM, также способствует развитию критического мышления и проблемно-ориентированного подхода к обучению.

Начиная с 2019 года, МБДОУ г. Иркутска детский сад № 10 реализует проект STEM-друг, который представляет собой сотрудничество между образовательными организациями Иркутской области. В рамках этого проекта осуществляется синтез технологий, естественных наук и математики, что подтверждается его названием. В 2021 году Республика Беларусь и Республика Казахстан присоединились к проекту в рамках совместной научно-исследовательской работы магистрантов: Лазарева С. А., Макаревич В. И., Храмцова Ю. В. Они выполняют исследования под руководством научных руководителей Аверина С.А., доцента Института педагогики и психологии образования ГАОУ ВО МГПУ, кандидата физико-математических наук, и Муродходжаевой Н. С., доцента института педагогики и психологии образования ГАОУ ВО МГПУ, кандидата педагогических наук.

Чётко прослеживается линейка инновационного проекта в МБДОУ г. Иркутска детском саду № 10 при реализации STEM-образования: Программа STEM-образования — Проект STEM-skills – Проект STEM-друг.

Проект STEM-друг реализуется детьми, родителями и педагогами посредством дистанционных ресурсов. Педагоги — активно делятся инновационным опытом работы в рамках Программы STEM, родители — получают рекомендации по формированию у дошкольников предпосылок инженерного мышления и развитие конструкторских способностей, дети — защищают проекты, подробно транслируют свои успехи и неудачи, знакомятся с различными профессиями в дистанционном формате.

Инициаторы проекта:

- МБДОУ г. Иркутска детский сад № 10, Российская Федерация, г. Иркутск.

Участники Проекта «STEM-друг»:

- МКОУ Школа-сад 16 г. Алзамай, Российская Федерация.
- МБДОУ 8 Солнышко, г. Слюдянка, Российская Федерация, г. Слюдянка.
- МДОУ № 4 г. Черемхово, Российская Федерация, г. Черемхово.
- МАУДО г. Иркутска СЮН, Российская Федерация, г. Иркутск.

Дошкольные организации, присоединившиеся к проекту, как международные партнёры:

- ГУО «Дошкольный центр развития ребенка № 214 г. Минска», Республика Беларусь, г. Минск
- КГКП «Ясли-сад «Улыбка» отдела образования города Лисаковска» управления образования акимата Костанайской области, Республика Казахстан, г. Лисаковск

Участие в проекте STEM-друг позволяет педагогам эффективно обмениваться практическими наработками, касающимися реализации Программы STEM, в

дистанционном формате. Мероприятия, направленные на участников образовательных отношений, проводятся ежеквартально в рамках этого проекта. Отзывы педагогов и детей, принимающих участие в проекте СТЕМ-друг, содействуют установлению сотрудничества между союзными государствами. Участие в международном проекте СТЕМ-друг становится эффективным способом приобретения разнообразных знаний, поскольку цель проекта заключается в создании единого образовательного пространства для активных участников педагогической деятельности в рамках реализации Программы STEM, основанной на модульном подходе.

Воспитанникам, в свою очередь, выпала уникальная возможность пообщаться со своими сверстниками из различных городов Российской Федерации и ближнего зарубежья. Дети принимали участие в проектах, делились своим опытом на детских конференциях онлайн. При реализации проекта использовались как онлайн мероприятия, так и оффлайн.

8 апреля 2022 года с целью привлечения внимания педагогической общественности к инновационным практикам регионального и международного сотрудничества, популяризации парциальной модульной Программы STEM посредством презентации успешных практик работы на базе МБДОУ г. Иркутска детский сад № 10 состоялась первая Международная конференция в рамках проекта СТЕМ-друг «Реализация парциальной модульной Программы STEM в рамках сетевого взаимодействия в интегративном подходе» в дистанционном формате.

С приветственными словами к участникам конференции обратились Аверин Сергей Александрович и Муродходжаева Наталья Сергеевна. Аверин Сергей Александрович, авторы Программы STEM.

На конференции был представлен опыт г. Москвы, инновационных площадок ФИСО МБДОУ г. Иркутска и Иркутской области, Краснодарского края по STEM-образованию.

Также на конференции свой опыт работы по патриотическому воспитанию в рамках республиканского инновационного проекта представил ГУО «Дошкольный центр развития № 214 г. Минска» (Республика Беларусь), по реализации направления робототехники и конструирования — КГКП «Ясли-сад «Улыбка» г. Лисаковск (Республика Казахстан).

Особый интерес вызвали следующие материалы:

- Презентация опыта работы: «Культуросообразность предметно-пространственной среды: от проблем к возможностям». Российская Федерация.
- Доклад по теме: «Патриотическое воспитание: опыт Беларуси». Республика Беларусь.
- Презентация опыта работы: «Опыт в работе со STEM. Робототехника. Конструирование». Республика Казахстан.

В ходе конференции участники не только смогли поделиться с коллегами опытом работы, но и наметить пути сотрудничества по развитию STEM-образования в Российской Федерации, Республике Казахстане и Республике Беларуси в рамках проекта «СТЕМ-друг».

Логичным развитием сообщества проекта «СТЕМ-друг» — запуск конкурса: регионального детского чемпионата «STEM-Skills» в очном формате с применением дистанционных технологий среди воспитанников дошкольных образовательных организаций 2022 (далее Чемпионат STEM-Skills). Тема Чемпионата STEM-Skills — «Народные традиции» отображалась в проектах участников. Чемпионат STEM-Skills

рассчитан на то, что дети, выполняя задания, познают, исследуют, изучают на богатом материале русских традиций в командной работе создают проекты. На этом этапе в рамках исследований выбрана одна компетенция — «Анимация» для апробации Чемпионата STEM-Skills. Данная компетенция выбрана не случайно: дети старшего дошкольного возраста знакомы с мультипликацией и в повседневной жизни, и работая в модуле Мультистудия «Я творю мир» Программы STEM, а мы рассматриваем понятие «Анимация» и «Мультипликация» как тождественные, но используем в названии компетенции более современное определение — «Анимация». Дети знакомятся с различными техниками (силуэтная, перекладка, кукольная, пластилиновая, теневая и др.) и профессиями анимации (сценарист, оператор, режиссёр, художник-аниматор, художник-фонощик др.). Целью Чемпионата STEM-Skills являлось вовлечение детей старшего дошкольного возраста в проектную деятельность по ознакомлению с профессиями.

Международное сотрудничество предусматривает активную взаимосвязь всех участников проекта «СТЕМ-друг», которое осуществляется в режиме онлайн и офлайн. Республика Беларусь и Республика Казахстан познакомились с Чемпионатом и работами дошкольников Иркутской области в режиме офлайн в официальной группе сообщества в ВКонтakte [5]. Педагоги союзных государств знакомили дошкольников с традициями и культурой России и Иркутской области в формате офлайн в видеороликах. Именно тогда возникла идея провести международный прямой мост «Мой любимый город, область, страна», в режиме онлайн, где дошкольники и обучающиеся начальных классов презентовали свои города, регионы, государства и изобретая различные профессии будущего. Мероприятие вызвало живейший интерес у детей. В режиме онлайн дети и педагоги общались на платформе Сферум в дистанционном формате, рассказывая друг другу о своём государстве, его будущем и о различных профессиях, которые хотели бы выбрать для себя. Дошкольники из города Иркутска представили Проект по Байкалу «Как не навредить природе?» и познакомили участников детской конференции с жемчужиной Сибири — Байкалом. Республика Казахстан презентовал проект «Город моей мечты», в котором были представлены компоненты культурного наследия, живописи и зодчества. Республика Беларусь представляла проект «Мой край родной». В перечисленных проектах были представлены ряд профессий будущего: инженер-эколог, учёный-эколог, зоолог, зоотехник, флорист, ландшафтный дизайнер.

Так же в 2022 году был реализован проект «Площадка ПДД. Как правильно расставить знаки дорожного движения на уличной площадке?». Авторы проекта: Лазарева С. А – Российская Федерация, Макаревич В. И. — Республика Беларусь, Храмцова Ю. В. – Республика Казахстан. Базой реализации стал МБДОУ г. Иркутска детского сада № 10. Дети, родители и педагоги совместно реализовали проект, который нёс воспитательную направленность по закреплению у детей старшего дошкольного возраста правил дорожного движения. Исследовательский этап предусматривал выполнение запланированных технологических операций, внесение необходимых изменений в предварительный алгоритм работы над проектом. Дети успешно усвоили работу с роботами и активно программировали и конструировали маршруты для перевозки дорожных знаков: мини-робот «Bee-Bot» («Пчёлка»), робот Botley. Модель шлагбаума была создана из набора робототехники Роботрек Малыш 2.

При реализации проекта дети активно участвовали и сотрудничали друг с другом, организованно распределяли обязанности, тем самым демонстрировали

командную работу. Родители не только оказались участниками мастер-класса, но и поменялись ролями и дети учили родителей составлять маршруты.

В процессе работы над проектом дошкольники на каждом этапе знакомились с различными профессиями: конструктор-программист, конструктор зданий и сооружений, техник дорожной разметки, инженер по БДД, ландшафтный дизайнер, инженер-конструктор, инспектор ГИБДД, охранник. Дети демонстрировали навыки STEM-Skills — это навыки (умения, мастерство) командной работы, сочетающие взаимосвязь естественных наук, технологий, инженерии и математики, что помогает обучающимся смотреть на мир глобально, замечать закономерности и подобию в разных сферах деятельности.

Действенное средство получения разнообразных видов знаний и ознакомления с миром профессий на основе материалов по традициям народной культуры является международное сотрудничество в рамках проекта СТЕМ-друг. В дошкольном возрасте традиционные методы обучения теряют свою эффективность. Не вызывает сомнений, что современные дети отличаются от сверстников несколько десятилетий назад. Эти изменения обусловлены не природой самого ребенка или закономерностями его развития, а в первую очередь изменением в жизни, предметном и социальном мире, а также ожиданиями и воспитательными моделями семьи.

Учитывая специфику современного мира, в котором при решении задач необходимы умения взаимодействовать, кооперировать, а не полагаться только на свои собственные силы. Существенно возросла, идея объединить в группу детей с общей образовательной и воспитательной задачей, кажется очень ценной и является своеобразным союзом дружественных государств. Комплексный подход и интересные занятия в виде игр развивают любознательность, познавательную активность и креативность. STEM-образование учит дошкольников быстро ориентироваться в потоке информации, применять полученные знания на практике, проявлять инициативу и умело обращаться с техникой. Изучая азы точных наук, дети начинают понимать взаимосвязь происходящих событий и открывают для себя много нового, не забывая традиции и культуру.

Современный образовательный процесс предъявляет высокие требования к педагогам в отношении их профессиональных действий. В этом контексте активное внедрение международного сотрудничества в рамках проекта СТЕМ-друг является эффективным способом получения различных видов знаний и исследования области профессий, основанных на народных культурных традициях.

Новый подход к педагогической деятельности требует не только использование новейших форм, методов и технологий обучения, развития и воспитания детей, но и осознание значимости международного обмена опытом и сотрудничества. В рамках проекта СТЕМ-друг педагоги имеют возможность познакомиться с передовыми практиками других стран и применить их в собственной работе, что обогащает их профессиональный рост и образовательную практику.

Одним из важных аспектов взаимодействия в рамках проекта является изучение традиций народной культуры, которые являются неотъемлемой частью идентичности каждого народа. Международное сотрудничество позволяет педагогам не только расширить свой кругозор, но и использовать уникальные приемы и методы народных традиций в своей работе с детьми. Это способствует их глубокому пониманию и ценностям разных культур, а также помогает формировать толерантность и культурное разнообразие как у дошкольников, так и обучающихся начальных классов.

В рамках проекта СТЕМ-друг возможности для обмена опытом с педагогами из разных стран и культур значительно расширяются. Это позволяет создать международную сеть профессионалов, способных совместно разрабатывать новые образовательные программы и проекты, основанные на взаимопонимании и уважении к разным культурам. Такой подход не только способствует развитию сотрудничества, но и открывает новые горизонты для детей, позволяя им увидеть множество возможностей в мире профессий и культурной деятельности.

Список использованных источников

1. Аверин, С.А., Муродходжаева, Н.С., Маркова, В. А. Проект «STEM-skills» по теме инновационного проекта: «Развитие компетенций в соответствии с программой kidskills и juniorskills средствами STEM-образования (проект STEM-skills)», Федеральный институт современного образования АО «ЭЛТИ-КУДИЦ», 2021.
2. Бактыбаева, А. Сотрудничество Республики Казахстан и Российской Федерации в научно-образовательной и культурной сферах в рамках евразийской интеграции / А. Бактыбаева // Постсоветские исследования. – 2022. – Т. 5, № 1. – С. 109-123.
3. Концепция развития системы образования Республики Беларусь до 2030 года [Электронный ресурс]: постановлением Совета Министров Респ. Беларусь, 30 нояб. 2021 г., № 683 // Национальный правовой интернет-портал Республики Беларусь. – Режим доступа: <https://pravo.by/document/?guid=12551&p0=C22100683&p1=1&p5=0> (Дата доступа: 12.07.2023).
4. Федеральный институт современного образования АО «ЭЛТИ-КУДИЦ» [Сайт]. URL: <https://xn--h1amik.xn--p1ai/> (дата обращения: 23.06.2023).
5. Проект «STEM – друг». [Группа ВКонтакте] – URL: <https://vk.com/stemfriendirk>

2-СЕКЦИЯ

«ОРТА БІЛІМ БЕРУДІ ЖАҢҒЫРТУ»

«МОДЕРНИЗАЦИЯ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ»

ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯ ЖЕТІСТІКТЕРІН АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ҚОЛДАНУ

Абдукаримова Б.К.

Ахмет Байтұрсынұлы атындағы №48 мектеп-лицейінің
ағылшын тілі пәні мұғалімі, Астана қ., Қазақстан

Аңдатпа: Мақалада ағылшын тілі сабақтарында сандық технологияларды қолдану бойынша эмпирикалық зерттеулердің нәтижелері қарастырылады. Ол дәстүрлі мектеп сабақтарында сандық және веб-технологияларды қолданудың тиімділігі туралы қазіргі идеяларға негізделген. Ағылшын тіліндегі іздеу жүйелерімен, Siri дауыстық көмекшілерімен және Алисамен жұмыс істеуді оқыту технологиясы ретінде қарастыруға болмайтыны туралы жазылған. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар жоғары коммуникативтік мүмкіндікпен және оқушылардың қызметіне белсенді араласуымен оң септігін тигізеді.

Түйінді сөздер: Сандық технологиялар, ағылшын тілі, оқыту технологиялары, Siri, Алиса, іздеу жүйелері.

Аннотация: В статье рассматриваются результаты эмпирических исследований по использованию цифровых технологий на уроках английского языка. Он основан на современных представлениях об эффективности использования цифровых и веб-технологий в традиционных школьных уроках. Общение с помощью англоязычных поисковых систем, голосовыми помощниками Siri и Алисой нельзя рассматривать как технологию обучения. Информационно-коммуникационные технологии положительно способствуют высокой коммуникативной способности и активному вовлечению учащихся в деятельность.

Ключевые слова: цифровые технологии, английский язык, технологии обучения, Siri, Алиса, поисковые системы.

Abstract: the article discusses the results of empirical research on the use of digital technologies in English lessons. It is based on modern ideas about the effectiveness of the use of digital and web technologies in traditional school lessons. It is written that working with English-language search engines, Siri voice assistants and Alice cannot be considered as a learning technology. Information and communication technologies are positively influenced by high communication capabilities and active participation in the activities of students.

Keywords: digital technologies, English, learning technologies, Siri, Alice, search engines.

Қазіргі мұғалім оқытудың ақпараттық-коммуникациялық технологиялары (АКТ) өмірге берік енгенін ескеруі керек. Жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану білім беру процесінің шеңберін кеңейтеді, оның практикалық бағытын арттырады, білім беру процесінде оқушылардың ынтасын арттыруға, оқушылардың зияткерлік, шығармашылық қабілеттерін, өз бетінше жаңа білім алу дағдыларын дамытуға және болашақта олардың өзін-өзі табысты жүзеге асыруына жағдай жасауға ықпал етеді.

Ағылшын тілі сабақтарында АКТ-ны оқыту шет тілі мәдениетін үйренудің және қарым-қатынас дағдыларын қалыптастырудың тиімді педагогикалық құралы болып табылады. Айта кету керек, АКТ қолдану оқу процесін жеделдетуге,

оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға, материалды игеру сапасын жақсартуға, оқу процесін жекелендіруге және бағалаудың субъективтілігін болдырмауға мүмкіндік береді. АКТ - ны қолданатын шет тілі сабақтары әртүрлілігімен, оқушылардың шет тіліне қызығушылығының артуымен, тиімділігімен ерекшеленеді.

Қазіргі заманғы дереккөздерде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар ақпарат жасау, беру және тарату және қызмет көрсету үшін қолданылатын цифрлық технологиялардың кең спектрін білдіреді (компьютерлік жабдық, Бағдарламалық қамтамасыз ету, телефон желілері, ұялы байланыс, электрондық пошта, ұялы және спутниктік технологиялар, сымсыз және кабельдік байланыс желілері, мультимедиялық құралдар, сондай-ақ Интернет).

Компьютерлік оқыту құралдарына негізделген заманауи білім беру парадигмасы студенттерге дайын білімді, дағдыларды беруді емес, білім алушыға өзін-өзі тәрбиелеу дағдыларын үйретуді негіз етеді. Сонымен қатар, сабақтағы оқушылардың жұмысы интерактивті компьютерлік бағдарламалар мен аудиовизуалды құралдарды қолдана отырып, оқытушымен қарым-қатынас сипатына ие.

Оқу процесінде жиі қолданылатын АКТ құралдарына мыналар жатады:

1. Компьютер мен мультимедиялық проектордың көмегімен көрсетілетін электрондық оқулықтар мен оқу құралдары.
2. Электронды энциклопедиялар мен анықтамалықтар.
3. Тренажерлар және тестілеу бағдарламалары.
4. Интернеттің білім беру ресурстары.
5. Суреттері бар DVD және CD дискілер.
6. Бейне және аудиотехника.
7. Мультимедиялық презентациялар.
8. Ғылыми-зерттеу жұмыстары мен жобалары.

АКТ құралдарының бірнеше жіктелуін ажыратады. Бірінші классификацияға сәйкес білім беру жүйесінде қолданылатын барлық АКТ құралдарын екі түрге бөлуге болады: аппараттық (компьютер, принтер, сканер, камера, бейнекамера, аудио және бейнемагнитофон және т. б.) және бағдарламалық (электрондық оқулықтар, тренажерлер, тесттік орта, ақпараттық сайттар, интернеттің іздеу жүйелері және т. б.).

Қазіргі уақытта болып жатқан АКТ саласындағы серпіліс танымдық қызметті ақпараттық қамтамасыз етуді ұйымдастыру мәселелерін қайта қарауға мәжбүр етеді. Осылайша, АКТ құралдарының екінші жіктелуі білім беру қызметінде ақпараттық технологияларды қолдану мүмкіндіктерін қарастыруға мүмкіндік береді:

1. InternetExplorer, MozillaFirefox және т. б. сияқты браузерлерді, әртүрлі іздеу жүйелерін қолдана отырып, Интернетте әдебиеттерді іздеу үшін (Yandex.ru, Rambler.ru, Mail.ru, Google.ru, Yahoo.com және т. б.) және онымен жұмыс;

2. Microsoft Office негізгі қолданбалы бағдарламаларының пакетін қолдана отырып, мәтіндермен жұмыс істеу үшін: Microsoft Word сізге графикалық дизайнмен мәтіндер жасауға және өңдеуге мүмкіндік береді; Microsoft PowerPoint сізге материалды түрлі-түсті көрсету үшін слайд-презентациялар жасауға мүмкіндік береді; Microsoft Excel есептеулер жүргізуге, деректерді талдауға және визуализациялауға және кестелер мен веб-беттердегі тізімдермен жұмыс істеуге мүмкіндік береді; Microsoft Office Publisher сізге буклеттер, брошюралар және т. б. жасауға және өзгертуге мүмкіндік береді.

3. Аудармашылар (Promtxt) және электронды сөздіктер (AbbyLingvo7. 0) арқылы мәтіндерді автоматты түрде аудару үшін;

4. Ақпаратты сақтау және жинақтау үшін (CD -, DVD-дискілер, Flash-дискілер);

5. Байланыс үшін (Internet, Электрондық пошта, Zoom, Skype және т. б.);

6. Графика мен дыбысты өңдеуге және ойнатуға арналған (ойнатқыштар, zplayer, ACDSee, PhotoShop, CorelDraw кескіндерін көруге арналған бағдарламалар, Visio сызбалары мен графиктерін жасауға арналған бағдарламалар, Powtoon, Camtazia бағдарламалары) және т. б.;

Аталған АКТ құралдары ағылшын тілі сабақтарында және білім алушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыруға қолайлы мүмкіндіктер жасайды. Олар компьютерлік технологияны жеке тақырыптарды зерттеу үшін де, алған білімдерін өзін-өзі бақылау үшін де қолдануға көмектеседі.

Сөйлеу және диалогтық сөйлеуге байланысты сабақтарда Siri-мен диалог құруға және қолдауға болатындығы белгілі болды, бірақ тек ағылшын тілін үйренудің бастапқы кезеңдерінде. Бұл дауыстық көмекші күрделі сұрақтарға жауап бермейді, бірақ смартфон экранында сілтемелер тізімін береді. Бір жағынан, мұғалім бұл әдісті бастауыш мектепте ағылшын тілін оқытуда ұтымды пайдалануға болады, бірақ сонымен бірге барлық оқушыларда смартфондарында Siri жоқ екенін айтады.

Дауыстық көмекші Алисамен ағылшын тілінде диалог жасау тиімді болып саналады. Дауыстық көмекші Алиса компьютерге немесе смартфонға қосымша ретінде орнатылады. Қосымшаның жұмыс тілдерінің ішінде-ағылшын және орыс тілдері бар. Көмекші тек интернет қосылымымен жұмыс істейді. Көмекші Алиса-бұл жасанды интеллект. Siri-ден айырмашылығы, Алисамен сөйлесуді, оның ішінде ағылшын тілінде де үйретуге болады.

Компьютерлерді қолданудың барлық жағымды жақтарын ескере отырып, мұғалімнің сабағында ешқандай жаңа ақпараттық технологиялар алмастыра алмайтындығын атап өткім келеді. Тек мұғалім эмоцияларды оятып, баланың жанына қарай алады.

Мұғалім сабақтағы негізгі және жетекші тұлға болып қала береді, ал компьютерлік технологияларды қолдану оқу процесін ұйымдастырудың тиімді әдістерінің бірі ретінде қарастырылуы керек және оны дұрыс, ақылға қонымды және шығармашылық тұрғыдан қолдана отырып, жетілдірілген кезеңде шет тілін оқытудың пайдалы және қажетті құралы бола алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е.С. Полат. – М. : Академия, 2000 – С. 43-45.

2. Сысоев П.В. Внедрение новых учебных Интернет-материалов в обучение иностранному языку (на материале английского языка и страноведения США) / П.В. Сысоев, М.Н. Евстигнеев // Интернет-журнал "Эйдос". – 2008. – 1 февраля. <http://www.eidos.ru/journal/2008/0201-8.htm>

3. Нестерова Н.В. Информационные технологии в обучении английскому языку / Н.В. Нестерова // Иностранный язык в школе. – 2005. – № 8. – С. 102-103.

4. Кудрявцева Л.В. Использование телекоммуникационных проектов для формирования иноязычной социокультурной компетенции у учащихся старших классов (на примере США и России) / Л.В. Кудрявцева // Иностранный язык в школе. – 2007. – № 4. – С. 49-53.

ИНТЕГРИРОВАННЫЙ УРОК КАК ОДНА ИЗ АКТИВНЫХ ФОРМ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГОВ

Адырбекова Ж. Т.

учитель русского языка и литературы КГУ «СОШ №27»
г. Семей, Казахстан

Байгалиева Ж. К.

учитель информатики КГУ «СОШ №27» г. Семей, Казахстан

Андатпа: Кіріктірілген сабақтарды өткізу- бұл мұғалімнің түрлі қырларын ашу негіздерінің бірі және мұғалімдердің кәсіби даму жүйесіндегі қызықты тәсіл. Интеграция өзін-өзі жүзеге асыруға, өзін-өзі көрсетуге, мұғалімнің шығармашылық әлеуетін дамытуға мүмкіндік береді, оқушылардың қабілеттерін ашуға ықпал етеді. Кіріктірілген сабақтарды әзірлеу және өткізу процесі мұғалімнің негізгі құзыреттіліктерін жетілдіруге ықпал етеді, оқытушылардың заманауи озық оқыту технологияларын енгізу мен талдаудағы кәсібилігін арттырады.

Аннотация: Проведение интегрированных уроков - это одна из основ раскрытия многогранности педагога и интересный подход в системе профессионального развития педагогов. Интеграция дает возможность для самореализации, самовыражения, развития творческого потенциала учителя, способствует раскрытию способностей его учеников. Процесс разработки и проведения интегрированных уроков способствует совершенствованию ключевых компетенций учителя, повышает профессионализм преподавателей во внедрении и анализе современных передовых технологий обучения.

Abstract: Conducting integrated lessons is one of the foundations for revealing the versatility of a teacher and an interesting approach in the system of professional development of teachers. Integration provides an opportunity for self-realization, self-expression, development of the creative potential of the teacher, contributes to the disclosure of the abilities of his students. The process of developing and conducting integrated lessons contributes to the improvement of the teacher's key competencies, increases the professionalism of teachers in the implementation and analysis of modern advanced learning technologies.

Термин «интегрированный урок» появился в педагогике сравнительно недавно. Идея проведения интегрированных уроков возникла из сопричастности некоторых школьных дисциплин. Программа обновленного содержания образования в РК предполагает горизонтальное и вертикальное планирование по каждой предметной области, что позволяет интегрировать учебные дисциплины. Интегрированные уроки уже широко используются педагогами и связывают на первый взгляд несовместимые предметы.

Интеграция - средство интенсификации урока, высокая форма воплощения межпредметных связей на качественно новой ступени. Межпредметные связи можно успешно использовать для дополнения, подтверждения или восполнения знаний учащихся в различных предметах.

Для организации работы на интегрированном уроке необходимо сформировать у школьников такие умения как:

- поисковая работа с информацией, направляемой учителем;
- выполнение элементарных исследовательских работ;
- применение построенных моделей для решения целого класса задач.

Особенности структуры интегрированных уроков:

- предельная четкость, сжатость учебного материала;

- логической взаимообусловленность материала интегрируемых предметов на каждом этапе урока;
- большая информативная ёмкость учебного материала. [1, 113].

При планировании и организации таких уроков учителю важно учитывать следующие условия:

1. В интегрированном уроке объединяются блоки знаний двух-трех различных предметов, поэтому важно правильно определить главную цель урока.
2. При планировании требуется тщательное определение оптимальной нагрузки различными видами деятельности учащихся на уроке.
3. При проведении интегрированного урока требуется тщательная координация действий. В форме интегрированных уроков целесообразно проводить обобщающие уроки, на которых будут раскрыты проблемы, наиболее важные для двух или нескольких предметов.

В интегрированном уроке из нескольких предметов один является ведущим.[1,114].

Интегрированные уроки расширяют сферу деятельности участников учебного процесса, а также создают новые условия для самореализации личности педагога. Урок, проводимый двумя и более учителями, создаёт качественно новую психологическую атмосферу в классе, непривычную для любого из участников процесса, где только, при условии, что каждый является активным субъектом совместной деятельности, возможно достижение конечной цели работы. Участники таких уроков не только получают и совершенствуют знания и умения, но и формируют такие умения делового общения как: терпимость, толерантность, самопознание, что особенно важно для учителей.

Интегрированный урок рождает неординарные условия овладения предметом и вместе с тем требует новых видов коммуникации. Интеграция в рамках урока требует от каждого субъекта очень быстрого переключения и адаптации.

На таком уроке авторитарность при общении с обучающимися переходит в форму сотрудничества групп. Не раз было экспериментально доказано, что групповая работа является наиболее прогрессивным видом формирования коммуникативной компетентности. .[1,115].

Решение проблемы, выдвинутой одним учебным предметом, позволяет обсуждать его в рамках другого учебного предмета с меньшим психологическим напряжением и неуверенностью в неправильности ответа. Такой приём позволяет учащимся раскрыться и создаёт новый опыт общения.

Когда возможна интеграция предметов?

Она предполагает выполнение трёх условий:

- объекты исследования должны совпадать или быть достаточно близкими;
- в интегрированных учебных предметах используются одинаковые, близкие методы исследования;
- интегрируемые учебные предметы строятся на общих закономерностях и теоретических концепциях.

Целью интегрированных уроков является не столько усвоение определённых знаний, сколько развитие различных видов мышления и творческой активности обучающихся. Для этого нужно использовать содержание нескольких учебных предметов, искать и применять сведения и информацию из различных областей науки, культуры, искусства, обращаясь к явлениям и событиям окружающей действительности. При подготовке к интегрированному уроку учителями-

предметниками рассматриваются разные сценарии структуры и содержания урока, интерпретации учебного материала с учётом целей обучения интегрируемого предмета, т.е. всесторонне развивается и совершенствуется профессиональная компетентность педагога.

Одна из задач обучения в школе – это формирование способности обучающегося устанавливать не только внутренние связи и связи между близкими науками, но и видеть взаимозависимости между далёкими естественными гуманитарными знаниями. Важную роль в процессе обучения школьников играет такая дисциплина, как информатика. Она все глубже проникает в повседневную жизнь. ИКТ компетенция стала особенно актуальной в период дистанционного обучения как для педагогов, так и для обучающихся. Информатика, бесспорно, стала современной основой для большинства школьных дисциплин. Необходимо понять принципы строения современной техники, научиться эффективно использовать ее, воспринимать и интерпретировать разнообразную информацию. Освоение языка точных наук способствует логичному и лаконичному высказыванию мыслей. Поэтому интеграция предметов с информатикой вполне естественна.

В условиях современного обучения проведение интегрированного урока становится ещё более эффективным и плодотворным. Содержательный интегрированный урок в 7 классе с казахским языком обучения был реализован при помощи образовательных платформ. Ведущий предмет – русский язык и литература, интеграция с информатикой.

Тема урока русского языка и литературы: Времена года в творчестве Абая.

В соответствии с интегрированием цели обучения на данном уроке по таким видам речевой деятельности как чтение и письмо:

- Ч1 7.3.1.1-понимать главную и второстепенную информацию сплошных и несплошных текстов, связывая информацию с общеизвестными, повседневными знаниями.
- ПЗ 7.4.3.1-представлять информацию в виде иллюстраций, сюжетных рисунков, комиксов, с использованием ИКТ.

Информатика сабагының тақырыбы: Мәтіндік процессордағы кестелер.

Tables in a word processor.

Оқу мақсаты: 7.2.2.1-мәтіндік процессорда кесте элементтерін пішімдеу.

Лексика және терминология: Кесте-table, ұяшық-cell, жол-row, баған-column, кесте құру-create a table, бағандар мен жолдарды қосу-add columns and rows, бағандар мен жолдарды жою-delete columns and rows, ұяшықтарды біріктіру- merge cells.

На уроке информатики используется частичное погружение в обучение предметам ЕМЦ на английском языке.

Основные моменты интеграции были запланированы в середине урока. Мотивационный этап и предтекстовая работа (Стратегия «Аллитерация») вызвали хороший интерес школьников к дальнейшей деятельности. Интересная презентация с использованием регионального компонента (библиотека, музей Абая), двусторонний диалог, обсуждение эпиграфа (**"Сущность человека составляют любовь, справедливость и душевность". А. Кунанбаев**) в развивающейся беседе с обучающимися задали положительный эмоциональный тон и оптимальный темп урока.

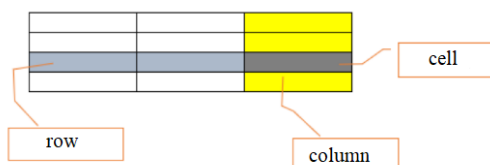
Деятельностный этап урока предполагал активное взаимодействие обучающихся.

Русский язык. Работа с текстом. Стратегия «Комментированное письмо».

Задание: прочитайте отрывки из произведений Абая «Осень», «Зима». Сопоставьте образы двух времён года, изображённых в стихотворениях Абая. Прокомментируйте.

Информатика. Мәтіндік процессордағы кестелер. Кесте құру және ұяшықтарды біріктіру әдістерімен таныстыру.

Кесте дегеніміз не? What is a table?

Кесте-Table: a collection of columns and rows.

Ұяшық-Cell: a single data element in a table.

Баған-Column: a vertical set of cells.

Жол-Row: a horizontal set of cells.

Кесте құру және ұяшықтарды біріктіру әдістерімен

таныстыру.

Activity.

1. Жаңа кесте құру: жол саны – 3, баған саны – 3. Creat a table: rows – 3, column – 3.
2. 1-ші жолдың 1-ші және 2-ші ұяшықтарын біріктіру. Merge cells 1 and 2 in row 1.
3. 3-ші бағанның 1-ші және 2-ші ұяшықтарын біріктіру. Merge cells 1 and 2 in column 3.
4. Кестені толтыру. Fill the table.

Характеристика времён года (пример из текста)		Ваш комментарий
Осень	Зима	

Русский язык. Послетекстовая работа. Стратегия «Визуализация». Нарисовать иллюстрацию к стихотворению Абая.

Информатика: Activity.

5. Кестеге жол қосу. Add row.
6. Фигураларды қолданып, ұяшықтардың ішінде Абай өлеңдеріне иллюстрация салындар. Using the shapes, draw illustrations for Abai's poems and place them in the cells.

Ожидания оправдались. Деятельность семиклассников, направленная на результат, была успешной. После изучающего чтения стихотворений Абая «Осень» и «Зима» учащиеся попробовали сопоставить образы двух времён года, и на основе анализа и личных впечатлений прокомментировали выбранный ими отрывок. Не составляла трудности и создание таблицы, так как тема и задания информатики детям знакомы. По комментариям видно, что обучающиеся не только сравнивают текст, но и находят в нём средства художественной выразительности. Иллюстрации тоже передают содержание и элементы текста.

Характеристика времён года		Мой комментарий
Осень	Зима	
Осень в дождях и туманах ползет	В белой шубе, весь от снега седой	Описывает изменения в природе
А деревья, иссохшие, как старики,	Злится он, словно бешеный старый верблюд.	Абай использует сравнение в описании времен года
		

Характеристика времён года		Мой комментарий
Осень	Зима	
Безлистые руки ветвей	Белый дед	Думаем, что это метафора и эпитет
Нет уж больше травы на просторе	От дыхания его — стужа, снег и буря.	Ясно представляется поздняя осень и зимний мороз
		

На заключительном этапе урока через рефлексию «Оратор» учащиеся предложили продолжить такие виды работ и вид урока. Домашнее задание тоже связано с использованием ИКТ: выберите одну из тем проекта «Времена года в творчестве Абая», подготовьте его и защитите в виде презентации или буклета (в работах должны быть таблицы). Стихотворение «Весна». Стихотворение «Лето»

Дополнительная информация по уроку.

- Дифференциация. Поддержка учителя в течение всего урока. Для менее способных учащихся планируется задание, выполнение которого основано на базовых знаниях обучающихся. Более способные учащиеся при выполнении задания проявляют высокие мыслительные навыки, находят оптимальные варианты решения поставленных задач. Дифференциация внутренняя и внешняя.
- Оценивание. Взаимооценивание, самооценивание по различным техникам формативного оценивания. Формативное оценивание по критериям. Обратная связь учителя.
- Межпредметные связи с казахским, английским языками (частичное погружение) через реализацию программы трехязычия. Межпредметная связь с казахской литературой.
- Соблюдение техники безопасности, проведение физминутки (музыкальная пауза « Көзімнің қарасы»), установление благоприятной психологической атмосферы.
- Использование презентации, аудиозаписей.
- Использование регионального компонента.
- Связь с жизнью – 175-летие Абая Кунанбаева.
- Связи с ценностями. Развитие общечеловеческих и коммуникативных навыков в рамках национальной идеи «Мәңгілік ел».

Процесс разработки урока, проводимого двумя и более учителями — это ещё и поиск ключевых компетенций, смежных для нескольких дисциплин и их развитие в рамках развития личности педагога. Конструирование интегрированных уроков повышает профессионализм преподавателей во внедрении и анализе современных передовых технологий.

Одновременное изучение двух и более предметов предполагает выполнение заданий с решением нескольких задач, это развивает многогранность мышления педагогов. Более сложная сущность заданий интегрированного урока позволяет корректировать действия участников процесса. У педагогов совершенствуются умения и навыки самоанализа, рефлексии после проведенного урока, и само главное: дальнейшее планирование с учётом недостатков после обсуждения совместной деятельности с коллегами. Взаимодействие учителей разных дисциплин - лучшее условие для более адекватного и самокритичного анализа их педагогической

деятельности. Такой подход ставит приоритетом не то, что каждый участник учебного процесса должен делать, а как. И, самое главное, это – понимание целесообразности предлагаемых действий. Так как любой урок предполагает оценку работы учителя, его задача - более разносторонне раскрыть видение или решение проблемы. Межпредметная связь на уроке позволяет не только на качественно новом уровне реализовать задачи обучения, но также формируется фундамент у всех участников образовательного процесса для комплексного видения, подхода и решения задач. Поэтому мы считаем, что проведение интегрированных уроков - это одна из основ раскрытия многогранности педагога и интересный подход в системе профессионального развития педагогов.

Список использованных источников

1. Криволапова, Е. В. Интегрированный урок как одна из форм нестандартного урока / Инновационные педагогические технологии : материалы II Междунар. науч. конф. (г. Казань, май 2015 г.). — Казань : Бук, 2015. — С. 113-115.
2. <https://multiurok.ru/files/integrirovannyi-urok-metodika-podgotovki-i-provede.html>
3. <https://znanio.ru/media/statya-integrirovannyj-urok-suschnost-planirovanie-analiz>

ОРТА БІЛІМ БЕРУДЕГІ ВИЗУАЛИЗАЦИЯ: «АДАМ БИОЛОГИЯСЫ» АТТЫ КІТАПТЫҢ БИОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕГІ ТИІМДІЛІГІ

Айдарова А.Б.

Педагогика ғылымдарының магистрі, педагог-зерттеуші,
биология пәні мұғалімі, «№178 мамандандырылған лицей» КММ
Алматы қ., Қазақстан

Аңдатпа: Бұл мақалада «Адам биологиясы: Адам анатомиясы, физиологиясы және гигиенасы» кітабын орта білім беретін мектептегі биология пәнінде пайдаланудың тиімділігі сипатталады. Кітаптағы ақпарат визуализация құралдары (иллюстрациялар, тірек-сызбалар мен кестелер) түрінде ұсынылған. Визуализация құралдары логикалық байланыстар негізінде оқушының түсінуі мен ұзақ уақыт есте сақтауына көмектеседі. Уақыт үнемділігі мен нақты оқу процесін құру үшін тиімді.

Аннотация: В этой статье описывается эффективность использования книги «Биология человека: Анатомия, физиология и гигиена человека» в биологии средней школы. Информация в книге представлена в виде визуальных средств, таких как иллюстрации, схемы и таблицы. Использование визуальных инструментов помогает учащимся лучше понимать информацию и легче запоминать ее на основе логических связей. Это также эффективно с точки зрения экономии времени и создания более реалистичного учебного процесса.

Abstract: This article describes the effectiveness of using the book "Human Biology: Human Anatomy, Physiology, and Hygiene" in high school biology. The information in the book is presented using visualization tools such as illustrations, diagrams, and tables. These visual aids assist students in comprehending and retaining information through logical connections. The utilization of these tools is effective for time-saving purposes and facilitating a realistic learning process.

Орта білім беруде ақпаратты визуализациялау құралдарын пайдалану сабақтың әлеуетін арттыру үшін қолданылатын құралдардың бірі болып табылады. Пән

мұғалімі сабақтарда мүмкіндігінше ұсынылатын ақпаратты, зерттелетін материалды визуализациялау құралдарымен қолдануға, оларды өз бетінше жасауға, сондай-ақ заманауи визуализация құралдарын шебер қолдануға тырысуы керек. Визуализация құралдарын қолдану құзыреттілікті қалыптастыруға, оқушының функционалдық сауаттылығын дамытуға көмектеседі. Себебі қазіргі уақытта ақпарат ауқымы өте жоғары және бүгінгі білім алушы қажетті білім базасына ие болып қана қоймай, сонымен қатар ақпараттың үлкен ағымында маңызды ақпаратты тез таңдай білуі керек. Ақпаратты ажыратып, талдау, құрылымдау, тез шешім қабылдау қабілеті өте маңызды жауапкершілік, яғни сыни тұрғыдан ойлау. Қазіргі оқушыны сыни тұрғыдан ойлауға үйрету және ынталандыру қажет. Биология сабақтарында визуализация құралдарын қолдану қазіргі заманымыздың талабына сәйкес сыни ойлаудың дамуына ықпал ететіні сөзсіз. «Визуализация» термині латынша «visualis» - «көрнекі» деген мағына білдіреді. «Визуализация - деректерді түсінудің максималды ыңғайлылығы үшін кескін түрінде ұсыну процесі; кез-келген елестететін объектіге, процеске, субъектіге және т.б. көрінетін пішін беру». Барлық деректерді визуализациялауға болады. Негізінде, визуализация - технология. Кез-келген басқа технология сияқты, визуализация белгілі бір мақсатқа ие, басқа салалардан алынған тұжырымдамаларды, әдістер мен құралдарды қолданады: карта дизайны принциптері (картография), графикадағы деректерді белгілеу принциптері (статистика), композиция, макет, бояу ережелері (графикалық дизайн), жазу стилі (журналистика), бағдарламалық жасақтама (информатика, бағдарламалау) [1].

«Визуализация көрінбейтінді көруге мүмкіндік беретін әдісті қамтиды. Визуализация ғылыми ашылу процесін байытады және оқушылардың терең және күтпеген түсініктерін ынталандырады. Көптеген салаларда ол ғалымдардың ғылымды қалай жасайтынын түбегейлі өзгертеді» [2].

Биология пәнінде иллюстрацияларды, кестелерді, әртүрлі тірек-схемалар және т.б. визуализация құралдарын қолдану оқушылардың мотивациясын арттыруға, әлдеқайда көп ақпаратты игеруге, сыни ойлауды дамытуға мүмкіндік береді. Оқу процесінде инфографика мен бейнелеу құралдарын қолдану материалды игеру коэффициентін, пән бойынша оқу үлгерімінің сапасын арттырады. Сабақта жүйелі түрде қолданылатын тиімді әзірленген визуализация әдістері оқытушылардың тұрақты білімін, дағдыларын қалыптастырады.

Оқу ақпаратын визуализациялаудың негізі адам миының визуалды бейнелермен және визуалды жүйенің ерекшеліктерімен тиімді жұмыс істеу қабілеттілігін пайдалану болып табылады. Бүгінгі таңда визуализация құралдарын қолданбай, мектепте жаратылыстану пәндерін оқытудың жоғары тиімділігіне қол жеткізу мүмкін емес. Шынында да, визуалды құралдарды қолданған кезде оқу процесі әр түрлі және қызықты болады, әсіресе танымдық, күрделі және қиын заңдылықтарды түсіну және игеру жеңілдейді. Ойлау, қиял, байқау логикасы дамиды, зерттелетін материалға деген қызығушылық артады, оқушылардың танымдық белсенділігі белсендіріледі, сыни ойлау дамиды.

Сабақтарда оқу материалын визуализациялауды қолдану алынған ақпаратты игерудің сапасы мен көлемін арттырудың ең тиімді әдістерінің бірі болып табылады. Қазіргі әлемдегі бұл технология білім беруде сөзсіз мәнге ие және уақыт талаптарына сәйкес келеді. Оқыту процесі әдетте ақпаратты ұсынуға негізделген, сондықтан графикалық кескінді пайдалану арқылы оқу материалын ұсыну оқытуда өте тиімді. Сабақта ақпаратты визуализациялау принципі педагогикадағы ең маңыздылардың бірі болып табылады. Визуализация құралдарын қолдану - әртүрлі кестелер, сызбалар

мен схемалар оқытылатын материалды тез есте сақтауға және игеруге әсер етеді. Заманауи технологиялардың қарқынды дамуы сәйкесінше ақпаратты графикалық түрде ұсынудың орын алған әдістеріне әсер етеді.

Пән бойынша ақпаратты визуализациялау кезінде төмендегідей принциптерді ұстану қажет [3, 4]:

1. Пән бойынша ақпаратты визуализациялаудың негізгі міндеті: кез-келген мәтінді оқушыға түсінікті түрде жариялау, сондықтан барлық ұсынылған ақпаратты қысқаша беру керек. Қосымша ақпаратты шамадан тыс пайдаланудың қажеті жоқ. Ақпаратты көрнекі түрде ұсынудағы қысқалық оқу ақпаратын айқынырақ, толық және тиімді түсінуге және қабылдауға ықпал етеді.

2. Оқушылары мәтіндік ақпаратқа қарағанда графикалық ақпаратты үлкен қызығушылықпен қабылдайды. Оқушылар үшін мәтіндік ақпаратты қабылдау қиындық туғызады. Мүмкіндігінше сөздерді пиктограммалармен немесе таңбалармен ауыстыру керек. Әр түрлі геометриялық фигураларды, графиктерді, диаграммаларды, карталарды және басқа бейнелеу құралдарын қолдану қажет, бірақ әр түрлі құралдарды қолдану орынды болуы керек.

3. Бейнелеу кезіндегі ақпарат дәл және нақты ұйымдастырылуы керек. Оқу ақпаратын визуализациялау кезінде нақты қателіктерді болдырмау үшін ақпараттың объективтілігіне және өңделетін деректердің шындыққа сәйкес келетініне көз жеткізіп, әртүрлі дереккөздерді оқу әдебиеттерін салыстыру қажет. Ақпаратты өңдеу және ұсыну алдында мұғалімнің қарастырылып отырған тақырып бойынша алдын ала білімі болуы керек. Ақпаратты контексттік және визуалды түрде ұйымдастыру керек, өйткені ақпаратты ұйымдастыру оқу ақпаратын визуализациялаудағы маңызды нүктелердің бірі болып табылады. Пайдаланылған мәтін жақсы оқылуы керек және фонмен және басқа ұсынылған нысандармен біріктірілмеуі керек. Ауызша ақпарат пен сандық деректердің көрнекі бейнелерін оңтайлы пайдалану қажет. Графика мәтіндік ақпаратпен біріктірілуі керек.

4. Оқу ақпаратын визуализациялау кезінде сабақтың тақырыбына сәйкес келетін стиль мен көріністі таңдау қажет. Ғылыми стильді, қанық дизайнды сақтау керек.

5. Көрнекі элементтер мен жалпы ақпараттың ақылға қонымды мөлшерін пайдалану керек. Тым көп графикалық бөлшектер ақпаратты көлемді және түсінуді қиындатады. Визуалдың күрделілігі пен дизайнын таңдауда оқушылардың жас және жеке ерекшеліктерін ескеру керек.

6. Ақпаратты тікелей визуализацияламас бұрын арнайы әдебиеттерді оқып, қажетті бағдарламалық жасақтаманы таңдап, ақпаратты визуализациялау қажет болатын бағдарламаның ортасымен танысу керек.

7. Барлық көрнекі ақпарат логикалық және құрылымды түрде ұсынылуы керек.

Оқу ақпаратын визуализациялау құралдарының түрлері: мультимедиялық құралдар (бейнероликтер, презентациялар, флипчарттар, виртуалды экскурсиялар, интерактивті карталар); графикалық ұйымдастырушылар (суреттер, схемалар, кластерлер, кестелер, Венн диаграммасы, скрабинг фишбоун, синквейн, инсерт, таймлайн және т.б); әртүрлі деректерді визуализациялау құралдары (график, фотоколлаж, диаграммалар,). Салыстырмалы түрде дәстүрлі оқыту жүйесіне қарағанда жаңартылған оқу жүйесінде инфографика сабақтарда жиі қолданыла бастады. Функционалдық сауаттылықты дамытуға байланысты қызығушылықты арттырды. В.В.Лаптевтің сөзімен айтқанда: «Коммуникативті дизайн саласы ақпараттың сандық мәліметтер мен білімнің графикалық көрінісіне негізделген [5].

Заманауи сабақ пәндік, педагогикалық және технологиялық білімді ұштастырғанда ғана нәтижелі болады, сонымен қатар оқушының зерттелетін материалды тиімді игеруіне тікелей ықпал етеді. Сабақта оқушыларға ақпаратты визуализациялау құралдары арқылы бергенде ақпарат түсінікті және кез-келген оқушыға қол жетімді. Дэвид Сиббет бұл тұжырымды былай береді: «Визуализация тілі барлық басқа тілдер сияқты пайда болды және оны адамдар өздері жасап, сөйлей бастады» [6].

«Мұғалім әртүрлі заманауи визуалды құралдар мен оқыту технологияларын қолдана отырып, балалардың ойлау икемділігі мен ұтқырлығын мақсатты және жүйелі түрде дамытады, іздеу белсенділігін табанды түрде ынталандырады; балаларды ойлауға, проблемаларға икемді қарауға, ойлауға, өздері қорытынды жасауға, жаңаларын табуға үйретеді. Оқушылар жаңа тақырып туралы белгілі бір түсініктерге ие болуы мүмкін, қызығушылығы да болуы мүмкін, бірақ бұл әдетте ескерілмейді. Бұл жағдайда жаңа материалды зерттеу таза парак сияқты жүреді» дейді С.И.Заир-Бек. [7].

Биология сабақтарында ақпаратты визуализациялау құралдарын пайдалану сабақтың әлеуетін арттыру үшін қолданылатын құралдардың бірі болып табылады. Бүгінгі таңда орта мектептің оқыту жүйесі спиральды оқуға көшкені белгілі. Сәйкесінше биология пәні 7 сыныптан 11 сыныпқа дейін қарапайымнан күрделіге сай жүргізіледі. Бөлімдер мен тақырыптар бір, алайда ақпарат көлемі әртүрлі. Биология мұғалімі сабақтарда мүмкіндігінше зерттелетін материалды визуализациялау құралдарымен қолдануға, оларды өз бетінше жасауға, сондай-ақ заманауи визуализация құралдарын шебер қолдануға тырысуы керек.

Орта білім беретін мектептегі биология сабағында визуализация құралы ретінде «Адам биологиясы: Адам анатомиясы, физиологиясы және гигиенасы» кітабын пайдалану тиімділігі жоғары. Себебі, «Адам биологиясы» кітабы 7-11 сыныпқа арналған күнтізбелік-тақырыптық жоспар бойынша төмендегідей бөлімдер мен тақырыптарды қамтыйды және оқу мақсатына жетуге көмектеседі. Төмендегі кестеде мысал ретінде үш бөлім және тақырыптары мен оқу мақсаттары көрсетілген.

Бөлім	Тақырып	Оқу мақсаты
Жасушалық биология	Жасуша, ұлпа, мүше, мүшелер жүйесі түсініктері. Өсімдіктер және жануарлар жасушаларын салыстыру. Жарық микроскобынан көрінетін жасуша құрылымдары: плазмалық мембрана, цитоплазма, ядро, эндоплазмалық тор, жасуша орталығы, рибосомалар, Гольджи аппараты мен лизосомалар, митохондрия, пластидтер, қозғалыс органоидтары, жасушаның қосындылары. Құрылыстары және атқаратын қызметтері. Өсімдік ұлпаларының әртүрлілігі: түзуші, жабын, негізгі, өткізгіш, механикалық, бөліп шығарушы ұлпа. Жануар ұлпаларының әртүрлілігі: эпителий, дәнекер, бұлшықет, жүйке.	7.4.2.1 - «жасуша», «ұлпа», «мүше», «мүшелер жүйесі» ұғымдарды түсіндіру; 7.4.2.2 - өсімдіктер және жануарлар жасушаларын ажырату; 8.4.2.2 эукариот және прокариот жасушалардың құрылысын салыстыру; 8.4.2.1 өсімдік пен жануар ұлпаларын жіктеу; 9.4.2.1 - өсімдік және жануар жасушаларының негізгі бөліктерінің құрылысы мен қызметтерін түсіндіру; 10.4.2.1 - электронды микроскоп арқылы көрінетін жасуша органоидтерінің

		құрылысы мен қызметтерінің ерекшеліктерін түсіндіру; 10.4.2.3 - прокариот және эукариот жасушаларының құрылым ерекшеліктері мен қызметтерін салыстыру
Тыныс алу	Альвеола мен қан арасындағы газ алмасу. Өкпедегі қанның оттекке қанығуы. Ұлпа мен қан арасындағы газ алмасу. Қанның көмірқышқыл газына қанығуы, жасушаның оттекке қанығуы. Тыныс алу және тыныс шығару механизмі. Кеуде қуысының құрылысы. Тыныс алуға және тыныс шығаруға қатысатын бұлшықеттер. Тыныс алу және тыныс шығарудағы көкеттің маңызы. Ауа жүретін жолдардағы қысымның өзгеруі. Тыныс алудың минуттық көлемі. Әр түрлі жастағы, физикалық дамыған, ер және әйел адамдардың өкпесінің тіршілік сыйымдылығы. Тынысалу қозғалыстарының жиілігі. Шылым шегудің өкпенің тіршілік сыйымдылығына әсері. Тынысалу мүшелері. Адамның тынысалу жолдарының құрылысы мен газалмасу мүшелері. Тыныс алу мүшелерінің аурулары. Тыныс алу мүшелерінің ауруларының себептері мен алдын алу жолдары (өкпе обыры, астма, бронхит, туберкулез, тұмау).	7.1.4.5 - адамның тыныс алу мүшелерінің құрылыс ерекшеліктерін танып білу; 7.1.4.6 - тыныс алу мүшелерінің ауруларының себептері мен алдын алу жолдарын түсіндіру; 8.1.4.1 өкпе мен ұлпадағы газалмасу механизмдерін сипаттау; 8.1.4.2 тыныс алу және тыныс шығару механизмін түсіндіру; 8.1.4.3 өкпенің тіршілік сыйымдылығын анықтау және қалыпты жағдайдағы және дененің физикалық жүктемесі кезіндегі тыныс алудың минуттық көлемін анықтау
Биофизика	Тік жүруге байланысты адам қозғалуының биомеханикалық ерекшеліктері. Тік жүруге байланысты адамның қаңқа құрылысының ерекшеліктері. Тік жүруге байланысты бұлшықеттің маңызы. Тік жүру кезіндегі дененің ауырлық орталығы. Адам денесіндегі иіндер.	8.4.4.1 тік жүруге байланысты адам қозғалуының биомеханикалық ерекшеліктерін зерттеу

Жоғарыда көрсетілген бөлімнің ішінде мысал ретінде «Тыныс алу» бөліміне арналған визуализацияланған ақпараттар төменде берілген:

Тыныс алу

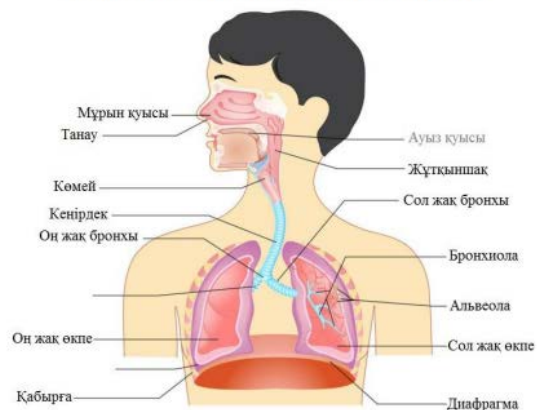
Тыныс алу – тыныс алу-бұл организм мен қоршаған орта арасындағы газ алмасуды және оттегінің қатысуымен биохимиялық реакциялардың күрделі тізбегін қамтитын физиологиялық процестердің жиынтығы.

{ 124 }

Тыныс алу жүйесі

Тыныс алу мүшелері – ағза мен қоршаған орта арасындағы газ алмасуға арналған арнайы мамандандырылған мүшелер.

Өкпеде 350 миллион альвеолалар бар, олардың беткі ауданы $100-150m^2$ тең.

Өкпе көпіршіктері (альвеолалар) қан капиллярларының тығыз торымен өрілген.

{ 127 }

Тыныс алу процесін жүзеге асыру

Сыртқы тыныс алу	Тыныс алу кезеңдері	Құрылымдар	Тыныс алу механизмі	
	I. Өкпенің вентилиациясы	Тыныс алу мүшелері, қабырғааралық бұлшықеттер, диафрагма	Қабырға аралық бұлшықеттер мен диафрагманың жиырылуымен өкпелер созылады – дем жұту, қабырға аралық бұлшықеттер мен диафрагма босансығанда, өкпе қысылады – дем шығару	
	II. Өкпенің тыныс алуы (өкпедегі газ алмасу)	Өкпенің альвеолалары мен капиллярлары	Кислород Веноздық қан CO_2 Альвеола Артериялық қан	Парциалды қысымның айырмашылығына байланысты газдар жоғары қысым аймағынан төменгі қысым аймағына таралады. Веноздық қан артериялық қанға айналады

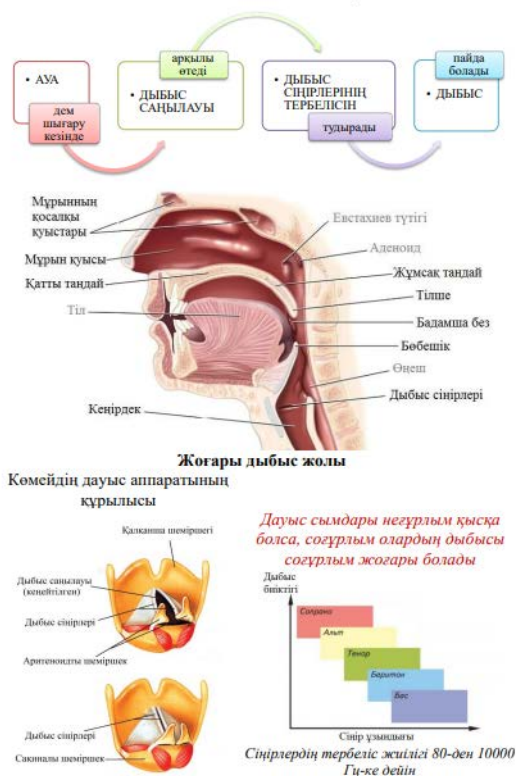
{ 125 }

Тыныс алу процесін жүзеге асыру

Тыныс алу кезеңдері	Құрылымдар	Тыныс алу механизмі
III. Газ тасымалдау	Қан айналым мүшелері	1. O_2 және CO_2 гемоглобинге қайтымды қосылуы түзіледі. $O_2 + \text{гемоглобин} = \text{оксигемоглобин}$ $CO_2 + \text{гемоглобин} = \text{карбоксигемоглобин}$ 2.75% CO_2 көмірқышқылының тұздары (Na және K бикарбонаты) түрінде қанмен беріледі.
Ішкі тыныс алу	IV. Ұлпалық тыныс алу (ұлпадағы газ алмасу)	 Газдардың диффузиясы қысым айырмашылығына байланысты жүзеге асады: O_2 қаннан ұлпа сұйықтығына, содан кейін жасушаларға түседі; CO_2 – дене жасушаларынан ұлпа сұйықтығына және қанға түседі. Артериялық қан веноздық қанға айналады
	V. Жасушалық тыныс алу	1. Аэробты (оттегі) тыныс алу: $C_6H_{12}O_6 + 6O_2 = 6CO_2 + 6H_2O + E$ (38 АТФ) <i>Энергия АТФ молекулаларында сақталады және тіршілік процестеріне жұмсалады, энергияның бір бөлігі жылу түрінде бөлінеді.</i> 2. Анаэробты (оттегісіз) тыныс алу: $C_6H_{12}O_6 = 6C_2H_5O_3 + E$ (2 АТФ) <i>Осы процестің арқасында біз қысқа уақыт ішінде O_2-сіз жасай аламыз.</i>

126

Дыбыстың қалыптасуы

128

Тыныс алу мүшелерінің құрылысы мен қызметі

I. АУА ЖОЛЫ

Мүше атауы	Құрылымдық ерекшелігі	Қызметі
МҰРЫН ҚУЫСЫ	Мұрынның бұралаң жолы. Шырышты қабық қан тамырларымен мол қамтамасыз етілген және көптеген шырышты бездері бар кірпікшелі эпителиймен жабылған. Иіс сезу рецепторлары бар. Мұрын қуысына ауа сүйектерінің синустары ашылады.	Иіс сезу. Жұтылған ауаны жылыту (немесе салқындату) және ылғалдандыру. Шанды ұстау және тазалау. Рефлекторлық түшкіру. Бактериялардың жойылуы
КӨМЕЙ	Шеміршек: қалқанша, бөбешік, аритеноид, сақиналы және т.б. Дыбыс саңылауларын құрайтын дыбыс сіндірлері аритеноид пен қалқанша шеміршектердің арасында созылған. Көмей қуысы шырышты қабықпен қапталған.	Дыбыстарды және сөйлеуді қалыптастыру. Шаңнан рецепторлардың тітіркенуіне рефлекторлық жөтел. Жұтыну кезінде бөбешік көмейдің кіреберісін жабады.
КЕҢІРДЕК ПЕН БРОНХЫ	Кеңірдек (трахея) – шеміршекті жартылай сақиналары бар 10-12 см түтік. Артқы қабырғасы серпімді, оңешпен шектеседі. Кеңірдектің төменгі бөлігі екі негізгі бронхқа (ауатымыр) тармақталады. Кеңірдек пен бронхтардың іші шырышты қабықпен қапталған.	Ауаның еркін өтуін қамтамасыз етеді.

129

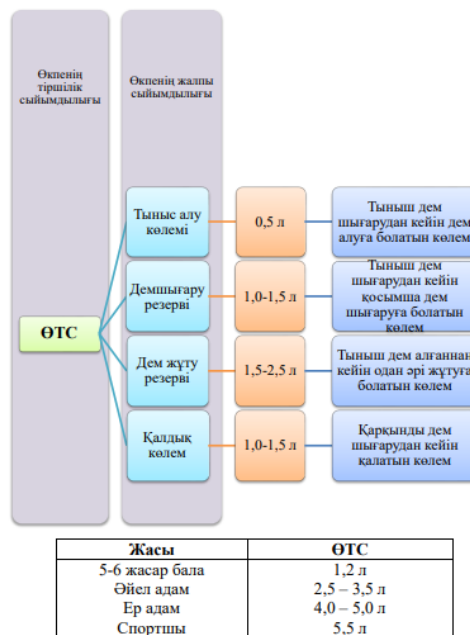
Тыныс алу мүшелерінің құрылысы мен қызметі

II. ӨКПЕ

Мүше атауы	Құрылымдық ерекшелігі	Қызметі
ӨКПЕ	Жұп мүше – оң және сол өкпе. Кіші бронхтар, бронхиолалар, өкпе көпіршіктері (альвеолалар). Альвеолалардың қабырғалары бір қабатты эпителийден құралған және капиллярлардың тығыз торымен өрілген.	Альвеоларлы-капиллярлық мембрана арқылы газ алмасу. Эпителий жасушалары альвеолалардың бір-біріне жабысуын болдырмайтын және өкпеге енген микроорганизмдерді бейтараптандыратын беттік белсенді затты – сурфактант шығарады.
ПЛЕВРА (сірқабық)	Сыртында әр өкпе екі дәнекер тінімен жабылған: өкпе плеврасы өкпеге, қабырғалық плевра кеуде қуысына іргелес. Плевраның екі қабатты арасында плевра сұйықтығымен толтырылған плевра қуысы бар.	Плевра қуысында теріс қысымның әсерінен тыныс алу кезінде өкпелер созылады. Плевра сұйықтығы тыныс алу үйкелісін азайтады.

Өкпенің тіршілік сыйымдылығы

Өкпенің тіршілік сыйымдылығы – ең терең тыныс алғаннан кейін адам дем шығара алатын ауаның ең үлкен мөлшері.

ӨТС өлшейтін құрал – **спирометр**.

{ 130 }

{ 131 }

Тыныс алудың қарқындылығы

Өкпенің желдету қарқындылығы байланысты

А. Тыныс алудың тереңдігі мен жиілігі

1. Нейро-гуморальды реттеуге байланысты
2. Атмосферадағы O_2 ішінара қысымға байланысты
3. Жасына және жынысына байланысты

ЖАСЫ	Тыныс алу қозғалысы 1 мин
Нәресте	40 – 50
2-5 жасар бала	25 – 30
Жасөспірім	18 – 20
Ересек адам	15 – 18

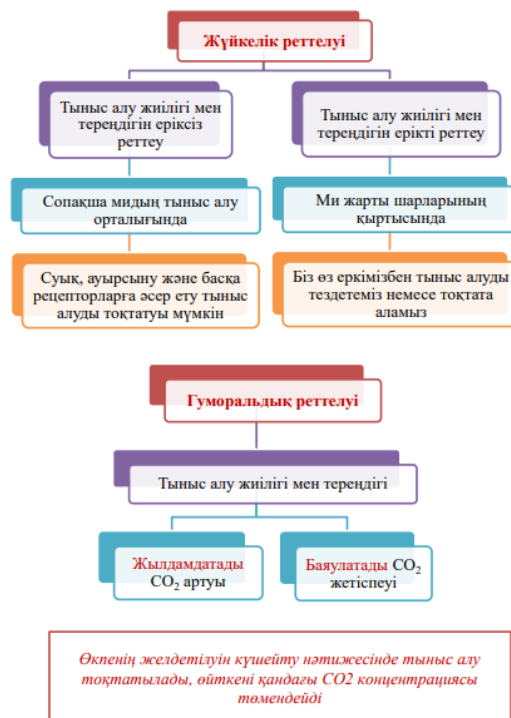
4. Физикалық жүктемеге байланысты
Бұлшықет жұмысының жоғарылауымен тыныс алудың тереңдігі мен жиілігі артады, ұйқыда ол азаяды.
5. Адамның физикалық күйіне байланысты
Жаттығатын адамдарда ӨТС артады; тыныс алу сирек және терең болады.

Б.

{ 132 }

Тыныс алудың реттелуі

{ 133 }

Тыныс алу экологиясы және гигиенасы

Қалыпты жағдайда деммен жұтылатын және дем шығаратын ауаның құрамы тұрақты

Ауа	Газдардың құрамы, %		
	Оттегі (O ₂)	Көмірқышқыл газы (CO ₂)	Азот (N ₂) және инертті газдар
Жұтылған	20.94	0.03	79.03
Шығарылған	16.30	4.00	79.70
Альвеоларлы	14.20	5.20	80.60

Тыныс алу жүйесіне теріс әсер ететін факторлар

Дұрыс тыныс алу шарттары

1. Мұрын арқылы терең, ырақты тыныс алу;
2. Тыныс алу кезінде өкпені толық жетілдету үшін кеуде қуысы мен диафрагма қалдану;
3. Тыныс алуды жеңілдету үшін тұрғанда және отырғанда дененің дұрыс орналасуын қадағалау;
4. Үй-жайды желдету;
5. Бөлмедегі ауа шаңды, тым құрғақ немесе тым ылғалды болмауы керек.

Тыныс алу жолдарының аурулары

{ 135 }

{ 136 }

Оқу процесінде ақпаратты визуализациялап пайдалану кезінде мыналарды есте сақтау қажет: Көрнекілікке шамадан тыс құмарлықпен деректерді визуализациялау білімді терең игеруге кедергі болады, дерексіз ойлаудың дамуына, жалпы заңдылықтардың мәнін түсінуге кедергі болады, сондықтан оқу процесінде визуализацияны шамадан тыс қолдануға болмайды, әйтпесе оқушының назарын аударып, оны басты нәрседен алшақтатады. Пайдаланылған визуализация әдістері мен құралдарының шамадан тыс көптігімен оқушыларды шамадан тыс жүктеуге болмайды, тек ақпаратты берудің көрнекілігі мен иллюстрациялық әдістерімен шектелмеуі керек [9, 10].

Визуализация – оқушылардың ойлау қабілетін дамыту, оқыту құралы. Алайда нәтижелі болу үшін басқа әдістермен біріктірілуі керек Бейнелеуді шамадан тыс пайдалану жеткіліксіз болғаннан гөрі зиянды. Деректерді визуалды түрде ұсынудың әртүрлі түрлерін қолдану керек, бірақ визуализацияның шамадан тыс мөлшерімен айналыспау керек: бұл оқушылардың назарын аударады және бастысы қабылдауға кедергі келтіреді. Визуализацияны тек иллюстрация үшін ғана емес, сонымен қатар тәуелсіз білім көзі немесе проблемалық жағдайларды жасау ретінде пайдалану керек. Деректерді визуализациялау оқушылардың тиімді іздеу және зерттеу жұмыстарын ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Көрнекі ақпаратты жасау үшін заманауи бейнелеу құралдарын ғылыми негізделген түрде қолдану керек, Оқытудың техникалық құралдарын, оларды қолдану әдістемесін жетік меңгеру керек. Көрнекі құралдарды қолдана отырып, оқушылардың назарын, байқағыштығын, ойлау мәдениетін, сындарлы шығармашылығын, қызығушылығын оқытуға тәрбиелеу қажет. Мұғалім ешқашан оқушыға өзіне түсініксіз нәрсені көрсетпеуі керек, сондықтан визуализацияның белгілі бір ақпараттық технологияларын қолданбас бұрын, оларды

мұқият дайындап, оқып шығу маңызды. Визуалды түрде ұсынылған ақпарат мұғалімнің сөздерімен үйлесуі керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Арнхейм, Р.Г. Искусство и визуальное восприятие (сокр. пер. с англ. В.Н. Самохина, общ. ред. и вст. ст. В.П. Шестакова). – Москва: Прогресс, 2000. – С. 48.
2. Азаров Ю.П., Ушинский К.Д., О. Свердлова. Педагогические идеи К.Д.Ушинского. – Москва: Педагогика, 1971. – 107 с.
3. Лаптев В.В. Инфографика: основные понятия и определения // Научно-технические ведомости Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. Гуманитарные и общественные науки. 2013. № 4 (184). С. 180–187.
4. Лаптев В.В. Информационный дизайн и визуализация данных // Дизайн. Теория и практика. 2014. № 15. С. 32–46.
5. Лаптев В.В. Изобразительная статистика. Введение в инфографику. – Москва: Эйдос, 2012. С. 7.
6. Дэвид Сиббет. Визуализируй это! Как использовать графику, стикеры и интеллект - карты для командной работы. - Лос-Анджелес: Альпина Диджитал, 2010. – С. 21.
7. Заир-Бек С.И. Развитие критического мышления на уроке. – Москва: Просвещение, 2011. – С. 6.
8. Айдарова А.Б. Адам биологиясы: Адам анатомиясы, физиологиясы және гигиенасы. – Алматы: ҚазҰУ баспасы, 2023. – 124-136 б.
9. Общая психология: учебник для студентов пед. институтов / под ред. А. В. Петровского. М.: Просвещение, 1986. 464 с.
10. Советов Б. Я., Цехановский В. В. Информационные технологии: учебник для бакалавров. 6-е изд. М.: Юрайт, 2013. 263 с.

АСПЕКТЫ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ПРОФИЛИЗАЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ, В ТОМ ЧИСЛЕ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ.

Алиева Э.М.

Ведущий эксперт центра психологии, воспитания и развития личности НАО
им И. Алтынсарина, г.Астана, Казахстан

Андатпа: Үздіксіз білім беру жүйесіне ақпараттық технологиялардың енгізілуі, кәсіп нарығының талаптарының өзгеруі мектеп түлектері мен жастардың тұлғалық бағыттылығын, олардың өмірде саналы түрде өзін-өзі анықтауын қалыптастыруда сапалы көзқарасты жаңғырту қажеттілігін ашып көрсетеді. және өз мүмкіндіктерін жүзеге асыру. Бұл білім беру жүйесін білім алушыларды, оның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды бейінділеуге психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетудің нысандары мен әдістерін ескеруге шақырады.

Аннотация: Внедрение информационных технологий в системе непрерывного образования, и изменения требований рынка профессий выявляет необходимость в условиях модернизации качественного подхода при формировании направленности личности выпускников школ и молодых людей, осознанного самоопределения их в жизни и реализации собственного потенциала. Это предлагает системе образования учитывать формы и методы психолого-педагогического сопровождения профилизации обучающихся, в том числе детей с особыми образовательными потребностями.

Abstract: The introduction of information technologies in the system of continuing education, and changes in the requirements of the profession market, reveals the need for

modernization of a qualitative approach in shaping the personality orientation of school graduates and young people, their conscious self-determination in life and the realization of their own potential. This invites the education system to take into account the forms and methods of psychological and pedagogical support for the profiling of students, including children with special educational needs.

В настоящее время образование призвано развить личностные качества, необходимые обучающемуся, в том числе ребенку с особыми образовательными потребностями и обществу для их включения в социально значимую деятельность. Однако, чтобы достичь такой цели в полной мере, традиционных методов недостаточно. Необходимо расширить современные подходы к внедрению инновационных методов образования, делая акцент на самостоятельности в усвоении знаний, умении применять эти знания на практике, свободном личностном развитии учащихся, а также способности находить выход из сложных ситуаций.

Долгие годы результаты образования определялись на основе знаний, умений и навыков, которыми овладевал ученик к моменту окончания школы. С развитием информационных технологий, внедрением системы непрерывного образования, изменением требований рынка профессий возникла необходимость в модернизации качественного подхода к целям и задачам развития и формирования направленности личности молодых людей, самоопределения в жизни и реализации собственного потенциала.

Профориентационная работа занимает важное место в деятельности школы, так как она связывает систему образования с экономической системой страны, потребностями учащихся, с их будущим. Для благополучия общества необходимо, чтобы каждый выпускник образовательного учреждения находил, возможно, более полное применение своим интересам, склонностям, не терял напрасно время, силы (да и средства) в поисках своего места в системе общественного производства, на котором мог бы принести наибольшую пользу и получить глубокое удовлетворение от своего труда.

Ведущей идеей усиления профессионального содержания при формировании личности, её самоидентификации выступает представление о самоопределении как о самостоятельном этапе социализации, во время которого школьники, в том числе дети с особыми образовательными потребностями, начинают осознавать необходимость поиска целей и смысла жизни, проявляет готовность к самостоятельной жизнедеятельности на основе соотнесения своих желаний, имеющихся качеств, возможностей и требований, предъявляемых к нему со стороны окружающих и общества.

Именно школьный этап жизни каждого ребенка, в том числе ребенка, имеющего различные особые образовательные потребности и возможности развития — самый благоприятный период для формирования навыков жизненного, в том числе профессионального, самоопределения. Именно образовательно развивающий период формирования представлений о своих предпочтениях и перспективах личностного развития является ценностно значимым периодом всей жизни человека, когда закладывается фундамент прочных личностных качеств и ценностей ребенка.

Профилизация образовательного процесса выступает ответом на современную мировоззренческую парадигму — компетентностный подход в образовании. Новая социокультурная ситуация требует от человека не просто сформированных знаний и умений, а ключевых (жизненных), личностных, профессиональных компетенций,

проявляющихся в способности и готовности продуктивно использовать приобретённые знания и умения в своей жизнедеятельности, в стремлении к постоянному совершенствованию этих компетенций, приобретению новых на основе рефлексии соответствия своей компетентности требованиям и вызовам окружающей действительности. [1]

При разработке модели психолого-педагогического сопровождения следует опираться на положения таких подходов к организации образования, как:

- компетентностно-деятельностный подход;
- аксиологический подход;
- развивающий подход;

Суть компетентностно-деятельностного подхода заключается в том, чтобы переориентировать содержание образования на формирование комплекса компетенций, а главное – на опыт практической деятельности, что позволит обучающемуся стать более успешным, мобильным и конкурентоспособным в современном обществе. Основополагающие принципы данного подхода в образовании учитывают:

- школа для жизни, для эффективной социальной адаптации учащегося в обществе, его индивидуального развития, формирования умения противостоять проблемам;
- овладение основными компетенциями, методами, приёмами познания и деятельности с учётом своих возможностей и способностей;
- оценивание позволяет учащемуся самостоятельно выбирать и анализировать свою образовательную деятельность, направленную на достижение высоких результатов в учебе и их постоянное улучшение;
- разнообразие и вариативность форм самостоятельной деятельности, познания и развития на основе личной мотивации;
- школа как открытая социальная система активно взаимодействует с общественностью, другими социальными институтами, творческими коллективами и др.;
- педагог сотрудничает с обучающимися, в том числе обеспечивая индивидуальный подход к детям, с ООП, на равных и помогает ему найти своё предназначение в обществе, развивая имеющиеся интересы и способности;
- эффективность образования оценивают обучающиеся, их родители, представители бизнеса, социум в целом с учётом развития современных технологий и рынка труда.

Главное понятие в аксиологии – это ценность. Ценности – нематериальны, передача их от старшего поколения младшему, от одного индивида другому происходит в процессе воспитания, в ходе совместной деятельности. Для того, чтобы сформировалась человечность, как высшее качество, необходимо чтобы человек принял ценности, и они закрепились. В повседневной жизни ценности служат ориентиром поведения, который формирует практические установки людей.

В основе аксиологического подхода – утверждение и суть ценности человеческой жизни, гуманного общения и созидательной деятельности, раскрывается через совокупность аксиологических принципов, в числе которых:

- философские идеи и точки зрения, присущие множеству культур и народов, имеют право на существование, но не выходят за рамки одной гуманистической системы ценностей;

- изучение и применение учений прошлого равнозначно духовным открытиям настоящего и будущего;

- признание уникальности и индивидуальности каждого человека, его постоянное самосовершенствование, практическое, а не словесное решение проблем.

В образовании этот подход представляет собой систему педагогических техник и методов, которые способствуют развитию у учащихся нравственных качеств, ценностного восприятия мира, понимая места ценностей в окружающей действительности, формированию стремления к непрерывному саморазвитию.

Усвоение знаний и умений, формирование навыков – это не конечная цель обучения, а лишь средство развития учащихся. Если обучение и воспитание выстроены правильно, они в любом случае развивают. Развивающий подход будет более эффективным, когда взаимодействие учителя с учащимися будет направлено на всестороннее развитие личности.

Развивающий подход в образовании включает в себя многообразие форм, способов, приёмов деятельности, направленных на духовно-нравственное развитие учащегося.

Результата от развивающего подхода можно ожидать тогда, когда педагог преподнесёт ценность в виде вопроса, ситуации, проблемы ориентированные на содержание обучения, его учебную и познавательную и мотивационную деятельность, определение причин трудных ситуаций и поиск приемлемого решения социальной жизни и в профессиональной реализации.

В настоящее время все большую актуальность приобретает вопрос становления гармонично-развитой, социально-ответственной, коммуникабельной и успешной личности выпускника, уверенно адаптирующейся к изменяющимся условиям современного мира. Подготовка обучающихся к обоснованному выбору будущей профессии представляется одной из важных задач для всех участников образовательной деятельности, как в процессе обучения и развития, так и воспитания и дальнейшей социализации. Профориентационная работа сегодня – неотъемлемая часть программы повышения качества образования.

Данный материал предназначен для обсуждения актуальных вопросов обеспечения качественного содержания психолого-педагогического сопровождения процесса профилизации обучающихся, в том числе детей с ООП, а также дальнейшего обеспечения в Казахстане единых организационных и методических условий эффективной профилизации личности и согласования профориентационного минимума.

Под профилизацией в современной педагогической литературе понимаются придание какого-либо характера, определённой производственной направленности чему-либо [2], овладение той или иной профессиональной деятельностью, связанной с изучаемой специальностью [3].

Необходимость начинать проводить профориентационную работу уже с начальной школы, все больше получает понимание, так как развивающие личность интересы начинают формироваться у детей с дошкольного или младшего школьного возраста. Их нужно развивать постепенно, и к моменту формирования самосознания, для осознанного представления интересных занятий, увлечений, способствующих развитию обучающегося, в том числе ребенка с ООП, у подростка уже будут заложены основные первичные представления о профессиональном выборе.

Вопрос выбора профессии становится актуальным для учеников старших выпускных классов, когда они должны определиться с поступлением в колледж или

высшее учебное заведение. Однако, многие из них сталкиваются с трудностями из-за недостаточного знания о ситуации на рынке труда, устаревших представлений педагогов и родителей о перспективных профессиях на будущее. Важно, чтобы педагоги и родители постоянно развивались профессионально и помогали ученикам выбрать профессию в соответствии с их потенциалом, интересами и желаниями, и ко всему прочему, в этом им может помочь педагог-профориентатор. Государство и общество стараются поддерживать развитие всех участников образовательного процесса. Проведение профориентационной работы начиная с младшей школы поможет будущим профессионалам определиться с направлением своего обучения и карьерного роста.

Опыт показывает, что своевременная профессиональная ориентация является важным этапом в жизни каждого обучающегося, и в рамках внедрения инклюзивной среды, и для детей с ООП особенно. Она помогает определить свои профессиональные интересы и возможности, а также выбрать наиболее подходящую профессию для своего будущего. В общеобразовательной школе профориентационное направление играет значимую роль в формировании профессиональных навыков и компетенций учеников. Однако, не все обучающиеся имеют равные возможности для получения качественной психолого-педагогической поддержки и сопровождения выбора будущей профессии.

Инклюзивность профессиональной ориентации является важным фактором. Однако, для обучающихся с особыми образовательными потребностями или инвалидностью доступность профориентационных услуг является проблемой. Чтобы выпускник, имеющий ООП, был успешен в жизни и конкурентоспособен, необходимо уже в раннем возрасте формировать у него профессиональную мотивацию посредством эффективной системы психолого-педагогической поддержки предпрофессионального ориентирования. Правильная работа специалистов, учитывающая нозологию и возраст ребенка с особыми потребностями, а также формы взаимодействия с родителями, которые могут иметь свои профессиональные предпочтения в отношении к ребенку, также является важным фактором в эффективности профориентации.

Для успешной профориентации обучающихся с ООП необходимо учитывать их индивидуальные особенности, такие как психофизиологические особенности и возможности, состояние здоровья, способности, интересы и склонности ребенка. Важно обеспечить комплексное психолого-педагогическое сопровождение и помощь в осознании своих реальных возможностей, с учетом индивидуальных потребностей социализации, обеспечить комфортные условия для формирования позитивного отношения к себе. Без комплексной и тщательно подготовленной работы, с участием многих специалистов и родителей, добиться ожидаемого эффекта будет не просто. В инклюзивной среде профориентация может помочь обучающимся с ООП выбрать направление подготовки, которое будет соответствовать их интересам и поможет им трудоустроиться по желаемой профессии. В целом, профориентация для обучающихся с ООП должна быть индивидуальной, комплексной и адаптированной к их потребностям и возможностям, на каждом этапе обучения.

Важно проводить целенаправленную профориентационную работу с обучающимися, в том числе с детьми с ООП, начиная со старшего дошкольного возраста, включая широкое профессиональное информирование, основанное на сюжетно-ролевых играх и упражнениях. Важно понимать и принимать положение, что на протяжении всего периода обучения направлять и корректировать

представления о профессиональных предпочтениях каждого обучающегося, необходимо как в познавательной предметной деятельности, так и индивидуальной творческой реализации ребенка, в соответствии с его особенностями. И особенно важно учитывать, и включать в свою предметную подготовку в работе с детьми, информацию и динамику социальных и экономических изменений на рынке труда, актуального содержания «Атласа профессий», что безусловно будет оказывать влияние на подготовку и формирование познавательных, интеллектуальных, информационных и профессиональных компетенций, знаний и навыков. Поэтому, помимо выбора профессии, важно обеспечивать обучение на протяжении всей жизни, чтобы обучающиеся могли своевременно адаптироваться к изменениям на рынке труда и развиваться профессионально.

Кардинальные изменения социального и экономического плана, которые происходят в Казахстане в последнее время, вызвали острую необходимость реорганизации и обновления содержания всей парадигмы образования, а также перехода от традиционных форм обучения к активному поиску инновационных и эффективных его форм. И как следствие, формируется тенденция улучшения качества процесса самоопределения будущего выпускника организаций основного и общего среднего образования с целью развития его способностей, удовлетворения профильных интересов и осознанного выбора будущей профессии. Для достижения этой цели предназначено введение профильного обучения и профориентационного направления воспитательной работы по интересному для ребенка содержанию его самоопределения.

Открытым остается вопрос самоопределения будущих выпускников малокомплектных школ сельской местности, не во всех организациях образования имеется возможность предоставления обучающихся представлений о свободном выборе различных форм и видов профессиональной практической деятельности, ограниченности индивидуальных образовательных маршрутов и содержании образовательного пространства обучающихся. Отсутствие параллельных классов, небольшой контингент учащихся, отсутствие специалистов по конкретному общеобразовательному предмету, специализированных кабинетов новой модификации, интерактивного оборудования и широкополосного интернета, практически лишают обучающихся возможности выбора индивидуальной траектории обучения, учиться в соответствии со своими возможностями и потребностями с целью удовлетворения профильных интересов.

На каждом возрастном периоде развития личности и ее профессиональной направленности обеспечение психолого-педагогического сопровождения позволит системно и планомерно выявлять скрытые не осознаваемые таланты ребенка и раскрывать индивидуальные способности, в том числе у детей с ООП:

У обучающихся начального уровня обучения – формирование и расширение представлений о многогранном мире профессий, понимании роли и уникальности каждой профессии, через участие в различных видах познавательной и игровой деятельности. На этапе младшего школьного возраста создается конкретный наглядный фундамент, на основе которого, в дальнейшем, формируется последующее развитие профессионального самосознания подростка.

На начальном и переходном в средний этап образования основной школы можно продолжать развитие познавательных интересов, мотивации, интеллектуальных и творческих способностей, связанных с предстоящим выбором будущей профессии. Психолого-педагогическое сопровождение обучающихся, в том

числе детей с ООП в профориентационном направлении необходимо продолжать через деловые и профориентационные игры, игры-погружения, игры-путешествия, игры-квесты и др. Использование активных методов обучения позволяют обучающимся более подробно и детально изучить всё разнообразие мира существующих профессий, представить своё место в этом профессиональном мире. Обучающиеся получают представление о востребованном разном и многообразии профессиональных специальностях, позволяют планирование и осуществление и проектной и научной деятельности.

Для обучающихся среднего и общесреднего уровней образования основной школы. происходит дальнейшее развитие осознанной социализации, саморегуляции, профессиональной мотивации и самоопределения, готовности к детальному анализу своих собственных способностей и склонностей. На данном обучения и образования обучающихся, в том числе детей с ООП, качественная профориентационная работа и психолого-педагогическое сопровождение профилизации сможет обеспечить своевременную помощь и содействие осмысленному принятию собственной личностной позиции, осознанному выбору профильного направления дальнейшего обучения, готовности к принятию конкретных решений выбора профессии. [4]

Достижение просветительских и образовательных целей и задач профориентационной ориентации обучающихся, обеспечения психолого-педагогического сопровождения школьников, в том числе детей с ООП возможно только при системной и целенаправленных действий в практико-ориентированном сопровождении участников образовательного процесса, беседах, встречах, тренингах, играх, семинарах и других развивающих мероприятиях, при своевременном определении их реальных познавательных интересов, уровня мотивации, творческих и интеллектуальных способностей, формировании твёрдых убеждений и ценностного отношения к выбору будущей профессии.

Реализация идеи психолого-педагогического сопровождения обучающихся, в том числе детей с ООП, для всех уровней образования, с целью формирования осознанных интересов, представлений о содержании и особенностях различных профессий, первичных навыков профессиональной деятельности может быть обеспечены за счет разработки и внедрения последовательной поэтапной программы индивидуального выбора маршрута развития способностей, образовательной траектории расширения кругозора и мировоззрения, а так же наполненности индивидуального образовательного пространства, с учетом как личностных, социальных и развивающих потребностей.

Цели и задачи психолого-педагогического сопровождения профилирования обучающихся, в том числе детей с ООП.

Цель – формирование единого профориентационного пространства в системе непрерывного образования Республики Казахстан, обеспечивающего готовность обучающихся разного уровня образования к профессиональному самоопределению.

Задачи:

- развитие нормативно-правового обеспечения ППС профилирования обучающихся, а также для детей с ООП в организациях среднего образования РК;
- обеспечение научно обоснованного содержательного наполнения профориентационной деятельности, с учетом разных возможностей организаций среднего образования;

- разработка механизмов мониторинга, анализа, верификации ПП сопровождения профориентационной деятельности обучающихся, в том числе детей с ООП;
- систематизация психолого-педагогического сопровождения профессионально ориентационной деятельности участников образовательного процесса в организациях образования;
- обогащение практико-ориентированными и инновационными инструментами психолого-педагогическое сопровождение профилирования обучающихся, в том числе детей с ООП;
- разработка вариативного компонента профориентационной работы с обучающимися, с учетом социально-экономических особенностей конкретного региона Республики Казахстан;
- подготовка программ повышения квалификации для профориентологов, и специалистов психолого-педагогического сопровождения обучающихся, в том числе детей с ООП, осуществляющих профориентационную деятельность в организациях образования;
- обеспечение эффективной адаптации обучающихся, в том числе детей с ООП в процессе социального партнерства между сторонами, участвующими в профориентации: организациями образования и компаниями-работодателями, центрами занятости населения, родителями детей;
- включение в профориентационную работу индивидуального психолого-педагогического сопровождения обучающимся с особыми образовательными потребностями, предусматривающие особые условия адаптации процесса профилизации и оказание социальной поддержки в процессе затруднений трудоустройства.

Сформированность социализации и профессионального самоопределения будущего выпускника основной школы однозначно считается одним из главных критериев эффективности психолого-педагогического процесса сопровождения обучающегося всем коллективом школы. Показателем слаженности и готовности педагогического коллектива к профессиональному развитию обучающегося, служат компетентные навыки педагогов и родителей соотносить ведущие требования конкретной профессии к подростку, с увлекающим его саморазвитием, со знаниями своих индивидуальных и интеллектуальных способностей, а конкретно тех из них, которые более значимо влияют на успех в дальнейшей профессиональной деятельности, т.е. профессионально важные качества будущего специалиста.

Список использованных источников

1. Позняк, А.В. Основы педагогической профилизации образовательного процесса в учреждениях общего среднего образования. Педагогические классы: опыт, проблемы, перспективы. А.В. Позняк — №8. 2016, с.14-21
2. Большой толковый словарь / под ред. С. А. Кузнецова. — СПб.: Норинт, 2000. — 1536 с
3. Вишнякова, С. М. Профессиональное образование: Словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / С. М. Вишнякова. — М. : НМЦ СПО, 1999.
4. Методическое сопровождение факультативных занятий «Введение в педагогическую профессию»: для 10—11 классов учреждений общего среднего образования [Электронный ресурс]. — Р-жим доступа: <http://pedklassy.bspu.by/index.php/pedagogu/fakultativnye-zanyatiya>.

БИОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІ ЖАҢҒЫРТУДА STEM/STEAM ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ НЕГІЗДЕРІ

Алиманова А.А.

Жетісу облысы Қаратал ауданы «Алғазы орта мектебі»
химия-биология пәнінің мұғалімі

Аңдатпа: Мақалада орта білім беру ісінде биология пәнін оқытудың маңызы жан-жақты баяндалып, пән мазмұнын игертуде оны өмірмен байланыстыра оқытудың, оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын арттырудың қажеттілігі және тиімді жолдары баяндалған. Биологиялық білім беруді жаңғыртуда STEM / STEAM технологиясын қолдану қажеттілігі сипатталған.

Аннотация : В статье подробно описана важность преподавания предмета биология, описаны необходимость и эффективные способы преподавания содержания предмета в связи с жизнью, повышение функциональной грамотности учащихся. Описана необходимость использования технологии STEM / STEAM в модернизации биологического образования.

Abstract: The article describes in detail the importance of teaching the subject of biology, describes the need and effective ways to teach the content of the subject in connection with life, and increasing the functional literacy of students. The need to use STEM / STEAM technology in modernizing biological education is described.

Заманауи білім беру тенденциясында оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын арттыру, алған білімдерін өмірде қолдана білге жетелеу басты орынға қойылады. Бұл оқушының бәсекеге қабілеттілігінің бір көрсеткіші болып саналады. Орта мектеп бағдарламасында биология пәнін оқытудың маңызы зор. Биология пәні оқушылардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына, салауатты өмір салтын ұстанып, медицинаның әліппесін меңгеруге, тіршілік негізі болып саналатын табиғатты, табиғаттың бөлшегі тірі ағзалар жайлы кешенді білім алуына негіз бола алады.

Биология пәні арқылы адам анатомиясымен танысып, адам ағзасындағы әрбір мүшенің атқаратын қызметін біледі.

Адамның денсаулығы жайлы жалпы мағлұмат алады. Тамақтану адамның өмірлік қажеттілігі және денсаулық кепілі. Ас – адамның арқауы, ағза дене жүктемесінде ғана емес, тыныштық жағдайында да шығындайтын қуат көзі. Ас ішу біздің жасушаларымыз бен тіндерімізді жаңартуға мүмкіндік береді. Дұрыс тамақтану жүрек – қантамыр, асқазан-ішек жолдары, қант диабеті, остеопороз, онкологиялық аурулардың алдын алу үшін, сыртқы орта әсеріне қарсы тұру үшін, ағзаның жұмысқа қабілеттілігін арттыру үшін, белсенді ұзақ өмір сүру үшін қажет.

Организмнің физиологиялық қажеті көптеген жағдайға байланысты, олар ұдайы өзгеріп отырады.

Биология пәні арқылы адам тазалықты, санитарлық-гигиеналық ержелердің алғашқы әліппесін меңгереді. Тамақ пісірген кезде санитарлық-гигиеналық ережелерді мұқият сақтау талап етеді. Ас пісіруге кірісер алдында және жұмыс үстінде қолды мұқият жуу қажет және жұмыс киімі таза болуы тиіс. Басты жеңіл орамал мен орап алу керек. Ас үй мен асхана ыдыстарын жууға ерекше көңіл бөлу керек. Көп жағдайда ішек-қарын аурулары мен астан улану, азық-түліктің сапасыздығынан ғана емес, сонымен бірге ас үйдің асханадағы ыдыс-аяқтың ластығынан, ас пісірушінің салақтығынан болуы да мүмкін. Міне, биология пәнін тереңдей оқу арқылы оқушылар, осылайша, адам ағзасының біртұтас жүйе екендігін,

ондағы зат алмасу тәрізді қызмет түрлерін, адамның дене мүшелерінің құрылысы мен қызметін оқып танысып, уақтылы ұйықтау, сапалы тамақтану, санитарлық-гигиеналық мәселелер жайлы бастапқы білім негізін осы биология пәнінен алатындығы аян.

Оқушылар биологияның қомақты бір саласы генетика арқылы тұқымқуалаушылық жайлы біршама толыққанды білім алады. Қан тобын анықтау және оның маңызы, резус фактор ұғымы, жеті атаға дейін қыз алыспау, тұқым қуалайтын аурулар және оның алдын алу тәрізді мәселелер оқушыларды біршама сауаттылықтарын арттырып, салауатты өмір салтына тәрбиелейді. Адамның әрбір дене мүшесімен танысудан бастап, жеке гигиена, адам ағзасының дамып жетілуі, ағзаның дұрыс дамып қалыптасуы қажетті факторларды білуі, бұның барлығы адамның жеке тұлға ретінде қалыптасуына тікелей ықпал етеді.

Міне, осы жоғарыда айтылғандардан ой түйетін болсақ, биология пәнін оқытуда STEAM технологиясын қолданудың тиімділігін көрсетеді.

Биология пәнін аса қызығушылықпен оқудың нәтижесінде оқушылардың мол мүмкіндікке ие болатыны белгілі. Ең алдымен, олардың дүниетанымы кеңейіп, қоршаған ортамен байланысы күшейе түседі. Дүниені тану белсенділігі жоғарылап, әр затқа зерттей де зерделей қарау қабілеті дамып жетіледі. Бастауыш мектептегі дүниетану пәнінен бастап қалыптасқан осы бір қызығушылық биология пәнінің түрлі бөлімдерінде оқушыларды табиғаттың тылсым күштерін тануға, тірі организмдердің бойындағы түрлі қасиеттерді т.б. жақын тани түсуге жетелей түсетіні анық. Оқушы бойындағы осы бір қызығушылықты бәсеңдетпей, түрлі маңызды курстарды ұйымдастыру, сан алуан әдіс-тәсілдерді пайдалана отырып, олардың танымдық қабілеттерін жетілдіре түсу әбден қажет-ақ. Оқушылардың дүниені, жан-жануарлар әлемі мен өсімдіктер дүниесін немесе адамға қатысты биологиялық заңдылықтарды терең біле түсуіне мүмкіндік жасаудың бірнеше артықшылықтары бар. Мәселен, оқушы мектеп оқулығы көлемінде шектеліп қалмай, қосымша ізденіс жұмысын жүргізеді, оқу материалын терең меңгере түсуге ниет танытады, зерттеушілік қабілеті дамиды, биологиялық сауаттылығы артып, ондағы меңгерген материалдарды болашақта өмірмен сабақтастыра қолдана алады.

Сонымен оқушылар бойына құндылықтарды қалыптастырудағы биология пәнінің маңызын санамалап қарап көрелік.

Биология пәні арқылы оқушылардың өсімдіктер, жан-жануарлар жайлы жалпы таным-түсініктері кеңейеді. Оқушылар жер бетіндегі адамнан кейінгі тіршілік иесі болып саналатын жануарлардың, өсімдіктердің түрлері, олардың әрқайсысының өзіндік ерекшеліктері мен ішкі түрлерге бөлінуі сияқты басты мағлұматтармен танысады, бұл ақпараттар оқушылардың жаратылыстану бағытындағы білімдерін жетілдіреді. Қоршаған ортаны танып-білсем деген ұмтылысы жоғары болып келетін бұл жастағы оқушылардың жануарлар, өсімдіктер жайлы жалпы мағлұматқа ие болуы олардың танымдық құзыреттіліктерінің дамуына негіз болмақ. Әр сабақ сайын жануарлар, өсімдіктер жайлы оқығанда олардың өздерінің білетін ақпараттарымен санасу және оқу материалын өмірмен тығыз байланыстыру, тақырыпқа қатысты жануарлар жайлы оқыған ертегілерін, көрген мультфильмдерін, деректі фильмдерін еске түсіру, жан-жануарлар, өсімдіктер жайлы қызықты деректерді ұсына отырып, қоршаған ортаның заңдылықтарын сақтау, жануарларды қорғау мәселесі жайлы жеткілікті білім беру олардың азаматтық, адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруға да мұрындық болады.

Он сегіз мың ғаламдағы тіршіліктің көзі болып саналатын Жер-ананың тіршілік пайда болған күннен бастап адамзат баласының игілігіне жаратылып келе жатқаны аян. Жер бетінде тіршілік атаулы қалыптасқаннан бастап, адам оның бар байлығын қолданып, игере бастады. Оның суы мен ауасы, тауы мен тасы, флорасы мен фаунасы, жер асты байлықтары түгелдей адамзаттың еншісіне бұйырды. Алайда, атамыз қазақ «судың да сұрауы бар» дегенді тегіннен-тегін айтпаған. Бұл дүниеде өлшеусіз, шетсіз-шексіз жатқан еш нәрсе жоқ. Оның үстіне ысырап жасау, табиғатқа кері ықпалын тигізіп, аманатқа қиянат жасау басымдыққа ие болып кетті. Бүгінгі күні антропогендік факторлардың салдарынан, яғни адам әрекетінің қоршаған ортаға ықпалының нәтижесінде табиғат ананың, жер бетінің сан алуан өзгерістерге ұшырап отырғаны ешкімге жаңалық емес. Ғылым мен техниканың дамуы бұл мәселелерді одан әрі күрделендіру үстінде. Жер беті - тіршілік иелері үшін жалғыз мекен. Ал осы табиғи орта уақыт өткен сайын жылдан-жылға нашарлап барады.

Сонымен адам баласы өзінің тіршілік етуі барысында шаруашылық әрекеттері арқылы табиғатқа белгілі дәрежеде ықпал етіп отырады. Адамзат ол әрекетінің тұтастай табиғат кешеніне ықпал ететінін, сөйтіп антропогендік ландшафт құратынын түсіне бермейді. Адам әрекетінің нәтижесі өзі өмір сүріп отырған жер бетіне қауіп төндіріп, апатты экологиялық жағдаяттар туындатып отыр.

Сондықтан, оқушыларға экологиялық білім жүйелі берілуі керек. Экологиялық білім мен тәрбие оқушылардың қоршаған ортаны сақтаудағы жауапкершіліктерін арттырып, қоғамның әр мүшесіне, жалпы табиғатқа аялай қарауға үйретеді. Оқушылардың биоэкологиялық тұрғыдан негізгі білімдерін қалыптастыру үшін тірі ағзалар және олардың тіршілік орталары, олардың өзара байланысы, қазіргі адамзат баласын ойландырып отырған ғаламдық проблемалар жайлы толық ақпарат бере отырып, оқушыларды табиғатты аялауға, қоршаған ортадағы кез келген жағдайға жоғары экологиялық білімпаздықпен қарауға дағдыландыруымыз қажет. Болашақта осы мәселелер жайында ғылыми-зерттеу жұмыстарын дайындай білуге қалыптастыру, қосымша ізденіс жұмыстарын жүргізулеріне жәрдем жасау қоғамда орын алып отырған биоэкологиялық мәселелерді шешудің оңтайлы жолы деп білеміз.

Нәтиже. Биология пәнін оқу арқылы оқушылар жер бетіндегі тіршілік негізі болып табылатын Табиғат-Ана, жер бетіндегі тіршілік иелері адам, жан-жануар, өсімдіктер жайлы толыққанды білім алады. Адам анатомиясымен танысып, дене мүшелерінің әрқайсысының құрылысы мен қызметімен танысады, генетика негіздерін, биоэкология мәселелерін т.б. меңгереді. Бұл оқушылардың жеке тұлға ретінде қалыптасу жолындағы басты құндылықтарды игеруіне негіз бола алады.

Міне, биология пәнін меңгерту арқылы оқушыларға танымдық, тәрбиелік, тағлымдық, ақпараттық мәні зор деректерді игертіп, олардың жеке тұлға, болашақ маман ретінде қалыптасу жолындағы қаншама құндылықтарды игерте алатындығымызға жоғарыда аталған мәселелер дәлел бола алады деп санаймыз.

Ендеше оқушылар биология пәнінің жеке-дара жатқан ғылым емес екендігін білуі керек. Оның басқа ғылым салаларымен бірыңғай байланыста, тұтастықта меңгертуіміз қажет. Осы орайда STEM технологиясын орнымен қолдана білуіміз қажет. Мектеп оқулықтарындағы «Биомедицина және биоинформатика», «Биотехнология», «Молекулярлық биология және биохимия», «Биосфера, экожүйе, популяция» атты бөлімдердің өзі биология ғылымының сан-салалы екендігін көрсетеді.

Мектеп қабырғасында оқытылатын пәндердің барлығы оқушыны жан-жақты кешенді дамытуға бағытталған. Соның ішінде биология пәнінің де қызметі орасан

екенін көруге болады. Міне, бір ғана биология пәнінің адам бойына түрлі құндылықтарды қалыптастырудағы маңызы зор екендігіне көз жеткіздік.

XXI ғасырдың биология ғасыры деп аталғандығын ескере отыра, пән бойынша оқушылардың өз заманына сай тиянақты білім алуына жағдай жасауымыз қажет. Қазіргі кезеңде түрлі аурулардың жасарып кетуіне байланысты барлық адам атаулы салауатты өмір салтын ұстанып, дұрыс тамақтану мен сапалы ұйқы режиміне көшуі қажет. Алдын алу медицинасының көмегіне жүгінуі керек. Ал биология пәні арқылы адам ағзасының біртұтас жүйе екендігін түсініп, адам ағзасындағы әрбір мүшенің қызметін білген адам ғана саналы түрде осы әрекеттерді орындайды деп сенеміз. Ендеше биология пәні арқылы біз адамзат атаулының өмір сүру салтына толыққанды ықпал ете аламыз.

STEM білімінің басты ерекшелігі ретінде төмендегілерді атауға болады:

- сабақ материалы белгілі бір пән аясында шектелмей, тақырыпқа негізделеді;
- күнделікті өмірдегі нақты ғылым, білім жетістігіне сүйенеді;
- сыни ойлау мен қойылған мәселелерді шешу дағдысы дамиды;
- топтық жұмыс арқылы белсенді қарым-қатынас қалыптасып, дамиды;
- ғылымның түрлі саласының бір-бірімен байланысты екендігіне көз жеткізіп, ғылымға деген қызығушылықтары артады;
- түрлі жобаларға креативті көзқараспен қарап, инновациялық тәсілдерді меңгереді;
- осы аталған әрекеттерді меңгере отырып, оқушыларға ерте бастан кәсіби бағдар беріледі т.б.

Әрине, бұл технологиямен оқытудың бұдан басқа да артықшылықтары бар. Сонымен биология пәнінде STEM білім берудің басты мақсаты тақырыпты басқа байланысты пәндермен тығыз бірлікте оқытады және теориялық мағлұматты міндетті түрде практикамен ұштастырады. Соның нәтижесінде оқушылардың алған білімдерін күнделікті өмірде қолдана білу дағдылары дамып, функционалдық сауаттылықтары артады. Кез келген тақырып бойынша мәселені тауып, сол мәселенің шешімін практика жүзінде анықтай білуге жаттығады. Бұл XXI ғасыр жастары үшін аса қажет дағды мен білік деп айтар едік.

STEM білім берудің қалыптасқан төрт қағидасы бар.

1. Білім беру процесінде жобалық нысан құрылып, оның міндеттерін шешу үшін бірлескен топтар құрылады;
2. Оқу міндеттерінің практикалық сипатқа ие болуы. Яғни жоғарыда аталған жобалық нысанның өкұрылған міндеттерін шешудің нәтижесі бір сыныптың, отбасының, оқу орнының, қаланың, ауылдың немесе бір кәсіпорынның қажеттіліктеріне жарауы керек;
3. Оқытудың пән аралық сипатта өтуі. Яғни жоғарыда аталған міндеттерді шешуде бірнеше пәннен алынған білімді қолдана отырып, көздеген мақсаттарына жетеді;
4. Қолданбалы ғылыми зерттеулер жүргізіетін пәндер қамтылуы керек. Яғни биология, химия, физика пәндері таңдалуы керек.

STEM/ STEAM тәсілдерін қолдану оқушыларды сыни тұрғыдан ойлауға қалыптастырады, өзіне жауапкершілік алып, шешім қабылдай алуға бағыттайды, жоба жасау мәдениетін меңгеріп, тәжірибеге сүйене отырып, өзінің өнімін жасай алуға қалыптастырады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Білім беру мазмұны жаңартылған оқу бағдарламасымен «Биология» оқу пәнін (10-11-сыныптарда) оқыту бойынша әдістемелік ұсынымдар. – Нұр-Сұлтан: БІ. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2020. – 120 б.
2. Биология. 1-2- бөлім. Жалпы білім беретін мектептің жаратылыстану-математика бағытындағы 10-сыныбына арналған оқулық / Очкур Е.А., Ж.Ж.Құрманғалиева, М.А.Нуртаева. – Алматы: «Мектеп», 2019 ж. -240 б.

БІЛІМ БЕРУДЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН АҚПАРАТТЫҚ – КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Амиреева М.Ж.

Қадыр Мырза Әлі атындағы Binom School мектеп-лицейі,
педагогика ғылымдарының магистрі
Астана қ., Қазақстан

Андатпа: Қазіргі таңда еліміздің алдына қойып отырған мақсаттарының бірі ақпараттық-коммуникациялық технологияларды дамытып, дамыған елдердің қатарына ену. Дамыған мемлекеттердің озық тәжірибелерін еліміздің білім беру жүйесіне енгізу, оқу орындарының заманға сай жабдықталуы мен оқушылардың сапалы білім алуларын қамтамасыз ету.

Аннотация: В настоящее время, с помощью развития инновационных технологии наша страна ставит перед собой задачу, войти в число развитых стран. Внедрение передового опыта развитых стран в систему образования страны современное отношение образовательных учреждений, обеспечивает получение качественного образования учащимся.

Abstract: Nowadays our country has a responsibility to join in developed countries, through evolving innovational technologies. In order to give our students qualified education, the top experiments of developed countries intrude to our country's educational system and schools are equipped with modern devices.

Тәуелсіз ел тірегі – білімді ұрпақ десек, жаңа дәуірдің күн тәртібінде тұрған мәселе – білім беру, ғылымды дамыту. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «білім беру жүйесінің басты міндеті - ұлттық және азаматтық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар: оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдар коммуникациялық желілерге шығу» — деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттерін көздейді. Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісін технологияландыру мәселесін қойып отыр.

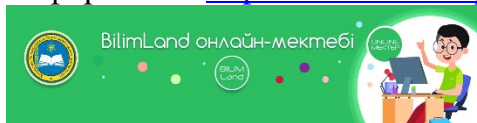
Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты – бәсекеге қабілетті маман дайындау. Мектеп – үйрететін орта, оның жүрегі — мұғалім. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс – оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Нарық жағдайындағы мұғалімге қойылатын талаптар: бәсекеге қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі. Мұғалімдерге қойылатын талаптардың бірі – оқытудың жаңа технологияларын меңгеру. Осындай аса қажетті технологиялардың бірі – ақпараттық – коммуникациялық технологияларды (бұдан кейін АКТ) пайдалану. АКТ – ны игеру

қазіргі заманда әрбір жеке тұлға үшін қажетті шартқа айналды. АКТ – ның дамуы кезеңінде осы заманға сай білімді шәкірт тәрбиелеу мұғалімнің басты міндеті болып табылады. Қоғамдағы ақпараттандыру процестерінің қарқынды дамуы жан — жақты, жаңа технологияны меңгерген жеке тұлға қалыптастыруды талап етеді.

Жалпы оқушылар мен мұғалімдердің пікірінше, материалды қарапайым аудиториядан гөрі АКТ қолданылған сабақты ұғыну әлдеқайда қызықты, әрі ұтымды. Интерактивті тақтада компьютерде жасайтын жұмыстарды да жасай аласыз: мәтінді теріп және сақтай аласыз, фильмдер мен слайдтар көрсете аласыз, интернеттен қажетті ақпараттар іздестіре аласыз. Мұғалімнің берген сабағын оқушылар тақтадан анық көре алады, олардың назары тақтада болады.

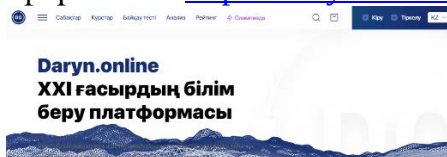
Білім беру процесінде қолданылатын бірнеше отандық АКТ тілге тие кетер болсақ, олар:

1. Онлайн мектеп платформасы - <https://onlinemektep.org/>

42 пәннен 5 700 сабақ пен 140 мыңнан астам тапсырма әзірленген. Компания мәліметінше, күн сайын 1,5 млн бірегей қолданушы кіріп, сайт 30 млн рет қаралады. 3 500 мектеппен платформаны пайдалану туралы келісімшарт жасалған. Платформада сабақты онлайн өткізуге және үйде қалып қалған тақырыптарды қайталауға болады, ата-аналармен онлайн сұқпаттасуға және конференцияларға қатысуға болады.

2. Дарын онлайн платформасы – <https://daryn.online>

Платформаға 2,7 млн астам оқушы мен 200 мұғалім тіркелген. Күн сайын 700 мыңнан астам оқушы білім алады. Күніне 60-тан астам арнайы бейнесабақтар түсіріледі. Оқушыларға республикалық физика-математика және Назарбаев Зияткерлік мектептерінің, сондай-ақ орта мектептердің үздік мұғалімдері сабақ береді. Офлайн сабақтарға арналған мобильді қосымшасы да бар. Оқыту 2 форматта өтеді:

Синхронды – мұғалім видеоконференция ұйымдастырып, оқушылармен тікелей эфирде сабақ өткізеді;

Асинхронды – мұғалім дайын онлайн курстар, презентациялар, оқулықтар мен мультимедиа материалдарын оқуға береді.

Әр оқушының жеке кабинеті болады. Кез келген адам тегін тіркеле алады. Жеке пайдаланушылар үшін барлық пәндер айына 2 мың теңге. Daryn.Online-мен келісімшартқа отырған мектеп оқушылары сабақты тегін пайдалана алады. Бүгінде мұндай мектептер саны – 1 491.

3. Қалан платформасы – qalan.kz

Математика пәні мұғалімдеріне және оқушыларға арналған пайдалы платформа. Мұнда диагностиканың көмегімен оқушының шынайы деңгейі

анықталып, аса көңіл бөлінуі керек тақырыптар белгіленеді. Мұнда оқушылардың рейтингісі көрінетін болғандықтан оқушының сабаққа деген ынтасы артып, сыни ойлау қабілеттері дамиды. Үлгерімі төмен оқушылар үшін әр тақырып бейне-сабақ форматында жасалған және жеке түсіндірмелері бар.

Күнделікті сабақ барысында қолдануға болатын платформалар

1. Сабақты ұйымдастыру кезеңінде қолдануға болатын АКТ – Flippity.net

Flippity.net Google кестелеріне негізделген оқыту үшін интерактивті тапсырмаларды жасауға болатын онлайн платформа. Әр тапсырманы құру нұсқаулары, сондай-ақ шаблон мен демо нұсқасы бар. Flippity интерактивті тапсырмалар, ойындар, тесттер құру үшін өте қарапайым және ыңғайлы Flippity.net құрал болып табылады, бұл сабаққа дайындалу кезеңінде уақыты үнемдейді. Платформада ешбір оқушыны назардан тыс қалдырмайтын және бөліп жармайтын рандомды түрде топқа бөлу мен жеке-жеке таңдап алуға мүмкіндіктер бар. Платформаға тіркелу қажет емес, бірақ онымен жұмыс кезінде сізге Google есептік жазбасы қажет болады, сондықтан оны алдын ала жасау керек, себебі, АКТ тапсырмалар Google кестелеріндегі мәліметтер негізінде жасалады. Қызмет толығымен тегін.

2. Сабақта өткен білімді қайталауға және қорытынды сабақты жасауда таптырмас платформа - Kahoot бағдарламасы

Пәндер бойынша оқушылардың білімдерін тексеру мақсатында тарау, тақырып соңында тест жұмыстарын жүргізуге болады. Тест тапсырмасының құрылымын түрлендіріп сәйкестендіру тесті, бір дұрыс жауап немесе бірнеше дұрыс жауаптары бар тесттер, сурет түрінде т.б. берілген тапсырмалар түрінде құрастыруға болады.

Kahoot бағдарламасы кең қолданыста, барлық пәндер үшін жиі қолданылады. Онымен тест тапсырмасын құрастырып, тест өткізу үшін интернетке қосылу керек. Бұл сервис арқылы сондай-ақ сайыс өткізуге болады.

Тіркелгеннен кейін сізді сіздің жеке акаунтыңызға жібереді. Өз парақшаңызда оқушыларыңызға қандай тапсырма құрасыз соны таңдау керек болады. (quiz, discussion, survey). Біз **«Quiz»** дегенді, таңдаймыз. Атау беремізде ары қарай сұрақтарды құрастыруға болады. Сұрақ құрастыру мен бірге әр сұраққа қанша уақытта жауап беру керегінде енгіземіз. Сұрақта иллюстрация (сурет) және видео қосып жасауға болады. Сұрақтаға дұрыс жауапты (қызылды басамыз «Incorrect») ары қарай (save&continue) кнопкасын басамыз. **Осымен құрастырған сұрақтар дайын .**

3. Word wall платформасы

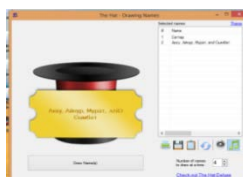

Wordwall бағдарламасы арқылы түрлі интерактивті тапсырмаларды түрлі шаблондарды қолданып құрастыруға болады. Мұндай тапсырмалар түрлі әдістер негізінде оқушы білімін анықтауға және оқушылардың сабаққа қызығушылығын арттыруға тиімді. Мен бұл бағдарламаны өз тәжірибиемде терминология сабағында жиі қолданамын. Бағдарламаның түрлі шаблондарын қолдану арқылы оқушылардың тыңдалым, жазылым, оқылым дағдыларын дамытуды көздеймін. Басқаша айтқанда термин сөздерді түрлі әдістермен оқушылардың еске сақтауларына жұмыс жасаймын

Қорыта келе ұстаздар алдындағы ортақ міндет – заман ағымына ілесе алатын саналы шәкірт тәрбиелеу болып табылады. Себебі, дәл қазіргі таңда теориялық сандық технологияны меңгерген ұстаз бен шәкірт қана болашақта еңбек майданында еркін көсіледі деп ойлаймын.

4. Қалпақ бағдарламасы - "The Hat" бағдарламасы

"The Hat" бағдарламасы қолдануға ыңғайлы бағдарлама. Бұл бағдарламаны оқушыларды топқа бөлу барысында жиі қолданамын. Сабақтың басталуының ең маңызды сәттердің бірі - ұйымдастыру кезеңі. Мұғалім сабағының мәнді өтуіне сыныпта ынтымақтастық атмосферасын (жағымды ахуал) қалыптастырудың да ықпалы зор. Оқушыларды сабаққа ынталандыру үшін ұйымдастырушылық сәт (оқушыларды топқа бөлу) орындалады. Осы мақсатта сабақта балаларды топқа бөлудің түрлі әдіс- тәсілдерін қолданып отырған жөн. Кейде уақытты тиімді пайдалану үшін топта бөлу әдісінде АКТ мүмкіндігін пайдаланып "The Hat" бағдарламасы арқылы сыныпты жылдам топтастыруға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы. Астана. 2017 жыл.
2. Элейн Уилсон. Оқыту мен оқу сапасын арттыру үшін сабақтарда сандық технологияларды қолдану / Педагогикалық диалог. №2 (12) 2015 13-17-б.

КОНЦЕПЦИЯ РАЗВИТИЯ ШКОЛЬНИКОВ СРЕДСТВАМИ ФИТНЕСА В РЕАЛИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ

Андреева С.Н.

Учитель физической культуры
ООШ № 23 имени М. Козыбаева, Костанай, Казахстан

Андатпа: Қазіргі уақытта дене шынықтыру мұғалімінің басты міндеті-оқушыларды сауықтыру мен дене дамуының жаңа тиімді жолдарын іздеу, дене шынықтыру сабақтарын ұйымдастыру мен ұйымдастырудың қалыптасқан схемаларынан жаңашылдыққа көшу. Фитнес технологияларын білім беру процесіне біріктіру дене шынықтыру сабақтарында оқушылардың дене дайындығын арттыру және сабаққа ынталандыру үшін қолданылатын құралдар мен әдістерді сауатты және қауіпсіз түрде әртараптандыруы мүмкін.

Аннотация: Главной задачей учителя физической культуры в настоящее время является поиск новых эффективных путей оздоровления и физического развития школьников, переход от сложившихся схем содержания и организации уроков физической культурой к инновационным. Интеграция фитнес-технологий в образовательный процесс может грамотно и безопасно разнообразить средства и методы применяемые на уроках физической культуры для повышения физической подготовленности и мотивации школьников к занятиям.

Abstract: The main task of a physical education teacher at present is to find new effective ways of improving the health and physical development of schoolchildren, the transition from the established schemes of the content and organization of physical education lessons to innovative ones. The integration of fitness technologies into the educational process can competently and safely diversify the means and methods used in physical education lessons to increase physical fitness and motivation of schoolchildren for classes.

В современное время средства массовой информации активно поднимают вопрос о состоянии здоровья школьников. Это особенно важно сегодня, в условиях резкого снижения двигательной активности. Физическая культура и спорт является одним из наиболее важных факторов укрепления и сохранения здоровья. Одной из приоритетных задач системы образования становится сбережение и укрепление здоровья учащихся, формирование у них ценности здоровья, здорового образа жизни, выбора образовательных технологий, адекватных возрасту, устраняющих перегрузки и сохраняющих здоровье школьников. Объем интеллектуальной нагрузки влияет на уменьшение двигательной активности, а это, в свою очередь, приводит к ухудшению мозговой активности. Малоподвижный образ становится нормой, как для детей, так и для взрослых. Решение актуальнейшей для государства проблемы, необходимости улучшения здоровья подрастающего поколения носит комплексный характер, требующий привлечения организаций и специалистов разных научных направлений, и, в первую очередь, образования, здравоохранения и физической культуры. Анализ научных исследований в области теории и методики физического воспитания и оздоровительной физической культуры показывает, что в течение последнего десятилетия имеет место неудовлетворённость традиционными занятиями физической культурой в общеобразовательных учреждениях значительной части детей и подростков. Это сказывается на потере интереса к ним, а также на понижении уровня их физической подготовленности и состоянии здоровья. Все это актуализирует поиск эффективных путей оздоровления и гармоничного физического развития детей и подростков, в частности, переход от сложившихся схем содержания

и организации уроков физической культурой в общеобразовательных учреждениях к инновационным, что призвано содействовать разрешению накопившихся проблем и противоречий.

Поддержание целеустремленности и интереса к занятиям физической культурой у школьников зависит во многом от того, насколько они испытывают удовлетворение в ходе урока, а также от того, получают ли они удовлетворение при занятиях физическими упражнениями. Основными причинами снижения удовлетворенности на уроках физической культуры большинство ученых называют такие факторы, как: отсутствие эмоциональности урока, скучное выполнение упражнений, низкая или чрезмерно высокая нагрузка, плохая организация урока. Успешное обучение школьников прямо зависит от мотивации, от наличия значимых и действенных стимулов к усвоению новых знаний, к формированию умений и навыков к приобретению определенных личностных качеств. Условия обучения должны максимально обеспечивать самостоятельное стремление ребенка к развитию, которое, в конечном счете, становится личной потребностью в новых знаниях, умениях и навыках, в персональном росте и самосовершенствовании. Научить детей сознательно относиться к выполнению тех или иных физических упражнений, знать свой организм – вот задачи современных уроков физкультуры. От этого, в конечном счете, зависит и будущая физическая деятельность человека. Очень важно сегодня не только подготовить ребёнка к самостоятельной жизни, воспитать его нравственно и физически здоровым, но и научить его быть здоровым, способствовать формированию у него осознанной потребности в здоровье, как залога будущего благополучия и успешности в жизни.

Одним из эффективных путей решения сложившейся проблемы является включение в программу по физической культуре в школе упражнений оздоровительно-развивающего фитнеса. В настоящие дни, как никогда, очень популярно правильное питание и активный образ жизни. В связи с этим огромное количество девушек стремятся иметь красивую и подтянутую фигуру. Физическое воспитание учащихся на основе фитнес-технологий позволяет значительно повысить их мотивацию к двигательной активности, повысить показатели физического развития и функциональной подготовленности [1]. Фитнес-технологии, на наш взгляд, можно определить как совокупность научных способов, шагов, приемов, сформированных в определенный алгоритм действий, реализуемый определенным образом в интересах повышения эффективности оздоровительного процесса, обеспечивающий гарантированное достижение результата, на основе свободного, осознанного и мотивированного выбора занятий физическими упражнениями с использованием инновационных средств, методов, организационных форм занятий, современного инвентаря и оборудования [4]. Многими исследованиями доказано, что интеграция средств фитнеса в систему физического воспитания сегодня являются одним из эффективных путей повышения интереса и творческой активности учащихся, усиления мотивации к физическому совершенствованию, создания и планомерного поддержания положительных эмоций, оптимизации условий проведения физкультурных занятий, повышения их общей и моторной плотности и привлекательности [3]. Экспериментально доказано, что применение фитнес-технологий оказывает комплексное положительное воздействие на организм занимающихся, что позволяет повысить показатели физического развития и функциональной подготовленности: улучшаются показатели силовой подготовленности, состояние сердечно-сосудистой системы, расширяются аэробные

возможности [2]. Необходимо подчеркнуть, что фитнес-технологии относятся к инновационным методикам, позволяющим превратить рутинный педагогический процесс, в творческое взаимодействие учителя и ученика.

Современный фитнес многообразен – это комплексные физкультурно-оздоровительные направления и системы физических упражнений (ритмика, ритмическая гимнастика, аэробика и её разновидности, стретчинг, бодифлекс, пилатес и др.), направленные на физическое совершенствование всех слоёв населения, повышение и поддержание умственной и физической работоспособности в повседневной учебной и трудовой деятельности, формирование физической и спортивной культуры. Благодаря этому многообразию, существует возможность подобрать такую программу, которая подходила бы для занятий в зависимости от уровня физического развития, физической подготовленности и преследуемых целей. Фитнес отличается высокой эмоциональностью и оздоровительной эффективностью, разнообразие и постоянное обновление программ позволяет на протяжении нескольких десятилетий удерживать высокий рейтинг среди других видов физической культуры. Занятия фитнесом развивают не только координацию движений, выносливость, силовые качества, но и чувство ритма, артистичность, формирует правильную осанку и красивую фигуру.

Фитнес-технологии вне зависимости от их специфической направленности и решаемых задач, могут находить отражение в той или иной направленности уроков физической культуры: легкоатлетической, гимнастической, игровой и способствовать разнообразию в проведении подготовительной и заключительной частей урока. Например, бег в подготовительной части урока можно с успехом заменить аэробными комбинациями базовых шагов фитнес-аэробики, циклическими упражнениями на кардиотренажерах, прыжками, танцевальными движениями. Таким образом, поставленные задачи (подготовка организма к дальнейшей работе, развитие кардиорасpirаторной системы) будут решены, и урок в целом выиграет в разнообразии и динамичности. Интерес учащихся также повысится за счет использования современных средств фитнес-аэробики. Для решения задач основной части урока, применяются специально разработанные комплексы упражнений из различных направлений фитнеса (силовые, танцевальные виды аэробики высокой интенсивности, степ-аэробика, классическая аэробика, интервальная тренировка и др.), направленные на развитие выносливости, прыгучести, силы, гибкости и других двигательных способностей. Применение фитнес-технологий в подготовительной части урока с легкоатлетической или игровой направленностью, прежде всего, должны отражать специфику данного вида упражнений и способствовать развитию определённых двигательных способностей учащихся, необходимых для легкоатлетической или игровой деятельности. Так, для проведения подготовительной части уроков с легкоатлетической направленностью рекомендуется включать упражнения, приближенные к элементам техники бега, прыжков, метаний, так как они способствуют ликвидации функционального отставания тех или иных ведущих групп мышц, которые осуществляют техническую структуру базового движения в целом. В нее могут входить упражнения классической или танцевальной аэробики для укрепления голеностопного сустава и подготовки сердечно - сосудистой и дыхательной систем организма к работе.

При решении задач основной части, на уроках гимнастики можно применять степ-аэробику, шейпинг, упражнения на гимнастических мячах. Для уроков лыжной подготовки, если погода не позволяет проводить их на улице, в зале применяются

упражнения из силовой аэробики с использованием гантелей, движения из степ-аэробики с гимнастической скамейкой, фолк-аэробика и классическая аэробика. В заключительной части урока можно включить стретчинг, поскольку современные исследования указывают на то, что растягивать мышцы безопаснее, когда они уже разогреты, и поскольку стретчинг позволяет организму понизить внутреннюю температуру, целесообразно располагать большую часть упражнений на эластичность в конце занятия, во время периода окончательного восстановления. Также в заключительной части урока можно использовать фитнес-йогу, дыхательную гимнастику, гимнастику для глаз и др.

Практический опыт свидетельствует, что использование фитнес-технологий, позволяет изменить отрицательное отношение к урокам физкультуры на позитивное, увеличивает интерес к занятиям и их посещаемость, повышает нагрузку и плотность. Организация интересных, увлекательных занятий физической культуры в школе способствует тому, что двигательная активность становится для учащихся потребностью, помогающей им в будущем вести здоровый образ жизни. Таким образом, внедрение фитнес-технологий в систему физического воспитания значительно дополняет средства для решения поставленных перед школой задач. Грамотное применение средств детского фитнеса, наряду с традиционными средствами физического воспитания, будет способствовать укреплению здоровья воспитанников, привлечению детей к систематическим занятиям физическими упражнениями, обогащению их двигательного опыта, повышению уровня физической подготовленности.

Список использованных источников

1. Бочкова, А. Г. Использование в ходе уроков физической культуры фитнес-технологий с целью повышения мотивации к физвоспитанию у учениц старших классов / А. Г. Бочкова // Педагогика и психология: перспективы развития : материалы IV Междунар. науч.-практ. конф., 5 март 2018 г./ ЦНС «Интерактив плюс» – Чебоксары, 2018. – С. 95-100.
2. Егорова, Н.В. Фитнес для занятий младших школьников в системе дополнительного образования : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук: 13.00.04 / Надежда Вячеславовна Егорова ; Смол. гос. акад. физ. культуры, спорта и туризма. – Смоленск, 2012. – 24с.
3. Мельничук, М. В. Технология построения индивидуальных оздоровительных программ для учащихся общеобразовательных школ : На примере фитнес-программ : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук: 13.00.04 / Марина Владимировна Мельничук ; Всерос. науч.-исслед. ин-т физ. культуры и спорта. – Москва, 2001. – 22 с.
4. Фитнес в инновационных процессах современной физической культуры: Сборник материалов Всероссийской научно-практической конференции / редкол. Г.Н. Пономарев, Е.Г. Сайкина. - СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2008. – С.124. – ISBN 978-5-8064-1339-1.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Артикова К.З.

Мұса Шожанов атындағы №2 жалпы білім беретін мектептің бастауыш сынып
мұғалімі, педагог-зерттеуші
Қостанай облысы, Жітіқара ауданы

Аңдатпа: Оқушылардың оқу сауаттылығын арттырудың рөлі зор. Балаларды кітаптың сан алуан әлемімен таныстыру, білім мен ақпарат көзі ретінде кітапқа деген қызығушылығын ояту, оқу сауаттылығын жүзеге асыруда балалардың жеке мүмкіндіктерін дамытуға жағдай жасау.

Аннотация: Важна роль повышения читательской грамотности обучающихся. Вводит детей в разнообразный мир книг, прививать интерес к книгам как источнику знаний и информации, создавать условия для развития детьми своих личных возможностей при осуществлении читательской грамотности.

Abstract: The role of increasing the reading literacy of students is important. To introduce children to the diverse world of books, to instill an interest in books as a source of knowledge and information, to create conditions for the development of their personal abilities by children in the implementation of reading literacy.

Қазіргі әлемдік білім кеңістігіндегі халықаралық стандарт талаптарына сай оқыту үдерісінің түпкі нәтижесі құзыреттіліктер болып белгіленуі білім беру жүйесінде функционалдық сауаттылықты қалыптастыру болып табылады. Еліміздің бәсекеге қабілетті, қуатты мемлекет болып қалыптасуын қамтамасыз ететін негізгі факторлардың бірі – білім жүйесі. Білім беру жүйесінің алдында тұрған басты міндет – білім сапасының бәсекеге қабілеттілігін арттыру.

Ауызша, жазбаша тілдік қоры жеткіліксіз дамыған, жақсы оқуды үйренбеген оқушы басқа пәндер бойынша да қажетті деңгейде жауап бере алмайды немесе қандай да бір тақырыптар бойынша шағын мәтіндерді түсініп, тапсырмаларды өздігінен орындай алмайды. Сондықтан да білім алушылардың оқу сауаттылығын дамытудың маңызы өте зор деп есептеймін. Ол үшін оқушыларды оқуға, кітапты білім мен ақпарат көзі ретінде қолдануға дағдыландыру, кітап әлеміне тарту, оқу сауаттылығын дамытуға ықпал етуіміз қажет. Дегенмен, қазіргі балалар кітапты аз оқып, теледидар мен компьютерге көп уақыт бөледі. Бастауыш сынып мұғалімі ретінде мені мынадай сұрақтар мазалады. Балалардың оқуға деген қызығушылығын қалай оятуға болады? Кітап оқуға қалай қызықтырсам екен? Оқу сауаттылығын қалай қалыптастыруға болады?

Мен осы сұрақтардың шешімін табу мақсатында көп ізденіп, мемлекеттік жалпыға бірдей білім беру стандартының талаптарын ескере отырып, жалпы білім беретін мектептердің 4- сыныбына арналған «Кел, бірге оқиық!» факультатив курсының бағдарламасын құрастырдым.

Бұл бағдарламамның өзектілігі мынадай мәселелерді шешуде маңызды:

- кітап оқу – сапалы білімнің құралы;
- оқу сауаттылығының төмендеуі;
- білім алушылардың кітап оқуға деген қызығушылықтарын арттыру;
- білім алушыларды шығармашылық ізденіс жұмыстарына баули отырып, функционалды жеке тұлға ретінде қалыптастыру.

Бағдарламаның мақсаты оқушыларды еркін, жақсы әрі жатық сөйлеуге, сауатты жазуға, айтайын деген ойды дәл жеткізуге баулу, қазақ тілінің шексіз мол мүмкіндіктері мен сарқылмас байлығын дұрыс пайдалана білуге дағдыландыру, әдемі әрі әуенді, үйлесімді әрі ұйқасымды сөйлеудің, жазудың үлкен өнер екенін көңіліне ұялату, ұғындыру болып табылады.

Бағдарлама мазмұны мынадай міндеттерді шешеді:

- оқушылардың танымдық деңгейін көтеру, ойлау белсенділігін, ой-өрісін дамыту, оқушылардың ғылыми-ізденіс жұмыстарына деген қызығушылығын арттыру.

- көркем шығармалар арқылы оқушының бойында ұлттық тәрбие мен адамгершілік қасиеттерін қалыптастыру арқылы қазақ ұлтының мәдениеті, тарихы, табиғаты, қоршаған ортасы туралы ақпарат ұсыну;

- мәтіндердің жанрын, стилін, құрылымын, тақырыбын түсіндіру;

- мәтіндерді оқу арқылы тұрақты оқырмандық қызығушылығын, коммуникативтік (айтылым, тыңдалым, оқылым, жазылым) дағдыларын қалыптастыру;

- сын тұрғысынан ойлау мен іс-әрекеттерді бағалау дағдыларын жетілдіру;

- оқу сауаттылығы мен шығармашылық белсенділігін жоғарылату;

- оқу сапасын (дауыстап, түсініп, іштей, мәнерлеп, көз жүгіртіп, болжап оқу) арттыру;

- көркемдік-танымдық сипаттағы мәтіндерді өз мақсатына сай іріктеп, саралап, талдап, ой қорытындысын жасауға үйрету;

- оқылған шығарма сюжетінің ізімен шығармашылық жұмыс түрлерін орындауға дағдыландыру.

«Кел, бірге оқиық!» факультатив курсын меңгеру және оқу мақсаттарына қол жеткізу үдерісінде білім алушылардың қажетті ақпаратты іздеу, идеяларды талдау, білімін кең ауқымда қолдану арқылы өз жұмысын бағалау және жетілдіру дағдыларын дамыту қарастырылады. Ол үшін мәтінмен жұмыс жасау оқылым дағдысының негізі ретінде қолданылады. Мәтінмен жұмыс – сабақта өткізілетін әртүрлі жұмыстардың жиынтығы (мазмұны бойынша), оқушылардың шығармашылық жұмыспен қамтылуы. Оқушылар тапсырмаларды орындау барысында мәтіннің негізгі ойын анықтап, оны жалпы мәтін контекстінен бөліп алып, өз көзқарасын дәлелдермен негіздеу қабілеттерін көрсете білуі қажет. [1,56] Берілген тапсырмаларының ерекшелігі - ол шындыққа жақынырақ құрастырылған тест болып табылады. Әрбір жағдаят - өмірден алынған мысал.

Бағдарлама мазмұнында қамтылған тараулар бойынша тест тапсырмаларының құрылымы оқушылардың оқу ептіліктері мен оларға сәйкес әрекеттерін анықтауға негізделген, оқу сауаттылығы жетістіктерін бағалаудың келесі түрлерін қарастырады:

- мәтінге көз жүгірте қарап негізгі ойды анықтау;

- мазмұнын түсінуі;

- қажетті мәліметтерді табу және таңдай білуі;

- жинақтау және талдау дағдысы;

- мәселені шешу және айқындауы;

- ақпараттың нақтылығын анықтау мен сапасын бағалай білуі.

Факультативтік курс барысында жүргізілген жұмыстардың маңызды қорытындысы – оқушылардың әдеби дамуы, тұрақты қажеттілік және саналы таңдауы бойынша кітап оқу қабілеті, өз білімін жетілдіруге және өзін-өзі дамытуға ұмтылуы.

Жүйелі атқарылған жұмыстар мен факультатив курс бағдарламасын тиімді жүзеге асыру нәтижесінде оқушылардың оқу сауаттылығын дамыту бойынша «Бәрін таста да, кітап оқуды баста!» атты оқушылар мен ата-аналар арасында, сынып ішінде дәстүрлі бірлескен жұмыстар атқарылып, отбасын кітап оқуға тарту деңгейі көтерілді, көркем әдебиетті оқу арқылы оқушылардың сөздік қоры артқаны байқалды. Сонымен қатар кітап оқуға қызығушылығын дамыту бойынша жүргізілген жұмыс түрлері оқырмандар кеңістігін ұйымдастыруға, оқушылардың оқу сауаттылығын дамытуға бағытталған оқу үшін материалдар таңдауға, әдебиет әлеміне рухани адамгершілік және әлеуметтік-эстетикалық тәжірибеге жетуге мүмкіндік берді.

Факультативтік курстың күнтізбелік-тақырыптық жоспарында жоспарланған сабақтар Блумның алты баспалдағы, ойлау дағдысының деңгейлері арқылы нәтижеге қол жеткізуге бағытталған:

Білу кезеңі. Бұрынғы білетіні мен жаңа білімді ұштастырудан тұрады. Сабақ, негізінен, қарастырылғалы тұрған мәселе жайлы оқушы не білгенін, не айта алатындығын анықтаудан басталады. Осы арқылы ойды қозғау, ояту жүзеге асады оқушының белсенділігі артады.

Түсіну кезеңі. Бұл кезеңде оқушылар жаңа сабақтың мақсатын өздері ашады. Оқулықпен өз бетімен жұмыс жасап, белсенділік көрсетуіне жағдай жасалады. Ең бастысы, оқушы өзінің белсенді әрекеті арқылы өз білімін анықтайды.

Қолдану кезеңі. Бұл кезеңде оқушылар топпен бірігіп жұмыс жасайды. Ойларын еркін ашып айта алады. Топтық жұмыста ұяң оқушылардың өзі белсене қатысады. Әр топ өз жұмысын тақтаға шығып, жасаған постерлерін қорғай алады. Жаңаша оқытудың ерекшеліктері арқылы оқушының нені білетінін, нені меңгергенін, нені меңгермегенін білуге болады.

Талдау кезеңі. «Бала дамуының ең шарықтау шегі – бұл тіл мен ойдың шығармашылығы» Сабақты талдау кезінде ұқсастық пен ерекшелік салыстырылады, оқушының байқағыштығы мен ажырата білуі байқалады, сабақ нәтижесінде оқушының оқуға қызығуы артады, іскерлік дағдысы, ойлау белсенділігі, тапқырлығы, сенімі қалыптасады.

Жинақтау кезеңі. Бұл кезеңде сабақтың мақсатына қарай әр түрлі ойындар арқылы жүзеге асады. Оқушыларды сабақтың қорытындысын шығаруға көмектеседі.

Курс мазмұнын игеруді оңтайландыру мақсатында мұғалімге арналған нұсқаулық пен оқушыға арналған дәптер құрастырылды. Оқушы дәптерінде сабақ жоспарына сәйкес өздік жұмыстар, ұлттық ауыз әдебиет шығармалары, дидактикалық ойын түрлері қолданылған. Бұл курс мазмұнын жүзеге асыру барысында оқушылар практикалық тәжірибе алумен қатар шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік алады. Сабақтарда орындалатын тапсырмаларды жеке, жұппен, топпен орындатуға болады.

Мұғалімге арналған құралда сабақтардың қысқа мерзімді жоспарлары берілген. Сабақ жоспарларында пайдаланылған «Ашық және жабық сұрақтар», «Кластер», «Бағытталған оқу», «Қарлы кесек», «Сәйкестендіру» «Коллаж құрастыру» т.б. тиімді әдіс-тәсілдер оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай, белсенділіктерін арттыруға жағдай жасайды.

Жалпы оқу сауаттылығы – оқушының жазбаша мәтіндерді ұғына оқу қабілеттілігі және оларға рефлексия, олардың мазмұнын өз мақсаттарына қол жеткізу үшін қолдануы, білімдері мен дағдыларын қоғамның белсенді өміріне араласуы үшін дамытуы. [3,76] «Кел, бірге оқиық!» факультативтік курсының бағдарламасы 4-сынып оқушыларының бойында функционалдық сауаттылық пен өмірге қажетті

құзырлылықтар жиынтығын дамытуға, оқу барысында меңгерген білімдері мен дағдыларын өмірлік жағдайларда қолдана білу ептіліктерін қалыптастыруға толықтай мүмкіндік береді. Оқушылар қазақ тілі және әдебиеттік оқу пәндерінде меңгерген білім, білік, дағдыларын жетілдіріп, сауатты сөйлеуге, пікір айтып, баяндап, сипаттап, дәлелдеп, байланыстырып сөйлеу мүмкіндіктері артады. Қазақ тілінде еркін қарым-қатынас жасауға дағдыланады.

«Кел, бірге оқиық!» факультативтік курсының нәтижесінде:

- көркем шығармалар арқылы оқушының бойында ұлттық тәрбие мен адамгершілік қасиеттері қалыптасады;
- әдеби шығармалар арқылы қазақ ұлтының мәдениеті, тарихы, табиғат , қоршаған орта туралы ақпарат алады;
- мәтіндердің жанрын, стилін, құрылымын, тақырыбын ажырата біледі;
- мәтіндерді өз бетімен оқу арқылы тұрақты оқырмандық қызығушылығы, ақпараттық құзыреттілігі артады;
- сын тұрғысынан ойлау мен іс-әрекеттерді бағалау дағдысы жетіледі;
- оқу сауаттылығы мен шығармашылық белсенділігі жоғарылайды;
- коммуникативтік (айтылым, тыңдалым, оқылым, жазылым) дағдылары қалыптасады;
- оқу сапасы (дауыстап, түсініп, іштей, мәнерлеп, көз жүгіртіп, болжап оқу) артады;
- көркемдік-танымдық сипаттағы мәтіндерді өз мақсатына сай іріктеп, саралап, талдап, ой қорытындысын жасауға үйренеді;
- оқылған шығарма сюжетінің ізімен шығармашылық жұмыс түрлерін орындауға дағдыланады;
- мәтіннен негізгі ақпаратты тауып, көтерілген мәселені анықтап, өз пікірі мен көзқарасын тұжырымдау.

Қорытындылай келе, оқушы мәтіндермен жұмыс істей алу ептілігін, ақпаратты біріктіру мен ұғына білу дағдысын және сыни ойлау құзыреттерін көрсете білуі қажет. Сауатты оқи алатын бала өз ойын анық, еш қиындықсыз жеткізіп, оқулықтан керек ақпаратты тауып, іріктей алады.

Бүгінгі күні біз – ұстаздардың алдында бәсекеге қабілетті өскелең ұрпақты ой-өрісін тереңдете оқуға, оқу сауаттылығын жетілдіруге үйрету өте маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Оқушылардың оқу сауаттылығын дамытуға арналған тапсырмалар» / PISA/ халықаралық зерттеулер бойынша / әдістемелік құрал, Атырау, 2019 – 5б.
2. «Білімдегі жаңалықтар» журналы №3, 2019.
3. Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі, әдістемелік құрал, Астана 2013. 7б.
4. Ж.Кәрімқызы «Қазақ тілінен дидактикалық жаттығулар» Алматы. «Өлке» 2010 ж.

ҚАЗАҚСТАНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН ЗАМАНАУИ ЭРГОНОМИКАЛЫҚ МЕКТЕП: ҰСЫНЫСТАР МЕН ШЕШІМДЕР

Архыматаева А.Ж.

Ұлттық білім академиясы Қоғамдық-гуманитарлық бағыты пәндері
зертханасының менеджері

Аңдатпа: Қоғамның әлеуметтік, мәдени, экономикалық, ұлттық және рухани кодтарын сипаттай алатын «құндылық» ұғымы заманымыздың ең негізгі зерттеу саласын құрайды. Шын мәнінде, жаһандану заманында қоғамның ерекшеліктері біртіндеп жойылып немесе өзгеріп отырады. Осы себепті ұлттық құндылықтарды анықтап, оларды келер ұрпаққа жеткізу өте маңызды. Жаһандық заманда оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудағы заманауи эргономикалық тенденциялармен қатар, ұлттық құндылыққа негізделген білім беру кеңістігін құру да ескерілу қажет. Мақалада республика мектептерінде ұлттық құндылыққа негізделген заманауи эргономикалық мектепті безендіру туралы ұсыныстар берілген.

Аннотация: Понятие "ценность", которое может характеризовать социальные, культурные, экономические, национальные и духовные коды общества, формирует самую основную область исследований нашего времени. На самом деле, в эпоху глобализации особенности общества постепенно исчезают или меняются. По этой причине очень важно определить национальные ценности и передать их будущим поколениям. В глобальном мире, наряду с современными эргономическими тенденциями в организации образовательного процесса, необходимо учитывать создание образовательного пространства, основанного на национальных ценностях. В статье представлены рекомендации по проектированию современной эргономичной школы, основанной на национальных ценностях, в школах республики.

Abstract: The concept of "value", which can characterize the social, cultural, economic, national and spiritual codes of society, forms the most basic field of research of our time. In fact, in the era of globalization, the features of society are gradually disappearing or changing. For this reason, it is very important to identify national values and pass them on to future generations. In the global world, along with modern ergonomic trends in the organization of the educational process, it is necessary to take into account the creation of an educational space based on national values. The article presents recommendations on the design of a modern ergonomic school based on national values in the schools of the Republic.

Қазақстан қоғамында ойы озық жаңа буын қалыптастыруда білім ордасы-мектептің орны ерекше. Мектепте көгірегі ояу білімді, саналы ұрпаққа білім беріп ғана қоймай, тәрбие де қатар жүру керек. Қазіргі ғаламдық шарттарда дербес ұлт жағдайында ұлттық діліміз бен құндылықтарымызды, ұлттық бірегейлігімізді сақтап қаламыз десек, білім алушыларымыздың ұлттық тәрбиесіне ерекше көңіл бөлуіміз қажет. Осы мақсатта заманауи мектеп ғимаратынан бастап оқу процесінде де баланы жас кезінен ұлттық құндылықтарға сәйкес, болашақ тұлға ретінде тәрбиелеу үшін қолда бар құралдар мен мүмкіндіктерді тиімді пайдаланған дұрыс. Баланың дербес және ересектердің басшылығымен қоршаған ортаны тануда және мектепте оқуға табысты дайындалуда жинақтаған өз бетінше үйрену дағдыларын қалыптастыруда заманауи эргономикалық талаптарға сай оқу жүйесін қалыптастыру маңызды болып табылады.

Қазақстан үшін жаңа типтегі эргономикалық жалпы білім беру мектебін ұлттық нақышта безендірудің концептуалдық үлгісі қазақ халқының ділі мен салт-дәстүріне сәйкес жүргізілуі қажет. Осыған орай, жаңа типтегі мектептің конструктивті үлгісі

Ұлы дала өркениетінің негізгі символы киіз үй үлгісінде болуының өзі, білім алушыларға мектеп табалдырығын аттағаннан бастап, ұлттық құндылықтарды дәріптеуге тұғыр болады. Заманауи мектептің киіз үй үлгісінде болуы- тәрбие мен білім алу жолындағы ынтымақ пен бірлікті, бір ұжым, бір отбасы боп бір мақсатқа бағытталу психологиясы мен бір шаңырақтың астында бір ананың баласындай боп бірігу мен қазақи бауырмалдық, қонақжайлылық, ақжарқын, ақкөңілділікті, кеңпейілдік пен жомарттық сынды ұлттық құндылықтарды, рухани бірлік, рухани таным, ұлттық сана философиясын біріктіреді. Қасиетті қара шаңырақтың киесі жас бүлдіршіндеріміздің көкіректеріне көк пен жердің, от пен судың, күн мен айдың энергияларынан күш беріп, нұрлы сәулесін құяды деген сенімдеміз.

Төр - ең құрметті, сыйлы орын. Мектеп жағдайында төрде Қазақтың рәміздері: Ту, Елтаңба, Әнұран тұрады. Оның үстінде «Төрт тарабың тең болсын» деген жазу ілінеді. «Төрт тарабың тең болсын» танымы әлемнің төрт ғаламына ашықтықты көрсетеді. Күн Көктен әлемнің төрт ғаламына шапақ отын шашады. Төрт тарап - адамның қарым-қатынастағы айналасы. Ал қоғам мүшесі өзін қоршаған ортамен, алыс жақынмен, айналасымен жақсы қарым-қатынаста болса, ондай адамды төрт тарабы тең, айналасы түгел дейді. (Бабалар сөзі, 2006: 69).

Киіз үйге кіргенде оң жақ – үй иесінің отыратын жері. Мектеп жағдайында бұл жерде мектеп тарихы, мұғалімдер, мектеп өмірі жайлы мәліметтер тұрады.

Киіз үйге кіргенде сол жақ – балалар отыратын орын. Мектеп жағдайында сол жақта оқушылардың жетістіктер тақтасы тұрады. Онда сол мектептің атауы қандай қайраткердің атында, сол адамның айтқан сөздерін жазу керек. Мысалы, Қ.Сәтбаев: «... білімді еңбек пен өмірдің өзінде шыңдап отыр! Сонда ғана білім деп аталатын асыл тас ешқашан тот баспастан жалтырай да жарқырай береді». (Сәрсеке, 2015: 354).

А.Байтұрсынұлы: «Отан – өткенімізді танып, бағалай білу, ең әуелі, өзімізді қадірлей білу»;

Оның астында оқушылардың әр сала бойынша жетістіктері:

- «Білімді мыңды жығар» (білім сайыстарының жеңімпаздары)
 - «Өнерлі өрге жүзер» (өнер сайыстарының жеңімпаздары)
 - «Өнерпаз болсаң арқалан» (ғылым, техника салалары бойынша жеңімпаздар)
 - «Елім деген ерің болса...» (спорт сайыстарының жеңімпаздары) тұрады.
- (Байтұрсынұлы, 2013: 126).

Мектептің безендірілуі де ұлттық нақышта болуы керек. Мәселен, мектеп едені де қазақтың оюымен төселген мрамор немесе паркет, төсеніш, оқу кабинеттерін безендіруде де ұлттық дәстүрдің жаңашыл сипаты көрініс беруі керек. Пән кабинеттерін безендіруде ұлт тарихындағы озық ойлы қайраткерлер мен зиялылар, білім-ғылым саласындағы өнертапқыш ғалымдардың жарқын ісі мен өнегелі құндылықтарды қалыптастыру мақсатында кабинет бұрыштарын ашу ұсынылады. Әр пән кабинетінде аталмыш тұлғаның ұрпаққа қалдырған асыл мұрасы жинақталады. Кабинет атауына қарай әр пән бойынша қазақ халқының ұлттық өнегелері мен танымы, білім жайлы көрініс беретіндей мәліметтер ілінуі тиіс. Әр кабинеттің партасының үстінде қалам салғыш үлгісінде қазақтың ұлттық аспаптары сувенирлері тұрады: шертер, домбыра, асатаяқ, қобыз, шаңқобыз, дауылпаз, даңғыра, үскіріктер, адырна, сыбызғы, дабыл т.б.

Әр кабинеттің орындықтары Халықаралық стандарт талаптарына үстелдерімен бірдей түстерді: сай ақ, сары, көгілдір, жасыл, қызыл, қою күлгін, қызыл сары түсте болады. Оқу кабинеттеріндегі оқушылар отыратын орындықтардың арқалығында оюдың (олардың түстерін жоғарыда стандарт талаптарына қарай таңдауға болады) болуы;

Перделер оқу кабинеті дизайнына сай, түсі безендірілу түсіне сай;

Әр перденің бір жақ шетінде еденде жатқан оюдағыдай оюланған ою болуы керек; Ал егер жалюзы болса оның да бір шетіне ою салу.

Жиын залдың ұлттық нақышта безендірілуі:

- Сахна төрі үлкен, кіші, оюлы дөңгелек тәрелкелер немесе даңғыра, дауылпаз, сылдырмақ, дабыл үлгісінде. Мүмкіндігінше дөңгелектердің ортасының ашық, ақ болғаны дұрыс, себебі ол жерге болашақта бір нәрсені ілуге, бейнематериалдарды көрсетуге болады;
- Сахнаның алдыңғы бет жағының төменгі тұсында – петроглифтармен немесе бір қатар тізбекті оюлармен (сахнаның безендірілу түсіне қарай);
- Перделері әдемі төгіліп тұратындай болу, неғұрлым қанық түстер (залдың безендірілу түсіне қарай);
- Орындықтар тізбектелген, залдың безендірілу түсіне қарай орындық арқалығына лентаны артқа қарай буып, қазақи өрнегі бар түйреуішпен (немесе матамен тігуге де болады) түйреп қоюға болады:

Мектеп дәлізінің қабырғаларына дәліздің қандай пән кабинеттері бойында орналасқанына байланысты қазақ суретшілерінің туындылары: портреттер, суреттер, пейзаждар ілу керек, олар қазақ даласының табиғат көріністері, мәдени мұра ескерткіштері, данышпан, қазақ қайраткерлерінің (ақын-жазушылар, әншілер, композиторлар, суретшілер, биші, тарихшы, математик, географ, археолог, дәрігер, мұғалім, құрылысшы т.б. фотосуреттері;

Бір қабырға балалар шығармашылығына арналу ұсынылады. Тақырыбы: «Мен елімді жырлаймын», яғни Қазақстан жайлы балалардың жасаған заттары мен көркем өнер туындылары, салған суреттері қойылады.

Бір бұрыш Туған дала құндылығын қалыптастыру мақсатында, өлкедегі қасиетті жерлер туралы мәліметтер. Мысалы, «Қызғалдақтың отаны - Қазақстан» деп аталып, ол жер қазақ даласында өсетін қызғалдақтарға арналады, суреттері қойылады, олар туралы мәліметтер, яғни қызғалдақтың қандай түрлері Қазақстанның қай жерлерінде өсетіні жайлы жазылады. Мысалы, «Грейг» қызғалдағы – бұл түрін бауыр ауруларына қарсы дәрі-дәрмек ретінде пайдаланады, ол 55 пайыз крахмал мен қанттан тұрады. Қазақстандағы негізгі өсетін жерінің бірі: ол Түркістан облысы Түлкібас ауданындағы Қызыл төбешікте өседі. (Махамедова, 2018). Сондай-ақ, Алматы қаласының мектептерінің бірі «Алматы апорты» бұрышын жабдықтауға болады. Ол жерге апорт алмасы туралы мәліметтер, суреттер қойылады.

Қазақ танымында дастархан басындағы тәрбие өзекті орында себебі, ас іше отырып, өнеге әңгімелер, тәрбие, үлкен, кішіге деген құрмет, сыйластық дәстүрлері үнемі орындалады. Осыны ескере отырып, мектеп асханасының өзі ұлттық нақышпен безендірілуі маңызды. Жаңаша білім беруге көшу аясында оқыту сапасын жетілдірумен қоса, білім алушыға ұлттық тәрбие құндылықтарын дамыту қоса жүру

керек. Бұл мақсатта оқу процесімен қатар, білім беру кеңістігін де ұлттық нақышта қамтамасыз ету маңызды.

Заманауи эргономикалық мектепте білім алушылардың ұлттық құндылықтарды қадірлеу және өз ортасында концептуалдық-көркемдік бейнедегі ұлттық дүниетанымды айқындауда, қазіргі құндылықтар әлемін когнитивтік аспектіде зерттеу бойынша ұлттық дәстүрге негізделген орталықтар ұйымдастырылу ұсынылады. Бұл орталықтарда білім алушыларға қайырымдылық пен бауырмалдылық, рухани-мәдени құндылықтарды дәріптеу, үлкенге-құрмет, кішіге-ізет көрсетуді дәріптейтін ата дәстүрімізді жаңғырту жұмыстарында жандандыру қажет. Сол үшін мектепте «Мұра» концепті бойынша 4 орталық ұйымдастырылу ұсынылады:

1. «Аяулым» орталығы;
2. «Мейірім» орталығы;
3. «Атадан - нақыл» орталығы;
4. «Әжелер мен аналар өнегесі» орталығы;

Концепт – белгілі бір ұлт, халық санасында ұзақ дәуірлер бойы берік орныққан дүниетанымдық түсініктер мен көзқарастарды танытатын күрделі құрылым.

«Мұра» концепті

«Мұра» концептінің ұйымдастыру мақсаты: қазақтың тәрбие дәстүрлері мен дүниетаным негізделген рухани таным ортасын құру, жас ұрпақтың санасына қазақ әлемінің бейнесін қалыптастыру.

«Мұра» концепті – ұлттық, әлеуметтік, көркем концепті.

«Мұра» концептінің ұғымдары: ұлттық құндылық, қайырымдылық іс – шаралар, мейірім, атадан – нақыл, аналар өнегесі

Символы: Жусан.

Мағынасы: жусан – Отан, жусан – туған жер, жусан – балалық шақ, жусан – ыстық мекен, жусан – сағыныш, жусан – қазақ даласы. Жусан қазақ даласында ғана өседі.

«Мұра» концептісіне кіретін тәрбие беру орталықтары:

- 1) **«Аяулым»** – адамзаттың аяулы істері, аяулы жандар өнегесі, құндылықтар әлемі (философия ғылымымен байланысты).
- 2) **«Мейірім»** – қайырымдылық, көмек қолын ұсыну, жанашырлық (философия, этнопедагогика ғылымдарымен байланысты).
- 3) **«Атадан - нақыл»**– қазақ халқындағы ата тәрбиесі негіздері. (этнопедагогика ғылымымен байланысты).
- 4) **«Әжелер мен аналар өнегесі»**– қазақ халқындағы әжелер, аналар тәрбиесі негіздері. (этнопедагогика ғылымымен байланысты).

Ұйымдастыру ерекшелігі: әр тәрбие ортасы арнайы жабдықталған кабинеттерде немесе тәрбие зоналарында жұмыс жасайды.

«Мұра» концептісіне кіретін тәрбие беру орталықтары жұмыстары нәтижесінде «ақжарқын, жомарт қазақ», «балажан қазақ», «қонақжай қазақ», «ақкөңіл қазақ», «кең қазақ», «дана қазақ», «мейірімді қазақ», «қоңыр қазақ» деп аталатын қазақтың когнитивті бейнесін, жалпы танылуын қалыптастыру.

«Аяулым» орталығы

Аяулым – көкірек көзі ояу, жүрегі нұр мен шуаққа толы, өнеге көрген, тәрбие алған, рухани-адамгершілік қасиеттерді бойына сіңірген, өмірлік құндылықтар жүйесі қалыптасқан, соларды негізге алып өз өмірін құра алатын, зейінді де саналы, оң мен солын танып, адамдармен қарым-қатынастарын ізгілік талаптарына сай құра алатын, ар мен намысын жоғары қоятын, тектілігін танытатын, жаны жайсаң, әрдайым күлімсіреп, жарқын мінез-құлық әдебін танытатын жан бейнесі. Осындай жанды қазақ халқы: «неткен аяулы еді», «аяулым-ай», «аяулы жан» деп атайды.

«Аяулым» орталығы - адамның аяулы істерін, аяулы адамдар қызметін, құндылықтар әлемі негізіндегі қазақ әлемін бейнелейтін көркем мән деп ұғынылады.

Ұйымдастыру мақсаты: аяулы адам бейнесін жас ұрпақ бойына қалыптастыру, адамзаттың қолымен жасалған аяулы істерді насихаттау, аяулы жандардың істерін насихаттау, ұлттық аксиологиялық танымды, аяулы адам бейнесін және оның бойында қазақ әлемінің бейнесін қалыптастыру.

Концептуалды негізі:

Адамның туып өскен ортасы, алған тәлімі мен көрген өнегесі, дүниетанымы, әлемді қабылдауы, өмірлік іс-әрекеті, аяулы да ізгі істер тәжірибесі арқылы қалыптасатын тұрмыс салты мен өмір сүру дағдысына сай *қазақ әлемінің бейнесі* туындайды. Қазақ әлемін тану арқылы жеке тұлғаның ұлттық мінез-құлқы, ұлттық танымы мен болмысы, ұлттық санасы, психологиясы, мәдениеті қалыптасады. Оқушыларға қазақ әлемінің бейнесін қалыптастыруға ықпал ететін негіз – үздіксіз қарым-қатынас үрдісі, ол тәрбиешілер мен тәрбиеленушілердің бірізді, тұрақты, жүйелі әрекеттері, қызмет түрлері және насихат құралы ретіндегі өнеге-үлгілер.

Символы: ақ лалагүл, тазалықтың, ұлылықтың, тектіліктің, пәктіктің символы.

Мағынасы: пәктікті, қайта туылуды және мәңгілік өмірді білдіреді. Лалагүлдің сабағы ауыспалы мағынада – керемет ақыл деген мағынаны білдіреді. Осы орталықта жұмыс жасайтын балалар лалагүл төсбелгісін тағып жүрулеріне болады, ол осы орталықтың мүшесі екендіктерін танытады.

«Аяулым» орталығының жұмыс мазмұны:

- Аяулы адам бейнесі.
- Адам қолымен жасаған аяулы істер өнегесі, олардың тәлімдік ықпалы.
- Аяулы адамдар қызметін насихаттау, кәсіби қызмет түрлеріне бағдарлану.
- Құндылықтар әлемін қалыптастыру жүйесі: ұлттық құндылықтар, жалпыадамзаттық құндылықтар.

Аяулы адам бейнесі:

- жақсы істер жасауға ұмтылады;
- өзін-өзі қамтамасыз етеді, ашық, сенімді, тәуелсіз;
- өзінің жеке нанымдарына негізделген әрекеттер жасайды;
- өз мақсатына жету үшін көптеген қиындықтарға баруға дайын;
- басқа адамға зиян келтіретін нәрсені жасамайды;
- жақсылық пен жамандықты ажырата алады;
- ар-намыс, адалдық, әділдік, адамгершілік және жанқиярлық сияқты мінез-құлық қасиеттерінің жоғары деңгейін көрсетеді;
- өте жоғары моральдық нормаларды ұстанады;
- Отаны, халқы, досы үшін ерлік істеріне барады;

- өз мүдделері мен қалауына қарсы жанқиярлық игі істер жасауға қабілетті;
- ойлары мен ниеттерінің таза, асыл болуы;
- ішкі өзегінің болуы: ар-ұжданды;
- ойы ұшқыр, тапқыр, білімін жаңа жағдайларға сай қолдана алады;
- үнемі жақсылық жасау істеріне ниеттенеді;
- адамдарға көмек қолын ұсынуға әзір;
- қайырымдылық істерімен айналысады;
- өз ойын, істерін, денесін басқара алады;
- игілікті істерімен танылады;
- өз айтқан сөзі мен істеген істеріне жауап бере алады;
- адамдарды кешіре біледі;
- осы аталған қасиеттер бойына тұрақты түрде қалыптасқан, оны түзету, өзгерту мүмкін емес.

Міне, бұндай адамдарға қоғам еліктейді, оларды құрметтейді, жақсы көреді, қандай жағдайда болмасын ақыл-кеңес сұрайды, сенеді олар қоғамның алтын біліктері, абаданы. Қазіргі қоғамның осы өкілдері біздің өмірімізді жақсы жаққа өзгерте алады. Сондықтан әрбір жеке тұлға өзін дұрыс тәрбиелеуге, өмірлік мақсаттар мен құндылықтарды таңдауға және тиімді қорытынды жасауға тырысуы, сол жолда бағдарлы әрекет етуі қажет.

Аяулылық - кез-келген заңдардан, тыйымдардан, ережелерден туындамайтын адамның ішкі болмысының табиғи жақсы көріністеріне бейімділік. Егер қалай іс қылам деп ойлап тұрар болсаң, ендеше алдымен ішкі ар-ожданыңмен іс қыл, ол әрқашанда адамға ең аяулы деген жолды еш қатесіз көрсетеді.

Адам қолымен жасаған аяулы істер өнегесі, олардың тәлімдік ықпалы

Адам аяулы қасиеттерді кітаптан оқып емес, аяулы жандардың өздерін қалай құрметтегенінен, сыйлағанынан, бауырым деп бауырына басқанынан, жақсы көргенінен алады. Аяулы істер кішкентай адамның өзін үлкен етеді. Аяулы істерді көре білу- аяулы адамның қасиеті. Осыған орай орындалатын әрекет түрлері:

- Қайырымдылық шараларына қатысу, олардан өнеге алу;
- Қайырымдылық қорларымен байланыс жасау;
- Көмек шараларын ұйымдастыру;
- Мектеп ауласына сенбіліктер жасау;
- Ағаш отырғызу, гүл отырғызу, оларды күту;
- Тазалық апталықтарын ұйымдастыру;
- Еңбек десанттарын ұйымдастыру: тайғақты жерлерге тұз себу, құм шашу, жөндеуге көмектесу т.б.;
- Аула тазалығын жүргізу шаралары;
- Кездесулер ұйымдастыру: еңбек адамдары, спорт майталмандары, үздік оқушылар, меценаттар т.б.

Аяулы адамдар қызметін насихаттау, кәсіби қызмет түрлеріне бағдарлану.

Тәрбиеленушілерге қоғамның алға жылжуы үшін өз саласының білгір мамандары болу керектігін, олардың ізгі істері қоғамда бірлік пен ынтымақты, ізгілікті қалыптастыратынын таныту арқылы, мамандық таңдауларына бағдар беру.

- Сан алуан мамандық саласындағы адамдар қызметін үлгілеу: мұғалім, дәрігер, аула сыпырушы, еден жуушы, аспаз, құрылысшы, бағдарламашы, күзетші, бала күтуші т.б.

- «Тағзым» экраны қызметін ұйымдастыру. Ол арқылы қазіргі қоғамдағы түрлі мамандық иелерінің жанқиярлық еңбектерін бейнерепортаждар, ақпарат көздері арқылы оқиды, көреді.

- Еңбек адамдарымен кездесулер ұйымдастыру: «Мамандығым-мақтанышым»;

- Мамандық түрлерін насихаттау: «Мамандықтың бәрі жақсы»;

- Мамандық таңдауға байланысты шаралар ұйымдастыру: «Сен де бір кірпіш дүниеге, кетігін тап та, бар қалан», «Мен таңдаған мамандық» т.б.

Құндылықтар әлемін қалыптастыру жүйесі: ұлттық құндылықтар, жалпыадамзаттық құндылықтар

Адамның рухани таным үлгісі оның құндылыққа бағдарлануымен танылады. Ұлттық құндылықтарды қалыптастыру жалпы адамзаттық құндылықтар, абсолютті құндылықтарды қалыптастырудың негізінде жүреді.

- Ақиқат, сүйіспеншілік, қиянат жасамау, ішкі тыныштық, дұрыс әрекет құндылықтарын қалыптастыруға байланысты іс-шаралар жүргізу;
- Адамгершілік, мейірімділік, қайырымдылық, қамқорлық, жанашырлық сынды құндылықтарды қалыптастыруға ықпал ететін шараларды жүргізу: «Өмірдің екі тірегі: үйренуден жалықпау, үйретуден аянбау», «Ізгілік тілесен-ізгі бол», «Өмір — теңіз, жүзем онда деменіз, ізгіліктен жасалмаса кемеңіз» т.б.
- Жалпыадамзаттық құндылықтарды қалыптастыруға байланысты апталықтар ұйымдастыру: «Әдептілік апталығы», «Адамгершілік апталығы», «Әсемдік апталығы», «Қайырымдылық апталығы», «Көмек апталығы» т.б.
- Ұлттық құндылықтарды қалыптастыру шаралары: «Адамзаттың бәрін сүй, бауырым деп», «Үлкенді – аға, кішіні – іні деп», «Ата-ана күтімі – ұрпаққа міндет», «Қарты бар үйдің-қазынасы бар», «Қызы бар үйдің назы бар», «Қарашаңырақ иесі», «Адамды досынан таны» т.б.
- Ұлттық құндылықтарды қалыптастырудағы салт-дәстүр, әдет-ғұрыптар тәлімінен үлгі;

«Аяулым» орталығының безендірілу үлгісі:

- Арнайы кабинет жасақталады;

- Тұрақты стендтер:

1. Ұлтымыздың ұлы ақыны Абай Құнанбаевтың «Отыз бірінші» қара сөзі ақынның портретімен бірге ілу ұсынылады. «Отыз бірінші» қара сөздің берілу себебі: оқушыларға төрт тағылымдық, тәрбиелік мағынасы бар, әрі оқығанды есте сақтау үшін не істеу керектігі туралы айтылған. «Біріншіден, көкірегі байлаулы берік болмақ керек. Екіншіден, сол нәрсені естігенде я көргенде ғибратлану керек. Үшіншіден, сол нәрсені ішінен бірнеше уақыт қайтарып, ойланып, көңілге бекіту керек. Төртіншіден, ой кеселді нәрселерден қашық болу керек». (Құнанбаев, 2018: 28)

2. «Қазақтың рухани таным әлемі» стенді.

3. «Ұлттық құндылықтар – менің бағдарым»

«Мейірім» орталығы

«Мейірім» орталығы – қайырымдылық, жәрдемдесу, көмек көрсету, жанашырлық негізіндегі қазақ әлемін бейнелейтін көркем мән деп ұғынылады.

Ұйымдастыру мақсаты: қоғамда болып жатқан әлеуметтік мәселелерді шешуге тарту, адамды түсіну, сезіну, өзін басқаның орнына қою сынды сезімдерді тәрбиелеу арқылы ерікті көмек қолын ұсынуға тәрбиелеу ортасын құру.

Концептуалды негізі: қазақ халқының бауырмалдық, жанашырлық қағидалары негіздері. Асар. Риясыз жақсылық жасау, қайырымды іс-әрекетке бастау.

Символы: бәйшешек – сенімнің, үміттің символы.

Мағынасы: қазақы орта қолданысындағы бәйшешектей құлпыру; бәйшешектей шешек ату; «бәйшешегім» деген тіркестер гүлдей жайнап тұруды білдіреді. Осы орталықта жұмыс жасайтын балалар бәйшешек төсбелгісін тағып жүрулеріне болады, ол осы орталықтың мүшесі екендіктерін танытады.

«Мейірім» орталығының жұмыс мазмұны: - «Көмек қолын ұсынған едік...»

- Қайырымдылық шараларын жүргізу;
- Қажет ететін жандарға көмек қолын ұсыну;
- Қарттар үйі, балалар үйлерімен байланыс шаралары;
- Еріктілер қоғамы;
- Қайырымдылық қорын ұйымдастыру;
- Акциялар ұйымдастыру.
- Қазақ халқындағы өзара көмек, асар.

«Мейірім» орталығының безендірілу үлгісі:

- Арнайы кабинет жасақталады;
- Кабинет түсі – ақшыл жасыл;
- Едені ұлттық ою нақышымен жасалады;
- Терезе пердесінде басқа кабинеттердегідей ұлттық ою (еден оюындағыдай) өрнегі салынады;
- Үстелдер жұмыс зоналарынан

тұрады: -тұмарша үлгісінде, 3 адам отыруға арналады. Оның бір жақ бұрышына қазақ оюы салынады, мына суреттегідей:

- Орындықтар: тік төртбұрышты, бетіне ою түскен. Жоғарыдағы суреттегідей.
- Тұрақты стендтер:
- «Мырза болмасаң да, мейірімді бол» стенді.
- «Біздің мектептің еріктілер қоғамы» стенді.
- Ауыспалы стендтер:
- «Қайырымдылық акциялары»

«Атадан - нақыл» орталығы

«Атадан - нақыл» орталығы – қазақ халқындағы аталар мен әкелердің ұл баланы тәрбиелеу дәстүрлері негізіндегі қазақ әлемін бейнелейтін көркем мән деп ұғынылады.

Ұйымдастыру мақсаты: қазақтың ұлттық тәрбие дәстүрлерін жас ұрпақ бойына қалыптастыру, ұлттық өнер туындыларын насихаттау, ұлттық психологияны, тәрбие танымы негізінде ер азамат бейнесін қалыптастыру

Концептуалды негізі: «Атадан-өсиет, анадан – қасиет» деген аталы сөзін негіздеу. Атасы немересіне жылдың маусымы ауысымен көштің қалай, қайда көшуін, суды қайдан тауып ішетінін, жеті атасын білуі, елдің батыраларының ерлік хикаяларын әңгімелеп, адамды жақсы ететін де, жаман ететін де тәрбие екенін жастайынан баланың бойына сіңіріп отырған. Адамдықтың парызын перзентінің көкірегіне құю, іс-әрекетін қадағалап отыру. Балаға халықтың қамын ойлауды сіңірген. Қазақ халқы он бестегі ұланына ел басқартқан, шешендік сөз өнеріне қатыстырып тәлім берген.

Символы: қарағай– мықтылықтың, беріктіктің, биіктіктің символы.

Мағынасы: қазақтың ұл балаларға беретін тәрбие дәстүрлерінде батылдық пен батырлық, қайсарлық, жаужүректілік рухын тәрбиелеуге негізделеді. Осы орталықта жұмыс жасайтын балалар қарағай төсбелгісін тағып жүрулеріне болады, ол осы орталықтың мүшесі екендіктерін танытады.

«Атадан - нақыл» орталығының жұмыс мазмұны:

- Қазақ халқының ұлттық салт-дәстүрлері. (мысалы: сүйінші, шашу, қырқынан шығару, тұмар, тұлым, базарлық, бата, тұсау кесу, атқа отырғызу, үйлену, беташар, көрімдік беру, енші, аманат, сыбаға, асату, тілашар, байғазы т.б.)

- Тиым сөздері; (Дастарханды, тамақты баспа, Кісі мініне күлме, кемтарға күлме, Малды, ыдысты, тамақты теппе, Суды сапырма, суға дәретке отырма, суға түкірме, Көкті жұлма, шашынды жұлма, Үй айнала жүгірме. Босағаны керме, құшақтама. Табалдырықты баспа, отырма. Үйді сабама, малды басқа сабама. Бейіт тұсынан шауып өтпе, жүгіріп өтпе. Бейітке қолынды шошайтпа, оған қарап түзге отырма. Итке ожаумен ас құйма т.б.)

- Салт-дәстүр, тәрбиеге қатысты мақал-мәтелдер: мысалы, «үйдің жылы-суығын, қыс түскенде білерсің, ағайынның алыс – жақынын, іс түскенде білерсің», «қонаққа «кел» демек бар, «кет» демек жоқ», «тойға барсаң, тойып бар», «елу жылда ел жаңа, жүз жылда қазан жаңа», «атаңа не қылсаң, алдыңа сол келер», «сабыр түбі сары алтын», «жақсы сөз – жарым ырыс», «ата көрген оқ жонар, ана көрген тон пішер», «өле жегенше, ағайынмен бөле же», «бірлік болмай, тірлік болмайды», «құтты қонақ келсе, қой егіз табады» т.б.)

- Салт-дәстүр, тәрбиеге қатысты өнеге сөздер;

- «Әкеге қарап ұл өсер...» қазақ халқындағы ұл бала тәрбиесі;

- «Ер жігітке жеті өнер де аз» қазақ халқында ұл балаларды өнер түрлеріне баулу дәстүрлері;

- Қазақ ертегілері;

- Қазақтың қолөнері (ат әбзелдерін дайындау, темірден түйін тую, зергерлік, аңшылық т.б.)

Аталған тәрбие бағыттары бойынша жинақ папкалары әзірленеді, онда әрбір салт-дәстүрлер жеке парақтарға жазылып, салынады, тәрбие мақсаттарына, жоспарға

сай оларға үйрету шаралары жүргізіледі. Олар тек түсіндіріліп қана қоймай, тәжірибелік әрекетте, өмір жағдайында көрсетіледі: балалармен бірге салт-дәстүр түрлері, қолөнер бұйымдары жасалады т.б.

«Әжелер мен аналар өнегесі» орталығы

«Әжелер мен аналар өнегесі» орталығы - қазақ халқындағы әжелер, аналардың қыз баланы тәрбиелеу дәстүрлері негізіндегі қазақ әлемін бейнелейтін көркем мән деп ұғынылады.

Ұйымдастыру мақсаты: қазақтың ұлттық тәрбие дәстүрлерін жас ұрпақ бойына қалыптастыру, ұлттық өнер туындыларын насихаттау, ұлттық психологияны, тәрбие танымы негізінде қыз бала бейнесін қалыптастыру.

Концептуалды негізі: тәрбие дәстүрі – ұрпақтан ұрпаққа берілетін қазақ болмысының негізгі көрінісі. Ұлттық салт-дәстүр, әдет-ғұрыптар көріністеріндегі адам тәрбиесі бейнелері.

Символы: қызғалдақ – әсемдік пен тазалық символы.

Мағынасы: Қыздардың бойжетіп, тұрмысқа кеткенге дейінгі өз отбасында өткізетін қысқа ғана ғұмырын – қызғалдақ ғұмырға теңеген. Халқымыз қыз баланы «жат жұрттық» деп санап, кішкене кезінен бастап, орнын тауып кеткенге дейін қонағындай күтіп, көңіліне қарап, төрінен орын беріп, ерекше қастерлеген. Қысқа ғана қыз ғұмырында барынша еркелеп алсын деп бетінен қақпаған.

«Әжелер мен аналар өнегесі» тәрбие орталығының жұмыс мазмұны:

- Қазақ халқының ұлттық салт-дәстүрлері. (мысалы, құрсақ тойы, қазанжарыс, сүйінші, шілдехана, шашу, тымаққа салу, қырқынан шығару, тұмар, тұлым, базарлық, бата, тұсау кесу, атқа отырғызу, үйлену, беташар, көрімдік беру, енші, аманат, сыбаға, асату, тілашар, байғазы, т.б.)

- Тиым сөздері; (мысалы, Дастарханды, тамақты баспа, Кісі мініне күлме, кемтарға күлме, Малды, ыдысты, тамақты теппе, Суды сапырма, суға дәретке отырма, суға түкірме, Көкті жұлма, шашынды жұлма, Үй айнала жүгірме. Босағаны керме, құшақтама. Табалдырықты баспа, отырма. Үйді сабама, малды басқа сабама. Бейіт тұсынан шауып өтпе, жүгіріп өтпе. Бейітке қолынды шошайтпа, оған қарап түзге отырма. Итке ожаумен ас құйма т.б.) (Әжіғали, 2005: 26).

- Салт-дәстүр, тәрбиеге қатысты мақал-мәтелдер: «үйдің жылы-суығын, қыс түскенде білерсің, ағайынның алыс – жақынын, іс түскенде білерсің», «әзілің жарасса, атаңмен ойна», «қонаққа «кел» демек бар, «кет» демек жоқ», «тойға барсаң, тойып бар», «елу жылда ел жаңа, жүз жылда қазан жаңа», «атаңа не қылсаң, алдыңа сол келер», «сабыр түбі сары алтын», «жақсы сөз – жарым ырыс», «ата көрген оқ жонар, ана көрген тон пішер», «өле жегенше, ағайынмен бөле же», «бірлік болмай, тірлік болмайды», «құтты қонақ келсе, қой егіз табады» т.б.)

- Қазақтың қолөнері (жүн түту, ұршық иіру, тоқыма тоқу, ою т.б.)

- Қазақтың еттен жасалатын тағамдары, оларды әзірлеу (ет асу, қуырдақ түрлері, бұжы, әсіп, жаубүйрек, борша, жөргем, қимай, қазы, сірен, құрық-бауыр, шұжық, сүр ет, сорпа, қарын бөртпе, ми палау т.б.) Қазақтың ұннан жасалатын тағамдары, оларды әзірлеу (бауырсақ, ши бауырсақ, қарма, табанан, майшелпек, қаттама, салма т.б.) Қазақтың сүттен жасалатын тағамдары, оларды әзірлеу (айран, ірімшік, құрт, қойыртпақ, шалап, қымыз, қатық, кілегей, уыз, сары май, іркіт т.б.)

- Қазақтың дақылдардан жасалатын тағамдары, оларды әзірлеу (талқан, бидай көже, жент, тары, бидай қуыру, майсөк т.б.) (Қалиев, 1994: 17). Аталған тәрбие бағыттары бойынша жинақ папкалары әзірленеді, әрбір салт-дәстүрлер жеке парақтарға жазылып, салынады, тәрбие мақсаттарына, жоспарға сай оларға үйрету шаралары жүргізіледі. Олар тек түсіндіріліп қана қоймай, тәжірибелік әрекетте, өмір жағдайында көрсетіледі: балалармен бірге салт-дәстүр түрлері жасалады, тағамдар дайындалады, қолөнер бұйымдары жасалады т.б.

Қорыта келе, осылайша оқу процесіндегі кеңістікті ұлттық негізде безендіру мен оқу пәндері мазмұнына құндылықтарды кіріктіру арқылы оқытудың тәрбиелік әлеуеті күшейтіледі. Ұлтымыздық ғасырлар бойы келе жатқан ұлттық танымын, құндылықтары мен ұлттық санасын жас ұрпақ бойына сіңіру-бүгінгі жаһандану заманында бәсекелестік рухымен қатар тұратын, бәсекеге төтеп беретін когнитивті таным болып қалыптасуын жүзеге асыру білім беру мекемелері мен тәрбие орталықтарының басты міндеттері болуы тиіс. «Тәрбиесіз берілген білім- адамзаттың қас жауы» деп айтқан данышпан Әль - Фараби бабамыздың тәлімдік сөзін басшылыққа ала отырып, ұлттық қасиеттерімізді сақтап, ұрпақтан ұрпаққа жеткізу үшін арнайы тәрбие беру ортасын құрып, ұлттық тәрбие беруден кенже қалмайық.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Бабалар сөзі: Жүз томдық (2006), Астана: Фолиант баспасы, Т. 28: Тарихи жырлар
2. Сәрсекке, Медеу (2015), Шығармалары Т.4., Қазақтың Қанышы, Астана: Фолиант баспасы, 640 бет.
3. Байтұрсынұлы, Ахмет (2013), Алты томдық шығармалар жинағы. Мақалалар, хаттар, А. Байтұрсынұлы туралы құжаттар мен материалдар, Алматы: «Ел-шежіре» баспасы, Т. VI: –384 б.
4. Махамедова, Бағлан (2018), Гүл патшасы – қызғалдақ, Ана тілі газеті, <https://anatili.kazgazeta.kz/news/50776>
5. Құнанбаев, Абай (2020), Қара сөздер, Meloman Publishing баспасы.
6. Қазақ халқының дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары. (2005) 1-том: біртұтастығы және ерекшелігі/ Құраст. С. Әжіғали. – Алматы: «Арыс баспасы». – 328 б.
7. С. Қалиев, М. Оразаев, М. Смайылова (1994), Қазақ халқының салт-дәстүрлері. Алматы: Рауан. – 222 б.

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ОБУЧЕНИЯ МАТЕМАТИКЕ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Аушамина Г.А.

Магистр, учитель начальных классов
КГУ «Общеобразовательная школа №21 отдела образования г.Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области,
г.Костанай, Казахстан

Калиев К.А.

учитель математики,
КГУ «Карагайлинская общеобразовательная школа отдела образования
Алтынсаринского района» Управления образования акимата Костанайской области,
Шокай а., Казахстан

Андатпа: Мақала жалпы білім беретін мектептің бастауыш сыныптарына арналған математика курсын әзірлеу мәселелеріне арналған. Мақалада қазіргі уақытта өте өзекті болып табылатын мәдени көзқарас негізінде математиканы зерттеуді ұйымдастыру ұсынылады. Бұл тәсіл білім берудегі заманауи идеяларды ескеруге мүмкіндік береді: гуманизм, оқу процесіне баланың жеке тәжірибесін енгізу, бейнелі ойлауды дамыту, логика элементтерін зерттеу.

Аннотация: Статья посвящена проблемам разработки курса математики для начальных классов общеобразовательной школы. В статье предлагается организовать изучение математики на основе культурологического подхода, который чрезвычайно актуален в настоящее время. Такой подход позволяет учитывать современные идеи в образовании: гуманизм, включение в процесс обучения личного опыта ребенка, развитие образного мышления, изучение элементов логики.

Abstract: The article is devoted to the problems of developing a mathematics course for primary grades of a secondary school. The article proposes to organize the study of mathematics on the basis of a culturological approach, which is extremely relevant at the present time. This approach allows us to take into account modern ideas in education: humanism, the inclusion of a child's personal experience in the learning process, the development of imaginative thinking, the study of logic elements.

Современные тенденции и требование совершенствования обучения математике в школе является актуальной проблемой, с которой сталкиваются многие образовательные учреждения. Выполнить это требование возможно при реализации условия когда образование как официальный институт общества призвано воспитывать подрастающее поколение в традициях господствующей культуры, помогать ему в усвоении выработанных этим обществом способов интерпретации природных и социальных явлений, оно также способствует формированию у каждого молодого человека самосознания, т. е. представлений о своих возможностях и о своем месте в мире [2, с. 29].

Низкий уровень математической грамотности когда многие учащиеся испытывают трудности в понимании и применении математических понятий и методов. Низкий уровень математической грамотности может быть вызван недостаточным пониманием основных концепций, неэффективными методами преподавания, недостаточной мотивацией и недостаточной поддержкой в домашней среде. Отсутствие практического применения математики, при котором учащиеся часто не видят практического применения математических понятий в реальной

жизни, что может снижать их мотивацию для изучения этого предмета. Важно создать связь между математикой и реальными проблемами и ситуациями, чтобы показать ее полезность и значимость. Недостаточное использование активных методов обучения, когда традиционные методы обучения, основанные на лекциях и механическом повторении, могут быть недостаточно эффективными для развития понимания и навыков в математике. Активные методы обучения, такие как задания с открытыми задачами, исследовательские проекты, сотрудничество и использование технологий, позволяют учащимся активно вовлекаться в учебный процесс и развивать свои навыки. Недостаток квалифицированных учителей математики оказывает отрицательное влияние на качество обучения. Для совершенствования обучения математике в школе необходимо обратить внимание на эти вопросы и проблемы. Важно внедрять инновационные методы обучения, повышать квалификацию учителей, создавать связь между математикой и реальной жизнью, а также активно развивать проблемное мышление и решение задач среди учащихся. Только так можно создать стимулирующую и эффективную среду для обучения математике. Гораздо важнее и сложнее привить обучающимся умение самостоятельно добывать, анализировать, структурировать и эффективно использовать информацию для максимальной самореализации и полезного участия в жизни общества (компетентность) [3].

При определении роли математики в образовании необходимо учитывать его бифункциональность: направленность учебного предмета, с одной стороны, на развитие и самопознание ребенка; с другой — на понимание ребенком окружающего мира, места в нем математики. Бифункциональность предмета математики должна означать, что она выполняет две важные функции. Во-первых, математика должна давать знания и навыки в определенной области знания, например обучать логике, алгоритмическому мышлению и решению проблем. Во-вторых, предмет математика должна иметь ценность в развитии личностных качеств учащихся, таких как критическое мышление, коммуникативные навыки и творческое мышление, помогать учащимся понять и анализировать различные точки зрения и развить свое эмпатическое понимание.

Определение роли предмета математики в общеобразовательной школе должно быть связано с его вкладом в формирование общих компетенций. Она может включать в себя развитие навыков работы в группе, критического мышления, проблемного решения, самоорганизации и самоуправления. Кроме того, она должна способствовать формированию ценностей, этических и моральных установок, гражданской ответственности и толерантности.

Данный аспект обучения математики в современных условиях должен опираться на развитие исследовательских навыков при изучении математики уже в начальной школе, что имеет множество преимуществ и может значительно обогатить учебный процесс. Методы которые могут развить исследовательские навыки учащихся в начальной школе определяются как:

1. Задание открытых задач: вместо традиционных учебных задач, которые имеют один правильный ответ, можно предлагать открытые задачи, где учащимся предоставляется свобода выбора и творчества для исследования. Например, можно попросить учащихся исследовать различные способы решения задачи или найти общие закономерности в числовых рядах.

2. Исследование реальных проблем: можно предложить учащимся решать задачи, связанные с реальной жизнью. Например, они могут изучать расписание

автобусов и оптимальный путь, учитывая время и расстояние, или исследовать распределение вероятности при игре в кости. Такие задачи помогут учащимся видеть практическое применение математики.

3. Самостоятельное исследование: нужно поддерживать учащихся в исследовательских проектах, где они могут выбирать интересующие их темы и самостоятельно исследовать их. Ставить им цель исследования и помогать им разработать план действий, собирать данные и анализировать результаты. Это поможет развить навыки исследования и самостоятельного обучения.

4. Коллективное исследование: развивать сотрудничество между учащимися, позволяя им работать в группах над исследовательскими проектами. Это поможет развить навыки коммуникации, совместной работы и принятия решений. Учащиеся могут обмениваться идеями, разделить обязанности и объединить свои знания и навыки для достижения общей цели.

5. Презентация результатов: предлагать учащимся представить свои исследовательские проекты перед классом или школой. Пусть они подготовят презентацию, где расскажут о своих целях, методах и результате исследования. Это поможет развить навыки публичных выступлений, самоуверенность и умение ясно и эффективно представлять свои идеи.

Развитие исследовательских навыков при изучении математики в начальной школе помогает учащимся стать более активными и глубокими в своем обучении. Они могут развить навыки самостоятельного мышления, критического анализа и проблемного решения, что будет полезно для их дальнейшего академического и профессионального успеха.

Соответственно и образование представляет собой педагогически интерпретированную систему основ культуры, то есть социальный заказ в образовательной сфере (по И. Я. Лернеру [4]). В связи с этими факторами, влияющими на качество обучения математике на уровне общеобразовательной школы нужно придавать исследовательской проектной деятельности важную роль в изучении математики в школе. Она позволяют учащимся развивать свои математические навыки и способности, а также понимать математику на глубоком уровне. Развитие творческого мышления должно строиться на требованиях от учащихся независимости, самостоятельности и творческого мышления. Учащиеся должны уметь самостоятельно определить проблему, выполнить исследование, разработать гипотезы и аргументировать свои выводы. Это помогает развить их способность к проблемному мышлению и критическому анализу. При выполнении исследовательских проектов учащиеся должны глубоко погрузиться в изучаемые математические концепции и их приложения, понимать как математика применяется на практике и как она связана с другими науками и областями. Это способствует более глубокому пониманию математики и ее значимости в реальном мире. Исследовательские проекты в математике помогают учащимся развить навыки сбора и анализа данных, формулирования гипотез, планирования и проведения экспериментов, а также интерпретации и представления результатов. Это развивает их научный подход к решению проблем и подготавливает их к дальнейшему изучению математики и других наук. Исследовательская работа мотивирует учащихся к умению ясно и последовательно выражать свои мысли и идеи и представлять результаты своего исследования. Это помогает развить их коммуникационные навыки и способность эффективно общаться и делиться своими идеями с другими. В целом, исследовательские проекты при изучении математики в школе способствуют

развитию мыслительных навыков, глубокому пониманию математических концепций, развитию критического мышления и применению математики в реальных задачах. В связи с этим ведутся поиски новых эффективных методов обучения, которые активизировали мысль школьников, стимулировали бы их к самостоятельному приобретению знаний [5]. Они помогают учащимся стать активными участниками в процессе обучения и развивать навыки, которые понадобятся им в дальнейшей жизни и профессиональной карьере. Исследовательские проекты помогают учащимся развить навыки исследования, такие как сбор и анализ данных, формулирование гипотез и выводов, планирование и выполнение экспериментов. Это обучает их систематичному и логическому подходу к решению проблем и развивает навыки критического мышления. Исследовательская творческая работа позволяет учащимся применить изучаемые математические концепции на практике. Они могут исследовать реальные проблемы и ситуации, где математика играет важную роль, например, в финансах, науке, технологии и других областях. Это помогает учащимся увидеть практическую значимость математики и ее применение в реальной жизни. В процессе выполнения исследовательского проекта учащиеся должны быть способным четко и ясно представлять свои идеи и результаты исследования. Это развивает их умение коммуницировать и представлять свои аргументы и выводы перед аудиторией, что является важным навыком для дальнейшей академической и профессиональной карьеры. Исследовательские проекты требуют от учащихся самостоятельности и инициативы. Они могут исследовать интересующие их темы и самостоятельно улучшать свои знания и навыки в математике. Это развивает их способность к самостоятельному обучению и исследованию, позволяют учащимся глубже погрузиться в изучаемую математику и развить более глубокое понимание концепций. Они могут исследовать сложные проблемы и находить новые способы решения. Это помогает учащимся не только запомнить математические факты и формулы, но и понять их суть и логику. Тогда и образованность будет являться совокупностью соответствующих компонентов личностного опыта: познавательной деятельности, фиксированного в форме ее результатов (образов); осуществления известных способов деятельности - в форме умения действовать по образцу; творческой поисковой деятельности - в форме умения принимать эффективные решения в проблемных ситуациях; осуществления эмоционально-ценностных отношений - в форме личностных ориентаций (эмоционально-чувственного отношения к цели, процессу и результатам деятельности).

Данный взгляд на подходы в обучении математики должен опираться на проблемно-ориентированное обучение математики в начальных классах. Проблемно-ориентированное обучение математике в начальных классах - это подход, при котором математические понятия и навыки учатся через решение задач и применение их в реальных ситуациях. Этот подход активизирует мыслительные процессы учащихся, развивает их аналитическое и критическое мышление, а также способствует глубокому пониманию математики. Преимущества проблемно-ориентированного обучения математике в начальных классах заключается в повышении мотивации обучающихся, когда задачи, заточенные на реальные жизненные ситуации, могут быть более интересными и значимыми для учащихся, чем абстрактные упражнения. Проблемы, основанные на реальных ситуациях, помогают учащимся увидеть практическое применение математики в повседневной жизни. Развитие критического мышления при котором решение проблемных задач требует учащихся активно мыслить, анализировать и обосновывать свои решения. Это

развивает их критическое мышление и способность рассуждать логически. Решение проблемных задач требует учащихся рассматривать математические концепции в контексте их отношений. Это способствует развитию системного мышления и помогает учащимся увидеть связь между различными математическими понятиями. Проблемы, основанные на реальных ситуациях, часто требуют применения знаний не только из математики, но и из других областей, таких как наука, искусство или социальные науки. Это позволяет учащимся видеть взаимосвязь между разными предметными областями и развивает их способность применять знания в различных контекстах. Все эти преимущества делают проблемно-ориентированное обучение математике в начальных классах эффективным инновационным подходом, который помогает учащимся развить не только математические навыки, но и шире применимые навыки мышления и решения проблем, что обосновывается пониманием в понятие «нововведение» (инновация), которое определяется и как новшество, и как процесс введения этого новшества в практику [6].

И именно поэтому крайне важно своевременное и точное определение критериев оценивания на уроках математики в школе, что является важным шагом для объективной и справедливой оценки успеваемости учащихся. Вот некоторые основные критерии, которые можно использовать для оценивания на уроках математики. Оценка должна основываться на правильности решения математических задач и заданий. Учащийся должен демонстрировать точное применение математических понятий и методов. Кроме правильности, важно оценивать уровень понимания материала, проявленный учеником. Это включает способность объяснить свои решения, проводить логические рассуждения и применять математические концепции в различных контекстах. Оценка должна учитывать не только правильность конечного ответа, но и процесс решения задачи. Это включает использование правильных математических методов, шаги решения, применение промежуточных вычислений и адекватное представление решения. Учащийся также должен обратить внимание на ясность и краткость своих ответов. Необходимо избегать лишних повторений, описаний и ошибок при записи, чтобы решение было представлено четко и лаконично. Оценивание должно поощрять креативность и гибкость в подходе к решению задач. Ученик может использовать различные методы, подходы и стратегии для решения задачи, что может привести к альтернативным правильным ответам. Важным критерием должна являться способность ученика представлять свои идеи и решения математических проблем устно или письменно. Ученик должен четко и логически объяснять свои шаги и мысли, используя математическую терминологию. Критерии оценивания должны варьироваться в зависимости от возраста и уровня учащихся. Важным аспектом является объективность и согласованность критериев, чтобы они были понятны ученикам и позволяли справедливо оценивать их математические навыки и знания. Требования к каждому ученику и конкретная работа с ним определяются уровнем способностей, возможностей и интересов каждого ученика [7].

В частности начальный курс математики должен строиться на основе следующих положений:

1. Изучение материала строится с учетом логики развития, индивидуальных и возрастных особенностей младших школьников;

- 2) необходимости создания условий для адаптации ребенка к окружающему миру в настоящем и будущем, для развития способностей к творческому преобразованию мира и себя, для развития коммуникативных умений;

Совершенствование обучения математике в школе требует инновационных подходов, которые могут помочь учащимся лучше освоить этот предмет и развить свои математические навыки. Использование интерактивных методов обучения может сделать математику более интересной и понятной для учащихся. Возможности использования компьютерных программ, мультимедийных материалов, игр и симуляций помогают ученикам увидеть математику в действии и применить ее на практике. Проблемно-ориентированное обучение позволяет учащимся применять математические концепции и навыки на практике, решая реальные проблемы и задачи. Вместо простого запоминания формул и правил, учащиеся активно исследуют, анализируют и находят решения для сложных задач. Коллаборативное обучение способствует развитию математических навыков учащихся. Взаимодействие с партнером или группой поможет открыть новые идеи, по-разному подойти к проблемам и обмениваться знаниями. Кроме того, коллективная работа может стимулировать обмен идеями и развитие коммуникативных навыков. Связывание учебных материалов с реальными ситуациями и примерами может помочь учащимся увидеть важность математики и ее применение в повседневной жизни. Это может включать решение задач, связанных с финансами, статистикой, инженерией или другими областями. Использование онлайн-ресурсов позволяет ученикам получить доступ к широкому спектру информации и инструментов для изучения математики. Индивидуализированное обучение позволяет ученикам работать в своем собственном темпе и получать персонализированную поддержку. Использование онлайн-платформ или программ, которые адаптируются к потребностям каждого ученика, может помочь им достигнуть лучших результатов в математике. Эти инновационные подходы могут помочь повысить интерес и вовлеченность учащихся в изучение математики, а также помочь им развить глубокое понимание и навыки в этой области.

Изучение курса математики в школе должно организовываться по спирали. Основная идея состоит в том, чтобы представлять математические концепции в повторяющихся циклах, постепенно углубляясь в каждую тему на протяжении нескольких лет обучения. Организация курса по спирали позволяет обеспечить повторение и закрепление пройденного материала и одновременно предлагать новые темы и концепции. Плюсы метода организации курса по спирали включают регулярное повторение концепций и навыков помогает закрепить математические основы и способствует лучшему усвоению материала учащимися. Повторное обращение к предыдущим темам позволяет учащимся увидеть связи между различными математическими концепциями и построить цельное представление математики. Представление новых тем и концепций в каждом цикле позволяет углубиться в материал на более высоком уровне сложности по сравнению с предыдущим циклом. Частое применение решения задач помогает учащимся развить навыки анализа, логического мышления и применения математических концепций на практике. Организация курса по спирали может быть одним из вариантов для эффективного обучения математике, но также возможно использование и других методов в сочетании с ним. Реализация вариативности обучения на уроке математики должна достигаться через дифференциацию учебного задания это подход, который позволяет предложить учащимся разнообразные задания с разным уровнем сложности и тематикой в зависимости от их индивидуальных потребностей и навыков. Такой подход может быть полезным для обеспечения индивидуального прогресса учащихся и поддержки их успешности в обучении математике. Вот

несколько примеров реализации вариативности обучения на уроке математики. Подготовка нескольких вариантов заданий, отличающихся уровнем сложности или фокусом, и предложите учащимся выбрать задания, соответствующие их уровню и интересам. Например, можно подготовить базовые, средние и продвинутые задачи по конкретной теме, чтобы учащиеся могли выбрать соответствующий уровень для работы. Групповая дифференциация заключается в организации учащихся в малые группы с целью решения задач разного уровня сложности. Учащимся могут быть предложены задания соответствующей сложности, основываясь на их предыдущих достижениях или потребностях.

Учащиеся могут работать в этих группах, сотрудничая и помогая друг другу. Индивидуализация заданий: создайте задания, которые базируются на уровне знаний и навыков каждого отдельного учащегося. Это может быть достигнуто путем проведения диагностических тестов или индивидуального наблюдения за учащимися. Задания могут быть предложены каждому ученику индивидуально, чтобы поддержать их дальнейший прогресс и рост. Вариативность заданий помогает учащимся чувствовать себя активными участниками учебного процесса и создает условия для более глубокого погружения в математику. Она также способствует развитию самостоятельности, ответственности и творческого мышления учащихся.

Обоснованность необходимости поиска и определения совершенной методики обучения математики в школе обусловлена индивидуальностью каждого учащегося, который обладает своими индивидуальными особенностями, способностями и предпочтениями в обучении. Некоторым ученикам может потребоваться более наглядное объяснение математических концепций, в то время как другим выборочное изучение материала может быть более эффективным. Поэтому необходимо разработать методику, которая учитывает эти различия и позволяет каждому ученику развиваться на своем собственном уровне и в своем собственном темпе. Математика является предметом, который требует от учащихся развития навыков поиска решений, анализа и логического мышления. Совершенная методика обучения математике может помочь учащимся развить эти навыки, предоставляя им возможность решать разнообразные задачи, сталкиваться с новыми ситуациями и применять математические концепции на практике. Математические навыки являются необходимыми для успеха в современном мире. Они требуются во многих областях, таких как наука, технологии, инженерия и экономика. Поэтому важно, чтобы методика обучения математике была актуальной и отвечала современным требованиям профессиональных областей. Для достижения успешных результатов в обучении математике важно, чтобы ученики были мотивированы и заинтересованы в предмете. Совершенная методика обучения математике может включать разнообразные и интерактивные подходы, которые помогут учащимся увидеть в математике смысл и применение, а также развить их уверенность в своих математических навыках. Целью определения совершенной методики обучения математике является улучшение результатов обучения учащихся. Эффективная методика может способствовать более глубокому пониманию математических концепций, развитию критического мышления и повышению успеваемости учащихся. Все эти факторы подтверждают необходимость поиска и определения совершенной методики обучения математике в школе. Такая методика должна быть адаптивной, индивидуализированной, мотивирующей и эффективной, чтобы помочь учащимся достичь высоких результатов в изучении математики и успешно применять свои знания в современном мире.

Список использованных источников

1. Скиба, М. А. Методика формирования готовности будущих учителей к отбору содержания математического образования в условиях дифференциации школ [Текст]: дис.... канд.пед.н. - Алматы, 2001. - 141 с.
2. Брунер, Дж. Культура образования. [Текст] / Дж. Брунер. - М.: Просвещение, 2006. - 223 с.
3. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2005-2010 годы. Утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 11 октября 2004 года N 1459. Источник: справочная правовая система ЮРИСТ.
4. Лернер, И. Я. Дидактические основы методов обучения. [Текст] / И. Я. Лернер. - М.: Педагогика, 1981, - 185 с.
5. Колобова С.В. Инновационные технологии в процессе обучения математике // Евразийский научный журнал 2015 / <https://yberlenmka.ra/artide/n/innovatsionnye-tehnologii-v-protsesse-obucheniya-matematike>
6. Лаврентьев Г.В., Лаврентьева Н.Б. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов// Барнаул: Изд -во Алтайского государственного университета, 2002. — 146 с.
7. Усенко Л.В. Инновационные технологии на уроках математики / <https://nsportal.ru/shkola/raznoe/library/2020/11/04/innovatsionnye-tehnologii-na-urokah-matematiki>. Мировая наука" №5(62) 2022
science-j.com

АПГРЕЙД НЕМЕСЕ ХХІ ҒАСЫРДАҒЫ ТИІМДІ ӘДІСТЕР

Ашимова Г.А.

ағылшын тілі пәні мұғалімі

Қадыр Мырза Әлі атындағы BINOM SCHOOL мектеп-лицейі,
Астана қ, Қазақстан.

Аңдатпа: Қазіргі уақытта технология компьютерлік оқытумен, мобильді қосымшалармен, Интернетте қол жетімді модельдеулермен және басқа да құралдармен көптеген оқу құралдарын пайдаланады. Кейбір сыныптар оқушыларды жемісті ету үшін техникалық және технологиялық емес түрдегі геймификацияны, сторителлинг пайдаланады. Ал технология білім беруде маңызды рөл атқарады және олар күн сайын дамып келеді. Оқыту әдістері әмбебап тәсілдің бірі. Сондай ақ, бұл мұғалімнің оқыту стилінің, оқушылардың сыныптағы жеке қажеттіліктерінің және оқытылатын пәннің қиылысы.

Аннотация: В настоящее время технология использует множество учебных пособий с компьютерным обучением, мобильными приложениями, симуляциями, доступными в интернете, и другими инструментами. Некоторые классы используют геймификацию, сторителлинг, как в технической, так и в нетехнологической форме, чтобы сделать учащихся более продуктивными. А технологии играют важную роль в образовании, и они развиваются с каждым днем. Методы обучения-один из универсальных подходов. Это также пересечение стиля обучения учителя, индивидуальных потребностей учащихся в классе и изучаемого предмета.

Abstract: Currently, the technology uses a variety of tutorials with computer training, mobile applications, simulations available on the Internet, and other tools. Some classes use gamification, storytelling, both in a technical and non-technological form to make students more productive. And technologies play an important role in education, and they are developing every day. Teaching methods are one of the universal approaches. It is also the intersection of the

teacher's teaching style, the individual needs of students in the classroom and the subject being studied.

XXI ғасырда біздің еліміз ғаламдану және жаһандану процесіне көшуде. Осы процессті жандандырып дамытуда жас ұрпақтың білімі мен біліктілігі орасан зор роль атқарады. Жаңа заман талабына сай жаңашыл мұғалімдерге сапалы және инновациялық технологияларды меңгерту. Білім сапасын көтеруде инновациялық технологияларды дұрыс және сауатты қолдану жылдан жылға күрделі және өзекті мәселеге айналады. Оқыту барысында озық, тиімді технологиялар тәжірибеге енгізілуде.[1]

Дәстүрлі сыныптарды ішінара төңкерілген сыныптар басып алды. Технологияны қолданатын мұғалімге бағытталған сыныптың мысалы *төңкерілген сынып* болуы мүмкін. Олардың түрі көп болғанымен, төңкерілген сынып оқушылары тапсырмалары үйде көретін алдын ала жазылған бейнеден тұрады. Студенттерге тақырыпты шарлау, содан кейін сыныпта сұрақтар қою немесе білгендерін талқылау оңайырақ. Бұл жоғары технологиялық оқыту әдісінің бір мысалы - YouTube сыныпта оқытудың өнімді құралы ретінде қолданыла бастады.

Технология білім беруде маңызды рөл атқарады және олар күн сайын дамып келеді. Ілулі проекторлардан бастап, iPad-қа дейін сабақ барысында қолданысқа түсе бастады. Қазіргі уақытта бізде бүкіл әлем бойынша оқушыларды ақпараттандыруға арналған әр түрлі технологиялық құралдар бар.

Өз тәжірибеммен бөлісетін болсам, 18-19 наурызда Сингапурлық тенерден әріптестеріммен бірге тереңдетілген жаңа білім алып, жаңа әдістер үйрендік. Жаңа әдістерді үйренген сайын, өзіңнің білім деңгейің жоғарылап, оқушыларға берерің, оларға үйретерің көп болмақ. Ал мұғалім әрқашан сөзсіз ізденіс үстінде болуы керек. Сонымен төменде үйренген әдістеріммен бөлісуді жөн көрдім.

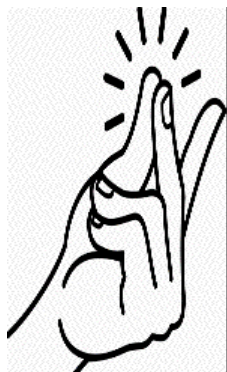
Сөздің шыны керек, қазірде оқушылардың назарын сабақта жинақтау немесе олардың фокусые бір арнаға бұру бұрынғы тәсілдермен «маған қараймыз, тыңдайық т.б» жүзеге асыру тиімсіз әрі оқушыларға аса қатты әсер ете қоймасы анық. Фокусты оқушымен жұмыс жасау әлде қайда жеңіл әрі ұтымды. Назары шоғырланған оқушыны үйрету жеңіл әрі жұмыс жасау оңай. Осыған орай оқушылардың назарын жинақтауға арналған тәсілдер:

Вай Фай - мұғалім вай фай сөзін айтып қолын көтереді, оқушыларда көтеу керек, сыныпта тыныштық орнағанша көтеруі шарт. Мұғалім оқушыларды бақылап, көзімен контакт жасап, тынышталу керек екендігін түсіндіреді. [2]

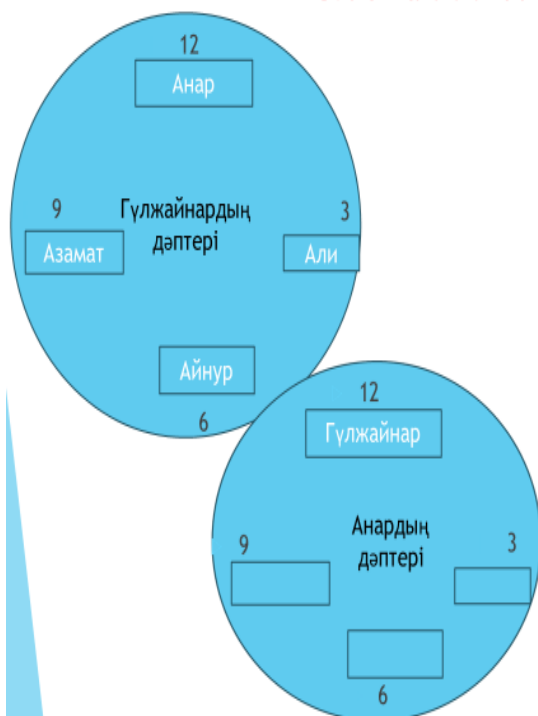

Класс-да – мұғалім класс сөзін әр түрлі яғни әңдетіп, қатқыл үнмен, тез немесе жай айтуы керек. Оқушылар мұғалімнің дауыс интонациясын қайталап «Да» деп жауап береуі керек. Оқушылар мұғалімнің дауыс ырғағын автоматты түрде қайталайды. Бұл әдісті оқушылар шулап немесе сөйлеп отырғанда пайдаланған тиімді. [2]

Клэп-клик – мұғалім клэп десе шапалақтайды, клик десе екі саусағымен басып дыбыс шығарады. Мыс.: клэп клэп клик, клик клик клэп деп команда беру арқылы орындатуға болады. Екі-үш команда орындағаннан кейін бриз – холд - бриз аут деп аяқтайды. (breath- hold -breath out – дем ал -демінді ұста/дем алма – демінді шығар) . [2]

Clock buddies

Clock buddies - Оқушылар дәптердің, алғашқы бетіне 12-3-6-9 сандарын жазады;

-Әр сағат санына өзіне жұп іздейді. Are you free at 12 o'clock? Yes –бір-бірін жазады.

No--- жұп іздейді.

-Бір адамды қайта- қайта жазуға болмайды.

-Оқушыларды топқа немесе жұптық жұмысқа тиімді бөлу; Әр түрлі жұппен жұмыс жасауға үйрену; Уақыт үнемдеу; Уақытқа жұмыс жасап үйренеді. 30 секунд жұмыс жасап дағдыландыру;

-Жұптағы ең ұзыны бастайды, шашы қысқасы бастайды. Сонымен бірге сабақ барысында оқушыларды топқа бөліп әуреленбейсіз, бір оқушыда әрдайым дайын төрт жұп бар, тек сандарды айтсаңыз жеткілікті.[2]

Inside Outside

Circle

- Оқушылар ішкі және сыртқы шеңберге бір-біріне қарама – қарсы тұрады;

-Берілген тақырып бойынша сыртқы шеңбер ішкі шеңберге ақпарат береді;

-Дәл солай ішкі шеңбер сыртқы шеңберге ақпарат береді;

-Сыртқы неме ішкі шеңберді сағат тілімен 1 (2 немесе 3) қадам жасап жұбын ауыстыруға болады;

-Жұпта сөйлеуге берілетін уақыт 30 секунд. . [2]

XXI ғасырда сабақ барысында оқушылардың дағдыларын дамытуды ескеріп жұмыс жасауымыз керек. Әсіресе олардың 4К - коллаборация, коммуникация, креативное мышление, критическое мышление. Осыларды дамыту арқылы сабақ мақсатына жету оңайырақ, оқушыға да қол жетімді. Ал сабақ мақсатына жету – мұғалімнің жемесі. Осыған орай келесі әдістерді ұсынуды жөн көрдім.

Дейін/Кейін – берілген таблицаны оқушылар толтыру арқылы тақырыпты жақсы есіне сақтауға мүмкіндік туады. Бұл әдісті оқушыларға тақырып өтпес бұрын берген жақсы, тақырыпты өткенге дейінгі білімі мен одан кейінгі алған білімін салыстырып көруіне ыңғайлы. Оқушы рефлексия жасағанда дейін және кейінгі білімі туралы айтуы керек. Осылай ақпаратты еске сақтау тиімді. [2]

Джот Комс (Jot Thoughts- мысли на столе) – сабақтың соңында оқушылардан кері байланыс алуға ыңғайлы құрал. Әдістің шарты бойынша сын есім қолданылмауы және командада бір – бірінің айтқан кері байланысын қайталамауы керек. Сабақтан не үйрендің? Не қызықты болды? Есінде қандай кезең қалды? Сұрақтарын басшылыққа алып кері байланыс 30 секунд немесе 1 минутта жазып қалдырады. [2]

Бұл әдістемелік оқу құралында көпшілігін бұрыннан сабағымызда пайдаланып жүрсек те, тереңіне үңіліп, олардың өзіндік философиясын түсініп көрмеппіз. Әрине, бұрынғы дәстүрлі әдістерді де жоққа шығаруға болмайды, әр тәсілдің өзіндік артықшылықтары болады. Біз қолданып отырған әдістемелік оқу құралында түрлі тәсілдерді жинақтағанына қарамастан, сындарлы оқыту негіздері қамтылған. «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» (СТО) бағдарламасының қазіргі таңда білімді, білгенін өмірге пайдалана алатын шәкірт тәрбиелеуде алатын орны ерекше. [1]

Педагогикалық әдіс-тәсілдер құндылықты бағдарланған; әрекетті; тұлғалық-бағдарланған; кіріктірілмелі; коммуникативті әдіс-тәсілдер пән бойынша оқу бағдарламаларының құрылымы мен мазмұнын құрудағы негізгі бағдарлар болып табылады. Күтілетін нәтижелер: оқу пәндері бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасындағы оқу мақсаттарына қол жеткізу мақсатында критериалды бағалау жүйесін түсіне отырып, қолдана білу. Оқу бағдарламаларында оқу мақсаттарының жүйесі түрінде берілген күтілетін нәтижелер тұжырымдалған. [3]

Педагогикалық технология теориялық педагогика мен практика аралығында орын алып отыр. Педагогикалық технология деп мақсаттар қою, оқу жоспары мен оқу бағдарламасын үнемі жақсартып отырудың, педагогикалық жүйелерді бүтіндей бағалаудың және ол жүйелердің тиімділігі жөніндегі жаңа ақпарат туындауына байланысты жаңа мақсаттар қоюдың тұтас үрдісін айтамыз. (С.Сполдинг, 1969.).

Сонымен, педагогикалық технология – оқыту үрдісін түгелдей қолдану және бағалау, сол сияқты, білімді адамдар мен техника ресурстарын ескеру арқылы білімді игеру, білім берудің тиімді түріне жету үшін оларды жоспарлаудың жүйелі әдісі ретінде түсіндіріледі.

Орналасқан жеріне қарамастан, оқушы интернетке қол жетімділік бар екенін ескере отырып, әлемдегі кейбір керемет және білім көздерден ақпарат ала алады. Сонымен қатар, білім беру саласындағы технологияның бірнеше кемшіліктері бар. Дегенменен, білім беру жүйесінде технологияны қолдану және білім алған оқушының білімін түсіну бойынша зерттеулер үнемі өсіп келеді. Сонымен қатар, оқыту стильдерімен қатар оқудағы олқылықтарды жою үшін, оқытуды қалыптастыру мақсатында өзімнің үйренген әдістеріммен бөлісіп, басқа да мұғалімдердің кәдесіне жаратады деп үміттенемін.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. [«Оқу мен оқытудағы жаңа әдіс – тәсілдердің тиімділігі» \(Оқу- әдістемелік құрал\) — Республикалық білім порталы \(bilimger.kz\) -13.05.2022ж](#)
2. «Как развивать в учениках навыки и компетенции XXI века на каждом уроке» Л.Мухаметшина
3. [Жаңартылған мазмұн: Заманауи оқытудың тың тәсілдері - Білімді Ел - Образованная страна \(bilimdinews.kz\)](#)
4. Суреттер интернет желісінен.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ СИНГАПУРСКОЙ МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В СЕЛЬСКОЙ ШКОЛЕ

Әлім К.А.

учитель русского языка и литературы, педагог-исследователь
КГУ «Общеобразовательная средняя школа села Акмол
отдела образования по Целиноградскому району
управления образования Акмолинской области»
Казахстан

Андатпа: Бұл мақалада орыс тілін білмейтін контингент бар ұлттық мектепте орыс тілі сабағында ауыл мектебінде сингапурлық әдістемені қолдану мүмкіндігі қарастырылады. Оқыту құрылымдары бір сабақты дамыта отырып, тәжірибеде көрсетіледі. Нәтижелерге талдау жасалды, бұл әдістеме мотивацияны, оқу үлгерімінің деңгейін арттырып, білім алушыларды оқу процесіне тартатынын көрсетті. Сингапур технологиясының білім беру құрылымдары жаңартылған оқыту әдістерімен үйлеседі, жаңа қырын ашуға көмектеседі, өйткені сабақта ең бастысы - оқушының өзі және оның қызметі, ал мұғалім - көмекші, тәлімгер.

Аннотация: В данной статье рассматривается возможность применения сингапурской методики в сельской школе на уроках русского языка в национальной школе, где есть контингент, не владеющий русским языком. Приведены обучающие структуры на практике с разработкой одного урока. Проанализированы результаты, которые показали, что методика повышает мотивацию, уровень успеваемости, вовлекает в процесс обучения. Обучающие структуры сингапурской технологии в сочетании с обновленными методами обучения помогают раскрыться с новой стороны, так как на уроке главный сам ученик и его деятельность, а учитель – помощник, наставник.

Abstract: This article discusses the possibility of using the Singaporean methodology in a rural school during Russian language lessons in a national school where there is a contingent that does not speak Russian. The teaching structures are presented in practice with the development of one lesson. The results were analyzed, which showed that the technique increases motivation, the level of academic performance, and involves people in the learning process. The educational structures of Singaporean technology, combined with updated teaching methods, help to reveal a new side, since in the lesson the main thing is the student himself and his activities, and the teacher is an assistant, a mentor.

Много лет занимаясь педагогической деятельностью, каждый учитель старается идти в ногу со временем. В данный момент в системе образования очень большие перемены, как в методике, так и в формах работы. Все больше и больше, учитель задумывается не только в качественном преподавании, но и в мотивации

обучаемых. Я - учитель с 30-летним стажем, учитель-исследователь, ищу и применяю различные методы и формы работы. Сейчас на уроках применяю сингапурскую технологию. Основной формой работы в этой методике являются групповые формы работы, т.к. они способствуют развитию навыков работы в коллективе, группового общения, умения совместной работы со сверстниками. В педагогике к понятию «кооперативное обучение» наиболее близки понятия «педагогика сотрудничества» и коллективные / групповые формы работы. Идеи – работа в зоне ближайшего развития (Л.С. Выготский)[2]. Система развивающего обучения Д. Б. Эльконина – В. В. Давыдова.[3] Методика А. К. Ривина – В. Г. Дьяченко, КСО, работа в парах и группах сменного состава. Технология развития критического мышления. Технологии проектного обучения (Дж. Дьюи). Французские мастерские. Как вы видите, корни этой методики тянутся раньше с советского обучения.

Общая характеристика сингапурской технологии

(Метод кооперативного обучения) :

- ✓ Ключевое понятие – «партнер»;
- ✓ Обучающие структуры;
- ✓ Технология кооперативного обучения, взаимодействие;
- ✓ Четкое выполнение алгоритма;
- ✓ Игровая составляющая;

Приемы Сингапурской методики таковы: коллектив разбивается на группы или пары и изучает небольшую долю материала самостоятельно. Каждый ученик периодически примеряет на себя роль учителя, объясняя своими словами соседу суть вопроса, и наоборот. А педагог осуществляет так называемый «включенный контроль»: слушая по очереди одного из представителей микрогруппы, оценивает их, корректирует, помогает и направляет.

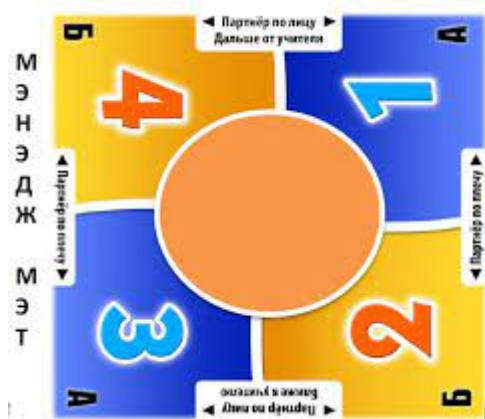
Необычное расположение парт.

Урок сосредотачивается не у доски, даже если она интерактивная. Именно эта форма меня и привлекла, так как я работаю в сельской школе, где не во всех кабинетах есть

Ключевое понятие: «партнер»: партнер по лицу (тот, кто сидит напротив тебя) и партнер по плечу (тот, что сидит рядом).

Каждый ребенок имеет свой номер в команде, исходя из карты-управления (Manage Mat).

Руководя процессом, педагог делает объявления.

Предполагается очень четкая организация.

На уроке могут быть использованы 1 – 2 – 3 структуры и более, но в пределах разумного.

Три группы обучающих структур(Learning Structures)

- ✓ Обучающие структуры, показывают взаимодействие **ученик- ученик**, необходимые для развития коммуникации и сотрудничества.
- ✓ Обучающие структуры, показывающее взаимодействие **ученик - учебный материал**.
- ✓ Обучающие структуры, позволяющие сделать урок интересным, лёгким для обучающихся, повысить самооценку и уверенность учеников, практиковать социальные навыки для **коммуникации, сотрудничества и принятия решений**

Существуют пять базовых составляющих кооперативного обучения:

1. Позитивное взаимоотношение. Группа работает как единое целое, имеет одну цель, достижение которой возможно только совместными усилиями всей команды.

2. Индивидуальная ответственность. Каждый представитель группы ответственен за достижение цели.

3. Взаимное общение.

4. Постепенная выработка коммуникативных умений.

5. Коммуникативные умения.

Оценивание на уроках по сингапурской методике

Обучающие структуры контролируют участие, взаимное уважение и общую вовлеченность учащихся. Отметки же можно выставить следующим образом: учащиеся пишут свои ответы в начале работы по структуре; на одном из последующих этапов они записывают информацию, услышанную от партнера; в конце урока учащиеся ставят себе отметку за работу; учитель собирает письменные работы и сравнивает самооценку с правильностью выполненных заданий.

Важно объяснить критерии оценивания (например, не менее 3х предложений).

Учащиеся должны понимать, что нужно внимательно слушать друг друга, особенно ответы всему классу, когда учитель поправляет ошибки.

Кроме того, когда ученики знают, что их самооценка подтверждается учителем, перед тем, как отметка будет выставлена в журнал, они оценивают себя даже строже, чем сам учитель.

Педагогические эффекты. Возможность реальной организации сотрудничества детей и учителя:

✓ Решение поставленных целей и задач обучения путем вовлечения всех без исключения учеников в обучающий процесс

✓ Создание условий для развития мышления и речи учащихся

✓ Здоровьесберегающая направленность.

Использование элементов сингапурской методики обучения на уроках русского языка и литературы в сельской школе, показали, что ученики стали свободнее говорить на русском языке, урок проходит интереснее, почти все учащиеся имеют хорошую успеваемость

Урок по русскому языку и литературе в 7 классе с использованием элементов сингапурской методики обучения

Тема уроков:		§ 53. Как служебное слово может изменить смысл предложения?	
Дата:		27.01.23	
ФИО учителя		Элім Кенжигүл Ахметовна	
КЛАСС 6 Ж		Количество присутствующих	Количество отсутствующих
Цели обучения, которые необходимо достичь на данном уроке	Ч 6.3.1.1 – понимать основную информацию, определяя тему, цель или назначение текста; С. 6.1.1.1 – понимать основную информацию сообщения продолжительностью до 2–4 минут, определяя ключевые слова;		
Ожидаемый результат	Все учащиеся смогут: узнать о частице как служебной части речи; различать частицы по значению правильно их употреблять в письменной речи; производить		
Языковая цель	Учащиеся могут: строить речь логично и последовательно, демонстрируя нормы устной и письменной речи		

Этап урока/время	Действия педагога	Действия учеников	Оценивание	ресурсы
0–5 мин	I. Организационный момент. (5 мин) Приветствие: По парте- руки, по плечу- кулачком, по затылку- хлопки, зал- поклон Эмоциональный настрой. Проверка домашнего задания.. Тэйк оф - тач даун - «встать - сесть» - обучающая структура для получения информации 1. У вас хорошее настроение? 2. Кто сегодня хочет получить высокий бал за урок 3. Кто успел сходить в столовую? 4. Кто устал? 5. Хотите узнать новое сегодня? 6. Вы готовы начать урок? 7. Союз самостоятельная часть речи?	Приветствуют друг друга Отвечают на вопросы	хлопки	Доска, учебник
Начало урока 7 мин	II. Актуализация знаний. (К) Актуализация ранее полученных знаний о служебных частях речи. Структура «ДЖОТ ТОТС» (Jot Thoughts) (2 мин) Цель – систематизировать полученные ранее знания по теме. Удобно использовать как при изучении нового материала, так и при повторении и закреплении заполнить 4 листочка, следовательно, в центре стола окажутся 16 листочков.. Структура ТИК-ТЭК-ТОУ (Tic-Tac-Toe) 5 мин Из предложенных обучающимися 16 карточек со словами (см. структуру Джот Тотс) они выбирают 9, перемешивают их и раскладывают в формате 3*3. Затем каждый член команды составляет 3 предложения, используя три слова, расположенных на одной линии – по вертикали, по горизонтали, по диагонали. (Работа в тетрадах) Проговорить с партнером по плечу Предложения озвучиваются, и выбирается лучшее.	Структура, в которой участники громко проговаривают придуманное слово по данной теме, записывают его на листочках и кладут в центр стола лицевой стороной вверх. Не соблюдая очередности, каждый участник должен заполнить 4 листочка, следовательно, в центре стола окажутся 16 листочков..	словесное	Листы тетрадь
Середина урока	III. Изучение нового материала Обучающая структура Эй Ар Гайд	Учащиеся	Наблюдение учителя в	Презентация

10 мин	Задача: изучить самостоятельно новую тему «Частица», используя ранее изученную информацию - Возьмите листочки с заданием. 1 этап: работаем с утверждениями: ставим плюс, если согласны с утверждением; если не согласны – минус в графе «До» Не боимся ошибаться. Чтобы принять решение, учитывайте свои знания, Вам дается 2 мин КАРТОЧКА 1 ДО ПОСЛЕ 1. Частица может изменить смысл предложения 2. Частицы вносит различные оттенки значения в предложения и служит для образования форм слова. 3. Они не изменяются и не являются членами предложения. 4. По значению частицы бывают трех видов 5. Отрицательные частицы не и ни служат для выражения отрицания 6. Частицы бывают простыми и составными, 7. Частицы БЫ. ЛИ. ЖЕ пишутся слитно 2 этап: А сейчас изучим материал (3 мин) КАРТОЧКА 2 (О частицах правило самостоятельно изучают) Обучающая структура ЗУМ ИН. Теперь, после завершения просмотра таблицы, ещё раз прочтите все утверждения. В столбике «ПОСЛЕ» проставьте соответствующие знаки «+» и «-». Подумайте! - Сравните столбики «ДО» и «ПОСЛЕ». Изменились ли ваши убеждения? Дастся 1 минута . Хотелось бы услышать ваши ответы. Участник № ____ со стола № 3, № 1. 3 этап: Теперь, по завершению чтения правила, еще раз прочтите все утверждения. В столбике «ПОСЛЕ» поставьте «+», если вы согласны , или « - « , если вы не согласны с утверждением. Вам дается 1 минута 4.Этап: СРАВНИТЕ столбики «ДО» и «ПОСЛЕ», изменились ли ваши	просматривают таблицу Самостоятельно изучают материал Рассказ об этом своему партнеру по лицу. Начинают участники Б. Не забудьте поблагодарить друг друга за рассказ.	ходе реализации приема Словесная оценка учителя Шкала самооценивания Карточка 1 Карточка 2 Работа с партнером по лицу, по плечу	Отрицательные частицы <table><tr><th>Не</th><th>Ни</th></tr><tr><td>-Продает отрицательное значение всему предложению или отдельным его членам. Пример: Не бывает этому.</td><td>примет отрицательное значение предложения без подчинения. Пример: Другим по дороге. Указывает отрицание, выделяя частью ИЛИ или союзом ИТОГ. Пример: Ни одному по делу. При полном отрицании значение союзного слова. Пример: Ни тебе ни НИ тут, ни там.</td></tr></table> Учебник Лист самооценивания БОРТОВОЙ ЖУРНАЛ <table><tr><th>ЧТО МНЕ ИЗВЕСТНО ПО ДАННОЙ ТЕМЕ</th><th>ЧТО НОВОГО УЗНАЛ ИЗ ТЕ</th></tr><tr><td></td><td></td></tr></table>	Не	Ни	-Продает отрицательное значение всему предложению или отдельным его членам. Пример: Не бывает этому.	примет отрицательное значение предложения без подчинения. Пример: Другим по дороге. Указывает отрицание, выделяя частью ИЛИ или союзом ИТОГ. Пример: Ни одному по делу. При полном отрицании значение союзного слова. Пример: Ни тебе ни НИ тут, ни там.	ЧТО МНЕ ИЗВЕСТНО ПО ДАННОЙ ТЕМЕ	ЧТО НОВОГО УЗНАЛ ИЗ ТЕ		
Не	Ни											
-Продает отрицательное значение всему предложению или отдельным его членам. Пример: Не бывает этому.	примет отрицательное значение предложения без подчинения. Пример: Другим по дороге. Указывает отрицание, выделяя частью ИЛИ или союзом ИТОГ. Пример: Ни одному по делу. При полном отрицании значение союзного слова. Пример: Ни тебе ни НИ тут, ни там.											
ЧТО МНЕ ИЗВЕСТНО ПО ДАННОЙ ТЕМЕ	ЧТО НОВОГО УЗНАЛ ИЗ ТЕ											

	утверждения. 5 этап: Расскажите, что узнали своему партнеру по лицу. Даю вам на это 1 минуту Начинают участники 1.3. Не забудьте поблагодарить друг друга за рассказ. - Участник №1, стол №1, что тебе рассказал партнер по плечу? - Участник №3, стол №2, что ты узнал (Ответы учеников.) - Какие из этих утверждений являются самыми главными для вас для изучения темы? Почему? (вопрос всему классу)			
Конец урока 5 мин Piickers (5 минут)	VI. Итог урока. (5 минут) Обучающая структура КОНЕРС позволяет развивать у обучающихся навыки коммуникации и сотрудничества (распределение участников по углам класса по выбранным ими вариантам: позволяет развивать у обучающихся навыки коммуникации и сотрудничества. - Служебное слово изменяет смысл предложения - Все служебные слова помогают выразить различные чувства - Без служебных частей речи, наша речь теряет смысл Работа по кюар кодами Piickers (5 минут) Домашнее задание «Морфологический разбор частицы» Перевернутый класс	Для самостоятельного изучения предлагается «УС». Работа по кюар кодами Piickers Записывают в дневниках	Листы Приложение Piickers телефон	Самооценивание по шкале
Рефлексия 5 мин	Доска Padiet	Пишут комментарии, смайлы	Работа с доской Padiet телефон	

Глоссарии

МЭНЭДЖ МЭТ – управление классом, распределение учеников в одной команде из 4-х человек: кто сидит рядом, а кто – напротив, как оппонент, как им общаться.

2. ХАЙ ФАЙВ – концентрация внимания на поднятой ладони учителя как сигнала начала урока или выдачи задания.

3. КЛОК БАДДИС – «друзья по времени», выполнение группой конкретного задания за конкретное время, поскольку после сигнала состав команды будет меняться.

4. ТЭК ОФ – ТАЧ ДАУН – «встать – сесть» – структура знакомства с классом и получения информации. Когда на заданный вопрос, в качестве положительного ответа ученики встают, те, кто не согласен, продолжают сидеть.

5. ДЖОТ ТОСТ – «запишите мысль» – оперативное выполнение задания в письменном виде, проговаривая его вслух. Сразу после анализ итогов.

6. ТИК – ТЭК – ТОУ – развитие критического и креативного мышления у детей в задаче составить предложение с обязательными словами в схеме. Слова отлично заменяются числами, например.

7. СТЕ ЗЕ КЛАСС – «перемешай класс» – ученикам разрешается свободно бродить по классу, чтобы собрать максимум мыслей и ответов по своему списку. После обязательный общий анализ.

8. КОНЭРС – распределение учеников по углам класса по выбранным ими вариантам.

Список использованных источников

1. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании» (с изменениями от 27.03.2023 г.) [Электронный ресурс]:
2. Выготский Л. С. Проблема обучения и умственного развития в школьном возрасте// Теории учения. Хрестоматия. Часть 1. Отечественные теории учения. / Под ред.
3. Давыдов, В. В. Теория развивающего обучения / В. В. Давыдов ; РАО, Психол. ин-т ; Междунар. Ассоц. "Развивающее обучение". - Москва: ИНТОР, 1996. - 542 с.
4. <http://www.moluch.ru/conf/ped/archive/143/6344/>

«КОНСОЛИДИРУЮЩИЕ ЦЕННОСТИ ВЕЛИКОЙ СТЕПИ»

(элективный курс для 11 класса основанный на системе ценностей
«Мәңгілік Ел», аспектов программы **«Культурное наследие»**
и проектов **«Рухани жаңғыру»**)

Аяпбергенова Г.

Педагог-мастер, BINOM SCHOOL имени Ахмета Байтурсынұлы
г. Астана, Казахстан

Андатпа: Бұл курс әрбір студенттің мәдени мұрамен танысып, өзіндік қорытынды жасауына, ұлы тарихымызға құрметпен қарауына және еліміздің ұлы болашағына сеніммен қарауға мүмкіндік береді. Ұлы даланың тарихи-мәдени құндылықтары және олардың далалық аймақтарды мекендеген түрлі халықтардың бірлігі мен ынтымағын нығайтудағы рөлі зерттеледі. Автор мәдени мұраны сақтаудағы, қоғамдық байланыстарды нығайтудағы дәстүр мен әдет-ғұрыптың маңызын талдайды. Жұмыс студенттерге, көшпелілер өркениетінің қалыптасу кезеңдерінен бастап Тәуелсіз Қазақстанның бүгінгі күнге дейінгі тарихын түсінуге ұмтылатын әрбір адамға арналған.

Аннотация: Данный курс позволит каждому ученику ознакомиться с культурным наследием и сделать собственные выводы, проникнуться уважением к нашей великой истории и с уверенностью взглянуть в великое будущее страны. Исследуются историко-культурные ценности Великой Степи и их роль в укреплении единства и солидарности различных народов, населяющих степные регионы. Автор анализирует значение традиций и обычаев в сохранении культурного наследия и укреплении социальных связей. Работа

адресована обучающимся, всем, кто стремится познать историю начиная с этапов формирования кочевой цивилизации до настоящего времени Независимого Казахстана.

Abstract: This course will allow each student to become familiar with the cultural heritage and draw their own conclusions, gain respect for our great history and look with confidence into the great future of the country. The historical and cultural values of the Great Steppe and their role in strengthening the unity and solidarity of the various peoples inhabiting the steppe regions are explored. The author analyzes the importance of traditions and customs in preserving cultural heritage and strengthening social ties. The work is addressed to students, to everyone who seeks to understand the history from the stages of the formation of nomadic civilization to the present day of Independent Kazakhstan.

Одна из главных задач современного казахстанского образования – воспитание поколения, хорошо знающего традиции родной культуры, любящего историю народа Великой казахской степи – поколения, которому можно доверить будущее страны. В условиях эпохи компьютерных технологий, глобализационных процессов, возникла угроза утраты идентичности народов мира. Поэтому сегодня **актуальна** для всех проблема сохранения культурного наследия.

В жизнь современного образования активно вошло воспитание казахстанского патриотизма. Знакомство с бытом и культурой отчего края, способствует нравственно-эстетическому воспитанию юного поколения, становлению их гражданственности, формированию высоких патриотических убеждений, активной жизненной позиции воспитанников, а знакомство с героическими делами современников, приобщает к культуре и умственному труду, способствует формированию характера и воспитанию гражданских качеств подрастающего поколения.

С 2004 года по инициативе Первого Президента страны Н.А. Назарбаева стартовала государственная программа **«Культурное наследие»**. Первый ее аспект направлен на развитие и укрепление национального самосознания казахстанцев через богатство культурного наследия народа.

26 апреля 2016 года был принят патриотический акт **«Мәңгілік Ел»**. В документе представлены семь принципов общенациональной идеи, отражающих базовые ценности развития нашего государства, общность интересов и исторической судьбы народа Казахстана. В ценностях **“Мәңгілік Ел”** воплощена индивидуальность страны, ее сильные стороны и лучшие качества казахстанцев.

12 апреля 2017 года была разработана программа **«Рухани жаңғыру»** на основе положений статьи Главы государства **«Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания»**. В ней обозначена основная цель нации на новый исторический период: сохранить и приумножить духовные и культурные ценности, войти в 30 развитых государств мира.

«В нашей стране нет египетских пирамид и Римского Колизея, но роль кочевников, живших в древности на территории Казахстана, неоценима не только для Евразии, но и для мировой истории. Мы должны на мировом уровне показать величие степной цивилизации – это одно из главных задач программы «Культурное наследие» - подчеркнул Президент Казахстана Н.А.Назарбаев.

Одним из важных направлений принятых программ является систематизация сведений, полученных в результате реализации и включение их в учебные программы и учебники средних и высших учебных заведений. Школьная учебная дисциплина история, которая является стержнем всех гуманитарных и обществоведческих курсов в основной общеобразовательной школе, позволяет реализовать данное направление.

Формируя национальное самосознание и нравственно-этические нормы, история служит мировоззренческой основой изучения учебных дисциплин, отражая весь опыт человечества. Историческая память народа – основополагающий фактор сохранения самого народа, нации, этноса, которая закладывается веками в культурное наследие, культурные пласты всей человеческой цивилизации.

Благодаря изучению истории обеспечивается возможность критического восприятия учащимися окружающей реальности, определения собственной позиции по отношению к различным явлениям общественной жизни, осознанного моделирования собственных действий в тех или иных ситуациях. Постигание истории своей страны играет огромную роль в становлении личности учащегося.

В помощь учебному предмету 11 класса «История Казахстана» мной разработан курс **«Консолидирующие ценности Великой степи»**, основанный на системе ценностей **«Мәңгілік Ел»**, аспектов программы **«Культурное наследие»** и проектов **«Рухани жаңғыру»**.

Цель данного курса – формирование у учащихся 11 классов активной гражданской позиции, посредством изучения системы ценностей и культурного наследия своей страны, духовного просвещения "Рухани жаңғыру" на основе проектов: "Туган жер", "Сакральная география Казахстана", "Казахстанская культура в современном мире", "100 новых учебников", "Перевод казахского языка на латинскую графику", "100 новых лиц".

Согласно заявленной цели необходимо решить следующие **задачи обучения учебному предмету**:

- на основе совершенствования познавательных потребностей и способностей школьников, сформировать знания о развитии Казахстана, как составной части мирового исторического процесса, а также умения и навыки применения исследовательских методик для решения практических задач;

- развивать у учащихся склонности к поисковой исследовательской деятельности, творческому решению учебных и научных задач, умение использовать в жизни полученные знания, самостоятельно обобщать, анализировать, устанавливать причинно-следственные связи, формировать личностное отношение к тому или иному историческому явлению;

- выработка навыков работы с различными информационными источниками в ходе научно-исследовательского поиска;

- воспитать ценностно-ориентированную личность, освоившую лучшие традиции гуманизма и уважения прав человека;

Неотъемлемой частью эффективного образования должна стать исследовательская работа учащихся.

Самостоятельное исследование посвященное проблеме, поставленное самим старшеклассником, позволяет ему реализовать себя как исследователя, как творца, как личность. Все это свидетельствует об актуальности и особенности данной программы.

Объект: развитие исследовательской деятельности учащихся по истории.

Предмет: содержание программы спецкурса «Консолидирующие ценности Великой степи»;

Гипотеза: если разработать и внедрить программу спецкурса «Консолидирующие ценности Великой степи», то это будет способствовать созданию условий для развития исследовательской деятельности одаренных учащихся по

вопросам культурного наследия народа, сохранения духовных ценностей и приумножения духовного просвещения «Рухани жангыру».

Научная новизна данной работы заключается в том, что спецкурс по разработан по предмету история Казахстана, на основе государственной программы «Мәңгілік Ел», «Культурное наследие» и «Рухани жангыру».

Практическая значимость проекта: данная работа может быть использована в работе с одаренными школьниками для развития научно-исследовательской компетентности, для подготовки учащихся к интеллектуальным олимпиадам и конкурсам научно-исследовательских проектов по истории Казахстана в мировом сообществе.

Ожидаемые результаты:

- успешное усвоение истории, развитие познавательного интереса к научной работе, успешные показатели на городских и областных конкурсах, олимпиадах, успешные результаты на ЕНТ.
- формирование гражданской позиции молодого поколения, ответственного перед своей Отчизной и народом;
- воспитание чувства патриотизма, активной гражданской позиции, уважение к истории и культуре казахского народа, а также других народов, проживающих в Казахстане;
- социализация личности на основе казахстанского менталитета.

Методы исследования:

1. Теоретический анализ и синтез;
2. Психолого-педагогическое изучение;
3. Анализ результатов деятельности;
4. Сравнение;
5. Обобщение.

Содержание авторской программы:

Сроки проведения и объект учебной нагрузки составляет **по 1 ч. в неделю 34 часа.**

При выборе тем и составлении программ предметов по выбору в рамках базового учебного плана ГОСО РК учитываются возможности школы и пожелания учащихся и родителей.

Курс состоит из 4 разделов:

Раздел I. Культурное взаимодействие и взаимовлияние в Великой степи – 8 часов.

Кочевье – специфический культурный тип. Особый образ жизни, мировоззрение, ценности. Кочевой образ жизни народов степи. Ментальность кочевников – **1 час.**

Тюркоязычные города - результат развития оседлости. Усиление связи между оседлыми горожанами и кочевниками ускорило развитие городской культуры. Внутренняя структура городов – **1 час.**

Взаимодействие культур в искусстве. Резьба багдадского стиля на стенах святилищ VIII-IX вв. в городищах Костобе в Таласской долине. Искусство музыки и танца, зрелищные представления – **1 час.**

Товары Шелкового пути в Казахстане. Археологические находки. Серебряный клад из Отрара – **1 час.**

Концепция четырех «царств мира». Царство слонов на юге — Индия. Царство драгоценностей на западе — Иран и Византия. Царство коней на севере — Тюркские каганаты. Царство людей на востоке — Китай. – **1 час.**

Распространение религий. Памятники буддизма в Южном Казахстане и Семиречье. Христианство несторианского толка. Манихейское сочинение VIII в. «Священная книга двух основ». Башни огня зороастризма. Ранние мусульманские некрополи открыты в Отрарском оазисе (IX-X вв.) – **1 час.**

<https://kaz-ekzams.ru/istoriya-kazaxstana/uchebniki-po-istorii-kazaxstana/uchebshyn/velikij-shelkovyj-put-na-territorii-kazaxstana-i-duxovnaya-kultura-v-vi-xii-vv/499-str-29-velikij-shelkovyj-put-na-territorii-kazaxstana-i-duxovnaya-kultura-v-vi-xii-vv.html>.

Историческое культурное наследие Казахстана (ЮНЕСКО). Программа «Мәдени мұра». Культурное наследие Казахстана — объекты культуры, религии, искусства и быта казахского народа – **1 час.** <https://www.nur.kz/1770077-istoriceskoe-kulturnoe-nasledie-kazahstana-unesko.html>

Раздел II. Этнос Казахстана: история и судьбы – 7 часов.

Информационные источники по истории формирования полиэтничности Казахстана. Нормативно-правовые документы (законы, правительственные указы), материалы переселенческого управления (планы, отчеты, обзоры), статистические материалы (переписи населения), экспедиции путешественников – **1 час.**

Советский период. Стремительное изменение этнического состава жителей страны по причине разного рода миграций населения, организованных, насильственных, инициативных, а также депортации. Причины, последствия – **1 час.**

История этносов Казахстана. Корейцы Дальнего востока. Немцы Поволжья. Кавказские народы. История обретения Родины - **3 часа.**

Современная этническая ситуация в стране. Национальный состав населения Казахстана. Репатриация казахов. Титульная нация (казахи) – **1 час.**

Раздел III. Исторические деятели и национальная идея – 11 часов.

Концепция «Национальная идея». Суть национальной идеи и государственной идеологии Казахстана «Национальная идея – это, прежде всего, историческая память». Идея общеказахстанского патриотизма. «Национальная идея «Мәңгілік ел» – как опыт и традиции исторического развития Республики Казахстан».

Источник: <http://tarih-begalinka.kz/ru/history/independent/history/page3513/>.

<https://e-history.kz/ru/contents/view/1401> – **1 час.**

Правители государств средневековья и их деятельность. Боняк хан, Итлар, Тугоркан, Шаруккин, Кобяк, Кулнчак в истории Кыпчакского государства. Великий Чингисхан – завоеватель и правитель. Путь создания единого государства - **2 часа.**

Образование и развитие Казахского национального государства. Идея государственности в первых степных законах. Светлый путь Касым-хана "Қасым ханның қасқа жолы" - свод законов адата. Есима исконный путь (Есім ханның ескі жолы). Хан Тауке впервые в Казахской степи разработал и утвердил писанный свод законов «Жеты Жарғы» («Семь уложений») – **1 час.**

Талантливые люди - акыны, жырау, певцы- импровизаторы. Песни-толғау - размышления и наставления в стихах, авторами которых были известные жырау - Казтуган Суюнши улы, Доспанбет, Шалкииз, Бухар, Умбетей, Ақтамберды. Основная тематика произведений - это объединение степных племен. Поэзия воина и защитника Родины – **1 час.**

Появление движения и первой политической партии Алаш, правительства Алаш Орда. Движение Алаш и казахская национальная идея. Деятели Алаш и представители казахской управленческой элиты, научной и творческой интеллигенции заложили фундамент казахской государственности. Представители алашской интеллигенции А. Букейханов, А. Байтурсынов, М. Дулатов, А. Беремжанов, Ж. Акпаев - **1 час.**

Идея создания единого Туркестана. Деятельность М. Шокай, М. Тынышпаев. Национал-коммунисты С. Ходжанов, С. Мендешев, С. Сейфуллин, С. Садвакасов, Н. Нурмаков – **2 часа.**

Турар Рыскулов, основоположник идеи независимости Казахстана, внесшего вклад в социальное и экономическое развитие страны, сохранение духовного единства и возрождения культуры тюркских народов – **1 час.**

Первый секретарь ЦК советского Казахстана Динмухамед Кунаев. Академик, трижды герой Социалистического труда – **1 час.**

Раздел IV. Интеграция в мировое образовательное и научное пространство – 6 часов

Культурная революция - алфавитные реформы XX века XXI века. Переход с арабского на латинский, с латинского на кириллицу, с кириллицы на латиницу – **1 час.**

Общество изучения Киргизского края. Первые члены общества: историки и этнографы – А.А.Диваев, С.М.Петров. Работы Б.Карибаева, А.В.Затаевича, М.Е.Массон – **1 час.**

Академия наук Казахстана (1946 г.). «Археологическая карта Казахстана» и Музей природы 1960-1970 гг. Асфендияров Санжар, видный деятель науки и образования, первый профессор, первый ректор и заведующий кафедрой истории Казахского Государственного университета имени Абая. А. Ермеков, первый казахский профессор – математик. – **1 час.**

Присоединение Казахстана к Болонской декларации. Международные образовательные обмены. Стипендии Правительств иностранных государств и международных организаций - **1 час.**

Международная специализированная выставка ЕХРО-2017 - это крупнейшая международная выставка о новейших научно-технических достижениях. Перспективы развития, а также история, традиции и культура стран всего мира – **1 час.**

Казахстанские ученые, которые изменили мир. Пятерка лучших отечественных открытий. Дана Акылбекова, Дмитрию Дею, Артур Туралиев – **1 час. Защита научных проектов**

Принципы обучения:

1. Научность и доступность;
2. Принцип личностного подхода, учета индивидуальных способностей и потребностей учащихся;
3. Интеграция тем и проблем для изучения, относящихся к одной или разным областям знаний, путем установления внутренних взаимосвязей содержательного характера;
4. Принцип насыщенности содержания обучения;
5. Проблемный характер изучения содержания или изучения открытых тем и проблем.

Педагогические технологии, используемые на занятиях, разнообразны, но все они в рамках дифференцированного, проблемного, развивающего, исследовательского подходов.

Методика обучения учащихся обеспечивает необходимые условия для «выхода» на высший уровень – возможность творческой самореализации, исследовательской активности по решению проблем, поставленных самим учащимся. Методика же подготовки старшеклассников к проведению самостоятельных исследований и их защите на школьной конференции представляет собой соединение разных приемов, способов и форм работы со старшеклассниками.

На первом этапе работы постановки проблемы, широко используется «мозговой штурм идей», формы фронтальной и групповой работы.

На второй этап – планирования и проведения исследования – в качестве основной формы выступает индивидуальная работа под руководством консультанта – научного руководителя.

Последний этап – подготовка результатов исследования к представлению на конференции. Здесь вновь широко используется форма обсуждения в малых группах, проводится взаимное редактирование и рецензирование работ, абробация представленных результатов.

На занятиях используются методы проблемно-поискового и исследовательского характера, повышающие творческую активность учащихся, а также конференция, дебаты, семинар, презентация научного проекта и другие. Обучение позволяет использовать индивидуальные, групповые формы деятельности. Большую роль имеет самостоятельная работа с различными источниками информации (книги, электронные тексты и т.д.).

Спецкурс имеет **практическую направленность**: ученики умеют ставить проблемы, умеют вести поиск путей решения, создают научно-исследовательские проекты.

К данному курсу, с целью активизации исследовательской работы учащихся мой составлена хрестоматия. Собранный материал позволит учителю организовать исследовательскую деятельность учащихся, проводить теоретические и практические занятия. Хрестоматия, как и элективный курс, состоит из 4 разделов, 34 тем. К каждой теме подобран исторический источник, дополнительная литература, исследования ученых, что дает возможность учащимся ознакомиться с различными взглядами, подходами, мнениями и определить историческую значимость личности, события.

В помощь учителю к каждому занятию разработан краткосрочный план на 34 часа.

Список использованных источников

1. Государственная программа «Культурное наследие». - Астана, 2006-2011 годы.
2. История Казахстана. Очерк./ гл. ред. М.К. Козыбаев; ред.: К.С. Алдажуманов, Т.Б.Балакаев, К.Н.Нурпейсов. - Алматы, 2008. - 446 б.
3. Изотов М. Проблемы патриотического воспитания народа в процессе формирования общеказахстанской национальной идеи.// Этнопедагогика в системе образования. – 2008, №5.
4. Н.Назарбаев «Эра Независимости» - Астана, 2017.
5. Назарбаев Н.А. Ежегодные послания Президента народу Казахстана. - Астана, 2003-2011 годы.
6. Кузембайулы А., Абил Е. История Республики Казахстан. Астана, 2000.
7. Казахи. Историко-этнографическое исследование. Алматы: изд-во «Казахстан», 1995, с.212-218.

8. Конституция Республики Казахстан.
9. Статьи Первого Президента Республики Казахстан Нурсултана Назарбаева «Семь граней Великой степи»
10. Садри Максуди Арсал. Тюркская история и право. / Пер. с тур. яз. Рафаэля Мухамметдинова. – Казань: Фэн, 2002. – 412 с.
11. Сарсембаев М.А. Казахское ханство как суверенное государство средневековой эпохи. – Астана: ГУ «Институт законодательства Республики Казахстан», 2015. - 342 с.

ПРИМЕНЕНИЕ КЕЙС-ТЕХНОЛОГИИ В ФОРМИРОВАНИИ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ХИМИИ

Баймухаметова Б.Т.

учитель химии, педагог- мастер

КГУ «Карагайлинская общеобразовательная школа отдела образования
Алтынсаринского района» Управление образования акимата Алтынсаринского района,
Костанайская область, с.Шокай, Казахстан

Жусупова С.Т.

Методист ГУ «Отдел образования Алтынсаринского района» Управление
образования акимата Алтынсаринского района, Костанайская область, Казахстан

Андатпа: Бұл мақалада химия сабағындағы «Кейс технологиясы» интерактивті оқыту әдісі қарастырылады, ол проблемалық жағдаяттарды шешу арқылы жаңа ақпаратты меңгеру және қолдану, талдау, синтез, дәлелдеу және сияқты әрекеттермен әмбебап тәрбиелік әрекеттерді қалыптастыруға бағытталған. Мәселені шешу. Бұл әдістемені жүзеге асыру студенттерге теориялық білімді меңгеріп қана қоймай, оны практикада қолдануға, сыни және аналитикалық ойлауды дамытуға ықпал етеді.

Аннотация: В данной статье рассматривается интерактивный метод обучения на уроках химии «Кейс - технология», который направлен на умение осваивать и использовать новую информацию через решение проблемных ситуаций, формирование универсальных учебных действий, с такими действиями как: анализ, синтез, аргументация и решение проблем. Реализация данной методики окажет обучающимся не только усвоить теоретические знания, но и применить их на практике, способствуя развитию критического и аналитического мышления.

Abstract: This article discusses the interactive teaching method in chemistry lessons “Case Technology”, which is aimed at the ability to master and use new information through solving problem situations, the formation of universal educational actions, with such actions as: analysis, synthesis, argumentation and problem solving. The implementation of this methodology will help students not only acquire theoretical knowledge, but also apply it in practice, promoting the development of critical and analytical thinking.

*Главная цель обучения научить думать, а не научить
думать каким-то особым образом. Лучшие развивать свой
собственный разум и учиться думать самим, чем загрузжать
в свою память множество мыслей других людей».*
Джон Дьюэй

В настоящее время активные и интерактивные методы обучения становятся все более популярными в сфере образования. Одним из таких методов является кейс-

технология, которая представляет собой применение проблемных ситуаций или реальных кейсов для активизации мышления, стимулирования исследовательской деятельности учащихся.

Одной из задач современной системы образования является обновление требований к уровню подготовки учащихся по всем дисциплинам школьного курса. Современный учитель ищет эффективные педагогические технологии, которые помогут улучшить качество образования [1].

Одной из новых технологий обучения является проблемно-ситуационное обучение с использованием кейсов. Введение учебных кейсов в практику казахстанского образования в настоящее время является актуальной задачей. Кейс представляет собой описание конкретной реальной ситуации, подготовленной в определенном формате и предназначенной для обучения детей анализу различных типов информации, ее обобщению, навыкам формулирования проблемы и разработке возможных решений для нее в соответствии с установленными критериями [2, с. 38].

Кейс-технология является очень полезным инструментом для формирования универсальных учебных действий при обучении химии. Он активизирует учащихся, развивает их критическое мышление, помогает им решать проблемы и принимать обоснованные решения, что является важными навыками в современном мире.

Конкретное применение кейс-метода для формирования универсальных учебных действий при обучении химии может выглядеть следующим образом:

1. Кейс: Представьте учащимся ситуацию, где они играют роль химика в лаборатории. Например, "Вы работаете в лаборатории и получили образец неизвестного вещества. Ваша задача - определить его химическую формулу и свойства".

2. Анализ кейса: Позвольте учащимся задавать вопросы о неизвестном веществе и сформулировать гипотезы о его составе и свойствах. Поддерживайте их в анализе информации, давая им доступ к ресурсам, таким как химические справочники или базы данных.

3. Исследование и эксперименты: Разрешите учащимся провести серию экспериментов, используя доступное лабораторное оборудование. Например, они могут провести испарение образца, провести качественный анализ через реакции с определенными реагентами или использовать методы спектроскопии для определения химической структуры.

4. Обработка данных и аргументация: После проведения экспериментов, учащиеся должны анализировать полученные данные, сравнивать результаты с известными величинами и строить аргументацию, подтверждающую их выводы о химической формуле и свойствах вещества.

5. Обсуждение и презентация: Организуйте обсуждение, где учащиеся будут представлять свои результаты и обсуждать различные подходы и гипотезы. Поддерживайте диалог между учащимися, чтобы они могли обмениваться мнениями и оценивать другие решения.

6. Оценка и обратная связь: Оцените процесс и результаты работы учащихся, оценивая их аргументацию, качество проведенных экспериментов и логичность выводов. Предоставьте каждому учащемуся обратную связь, чтобы помочь им развиваться и улучшать свои навыки.

Кейсовая технология (метод) обучения - это обучение действием. Суть case-метода заключается в том, что ассимиляция знаний и формирование

навыков является результатом активной самостоятельной деятельности учащихся в разрешении противоречий, в результате чего происходит творческое овладение знаниями, навыками, умениями, развитие способностей [3, с. 56].

Для использования кейс-метода в формировании универсальных учебных действий при обучении химии, следуйте этим шагам:

1. Выбор подходящего кейса: Найдите реальную или вымышленную ситуацию из мира химии, которая заинтересует учащихся и вызовет у них желание исследовать и решить проблему. Кейс может включать проблемы, которые требуют анализа, исследования, экспериментов и принятия решений.

2. Представление кейса: Представьте кейс учащимся, предоставив необходимую информацию и контекст. Важно, чтобы кейс был достаточно сложным для стимулирования исследовательской активности, но не слишком сложным, чтобы учащиеся могли разобраться в нем.

3. Анализ кейса: После представления кейса, позвольте учащимся проанализировать его и сформулировать вопросы. Это поможет развить их аналитическое мышление и навыки исследования.

4. Исследование и эксперименты: Учащиеся должны иметь возможность проводить исследования, эксперименты и анализировать данные, чтобы найти решение проблемы, представленной в кейсе. Предоставьте необходимый материал, инструменты и ресурсы, чтобы поддержать их работу.

5. Аргументация и обсуждение: После исследования и экспериментов, учащиеся должны аргументировать свои выводы и представить свои решения. Проведите обсуждение, чтобы поделиться различными подходами и мнениями, а также развить навыки коммуникации и аргументации.

6. Оценка и обратная связь: Оцените работы учащихся и предоставьте им обратную связь, подчеркивая их сильные стороны и указывая на возможные улучшения в их работе. Это поможет им развивать свои навыки и улучшать результаты.

Работая с кейсами, ученики учатся принимать правильные решения и применять теоретические знания в конкретной ситуации, могут оценить и выбрать лучший вариант для решения проблем. Эти навыки необходимы учащимся при подготовке к ЕНТ, включая задачи, требующие развернутого ответа. Данные задания направлены на проверку навыков применения знаний в новой ситуации; устанавливать причинно-следственные связи; решать возникшие проблемы, оценивать и прогнозировать химические процессы, применять теоретические знания на практике [4, с. 3].

Когда преподаватель реализует кейс-технологии на уроке химии, важно следовать определенным этапам:

1. Подготовка кейса: Преподаватель выбирает или создает кейс, который будет использоваться на уроке. Кейс может быть основан на реальной проблемной ситуации, связанной с химией, или модельной ситуации, которая позволяет учащимся применять химические знания на практике. Кейс должен быть интересным, вызывающим учащихся к активной деятельности и имеющим разные возможные решения.

2. Введение кейса: Преподаватель представляет кейс учащимся и обсуждает его содержание. Это может включать описание проблемы, ситуации, задачи или цели кейса. Важно создать контекст, который заинтересует и стимулирует учащихся к дальнейшей работе над кейсом.

3. Анализ и исследование кейса: Учащиеся анализируют и исследуют кейс, используя свои химические знания и навыки. Они могут проводить эксперименты, изучать литературу, анализировать данные или консультироваться с другими учащимися или преподавателем. Важно, чтобы учащиеся активно участвовали в исследовании и анализе, задавали вопросы и предлагали свои решения.

4. Групповая или индивидуальная работа: Учащиеся могут работать над кейсом индивидуально или в группах, в зависимости от постановки задачи. Групповая работа позволяет развить навыки сотрудничества, коммуникации и коллективного решения проблемы. Важно, чтобы каждый учащийся активно участвовал в работе группы и вносил свой вклад.

5. Обсуждение результатов: После завершения работы над кейсом преподаватель и учащиеся обсуждают результаты, сравнивают различные подходы и решения, аргументируют свои выводы и делают обобщения. Важно позволить учащимся поделиться своими мыслями и идеями, а также аргументировать свои решения.

6. Рефлексия и оценка: В конце урока преподаватель проводит рефлекссию и оценку работы. Учащиеся могут обсудить, что они узнали или поняли, какие навыки они развили, какие трудности они столкнулись и как они справились с ними. Преподаватель также может оценить работу учащихся по задачам или по другим критериям, оценивая их активность, сотрудничество, креативность и качество их решений.

При использовании кейс-технологии на уроке химии важно помнить, что предложенную проблему необходимо дополнить неформальными объяснениями и обратной связью от преподавателя, чтобы учащиеся могли уяснить и закрепить химические концепции и принципы, которые были задействованы в кейсе. При этом указанная проблема должна быть посильной для ее решения учащимися. На ее решение должна последовать соответствующая реакция учителя и других учащихся. Преподаватель должен не навязывать свое мнение, а помогать учащимся рассуждать, спорить и высказывать и отстаивать свое мнение [5, с. 115].

Кейс-технология может быть одним из инструментов, которые способствуют активному и практическому обучению химии, помогая учащимся развить навыки мышления, анализа и применения знаний на практике. Кейс-метод в обучении химии помогает учащимся не только усвоить теоретические знания, но и применить их на практике, развивая критическое мышление, аналитическое мышление, умение решать проблемы и принимать обоснованные решения. Он позволяет учащимся стать активными участниками учебного процесса и развить навыки, которые могут применять в реальной жизни. Особенно важно применение кейс-технологии на уроках химии, так как данный предмет требует не только запоминания фактов, но и развития навыков анализа, критического мышления и коммуникации.

Сущность кейс-метода заключается в следующем:

- Подбор заданий для возможности использования разных путей решения.
- Блочное–модульное построение изучения нового материала.
- Организация самостоятельной работы учащихся при подготовке к уроку, при работе с кейсом.
- Общение, обмен ответами между учащимися.
- Концентрация всех видов деятельности по этапам работы. [6, С. 178 - 179].

Следует отметить, что введение кейс-технологии в урок химии может быть очень эффективным и интересным способом обучения. Вот примеры, как можно провести урок химии с использованием кейс-технологии:

1.Кейс: "Расщепление вещества и изменение его свойств"

Вводная часть: Учитель представляет классу фрагмент кейса, описывающий проблему или ситуацию, связанную с расщеплением вещества и изменением его свойств. Например, "Вы проводите эксперимент, добавляя к воде таблетку, после чего происходит образование пузырьков и вода становится кислой. Вам необходимо объяснить, что происходит".

Анализ кейса: Учащиеся обсуждают и анализируют ситуацию, задают вопросы, высказывают гипотезы о происходящем, обсуждают возможные реакции и причину изменения свойств вещества.

Эксперименты: Ученики разрабатывают и проводят серию экспериментов, чтобы проверить свои гипотезы и объяснить явление. Например, они могут провести реакцию с таблеткой в разных условиях, измерить pH раствора, использовать индикаторы и другие методы анализа.

Обработка данных и аргументация: Учащиеся анализируют полученные данные, сравнивают результаты и сопоставляют их с известными свойствами веществ. Они составляют аргументацию, подкрепленную данными, чтобы объяснить происходящее явление.

Обсуждение и презентация: Ученики представляют свои результаты и аргументацию перед классом. Они обсуждают различные подходы и выводы других учащихся, вносят комментарии или задают вопросы.

Рефлексия и обобщение: После завершения работы с кейсом проводится рефлексивное обсуждение, где учащиеся делятся своим опытом, эмоциями, выводами и размышлениями о процессе и результатах. Это помогает закрепить полученные знания и навыки.

2.Кейс: «Загрязнение воды пестицидами.»

Подготовка кейса: Преподаватель выбирает или создает кейс, связанный с химической проблемой или ситуацией в реальной жизни. Например, кейс может быть о загрязнении воды пестицидами. Важно, чтобы кейс имел практическое значение и стимулировал учащихся к дальнейшей работе.

Введение кейса: Преподаватель представляет учащимся кейс и его контекст. Он может рассказать о проблеме, поставить вопросы или задать учащимся дилемму, которую они будут решать в ходе урока. Например, вы можете сказать: "Ваша задача состоит в том, чтобы выяснить, какие пестициды были обнаружены в воде реки и определить их влияние на окружающую среду и здоровье людей. Какие методы и инструменты вы будете использовать для исследования?"

Анализ и исследование кейса: Учащиеся вместе или в группах начинают исследование и анализ кейса. Они могут использовать свои знания химии для планирования и выполнения экспериментов, использования химических методов анализа, изучения литературы и других источников информации. Учащиеся также могут консультироваться с преподавателем или другими учащимися при необходимости.

Работа с данными и решение проблемы: Учащиеся анализируют полученные данные и разрабатывают решение поставленной проблемы в контексте кейса. Они могут обмениваться идеями, дискутировать и предлагать свои решения. Важно, чтобы

учащиеся активно участвовали в обсуждении и аргументировали свои решения на основе химических принципов и концепций.

Обсуждение результатов: Преподаватель и учащиеся совместно обсуждают результаты и выводы работы. Учащиеся делятся своими решениями, аргументируют свои выводы и делают обобщения. Преподаватель может задавать вопросы, чтобы провести обратную связь и проверить понимание основных химических принципов и концепций, задействованных в кейсе.

Рефлексия и оценка: В конце урока проводится рефлексия и оценка работы учащихся. Учащиеся обсуждают, что они узнали или поняли, какие навыки они развили, какие трудности они столкнулись и как они справились с ними. Преподаватель также оценивает работу учащихся, учитывая их активность, сотрудничество, критическое мышление и качество решений.

Кейс-технология в уроке химии позволяет учащимся применять свои знания на практике, развивать критическое мышление и принимать решения на основе химических принципов. Она помогает учащимся лучше понять практическое применение химии и развивает их исследовательские навыки.

В итоге, использование кейс-технологии на уроке химии позволяет учащимся активно участвовать в образовательном процессе, развивать критическое мышление, аналитические и коммуникативные навыки, а также применять полученные знания на практике. Этот подход делает обучение более интересным, позволяет ученикам применять свои знания в реальных ситуациях и готовится к будущим задачам и вызовам, а удачное сочетание в обучении теории и практики благотворно влияет на подготовку конкурентноспособного обучающегося [7, с. 15].

При использовании кейс-технологии на уроках химии имеются следующие преимущества:

1. **Практическое применение знаний:** Кейс-технология позволяет учащимся применять свои знания химии на практике. Вместо того, чтобы просто запоминать факты и концепции, они могут использовать их для решения реальных проблем или ситуаций. Это помогает учащимся увидеть практическое применение химии в реальной жизни и приводит к более глубокому пониманию предмета.

2. **Развитие критического мышления:** Кейс-технология способствует развитию критического мышления учащихся. Они должны анализировать информацию, делать выводы, принимать решения и аргументировать свои действия. Также, кейс-технология требует от учащихся оценивания различных альтернатив и выбора наилучшего решения.

3. **Сотрудничество и коммуникация:** Кейс-технология стимулирует сотрудничество и коммуникацию между учащимися. Работа в группах или в парах позволяет им обмениваться идеями, дискутировать и обсуждать решения. Это способствует развитию коммуникативных навыков и умения работать в команде.

4. **Смещение теории и практики:** Кейс-технология объединяет теорию и практику в рамках урока. Учащиеся не только учатся новым концепциям и принципам химии, но и видят, как эти знания могут быть применены на практике. Это помогает им лучше усвоить и запомнить материал.

5. **Активное обучение:** Кейс-технология подразумевает активное участие учащихся в процессе обучения. Они являются активными участниками, инициаторами и исследователями. Это помогает им развить самостоятельность, инициативу и ответственность за свое обучение.

6. Мотивация и интерес: Кейс-технология может создать более интересную и мотивирующую обстановку на уроке химии. Решение реальной проблемы или ситуации вызывает у учащихся больший интерес и вовлеченность, поскольку они видят, как их знания применяются на практике. Это может повысить их мотивацию к изучению химии и способствовать формированию позитивного отношения к предмету.

7. Учебная формативная оценка: Кейс-технология также предоставляет возможность для формативной оценки. Преподаватель может наблюдать процесс работы учащихся, их размышления, аргументацию и принимаемые решения. Это может помочь в определении уровня понимания учащихся, выявлении проблемных моментов и коррекции обучения.

8. Гибкость и адаптивность: Кейс-технология позволяет преподавателю быть гибким и адаптироваться к различным уровням и стилям обучения учащихся. Кейсы могут быть организованы таким образом, чтобы учащиеся могли выбирать различные пути решения проблемы или исследования в зависимости от их интересов и уровня подготовки.

В целом, использование кейс-технологии на уроке химии способствует более глубокому пониманию предмета, развитию критического мышления и коммуникативных навыков, а также смещению теории и практики. Кейсы позволяют учащимся применить знания на практике, увидеть их практическое применение и развить навыки решения проблем. Внедрение кейс-технологии на уроке химии позволяет создать более интерактивную, практическую и сотрудническую обстановку, способствует развитию ключевых навыков и мотивации учащихся, а также помогает им лучше усвоить и применить знания химии. Этот подход делает обучение более интересным, позволяет ученикам применять свои знания в реальных ситуациях и готовится к будущим задачам и вызовам, связанным с химией. Это поможет им лучше понять и овладеть химическими концепциями и применить их в практике. Кейс-метод позволяет учащимся активно исследовать и применять химические знания в реальной ситуации, развивая при этом универсальные учебные действия. Он стимулирует критическое мышление, аналитическое мышление, умение применять знания практически и принимать обоснованные решения.

Список использованных источников

1. Вербицкий А. А., Ларионова О. Г. Личностный и компетентностный подходы в образовании: проблемы интеграции. М.: Логос, 2009.
2. Барнс Л.Б., Кристенсен Р.К., Хансен Э.Дж. Преподавание и метод конкретных ситуаций. — М.: Гардарики, 2000. — 502с.
3. Михайлова, Е. И. Кейс и кейс-метод: общие понятия /Маркетинг.- 2009.-№1. — С. 56—60
4. Соловьева Ю.А. ЕГЭ 2016. География. Сборник заданий / Ю.А. Соловьева. Москва: Эксмо, 2015. 288 с.
5. Михайлова Е.И. Кейс и кейс-метод: процесс написания кейса // Маркетинг. 1999. № 5. С. 113–120; № 6. С. 117–123.
6. Шимутина, Е. В. Кейс – технологии в учебном процессе / Е. В. Шимутина // Народное образование. – 2009. - №2 . – С. 172 - 179
7. Земскова, А.С. Использование кейс-метода в образовательном процессе // Совет ректоров. 2008. № 8. С. 12–16.

EFFECTIVE WAYS TO USE DIGITAL EDUCATIONAL RESOURCES IN ENGLISH CLASSROOM

Baktygereyeva Zh.M.

Teacher-researcher General secondary school named after B.Begaliev
English teacher, Atyrau region Kurmangazy district

Андатпа: Ұсынылған жұмыста ағылшын тілін оқытуда бүгінгі күннің трендтері цифрлық білім беру ресурстарын ағылшын тілі сабағында қолданудың тиімді жолдары әдістерінің заманауи түрлері, оларды сабақта қолдану жолдары талданған. Оқушылардың оқуға деген ынтасын арттыруда, өз бетінше білім алуға, алған білімдерін ұтымды қолдануға негізделген тілді визуализациялаудың заманауи түрлерінің мұғалім сабақтарын жаңартып, оқуды тиімді етіп өткізу жолдарының негізгі идеялары ұсынылған.

Аннотация: В представленной работе анализируются современные тенденции преподавания английского языка, современные виды эффективных способов использования цифровых образовательных ресурсов на уроках английского языка, методы их использования. Представлены основные идеи современных видов языковой визуализации, основанных на повышении мотивации учащихся к учебе, самостоятельном обучении, рациональном использовании полученных знаний, обновлении уроков учителя и повышении эффективности обучения.

Abstract: The presented work analyzes modern trends in teaching English, effective ways to use digital educational resources in English lessons, modern types of methods, and ways to use them in the classroom. The main ideas of modern types of language visualization are presented, based on increasing students' motivation to study, independent learning, rational use of acquired knowledge, updating teacher lessons and increasing the effectiveness of teaching.

Digitalization of modern schools, increasing the flexibility of education, adapting to today's reality, raising a competitive generation in the emerging “digital world”, increasing research skills, professional skills and competence of teachers taking into account modern trends have become the requirement of today. Therefore, the entire teaching community has a special responsibility for developing and improving the digital skills and digital culture of the students. To achieve this, it is necessary to improve the professional and research skills, competence of teachers through modern trends. It is important for the modern school and also the teacher to know how to manage the process of widespread introduction of digital technologies in their society and in which direction new technologies will change the teaching. To achieve this goal, a modern teacher needs unprecedented systematic knowledge and skills, new professional competencies that determine his digital culture and allow him to rationally use new technologies in the classroom. They in turn:

- development and implementation of digital educational and methodological complexes based on cloud technologies, augmented reality solutions, visualization technologies;
- gamification of education (development and introduction of computer games and digital training simulators);
- development of distance education, expansion of massive online courses;
- development of social networks in education, rapid exchange of information, provision of formation of new relations of users, development of digital media skills.

The importance of teacher training at the level of digital education, as mentioned above, is continuous improvement of education for the success of the education system. Innovation and research are undoubtedly part of the teacher's role in promoting continuous

improvement of learning processes at various stages of learning. This contributes to increasing the functional literacy of learners based on the development of educational content. Teachers, in turn, continuously develop their professional and personal competence, increase their research skills, professional skill and competence by combining various skills such as self-confidence, self-esteem, creativity, innovation in classroom management, solving educational problems and the ability to use new resources in the classroom. I'm sure. The reason I say that is that as an English teacher, I have many advantages in the optimal use of digital technologies in language teaching in the process of teaching in my classes. Because in teaching, I have found many advantages in using digital technologies in the classroom or outside of the classroom, the reason I say this is that I use a variety of digital tools to help my students learn dexterity and evaluate effectively in my classes. Using digital resources in the English language classroom:

- Full-time access to materials;
- Facilitates collaboration in classroom management;
- Additional resources;
- Activity in the lesson has increased;
- Personalized work, giving tasks was rational;
- Facilitated new digital learning strategies;
- Made it easier to prepare for work.

In the lesson, it was rational for students to be able to do group and pair work with their peers. This makes the process of foreign language lessons interesting and helps to use time effectively. [1]

I like using Nearpod's interactive presentation because it works through the presentation simultaneously. There are functions that allow students to draw, as well as perform various tasks and see their answers immediately. For example: in the 6th grade on the theme "Sydney" students could do all the assignments at the same time and students could share them on the classroom screen and also the students could immediately evaluate each other's work.. For this, students perform all tasks such as Quiz, test using a laptop or smartphone. I put a link to Googlemap on the interactive board in advance, and through it we made a virtual tour of the sights of the city of Sydney, an overview of the world-famous buildings of that city was made. This is something that traditional teaching methods cannot offer. For example, without tools, I can only give them a piece of paper to draw on, an interactive presentation cannot be compared. Traditional teaching can't give us this kind of instant feedback, and we can't display all their work like a gallery on a screen. Unit:1 Science and scientific phenomena in the 10th grade on the topic: "A world without disease": Could DNA help bring extinct animals back to life? To the question on the subject, I received answers to the questions at the same time using the KWL method and the Padlet board. Students answer the question before opening their textbooks. I've been getting constant feedback through this Padlet board. I can emphasize that these interactive presentations allow students work together to solve problems or answer questions. Thus, in the classroom, students feel collective responsibility for their joint work in a group. As shown in the excerpt above, I had the opportunity to use the information that students entered into the lesson through digital devices to facilitate oral discussion. In addition, in my classes or extracurricular activities, I used video hosting, online libraries, google translator, interactive presentation, etc. Using digital devices according to the age characteristics of students is very effective for me. Using these features, I was able to get different types of assignments in class (such as drawing-based, multiple choice, and open-ended) and increase the number of people who answered my questions. In addition, I always use MapMaker

between the 6th and 11th grades, when topics for the field of country studies are covered, such as population density or geography. For example: What are the most densely populated places in the world? or etc. by asking questions, it is very convenient for students to complete tasks using MapMaker, National Geographic's interactive map tool in the classroom. In the class, through group work, the students found and drew some necessary places and completed the tasks with great interest by adding dots, lines and shapes to make the map work more interesting. in the direction of natural science and mathematics: Unit: 8 "SpaceX chapter", on the theme: "Moving out, passed" in the 10th grade, Space Colonization: Future or Fantasy? working with the text on the subject, the Smithsonian, which covers many topics such as outer space, was able to obtain the necessary information through 3D experiments of the astronaut's spacesuit using a 3D scanner. As a result: the spacesuit for the moon is designed to provide a living environment for the astronaut during additional traffic or during depressurized operation of the spacecraft. They allowed for maximum mobility and were designed to be worn for up to 115 hours in relative comfort with liquid cooling clothing. If necessary, they were able to be worn for 14 days without pressure.[2]

In my experience, I try to use digital educational resource at various stages of the lesson:

1. Introduction of new vocabulary:
 - use of images that demonstrate new words.
 - Using presentations with exercises to practice new lexical units.

Studying grammatical material.

– Use of grammar tables, diagrams, drawings that help explain grammatical material in an intelligible and interesting way.

- Demonstration of situations of using specific grammatical material.

Studying regional studies material.

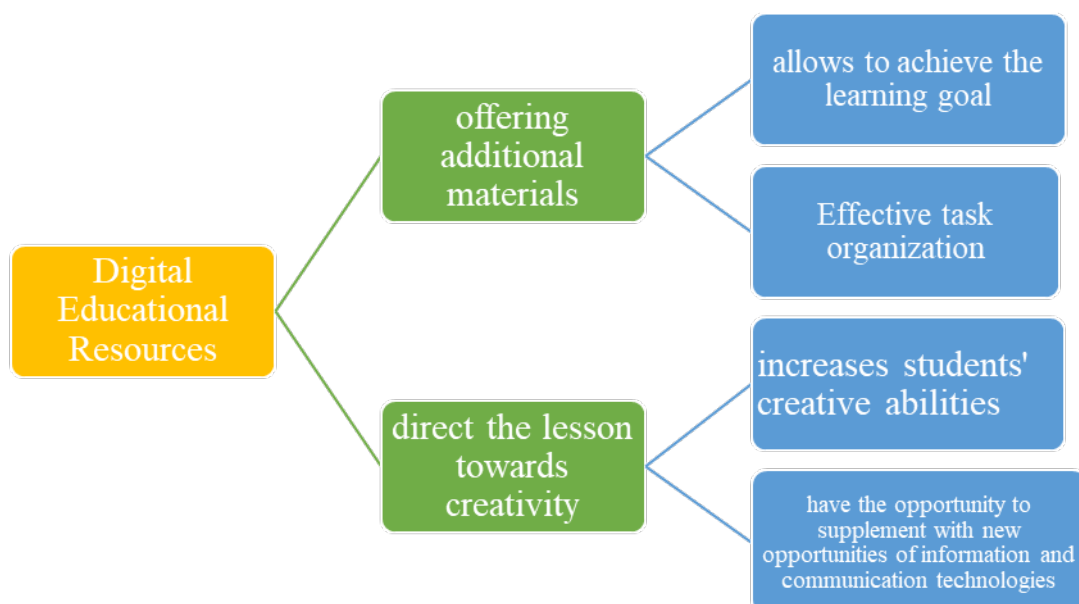
– Watching videos about the traditions and culture of the country of the language being studied.

- Listening to texts.

Testing students' knowledge - Using programs for compiling tests and assignments

- Using presentations with test materials. English lessons using digital educational resources are much more interesting and effective.

By performing such tasks, students were strengthened to be creative, to perform high-level tasks, to think critically and to solve problems. In class, there are some shy students who often remain silent saying that they do not want to speak or read English in front of their classmates. In order to eliminate such language barriers, online resources used for teaching students with language barriers have become an important part of the learning process. I have used such online websites in my experience, for example: English for School with the CNED, Dojoclass, Learningchocolate [1], etc. online websites are a great way to make content accessible to students with language barriers. These online websites are very suitable for students to review the pronunciation and reading of words on the topic covered at any time and repeat the correct pronunciation of words. In addition, in the virtual class Dojoclass, students can make audio and video recordings at any time, as well as write notes on any topic in the class notebook. Only the subject teacher can check these notes on his personal page. Students can access online resources whether they are in class or online. The virtual classroom is an important tool for me in supporting my students to learn English.

This, in turn, leads shy students to find ways to overcome their language barriers on their own. Interactive visual aids are a powerful tool for improving learning outcomes to achieve lesson objectives at your own pace. In the teaching of English, the four language skills (reading, listening, listening, speaking) are an important part of the lesson, so the teaching materials are very much transformed by digital technologies. recorded voice is completed at all stages of teaching. In conclusion, the use of educational resources in English helps to increase the level of the subject and to improve their ability to speak and think, to work independently and to work in a team, and to effectively form all types of speech activity. Regularly working on digital online tasks builds creativity and allows you to increase the time for creative work.

The main and leading figure in the lesson remains the teacher, and the use of digital technologies should be considered as one of the effective ways to organize the teaching and educational process and at a more advanced stage, with correct, reasonable and creative use, it will become a necessary tool for teaching a foreign language.

References

1. Useful digital resources for teaching English in the classroom or at home.
2. Using Digital Content to Teach English Language Learners

YOUTUBE - КАНАЛ КАК ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ИНСТРУМЕНТ НА УРОКАХ ИСТОРИИ

Басыбаева Н.К.

Магистр педагогических наук, учитель истории,
школа цифровых технологий «TOO Skillset schools»,
г.Астана, Казахстан

Аңдатпа: Мақалада YouTube платформасын пайдалану арқылы тарихты оқытуды қарастырылады, оқушыларды өз бетінше оқыту үшін бейне хостинг мүмкіндіктері көрсетіледі, сондай-ақ оқушыларға сабақ өткізу барысында осы әдістеменің тиімділігіне талдау жасалады. Мақала YouTube арналарының тарих сабақтарындағы білім беру құралы ретіндегі маңыздылығын зерттейді. Ол интерактивтілікке, әртүрлі мақсаттаға қол жеткізуге,

жеке оқытуға және көрнекі аспектілерге назар аударады, бұл тарихты оқытуды тартымды және түсінікті етеді. Автор сонымен қатар қазіргі оқиғалардың тарихи контексттерін талдаудағы YouTube рөліне назар аударады.

Аннотация: В статье рассматриваются применение обучения истории при помощи использования платформы YouTube, демонстрируются возможности видеохостинга для самостоятельного обучения учащихся, а также проводится анализ эффективности данной методики в ходе проведения занятий для учащихся. Статья исследует значимость YouTube-каналов как образовательного инструмента на уроках истории. Она подчеркивает интерактивность, доступ к разнообразным источникам, индивидуальное обучение и визуальные аспекты, которые делают обучение истории более привлекательным и понятным. Автор также обращает внимание на роль YouTube в анализе исторических контекстов современных событий.

Abstract: The article discusses the use of history teaching using the YouTube platform, demonstrates the possibilities of video hosting for self-study of students, and analyzes the effectiveness of this technique during classes for students. The article explores the importance of YouTube channels as an educational tool in history lessons. It emphasizes interactivity, access to various sources, individual learning and visual aspects that make teaching history attractive and understandable. The author also draws attention to the role of YouTube in the analysis of historical contexts of current events.

XXI век. Век технологий. Век быстрого развития мирового сообщества. Сегодня, современное общество предъявляет высокие требования как к системе образования, так и к преподаванию в целом. Интернет и цифровые технологии радикально изменили образование. Среди множества онлайн-ресурсов и платформ, YouTube выделяется как мощный образовательный инструмент, особенно на уроках истории. Этот видеохостинг предоставляет доступ к тысячам образовательных каналов и видеоурокам, которые не только увлекают учащихся, но и обогащают их знаниями о прошлом. В данной статье мы рассмотрим, как YouTube-каналы могут стать ценным дополнением к урокам истории и какие преимущества они предоставляют учителям и ученикам.

Современный подход к образованию подразумевает использование новейших информационных технологий. Сегодня тема медиаобразования является довольно популярной. Исследователи рассматривают общее и профессиональное медиаобразование, направления его развития и проблемы реализации. Педагоги, в свою очередь, должны постоянно совершенствоваться, соответствовать новым требованиям, постоянно находиться в поиске новых эффективных образовательных практик. Одной из таких практик, на мой взгляд, стали YouTube - каналы по образовательным предметам. В данной статье я рассматриваю вопрос эффективного применения в образовательной деятельности видеоматериалов YouTube - канала по истории.

Как отмечает М. В. Кораблина, «в последнее время стал востребованным термин «smart education», объясняющий новую стратегию развития образования, главная особенность которой - максимальная доступность знаний. Новая мотивация к получению знаний создаётся за счёт активного использования материалов, размещаемых в открытых образовательных ресурсах, соответственно, эти знания, в свою очередь, становятся доступными все большему количеству людей». Учителя выстраивают обучающий процесс с включением в него интерактивных занятий, мультимедийных видео - иначе практически невозможно привлечь внимание учащихся, привыкших получать информацию в электронном («экранный») виде. С

самого рождения они воспринимали окружающую их действительность через экран телевизора, компьютера, телефона, планшета. Поэтому важно понимать, что обучение будет более эффективным с использованием экрана. На экранах телевизоров, компьютеров, на рекламных щитах человек находит решения своих насущных и профессиональных вопросов [1. С. 54].

Необходимость в формировании нового образовательного контента подтолкнула меня к новым креативным идеям, поиску новой актуальной информации в сети Интернет и в профильных изданиях. Популярный видеохостинг [YouTube](https://www.youtube.com/) является одним из самых популярных веб-ресурсов, обладающий огромными возможностями для обучения. В нём размещено более 10 миллионов видео, помеченных как образовательные. Многие из них представлены нашими коллегами-учителями. Одной из главных проблем на уроках истории является абстрактность и сухость материала. YouTube-каналы позволяют учителям создавать интерактивные уроки с использованием архивных видео, реконструкций событий и анимации. Это делает уроки более наглядными и увлекательными. Ученики могут увидеть, как жили и велись сражения древние цивилизации, а не только читать об этом в учебнике.

YouTube предоставляет доступ к множеству образовательным каналам, созданным историками и преподавателями. Эти каналы предоставляют обзоры и анализ ключевых событий и периодов истории. Среди таких каналов можно найти как обзоры мировой истории, так и углубленные анализы отдельных эпох и событий.

Один из главных плюсов YouTube-обучения заключается в том, что ученики могут изучать материал в своем собственном темпе. Они могут приостановить видео, вернуться к определенным моментам и даже просмотреть материал снова, если что-то не понятно. Это особенно полезно для учеников с разным уровнем подготовки.

Использование визуальных источников, таких как исторические фотографии, редкие ролики и анимации, может значительно обогатить уроки истории. Ученики получают возможность "прочувствовать" историю через визуальные материалы, что делает уроки более запоминающимися [2].

В чем же преимущество платформы YouTube для обучения? Во-первых, она хорошо подходит для получения новых знаний при помощи гаджетов. Чтобы приготовить интересное блюдо, починить стиральную машину, нарисовать картину в подарок или сделать профессиональный макияж, иногда достаточно посмотреть несколько тематических роликов на смартфоне. Во-вторых, YouTube, как и многие социальные сети, способствует диалогу. Всегда можно обсудить просмотренный материал в комментариях, спросить совета или высказать идею. В-третьих, платформа способствует микрообучению и повышает его доступность. Сложные моменты урока можно осваивать постепенно, возвращаясь к материалу в любое удобное время, потребляя информацию с удобной скоростью и небольшими «порциями». Кроме того, уроки часто подаются в игровой форме, удобной для запоминания.

В-четвертых, можно найти контент практически на любую тему. Интересно, что некоторые даже предпочитают обучающие видео традиционному образованию: так, супружеская пара из США забрала своих детей из общеобразовательной школы и решила учить их с помощью документальных фильмов на Netflix и роликов на YouTube. Другой показательный случай произошел не так давно в Великобритании: в городе Престон, графство Ланкашир, семилетняя девочка спасла жизнь матери благодаря обучающему видео на YouTube. Когда у женщины внезапно случился

приступ, ребенок смог привести ее в чувство и сделать сердечно-легочную реанимацию [3. С. 242].

Полностью бесплатный, YouTube обладает большим потенциалом для использования в образовательном процессе. Хочу перечислить некоторые идеи и предложения. Показать видеоролики, которые могут обогатить урок. Монотонность и сухость урока исчезнут, если вы покажете ребятам в динамике какой - то процесс или явления [4. С. 32]. Это может способствовать повышению внимания и интереса учащихся. Демонстрация видеоролика в классе не отнимет у вас много времени. Поиск, просмотр, подготовка комментариев, демонстрация на уроке. Использование небольшого сюжета для разрядки, небольшой эмоциональной встряски. Утомляемость класса на уроке возрастает с каждой минутой. Небольшой остроумный видеоролик или анимация могут оказать большее воздействие, чем самая изысканная и глубокомысленная фраза. Создать на YouTube плейлисты. Они могут стать заданиями для учеников или рекомендованными для изучения дополнительными ресурсами. Порой такое видео поможет гораздо больше, чем учебник или конспект урока. Видеозапись ваших уроков и сохранение их для последующего просмотра. У вас есть ученики на домашнем обучении. Или кто-то из ребят пропустил занятия. Или кто-то из учеников хочет повторить учебный материал. В любой момент они могут обратиться к вашему видеоканалу.

В процессе реализации образовательных роликов через канал YouTube я отметила следующие плюсы: все используемые мною программные ресурсы бесплатны и достаточно просты в освоении; я поборола свою боязнь выходить в прямой эфир; во время такого урока отсутствуют временные и энергетические затраты на поддержание дисциплины, информация поточным методом подается каждому учащемуся, который смотрит данный урок; просматривая средний балл учащихся по основным предметам я отметила положительную динамику по предмету история.

YouTube также позволяет учителям обсуждать современные события и их исторический контекст. Это помогает ученикам понимать, как история влияет на современность и какие уроки мы можем извлечь из прошлого.

Использование YouTube-каналов на уроках истории дает учителям и ученикам доступ к богатому миру образовательных ресурсов. Он делает уроки более интерактивными, наглядными и интересными. Поэтому, интегрируя YouTube в учебный процесс, учителя истории могут сделать обучение более эффективным и захватывающим, стимулируя учеников к глубокому пониманию исторических событий и их значения для мира сегодня.

Таким образом, реализуя современное обучение с помощью образовательного канала, я создала свой авторский образовательный ресурс okukz, который может иметь широкий спектр применения в последующей педагогической практике, а у учащихся класса не осталось пробела в знаниях, и появился положительный опыт обучения [5].

Неважно, хотите ли вы освоить новое хобби, получить новый навык для работы, или же вам просто интересно узнать что-то новое об окружающем вас мире, видеохостинг может стать хорошим помощником.

Список использованных источников

1. Кораблина, М. В. Смарт-технологии в процессе обучения иностранным языкам // Эмиховские чтения. Тюмень, 2018. С. 52–59.

2. Востров, А. История создания YouTube. URL: <http://www.seoded.ru/istoriya/internet-history/ youtube.html>
3. Денисюк, А. С. «Экранная культура» как технология управления современным поколением// Трансформация научных парадигм и коммуникативные практики в информационном социуме. Томск, 2013. С. 240–243.
4. Левитес, Д.Г. Педагогические технологии: учебник для вузов/ М.: ИнфраМ, 2019 – 403 с.
5. YouTube официальный канал.
https://www.youtube.com/channel/UC8rkO_71rbgD651WfURoCnQ

РАЗВИТИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ, В РАМКАХ МОДЕРНИЗАЦИИ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ.

Биятова А.С.

учитель начальных классов, педагог-эксперт,
КГУ "Общеобразовательная школа № 12
отдела образования Житикаринского района"
Управления образования акимата Костанайской области,
г.Житикара, Казахстан

Андатпа: Мақала кіші мектеп оқушыларының оқу сауаттылығын дамыту мәселесіне арналған. Бастауыш сынып сабақтарында оқу сауаттылығын дамытудағы мұғалімнің тәжірибесі сипатталған. Сабақта қолданылатын тапсырмалардың мысалдары келтірілген.

Аннотация: Статья посвящена проблеме формирования читательской грамотности младших школьников. Описан опыт работы учителя по формированию читательской грамотности на уроках в начальной школе. Приведены примеры заданий используемые на уроках.

Abstract: The article is devoted to the problem of developing reading literacy of junior schoolchildren. The teacher's experience in developing reading literacy in elementary school lessons is described. Examples of tasks used in lessons are given.

На сегодняшний день одной из главных задач современного образования является формирование и развитие функциональной грамотности обучающихся.

Функциональная грамотность – это один из важнейших показателей качества школьного образования, который может быть, достигнут учащимися за время обучения, и предполагает способность человека решать стандартные жизненные ситуации в различных сферах жизнедеятельности. А одной из ее главных составляющих является читательская грамотность [1; с. 46].

Словосочетание «читательская грамотность» появилось в контексте международного тестирования в 1991 г. В исследовании PISA «читательская грамотность — способность человека понимать и использовать письменные тексты, размышлять о них и заниматься чтением для того, чтобы достигать своих целей, расширять свои знания и возможности, участвовать в социальной жизни».

Читательская грамотность – это способность личности к чтению и пониманию любых письменных текстов и учебных материалов, направленная на формирование умения извлекать необходимую информацию из прочитанного, а также размышлять над предложенной тематикой. Обладание такими умениями позволяет каждому

обучающемуся достигать своих целей, расширять свои знания и возможности, а также принимать активное участие в социальной жизни общества[1; с. 58].

В потоке информатизации современной жизни пропадает интерес к чтению не только у детей, но и взрослых. Это является острой проблемой. Ведь на практике мы сталкиваемся с тем, что неумение понимать прочитанное вызывает у детей и подростков много проблем: не могут выделить нужную информацию, выстраивание причинно-следственных связей, уточнение формулировок также вызывает затруднение. Бедный словарный запас не дает возможности высказать свою точку зрения, а написание эссе – это непосильный труд.

В Инструктивно-методическом письме, на протяжении нескольких лет делается упор на читательскую грамотность. Так как задания по читательской грамотности включены в МОДО.

Для формирования читательской грамотности необходимо использование различных текстов уже с начальных классов, в том числе и электронных, т.к. обучающиеся должны показать умение понимать текст различных жанров, представленный в различных формах: диаграммах, рисунках, картах, таблицах и графиках, интерпретировать текст, размышлять над его содержанием, оценивать его смысл и значение [2; с 19]

Исходя из всего этого, одним из направлений в моей деятельности является работа над читательской грамотностью. Именно в начальной школе мы должны заложить любовь к книге, умению читать и понимать прочитанный материал.

В своей практике я столкнулась со следующими проблемами:

- скорость и темп чтения не соответствуют нормам техники чтения, чаще всего достигают низкого уровня;
- если же скорость соответствует нормам, то не понимают смысла прочитанного из-за ошибок при чтении или же из-за цели, прочитать быстро;
- не могут извлечь необходимую информацию из предложенного текста;
- затрудняются кратко пересказать содержание.

И результатом всего этого становится слабая успеваемость.

Есть проблема, необходимо найти пути ее решения. Провела замер техники чтения учащихся 4 класса в начале 2 четверти. Анализ показал следующие результаты:

Количество учащихся	Выше нормы	Норма	Ниже нормы
25	4	11	10
	Понимают прочитанное	Частично могут ответить на вопросы	Не понимают
25	9	12	4

Первым делом переосмыслила свою деятельность. Стала искать пути решения данной проблемы. Чтобы чтение было эффективным, важно научить ребенка пользоваться книгой, заинтересовать его чтением.

Каждый урок начинала с использования различных заданий, где требовалась внимательность, творческое мышление и память. Первые уроки задания выполняли все вместе, чтобы был понятен алгоритм, в этот период не весь класс включался в работу, кто – то просто отсиживался, глядя как другие выполняют задание. Но позже, выполняя задание в команде или парно, интерес проявлялся у всех.

Урок начинается с отработки технической стороны чтения.

«Жужжащее чтение» - чтение всем классом в полголоса.

«Пятиминутки» - чтение на всех уроках по пять минут.

«Скороговорки» - тренировка артикуляционного аппарата.

Используя сайт «Развитие ребенка» составляла различные виды работ к уроку [3]. Примером таких заданий может служить «Найди слова». В таблице спрятаны слова той или иной темы. Они могут располагаться в любом направлении. Первое время список слов был дан ниже. Усложняя задание, список слов убирала. Дети сами находили слова и старались определить по ним тему урока.

Задание «Случайные слова». Используя данные слова, необходимо было составить свою историю. И истории чаще всего получаются необычными. Для выполнения этого задания ребятам необходимо проявить свои творческие способности, фантазию. Многие столкнулись с тем, что не могли передать свои мысли, не позволял словарный запас. И на практике они сами сделали вывод о том, что необходимо читать, чтобы пополнять свой словарный запас.

Задания «Скорочтение» особенно нравятся ребятам. Дается текст, но всегда, с какими то усложнениями: то, скрыта нижняя часть букв, то верхняя, может быть зеркальное отображение, или совсем без пробелов, а то и вообще лишние буквы. Текст для этой работы беру небольшой, ведь важно чтобы ребята не только выполнили данное задание, но и смогли рассказать о чем прочитали, какая главная мысль. Выбрать ключевые слова.

Используя элементы мнемотехники, читали сказки, учили стихотворения, пословицы. Составляли пересказ к небольшим текстам. Данная работа вызывает интерес, сообразительность, умение подбирать ассоциации.

Оформление задания «Найди слова» с таблицей букв и списком слов.

НАЙДИ СЛОВА

Найди и обведи 13 слов головоломки.

Д	Э	Ш	Л	А	С	Ш	П	Е	Н	Г	У	М	П	Е	М	Ь	К	И	Э
Н	Ю	Й	Д	Ч	А	Ш	К	А	С	Т	Р	Ю	Л	Я	Ь	Ш	О	Д	Б
У	Ж	С	А	Л	Ф	Е	Т	К	А	В	К	Б	З	Р	Ь	Ч	П	Ш	Щ
У	Д	Б	Ш	П	И	И	Ы	Е	З	Ж	Ы	К	В	И	Е	З	П	О	
Ь	Б	С	И	Ш	И	Н	Ц	Ы	Щ	В	И	М	С	Ы	А	Н	Т	Т	Ф
У	Д	С	С	Т	А	К	А	Н	О	Т	Е	З	Н	А	Е	Й	П	В	С
Ч	Б	Э	В	В	М	Л	Э	Ю	Е	Е	Н	О	Ж	Е	А	И	Э	Ц	Г
К	П	И	Э	Ь	Т	А	Р	Е	Л	К	А	П	Ц	Т	Щ	Э	Н	Ц	
Б	Г	С	К	О	В	О	Р	О	Д	А	Й	И	К	С	Б	В	Щ	Я	Е
Е	Е	Ь	Ю	Ф	Н	Н	А	В	Х	Р	О	А	Э	Ш	Ю	У	Я	Ь	С
Е	Ч	Д	Я	М	О	Ы	Б	В	Е	Х	Ц	Щ	В	Д	П	У	Ф	У	Й
Щ	Ы	У	Ь	Т	Й	К	Б	М	Э	Г	Ы	О	Р	Е	Л	Ш	Щ	Ь	К
Б	О	Ч	Т	Ы	В	Б	У	Т	Ы	Л	К	А	Е	Л	О	Ж	К	А	Р
Щ	Ю	Д	Ч	К	Ф	И	В	Ф	Б	В	И	Л	К	А	Д	Ш	Г	А	Ы
У	И	П	Ж	Ц	М	Л	Н	О	Э	Ц	Ь	Т	Щ	Б	У	П	Ш	Д	Д
К	Ш	Й	А	Й	Ь	Б	У	Ь	Е	М	И	С	К	А	Ш	Х	Ч		
Й	К	Р	У	Ж	К	А	Э	Щ	Я	Ф	Э	Ч	А	Й	Н	И	К	П	Ю
Б	О	Ы	Л	С	Ы	Ф	Л	Ы	Г	Э	Ч	П	Е	К	Ч	Н	Л	И	Д
Ш	Х	Х	Г	Э	Л	Р	И	М	Я	Ц	Ы	К	Ь	У	Х	Т	Ц	Ц	Ь
Ч	Е	П	П	Щ	И	С	М	Ш	Ф	И	О	Б	Ю	Г	Э	Д	Е	Р	Т

СПИСОК СЛОВ: Вилка - Кастриоль - Кружка - Ложка - Миска - Нож - Бутылка - Салфетка - Стакан - Скворода - Тарелка - Чайник - Чашка (13)

Оформление задания «Случайные слова» с таблицей слов и линией для записи истории.

СЛУЧАЙНЫЕ СЛОВА

Используй все предложенные слова, сочини свою уникальную историю.

Существительные	Прилагательные	Глаголы
заяц	безупречный	надеяться
друг	жаркий	предлагать
торт	последний	сомневаться
рыбак	редкостный	хотеть

Запиши свою историю

СКОРОЧТЕНИЕ

Скрыта нижняя часть строки

Как хорошо весенним утром в лесу! Вот из-за горизонта выкатилось огромное красное солнце. Вот солнечные лучи попали в густой туман. Он закружился розовым паром. Открылись волчьи глаза. На сосушке провисла большая крошечная ледяная Машинка. Машинка смотрит из широкого паза за рекой. Вылит стройный ели с пышными ветвями. Свистит развостанная птица. Вдыхает аромат лёгкого весеннего воздуха. Вся природа вместе с ней разбудилась весна.

СКОРОЧТЕНИЕ

Зеркальный текст

тоВ !усел в мoрту миннесев ошорох как
еонморго ьсолитакыв атнозирог аз-зи
ичул ейнченлос тоВ .еенлос еонсарк
яслибулказ но .намут йотсуг в илапоп
.ьдалг яандов ьсалыркто .морап мывозор
янчешорк ьсалунсорп екнесо аН
еокориш ан тиртомс актюлаМ .акчешиш
с иле ейнийортс тидиВ .йокер аз елоп
еонтсодар теашулС .имявтев имытсишуп
огокгёл тамора теахыдВ .цитп ейнеп
с етсемв адорирп ясВ .ахудзов огеннесев
.енсев ястеудар йен

Меняется и ход урока. На смену традиционным урокам, приходят интегрированные, на них я применяю различные формы и типы творческих уроков: конкурсы, викторины, блицы, инсценировки.

Также провожу тестирование, где есть открытые и закрытые вопросы. Данный вид работы позволяет выяснить, насколько дети поняли прочитанный материал, и служит формативным оцениванием.

При выполнении домашнего задания, так же необходимо проявлять творческие способности. Что бы выполнить то или иное задание нужно внимательно прочитать материал. Выполнить иллюстрацию к тексту, нарисовать обложку, подобрать другой заголовок, составить вопросы по тексту, прорекламирровать книгу, написать отзыв – такого рода задания дети выполняют охотнее всего.

Данная работа проводится не только в учебное время, но и во внеурочное. Во время каникул часто проводятся мероприятия на параллель. Это и литературные квесты, литературные гостиные, викторины.

Работа с семьей и родительской общественностью в этом направлении, так же является неотъемлемой частью. На родительских собраниях тема чтения занимает главное место. За своей занятостью родители не уделяют должного внимания чтению, они считают, что можно посмотреть мультфильм, сказку и составить по нему пересказ. Или же можно прочитать ребенку материал, а он его уже запомнит. Профилактическая работа в данном направлении проводится регулярно, как в групповой, так и в индивидуальной форме. На каждом собрании раздаются брошюры с рекомендациями, советами. (Используются интернет-ресурсы)

Логическим завершением работы с классом стал проведенный школьной библиотекой, для параллели учащихся 4 класса, челлендж «Чи-тайм- время читать», который длился на протяжении одного месяца. Ребятам был предложен список литературы для прочтения. Список был из 30 произведений разных жанров, на казахском и русском языках. Что привлекло внимание ребят, что читать можно было не только бумажную книгу, но и через QR код найти произведение в интернете. После прочтения одного произведения, учащемуся предлагалось тестовое задание по произведению. Выполнив которое, ученик получал определенный балл. В результате проведенного челленджа, должен был определиться самый читающий класс, а внутри класса читающие дети.

Для мотивирования учащихся своего класса, в конце каждой недели подводили итог, победителя недели награждали грамотой. Данное мероприятие показало активность учащихся. Дети стали активно посещать библиотеку, читать предложенную литературу, отвечать на вопросы. Мотивация сделала свое дело – наш класс занял 2 место среди классов.

Также большим плюсом в данной работе считаю, что дети стали самостоятельно посещать библиотеку, не только школьную, но и районную.

По последним данным число читателей моего класса составило 16 человек, на начало года было 5.

В конце учебного года был проведен замер скорости техники чтения. По результатам которого, динамика имеет положительный результат. Выше нормы стало читать 9 человек. Ниже нормы 5. Считаю, что проведенная работа имеет положительный результат.

В этом учебном году у меня первоклассники – и уже сейчас необходимо начать работу по развитию читательской грамотности.

Младший школьный возраст – это возраст, когда формируется познавательный интерес к чтению, развиваются потребности в чтении и саморазвитии, происходит становление культурного поля ребенка в процессе активной читательской и творческой деятельности [4]. И мы – учителя, родители, библиотекари должны работать над тем, чтобы этот интерес развивать.

Список использованных источников

1. Куропятник И.В. Чтение как стратегически важная компетентность для молодых людей // Педагогическая мастерская. Все для учителя, 2012. № 6.
2. Инструктивно – методическое письмо «Об особенностях учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2023-2024 учебном году» от 25.04.2023 г. 106 с

3. Электронный ресурс

<https://childdevelop.info/generator/letters/speedreading.html#preview>

4. Окно в мир: программы внеурочной деятельности. Вып. 1: Учеб.- метод. пособие / сост. М.П. Воюшина, Е.П. Суворова; под ред. Г.А. Бордовского. – СПб.: РГПУ им. А. И. Герцена, 2015. – 225 с.

ЕДИНЫЙ МЕТОДИЧЕСКИЙ ДЕНЬ (ЕМД) КАК АКТИВНАЯ ФОРМА ОРГАНИЗАЦИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ В ГИМНАЗИИ

Голованова Н.И., Парамбуль Е.А., Касатая И.Л.

КГУ «Гимназия №5 отдела образования города Рудного» Управления образования
акимата Костанайской области
г.Рудный, Казахстан

Андатпа: мақалада мектепте өткізілетін Бірыңғай әдістемелік күн сияқты әдістемелік жұмыстың ұйымдастырылуы мен өткізілуінің негізгі ережелері қарастырылады. Авторлардың пікірінше, бұл формат, педагогтер мен оқушылар ұжымында тәрбие беру мен оқыту үрдісінің ажырамас субъектілері саналатын жаңа белсенді әдіс-тәсілдер мен формаларды енгізу арқылы педагогикалық идеялардың іске асуын қамтамасыз ететін үздіксіз педагогикалық үрдістің біртұтас жүйесі болып табылады және ғылыми, жүйелілік, жеке-белсенді, сараланған және зерттеушілік тәсілдер принциптеріне сүйенеді.

Аннотация: в статье рассматриваются основные положения организации и проведения такой формы методической работы в школе, как Единый методический день. Данный формат, на взгляд авторов, представляет собой целостную систему непрерывного педагогического процесса и содержит действенные инструменты, способствующие воплощению актуальной педагогической идеи посредством внедрения новых активных методов, приемов и форм работы с одними из главных и неразрывных субъектов процесса воспитания и обучения: педагогическим и ученическим коллективами и опирается на принципы научности, системности, личностно-деятельностного, дифференцированного и исследовательского подходов

Abstract: the article discusses the main provisions of the organization and conduct of such a form of methodical work at school as a Single methodical day. This format, in the opinion of the authors, is an integral system of continuous pedagogical process and contains effective tools that contribute to the implementation of an actual pedagogical idea through the introduction of new active methods, techniques and forms of work with one of the main and indissoluble subjects of the process of education and training: pedagogical and student teams and is based on the principles of scientific, systematic, personal-activity, differentiated and research approaches.

Методическая работа в педагогическом коллективе образовательного учреждения – это единый комплекс практических мероприятий, в основе которого лежат достижения современной педагогической науки, передового педагогического опыта и направленный на повышение компетентности и профессионального мастерства каждого учителя.

В связи с тем, что методическая работа оказывает значительное влияние на качество обучения и воспитания, на конечные результаты работы гимназии, ее нужно рассматривать как важный фактор управления образовательным процессом [1].

Методическая работа - это последовательная система способов теоретического познания и практического применения в какой-либо деятельности (в нашем случае, в

педагогической). Педагогическая деятельность - это профессиональная деятельность, направленная на создание в педагогическом процессе оптимальных условий для воспитания, развития и саморазвития личности воспитанника и выбора возможностей свободного и творческого его самовыражения [2].

Наше образовательное учреждение ведет работу над методической темой «Профессионализм педагога и функциональная грамотность обучающихся, как основа повышения качества образования и эффективности учебно- воспитательного процесса в гимназии». Основная ее цель заключается в совершенствовании условий, обеспечивающих высокое качество образования, в развитии и саморазвитии личности обучающегося посредством совершенствования профессиональных компетенций педагогов. С точки зрения системности, методическая работа в первую очередь должна быть направлена на создание условий для развития личностных и профессиональных качеств педагогов и опирается на принципы научности, системности, личностно-деятельностного, дифференцированного и исследовательского подходов. Исходя из этого, п администрацией гимназии проводится большая подготовительная, организационная и методическая работа по организации Единого методического дня (далее – ЕМД) с использованием следующих приемов:

1. Логических: разработка Положения ЕМД, диагностика, определение тематики и целеполагания.

2. Организационных: создание творческой группы, составление программы ЕМД, консультации для педагогов- участников, инструктаж для модераторов, создание рекламных проспектов участниками Единого методического дня, разработка форм обратной связи, корректировка расписания.

3. Аналитических: подведение итогов, самоанализ, очерк от модератора, систематизация материала, фото-видеотека, размещение информации на Интернет-ресурсах, создание и выпуск сборника открытых уроков, педагогический мониторинг.

«Единый методический день» - это только лишь одна из форм методической работы, направленная на реализацию поставленных перед гимназией целей и задач и обеспечивающая развитие и саморазвитие педагогов, их творческого потенциала и способствующая распространению опыта как в рамках гимназии, так и далее среди педагогов школ города и области.

Данный формат является эффективной формой профессионального обучения педагогов, повышения педагогического мастерства в использовании новых технологий и их элементов в образовательном процессе и создаёт условия для самореализации личности педагога, стимулирования его профессиональной деятельности. При этом, особое внимание уделяется:

- диагностике педагогической деятельности каждого педагога путём анкетирования, по результатам которого выявляются основные проблемные вопросы и затруднения в образовательном процессе, которые в дальнейшем будут учтены при планировании тематики ЕМД на следующий учебный год;

- созданию в коллективе комфортных условий для осуществления учебно-воспитательного процесса, благоприятной коллаборативной среды и психологического климата;

- организации методического пространства гимназии с созданием оптимальных условий для развития личностных и профессиональных качеств педагогов в предоставлении возможности в прохождении курсов повышения

квалификации, максимально способствующих становлению ключевых компетенций педагогов.

Значимость данного методического мероприятия заключается:

- в создании условий для самореализации личности педагога, стимулировании профессиональной деятельности учителя, повышении качества знаний обучающихся, уровня образовательного процесса через непрерывное развитие потенциала учителя;
- в повышении уровня профессионального мастерства и компетентности педагогов, практических знаний педагогов в области методики проведения современного урока; умение ориентироваться в своей предметной области, владеть современными педагогическими технологиями;
- в овладении навыками работы в информационном и интернет-пространствах;
- в преодолении трудностей и барьеров в собственной практике, развитии способности реактивного разрешения проблемной профессионально-педагогической ситуации;
- в выявлении, обобщении и распространении опыта, обеспечении творческого поиска, самообразования и совершенствования педагогического мастерства, анализа и обобщения опыта методической работы, накопленного в педагогическом коллективе;
- в организованном сотрудничестве и обмене опытом с учителями партнёрских школ, педагогами учебных заведений ближнего зарубежья.

Помимо этого, нельзя не отметить рациональное зерно и практическую значимость Единого методического дня для всех участников учебно-воспитательного процесса? Это:

- индивидуальный выбор учителем методов, приёмов и форм работы, педагогических технологий, во благо обучающихся, мотивируя их на активную познавательную и творческую активность.
- личностно-ориентированная педагогика сотрудничества.
- дифференцированный подход при участии педагогов в Едином методическом дне: по предметному направлению, по тематике, по стажу и опыту педагога (молодые специалисты, опытные педагоги с многолетним стажем, учителя наставники).
- поддержка и развитие социального партнерства гимназии с организациями образования города, учебными заведениями Казахстана и стран СНГ для развития инновационного потенциала педагогического коллектива.
- проведение открытых уроков и занятий различной предметной направленности на уровне школы, трансляция открытых уроков в онлайн формате для педагогов ближнего зарубежья.
- обобщение положительного педагогического опыта на уровне школы и внесение его в банк гимназии.

Для достижения поставленной цели и качественной реализации проведения Единого методического дня необходимо создать оптимально комфортные условия, такие как:

- 1) выявление барьеров и трудностей, с которыми сталкиваются педагоги при планировании, организации и проведении урока;
- 2) организация методического пространства гимназии с созданием оптимальных условий для развития личностных и профессиональных качеств педагогов;
- 3) оказание педагогам методической помощи и поддержки;

4) предоставление возможности в прохождении педагогами курсов повышения квалификации, максимально способствующие становлению ключевых компетенций педагогов;

5) вовлеченность педагогов в работу методических объединений, творческих и инициативных групп;

6) создание в коллективе комфортных условий для осуществления учебно-воспитательного процесса, благоприятной коллаборативной среды и психологического климата;

7) качественное оснащение материально-технической базы.

Методический день для наших учителей, что называется, «не в тягость, а в радость»: создана доброжелательная атмосфера, все участники уважают мнение коллег, советы и рекомендации даются корректно, с соблюдением правил педагогической этики. Для того, чтобы транслируемые уроки действительно имели практическую ценность и значимость для учителя, для методистов и педагогов, приглашённых в качестве гостей, даётся объективная оценка проведённому мероприятию, учитываются пожелания и рекомендации коллег, корректируется работа модераторов групп, рассматриваются различные и более продуктивные варианты в оказании методической помощи учителю в разработке урока со стороны заместителей, учителей-наставников, школьных тренеров, опытных педагогов из состава творческой группы.

Единый методический день проводится два/три раза в год и, на наш взгляд, имеет практическую значимость как для опытных учителей, так и для молодых специалистов, позволяя совершенствовать профессионализм и педагогическое мастерство. Открытые уроки проводятся по широкому спектру предметов и охватывают начальное, среднее и старшее звено. В нём принимают добровольное участие все учителя. В рамках этого мероприятия педагоги школы обобщают свой опыт на уровне школы. Проведению мероприятия предшествует ёмкая подготовительная работа, характер и содержание которой определяется обсуждаемой проблемой внутри школьных методических объединений, на педагогических советах, на заседании творческих групп.

Педагоги гимназии становятся активными участниками Единого методического дня, который предусматривает добровольное участие. Каждый участник мотивирован и заинтересован в саморазвитии, очевидно их стремление к повышению уровня собственного педагогического мастерства.

Единые методические дни проводятся по различной тематике с учетом «западающих» методических проблем учителей, выявленных в ходе диагностики. Темы предстоящего мероприятия обсуждаются на заседаниях методических объединений учителей-предметников. Каждое методическое объединение планирует свою деятельность на учебный год, администрация, совместно с руководителями методических объединений, составляется план работы. Педагоги методических объединений принимают участие в образовательном и воспитательном процессах, демонстрируют своё мастерство на открытых уроках в рамках Единых методических дней, распространяют свой опыт на заседания педагогических советов и коллективных коучингах, семинарах, тренингах, показывают результативность в профессиональных и творческих конкурсах, олимпиадах, фестивалях.

В процессе подготовки к Единому методическому дню проводятся анкетирование и опросы педагогов, заполняются листы наблюдения уроков, карта успешности педагога, что позволяет выявить важные направления методической

поддержки. Творческой группой педагогов гимназии была разработана «Маршрутная карта урока», которая тоже стала основой для выявления проблемных моментов в деятельности учителя. Заместителями директора определяется список педагогов-участников, дающих открытый урок или занятие, формируются группы учителей – наблюдателей, не менее семи педагогов, назначаются модераторы, с которыми проводится подробный инструктаж.

Независимо от тематики Единого методического дня, содержание урока - залог его успешности. В период внедрения данного формата методической работы в нашем образовательном учреждении важным этапом на этапе подготовки к проведению первого ЕМД стал коучинг «Педагогическая рефлексия – инструмент профессионального развития учителя», целью которого было овладение теоретическими знаниями педагогами, имеющими проблемы в проведении рефлексии. Работая в группах и парах учителя ознакомились и составили алгоритм проведения рефлексии. В качестве закрепления изученной теории, педагоги отвечали на вопросы тренера, объясняя сходства и различия понятий «анализ», «самоанализ» и «рефлексия». Суть «анализа» и «самоанализа» учителям ясна, а вот с понятием «рефлексия» возникли недопонимания. В результате тренером были даны рекомендации по изучению этого вопроса в других источниках в качестве самообразования.

Важную роль, на наш взгляд, в практике учителя играет и то, насколько им грамотно разработан, сконструирован урок, насколько целесообразно подобраны формы работы, методы и приёмы. Этот аспект был тщательно рассмотрен в процессе организации следующего коучинга-практикума, проведенного по теме: «Разработка маршрутной карты успешного урока» был предложен учителям гимназии. Он прошел в форме группового сотрудничества. Каждая группа разработала свой вариант маршрутной карты, который представила всем участникам коучинга-практикума. Конечным результатом стала разработанная совместно единая маршрутная карта, которая стала подспорьем педагогам и рекомендована для дальнейшего применения.

Данные коучинги и проводимые последовательно, в течение нескольких лет семинары-практикумы показали важность и насущную необходимость организации работы администрации гимназии в данном направлении, что однозначно позволяет повысить эффективность овладения педагогами теоретических знаний, практических навыков и грамотного применения на уроках в рамках Единого методического дня.

Мнения педагогов по поводу значимости открытых уроков и их методической ценности разнятся: кто-то считает, что данный формат показывает «идеалистическую», картину и не пригоден для ежедневной рутинной работы педагога, а для кого-то идеи, подчерпнутые на уроке коллеги становятся широко используемыми в практике и развиваются дальше. Действительно ли эффективность открытых уроков очень низкая? Практика нашей гимназии показывает, что открытые уроки имеют практическую значимость для всех категорий педагогов:

- Педагоги-участники адекватно воспринимают мнения коллег, гостей об уроке. Похвала и добрые пожелания - мотиватор к дальнейшему творчеству и поиску, а замечания и рекомендации - старт к размышлениям и внесению корректив в собственную практику и дальнейшее развитие.

- Педагоги ответственно подходят к планированию открытого урока. Каждый урок отличается насыщенностью учебного материала, умелым применением разнообразных приёмов и форм активизации деятельности обучающихся, глубиной

содержания учебного материала, дифференцированным подходом, осуществлением меж предметных связей и грамотно продуманной обратной связью.

Следует также отметить, что в период карантинных ограничений, формат ЕМД был апробирован при проведении открытых уроков в онлайн- режиме по теме «Современные образовательные технологии в учебно-воспитательном процессе в формате синхронного урока». Были проведены десять синхронных уроков. Учителя гимназии продемонстрировали высокий уровень педагогического мастерства, показав свою изюминку, свой почерк, своё рациональное зерно в построении, разработке и проведении синхронного урока. Педагоги показали умелое использование современных образовательных технологий, активных приёмов и возможностей информационных платформ, грамотную организацию различных форм работы с обучающимися в дистанционном формате. Также впервые, с целью укрепления международного сотрудничества и дальнейшего обмена педагогическим опытом, в качестве гостей на наше методическое мероприятие были приглашены педагоги из ближнего зарубежья: ГБУДО «Областной Центр дополнительного образования детей» и «Образовательного центра №2» города Челябинска.

Также необходимо сказать и о том, что немаловажную роль в организации и проведении Единого методического дня играет оказание методической поддержки участникам со стороны заместителей директора – это и индивидуальные консультации, и встречи с модераторами групп, и разработка форм обратной связи.

На этом организационном аспекте хочется остановиться подробнее, так как с точки зрения завершенности, заключительный и важный этап каждого мероприятия - это анализ, выводы и отзывы, которые способствуют большему вовлечению в углубленное изучение отдельных методических вопросов педагогического коллектива. Именно поэтому после проведенного открытого мероприятия осуществляется качественная обратная связь в различном формате: рефлексия и самоанализ урока.

На планёрке педагогического коллектива в формате презентационной площадки «Голос модератора» проводится подробный анализ ЕМД, включающий в себя: «Слово модератора» - модераторы предоставляют анализ посещённого урока, на основании полученных данных из анкет педагогов и гостей, «Слово мастера» - самоанализ урока учителя-участника, «фото и презентация» открытого урока, созданные модератором и учителем, «Фото и презентации», «Свободный микрофон» - пожелания и рекомендации коллег.

В процессе подведения итогов ЕМД по предоставленной учителями, модераторами, гостями обратной связи, проходит конструктивный диалог по определённой проблеме, отражённой в тематике методического дня. Особое внимание уделяется эффективности и актуальности педагогических находок, скрытым возможностям и неиспользованным резервам в работе коллег. На практике подтверждается результативность и действенность теоретических предположений, отработка активных современных приёмов и методов. При этом ни у кого не возникает желания «разнести в пух и прах, обидеть, усомниться» своего коллегу, все, напротив, стараются поддержать, мотивировать на дальнейшую творческую активность, изобретательность, креативность в планировании и проведении открытого урока или занятия. Наиболее интересные идеи поддерживаются, получают дальнейшее развитие и реализовываются в уроках других учителей различной предметной направленности.

Вот только некоторые пожелания коллег из листа обратной связи: «Предела совершенству нет», «Очень достойный урок», «Обобщить опыт на уровне области», «После урока хотелось петь», «Спасибо за мастер-класс от талантливого педагога», «Хотелось бы еще побывать на уроке, если позволите?», «Учитель-ваше призвание, так держать!».

Таким образом, системная организация такого формата методической работы в гимназии, как проведение Единого методического дня доказала свою эффективность: это необходимо для того, чтобы опытному педагогу представилась возможность продемонстрировать своё мастерство, а молодому педагогу - успешно дебютировать, пообщаться с коллегами, прислушаться к их мнению.

Единый методический день - стартовая площадка для раскрытия потенциала учителя, своего рода трамплин для творческого и профессионального взлёта, дающие возможность нашим учителям, внесшим свой опыт в гимназический банк передового опыта, распространять и обобщать его на более высоких уровнях: городском и областном. Впервые транслируя и апробируя наработки по теме самообразования на открытом уроке в рамках ЕМД (при сходной тематике) наши учителя продолжают расширять свой диапазон теоретических знаний и делиться опытом и наработанными навыками на семинарах городского, областного и республиканского уровней.

Список использованных источников

1. Жилина, Л.В. Актуальность методической работы в общеобразовательном учреждении // Образование: прошлое, настоящее и будущее: материалы V Междунауч. науч. конф. (г. Краснодар, ноябрь 2018 г.). - Краснодар: Новация, 2018. - С. 36-41. - URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/309/14628/> (дата обращения: 15.10.2023)
2. Дербишир Н. С., Пинская М. А. Управленческие стратегии директоров эффективных школ // Вопросы образования. - 2016. - № 3. - С 9-13

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦИИ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ К УСЛОВИЯМ СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕЕ РЕШЕНИЯ

Даус Е.В.

учитель начальных классов, КГУ "Общеобразовательная школа № 23 имени
М.Козыбаева отдела образования города Костаная" Управления образования акимата
Костанайской области, г.Костанай, Казахстан

Андатпа: мақалада ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды қазіргі мектептегі оқу жағдайларына бейімдеу мәселесін өзектендіруге әрекет жасалды. Ол үшін зерттеушілердің (педагогтар мен психологтардың) қазақстандық және халықаралық деңгейдегі жұмыстары қаралды. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылардың қазіргі мектеп жағдайына бейімделуін ұйымдастыру тәжірибесінде қолдануға болатын тиімді оқыту стратегиялары анықталды.

Аннотация: в статье предпринята попытка актуализации проблемы адаптации детей с ООП к условиям обучения в современной школе. Для этого рассмотрены работы исследователей (педагогов и психологов), как казахстанского, так и международного уровня. Выявлены эффективные стратегии обучения, которые могут быть использованы в практике организации адаптации школьников с ООП к условиям современной школы.

Abstract: the article attempts to actualise the problem of adaptation of children with disabilities to learning conditions in a modern school. For this purpose, the works of researchers (teachers and psychologists), both Kazakhstani and international level, are considered. Effective teaching strategies that can be used in the practice of organising the adaptation of schoolchildren with disabilities to the conditions of a modern school have been identified.

Модернизация образовательной практики современной школы, в контексте понимания основного составляющего понятия - модернизация - как обновление и приведение (исследуемого объекта) в соответствие с новыми требованиями жизни, требует решения назревшей проблемы включения в образовательный процесс детей с особыми образовательными потребностями (здесь и далее ООП).

Собственно детей с ООП в различных работах исследователи различных направлений, как психологи, так и педагоги, зачастую называют детьми с ограниченными возможностями здоровья (здесь и далее ОВЗ) (к примеру, в работах российских авторов Д.Е. Шевелевой, А.Ю. Домбровской и других [1]-[3]).

В работах казахстанских современных исследователей Д.В. Лепешева, Д.К. Абдульмановой, И.Г. Елисеевой, А.К. Ерсариной, Х.С. Ералиевой и других ученых, занимающихся исследованием и внедрением практики инклюзивного образования в Казахстане, принята традиция именовать детей, имеющих трудности с процессом осуществления образовательной подготовки, детьми с ООП [4]-[7].

Известно, что важность и даже основополагающий фактор для дальнейшего продвижения по направлению обучения и самообучения школьника представляют годы обучения в начальных классах школы. Именно в это время мы педагоги формируем у школьников подготовленность к дальнейшему обучению, закладываем основы компетентности к самообразованию. Следовательно, если ребенок испытывает трудности в учебном процессе на этапе начальной школы, то о дальнейшем формировании образовательной компетентности школьника говорить сложно.

Усвоение компетенций, знаний, умений и навыков школьника с ООП нарушается, и базис, на котором в иных условиях формируются мыслительные и практические операции, умственные действия и умения, так и не складывается в полной мере. Это ведет к прямым нарушениям, которые мы наблюдаем постоянно в педагогической практике – у ребенка фактически не сформированы учебные навыки, что непосредственно отражается на практике. Не формируется подготовленность ребенка к дальнейшему обучению. Как известно, в среднем звене обучения в условиях средней школы такие обучающиеся признаются неспособными, ведь они действительно имеют большие трудности в освоении образовательной программы. Практика по школам России подтверждает, что такие обучающиеся «часто бросают школу, либо избегают и противятся процессу обучения» [5, 73].

Что касается Казахстана, то «по данным статистики число учащихся начальных классов, которые с трудом усваивают школьные предметы только увеличивается».

Потребность учителей в выявлении практических основ работы со слабоуспевающими школьниками, в поиске и обосновании таких эффективных подходов и методов обучения на уроках, которые способствовали бы успешному освоению учащимися предметных понятий, сокращению числа слабоуспевающих учащихся сегодня очень велика» [там же].

В нашей практике преподавания отмечена динамика роста обучающихся с ООП, что при отсутствии у педагога владения мастерством преподавания с помощью

специальных методов обучения и отсутствие понимания и опыта практической работы с детьми с ООП становится проблемой. Это касается, как самих школьников с ООП, так и их преподавателей как в начальной так и в средней школе. Кроме того, проблемы испытывают также и одноклассники таких ребят, которые без направленного вмешательства со стороны педагога не понимают проблемы с формированием обученности у ребят с ООП.

Представим подтверждение сложившейся в нашей практике точке зрения с помощью выводов казахстанских исследователей по вопросу характерных причин и факторов, не способствующих решению проблемы обученности детей с ООП в виде таблицы (см. Таблица 1).

Таблица 1. Характерные причины и факторы, не способствующие решению проблемы обученности детей с ООП в работах казахстанских ученых

Исследователи	Выводы
А.К. Акишева	«Неуспеваемость школьников закономерно связана с их индивидуальными особенностями и с теми условиями, в которых протекает их развитие. Важнейшим из этих условий педагогика признает обучение и воспитание детей в школе. Именно дидактика призвана дать определение неуспеваемости» [8].
Г.А. Шибинтаева	несформированность приемов адекватной учебной деятельности; наличие неадекватных способов учебной деятельности индивидуального характера [9].
Д.В.Лепешев, Д.К.Абдульманова	Иногда наблюдается грубость и упрощение методов работы со стороны педагога по отношению к учащимся с плохой успеваемости [5].

За годы моей педагогической практики и период управления методическим объединением учителей начальных классов, была проделана исследовательская работа преподавателей по вопросу выявления причин и сложностей в обучении детей с ООП в педагогической практике преподавателей школы. Были получены следующие результаты (см. Таблица 2).

Таблица 2. Причины и сложности в обучении детей с ООП, выявленные в собственной практике преподавания

Причины	Обусловленные сложности в обучении
специфические/частичные нарушения учебных навыков	расстройства чтения, расстройства навыков правописания, расстройства навыков счёта
Смешанные нарушения и общие нарушения учебных навыков	нарушения чтения, правописания и счёта и общие нарушения учебных навыков; возможны изолированные расстройства только правописания, изолированных же расстройств чтения не бывает. Если нарушены навыки чтения, то автоматически нарушаются и навыки правописания.
«побочные» нарушения	Нарушения поведения, нарушения в межличностных отношениях, эмоциональные нарушения

Как видно, для нас задача определения конкретных причин возникновения нарушений была решена недостаточно четко. В объяснение тому укажем, что на данный момент у ученых «нет однозначного ответа. Изучение этих нарушений и исследования проводятся сегодня во многих направлениях. Ясно одно, что причины

мультифакториальны. Немаловажную роль здесь играют и различные неблагоприятные факторы воздействия на ребёнка» [10, 5].

Для нас важным пониманием стал вывод о необходимости адаптации детей с ООП к обучению в школе. Основным смысл понятия адаптация применительно к подготовке школьников с ООП к обучению в школе является процесс обеспечения/стимулирования вхождения ребенка в социокультурную среду школы, принятие её норм и ценностей.

Поскольку дети с ООП нуждаются в иных/отличных образовательных условиях, чем обычные школьники для педагогов начальных классов представляется проблемным обеспечить приспособление внешних условий для школьников с ООП, поскольку эта задача требует создания для них соответствующей среды, в которой существуют способы удовлетворения их особых потребностей.

Отсюда важным становится понимание и изучение особых потребностей детей с ООП, что требует от педагога ведения исследовательской работы.

Далее от педагога требуется изучение международного опыта решения проблемы адаптации детей с ООП к условиям школы.

Представим выводы исследовательской работы, выполненной нами по вопросу изучения международного опыта решения проблемы адаптации детей с ООП к условиям школы (см. Таблица 3)

Таблица 3. Международный опыт решения проблемы адаптации детей с ООП к условиям школы

Англоязычные стратегии совместного обучения школьников предполагают		
1. Программу /среду обучения обычных здоровых школьников	2. организация обучения для детей с ООП	
	А) приближенных по уровню интеллектуального развития к группе 1	Б) имеющих сниженный уровень интеллектуального развития
Обычная стратегия образовательный стандарт и программа обучения для школьников	Стратегия аккомодации: курс обучения тождественный образовательным стандартам и программе обучения для школьников группы 1	Стратегия модификации: требует дифференциации в зависимости от диагноза ребенка, образовательные стандарты изменяются

Как видно из эффективных условий совместного обучения школьников с ООП, выявленных в англоязычных странах, для осуществления стратегии «модификации» требуется введение измененных образовательных стандартов (относительно начального варианта для массовой школы), формирование других образовательных целей, отвечающих адекватно учебным потребностям детей с ООП группы 2 б.

Как показывает практика американских и английских школ, педагогу для этого требуется:

1. знание и владение специальными педагогическими методами,
2. расширение психолого-педагогической компетентности, поскольку модификация возможна лишь при выявлении комплекса психолого-педагогических знаний о ребёнке:

-определении уровня и динамики его психического/интеллектуального развития,

- определение его особых образовательных потребностей

- установлении его учебных возможностей [11].

Опираясь на опыт, выявленный при исследовании работ казахстанских и

зарубежных авторов, мы применяем следующие методы обучения детей с ООП, что представляем как некоторые методические рекомендации:

1. Необходимо знать, с каким конкретно ООП мы имеем дело. Следовательно необходимо:

- определить и понимать особенности психологического развития ребенка;
- определить и понимать особенности физического состояния ребенка (диагноз);
- определить и понимать особенности умственного развития ребенка.

2. На основе полученных данных определить:

- может ли ребенок с ООП обучаться по стратегии здорового ребенка;
- не может, и тогда необходима индивидуальная разработка образовательной программы, включающая постановку цели, изменение содержания образования и изменение оценочных категорий обучения ребенка с ООП группы 2.

Мы полагаем, - чему есть подтверждение в нашей педагогической практике – что в результате обширной, постоянной и глубокой исследовательской работы педагога проблема адаптации детей с ООП к условиям современной школы может быть плодотворно решена.

В частности, итогами эффективной адаптации для школьников с ООП к условиям обучения в начальной школе должны стать следующие достижения:

- повышение положительного отношения к учебе,
- формирование интереса к школьному содержанию занятий и учебным видам деятельности;
- формирование положительного отношения к самоорганизации собственной деятельности и поведения в коллективе, стремление к сотрудничеству;
- формирование положительного авторитета учителя.

Таким образом, проблема адаптации школьников с ООП к условиям обучения в начальной школе может быть эффективно решена.

Список использованных источников

1. Шевелева Дария Евгеньевна Адаптация детей с особыми образовательными потребностями в массовой школе: педагогические и социально-психологические аспекты. Позиция учёных разных стран // Народное образование. 2020. №1 (1478). [Электронный ресурс]: <https://cyberleninka.ru/article/n/adaptatsiya-detey-s-osobymi-obrazovatelnyimi-potrebnostyami-v-massovoy-shkole-pedagogicheskie-i-sotsialno-psihologicheskie-aspekty> (дата обращения: 19.10.2023).

2. Шевелева Дария Евгеньевна Педагогические механизмы интеграции детей с ограниченными возможностями здоровья в массовую школу (компаративистское исследование) // Отечественная и зарубежная педагогика. 2015. №6 (27).). [Электронный ресурс]: <https://cyberleninka.ru/article/n/pedagogicheskie-mehanizmy-integratsii-detey-s-ogranichennymi-vozmozhnostyami-zdorovya-v-massovuyu-shkolu-komparativistskoe> (дата обращения: 19.10.2023).

3. Домбровская А.Ю. Социальная адаптация людей с ограниченными возможностями здоровья в современной России. Дисс. д-ра соц. наук. — Тула, 2015.

4. Лепешев Дмитрий Владимирович, Бобкова Е.Е. ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ В ШКОЛЕ // НИР/S&R. 2023. №1 (13).). [Электронный ресурс]: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-organizatsii-psihologo-pedagogicheskogo-soprovozhdeniya-detey-s-osobymi-obrazovatelnyimi-potrebnostyami-v-shkole> (дата обращения: 19.10.2023).

5. Лепешев Дмитрий Владимирович, Абдульманова Динара Каримовна АНАЛИЗ

ПРИЧИН ОТСТАВАНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В ОСВОЕНИИ ШКОЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ // НИР/S&R. 2022. №1 (9).). [Электронный ресурс]: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-prichin-otstavaniya-mladshih-shkolnikov-v-osvoenii-shkolnoy-programmy> (дата обращения: 19.10.2023).

6. Психолого-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе: метод. рекомендации/ Елисеева И.Г., Ерсарина А.К. - Алматы: ННПЦ КП, 2019. - 118с.

7. Ералиева Х. С. Внедрение инклюзивного образования в Казахстане / Х. С. Ералиева. - Текст: непосредственный // Инновационные педагогические технологии: материалы IV Междунар. науч. конф. - Казань: Бук, 2016. - С. 26-28.

8. Акишева А.К., Караменди А.М. Причины отставания младших школьников в освоении школьной программы // Наука и реальность / Science & Reality. – 2021. - №2(6). – С. -243-245.

9. Шибинтаева Г.А. Отставание младших школьников и пути ее преодоления в процессе обучения. – Оренбург: ОГПУ, 2008. – 80 с.

10. Катарина Штро. Нарушение учебных навыков: практическое пособие для родителей, психологов, (психо)терапевтов, педагогов и учителей Katharina Stroh, Berlin, 2018 Kontakt: info@lerntherapie-berlin-karow.de

11. Митчелл Д. Эффективные педагогические технологии специального и инклюзивного образования. Пер. с англ. И.С.Аникеева, Н.В.Борисовой. М., 2011.

РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ У ОБУЧАЮЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ НА ОСНОВЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Джабага Д.Т.

КГУ «Общеобразовательная школа №12 отдела образования Житикаринского района»
управление образования акимата Костанайской области,
г. Житикара, Казахстан

Андатпа: Бұл мақала АКТ көмегімен бастауыш мектептің білім беру қызметіндегі танымдық процестің дамуын зерттеуге арналған. Автор АКТ-ның бастауыш сынып оқушыларының оқу процесіне әсерін талдайды. Жұмыста 3-сыныпта жаратылыстану сабақтарында бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын дамыту үшін АКТ қолдану нәтижелері көрсетілген. Автор АКТ-мен жұмыс істеу әдістерін, интерактивті оқу материалдарын, веб-квесттерді және т. б. пайдалануды сипаттайды. Қорытындылай келе, автор мұғалімнің АКТ саласындағы құзыреттілігінің маңыздылығын атап көрсетеді, өйткені бұл бастауыш сынып оқушыларының танымдық белсенділігін тиімді ынталандыруға мүмкіндік береді және бастауыш мектепте АКТ қолдану бойынша ұсыныстар тізімін ұсынады.

Аннотация: Данная статья посвящена исследованию развития познавательного процесса в образовательной деятельности начальной школы с использованием ИКТ. Автор анализируется влияние ИКТ на процесс обучения младших школьников. В работе демонстрируются результаты использования ИКТ для развития познавательного интереса младших школьников на уроках Естествознания в 3 классе. Автором описываются методы работы с ИКТ, использование интерактивных учебных материалов, веб-квестов и др. В заключении автор подчеркивает важность компетентности учителя в области ИКТ, поскольку это позволяет эффективно стимулировать познавательную активность младших школьников и предоставляет список рекомендаций по использованию ИКТ в начальной школе.

Abstract: This article is devoted to the study of the development of the cognitive process in the educational activities of primary schools using ICT. The author analyzes the impact of ICT on the learning process of younger schoolchildren. The paper demonstrates the results of using ICT to develop the cognitive interest of younger schoolchildren in Science lessons in the 3rd grade. The author describes the methods of working with ICT, the use of interactive educational materials, web quests, etc. In conclusion, the author emphasizes the importance of the teacher's competence in the field of ICT, since it allows to effectively stimulate the cognitive activity of younger schoolchildren and provides a list of recommendations on the use of ICT in primary school.

Принцип активности обучающегося был и остается одним из основных в педагогике. На основании анализа современной образовательной практики выявлено, что у многих школьников отмечается равнодушие к знаниям, нежелание учиться, низкий уровень развития познавательной активности и познавательной самостоятельности. Поэтому главная задача учителя в этих условиях заключается в поиске более эффективных форм, моделей, способов и условий обучения, нацеленных на активизацию познавательной самостоятельности учащихся в процессе обучения [1].

Активизацию познавательного процесса в образовательной деятельности непосредственным образом влияет ее содержание, а также психологические ее составляющие, в том числе взаимоотношения и особенности взаимодействия участников данного процесса. Основная задача учителя в данном случае – это обеспечение комфортного для всех участников и эффективного образовательного и воспитательного процесса, поддержание интереса посредством включения активных и занимательных элементов [2]. По мнению ряда ученых, основной источник развития познавательного интереса – это непосредственно процесс сосредоточенной и углубленной деятельности, которая позволяет школьнику решить важные для него познавательные задачи. Помимо этого, согласно современным образовательным требованиям, процесс обучения должен включать информационно-коммуникационные технологии. Применение информационно-коммуникационных технологий исследовано казахстанскими учеными К.Устемиров, Б.А.Абдыкаримов, А.М.Абдыров, Т.К.Мусалимов, Ш.А.Кирабаева и др.

В современное время, в нашей стране реализуется государственная программа «Информационный Казахстан». В первую очередь он направлен на развитие информационного общества, с возможностью доступа каждого гражданина к информационно-коммуникационным технологиям. Поэтому использование данных технологии считается одним из звеньев развития образования в стране. Помимо того сейчас каждая образовательная организация тесно взаимосвязана с информационно-коммуникационными технологиями. В школах часто используют компьютеры, смартфоны, сети интернет и др.

Информационно-коммуникационные технологии (ИКТ) – это способы работы с информационными ресурсами посредством применения современных средств телекоммуникации, а также программных продуктов и электронно-вычислительных устройств [3].

Благодаря использованию ИКТ на уроках в начальных классах возможно обеспечение положительной мотивации учащихся, расширение возможностей использования самостоятельной работы в обучении, активизация познавательной деятельности школьников, формирование исследовательских навыков и критического мышления, открытие доступа к неограниченным справочным системам и ресурсам [4].

Школьник в данном случае является не человеком, которому транслируются готовые знания, он сам их добывает, ориентируясь на собственные интересы и имеющиеся способности, сам выстраивает алгоритм решения задачи и добивается самостоятельных успехов. В данном случае педагог не транслятор знаний, а лишь модератор образовательной деятельности, консультант и помощник. Его основная задача – обеспечение необходимого настроя на работы, поощрение учащихся.

Рассмотрим подробнее систему уроков «Естествознания», на которых мы внедряли определенные задания по тематике, с применением информационно-коммуникационных технологии в виде презентации, и таблиц с заданиями с возможностью работать по ним используя интерактивную ручку. Содержание предмета «Естествознание» призвано обеспечить элементарный уровень естественнонаучных знаний в рамках системы «Человек – Природа». Уроки разрабатывались и использовались для повышения уровня познавательного интереса младших школьников в рамках разделов учебного плана обновленного содержания образования и проводились по следующим объединяющим темам, для того чтобы обучающимся было легче работать у интерактивной доски:

Первая тема намагничивание металлов с помощью магнитов. Цель, которой была определить какие металлы можно намагничивать на магниты. В начале основной части урока рассказываем легенду о таинственном камне, который притягивает различные металлические тела. При этом каждый слайд по теме транслируется на интерактивной доске, со звуковым сопровождением, а также используется текст. Чтобы младшие школьники могли представить каким образом таинственный камень притягивал металлические предметы нами использовался раздаточный материал точно такой же, как и на презентации (Рисунок 1).

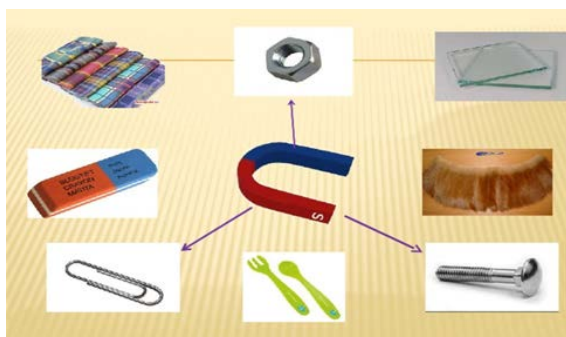

Рисунок 1. Мультимедийная презентация «Какие предметы притягивает магнит?»

Вторая тема металлы и их свойства.

Цель урока: определить какие предметы относятся к металлам и какие у них свойства. Для этого обучающимся предлагалось провести небольшой опыт. Взять проволоку алюминиевую и железную, описать полностью снаружи, и дать небольшую характеристику свойствам: тонет в воде, меняет ли цвет, на тяжесть. На интерактивной доске транслировались некоторые металлы, в презентации младшие школьники могли опираться на нее (Рисунок 2).

Рисунок 2. Мультимедийная презентация «Свойства металлов»

И последняя тема из этого раздела была – где в производстве используется магнит. Цель: знать в каких производствах человек использует магнит. После опроса домашнего задания на данном уроке, мы повторили с обучающимися пройденные темы. Данные уроки начинались с презентации, на которых транслировались: магнит, свойства магнита, металлы и производства, в которых человек использует магнит. Для того чтобы узнать где использовался магнит в жизни человека. Необходимо подвести обучающихся ближе к основной теме. Поэтому задавала сопутствующие вопросы: Как вы думаете нужен ли магнит и его свойства при строительстве транспорта? В какой технике при разборке можно встретить магнит? Производства где используется магнит я поместила в презентацию (Рисунок 3).

Рисунок 3. Мультимедийная презентация «Где используется магнит?»

После окончания презентации младшим школьникам задавались сопутствующие вопросы:

- Какие предметы вы увидели в презентации?
- Из какого материала они были сделаны?
- Как вы думаете, что за таинственный камень был у человека в руках?

Обучающиеся должны были самостоятельно работать по картинкам. Далее, отвечали на вопросы, по данной презентации, при этом ответы можно было дополнять из собственного опыта. В конце урока использовалась таблица, который так же транслировался на доске с применением интерактивной ручки, обучающиеся имели возможность выйти к доске и определить какие предметы намагничиваются, а какие нет. При этом они при помощи интерактивной ручки ставили плюсы, минусы, галочки (Рисунок 4). Задание было направленно на поиск способов решения, чтобы стимулировать у обучающихся активность и самостоятельность.

Предмет	Притягивается	Не притягивается
Гвоздь	+	
Пуговица	+	
Скрепка	+	
Монета		+
Монета	+	

Рисунок 4.Задание у доски с использованием интерактивной ручки

Обучающиеся на уроках смогли наглядно увидеть предметы, классифицировать их по свойствам, самостоятельно работать у доски с помощью применения нами презентаций. Научились пользоваться интерактивной ручкой, при этом делили предметы из коробки сидя на местах, а у доски необходимо было на память распределить по таблицам.

Данные презентации помогают заменить некоторые предметы картинками, например «строительный кирпич», он по соображениям тяжелый и младшие школьники не принесут на урок, чтобы приложить к магниту и узнать, что дом построенный из данного материала никак не намагничивается на магнит, мы просто заменили картинкой и описание к нему делали уже обучающиеся исходя из известных источников (учебники, рабочие тетради, собственный опыт

Некоторые обучающиеся испытывали трудности в использовании интерактивной ручки когда выполняли задания у доски. После первого урока с использованием презентации и таблиц с заданиями у всех обучающихся сформировался навык быстро отвечать на вопросы по теме урока.

В середине урока проводилась физкультминутка, которая так же транслировалась на интерактивной доске с видео и звуком (Рисунок 5).

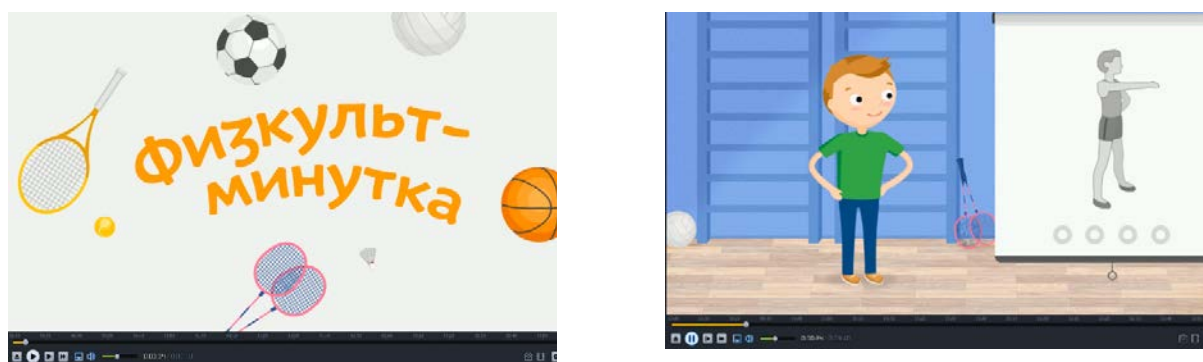

Рисунок 5. Фрагмент интерфейса программы «Физминутка»

Следующий урок по теме «Как мы слышим звуки?», целью которого являлось понять, что такое звук и что он из себя представляет мы начали как обычно с приветствия и эмоционального настроения. Далее поставили перед обучающими проблемные вопросы:

- Что такое звук? Какие бывают источники звука? Как возникает звук? Почему одни источники звука называют искусственными, другие естественными? (Рисунок 6).

Рисунок 6. Мультимедийная презентация «Что такое звук?»

Следующий урок по теме звук: Практические работы. Цель урока: планировать и проводить эксперимент; фиксировать результаты проведенного эксперимента по составленному плану в виде диаграмм, формулировать выводы. Урок начинается с формирования настроения на образовательную деятельность и позитивного настроения через прием «Прорвись в круг». Данный прием заключается в том, что все ученики встают, образуя круг и держась за руки. Один из участников, назначаемый учителем, пытается прорваться в круг. Если у него получается, остальные ученики поздравляют его громкими аплодисментами, а если ему не удастся прорвать круг, то начинает предпринимать новые попытки. В случае если попытки не увенчались успехом, группа сама его пропускает внутрь и аплодирует. Для этой игры мы использовали музыкальную колонку, некоторые обучающиеся выходя к доске могли использовать заранее подготовленный на бумаге А4 кьар-код музыки для игры. (Рисунок 7).

Рисунок 7. QR-код «Музыка для игры»

В начале урока идет актуализация субъективного опыта обучающихся. Ответы на вопросы учителя, которые помогут понять, что знает обучающийся по данной теме: умеет ли он проводить эксперименты и фиксировать результаты по составленному плану. Предлагаем сформировать цели урока вместе. Для этого предлагаем открыть с кьюар кодом –электронный учебник по предмету естествознание, урок №61.

– Что мы будем делать сегодня на уроке?

– Чему должны научиться?

Тема урока: Как громкость звука зависит от расстояния. Цель урока: объяснять зависимость громкости звука от расстояния между источником звука и приемником звука. Создаем положительный эмоциональный настрой «Передать дальше». Класс встает в круг, назначается ведущий, который слегка касается руки стоящего от него слева ученика, задача которого заключается в том, чтобы передать это прикосновение по цепочке дальше. В итоге оно возвращается по кругу к ведущему, он запускает новые цепочки, увеличивая интенсивность, запуская цепочки, когда еще не

завершились старые. Важно не потерять прикосновения и существующие цепочки (Рисунок 7).

Работа по учебнику. Чтение материала из раздела «Прочитай, чтобы знать». Обсуждение прочитанного.

- Когда звук сирены скорой помощи мы слышим отчетливее и громче?
- Что такое эхолокация?
- Какими особенностями обладает слух летучей мыши?
- Как киты и дельфины используют эхолокацию?
- На данных уроках использовались видео-сообщения по ссылкам заранее

подготовленные на урок, видео урок по теме, и видео вырезки из мультфильмов (Рисунок 8). В середине данных уроков, транслировалось видео на тему «Звук». Электронный доступ: https://www.youtube.com/watch?v=Uk_pyEkgIMI

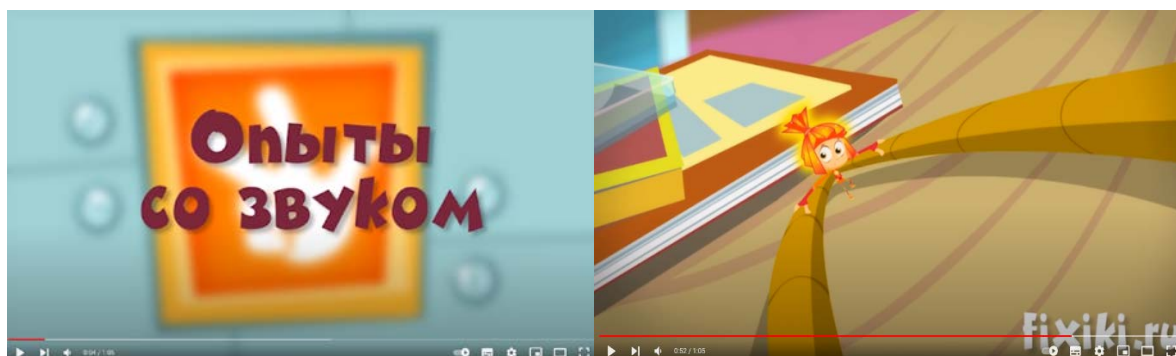

Рисунок 8. Интерфейс мультфильма «Фиксики. Советы. Опыты со звуком»

Обучающиеся в конце урока оценивали себя сами, как по собственному мнению занимался сегодня на уроке, насколько была сложна тема урока, и стоит ли ему повторить эту тему еще раз.

На рефлексии обязательно задаем вопросы по теме:

- Какую цель мы поставили на сегодняшнем уроке?
- Достигли ли мы этой цели?
- Какие затруднения были у вас на уроке?
- Что нужно сделать чтобы эти затруднения не повторялись? (Рисунок 9).

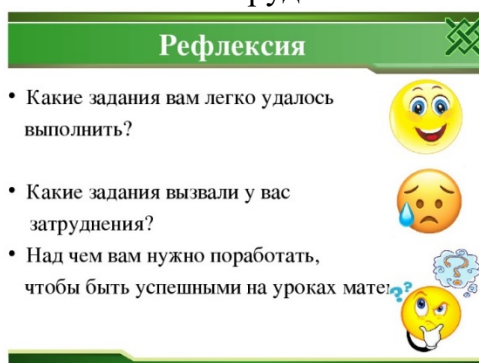

Рисунок 9. Мультимедийная презентация «Рефлексия»

Следует отметить, что форма проведения уроков по учебному предмету «Естествознание» была не только классической, к которой привыкли обучающиеся, когда учитель предлагает материал и ведет за собой класс в рамках традиционных методик. Упор делался на современную, основанную на использовании интерактивных презентаций, групповую работу и элементы игры. Стандартные

задания по типу примеров с окошками не были исключены и приобрели новую занимательную формулировку. В целом, в ходе проведения формирующего эксперимента было отмечено заметное повышение уровня активности и заинтересованности в работе на уроках. Более точные результаты динамики изменения уровня активности, познавательного интереса и навыков были получены в процессе контрольного эксперимента.

Система уроков «Естествознания» на которых были использованы информационно-коммуникационные технологии в виде видео-сообщений, видеосюжетов, видеороликов, звуковые сопровождения на музыкальных колонках, задания в конце видео по теме. Для того чтобы развивалась память и мыслительная деятельность, видео задания не повторялись, т.е. обучающиеся могли только один раз просмотреть видео прослушать задание в конце и отвечать письменно в тетрадях.

В заключении отметим, что информационно-коммуникационные технологии вводят младших школьников в увлекательный мир, где им предстоит самостоятельно добывать, анализировать, представлять и передавать другим информацию; эти технологии значительно повышают познавательный интерес младших школьников к учебной деятельности. Внедрение ИКТ в учебный процесс расширяет возможности использования учителем различных электронных пособий в обучении младших школьников. Для повышения познавательного интереса рекомендуется использовать на уроке:

- отдельный иллюстративный мультимедийный материал: анимации, видео, слайд-шоу, демонстрации опытов на этапе введения нового знания;
- справочный материал: словари, биографии ученых, интерактивные карты и таблицы - для выполнения творческих заданий школьниками во время поиска необходимой информации на этапах введения нового материала и закрепления;
- интерактивные задания на этапе закрепления нового материала; для составления контрольных и самостоятельных работ; на уроках-тренингах; для выполнения учеником домашней работы;
- любой фрагмент электронного пособия для создания наглядно-иллюстративного материала урока, выведения его на распечатку;
- создавать презентации на основе разных материалов мультимедийного курса и использовать их на уроке в интерактивном варианте;
- результаты выполнения заданий, зафиксированные в виде таблицы на отдельной странице электронного пособия, для формирования и тренировки рефлексивных способностей учащихся и развития у них навыков самооценки;
- составлять и распечатывать задания для каждого ученика на основе имеющихся в электронном пособии для составления контрольных и самостоятельных работ, проводимых без применения компьютера.

Использование ИКТ способствует развитию воображения учащихся, будит их фантазию, стремление творить. У младших школьников возникает потребность выражать свои впечатления, эмоции в слове, рисунке. Обучающиеся искренне, непосредственно выражают свои мысли, им хочется поделиться своими размышлениями, они дают «неизбитые», нестандартные ответы. В этом и заключается ценность уроков с использованием ИКТ.

Список использованных источников

1Об особенностях организации образовательного процесса в общеобразовательных школах Республики Казахстан в 2021-2022 учебном году: Инструктивно-методическое

письмо. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2018. – 388 с.

2Сагадатов А.К., Куйшегулова Г.Х. Развитие познавательного интереса школьников к национальным видам спорта на уроках казахского языка и истории Казахстана // Педагогическая наука и практика. 2014. №2 (4). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-poznavatel'nogo-interesa-shkolnikov-k-natsionalnym-vidam-sporta-na-urokah-kazahskogo-yazyka-i-istorii-kazahstana> (дата обращения: 14.10.2023).

3Ревнивцева Р.М. Информационно-коммуникационные технологии в образовательном учреждении // Педагогика: традиции и инновации: материалы II междунар. науч. конф. – Челябинск: Два комсомольца, 2012. – С. 67-69.

4Ибашова А.Б., Первин Ю.А. Истоки, ориентиры, перспективы концепции информатизации начального образования в Республике Казахстан // Ярославский педагогический вестник. 2013. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoki-orientiry-perspektivy-kontseptsii-informatizatsii-nachalno-go-obrazovaniya-v-respublike-kazahstan> (дата обращения: 14.10.2023).

ПРИМЕНЕНИЕ ГЕЙМИФИКАЦИИ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Дмитриев Е. В.

магистр филологии, Песчанская общеобразовательная школа №1, Павлодарская область, Теренкольский район, с. Песчаное, Казахстан.

Андатпа: Мақалада автор геймификация ұғымын және осы әдістің оқушылардың шет тіліне деген ынтасы мен қызығушылығына әсерін қарастырады. Мотивацияның түрлері, сондай-ақ оның психологиялық тұлғалық қасиеттері мен геймификациясын байланыстыратын негізгі аспектілері талданады. Автор ойын элементтерін біріктіретін және қол жеткізуге мүмкіндік беретін оқыту платформаларының сипаттамасын береді жоғары мотивация деңгейі.

Аннотация: в статье автор рассматривает понятие геймификации и влияние этого метода на мотивацию и интерес обучающихся к иностранному языку. Проанализированы виды мотивации, а также ее основные аспекты, связывающие психологические черты личности и геймификацию. Автор приводит описание обучающих платформ, сочетающих в себе игровые элементы и позволяющих достичь высокий уровень мотивации.

Abstract: in the article, the author examines the concept of gamification and the influence of this method on the motivation and interest of students in a foreign language. The types of motivation are analyzed, as well as its main aspects linking psychological personality traits and gamification. The author gives a description of training platforms that combine game elements and allow achieving a high level of motivation.

На сегодняшний день геймификация в образовании является новым и представляющим интерес методом обучения. Информационные технологии очень быстро развиваются, в связи с этим, у современных обучающихся часто наблюдается снижение мотивации на уроках. Традиционное обучение с помощью книг и тетрадей сменяется современным, с использованием смартфонов и гаджетов.

Геймификацию можно определить как «Применение игровых методов и приемов, а также элементов видеоигр в неигровом контексте с целью повышения мотивации и участия в обучении». Следует отметить, что существует прямая связь

между повышенной мотивацией и более высоким уровнем вовлеченности при использовании метода геймификации.

Как известно, особенности поведения и черты характера личности имеют непосредственное влияние на процесс обучения. К таким особенностям можно отнести самооценку, скорость реакции, склонность к риску, развитое чувство тревожности, способность к эмпатии, экстраверсия или интроверсия, и наконец, мотивация. Использование геймификации на уроках иностранного языка может значительно повлиять на мотивацию обучающихся, тем самым увеличить познавательный интерес к изучению предмета.

Мотивацией принято считать психологический процесс, который отвечает за инициирование и продолжение целенаправленного поведения. Это часто демонстрируется индивидуальным выбором участия в деятельности и интенсивностью усилий, настойчивостью в деятельности. Есть два типа мотивации, которые необходимы в обучении иностранному языку — внутренняя и внешняя мотивация [3]. Ученый и психолог Марк Леппер определяет внутреннюю мотивацию как склонность предпринимать действия ради самих себя и удовлетворения от процесса обучения, а также чувства достижения. Внешняя мотивация вызвана мотивами, не влияющими на учебную деятельность (например, чувство ответственности перед учителем, получение в виде награды хороших оценок, не заботясь о качестве знаний и др.) Такая мотивация предполагает получение вознаграждения за свои действия [1]. Геймификация сочетает в себе эти два типа мотивации. Кроме того, игровые элементы в значительной степени адаптируются для обучающихся. Например, использование внешних наград, таких как уровни, баллы и значки с целью повысить вовлеченность, создают внутреннюю мотивацию к достижениям, мастерству и чувству принадлежности. Помимо конкуренции, социального взаимодействия и сотрудничества, у изучающего иностранный язык появляется мотивация.

Существует шесть основных аспектов, которые связаны с геймификацией и могут быть приняты во внимание при обучении иностранному языку: характерные черты, поведенческое обучение, познание, самоопределение, интерес и эмоции. Каждая точка зрения имеет свои особенности, которые повышают мотивацию обучающегося [2]. Рассмотрим их подробнее в таблице 1.

Использование геймификации в обучении привело к использованию множества инструментов для улучшения процесса изучения языка и мотивации обучающихся. С целью практического применения на уроках иностранного языка приемов геймификации, необходимо рассмотреть подробнее платформы, которые можно активно применять:

Duolingo. Платформа создана для изучения языка с помощью геймификации, где пользователи проходят несколько уровней. Duolingo охватывает все виды речевой деятельности: говорение, аудирование, грамматику и лексику, содержание всегда представлено целыми предложениями. Пользователь может выбрать один из шести языков, включая английский, испанский, португальский, итальянский, немецкий и французский. Обратная связь немедленная, обучающийся может легко отслеживать прогресс. Преподаватели могут использовать его как часть ежедневной домашней работы, это мотивирует учащихся на активное обучение, а также на общение и сотрудничество.

Class Dojo. Основная цель Class Dojo — предоставить учителю платформу для управления поведением учащихся. Это также помогает мотивировать обучающихся

начальной школы с помощью стратегий, которые сочетают в себе аватары, очки и таблицы лидеров. Родители могут участвовать и общаться с учителем. Class Dojo отслеживает, делится и оценивает участие учеников, а также дает немедленную обратную связь. Это позволяет учащимся адаптироваться к новому языку.

Edmodo. Это безопасная социальная сеть для обучения с элементами геймификации, такими как значки и квесты. Его можно использовать как расширение классной комнаты для всех уровней образования. Кроме того, он имеет интерфейс, очень похожий на Facebook. Учащиеся могут комментировать сообщения, отправлять задания и отслеживать свой прогресс. Преподаватели могут публиковать опросы, открывать доски обсуждений, разрабатывать викторины и публиковать задания. Это отличный мотивирующий инструмент для обучения иностранному языку, поскольку он способствует совместной работе. Кроме того, учащийся может практиковать правописание и грамматику в разговорных сообщениях и может создавать дифференцированные инструкции с помощью небольших групп и общих папок.

Zondle. Это игровая обучающая платформа, включающая геймификацию. Используя ее, преподаватель может создавать викторины и использовать разный контент. Это отлично подходит для домашней работы и практики, так как Zondle содержит множество упражнений и тестов.

Socrative. Это динамичная интеллектуальная система ответов обучающихся, которая привлекает их через смартфоны, планшеты и ноутбуки и позволяет преподавателям формировать и суммировать оценку своих учеников. Это отличное средство применения геймификации, потому что учащиеся могут отвечать на вопросы, забывая о стрессе, связанном с пробами и ошибками, что снижает беспокойство. Он позволяет пользователям импортировать изображения в элементы вопросов и включает стратегии геймификации, такие как немедленная обратная связь и легкий анализ данных.

Brainscape. Эта веб-платформа и платформа для мобильных приложений, в которую интегрированы настраиваемые карточки для отслеживания успеваемости учащихся. Brainscape является отличным мотиватором для изучения словарного запаса изучаемого иностранного языка. Кроме того, он обеспечивает автоматическую обратную связь. Резюмируя все вышесказанное, можно сделать вывод, что прием геймификации на уроках иностранного языка значительно влияет на повышение мотивации обучающихся, а применение описанных платформ и приложений способно может значительно улучшить учебный процесс и усилить познавательный интерес к языку.

Список использованных источников

1. Lepper, M.R. Motivational considerations in the study of instruction: Cognition and Instruction, 1988.
2. Sailer, M., Hense, J., Mandl, H., Klevers, M. Phsycological Perspectives on Motivation through Gamification: Interaction Design and Architecture Journal, 2013.
3. Muntean, C.I. Raising engagement in e-learning through gamification. — Romania, Europe, 2013.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА У ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ В РАЗВИТИИ ЧЕРЕЗ МЕТОДЫ АРТ-ТЕРАПИИ

Долганина О.Л.

Педагог-психолог, КГУ «Урицкая школа-лицей отдела образования Сарыкольского района»
Управления образования акимата Костанайской области,
п.Сарыколь, Казахстан.

Аннотация: Статья посвящена изучению использования арт-терапии в коррекционной работе с детьми с нарушениями в развитии. Представлен анализ ключевых понятий по проблеме исследования. В статье рассматриваются виды новейших арт-терапевтических методик, используемых при коррекции различных видов нарушений в развитии ребёнка. Определяются перспективы и особенности внедрения арт-терапии при развитии интеллектуально-творческого потенциала ребенка.

Аңдатпа: Мақала дамуында кемістігі бар балалармен түзету жұмыстарында арт-терапияны қолдануды зерттеуге арналған. Зерттеу мәселесі бойынша негізгі ұғымдарды талдау ұсынылған. Мақалада баланың дамуындағы әртүрлі бұзылуларды түзету кезінде қолданылатын ең жаңа арт-терапевтік әдістердің түрлері қарастырылады. Баланың интеллектуалды және шығармашылық әлеуетін дамытуда арт-терапияны енгізудің перспективалары мен ерекшеліктері анықталады.

Abstract: The article is devoted to the study of the use of art therapy in correctional work with children with developmental problems. The analysis of key concepts on the research problem is presented. The article discusses the types of the latest art-therapeutic techniques used in the correction of various types of disorders in the development of a child. The prospects and features of the introduction of art therapy in the development of intellectual and creative potential of the child are determined.

Арт-терапия – это относительно новый метод психокоррекции. Термин «арт-терапия» (буквально: терапия искусством) ввел в употребление в 1938 г. Андриан Хилл. В настоящее время под арт-терапией понимают использование всех видов искусства. Этот метод позволяет экспериментировать с чувствами, исследовать и выражать их на символическом уровне. Арт-терапия — это метод развития и изменения сознательных и бессознательных сторон психики личности посредством разных форм и видов искусства.

Арт-терапия все чаще рассматривается как инструмент прогрессивной психологической помощи, способствующей формированию здоровой и творческой личности, а также реализации на практике таких функций социализации личности, как адаптационная, коррекционная, мобилизующая, регулятивная, реабилитационная и профилактическая.

Основной целью арт-терапии является гармонизация внутреннего состояния клиента, а именно, восстановление его способности находить состояние равновесия, которое будет оптимальным, способствующим продолжению жизни. Задачами арт-терапии являются:

- акцентирование внимание ребёнка на его чувствах и ощущениях;
- создание оптимальных для ребёнка условия, которые способствуют наиболее четкой вербализации и проработке тех мыслей и чувств, которые он привык в себе подавлять;
- оказание помощи ребёнку в поиске социально приемлемого выхода негативным и позитивным чувствам.

Основной техникой арт-терапевтического воздействия является техника активного воображения, которая открывает ребёнку неограниченные возможности для самореализации и самовыражения в продуктах творчества при активном познании своего собственного «Я». Так, Карлом Юнгом термин «активное воображение» применялся для обозначения такого творческого процесса, в процессе которого человек наблюдает за развитием своей фантазии, при этом, он не пытается сознательно на нее воздействовать. Ребёнок, вызывая определенные образы при помощи активного воображения, и закрепляя их в символической форме, способен успешно продвигаться в разрешении своих проблем.

Необходимо отметить, что при работе с детьми очень важно применять гибкие формы психотерапевтической работы. Арт-терапия предоставляет ребенку возможность переживать, проигрывать, осознавать конфликтную ситуацию, а также любую проблему способом, наиболее удобным для его детской психики. Как правило, ребенок самостоятельно даже не осознает той ситуации, которая с ним происходит, ему просто становится очень тревожно.

В настоящее время в практику психологической диагностики и коррекции прочно вошел рисунок, который стал одним из наиболее распространенных объектов психологического анализа. У рисунка, в отличие от других методов психологического изучения, например, от опросников, имеется целый ряд преимуществ:

- его можно применять на всех возрастных этапах развития ребенка, начиная с 2-3 лет;
- кратковременный характер указанного метода, по сравнению с применением иных тестов, при этом, его информативность может быть значительно выше, чем у этих тестов;
- рисуночные тесты можно использовать в широком спектре практических задач (учебных, диагностических, коррекционных), а также в иных областях психологии (от психологии творчества, возрастной, медицинской психологии до юридической, социальной психологии, а также психологии труда);
- рисунок предоставляет большой объем не только качественных, но и количественных показателей для психологического анализа, что дает возможность осуществить проверку на степень их надежности и валидности, которые являются очень важными требованиями к психодиагностическим методикам.

С помощью рисования ребенок способен ощущать и понимать самого себя, свободно выражать свои чувства и мысли, а также освободиться от сильных переживаний и конфликтов. Рисование помогает ему быть самим собой, надеяться на лучшее и мечтать. Рисование представляет собой не только отражение в сознании детей окружающей их действительности, их бытия в мире, но и выражение их отношения к данной действительности, ее трансформация и моделирование. Всем известно, что дети очень любят рисовать, при этом, рисование является предметом школьной программы начальной и основной школы вплоть до десятого класса, связи с чем, они легко откликаются на предложение рисовать во время встреч с психологом.

Ребенок в процессе рисования дает выход своим переживаниям и чувствам, мечтам и желаниям, перестраивает свое отношение в разных ситуациях и, при этом, безболезненно сталкивается с некоторыми неприятными и травмирующими образами. Безусловно, арт-терапия посредством рисования, значительно отличается от обучения изобразительному искусству. Так, К. Рудестам считает, что занятия изобразительным искусством в арт-терапевтическом контексте обладают спонтанным

характером, в отличие от тщательно организованного процесса обучения рисованию или рукоделию. Очень важно, что при использовании изобразительного искусства как терапевтического средства, художественный талант и специальная подготовка пациентов никакой роли не играют. В данном случае, значение имеет непосредственно сам творческий акт, а также особенности внутреннего мира пациента. При этом ведущий должен поощрять участников выражать свои внутренние переживания как можно более произвольно и спонтанно, и не беспокоиться о художественном достоинстве своих работ.

Арт-терапия дает участникам высокую степень самостоятельности и свободы. Так же, поощряется спонтанный характер творчества, в частности, участники самостоятельно определяют с замыслом творения, выбирают материалы, форму, цвета согласно выбранной теме, контролируют последовательность своих действий. Ребенок вправе выбрать меру участия его в групповой работе. Как известно, творчество, само по себе обладает целительной силой.

В последнее время, учитывая возросший интерес к закономерностям формирования личности ребенка с ограниченными возможностями здоровья, при применении коррекционного воздействия в условиях учреждения, можно наблюдать комплексное применение разных психокоррекционных методик, среди которых очень важное место принадлежит арт-терапии.

Отметим, что в работе с детьми с различными проблемами в развитии, такими как нарушение речи – заикание, аутизм, с проблемами в эмоционально-личностном развитии, с задержкой психического развития, огромный терапевтический и коррекционный эффект имеет практический опыт психокоррекционной работы методом арт-терапии. Это можно объяснить тем, что арт-терапевтические методики предоставляют возможность широко применять не только групповую, но и индивидуальную форму работы с детьми указанной категории, а также ставить и разрешать определенные психокоррекционные задачи по созданию новых установок и мотивов, их закреплению в реальном мире при помощи искусства.

В процессе психокоррекционной помощи все чаще применяются различные виды арт-терапии, такие как кинезитерапия, музыкотерапия, вокалотерапия, сказкотерапия, изотерапия. Выбор по применению конкретной методики должен осуществляться с учетом варианта и характера нарушения, имеющегося у ребенка. Это связано с тем, что неправильное использование психологом вида арт-терапии может оказать не коррекционное, а психотравмирующее воздействие на ребенка.

Отметим, что у ребенка с нарушением слуха положительный психокоррекционный эффект может дать использование кинезитерапии, изотерапии, а у ребенка с нарушением зрения – применение сказкотерапии, вокалотерапии. Так, например, сказкотерапия, хореотерапия, вокалотерапия показана детям с ДЦП. Практически при всех видах нарушений, в частности, нарушениях слуха, речи, зрения, при умственной отсталости, задержке психического развития, ДЦП такие виды, как кинезитерапия, имаготерапия, музыкотерапия, а особенно коррекционная ритмика, танцотерапия дают положительные результаты. Наиболее сензитивным для использования арт-терапии в коррекционной работе с детьми с отклонениями в развитии является возраст 6-7 лет. В ряде случаев, работа может проводиться с 5 летними детьми, поскольку у детей в этом возрасте уже сформированы речь, двигательные навыки, элементарное умение в художественных видах деятельности, развивается самосознание, что является основой для применения арт - терапевтических методик.

В психокоррекционной работе с детьми наиболее распространена изотерапия в виде рисунка и лепки, которая используется и при наличии личностных нарушений и психосоматических расстройств, таких как переживание чувства одиночества, эмоциональная депривация, низкая, искаженная самооценка, повышенная тревожность, страх, наличие конфликтных межличностных отношений.

Психолог при проведении с детьми с повышенными потребностями в развитии рисуночной терапии проводит специальные занятия, на которых детям предлагают различные задания. Например, психологом выделяются пять типов заданий, которые используются в практике проведения рисуночной терапии, в частности, упражнения на развитие образного восприятия, воображения, символической функции; предметно-тематический тип; игры-упражнения с изобразительными материалами; задания на совместную деятельность; образно-тематический.

Отметим, что иным видом арт - терапии, который дает положительные результаты в психокоррекционной работе с детьми с ограниченными возможностями здоровья, которые используются в специальных образовательных учреждениях, являются музыкотерапия (активная, рецептивная, интегративная). Так, например, музыкально-терапевтические сеансы, которые проводятся психологом, могут проводиться, и в индивидуальной, и в групповой (3-5 человек) формах. Рецептивная музыкотерапия, применяется при работе с детьми с нарушениями речи, зрения, ДЦП, с умственной отсталостью и задержкой психического развития, с детьми, которые имеют эмоционально-личностные проблемы, внутрисемейные отношения, конфликтные межличностные, которые переживают чувство одиночества, отвержения, состояние эмоциональной депривации, отличаются повышенной импульсивностью и тревожностью.

Занятия средствами рецептивной музыкотерапии с такими детьми направлены на создание положительного эмоционального состояния, катарсис, посредством восприятия музыки выводят ребенка из психотравмирующей ситуации. Для того чтобы музыка оказала положительный эффект к ее восприятию ребенка необходимо подготовить, а именно, предложить ему расслабиться, занять удобную позу, сосредоточить свое внимание на музыкальном «рассказе».

Процесс восприятия музыки должен проходить совместно с психологом, помогающим ребенку «шагнуть» из реальной жизни в мир воображаемый, который наполнен причудливыми образами, хорошим настроением, музыкальными красками. **В работе с детьми с ограниченными возможностями здоровья активная музыкотерапия применяется в различных видах, в частности, вокалотерапия, танцетерапия.**

У детей старшего возраста с нарушением зрения, речи, с задержкой психического развития вокалотерапия применяется в целях проведения коррекции психоэмоциональных состояний, при наличии низкой самооценки, низкой степени самопрятия, эмоциональной лабильности, сниженного эмоционального тонуса, проблем в развитии коммуникативной сферы. Занятия по вокалотерапии проводятся в индивидуальной и групповой форме и направлены на то, чтобы с помощью вокальной деятельности ребенка сформировать у него оптимистическое настроение. Для этого могут быть использованы песни-формулы, способствующие гармонизации внутреннего мира каждого ребенка. Так, например, отдельные песенки, которые основаны на самовнушении положительных установок (автор В.И. Петрушин), являются достаточно эффективными в коррекционной работе с детьми с проблемами,

например, «Я хороший, ты хороший», «Формула радости», «Колыбельная самому себе» и др.

Такой вид арт-терапии как кинезитерапия применяется для коррекции нарушений эмоционально-личностной сферы и психомоторики детей с отклонениями в развитии. Данный вид основан на взаимосвязи музыки и движения и включает в себя: хореотерапию, танцетерапию, психогимнастику, коррекционную ритмику. В языке мимики, жестов, в различных движениях, позах всегда отражается внутреннее душевное и эмоциональное состояние ребенка.

Как известно, музыка захватывает своим ритмическим строем, стимулирует и регулирует движения человеческого тела, что делает ее незаменимым компонентом различных видов кинезитерапии. Так, еще И. М. Сеченов писал о взаимосвязи эмоционального состояния и мышечного тонуса, состояния тела, в связи с этим применение коррекционной ритмики, танцетерапии при работе с детьми с ОВЗ обеспечивает снятие у них эмоциональных зажимов. При этом танец и ритмические движения являются средствами невербального общения детей и разрядки их эмоционального напряжения. Отметим, что для такой формы психологической разрядки наиболее подходящими являются современные танцы, которые основаны на естественных движениях тела, без какой-либо строгой регламентации. Согласно публикаций зарубежных врачей и психологов, использование танцетерапии является эффективным для создания лечебно-охранительного режима, тренировки не только мышечной, но сердечнососудистой и нервной систем.

В коррекционной работе с детьми с различными вариантами отклонений в специальном образовательном учреждении широко применяется коррекционная ритмика, которая, кроме коррекции психоэмоциональных и психомоторных нарушений, очень эффективна и в преодолении отклонений в развитии речи, памяти, внимания и воображения

Коррекционная ритмика подразделяется на несколько видов в зависимости от того, с каким видом нарушений осуществляется работа посредством ритма: логопедическая ритмика (для детей с нарушениями речи), фонетическая ритмика в сочетании с музыкально-ритмическими движениями (для детей с нарушением слуха), коррекционная ритмика для детей с нарушениями зрения, задержкой психического развития, умственной отсталостью.

Коррекционная ритмика отличается от других видов кинезитерапии тем, что в ее основе лежит ритм, музыкально-ритмическое движение и посредством их осуществляется коррекция различных нарушений в развитии детей. Любое движение взрослого или ребенка совершается в определенном ритме. Отметим, что понятие «ритм» применяется в различном контексте: ритм стихотворения, прозы, сердца, дыхания, ритм дня, ритм работы и т. д. Задача коррекционной, лечебной ритмики состоит в том, чтобы под музыку с помощью ритмо-физических упражнений развивать чувство ритма и использовать его в лечебно-восстановительных целях. В связи с чем, основой коррекционной ритмики является связь музыки и ритмического движения, при этом ведущая составляющая – это музыка, которая задает ритм движениям.

Занятия ритмикой дают положительную динамику в развитии психоэмоциональной, психомоторной сферы ребенка. Ритмика проводится в учреждении квалифицированным специалистом-ритмистом, который владеет знаниями в области специальной психологии и педагогики, а также практическими навыками ритмических движений. В коррекционной работе с детьми с

ограниченными возможностями здоровья так же используется психогимнастика, которая включает в себя комплекс упражнений, игр, этюдов, цель которых заключается в сохранении психического здоровья ребенка с проблемами или коррекция психоэмоциональных и моторных нарушений у детей. На занятиях детей обучают элементам техники выражения своих эмоций посредством выразительных движений, тела, а также навыкам релаксации.

В процессе таких занятий большое значение придается коррекции коммуникативных нарушений, нежелательных личностных особенностей, трудностей общения со сверстниками. В основном во время занятий применяют невербальный материал, однако, в процессе работы с детьми словесное выражение чувств также может быть использовано. Важным разделом психогимнастики является коррекция психических функций (внимания, памяти, выразительной моторики) и эмоционально-волевой сферы, осуществляемая в играх, упражнениях, этюдах.

Имаготерапия в психокоррекционной работе с детьми с разными вариантами отклонений используется как в индивидуальной, так и групповой форме. При этом, главной целью ее проведения является не публичное выступление детей перед зрителями в виде завершающей формы работы, а углубление и фиксация психотерапевтического эффекта.

Нарушениями, которые обуславливают использование имаготерапии в работе с детьми с отклонениями в развитии речи, слуха, с умственной отсталостью, с задержкой психического развития являются, в частности, эмоциональная неуравновешенность, неадекватная оценка себя в ситуации общения; тревожность, страх; установки, препятствующие общению; проблемы в общении. В качестве лечебных и коррекционных факторов имаготерапии могут считаться: позитивные установки, эмоциональная поддержка, отвлечение, обучение новым способам поведения, укрепление чувства уверенности в себе, радость коллективного творчества и т. д.

Совокупность арт-терапевтических методик, которые используются в работе с детьми с ОВЗ, можно дополнить сказкотерапией, которая является одним из видов библиотерапии. Данная методика дает положительный результат в работе с детьми, которые испытывают различные эмоциональные и поведенческие затруднения, а также сложности в коммуникативно-рефлексивных процессах, в принятии своих чувств, таких как стыд, вина, лживость.

Сказкотерапия дает возможность ребенку осознать свои проблемы и увидеть различные пути их решения. Так, психологи, которые применяют сказки, отмечают, что ребенок на осознаваемом вербальном уровне может и не принимать сказку, вместе с тем, положительный эффект от работы все равно присутствует, т. е. изменения, как правило, происходят на подсознательном уровне. Необходимо учитывать, что на каждого ребенка одна и та же сказка влияет по-разному.

В сказкотерапии можно использовать уже готовые сказки, например, народные, авторские, после восприятия которых, с ребенком проводится беседа, в которой события сказки связывают с личным опытом ребенка, с его проблемами, а также и составление психологом специально-направленного сюжета, который затрагивает проблемную ситуацию конкретного ребенка. Этот вариант сказки по структуре и содержанию должен быть связан с жизнью и трудностями конкретного ребенка. Особое значение должно уделяться подбору персонажей для сказки и установлению между ними определенных отношений. В сказку можно включить героев в

соответствии с реальными участниками конфликта и между ними установить символические отношения, которые схожи с реальными.

Все арт-терапевтические методики, которые используют в работе с детьми с ограниченными возможностями здоровья, направлены на коррекцию личностной сферы ребенка. Применение средств искусства в психокоррекционной работе с детьми в специальном образовательном учреждении могут иметь успех в том случае, если в эту работу активно включены родители детей. Развитие детей с ограниченными возможностями коренным образом отличается от развития их сверстников, которые воспитываются в нормальных семейных условиях и не имеющие отклонения в развитии. Дети с ограниченными возможностями, которые живут в полу изолированном мире, приобретают ряд нежелательных черт, таких как замкнутость, трудности в общении, неспособность строить отношения с окружающими людьми, недоверчивость и т.д.

Дети, с интеллектуальной недостаточностью, которая связана с дефектами воспитания и дефицитом информации с раннего детства, однако, обладающие потенциально сохранными интеллектуальными способностями, страдают нарушениями школьной адаптации с проявлениями патологии поведения. Барьером на пути развития таких детей «с проблемами» являются, социально педагогическая запущенность из-за того, что они воспитываются в конфликтных семьях, где отсутствует один из родителей, или в приемных семьях, где создаются условия безнадзорности, а также отсутствие творческих форм работы с детьми, которые направлены на самораскрытие личности ребенка. Незрелость воображения, неспособность к долгому сосредоточению, ограниченный запас слов создают у этих детей трудности в вербальном самовыражении. В связи с чем, такие дети нуждаются в тренировке способности к социальной адаптации, которая увеличивает возможности приспособления личности, иными словами, в активные перестройки с учетом новых, постоянно меняющихся требований, и выработки соответствующих адекватных форм поведения.

Трудно переоценить роль арт-терапии в процессе социализации детей с ограниченными возможностями, с учетом того, что он овладевает способностью адаптироваться, приобретает жизненный опыт. Преуспеть в этом ему в большей степени помогает художественное творчество. Так, при неустойчивом состоянии психики у ребенка, при дефиците индивидуального материала, когда воображение зависит от опыта и дополняет его, интегрирующая и адаптационная роль детского художественного творчества проявляется особенно наглядно.

В творческом проявлении ребенка участвуют почти все психические процессы личности, а именно, восприятие, ощущение, воображение, эмоции, мышление, воля и т. д. Именно многогранность человеческой психики, проявляющаяся в процессе взаимодействия личности с искусством, более полно открывает богатые возможности формирования творческих способностей личности, морально-нравственных качеств, мировоззрения.

Психологический механизм творческого проявления является особой системой, в которую, с одной стороны, входят аффективно-потребностные структуры личности, которые выражаются в интересах, потребностях, идеалах и др., и при этом составляющие собственно динамическую часть системы; а с другой стороны – это операциональные структуры личности, в частности, такие психические процессы, например, как мышление, воображение, ощущение и т. п. С помощью творческой работы при использовании арт-терапевтических методик, резко возрастают

способности ребенка, в частности, цветовидение, музыкальный слух, фонематические способности.

Арт-терапия дает ребенку возможность свободно выражать свои чувства, в том числе и агрессивные, в безопасной, социально допустимой форме. Например, графика, лепка, живопись представляют собой способы разрядки внутреннего напряжения, которое достаточно часто возникающего у детей. Методы арт-терапии позволяют развить и усилить внимание ребенка к своим мыслям, эмоциям, чувствам. В процессе художественного творчества дети учатся концентрировать свою энергию, свои силы для преодоления препятствий и решения внешних и внутренних конфликтов. У детей развивается наблюдательность (способность к внимательному, вдумчивому рассмотрению), внимание к предметным характеристикам, деталям и их взаимосвязям. Кроме того, обращение ребенка к личному опыту, привлечение ассоциативного материала в смежных видах искусств, способствует развитию творческого воображения, сенсорных способностей (чувства ритма, линии, формы, пространства, фактуры, цвета).

Арт-терапевтические методы позволяют детям открыть в себе творческий потенциал, повышая, тем самым, свою личностную ценность, уверенность в себе, что в конечном итоге, содействует формированию положительной «Я-концепции». Групповые занятия арт-терапией помогают детям с ограниченными возможностями строить взаимоотношения со сверстниками, активно участвовать в деятельности несущей полноту жизненных ощущений. Приобретаются навыки адекватного общения, позитивного отношения к окружающим, способности к предотвращению и преодолению личных конфликтов, снятие комплекса агрессии. У ребенка повышается внутренняя мотивация, самоконтроль, чувство личной идентификации.

Следовательно, арт-терапия, бесспорно, несет в себе значительный педагогический потенциал и является действенным средством формирования мотивации развития личности ребенка, а также благотворно сказывается на воспитании и развитии, способствует постижению навыкам общения со сверстниками и взрослыми, оптимизирует процессы социализации, социальной адаптации к нормальным условиям жизни детей с ограниченными возможностями. В настоящее время данный вид терапии по праву рассматривается как наиболее эффективный, при этом, не имеющий противопоказаний.

Список использованных источников

1. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании: учеб. для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений [Текст] / Е. А. Медведева, И. Ю. Левченко, Л. Н. Комиссарова, Т. А. Добровольская. – М.: Академия, 2001. – 248 с.
2. Уварина Н.В., Шумилова Е.А. К вопросу о классификации психолого-педагогических концепций развития творческой личности.
3. [Вестник Челябинского государственного педагогического университета](#). 2006. № 5-3. С. 110-121.
- Бетенски, М. Что ты видишь? Новые методы арт-терапии / М. Бетенски; пер. с англ. М. Злотник. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2002. – 256 с.
4. Бородулина, С. Ю. Коррекционная педагогика: психолого-педагогическая коррекция отклонений в развитии и поведении школьников: учебное пособие для вузов [Текст] / С. Ю. Бородулина. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. – 280 с.
5. Буслаева, Т. Метод сказкотерапии в библиотеке / Т. Буслаева // Школьная библиотека. – 2001. – № 6. – С. 32-34.

6. Владимирова, Н. Ф. Арт-терапия как средство коррекции эмоциональных состояний детей младшего школьного возраста с замедленным психическим развитием / Н. Ф. Владимирова. – СПб.: АППО, 2008. – 200 с.
7. Уварина Н.В. О принципе самоопределения в развитии творческих способностей, учащихся в процессе самоактуализации личности. Наука: научно-производственный журнал. 2006. № 3. С. 80-82.
8. Зинченко, Е. В. Введение в теорию и практику арт-терапии / Е. В. Зинченко. – Ростов на Дону, 2006. – 8 с.
9. Зинкевич-Евстигнеева, Т. Д. Практикум по сказкотерапии / Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева. – СПб.: Речь, 2006. – 320 с.
10. Киселева, Т. Ю. Арт-терапия как психолого-педагогическая технология / Т. Ю. Киселева С. П. Беловолова // Сибирский педагогический журнал. – 2010. – № 11. – С. 218-225.
11. Копытин, А. И. Теория и практика арт-терапии / А. И. Копытин. – СПб.: Питер, 2010. – 473 с.
12. Сергеева, Т. Логопедические сказки – помощницы / Т. Сергеева // Дошкольное воспитание. – 2001. – № 2. – С. 40.
13. Сизова, А. В. Арттерапия как направление психолого-педагогической помощи детям с проблемами в развитии [Текст] / А. В. Сизова // Коррекционная педагогика. – 2005. – №3. – С. 76 – 80.

ФОРМИРОВАНИЕ РЕГУЛЯТИВНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО УГЛУБЛЕННОМУ ИЗУЧЕНИЮ ПРЕДМЕТА «ЕСТЕСТВОЗНАНИЕ»

Дрогунова Т.Н.

учитель начальных классов,
частная общеобразовательная школа «Исток», г.Усть-Каменогорск, Казахстан

Андатпа: Жаратылыстану бағдарламасы Бастауыш мектеп жасындағы оқушылардың ғылыми зерттеу дағдыларын, атап айтқанда, эксперименттер мен зерттеулер жүргізу дағдыларын қалыптастыруды қамтиды. Осыған байланысты мұғалімнің оқушыларда реттеуші әмбебап оқу әрекеттерін қалыптастыру қажеттілігі туындайды, өйткені олар осы салада өз бетінше білім алу және оларды практикада қолдану қабілетімен байланысты оқу іс-әрекетін ұйымдастыруды, реттеуді және түзетуді қамтамасыз етеді.

Аннотация: Обновлённая программа по естествознанию предполагает формирование у учащихся младшего школьного возраста навыков научного исследования, в частности, проведения опытов и экспериментов. В связи с чем у учителя возникает необходимость в формировании у учащихся регулятивных универсальных учебных действий, так как именно они обеспечивают организацию, регуляцию и коррекцию учебной деятельности, связанной с умением самостоятельно добывать знания в этой области и применять их на практике.

Abstract: The updated natural science program assumes the formation of scientific research skills among primary school-age students, in particular, conducting experiments and experiments. In this connection, the teacher has a need for the formation of regulatory universal educational actions among students, since they provide the organization, regulation and correction of educational activities related to the ability to independently acquire knowledge in this area and apply them in practice.

Как показывает анализ проблемы, не все обучающиеся на достаточном уровне могут овладеть данными умениями, поэтому актуальной становится задача поиска

эффективных форм и методов, направленных на формирование регулятивных универсальных учебных действий.

В связи с этим возникла необходимость в создании комплекса исследовательских упражнений на основе наблюдений, опытов, экспериментов, использование которых способствует формированию личности, желающей и умеющей самостоятельно добывать знания и применять их в будущем.

Теоретическое обоснование, разработка и апробирование комплекса заданий и упражнений, на основе наблюдений, опытов, экспериментов, способствующих более успешному формированию регулятивных УУД младших школьников на занятиях по углубленному изучению предмета «Естествознание», стало основной целью исследования.

В первую очередь были определены задачи исследования: определение содержания понятия «регулятивные универсальные учебные действия»; анализ литературы по проблеме исследования; изучение пути решения проблемы формирования регулятивных УУД младшего школьника; определение показателей сформированности регулятивных УУД учащихся младших классов; подбор диагностического материала для определения уровня сформированности регулятивных УУД младших школьников; проведение диагностики уровня сформированности регулятивных УУД учащихся первых классов; разработка комплекса исследовательских упражнений, способствующих более успешному формированию регулятивных УУД учащихся младшего школьного возраста на основе занятий авторского курса «Важная наука», основой интеграции которого является практико-ориентированный метод познания.

Объектом исследования стали регулятивные универсальные учебные действия, применяемые на занятиях курса по углубленному изучению предмета «Естествознание» - «Важная наука» при проведении опытно-экспериментальной работы. Предметом исследования - процесс формирования ключевых компетенций младших школьников через формирование регулятивных универсальных учебных действий на занятиях данного курса.

Перед началом исследования было выдвинуто предположение о том, что формирование регулятивных УУД при проведении опытно-экспериментальной работы способствует формированию ключевых компетенций младших школьников.

На констатирующем и заключительном этапе на основе методического пособия для учителей А.Г. Асмолова «Как проектировать универсальные учебные действия в начальной школе: от действия к мысли», были определены уровни, показатели сформированности регулятивных универсальных учебных действий учащихся младших классов.

С помощью методики оценки уровня сформированности учебной деятельности (Г.В. Репкиной, Е.В. Заики) и методики «Проба на внимание» (П.Я. Гальперина, С.Л. Кабыльницкой), был подобран диагностический инструментарий для изучения уровня сформированности регулятивных универсальных учебных действий.

Практическая значимость исследования заключалась в том, что комплекс исследовательских упражнений, а также программу интегрированного курса «Важная наука», представленного в рамках углубленного изучения предмета «Естествознание» и направленного на формирование регулятивных универсальных учебных действий младших школьников, могут использовать в своей работе педагоги начальных классов на уроках естествознания или во внеурочной деятельности.

Ожидаемые результаты для педагога направлены на определение пути решения проблемы формирования регулятивных универсальных учебных действий младшего школьника; показателей их сформированности; проведение диагностики уровня сформированности регулятивных универсальных учебных действий учащихся первых (четвёртых) классов; разработку комплекса исследовательских упражнений, способствующих более успешному формированию регулятивных универсальных учебных действий учащихся младшего школьного возраста.

Ожидаемые результаты для учащихся направлены на сформированность регулятивных УУД: умения ставить учебную задачу, на основе того, что известно и что ещё неизвестно; умения планировать, определять последовательность действий и наиболее эффективный способ достижения результата; умения вносить необходимые дополнения, коррективы в план и способ действия в случае расхождения эталона, реального действия и его продукта; умения осуществлять пошаговый, итоговый контроль по результату; умения выделять и осознавать то, что уже усвоено и что ещё подлежит усвоению.

Были определены критерии и индикаторы исследования.

Показатели и критерии оценки сформированности регулятивных универсальных учебных действий на занятиях по углубленному изучению предмета «Естествознание» у учащихся начальной школы представлены в Таблице 1

Таблица 1

Показатели и критерии уровня сформированности регулятивных универсальных учебных действий у детей младшего школьного возраста

№	Показатели Критерии	Высокий	Средний	Низкий
Целеполагание	Умения ставить учебную задачу, на основе того, что известно и что ещё неизвестно.	Столкнувшись с новой практической задачей, самостоятельно формулирует познавательную цель и строит действие в соответствии с ней.	Принимает и выполняет только практические задачи, в теоретических задачах не ориентируется.	Предлагаемые требования осознаётся лишь частично. Включаясь в работу, быстро отвлекаются или ведут себя хаотично. Могут принимать лишь простейшие цели.
Планирование	Умения планировать, определять последовательность действий.	Определяют последовательность промежуточных целей с учётом конечного результата; составляют план и последовательность действий	С помощью учителя определяют последовательность промежуточных целей, не могут самостоятельно определить последовательность своих действий	Не понимают как составить план и определять последовательность своих действий

Прогнозирование	Умения определять наиболее эффективный способ достижения результата.	Определяют наиболее эффективные способы достижения результата.	С помощью учителя определяют наиболее эффективные способы достижения результата.	Не могут определить эффективные способы достижения результата.
Коррекция	Умения вносить необходимые дополнения, коррективы в план и способ действия в случае расхождения эталона, реального действия и его продукта.	Самостоятельно вносят необходимые дополнения в план и корректируют свои действия в случае расхождения реального действия.	Не вносят дополнения, но корректируют свои действия при расхождении реального действия и результата.	Не понимают, как вносить дополнения в план и не могут корректировать свои действия.
Контроль	Умения осуществлять пошаговый, итоговый контроль по результату.	Самостоятельно обнаруживают ошибки, вызванные несоответствие усвоенного способа действия и условий задачи, вносят коррективы.	Ученики осознают правила контроля, но затрудняются одновременно выполнять учебные действия и контролировать их.	Контроль носит случайный непроизвольный характер, заметив ошибку, ученики не способны обосновать свои действия.
Оценка	Умения выделять и осознавать то, что уже усвоено и что ещё подлежит усвоению.	Приступая к решению новой задачи, может самостоятельно оценить свои возможности в её решении, учитывая изменения известных способов действия.	Приступая к решению новой задачи, может с помощью учителя оценить свои возможности для её решения, учитывая изменения известных ему способов действий.	Ученик не умеет, не пытается и не испытывает потребности оценивать свои действия - ни самостоятельно, ни по просьбе учителя.

Каждое регулятивное умение соотнесено с определённым умением, способствующим формированию познавательно-исследовательской деятельности. Регулятивные умения и соответствующие умения, способствующие формированию познавательно-исследовательской деятельности представлены в Таблице 2.

Регулятивные умения и умения, способствующие формированию познавательно-исследовательской деятельности представлены

Таблица 2

Компоненты регулятивных универсальных учебных действий	Регулятивные умения	Умения, способствующие формированию познавательно-исследовательской деятельности
1. Целеполагание	Умения ставить учебную задачу, на основе того, что известно и что ещё неизвестно.	Умение определять цель, задачи и гипотезу исследования.
2. Планирование	Умения планировать, определять последовательность действий.	Умение определять вид исследования и составлять план действий, способствующих достижению поставленных целей и задач
3. Прогнозирование	Умения определять наиболее эффективный способ достижения результата.	

4. Коррекция.	Умения вносить необходимые дополнения, коррективы в план и способ действия в случае расхождения эталона, реального действия и его продукта.	Умения оценивать и своевременно корректировать полученный результат на каждом этапе исследования.
5. Оценка.	Умения выделять и осознавать то, что уже усвоено и что ещё подлежит усвоению.	Умение оценивать итоговый результат проведённых действий, делать выводы.

Исследователи А.Г. Асмолов, О.А. Карабанова выделяют четыре блока универсальных учебных действий: личностный, регулятивный, познавательный и коммуникативный. [1]

В работе по формированию познавательных и познавательно-исследовательских навыков использован один из четырёх видов УУД – регулятивные универсальные учебные действия.

Регулятивные универсальные учебные действия занимают важное место в формировании умения учиться у младших школьников, так как они обеспечивают организацию, регуляцию и коррекцию учебной деятельности. [2]

Анализ диагностических показателей сформированности УУД учащихся показал средний уровень сформированности регулятивных универсальных учебных действий.

Работа над повышением уровня регулятивных УУД проводилась по методу А.Г. Асмолова, Г.В. Бурменской, О.А. Карабановой, И.А. Володарской и др.

Результаты, полученные в ходе анализа психолого-педагогической литературы, позволили сделать вывод о том, что развитие регулятивных универсальных учебных действий младших школьников необходимо формировать посредством исследовательских упражнений. Поэтому возникла необходимость исследовать влияние таких упражнений на формирование регулятивных универсальных учебных действий на занятиях углубленного изучения предмета «Естествознание».

В результате углубленного изучения учебного предмета «Естествознание» уже в 1 классе обучающийся получит возможность для формирования следующих регулятивных универсальных учебных действий:

- принимать и сохранять цель и учебную задачу, соответствующую этапу обучения (определённому этапу урока), с помощью учителя;
- понимать выделенные ориентиры действий (в заданиях учебника, в справочном материале учебника – в памятках) при работе с учебным материалом;
- высказывать своё предположение относительно способов решения учебной задачи;
- проговаривать вслух последовательность производимых действий, составляющих основу осваиваемой деятельности (опираясь на памятку или предложенный алгоритм);
- оценивать совместно с учителем или одноклассниками результат своих действий, вносить соответствующие коррективы.

Исследовательская работа проводилась на базе ЧОШ «Исток». В исследовании принимали участие учащиеся 1 «А» (4 «А») класса в количестве 11 человек.

Целью исследования стала разработка и апробирование комплекса исследовательских упражнений, способствующих формированию регулятивных универсальных учебных действий у младших школьников на занятиях углубленного изучения предмета «Естествознание».

Соответственно поставленным задачам опытно-поисковая работа в настоящем исследовании строилась согласно констатирующему, формирующему и заключительному этапу.

В ходе диагностического исследования на констатирующем этапе были получены количественные оценки, которые учитывались при выявлении общего уровня сформированности регулятивных универсальных учебных действий учащихся. Подсчитаны средние значения по всем показателям. Полученные данные представлены в таблице 3 и диаграмме (рис. 1 и рис. 2).

Таблица 3

Результаты исходного уровня сформированности регулятивных универсальных учебных действий у учащихся 1 «А» класса

№	Ф.И. ученика	Показатели							Средний арифметический балл	уровень
		Целеполагание	Планирование	Прогнозирование	Контроль	Коррекция	Оценка	Суммарный балл		
1	Балтабаева Малика	3	3	2	3	2	3	16	2,7	высокий
2	Кизимова Алиса	3	3	3	2	3	2	16	2,7	высокий
3	Мухамбетуалиев Алинур	1	2	1	1	2	2	9	1,5	низкий
4	Немцева Илария	2	2	2	2	1	2	11	1,8	низкий
5	Пантеев Тимофей	2	1	1	2	2	1	9	1,5	низкий
6	Петров Яромир	3	2	3	3	2	2	15	2,5	средний
7	Семёнов Евгений	3	3	3	2	3	3	17	2,8	высокий
8	Цайс Таисия	1	1	1	1	1	1	6	1	низкий
9	Шакирова Майя	1	2	3	2	2	3	13	2,2	средний
10	Шевченко Нелли	1	1	1	1	1	1	6	1	низкий
11	Шматов Артём	3	3	2	3	3	2	16	2,7	высокий
Средний арифметический балл		2,1	2,1	2	2	2	2	12,2	2	средний

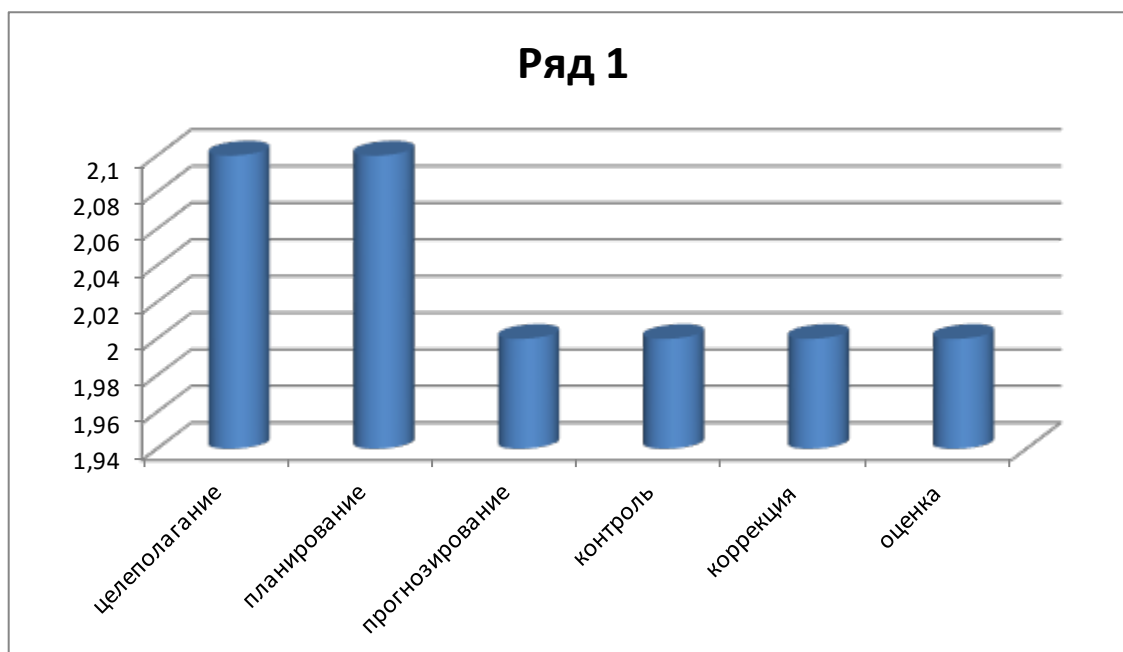

Рис. 1. Диаграмма показателей сформированности компонентов регулятивных универсальных учебных действий у обучающихся 1 «А» класса на констатирующем этапе исследования

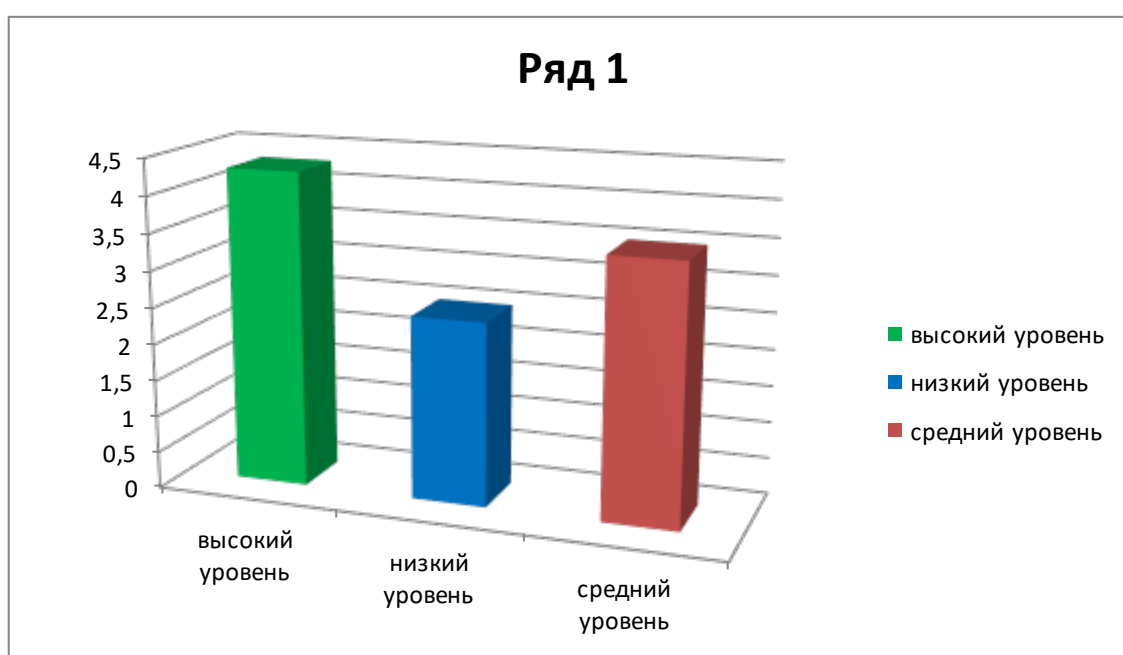

Рис. 2. Результаты первичной диагностики исходного уровня сформированности регулятивных универсальных учебных действий учащихся 1 «А» класса

На формирующем этапе, на основании первичных результатов диагностики, полученных в ходе констатирующего этапа, был разработан и апробирован комплекс исследовательских упражнений, способствующих формированию регулятивных универсальных учебных действий у младших школьников на занятиях углубленного изучения предмета «Естествознание».

Наиболее типичные задания к упражнениям на формирование каждого компонента регулятивных универсальных учебных действий представлены на примере урока интегрированного курса программы «Важная наука» на тему: «Океан в бутылке», целью которого является формирование первоначальных сведений об океанах нашей планеты, а одной из задач для самостоятельного разрешения

проблемной ситуации в процессе исследовательской деятельности - объяснение наблюдаемого, анализ, сравнение, формулирование вывода.

Задания, направленные на формирование умения ставить учебную задачу, на основе того, что известно и что ещё неизвестно (целеполагание):

У: На земной поверхности существует много различных водоёмов. А какой водоём самый большой, вы узнаете, отгадав загадку.

Состоит он из морей.

Ну, давай, ответь скорей.

Это – не воды стакан,

А, огромный ... океан.

Далее, на основе представленной презентации, отражающей вид водной поверхности из космоса, учащимся необходимо дать ответ на вопрос «Что такое океан?», обозначить цель, задачи и определить гипотезу предстоящего эксперимента по созданию собственного океана.

Задания, направленные на формирование умения планировать, последовательность действий (планирование) определять наиболее эффективный способ достижения результата (прогнозирование):

Демонстрация учителем опыта «Океан в бутылке».

У: Что наблюдаем? (Масло с водой не смешивается, оно располагается поверх воды. У: Складывается впечатление, что в бутылке настоящий голубой океан?)

Совместное с учащимися определение необходимых материалов для проведения эксперимента, планирование предстоящих действий:

1. Наполнить третью часть бутылки водой.
2. Добавить две капли синего пищевого красителя.
3. Долить в бутылку доверху растительное масло.
4. Плотно закрутить крышку.
5. Перевернуть бутылку в горизонтальное положение.
6. Покачивать слегка бутылку.

Задания и упражнения направленные на формирование умения вносить необходимые дополнения, коррективы в план и способ действия в случае расхождения эталона, реального действия и его продукта (коррекция). Проблемные вопросы: Как убедиться в том, что в бутылке находится одна третья часть воды? Определи точное количество воды в своей бутылке. При необходимости добавь, отлей воду. С помощью чего и как можно отмерить две капли красителя? С помощью чего и как можно долить в бутылку с водой растительное масло? Как проверить, что крышка закручена плотно? Что значит, горизонтальное положение?

Задания и упражнения, направленные на формирование умения осуществлять пошаговый, итоговый контроль по результату (контроль). Определение и фиксация промежуточных и итоговых выводов в рабочем листе на каждом этапе самостоятельно проведённого эксперимента.

Промежуточные выводы: Окрашивание воды в голубой цвет. При взбалтывании воды в бутылке можно получить настоящую «бурю».

Итоговый вывод: Плотность растительного масла ниже плотности воды.

Занятия разрабатывались и проводились в форме исследования, эксперимента, экскурсии, прогулки, викторины, творческого отчёта, конференции, защиты мини-проекта. На занятиях были использованы активные и интерактивные методы обучения, такие как метод проектов, проблемный, эвристический, исследовательский. Каждый метод отражал определённый набор приемов, способствующих наиболее

эффективной реализации его на практике, и был направлен на активизацию познавательной деятельности и развитие регулятивных универсальных УУД обучающихся.

Включение в урок нетрадиционных способов и приемов, направленных на формирование регулятивных универсальных учебных действий, способствовало формированию познавательно-исследовательских навыков младшего школьника и, как следствие, повышению эффективности процесса обучения.

Комплекс исследовательских упражнений, способствующих формированию регулятивных универсальных учебных действий младших школьников на занятиях курса «Важная наука» представлен в тематических рабочих листах, разработанных к данной программе.

На заключительном этапе была осуществлена контрольная диагностика, заключающаяся в повторном изучении уровня сформированности регулятивных универсальных учебных действий у младших школьников 4 «А» класса с целью проверки эффективности разработанного комплекса упражнений и заданий.

Полученные данные представлены в Таблице 4 и диаграмме (рис. 3 рис. 4 рис. 5).

Таблица 4

Результаты контрольного уровня сформированности регулятивных универсальных учебных действий у учащихся 4 «А» класса

№	Ф.И. ученика	Показатели							Средний арифметический балл	уровень
		Целеполагание	Планирование	Прогнозирование	Контроль	Коррекция	Оценка	Суммарный балл		
1	Балтабаева Малика	3	3	2	3	3	3	17	2,8	высокий
2	Кизимова Алиса	3	3	3	2	3	3	17	2,8	высокий
3	Мухамбетуалиев Алинур	2	2	1	2	3	2	12	2	средний
4	Немцева Илария	2	2	2	2	2	2	12	2	средний
5	Пантеев Тимофей	2	1	2	2	3	1	11	1,8	низкий
6	Петров Яромир	3	3	3	3	3	2	17	2,8	высокий
7	Семёнов Евгений	3	3	3	2	3	3	17	2,8	высокий
8	Цайс Таисия	1	1	2	1	2	2	9	1,5	низкий
9	Шакирова Майя	2	2	3	3	3	3	16	2,7	высокий
10	Шевченко Нелли	2	1	2	1	2	1	9	1,5	низкий
11	Шматов Артём	3	3	3	3	3	2	17	2,8	высокий
Средний арифметический балл		2,4	2,2	2,4	2,2	2,7	2,2	14	2,3	средний

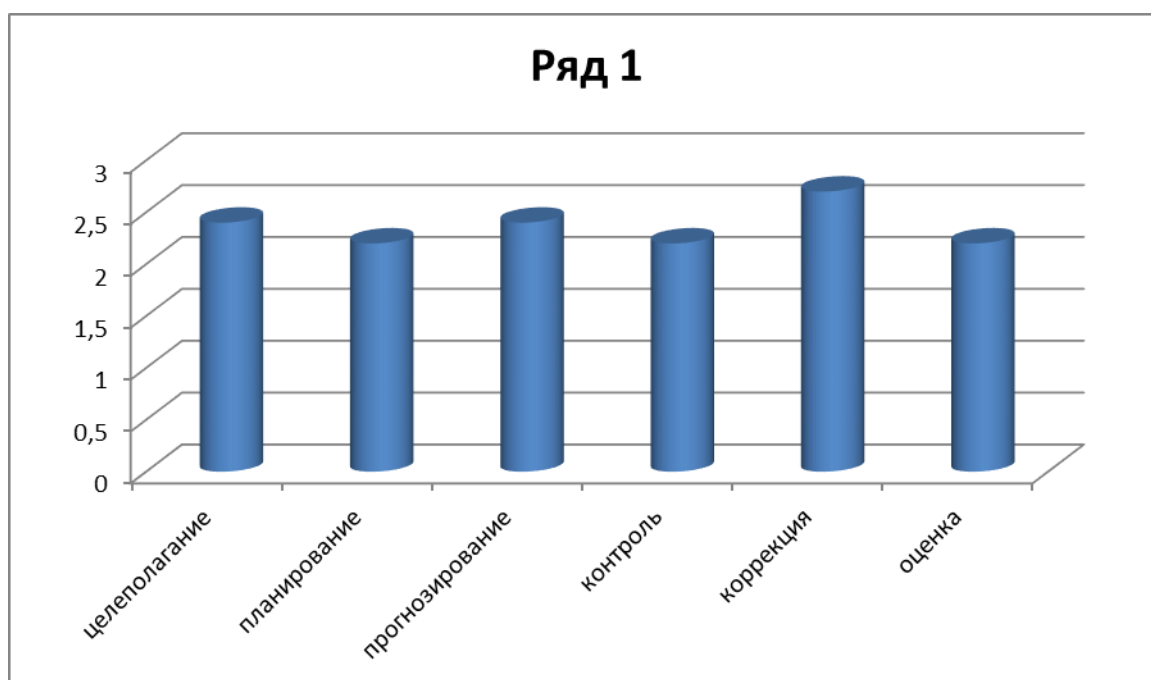

Рис. 3. Диаграмма показателей сформированности компонентов регулятивных универсальных учебных действий: целеполагания, планирования, прогнозирования, оценки – на контрольном этапе исследования у обучающихся 4 «А» класса

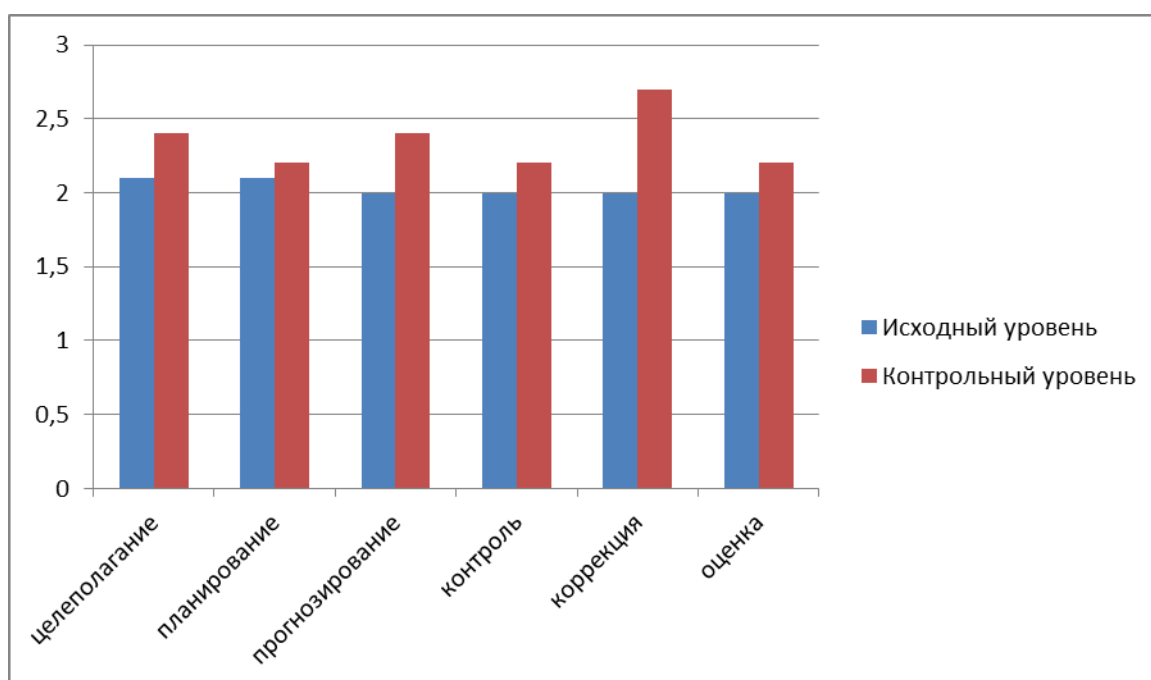

Рис. 4. Сравнительная характеристика сформированности компонентов регулятивных универсальных учебных действий у младших школьников на констатирующем и контрольном этапах

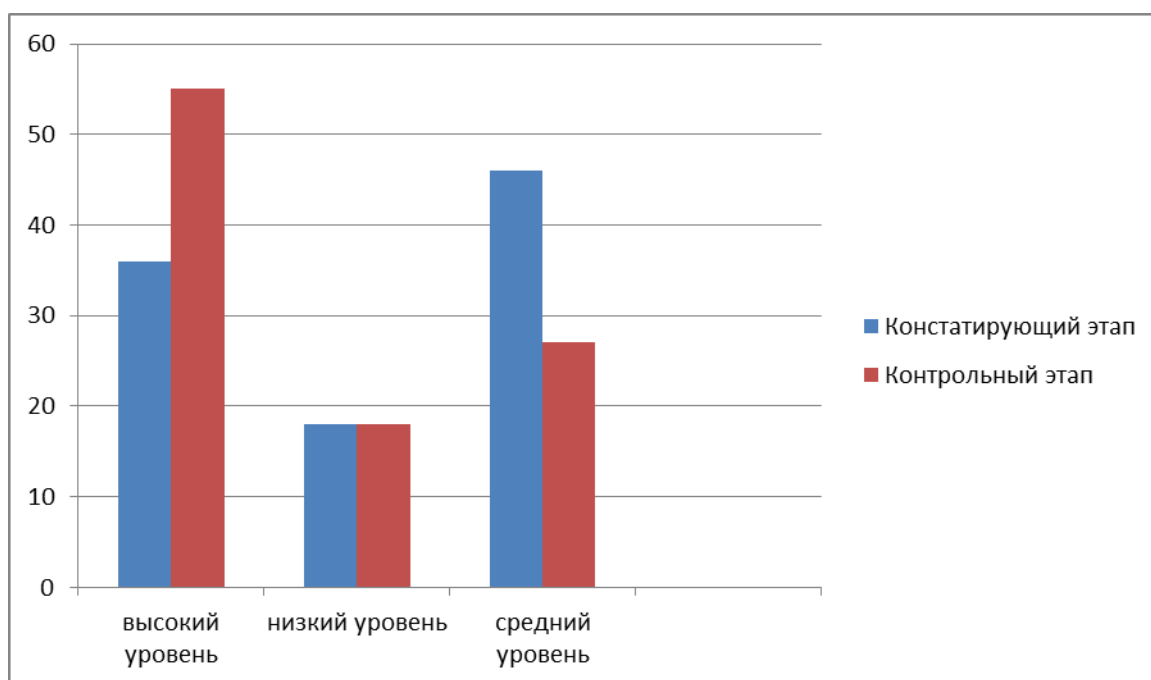

Рис. 5. Сравнительная характеристика сформированности регулятивных универсальных учебных действий у младших школьников на контрольном и констатирующем этапах исследования

Результаты повторной диагностики, критерии оценивания которой -устойчивое проявление (высокий уровень-3 балла), частое проявление (средний уровень-2 балла), эпизодическое проявление (низкий уровень-1 балл), стали следующие показатели: высокий уровень (обуславливается самостоятельным формулированием учащимися новых познавательных целей) – 55 % (6 человек) обучающихся, его показатели возросли с 36 % (4 человек); преобладающим остался средний уровень (характеризуется способностью учащихся анализировать собственные индивидуальные особенности познания, составлять план и последовательность действий с помощью педагога), его показатели остались без изменений 18 % (2 человек) до 18 % (2 человек) учеников. Значительно снизились показатели низкого уровня (характеризуется неумением учащихся самостоятельно оценивать собственные действия) – с 46% (5 человек) до 27% (3 человека) учащихся.

Полученные диагностические данные на контрольном этапе исследования позволяют сделать вывод, что качественные показатели компонентов регулятивных универсальных учебных действий обучающихся после апробации комплекса исследовательских упражнений повысились.

Заключение

Теоретически обосновать формирование регулятивных универсальных учебных действий, разработать и апробировать комплекс заданий и упражнений, способствующий более успешному их формированию у младших школьников на занятиях интегрированного курса «Важная наука», являлось основной целью исследования.

Школой «Исток», в рамках обучения учащихся одного класса, на протяжении четырёх лет была апробирована программа интегрированного курса углубленного изучения предмета «Естествознание» - «Важная наука», включающая комплекс заданий и упражнений, направленный на формирование регулятивных универсальных учебных действий.

В результате данной апробации показатели сформированности регулятивных универсальных учебных действий в исследуемой группе учащихся на уроках по предмету «Естествознание» значительно изменились в положительную сторону. Увеличился процент высокого уровня сформированности регулятивных универсальных учебных действий по всем исследуемым показателям. Повышение уровня сформированности регулятивных универсальных учебных действий, в свою очередь, повлияло на результативность участия учащихся экспериментальной группы в олимпиадах и конкурсах, связанных с углубленным изучением предмета «Естествознание».

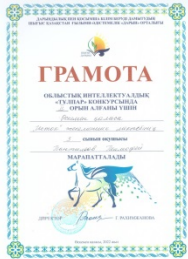
Результативность участия учащихся экспериментальной группы в олимпиадах и конкурсах в рамках углубленного изучения предмета «Естествознание» за 2019-2023 год представлена в Таблице 5.

Таблица 5

Результативность участия учащихся экспериментальной группы в олимпиадах и конкурсах в рамках углубленного изучения предмета «Естествознание» за 2019-2023 год

Ф.И. ученика	Конкурсы, научные соревнования	Результат	Уровень	Дата	Документ, подтверждающий участие
Балтабаева Малика	Научно-познавательная онлайн-конференция для учащихся школ и студентов колледжей по теме «Исследования – сегодня, шаг в науку – завтра»	Диплом степени III	Международный	16.01.2023	
Балтабаева Малика	В сборнике Научно-познавательной онлайн-конференции для учащихся школ и студентов колледжей по теме «Исследования – сегодня, шаг в науку – завтра»	Публикация статьи	Международный	16.01.2023	
Балтабаева Малика	Конкурс научных проектов среди учащихся 2-4 классов «ЖАС ЗЕРТТЕУШ» (ВКГУ им.Сарсена Аманжолова):	Диплом степени III	Областной	16.03.2022 год	

Кизимова Алиса	Конкурс «Пони» Открывает мир	Диплом степени II	Международный	Апрель, 2022	
Семёнов Евгений	Конкурс «Пони» Открывает мир	Диплом степени II	Международный	Апрель, 2022	
Шмурыгина Злата	Конкурс «Пони» Открывает мир	Диплом степени II	Международный	Апрель, 2022	
Шакирова Майя	Конкурс «Пони» Открывает мир	Диплом степени II	Международный	Апрель, 2022	
Петров Яромир	Призёр областного интеллектуального конкурса по познанию мира «Тулпар»	1 место	Областной	31.03.2022	
Семёнов Евгений	Призёр областного интеллектуального конкурса по познанию мира «Тулпар»	1 место	Областной	31.03.2022	

Пантеев Тимофей	Призёр областного интеллектуального конкурса по познанию мира «Тулпар»	2 место	Областной	31.03.2022	
Семёнов Евгений	Призёр X Городской предметной олимпиады «Твори, выдумывай, решай!» (ВКГУ им.Сарсена Аманжолова	Диплом степени II	Городской	Февраль, 2022	

Таким образом, поставленные задачи успешно выполнены, из чего следует, что гипотеза подтвердилась, и цели исследования достигнуты.

Список использованных источников

1. Асмолов А.Г., Бурменская Г.В., Володарская И.А., Карабанова О.А., Молчанов С.В., Салмина Н.Г. Проектирование универсальных учебных действий в старшей школе // Национальный психологический журнал — 2011. — №1(5) — с.104-110.

2.Асмолов, А.Г. Как проектировать универсальные учебные действия в начальной школе. От действия к мысли. Учеб. пособие /А.Г. Асмолов. – М.: Просвещение, 2010. – 159 с.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУДІ ЖАҢҒЫРТУ: ДАМУ ЖАҒДАЙЫ МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

Егембердиев К.А., Танжарова Б.Н.

«Ұзын ата» жалпы білім беретін мектебі, Шардара ауданы,
Түркістан облысы, Қазақстан Республикасы

Аңдатпа: Білім беру жүйесінің рөлі айтарлықтай өсті, соңғы онжылдықтарда түбегейлі өзгерді. Ақпараттық революция және ақпараттық қоғамды қалыптастыру қоғамның дамуына әсер ететін басым факторлар ретінде ақпарат пен білімді ұсына отырып, білім беруді дамытуға ықпал етті. Білім беру саласындағы үрдістер әлемдік қоғамдастықтың әлеуметтік-саяси және экономикалық өмірінде болып жатқан үдерістермен тығыз байланысты.

Аннотация: Роль системы образования значительно возросла, принципиально изменившись за последние десятилетия. Информационная революция и формирование информационного общества повлияли на развитие образования, выдвинув информацию и знание как приоритетные факторы, влияющие на развитие общества. Тенденции в сфере образования неразрывно связаны с процессами, происходящими в социально-политической и экономической жизни мирового сообщества.

Abstract: The role of the education system has increased significantly, fundamentally changing over the past decades. The information revolution and the formation of the information society influenced the development of education, putting forward information and knowledge as

priority factors affecting the development of society. Educational trends are inextricably linked to the processes taking place in the socio-political and economic life of the world community.

Қазіргі кезеңде Қазақстандағы білім беру жүйесінің құрылымы мынадай деңгейлерді қамтиды:

- 1) мектепке дейінгі білім беру
- 2) бастауыш білім беру;
- 3) негізгі орта білім;
- 4) орта білім;
- 5) орта білімнен кейінгі білім беру;
- 6) жоғары білім;
- 7) жоғары оқу орнынан кейінгі білім.

Деңгейлердің әрқайсысының өзінің нысаналы мақсаты бар. Мектептің қолданыстағы құрылымының ерекшелігі - үш сатыдан кейін жоғары сатыда оқыту екі бағыт бойынша жүргізіледі - жаратылыстану-математикалық және қоғамдық-гуманитарлық. Мектептің осы құрылымы жалпы білім беретін мекемелердің әртүрлі типтері мен түрлерін құру арқылы вариативті білім беру мүмкіндіктерін кеңейтеді. Білім берудің қазіргі заманғы парадигмасын орталығында өзінің тіршілік әрекетін көп аспектілі таңдау жағдайында баланың тұлғасы орналасқан гуманистік құндылықтарға бағдарлау білім беру жүйесін әртүрлі нысандарды әзірлеу және іске асыруға байланысты проблемаларды болжауға және шешуге мәжбүрлейді. Адам өркениеті тарихында білім беру әлеуметтік қызметтің маңызды түрлерінің бірі болып табылады, соның нәтижесінде материалдық және рухани мәдениетті игеру жүзеге асырылады, қоғамдық өмірдің субъектісі ретінде тұлғаны әлеуметтендіру жүріп жатыр. Жаңа әлеуметтік шындық сапалы білім беруді талап етеді. [2]

Мемлекеттің қазіргі кезеңдегі стратегиялық міндеті ұлттың зияткерлік және рухани-адамгершілік әлеуетіне негізделген тиімді қоғам құру болып табылады. Қазіргі заманғы білім берудің терең мағынасы оның гуманитарлық сипатынан тұрады. Орталықта өзінің өмірлік, экзистенциалдық проблемалары бар адам орналасқан. Гуманитарлық көзқарас адамзат табиғатының құндылықтары, тұлғалық мағыналары, бостандығы, жауапкершілігі, шығармашылығы сияқты мәнді көріністеріне шоғырланады.

Қазақстанның білім беру саясаты білім беру саласындағы жалпыұлттық мүдделерді көрсете отырып және оларды әлемдік қоғамдастыққа ұсына отырып, сонымен бірге білім беру жүйесіндегі жаңғырту қажеттілігін негіздейтін әлемдік дамудың жалпы үрдістерін ескереді:

1. Қоғамның даму қарқынын жеделдету, саяси әлеуметтік таңдау мүмкіндіктерін кеңейту;

2. Постиндустриялық, ақпараттық қоғамға көшу, мәдениетаралық өзара іс-қимыл ауқымының айтарлықтай кеңеюі, осыған байланысты толеранттылықтың коммуникабельділік нысандары ерекше маңызға ие болады;

3. Халықаралық қоғамдастық шеңберіндегі ынтымақтастық нәтижесінде ғана шешілуі мүмкін жаһандық проблемалардың туындауы мен өсуі, бұл жас ұрпақтың қазіргі заманғы ойлау қабілетін қалыптастыруды талап етеді;

4. Экономиканың қарқынды дамуы, бәсекелестіктің өсуі, біліктілігі төмен және біліктілігі төмен еңбек саласының қысқаруы, қызметкерлердің кәсіби біліктілігін арттыру мен қайта даярлауға, олардың ұтқырлығының өсуіне тұрақты қажеттілікті айқындайтын жұмыспен қамту саласындағы терең құрылымдық өзгерістер;

5. Адами капитал рөлінің артуы, адам факторы жаңа мыңжылдықта елдің болашағын айқындаудағы басты факторға айналады.

Сондықтан қазіргі өркениеттің болашағы тек техникалық прогресс пен экономикалық өсім деңгейіне ғана байланысты емес деген түсінік келді. Ол барған сайын басты әлеуметтік-экономикалық проблемаларды адам игілігі үшін және адам үшін шешуге дайын тұлғаның рөлімен анықталады. ЮНЕСКО мәліметінше, бұл құбылыстың себептерінің бірі әлемдік өркениет құндылықтарын қайта бағалау болды, оның барысында қоғам өзін және қоршаған қызметті өзгерте отырып, әлеуметтік прогреске белсенді қатысуға қабілетті ғаламшарлық ойлауы бар адамды тәрбиелеу қажеттілігін түсінуге келді.

Жаңғырту (ағылшынша Modern-заманауи) - өзгерту, жетілдіру. Сондықтан қазіргі заманғы адамның өзіне тән сипатына мыналарды жатқызу керек: а) эксперименттеуге қатысты ашықтық; б) беделден тәуелсіздікті кеңейту; в) ғылымға сену; г) ұтқырлыққа бағдарлану; д) ұзақ мерзімді жоспарлауды пайдалану; ж) қоғамдық-саяси өмірдегі белсенділік. Жаһандық міндеттерді іске асырудағы жетекші фактор мектептегі білім беру жүйесі болып табылады. Андрю Барбюстің айтуынша, «Мектеп-бұл өскелең ұрпақтың ойы қалыптасатын шеберхана, егер болашақты қолдан шығарғысы келмесе, оны мықты ұстау керек». [3]

Негізгі перспективалық міндеттердің қатарында - ауылда білім беру сапасы мен білім беру жағдайларын жақсарту, мектеп оқушыларының жаңа мемлекеттік стандарттар бойынша оқытуға көшуі, өңірлердегі зияткерлік мектептерді ұлғайту, педагогтардың мәртебесін арттыру, материалдық-техникалық базаны жаңарту, жылдам кең жолақты интернетке қол жеткізе алатын мектептер санын ұлғайту. Мектептерде, орта және жоғары оқу орындарында оқытылатын оқу пәндерінің құрамын қайта қарау қажет. Мектептерде «Тұтыну мәдениетінің негіздері», «Адамгершілік негіздері» сияқты пәндерді оқытуды енгізу, мектептерде көркемдік, экологиялық, психологиялық, эстетикалық білім беру курстарын, рухани мәдениетті дамыту бағдарламаларын кеңейту қажет.[4]

Оқытылатын пәндер бойынша теледидар бойынша арнайы білім беру бағдарламаларын енгізу орынды. Білім беру жүйесін белсенді жаңғырту жағдайында жалпы білім берудің құрылымы мен мазмұны жетілдірілуде. Осы реформалау шеңберінде қазіргі заманғы ақпараттық технологиялардың рөлі ерекше. Қазіргі кезеңде бұл сән қуалау емес, нақты қажеттілік. Қазіргі заманғы оқушылар жаңа ақпараттық кеңістікте өсуде. Компьютерлік сауаттылықтың негізін олар жазуды және оқуды үйренуден бұрын түсінеді.

Оларды ескі тәсілдер мен оқыту әдістерінің көмегімен таңғалдыру барған сайын қиындау. Осының нәтижесінде оқушылар оқу пәндерін оқуға деген қызығушылықтарын жоғалтады, бұл немқұрайлы мұғалімді алаңдата алмайды. Білім берудің жаңа парадигмасы білім берудің дәстүрлі нысандары мен әртүрлі баламалы түрлері арасындағы формалды қатынастарды қайта қарауды талап етеді. Педагогикалық кәсіби қызметте әдіснаманың көкжиегі кеңейеді, бұл білімді, іскерлікті және дағдыны үнемі жаңғыртуға және жаңа жағдайларда еркін бағдарлауға мүмкіндік беретін жобалық-бағдарланған сананы қалыптастыруға әсер етеді, өйткені дәстүрлі білім беру ақпараттық технологиялардың даму қарқынына үлгермейді. Бұл әсіресе бүгінгі таңда жастардың басқыншылық, алшақтық әсерін сезінуі маңызды.

12 жылдық білім беруге көшуге себепші болған Қазақстанның әлемдік білім беру кеңістігіне кіруі педагогикалық жұртшылықтан кәсіби міндеттер мен оларды шешу тәсілдеріне жаңа көзқарасты талап етеді, инновациялық қызметке

бастамашылық етеді, адамның ішкі идеалдарына назар аударады. 12 жылдық білім беру жүйесіне көшу оқу мерзімін тағы бір жылға ұзартуды білдірмейді. Білім беру жүйесі өте күрделі және ауысу кезең-кезеңімен жүзеге асырылуы тиіс. Бүгінде қай сынып оқушыларының 12 жыл оқитынын анықтау керек. Отандық мектеп білімін жаңғыртудың жетекші бағыттарының бірі мектептің жоғары сатысында бейінді оқытуды енгізу болып табылады.

Осыған байланысты бейінді мектепте оқу процесін енгізу және ұйымдастыру мәселелерінің тұтас кешенін шешу көзделеді.[6]

Бейіндік оқыту – бұл оқытуды дараландыруға, оқушыларды әлеуметтендіруге, сондай-ақ мектептің жоғары сатысының орта және кәсіптік жоғары білім беру мекемелерімен сабақтастығына бағдарланған жалпы білім беретін мектептің жоғары буынындағы мамандандырылған даярлық жүйесі. Бейіндік оқытудың негізгі мақсаттары оқушылардың жеке білім беру траекторияларын құру және іске асыру, отбасында, жергілікті және өңірлік әлеуметтерде оқушыларды әлеуметтендіру, оқушылардың орта және жоғары білімге даярлау үшін жалпы орта білім беру бағдарламасын тереңдетіп зерделеу мүмкіндігін қамтамасыз ету болып табылады.

Мұғалім – білім беруді жаңғыртудағы басты тұлға. Ең алдымен мұғалім мәртебесі оның жоғары зияткерлік қабілеттерімен, кәсіби деңгейімен, тұлғалық қасиеттерімен анықталады, оларды жасауға бүкіл қоғамның қызметі, мемлекеттік және мемлекеттік емес құрылымдардың бірлескен қызметі бағытталуы тиіс. Мұғалім ақпараттық қоғамда ол білімнің жалғыз тасымалдаушысы болудан қалғанын түсінуі тиіс. Заманауи мұғалімнің рөлі - мүлдем жаңартылған қоғамдағы жолсеріктің рөлі. Сәтті оқушыны тек сәтті мұғалім ғана тәрбиелей алады. Мұғалім педагогикалық табысты сезінуі тиіс. Біздің қоғамда мұғалімге құрмет көрсету дәстүрі қайта жаңғыруы тиіс. Мемлекет тарапынан да, қоғам тарапынан да әлеуметтік игіліктер мен қорғау шараларының жүйесі қажет. Мұғалім бірінші кезекте өз пәнімен тәрбиелейді.

Осылайша, білім беру жүйесін жаңғырту - мемлекеттің ауқымды бағдарламасы, оның аясында нақты іс-шаралар жоспары әзірленіп, іске асырылуда.

1. Олардың ішінде білім беру мазмұнын жаңарту және оның сапасын бақылау тетіктерін жетілдіру сияқты жалпы білім беретін мектепке қатысты негізгі мәселелерді атап өтеміз.

2. Жалпы білім берудің мемлекеттік стандарттарын әзірлеу және қабылдау.

3. Мектептердің материалдық-техникалық базасын дамыту, қашықтықтан оқыту орталықтарын құру.

4. Мұғалімдер мен мектеп басшыларын даярлау, қайта даярлау және біліктілігін арттыру.

5. Мектеп инфрақұрылымын дамыту. [5]

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Б. Әбдікәрімов Қазақстанда кәсіптік білім беруді жаңғыртудың кейбір мәселелері//Вестн. Жазу. ун-та. 2005 жылғы Сәрсенбі № 3-С. 5–10.

2. Әбдіманапов С. А. Элитарлық білім беру секторы - интеграцияға жол және әлемдік академиялық кеңістік//

3. Айсина М.Әлеуметтік-гуманитарлық білім. 2005 ж. № 4 С-4-5

4. Ақтаева К. Қ. Қазақстандағы мектеп білімінің тарихы кеңестік зерттеушілердің еңбектерінде (1917ж. 80-жылдардың бірінші жартысы 20в.): Дис. Қанд.пед.ғылым-Астана, 2000

5. Акулова О., Писарева с., Пискунова Е., Трипицына А. Қазіргі заманғы мектеп: жаңғырту тәжірибесі. Мұғалімге арналған кітап ./Жалпы. Тряпицойной А. Н.-СПб. А. И. Герцен атындағы басылым, 2005 ж.

6. С.Д.Шаймуханова, Кенжебаева З.С. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУДІ ЖАҢҒЫRTU: ДАМУ ЖАҒДАЙЫ МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ//Қазіргі заманғы жаратылыстанудың табыстары. – 2014. – № 5-1. - С. 174-178;

М.ӘУЕЗОВ ШЫҒАРМАЛАРЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ

Елжашева А.Б.

қазақ тілі мен әдебиеті пән мұғалімі, «38 мектеп-лицей» ШЖҚ МКК
Астана қ.

Аңдатпа: Мақалада оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын арттырудың маңызы баяндалған. М.Әуезовтің «Көксерек» әңгімесін оқыту арқылы оқушылар бойына адами құндылықтарды сіңірумен қатар, оқу сауаттылықтарын арттырудың жолдары берілген.

Аннотация: При изучении статьи раскрывается важность повышения функциональной грамотности учащихся. Рассказ М.Ауезова "Көксерек" прививает учащимся общечеловеческие ценности направленные на развитие духовности, а так же повышает грамотность чтения.

Abstract: The article describes the importance of improving students' functional literacy. Teaching M. Auezov's story "Kokserek," in addition to instilling universal human values in students, provides an opportunity to improve reading literacy.

XXI ғасыр адамзат атаулының бойында көптеген игі қасиеттердің болуын қажет етеді. Сол себепті оқушыларды өз заманына лайық азамат етіп тәрбиелеу мақсатында білім саласында жан-жақты кешенді жұмыстар атқарылуда. Бұлардың барлығы, сайып келгенде, заман талабына жауап бере алатын, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны дайындап шығаруды көздейді. Оқушының алған теориялық білімін іс жүзінде қолдана білуі оның бәсекеге қабілеттілігінің бір көрсеткіші деп санауға болады. Сол себепті «Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша 2012-2016 жылдарға арналған Ұлттық жоспар» әзірленген. Қазіргі таңда оқушылардың сабақ барысында алған теориялық білімдерін тәжірибеде қолдана білуін қамтамасыз ету, яғни оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру ісі аса маңызды болып табылады. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға арналған тапсырмалардан күтілетін нәтижелер:

- белсенділігі артады;
- шығармашылық тұрғыда ойлайды;
- өз бетінше шешім қабылдауға талпынады;
- өмір бойы білім алуға деген дағдылары қалыптасып, дамиды.

Функционалдық сауаттылықты арттыру мәселесі бірнеше бағытта жүзеге асады. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні арқылы оқушылардың оқу және жазу сауаттылықтарын жетілдіруге күш саламыз. Қазіргі кезде мектеп, жоғары оқу орнын тәмамдап, жұмысқа орналасқан жас мамандарға қатысты пікірлерді естіп қалып жатамыз. Мемлекеттік тілде екі сөздің басын құрап, өз ойын дұрыс жаза алмауы, олардың көпшілік алдына шығып сөз сөйлеуге, ғылыми тілде баяндама жасауға деген

шорқақтықтары танылып жатады екен. Бұның барлығы алған білімді күнделікті өмірде іс жүзінде қолдана алмау деп танылады. Ғаламтор бетіндегі бір материалдан төмендегі дәйексөзді кездестірдік: *«Жалпы, барлық зерттеушілердің болжамы бойынша, адамдардың сауатсыздық деңгейінің төмендеуі, оларға дұрыс білім беріп, тиянақты оқытпаудан, оқырман болуға үйретпеуден болған көрінеді»*. Бұл сөздің жаны бар. Ең алдымен оқушының қазақ әдебиеті пәніне деген қызығушылығын оятып, сабақты ерекше ынта-ықылас қойып оқитындай дәрежеде ұйымдастыруымыз қажет. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні арқылы оқушылардың жалпы сауаттылықтарын арттыру, оқу және жазу дағдыларын мейлінше жетілдіру басты міндетіміз болып саналады. Қазақ әдебиеті пәнінде классик жазушылардың қаламынан шыққан көркем туындыларды оқуға баулу оқушылардың жан-жақты дамып жетілуіне мұрындық болады. Атап өтер болсақ,

- оқушылардың сөздік қоры артып, тіл байлығы молаяды;
- ауызекі және жазбаша сөйлеу дағдылары дамып жетіледі;
- көркем әдебиет арқылы адами қасиеттерді бойына қалыптастырады;
- ақ пенен қараны, жақсылық пен жаманды ара жігін ажырата білетін болады;
- ұлттық дүниетаным негізінде білім алады;
- адамдармен қарым-қатынас жасау дағдыларын меңгереді т.б.

Қазақ тілі және әдебиеті пәндері – оқушы білімінің негізгі іргетасы қалануында маңызы аса зор пәндердің бірі. Аталған пәндер бойынша межелі деңгейде білім алған оқушының коммуникативтік құзыреттілігі жоғары болмақ. Қазақ тілі пәнінде оқушылардың оқу сауаттылығын арттыру дегеніміз олардың түрлі мәтінмен, көркем шығармамен жұмыс жүргізе алуы болып табылады.

Көркем шығарма оқудың оқушының жеке тұлға ретіндегі қалыптасуына тигізер ықпалы аса мол. Соның ішінде қазақ әдебиетінің көрнекті жазушысы Мұхтар Омарханұлы Әуезов шығармаларын оқыту арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын арттыру өз нәтижесін көрсетіп келеді.

Орта мектепте 7-сыныпта М.Әуезовтің «Көксерек» әңгімесі, 11-сыныпта М.Әуезовтің «Абай жолы» роман эпопеясының «Қайтқанда», «Шытырманда», «Өрде», «Тайғақта» тараулары мен эпилогы оқытылады.

Көркем шығарманы оқуға оқушылардың қызығушылықтарын арттыру үшін бас кезінде түсіндіру жұмыстарын жүргізген дұрыс. Өйткені оқушылар сюжет қуалап, оқиға өрбитін тұстарға ғана мән беруі мүмкін. Мысалы «Көксерек» әңгімесінен алынған төмендегі үзіндіге зер салып көрелік:

«Қара адырдың қарағанды сайы елсіз. Айналада қабат-қабат шұбар адырлар. Жақын төбелердің барлығын аласа боз қараған, тобылғы басқан». Оқушы шығармадағы әрбір сөйлемді оқи отырып, оны көз алдына елестете білуі қажет. Мысалы мына сөйлемде айдаладағы адырлар, боз қараған мен тобылғы басқан төбелерді көзбен көргендей боламыз. Осындай сәттердің өзіне мән беріп, түсініп оқыған оқушының сөздік қоры молайып, адыр, төбе, сай тәрізді ұғымдардың ара жігін ажырата алатын болады. Бұндай талдау оқушының, жоғарыда айтқандай, сөздік қорын молайтып, тіл байлығын арттырады. Ол үшін кейде сөздік жұмысын орындатуға да болады. Мысалы оқушы шығарманы оқыған кезде өзіне түсініксіз сөздерді жазып, оның мағынасын сөздітен қарап отырса, нұр үстіне нұр болатын еді.

Дәл осы үзіндіден әрі қарай оқып көрелік, «Бір мезгілде бас жағынан сатыр-сұтыр, сырт-сырт сынған ши, тобылғы, қу шөмшектер дыбысы келді де, есін жиғанша бірдеме қасына тасырлатып келіп қалды. Атып тұрды... Баурындағы көк күшік шашылып-төгіліп, ұмар-жұмар домалап қалды. Тұрғанда «арс» етіп, азу тістері

аксиып, ырылдай түрегелді. Дәл сол кезде түп қарағаннан аса бере, алдына жас қызыл қозы топ ете түсті. Соның артынан секіріп шыққан - көк шолақ. Ентіккен, көбік аққан тұмсығымен ақ қасқырды айнала иіскеп, әр жерін жалап алды. Содан соң жерде үйелеп қалып, тыпырлап жатқан қозыны көре сала «ырр» етіп барып бас салды.

Қозы екі қомағай ауыздың кергісінде қан жоса болып дар-дар айрылды. Сырт-сырт етіп жас сүйек сынды. Қапаш-құпаш, қорқ-қорқ етіп қомағай қанды ауыздар асайды... Аз уақытта екеуі қозының орнын ғана иіскелеп қалды....

Міне, осы үзіндіде жазушы еліктеуіш сөздерді жиі қолдану арқылы оқиғаны ерекше эмоциямен жеткізгендігін оқушыларға нақты мысал арқылы түсіндіретін болсақ, олар шығармадағы әрбір сөздің құпиясына, қолданылу ерекшелігіне ден қойып үйренетін болады. Жаңағы үзіндідегі контекстік синонимдер ретінде қолданылған сатыр-сұтыр, сырт-сырт, дар-дар, капаш-құпаш, қорқ-қорқ сөздері оқиғаның мазмұнын ерекшелеп, осы тұсқа ерекше назар аудартуды қалаған. Аксию, ырылдау, топ ету, секіру, ентігу, тыпырлау етістіктері осы еліктеуіш сөздердің мағынасын ерекшелеп, толықтыра түседі.

Бұдан оқушылар жазушының стильдік ерекшелігін білумен қатар, шығармадағы әрбір сөздің өзіндік мән-мағынасы болатындығын түсінеді.

Шығарманы әрі қарай оқып көрейік. «Ертеңіне түсте жат иіс шықты, алыстан әлдеқандай дабырлаған дауыстар естіліп, жақындап келе жатты. Күшіктерді жоталарынан тістелеп, індерге тығып-тығып тастап, ақ қасқыр қараған ішіне кірді.

Ін үстіне мүйіз тұяқтар тасырлап дүбірлетіп келді, айқай-дабыр молайды. Бірі үстіне бірі келіп, жиын көбейді. Ін аузына екі аяқтылар жыбырлады. Жып-жылы мықты тұсаулар мойнынан, жотадан ұстап бар күшікті сыртқа алып шықты. Жеті күшіктің бесеуін көздеріне қарап отырып өлтірді де, екі кішкенесін тірі қалдырды. Кетерде бұның біреуінің тірсегін қиып қалдырды да, екінші біреуін – ең кенжесін алып жүріп кетті. Қалған жалғыз күшікті тістелеп алып, екі қасқыр жоқ болды. Ін қаңырап қалды...».

Қазіргі таңда, «бумеранг заңы» дейміз. Ата-бабамыз «біреуге ор қазба, өзін түсесің» деп бұны ертеде-ау айтып кеткен. Бірақ енді бұл арада табиғат заңдылығы, өйткені тілсіз мақұлыққа не айтасың?! Дегенмен оқушыларға шығармадағы автордың айтпақ болған ойын ашып көрсетуіміз керек. Жаңа ғана жас төл қозыны жайратып тастап отырған қасқырлардың да басына сол күн туды. Аяқ астынан із қуып келген адамдар олардың да бөлтіріктерін жаңағы қозы сияқты өлтіріп, біреуін өздерімен қоса алып кетті.

Міне, осылайша Көксеректің ауыл адамдарының арасындағы өмірі басталып, Құрмашпен бірге жүріп өсті. Алайда соңы тағы да жақсылыққа әкелмеді. Бұл арада мал екеш малды да баласынан айырудың наласы қатты екендігін көреміз. Шығармадағы бұл тұс төмендегідей өрбіген: «Қасқыр артына айналып тап бергенде, мөңкіп жүрген боздан бала аударылып құлап түсті. Көксеректе кәзірде бұрын ешқашан білінбеген долылық, жайындық бар еді. Туғаннан бергі барлық көресі осыдан — екі аяқтыдан дегендей, жығылып домалап жатқан балаға тап берді. Оқыс секіргенде, санының жарасы ашылып, тыз етіп ашып қалып еді. Ол бұрынғыдан жаман ызаландырып, құтыртқандай. Боз ұзап қашып кетті. Қой да жоқ. Екпіндеп секіріп, ырылдап кеп баланы бас салды.

Бұл бала Құрмаш еді... Үстіне гүрілдеп қасқыр төніп келгенде, көзі бір ашылып, бір жұмылады. Басына таман арандай ашылып келе жатқан ауыздың жоғарғы жағында өзіне таныс құлақ көрінді. Сол жақтағы тілік құлақтың жартысы салпылдап тұр. Ақырғы сезген-білгені - сол...».

Шығармадағы кезекті оқиға бойынша енді Көксеректің басына да қауіп төнеді. «Аққасқаның қан басқан тұмсығынан көк шолақтың тістері бір-бірлеп шығып кетті. Аққасқа сонда ғана бүйірін тартып тыныс алды.

Бірақ әлі де жанын шығарғанша қасқырдың төменгі жағын күрт-күрт шайнап жатыр. Бұл кезде Бейсембай да қара пышақты Көксеректің өкпесіне салып-салып жіберіп еді...

Ес жиған соң жұрт көк шолақтың құлағына қарап отырып, бұрынғы кеткен Көксерек атты күшікті таныды. Құрмашты ойлап, кейбіреулердің көздерінен жас та шықты. Ауылға әкелгенде, Құрмаштың әжесі боздап келіп:

— Қуарған-ай, неңді алып ем?!.. Не жазып едім?!.. Баурына салып өсіргеннен басқа не қып еді менің құлыным?!...,-деп елді тегіс еңіретіп, Көксеректі басқа тепті».

Шығармадағы оқиға соншалықты әсерлі болғандықтан, оны адам баласы тебіренбей оқи алмайды. Шығарманы оқу арқылы оқушыларға өмір құбылысын шынайы қабылдауға, табиғат заңына бағынып, ондағы үйлесімділікті бұзбауға шақыра аламыз. Шығарманы оқу оқушылардың оқырмандық мәдениетін қалыптастырып, оқу сауаттылықтарын арттыра түсетіндігі сөзсіз.

Шығарма мазмұнымен таныс болғаннан кейін сыныпта түрлі әдіс-тәсілдер арқылы шығармаға талдау жүргізу қажет.

- ☐ түсіндіру әдісі;
- ☐ сөздікпен жұмыс;
- ☐ сұрақ-жауап;
- ☐ әңгімелесу;
- ☐ түсінгенін айтқызу;
- ☐ көрнекілік әдіс;
- ☐ жеке және жұптық жұмыс;
- ☐ топтық жұмыс т.б.

Оқушыны ең алдымен ауызекі сөйлеуге үйрету міндет болып саналады. Оқушылардың жұптық, топтық жұмыс түрлерін орындау арқылы сабаққа деген ынтасы артып, шығармашылық белсенділігі, дамиды, сөздік қоры молаяды. Сондай-ақ сөздерді тіркестіріп айтуға, сөйлем құрауға машықтанып, күнделікті кездесетін сөздерді еш қиналыссыз айтуға дағдыланады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ақтанова А.С. Қазақ әдебиеті. 7-сынып. Оқулық. — Алматы: «Атамұра», 2017.
2. «Көксерек» әңгімесін оқытуда ұлттық құндылықтарды оқушы бойына сіңіру. М.О. Әуезовтің 125 жылдығына арналған «М.О. Әуезов шығармаларындағы құндылық және оқыту әдістемесі» атты І қалалық панорамалық сабақтар жиыны [/https://astanadaryny.kz/kk/2022/10/10/](https://astanadaryny.kz/kk/2022/10/10/)

ФОРМИРОВАНИЕ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Есенязова Б.И.

Учитель начальных классов, КГУ «ОШ№25», г.Уральск, Казахстан

Аңдатпа: Балалар кітапты жақсы көруі үшін оқуды қалай үйретуге болады, өйткені балалық шақта оқылған кітап өмір бойы есте қалады және адамның кейінгі дамуына әсер

етеді. Мектептің орта және жоғары блогында оқымайтын оқушы оқуға көп уақыт бөлетін құрдасына қарағанда жеткілікті білімді, білімді, табысты емес. Оқымайтын балаларда сөздік қоры нашар, мәнерлі емес, тіпті мұндай салыстыруды келтіруге болады: ілімді оқымайды – кейінірек оқымайды ата-ана. Сондықтан баланың оқу құзыреттілігін қалыптастыру басты міндетке айналады.

Аннотация: Как учить чтению, чтобы дети полюбили книгу, ведь книга, прочитанная в детстве, остаётся в памяти на всю жизнь и сказывается на последующее развитие человека. Не читающий школьник в среднем и старшем блоке школы недостаточно эрудирован, осведомлен, успешен, чем его ровесник, который уделяет чтению значительное количество времени. У не читающих детей словарный запас беден, не выразителен даже можно привести такое сравнение: не читающий учение – позже не читающий родитель. Именно поэтому формирование у ребёнка читательской компетентности становится главной задачей.

Abstract: How to teach reading so that children fall in love with a book, because a book read in childhood remains in memory for a lifetime and affects the subsequent development of a person. A non-reading student in the middle and senior school block is not sufficiently erudite, knowledgeable, and successful than his peer, who devotes a significant amount of time to reading. The vocabulary of non-reading children is poor, not expressive, even such a comparison can be made: not reading the teaching is later not reading the parent. That is why the formation of a child's reading competence becomes the main task.

*«Жизнь каждого поколения остаётся как в языке,
так и в литературе»
К. Д. Ушинский*

Педагогической наукой доказано, что отношение человека к книге формируется в первом десятилетии жизни. Именно тогда решается вопрос, будет ли отношение читателя к книге активным или умеренно пассивным.

В дошкольном образовании общение с книгой задаёт взрослый воспитатель, пользуясь методом чтения-рассматривания книги и активного слушания.

Начальная школа, как следующая ступень общего образования, призвана внести существенный вклад в процесс формирования основ читательской самостоятельности младшего школьника, так как именно в этот период происходит становление ученика – читателя.

Рассматривая историю развития основ читательской компетентности младших школьников, современная педагогическая наука придерживается того факта, что компетентность – это субъективная характеристика деятеля, более высокая степень формирования учебных знаний, умений и навыков, опыт самостоятельной деятельности и личной ответственности обучающихся.

Проведённый теоретический анализ различных подходов к определению содержания «компетентность» и «компетенции» позволил разграничить эти понятия и сделать следующие выводы: младший школьный возраст рассматривается как наиболее благоприятный период для формирования читательской компетентности (И. А. Зимняя); существуют различные подходы к пониманию категории «компетентность», но все исследователи подчёркивают личностную и деятельностную направленность и компонентную структуру понятия; компетенции – это набор видов деятельности, которые осуществляет ученик на уроке. Они являются важным результатом образования, поэтому должны быть сформулированы у всех обучающихся; компетентность это совокупность качеств развитой личности,

сформированных знаний, умений и навыков, в нашем случае, в чтении детской литературы, которые ученик реализует в практике; в системе начальных компетентностей ребёнка выделяются ключевые компетенции, овладение которыми позволяет ребёнку решать различные проблемы на уроке чтения и в повседневной жизни и деятельности; ключевые компетенции не отдельная часть учебного плана, они интегрированы в его содержание.

Для дальнейшего использования этих понятий в нашем исследовании представляется целесообразным дополнить понятие читательской компетентности младших школьников следующим содержанием: читательская компетентность – это особая форма личностного образования, отражающая систему ключевых компетенций, приобретенных ребенком в процессе изучения литературного чтения, ориентированная на его успешную социализацию в обществе.

Обозначив сущностные характеристики понятий компетентность и компетенция, мы обратились к содержанию понятия компетентностный подход в обучении, так как, именно этот подход целью процесса обучения чтению видит формирование компетентной личности, владеющей ключевыми компетенциями.

Компетентностный подход возник в ответ на существующий разрыв между знаниями и умением их применять. Теоретические исследования компетентностного подхода в образовании описаны в работах психологов: И.А. Зимней, Н.В. Кузьминой, А.А. Вербицкого, О.Г. Ларионовой. По мнению А.А. Вербицкого и О.Г. Ларионовой, компетентностный подход означает, что в процессе обучения человек должен приобрести вполне конкретные практико-ориентированные знания и развивать определённые социально и профессионально важные качества, владея которыми он сможет стать успешным в жизни.

Структура читательской компетентности, по мнению Г.М. Первой, включает в себя: способность к творческому чтению, освоению литературного произведения на личностном уровне; умение вступать в диалог «автор – читатель», погружаться в переживания героев; понимание литературы как неотъемлемой части национальной культуры, понимание принадлежности литературы к сфере художественной культуры (искусства), осознание ее специфики как искусства слова; знание и понимание содержания и проблематики отечественных и зарубежных художественных произведений, обязательных для изучения; представление о важнейших этапах развития литературного процесса, об основных фактах жизни и творчества выдающихся писателей; специфики языка художественного произведения.

Формирование основ читательской компетентности младших школьников, на наш взгляд, достигается в результате применения таких форм работы, при которых происходит личностное развитие учащихся, формируются необходимые компетенции и универсальные метапредметные и предметные умения и навыки.

Разработанная Г.М. Первой, структура гармоничного построения урока, предусматривает: четыре вида беседы, восемь видов (приемов) чтения и правильного выбора деятельности в зависимости от целевой установки урока. Смена видов и приёмов чтения поддерживает интерес к уроку, к тексту, а игровой занимательный характер заданий по способу чтения создает эмоциональный фон урока и учит младших школьников любить сам процесс чтения. В данную группу входят цели от простого запоминания материала, до решения проблем, нуждающихся в переосмыслении знаний и создании новых умений и знаний. Эти виды деятельности составляют когнитивную (познавательную) сущность читательской компетентности.

Эмоционально-ценностную область, составляют цели формирования ценностно-смысловой компетенции, готовность учащихся воспринимать чтение произведения, связывать материал с окружающим миром, усвоение ценностных ориентаций, формирование восприятия литературного произведения, положительное отношение к самой читательской деятельности ("люблю читать"); заинтересованность конкретными книгами ("хочу читать эти книги"); увлечение самим процессом чтения ("не могу оторваться от книги"); стремление поделиться с другими радостью от общения с книгой ("хочу, чтобы другие об этой книге узнали").

Коммуникативная функция сводится к организации сотрудничества педагога и младших школьников, в котором на первом месте условия для самопознания, самореализации и самодвижения в развитии. Коммуникативная функция включает: умение читать, умение вычитывать информацию, умение размышлять о прочитанном, умение давать оценку. Цели коммуникативной функции сводятся к организации сотрудничества между детьми, между педагогом и обучающимися, в котором приоритет личности направлен на создание условий для её самореализации, самопознания и самодвижения в развитии, формировании «Образа –Я».

Очевидно, что процесс приобщения учащихся к чтению, формирование читательской компетентности, воспитание квалифицированного читателя – это двусторонний процесс.

С одной стороны, целенаправленная педагогическая деятельность, с другой - внутренний процесс приобщения школьника к чтению, формирующий стойкую потребность в регулярном чтении.

В результате формируется читающий учащийся, который владеет необходимым уровнем читательской деятельности, способный самостоятельно мыслить, организовывать собственную познавательную деятельность.

Собственная педагогическая практика, результаты формирования читательской компетентности младших школьников позволяют говорить о том, что компетентный ученик-читатель - это человек, обладающий интеллектуальной культурой, личность, сформировавшая в себе следующие качества: стремление к преобразованию себя в интеллектуальной деятельности путем чтения художественных произведений; владение продуктивными способами и качественным навыком чтения; знание программных читательских умений в работе с текстом; владение читательской самостоятельностью в работе с книгой; полноценное восприятие художественных произведений и освоение научно-познавательных текстов; наличие читательского кругозора, то есть литературоведческих представлений о произведениях, авторах, темах и жанрах детского чтения.

Таким образом, представленные положения читательской компетентности, безусловно, значимы для младших школьников, так как предполагают осознанную потребность в чтении и формируют квалифицированного ученика-читателя.

Современные технологии по формированию читательской компетентности обучающихся в начальной школе

Моя работа по формированию читательской компетентности реализуется по следующим направлениям:

1. Формирование навыка чтения: умение читать вслух и про себя, владение основными видами чтения (ознакомительное, углублённое, поисковое, просмотровое).

Используемые приёмы: чтение слоговых таблиц, речевые разминки, дыхательная гимнастика, игровые упражнения на развитие артикуляции, зрительного

восприятия, внимания, чтение фраз с разной смысловой интонацией, силой голоса, чтение в парах, работа со скороговорками.

На каждом уроке провожу литературные пятиминутки. Вначале книги приносила я, стараясь выбирать лучшее из того, что соответствует возрасту и интересам обучающихся, но не включено в школьную программу. Теперь знакомство происходит в форме рекомендации-рассказа о книге, чтения самых интересных мест, чтения с продолжением на следующих уроках. Позже проведение пятиминуток начала поручать обучающимся, и это замечательно, когда у ребёнка появляется насущная потребность поделиться прочитанным с одноклассниками и учителем.

2. Начитанность. Эта компетенция включает в себя следующие составляющие: знание изученных произведений, представление о литературоведческих понятиях их использование и понимание; знание книг и произведений из круга детского чтения, предлагаемых в учебных хрестоматиях для каждого класса. В практике сложились такие способы возбуждения интереса к книге, как чтение или краткий пересказ сюжетной завязки или кульминации; знакомство с необычным литературным героем; привлечение внимания к книге с помощью обложки, иллюстраций; краткий рассказ об интересной истории создания, судьбе писателя; сообщение читательского впечатления от книги самого учителя.

В своей работе использую такие приёмы: ведение читательских дневников, тетрадей по чтению, изготовление собственных иллюстраций к произведениям авторов, книжек - малышек, проведение мини-конференций, литературных викторин и праздников, инсценировка произведений.

3. Умения работать с книгой (определение и выбор книг по жанрам, авторам, темам); знание элементов книги. В работе по данному направлению использую опорные таблицы «Жанры», «Темы», обучающиеся моего класса постоянно работают со справочной литературой, словарями, являются частыми посетителями школьной и городской библиотеки. Беседы, литературные викторины знакомство с новинками детской литературы, практические занятия по выбору книг, периодических изданий, внедрению информационных технологий воспитывают настоящего читателя.

4. Навыки и умения собственно читательской деятельности, обеспечивающие восприятие, интерпретацию (истолкование) и оценку художественного произведения как искусства слова, то есть по законам этого искусства (на доступном школьникам каждого года обучения уровне). В основе этой компетенции лежит *разносторонняя работа с текстом*.

Этой же цели служат уроки в конце четверти, когда обучающиеся отчитываются о самостоятельном чтении за четверть, оценивают качество и количество прочитанного, делятся своими читательскими впечатлениями, рекомендуют интересные новинки для чтения одноклассникам. На этих уроках наглядно видно развитие или, наоборот, «зависание» личности читательской массы класса. Особую радость вызывает появление у бывших «не читателей» любимых книг или авторов, верность избранной теме или жанру.

5. Творческие и занимательные задания. Такие задания повышают стремление читателей проникнуть в творческую лабораторию писателя, концентрируют внимание на сюжете, стиле произведения, его композиции, образах, учат ребят внимательно, с уважением относиться к слову великих мастеров литературы, что в дальнейшем, безусловно, помогает им в осмыслении и анализе целого круга авторских проблем:

-Прогноз возможного содержания литературного произведения (работа с заголовком).

- «Примерь» ситуацию (чтобы сделал ты на месте литературного героя).
- Письмо герою.
- Пересказ от лица героя, героини.
- Работа над афишей, эскизами костюмов и декораций.

Таким образом, данные методы и приёмы, способствуют формированию читательской компетентности школьников, воспитанию вдумчивого, внимательного читателя.

На мой взгляд, творческий подход, нетрадиционные приёмы работы способствуют формированию читательской компетентности современного школьника.

Процесс приобщения учащихся к чтению, воспитание квалифицированного читателя - это двусторонний процесс.

С одной стороны, целенаправленная педагогическая деятельность, с другой - внутренний процесс приобщения школьника к чтению, формирующий стойкую потребность в регулярном чтении.

В результате хотелось бы видеть обучающегося, который владеет необходимым уровнем техники читательской деятельности, способного самостоятельно мыслить, организовывать собственную познавательную деятельность.

Нельзя не согласиться с великим педагогом В.А. Сухомлинским что «чтение – это один из способов мышления и умственного развития», так как учит размышлять, думать, говорить. Если научимся читать – научимся мыслить! Научимся мыслить – станем успешными и в обучении, и в жизни!

Список использованных источников

1. Гончарова Е.Л. Ранние этапы читательского развития. К теории вопроса. – М.:Школа-Пресс, 2007 год
2. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. - М.: ИЦ ПКПС, 2004 год
3. Иванова Е.О., Осмоловская И.М. Теория обучения в информационном обществе. -М.: Просвещение, 2011 год
4. Колганова Н. Е. Сущностные характеристики формирования основ читательской компетентности младших школьников [Текст] // Теория и практика образования в современном мире: материалы II междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, ноябрь 2012 г.). — СПб.: Реноме, 2012 год
5. Светловская Н.Н. Наука становления личности средствами чтения-общения: Словарь –справочник. –М.: Экон – Информ, 2011 год
6. Светловская Н.Н. Обучение чтению и законы формирования читателя//Начальная школа. – 2003 год
7. Чабанова Т.А. Формирование читательской компетентности учащихся начальной школы // Чтение и грамотность. Размышления в контексте Национальной программы поддержки и развития чтения /сост. Е.И. Кузьмин, О.К. Громова. - М., 2007 год
8. Фонарёва, М. С. Как влияют буктрейлеры на мотивацию к чтению среди учеников начальной школы / М. С. Фонарёва, Ю. А. Саева. — Текст : непосредственный // Юный учёный. — 2017 год

SOCIAL NETWORKS AS A TOOL OF LEARNING ENGLISH IN THE FRAMEWORK OF ONLINE EDUCATION

Жантемирова Д.К.

English teacher, Secondary school № 26, Pavlodar city, Kazakhstan

Аңдатпа. Бұл мақалада әлеуметтік медианы оқыту құралы ретінде пайдалану сияқты заманауи білім берудің пікірталас мәселелерінің бірі қарастырылады. Мақаланың мақсаты- жасөспірімдерді бақылау тобының әлеуметтік медианы практикалық қолдану тақырыбы бойынша бір мектеп аясында шағын зерттеуді көрсету. Мақаланың өзектілігі және оның практикалық маңыздылығы жұмыста оқушылардың нақты пікірлері, сондай-ақ онлайн оқыту материалдары ретінде пайдалануға болатын әлеуметтік желілер ұсынылғандығына байланысты.

Аннотация. В данной статье рассматривается один из дискуссионных вопросов современного образования, такой как использование социальных сетей в качестве обучающего инструмента. Цель статьи продемонстрировать небольшое исследование в рамках одной школы по теме практического применения социальных сетей контрольной группой подростков. Актуальность статьи и ее практическая значимость обуславливается тем, что в работе представлены реальные отзывы учащихся, а также социальные сети, которые можно использовать в качестве материалов для онлайн обучения.

Abstract. This article discusses one of the controversial issues of modern education, such as the use of social networks as a teaching tool. The purpose of the article is to demonstrate a small study within one school on the topic of practical application of social networks by a control group of adolescents. The relevance of the article and its practical significance is due to the fact that the work presents real feedback from students, as well as social networks that can be used as materials for online learning.

The modern world is the age of high computer technology, so every student lives and develops in the world of electronic culture. The average active user of the Internet knows the most popular function of social networks is communicative. In modern society, each person strives for communication, since it is through communication that an active exchange of information of various kinds takes place. People travel, explore different countries, and meet the locals. The Internet and social networks help to keep in touch with friends and loved ones at any time and in any location, despite the distance and hours that separate each other. In other words, we live in an age of high technology, where computers and the Internet play an important role. It is difficult for us now to imagine life without computers and the Internet, especially without social networks. With their help, we can find any necessary information, learn interesting facts from history, and make purchases without leaving home. [1] Social media is constantly changing the way people live in different aspects. Nowadays, various social media platforms are affecting communication, information delivery, knowledge exchange, commerce, education and all different aspects of life. [2]

However, at present, the Internet covers not only the sphere of communication, but also work and study. With it you can learn something new, or repeat what you have forgotten, get additional education and learn a foreign language. Language courses and tutors are not cheap, and not everyone can afford them, but with the help of the Internet, anyone can try to learn a foreign language for free. [3, c 16]

Due to the fact that most of the younger generation actively uses the Internet, namely social networks, we have decided to find out how global communication networks can be

useful and effective in learning English, and how to continue to develop English language skills as part of distance learning through social networks. Language learning professionals and instructors specifically have attempted to investigate the effect of social media and social networking sites in second language acquisition and second/foreign language learning. In one of the researches, it was found out that the group who got learning, commitment and inspiration through social media sites has indicated higher results in an English proficiency test compared to the other one that got training on an eye-to-eye premise. [4]

The younger generation increasingly prefers social networks in everyday life, as social networks have unique capabilities and information services. Nowadays, it is fashionable to replace the usual trip to the store with online delivery and trying on the clothes you like in your own home, and a delicious lunch or dinner with the family in a restaurant can turn into home delivery at the touch of a button. In the area of education, a significant number of research studies have been conducted to estimate their effectiveness in different disciplines. Linguistically speaking, the influx of linguistic output on social media represents numerous opportunities for language learners to process language and obtain input, as young users of social media networks spend more than half of their days using and interacting on these networking sites using their language and communication skills. [5]

As proven above, social networks have an active influence on the lives of young people and active users in almost all areas of life. Let's take a closer look at what each social network attracts teenagers, and what are the reasons for its popularity in use.

According to the proposed results of a HeadHunter survey among residents of Kazakhstan, the most used English-language social networks are *Instagram* and *YouTube*. Analyzing the results of this study, it has been found that about 86% of respondents see the need to use the above networks, 79% of the respondents use the networks daily and 42% of them can no longer refuse them. [6]

In addition, according to the source of the Express news channel, the modern social network *TikTok* has won many hearts of young people in Kazakhstan. [7]

Consider one of the trending networks among the younger generation and not only - this is *Instagram*. This social platform has a number of useful functions in use, since the user has the opportunity not only to share photos and videos, but also to communicate with friends, share posts they like on any topic. However, at present, this social network has expanded its capabilities: a huge number of channels have appeared in the open spaces with useful posts with the study of languages and disciplines, as well as with a list of online courses and useful marathons.

Now any student can combine the time spent on a social network with the benefits of learning English and preparing for international exams.

The next popular social platform is *YouTube*, a video hosting service that provides users with video storage, delivery, and display services. People who have registered on this site can add, view, comment and share with friends certain videos on any topic and in any subject, according to the age and interests of the student. Due to the fact that the site is very simple and easy to use, YouTube has become a famous media platform and the third most visited site in the world.

One of the advantages is that the student can watch video lessons on grammar, reading, speaking different languages. With the help of them, you can learn foreign languages on your own if you find good and high-quality channels with videos. The advantage of YouTube is that when we study, we listen to the correct pronunciation and develop an understanding of the language by ear. [8, c 67]

Another of the social networks that can be used in learning English is *TikTok*. This platform was created as a service for creating and editing short videos using music and special filters.

But on the other hand, users of this service call it a universal platform with unique opportunities for development and quick study. A useful feature of this application is that the developers have launched the educational section "TikTok Univer", which will be divided into 4 areas "Language Courses", "Science Courses", "Art Courses" and "Interior Courses". A spokesperson for TikTok made an announcement, "We are seeing a lot of demand from TikTok users for educational content; training videos, various tutorials and courses from professionals are gaining more and more popularity on the site. [9, c 23]

The TikTok Univer initiative is designed to accumulate educational content on the site within categories that are interesting to the audience. We encourage all users who have useful knowledge to share it on TikTok in the form of short videos," he was quoted by many news portals. [10]

Thus, we can conclude that the possibilities and boundaries of social networks and Internet spaces are huge, and each person can find information and data for himself according to his interests. The most important breakthrough for the social world is that any web user has the ability to quickly and easily learn their favorite subjects without leaving the social service. [11, c 46]

As an English teacher who is practicing and developing my teaching skills, I decided to share my views with one of the class where I teach English. It was very important for me to show the guys that the use of social networks and Internet platforms can be not only for entertainment and communication with each other, but also for useful purposes, such as learning English and improving their foreign language skills. I have chosen the grade 10 since they are active users of social networks and know a lot about how to use them.

The study was conducted at the upper-intermediate level for English language learners at the secondary school No 26. It was performed after completing a full year of online education and teaching classes in 2021. The sample comprised 20 students: 10 male and 10 female students from one class. Students in this particular class form the highest number of students with their ages ranging from below 15-17 years old. The participants are native speakers of Kazakh and Russian. Their interaction outside the classroom is high. Most of them had very little interaction with native English speakers outside the classroom and in most cases no contact at all.

During online learning at the epidemic period, we created a WhatsApp group for the whole class in order to share information about lessons, as well as important notifications about events and class life. With the permission of each learner, I shared my ideas about how to use social networks for educational purposes with the learners as part of our article research and asked them to keep a diary (if possible) of when they used any of social networks and for what purpose. I have shared the most interesting and popular use cases of my application in the table below. (*Figure 1*)

The method chosen for this study is qualitative. The qualitative method was used to conduct more detailed studies of a smaller area using open-questionnaires. This survey-based questionnaire consists of 4 open questions, which covered the study objectives. The questionnaire was administered to 20 English language learners. It consists of different parts; the first part is looking at students' usage of social media, the second part includes a set of open questions about learners' experiences with social media platforms and their effect on learning English during online education, the motives for using social media during the pandemic, the Frequently used Social Media platforms, the extent to which social

media is used for educational purposes. The questionnaire was checked for validity and reliability fulfillment.

In this study, a quantitative approach to data collection has been employed. A descriptive analysis method was applied to analyze the research by counting the answers for every question to get the right numbers. A questionnaire was the tool that was used in order to collect data. The questionnaire consisted of 4 questions. Thick description and reflective thinking are the two most important elements that have been used while analyzing and interpreting the data. Then, these reported statements were categorized based on the purpose to be achieved.

<i>Observation period</i>	<i>Purpose of use</i>	<i>Time of use and number of students</i>	<i>Review</i>
1 day	Browse Audiobook and Movie Sites	7 students used after class to study the selection	An interesting application of social networks, you can use it to take a break from lessons
A week later	Browse sites with dialogues and pronunciation of phrases	10 students after class for language homework	Useful selection of videos on Tik-Tok courses, can be used to complete the lessons
Two weeks later	Browse sites for reading texts, selection of literature on grammar	12 students to practice gaps on grammar	Very comfortable for reviewing difficult topics that require additional time to study.
in the end of the month	Browse sites to improve your language level by completing online tests	15 students to prepare for summative language assessment	We can use it in our free time to prepare for tests in the subject
at the end of the term	Browse sites for preparing for international exams in English	17 students to take international exams for further study and admission	Positive feedback on the usefulness and convenience of this mobile number of codes, especially in the context of online learning.

Figure 1. The results of the students` poll about usage of social networks

Thus, we can conclude that at the initial stage of the social networks usage, not all students saw the benefits and convenience of them as an educational tool. However, by the end of the 3rd term, the respondents of the controlled class appreciated the portability and effectiveness of sites, and actively used it to do homework, prepare for summative assessment. Some of the learners were motivated to pass international exams in English.

We can clearly see that the usage of social networking is one of the controversial issues nowadays. Some teachers who are practicing old school techniques believe that the implementation of the social media in the educational process will ruin the whole understanding of the new information. They concern about teens` distraction on the lessons and are afraid of constant chatting nothing and about. However, it is obvious to admit that social apps have steadily become the part of our lives and people cannot see a lot of areas of

daily routine without them. Not only teens and children are not able to get off the mobile phones but also adults are creating work chats, friend's zone and post photos on the social media. According to the controlled group and their reviews, we can definitely believe that social networks should be included in the online education to make learning process more engaging and exciting.

References

1. Internet resource <http://today.kz/news/kazakhstan/2019-07-31/781114-nazvanyi-samyie-ppopulyarnyie-u-kazhstantsev-sotsseti/>
2. Rieger, D. and Christoph, K. (2018), "The daily dose of digital inspiration: a multi-method exploration of meaningful communication in social media", *New Media and Society*, Vol. 21 No. 1, pp. 97-118
3. Nelunova E.D. Information and communication technologies in teaching a foreign language at school. Yakutsk, 2006.
4. Wamba, S.F. and Carter, L. (2016), "Social media tools adoption and use by SMES: an empirical study", *Social Media and Networking: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications*, pp. 791-806.
5. Al Jahromi, D. (2020), "A quantitative study of the perceived impact of social media networks on Bahraini users' English language learning", *Teaching English with Technology*, Vol. 20 No. 4, pp. 23-40.
6. Internet resource <http://www.refsru.com/referat-6627-7.html>
7. Internet resource https://express-k.kz/news/uvlechenie/tik_tok_tesnit_v_kazakhstane_instagram_i_facebook-156610
8. Vladimirova L.P. Internet in foreign language lessons, 2002. pp. 33-41.
9. Kosyanova A. Linguistic social networks. 2011. pp. 46.
10. News portal https://express-k.kz/news/uvlechenie/tik_tok_tesnit_v_kazakhstane_instagram_i_facebook-156610
11. Polat E.S. Internet in foreign language lessons, 2001

ФИЗИКА САБАҒЫНДА АҚПАРАТТЫҚ -КОММУНАКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ

Жексенғалиева Г.Ж.

М.Мақатаев атындағы №74 мектеп-гимназиясының
физика пәнінің мұғалімі
Астана қ., Қазақстан

Аңдатпа: Технология сөзі біріншіден - өнер, шеберлік деген ұғымның синонимі ретінде педагогикалық шеберлік деген ұғымды білдірсе, екіншіден, білім беру ісін технологияландыру арқылы жан-жақты дамыған, өзіне сенетін, өмірге икемді тұлға қалыптастыру болып табылады. Қазіргі мектеп пән мұғалімінің мақсаты, міндеті де осыған келіп тіреледі. Баланың ішкі мүмкіндіктерін тани білу, оның сыртқа шығуына түрткі жасау оңай процесс емес. Ақпараттық технологиядан іздену – осы мәселелердің шешімін іздеу деген сөз.

Аннотация: Во-первых, слово технология означает понятие педагогического мастерства как синонима искусства, во-вторых, это формирование всесторонне развитой, самостоятельной, гибкой личности посредством технологизации образования. В этом цель и задача современного школьного учителя-предметника. Распознать внутренние возможности ребенка и побудить его выйти на улицу- непростой процесс. Поиск информационных технологий означает поиск решений этих проблем.

Abstract: The word technology means, firstly, the concept of pedagogical mastery as a synonym for the concept of art, mastery, and secondly, the formation of a comprehensively developed, self-confident, flexible personality through the technologization of educational work. In a modern school, the goal and task of a subject teacher is also reduced to this. The ability to recognize the inner capabilities of the child, to encourage him to go outside is not an easy process. Searching in information technology means finding solutions to these problems.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – білім алуда жаңа технологияларды енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» делінген. Бұл міндеттерді шешу үшін еліміздің білім беру жүйесінің барлық сатысында ғылыми-әдістемелік ізденіс арқылы оқытудың жаңа сапалық деңгейін қалыптастыру қажеттілігі туындайды. Сондықтан әрбір оқытушы өз іс-әрекетінде қажетті әдістемелік жаңалықтарды, түрлі тәжірибе мен керек ақпараттарды, тың әдіс-тәсілдерді дер кезінде қабылдап, дұрыс пайдалана білу керек. Еліміздің экономикалық, саяси-мәдени дамуына үлес қосатын әлеуметтік өркениетке көтерілетін, білімді де білікті, бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу, қалыптастыру – ұстаздар қауымының бүгінгі таңдағы мерейлі міндеті.

Ақпараттық технологияларды сабақта пайдаланудың негізгі мақсаты: Қазақстан Республикасында біртұтас білімдік ақпараттық ортаны құру, жаңа ақпараттық технологияны пайдалану. Қазақстан Республикасындағы ақпараттық кеңістікті әлемдік білім беру кеңістігімен сабақтастыру.

Ақпараттық технологиялардың негізгі міндеттері:

Сабақта ақпараттық технологиялар құралдарын қолдану

Практикалық шараларды анықтап, жүзеге асыру

Ғылыми-ізденушілік және оқу-әдістемелік жұмыстар жүргізу

Ақпараттық технологиялардың қағидалары:

Жеке тұлғаның интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту

Технологиялық құрал арқылы алынатын білімдер мен мәліметтердің түсініктілігі

Білім мен тәрбиенің бірізділігі

Жалпы компьютерлік сауаттылық

Оқыту мен тәрбиелеудің жылдамдығы

Ел экономикасының көтерілуі арқасында мектептердің техникалық базасы нығая түсті. Оқытудың техникалық құралдары кеңінен қолданылып, интернет жүйесі мен электрондық оқулық тұрақты пайдаланыла бастады. Оқытудың техникалық құралдарының ең маңызды дидактикалық ерекшелігі оның ақпаратпен жоғары дәрежеде қамтамасыз етілгендігінде. Бұл өз кезегінде оқу үрдісінде уақытты тиімді пайдалануға, оқыту сапасын арттыруға септігін тигізеді. Дегенмен сабақта оқушылардың ақпаратты қабылдау мүмкіндігінен ақпарат көлемін асырмау қажет. Оқытудың техникалық құралдары арқылы оқылатын құбылыстар мен үрдістерге тереңірек бойлай аламыз. Компьютерлік технология мен оқытудың техникалық құралдары көмегімен оқушыларға мектеп жағдайында көрсетілуі қиын немесе мүмкін емес құбылыстарды көрсете аламыз. Оқытудың техникалық құралдары көмегімен, оның ішінде экрандық-дыбыстық құралдар көмегімен оқу материалын ғылыми ақпараттық тұрғыдан бере аламыз. Сонымен компьютер және оқытудың техникалық құралдары төмендегі мәселелерді қамтиды:

1. Оқушыларға оқылатын құбылыстар мен объектілер туралы толық және дәл ақпаратты бере отырып, оқу сапасын арттырады;

2. Оқытудың көркемділігін арттырады, яғни оқушыларға қиын да күрделі материалдарды көрнекі түрде түсіндіруге қол жеткізеді;

3. Оқытудың тиімділігін жоғарылатады және оқыту материалын түсіндіру мүмкіндігін арттырады;

4. Оқушылардың ғылыми дүниетанымдық көзқарастарын қалыптастыра отырып, олардың білімге құштарлығын, табиғи сұранысын қанағаттандырады;

5. Мұғалімдерді техникалық жұмыстан босата отырып, үнемделген уақытта олардың шығармашылықпен жұмыс істеуіне жағдай жасайды;

6. Мұғалім мен оқушының жұмысын жеңілдетеді.

Оқыту құралдарын белгілеріне қарай мынадай түрлерге жіктейміз:

1. Ондағы қолданылатын материалдарға байланысты (сөздік және бейнелік);

2. Қабылдау түрлеріне орай (көру, есту, көру-есту);

3. Материалды беру тәсіліне қарай (техникалық аппарат көмегімен немесе техника көмегінсіз, дайын кестелер, диакадр, кинотаспа);

Оқытудың техникалық құралдарының ішінде қабылдауға арналғандары жиі қолданылады. Олар:

1. Оқытудың экрандық құралдары;

2. Оқытудың дыбыстық құралдары;

3. Оқытудың экрандық – дыбыстық құралдары.

Ал, компьютерлік техника (ақпараттық және коммуникациялық технологиялар құралдары) оқытудың басқа құралдарына қарағанда өзіндік ерекшеліктері мен артықшылықтары бар, қолдану мүмкіндігі де кеңірек.

Қазіргі уақыттағы озық техника болып табылатын компьютерлердің қолданылуына негізделген, оқудың информациялық технологиясы көптеген педагогикалық міндеттерді жаңадан шешуге мүмкіндік береді. Мұндай сабақтар — экономика мен біздің өміріміздің барлық жағын компьютерлеудің өте қарқынды процесін бейнелейді. Осы түрдегі сабақтар оқушыларды қызықтырады, компьютерде жұмыс істеу оқуға деген ынтаны арттырады. Электрондық оқулықтарды құрастыру

технологиясы бір-бірімен тығыз байланысты 4 бөліктен тұрады:

1. Мақсаттық компоненті – модульдерді құрастырудан тұрады. Модуль – жергілікті, жүйелік және функционалдық білім жиындары. Ол оқушының өз танымдық әрекетін ұйымдастыратын «түйіні» болып саналады;

2. Мазмұндық компоненті – гипермәтін арқылы жүзеге асады. Гипермәтін – терминдерден, ұғымдардан, кестелерден, графиктерден және диаграммалардан тұратын мәліметтер базасы ретінде берілетін ақпараттық оқу ортасы. Мәтіндерді қазақ, орыс тілінде дыбыстар арқылы айтуға болады. Гипермәтін бейне материалдарымен, медиаобъектілермен толықтырылған;

3. Операциялық компоненті – интерактивті формада берілген тапсырмаларды орындау арқылы іске асырылады;

4. Нәтижелік бақылау компоненті – тест алу жолымен немесе бақылау жұмысымен жүргізіледі. Электрондық оқулықта тестің екі түрі берілген: бір дұрыс жауабы немесе бірнеше дұрыс жауабы бар.

Тест соңында оқушы өзі қателескен сұрақтарды тексеріп көре алады және бағасын да көреді. Білім беруде «Электрондық оқулықтарды» пайдалану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды. Электрондық оқулықтарда теориялық тақырыптар кеңінен беріліп түсіндіріледі. Теориялық материалдарды графикалық иллюстрация түріндегі әр түрлі суреттер, сызба нұсқалары арқылы береді. Оқулықтың ерекшелігі әрбір тақырып қажетті суреттермен көркем безендірілген. Оқушылар білімі автоматты түрде бағаланады. Физика пәнінен 11 сыныпқа арналған электрондық оқулықта барлық материал 7 модульге бөлінген.

Олар:

1. Электромагниттік индукция;
2. Электромагниттік тербелістер;
3. Электромагниттік толқындар;
4. Жарық толқындары;
5. Салыстырмалық теорияның элементтері;
6. Жарық кванттары;
7. Атом және атом ядросы.

Әр модуль қысқаша теориялық кіріспеден, суреттермен анимациялық материалдардан, есеп шығару үлгілері мен өз бетінше шығаруға арналған есептерден және бақылау жұмысынан тұрады. Оқушылар үшін - электрондық оқулықтар мектепте оқыған жылдардың барлығында да өздері толықтырып отыра алатын және нәтижелік емтиханға дайындалуға көмектесетін мәліметтер базасы болып табылады. Оқулық – дисплей экранында көрінетін жай ғана мәтін емес, ол оқушыға өз жолымен керекті материалдарды жеке меңгеруге арналған күрделі, көпсатылы жүйе. Бұл оқулықтың қажетті бөлімдерін қайталап, игеру тәсілі мен логикасын да өзіне тән етіп таңдап алып, осы сәтте ең керек деген материалды қарап шығуға мүмкіндік береді. Ал өзіне қажетті мәліметті компьютер жадының керекті ұясынан іздеп таба білу де әрбір оқушының бүгін талап етілетін стратегиялық ойлау қабілетін қалыптастырады. Модульдерде берілген алгоритм оқушыларға өз бетімен жұмыс істеу мүмкіндігін береді. Мұнда сабаққа деген қызығушылық пайда болып, белсенділігі арта бастайды. Электронды оқулықты пайдалану мұғалімнің де ғылыми-әдістемелік потенциалын дамытып, оның сабақ үстіндегі жұмысын жеңілдетеді. Физиканы эксперименттік ғылым дейтін болсақ – кейбір мектеп лабораториясының көлемінде түсіндіру мүмкін

емес құбылыстар мен тәжірибелер жетерлік. Оларды компьютер көмегімен көруге болады. Мысалы: ғарыштық және микроәлемдік масштабтағы құбылыстар, өте тез немесе баяу жылдамдықта өтетін процестер т.б. Осы ойымды дәлелдеу мақсатында компьютерді қолдану арқылы 11 сынып оқушыларымен өткізген кезекті сабақ барысынан мысал келтірейін. Сабақтың тақырыбы «Тізбекті ядролық реакция». Дәстүрлі әдіс бойынша мұғалім уран ядросының ыдырауы туралы түсіндірген кезде, оқушылар сабақ барысында түрлі-түсті плакаттардан жай ғана статикасын көреді. Құбылыстың динамикасын көрсете алмайды. Бұл кезде оқушылар мұғалімді тындап, сұрақтарға жауап беріп, ойлап, тақырыпты ұғуға ғана көңіл бөліп отырады. Ал мен ұсынып отырған әдіс бойынша сабақты толық, жан-жақты түсіндіргеннен кейін оқушыларға компьютерлік модельдерді пайдаланып ядроның ыдырауы мен тізбекті реакцияның пайда болу шарттарының динамикасы көрсетіледі. Соның арқасында оқушылар нейтрондардың көбею коэффициенті $k > 1$ болса, онда уақыт өткен сайын нейтрондардың санының артатындығын немесе тұрақты болып қалатынын, тізбекті реакция жүретінін байқайды, ал нейтрондардың көбею коэффициенті $k < 1$ болғанда нейтрондардың саны уақытқа байланысты азаяды да, тізбекті реакцияның өтуіне мүмкіндік болмайтынын көреді. Тізбекті ядролық реакция - күрделі құбылыс, оның өтуіне көптеген факторлар әсер етеді. Сондықтан, бұл құбылыстар мен факторларды ЭЕМ-нің көмегімен зерттеу үшін оқушыға көп уақыт кетіру қажет емес. Реакцияның өзі көрнекі түрде ЭЕМ-нің экранында көрінеді, ал мектеп жағдайында осындай нақты практикалық эксперимент өткізу мүмкін емес. Компьютерді пайдалануда мынадай дидактикалық мүмкіндіктерді көруге болады:

- Оқушылардың өз бетімен шығармашылық бағытта жұмыс істеуіне, әсіресе құбылыстарды зерттеуге, басқаруға мүмкіндік береді;
- Басқа пәндерден алған білімін бекітуге көмектеседі;
- Жалпы танымдық қабілетінің дамуына әсер етеді;
- Материалды тез меңгеруге, онымен бірге уақыт үнемдеуге;
- Табиғи жағдайда көзге көрінбейтін кейбір құбылыстарды экранда көруге мүмкіндік береді.

Білім беру – оқыту мен тәрбиелеудің үздіксіз процесі. Қазіргі кездегі білім берудегі мақсат - жан-жақты, білімді, өмір сүруге бейім, өзіндік ой-талғамы бар, қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру. Оқушылардың дүниетанымын кеңейту, істеген ісіне тұжырым жасап, қорытындыға келу, ойлау көкжиектерін кеңейтіп, ой еркіндігіне жол ашу.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Ақпараттық технология және қашықтықтан оқыту» Мұхамбетжанова С.Т. п.ғ.к., ББЖКБАРИ
2. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін 2010 жылға дейін дамытудың Мемлекеттік бағдарламасы.
3. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін 2015 жылға дейін дамыту тұжырымдамасы
4. Білім беру жүйесін 2003-2005 жылға дейін ақпараттандырудың Мемлекеттік бағдарламасы.
5. «Математика және физика» ғылыми – әдістемелік журналы, №3. 2004ж
6. «Физика» ғылыми – әдістемелік журналы, №4. 2009ж
7. Физика Explorer GLX –пен бірге. Физика бойынша зертханалық оқу құралы
8. «Физика» ғылыми – әдістемелік журналы, №4. 2010ж
9. Игры и упражнения по развитию умственных способностей у детей дошкольного возраста. Сост Л.А.Венгер, О.М.Дьяченко. – М: Просвещение, 1989.
10. Шмаков С.А. Игра учащихся феномен культуры /С.А.Шмаков. -М., 1994.

ОҚЫТУДЫҢ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРІН ОРТА МЕКТЕП МАТЕМАТИКА КУРСЫНЫҢ ДАМУШЫЛЫҚ ӘЛЕУЕТІН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ ҚОЛДАНУ

Жұмағұл Д.Ә.

магистр, математика мұғалімі, «ЖББМ №81» КММ,
Қарағанды, Қазақстан

Аңдатпа: Мақалада білім беру саласындағы интерактивті әдістерді қолданудың маңыздылығы атап көрсетілген. Сонымен қатар интерактивті оқытуды оқу бағдарламасында жүзеге асырудың пайдалы жақтары мен қолдану технологиялары келтірілген. Мақалада kahoot, nearpod, socrative, geogebra және learningapps қарастырылған.

Аннотация: В статье подчеркивается важность использования интерактивных методов в сфере образования. Также приведены преимущества и технологии применения интерактивного обучения в учебной программе. В статье рассматриваются kahoot, nearpod, socrative, geogebra и learningapps.

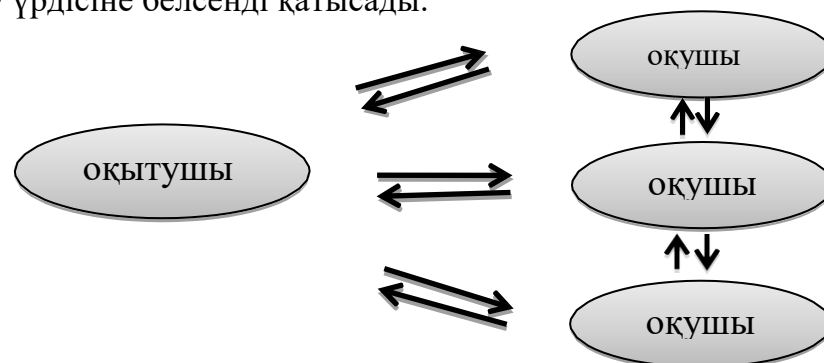
Abstract: the article emphasizes the importance of using interactive methods in the field of Education. The advantages and application technologies for the implementation of interactive learning in the curriculum are also presented. The article deals with kahoot, nearpod, Socratic, geogebra, and learningapps.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті - ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологиясы мен интерактивті әдіс-тәсілдерді енгізу, білім беруді ақпараттандыру», - деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері атап көрсетілген. Аталған міндеттерді жүзеге асыру үшін оқытудың интерактивті әдістерін енгізу арқылы және оларды тиімді пайдалану секілді мәселелерді анықтап алу, білім беру жүйесіндегі басты ұстаным ретінде әркімнің өзінің білім алуға деген жеке әлеуетін қоғамда барынша пайдалануға көмектесетін оқыту жүйесін дамытуды қамтамасыз етуді көздейді. Қазіргі уақытта қазақ елінде әлемдік білім беру кеңістігіне кіруге бағытталған жаңа білім беру жүйесінің қалыптасуы жүріп жатыр. Бұл үрдіс педагогикалық теория мен оқу-тәрбие үрдісінің тәжірибесіндегі елеулі өзгерістермен сүйемелденеді. Білім беру мазмұны жаңаша білім беру шеберліктерімен, ақпараттармен жұмыс істеу қабілетін қалыптастырумен, білім беру бағдарламаларын дараландыруға баса назар аударатырып, педагогикалық қиындықтарды шығармашылықпен шешу қабілеттерімен байытылған. Білім беру жүйесі жеке тұлғаны әлеуметтендіру функциясын жүзеге асыруы және оның жеке дамуын қамтамасыз етуі керек. Қазіргі қоғамдағы өзгерістер білім беру кеңістігін жедел жетілдіруді, мемлекеттік, әлеуметтік және жеке қажеттіліктер мен мүдделерді ескере отырып, білім беру мақсаттарын анықтауды талап етеді. Осыған байланысты жаңа білім беру стандарттарының даму әлеуетін қамтамасыз ету бірінші кезектегі міндет болып табылады. Білім беру жүйесімен байланысты негізгі бағыттар: - ақпарат ағымының ұлғаюы, белгілі бір салалардағы ақпарат пен технологиялардың тез ескіруі, дәстүрлі оқу пәндерінің тоғысуындағы көптеген мамандықтар; - интеграция, жүйе, тұтастық, білімді ізгілендіру сияқты ғылымның ерекшеліктеріне назар аудару; - қарама-қайшылықты ақпарат болған кезде жұмыс істеу қабілетінің қажеттілігінің кеңеюі (бұл қабілеттің дамуы көп мағыналы

логикаға қызығушылықтың артуына ықпал етеді); - қазіргі оқушылардың сенсорлық мүмкіндіктерін кеңейту, олардың ойлауының интуитивті компоненттерінің рөлі. Бұл жағдайда қалыптасқан білім берудің классикалық моделін жүзеге асыратын дәстүрлі мектеп бағдарламасын қолдану тиімсіз болады. Қоғамда болып жатқан өзгерістерге немқұрайлы қарау жалпы мәдени дағдарыстың қиындықтарын көрсететін қазіргі білім беру жүйесіндегі проблемалардың пайда болу себептерінің бірі болып табылады. Қолданыстағы білім беру жүйесінде ауызша және логикалық ойлауды қалыптастыруға бағытталған аналитикалық қызмет басым. Оқушы әрдайым жүйеге қосыла алмайтын әртүрлі білім салаларындағы ақпаратты игеруге шақырылады, сондықтан әлемге тұтас көзқарас қалыптастырады. Сонымен, қазіргі мектептің міндеті өзін жетілдіретін, өз бетінше шешім қабылдауға қабілетті, осы шешімдерге жауапкершілікпен қарайтын, іске асырудың жолдарын таба алатын, сөздің кең мағынасында шығармашылықпен айналысатын адамды қалыптастыру болуы керек. Баланың дамуына бағытталған білім беру үшін түпкі мақсаттарға емес, құндылықтарға бағдарлау қажет, басты мәселе: «кім болу керек» емес «қандай болу керек». Білім беру жүйесін реформалау оқушының танымдық іс-әрекеті мұғалімдердің, зерттеушілердің, қосымшалар мен бағдарламаларды әзірлеушілердің, әкімшілік персоналдың назарында болуы үшін оқушының білім беру үрдісінде орталық тұлғаға айналуын қамтамасыз етуге бағытталған, яғни мектепте бірінші кезекте дәстүрлі оқыту кезінде ертеректе болған сияқты оқыту үрдісіне емес, таным үрдісі үшін жағдай жасалуы тиіс.

Интерактивті оқыту тұжырымдамасы оқытудың бірнеше түрін қарастырады:

1. белсенді емес - оқушы «объект» оқыту рөлін атқарады (тыңдайды және тапсырма орындайды);
2. белсенді - оқушы «субъект» білім алады (өзіндік жұмыс, шығармашылық тапсырмалар, жобалар және т. б.);
3. интерактивті - өзара іс-қимыл, тең құқықты серіктестік. Оқытудың интерактивті моделін пайдалану өмірлік жағдайларды моделдеуді, рөлдік ойындарды пайдалануды, мәселелерді бірлесіп шешуді көздейді. Оқу үрдісінің қандай да бір қатысушысының немесе қандай да бір идеяның үстемдігі болмайды. Әсер ету объектісінен оқушы өзара әрекет ету субъектісіне айналады, ол өзінің жеке бағдарын ұстана отырып, оқу үрдісіне белсенді қатысады.

Сурет 1. Оқытудың интерактивті әдісі

Nearpod, Kahoot, LearningApps бағдарламаларын қолдану сабақтарында, дәстүрлі сабақтардағы сияқты, мұғалімге келесі мәселелерді шешуге тура келеді:

- дидактикалық (сабақтың оқу материалын дайындау, компьютерлік бағдарламаны талдау);
- әдістемелік (тақырыпты беруде Nearpod, Kahoot - ты қолдану әдістерін

анықтау,

- сабақтың нәтижесін талдау, келесі оқу мақсатын қою);

- ұйымдастырушылық(оқушының шамадан тыс жүктелуін және уақытты тиімсіз өткізуді болдырмайтындай етіп жұмысты ұйымдастыру);

- оқыту(қарастырылған тақырып бойынша оқушылардың білімдерін және ұсынылған бағдарлама бойынша біліктері мен дағдыларын нығайту және бекіту).

Nearpod, Kahoot - ты математика сабақтарында қолдану көрнекіліктің және жұмыстың тез орындалуы арқасында материалды игеруге уақыт үнемдеуге мүмкіндік береді.

Математика сабағында ақпараттық технологияларды қолдану білім сапасын арттыруға ықпал етеді, бұл әрбір педагог үшін басты мақсат болып табылады.

Қазіргі уақытта сабақта ақпараттық технологияларды қолдануға арналған көптеген қосымшалар (бағдарламалар) әзірленді, оларды оқу үрдісінде математика сабақтарында түрлі кезеңдерде қолдануға болады. Олардың кейбірін қарастырайық.

Socrative

Socrative – бұл тестілерді құруға, іздеуге және таратуға, сонымен қатар тестілеуге арналған құрал. Артықшылықтарының ішінен қолдану қарапайымдылығы мен жағымды келбетін атап өткен жөн.

Сервистің ерекшеліктері - мобильді құрылғыларға арналған қосымшаларды пайдалану және студенттерді тіркеуге қажеттіліктің болмауы: сайтқа тіркелу және кіру арқылы оқытушы бірегей код жасайды, оған сәйкес қосымшаны қолданатын кез келген адам сайтқа кіре алады немесе қолдана алады.

Socrative бағдарламасында 3 тестілеу тәртібі бар:

Instnt Feedback-оқушылар жауапты өзгертуге және тіпті сұрақты кейін қалдыруға мүмкіншілігі болмайды, қойылған сұрақтарға рет-ретімен жауап береді.

Open Navigation-оқушылар кез келген тәртіпте жауап бере алады және жауаптарды өзгерте алады. Дегенмен, тест аяқталғанға дейін мұғалім оқушының қандай жауап жасағанын көреді.

Teacher Paced-мұғалім қандай сұрақ келесідей болатынын өзі таңдайды және сұрақ өзгертуге немесе қайталауға құқылы.

Тестілеу кезінде мұғалім нақты уақытта тест өткізу барысын бақылай алады: кестеде оның әр түрлі сұрақтарға кім және қалай жауап беретіні белгіленеді. Мұғалім нәтижесінде әрбір оқушы бойынша статистиканы және нәтижелердің жиынтық кестесін алады.

Socrative-техникалық кемшіліктерінен айырылмаған, пайдалану және игеру өте оңай. Өз жұмысын жақсы орындауға қабілетті, бірақ бәсекелестер алдында айқын артықшылығы жоқ бағдарлама болып табылады.

LearningApps

LearningApps.org интерактивті модульдердің көмегімен оқу процесін қолдау қосымшасы болып табылады. Бұл бағдарлама тікелей материалдарды оқыту процесінде, сондай-ақ өз бетінше зерттеу үшін пайдаланылуы мүмкін. Платформа білім беру мекемелерінің барлық түрлері үшін ашық: балабақша, бастауыш мектеп, орта мектеп, кәсіптік-техникалық училищелер, техникумдар және т. б. LearningApps сервисі әлемнің түрлі тілдерінде түсінікті пайдаланушы интерфейсі бар, қажетті тілді таңдау үшін оң жақ жоғарғы бұрышта тиісті құсбелгі таңдау қажет.

LearningApps бағдарламасында шамамен 19 интерактивті жаттығудың (тапсырма шаблондарының) таңдауы бар: қарапайымнан бастап - «Кім миллионер болғысы келетін» классикалық ойынына немесе кроссворд-пазлға дейін. Егер сіз

жаттығуды өзіңіз жасасаңыз, онда оның басқа қатысушылар жасаған мысалдарын көруге болады («дайын мысалдар» сілтемесі)

Жалпыға қол жетімді интерактивті тапсырмалар галереясы күн сайын әр түрлі елдердің оқытушылары жасаған жаңа материалдармен толықтырылып отырады. Әрбір қосымшада сурет ұсынылады. Тандалған санатта қосымшаларды да сұрыптауға болады. Егер сіз тандалған қосымшаны нұқсаңыз, мәліметтер пайда болады.

Мұнда сіз мазмұнмен толтыра алатын бірнеше қосымшаларды таба аласыз. Соңында сіз өз жұмысыңыздың арқасында басқа пайдаланушыларға өздері жасай алатын, жаңа нәрселерді білетін етіп жариялай аласыз.

LearningApps.org қызметтік шаблондарының көмегімен сіз келесі жаттығулар түрлерін жасай аласыз: викториналық сұрақтар, сөздерді ерекшелеу, кім миллионер болғысы келеді? әріптерден алынған сөздер, «жұптар» ойыны, хронология және т.б интерактивті әдістерді қолданылатын тапсырмаларды дайындауға болады.

Әр мұғалім өзінің пән саласындағы нақты міндеттерді шешу үшін қандай дабір модульді қолдана алады:

- теориялық және практикалық білімді бекіту, оларды тексеру үшін;
- әр түрлі конкурстық іс-шараларды ұйымдастыру үшін ыңғайлы қабық бола алады;
- оқушылардың танымдық қызметін белсендіру үшін;
- тапсырмаларды әр түрлі үлгілер арқылы онлайн режимінде жасауға және өңдеуге болады;
- зияткерлік интерактивті тапсырмалардың әртүрлі түрлерін қолдану;
- өз оқушылары үшін аккаунт құру - мұғалім "жаттығулар" жинайтын және оқушыларды жұмысқа шақыратын білім алушылар тобын құра алады.
- дайын жаттығулар блогтар мен сайттарға оңай кіреді, офф-лайн жұмыс кезінде де пайдалануға болады.

GeoGebra

Қазіргі білім беруде оқытушыға компьютер көмекке келеді. Оқыту бағдарламаларының кең тізімі бар, бірақ оның ішінде геометрия, алгебра, кестелер, бағандар, статистика және арифметиканы қамтитын GeoGebra тегін математикалық бағдарламасы өте ыңғайлы, әрі қолжетімді болып табылады. GeoGebra қарапайым геометриялық фигураларды, көп қырлы, айналу денелерін және олардың қималарын құруға, функцияларды құруға, олардың динамикалық өзгерістерін орындауға мүмкіндік береді. Нысандарды құралдар тақтасын пайдаланып салуға немесе нүктелердің координаттарын қолмен енгізуге болады.

GeoGebra бағдарламасының артықшылықтары:

- параметрлері бар сызықтық және квадраттық теңдеулерді визуализациялау, теңдеулер жүйесін шешу үшін;
- тригонометриялық және логарифмдік функцияларды, модульді функцияларды визуализациялау, теңсіздіктерді шешу;
- функциялардың қасиеттерін зерттеу;
- ұғымын зерттеу;
- жазықтықта фигураларды құру; көпбұрыштар айналасында сипатталған (жазылған) шеңберлерді құру, көпбұрыштар периметрін және ауданын анықтау;
- көлемді фигураларды және олардың қималарын құру;
- көп қырлы және айналу денелерінің комбинацияларын құру;
- ықтималдықтар мен статистикалық сипаттамаларды, оның ішінде

ықтималдықтарды үлестіру нәтижесін баған түрінде ұсыну мүмкіндігімен есептеу;

- компьютерлік алгебра (CAS) жүйесінің көмегімен символдық есептеулерді орындау);
- электрондық кестелермен жұмыс (күрделі статистикалық, қаржылық және басқа да есептерді жүргізу) үшін пайдалануға болады.

GeoGebra оқушылардың зерттеу қызметін ұйымдастыруға мүмкіндік береді: геометриялық фигуралардың қасиеттерін (үшбұрыш бұрыштарының қосындысы, шеңбер ұзындығы мен шеңбер ауданы, Пифагор теоремасы және т.б.) ашу, коэффициенттерге байланысты функциялар графиктерінің орналасуы туралы қорытынды жасау, қарапайым функциялар графиктерін түрлендіру арқылы күрделі функциялар графиктерін құру әдісін табу.

GeoGebra – бұл математика сабақтарын әртараптандыруға ғана емес, сонымен қатар оқыту сапасын жақсартуға мүмкіндік беретін керемет құрал.

Kahoot

Kahoot сайтымен жұмыс істеу үшін сынып интербелсенді тақтамен жабдықталып, проектордың немесе теледидардың болғаны абзал. Сайтқа тіркелгеннен кейін оқушылармен викторина, талқылау немесе сауалнамаретінде кез-келген тақырыпқа осы үшеуінің біреуін таңдап, керекті слайдтар дайындауға болады немесе сайттың ішіндегі дайын слайдтарды таңдауға болады.

Сайттың басты кемшілігі ол тек ағылшын тілінде, алайда Kahoot сайтының тілі қиын емес, ағылшын тілін кішігірім деңгейде білу жеткілікті.

Сайттың артықшылығы – жаңа тақырып немесе өткенді қайталауда Kahoot - ты сергіту сәтінде қолдану мүмкіндігінің болуында. Оқытушы алдын-ала дайындап келген материалдарымен тест сұрақтарын өткізеді. Оқытушы өз компьютерімен, ал оқушылар смартфон, планшет, ноутбуктарымен қосылып интербелсенді тақтадағы сұрақтарға жауап береді.

Аудиторияда онлайн-іс-шараны дайындау және өткізу тәртібінің қысқаша сипаттамасы:

- Оқытушы қосымшаны әзірлеушінің сайтында Сұрақ (талқылау немесе экспресс-сұрау жүргізу үшін) немесе сұрақ тобын алдын ала дайындайды.
- Аудиторияда оқытушы ДК-мен онлайн-іс-шараны іске қосады. Экранда студенттерге арналған іс-шараның мекенжайы мен пин-коды көрсетіледі.
- Студенттер мобильді құрылғыларды пайдалана отырып, сайтқа кіреді kahoot.it, пин-кодты, өз атын енгізеді және сұраққа жауап береді.
- Экранда нәтижелер бірден көрсетіледі. Іс-шара сайтта өтетіндіктен, арнайы мобильді қосымшаны орнату қажет емес.

Бағдарламаның басты артықшылықтары:

- сұрақтың күрделілік деңгейін қою (есептелетін балл саны оған байланысты);
- сұраққа жауап беру үшін уақыт аралығын белгілеу; сұраққа сипаттама (түсініктемелер) мен тәғи қосу; тілді, кіру деңгейін, мақсатты аудиторияны қою;
- сурет және бейне қатысушыларды күту кезінде ойын фоны ретінде пайдалану;
- сұрақтар мен жауаптардың тәртібін кездейсоқ түрде қою; келесі сұраққа автоматты түрде өту;
- әрбір келесі онлайн-әрекеттер үшін оқушыларды қайта кіруді талап ету;
- фондық музыканы қосу / өшіру; онлайн-іс-шараларды әзірлеу бойынша бірлескен жұмысты ұйымдастыру;

- нәтижелерді компьютерге MS Excel және Google дискісіне жүктеу. Kahoot сенімді оқыту кеңістігін құрып, білім беру мазмұнын әлеуметтік,
- көңілді және ойын ортасын құру арқылы оқушыларға ақпаратты жеткізу құралы.

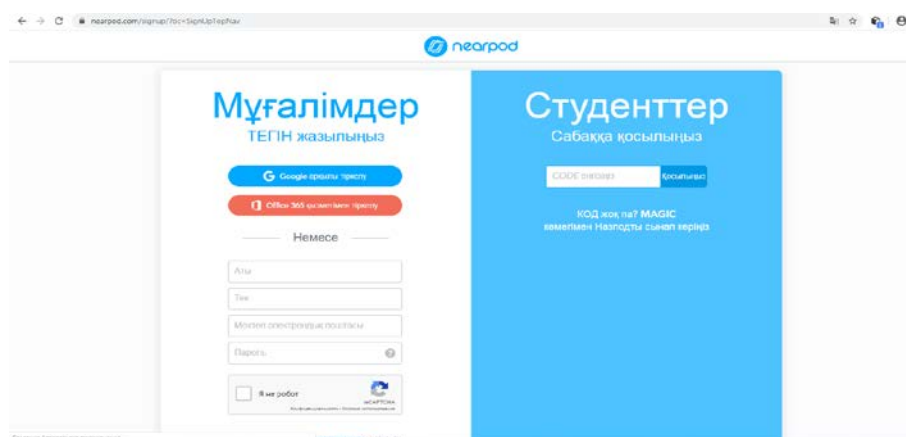
Сонымен қатар, сыныпта өткізілетін уақыттарын оқушылардың тиімді пайдалануларына көмектеседі.

Мұғалім математика сабағында интерактивті әдістерін қолдана отырып оқушылардың дамытушылық, қызығушылық әлеуетін жүзеге асыру негізінде сабақта ақпараттық технологияларды қолдану өте маңызды. Бұл ретте мұғалім, педагог, әдіскер информатика саласындағы арнайы білімі болуы міндетті емес. Nearpod онлайн платформасы осы мәселені шешуде мұғалімге көмектеседі.

Nearpod сайтын пайдалану Kahoot сайтын пайдалануға қарағанда күрделірек. Қолданудағы мүмкіндіктері де кеңірек. Бұл сайтты тек тест алу, тақырыпты талқылау үшін ғана емес жаңа тақырып түсіндіруде де қолдануға болады. Бұл сайтты тек тест алу, тақырыпты талқылау үшін ғана емес жаңа тақырып түсіндіруде де қолдануға болады. Үйреншікті PowerPoint бағдарламасын осы сайт арқылы ашып, сабақ өткізуге болады. Бұл сайтта да әрбір балада өзінің бір гаджети болуы керек. Барлық іс-қимыл интернет арқылы жүзеге асады. Мұғалімнің PowerPoint бағдарламасында дайындап келген материалдарын Nearpod сайтында барлық оқушылар белгілі бір Pin арқылы кіріп, мұғалімнің көрсеткісі келген материалдарын өздерінің смартфон, планшет, ноутбуктарынан көріп отырады. Осы программада Youtube, Kiwi сайттарындағы видеоларды және басқа да сайттардан материалдарды ұстаздың қалауымен оқушылар өз гаджеттерінен көре алады.

Nearpod әрбір пән мұғаліміне, педагогқа, әдіскерге, кәсіпқойға, балаларды оқытушыға, оқу үрдісінде озық ақпараттық технологияларды қолдану үшін ыңғайлы құралдарды ұсынады.

Nearpod-бұл инновациялық интерактивті оқыту-платформасы, ол оқыту материалдарын жасауға, оларды оқушыларға көрсетуге және нақты уақыт режимінде олардың қызметінің нәтижесін қадағалауға мүмкіндік береді. Бұл ретте оқушылар сыныпта отыруы міндетті емес, олар әлемнің кез келген нүктесінде бола алады. Жұмыс істеу үшін тек интернетке және қандай да бір гаджетке (планшет, дербес компьютер, ноутбук немесе смартфон) қосылуы тиіс. Бұл онлайн платформа оқушы мен мұғалім үшін жеке екі режим ұсынады.

2 сурет. Nearpod сайтына тіркелу

Мұғалім режимі білім беру презентацияларын құруға, оларды қажетті мазмұнмен толтыруға және оқушылармен бөлісуге мүмкіндік береді. Алынған өнім

жаңа материалды немесе бақылауды көрсету үшін ақпараттық, жаттығу функциясын орындай алады немесе барлығын бірден біріктіре алады. Бұл мұғалімнің қандай мақсаттарға ұмтылатындығына және өзінің презентациясында ақпаратты ұсыну, жинау, таңдауға байланысты.

Мұғалім сонымен қатар әр түрлі тақырыптағы дайын презентациялардың кітапханасын қолдана алады. Сіз көпшілікке тиесілі материалдарды жүктей аласыз немесе интернет-дүкеннен сатып ала аласыз.

Бұл онлайн-платформада қажетті құралдардың ең аз жиынтығымен тегін нұсқасы бар және қасиеттері айтарлықтай кеңейтілген ақылы нұсқасы бар. Бірақ тегін нұсқасы да сапалы және тиімді оқыту материалын құру үшін жеткілікті. Онда сіз суреттерді, графиктерді, диаграммаларды, аудио және бейнефайлдарды жүктеуге, сауалнамалар, викториналар, тесттер мен дауыс беруді жасай аласыз. Тақырыпты терең түсіну және жұмыс істеу үшін ашық сұрақтарды қолдану мүмкіндігі бар.

Nearpod қашықтан білім беру үшін де маңызды. Интернетке шығатын гаджеті бар әрбір оқушы оқыту үрдісіне қосылып, белсенді қатысушы бола алады.

Оқушы режимінде оқу презентациясының мазмұнын қарауды және тапсырмаларға жауаптарды жіберу мүмкіндігі бар. Оқушылар үшін тіркеу талап етілмейді, мұғалім беретін сессияға қосылу үшін тек пин-кодты енгізу қажет.

Сабақты онлайн режимінде өткізуге болады, содан кейін мұғалім сабақтың барысын немесе үй тапсырмасы режимін толығымен басқарады, мұнда оқушы слайдтарды ауыстырып, видео және аудио материалдарын қосып, өзіне ыңғайлы қарқынмен тапсырмаларды ауыстыруға мүмкіндік алады.

Екі жағдайда да мұғалім жеке кабинетінде сессияның толық есебін көре алады: қатысушылардың саны, олар қанша уақыт қосылды, қанша тапсырмалар орындалды, тапсырмалардың дұрыстығы, әр оқушыға барлық тапсырмаларды егжей-тегжейлі талдауды ұсына алады.

Nearpod бағдарламасымен сабақтар өткізу келесідей дидактикалық материалдарды шешуге көмектеседі:

- тақырып бойынша базалық білімді қабылдау;
- қабылдаған білімді жүйелеу;
- өзін - өзі бақылаудың білім - біліктілік дағдысын қалыптастырып құру;
- толығымен оқыту мотивациясын құру;
- оқу материалымен өзіндік жұмыс істейтіндерге оқу - әдістемелік көмек көрсету.

Арнайы оқыту кезінде Nearpod бағдарламасы көмегімен жүргізілетін сабақтар оқытудың үш формасын көрсетеді:

- фронталды форма;
- топтық форма;
- оқытудың жеке формасы.

Оқыту үрдісін ұйымдастыру кезінде келесі жағдайларды ескерген жөн:

1. сабақты компьютермен жұмыс істей білетін мұғалім беруі керек;
2. компьютерде берілген тапсырма оқу пәнінің мазмұны мен оны оқыту әдістемесімен сәйкес жасалуы керек;
3. оқушылар компьютерде берілген тапсырманы орындау үшін қажетті компьютермен қарым - қатынас жасай білуі қажет.

Ақпараттық мәдениет контексінде бекіту компетенциясын дамыту және құру үшін мектеп мұғаліміне басқаруға толықтықтың, мәселелердің, жаңарудың, өміршенділіктің, оқушылардың ақпаратты таңдауының, оны өңдеудің өсуімен сәйкес

құрылған оқу тапсырмаларының логикалық аяқталған жүйесін жүзеге асырылуы және ол мұғаліммен бақылануы керек.

Nearpod мультиплатформалы интерфейсі барлық гаджеттерді біріктіруге мүмкіндік беретін оқыту платформасы болып табылады. Сыныпта жаңа технологияларды пайдалану артып келеді, қазіргі таңда әр оқушының смартфон пайдалану мүмкіндігі бар. Сондықтан бұл сайттарды қазіргі таңда қолдану ұстазға еш қиындық туғызбайды, сабақтың қызықты өтуіне қосар үлесі зор.

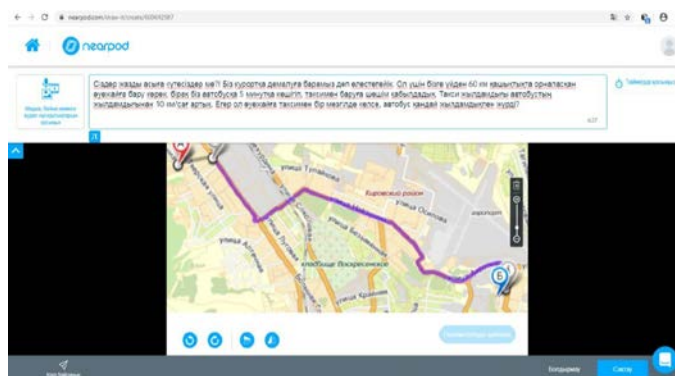
Nearpod-пен жұмыс жасауда келесі артықшылықтарды бөлуге болады:

- Оқу презентациясын құру және сақтау оңай.
- Дайын материалдарды жүктеу мүмкіндігі бар.
- Сапалы оқу өнімін құрудың әртүрлі құралдары.
- Оқушылардың ынтасы мен белсенділігін арттыру.
- Нақты уақыт режимінде нәтижелер мен процестерді бақылау ыңғайлылығы.
- Қашықтықтан оқыту үшін қолдану мүмкіндігі.

Интерактивті оқытудың ең танымал әдістерінің бірі «кейс-әдіс (Case study) - нақты жағдайлар негізінде талдау әдісі» болып табылады. Nearpod бағдарламасында интерактивті әдістерді қолдану оқушының тек қана пәнге қызығушылығын ғана арттырып қоймай, сонымен қатар оқушының стандартты емес ойлауына, аналитикалық және сыни ойлауды жандандыру, оқушылардың таңдаған іс-әрекет түріне қызығушылығын арттыру, зерттеу іс-әрекетінің дағдыларын қалыптастыру, топта жұмыс істеуге дайын болуға үйретеді. Nearpod бағдарламасында кейс-әдісті қолдану үлгісі 3 суретте көрсетілген.

Кейстің міндеті практикалық проблеманы көрсететін және белгілі бір білім кешенін өзектілендіретін «өмірлік жағдайды сипаттау» болып табылады. Кейсті әзірлеу кейде күрделілік тудырады, атап айтқанда тиісті нақты материалды таңдау, меңгеру үшін білім, білік және дағды кешені көрініс беретін проблемалық жағдай моделі. Кейс әдісте берілген тапсырманы оқушыларға визуалды түрде жеткізу Nearpod бағдарламасы арқылы жүзеге асырылады. Мысалы 3 суретте берілген тапсырмаға қосымша иллюстрация берілген, оқушылар әрекеттерді сипаттап оның шешімін табу ыңғайлылығы үшін. Оқушылар қойылған мәселені шешіп, топтық немесе жеке жұптық жұмыста босорынды толықтырып шешімін жазады.

Бұл ретте оқытушы әңгімені проблемалық сұрақтардың көмегімен бағыттайды, жұмыс уақытын бақылайды, топтың барлық оқушыларын кейсті талдау процесіне тартады. Кейстер математика сабақтарына өмірлік жағдайлардың бейімделуіне ықпал етеді.

3 сурет. Nearpod бағдарламасында Case study әдісін қолдану

Кейстер әдісті шешудің бірнеше кезеңдері ұсынылады:

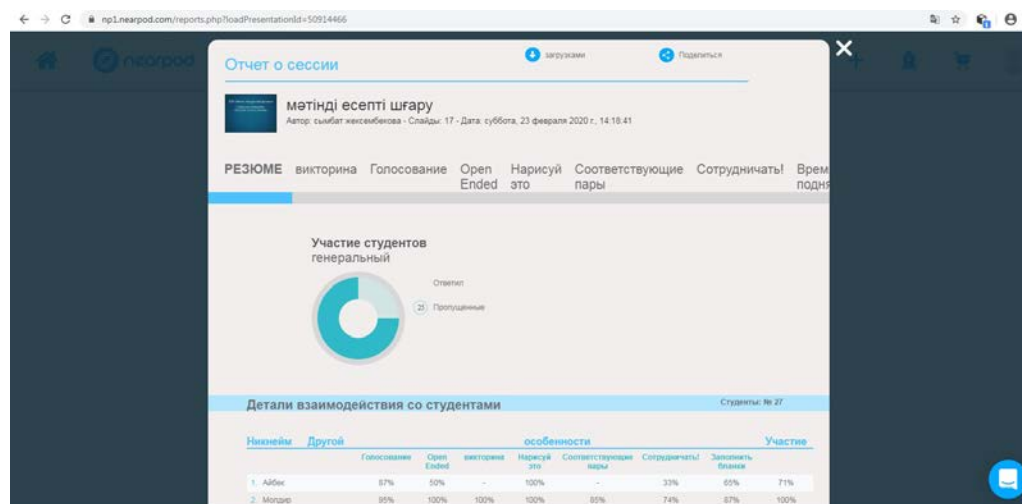
- бірінші кезең-жағдаймен, оның ерекшеліктерімен танысу;

- екінші кезең-негізгі проблеманы таңдау;
- үшінші кезең - тұжырымдамаларды немесе тақырыптарды ұсыну " мистурм»;

- төртінші кезең - қандай да бір шешімді қабылдау салдарын талдау;
- бесінші кезең - кейс шешімі - бір немесе бірнеше нұсқаларды ұсыну.

Кейс тапсырмасын талдап өз нұсқалар белгілеген оқушылар, нәтиже шықпас бұрын оны жалпы талқылауға салғаны дұрыс. Білім алушылар сабақты дискусия түрінде жалғастырып, өз пікірлерімен бөліседі.

Nearpod бағдарламасында өтілген сабақ нәтижелерін оқытушы өз экранын бақылай алады (4 сурет).

4 сурет. Nearpod бағдарламасында өткізілген сабақ нәтижелері

Жоғарыда айтылғандар білім беру процесінде Nearpod онлайн-платформасын қолдану өте нәтижелі және тиімді екендігі туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді

Ерекше атап өтетін жайт, білім беруде Nearpod бағдарламасын қолданудың педагогикалық әдістемесін дұрыс ұйымдастыра білу керек. Оқушының психологиялық ерекшелігін, қабілетін, талабын, талантын ескеріп, бұл жердегі олқылықты дер кезінде байқап, өз бетінше білім алуда оны толықтырып отыру керек. Жекелеген ойлау операцияларын жетілдіре отырып, тұтастай алғанда ойлау қызметінің мәдениетін, дамытушылық әлеуетін арттыру қажет. Бұл бағдарлама арқылы ақпараттық білім, біліктілік және машықты қалыптастыруға болады.

Оқытудың мазмұнын компьютерді қолданып бағдарламалап оқытудың негізіне дидактиканың классикалық принциптері жатады. Бұл - жүйелілік пен дербес жұмыс істеу принциптері, яғни әр қадам сайын білім мен машықтың компоненттерін, не оны құрайтын құрылымдарды біліп, қабылдап алу, сонымен қатар әр тәлімгердің мақсаты мен оқу қарқынын көрсететін ыңғайлы әрі қолайлы принциптер. Осыларды В.Оконь өзінің «Жалпы дидактикаға кіріспе» атты еңбегінде жан - жақты талдап өткен.

Көрнекілік принципі педагогикада ертеден келе жатқан принцип. Кейінгі кезде жаңа ақпараттық технологияның дамуына байланысты бұл принципке жаңаша көзқараспен қарайтын болдық - ол сабақтың тілеулі элементінен оқытушының еңбегін ғылыми ұйымдастырудың қажеттілік шартына, оқытудың тиімділігін арттыру құралына айналып отыр.

Көрнекілік принципінің жаңа бір қырын тағы да білім сапасын арттыруда адам организмінің психофизиологиялық ерекшеліктерін мейлінше жоғары пайдалануға болатын техникалық құралдарға байланыстылығынан көреміз.

Оқушылар қоршаған ортаны сезім мүшелері арқылы таниды. Бірақ сезім органдарының ақпаратты «өткізу» қабілеті әртүрлі. Ақпаратты алатын негізгі канал есту және көру анализаторлары. «Құлақ - ми» жүйесі секундына 50 бит (ақпарат өлшемі) ақпарат өткізе алады. Көру анализаторының өтімділігі 100 есе артық. Сондықтан қоршаған ортаның 90% - ын оқушылар көру арқылы алады, 9% - есту, ал 1% дәм арқылы алынады. Барлығының ішінен көру зердесі жақсы жетілген. Адамзаттың бақылай қабылдауын халықта «Жүз рет естігенше бір рет көрген артық» деген.

Оқушылар санасында қалатын ақпараттың көбі көрудің арқасында қалады.

Басқаша айтқанда, естуден гөрі көру арқылы көп білім алуға болады.

Психологтар адам үздіксіз біреуді тыңдай берсе, 20 минуттан кейін тітіркендіргіштің өзгермеуінен көңіл қою кемиді, бұл жерде тітіркендіргіш болып сөйлеп тұрған - адамның дауысы. Егерде сөйлеу қандай да бір объектілерді көрсетумен бірге жүргізілсе, есту мен бірге көру анализаторы да қосылып, көз алдында көрнекілік образ пайда болғаннан кейін тыңдаушылар көңілі ауысып, түсіндіріліп жатқан материал жақсы қабылданады. Мынандай фактілерді атап кетуге болады: адам тек есту арқылы тыңдаған ақпараттың 15%- ын, ал көру арқылы 25% - ын, ал естіп және көріп 75% - ын қабылдайды екен. Адамның қабылдау психологиясына байланысты жоғарғы нерв талшықтарының физиологиялық ерекшеліктеріне байланысты педагогика мен психология мынандай тұжырымға келді, яғни оқу материалын оқытушы тәлімгерге түрлі бағдарламаларды қолданып оқытқанда сөз бен бейнені қатар қабылдау арқылы оқу үрдісінде жоғары сапаға жетуге болады.

Бейнелілік, көрнекілік, мәнерлілік ерекшеліктері жағынан Nearpod бағдарламасын сабақ үрдісінде қолдануда оны иллюстрация құралы ретінде қолданумен бірге көру, есту тіректері арқылы дербес жұмыс істеуге үйретеді. Бір бағдарлама арқылы немесе алгоритмдеп оқыту арқылы материалды бірнеше сабақтарға бөлуге болады, яғни жүйелілік және білімді толықтыру үрдісі арқылы бірізділік принциптеріне келеміз.

Бағдарламаланған дидактикалық үрдіс кезінде бірнеше рет сынақтан өткізіліп құрылған бағдарламалармен жұмыс істеу арқылы оқу үрдісінде «бос орын болмайды», яғни оқыту бағдарламасы бойынша нақты тарауларды, оқу курсы бітіргеннен кейін тәлімгерге дербес не көмек арқылы қайталауға білімін бекітуге және жүйеге келтіруге болады.

Математика сабағында сыни тұрғыдан әр түрлі стратегияларды, заманауи ақпараттық технологияларды, (Kahoot, Nearpod сайттарын) қолдана отырып, өз бетінше жұмыс істеу факторы – есептерді шығара білу, шапшаңдылық, шеберлік дағдыларын ұйымдастыра отырып, оқушылардың танымдық қасиеттерін дамыту.

Оқушылардың тапсырмаларының негізі – оқушылардың ақыл-ойымен іс - әрекеттерін шығармашылықпен дамытынын көрсетеді. Оқушылардың дамытушылық әлеуетін арттыру мақсатында түрлі есептер дайындап келулерін ұсынуға болады. Оқушылар тапсырманы орындауға теориялық дайындықпен келуге тиіс. Оқушылар жұмысты аяқтағаннан кейін тексеру парағын таратамыз. Оқушы шығарған есептерін мұқият тексеріп, өзіне–өзі баға береді. Өзін-өзі бағалау оқушыны шығармашылыққа тәрбиелеуге баулиды.

Оқытудың интерактивті әдістері мен формаларын қолдану мұғалімдерді үздіксіз шығармашылыққа, өзгертуге, жетілдіруге, тұлғалық және кәсіби өсуге және дамытуға итермелейді. Кез-келген интерактивті әдіспен танысу кезінде мұғалім жеке педагогикалық мүмкіндіктерді анықтайды, ұсынылған мазмұнды оқушылардың сипаттамасымен сәйкестендіреді. Мұндай жаңашыл іс-әрекет мұғалімді интерактивті оқыту әдістері оқу процесінде тиімді құрал болып табылатындығын және интерактивті оқыту технологияларын педагогикалық процесте қолдану - оқытындар үшін де, сабақ беретіндер үшін де оңтайлы дамудың қажетті шарты болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1 Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы / Нұр-Сұлтан: 2019
- 2 «Білім туралы» Заң 27.07.2007 - №319. Толықтырылған 18.02.2011. - №254 – 256
3. nearpod.com
4. socrative.com
5. geogebra.org
6. kahoot.com

ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ ПӘНІ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ

Имангалиева М.М.

Жетісу облысы Қаратал ауданы «Алғазы орта мектебі»
бастауыш сынып мұғалімі

Аңдатпа: Мақалада әдебиеттік оқу пәні арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын арттырудың жолдары баяндалған. Әдебиеттік оқу пәнінің оқушылар үшін маңызы сипатталған. Пән мазмұны бойынша оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын арттыруға бағытталған тапсырмалар үлгісі ұсынылған.

Аннотация: В статье описаны пути повышения функциональной грамотности учащихся посредством предмета казахская литература. Описано значение этого предмета для школьников начальных классов. По содержанию предмета представлен образец заданий, направленных на повышение функциональной грамотности учащихся.

Abstract: The article describes ways to improve students' functional literacy through the subject of Kazakh literature. The importance of this subject for primary school students is described. Based on the content of the subject, a sample of tasks aimed at increasing the functional literacy of students is presented.

Қазіргі таңда оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын арттыру мәселесі өте өзекті болып саналады. Өйткені оқушыға берілген білімнің нәтижесі оның қолданбалылығымен ерекшеленеді. Яғни бала мектепте алған білімін мектептен тыс жерде қолдана ала ма, теориялық тұрғыда алған білімін күнделікті өмірде кәдеге жарата біле ме,-деген сауал төңірегінде ой қозғап, оқыту процесі толықтай аталған мақсатты көздей отырып жүзеге асады.

Оқушылардың сабақ барысында алған теориялық білімдерін іс жүзінде қолдана білуге баулу аса маңызды болып табылады. Оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын арттыруға бағытталған тапсырмалардан төмендегідей нәтижелер күтіледі:

- белсенділіктері артады;
- шығармашылық әрі сыни тұрғыда ойлайды;
- өз бетінше шешім қабылдауға талпынады;
- өмір бойы білім алуға деген дағдылары қалыптасып, дамиды.

Функционалдық сауаттылықты арттыру мәселесі бірнеше бағытта жүзеге асады. Мәселен математикалық сауаттылық, оқу мен жазудағы сауаттылық, компьютерлік сауаттылық, құқықтық сауаттылық т.б. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні арқылы оқушылардың оқу және жазу сауаттылықтарын жетілдіруді мақсат етеміз. Төмендегі дәйексөзде былай деген екен: *«Жалпы, барлық зерттеушілердің болжамы бойынша, адамдардың сауаттылық деңгейінің төмендеуі, оларға дұрыс білім беріп, тиянақты оқытпаудан, оқырман болуға үйретпеуден болған көрінеді»*. Расында, оқушыны жүйелі, тиянақты білім алуға үйретпеуден кеткен олқылықтың орны қашанда ойсырап тұрады. Әсіресе, білім негізі бастауыш сыныпта қаланатындықтан, оқушылардың жалпы сауаттылықтарын арттыру, оқу және жазу дағдыларын мейлінше жетілдіру бастауыш сынып мұғалімдерінің басты міндеттері болып саналады. Бастауыш сыныпта әдебиеттік оқу пәнінің әдістемесіне басым көңіл бөлу арқылы жан-жақты дамыған білімді тұлғаны дайындап шығара аламыз. Әдебиеттік оқу пәні арқылы оқушы бойында төмендегідей қасиеттер дамып жетіледі:

1. Сауаттылығы артады, оқу белсенділігі жоғарылайды;
2. Жүйелі мазмұндауды үйренеді;
3. Сөздік қоры артып, тіл байлығы молаяды;
4. Дүниетанымы кеңейеді;
5. Адамгершілік, отансүйгіштік тәрізді көптеген иманды қасиеттерді бойына сіңіре алады;
6. «Жақсыдан үйреніп, жаманнан жиренуді» әдетке айналдырады;
7. Түрлі мәтіндер арқылы сыни ойлауға, шығармашылық тұрғыда ойлауға дағдыланады;
8. Мәнерлі оқуға, шешен сөйлеуге дағдыланады т.б.

Оқушылардың бойында аталған қасиеттердің табылуы үшін пәнді оқуға деген ынта-ықыластарын арттырып, қызығушылықтарын оята білуіміз қажет. Ол үшін сабақта озық технологиялардың жаңаша әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, сабақты түрлендіріп өткізгеніміз жөн.

Қазіргі кезде оқушылар өз бетімен кітап оқымайды. Қанша жерден оқушыны жақтағымыз келіп, ол кітап оқиды дегенді айтқымыз келсе де, өкінішке орай, ондай оқушылардың қатары жоққа тән.. Техниканың дамуына байланысты теледидар қарау, телефон ойнау, тіпті бастауыш сынып оқушылары болса да, бос уақыты бола қалса, ғаламтордан көз алмайтын оқушылар қатарының өте көп екендегі белгілі. Ғаламтор беттерінен өздеріне пайдалы, сабаққа қажетті материалды іздеп жатса, бір жөн. Олардың көретіні мультсериалдар немесе түрлі ойындар ойнайды. Бала өз бетімен кітап оқымағаннан кейін барлық салмақты 45 минут сабаққа саламыз және үй тапсырмасын түрлендіріп беріп, талап ету арқылы өз мақсатымызға қол жеткізе аламыз.

Тапсырмалар оқушылардың бойында түрлі қасиеттердің, сан алуан дағдылардың дамып қалыптасуына тікелей ықпал етеді. Атап айтар болсақ:

1. Сөйлемге сәйкес сызбаны табу. Сызбамен жұмыс істеу арқылы
2. Суреттерді сызбаның оқушылар шапшаң, жылдам ойлануға, әр көмегімен оқу.

3. Суреттерді дыбыс сызбасымен толтыру.

4. Сөздің сызбасы қай аңның атына сәйкес келеді?

5. Сызбаға сай келетін сөйлемдер құра.

6. Берілген заттардың көмегімен сөз құрастыру.

7. Өз есімін суреттер көмегімен шығару.

1. Сызбаның көмегімен әңгімелеу.

2. Түсінгенін өз сөзімен әңгімелеу.

3. Суреттердің көмегімен әңгіме құрау.

4. Сызбаның көмегімен берілген сұрақтарға жауап беру.

5. Берілген жауаптарға қарап, сұрақтарын болжау.

6. Ертегіні суреттердің көмегімен жалғастыру.

7. Өлең мазмұнын суреттің көмегімен толықтыру.

8. Өлеңнің ұйқасын табу.

9. Жұмбақтар шешу.

10. Өлеңнің не туралы екендігін айту.

нәрсенің жауабын тез әрі дұрыс табуға дағдыланады. Демек терең әрі жылдам ойлау қабілетін дамиды.

Жауапты бірінші болып айтуға ұмтылады. Тапқырлыққа үйренеді.

Оқушы бұндай тапсырмалар арқылы жүйелі мазмұндауды үйренеді. Өз ойын жеткізе білетін жағдайға қол жеткізеді. Сөздік қоры артып, тіл байлығы молаяды.

Әңгіме құрау, мазмұнын толықтыру тапсырмалары оқушыны шығармашылыққа баулиды, ойлау, қиялдау қасиеттерін шырықтыра түседі.

Жұмбақтарды шешу ойлау қабілетін дамытады және тапқырлыққа үйретеді.

Жоғарыда аталып көрсетілген жеке бас қасиеттерінің дамуы оқушы үшін аса маңызды болып табылады. Оқушының тек қана танымдық негізін кеңейтіп қоймай, олардың шығармашылық, іскерлік қабілеттерін жетілдіруге бағытталған. Суреттерді, сызбаны сөйлете білу оқушыдан терең ойлануды және асқан шапшаңдық пен тапқырлықты қажет ететіні анық.

Әдебиеттік оқу пәнінде оқушылардың осындай құзыреттіліктерін дамытуға, функционалдық сауаттылықтарын арттыруға арналған тапсырмалардың кейбір түрлерін төменде ұсынып отырмыз.

Әдебиет пәнінен функционалдық сауаттылықты артыруға арналған тапсырмалар:

Мәтінді оқу:

1. дұрыс оқу;
2. түсініп оқу;
3. шапшаң оқу;
4. зерттеп-зерделеп оқу;
5. рөлге бөліп оқу.

Мәтінге сатылай кешенді талдау жасау:

1. Авторы
2. Тақырыбы
3. Жанры
4. Идеясы
5. Образдары
6. Тәрбиелік мәні

Мәтінге қатысты тапсырмалар:

1. Шығарманы өз сөзіңмен мазмұнда;
2. Өлеңді жаттап ал, өзіңе ұнаған шумақты жатта;
3. Мәтінді әрі қарай жалғастырып әңгімеле;
4. Мәтінді бөліктерге бөліп, әр бөлімге тақырып қой;
5. Өлеңді қара сөзбен баяндап көр;
6. Мәтін мазмұны бойынша сұрақтарға жауап бер.

Мәтінге қатысты өз ойын айтқызу:

1. Шығарма саған несімен ұнады? Автордың айтайын деген ойын түсіндің бе?
2. Шығарма кейіпкерлерінің қандай әрекеттері дұрыс, олардың орнында сен болсаң қандай шешім қабылдай едің?
3. Мәтін неге осылай аталған?
4. Шығарма мен берілген сурет арасында қандай байланыс бар деп ойлайсың?
5. Шығармадан қандай әсер алдың, қандай ой түйдің?

Мәтінге байланысты ұсынылатын арнайы тапсырмалар:

1. Мәтін мазмұнын суретпен жеткізіп көр;
2. Сурет арқылы мәтінді әрі қарай жалғастыр;
3. Мәтінге сүйеніп, сызбаны толтыр;
4. Шығармадағы белгілі тұлғалар жайлы ақпарат жина т.б.

Міне осындай жалпылама тапсырмаларды ұсыну арқылы оқушылардың шығарманы толық және түсініп оқуына мұрындық боламыз. Әрине, бұл тапсырмалардың барлығын бір күнде ұсынатын емес. Тапсырма түрінің көп болуы, әр сабақтың түрлендіріліп өткізілуіне себеп болады. Оқушының шығарманы толық әрі түсініп оқу арқылы олардың жылдам әрі сауатты оқу дағдысы дамиды, бұл дағды тек әдебиет сабағы үшін ғана қажет болып саналмайды. Ол тіпті басқасын былай қойғанда, математика пәніндегі мәсал есептердің берілгенін түсініп шығару қабілеттерін де жетілдіре түсетіндігін байқап жүрміз. Әдебиеттік оқу пәнін жақсы меңгерген оқушылар өзге де пәндерді оқу барысында мазмұндау, өз ойын жеткізу, талдау қабілеттіліктерінің жоғары екендігін танытып отырады. Бұл оқушының әдебиеттік оқу пәнінде алған білімін өмірде өзінің қажеттіліктеріне жарата білгендігі деп батыл айта аламыз. Сонымен әдебиеттік оқу пәні оқушыларды білімділікке, іскерлікке, ортамен тіл табыса білуге, жан-жақты терең ойлануға, өз ойын еркін жеткізе білуге т.т. өмірлік маңызы зор қасиеттерге баулиды. Бұл қазіргі заман оқушысы үшін игеруі қажет басты талаптар болып саналады.

Жаңартылған білім мазмұны бойынша пәндерді оқылым, тыңдалым, айтылым, жазылым тәрізді тілдік дағдыларын дамытуға негіздерге бейімдеп оқыту ұсынылған. Әдебиеттік оқу пәнінде де оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту осы аталған дтыңдалым, оқылым, айтылым және жазылым негізінде жүргізіледі. Тапсырмаларды сынып оқушыларының жас ерекшелігіне, білім деңгейіне сәйкес түрлендіріп отыруға болады.

Коммуникативтік құзыреттілікті дамытуға бағытталған жұмыс түрлері тіл үйренушілердің ауызекі сөйлеу тілін меңгеруге, сауатты жазуға, жан-жағындағы адамдармен тіл табыса білуге, жеке тұлғаның құзіреттілігін қалыптастыруға өзіндік әсерін тигізеді.

Коммуникативтік құзіреттілікті дамыту сабақ барысында қадағаланады. Бұл үшін жұптық, топтық жұмыстарды жиі жүргізу өзінің тиімділігін танытып келеді. Топтық және жұптық жұмыстар нәтижесінде оқушылар бойында төмендегідей дағдылар қалыптасады:

- топ мүшелерімен немесе жұбымен өз пікірін бөліседі, пікір алмасады;
- өзгелерді тыңдай отырып, жаңа сөздермен танысады, сөздік қоры артады;
- өз ойын жеткізуге талпыну арқылы, ауызекі сөйлеу стилін меңгереді;
- тақырыпты, өзіне ұсынылған тапсырманы тиянақты орындау арқылы өзгелермен қарым-қатынасқа түседі.

Тыңдалым кезеңінде оқушылар аудиожазбаларды тыңдайды және соның негізінде төмендегідей тапсырмаларды орындайды:

- а) мәтіннен түсінгенін өз сөзімен баяндап береді;
- ә) мәтін негізінде сұрақтарға жауап береді. (Мұғалім – оқушы, оқушы-оқушы).
- ә) мәтін мазмұны бойынша тест сұрақтарына жауап береді;

Бұл тапсырмалар арқылы оқушылардың стратегиялық құзыреттілігін анықтай аламыз.

Оқылым кезеңінде оқушыларға тақырыпқа байланысты мәтін үлестіріліп беріледі. Мәтінді мұқият оқығаннан кейін, белгілі бір уақыт ішінде тест сұрақтарына жауап беріп үлгеруі керек.

Жазылым тапсырмалары:

- диктант жазу;
- мазмұндама жазу;
- шығарма жазу
- эссе жазу.

Әр түрлі әдіс-тәсілдерді пайдалана отырып, тақырыпқа байланысты мәтіндер құрастыру (сурет бойынша, тірек сөздер арқылы, түрлі ситуациялық жағдаяттарды шешу т.б.).

Міне, осы тәрізді тапсырмалар әдебиеттік оқу пәнінде оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын арттырып, оларды жан-жақты дамыта түседі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012– 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 қаулысы.

2. Нурланов Е. Обновление учебных программ среднего образования как технологическая основа развития функциональной грамотности школьников Республики Казахстан. Онлайн платформа «G-global». Режим доступа: http://old.group-global.org/ru/storage_manage/download_file/34858, свободный.

«БИОФИЗИКА» АВТОРЛЫҚ ТАҢДАУ КУРСЫН ТИІМДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Кадирова З. К.

«№47 жалпы білім беретін мектеп» КММ, Өскемен қ., Қазақстан

Аңдатпа: Физика пәні бойынша таңдау курсын тиімді ұйымдастыру және қойылатын талаптар.

Аннотация: Эффективная организация и требования элективного курса по физике.

Abstract: Effective organization and requirements of an elective course in physics.

Авторлық бағдарлама – педагогтың интеллектуалдық ой деңгейінің қорытындысы және педагогтың зеттеушілік жұмысының нәтижесі болып табылады. Авторлық бағдарлама құрастыру және тәжірибеге енгізу оңай бір жылдық жұмыс емес. Үлкен шығармашылық пен ізденушілікті қажет ететін «ой» жұмысы. «Биофизика» авторлық бағдарламасы, жалпы білім беретін мектептің 10 сынып, жаратылыстану-математикалық бағыт бойынша химия-биология профиліне арналып құрастырылған және бейінді оқытуды бойынша мектептің оқу жоспарына енгізіліп келеді.

Курс бағдарламасы «Айтып берсең ұмытып қаламын, өзімі істетсең есте сақтаймын» принципіне негізделі бағдарламасы топтық, жұптық жекелей жұмыс түрлері оқушылардың саналы білімді меңгеруіне бағыттала құрастырылған.

Бейінді таңдау бойынша авторлық жұмыстың өзектілігі пәндер сабақтастығы арқылы оқушылардың жаратылыстану-ғылыми сауаттылықтарын арттыру, осыған сәйкес тақырыптар базалық білімді толықтыру, кеңейту және қолданбалы бағыттағы есептер шығарту арқылы теорияны практикамен ұштастыру болып табылады. Мақсаты: табиғаттағы физика, биология, информатика, химия пәндері арасындағы байланысты көрсете отыра дүниенің біртұтас бейнесін оқушылар санасында қалыптастыру. Жаратылыстану сауаттылық тапсырмаларын еркін шеше білу деңгейлерін арттыру.

Күтілетін нәтиже: профильді оқытудың тұжырымдамалық негізде сай, оқытудың жоғары сатысында, тұлғаны өмірге дарлау, жекелей жұмыс арқылы білім алу траекториясын кеңейту, ЖОО мектеп бітушілерді сапалы даярлау арқылы кәсіби дұрыс айқындалуларына мүмкіндік беру.

«Биофизика» авторлық бағдарламасы 2011 жылдан құрастырылып, қала облыс деңгейінде тараламда болған, Алтынсарин академиясы, «Бағдарлы мектеп» зертханасы арқылы бекітіліп, таралым жасалған. Жаңартылған білім мазмұны талаптары, МЖМБС 31.10.2018ж № 604, 8.11.2012 №500 (25.07.2013 №296 Б) сай түзету мен толықтырулар жасалды.

Курстың бағдарламасының ерекшелігі: оқушы күзіреттілігін арттыруға бағыттала құрастырылуы. Бейінді оқыту принциптеріне сәйкес, базалық білімді кеңейту, тақырыптар интеграцияланған, кез келген пән мұғалімдері бағдарламаны еркін өз пәнімен кіріктіп өткізе алады. Тақыптар стандарт талаптарын қайталамайды, кеңейтеді.

Коммуникативтік күзіреттілігі бойынша: Өзгені тыңдай білу, өз көзқарасын ашық айту. Көпшілік алдында еркін, сауатты сөйлеу. Графиктер мен кестелік мәліметтермен жұмыс жасау және өңдей білу. Топтық жұмыстарда ынтымақты жұмыс істей білу.

Зерттеушілік құзіреттілігін арттыру бойынша: Ақпаратты табу және оны өңдей білу. Кез келген ақпарат көзімен жұмыс істеу, салыстыра білу.

Өзіндік тұлғалық құзіреттілігін арттыру бойынша: табиғат пен техника арасындағы байланысты нақтылай білу. Айналадағы құбылыстарды ғылыми түрде тани білу.

«Биофизика» курсы бағдарламасының мазмұны: Курс мазмұны 8 бөлімнен тұрады, барлығы 34 сағатты құрайды. Әр бөлім соңынан оқушылардың меңгеру деңгейлері жоба қорғау, тақырыптық есеп тапсыру, тест т.б. арқылы қортындыланады. Жыл соңында «есептелінді», «есептелмеді» арқылы бағаланады.

Жалпы курстың әдістемесі мен теориясы пән мұғалімдерінен пікір жинау мақсатында <http://sabaq.kz/?p=14106> сайтына жарияланған, физика пәні мұғалімдері тарапынан қолдау берілген пікірлерді ескере отыра, қажеттілігі байқалды. Теориялық материалдарды жоспарлауда төмендегі жағдайлар ескерілді: ақпараттық технологияны кең көлемде қолдану; физиканың теориялық материалдарын практикамен байланыстыру; өз бетінше эксперименталдық жұмыс жүргізу.

«Биофизика» курсы: Дүниенің біртұтас бейнесін қалыптастыруға мүмкіндік береді; Интернетпен жұмыс істеу, ақпаратты өңдей білуге үйретеді. Алған білімді сауатты қолдана білуге бағыттайды. Курс материалдары меңгерту топтық, жұптық және жекелей жұмыстар ұйымдастыру арқылы жүзеге асады. Жұмыс стиліне қарай белсенді оқыту әдіс тәсілдері: кластер құрастыру, кестемен жұмыс, ақпаратты өңдеу арқылы баға беру т.б. пайдананылады.

Power Point бағдарламасымен мультимедиялық презентация жасауға үйрету; Көпшілік алдында сауатты сөйлеу икемін жетілдіру. График, сызбалар, диаграммалармен жұмыс істеу дағдыларын арттыру; физикалық болжам, қорытынды жасауға бағыттау; тақырып бойынша ең маңыздыны ажырата білуге үйрету; топпен жұмыс істеу, шығармашылықтарын арттыру.

Курс бағдарламасы стандарт талаптарына сай оқыту үрдісінде: тұлғалық іс-әрекеттік тәсілді жүзеге асыру, мектепте биофизика тарихын, оның элементтерін енгізе отыра, физикадан білім берудің практикалық бағытын күшейту, оқушылардың ойлау қызметін дамыту мен олардың практикалық дағдыларын жетілдіру, шығармашылық-ізденушілік, зерттеушілік және эксперименттік сипаттағы өзіндік жұмыстардың үлесін көбейту, осыған сәйкес материалдарды бағдарламадан тыс алдын ала беру қажеттілігін қолдайды. Жүйеленіп өңделген материалдарды дайын күйінде ұсынбай, өз бетімен ізденуіне, оқушылардың өз қажетіне білімді іздеуге жоба қорғау формасын пайдалану ескерілген. Жеке, топтық практикалық жұмыс, пікір алмасу, кейс, жоба қорғау қолданбалы есептер шешу, презентация жасау, дебат, инсерт «SWOT талдау әдістері» арқылы курс бағдарламасы игертіледі.

Қорытынды

S жағымды жақтары ✓ Оқушы мүмкіндігін ашу ✓ Кәсіби дұрыс айқындалу ✓ Пәндер сабақтастығы ✓ Тақыптарды еркін меңгеруге ✓ Кәсіби өсу ✓ ЖОО оқытушыларымен байланыста болу	W жағымсыз жақтары ✓ Академиялық білімнен ауытқу ✓ Қазақ тіліндегі ақпараттардың аздығы
O мүмкіндіктер ✓ Жетілдіру 11 сынып үшін ✓ Жұмыс дәптері, толықтыру жасау ✓ Жаратылыстану циклі пәндерінің жұмысты жалғастыру, толықтыру ✓ Үнемі ізденісте болу	T қатерлер ✓ Екі жақты пікірлердің қалыптасуы, ақпараттың көптігі

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Дүйсембінова.Р.Қ. Кәсіби педагогика. 2012ж. 187 бет
2. Жайтапова А.Ә., Шамина Г.А.. Әдіскер қызметінің мазмұны білім беруді жаңарту тұрғысынан, 2019 жыл
3. Құдайбергенова К.С. Құзырлық амалының ұғымдары. Алматы, 2017
4. Мұқанова.С.Д. Нәтижеге бағдарланған, мемлекеттік білім беру – мемлекеттік саясаттың басымдылығы. Білім беру мекемесі басшылығының анықтамалығы. 2020
5. Тоқбергенова.У.Қ, Шүйіншина Ш.М., Федоров В.Н., Ударцева В.М. Физика. 12 жылдық оқытуға көшу жобалық 10-сыныпқа арналған бағдарлама «12-жылдық білім беру» ғылыми - әдістемелік журнал. №1, 2020 жыл.

АКТУАЛЬНОСТЬ ИННОВАЦИОННЫХ ФОРМ ОБУЧЕНИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЕ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Калиев К.А.

педагог-исследователь, учитель физической культуры,
КГУ «Карагайлинская общеобразовательная школа отдела образования
Алтынсаринского района» Управления образования акимата Костанайской области,
Шокай а, Казахстан

Минко А.Г.

педагог-исследователь, учитель физической культуры,
КГУ «Школа-Лицей №1 отдела образования города Костаная
«Управления образования акимата Костанайской области», г.Костанай, Казахстан

Конуспаев А.С.

педагог-исследователь, учитель физической культуры,
КГУ «Карагайлинская общеобразовательная школа отдела образования
Алтынсаринского района» Управления образования акимата Костанайской области,
Шокай а, Казахстан

Калиев С.К.

педагог-исследователь, учитель физической культуры,
КГУ «Общеобразовательная школа №15 отдела образования
города Костаная» Управления образования акимата Костанайской области,
г.Костанай, Казахстан

Андатпа: Мақала Қазақстан Республикасының дене шынықтыру және спорт саласындағы білім беру жүйесін дамытудың жаңа стратегиясын құру үшін перспективалық бағыттарға шолу және талдау ұсынады, білім алушылардың спорттық мамандануын ескере

отырып, спорт сыныптарын ашу жөніндегі жобаларды іске асыру жолымен жалпы білім беретін мектептер базасында білім беру жүйесіндегі инновациялық қайта құрулардың негіздемесін ұсынады.

Аннотация: Статья представляет обзор и анализ перспективных направлений для создания новой стратегии развития образовательной системы Республики Казахстан в области физической культуры и спорта, предлагает обоснование инновационных преобразований в системе образования на базе общеобразовательных школ путем реализации проектов по открытию спортивных классов с учетом спортивной специализации обучающихся.

Abstract: The article presents an overview and analysis of promising areas for creating a new strategy for the development of the educational system of the Republic of Kazakhstan in the field of physical culture and sports, offers a justification for innovative transformations in the education system based on secondary schools by implementing projects to open sports classes taking into account the sports specialization of students.

Современная тенденция развития целостного процесса образования в котором физическая культура будет являться базовой областью педагогического процесса и занимать приоритетное место сталкивается с серьезными проблемами, препятствующими реализации новых подходов к повышению эффективности физического воспитания на уровне общеобразовательных школ.

Сегодня все больше педагогов и образовательных учреждений осознают важность физической культуры для обучающихся. Физическая активность способствует улучшению физического и психического здоровья учащихся, развитию координации, гибкости, силы и выносливости. Целостный подход к образованию предполагает интеграцию физической культуры с другими предметами и активное использование интердисциплинарных методов обучения. Например, в рамках уроков и проектных деятельности учащиеся могут исследовать влияние физической активности на умственную работоспособность, изучать понятия здорового образа жизни, анализировать данные о пользе физической активности для организма. Кроме того, развитие физической культуры включает в себя не только учебную деятельность в школе, а также внешкольные формы организации занятий – спортивные секции, кружки, соревнования. Это позволяет учащимся проявить свои спортивные способности, развить командный дух, обрести опыт соревновательной деятельности. Следует отметить, что развитие физической культуры как базовой области педагогического процесса способствует формированию гармоничной личности, способной успешно функционировать в современном обществе.

Тем не менее, существует необходимость внедрения инновационного опыта преобразования современного физического воспитания на основе внедрения спортивно-специализированных форм организации учебного процесса, которые позволят не только значительно улучшить динамику показателей физической подготовленности занимающихся, но и изменить отношение к физической культуре на базе общеобразовательной школы во всех аспектах.

Интеграция спортивной культуры и общего образования на базе в форме организации спортивных классов является эффективным способом развития физической активности и спортивных навыков учащихся. Спортивные классы предлагают широкий спектр возможностей для объединения образовательного процесса с физическим развитием и создают благоприятные условия для достижения успехов в спорте. Спортивные классы обладают рядом преимуществ. Во-первых, они позволяют создать специализированную среду, в которой обучение объединено с

интенсивными тренировками и спортивными соревнованиями. Это помогает учащимся развивать свои физические и спортивные навыки, а также улучшать соревновательные результаты. Во-вторых, спортивные классы способствуют формированию здорового образа жизни учащихся. Участие в тренировках и соревнованиях позволяет регулярно заниматься физической активностью и поддерживать физическую форму. Это важно как для физического, так и для психологического благополучия учащихся. В-третьих, спортивные классы способствуют развитию лидерских качеств и командной работы. Учащиеся вступают в спортивные коллективы, где учатся работать в команде, принимать решения, развивать мотивацию и стремление к достижению целей. Эти навыки имеют важное значение для дальнейшей жизни и карьеры учащегося. Кроме того, спортивные классы предоставляют возможности для выявления и развития спортивных талантов учащихся.

Благодаря специальной программе обучения и тренировкам, учащиеся имеют больше времени для оттачивания своих спортивных навыков и могут достигать более высоких результатов в спорте. Таким образом, интеграция спортивной культуры и образования на базе общеобразовательной школы в форме организации спортивных классов способствует развитию учащихся как спортивных личностей и способствует их всестороннему развитию, где модель игрового соперничества, отработанная в спорте, позволяет воспринимать уроки жизни как естественную реальность, которую человек осваивает, преодолевает, адаптирует к своему микросоциуму [10].

Спортивное воспитание становится неотъемлемой частью общего воспитания и все чаще проникает в образовательный процесс. Включение спортивных элементов в образовательную программу позволяет достичь следующих результатов в достаточно короткие сроки. Спортивное воспитание помогает учащимся развивать физическую силу, выносливость, гибкость и координацию движений. Занятия спортом укрепляют мышцы, кости и сердечно-сосудистую систему, что способствует общему здоровью и физической форме. Участие в спортивных состязаниях также учит учащихся справляться с давлением, развивает стремление к достижению целей, упорство и самодисциплину. Занятия спортом являются отличной возможностью для учащихся взаимодействовать друг с другом, работать в команде, развивать навыки сотрудничества и справедливой игры. Это способствует формированию социальных навыков и умений, которые будут полезны в жизни и карьере учащихся. Эти навыки могут быть полезными не только в спорте, но и в других сферах жизни. Для успешной интеграции спорта в образовательный процесс необходимо обеспечить доступность спортивных предложений для всех учащихся, а также создать условия для поддержки и развития спортивных талантов. Это может включать в себя предоставление специализированных мероприятий, оборудования и тренерского персонала, а также интеграцию спортивных элементов в учебные программы и расписание занятий. Спортивное воспитание имеет огромный потенциал для развития учащихся и создания здорового и гармоничного образа жизни. Поэтому, все больше образовательных учреждений включают спорт в свои программы, чтобы создать условия для развития учащихся во всех сферах их жизни. Образованная спортивная личность это спортсмен, уважающий правила, этикет, ритуалы и традиции спорта, принимающий правила «честной игры». Он способен сохранять, защищать и обогащать спортивную культуру [7,8].

Формирование принципиально новой концепции многолетней физической подготовки в системе физического воспитания на базе общеобразовательной школы

открывает новые перспективы их совершенствования и усиления их влияния на спорт высших достижений, прежде всего, по крайней мере, на первые этапы многолетней спортивной подготовки и систему выявления и развития спортивного таланта. Концепция развития физического воспитания на базе спортивных классов должна включать целостный подход к физической подготовке, который учитывает различные аспекты развития, включая физические, психологические и социальные аспекты.

Это позволит создать более полноценную программу физического образования, ориентированную на развитие всей личности учащихся. Концепция должна предусматривать индивидуальный подход к каждому учащемуся, учитывая его уровень физической подготовки, интересы, потребности и возможности. Новая концепция развития спортивных классов на базе школы должна предусматривать многолетнюю программу физической подготовки, которая осуществляется на протяжении всего периода обучения в общеобразовательном учреждении. Такой подход позволит обеспечить устойчивую базу здоровья и физической активности учащихся, а также формирование положительных привычек на долгосрочной основе.

Перспективные направления такой программы должны включать широкий спектр видов активности, включая различные виды спорта, игры, физические упражнения, танцы и другие формы активности. Это поможет учащимся найти свои интересы и развить разностороннюю физическую подготовку.

Новая концепция должна предусматривать интеграцию физической подготовки с другими предметами в учебном плане. Например, физическая активность может быть связана с изучением наук о здоровье, математикой (вычисление калорийных расходов), искусством (танец, хореография) и т.д. Это поможет учащимся видеть связь между физической активностью и другими аспектами их образования. Формирование принципиально новой концепции многолетней физической подготовки в системе физического воспитания на базе общеобразовательных учреждений позволит создать более эффективную и целостную программу, которая учитывает потребности и возможности каждого учащегося. Использование в физическом воспитании научно-технологических достижений спортивной культуры оказывается, как нам представляется, наиболее перспективным путем развития уже начавшегося движения физической и спортивной культур к их интеграции на основе общих интересов во имя блага человека [1.2].

Включение этих элементов в культуру физической активности детей и подростков может помочь им развить навыки соревнования, работу в команде, справедливость, уважение к противникам и добросовестность. Элементы спортивной культуры также могут трансформироваться в профессиональное направление, предлагая детям и подросткам возможность внедриться в спортивную индустрию или стать профессиональными спортсменами.

Культура физической активности, проникнутая спортивными элементами, может вдохновить их на стремление к достижению высоких результатов и профессиональному росту. Спортивная культура всегда идет в ногу с инновациями и использованием современных технологий для улучшения физической подготовки и достижения оптимальных результатов. Проникновение этих элементов в культуру физической активности детей и подростков может подтолкнуть к использованию новых методов тренировки, мониторингу физиологических показателей и анализу данных для более эффективного развития физических навыков.

В целом, конверсионные проникновения элементов спортивной культуры в культуру физическую создадут условия для интенсификации физической подготовки

детей и подростков, обеспечивая мотивацию, развитие соревновательности и командного духа, профессиональное направление и использование инноваций и технологий.

Особенно важным представляется процесс адаптирования высоких технологий спортивной подготовки к потребностям и условиям физического воспитания школьников, который в свою очередь должен рассматриваться как краеугольный камень в основании многолетнего процесса физического воспитания на базе спортивных классов. Высокие технологии, такие как сенсоры, мониторинг физиологических показателей и анализ данных, позволяют адаптировать тренировочные программы к индивидуальным потребностям и возможностям каждого школьника. Это позволяет создать оптимальные условия для развития и эффективной физической подготовки каждого ученика.

Адаптирование высоких спортивных технологий к физическому воспитанию школьников может стимулировать их интерес и увлечение занятиями физической активностью. Использование новых технологий и современного оборудования сделают тренировки более интересными, увлекательными и мотивирующими, что способствует участию детей и поддерживает их активность.

Инновационные образовательные спортивные технологии позволяют более точно и эффективно отслеживать прогресс, развитие навыков и достижения каждого школьника. С помощью современных инструментов и методик можно более точно измерять различные параметры физической активности и использовать эти данные для оптимизации тренировочных программ и достижения лучших результатов, что также будет способствовать повышению безопасности и предотвращению травм.

Мониторинг данных и использование инновационных средств могут помочь выявить потенциальные проблемы и риски, а также принять необходимые меры для их предотвращения. Применение высоких технологий в физическом воспитании создает возможности для развития цифровых и технических навыков учащихся. Они могут научиться использовать современные устройства, программное обеспечение и методики для анализа данных, именно такие навыки будут востребованы в будущем.

Современная парадигма приоритета человека как главной ценности во всей его личностной, духовной и телесной неповторимости детерминирует смену представлений о его физической и спортивной культуре, стимулирует поиск путей разрешения этических и правовых несообразностей взаимодействия физического воспитания и спорта высших достижений [12].

Освоение методов организации учебно-тренировочного процесса и многолетней физической подготовки в рамках физического воспитания школьников является неотъемлемой частью этого подхода. Важно разработать и усовершенствовать методы и принципы, которые обеспечат эффективность, безопасность и результативность такого процесса. Принципиальные подходы спортивной подготовки на базе спортивного класса должны определить основные принципы, на которых будет основываться спортивная подготовка. Это может быть, например, индивидуализация, системность, баланс различных физических качеств, комплексный подход к развитию навыков и др. При разработке методов организации учебно-тренировочного процесса необходимо учесть возрастные и физические особенности учеников, а также уровень их подготовки. Важно определить последовательность и длительность занятий, разработать программы тренировок и контрольно-измерительные процедуры для оценки прогресса.

При освоении методов многолетней физической подготовки в рамках физического воспитания школьников важно создать последовательность программ обучения, соответствующих различным возрастным этапам. Это позволит школьникам прогрессировать и развиваться на протяжении всего периода обучения, гарантируя устойчивый результат.

Необходимо учитывать индивидуальные потребности, способности и цели каждого школьника при разработке методов организации учебно-тренировочного процесса. Адаптировать программы тренировок, учесть особенности развития, интересы и предпочтения каждого ученика, чтобы достичь оптимальных результатов. Система спортивной подготовки в рамках спортивных классов обязательно должна предусматривать сопровождение и контроль со стороны квалифицированных тренеров и педагогов. Это позволит своевременно выявлять проблемы, корректировать учебный процесс и обеспечивать качественное развитие учеников.

Крайне важно в рамках концепции спортивного класса на базе общеобразовательной школы предусмотреть механизмы переориентации школьника на другой более подходящий для него вид спортивной или физической подготовки. Переориентация школьника на другой, более подходящий для него вид спортивной или физической подготовки может быть сложным процессом, который требует внимания и индивидуального подхода. Вот несколько механизмов, которые могут быть использованы для успешной переориентации:

1. Идентификация интересов и потребностей: Важно провести разговор с ребёнком и выяснить его интересы, предпочтения и мотивацию. Обсуждение с ними, какие виды спорта или физической активности ему более интересны или привлекательны, может помочь определить направление переориентации.
2. Сотрудничество с родителями и тренерами: Родители и тренеры играют важную роль в переориентации школьника. Обсуждение, какие виды спорта или физической активности могут быть подходящими для ребёнка на основе его способностей, физического состояния и предпочтений, может помочь в принятии решения о переориентации. При переориентации необходимо учесть индивидуальные особенности и потребности школьника. Рассмотрите его физические возможности, уровень подготовки и цели, чтобы определить более подходящий вид спорта или физической активности. В некоторых случаях может быть полезным осуществить постепенный переход от одного вида деятельности к другому. Это даст школьнику время адаптироваться к новому виду подготовки, прежде чем полностью перейти. Оценка способностей, прогресса и потенциала школьника в новом виде спорта или физической активности может помочь ему увидеть свои достижения и мотивироваться для дальнейшего развития.

Инновационная сущность здоровьесформирующей педагогики физического воспитания спортивной направленности в общеобразовательной школе состоит, прежде всего, в том, что она позволяет предложить такую форму организации физического воспитания учащихся, при которой была бы исключена возможность недифференцированного подхода к освоению учащимися ценностей физической культуры и вместе с тем открывалась реальная перспектива их эффективного физического совершенствования в согласии с индивидуальными потребностями, способностями и уровнем притязания каждого ученика [3,4].

Реализация концепции спортивных классов на базе образовательных школ является наиболее рациональной с точки зрения расходования финансовых средств по нескольким причинам. Спортивные классы могут предоставить возможность

обучаться и заниматься спортом учащимся, не требуя дополнительных расходов на поиск и аренду спортивных сооружений вне школы. Это позволяет сэкономить деньги на организации спортивной инфраструктуры. Возрастают возможности масштабирования при котором школы обычно имеют достаточное количество учащихся, чтобы сформировать несколько спортивных классов, что позволяет эффективнее распределить финансовые ресурсы на оборудование, тренерский состав и другие необходимые компоненты. В образовательных школах уже есть учителя, их зарплаты, а также необходимые образовательные программы и структуры. Создание спортивных классов позволяет эффективнее использовать эти ресурсы путем интеграции спортивной и образовательной деятельности. Спортивные классы не только способствуют физическому развитию учащихся, но также могут иметь положительный вклад в учебный процесс. Исследования показывают, что физическая активность способствует улучшению когнитивных навыков, концентрации и саморегуляции учащихся. Это может привести к повышению успеваемости и общему уровню здоровья учащихся. Раннее вовлечение учащихся в спортивную деятельность может способствовать более здоровому образу жизни на протяжении всей жизни. Это может снизить затраты на медицинское обслуживание и уменьшить заболеваемость учащихся в будущем. В целом, реализация концепции спортивных классов на базе образовательных школ позволяет эффективно использовать финансовые ресурсы, создавая условия для занятий спортом и обучения, способствуя физическому и интеллектуальному развитию учащихся, а также снижая затраты на дополнительные спортивные объекты и услуги.

Безусловно организация спортивных классов на базе образовательного учреждения должна идти параллельно с организацией современной системы образования и должна быть встроена в общую структуру образовательного учреждения. Необходимо учитывать его цели, ценности и образовательные стандарты. Это позволит обеспечить связь и взаимодействие между спортивной и учебной деятельностью, что является важным фактором для комплексного развития учащихся. Организация спортивных классов на базе образовательного учреждения обеспечивает доступность для всех учащихся. Все ученики могут получить доступ к спортивным возможностям, независимо от своего уровня подготовки, финансовых возможностей или физических особенностей. Это содействует принципу инклюзивного образования. Организация спортивных классов должна быть ориентирована на комплексное развитие учащихся. Необходимо предусмотреть широкий спектр видов спорта и физических активностей, а также разнообразные методы обучения и тренировок. Это поможет учащимся развивать физические, психологические и социальные навыки, тем самым поддерживая их общее благополучие и требует профессионального подхода со стороны педагогов и тренеров. Они должны быть компетентными, обладать знаниями и навыками в области спортивной подготовки и педагогики. Важно поддерживать постоянное повышение квалификации и обмен опытом с коллегами. Организация спортивных классов должна предусматривать систему отчетности и оценки. Это позволит проверять эффективность и результативность программы, а также делать корректировки и улучшать ее в дальнейшем. Оценка достижений учащихся в спортивной деятельности должна быть частью общей системы оценки успеваемости и должна быть тесно связана со современной системой образования и, вместе с тем, удовлетворять потребностям и целям развития учащихся в физическом, интеллектуальном и эмоциональном планах.

В этой связи необходимость такой формы организации учебного процесса по физическому воспитанию, которая обеспечит возможности развития и адаптации образовательного процесса обучения физической культуры и массового спорта на базе общеобразовательных школ с учетом наличия современной спортивной материально-технической базы и наличия в необходимом количестве подготовленных педагогических и тренерских кадров становится определяющей для реализации концепции спортивных классов в образовательных учреждениях. Концепция спортивных классов в образовательных учреждениях представляет собой программу, которая объединяет обучение и тренировки спортивных навыков. Она направлена на развитие физических качеств и спортивного потенциала учащихся. Важно осуществлять подготовку тренеров, которые обладают не только нужными спортивными знаниями и опытом, но и педагогическими навыками. Они должны уметь обучать и мотивировать учащихся, создавать безопасную и поддерживающую обстановку. Программа спортивных классов должна предусматривать не только тренировки по выбранному виду спорта, но и развитие физических качеств (силы, выносливости, гибкости), координации движений, а также знания о здоровом образе жизни и правильном питании. Учащиеся должны иметь возможность участвовать в спортивных классах, не теряя ценных школьных уроков. Для этого можно предусмотреть гибкое расписание, позволяющее комбинировать учебу и тренировки. Важно создать условия, чтобы учащиеся чувствовали себя мотивированными и получали признание за свои спортивные достижения. Это может быть достигнуто через проведение внутренних и внешних соревнований, награды и поощрения. Спортивные классы должны быть интегрированы в общую систему образования, чтобы учащиеся могли получить качественное образование наравне с остальными. Важно согласовывать учебные планы, чтобы спортивные занятия не противоречили основной учебной программе. Программа спортивных классов может значительно способствовать развитию социальных навыков учащихся, таких как командная работа, лидерство, дисциплина и уважение к соперникам. Важно создать атмосферу взаимопонимания, сотрудничества и поддержки. Спортивные классы это коллектив, где учащиеся совместно работают над достижением общей цели. Это требует сотрудничества, коммуникации и развития лидерских навыков. Учащиеся учатся слушать друг друга, принимать решения вместе и справляться с различными ролями и задачами в команде. В спорте особое внимание уделяется уважению к соперникам, а также спортивной этике и поведению. Учащиеся учатся быть справедливыми, поддерживать соперников и уважать правила игры. Эти ценности переносятся на повседневную жизнь и помогают формировать в учащихся этические принципы и моральные ценности. Участвуя в спортивных классах и достигая своих спортивных целей, учащиеся развивают самоуверенность и уверенность в себе. Это помогает им лучше работать в группе, выступать перед другими и принимать решения. Спортивные классы также способствуют развитию доверия к другим участникам, тренерам и сами себе. В спорте учащиеся сталкиваются с различными эмоциональными ситуациями, включая победы, поражения, напряжение и давление соревнований. Спортивные классы помогают учащимся развивать умение контролировать свои эмоции, управлять стрессом и справляться с давлением. Эти навыки переносятся на другие сферы жизни и помогают учащимся справляться с повседневными вызовами. Спортивные классы создают возможности для учащихся взаимодействовать с разнообразными людьми и учиться приспосабливаться к разным группам и ситуациям. Это помогает им развивать коммуникативные навыки, учиться

принимать компромиссы и сотрудничать с людьми разных характеров и способностей. Все эти аспекты способствуют развитию социальных навыков учащихся и играют важную роль в их личностном и социальном формировании. Программа спортивных классов может быть отличной возможностью для развития этих навыков и создания полезных социальных связей среди учащихся. Реализация концепции спортивных классов требует сочетания организационных и педагогических усилий и может принести значительные пользу для физического и развития учащихся. Важно разработать комплексную программу, которая объединяет как учебный материал, так и тренировки спортивных навыков. Программа должна быть структурированной, целенаправленной и адаптированной к возрасту и способностям учащихся. Она может включать различные виды спорта, физическую подготовку, правила и технику игр, а также элементы теории спорта. Для реализации программы спортивных классов требуются опытные и квалифицированные тренеры, способные эффективно обучать и мотивировать учащихся. Тренеры должны иметь специализированное образование и опыт работы с детьми и подростками. Они должны быть хорошо знакомы с выбранными видами спорта и уметь адаптировать тренировки под уровень и потребности учащихся. Для проведения спортивных классов необходимы соответствующие спортивные площадки, залы, полигоны и оборудование. В зависимости от выбранного вида спорта и тренировочных целей, могут потребоваться специальные предметы и конструкции. Организация должна предоставить все необходимые условия для проведения тренировок и занятий. Программа спортивных классов должна быть включена в общий учебный график, чтобы учащиеся могли регулярно посещать занятия. Также нужно предусмотреть ресурсы для проведения тренировок, такие как время, дополнительное оборудование, специальные приспособления и т. д. Регулярная оценка и мониторинг прогресса учащихся являются важной частью реализации программы спортивных классов. Это позволяет выявить достижения, проблемы и потребности учащихся, а также вносить корректировки в программу обучения и тренировок. Реализация концепции спортивных классов требует согласованной работы всех заинтересованных сторон - администрации учебного заведения, тренеров, учащихся и их родителей. Она должна быть основана на понимании важности и преимуществах спорта для физического, психологического и социального развития учащихся.

Концепция организации спортивных классов на базе общеобразовательных школ позволит создать благоприятные условия для развития спортивных талантов и достижения высоких результатов:

1. Спортивные классы предоставят возможность для учащихся, проявляющих интерес к спорту, получить специализированную спортивную подготовку. Она включает тренировочные занятия, развитие техники и тактики, физическую подготовку и все остальные моменты, необходимые для успешного обучения.

2. Сочетание процесса обучения и тренировки в спортивных классах позволит учащимся эффективно развиваться в области спорта и получать общешкольное образование. Дети могут одновременно заниматься спортом и получать полноценное образование.

3. Спортивный класс предоставит возможность интеграции образования и спорта. Ученики будут изучать теоретические аспекты своего выбранного вида спорта, например, физиологию, биомеханику, психологию спорта и т.д. а это будет способствовать более глубокому пониманию и развитию высокого уровня предметных знаний .

4. Одним из основных преимуществ спортивного класса является возможность участия в соревнованиях и возможность показать свои навыки и соревноваться с другими спортсменами на региональном, национальном и на международном уровне.

Организация процесса обучения в общеобразовательной школе со спортивным уклоном потребует соответствующей научно-методической работе. Необходимо разработать комплексную программу, которая учитывает стандарты общего образования и при этом ориентирована на развитие физических навыков и спортивного потенциала учащихся. Программа должна содержать как теоретические, так и практические уроки, и обеспечивать баланс между спортивными тренировками и общеобразовательными предметами. Необходимо обеспечить школу квалифицированным педагогическим составом, чтобы они могли успешно объединить образовательный процесс с тренировками и развитием физических навыков учащихся. Педагоги должны иметь понимание спортивных требований и методов обучения, а также уметь оценивать и развивать спортивный потенциал каждого ученика. Школа должна быть оборудована современными тренажерными залами, выездными спортивными площадками и специализированным оборудованием для проведения спортивных занятий. Также нужно обеспечить наличие учебных материалов и учебников, специализированных для спортивного обучения. Необходимо разрабатывать систему оценки и контроля, которая будет учитывать как успеваемость учащихся в общеобразовательных предметах, так и их физическую подготовку и спортивные достижения. Для оценки физической подготовки учащихся можно использовать различные физические тесты и нормативы в зависимости от специфики спортивной направленности школы. Например, это может быть измерение физической выносливости, гибкости, координации, силы и т.д. Оценки могут быть выставлены на основе достижений учащихся в этих тестах, сравнения с нормативами или соревнованиями внутри школы. В систему оценки и контроля можно включить оценку спортивных достижений учащихся, таких как победы в соревнованиях, уровень профессионализма и т.д. Для этого можно создать специальные рейтинги и таблицы успехов, которые отражают достижения учащихся в спортивной деятельности. Для стимулирования мотивации учащихся в обучении и спорте можно ввести систему наград и поощрений. Это могут быть дипломы, сертификаты, призы, почетные звания и т.д. Награды могут быть выданы на основе достижений и прогресса учащихся в каждом из аспектов учебной и спортивной деятельности. Школа может сотрудничать с местными спортивными клубами, федерациями и тренерами для проведения дополнительных спортивных тренировок, организации соревнований и участия в спортивных мероприятиях. Это позволит учащимся получить опыт работы в команде, поддержку и профессиональную помощь от экспертов в своей области. Все эти аспекты требуют систематической научно-методической работы, которая включает в себя исследования, разработку и адаптацию методик, оценку эффективности и постоянное обновление образовательной программы.

Список использованных источников

1. Бальсевич, В.К. Спортивный вектор физического воспитания в российской школе (монография) - М.: НИЦ «Теория и практика физической культуры и спорта», 2006. - 112с., ил.
2. Бальсевич, В.К. Очерки по возрастной кинезиологии человека (текст) / В.К. Бальсевич. - М.: Советский спорт, 2009.- 220с.

3. Батракова, И. С. Теоретические основы организации педагогического процесса в современной школе: Автореф. дис Д.п.н. - СПб.- 1995. - 37 с.
4. Безруких, М.М. Школьные факторы риска и здоровья детей /Магистр. 1999. - № 3 .- С. 30-39.
5. Дети России Образованны и Здоровы: материалы 3 Всероссийской научно-практической конференции г. Воскресенск ,7-8 декабря 2006 г. - М.- 2005. - 156 с.
6. Лубышева, Л.И., Магин, В.А. Концепция модернизации процесса профессиональной подготовки специалиста по физической культуре и спорту // Теория и практика физической культуры - 2003, №12-С. 13-16.
7. Лубышева, Л.И. Спортивная культура в школе.- М.: НИЦ «Теория и практика физической культуры и спорта», 2006. - 174 с.
8. Лубышева, Л.И. Феномен спортивной культуры в аспекте методологического анализа // Теория и практика физической культуры и спорта - 2009. № 3 -С. 10-13.
9. Образование в области здоровья и укрепление здоровья среди детей, подростков и молодежи в России». Материалы Всероссийского Форума по политике в области общественного здоровья, /под редакцией А.К. Демина, И.А. Деминой. - Москва - 1999 - 256 с.
10. Передельский, А.А. Спорт в контексте философского познания // Проблемы и перспективы спортивной науки: Сборник трудов Всероссийского научно-исследовательского института физической культуры и спорта, 15-16 декабря 2008г./ - М: Советский спорт, 2008. - С.61-62.
11. Романович, В.А., Световец, В.И. Спортивно ориентированное физическое воспитание в Октябрьской школе.- М.: НИЦ «Теория и практика физической культуры и спорта», 2006. -264с.
12. Филимонова, С.И. Физическая культура и спорт - пространство, формирующее самореализацию личности.- М.: Изд-во «Теория и практика физической культуры»,2004.- 316 с. (380)
13. Фонарев, Д.В. Теоретическое обоснование муниципальной системы спортивно ориентированного физического воспитания г. Чайковского.- М.: Физическая культура: воспитание, образование, тренировка № 4. - 2007, - 20-26. с.

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ У ДЕТЕЙ С РАССТРОЙСТВОМ АУТИСТИЧЕСКОГО СПЕКТРА

Карабут В.В.

магистр педагогических наук, дефектолог, средняя школа имени К. Ушинского
г. Талдыкорган, Казахстан

Рамазанова А.Б.

магистр педагогических наук, дефектолог, средняя школа имени К. Ушинского
г.Талдыкорган, Казахстан

Андатпа: Мақалада аутизм спектрі бұзылған мектеп жасына дейінгі балалардың дамуындағы өзекті мәселелер қарастырылған. Мақала ерекше білім беруді қажет ететін бастауыш сынып оқушыларын инклюзивті оқыту мәселелеріне арналған. Аутизм спектрінің бұзылуы әртүрлі жағдайлардың тобы болып табылады. Аутизмнің белгілері ерте балалық шақта анықталуы мүмкін, бірақ бұзылу көбінесе кейінгі кезеңде анықталады. Аутист балаларды оқытудың ерекшеліктері. «Аутизм» ұғымының мәнін түсіндіру мақсатында аутизм спектрі бұзылған бастауыш мектеп жасындағы балалардың қарым-қатынас дағдыларын дамыту мәселесін зерттеу мақсатында (бұдан әрі – АСД), нормативтік

құжаттарды, теориялық дереккөздерді және әдістемелік ұсыныстар жүзеге асырылды. «коммуникациялық дағдылар».

Аннотация: В статье рассматриваются актуальные проблемы развития детей дошкольного возраста с расстройствами аутистического спектра. Статья посвящена вопросам инклюзивного образования учащихся младших классов с ООП. Расстройства аутистического спектра – это целая группа различных состояний. Симптомы аутизма можно обнаружить в раннем детстве, однако заболевание часто диагностируется на более поздней стадии. Особенности обучения детей-аутистов. С целью уточнения значения понятия «Аутизм» с целью изучения проблемы развития коммуникативных навыков детей младшего школьного возраста с расстройствами аутистического спектра (далее – АСА) проводится анализ нормативно-правовых документов, теоретических источников и методических предложения были реализованы. "навыки коммуникации".

Abstract: The article discusses current problems in the development of preschool children with autism spectrum disorders. The article is devoted to the issues of inclusive education of primary school students with special education needs. Autism spectrum disorders are a group of different conditions. Symptoms of autism can be detected in early childhood, but the disorder is often diagnosed at a later stage. Features of teaching autistic children. In order to clarify the meaning of the concept “Autism” in order to study the problem of development of communication skills of children of primary school age with autism spectrum disorders (hereinafter referred to as ASD), an analysis of regulatory documents, theoretical sources and methodological proposals were implemented. "communication skills".

Аутизм – врожденное, нейробиологически детерминированное, патологическое образование высшей нервной деятельности и психоэмоциональной сферы, характеризующееся четким и всеобъемлющим дефицитом социального взаимодействия и общения, а также ограниченностью интересов и повторяющимися действиями.

Аутизм – нарушение развития ребенка, проявляющееся в социальном поведении, вербальном и невербальном общении, познавательной деятельности. Хотя установлена связь между изменениями структуры и функций многих отделов мозга и проявлениями аутизма, учёные до конца не изучили все факторы, вызывающие расстройство аутизма. Аутизм – гораздо более распространенное расстройство, чем думает большинство людей. По статистике, каждый сотый человек имеет аутичные черты личности. Аутизм как отдельная нозология может встречаться у людей всех национальностей, культур, религий и социального происхождения. Результаты многих исследований показывают, что этим заболеванием страдают мужчины чаще, чем женщины. В середине прошлого века аутизм был очень редким заболеванием. Но со временем количество детей, страдающих от него, увеличивается [1].

Расстройство аутистического спектра (РАС) представляет собой группу различных состояний. Для них характерны определенные трудности в социальном взаимодействии и общении. Другими особенностями являются нетипичные модели активности и поведения, такие как трудности при переходе от одного вида деятельности к другому, внимание к деталям и необычные реакции на ощущения.

Аутизм – снижение способности устанавливать эмоциональные связи, общение и социальное развитие; «уклонение» от реальности, цепляясь за внутренний мир аффективных комплексов и переживаний. Проблема детского аутизма является одной из наиболее актуальных проблем детской психиатрии. Это объясняется высокой частотой этих случаев (по последним данным, заболеваемость детским аутизмом составляет 1 случай на 160 детского населения), а также определенными трудностями

в своевременной диагностике и отсутствием развернутой системы специализированной помощи. медицинская помощь. уход за детьми с детским аутизмом без инвалидности. Аутизм в детском возрасте признается специалистами многих стран как отдельный симптом или как целое психическое расстройство. Его основными определяющими признаками являются аутистические формы контактов, нарушения речи, ее коммуникативной функции, нарушения социальной адаптации, двигательные нарушения, стереотипная деятельность, нарушения развития. Аутизм проявляется эмоциональной и поведенческой изоляцией от действительности, снижением или полным прекращением общения, «самопоглощением» или утратой эмоциональной и коммуникативной дистанции при чрезмерной, недифференцированной общительности и открытости (аутизм внутренний). учет эмоциональных реакций собеседника, эмоциональной недостаточности.

Симптомы аутизма можно обнаружить в раннем детстве, однако заболевание часто диагностируется на более поздней стадии.

Аутизм часто сочетается с другими расстройствами, включая эпилепсию, депрессию, тревогу и синдром дефицита внимания с гиперактивностью, а также поведенческие проблемы. Люди с аутизмом часто имеют сопутствующие заболевания, включая эпилепсию, депрессию, тревогу и синдром дефицита внимания с гиперактивностью, а также нарушения сна и неадекватное поведение, такое как членовредительство. Интеллектуальные способности людей с аутизмом варьируются от сильно нарушенных до очень высоких [2].

Ранний детский аутизм как самостоятельное расстройство был описан Л. Каннером в 1943 г., а в 1944 г. Аспергер описал аналогичные расстройства у детей старшего возраста. Исследования показывают, что аутизм чаще встречается у мальчиков. Этиопатогенетические механизмы РДА остаются малоизученными. Лебединский В.В. и Ковалев В.В. Приписывают ранний детский аутизм искаженному психическому развитию.

Синдром раннего детского аутизма может наблюдаться как при эндогенных (процессуальных) заболеваниях, так и при неперцептивных формах.

В исследованиях отечественных и зарубежных ученых (Л. Винг, Дж. Гулд, «аутистическая триада») симптомами АСА являются: снижение уровня или отсутствие социальных контактов с другими людьми в пределах возрастной нормы; нарушения общения и речевого развития (эхолалия, мутизм, стереотипные монологи, речевые штампы, отсутствие первого лица в речи); качественные нарушения в сфере вербального и невербального общения; стереотипы в поведении, интересах, профессии, мешающие успешному обучению и социализации в школе. Отсутствие коммуникативных навыков существенно тормозит развитие личности ребенка-аутиста в дошкольных образовательных учреждениях, а значит, препятствует формированию коммуникативных навыков в школьном возрасте. Поэтому важно поэтапно формировать эти навыки в чувствительный период с целью долгосрочного развития [3].

С целью определения и оценки уровня сформированности информационно-коммуникативного компонента общения у детей с РАС младшего школьного возраста А.В. Мы рекомендуем методику Хаустова «Формирование навыков языкового общения у детей с расстройствами аутистического спектра».

Аутизм – это группа из 5 расстройств с ранними нарушениями развития. Для них характерны нарушение и задержка навыков социального взаимодействия, психического восприятия, общения и узости интересов.

Согласно современной классификации психических расстройств DSM-V, спектр аутизма включает:

- * аутизм (синдром Каннера);
- * Синдром Аспергера;
- * разложение ребенка;
- синдром Ретта;
- * неспецифическое первазивное расстройство развития (или атипичный аутизм).

Согласно Десятой ревизии Международной классификации болезней (МКБ-10), к расстройствам аутистического спектра относятся:

- * F84. 0 детский аутизм
- * F84.1 Атипичный аутизм
- * F84. 2 Синдром Ретта
- * F84.3 Другое дезинтегративное расстройство детского возраста.
- * F84.4 Гиперактивное расстройство с умственной отсталостью и стереотипными движениями.
- * F84.5 Синдром Аспергера
- * F84. 8 других распространенных нарушений развития
- * F84. 9 общенарушений развития не выявлено

Состояния, обозначенные F84.2, F84.3 и F84.4, считаются редкими. Ведутся споры о том, являются ли они частью спектра аутизма. «Высокофункциональный аутизм» определяется как аутизм с IQ>70 (F84.0). Он не попадает ни в одну из двух классификаций как официальная категория.

Симптомы каждого человека с аутизмом уникальны. Возможны легкая форма (узость интересов, странность в общении, манерность, быстрая речь) и тяжелая форма проявлений (умственная отсталость, немые, длительные, монотонные, бессмысленные движения).

Все симптомы аутизма связаны с расстройствами, развивающимися вследствие определенных нарушений центральной нервной системы, характеризующихся отсутствием взаимодействия с людьми и взаимоотношениями, повторяющимися движениями и ограничением интересов. Окончательно симптомы болезни «плетутся» до наступления трех лет [4].

Первые симптомы заболевания развиваются в младенчестве, ребенок слишком резко реагирует на слабые раздражители и очень слабо реагирует на сильные раздражители, практически отсутствует реакция на позу кормления и последующее чувство удовольствия.

Коррекционная работа должна осуществляться комплексно группой специалистов различных специальностей, в том числе детскими психиатрами, неврологами, логопедами, психологами, педагогами, музыкальными работниками.

Для обычных и специализированных детских садов и детских садов используются обычные программы обучения и организации игр, адаптированные для работы с детьми-аутистами. Ранний детский аутизм планируется с учетом психического развития ребенка. Используется индивидуальная, а затем и групповая игровая терапия. На первом этапе развивается важнейшая реакция анимации и слежения, формируется зрительно-двигательный комплекс. В дальнейшем в процессе манипуляций с предметами у них развивается тактильное, зрительно-осознательное, кинетическое и мышечное восприятие. Развиваются связи между отдельными частями тела и их словесными обозначениями, видами движений, их словесными

определениями. У ребенка формируется представление о своем теле, его частях, органах, сторонах. После этого развиваются навыки самообслуживания и участия в целевой деятельности. На начальном этапе работы с детьми база знаний и характер игровой деятельности отстают на 2-3 года. У них преобладает манипулятивная игра, отсутствует партнерство, они не связывают игры с истинным назначением игрушек, нет ориентировочной реакции на новые игрушки, людей, участвующих в игре. На следующем этапе задача усложняется за счет перехода от манипулятивной игры к сюжетной. Важнейшим аспектом работы остается стимуляция активности, повторение игр, формирование игровых клише и постоянное использование зрительно-двигательного комплекса, лишь постепенно вводя сложные формы игры и саму двигательную деятельность из простых. Четко, последовательно, неоднократно объясняет последовательность всех игровых действий. Устные объяснения должны быть краткими. На практике педагогические программы должны быть направлены на обучение детей понятиям числа, счету, определению категорий времени, углублению ориентировки в форме предметов, в пространстве. Аутистам трудно переходить от одного типа движения к другому. Им трудно обновлять вновь полученные знания, особенно знания из долговременной памяти, по требованию. Необходимо обращать внимание на наглядность любого задания, пояснения простые, повторяются несколько раз, в одном и том же порядке, с одинаковыми выражениями. Речевые задания следует давать разными голосами, обращая внимание на тон. Лишь после освоения одних и тех же программ, предлагаемых разными специалистами, примитивное, монотонное поведение ребенка становится всесторонним и направленным. Именно в это время дети переходят от пассивного к сознательному приобретению режимных моментов и навыков.

Формирование «учебного поведения» ребенка-аутиста зависит от успешности работы по его эмоциональному развитию, а также от развития коммуникативных навыков и приобретения навыков социального взаимодействия [5].

Заключение

Все люди, включая людей с аутизмом, имеют право на наивысший достижимый уровень физического и психического здоровья.

Важно, чтобы дети, молодые люди и взрослые с диагнозом аутизм и лица, осуществляющие уход за ними, имели доступ к соответствующей информации, рекомендациям и практической поддержке, адаптированной к их индивидуальным, постоянно меняющимся потребностям и предпочтениям. Вмешательства для людей с аутизмом и другими нарушениями развития должны планироваться и осуществляться при участии самих людей с этими нарушениями. Уход за людьми с аутизмом должен сопровождаться усилиями на местном уровне и в сообществе по обеспечению доступной, инклюзивной и благоприятной физической и социальной среды и отношений.

Эксперты отмечают, что дети-аутисты могут освоить школьную программу, по крайней мере формально. Но самое главное для них – это так называемое обучение жизни: одеваться, купаться, готовить, ходить куда-то самостоятельно, проводить свободное время или заводить друзей.

Аутичные люди очень перспективны, они склонны приспосабливаться, адаптироваться и успешно учиться. С детьми-аутистами вы всегда должны быть щедры на похвалу. Это нормально – найти возможность рассказать своему аутисту о том, что он делал в течение школьного дня. Следует отметить его достижения и усилия. Хваля, будьте конкретны, чтобы ребенок понял, за что его хвалят.

Дети с расстройствами аутистического спектра требуют длительного, постоянного, специального обучения как со стороны учителей, так и родственников, а также их любви, терпения и толерантности.

В последние годы в Казахстане уделяется особое внимание реабилитации и образованию детей с ограниченными возможностями. В связи с увеличением количества детей дошкольного возраста с расстройствами аутистического спектра известно, что существует высокая вероятность найти такого ребенка в каждом образовательном учреждении. Следует отметить, что привычное окружение сверстников, сверстников, друзей ребенку с аутизмом необходимо как воздух для преодоления его основных проблем, то есть трудностей в общении и взаимодействии. Следовательно, правильно подобранная коррекционная работа с учетом особенностей ребенка позволяет ребенку развивать навыки обучения в любых условиях.

Вместо того, чтобы рассматривать ребенка с аутизмом как болезнь или недомогание, не следует забывать, что его развитие и навыки обучения требуют определенной комфортной среды и подхода, поэтому таких детей лучше рассматривать как «особенных детей».

Список использованных источников

1. Захаренко А.С., Рокицкая Ю.А., Шепель Т.А., Платонова А.В., Гагина И.П., Тряскина И.П., Полякова Г.С., Шкилонцева О.В.; «Воспитание и социализация детей с расстройствами аутистического спектра в условиях школы-интерната для воспитанников с ограниченными возможностями здоровья», методическое пособие – Челябинск: ЧГПУ, 2016.
2. Никольская О.С. Проблема обучения детей-аутистов / О.С. Никольская // Дефектология. — 1995. — № 2.
3. Обучение детей с расстройствами аутистического спектра. Методические рекомендации для педагогов и специалистов поддержки начальной школы / Отв. ред. С.В. Алехина // Подсообщество. ред. Н.Я. Семаго. — М.: МГППУ, 2012.
4. Краткий психологический словарь / сост. Л.А. Карпенко; в сообществе ред. СРЕДНИЙ. Петровского, М.Г. Ярошевский. - Москва: Политиздат, 1985. - 431 с.
5. Морозов С.А. Основы диагностики и коррекции нарушений аутистического спектра: учебно-методическое пособие для студентов системы повышения квалификации и профессиональной подготовки работников образования / С.А. Морозов. – Москва: Добрый век, 2014. – 448 с.

ПРИМЕНЕНИЕ СНАТ GPT НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА КАК СПОСОБ РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Каримова И.М.

учитель-эксперт, учитель английского языка

ГУ «Гимназия № 3 для одаренных детей» г.Павлодар, Казахстан

Аңдатпа: Бұл мақалада Chat GPT-тің ең жаңа өнертабыстарының бірі және оны ағылшын тілі сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту құралы ретінде пайдалану қарастырылады. Бұл жұмыстың мақсаты-зерттеу арқылы цифрлық технологияларды білім беру аспектісінде қолданудың артықшылықтарын көрсету, оның нәтижелері жұмыстың өзектілігінің дәлелі болып табылады.

Аннотация: В данной статье рассматривается одно из новейших изобретений Chat GPT и его использование на уроках английского языка в качестве инструмента для развития функциональной грамотности у учащихся. Цель данной работы - продемонстрировать преимущества использования цифровых технологий в образовательном аспекте через проведенное исследование, результаты которого являются доказательством актуальности работы.

Abstract: This article discusses one of the newest inventions of Chat GPT and its use in English lessons as a tool for the development of functional literacy among students. The purpose of this work is to demonstrate the advantages of using digital technologies in the educational aspect through the conducted research, the results of which are proof of the relevance of the work.

Современный мир – это век высоких технологий и новых изобретений, входящих в обычную жизнь каждого человека, быстро меняющейся информации, от потока которой порой тяжело выделить информационный шум от действительно полезной и стоящей информации. В этой связи обладание определенными навыками и умениями при работе с цифровыми технологиями является одной из ключевых характеристик современного специалиста в любой сфере. Актуальность нашей статьи обусловлена очередным открытием в сфере искусственного интеллекта и внедрение его практически на каждое конкурентоспособное рабочее место, а также умением применять преимущества искусственного интеллекта в правильном русле, не пренебрегая авторской ценностью и копированием ресурсов с интернет-просторов. Научная новизна состоит в выявлении потенциала использования нового сервиса для развития навыков функциональной грамотности. Практическая значимость данной статьи заключается в предложении конкретных способов применения одного из новейших изобретений искусственного интеллекта для развития навыков функциональной грамотности.

Развитие цифровых технологий не стоит на месте, начиная с изобретения первого автоматизированного компьютера, заканчивая созданием роботов-помощников и умного дома. Одним из последних трендов в мировом интернет-пространстве является изобретение Chat GPT, диалоговой языковой модели искусственного интеллекта. Данная модель была обучена работе с текстом из любого интернет-пространства, что позволяет ей создавать, но не находить текст, наподобие человеческой речи в ответ на заданный инструктаж от пользователя. Являясь одним из самых наиболее часто используемых приложений среди специалистов и школьников, Chat GPT стремительно повлиял на работу с текстовым материалом, на создание профессиональных выступлений и на поиск даже самой обычной информации в интернете. 30 ноября 2022 года система Chat GPT стала доступна для общественного пользования и по настоящий период сервис уже зарекомендовал себя как крайне полезный инструмент в сфере виртуальное общение, образование, обработка текстов, копирайтинг и поиск информации. [1, с113-118]

Войдя практически во все сферы жизни современного пользователя интернетом, Chat GPT не обошел стороной и образовательную часть. Многие обучающиеся активно применяют модель искусственного интеллекта для создания рефератов, докладов, выступлений, научных статей и для поиска полезной информации. Однако стоит отметить, что при столь стремительном вхождении Chat GPT в образовательную жизнь учащихся, немногие замечают, что применение Chat GPT не только является полезным помощником в выполнении заданий, но и развивает навыки функциональной грамотности на уроках. Различные мультимедийные и сетевые средства обучения весьма полезны в создании условий,

моделирующих реальные к жизни взаимодействия, а также способствуют созданию иноязычной среды, что необходимо для развития познавательных, учебных и творческих способностей обучающихся в ходе разного рода коммуникаций. [2, с 113] Иными словами, внедрение и применение Chat GPT на уроках английского языка способствует не только развитию речевых навыков, таких как аудирование, говорение, чтение и письмо, но и помогает приблизить учебную атмосферу к реальному миру и создать аутентичный материал для обучающихся школьников и студентов.

Возможность внедрения искусственного интеллекта в образовательный процесс в современном мире воспринимается скептически, однако, все чаще можно встретить обучающиеся методики и видео-ресурсы, которые поддерживают использование последних инноваций. Работы и научные исследования, рассматривающие данный вопрос, не столь многочисленны в своем количестве, и авторами большинства из них являются зарубежные представители. Однако существует ряд научных работ, посвященных интеграции искусственного интеллекта в учебный процесс. Среди них практикующие преподаватели, методисты и авторы учебных пособий Коровникова Н.А., Хамитова Г.А., Бейсембаев А.Р., Валова М.В., которые изучили преимущества использования современных средств обучения в образовании, а также раскрыли особенности их применения, которые необходимо учитывать при работе с обучающимися. К примеру, Chat GPT не может предоставить точную или актуальную информацию, а также генерировать ответы на сложные или не предусмотренные исходными данными вопросы. Также необходимо обратить внимание, что сеть способна выдавать ответы, содержащие оскорбительную лексику и предвзятую информацию. [3, с 62.]

Набирая популярность, различные цифровые технологии являются областью для изучения профессорами, учеными и исследователями в разных сферах. В частности, филологи и преподаватели заметили влияние искусственного интеллекта на развитие мышления и поведения учащихся и изучение языков. К примеру, в недавнем зарубежном исследовании было обнаружено, что группа людей, которая обучалась и получала мотивацию через цифровые приложения, показала более высокие результаты в тесте на знание английского языка по сравнению с группой, получившей образование в традиционном стиле, а также данная группа справилась с тестом быстрее и имела высокие коммуникативные навыки [4, с 25].

Согласно гипотезе зарубежного исследователя - лингвиста Крашена [5], люди изучают язык посредством усвоения или изучения, а также улучшают стратегию выполнения заданий, повышают коммуникативные навыки и умение работать с несколькими людьми в команде, порой даже лидировать.

Иностранный ученый Крашен, уделил особое внимание созданию языковой среды реальной или виртуальной, а не механическое изучение. Учитывая, что современный человек проводит большую часть свободного времени в интернете, в частности в телефоне и предлагаемых им мобильных приложений, он получает значительное количество информации, осваивает определенные навыки, читает новости и развивается через социальные платформы. Задаваясь вопросом о преимуществе и потенциале использования Chat Gpt на уроках английского языка и развития навыков функциональной грамотности, мы провели исследование на базе ГУ «Гимназия № 3 для одаренных детей» города Павлодар и контрольной группы.

В ходе исследования был проведен социологический опрос среди 20 учащихся 9 «И» класса гимназии № 3, в котором были заданы такие вопросы, как «Полезно ли

изучение английского языка через Chat Gpt, помимо обычных уроков в гимназии? Что вам дает изучение иностранного языка, применяя искусственный интеллект?». Результаты ответов были очень увлекательными и удивили:

- 11 учащихся класса ответили, что изучение и погружение в английский язык через *Chat Gpt* является отличной возможностью укрепить лексический запас и навыки чтения, также это развивает саморегуляцию, умение организовать свой собственный график и общаться в команде на иностранном языке;

- 8 человек из всех принявших участие ответили, что изучение зависело бы от пользователя и его настроения на работу с *Chat Gpt*, и это говорит о том, что учащиеся из контрольной группы хотели бы заниматься английским языком через *Chat Gpt*, могут проанализировать и понять, что обучение зависит не только от искусственного интеллекта, а и от обучающегося, то есть необходимо контролировать процесс обучения;

- 2 человека предпочли бы не заниматься изучением английского языка с применением искусственного интеллекта, в связи с отсутствием в нем логических связей и авторского стиля;

Из данного опроса можно заметить, что большинство учеников контрольной группы видят преимущества занятий английским языком через применение искусственного интеллекта *Chat Gpt*, а также выводят список навыков функциональной грамотности, которые они приобретают после работы с системой: *умение контролировать процесс и выстраивать свой собственный график изучения, умение анализировать информацию, коммуницировать с людьми с других стран, выстраивать толерантное общение онлайн и практика работы с современными технологиями, а также удобстве применения платформ в любое время и любом месте.*

Таким образом, можно отметить, что для современных школьников и студентов, применение *Chat Gpt* предоставляет не только возможность взаимодействовать с изучаемым языком в любом месте, где они желают, и получать желаемую информацию, которую они ищут, но и развивать навыки функциональной грамотности, которые необходимы для повседневной жизни и развития себя как конкурентоспособной личности.

Из личной беседы с респондентами контрольной группы были выделены функциональные возможности *Chat Gpt* на уроках английского языка для развития навыков функциональной грамотности, которыми участники группы поделились в ходе опроса из личной практики.

Одной из самых часто используемых функций системы является генерирование текстов любой тематической направленности для письма и чтения, при этом можно создавать аутентичные тексты любого диалекта. Обучающийся не просто копирует и использует полученный текст, но и анализирует его, редактирует и адаптирует его под свое задание, что помогает развить навыки высшего мыслительного порядка.

При составлении запроса можно указать желаемый режим повествования, определенную лексику и грамматические формы. Подобные тексты можно использовать и как дополнительное чтение, и как основу для лексико-грамматических заданий. Еще один вариант использования нейросети в аудиторной работе – генерирование текстов для последующего сравнения с другими аналогичными текстами. В этом случае можно использовать аутентичный текст либо текст, самостоятельно написанный обучающимися. В первом случае обучающиеся смогут выявить особенности, характерные для речи носителей языка. Во втором случае они

смогут самостоятельно дать оценку своему тексту, выявив его слабые и сильные стороны. В качестве эксперимента отдельным видом работы может стать сама генерация текста с помощью нейросети. По её результатам обучающиеся смогут не только сравнить полученные тексты между, но и выявить, чья формулировка запроса позволила добиться наилучшего итогового результата. [6, с 38]

Следующим полезным свойством предложенной системы является составление подбора лексики на определённую тематику. Chat Gpt может вычлениить и сделать набор лексики по запросу, а также выделить всю ключевую лексику из определенного текста, что позволяет также производить текстовой и лексический анализ для изучения новых слов. Возможности нейросети также разрешают моментально перевести полученный список с одного заданного языка на другой.

Следует, однако, принимать во внимание тот факт, что переводческие способности ChatGPT не идеальны и в целом похожи на функционал всех привычных онлайн-переводчиков: результат работы над текстом удовлетворителен только в том случае, если он не обременен сложными лексическими, грамматическими и смысловыми конструкциями. Однако, опираясь на сказанное ранее, можно заключить, что нейросеть вполне подходит для составления словарных списков.

В данной статье был рассмотрен вопрос о преимуществах использования Chat Gpt в аспекте изучения английского языка и для развития навыков функциональной грамотности обучающихся. Через проведенное исследования были опрошены участники контрольной группы, которые из практического опыта поделились потенциалом применения Chat Gpt для изучения иностранного языка, а также выделили особенности его применения, которые способствуют развития навыков, необходимых в повседневной жизни.

Список использованных источников

1. Dale R. GPT-3: What's it good for? *Natural Language Engineering*. Cambridge, 2021; № 1 (27).
2. Исаева Т.Е. Использование информационно-коммуникационных технологий в процессе обучения иностранным языкам в вузе: методологический аспект. *Общество: социология, психология, педагогика*. Краснодар, 2020; № 3 (71).
3. Deng J., Lin Y. The Benefits and Challenges of ChatGPT: An Overview. *Frontiers in Computing and Intelligent Systems*. 2022; Vol. 2, № 2.
4. Полат Е.С. Интернет на уроках иностранного языка// ИЯШ № 2, 3 2001
5. Владимирова Л. П. Интернет на уроках иностранного языка. ИЯШ, №3, 2002. с 33-41.
6. Lund B., Wang T. Chatting about ChatGPT: How may AI and GPT impact academia and libraries? *Library Hi Tech News*. 2023; № 40.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ: СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕНДЫ И ПУТИ РЕАЛИЗАЦИИ

Карпенко М.В.

Учитель английского языка в КГУ "Общеобразовательная школа № 12 отдела образования Житикаринского района" Управления образования акимата Костанайской области
г. Житикара, Казахстан

Андатпа: Зерттеудің мақсаты-қазіргі жағдайды сипаттау және қазіргі кезеңде Қазақстандағы жалпы орта білім берудің жетекші даму тенденцияларын анықтау. Осы баптың міндеті қазіргі кезеңде Қазақстанда жалпы орта білім беруді ұйымдастырудың құрылымы мен нысандарын сипаттау; Қазақстанда жалпы орта білім беру жүйесін жаңғыртудың негізгі бағыттарын анықтау болып табылады. Нәтижесінде тұжырымдаманы іске асыру тиімді жұмыс істейтін қазақстандық білім беру моделін қалыптастыратыны, Қазақстанның қазіргі әлемде лайықты орын алуына мүмкіндік беретін кадрларды даярлау мен оқытудың сапалы жоғары деңгейіне қол жеткізілетіні анықталды.

Аннотация: Цель исследования — охарактеризовать современное состояние и выявить ведущие тенденции развития общего среднего образования в Казахстане на современном этапе. Задачей данной статьи является охарактеризовать структуру и формы организации общего среднего образования в Казахстане на современном этапе; выявить основные направления модернизации системы общего среднего образования в Казахстане. В результате выявлено, что реализации Концепции будет сформирована эффективно функционирующая казахстанская модель образования, достигнут качественно высокий уровень обучения и подготовки кадров, позволяющий Казахстану занять достойное место в современном мире.

Abstract: The purpose of the study is to characterize the current state and identify the leading trends in the development of general secondary education in Kazakhstan at the present stage. The objective of this article is to characterize the structure and forms of organization of general secondary education in Kazakhstan at the present stage; to identify the main directions of modernization of the system of general secondary education in Kazakhstan. As a result, it was revealed that the implementation of the Concept will form an effectively functioning Kazakh model of education, a qualitatively high level of education and training has been achieved, allowing Kazakhstan to take its rightful place in the modern world.

Большинство современных стран мира признали необходимость модернизации общего среднего образования в качестве одной из приоритетных целей реформирования национального образования, так как эффективность общеобразовательной школы является важным показателем степени развития любой страны, ее социально-экономического потенциала и международного авторитета. В документах международных организаций (ЮНЕСКО, ЮНИСЕФ) отмечается, что школьное образование должно отвечать потребностям современного общества, сталкивающегося с возрастающим числом нерешенных проблем, которые побуждают искать способы их решения через раскрытие резервов творческого потенциала людей, прежде всего обучающихся в школе.

Особый интерес в настоящее время представляют процессы интеграции в области образования на территории Содружества Независимых Государств. Наиболее прогрессивными в этом плане являются отношения России с Казахстаном, так как здесь в определенной мере сохранилось общее мировоззренческое, интеллектуальное и профессиональное пространство, поэтому задача состоит в поддержании его целостности и дальнейшем расширении.

В результате ретроспективного анализа развития общего среднего образования в Казахстане были выделены три периода, представляющих собой преемственное развитие педагогической системы при сохранении качественного своеобразия, а именно: дореволюционный (1786 - 1917 гг.), советский (1917 - 1991 гг.), постсоветский (с 1991 г. по настоящее время). Критерием определения периодов является смена общественного идеала, основу которой составляют закономерности динамики социально-экономических, исторических, политических и

социокультурных изменений. Общее среднее образование в Казахстане формировалось в тесной взаимосвязи с российской системой образования. После Октябрьской революции в республике в кратчайшие сроки произошло становление инфраструктуры образования, во многом отвечавшей мировым стандартам того времени. Дальнейшее формирование системы общего среднего образования в Казахстане проходило в условиях советской власти и основывалось на ее основных принципах: государственный и общественный характер, доступность, бесплатность, всеобщность, плановость.

Роль системы образования значительно возросла, принципиально изменившись за последние десятилетия. Информационная революция и формирование информационного общества повлияли на развитие образования, выдвинув информацию и знание как приоритетные факторы, влияющие на развитие общества. Тенденции в сфере образования неразрывно связаны с процессами, происходящими в социально-политической и экономической жизни мирового сообщества.

Модернизация системы образования в Республике Казахстан, успешно реализуемая в течение последних лет, осуществляется с целью ее интеграции в мировое образовательное пространство и приближения к международным образовательным стандартам. Современный этап модернизации казахстанской системы образования и науки предполагает доступность для каждого гражданина качественного дошкольного воспитания и школьного образования, возможность получить новые профессиональные навыки в колледже и университете, развить исследовательские и творческие компетенции.

В условиях четвертой промышленной революции главными стали навыки решения проблем, критическое мышление, креативность, эмоциональный интеллект. Поэтому система образования должна сконцентрироваться на подготовке креативных людей, обладающих активным, творческим, критическим, аналитическим мышлением, способных решать неизвестные ранее проблемы, быстро адаптироваться к изменениям, создавать новое. Важны также функциональная, IT-грамотность, знание английского языка, высоконравственная гражданская зрелость.

Отрадно то, что создаются все условия для творческого поиска учителей и учащихся. Школы оснащаются мультимедийными кабинетами, интерактивным оборудованием, кабинетами химии, физики, спортивным оборудованием для начальной военной подготовки, ликвидировано трехсменное обучение. Создаются условия для внедрения проекта автоматизации учебного процесса «e-learning», который обеспечит равный доступ всех участников образовательного процесса к лучшим образовательным ресурсам и технологиям.

Забота о подрастающем поколении является залогом процветания государства и общества. При этом забота должна исходить как от родителей, так и от государства. Необходимо обеспечить широкую разъяснительную работу среди населения по мерам, принимаемым государством, для повышения качества и доступности образования. Необходимо постоянно поддерживать эффективную обратную связь с населением, чтобы казахстанцы понимали суть проводимых преобразований и участвовали в них. Все усилия государства направлены на повышение жизненного уровня нашего народа. Благосостояние будет расти, когда люди будут получать качественное образование, иметь востребованные профессии и достойную работу.

Современная школа находится в поиске моделей обучения, которые могут обеспечить разностороннее развитие личности ребенка с учетом его индивидуальных психофизических и интеллектуальных возможностей. Многое сейчас зависит от

личности педагога и руководителя, их преданности школе и детям. Глобальные изменения во всех сферах жизни общества обострили потребность в одаренных, творческих людях, с высокими интеллектуальными способностями, умением критически мыслить, которые могут отвечать на вызовы нового времени. Учитель сегодняшней казахстанской школы должен быть инновационного, творческого типа мышления, способный и стремящийся к профессиональному самосовершенствованию.

Основной задачей системы среднего образования должно быть воспитание духовно богатой личности, которая уважает родителей, любит Родину, знает и развивает культуру и историю, сохраняет единство страны, толерантна и укрепляет дружбу народов, любит труд, укрепляет здоровье и сохраняет окружающую среду, владеет казахским и иностранными языками, конкурентоспособна, интеллектуально развита и образованна. Финансирование науки в Казахстане в последние годы существенно растет. Оно осуществляется на основе базового, грантового и программно-целевого финансирования, в области образования – в основном грантового и программно-целевого финансирования.

В настоящее время перед системой образования и науки Казахстана стоят новые цели и задачи. Для их решения по поручению Главы государства разработана новая госпрограмма развития образования и науки на 2020-2025 годы, в основу которой легли ряд стратегических и программных документов. [1, 27]

Согласно новой госпрограмме определены основные цели:

Повышение глобальной конкурентоспособности казахстанского образования и науки;

Воспитание и обучение личности на основе общечеловеческих ценностей;

Увеличение вклада науки в экономику страны.

Программой предусматривается внедрение новой системы разработки, экспертизы, издания учебников, завершение перехода на обновленное содержание образования, совершенствование критериальной оценки и учебных программ.

На всех уровнях образования для детей созданы условия для получения качественного инклюзивного образования. В настоящее время инклюзивное образование превысило 55%.

Еще одна важная задача – сокращение разрыва в качестве образования между городскими и сельскими школами. Для этого будут приняты комплексные меры: обеспечение малокомплектных школ квалифицированными педагогами, будет изменена система оплаты труда, предусмотрено полное обеспечение сельских школ учебными материалами, компьютерным оборудованием и цифровой техникой.

В новой госпрограмме внимание уделено образовательной культуре, предусмотрено внедрение нового формата школьного и родительского общения. Теперь получение образования будет основываться на ценностях, что также не может не радовать казахстанских преподавателей.

Концепция развивает основные принципы образовательной политики Казахстана, определенные Конституцией Республики Казахстан, Законом Республики Казахстан “Об образовании”, Законом Республики Казахстан “О науке”, Законом Республики Казахстан “О национальной безопасности”, Стратегией “Казахстан - 2030”, Стратегическим планом развития Республики Казахстан до 2010 года, “Стратегией индустриально-инновационного развития Казахстана до 2015 года”, Государственной программой “Образование”, Конвенцией по техническому и профессиональному образованию, Лиссабонской Конвенцией о признании

квалификаций, относящихся к высшему образованию в Европейском регионе, Конвенцией “О правах ребенка”, Декларацией Всемирной конференции по высшему образованию, рекомендациями Совещания министров образования европейских стран в Болонье, Конференцией министров образования государств-участников Содружества независимых государств и Совета по сотрудничеству в области образования государств-участников СНГ, Советом по взаимному признанию и эквивалентности документов об образовании, ученых степенях и званиях при Интеграционном Комитете Евразийского Экономического Сообщества, Резолюцией Генеральной Ассамблеи ООН о проведении в 2005-2015 годах Десятилетия образования в интересах устойчивого развития. [3, 103]

Концепция определяет образование в качестве общенационального приоритета, закладывает основу для развития государством образовательной политики Республики Казахстан на длительный период и является основой для внесения изменений и дополнений в законодательство, систему финансирования, содержание образования, структуру системы образования, систему управления образованием, кадровую и социальную политику.

В соответствии с настоящей Концепцией разрабатывается План мероприятий по ее реализации. [2, 112]

Улучшение экономической ситуации страны в начале нового столетия в целом позитивно отразилось на системе образования: возобновилось строительство новых школ; стали выделяться средства на укрепление материально-технической базы организаций образования.

Остро встает вопрос кардинальных организационных, структурных преобразований, обновления содержания образования и совершенствования качества подготовки специалистов в соответствии с современными социально-экономическими и политическими условиями развития республики и прогрессивным опытом высокоразвитых стран. Целью современного образования в Республике Казахстан является определение стратегических приоритетов в развитии образования для формирования национальной модели многоуровневого непрерывного образования, интегрированной в мировое образовательное пространство и удовлетворяющей потребности личности и общества.

Среди основных задач образовательной системы Казахстана выделяются:

- совершенствование законодательной и иной нормативной правовой базы функционирования казахстанской модели образования на основе дальнейшей демократизации и участия общества в управлении образованием;

- развитие образования с учетом исторических, национальных, демографических, географических, экономических и культурных особенностей Казахстана;

- обновление содержания образования, учебного, учебно-методического обеспечения и материально-технической базы;

- создание национальной системы оценки качества образования;

- интеграция образования, науки и производства;

- создание механизмов привлечения сектора реальной экономики для повышения качества профессионального образования и обучения;

- совершенствование финансового, кадрового обеспечения системы образования, а также повышение социального статуса педагогических работников;

- интеграция в мировое образовательное пространство.

Современные преобразования в обществе, новые стратегические ориентиры в развитии экономики, открытость общества, его быстрая информатизация и динамичность кардинально изменили требования к образованию. Системы образования большинства ведущих стран мира отреагировали на эти вызовы тем, что стали основывать цели, содержание и технологии образования на ожидаемых от него результатах. Основной целью образования становится не простая совокупность знаний, умений и навыков, а основанная на них личная, социальная и профессиональная компетентность - умение самостоятельно добывать, анализировать и эффективно использовать информацию, умение рационально и эффективно жить и работать в быстро изменяющемся мире.

Достижение нового качества образования, как показывает мировой опыт, возможно только в условиях 12-летней общеобразовательной школы, которая обеспечивает конвертируемость документов об образовании, профильное обучение, полиязычие. [4, 5]

В Казахстане переход на 12-летнюю школу предполагает начало обучения с 6 лет, т. к. в соответствии с циклами физиологического развития человека этот возраст считается наиболее благоприятным для начала школьного обучения. В начальной школе без увеличения учебной нагрузки вводятся иностранный язык и основы информатики. В основной школе базовое обучение завершится в 10-м классе, вводятся интегрированные курсы, предпрофильная подготовка.

В 11-12 классах становится обязательной профильная подготовка по социально-гуманитарному, естественно-научному и техническому направлениям. В профессиональных школах и лицеях будет осуществляться подготовка квалифицированных рабочих кадров. Для получения более высокой квалификации предусматривается дополнительный год обучения.

Содержание среднего образования представляет систему, позволяющую выпускнику школы начать самостоятельную и достойную жизнь, продолжить обучение на более высоком уровне или найти свое место на рынке труда. Важно отметить, что государство гарантирует бесплатное 12-летнее образование. В соответствии с рекомендациями ЮНЕСКО образование вне университетов после окончания средней школы называется послесреднее неvyšшее образование. Этот уровень охватывает профессиональные образовательные программы для подготовки квалифицированных кадров среднего звена обслуживающего и управленческого характера.

В соответствии с концепцией на данный уровень для обучения в колледжах будут приниматься молодые люди только после завершения 12-летнего образования. Образовательные программы этого уровня будут гармонизированы с бакалаврскими программами университетов. Выдаваемый диплом после двух лет подготовки позволит выпускнику при поступлении по профилю сразу продолжить обучение с третьего курса вуза или трудоустроиться по полученной специальности.

Принципиально новые подходы предлагаются в сфере высшего и послевузовского образования, переход на многоуровневую подготовку специалистов высшей квалификации (бакалавр - магистр - доктор Ph.D) и кредитную систему обучения.

Высшее образование реализуется через бакалаврские программы, которые позволяют готовить специалистов новой модели, адаптированных к быстроменяющимся условиям производства и рынка. [5, 23]

Послевузовское образование включает подготовку магистров на базе вузов и научно-исследовательских институтов по специальным гибким программам для научной и производственной сфер деятельности.

Вторая ступень послевузовского образования, представленная в концепции - докторские программы Ph.D, сочетающие оптимальный баланс между обучением и исследовательской деятельностью. Введение этих программ сократит сроки подготовки и присуждения высшей ученой степени, что повысит интерес молодежи к научной работе и кардинально решит проблему "старения" научных кадров.

Реформирование системы подготовки научных и научно-педагогических кадров предполагает параллельное хождение ученых степеней кандидатов, докторов наук и Ph.D.

В основе подготовки специалистов высшей квалификации и научно-педагогических кадров лежит кредитная система обучения, которая обеспечивает непрерывность обучения, аккумуляцию учебных достижений и взаимопризнание образовательных программ. Подготовка специалистов новой формации будет осуществляться по модели, соответствующей Болонской декларации и Международной стандартной классификации образования. Реализация этой концепции потребует в ближайшей перспективе кардинальной переработки стандартов образования всех уровней, подготовки нового поколения научных и педагогических кадров, полного обновления учебно-методических комплексов, внедрения системы менеджмента и контроля качества, дальнейшей демократизации всей системы образования. В долгосрочной перспективе необходимо значительное обновление материально-технической базы организаций образования, полная информатизация учебного процесса.

В результате реализации концепции будет создана образовательная система, обеспечивающая опережающее развитие человеческих ресурсов и интеграцию Казахстана в мировое образовательное пространство.

Таким образом, реализация Концепции позволит создать законодательные, нормативные и правовые основы эффективного функционирования системы образования.

В результате реализации Концепции будет сформирована эффективно функционирующая казахстанская модель образования, достигнут качественно высокий уровень обучения и подготовки кадров, позволяющий Казахстану занять достойное место в современном мире.

Список использованных источников

1. Об утверждении Государственной программы развития образования и науки Республики Казахстан на 2020- 2025 годы. Постановление Правительства РК от 27.12. 2019 г. № 988.

2. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании» (с изменениями от 27.03.2023 г.) [Электронный ресурс]: https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319/_history

3. Система образования в Казахстане в 2019–2020 годах. <https://kaznews.kz/news/596213>

4. «Обсуждаем концепцию развития системы образования в Республике Казахстан» // газета «Мир языков» 1- 2004 КазУМОиМЯ. »

5. Стратегия «Казахстан 2030».

«ИССЛЕДОВАНИЕ В ДЕЙСТВИИ» НЕОБХОДИМЫЙ ПОДХОД ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГОВ ШКОЛЫ

Кебиспаева А.С.

Магистр педагогических наук, заместитель руководителя
КГУ «Мичуринская общеобразовательная школа отдела образования Костанайского
района» Управления образования акимата
Костанайской области, Казахстан

Алдамбергенова К.Т.

Руководитель КГУ «Мичуринская общеобразовательная школа отдела образования
Костанайского района» Управления образования акимата
Костанайской области, Казахстан

Андатпа: Педагогикалық менеджментті практикаға енгізу мәселесі өзекті болып отыр. Негізгі мақсаты-іс-әрекетті жоспарлау, персоналды тиімді басқару, бөлінген көшбасшылық, педагогтердің кәсіби өсуін қолдау, бұл сайып келгенде оқушылардың оқу нәтижелерін арттыруға әкеледі. Іс-әрекеттегі зерттеу қазіргі заманғы көшбасшының қажетті құралы болып табылады. Бұл материал мектепте өткізілген жұмысты көрсетеді. Зерттеу негізінде мектепті дамытудың бір жылға арналған жоспары жасалып, іске асырылды және келесі жылға міндеттер қойылды. "Іс-әрекеттегі зерттеудің" негізгі тұстарын түсінуге көмектеседі.

Аннотация: Вопрос о внедрении в практику педагогического менеджмента становится актуальным. Основная цель – планирование деятельности, эффективное управление персоналом, распределенное лидерство, поддержка профессионального роста педагогов, что в конечном итоге приведет к повышению результатов обученности школьников. Исследование в действии необходимый инструмент современного руководителя. Данный материал отражает работу, проведенную в школе. На основе проведенного исследования был составлен и реализован план развития школы на один год, и поставлены задачи на следующий. Помогает осознать основные моменты «Исследования в действии».

Abstract: The question of introducing pedagogical management into practice is becoming relevant. The main goal is to plan activities, effective personnel management, distributed leadership, and support the professional growth of teachers, which will ultimately lead to improved learning outcomes for students. Research in action is a necessary tool for a modern Manager. This material reflects the work done at the school. Based on the research, a school development plan was drawn up and implemented for one year, and tasks were set for the next. Helps you understand the main points of "Research in action".

*«Школу можно совершенствовать,
только совершенствуя квалификацию учителя»
Я.А. Коменский*

В условиях масштабной модернизации системы образования Казахстана, поэтапного обновления содержания всех уровней образования все более востребованы профессиональное развитие педагогов, их функциональная мобильность, инновационная активность, высокий уровень ИКТ-компетентности, стремление к самореализации.

Сегодня руководитель – это успешный менеджер, способный добиваться поставленных целей максимально используя возможности своего коллектива. Современный руководитель – лидер должен для себя четко определить ответы на

вопросы: «Почему необходимы изменения?», «Что необходимо менять?», «Как измерить преобразования?».

Н. Назарбаев отметил «Если в системе ценностей образованность станет главной ценностью, то нацию ждет успех». («Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания») [2]

На данный момент вопрос о внедрении в практику педагогического менеджмента становится актуальным. Основная цель – планирование деятельности, эффективное управление персоналом, поддержка профессионального роста педагогов, что в конечном итоге приведет к повышению результатов обученности школьников. Исследование в действии необходимый инструмент современного руководителя.

Основной целью нашего исследования стало определение уровня понимания необходимости преобразований и готовности к осуществлению данных преобразований членами педагогического коллектива, коллектива учащихся и родителей. Для этого, на начальном этапе, с целью выявления стартовых позиций готовности школы к дальнейшим изменениям было проведено анкетирование среди всех участников образовательного процесса - учителей, учащихся, родителей. Участники анкетирования (респонденты) были уведомлены, что цель анкетирования выяснить на сколько все участники удовлетворены учебным процессом, определить сильные и слабые стороны преподавания и обучения. Определить дальнейшие приоритеты развития практики коллег в школе.

Детализация анализа голосов учителя, ученика и родителя дает сильную возможность для определения стратегического приоритета в развитии школы, в целом. Конкретным действием для педколлектива в целом, является профессиональное самоопределение и методологическое развитие учителя. Приоритет школы был определен, а для дальнейшей его реализации нужен конкретный план, который был мною составлен. Основной задачей для того чтобы достичь результата была полная мобилизация педагогического коллектива, соответственно полное вовлечение и нацеленность педколлектива в процесс планирования определенных мероприятий по развитию школы и корпоративного принятия решения. Мною началась работа по отбору и привлечению высоко мотивированных учителей для создания творческой группы по развитию школы.

Обсуждение и детальный анализ интерпретации результатов анкетирования, был сделан вывод, чтобы ученики стали активными, действенными участниками образовательного процесса, учителям необходимо применять обратную связь как средство для повышения мотивации. Были внесены изменения в план развития школы. Совместно с командой развития были уточнены цели и ожидаемые результаты исследования в действии.

Наша прерогатива работы, как администрации заключалась в процессе осуществления менторства, совместно с коучем работали над разработкой коучинг-плана и дальнейшей ее реализации. С нашей стороны так же осуществлялось наблюдение и оказывалась поддержка учителям-предметникам в разработке и проведении серии последовательных уроков Lesson Study.

Как известно, деятельность учителя строится по типу общения и взаимодействия в системе «учитель – ученик». Процесс обучения является по сути творческим процессом общения учителя и ученика, процессом совместного поиска и действия, в результате которого, с одной стороны, ученик личностно и интеллектуально развивается, с другой стороны, растет профессиональное мастерство

учителя. Главной целью в развитии образовательной программы является повышение детской мотивации учения. Насаждение школьной дисциплины будет заменяться развитием саморегуляции учебной деятельности и самодисциплины для того, чтобы в школе была атмосфера взаимной поддержки и совместного творческого поиска.

Анализ, проведенных мероприятий, рефлексии педагогов, бесед, анкетирования, обратной связи в рамках реализации плана, позволяет представить доказательства развития школы.

В результате проведенного исследования были выявлены сильные и слабые стороны, потребности профессионального развития учителей, которые необходимо учитывать при планировании мероприятий по повышению педагогического мастерства. Без системного, постоянного повышения профессионального уровня учителей невозможно добиться высоких результатов и достижений наших учеников. Сегодня уже недостаточно педагогу один раз в три года повышать свою квалификацию на курсах или активизировать свою профессиональную деятельность перед очередной аттестацией. Учиться, повышать свой профессиональный уровень нужно постоянно в течение всей жизни. Великий педагог К.Ушинский писал: «Педагог живет до тех пор, пока учится сам»

Результаты исследования позволили выявить потребности учителей в профессиональном развитии и спланировать деятельность внутришкольной системы повышения квалификации.

В соответствии со стратегическим приоритетом развития школы, команда развития определила приоритет Плана развития школы: «Профессиональное развитие педагогов». План развития школы содержит все мероприятия, необходимые для профессионального развития и непрерывного обучения педагогов школы во время внедрения преобразований (поощрение лидерства через коучинги и менторинги, создание фокус-групп для проведения исследования уроков, развитие сетевого сообщества). Главной ценностью Плана развития школы является ученик, на которого и будут направлены все действия учителя. Учебный процесс будет содержать активную деятельность самих учащихся. Данный план отражает системность развития школы, где участниками преобразований станут все субъекты учебно-воспитательного процесса.

В соответствии с Требованиями к компетенциям педагогических работников системы общего среднего образования, было проведено анкетирование на определение уровня профессиональных компетенций учителей. Все педагоги школы приняли участие в анкетировании.

У большей части учителей коллектива на высоком и выше среднего уровня сформированы профессиональные компетенции. При анализе психолого-педагогической компетентности наиболее сформирована способность учителей развивать ученика в ходе обучения, научить его самостоятельно учиться и рефлексировать свое обучение. Из управленческой компетентности сформированы способности планировать урок, выбирать эффективные методы преподавания, организовывать результативную работу в группе. Но у большей части учителей данные компетенции сформированы на среднем и низком уровне. Больше всего западает вопрос критериального оценивания. Не все учителя владеют умениями разработать критерии оценивания, не всегда вопрос повышения мотивации учащихся к обучению связывают с качеством преподавания.

На основе общих данных анкетирования я сделала вывод о необходимости применении уровневого подхода к школьной системе профессионального развития

учителя. Учителям с высоким уровнем профессиональных компетенций мы предложили поделиться опытом работы с коллегами при совместной разработке и проведении уроков LS, подготовке и проведении коучингов. Учителя с уровнем профессиональных компетенций выше среднего, предложили после обучающего семинара и посещения коучингов участвовать в уроке-исследования, составлять ССП серии последовательных уроков, развивать свои рефлексивные навыки наблюдателя на уроке LS. Учителя, испытывающие профессиональные трудности посещали коучинги, открытые уроки коллег, быть в роли наблюдателей уроков LS, участниками семинаров, т.е. иметь возможность творческой стажировки у своих коллег.

Мы твердо уверены, что без профессионального развития учителя, его самосовершенствования невозможно обеспечить успешность обучения учеников. Поэтому запланированные коучинги, мастер-классы, менторинг, LessonStudy, рефлексивные отчеты служат основой повышения профессиональных компетенций всех учителей школы.

Для того чтобы коучинги и мастер-классы организованные педагогами школы проходили эффективно и качественно необходима методическая помощь. Встречи с ментором организовывались в начале месяца для обсуждения плана на месячный период. Благодаря этому, все мероприятия запланированные в плане развития школы прошли организовано, на высоком уровне.

Для нас как менторов было важно оказать помощь в формировании профессиональных навыков школьного тренера как ментора, так как от этого зависел процесс внедрения изменений в школьную практику при реализации плана развития школы. Степень эффективности была такова, что мой менти научился таким образом построить свою работу, чтобы правильно обучать и наставлять учителей. От его умелой наставнической работы зависело внедрение идеи Программы в школьную практику: от ментора к учителю, от учителя к учащимся. Наше сотрудничество повлияло на мое становление как руководителя-лидера и способствовало профессиональному развитию менти.

Как утверждает Андреа Кац, менторинг – это могущественный инструмент, заблокировать который могут только человеческие ресурсы.

Для более глубокого понимания подхода LS, было решено провести обучающий семинар «Ведущая школа как площадка для развития исследовательских навыков педагога». Цель: Координация профессионального взаимодействия между Ведущей и партнерскими школами района.

Творческими, заинтересованными учителями проведено исследование уроков. На заседаниях фокус-групп решались вопросы планирования, преподавания, наблюдения, анализа и документирования результатов работы, фиксировались изменения в школьной практике. Учителя представили планы проведения уроков исследования LS, совместно разработали серии последовательных уроков, выработали форму листа наблюдения за учащимися ABC, алгоритм ведения исследования урока, критерии эффективного урока. В рефлексивных отчетах учителя отмечали, что подход LS эффективен не только для развития у них навыков преподавания, но и способствовал созданию коллаборативной среды для взаимообучения, улучшения морально-психологического климата в коллективе, т.е. улучшению культуры школы в целом.

Одним из приоритетных направлений плана развития являлось взаимодействие с другими школами и сертифицированными учителями, обмен опытом и совместные исследования. Результаты за этот период показывают, что 100% учителей вовлечены

в сетевое взаимодействие, тогда как ранее количество участников сетевого сообщества составляло лишь 40%. Партнерские школы объединились вокруг ведущей школы-гимназии (мы являемся одной из Ведущих школ Костанайского района), участники сообщества обменивались опытом внедрения новых подходов, однако необходимо в дальнейшем при составлении совместного плана работы обращать внимание на совместные исследования по имеющимся проблемам.

Подводя итоги внедрения Программы развития, назовем индикаторы успешной реализации ПРШ, это:

- большие перемены в сознании учителя, готовность к внедрению новшеств;
- появление новых учителей – лидеров;
- повышение профессионального уровня педагогов,
- качественная обратная связь с учителями;
- овладение ими современными подходами в обучении, навыками оценивания;
- создание образовательного пространства для успешного самообучения учащихся;
- саморазвитие педагогов;
- развитие сетевого взаимодействия;
- тесное сотрудничество с родителями.

Отзывы учителей доказывают, что поставленные цели достигнуты. Учителями осмыслены и приняты стратегические направления развития школы, внедряются ключевые идеи Программы повышения квалификации педагогических работников Республики Казахстан. Считаю, что реализация новшеств достигнута благодаря слаженной работе команды развития. Но развитие – процесс непрерывный, командой развития продолжается мониторинг изменений профессионального развития учителей, анализ и планирование дальнейшей работы.

Список использованных источников

1. Менеджмент в образовании: Учебное пособие. Нижневартоск.2011г. с. 123
2. Н.Назарбаев статья «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» Астана
3. «Руководство для учителя» (1-го продвинутого уровня), АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2015 год

САРАЛАНҒАН ОҚЫТУДЫҢ НЕГІЗГІ ТҮРЛЕРІ

Кәкенова А.Қ.

магистрант, Ш. Уалиханов атындағы Көкшетау университеті
Көкшетау қ., Қазақстан

Андатпа: Бұл мақалада қазіргі педагогиканың екі негізгі аспектісі қарастырылады: сыртқы саралау және ішкі саралау. Маңызды кезеңдерге, атап айтқанда, материалды игеру деңгейіне негізделген оқушылар тобын анықтауға ерекше назар аудара отырып, сыныпта саралаудың қыр-сыры қарастырылады. Сыртқы және ішкі саралауды жан-жақты қарастыруды ұсынады, олардың қазіргі білім берудегі маңызды рөлін атап көрсетеді. Ол сынып ішіндегі саралауға құрылымдық тәсілді, соның ішінде материалды меңгеру деңгейлеріне негізделген оқушылар топтарын өмірлік маңызды сәйкестендіруді ұсынады. Мақала оқытудың оңтайлы нәтижелерін қамтамасыз ете отырып, әр оқушының әртүрлі

қажеттіліктерін қанағаттандыратын инклюзивті және тиімді оқу ортасын құруға ұмтылатын оқытушылар мен білім беру мүдделі тараптары үшін баға жетпес ресурс болып табылады.

Аннотация: В данной статье исследуется два ключевых аспекта современной педагогики: внешней дифференциации и внутренней дифференциации. Рассматриваются тонкости внутриклассной дифференциации, уделяя особое внимание важнейшим этапам, в частности определению групп учащихся на основе их уровня усвоения материала. Статья предлагает всестороннее рассмотрение внешней и внутренней дифференциации, подчеркивая их важнейшую роль в современном образовании. Представлен структурированный подход к дифференциации внутри класса, включая жизненно важную идентификацию групп учащихся на основе их уровней усвоения материала. Эта статья является бесценным ресурсом для преподавателей и заинтересованных сторон в сфере образования, стремящихся создать инклюзивную и эффективную среду обучения, которая удовлетворяет разнообразные потребности каждого учащегося, обеспечивая при этом оптимальные результаты обучения.

Abstract: This article examines two key aspects of modern pedagogy: external differentiation and internal differentiation. The subtleties of intra-class differentiation are considered, paying special attention to the most important stages, in particular, the definition of groups of students based on their level of assimilation of the material. The article offers a comprehensive consideration of external and internal differentiation, emphasizing their crucial role in modern education. It presents a structured approach to differentiation within the classroom, including the vital identification of groups of students based on their levels of learning. This article is an invaluable resource for educators and education stakeholders seeking to create an inclusive and effective learning environment that meets the diverse needs of each student while ensuring optimal learning outcomes.

Саралау – оқушылардың бейімділігін, қызығушылықтарын, қабілеттерін ескеретін оқу қызметін ұйымдастыру нысаны.

"Даралау" - бұл оқу процесінде оқушылардың жеке ерекшеліктерін оның барлық формалары мен әдістерінде ескеру.

Оқытуды даралау оқу материалын саралауды, әртүрлі деңгейдегі қиындықтар мен көлемдегі тапсырмалар жүйесін әзірлеуді, нақты оқу топтарында оқу процесін ұйымдастыруға арналған іс-шаралар жүйесін әзірлеуді қамтиды; әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, демек, "ішкі саралау" және "даралау" ұғымдары бірдей.

Оқыту процесінде саралауды қолдану оқытудың түпкі мақсаты мен міндеттерін білетін шығармашылық мақсатты тұлғаны дамытуға мүмкіндік береді; белсенділікті арттыру және оқу мотивациясын күшейту үшін; прогрессивті педагогикалық ойлауды қалыптастырады.

Оқытудағы даралау мен саралаудың маңызды негіздерінің бірі-оқушылардың психологиялық ерекшеліктерін ескеру.

Даралау мен саралаудың негізгі мақсаты-баланың даралығын сақтау және одан әрі дамыту, ерекше, ерекше тұлға болатын адамды тәрбиелеу.

Оқытуда дараланған және сараланған тәсілді жүзеге асыра отырып, мұғалім оқушының өсу динамикасын көріп, оны ескеруі керек; оқушылардың әртүрлі топтарымен ұжымдық жұмыс мүмкіндіктерін көрнекі түрде көрсету; оқушылардың әр тобымен жұмыс жүйесін таңдау мүмкіндігін ұсыну.

Оқытуды саралау тәсілі:

1) олардың контингентінің ерекшеліктерін есепке алу мақсатында әртүрлі мектептер, сыныптар топтары үшін әртүрлі оқыту жағдайларын жасау;

2) әдістемелік, психологиялық ұйымдастырушылық-басқарушылық іс-шаралар кешені.

Сараланған оқытудың түрлері мен формалары. Қазіргі білім беру тәжірибесінде дифференциацияның түрлері мен формаларының келесі жіктелуі қолданылады. Сараланған оқытудың екі негізгі түрін ажыратады:

1. Сыртқы саралау.

Ол мектептер мен сыныптардың ерекше түрлерін құруды көздейді:

арнайы қабілеті бар оқушыларға бағытталған мектептер. Бұл мектептер-гимназиялар, лицейлер, әртүрлі типтегі түзету мектептері.

Сыртқы саралауға арнайы сыныптарды да жатқызамыз.

2. Ішкі саралау.

Ол бірдей немесе аз тұрақты ерекшеліктерімен ерекшеленетін оқушылар тобына сәйкес сынып ішінде жұмысты ұйымдастыруды қамтиды.

Сыртқы саралау қажеттілігі әлі күнге дейін пікірталас мәселесі болып табылады. Ал ішкі саралау оқу процесінде оқушыларға жеке көзқарасты жүзеге асырудың маңызды құралы болып саналады.

Мұғалімнің сынып ішіндегі саралауды ұйымдастыру процесі бірнеше кезеңнен тұрады:

1. Диагностика жүргізу.

2. Диагностикуны ескере отырып, оқушыларды топтарға бөлу.

3. Саралау әдістерін анықтау, сараланған тапсырмаларды әзірлеу.

4. Сабақтың әртүрлі кезеңдерінде оқушыларға сараланған тәсілді енгізу.

5. Нәтижелерді диагностикалық бақылау.

Олардың кейбірін қарастырайық.

Материалды игеру деңгейі бойынша оқушылар тобын бөлу:

I-топ	II-топ	III-топ	IV-топ
Білім мен дағдыларды игеру деңгейі өте төмен оқушылар:	Білім мен дағдыларды игеру деңгейі төмен оқушылар:	Білім мен дағдыларды игеру деңгейі орташа оқушылар:	Білім мен дағдыларды игеру деңгейі жоғары оқушылар:
§ тапсырмалардағы әрекетті таңдау дұрыс емес;	§ тапсырмаларды орындау кезінде әрекетті дұрыс таңдау қиынға соғады;	§ тапсырмаларды әдеттегі түрде орындаған кезде іс-әрекеттерді дұрыс орындайды, бірақ тапсырма бойынша жұмыстың шығармашылық түрлерінде қиындық туғызады;	§ тапсырмаларды дұрыс орындайды, тапсырма бойынша шығармашылық жұмыстың түрлерін сәтті орындайды;
§ жаттау, дағдыларының қалыптасуының төмен деңгейі;	§ жаттау дағдыларының қалыптасуының орташа деңгейі;	§ жаттау дағдылары жақсы қалыптасады;	§ жаттау дағдыларының қалыптасуының жоғары деңгейі;
§ зерттелген сұрақтар арасындағы байланысты ажыратпайды;	§ зерттелген сұрақтар арасындағы байланысты ажырату қиын;	§ ойлау операцияларының орташа деңгейі;	§ ойлау операцияларын орындаудың жоғары деңгейі;
§ ақыл-ой операцияларын орындаудың төмен деңгейі;	§ ақыл-ой операцияларын орындау қиынға	§ есте сақтаудың жақсы көрсеткіші бар;	§ есте сақтаудың жоғары көрсеткіші;

§ балалар есте сақтау қабілетінің төмендігімен және тақырыпқа теріс көзқарасымен ерекшеленеді; § өз ойын пайымдау дамымаған;	түседі; § ой пайымдаулар сұрақтар қойылған кезде ғана құрылады;	§ бақылаудағы мұқияттылық дамыған; § ой пайымдау дамыған; § қарапайым ұғымды кеңінен қолдану	§ ой пайымдауды дамытудың жоғары деңгейі.

Топтарға бөлудің оң және теріс жақтары бар. Берілген топтастырудың оң аспектілері:

1) қоғам үшін негізсіз және орынсыз балаларды "теңестіру" және "орташалау" алып тастау;

2) мұғалімнің әлсіз оқушыға көмектесіп, мықты оқушыға назар аудару мүмкіндігінің пайда болуы;

3) сыныпта артта қалушылардың болмауы оқытудың жалпы деңгейін төмендету қажеттілігін жояды;

4) Мен - тұжырымдама деңгейін арттыру: мықты оқытындар өз қабілеттерін дәлелдей алады, әлсіздер оқу жетістігін сезінуге, кемшілік кешенінен арылуға мүмкіндік алады;

5) күшті топтарда оқу мотивациясының деңгейін арттыру;

6) балаға бірдей балалар жиналған топтарда оқу жеңілірек;

7) оқушылардың дербестігін дамыту құралы ретінде әрекет етеді.

Берілген топтастырудың жағымсыз жақтары:

1) Балаларды даму деңгейі бойынша бөлу адамгершілікке жатпайды;

2) әлеуметтік-экономикалық теңсіздікті көрсету;

3) әлсіздерді күштілерге жету, олардан көмек алу, олармен бәсекелесу мүмкіндігінен айыру;

4) "әлсіз" топтарға ауысуды балалар олардың қадір-қасиетін төмендету ретінде қабылдайды;

5) диагностиканың жетілмегендігі кейде "ерекше балалардың" әлсіздер санатына ауысуына әкеледі.

Сыныптағы саралаудың басқа кезеңін қарастырамыз, ол саралаудың әдіс-тәсілдері:

§ оқу тапсырмаларының мазмұнын саралау;

§ шығармашылық деңгейі бойынша;

§ қиындық деңгейі бойынша;

§ көлемі бойынша.

§ балалардың іс-әрекетін ұйымдастырудың әртүрлі тәсілдерін қолдану, тапсырмалардың мазмұны біртұтас және жұмыс сараланады:

§ оқушылардың дербестік дәрежесі бойынша;

§ оқушыларға көмек көрсету дәрежесі мен сипаты бойынша;

§ оқу әрекеттерінің сипаты бойынша.

Келесі кезең - диагностикалық бақылау

Осы тақырып бойынша жұмыс нәтижелерін диагностика нәтижелері бойынша көруге және бағалауға болады. Іс жүзінде әр бала оқудың соңында айтарлықтай өзгеріп, сапалық және сандық өзгерістерді көрсетуі керек. Осы өзгерістердің

барлығын бір мұғалімге қадағалау өте қиын, мұнда психолог пен ата-ананың көмегі қажет.

Осылайша, оқытудағы даралау мен саралаудың маңызды негіздерінің бірі оқушылардың психологиялық ерекшеліктерін ескеру болып табылады деген қорытынды жасауға болады. Даралау мен саралаудың негізгі мақсаты-баланың даралығын сақтау және одан әрі дамыту, ерекше, ерекше тұлға болатын адамды тәрбиелеу. Саралау қажеттілігін барлық мұғалімдер мектепті одан әрі дамытудың қажетті шарты ретінде қабылдайды, бірақ бұл идеяны жүзеге асыру жолында бірқатар қиындықтар туындайды, оларды жеңу керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Гузеев В.В. Педагогическая техника в контексте образовательной технологии. М., 2001.
2. Бударный, А. А. Индивидуальный подход в обучении. 2004.
3. Корнилова Т.В. Интеллект и творчество студентов в условиях инновационного обучения. — Ноябрь 2006.- С.- 107

ЖАҢА ҒАСЫРҒА ЛАЙЫҚ МАМАН ДАЯРЛАУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Колбаева А. С.

Балтабай Адамбаев атындағы тірек орта мектебі
Саудакент ауылы Сарысу ауданы Жамбыл облысы, Қазақстан

Аңдатпа: Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен тәжірибе жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, еңбек нарығында бәсекелесуге қабілетті білікті жұмысшылар мен мамандар даярлау, олардың біліктілігін арттыру» мәселесі аталып көрсетілген.

Жалпы білімнің басты үш міндеті бар олар: баланың өзіндік жалпы дамуын, жан-жақты дүниетанымын қамтамасыз ету және оны болашақ белгілі бір кәсіпке даярлау. Осы үш міндеттің ішінде қоғамдық даму күрделенген сайын баланы жастай алдағы кәсіпке бағдарлай әзірлеу – ең көкейкесті мәселеге айналып отырғаны дәлелденді. Қазіргі кезеңде жалпы білімнің міндеті – баланың жалпылама дамуын қамтамасыз ету ғана емес, ең бастысы оларды жастай өз қабілеті мен қызығуына қарай белгілі бір мамандыққа арнайы бағыттай білу.

Кәсіпке баулу – бұл әрбір жеке тұлғаның ерекшеліктерін және халық шаруашылығына, жеке салаларға қажетті сұранысы бар мамандықтарды ескере отырып жастарды еркін және өзіндік мамандық таңдауға дайындаудың ғылыми негізделген жүйесі. Бұл жүйенің негізгі объектісі бастауыш сыныптан жоғарғы сыныпқа дейінгі оқушылардың тұлғасы болып табылады.

Аннотация: В Законе Республики Казахстан «Об образовании» обозначен вопрос «главная задача системы образования – создание необходимых условий для получения образования, направленного на формирование, развитие и профессиональное совершенствование личности на основе национальных и общечеловеческих ценностей, достижений науки и практики, подготовка квалифицированных рабочих и специалистов, конкурентоспособных на рынке труда, повышение их квалификации».

У общего образования есть три главные задачи: обеспечить собственное общее развитие, всестороннее мировоззрение ребенка и подготовить его к будущей конкретной

профессии. Из этих трех задач было доказано, что по мере усложнения общественного развития наиболее актуальной становится проблема подготовки ребенка к предстоящему занятию. На современном этапе задача общего образования-не только обеспечить обобщенное развитие ребенка, но и, самое главное, уметь их с раннего возраста специально направлять в ту или иную профессию по своим способностям и интересам.

Занятие профессией-это научно обоснованная система подготовки молодежи к свободному и самостоятельному выбору профессии с учетом особенностей каждой личности и востребованных профессий, необходимых для народного хозяйства, отдельных отраслей. Основным объектом данной системы является личность учащихся от начальной до старшей школы.

Abstract:The Law of the Republic of Kazakhstan "On Education" defines the issue "the main task of the education system is to create the necessary conditions for education aimed at the formation, development and professional improvement of the individual on the basis of national and universal values, achievements of science and practice, training of qualified workers and specialists competitive in the labor market, improving their qualifications".

General education has three main tasks: to ensure their own overall development, a comprehensive worldview of the child and prepare him for a future specific profession. Of these three tasks, it was proved that as social development becomes more complex, the problem of preparing a child for the upcoming lesson becomes the most urgent. At the present stage, the task of general education is not only to ensure the generalized development of the child, but also, most importantly, to be able to specifically direct them from an early age to a particular profession according to their abilities and interests.

Occupation by profession is a scientifically based system of preparing young people for a free and independent choice of profession, taking into account the characteristics of each individual and in-demand professions necessary for the national economy, individual industries. The main object of this system is the personality of students from elementary to high school.

Білім беру саласындағы заманауи үрдістер өскелең ұрпақтың кәсіптік бағдар беру жүйесіндегі тәрбиелік бағдарлардың өзгерістерін негіздейді. Қазақстан қоғамының модернизациясы мен инновациялық дамуы жағдайында бастамашылдық, шығармашылық ойлау және стандартты емес шешімдерді табу қабілеті, кәсіби жолды таңдау мүмкіндігі және өмір бойы оқуға дайын болу жеке тұлғаның маңызды қасиеттеріне айналады.

Қазіргі экономикалық және саяси жағдай бізді жеке психофизиологиялық жағдайға жоғары талаптар қоюға мәжбүр етеді. Нарықтық қатынастар еңбек сипаты мен мақсаттарын түбегейлі өзгертеді: оның қарқындылығы артады, шиеленіс күшейеді, жоғары кәсібилік, шыдамдылық және жауапкершілік қажет.

Осыған байланысты жастар мен мектеп оқушылары арасында мақсатты кәсіптік бағдар беру жұмыстарын жүргізуге үлкен көңіл бөлу қажет. Жеке тұлғаның кәсіби қабілеттерін қалыптастыруды және оның жолдарын анықтайтын негізгі факторлардың бүкіл жүйесін терең білуге сүйену керек.

Кәсіптік бағдарлау – бұл жастарға қабілеттері мен бейімділіктерін, кәсіптік және кәсіптік қабілеттерін анықтау мен дамытуда жеке тұлғаға бағытталған көмек көрсету бойынша әлеуметтік-экономикалық, психологиялық-педагогикалық, медициналық-биологиялық және өндірістік-техникалық шаралардың ғылыми негізделген жүйесі.

Олардың мамандық таңдаудағы танымдық қызығушылықтарды, сондай-ақ нарық жағдайында еңбекке деген қажеттілік пен дайындықты, формалардың көп реттілігін қалыптастыру.

Ол оқу-тәрбие процесі, оқушылармен сабақтан тыс және мектептен тыс жұмыстар арқылы іске асырылады.

Мақсаты:

мектеп оқушыларының еңбекке саналы көзқарасын олардың мүмкіндіктеріне, қабілеттеріне сәйкес және еңбек нарығының талаптарын ескере отырып дамыту, қызмет саласын таңдау еркіндігі жағдайында кәсіби өзін-өзі анықтау;

Міндеттері:

- оқушылардың оқу профильдері бойынша бөлу үшін олардың артықшылықтары, бейімділігі мен мүмкіндіктері туралы дәйекті мәліметтер алу;
- сабақтарда қолданылатын кешенді және дәстүрлі емес формалар мен әдістер есебінен бейінді оқытудың вариативтілігінің кең диапазонын қамтамасыз ету;
- элективті курстар және тәрбие жұмысы;
- түзетуші оқушыларды жұмысқа орналастыру қиындықтарын болжау оңай оқушылардың кейбір топтарына қосымша қолдау көрсету;
- сыныптар мен мектептер және кәсіптік білім беру мекемелерімен мектептің жоғары сатысындағы кооперацияның икемді жүйесін әзірлеу, сондай-ақ
- қала, аймақ кәсіпорындары.

Кәсіптік бағдарлау-бұл білім беруді, тәрбиелеуді, психофизиологиялық ерекшеліктерді зерттеуді қамтитын көп өлшемді жүйе.

Психодиагностика жүргізу, элективті курстарды, сондай-ақ, ең бастысы, психология сабақтарын ұйымдастыру. Бұл кездейсоқ емес, өйткені тек оларда оқушының психикасына тікелей әсер арнайы ұйымдастырылған қарым-қатынас арқылы жүзеге асырылады. Мұнда мынадай аспектілерді бөліп көрсетуге болады: әлеуметтік, экономикалық, психологиялық-педагогикалық, медициналық-физиологиялық.

Өзектілігі:

Мамандық– қызметкердің кәсіп шегіндегі қызметінің нақты саласы. Ол лауазымнан өзгеше түрде белгілі бір білімді және арнаулы түрде оқып-үйрену немесе жұмыс тәжірибесін жинақтау барысында алған еңбек машықтарын талап ететін еңбек қызметінің тегін сипаттайды. Лауазымдық міндеттердің шеңберін айқындайды. Мамандық қызметкер еңбегінің бүкіл шеңберін қамтығанда ол кәсіп ұғымына сай келеді. Мамандық - адамнан арнаулы білім, еңбек дағдылары мен іскерлікті талап ететін еңбек іс-әрекетінің түрі. Мамандықтың жаманы жоқ, бірақ мұның кез - келгеніне икемділік қажет, бұл жай күнелту, тамақ асыраудың жолы ғана емес, үлкен өнерді, зор шеберлікті қажет ететін нәрсе. Кейбір жастар мамандық таңдау ережесін білмегендіктен өзі қызықпайтын мамандықты таңдайды. Осыдан өз мамандығына қанағаттанбаушылық, реніш сезімдері болып, тіпті алдарына жоспар да құрғысы келмейді. Әрбір адам өзін – өзі дамыта алу үшін білім алып, сол білімінесаймамандыққа машықтану керек.

Кәсіби бағдар беру-қазіргі заман талабы. Мамандық таңдау-күрделі процесс. Оған кәсіптік ағарту, кәсіптік мүдде мен қабілетті қалыптастыру, дамыту, кәсіптік білім беру, еңбек дағдылары мен іскерлікті меңгеру, адамның өмірдегі орны мен қызметін ұғыну, азаматтық, патриоттық қасиеттерді қалыптастыру енеді. Мындаған мамандықтан адамға жалғыз біреуі-ақ қажет, күш-жігері мен білімін қоғам пайдасына шыдап жұмсауға көмектесетін, өзін елге қажетті және пайдалы сезінуге мүмкіндік беретін мамандық болуы қажет.

Мамандық – қарапайым өмір сүру көзі болып табылатын және қандай да бір дайындықты, жауапкершілікті талап ететін еңбек қызметінің маңызды бөлігі. Әлемде 40 мыңға жуық әр түрлі мамандықтар бар. Статисттердің зерттеуі бойынша жыл сайын 25 млн. адам өзінің жұмыс орнын ауыстырып, оның 12 %-ы ғана қайтадан өз орнына қайтып оралады екен. Бұдан «мамандықты таңдауда әр маман қателесіпті» деуге бола ма? Әлде өзінің болашақтағы кәсіби қызметіне жан – жақты дайындалу керек шығар? Қоғамға, адамдарға пайдасын тигізетін мамандықтарды қалай таңдауға болады? Мамандық таңдау жасөспірім шақтағы ең маңызды шешімдердің бірі. Үлкен өмірге енді ғана аяқ басқан жас ұланның алдында мыңдаған мамандықтан өзіне лайықты біреуін таңдау міндеті тұрады.

Оқушылардың психологиялық және жас ерекшеліктерін ескере отырып, мектепте кәсіптік бағдар беру жұмысының мазмұнын келесі кезеңдерге бөлуге болады:

1-4 сыныптар: бастауыш сынып оқушыларының еңбекке деген құндылық қатынасын қалыптастыру, оның адам өміріндегі және қоғамдағы рөлін түсіну; оның әр түрлі түрлеріне, соның ішінде әлеуметтік, еңбек, ойын, зерттеуге практикалық қатысуға негізделген оқу-танымдық іс-әрекетке деген қызығушылығын дамыту.

5-7-сыныптар: оқушылардың танымдық тәжірибе мен кәсіби қызметке деген қызығушылықты игерудегі жеке мағынасын дамыту; өз мүдделері мен мүмкіндіктері туралы түсініктерін ("Мен" бейнесін қалыптастыру); әлеуметтік-кәсіптік практиканың әртүрлі салаларында: техника, өнер, медицина, ауыл шаруашылығы, экономика және мәдениетте бастапқы тәжірибені алу. Бұған оқушылардың жеке мүмкіндіктерін кәсіби талаптарға сәйкес келтіруге мүмкіндік беретін кәсіби сынамаларды орындауы ықпал етеді.

8-9-сыныптар: факультативтік сабақтар және таңдау бойынша басқа да курстар барысында білім беру сұранысын нақтылау; оқыту бейінін таңдау туралы барабар шешім қабылдауды анықтау және қалыптастыру мақсатында топтық және жеке консультация беру; қызығушылықтар мен қабілеттерге, құндылық бағдарларына сәйкес білім беру сұратуын қалыптастыру.

10-11 сыныптар: өзін-өзі дайындау және өзін-өзі дамыту бойынша іс-әрекеттерге оқыту, таңдалған еңбек түрінде кәсіби қасиеттерді қалыптастыру, кәсіби жоспарларды түзету, таңдалған қызметке дайындықты бағалау.

Жұмыстың бағыттары мен формалары:

Ұйымдастыру-әдістемелік қызмет

* Мұғаліммен кәсіптік бағдар беру жұмысы бойынша үйлестірушілердің жұмысы.

* Мұғалімдерге материалдар мен диагностикалық карталарды таңдауда әдістемелік көмек.

Оқушылармен жұмыс

* Мансапты жоспарлау бойынша кәсіптік диагностикалық іс-шаралар, сабақтар мен тренингтер түріндегі кәсіби бағдарлау қызметтерінің кешені;

* Оқыту бейінін таңдау бойынша кеңестер (инд., топтар).).

* Сауалнама

* Экскурсияларды ұйымдастыру және өткізу (оқу орындарына, кәсіпорындарға)

* Кәсіпорындар, оқу орындарының өкілдерімен кездесулер.

Ата-аналармен жұмыс

* ата-аналар жиналысын өткізу (жалпы мектеп., классн.);

- * ата-аналарға арналған дәрістер.
- * педагогтердің оқушылардың ата-аналарымен жеке әңгімелесулері;
- * оқушылардың ата-аналарына сауалнама жүргізу;
- * оқушылардың алдында әңгімелесу үшін ата-аналарды тарту;
- * оқушылардың ата-аналарын үйірмелер, спорт секциялары, көркемөнер студиялары, оқушылар театрлары, қоғамдық оқушылар ұйымдары басшыларының жұмысына тарту;
- * кәсіпорындарда жоғары сынып оқушыларының кәсіби сынамаларын ұйымдастыруда ата-аналарға көмек көрсету;
- * каникул уақытында оқушыларды уақытша жұмысқа орналастыруды ұйымдастыруға ата-аналардың көмегі;
- * мектептің ата-аналар комитетін сыныптардың ата-аналар комитеттерінің өкілдерінен, мұғалімдермен ынтымақтастықта оқушылардың өзін-өзі анықтауына педагогикалық қолдау көрсетуге дайын оқушылардың неғұрлым белсенді ата-аналарынан сайлау;

Кәсіби бағдар беру — жас ұрпақты өзіне ұнаған тиісті мамандықты саналы талдап алуға дайындауға бағытталған іс-әрекеті. Кәсіби бағдар беру арқылы оқушыларды мамандықтар әлемінде, олардың мазмұны, ерекшеліктері, жеке тұлғаға қоятын талаптарын өз бойындағы қасиеттерімен ұштастырып, өндіріс, шаруашылық салаларының даму міндеттеріне, оның нарықтық экономика жағдайындағы рөліне сай саналы таңдалып алынған мамандыққа мүдделілігін тәрбиелеуді қажет етеді. Мамандықты саналы таңдауда адамның қабілеттілігінің қалыптасуының да үлкен маңызы бар. Ол адамның психологиялық санасының қалыптасуына байланысты. Олар: қабілеттілік, қызығушылық, бағыттың құндылығы, кәсіптік жоспар, идеялы, сенімі, т.б. Мамандық туралы жеткіліксіз білу — мамандық таңдауда кездейсоқтыққа әкеліп соқтырады. Мамандық таңдауда қателесу сайып келгенде, таңдаған мамандығын жек көріп, жұмыссыздықтың жиі өзгертуге себепші болады.

Бүгінгі күні мектеп оқушыларына кәсіби бағдар беру жұмыстары қайтадан жандана бастады. Біз жоғарыда атап өтілген кезеңдерді талдай отырып, кәсіби бағдар беру жұмыстарының маңызын үлкен сұранысқа ие болуда деп білеміз.

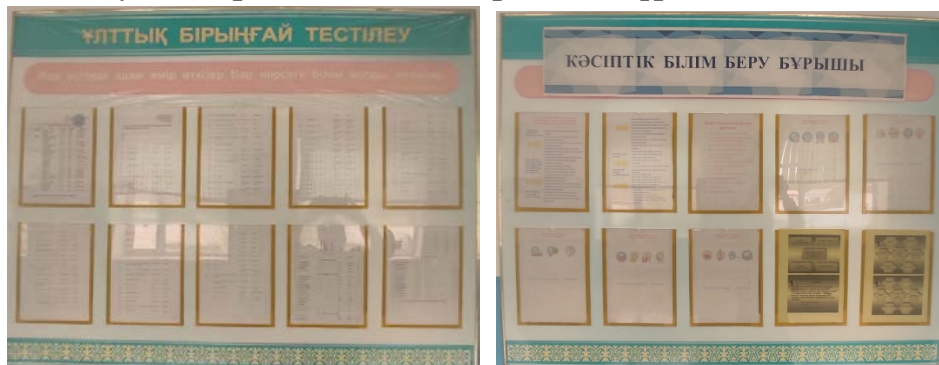
Мектебіміздегі кәсіби бағдар бойынша іс-шаралар:

9-сыныпқа арналған "Мамандық таңдау" атты әдістемелік құрал жазып, кәсіби бағдар бойынша іс-тәжірибемізбен бөлістік. Құралда мақсаты, міндеттері, өзектілігі, күтілетін нәтиже, оқыту формасы, талаптары, 34 сағатқа арналған Оқу-тақырыптық жоспары қамтылған.

Осы жұмысыммен облыстық «Үздік авторлық бағдарлама» байқауына қатысып, ІІІ дәрежелі дипломмен марапатталдым.

Тандау пәндер бойынша ақпараттық бұрыш жасалынған

Кәсіптік білім беру бұрышы жасақталған

Жұмыс барысынан көріністер

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қабдықайыров Қ. Инновациялық технологияларды диагностикалау. – А., 2004
2. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалы білім. – //Қазақстан мектебі, №4, 2008
3. <https://ust.kz/frontend/web/materials/pdf/files/1627494590.pdf>
4. <https://infourok.ru/bayandama-b%D1%96l%D1%96m-berud%D1%96%D2%A3-b%D1%96r%D1%96nsh%D1%96-satysynda-k%D3%99s%D1%96pt%D1%96k-ba%D2%93dar-beru-ma%D2%9Bsataryn-%D1%96ske-asyru-4676182.html>
5. Мамандық таңдау. Әдістемелік құрал .
6. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.

МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРДЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУ

Коржумбаев А.Н.

№12 жалпы білім беретін мектептің мұғалімі
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы,

Аңдатпа: Мақаланың мақсаты – Әлі күнге дейін әлеуметтік құқығы қорғалмай келе жатқан мүмкіндігі шектеулі бүлдіршіндерімізді аяққа тұрғызу, ел қатарлы өмір сүруіне жағдай жасау, жүрегінде мейірімі бар жандармен біріге отырып қол ұшын созу, жеке басының құқығын қорғау және құқықтық нормаларының әлеуметтік салдарын анықтап, себебін толықтай ашып көрсету. Мақалада ұсыныс жасау арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларға медициналық оңалту жұмыстарын жүргізу туралы жазылған.

Аннотация: Цель статьи заключается в рекомендации учителю-решить проблему детей с ограниченными возможностями, чьи социальные права до сих пор остаются

незащищенными, создать условия для жизни в стране, протянуть руку помощи, объединившись с добрыми душами, защитить права личности и выявить социальные последствия правовых норм и полностью раскрыть причину. В статье написано о проведении медицинской реабилитации детей с ограниченными возможностями путем рекомендации.

Abstract: the purpose of the article is to solve the problem of children with disabilities, whose social rights still remain unprotected, to create conditions for life in the country, to lend a helping hand by uniting with kind souls, to protect the rights of the individual and to identify the social consequences of legal norms and fully disclose the cause. The article describes the medical rehabilitation of children with disabilities through recommendations.

Мүмкіндігі шектеулі балалар қоғамға тек кері салдарын ғана емес, өзінің қабілеті мен дарыны арқылы көптеген жетістіктерін қатар алып келетінін, оған қоса, егер оларды сауықтыруға жұмыла күш біріктірсек қоғам өміріне кіріктіруге болатынын, дәлірек айтқанда, құқығын барынша қорғап, жаңа көзқарас қалыптастыруға болатыны дәлелденді. Ол үшін ең алдымен қоғамда өмір сүріп жатқан адамдардың ойын өзгерту басты назарда тұратыны сөзсіз. Әрі, оларды түбегейлі өзгерту-біздің қолымызда екендігін ұмытпаған жөн.

«Дені сау адам-табиғаттың ең қымбат жемісі» Қазіргі кезде елімізде мүмкіндігі шектеулі ересек жандарды қоспағанның өзінде 150 мыңнан аса мүмкіндігі шектеулі бала өмір сүруде. Бұл әрине қынжылтарлық жағдай. Даму мүмкіндігі шектеулі, жарымжан жандар үшін ел тарапынан бөлінетін көмек пен қамқорлық шектелмесе екен деген ойдамын. Бұл жандар ондай өмірді таңдап алмаса керек.

Мүмкіндігі шектеулі жанды көргенінде аяушылықпен қарап, бүгінгіне шүкіршілік етесің. Ал олардың хал-ахуалын, жүрек түкпіріндегі күйзелісін біз қанша ойланып, тебіренсек те жеткізе алмасымыз хақ. Мүмкіндігі шектеулі жандардың қозғалыс мүмкіндігі шектелгенімен, жан-дүние кеңістігі аясының тарылып, күйзеліске ұшырауына жол бермеу – белгілі бір ұйымдардың міндеті ғана емес, қоршаған ортаның, қалың бұқараның басты парызы емес пе?

«Мүмкіндігі шектеулі балалар» - осы сөздің астарында тұнып тұрған қараңғы өмір мен қайғы-мұң жатқаны белгілі. Иә, расында өмірге дені сау бала емес, кемтар баланың келуі кімге болса да оңайға соқпасы анық. Әр ата-ана бауыр еті-баласының дені сау болып туып, қатарынан кем қалмай өсуін тілейді. Ал балалардың өмірге мүгедек болып келуі, кез-келген отбасы үшін қасіретті жағдай екені жасырын нәрсе емес. Қоғамымызда осындай мәселелердің болып жатқанына ешкімнің дерлік кінәсі жоқ, тіпті мұндай мәселеге ешқайсысы бас қатырып жатпайды. Бұл айтқанымызға дәлел жоқ емес! Десекте, жүргізіліп жатқан жұмыстар өз деңгейінде орындалмай жатқанын жасыру тіптен мүмкін емес. Соның ішінде кембағал жандарды жұмыспен қамту, медициналық оңалту жұмыстары, жеке құқығының қорғалмауы маңызды мәселеге айналуға. Елбасымыз да өзінің соңғы жолдауында осы мүмкіндігі шектеулі балаларға қатысты орынды мәселелер көтеріп, оларды жұмыспен қамтуға, сондай-ақ заң нормаларымен жұмыс жасауға ерекше көңіл бөлу керек екендігін қадап тапсырған болатын. Ең бастысы, мүгедек балапандарымызды сәби кезінен бастап анықтап, олардың бейімделуіне жағдай жасауымыз керек. Жалпы алғанда, баланы қоғамға бейімдеу мен оқытуда ерте түзету мен диагностикалау өте маңызды. Сонымен қатар мүмкіндігі шектеулі бүлдіршіндердің тәрбиесін басты назарда ұстау керек деп есептеймін. Ал атап өткен бұл тәрбиенің **негізгі мақсаты:** оларды еңбекке баулу, өмірге деген құштарлығын арттыру, икемді жеке тұлға ретінде қалыптастыру. Десекте, бұл жұмыр басты пенделердің өзіндік еңбек дағдылары бірден қалыптасып кетпейтіндігін баса айта кету керек. Әрине, мұндай жағдайда балалар ата-ана мен

арнайы мамандардың көмектерін қажет ететінін де ескерген жөн. Оларға өздерін танытып, айналасындағылармен араласуға мүмкіндік беру қажет. Осы тұрғыда қоршаған ортадағы адамдардың да орны ерекше екені белгілі. Ата-ана мен логопед-дефектолог секілді білікті мамандардың бірігіп жұмыс атқаруы жұмыстың оң нәтижеге бастауына ықпал етері сөзсіз.

Кез келген қоғамда, даму дәрежесі қаншалықты жоғары болғанына қарамастан, әлеуметтік қиындықтар болып тұратыны жасырын нәрсе емес. Осындай себептердің салдарынан, қазіргі кезде әлеуметтік көмекке мұқтаж болып отырған мүмкіндігі шектеулі балалар күннен-күнге көбеюде. Әрине, мүмкіндігі шектеулі балаларды тәрбиелеп, әлеуметтік тұрмысқа баулуда, ата-ана мейірімімен қатар, мұғалім және психологтың тарапынан шексіз мейірімділіктің қажеттілігі бірден айқын байқалады. Бұл жұмыста үлкен жауапкершілік, төзімділік, тәжірибе қажет екені айтпасада түсінікті. Қазіргі озық технология заманында мүмкіндігі шектеулі балаларды заман талабына сай, түрлі әлеуметтік жағдайлардан адаспай, дұрыс жол таба алатын, еңбекқор азамат етіп қалай әзірлеп шығаруға болады деген сұрақ осы салада қызмет атқарып келе жатқан мамандарды шығармашылық жұмыстар мен инновациялық технология әдіс тәсілдерін іздеуге итермелейтіні сөзсіз. Осы тұста мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік психологиялық түзету арқылы қолдаудың маңызы зор деп есептеймін. Неге? Себебі, тұрмыс тіршілігіндегі шектелуді жою үшін жағдай жасауды қамтамасыз етіп, оларға басқа азаматтармен бірдей қоғам өміріне қатысу мүмкіндіктеріне жол аша аламыз. Сонымен қатар, қазіргі таңда еліміздегі мүмкіншілігі шектеулі балалар санының көбеюі денсаулық сақтау, білім және әлеуметтік қорғау салаларының осы мәселеге көңіл бөлуін талап етіп отыр. Жылдан - жылға мүмкіндігі шектеулі балаларға деген қоғамның көзқарасы өзгеріп, оларды қоғамның бір мүшесі ретінде қарауға бет бұрып бастағаны қуантарлық жағдай емес пе? Бұл да болса мүмкіндігі шектеулі бүлдіршіндерімізді өз қатарымызға қосуға үлкен септігін тигізери анық.

Мүмкіндігі шектелген балаларға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсете отырып, әлеуметтік ортаға бейімдеу

Мүмкіндігі шектелген бала ерекше қарауды қажет етеді. Осындай тұлғаны қалыптастыруды нәтижелі басқару үшін, түрлі жас кезеңіндегі бала дамуының өзіндік психологиялық-педагогикалық заңдылықтары туралы терең білу керек. Егер адамды тарих пен табиғаттың бір бөлігінің өнімі ретінде биоәлеуметтік нәрсе деп қарастырар болсақ, мұнан дамуға әсер ететін биологиялық (табиғи) және әлеуметтік (әлеуметтік орта) фактор шығады. «Психологиялық ой түйіндісі бойынша физиологиялық кемшілік әлеуметтік тәртібі нормаларының бұзылуын туындатады. Осындай кемшіліктері бар балалардың барлық психологиялық ерекшеліктері биологиялық емес, әлеуметтік құбылыс болып табылады». (Л.С.Выготский)

Психиканың тарихи-мәдени қалыптасу теориясында Л.С.Выготский кез-келген кемшілік, баланың қоршаған ортамен қарым-қатынасын шектеуде, оған адамзаттың мәдени, әлеуметтік тәжірибесін игеруге кедергі келтіретініне баса назар аударады.

Мүмкіндіктері шектеулі адамдарға өзгелермен бірдей оқуға, жұмыс істеуге, демалуға т.б. яғни қоғамдық өмірге араласуға құқық беру қажеттігі еш күмән келтірмейді, дегенмен бұны шынайы түрде іске асыру оңай еместігі белгілі. Білім алу, қоғамдық өмірге араласу, түрлі мүмкіндіктерді игеру, мемлекет, жергілікті әкімшілік білім беру жүйесін қолдау таппаған жағдайда тек қағаз жүзінде ғана қалып қояды. Арнаулы білім беру мәселелерін қайта қараудың нақты бағыттары білім беру жүйесінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды интеграциялау туралы

ұсыныстар және интеграциялық оқыту практика барысында қолға алынып, практикаға енгізіліп, жақсы нәтижелерге қол жетіп жүрген инклюзивтік оқыту барысы және жалпы білім беру мекемелерінің жанынан ашылып жатқан арнаулы (түзетім) кластар мен логопункттер.

Психофизиологиялық ауытқушылықтары бар балалармен психологиялық-педагогикалық оқытудың тәрбиелік сипаты, көрнекілік, жеке ықпал ету сияқты жалпы дидактика принциптерімен қатар арнаулы педагогикадағы түзете-дамыта оқыту және практикалық бағытта оқыту принциптерін басшылыққа алады. Дегенмен осы балалармен жүргізілген жұмыстардың нәтижелілігі қосымша факторларға да байланысты. Ең алдымен оқу сабақтарының оқушыларды қоғамдық тәртіп ережелеріне, белсенділіктерін дамытуға, коммунабельдік дәрежесіне сәйкес келуі үлкен орын алады. Сонымен қатар барлық пәндер арасындағы байланыс, яғни бір тақырыптың түрлі пәндерде қаралып, түсіндірулермен қатар, жағымды тұлға қасиеттерін қалыптастыруда еңбекке оқыту, еңбекке баулу ерекше маңызды. Практика барысында оқушыларда болашақ әлеуметтік бейімделуіне өте маңызды ұжымда бірлесе жұмыс істеу, еңбек етуге деген икем, жауапкершілік сияқты адамгершілік қасиеттері қалыптасады.

Психологиялық-педагогикалық жұмыстарының бағыты ерекше балалардың қоғамдық өмірге араласулары үшін әлеуметтік-тұрмыстық білім мен икемдерін қалыптастыру екенін назарда ұстай отырып, педагог арнайы сабақтарда оқушылардың көлік, пошта, қоғамдық орындарда өздерін ұстай алу, қажетті хабарламалар мен жарнамалық ақпараттарды түсіне бастауға үйрету керектігін де басты назарда ұстайды. Мысалы, жаяу жүргіншіге арналған белгілер, ойнауға тиым салынатын белгілер, қандай мекеме екенін білдіретін сыртқы жарнамалар немесе жақын жердегі асхана, қонақ үй, емхана бар екені туралы айтатын белгілерді көріп, керегіне жарата алу, кез-келген жағдаятта шығатын жол болатынын түсіндіру әрине жалпы пәндерге оқыту барысында алатын біліммен байланысты. Мүмкіндіктері шектелген балаларда қоршаған орта туралы сәйкес түсінік қалыптастыру көп жағдайда педагогтың оқыту мен тәрбиелеудің түрлі әдістері мен формаларын қолдана отырып, дұрыс педагогикалық процесс ұйымдастыруымен анықталады. Ерекше көзқарасты қажет ететін балардың дамуы оқу мен тәрбие барысында практикалық әрекеті негізінде құрылады. Сондықтан бұл балаларды өмірге бейімдеу экскурсия және сабақтар, түрлі ойындар формасында ұйымдастырылып, бала дамуында жетекші орын алады. Егер пәндік сабақтарда «Тағамдар», «Дүкенде» тақырыптары өтілсе, сабақтан тыс уақытарда тақырыптық экскурсия өткізудің маңызы ерекше. Бірақ оқушылар белгілі бір объектіні сырттай бақылап қана қоймай, ересектердің әрекеттеріне еліктей отырып, өздеріде жас шамаларына қарай әрекет ете алатындай етіп ұйымдастыру өте маңызды. Мысалы, дүкен жұмысын бақылаудағы экскурсиялар балалар сауда залдарында жүріп түрлі бөлімдерді белгілер арқылы анықтауға болатынын, әр тағамның жарамдылық, сақтау ерекшеліктеріне қарай бөлінетінін біліп қана қоймай, олардың өздері саудаларын төлеуге, сатушыдан керектерін сұрауға, сатып алған затын сөмкесіне орап салуға, сөмке сақтауға арналған шкафтарды, телешкілерді қолдана алуға, ең аяғында дүкендегі қалыптасқан қоғамдық тәртіп ережелерін сақтауға үйренетіндей және өздері әрекет жасайтындай етіп жоспарлану керек. Мұндай экскурсия үлкен, егжей-тегжейлі ұйымдастыру жұмыстарын қажет етеді. Егер педагог әрбір ұйымдастырылатын әрекет, іс-шаралардың білімділік, дамытушылық, тәрбиелік мақсатын, алынған материалдарын игертіп қана қоймай, балаларға (экскурсия

барысына есеп беру, әңгіме жазу немесе бір оқушының әрекеттерін сипаттау) т.б. тапсырмалар жүйесін дайындаса, бұл мүмкіндіктері шектелген балаларды өз ісіне, жұмысына, берілген тапсырмаларды орындауға дағдыларын қалыптастырумен қатар, оқушыларға үлкен жауапкершілікті сезіне бастауға дайындап, жүктей бастайды. Мысалы, төменгі кластарда ұйымдастырылатын ойындардың өзінде жеке баланың әрекеті барлық ұжымның әрекетімен тікелей байланысты екенін түсіндіру. Яғни, «Кітапханада» ойыны барысында бір оқушы кітапханашыдан керек кітабын сұрамаса, кітапханашы ол балаға керек кітабын тауып бере алмайтыны, ойын желісі осы жерден үзіліп қалуы мүмкін. Немесе қимылды ойындар барысындағы ойын ережесін қатаң сақтау керектігін түсіндіру. Ал ойын ережесі сақталмаған жағдайда ойын барысы осы жерден үзілетіні туралы түсіндірілумен қатар, ережені сақтамаудың себебі мен салдарын түсіндірудің де маңызы ерекше деп есептейміз. Бұл зерттеу жұмысымыз мүмкіндіктері шектелген балалар жүйелі жүргізілетін психологиялық-педагогикалық жұмыстар нәтижесінде тігін машинасында, компьютерде, қылқаламмен көптеген әдемі туындылар жасай алатынын, белгілі бір еңбек даярлығын, кейін түрлі өндірісте ұжыммен бірлесе отырып, мүмкіндігіне сай айналыса алатын еңбек түрін анықтай алатынын көрсетіп отыр. Қорыта айтқанда бала-ата-ана-педагог, отбасы және білім мекемесі арасындағы сабақтастықтың ойдағыдай жүзеге асуы тұлғаның әлеуметтік бейімделуінің алғы шарттарының бірі болмақ.

Мүмкіндігі шектеулі балаларға көмек көрсетудің отандық және дүниежүзілік бағдарламалары

Мүмкіндігі шектеулі топтарды әлеуметтік қорғау, қолдау көрсетуде олардың қолжетімді ортасын қалыптастырудың маңызы зор. Өздігінен жүріп тұра алмайтын жандардың көшеде қозғалуы, қоғамдық орындарға, бір жерден екінші жерге баруы үлкен қиындықтар туғызуда. Кез келген жерге баруы үшін олардың жанында міндетті түрде дені сау адам жүруі тиіс. Әрине, бұл отбасы мүшелеріне де үлкен қиындық туғызады. НЕГЕ? Өйткені, қазір көптеген мекеменің пандустары стандартқа сай келмейді. Осыдан-ақ, мүмкіндігі шектеулі жандардың адамдармен тығыз араласуы, өздерін еркін сезінуі қиындай түсетінін байқауға болады! Мәселе тек пандустарда ғана емес, сонымен қоса есіктің табалдырықтары, тіпті қарапайым бардюерлерде де олардың кіріп-шығуына үлкен кедергі келтіреді. Елімізде мүмкіндігі шектелген балаларға арналған мына көмек көрсету қызметтерімен таныса кетейік:

«Мүмкіндігі шектеулі адамдарға арналған көмек»

- Мүгедектерді кресло-арбамен қамтамасыз ету
- Протездік-ортопедиялық көмекпен қамтамасыз ету
- Сурдотехникалық құралдармен қамтамасыз ету
- Кохлеарлы имплантаттары бар мүгедек балаларды сөйлеу процессорларымен қамтамасыз ету
- Тифлотехникалық құралдармен қамтамасыз ету
- Міндетті гигиеналық құралдармен қамтамасыз ету
- Шипажайлық-курорттық ем алу
- Қозғалыста қиыншылық көретін бірінші топтағы мүгедектерге жеке көмекші қызметін ұсыну, есту бойынша мүгедектерге ымдап сөйлеу маманының қызметін ұсыну
- Мүмкіндігі шектеулі ересектер мен балаларға (мүгедектерге) үй жағдайында әлеуметтік қызмет көрсету
- Арнайы интернат-үйлерге жолдама алу

Осы тұста жоғарыда аталған көмек түрлері өз деңгейінде әр тәулік сайын жүзеге асып жатыр ма? деген сауалдар туындайтыны анық. Менің де көкейімде осы сұрақтар мазалайтынын жасырмаймын. **Менің ойымша**, жоғарыда көрсетілген көмек түрлерінің бірде-біреуі нақты түрде іске асырылмай жатыр. Бұлай деуімнің өзіндік себептері де бар. Мысалы, мүгедектерге арналған арба- креслолар бар, бірақ барлығына бірдей қамтылмаған, оған қоса ондай арба-креслоларды олар өз қалтасынан шығарып алуға мәжбүр... Неге оларды тегін таратпасқа?? Неге мүмкіндігі шектелген жандардың барлығына бірдей жәрдем бермеске?? Иә, әрине мұндай сөздерді айта салу жеңіл екенін менде білемін, десекте дамушы елдердің қатарында бола тұрып, осындай жарымжан бүлдіршіндерге жоғары жақ көмек көрсете алмаса, дамыған елдің қатарына қосылып біз қандай пайда таппақпыз??? Елімізде осындай мәселелер орын алып жатқанда, өзімізді қалай **дамушы елміз** деп атай аламыз? Осы секілді проблемалардың алдын алуға жұмыстанбай отырған жоғары жақ өкілдеріне айтар уәжімізде, ренішіміз де жетіп артылады. Балалардың құқықтарының қорғалмауы, мүмкіндігі шектеулі деп беріліп отырған жәрдемақының да мемлекет басындағылардың жеке бас пайдасына кетіп жатқаны баршамызға аян. Ал бұған кім кінәлі? Тағдыр тауқыметіне ұшыраған бүлдіршіндер ме? жоқ әлде аты бар, нәтижесі жоқ заң ба? Заң демекші, **«ҚР Үкіметінің 2012 жылғы 16 қаңтардағы №64 «Қазақстан Республикасындағы мүгедектердің құқықтарын қамтамасыз ету және өмір сүру сапасын жақсарту жөніндегі 2012-2018 жылдарға арналған іс-шаралар жоспарының бірінші кезеңі (2012-2018ж) бекіту» қаулысы** жүзеге асырылды. Осыған байланысты облыс әкімдігі арнайы қаулы қабылдап, Үкімет тапсырмасын орындауға байланысты іс-шаралар қолға алынды. Иә, қолға алынды, бірақ **нәтиже жоқ!!!** Жоғарыда атап өткен, **шипажайлық-курорттық ем алу қызметі** де өз деңгейінде жүргізіліп жатыр деп ауыз толтырып айта алмаймын.! Бұл көмек барлығына бірдей көрсетілмесе де, кейбір мүмкіндігі шектелген жандарға үлкен септігін тигізгенін жасырмаймыз. Мұның өзі де бір үлкен жетістік! Бір баланың болсын өмір сүруіне жол ашылып, қоғаммен тығыз байланыс жасап сауығар болса, міне бұл да бір үлкен жеңіс болары анық. Ал екінші көмек түрі **мүгедек такси** туралы айтар болсақ, бұл қызметте әлі толық іске қосылмаған. Мұндай қызмет түрлері өз елімізге қарағанда өзге дамыған елдерде, әсіресе Америкада көптеп қолданылады. Өзге елдер демекші, зерттеу барысында мына қызықты деректерге көз жеткіздім. Халықтың басым көпшілігі **АҚШ, Еуропа** Елдерінде барынша қолайлы жағдай жасалған деп есептейді. Иә, бұл пікірмен келіспеске болмас. Теріске шығара да алмайсыз. Шынында, дамыған елдердегі қоғамдық, әлеуметтік көзқарастың өзі ойландыруға тұрарлық. Мәселен, жоғарыда аталған мемлекеттерде мүмкіндіктері шектеулі азаматтарға қоғамдық көлікте тегін жүруге, тегін баспанада тұруға, сондай-ақ жеке күтушінің көмегіне жүгінуге, ешқандай кедергісіз қоғамдық орындарда еркін қозғалуға толықтай жағдай жасалған. Қоғамдық орындар арнайы дәретханалармен, мүгедектер креслосын түсіруге арналған құрылғымен жабдықталған. Сонымен қатар олардың құқықтары арнайы актімен, заңмен бекітіледі. Салыстырып қана қоймай, жақсылап зерделеп, көкейге түйіп, үлгі аларлықтай нәрсе екен. Тек ол ғана емес, еңбекке жарамды азаматтарды жұмысқа орналастыру мәселесі де қамтамасыз етілген. Мысалы, **Швецияда** мүмкіндігі шектеулі бүлдіршіндер өздерін жалғыз сезінбес үшін арнайы достың қызметіне жүгіне алады. **«Швецияның бала құқықтары туралы конвенциясының 256-бабына»** сәйкес соңғы онжылдықта өскенде оларды жұмыспен қамтамасыз ету туралы заң қабылданған көрінеді. Ал **Ұлыбританияда** 1944 жылдан бастап мүгедектерді яғни кемтар

балаларды кемсітуге тыйым салынған. Осы орайда менде осы секілді **ұсыныс** тастағым келеді. Кімде-кім кемтар жандарды кемсітсе немесе тіл тигізсе, онда оларға үлкен көлемде айыппұл салу керек! Осылай ғана бұндай шектен шығудың алдын алар едік! Мәселен, дамыған ел қатарына жататын Германияда мүгедектігі салдарынан ешкімнің өз құқықтарынан айырлыуы мүмкін емес. Барлық азаматтарда қалыпты өмірге енуге құқығы бар. Ал **Токионың** метро станциясында мүгедектерге арналған эскалатор жұмыс істейтін көрінеді. Тағы бір атап өтетін жайт - жәрдемақының осы елдерде көп мөлшерде берілуі, тегін азық-түлікпен қамтамасыз етіліп, киім-кешектер тарату. Міне, байқап отырғанымыздай адам құқығын, ой мен сөз еркіндігін алдыңғы қатарға қоятын бұл мемлекеттер өзге дамушы елдерге үлгі боларлық өнеге көрсетуден қалыспайды. Көмекке мұқтаж жандарды әлеуметтік тұрғыдан барынша қолдайды. Ал бізге мүгедек арбасымен жүретіндер үшін жағдай жасалса, басқа азаматтарға да ыңғайлы бола алады. 2012-2018 жылдарға арналған мүгедектердің өмір сүру сапасын қамтамасыз ету және жақсарту жөніндегі іс-шаралар жоспарының бірінші кезеңі басталар алдындағы сауалнамалық-тексерулер нәтижесінде, елімізде 24 мыңнан астам пандустар салынған соның 16 мыңнан астамы пайдалануға жарамсыз деп табылды. 2012-2018 жылдарға арналған іс-шараның басты мақсаты мүгедек жандардың өмір сүру сапасын жақсарту. Қазақстан Республикасының заңдарына сараптама жасасақ, **«мүмкіндігі шектеулі жандардың өмір сүру сапасы»** деген анық түсінік жоқ. Сондықтан осы іс-шара қаншалықты сапалы орындалатынын анықтау мүмкін емес. Дамыған елдердің заңдарынан біздің заңдарымыздың ерекшелігі, нақты мүгедек жанға бағытталмаған, жеке тұлғалылық жоқ. Елбасымыздың Жолдауындағы «Қазақстан кедергісіз аймақ болуы керек» деген сөзі, 2050 стратегиялық жоспарымызға сай, бізде де ұмытылып отырған алдыңғы қатарлы 30 елдердегідей **«жалпыға ортақ дизайн»** нормасы күнделікті өмір сүру өлшеміне айналуы керек деген түсінік. Ал, осы саясаттың өлшемі мүгедек жандардың өмір сүру ортасының: тұрғын үй, көлік, коммуникациялық және ақпараттық ортадағы қолжетімділіктің сапалы болуы міндетті.

Қуантатын жағдайлар да баршылық. Мысалы, Президенттің тапсырмасы бойынша, 2015 жылғы 1 шілдеден бастап мүгедектігіне және асыраушысынан айырылуына байланысты берілетін әлеуметтік жәрдемақы мөлшері 25 пайызға өседі. Егер бірінші топтағы мүгедек өткен жылы 25 378 теңге алған болса, 2015 жылғы 1 шілдеден бастап – оның жәрдемақысы 38 028 теңгені құрайды және бұл өсім 2014 жылмен салыстырғанда шамамен 50 пайызды құрап отыр. Әлеуметтік көмек көрсетудің тәртібін әрі қарай жетілдіру қажет. Көмек алудың негізгі шарты еңбекке қабілетті азаматтардың міндетті түрде жұмыспен қамту және әлеуметтік бейімдеу бағдарламаларына қатысуы болуы қажет. 2014 жылы 21 «инватаксидің» қызметін дамытуға, 10 441 жол белгілері мен көрсеткіштерін орнатуға, мүгедектерге қызмет көрсетуге бағдарланған ұйымдар орналасқан жерлердегі 138 жаяу жүргіншілер өткелдерін жарық беру құрылғысымен жабдықтауға, сондай-ақ, өңірлік телеарналардың жаңалықтар хабарларының сурдоаудармасын қамтамасыз етілуде. Елордада зағип жандарға арналған жалдамалы көлік жүйесі ашылды. Бұл мақсатта қала қазынасынан 11 жарым миллион теңге бөлінді. Германиядан әкелінген көліктер соңғы үлгідегі құралдармен жабдықталған. Таксидің бұл түрі тәулік бойы қызмет етеді. Әзірге қала бойынша тек 7 көлік қатынамақ. Әрине, бұл аз. Дегенмен игі бастама жалғасын табады деген ойдамын. Еліміздің астанасы Нұр-Сұлтан қаласында қазір 400-ден астам адам арбаға таңылған. Олардың жұмыс орнына немесе өзге бір діттеген жеріне жету қиынға соғуда. Дегенмен бұл мәселелердің де жақын арада

шешілеріне сенімдіміз! Бұдан былай біз оларға мүсіркей қараудың орнына қоғамның тең құқылы азаматы ретінде барлық жағдайлардың жасалуына мән беруіміз керек. Өйткені, қоғамның мүсіркей қарауы олардың басқа адамдармен тең емес екендігін мойындаумен бірдей. Қоғам мұндай қатынастардан арылмайынша мүгедектердің өздеріне деген сенімдерінің қалыптасуы мүмкін емес. Тағы **бір ауыз толтырып айтарлық жайт**- Елімізде күннен күнге мүмкіндіктері шектеулі топтарға көмек көрсетуші қайырымдылық қорлар саны көбеюде. Олардың қатарында республикалық халықаралық «**Бөбек**» балалар қайырымдылық қоры, Алматы облыстық «**Балбөбек**» балалар қоры, Алматы қалалық «**Бөбек**» балалар қоры, Алматы қалалық «**Эльдани**» балалар қорлары бар. Ал мүгедектерге арналған қайырымдылық көмек қорларының қатарында жалпы Ұлттық қайырымдылық қоры, Республикалық «**Бибі-ана**» мүгедек балапандар қоры, «**Жан**» мүгедек балалары бар отбасына көмек қоры; республикалық мүгедектер қайырымдылық қоғамы; «**Эльдорадо**» қайырымдылық қоры; Алматы қаласы **Бостандық ауданы** мүгедектер қайырымдылық қоғамы бар.

Қорытындылай келе, еліміздегі мүмкіндігі шектеулі балалар үшін көрсетілетін көмек түрлерімен танысып, оны әлемдегі озық елдердің көмек көрсету бағдарламасымен салыстырып, артықшылықтары мен кемшіліктерін нақты дөп басып айта кеттім. Мүмкіндігі шектеулі балаларға берілетін жәрдемақыны да тілге тиек ете отырып, оны біршама көбейту туралы да мәселе қозғап өттім. Еліміздегі мүгедектакси секілді көмек түрлерінің әлі де болса толықтай енгізілуін талап ету керек деп ойлаймын. Себебі, өзіміз білетіндей олардың бірінші жерден, екінші жерге жүріп-тұруы қиындық туғызатыны бәрімізге белгілі.

Мүмкіндігі шектеулі балалардың инклюзивті білім алу жолдары

*«Бала кемістігінің даму деңгейі неғұрлым төмен болса, соғұрлым мұғалімнің білім деңгейі жоғары болу керек»
П.Шуман*

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде даму мүмкіндігі шектеулі балаларға айрықша орын бөлінген. Бұл балаларға қатысты біздің алдымызда тұрған негізгі міндет – олардың әлеуметтік ортаға бейімделуіне, қоғамдағы толыққанды өмірге дайындалуына жағдай жасау және көмек көрсету. Мүмкіндігі шектеулі балаларды жалпыға бірдей білім беру орталықтарына қарай бейімдеу 2002 жылдан басталды деседі. Сонымен қатар Бүгінгі таңда бұл жүйені педагогтар қауымы толықтай қолдауда. Бұл инклюзивті білім берудің дамып келе жатқанын көрсетеді. Бірақ шешімін таппаған мәселелер көп. Солардың бірі – инклюзивті білім беру ұйымдарында жұмыс жасайтын педагогтарды дайындау. Қазақстан 2008 жылы БҰҰ-ның «**Мүмкіндігі шектеулі балалар**» Конвенциясына қол қойып, барлық мүмкіндігі шектеулі жандарға жағдай жасауға міндеттенген. Мемлекетіміз алғашқы қадам жасай отырып, Мемлекеттік білім беруді дамытудың 2010-2020 жылдарға арналған бағдарламасына бірінші рет инклюзивті білім беруді дамытуды қосқан болатын. Бірақ біздің елімізде жұмыс істеп тұрған арнайы мектептердің жүйесі сақталады. Себебі, қаншама айтсақ та, барлық мүгедек балаларды бірден партаға отырғызып, оқытып алып кету мүмкін емес.

Сондықтан бұл жүйені мектепке дейінгі ұйымдарда инклюзивті білім беру кабинеттерін ашудан бастап, біртіндеп кеңейте түсу қолға алынуда. Қазақстан Республикасы Президентінің **07.12.2010 жылғы №1118** Жарлығымен бекітілген білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған Мемлекеттік

бағдарламасы инклюзивті білім беру жүйесін жетілдіруді қарастырады. Осы бағдарлама төңірегінде инклюзивті білім беруді жетілдіру мәселелері қарастырылып, 2015 жылға мына міндеттерді шешу көзделген:

- мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім беретін ортада біріктіріп оқыту ережесі әзірленеді;
- түрлі кемістігі бар балалар үшін бірігу нысандары анықталады;
- мүгедек балаларға қашықтықтан білім беруді ұйымдастыру қағидалары әзірленеді.

Қазіргі таңда білім алу адамзаттың басты парызына айналды десек қателеспеген болар едік. Қандай жағдай болса да білім нәрімен сусындауға барлық жағдай жасалынған. Барлығы дерлік білім алуға құқылы. Тіпті қазіргі уақытта дамуында ақауы бар балаларға да білім алуға жағдай жасалған. Оларды одан әрі оқыту кеңейіп, түзетіп қолдау технологиялары жетілдіруде. **Инклюзивті білім**- беру ерекше балаға білім беру саясатының негізгі құралы. **Инклюзивті білім беру** – сау балалармен бірге жалпы білім беру мектептерде немесе арнайы құрастырған топтарда, сыныптарда дамуда мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқыту. Инклюзивтің **басты мақсаты**-мүмкіндігі шектеулі балаларды жалпы білім беретін ортаға кіріктіру ғана емес, ол «барлығы үшін бір мектеп» мақсатын көздейді. Инклюзивті оқыту мүмкіндігі шектеулі баланың жалпы білім беретін ортада әлеуметтенуі мен оның дамуына және оқыту процесінде баланың жетістіктерге жетуіне мүмкіндік туғызады. Бүгінгі таңда іс-тәжірибе көрсетіп отырғандай, елімізге мүмкіндігі шектеулі балаларға білім берудің ұлттық бағдарламасын жасау қажет екенін айтқым келеді.

Қазақстанда мүмкіндігі шектеулі балалар арнайы мекемелерде оқытылатындықтан, олар өзге балалардан бөлектенген. Бұл мекемелерде көбінесе медициналық әдістемелер қолданылады. Қазақстанда қазір оларда бір жағынан кемістік болғанымен, екінші жағынан олардың да дені сау екендігін түсіндіріп, оларды дені сау балалармен қатар, жалпы ортаға бейімдеу керек деп есептеймін. Тек олардың сырқаты мен өзгешеліктерін ескере отырып, жай мектептің оқу бағдарламасына кіріктірген жөн. Ол үшін мемлекеттік деңгейде стратегиялық реформа жүргізу керек. Мемлекеттік деңгейде мектептерге және мектепке дейінгі ұйымдарға жаңа стандарттар енгізілсе өте дұрыс болар еді. Осы тұста **құқықтану ғылымының докторы, корреспондент мүшесі Сапарғалиев Ғ.С ның еңбегінде инклюзивті оқытудың негізгі принциптерін атап өткен болатын.**

Инклюзивті оқытудың негізгі принциптері:

- 1.Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктерімен анықталады.
2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.
- 3.Әрбір адам қарым –қатынасқа құқылы.
- 4.Барлық адам бір- біріне қажет.
- 5.Білім шынайы қарым –қатынас шеңберінде жүзеге асады.
- 6.Барлық адамдар құрбы –құрдастырының қолдауы мен достығын қажет етеді.
7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету- өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асырады.
- 8.Жан–жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық

адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатқаны түсінікті. Тәжірбие көрсеткеніндей қатаң білім беру жүйесінен балалардың бір бөлігі шығып қалады, өйткені қалыптасқан жүйе мұндай балалардың даралық қажеттілігін қанағаттандыра алмайтынын атап айтпасақ болмас. Инклюзивті бағыт мұндай балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады.

Инклюзивті оқыту - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді.

Әрі **инклюзивті оқыту**-оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді. **Инклюзивті оқыту**- адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады, өйткені олар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, танып білуге, қабылдауға үйренеді. Ал бұл мүмкіндігі шектеулі бүлдіршіндер мен ересек балалар үшін таптырмас мүмкіндік!

Сонымен қорыта айтқанда, инклюзивті оқыту оқушылардың тең құқығын анықтайды және адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Мұндай оқыту түрі арнаулы білім жүйесінде дәстүрлі түрде қалыптасқан және даму үстіндегі формаларды ығыстырмайды, қайта жақындатады. Инклюзивті бағыт арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмірге аяқ басуға жетелейді. Сонымен қатар, инклюзивті оқыту үрдісі балаларды жақсы нәрселерге тәрбиелеудің бастауы болмақ.

Мүмкіндігі шектеулі балалардың қабілеттері және оларды дамыту.

Кез келген бала қандай да бір қабілетке ие.Мейлі, ол кемтар болсын,дені сау болсын олардың өзіндік іште жатқан қабілеті,дарыны болады. Қазіргі таңда мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту мен тәрбиелеуде, оның қажеттілігі мен танымдық белсенділіктері және мүмкіндіктері басты назарда. Мүмкіндіктері шектеулі балалардың мінез-құлқындағы кемшіліктерді түзету, дамыту-педагогика жүйесіндегі балалардың оқыту мен дамытудың маңызды құралы ойын арқылы балалардың ойлау қабілеттерін дамытуға болады. Зейіндері тұрақсыз болғандықтан бір сарынды оқудан тез жалығады. Сондықтан оқу мазмұны мен тәрбие әдістерін жаңарту бағытында оқушыларға сапалы білім мен саналы тәрбие беру үшін жан - жақты іздене отырып, өз алдыма мынандай мақсат қойдым:«Қандай жағдайда мүмкіндігі шектеулі балапандардың бойында жатқан қабілеттерін ашуға болады?» Олардың қабілеттерін одан әрі дамытуға не кедергі? деген сұрақтарға жауап іздедім. Осы тұста психолог мамандар не айтады? Психологиялық тұрғыда олар өз қабілеттерін толыққанды ашып көрсете алмайтын көрінеді.Бұған не себеп болуы мүмкін деген сұраққа:олар қоғамның тіршілігінен,адамдармен қарым-қатынас жасаудан қысылады,іштей күйзеліске ұшырап ,өздерін кінәлай бастайды.Міне,осы себептен олардың ойлау,сезіну тіпті түсіну қабілеттері төмендей бастайтын көрінеді.Десекте 86 пайызға жуық мүмкіндігі шектеулі жандар өз қабілеттеріне сәйкес әртүрлі жұмыстармен шұғылданатын көрінеді.Осы тұста **ресей ғалымдарының зерттеуіне жүгінсек**, мүмкіндігі шектеулі балалардың қол моторикаларының сурет салу,тігу,тоқу,ою-өрнек

жасау, мүсіншілік, ағаш, зергерлік өнерге деген шығармашылық қабілеттілігіне бейім ерекшелігімен дараланады. Психологиялық тұрғыда, олардың қабілеттерін изотерапиялық әдіс бойынша дамытқан дұрыс деп есептелінеді. Олардың ерекшелігін нақты атап өтсек:

Педагог-психологтың мүмкіндігі шектеулі балалармен изотерапиялық жұмыс жасудағы ерекшеліктері:

- _ мүмкіндігі шектеулі балалардың эмпатиялық қабылдауына мән беру;
- _ мүмкіндігі шектеулі балаларды эмоционалды қолдау;
- _ шығармашылық мақсат қою;
- _ тақырыпты ашуға, өңдеуге көмектесу.

Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтендіруде және қимыл- қозғалыс моторикаларын дамытуда, қоғамнан шектетілмеуіне септігін тигізетін әдістер қатарының маңыздысы ретінде изотерапия әдісі қолданылады. Расымен де, түзету, сауықтыру жұмыстарында мұның орны ерекше. Сонымен мүгедектің алдын алу үшін және мүмкіндігі шектеулі жандарға көмек көрсетуде жан-жақты әлеуметтік ұйымдар тарапынан жүйелі жұмыстар атқарылуы тиіс. Сол кезде ғана, мүмкіндігі шектеулі балалардың таным процестерін, сөйлеудің бұзылуын түзету үлкен жетістіктерге жеткізеді деп есептеймін.

Менің ұсынысым дамушы елдің қатарында тұрған уақытымызда, яғни бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына қосылғалы отырғанда, мүмкіндігі шектеулі кішкентай ғана бүлдіршіндеріміздің құқығын қорғау, ел қатарлы өмір сүруіне аз да болса үлесімді қосу. Олай болса менің ұсынысым мүмкіндігі шектеулі балапандарымызды қоғамның бір мүшесі ретінде толықтай орнықтыру. Атап айтсақ:

1. Еліміз жоғарыда атап өткен 30 елдің қатарына қосылу үшін ел экономикасын, саяси жағдайын жақсарту мақсатында түрлі жұмыстар жүргізіп, әлек болып жатқанын естіп те, көріп те жүрміз. Осы тұста менің түсінбейтінім: бір жағында мүмкіндігі шектеулі балалардың тағдыры қыл үстінде тұрса, ал еліміз 30 елдің қатарында болуға әрекет жасауда. Еліміздегі бұл мәселелерге мән бермеген біздер, қалай дамыған 30 елдің қатарына ене аламыз?? Осы секілді үлкен мәселелерді қазірден ескермейтін болсақ, мүмкіндігі шектеулі балапандардың жан-айқайын жан дүниемізбен сезіне алмасақ, дамыған елдердің қатарында болғаннан не пайда?! Міне, осы мәселені шешу үшін, ең алдымен халықтың үнін, мұңын тыңдап, содан соң ғана дамыған ел қатарына кіруге әрекет жасалу керек деп есептеймін;

2. Дүниежүзі елдері қабылдаған заңдарға негіздей отырып, мүмкіндігі шектелген балаларды жоғары деңгейде қамтамасыз ету;

3. Мүмкіндігі шектеулі балалардың артықшылықтарын арттыру, қоғам өміріндегі алатын орнын айқындау;

4. Психологиялық тұрғыда жәрдем жасау, арнайы түзету мекемелеріне жіберу;

5. Мүмкіндігі шектеулі балалардың қазіргі жағдайымен бетпе-бет танысу арқылы олардың өмірін зерттеу;

6. Еліміздегі осы балаларды сауықтыруға күш жұмсау арқылы, олардың бойындағы қабілетін әлемге паш ету.

7. Мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс жасап, медициналық оңалту арқылы емдеу шараларын жүргізіп, қандай да бір нәтиже шығатынын дәлелдеу. Жинақталған деректер мен жүргізілген зерттеулер бір жүйеге келтіріліп, ғылыми тұрғыдан бағаланды деп айтуға толықтай негіз бар. Мүмкіндігі шектеулі балалардың маңызы мен қоғамдағы алар орнын нақсы көрсеттік деген ойдамыз. Ал жұмыстың нәтижесі-

осы атап көрсеткен ұсыныстарымыз қашан толықтай іс жүзінде орындалады, сол кезде ғана жемісті әрі нәтижелі болады деп есептейміз.

Қорытындылай келе, мүмкіндігі шектеулі балалардың қабілетін изотерапиялық жұмыс жүргізу арқылы арттыруға болатынын түсіндік. Олардың бойында да дарыны мен қабілеттері болады. Бірақ қатарынан бөлек, қараңғылық та қалып қойғандықтан олар қабілеттерін көрсете де, арттыра алмайтыны сөзсіз. Десекте, статистикалық деректерден олардың рухани байлығы, рухани қабілеті өзге адамдардан айшықтанып тұрады. Ұзын сөздің қысқасы: мүмкіндігі шектеулі балалар әлеуметтік, адамгершілік жағынан әрі қабілеті жағынан дамуға мүмкіндік алды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы» ҚР 2002ж № 343 заңы
2. А.Р.Маллер «Социальное воспитание и обучение детей с отклонениями в развитии».
3. Журнал «Дефектология», 2007-2 «Педагогические условия социальной реабилитации детей со сложной структурой дефекта» Сайтханов А.Ф.
4. Мақала: Мүмкіндігі шектеулі балалардың шығармашылық қабілетін дамыту-әлеуметтік ортаға енгізу тәсілдерінің бірі.-Г.Б.Тулебаева.
5. Журнал «Дефектология» «Социальный педагог в школе для глухих детей », И.Л.Соловьева, И.В.Цукерман
6. Методические рекомендации образования детей с ограниченными возможностями в развитии.
7. Сулейменова Р.А. Система ранней коррекционной помощи детям с ограниченными возможностями в Казахстане: проблемы создания и развития.-Алматы, 2001

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ С ПРИМЕНЕНИЕМ СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ

Куанбаева А.К.

учитель начальных классов, КГУ «Общеобразовательная школа №12 отдела образования Житикаринского района»
г. Житикара, Казахстан

Андатпа: Мақалада бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың заманауи тәсілдері қарастырылған. Практикалық іс-әрекеттер сипатталады, олардың негізінде пәндік білім мен дағды қалыптасады. Заманауи педагогикалық технологияларда және оқу-тәрбие процесінің тиімді формаларында қажетті жұмыс әдістері мен тәсілдері көрсетілген.

Аннотация: В статье рассмотрены современные подходы к формированию функциональной грамотности у младших школьников. Описана практическая деятельность, на основе которой формируются предметные знания и умения. Показаны методы и приёмы работ, необходимые в современных педагогических технологиях и в эффективных формах образовательного процесса.

Abstract: The article discusses modern approaches to the formation of functional literacy in primary schoolchildren. Practical activities are described, on the basis of which subject knowledge and skills are formed. The methods and techniques of work necessary in modern pedagogical technologies and in effective forms of the educational process are shown.

Что же такое функциональная грамотность?

Функциональная грамотность – это способность использовать все приобретаемые знания, умения и навыки для решения широкого диапазона жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности, общения и социальных отношений.

Основы функциональной грамотности закладываются в начальной школе. Перед педагогом стоят колоссальные задачи: развитие у младших школьников мышления, речи, памяти, внимания, воображения, пространственного восприятия. Также очень важно развивать коммуникативные способности, контролировать эмоции, управлять своим поведением.

Формирование функциональной грамотности развивает у младшего школьника инициативу, нестандартность мышления, самостоятельное добывание знаний с опорой на опыт. Функционально грамотная личность – это человек, который ориентируется в мире и действует в соответствии с общественными ценностями и интересами [1].

Базовым навыком функциональной грамотности является читательская грамотность.

Читательская грамотность представляет собой способность человека понимать и использовать письменные тексты, размышлять и заниматься чтением для того, чтобы достигать своих целей, расширять свои знания и участвовать в социальной жизни.

Важная задача учителя начальных классов заключается в том, чтобы каждый учащийся начальной школы овладел полноценным навыком чтения. Навык чтения – очень сложное явление.

Различают две стороны навыка чтения: техническую и смысловую.

Техническая: способ, темп, правильность и выразительность чтения.

Смысловая: понимание содержания и смысла прочитанного.

Многолетний опыт работы в школе показывает, что учитель начальных классов, обучая детей чтению, большее внимание уделяет технической стороне чтения. Для оценки навыка чтения применяется контрольный срез «Проверка техники чтения»

В современном обществе умение школьников читать, не должно сводиться лишь к овладению техникой чтения. Образовательные стандарты нового поколения заставляют нас по – новому взглянуть на само определение значения слово «чтение» [2].

Чтение рассматривают как качество человека, которое должно совершенствоваться на протяжении всей его жизни.

Базовым гуманитарным предметом для формирования читательской грамотности являются уроки литературного чтения, на которых можно решать не только узкопредметные задачи, но и общие для всех предметов задачи развития младшего школьника.

Главная цель учителя – научить учащихся добывать знания, умения, навыки и применять их в практических ситуациях. А также воспитать человека, умеющего анализировать прочитанное, самостоятельно оценивать факты, явления, события и на основе полученных знаний формировать свой взгляд на мир.

Для достижения целей, на практике стараюсь создавать условия для ученика, которые помогли бы обрести уверенность в себе, позволили бы ему раскрыться, способствовали формированию его мировоззрения.

Какова методика работы с текстом на уроках чтения? Какому чтению мы учим?

Во-первых, в начальной школе нужно учить медленному чтению художественного текста, то есть ребёнок должен продумывать в ходе чтения смысл каждого слова, уметь задавать вопросы и находить на них ответы по тексту, уметь делать анализ прочитанного.

Во-вторых, нужно научить понимать чужие мысли, извлекать из текста смысл, вложенный в него автором, почувствовать то, что почувствовали герои произведения.

В-третьих, необходимо уделять равное внимание и чтению про себя.

На развитие читательской грамотности направлена технология формирования правильной читательской деятельности.

Технология включает в себя три этапа работы с текстом.

1 этап – работа с текстом до чтения.

Цель – развитие такого важного читательского умения, как антиципация, т.е. умение предполагать содержание текста по заглавию, иллюстрации и группе ключевых слов.

На данном этапе необходимо ввести детей в мир, который описал автор. Здесь нужно подбирать такие виды работ, которые вызовут интерес к теме произведения и желание его прочитать: например, поиск ключевых слов, по которым дети могут уточнить свои предположения о теме произведения, о героях, работа с пословицами, которые соответствуют теме или идее.

2 этап – работа с текстом во время чтения.

Цель – достижение понимания текста на уровне содержания.

Здесь необходимо соблюдать следующую последовательность действий:

1.Первичное чтение текста (самостоятельное чтение в классе или чтение-слушание, выявление первичного восприятия с помощью беседы).

2.Перечитывание текста (повторное чтение, анализ текста, постановка уточняющего вопроса к каждой смысловой части текста).

3 этап – работа с текстом после чтения.

Цель – достижение понимания на уровне смысла.

1.Смысловая беседа по тексту. Коллективная беседа прочитанного, дискуссия.

2.Знакомство с писателем. Рассказ о писателе. Беседа о личности писателя.

3.Работа с заглавием, иллюстрациями. Соотнесение видения художника с читательским представлением [3].

На всех вышеперечисленных этапах предлагаю использовать следующие приёмы работы:

- «Чтение с остановками»
- «Синквейн»
- «Работа с вопросником»
- «Мозговой штурм»
- «Уголки»
- «Написание творческих работ»
- «Логическая цепочка»
- «Тонкие и толстые вопросы»
- «Шаг за шагом»

Данные приёмы учат не только работать с информацией, но и позволяют сделать урок более динамичным и интересным для ребёнка, способствуют формированию функциональной грамотности младших школьников, позволяют педагогу повысить мотивацию учащихся, создать обстановку творческого поиска, активизации мыслительной деятельности.

Русский язык как учебная дисциплина также играет важную роль в подготовке ребёнка к жизни в современном информационном пространстве и умению выстраивать конструктивные взаимоотношения с другими людьми.

Как сформировать функционально грамотную личность?

Формирование грамотного письма – одна из самых сложных задач, решаемых в школе. Процесс обучения орфографии – это не столько изучение орфографических правил, сколько формирование у учащихся орфографических умений.

В своей практике использую такие приёмы формирования грамотного письма, как:

- «Ошибкоопасные места»

Все «ошибкоопасные места» выделяются зелёным цветом. Так ребёнок учится видеть орфограмму. Данный приём можно проводить в форме соревнования.

- «Лови ошибку»

Дети стараются найти и исправить допущенные ошибки. Можно дать подсказку, назвав количество ошибок.

- «Списывание»

Время на списывание отвожу на каждом уроке. Списывание можно дополнить грамматическими заданиями.

Важным элементом в формировании грамотного письма является работа над ошибками.

Основной целью такой работы является разбор и проработка ошибок и неточностей, допущенных при выполнении проверяемого задания. Она обеспечивает дифференцированный подход к ученикам, позволяет своевременно ликвидировать пробелы в знаниях и навыках детей, формирует умение систематизировать и обобщать, закреплять полученные знания [4].

Рассмотрим ещё один компонент функциональной грамотности – математическая грамотность. Она позволяет человеку использовать математические знания на практике и на их основе уметь описывать и объяснять явления, прогнозировать их развитие [5].

По формированию математической грамотности использую практические подходы.

1. Объяснение математических понятий с помощью предметных действий.

Например, для построения квадрата и при изучении периметра предложить детям деревянные палочки.

2. Математические игры.

Уроки математики можно проводить в форме деловой игры, где группы учеников соревнуются между собой в успешности реализации поставленной практической задачи. Задания важно сделать тематически привязанными к применению математики в реальной жизни.

Например, нами была выбрана тема «Коммунальные платежи». Здесь команды пробовали производить оплату электроэнергии, телефонной связи, холодной и горячей воды, используя стандартные для региона тарифы.

3. Предлагать жизненные задания.

Важно заинтересовать учеников повседневными ситуациями и показать, что в них тоже содержатся задачи по математике.

Рассматриваем следующие жизненные задания:

- На сколько чашек можно разлить пакет сока?

- На каком этаже находится квартира №120, если в доме всего 6 подъездов и 200 квартир?

- Представьте, что мы едем в общественном транспорте, посчитайте, сколько придётся заплатить за билеты для всех.

4. Подключать родителей.

Ребятам будет интересно узнать о пользе математики не только от учителя, но и от родителей. Можно попросить их поделиться своим опытом использования математики в профессии.

Использование вышеперечисленных приёмов в работе формирует у учащихся:

- умение анализировать информацию;
- осуществлять отбор информации;
- формулировать проблему;
- самостоятельно находить способы выполнения поставленных задач;
- осуществлять самоконтроль и взаимоконтроль деятельности;
- объективно оценивать результат выполнения поставленных заданий;
- осуществлять самоконтроль и взаимоконтроль деятельности;
- осуществлять рефлексию деятельности.

Все методы, используемые педагогом, должны быть направлены на развитие познавательной, мыслительной активности, которая в свою очередь направлена на отработку, обогащение знаний каждого учащегося, развитие его функциональной грамотности.

Современная школа не призвана «наполнять сосуды знаниями», её миссия – развивать мыслительную деятельность учащихся, их инициативу, умение критически относиться к получаемой информации, а также формировать целостную картину мира и умения адаптироваться в нём.

Для решения этих задач каждый педагог обязан искать для себя и своей деятельности такие методы и технологии обучения, которые позволят действительно работать «на результат».

Педагог, открывая мир детям, не перестаёт развиваться вместе с ними, дарит ученикам радость познания и помогает им поверить в себя.

Список использованных источников

1. Акушева Н.Г. Развитие функциональной грамотности чтения// Наука, образование, общество: тенденции и перспективы развития – 2020
2. Гаврилюк В.В. Преодоление функциональной неграмотности и формирование социальной компетентности//Социологические исследования.- 2006
3. Галактионова Т.Г., Казакова Е.И., Гринева М.И. Учим успешному чтению. – М.: Просвещение, 2016
4. Хижнякова О.Н. Современные образовательные технологии в начальной школе. – С. 2006.
5. Алхатова Т.С. Компетенция педагога в использовании инновационных технологий в начальной школе в условиях обновлённой системы образования// Наука и реальность.-2020

ГЕЙМИФИКАЦИИ ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ИНТЕГРАЦИИ ПРЕДМЕТОВ

Кузнецова О.Г.

учитель, КГУ «Средняя общеобразовательная школа №2 им.К.Сатпаева»,
г.Семей, Казахстан

Андатпа: Геймификация термині ағылшын тілінде сөйлейтіндерге түсінікті – «ойын» - ойын. Оқытудың геймификациясы – білім беру мақсатына жету үшін ойын элементтерін пайдалану. Математика мен информатиканың интеграциясы контекстінде қолданылатын геймификация қызықсыз тапсырмаларды қызықты, қашуға болатын тапсырмаларды қажет, ал күрделі тапсырмаларды қарапайым етеді.

Аннотация: Термин геймификация, для владеющих английским языком понятен – «game»- игра. Геймификация обучения - это применение игровых элементов для достижения образовательных целей. Геймификация, применяемая в условиях интеграции математики и информатики, позволит сделать скучные задания интересными, избегаемое — желанным, а сложное — простым.

Abstract: The term gamification is clear to those who speak English – “game” - game. Gamification of learning is the use of game elements to achieve educational goals. Gamification, used in the context of the integration of mathematics and computer science, will make boring tasks interesting, avoidable tasks desirable, and complex tasks simple.

*Скажи мне — и я забуду, покажи мне — и я запомню,
дай мне сделать — и я пойму.
—Конфуций*

С введением обновленного государственного образовательного стандарта возникла необходимость поиска и использования более эффективных средств для достижения необходимых целей и получения требуемых результатов.

Одним из таких средств является игровая методика — геймификация.

Геймификация (игроизация, игрофикация) - это использование подходов, характерных для компьютерных игр, игрового мышления в неигровом пространстве: образовательном, сетевом, прикладном программном обеспечении с целью повышения эффективности обучения, мотивации обучающихся и повышения их вовлеченности в образовательный процесс, формирования устойчивого интереса к решению прикладных задач. Геймификация направлена прежде всего на достижение результата. Геймификации — это эффективное обучение, а игра — лишь метод.

Геймификация в образовании сама по себе — не новое явление, новый скорее термин и его определение. В упрощённом виде она существовала и в советской школе: Константин Ушинский рекомендовал включать в монотонную учёбу игровые упражнения, например, викторины. Однако сейчас цифровые возможности таковы, что игры становятся более интересными, продуктивными с точки зрения образовательного эффекта. Их можно использовать в качестве симуляторов, для моделирования, прогнозирования.

Цель геймификации это сделать нудную и скучную деятельность более интересной для учащихся, вовлечь их в этот процесс эмоционально, заинтересовать и спровоцировать ученика к изучению темы дальше, но уже самостоятельно. Иными словами, игровая форма занятий выступает как средство стимулирования и побуждения к учебной деятельности.

Эффективность геймификации как нового способа организации обучения, имеющего огромный педагогический потенциал. Доказывается, что применение инструментария компьютерных игр в образовательном процессе, во-первых, усиливает мотивацию субъекта уделять более сильное и более качественное внимание образовательной деятельности, во-вторых, продлевает приверженность задаче и, наконец, повышает вероятность достижения поставленной цели. От других игровых практик (ролевых, деловых игр и т. д.) геймификация отличается неимитационным характером активности: сохраняя неизменным содержание образовательной деятельности, геймификация кардинально трансформирует способ организации этой деятельности и сопровождает весь образовательный цикл.

Геймификация — универсальный инструмент вовлечения учеников в образовательный процесс, который делает обучение интерактивным.

Одна из современных интерактивных технологий является квест-технология. Образовательная деятельность в формате квест замечательно вписывается в концепцию обновленного содержания образования.

Актуальность использования квестов сегодня наглядна. Образование нового поколения требует использования в образовательном процессе технологий деятельностного типа.

Преимуществом квест-уроков является использование активных методов обучения. Квест-урок может быть предназначен как для групповой, так и для индивидуальной работы.

Таким образом, образовательный квест, как вид интерактивных технологий, позволяет решить следующие задачи: образовательную - вовлечение каждого ребёнка в активный познавательный процесс (организация индивидуальной и групповой деятельности школьников, выявление умений и способностей работать самостоятельно по какой-либо теме); развивающую - развитие интереса к предмету, творческих способностей, воображения учащихся; формирование навыков исследовательской деятельности, умений самостоятельной работы с информацией, расширение кругозора, эрудиции, мотивации; воспитательную - воспитание личной ответственности за выполнение задания, воспитание уважения к культурным традициям, истории, краеведению, здоровьесбережение и здоровьесозидание.

Образовательный квест — это совершенно новая форма обучающих и развлекательных программ, с помощью которой дети полностью погружаются в происходящее, получают заряд положительных эмоций и активно включаются в деятельность, ведь что может быть увлекательнее хорошей игры? Живой квест не только позволяет каждому участнику проявить свои знания, способности, но и способствует развитию коммуникационных взаимодействий между игроками, что стимулирует общение и служит хорошим способом сплотить играющих. В квестах присутствует элемент соревновательности, а также эффект неожиданности (неожиданная встреча, таинственность, атмосфера, декорации). Они способствуют развитию аналитических способностей, развивают фантазию и творчество, т.к. участники могут дополнять живые квесты по ходу их прохождения. Использование квестов позволяет уйти от традиционных форм обучения детей и значительно расширить рамки образовательного пространства.

Сейчас в учебных заведениях становится популярным такой вид деятельности как веб-квест, т.к. большинство учащихся свободно пользуются современными информационными технологиями, что упрощает для них процесс поиска информации, обработки ее и предоставления в различных презентативных формах.

Особенностью образовательных веб-квестов является то, что часть или вся информация для самостоятельной или групповой работы учащихся с ним находится на различных сайтах. Кроме того, результатом работы с веб-квестом является публикация работ учащихся в виде веб-страниц и веб-сайтов (локально или в Интернет).

Впервые термин «квест» в качестве образовательной технологии был предложен летом 1995 года Берни Доджем, профессором образовательных технологий Университета Сан-Диего.

Ученый разрабатывал инновационные приложения Internet для интеграции в учебный процесс при преподавании различных учебных предметов на разных уровнях обучения. Квестом он назвал сайт, содержащий проблемное задание и предполагающий самостоятельный поиск информации в сети Интернет.

Берни Додж выделяет три принципа классификации веб-квестов:

1. По длительности выполнения.
2. По предметному содержанию.
3. По типу заданий, выполняемых участниками.

По длительности выполнения различают два типа веб-квестов: кратковременный (цель: углубление знаний и их интеграция, рассчитаны на 1-3 занятия) и длительный (цель: углубление и преобразование знаний учащихся, рассчитаны на длительный срок).

По предметному содержанию различают монопроекты (охватывают отдельную проблему, тему или учебный предмет) и межпредметные.

По типу заданий, которые выполняют участники веб-квесты делятся:

- пересказ предполагает демонстрацию понимания темы на основе представления материалов из разных источников в новом формате: создание презентации, плаката, рассказа;

- планирование и проектирование включает разработку плана или проекта на основе заданных условий;

- самопознание направлено на исследование любых аспектов личности;

- компиляция подразумевает трансформацию формата информации, полученной из разных источников: создание книги кулинарных рецептов, виртуальной выставки, капсулы времени, капсулы культуры;

- творческое задание – это творческая работа в определенном жанре - создание пьесы, стихотворения, песни, видеоролика;

- аналитическая задача предполагает поиск и систематизацию информации;

- детектив, головоломка, таинственная история (тут участники делают выводы на основе противоречивых фактов);

- достижение консенсуса подразумевает выработку решения по острой проблеме;

- оценка включает обоснование определенной точки зрения;

- журналистское расследование – это объективное изложение информации (разделение мнений и фактов);

- убеждение заключается в склонении на свою сторону оппонентов или нейтрально настроенных лиц;

- научные исследования основаны на изучении различных явлений, открытий, фактов на основе уникальных онлайн источников.

Использование урока-квеста как новой информационной технологии в может усовершенствовать процесс преподавания, повысить его эффективность и качество,

осуществляя такие педагогическими цели как: развитие личности обучаемого, подготовка ребёнка к комфортной жизни в условиях информационного общества; развитие мышления, (например, наглядно-действенного, наглядно-образного, интуитивного, творческого); эстетическое воспитание (например, за счет использования возможностей компьютерной графики, технологии Мультимедиа); развитие коммуникативных способностей; формирование умений принимать оптимальное решение или предлагать варианты решения в сложной ситуации (например, за счет использования компьютерных игр, ориентированных на оптимизацию деятельности по принятию решения); развитие умений осуществлять экспериментально-исследовательскую деятельность (например, за счет реализации возможностей компьютерного моделирования или использования оборудования, сопрягаемого с компьютером); формирование информационной культуры, умений осуществлять обработку информации (например, за счет использования интегрированных пользовательских пакетов, различных графических и музыкальных редакторов).

Технология образовательного квеста позволяет уйти в учебном процессе от прямых вопросов, ориентированных на знание конкретных фактов и не требующих способности оценивать, сравнивать, анализировать, классифицировать и строить предположения. Данные навыки являются определяющими для развития творческого мышления.

А также использование данной технологии помогает реализовать межпредметные связи в обучении. Что я и пыталась достичь на своих уроках.

Интеграция должна дать учащемуся те знания, которые отражают связанность материала как системы, научить детей представлять мир как единое целое, в котором все элементы взаимосвязаны, и пользоваться этими знаниями в повседневной жизни, это одни из задач для развития навыков функциональной грамотности.

В прошлом учебном году я впервые использовала квест игру на уроке математики в 6 класс, который сразу показал положительный результат, т.к. на следующий урок дети шли с большой радостью, даже можно сказать ждали урок математики. А как говорится есть мотивация- есть успех! Конечно проводить каждый урок математики не приемлемо, поэтому данные уроки проводились в качестве закрепления, а иногда и при изучения нового материала. Ставя дальнейшие «эксперименты», я подготовила интегрированный квест по двух предметам «информатика и математика», который помог направить всю энергию учащихся и потенциал игрового процесса на достижение образовательной цели.

Квест не обязательно рассчитан на весь урок, он может быть включен как один из этапов урока, причем не важно в какой.

Рассмотрим примеры квестов, которые были использованы мною на уроках математики и информатики.

1. Алфавит из чисел.

Даны вопросы ответы, на которые числовые, каждое число соответствует местом буквы в алфавите. Ответив на вопросы, необходимо составить слово, которое приведет участников к человеку из школы, у которого есть подсказка для следующего этапа квеста.

Вопросы:

- Сколько лет сидел на печи Илья Муромец? (33)
- Назовите первое натуральное число. (1)

- Летели утки: одна спереди и две позади, одна позади и две спереди, одна между двумя другими и три в ряд. Сколько всего летело уток? (3)
- Решите уравнение: $51(x-10)=102$ (ответ: 12)
- Самое мистическое число (13)
- День, когда родилась ваша первая учительница? (26)
- День всех влюбленных (14)
- День национальной валюты — тенге в Казахстане (15)
- Сколько раз цифра 3 используется в записи двузначных чисел? (19)
- Какое число называют «дюжина» (12)

Ответ: классный руководитель. Дети забирают конверт, причем чем раньше заберут, тем полнее подсказку получат.

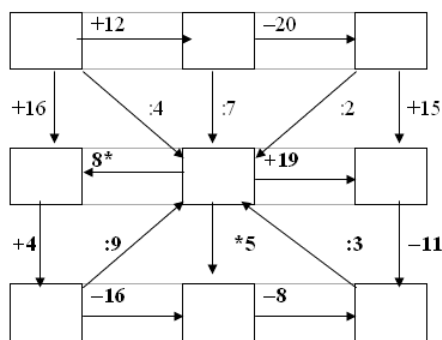
2. Математический ребус.

Необходимо решить математический ребус, заполнив все пустые клеточки числами. Ответы дадут понять в каком кабинете искать следующую подсказку.

3. Пароль.

Даны конверты с задания. Каждая команда сама выбирает какой конверт открыть первым. Но в итоге результат должен быть одинаковый. Задание: необходимо по подсказкам разгадать пароль от компьютера, который подойдет лишь к одному из 13-ти ПК в кабинете. Всего 5 заданий, 5 конвертов, соответственно 5 символов в пароле. Особенность данного квеста в том, что даже если участники выполняют не в той последовательности задания, все равно придут к результату. Примеры заданий:

- Перевести число 1001 из двочной в десятичную
- День программиста празднуется
- Как называется данный символ @
- Самая «короткая память»?
- Как располагать цифры? Ответ на вопрос - Как располагались кнопки на первых печатных машинках?
-

Список использованных источников

1. ГОСО РК
2. Писнова О. Ю. Квест-игра как технология интерактивного обучения при формировании исследовательской активности учащихся // Инновационные педагогические технологии: материалы IX Междунар. науч. конф. (г. Казань, март 2019 г.). — Казань: Молодой ученый, 2019. — С. 8-11.
3. <https://nsportal.ru/shkola/estestvoznaniye/library/2018/10/25/pedagogicheskiy-sovet-geymifikatsiya-v-obrazovanii-za-i>
4. <https://mel.fm/shkola/6783041-gamification>
5. <https://infourok.ru/statya-tehnologii-geymifikatsiya-v-obrazovanii-1088440.html>
6. <https://cyberleninka.ru/article/n/geymifikatsiya-kak-sposob-organizatsii-obucheniya>
7. <http://www.ruirina.ru/2017/09/ObrazovatelniKvest.html>

РОЛЬ И СТАТУС ПЕДАГОГА В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Куртаева Д.А.

магистр педагогических наук, учитель русского языка и литературы КГУ «Пескинская средняя школа»

*Вечно изобретать, пробовать,
совершенствовать и совершенствоваться –
вот единственный курс учительской жизни...
К.Д. Ушинский*

Андатпа: Бұл мақалада қазіргі заманғы білім беру жүйесіндегі педагогтың рөлі мен мәртебесі қарастырылады. Оқытуды ұйымдастырудың жаңа нысандары, оқу орнынан алыс шығатын жаңа білім беру ортасындағы жаңа білім беру технологиялары өз мамандығына елеулі көзқарасты талап етеді.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль и статус педагога в современной системе образования. Новые формы организации обучения, новые образовательные технологии в новой образовательной среде, которая выходит далеко за пределы учебного заведения, требует серьезного подхода к своей профессии.

Abstract: This article discusses the role and status of the teacher in the modern education system. New forms of organization of training, new educational technologies in a new educational environment that extends far beyond the educational institution, require a serious approach to their profession.

Особое место в организации современного образовательного процесса занимает деятельность педагога. Его стремление раскрыть способности каждого ученика – основной ресурс, необходимый для выполнения новых требований к организации учебного процесса. Современные тенденции в мировой образовательной системе требуют от учителя возможности видеть и раскрывать потенциал учеников. Профессионализм заключается именно в способностях педагога уметь перестраиваться в соответствии с требованием времени. В результате происходит не только повышение уровня качества образования, но и креативности, умения достигать целей, находить решения проблем с помощью различных подходов в оригинальном применении. Огромная роль педагога прослеживается в формировании высокоинтеллектуальной личности, способной к саморазвитию и развитому критическому мышлению.

Повышение уровня качества образования зависит от учителя. Педагог должен быть лидером, который знает, как управлять процессом образования. «Лидерство, как и обучение, является основной человеческой способностью, побуждающей к постоянному развитию» [1, с. 181]

Новые формы организации обучения, новые образовательные технологии в новой образовательной среде, которая выходит далеко за пределы учебного заведения, требует серьезного подхода к своей профессии. Определенная взаимосвязь между привлекательностью педагогической работы и ее статусом в обществе существует в абсолютно каждой системе образования.

Когда профессия учителя приобретает значительный статус, педагогами становятся самые творческие люди, что приводит к дальнейшему повышению статуса

представленной профессии. Совершенно иные тенденции наблюдаются в условиях, когда профессия преподавателя имеет незначительный статус: она привлекает небольшое количество абитуриентов, что приводит к дальнейшему снижению статуса профессии и ухудшению того контингента, который она способна привлечь.

Педагог в самом обширном смысле слова - это человек, который передает знания, навыки, умения, опыт. Это человек, который обучает различных людей в учебных заведениях. Занимается воспитанием и обучает подрастающее поколение, развивает и развивается в умственной сфере, физической, эстетической, воспитывает социально активного человека. Деятельность учителя - это непрерывный поиск методов достижения положительных результатов в обучении и воспитании. Урок остается ключевым элементом учебного процесса. Формированию положительной мотивации к преподаванию способствуют инновационные педагогические технологии. Творческое начало личности педагога отражает творческая составляющая педагогической культуры.

Педагогическое творчество требует от педагога таких личностных качеств, как инициативность, индивидуальная свобода, независимость и ответственность, готовность к риску, независимость суждений. [2, стр. 157]

Педагогическое творчество – это процесс самореализации личности, процесс взаимодействия интеллектуальных способностей и сил личности учителя.

Профессиональная культура – сложное явление, на формирование которого влияют различные процессы и явления. Роль педагога-новатора заключается в отборе, систематизации и организации грамотной передачи учащимся необходимой им информации, используя в своей деятельности современные средства образования и воспитания. А это невозможно без непрерывного самообразования, саморазвития и самосовершенствования работника образования. Из этого следует, что современный педагог - многогранная постоянно развивающаяся личность, способная использовать в своей практике современные средства воспитания и грамотно действовать в нестандартных ситуациях. Качество усвоения обучающимися нового для них материала напрямую зависит от профессионализма педагога. Сегодня как никогда вырастает спрос на творчески мыслящую личность педагога, способную правильно организовать процесс обучения и воспитания в современном мире. Педагог способен подобрать для каждого ученика свой путь развития и образования. Поэтому, крайне важно, чтобы современный учитель применял образовательные технологии в интересах каждого ученика.[3]

Обеспечение оптимизации профессиональной гибкости, возможность самообразования и профессиональное новаторство формируют статус учителя. В современном мире существует потребность в творческих личностях, которые умеют реализовывать творческие решения и мыслить нестандартно. Профессиональная подготовка и внутренние убеждения педагога, использование которых, крайне необходимо для развития потенциала учащихся.

Повышение качества образования и переход к модели, направленной на результат, благодаря такому подходу педагог может достичь результатов, представленных в государственном стандарте. Обеспечение компетентности современного педагога происходит, благодаря высокой информационно-коммуникативной культуре и умело освоенным исследовательским знаниям.

Деятельность педагога должна проходить в творческой атмосфере, с использованием ИКТ, реализацией дифференцированного и индивидуального подхода. Формирование личности учащегося осуществляется в процессе собственной

деятельности, направленной на "открытие новых знаний", а не в восприятии знаний в готовой форме.

Использование инновационных методов работы, которые помогают учащимся чувствовать себя комфортно в коллективе и обществе, именно это создает почву для целесообразности и эффективности действий педагога.

Изменение качества профессиональной деятельности педагога может возникать, если он готов не только использовать доступные технологии, но и выходить за рамки нормативного обучения, через улучшение собственной деятельности, для стимулирования креативной работы учащихся, которая опирается на фундаментальные психолого-педагогические принципы.

Введением инновационных образовательных стандартов, обусловлено появлением нового поколения учащихся, педагог здесь должен быть совершенно иной формации. Он должен быть гибким в поведении и эрудированным, увлекающим и увлеченным, открытым в общении, он сам должен быть примером для подражания. Каждый педагог должен стать новатором, найти свою методику, отвечающую его личностным качествам. Воспитывать конкурентоспособное, крепкое, уверенное в себе поколение – главная и ответственная задача педагога. Давайте с честью выполним эту задачу и добьемся высокого статуса!

Список использованных источников

1. Введенский В.Н. Профессиональная компетентность педагога: пособие для учителя/ В.Н.Введенский; - СПб.: Просвещение, 2004.-158с.
2. Иванова В. А., Левина Т. В. Педагогика. Электронный учебно-методический комплекс; Красноярск: НИИ АММ КрасГАУ, 2013 г.
3. Руководство для учителя. Программа повышения квалификации педагогических работников Республики Казахстан «Эффективное обучение» Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы»; АОО “Назарбаев Интеллектуальные школы”, 2012.

ARDUINO МОДУЛЬ-ІН БАҒДАРЛАМАЛАУ

Кусманова Л.М.

Информатика пәні мұғалімі, «№47 жалпы білім беретін мектеп» КММ,
ШҚО, Өскемен қ.

Андатпа: Arduino микроконтроллерінің базасындағы роботтарды әзірлеу

Аннотация: Разработка роботов на базе микроконтроллера Arduino.

Abstract: Development of robots based on the Arduino microcontroller.

Arduino деп аталатын ашық жоба бар. Бұл жобаның негізі - мамандандырылған тілде контроллерге арналған код жазуға болатын базалық аппараттық модуль және бағдарлама және бұл модуль қосуға және бағдарламалауға мүмкіндік береді.

Модуль роботтарды, және де автоматика құрылғыларын, және құралдарды жасау мүмкіндігін бере отырып, түрлі орындаушы құрылғылармен оңай жалғанады.

Кез келген роботтың мәні - бұл процессорлық базасы бар аппаратты құралдар және бағдарламалар (немесе бағдарламалар жиынтығы). Сондықтан бағдарламалау тіпті ең қарапайым роботты жасау процесінің ажырамас элементі. Arduino модульін бағдарламалауды үйрене отырып (ал бағдарлама модульдарды қолданудағы барлық

салаларға қатысты мысалдардың орасан жиынтығы болып келеді), оқушылар роботтарға жататын қызықты және пайдалы электронды құрылғыларды жасауға дайын болады. Курс тіпті орта буын оқушыларына қол жетімді қарапайым жобаларды жасаудан басталады және оқушылар қызықтырғыш Arduino жобасымен таныса отырып, роботты құрылысты өз болашағының мамандығы ретінде таңдауы мүмкін.

Оқу курсы аудиторлық сабақтарды және (мүмкіндігінше) оқушылардың өздік жұмыстарын енгізеді. Курс физика-математика және ақпараттық технологиялық бейіндер сыныптарында оқушыларды бейіндік дайындау үшін пайдаланыла алады. Толық емес көлемдегі курс сондай-ақ бейінді емес сыныптарда информатика және технологияны оқыту кезінде пайдаланыла алады.

Курс сонымен қатар жоғары деңгейдегі тілде бағдарламалаудың негіздерімен танысуды ұйғарады.

Оқыту пәні болып Arduino модулі (контроллердің) немесе электронды құрылғыларды әзірлеу, құрастыру және бағдарламалау ұстанымдары және әдістері болып табылады.

Мақсаттары:

- оқушыларды Arduino есептеуіш платформасы базасында басқарылатын электронды құрылғыларды әзірлеу, құрастыру және бағдарламалау ұстанымдары және әдістерімен таныстыру, бағдарламалаудың заманауи ортасындағы бағдарламалау дағдысын дамыту;

- білімдерін тереңдету, түрлі білім беру (математика, физика, информатика) салаларынан алынған білімдерін практикалық біріктіріп қолдану жолымен оқытуға ынталандыруды арттыру;

- ғылыми-техникалық, инженерлік-конструкторлық шығармашылыққа деген қызығушылықтарын дамыту оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Міндеттері:

- тыңдаушылардың роботты техника жөніндегі білімдері деңгейін арттыру үшін жағдай жасау;

- роботтар алгоритмдерін әзірлеудің практикалық дағдыларына жету;

- роботтар әрленімін әзірлеудің практикалық дағдыларына жету.

Қазіргі кезде роботтар өміріміздің көптеген саласына, атап айтқанда, ғарышты игеру, денсаулық сақтау, өндіріс, қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, қорғаныс ісі және басқа да салаларға еніп үлгерді. Практикалық жұмыстарды орындау принципіне негізделіп құрастырылған курста робот техникасы және инженерлік жүйелерді жобалау саласы бойынша білім негіздері мен дағдылары меңгертіледі. Оқушылар курс барысында әртүрлі есептерді шығару үшін роботтардың үлгілерін әзірлейді, оларды жасау техникасын бағдарламалайды және роботтар құрастырады. Курстың теориялық материалдары практикалық бөлігімен сәйкестендірілген. Оқушылар 2 немесе 3 адамнан тұратын топта жұмыс жасап, күрделі роботтарды жинақтайды және тестілеуден өткізеді.

Мысалы сабақ жоспарының үлгісі:

Қысқа мерзімді жоспар

Пәні: Робототехника	Мектеп: Өскемен қаласы әкімдігінің «№47 жалпы білім беретін мектебі»КММ	
Сабақ: №4		
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні: Кусманова Л.М.	
Сынып: 8	Қатысқандар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақ тақырыбы:	Arduino UNO. LED жыпылықтау.	

Сабақ негізделген оқу мақсаты (мақсаттары)	Arduino макетті стенді және бағдарламалар редакторы Arduino Uno негізгі элементтері		
Сабақ мақсаттары	Барлық оқушылар:		
	Arduino программасына код жаза алады		
	Оқушылардың басым бөлігі:		
	Arduino программасына код жаза алады, құрылғыларды байланыстырады		
	Кейбір оқушылар:		
	Arduino UNO құрылғыларын байланыстыра алмайды		
Тілдік мақсат	Оқушылар:		
	Негізгі сөздер мен тіркестер:		
	Дисплей, светодиодад, ультразвук және т.б.		
	Сыныптағы диалог/жазылым үшін пайдалы тілдік бірліктер:		
	Талқылауға арналған тармақтар:		
	Arduino UNO-ны ДК қосу		
	Arduino Uno сыртқы көзбен қосылуы		
	Сіз неліктен ... екенін айта аласыз ба?		
	Макетті тақтаны қолданудың мысалдары?		
	Жазылым бойынша ұсыныстар:		
Жазу үшін ойға салу:			
Arduino/Genuino Uno , Оқу жинақтарының элементтері			
Алдыңғы оқу	Arduino-ға арналған ортаңғы бағдарламалау IDE Arduino бағдарламалау тілі.		
Жоспар			
Жоспарланған уақыт	Жоспарланған жаттығулар (төменде жоспарланған жаттығулармен қатар, ескертпелерді жазыңыз)		Ресурста р
Басталуы Кіріспе бөлім: 5 мин	I.Ұйымдастыру кезеңі: Сәлемдесу		ЖОО-да интербел/ді әдістерді қолдану
Негізгі бөлім: 20 мин	Мұғалімнің әрекеті: <u>Arduino UNO-ны ДК қосу</u> Arduino Uno-мен жұмыс істеу үшін бос USB-порты бар кез келген ДК қажет. Arduino-ны ДК қосқан кезде, құрылғыға сыртқы қуат көзі қажет емес. <u>Arduino Uno сыртқы көзбен қосылуы</u> Микроконтроллеры қосу үшін, оған ДК-ден USB кабелі арқылы, немесе сыртқы арнайы жалғағыш арқылы тікелей қуат көзін берсе болғаны. Мұндайда, сыртқы қуаттандырудың кернеуі +7В-ден +12В дейін өзгеріп тұрады. Макетті стенд, осы курста қолданылатын екі қабаттан тұрады. Солай бол тұра, қосымша қабаттарды жоғары және төмен қарай өсіру мүмкіндігі тұр.	Оқушы әрекеті: Жаңа тақырып бойынша берілген терминдерді түртіп жазып алады	Интербел/ді тақта, плакат, маркер Белгілермен бағалау Өзара бағалау

	✓ Бағдарламаны тексеру/ компилирлеу ➡ Arduino бағдарламасын жүктеу 📄 Жаңа бағдарлама құру ⬆ Бар бағдарламаны ашу ⬇ Бағдарламаны сақтау 🔌 Тізбекті порт монитормы <table><tr><td> Светодиод красный - 2шт Светодиод зеленый - 2шт Светодиод желтый - 2шт</td><td> Резистор 220 Ом - 6шт Резистор 10 кОм - 2шт Резистор 1кОм - 2шт</td><td> Кнопка 2 шт</td></tr><tr><td> Потенциометр регулировочный 47 кОм - 1шт</td><td> Потенциометр подстроечный 10 кОм - 1шт</td><td> Индикатор светодиодный сегментный - 1шт</td></tr><tr><td> Дисплей жидкокристаллический - 1шт</td><td> Драйвер двигателей постоянного тока - 1шт</td><td> Двигатель постоянного тока с редуктором - 1шт</td></tr></table>	 Светодиод красный - 2шт Светодиод зеленый - 2шт Светодиод желтый - 2шт	 Резистор 220 Ом - 6шт Резистор 10 кОм - 2шт Резистор 1кОм - 2шт	 Кнопка 2 шт	 Потенциометр регулировочный 47 кОм - 1шт	 Потенциометр подстроечный 10 кОм - 1шт	 Индикатор светодиодный сегментный - 1шт	 Дисплей жидкокристаллический - 1шт	 Драйвер двигателей постоянного тока - 1шт	 Двигатель постоянного тока с редуктором - 1шт		
 Светодиод красный - 2шт Светодиод зеленый - 2шт Светодиод желтый - 2шт	 Резистор 220 Ом - 6шт Резистор 10 кОм - 2шт Резистор 1кОм - 2шт	 Кнопка 2 шт										
 Потенциометр регулировочный 47 кОм - 1шт	 Потенциометр подстроечный 10 кОм - 1шт	 Индикатор светодиодный сегментный - 1шт										
 Дисплей жидкокристаллический - 1шт	 Драйвер двигателей постоянного тока - 1шт	 Двигатель постоянного тока с редуктором - 1шт										
Аяқталуы Қорытынды бөлім Жұптық жұмыс 15 мин	Тапсырма : Тапсырма 1. Стендты ДК-ге қосу Тапсырма 2. Жарық диодты қосу Тапсырма 3. Жарық диодты қуат шинасы арқылы қосу	Arduino UNO-ны ДҚ қосады, . Жарық диодты қуат шинасы арқылы диодты жалғап практикалық жұмыс жасайды	Плакат, маркер Критериялды бағалау									
Кері байланыс 2 мин	рефлексия парағын ілу	рефлексия парағына жабыстырғ	Үлестір/р									

		Ыштың көмегімен жабыстырады	
Үйге тапсырма 1 мин		Ардуино негізгі үлгісі қандай? Бейнелерін жасап келу.	
Қосымша ақпарат			
Саралау – Сіз қосымша көмек көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Сіз қабілеті жоғары оқушыларға тапсырманы күрделендіруді қалай жоспарлайсыз?	Бағалау – Оқушылардың үйренгенін тексеруді қалай жоспарлайсыз?	Пәнаралық байланыс Қауіпсіздік және еңбекті қорғау ережелері. АКТ-мен байланыс	
А – деңгейіндегі оқушыларға жетелеу сұрақтарын қолдану. С- деңгейдегі оқушыларға Роботты құрастыру үшін қызығушылығын арттыратын тапсырмалар беру	Бағалау. Топбасшыларынан критерий арқылы бағалау қорытындысын сұраймын. 1.Белсенділік танытқаны үшін 2.Маңызды пікір айтқаны үшін 3.Сұраққа жауап бергені үшін 4.Регламентті сақтағаны үшін	Математика Физика Технология	
Рефлексия (2 мин.) Сабақ/оқу мақсаттары шынайы ма? Бүгін оқушылар не білді? Сыныптағы ахуал қандай болды? Мен жоспарлаған саралау шаралары тиімді болды ма? Мен берілген уақыт ішінде үлгердім бе? Мен өз жоспарыма қандай түзетулер енгіздім және неліктен?	Төмендегі бос ұяшыққа сабақ туралы өз пікіріңізді жазыңыз. Сол ұяшықтағы Сіздің сабағыңыздың тақырыбына сәйкес келетін сұрақтарға жауап беріңіз.		
	Сабақ мақсаты SMART-қа сай құрылды. Оқушылар Arduino негізгі үлгісін құрастыруға белсене атсалысып тиімді шараларды қолдана алады. Берілген уақыт ішінде үлгердім, сабақтың мақсатына сай нәтижеге жеттім.		

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Джереми Блум, «Arduino оқып білеміз», Санкт-Петербург, «БХВ-Петербург», 2015
2. Гололобов В.Н. «Роботтар неден басталады? Оқушыларға арналған Arduino жобасы туралы», Мәскеу, 2011.
3. В.Петин «Arduino-ны пайдаланудағы жобалар», Санкт-Петербург, «БХВ-Петербург», 2014
4. «Конспект хакера Эксперименты», «Амперка» баспашы, Мәскеу, 2012.
5. «Конспект хакера. Теория», «Амперка» баспашы, Мәскеу, 2013.
6. Arduino сабақтары - Сызбалар және алгоритмдер альбомы, «Амперка» баспашы, Мәскеу, 2013.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДДЕРЖКА В РАМКАХ СОТРУДНИЧЕСТВА В РАБОТЕ ПО СОКРАЩЕНИЮ РАЗРЫВА В КАЧЕСТВЕ ОБРАЗОВАНИЯ МЕЖДУ ГОРОДСКИМИ И СЕЛЬСКИМИ ШКОЛАМИ

Куспекова К.М.

директор ГУ «Гимназия №3 для одаренных детей» города Павлодара

Назарова И.Ф.

заместитель директора по профильному обучению ГУ «Гимназия №3 для одаренных детей» города Павлодара, Казахстан

Аннотация: В статье рассмотрены современные подходы к профессиональному взаимодействию школ городской и сельской зоны. Основное внимание уделяется опыту сотрудничества гимназии с школами Павлодарской области. На конкретных примерах представлены практические приемы и подходы, которые являются эффективными.

Аннотация: Мақалада қала мен ауыл мектептерінің кәсіби өзара әрекеттесуінің заманауи тәсілдері қарастырылған. Гимназия мен Павлодар облысының мектептері арасындағы ынтымақтастық тәжірибесіне басты назар аударылады. Нақты мысалдар тиімді практикалық әдістер мен тәсілдерді ұсынады.

Abstract: The article considers modern approaches to professional interaction between schools in urban and rural areas. The main attention is paid to the experience of cooperation between the gymnasium and the schools of the Pavlodar region. Specific examples provide practical techniques and approaches that are effective.

В настоящее время в содержании школьного образования Республики Казахстан происходят качественные изменения: акцент с предметных знаний, умений, навыков как основной цели обучения перенесен на формирование общеучебных компетентностей учащихся. Качество образования и качество интеллектуальных ресурсов становится главным геополитическим фактором. Успешно решить непростую задачу повышения качества обучения, его совершенствования можно, только опираясь на эффективное построение процесса обучения и воспитания, основанного на объективном всестороннем анализе педагогической деятельности и непрерывной профессиональной подготовке педагогов. В национальном проекте "Качественное образование "Образованная нация" одной из основных задач является «сокращение разрыва в качестве обучения между регионами, городскими и сельскими школами Казахстана» [1, с.3]

Именно с целью решения данной задачи в 2019 году началось профессиональное взаимодействие гимназии №3 для одаренных детей с образовательными учреждениями Павлодарского района.

Профессиональное взаимодействие – это не взаимодействие в сети Интернет (хотя оно может быть частью общего процесса). Речь идет об особом типе взаимодействия образовательных учреждений, который позволяет каждому участнику взаимодействия получить доступ к возможностям развития. Данная модель обеспечивает социальное взаимодействие между гимназией и школами района, формирование сплоченности педагогических коллективов, построение нового типа партнерских отношений между педагогами через реализацию следующих условий:

- создание образовательно-развивающей среды, обеспечивающей возможность творческой самореализации педагогов в профессиональной деятельности;

- наличие развитой организационно-управленческой структуры и перспективной инновационной модели профессиональной подготовки педагогов в условии ОУ, отвечающей индивидуальным интересам и профессиональным запросам педагогов;

- научно-методическое и информационное обеспечение деятельности учителей для их профессионального роста и совершенствования.

Преимущество данной модели - взаимосвязь самообразовательной работы педагогов с оказанием им квалифицированной помощи; транслирование опыта работы; обогащение высоким эмоциональным содержанием через организацию разнообразных видов творческой деятельности и общения; формирование у начинающих заместителей директоров способности к рефлексии, коррекции результатов своей деятельности.

В прошлом учебном году после длительного общения в онлайн формате прошли выездные семинары администрации гимназии в школы сельской зоны. В течение 3-х дней заместители директоров, руководители методических объединений обсуждали вопросы планирования работы школы, ликвидации пробелов знаний, деятельности наставников, работы методической службы. 59 участников семинара познакомились с опытом работы гимназии, задали свои вопросы, обсудили наиболее востребованные для каждой школы проблемы. По итогам семинаров был создан пакет рекомендательных документов (проектов, приказов, планов), которые стали поддержкой в деятельности молодых администраторов Павлодарского района. Результативность такой формы работы (что подтверждает опрос по итогам взаимодействия в конце учебного года) привела к новому формату сотрудничества гимназии и сельских школ. Так родился проект «Педагогика на колесах», или «Педагогический экспресс».

Суть изменений – выезд высококвалифицированных учителей для оказания практической поддержки и ученикам, и педагогам, и администрации сельских школ по всем востребованным и актуальным вопросам учебно-воспитательного процесса и педагогического менеджмента.

Первая дорога «Педагогического экспресса» пролегла в район Теренколь. В рамках профессионального взаимодействия с школами района Теренколь начал свою работу проект «Педагогический экспресс». Члены администрации и 6 педагогов гимназии посетили СОШ №3 района Теренколь. Семинар «Профессиональное взаимодействие. Путь к качеству» был разноплановым: прошли уроки с учащимися 11 классов, мастер-классы с педагогами-предметниками и педагогами дополнительного образования., семинары с членами администрации. 23 руководителя школ района встретились за круглым столом с директором гимназии по вопросам управленческого менеджмента. Учителя гимназии провели открытые уроки по подготовке к итоговой аттестации и ЕНТ с 45 выпускниками района. Вопросы программирования и робототехники для 11 учащихся и 21 педагога раскрыл учитель информатики. 33 заместителя директора по воспитательной работе и руководителя клубов дебатного движения попробовали провести дебаты под руководством учителя истории и руководителя школьного дебатного клуба, а также рассмотрели вопросы планирования воспитательной работы совместно с заместителем директора по воспитательной работе гимназии. Вопросы анализа, планирования работы школы и

содержания методической работы, аттестации педагогов были раскрыты на семинаре заместителем директора по профильному обучению для 26 заместителей по учебной работе.

В ноябре 2022 года мы были в гостях в Шакатской школе Павлодарского района, где провели уроки по решению задач повышенной сложности, по работе с текстами и тестами для учеников выпускных классов. Подростки узнали основы программирования и робототехники. Педагоги познакомились с основами дебатного движения, изучили практики работы с одаренными детьми. Всего приняли участие от Павлодарского района 55 выпускников, 36 учителей-предметников, 21 руководитель школы, 20 ЗДУВР, 21 руководитель дебатного клуба; 10 учителей и 15 учащихся (робототехника).

Ведется и текущая повседневная работа. В октябре учителя-предметники, занимающиеся научно-исследовательской деятельностью школьников, приняли участие как члены жюри в районном этапе конкурса научных проектов учащихся Павлодарского района. Ведется системная работа с учениками 11-х классов, претендентами на «Алтын белгі» (по запросу сельских школ). Так, в ноябре-декабре 2 ученика Мичуринской СОШ обучались с учениками гимназии, готовясь к итоговой аттестации и посещая не только уроки, но и индивидуальные консультации.

Каждый мастер-класс и вебинар, даже если он проходит в онлайн формате, сопровождаются практическими материалами, которые предлагаются педагогам сельских школ. Число участников на отдельных вебинарах доходит до 90 человек.

В прошлом учебном году встал остро вопрос подготовки к международному исследованию PISA с 15-летними школьниками сельской зоны и их педагогами. 24 марта гимназия №3 для одаренных детей встречала учеников и педагогов района Тереккель. В рамках профессионального взаимодействия прошли практические занятия. В течение дня учащиеся решали задания по грамотности чтения с учителями гимназии по русскому языку и литературе, математической грамотности, естественно-научной грамотности. Особый интерес вызвали занятия, которые проводили ученицы 9-х классов гимназии, а также минутки психологической разгрузки, на которых педагоги гимназии учила ребят настрою при решении ответственных заданий. Удалось ребятам поработать и с тренажерами по подготовке к международному исследованию.

Для отслеживания результатов работы (а сотрудничество продолжается уже 3-ий год) по итогам учебного года проводим анкетирование педагогов сельских школ. По итогам предыдущего уч.года свыше 90% опрошенных отметили результативность данной работы.

Нам нужно сохранить сельскую школу для того, чтобы там развивались люди, достойные XXI века. Чтобы сохранить село, образование на селе должно соответствовать социальным ожиданиям людей, социально- ценностному заказу общества, сельского сообщества, каждой конкретной семьи, конкретного человека.

Проект профессионального взаимодействия еще не завершен. Мы продолжаем свою работу. Это позволяет нам, педагогам, взаимообогащаться, предъявлять собственный опыт, изучать, анализировать и внедрять в практику своей работы передовой педагогический опыт, формировать в себе способность к рефлексии. «Люди вместе могут совершить то, чего не в силах сделать в одиночку...» (Джон Уибстер)

Список использованных источников

1. Об утверждении национального проекта "Качественное образование

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ФИЛЬМДЕР АРҚЫЛЫ ДИАЛОГКЕ ТҮСУ ДАҒДЫСЫН ДАМУ

Кушербаева Ж.

№85 мектеп -лицейінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, ғылым
магистрі

Аңдатпа: Бұл мақалада мемлекеттік тілде оқытатын 7 «И» сыныбында қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында LESSON STADY зерттеуінің нәтижелері берілген. Зерттеу тақырыбы мен мақсаты анықталды. Зерттеу нәтижелері ұсынылған. Оң динамика байқалады: білім сапасы артты.

Аннотация: В данной статье представлены результаты исследования LESSON STADY на уроках казахского языка и литературы в 7 «И» классе с государственным языком обучения. Определена тема исследования, цель. Представлены результаты исследования. Наблюдается положительная динамика: повысилось качество знаний

Abstract: This article presents the results of the LESSON STADY study in Kazakh language and literature lessons in 7 grades with the state language of instruction. The research topic and goal have been determined. The results of the study are presented. Positive dynamics are observed: the quality of knowledge has increased

*Бірге жиналу – бұл бастама,
Бірге қалу – бұл алға жылжу,
Ал бірге жұмыс жасау – бұл жетістік.
Генри Форд*

Қазақ мен әдебиеті пәні сабағында оқушылардың фильмдер арқылы диалогке түсу дағдысын және коммуникативтік құзіреттіліктерін қалыптастыру және одан әрі дамыту деген мақсатпен бастағалы отырмыз.

Оқушылар бірін-бірі тыңдайды, сұрақты дұрыс біледі, өз ойларымен бөліседі, проблемалық сұрақтарды бірлесе отырып шешеді, өзіне деген сенімділігі пайда болады, зерттей отырып есте сақтауға үйренеді, үлгерімі төмен оқушыларды жұмысқа тартады.

Міндеттер:

1. «Фильмдер арқылы диалогке түсу дағдысын дамыту»
2. Оқушыны білімді өзі алуына үйрету.

Оқушылардан және мұғалімдерден күтілетін нәтижелер

- әрбірі нақты ақпарат ұсынады;
- әркімнің пікірі құнды, бірақ жан-жақты талқыланады;
- қатысушылар бір-біріне сұрақ қоя отырып, айтылған тұжырымдарын негіздейді.
- ортақ шешімге келуге тырысады.

«Lesson study» қазақ тілі (Т2) пәні мұғалімдері бірігіп, кіші топ құрдық. Ең төмен деген 7 «И» сыныбы таңдап алынды, себебі білім сапасы төмен. Мұғалімдер сабақ беретін тақырыптарын таңдап алып, бірге жоспарлап, өзара сабақтарға қатысып, оларды жақсарту мақсатында талдау мен талқылау жүргізілді. 3 мұғалім бақылаушы болды.

Сабаққа дейін	Сабақ кезінде	Сабақтан кейін
-LS тобы құрылды -Lesson Study-дің мақсатын және күтілетін нәтижелері айқындалды. - Сабақты бірлесе жоспарланды. -Бақыланатын оқушылар бақылау барысы мен интервьюде қолданылатын құралдар таңдалды. -ABC деңгейде алған сұқбат негізінде сабақ жоспарына өзгерту енгізілді.	-Lesson Study сабағы. -оқушыларды бақылау.	-Оқушылардан сабақтан кейін сұхбат алынды. -Сабақты талқылап, сабақ жоспарына өзгерістер енгізіп, сабақ жоспарының жақсартылған нұсқасын дайындадық.

Оқытушының негізгі принциптерінің бірі-оқыту әдісін жаңа арнаға бағыттау, тиімді технологияны қолдану. Сондай мақсатта біз бірлесе отырып, сабақта диалогтік оқытудың тиімділігін алға тартамыз. Аптаның сәрсенбі күнін белгілеп алдық. Әр мұғалім өз тобынан зерттелетін оқушылар тізімін бақылаушыларға ескертті.

№1 зерттеу сабағына тоқталсақ, Бөлім «Төрт түлік мал мен егіншілік — Ел берекесі» зерттеу сабағы қазақ тілі пәні болды.

Сабақтың тақырыбы: «Егіннің бастары..» болды. Сабақтың бірінші кезеңінде бейнефильмге назар аударып, фильмді сүйетіндер қазақ тілінде жүгіртпе жолдар (субтитр) арқылы сабақтың тақырыбын аштық. Мысалы, бастапқы деңгей үшін көптеген фильмдерді жүгіртпе жолдар – тек тыңдау жүйесіне ғана емес, жазылым қабілетін дамыту үшін де өте пайдалы. С-деңгейі орта-оқушыларға, жүгіртпе жолды қолданбай, жай тыңдалыммен жұмыс істедік. Екінші кезеңде сабақта балалар өздері мәтінді оқып не туралы екенін анықтауға үйренеді. Оқушыларға мәтінді оқығаннан кейін тапсырма: 6 сұрақ оқушыларға таратылды. Бұл сұрақтардың жауабы мәтінде не туралы екенін тез уақытта анықтайды. мысалы: 1 сұрақ: мәтін кім, не туралы дегенде мәтін әке, бала туралы деп анықтайды, 2 сұрақ: олар қайда барған дегенде, егінге деп жауап берді, 3 сұрақ: не істейді, қандай әрекет жасайды? деген сұраққа, олар тары өсірді, су құйды, арам шөбін жұлды деп жауабын табады. Автор балаларды неге тәрбиелейді, деген сұраққа еңбекшіл болуға деп жауап береді, тағы басқа сұрақтар арқылы мәтінді түсінеді. Сөздерді «Эйгос» әдісі арқылы тақтада бірізділік сақтап жазады. Бұны В-С оқушы істеуге тырысады, бірақ жеңіске А-В деңгейлі оқушылары жеңіске жетті. --сабақта белсенді тапсырмаларды орындады. Рефлексия: сабақта біз кім, не туралы түсіндік? Олар не өсірді? Тәкапар және данышпан адамдар олар қандай? Өлеңде автор бізге не айтқысы келді?

А оқушысы – жұбымен ынтымақтаса жұмыс жасаса, В – орта деңгейлі оқушы, албырт, сезімтал бала. Бірақ ойланып шешім қабылдайды. Сезімге беріліп, қателіктер де жіберіп алады. Үлгерімнің орта болуы қабілетінің жоқтығынан емес, сабаққа бірде дайындалып, бірде дайындықсыз келетінен болады. топ мүшелерімен қарым-қатынасы жақсара түсті, суреттер арқылы қолын көтеріп сабаққа қызыға қатыса бастағанын байқадық. В оқушы бейнебаянды көре отырып, сол бойынша күрделі сұрақ қойып, мысалы: деген сұрағы сыныптастарына ой салды. Сол сияқты С оқушысының да сабаққа қызығушылығы оянып, сабаққа қатыса бастағаны байқалды. Диалогтік қатысқа жұбымен түсе алды. Ойын толық жеткізе алмаса да пәнге деген ынтасы болды.

Екінші сабақта мұғалім оқушыларды қызықтыра алды. ABC деңгейдегі оқушыларға бір мұғалімнен бөлініп, бақылауға алынды. Бұл сабақта жаңа тақырып

«Жылқы -ер қанаты» төрт -түлік мал туралы сұрақтар төңірегінде («wordwll әдісінен «Барабан » әдісін қолданды. 1-топта А оқушы сұрақтарға жауап берді , Ал В деңгейдегі оқушылар барлық сұрақтарға жауап берді. С оқушы орыс тілінде жауап берді. 2-тапсырма бойынша. А оқушы жақсы жауап беріп отырса, В оқушы достарының қатесін түзеп, бағалап отырды. Оқушылар арасында жақсы кері байланыс жүрді. Әр топқа түрлі тапсырмалар берілді , өз жобасын қорғап шығу. 1-топқа жылқының пайдасын, 2-топқа қымыздың пайдасы, 3 топқа төрт -түліктің пайдасын сипаттау. АВ С оқушылары белсенді өз жобаарын қорғап шықты, соның ішіндегі С деңгейлі оқушылар сабаққа қатысып, суреттерді бояп, сипаттатады. 3-зерттеу сабағында «Төрт түліктің пайдасы»деген қызықты сабақ өткізді. А деңгейлі оқушының сабаққа ынтасы жақсы. Белсенді. Тапсырмаларды жылдам жасауға әрекет етті. Жұбымен белсенді диалог жүргізді. Топ мүшелерімен бірлесе жұмыс жасай алды. Барлық тапсырманы өзі орындауға тырысты. «Маған ғана керек пе?» деп топ мүшелеріне ренішін де білдірді. Мұғаліммен диалогі тапсырманы аяқтағанын білдіріп отырды. Кері байланыс орната білді. Тапсырманы дұрыс түсінбегенін айтып, қайта нақтылап сұрап отырды. Тақырып бойынша қажетті ақпаратты меңгере алды.

В деңгейлі оқушының сабақ барысындағы белсенділігі жақсы. Көбінесе жеке жұмыс жасады. Тапсырманы қалай орындағанын сыныптастарына көрсетті. Диалогқа қатысты. Пікірін жинақтай алды. Жаңа тақырып бойынша толық білім алды.Топ мүшелерімен әңгімеге қатысуға тырысып отырды. Әр топ мүшелерінің ойымен санасып жұмыс жасады.

С деңгейлі оқушының ынтасы орташа. Жеке тапсырманы дұрыс орындады. Тапсырманы аяқтағанын өздігінен айтпады. Мұғалім сұрағанда ғана жауабын айтты. Жұбымен диалогке түсе білді. Тапсырманы өзі жасауға әрекет етіп отырды. Мұғалімнің сұрағына жауап бере алды.

Нені өзгерту керек????

1. Топта жұмыс жүргізуді үйрету.
2. Өз ойларын еркін айтуға дағдыландыру.
3. Жеке тапсырмаларды көбірек беру.
4. Жеке сұрақтар қою (жалпылама емес)
5. Диалогтық оқытуды ашатындай әдіс-тәсілдер

Жаңа әдіс-тәсілдер білім алушының жеке тұлғалық күшін арттырып, шығармашылық ойының дамуына ықпал етеді.

Әдіс-тәсіл түрі	Мақсаты	Тиімділігі	Қолданылуы
«Стоп!Кадр!» әдісі , «Кинометафора» әдісі. Миға шабуыл, сәйкестендіру, қазақ тілінде жүгіртпе жолдар (субтитр) «	Қандай болмасын ақпарат (проблема, сұрақ) туралы ауызша ой салу.	Сұрақ қою арқылы ой-өрісі дамиды, ойын еркін жеткізеді.Өз бетінше ойлап, ақпаратты жеткізе алады.	Сұрақ қою арқылы жаңа тақырыпты ашу.
Кір жуатын ілгіш»	Жаңа сөздермен сөйлемдер , сұрақ құрастыру	Сұрақ қою , сөздер арқылы сөйлемер құрастыру және жауап беру	Сұрақ ,сөздер арқылы сөйлемдер құрастырылад топы.
wordwll» әдісі т.б	«барабан»әдісі , «лото» әдісі сандарды жасырып, санның артына сұрақтарды	Көңіл күйді немесе сұрақтарды қызықтыру түрінде ойнату	Көңіл күйлерін айтады, сұрақтарға жауап береді. Санның артында жұмбақ түрінде мақал-

	дайындау		мәтелдер жасырынған, солардың мағынасын ашады.
«Фильмдер» әдісі арқылы	Оқушының ой-өрісін, ойлау қабілетін дамыту.	Оқушының логикалық ойлау қабілетін арттырады.	Үзінді көрсету арқылы баланың өз ойын, өзіндік пікірін білуге болады.
«Желақ» ойыны	Эстафета түрінде мәтінді жинау арқылы сөз қорын дамытады	Оқушының сөз қорын арттырады.	Тақтаға мәтін ілінеді, ал топ мүшесі кезекпен оқып өз тобына апарады, кім көбірек жинайды, сол жеңімпаз
«Ашық микрофон» әдісі	Идеяны ұстап алу арқылы, өз ойларын айтады.	Идеялар жинақталып, сараланады.	Өз ойларын ашық айту.

Сабақтарды диалогтік оқытудың белсенді әдістерін біріншіден, оқушылардың қызығушылығын арттыру, екіншіден, оқушылардың белсенділігін арттыра отырып, білім сапасын көтеру, үшіншіден, оқушылардың көшбасшылық қасиеттерін өздеріне сенімділігін арттыра отырып дамыту, төртіншіден, оқушыларды диалогтік оқыту арқылы сөйлеу тілін дамытады.

Мұғалімнің дәлелдемесі:

«Lesson Study» талқылау барысында осы өткізілген сабақтан кейін бірден талдау жүргізіліп оқушының қандай прогреске қол жеткізгенін, ол жеткілікті болды ма, зерттеуге алынған оқушы басқа оқушыларға қарағанда қандай нәтижеге жетті, енгізіліп жатқан әдіс балаға көмектесті ме немесе кедергі болды ма, тосын оқиғалар кездесті ме деген сұрақтарға жауап алынды.

Сабақ жүргізген екі мұғалімнің сабағына талдау жасалынып, қандай сәтсіз тұстарын ескере отырып, келесі аптаға сабақты бірге отырып жоспарланды.

Зерттеу жұмысының мақсатына жеттік деп ойлаймыз, өйткені бақылаған оқушыларымыздың сабаққа деген ынтасы артты. В-деңгейлі оқушы

А- деңгейіне, С-деңгейлі оқушы В-деңгейіне көтерілді. Дегенмен жұмыс болған жерде кемшіліктер де болады. Тіл үйрену барысында кез келген әдіс тиімді. Фильмді сүйетіндер үшін қазақ тілінде жүгіртпе жолдар (субтитр) арқылы қарау пайдалырақ. Мысалы, бастапқы деңгей үшін көптеген фильмдерді жүгіртпе жолдар – тек тыңдау жүйесіне ғана емес, жазылым қабілетін дамыту үшін де өте пайдалы. Біз жүгіртпе жолдар арқылы фильм қарау әдісін тек А-В деңгейде ғана қазақ тілді және әдебиеті пәнін меңгергендер үшін ұсынар едік. Өйткені, С-деңгейі орта-оқушыларға,

жүгіртпе жолды қолданбай, жай тыңдалыммен жұмыс істедік. Біздің өткен екі циклде оқушылар «Фильмдер арқылы диалогке түсу дағдысын дамыту» тақырыбымыз әлі де төмен оқитын оқушыларға қиындау сияқты деп санаймыз, тек А- В -деңгейлі оқушылар үшін тиімді ал, С- деңгейлі оқушылар көбінесе ойын арқылы, эстафета арқылы ұтымдырақ болды, ал фильмді көру арқылы кейбір сөздерді ғана білдіре алды

Сабақ соңында оқушылардың жазбаша түрде сауалнама алынды.

Нәтижесі төмендегідей:

Сұрақтар	А деңгей оқушы	В деңгей оқушы	С деңгей оқушы
Бүгінгі сабақтан өзіне не алдың?	Спортшылар туралы не білдім?	Спортшылар туралы ақпарат алдым.	Спортшылар туралы білдім
Не үйрендің?	Келер шақтағы мақсатты, болжалды сөйлемдерге айналдырдым.	Сұрақ қоюды үйрендім.	Сұраққа жауап беруді үйрендім
Қандай қиыншылықтар болды?	Сөйлемді дұрыс құрастырып айту.	Жеңімпаз туралы түсінікті болды.	түсінікті
Кім саған көмектесті?	Ешкімнің көмегінсіз шықтым	Өзім жасадым	өзім
Бүгінгі сабақта сен не өзгертер едің?	ештеңе	Белгілі спортшыларды ажыратуға	ештеңе
Сабақта саған не ұнамады, не ұнады?	Бәрі ұнады	Бейнебаян ұнады.	Келер шақ қосымшаларын құрау қиын

ҚОРЫТЫНДЫ

Ұлы Абай Құнанбаевта өз шығармаларында ақыл-ойды дамытып, ғылыми білім алу керектігін айтып өткен. Мысалы: «Адам баласы көзбен көріп, құлақпен естіп, мұрынмен иіскеп сырттағы дүниеден хабар алады» деген дана ойы көрнекіліктің маңыздылығын айқындап тұр.

«Lesson Study» мұғалімдердің кәсіби біліктілігін көтерудің, білімін жетілдірудің, тәжірибе алмасудың оңтайлы мақсатқа жұмылған ұстаздар екеніне көз жеткіздік. Оқушы сабақты жақсы меңгеруі үшін бірнеше саналы сабақ бойы түрлі әдістерді қолданып, бақылап, зерттеп, соңында тиімді әдісті анықтау арқылы жетістікке жетуге болатынын түсіндік.

Жалпы, осы 3 сабақты қорытындыласақ, сабақтардан байқағанымыз оқушыға жай ғана мәтінді оқу тапсырмасын беріп қана қоймай, айтылым дағдысын қалыптастыратын әдістерді таңдай білу қажеттігін түсіндік. «Әр бала – жұлдыз» – демекші әр оқушыға өз деңгейінде білім қалыптастыру үшін бір циклмен шектелмей, келесі циклдарды ұйымдастыру қажеттігін түсіндік.

Сәтті тұстары:

- *әрбір оқушының өзін таныта білуі мүмкіндігін шектемеу;
- *оқу үдерісінде мұғалім мен оқушының бір-бірімен түсініп, бірігіп әрекет жасауы, бірін-бірі қолдауы;
- *оқушының табысқа жетуіне деген өзіне сенімділігі
- *оқушының жеке ерекшеліктерін ескеріп, оның өзіндік дамуына қолайлы орта жасауы;
- *ашуға бой бермей эмоциялық сабырлық жасауы.

Lesson Study тәсілін пайдаланатын көптеген адамдардың айтуынша, зерттелетін жекелеген оқушылардың оқудағы қажеттіліктері мен мінез-құлықтарына назар аударып, сол арқылы олар туралы көбірек біле отырып, біз өз оқушыларымыздың әрбіреуін анағұрлым жақсы тани бастаймыз. Демек, мықты және нашар оқушылардың аралығындағы «орташа» сыныпты оқытуға қарағанда, Lesson Study мұғалімге өз жұмысын болмашы ақпаратпен шамадан тыс жүктемей, барлығынан хабардар болып, өмір бойғы тәжірибесінде әрбір оқушының қажеттілігін ескеріп отыруға мүмкіндік «Ойлау оңай, әрекет қиын, ал ойды әрекетке айналдырған қиынның қиыны» – деп, неміс халқының ақын-жазушысы Иоганн Гете айтқандай, зерттеу сабағын тәжірибеге енгізу барысында, біраз қиындықтар болды, тығырыққа тірелдік. Бірақ «қиын болды» деп ісімізді аяқсыз қалдырмадық. Қиындық туғызған проблеманы бірлесе, ақылдаса отырып шешуге тырыстық. Соның нәтижесінде өткізген зерттеу сабақтарымыз біршама жақсы нәтиже берді.

Ұсыныстар (сабақты зерттеу сапасын бағалау нәтижелері бойынша өзіңіздің және әріптестерінің тәжірибесін дамыту үшін нақты іс-әрекеттерді ұсыныңыз)

Әрбір оқушы мәдениетті сөйлеу, қарым-қатынас жасау үшін нені меңгеру керек деген сұрақ туады.

1) Сөз мазмұнды болуға тиіс.(сөйлемдегі сөздердің мағынасын толық түсіну керек)

а) Сөз арқылы жаңа ұғымдар қабылдау(белсенді ойлау қызметі арқылы жүргізіледі)

2) Сөз жүйелі болу қажет.(негізгі айтылатын сөзге назар аудару)

3) Сөз нақты, анық болу керек(сөз, сөз тіркестеріне көңіл бөлу)

4) Сөз мәнерлі болу қажет.(сезімге әсер ету)

5) Сөз түсінікті болу қажет.(айтылатын ойды дәл жеткізу)

Мұғалім әр сабақта оқушыға жағдай жасап технологияларды жүйелі қолданып, оларды шығармашылықпен пайдалана білсе, жақсы нәтижелерге қол жеткізуге болады. Сондықтан да осындай әртүрлі тіл дамыту жұмысын жүргізу кезінде оқушылардың ой-өрісін дамытуға, терең білім алуларына мүмкіндік туады деп ойлаймын.

Біздің бұрынғы тәжірибемізде сабақ жоспарын бірігіп құру, сабақты бірігіп зерттеу, проблемаларды бірігіп шешу деген болмаған еді. Лессон Стади мұғалімдердің кәсіби біліктілігін көтерудің, білімін жетілдірудің, тәжірибе алмасудың оңтайлы әдісі екеніне көз жеткіздік. Оқушы сабақты жақсы меңгеруі үшін бірнеше

сабақ бойы түрлі әдістерді қолданып, бақылап, зерттеп, соңында тиімді әдісті анықтау арқылы жетістікке жетуге болатынын түсіндік.

Лессон Стади оқушыға саналы білім беруді көздеген, бір мақсатқа жұмылған ұстаздар шеберханасы деп айтсақ, артық айтпаған болар едік.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Lessen stadu : Нұсқаулық .Алматы, 2014 ж
- 2.Ф.Ш. Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі. – Алматы. РБК, 2000.
3. М.Жанпейісова Модульдік технологияны қолдану оқушыны дамыту ретінде., А. – 2003.
4. Мектептегі іс- әрекетті зерттеу . Әдістемелік құрал.Құдайбергенова К.С, Алматы., 2013
5. Кембридж университеті бағдарламаның негізінде тренерлердің тәжірибе алмасу мастер класстары» Алматы ,2014

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДА ДҮНИЕТАНУ ПӘНІ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ

Кыдырманова Г. С.

Жетісу облысы Қаратал ауданы «Алғазы орта мектебі»
бастауыш сынып мұғалімі

Аңдатпа: Мақалада бастауыш сынып оқушыларының дүниетану пәні арқылы функционалдық сауаттылықтарын арттырудың маңызы баяндалған. Жалпы дүниетану пәнінің оқушының жеке тұлға ретіндегі қалыптасуына ықпалы зор екендігі санамалап көрсетілген. Оқушылардың пән мазмұны арқылы функционалдық сауаттылықтарын арттыру олардың жарқын болашақтарына жол ашатындығы сипатталған.

Аннотация: В статье описывается важность повышения функциональной грамотности учащихся младших классов через предмет познания мира. Неоднократно было показано, что предмет познания мира оказывает большое влияние на формирование учащихся как личности. Описано, что повышение функциональной грамотности учащихся через содержание предмета открывает путь к их светлому будущему.

Abstract: The article describes the importance of increasing the functional literacy of primary school students through the subject of knowledge of the world. It has been repeatedly shown that the subject of peace has a great influence on the formation of students as individuals. It is described that increasing the functional literacy of students through the content of the subject opens the way to their bright future.

Дүниетану пәні оқушыларды жан-жақты дамытуға бағытталған. Дүниетануды оқытудың нәтижесінде олар қоршаған орта, оның түрлі заңдылықтары, табиғат құбылыстары, жануарлар мен өсімдіктер әлемі, адамның табиғаттың бір бөлшегі екендігін түсіне отырып, оның табиғатпен тығыз байланыстылығына көз жеткізеді. Пән мазмұны оқушылардың тек дүниетанымдық негізін кеңейтіп қана қоймай, олардың бойларында түрлі қасиеттердің қалыптасып дамуына мұрындық болады. Атап айтар болсақ, «Адам ағзасы және оны күту» тарауын мысалға алып көрелік. Бұл жерде оқушы адамның ағза мүшелерімен, олардың әрқайсысының қызметтерімен қысқа да нұсқа танысады. Бұл арада оқушының тақырыпты терең меңгеруі оның функционалдық сауаттылығын арттыра түседі. Яғни дүниетану пәнінде айтылған іс-әрекеттерді күнделікті өмірде кәдеге жаратып, оны өмірдегі басты ұстанымдары

ретінде дағдыға айналдыруы негізгі мақсат болып саналады. Аталған тарау негізінде оқушылардың бойында қандай жеке бас қасиеттерін қалыптастыра аламыз:

- Күнделікті өмірде өзіміз тұтынып жүрген заттардың барлығының табиғаттан алынатындығын нақты мысалдармен дәлелдей отырып, оқушыларды еңбекқорлыққа, іскерлікке тәрбиелейміз. Адам еңбегін бағалай білуге баулимыз.

- Адам ағзасының біртұтас екендігін түсіндіру арқылы, денсаулықтың ағзаның барлық мүшелерін күту нәтижесінде ғана жақсы болатындығын түсінеді.

- Ағза мүшелерінің әрқайсысының қай тұста орналасқандығын жақсы білетін болады.

- Өзінің ауырып қалған кезін еске түсіру арқылы, күтінбеудің салдары еңбекке, білім алуға жарамсыздыққа әкеліп соғатындығын түсінеді.

- Спорттық іс-шаралардың маңыздылығын түсінеді;

- Терінің қызметін, құрылысын оқи отырып, «тазалық – денсаулық кепілі» екендігін үнемі есте сақтайды;

- Тазалық шараларын, дене тазалығының алғышарттарын меңгереді;

- Әр түрлі жағдаяттарда қасындағы адамға және өзіне алғашқы жәрдем көрсетуді үйренеді.

- Партаға түзу отыруды әдетке айналдырады;

- Дене сымбаттылығына аса мән бере бастайды.

- Темекі шегу мен ішімдікке үйір болудың адам ағзасы үшін зиянды екендігін тағы бір мәрте түсінеді;

- Жүректі күтудің ережелерін меңгеріп, оны орындауға талпынады;

- Тыныс алу мүшесін сақтау ережелерін меңгереді.

- Тамақтану тәртібін жадыда ұстап, тамақтың құрамына мән беретін болады;

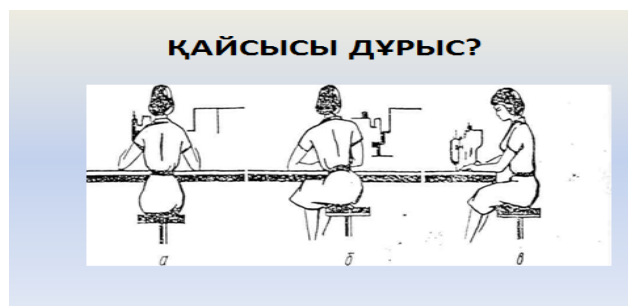
- Тамақтануға қатысты тазалық шараларын қайталап оқиды;

- Дұрыс тамақтанудың денсаулыққа қандай қатысы бар екендігін жете түсініп, тамақтану ережелерін орындауға ұмтылады.

- Жүйке жүйесінің күтімі туралы ақпарат алады.

Міне бір ғана тарау арқылы оқушы өмірлік маңызы өте зор қаншама мағлұмат алады. Оқушының әр тақырыпты құр жаттанды түрде оқымай, оны өмірмен тығыз байланыстыра оқуына баса мән берген жөн. Оқушының тақырыпты меңгеріп, оны өзінің өмір бойғы дағдысына айналдыра білуі мұғалімнен педагогикалық шеберлікте де талап етеді. Оқушының тақырыпты жете меңгеруі үшін оның пәнге деген қызығушылығын оятып, ынта-ықыласын арттыра білу қажет. Оқыту барысында ақпараттық-коммуникациялық технология, сыни тұрғыдан ойлау, саралап деңгейлеп оқыту, модульдік оқыту, дамыта оқыту, проблемалық оқыту, ірі блокпен оқыту, жобалай оқыту, жеделдетіп оқыту, алдын-ала оқыту, тұлғалық гумандық технология, шоғырландырып-қарқынды оқыту, жүйелілік тұрғысынан оқыту, үшөлшемді әдістемелік жүйе, интерактивті оқыту тәрізді сан алуан технологияны, олардың түрлі әдіс-тәсілдерін алмастырып, орнымен қолдана білу оқушылардың сабақ материалын ойдағыдай меңгеруіне басты мұрындық болады. Олардың тарауды қаншалықты меңгергендегін тарауды қорытындылау барысында байқаймыз. Өз тәжірибемізде оқулықтағы тестпен қатар төмендегідей бақылау тапсырмасын пайдалану өзінің тиімділігін көрсетті.

Интерактивті тақта экранына немесе үлестірмелі парақтарға дұрыс, дұрыс емес тестілеуін өткіземіз.

А)

Ә)

Әрбір тақырыпқа байланысты қажетті суреттерді пайдалана отырып, сабақ материалын оқушының көз алдына жанды сурет ретінде көрсете аламыз. Әрине, бұл бағалаудың, бала білімін бақылаудың толық жетілген түрі болып саналмайды. Себебі бұндай тест тапсырмасы арқылы оқушылардың ойлау, сөйлеу т.б. қасиеттерін тексере алмаймыз. Бұндай тапсырмалар біріншіден, оқушылардың сабақ материалын игеруге деген қызығушылықтарын арттырады, тақырып күнделікті өмірмен тығыз байланыста қарастырылады, уақытты үнемдейді, оқушылардың көзбен көру арқылы есте сақтау қабілетін жетілдіреді, аз уақыттың ішінде барлық оқушының білімі бағаланады.

Халықтың денсаулығы - мемлекеттің қымбат қазынасы. Ол – әр адамның баға жетпес байлығы. Елбасымыз атап көрсеткендей, денсаулығы мықты адам ғана қоғамға лайықты қызмет етеді, оның дамуына ықпал етіп, ел экономикасын жақсартуға өзіндік үлес қосады.

Жалпы салауаттылық ұғымының аясы өте кең био-әлеуметтік категория болып табылады. Ол ұлттың салт-дәстүрі, әдет-ғұрпы, мәдениеті мен ділімен тығыз байланысты болса, жеке адамның алкогольден, есірткі мен шылым шегуден аулақ болуы, дене және жан тазалығын сақтауы да осы салауаттылықтың негізгі көрінісі болып саналады. Әсіресе, өсіп келе жатқан жас ұрпақты дұрыс тәрбиелеудің, жас буынның санасында ізгілікті қасиеттерді қалыптастырудың маңызы зор. Мектеп қабырғасындағы оқушының жүріс-тұрысынан бастап, бүкіл өмірлік ұстанымының қалыптасуына дейінгі кезеңде орынды ықпал ете білу қай қоғамда, қай кезеңде болмасын өз өзектілігін арттыра түспек. Еліміздің көк байрағын желбіретіп, түтінінің түзу ұшуына бірден-бір себепкер өскелең ұрпақ болғандықтан, балалар мен жасөспірімдердің бойында салауатты өмір салтын қалыптастыру, денсаулықты сақтау және нығайту мәселелері ерекше көңіл бөлуді қажет етеді.

Адам бойындағы әдет-дағдылар ерте бастан қалыптасатыны белгілі. Сондықтан оқушыларды салауатты өмір салтына негіздеу жұмыстары мектепке дейін де, бастауыш сыныпта та қарқынды түрде жүргізілуі қажет.

Оқушыларға дүниетану пәні арқылы адам ағзасының біртұтас екендігін, ағза мүшелерінің біреуіне зақым келсе немесе сырқаттанса, онда адам ағзасы толықтай зардап шегетіндігін түсіндіреміз. Ауруға шалдыққан науқастың дене және ой еңбегіне қабілеті төмендеп кетеді. Міне, осы жағдаятты ескерте отырып, денсаулықты ерте

бастан күтудің қажеттілігін танытамыз. Дүниетану пәнінде оқулықтағы ақпаратты меңгерте отырып, олардың тақырып бойынша қосымша білім алуын да қамтамасыз етеміз. Бұлардың барлығы мына мақсаттарды жүзеге асыруға бағытталады:

- денсаулықты сақтау;
- денсаулықты нығайту;
- аурулардың алдын-алу.

Ол үшін атқарылатын іс-әрекеттер:

- спортпен шұғылдану;
- дұрыс тамақтану;
- зиянды әдеттерден аулақ болу (шылым шекпеу, алкогольден аулақ болу);
- еңбек үрдісін дұрыс ұйымдастыру, дене және ой еңбегін алмастырып

отыру;

- уақытымен демалу т.т.

Пәнді әдебиеттік оқу, қазақ тілі пәндерімен байланыстыру арқылы, оқушылар адам денсаулығы жайлы білетін мақал-мәтелдерін еске түсіреді, жаңа мақал-мәтелдермен сөздік қорларын молайтып, олардың мағынасын талдауға ұмтылады.

- Тәні саудың – жаны сау.
- Денсаулық – зор байлық.
- Тазалық – саулық негізі, саулық – байлық негізі.
- Ауырып ем іздегенше, ауырмайтын жол ізде.
- Шынықсаң шымыр боларсың.
- Ауру кірді – әлек кірді.
- Емнің алды - еңбек.

Спортпен айналысудың адам денсаулығы үшін маңызды екендігін атай отырып, оларға мына бір жадынаманы ұсынған абзал. Бұл арқылы пәнді дене шынықтыру пәнімен кіріктіре оқыта аламыз. Интербелсенді тақта бетіне «Спорттық ойындар» кестесін шығарамыз. Ол кестеде спорттық ойындардың атауы, суреті және әрқайсысының адам денсаулығына тигізетін пайдасы туралы жазылып көрсетіледі. Жеңіл атлетика, гимнастика т.б. спорттық шараларды атаумен қатар, ұлттық спорттық ойындармен таныстыра отырып, оқушыларға ұлттық таным негізінде тәрбие береміз. Тоғызқұмалақ, ақ сандық, көк сандық, күрес, арқан тарту, атқа шабу т.б. ойындарының адамның дамуындағы, оның денінің сау болуындағы маңызы міндетті түрде аталып көрсетілуі керек.

«Тері» тақырыбын өту барысында «Тазалық» сөзіне ассоцициялық картаны толтыртамыз. Бұл арқылы оқушының тазалық деген ұғымды қалай түсінетіндігін білеміз және оның танымын одан әрі тереңдете түсеміз. Бұл тараудағы жекелеген тақырыптар нәтижесінде оқушыларды төмендегідей ережелермен таныстырамыз:

- Дене тазалығын сақтау ережелері;
- Жүректі күту ережелері;
- Тыныс алу мүшесін сақтау ережелері;
- Тамақтану тәртіптері мен оған қатысты тазалық ережелері;
- Жүйке жүйесінің гигиенасы.

Оқулықта анықтама берілген жөтелу, түшкіру, есінеу туралы, тамақтану тәртібі жайлы ырымдар мен тыйымдарды іздестіріп келуді ұй тапсырмасы ретінде беруге болады. Бұл оқушылардың танымдық деңгейін арттырумен қоса, сабақ материалын тез меңгеруге, оны шынайы өмірмен байланыстыра білуіне түрткі болады. Мысалы:

- кісіге қарап керілме.

- көпшіліктің алдында есінеуге, қатты жөтелуге, қатты түшкіруге болмайды.
- ауыз толып тұрғанда, әңгіме айтып, күлмейді.
- тамақты асығып-аптықпай, көңіл-күйі жақсы отырып ішкенде ол жақсы сіңеді.

- дастарқан басында тәбетті жоятын емес, қайта оны жақсартатын тақырыпта сөйлесу керек.

- тамақты қажетінше ішу керек, артық ішкен ас арам.
- нанды бір қолмен үзуге болмайды.
- ас ішкен ыдысты төңкеріп қоюға болмайды т.б.

Сабақ барысында тыныс алу мүшелерін сақтау ережелерін орындау арқылы немесе жүректі күтудің ережелерінің бірі ретінде тамыр соғыстарын өлшетуге үйрету арқылы сыныпта сергіту сәтін жүргізуге болады.

Дүниетану пәні – жан-жақты әмбебап пән. Оның аясында оқушы өзі және өзін қоршаған орта, жан-жағында болып жататын сан түрлі құбылыстар жайлы ақпарат алып, өздерінің функционалдық сауаттылықтарын арттыра түседі және тіршілік заңдылықтарын терең меңгеретін болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Сәтімбеков Р., Әлімқұлова Р. Қызықты биология. 1-бөлім. Өсімдіктер әлемі. – Алматы: «Таймас» баспа үйі, 2006. – 72 б.
2. Өсімдіктер әлемі. Энциклопедия. – Астана: «Фолиант» баспасы, 2014. – 160 б.
3. Дүниетану. 4-сынып. Оқулық. – Алматы: Атамұра, 2017. – 110 б.
4. Ғалам. Энциклопедия / Қазақ тіліне аударған Д. Алипбаева. – Астана: «Фолиант» баспасы, 2012.

A PODCAST AS A TOOL OF ACTIVE LEARNING ENGLISH

Kystaubayeva A.K.

English teacher, Secondary school No 4 named after K.Makpaleev, Pavlodar city,
Kazakhstan

Аңдатпа: Бұл мақалада подкасттар сияқты белсенді оқыту әдістері мен оның құралдары туралы заманауи білім берудің өзекті мәселесі қарастырылады. Мақаланың мақсаты подкасттарды пайдаланудың артықшылықтарын көрсету және өскелең ұрпақтың мүдделерін ескере отырып, пайдалы подкаст арналарын табу. Мақаланың өзектілігі және оның практикалық маңыздылығы жұмыста практик-мұғалімдердің қолдануы үшін сыналған материалдар ұсынылғандығына байланысты.

Аннотация: В данной статье рассматривается актуальный вопрос современного образования об активных методах обучения и его инструментов, таких как подкасты. Цель статьи продемонстрировать преимущества использования подкастов и подобрать полезные подкаст-каналы с учетом интересов подрастающего поколения. Актуальность статьи и ее практическая значимость обуславливается тем, что в работе представлены апробированные материалы для применения учителями-практиками.

Abstract: This article discusses the topical issue of modern education about active teaching methods and its tools, such as podcasts. The purpose of the article is to demonstrate the advantages of using podcasts and to select useful podcast channels taking into account the interests of the younger generation. The relevance of the article and its practical significance is due to the fact that the work presents proven materials for use by practical teachers.

Podcasts are audio programs that resemble the classic radio broadcasts that were very popular many years ago. Podcasts usually contain conversations or monologues on a variety of topics: technology, movies, fashion, sports, science, cars, humor and many more. It means that any listener can find a suitable podcast to their taste. The main difference from the classic radio programs is that podcasts are spread over the Internet and nowadays have a built-in application in any phone. The author does not need to be at a professional radio station or an expensive studio to create his own podcast channel. It is enough to record on ordinary microphones or recorders on a mobile device and send new episodes to listeners via special online services.

Gaining in popularity, various mobile technologies and other similar platforms are an area of study for professors, scholars, and researchers in various fields.

The purpose of our article is to select useful podcasts for learning English as part of active learning. To achieve these goals, we have put forward the following *objectives*:

1. Get acquainted with podcasts and their characteristics;
2. Identify useful podcast channels for learning English available in Kazakhstan;
3. Show the useful features of podcasts to develop English language skills.

Hypothesis: if we use podcasts every day not only for entertainment, but also for learning English, then students can observe an improvement in their English language skills, as well as the use of podcast functions to a greater extent in a useful direction.

The relevance of our article is that the modern world, declared the age of information, is steadily developing, new information technologies are constantly appearing that have changed our consciousness and life. Not all active mobile phone users know and are able to use their time on the Internet for the benefit of their own development of English language skills. For this reason, we offer you to read our article with a small research about how to use the time spent on a mobile phone to learn English.

In particular, philologists and teachers have noticed the impact of mobile apps on language learning. For example, a recent foreign study found that a group of people who were taught and motivated through websites, mobile apps, and podcasts performed better on an English language test compared to a traditionally educated group [1].

In the United States, podcasts are being used and trialed extensively in universities such as Stanford University [2] and Duke University [3]. A lecturer at Bradford University in the United Kingdom is even using podcasts to completely replace face-to-face lectures [4]. Currently in Australia podcasting initiatives, like other forms of e-learning, are in a state of fragmentation but interest is growing, particularly in higher education [5].

The most widely known and basic classification of podcasts that offered on almost all the websites, and consists of the main 4 groups of podcasts (*Figure 1*).

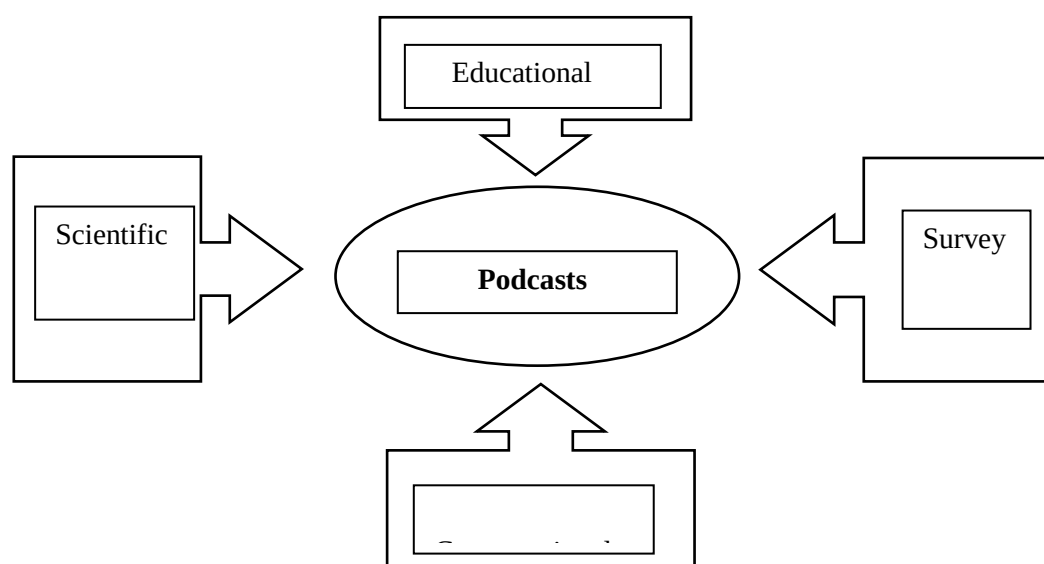

Figure 1. The main group of podcasts

Each type of podcast has a specific purpose, target audience, and distinctive characteristics that appeal to an audience of interest. The possibilities and boundaries of podcast channels and online spaces are enormous, everyone can find information and data for themselves according to their interests. The most important breakthrough for the mobile world is that any web user has the ability to quickly and easily learn their favorite subjects without leaving a social service.

In order to identify the most useful podcast channels for students to study, we conducted an analysis that took into account all the advantages and disadvantages and helped us determine the top of the most accessible, useful and easy to understand podcast channels for learning English as part of their studies. [6]

This observation involved monitoring one group of teenagers of the grade 10 from secondary school No 4 viewing of podcast channels during their free time over a period of 2 weeks. Each of the 14 participants consented to participate in the observation and survey, as well as to process the data obtained. Each day we kept an observation diary noting which podcast channel students used first and for what purpose. The 3 podcast channels that were most popular were the ones that students accessed with high frequency - Teen Z, The Big Beard theory, and Hobby Talks, along with a couple of secondary channels about music or audiobooks (Figure 2).

	<i>Teenager Z</i>	<i>The Big Beard theory</i>	<i>Hobby talks</i>
<i>The number of students</i>	10 (71%)	8 (57%)	9 (65%)
<i>Frequency of use per day</i>	6-7 times a day	Twice a day	Twice a day
<i>Purpose of use</i>	Stories about the life and formation of a new generation teenager, his internal problems.	A study of events and phenomena, theories from the world of science.	Overview of hobbies, history, video games, books and related topics.

Figure 2. The results of the poll about most popular podcasts

It is worth noting that many participants in the control group use podcasts for their own development in various subjects and industries, which indicates the usefulness of podcast channels not only for pleasure and relaxation after a hard day's work, but also to enrich their knowledge.

After analyzing the type and features of the chosen podcasts by the participants, we have prepared podcasts that will allow students to learn with pleasure:

1. The first podcast on this list is "*6 Minute English*" from the BBC. 6 Minute English" podcasts are accessible, short and easy to understand video clips with educational content, featuring two presenters who talk about various everyday topics for 6 minutes. Also, in addition to the audio material, you can find:

- 1) a complete script below each video in text format.
- 2) a list of all the useful words spoken in the podcast.
- 3) an extra question from the BBC on the subject of the podcast to test your listening skills.

This podcast is very useful for students in that it carries a wealth of knowledge material that you can spend just 6 minutes on.

2. For beginners listening to podcasts, the main problem is the fast speech of the speakers, so the presenters from *Slow American English* specifically talk and discuss various topics at half the speed, but retain the intonation and clear pronunciation of words. The material has a purely learning purpose, this podcast is ideal for students who want to improve and develop skills in the auditory format of English.

3. "*Luke`s English Podcast*" is a very interesting podcast with a great pitch where the host is an English teacher and stand-up comedian. This is a great opportunity to learn a lot of new words and also, develop listening skills. This podcast will appeal to many students as they can add to their vocabulary knowledge and have a great time. [7]

4. Another great YouTube channel worth mentioning is *Puzzle English LIVE*, which carries a huge amount of theoretical material. All the videos are in playlists in a clear and correct order. You can spend your time listening to educational videos from the authors of Puzzle English LIVE.

5. You can also find a large number of educational podcast channels on YouTube, one of which is *English Dom*. The authors of the channel qualitatively prepare the material, explaining each step in great detail. Also, on the channel you can find a playlist "English by movies, TV series, songs", which will be very interesting and useful for students. Students can not only enjoy watching their favorite TV series, but also enrich their vocabulary and develop their horizons.

6. "*Learn English with EnglishClass101.com*" is a great channel with regular videos, all the material is collected in playlists by English levels. Because of the clear, delivered speech with intonation and pleasant voice, the videos of this channel are pleasant to listen to in the background. [8]

Everyone can start to learn a foreign language on the Internet on their own. Nowadays this is no longer a problem, since the Internet has created special mobile applications and multilingual resources for this purpose. Thanks to them, learning is now easier and faster.

We made sure that podcasts as mobile applications can be used not only for the purpose of entertainment and recreation, information sharing, but also to improve English language skills in distance learning, that is, without leaving home.

References

1. Polat E.S. Internet in Foreign Language Lessons // IFL № 2, 3 2001.
2. N. Townend, "Podcasting in higher education", Viewfinder, Media Online Focus, British Universities Film & Video Council, vol. 61, pp. i-iv, December 2005

3. Y. Belanger, Duke University iPod First Year Experience Final Evaluation Report, pp. 1-15. Retrieved on November 6, 2007 from http://cit.duke.edu/pdf/ipod_initiative_04_05.pdf
4. C. Stothart, "Do the iPod shuffle, but don't miss the lecture", The Times Higher Education Supplement, May 26, 2006. Retrieved on November 6, 2007 from http://thes.co.uk/current_edition/story.aspx?story_id=203020
5. H. Watson and G. White, "Learning in Education-A Summary", education.au limited, pp. i-41, July 2006.
6. Dzhumanova L. S. Innovative technologies and teaching foreign languages / L. S. Dzhumanova, B. M. Toimbaeva, M. K. Tulegenova // Young Scientist. - 2014. - №19. - С. 523-525
7. The issue of the newspaper "Kazakhstan's True", 2018
8. Internet resource <https://social-media.co.uk/list-popular-social-networking-websites>

ОРТА БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЗАМАНАУИ ТЕНДЕНЦИЯЛАР

Қамарбек А.Д.

Тарих пәні мұғалімі, Абай атындағы мамандандырылған қазақ мектеп-гимназия
Петропавл қ., СҚО

Аңдатпа: Бұл мақалада білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарастардың пайда болуына байланысты ұстаздардың алдында оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру мен технологияларды меңгеру және оны тиімді қолдана алу туралы қарастырылады. Мақалада еліміздің білім беру кеңістігін әлемдік деңгейге жеткізуге қандай күш салу керектігіне, оқытуда жаңа идеяларды әр сабақта түрліше қолданып, жаңаша оқытудың тиімді жолдарын тауып, оны жүйелі түрде қалай қолдануына жан-жақты сараланып, талдау жасалады. Зерттеудің негізгі мазмұнын білім беру ісі, оның ішіндегі орта білім берудегі заманауи тенденциялар құрайды. Мақала білім саласымен айналысатын кең ауқымды мамандарға арналған.

Аннотация: В данной статье обновляется содержание образования и появляются новые взгляды, а также методы обучения должны постоянно обновляться перед учителями, а также приобретение технологий и умение их эффективно использовать. В статье какие усилия следует приложить, чтобы вывести образовательное пространство страны на мировой уровень, как по-разному использовать новые идеи в преподавании на каждом уроке, найти эффективные пути нового преподавания и как использовать его системно. всесторонне дифференцируется и анализируется в статье. Основное содержание исследования – образование, включая современные тенденции в среднем образовании. Статья предназначена для широкого круга специалистов, работающих в сфере образования.

Abstract: This article the content of education is updated and new views appear, and the methods of teaching must be constantly updated before the teachers, as well as the acquisition of technologies and the ability to use them effectively. In the article, what efforts should be made to bring the educational space of the country to the world level, how to use new ideas in teaching in different ways in every lesson, find effective ways of new teaching, and how to use it systematically, is comprehensively differentiated and analyzed in the article. The main content of the research is education, including modern trends in secondary education. The article is intended for a wide range of specialists working in the field of education.

Білім беру дегеніміз – адамның танымын, білімін, дағдысын, мәдениетін, дүниеге көзқарасын жетілдіретін процесс. Басты мақсаты – қоғам мүшелерінің адамгершілік, интеллектуалды, мәдени дамуында және олардың денесінің дамуында, кәсіптік біліктілігінде жоғары деңгейге қол жеткізу болып табылатын тәрбие мен оқытудың үздіксіз процесі; жүйеге келтірілген білім, іскерлік дағды және ойлау

тәсілдері көлемін меңгеру процесі мен нәтижесі. Білімділіктің басты өлшемі – білімнің жүйелілігі, ойлаудың жүйелілігі мен логикалылығы.[1]

Қай елдің, жердің болсын олардың өсуі, өркендеуі, әлемдік деңгейде өзіндік орын алуы, оның білім беру деңгейі мен даму бағытына байланысты. Бүгінгі күні барлық елдер жоғары әрі сапалы білім жүйесімен қарқынды жұмыс атқаруда. «Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» деп Махмұд Қашқари айтып кеткендей, жас ұрпаққа сапалы әрі мәні мен мағынасы бар білім мен өнегелі тәрбие беру – бүгінгі күннің басты талабы. Бәрімізге белгілі қазіргі таңда біздің елімізде қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі мен ағылшын тілі – әлемдік кеңістікті тану тілі ретінде білім беруде, яғни оқытуда жаңа идеялар мен әдіс-тәсілдерді әр сабақта түрліше қолданып, заман талабына сай жаңаша оқытудың тиімді жолдарын тауып, оны жүйелі түрде қолдана алу – біздің басты мақсатымыз болып отыр. Неге? Себебі, Қазақстан-2030 бағдарламасы бойынша аталған білім беру жүйесін әлемдік деңгейлік кеңістігіне кіріктірумен сипатталады. Негізінде оқытудың мақсаты, түрлері мен жолдары жыл сайын өзгеруде. Қазіргі таңда білім берудің мазмұны өзгеріп, жаңаша оқыту туралы да әртүрлі көзқарастар мен пікірлер туындауда. Әрине, осыған байланысты білім беруші кең ауқымды мамандар алдында да оқытудың әртүрлі әдіс-тәсілдерді үнемі жаңартып отыру, жаңа технологияларды жетік меңгеру мен оны тиімді қолдана алу міндеті тұр.

Орта білім берудің жаңартылған мазмұны жағдайындағы заманауи тенденциялар жайында айтпай кету мүмкін емес. Себебі, қазіргі таңда маңызды мәселеге айналып отырған басты нәрсе осы. Осы орайда Ұлт көшбасшысы Н.Ә.Назарбаевтың мына пікірін тілге тиек еткім келіп тұр: «Орта білім жүйесінде жалпы білім беретін мектептерді Назарбаев зияткерлік мектептеріндегі оқыту деңгейіне жеткізу керек. Мектеп түлектері қазақ, орыс және ағылшын тілдерін білуге тиіс, оларды оқыту нәтижесі сындарлы ойлау, өзіндік ізденіс пен ақпаратты терең талдау машығын игеру қажет» – деген еді. Әрине, оқушыларды жоғары деңгейге жеткізуші ең бірінші мұғалімнің міндеті екені бәрімізге айдан-анық нәрсе. Шындығында, мұғалімнің алдында оқушыға біліммен қатар тәрбие беру міндеті, жауапкершілігі тұр. Әрбір жас ұрпақты, оқушыны оқыту мен тәрбиелеуге байланысты туындаған мәселелерді өз бетімен шеше алатын, қабілетті, оқыған, білімді, шығармашыл, жаңашыл мұғалім болу керек. Қазіргі заман талабы тек қана білім беруде жаңашыл технологияларды пайдалану ғана емес, жаңашыл, өзгермелі, білімді де білікті, тың өзгерістерге дайын тұратын ұстаздарды да қажет етеді. Оқушылардың мектепте ғана табысты болуы емес, өмірде де табысты болуы мұғалімнің құзыреттілігі мен қабілетіне байланысты екенін тереңінен түсінуіміз қажет. Және мұғалім оқушылар үшін бір пән бойынша білім беретін адам ретінде ғана емес, олардың білім берудегі еңбегін қызықты ұйымдастыра алатын, оларға үлгі болатын ерекше тұлға, бір сөзбен айтқанда екінші анасындай бола алатын жан болуы керек. Жоғарыда айтып өткеніміздей, мына жаңа заман әрбір мұғалімнен оқушылармен жақсы қатынас құруды, сол бойынша әртүрлі мәселелер кезінде өзінің ерекше білім деңгейін көрсетуді талап етіп отыр. Осы жолда әрбір мұғалім икемді және жаңаша технологияларды меңгерген болуы қажет.

Жаңартылған білім – болашақтың кепілі. Расында қазіргі кезде оқушылардың бойына жаңа дамыған заманда өмірдің барлық ауыртпалы кезеңдері, салалары бойынша табысты болуы үшін оқытуда жаңартылған білімді кіріктіріп оқытуды енгізіп, білім беру ісі біршама жақсы жаққа өзгеріп жатыр. Білім берудің жүйесін қарқынды дамытқан жаңартылған білім берудің жалпы білім беретін мектептерге

енгізіп жатқаны бізді қуантады. Оның ішінде орта білім беруде қолданған тіпті керемет. Себебі, орта жастағы балалар жаңа технологияларды, АКТ-ны тиімді қолдануға бейім келеді, айтқан нәрсені, жаңа нәрселерді тез қағып алады. Оқушы үшін олардың қолайлы білім беру ортасын құруына және олардың сын тұрғысынан ойлауына, зерттеу жұмыстарын жүргізуіне, әртүрлі тәжірибелер жасауына, АКТ-ны қолдануына, коммуникативті қарым-қатынасқа түсуімен қатар, жұппен, топпен жұмыс жасай білуіне, функционалды сауаттылық пен шығармашылық қабілеттерін дамытуына, әдістер мен тәсілдерді игеруіне біздің еліміздегі мұғалімдер қыруар жұмыстар атқаруда. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы да осында деп ойлаймын. Аңғарғанымыздай, жаңартылған оқу бағдарламасының аясында бала үшін ұстаз ғұмырын күдіретті санайтын мамандар жұмыс істеп, алған білімін болашақта жақсы жағынан пайдаланып, әлемдік деңгейде өз мүмкіндіктерін пайдалана алатын жас ұрпақ тәрбиеленіп шықса, міне, еңбектің ақталғаны сол болары анық.

Болашақты жастардың қолында деген сынды пікірді қаншама жылдар бойы естіп келеміз. Еліміздің болашағы деген жастарымызға қандай инвестициямен, өз болашағымыз үшін жеңілдік істеп жатырмыз? Қазіргі таңда елімізде осы тақырып өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Жастардың білім нәрінен сусындап, рухани азық алатын білім ордасынан бастап, жоғарғы оқу орындарына дейін білім беру үдерісіне барынша өзгерістер енгізілуде. Мұның барлығы жастардың жоғары деңгейде білім алып, білімді де білікті маман болып шығуына жасалып жатқан әрекеттер. Қазіргі таңда дамыған технологиялар мен білім арқылы жарысатын зерек жастардың заманы. Күннен-күнге өзгеріп жатқан әлемнің әр жаңалығына мән беріп үлгере алмай жатырмыз. Мұның барлығы білім мен технология шарықтау шегіне жетуге аз қалды деген сөз. Осындай заманда тәрбиеленіп жатқан еліміздің жастарына берілетін білім мен ақпараттар өте маңызды болып табылмақ. Әр жас-жеткіншектен болашақ еліміздің азаматын көре алуымыз үшін, тәрбие мен білімді жіті бере алуымыз керек. Осы себептен де елімізде орта білім беру мекемелері мен жоғарғы оқу орындарында жаңартылған білім беру үдерісі жүріп жатыр. Мұғалімдердің біліктілігін арттырып, шет мемлекеттеріміздің университеттері қолданатын әдіс-тәсілдерді де енгізіп жатырмыз. Орта білім беру мекемелерінде «блум таксаномиясы», «спираль» әдісі, «АКТ» т.б көптеген әдіс-тәсілдер қолданылуда. Мұның барлығы мектеп ұясындағы заманауи тенденциялар болып табылады. Мектеп қабырғасында келтірілген әдіс-тәсілдер арқылы баланың ойлау қабілетін жақсартып, білім деңгейін озық нәтижеге жетіземіз. Әр пәнді бір-бірімен байланыстыра оқыту арқылы баланың білім деңгейін жақсартып, әлемдік нарықтан, замана өзгерісі мен өнеркәсібінен хабардар ете аламыз. Қазіргі таңда елімізде STEM деп аталатын біріктірілген оқу жүйесі енгізілген. Мұның арқасында оқушылар екі-үш пәнді бірден меңгере алады. Мысалы, математика, физика, информатика. Кейінірек IT мамандары мен технологиялар, инженерия саласына қызметкерлер саны артады. Шет мемлекеттерде оқу программасын осылай өзгерту арқылы бірден болашақ мамандарды тәрбиелеу қолға алынған. Осының арқасында технология, инженерия саласынан көшбасшы мемлекеттердің қатарынан табылуда. Президентіміз атап өткендей, қазір заманымызда төртінші технологиялардың ағымы өтілуде. Яғни технологиялар қарқынды даму үстінде. Біз де технологияларды жетік меңгерген мамандарды тәрбиелей алсақ, болашақта олар әр салада қомақты қаражатқа қызмет істейтін болады. Швейцария, Дания сынды технологиядан көшбасшы мемлекеттердің білім беру үрдісінде осы бағдарлама он жыл бұрын енгізілу арқылы экономикасын біраз деңгейге көтеріп алған. Елімізде мектеп қабырғасында STEM бағдарламасы

бойынша білім беру арқылы инженерия, технология, математика, робото-техника сынды білімді бір мезетте оқушы бойына сіңіре аламыз. Тек қана барлығын бір уақытта түсінікті етіп оқытып қоймай, практика деңгейінде білімін жүзеге асыра алуында жіті қадағалау арқылы білікті мамандар тәрбиеленеді деген сенімдеміз. Бағдарламаның орта білім беру тенденциясының ішіндегі озық боларына өзге мемлекеттердің жетістігі кепіл болмақ. Робото-техника білімінің өзінде қаншама пәндер жатыр. Мектеп оқушысы белгілі технологиясын шығару үшін математика, технология, информатика сынды пәндерді бір-бірімен жоғары деңгейде үйлестіруді үйренетін болады. Бұл арқылы болашақта еліміздің білімді мамандарының санын көбейтіп, өнеркәсіп саламызды дамытамыз.

Еліміздің орта білім беру үрдісіне Президентіміздің де жіті қарап жүргендігі жолдауларынан айқын көрініс табуда. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев 2020 жылғы халыққа жолдауында ғылым саласын дамытуға қатысты сөз қозғады. Бұл мәселе бойынша бізге тың көзқарас пен жаңа тәсілдер керек, сондай-ақ халықаралық тәжірибеге арқа сүйеуіміз қажет. Үкіметке жыл сайын әлемнің жетекші ғылыми орталықтарында 500 ғалымның тағылымдамадан өтуін қамтамасыз етуді, сондай-ақ «Жас ғалым» жобасы аясында зерттеу жүргізу үшін 1000 грант бөлуді тапсырамын, — деді Президент. Қазір де елімізде мектеп оқушыларын, докторантура, магистратура түлектерін, мамандарын, олардың диссертациялық, ғылыми еңбектерін жоғары деңгейде бағалап отыр. Егер де осы қарқынмен жалғастыра беретін болсақ еліміздің ғылымының болашағы жарқын болмақ. Елімізде ғылым саласын дамыту да мектеп қабырғасындағы білім-берумен тікелей байланысты. Елімізде оқушылардан жас ғалым дайындау процесіне, олардың еңбектері мен ізденістеріне көп көңіл бөлінуде. Бала мектеп қабырғасында жүріп-ақ өзінің қызыққан тақырыбына робот, техника құрастырып, ғылыми жоба мен зерттеу жұмысын жүргізе алады. Мұндай процесс арқылы еліміздің экономикасы мен өнеркәсібі мол ұтысқа ие болмақ. Тәрбие тал бесіктен басталса, жастардың бойындағы болашаққа деген қарқынды көзқарас мектеп қабырғасынан бастау алады.

Ойымды жүйелей келе, еліміздің болашағы мен жастардың келешегі білім мен ғылымның қолында дегім келеді. Елімізде орын алып жатқан көптеген өзгерістер тек жақсылық пен табыстылыққа апарары сөзсіз. Орта білім беру мекемелеріндегі тенденциялардың заман талабына сай өзгеріске ұшырап, тиісінше керекті процесске бағынып жатқандығының ұтымды тұстары көп. Міндетіміз жаңадан енгізіліп жатқан бағдарламаларға демеушілікпен қарау болып табылады. Орта мектептен бастап баланың болашақта кім болатынын анықтауға көмектесіп, өзін-өзі табуға жол ашуымыз керек. Жоғарыда атап өткеніміздей, оқушыларды мектеп қабырғасынан түрлі жобалар мен зерттеу еңбектеріне баули отыра, болашақта әр баланың құзыретті азамат боларына мүмкіндік береміз. Мектеп қабырғасында көптеген пайдалы ғылыми еңбектерге машықтанған оқушының болашағы үлкен үміт күттірері сөзсіз. Елімізде орта білім беру тенденцияларын әрқашанда қолдап, назардан тыс қалдырмауымыз қажет. Көршілес мемлекеттермен тереземіз теңесу үшін әр азаматтың қажырлы еңбегі өте маңызды болмақ. Білімді де білікті мамандар жоғарғы оқу орындарында емес, мектеп қабырғасынан тәрбиеленуі тиіс. Орта білім берудегі заманауи тенденциялар болашағымыздың кепілі, оны қолдап, демеп жіберу бізге жүктелуде. Болашақ өз қолымызда!

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Орысша-қазақша түсіндірме сөздік: Педагогика / О 74 Жалпы редакциясын басқарған э.ғ.д., профессор Е. Арын — Павлодар: "ЭКО" ҒӨФ. 2006. - 482 б. ISBN 9965-808-85-6
2. [Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2020 жылғы 1 қыркүйек — Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты \(akorda.kz\)](#)
3. [Қазақстан ғылымы: Бүгінгі мен болашағы \(baq.kz\)](#)

СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ВОССТАНОВЛЕНИЯ ПОТЕРЯННЫХ ИНСТРУМЕНТОВ

Мадимарова Н.Ж.

Учитель русского языка и литературы, СШ Улгили,
Жамбылская область, Казахстан

Аңдатпа: Бұл мақалада орта білімнің маңыздылығы, оның артықшылықтары мен жалпы білім берудегі рөлі қарастырылады. Заманауи білім беру проблемалары мен жоғалған оқу құралдарын қалпына келтіру жолдарына шолу жасалады. Білім дамыған сайын мұғалімдер алдында тұрған міндеттер де көбейіп келеді. Бірақ соңғы тенденциялар мен технологиялардан хабардар бола отырып, олар бұл қиындықтарды жеңе алады және білім алушыларға сапалы білім беруді жалғастыра алады.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение среднего образования, его преимущества и роль в общем образовании. Сделан обзор по проблемам современного образования и пути восстановления потерянных инструментов обучения. По мере развития образования растут и проблемы, с которыми сталкиваются учителя. Но, оставаясь в курсе новейших тенденций и технологий, они могут преодолеть эти проблемы и продолжать предоставлять своим обучающимся качественное образование.

Abstract: This article discusses the importance of secondary education, its benefits and its role in general education. An overview is given on the problems of modern education and how to restore the lost tools of learning. As education is evolving, the challenges faced by teachers are also increasing. But by staying abreast of the latest trends and technology, they can overcome these challenges and continue to provide their learners with quality education.

Образование признано одним из важнейших приоритетов долгосрочной Стратегии «Казахстан-2030». Общей целью образовательных реформ в Казахстане является адаптация системы образования к новой социально-экономической среде. Международный опыт подтверждает, что инвестиции в человеческий капитал, и, в частности, в образование, начиная с раннего детства до зрелого возраста, способствуют существенным отдачам для экономики и общества. Существует множество доказательств, связывающих образование и экономический рост: обзор международных исследований в макро- и микроэкономике свидетельствует о том, что существует тесная связь между образованием, доходом и производительностью. При этом отмечается большая отдача при инвестициях на более раннем этапе обучения; исследования подтверждают важное значение инвестиций в развитие образования. Помимо экономических выгод образование создает другие социальные выгоды, способствует формированию социального капитала - общества с большой долей гражданского участия, высокой социальной сплоченностью и интеграцией, низким уровнем преступности. С самого раннего возраста образование играет важную роль в формировании социальных, эмоциональных, и других жизненно необходимых

навыков. В этом заключаются убедительные аргументы в пользу дальнейшего развития всего спектра образовательных услуг. Казахстану необходима кардинальная модернизация образования: значительное и устойчивое увеличение инвестиций в образование, улучшение его качества. Поэтому предлагается новое национальное видение: к 2020 году Казахстан образованная страна, умная экономика и высококвалифицированная рабочая сила. Развитие образования должно стать платформой, на которую будет опираться будущее экономическое, политическое и социально-культурное процветание страны[1].

Среднее образование - это продолжение обучения после завершения основного (начального) образования. В средних школах обычно обучаются учащиеся в возрасте от 9 до 18 лет (а иногда и чуть старше). Учащийся средней школы приобретает навыки самостоятельного обучения, ставит и достигает цели, участвует в жизни общества. Это также помогает учащимся критически и эффективно мыслить, решать вопросы общественной и индивидуальной ответственности. Среднее образование - это следующий этап в образовании после начального образования и перед высшим образованием или третьей ступенью образования. Это происходит на уровне средней школы. Кроме того, среднее образование - это вид образования, призванный дать учащимся навыки и знания, необходимые для достижения успеха в жизни. Как правило, средние школы предлагают программы, которые готовят учащихся к поступлению в университет или колледж. Как правило, после окончания такого учебного заведения ученики получают аттестат о среднем образовании.

Среднее образование важно потому, что оно готовит вас к трудовой жизни, предоставляя знания, навыки и опыт, необходимые для выхода на рынок труда. В большинстве стран после начального образования среднее образование является следующей ступенью перед высшим образованием. Это период жизни, когда многие молодые люди впервые ощущают независимость от семьи. Это также время, когда они знакомятся с новыми идеями и учениями, с тем, что для многих из них может стать началом серьезной карьеры.

Почему важно среднее образование?

Во-первых, среднее образование готовит Вас к трудовой деятельности.

В рамках среднего образования учащиеся приобретают практические навыки и знания, необходимые для того, чтобы войти в мир труда. Это также означает, что у вас будет лучшее представление о том, какой карьерный путь вы хотите выбрать. Если ваш ребенок с энтузиазмом относится к получению определенной степени знаний, то время, проведенное в средней школе, может оказаться бесценным. В общем смысле, это стадия, на которой обучение индивида до конца подросткового возраста приводит к приобретению навыков и знаний, которые будут служить ему на протяжении всей жизни в качестве члена общества. Например, вы можете решить поступить в колледж, вуз или устроиться на работу сразу после получения среднего образования.

Во-вторых, это важно для академического успеха. Цель среднего образования состоит в том, чтобы улучшить образование учащихся и помочь им добиться успеха в академическом мире. Основная цель этого курса - помочь учащимся развить и усовершенствовать навыки, полученные ими в начальной школе, и улучшить свои академические знания. Это также дает им возможность решить, какую область они хотят изучать, и узнать больше информации о предмете, который их больше всего интересует.

В-третьих, это помогает развить коммуникативные навыки. Люди, получившие образование в средних школах, более чутко реагируют на изменения, происходящие

вокруг них. Чтобы быть в курсе этих изменений, они могут быстро усваивать новую информацию и обрабатывать ее. Кроме того, люди могут обсуждать проблемы, рассуждать о проблемах и строить планы. Они могут четко излагать свои взгляды и эффективно слушать.

В-четвертых, среднее образование открывает перед учащимися разнообразные возможности карьерного роста. В современном мире наличие среднего образования очень важно, поскольку оно позволяет изучить различные возможности карьерного роста. Среднее образование знакомит учащихся с различными вариантами карьеры, давая им возможность более глубоко изучить эти варианты. Это может дать им большое преимущество, когда они окончательно определятся с выбором профессии. Учащиеся отрабатывают и развивают полученные знания, профессиональные навыки и установки, а также узнают больше о возможностях своего профессионального роста. Здесь стоит отметить очень важную роль профориентационной работы в средних школах.

И наконец, помогает учащимся развивать жизненные навыки. Среднее образование помогает учащимся развить такие важные жизненные навыки, как умение работать в команде, критически мыслить и решать проблемы. Эти навыки помогают учащимся жить успешной жизнью в будущем. Они будут подготовлены к поступлению в колледж, вузы и к любой карьере[2].

Низкое качество школьного образования привело к тому, что всё больше родителей забирает детей из школы. Почему это происходит и есть ли альтернатива традиционному образованию?! Рассмотрим проблемы современного образования и восстановление потерянных инструментов обучения.

1. У учащихся разнообразные потребности в обучении – от неспособности к обучению до социальной тревожности. В традиционном классе учителям может быть сложно уделять каждому ученику индивидуальное внимание, необходимое для его успеха. С другой стороны, онлайн-обучение обеспечивает более индивидуальный образовательный опыт, который может лучше удовлетворить уникальные потребности каждого учащегося.

Такая настройка является ключом к успеху для каждого человека. Многие платформы цифрового обучения, используют мощные инструменты на базе искусственного интеллекта, которые позволяют им оценивать несколько показателей, например, сколько учащийся прочитал, какие задания он или она выполнил и как учащийся справился с каждым вопросом теста и так далее. Эти данные затем используются для создания индивидуального плана обучения для каждого учащегося, который максимизирует его шансы на успех.

2. Семьи нуждаются в гибкости в расписании обучения, а также в возможности выбора. В традиционной школе учащиеся должны посещать занятия в определенное время и в определенном месте. Это может быть очень негибким для семей, особенно тех, у кого работающие родители или несколько детей в разных классах. Онлайн-обучение обеспечивает необходимую семьям гибкость, позволяя учащимся учиться в удобном для них темпе и графике.

Это одна из причин роста популярности онлайн-школ. Платформы электронного обучения также облегчают учащимся выбор того, что они хотят изучать. Благодаря такому большому количеству курсов и учебных материалов, доступных в Интернете, учащиеся больше не ограничены учебной программой, предлагаемой их школой. Они могут изучать различные предметы и учиться в своем

собственном темпе. Это дает им шанс раскрыть свои истинные увлечения и заложить основу для будущей карьеры.

3. Ученики учатся с разной скоростью. В традиционном классе очень много учеников, а время на выполнение учебной программы ограничено. Темп занятий устанавливается в соответствии с посредственными учениками. Это ставит в невыгодное положение как одаренных учеников, так и учеников, которые плохо учатся в классе. В среде онлайн-обучения каждый ученик может учиться в своем собственном темпе. Они могут уделять больше времени концепциям, которые кажутся им трудными, и быстро переходить к другим темам, если они кажутся им легкими. Это позволяет каждому ученику учиться с максимальной отдачей, не сдерживаясь классом. Это также помогает ученикам, которые испытывают трудности с определенной концепцией, поскольку они могут повторять ее снова и снова, пока не поймут ее полностью. От такого типа обучения выигрывают не только учащиеся, но и преподаватели. Поскольку в одном классе так много разных учеников, учителям может быть сложно уделять каждому ученику необходимое индивидуальное внимание.

Однако в среде онлайн-обучения учителя могут уделять учащимся необходимое им внимание. Они могут помочь им индивидуально и убедиться, что каждый ученик понимает изучаемые концепции. Это приводит к лучшему вовлечению и сохранению информации как для преподавателя, так и для ученика.

4. Образование движется в сторону развития изобретательности и подхода к обучению с самообслуживанием. Традиционная система образования основана на учителе как единственном источнике знаний. Но в современном мире информация легко доступна в Интернете. Это привело к изменению способа обучения студентов в целом. Теперь они более склонны проявлять изобретательность и самостоятельно находить информацию. Платформы онлайн-обучения удовлетворяют эту потребность, предоставляя множество ресурсов, к которым студенты могут получить доступ в любое время. Эти ресурсы включают видео, статьи, инфографику и многое другое. Имея под рукой такой большой объем информации, студенты могут изучать все, что захотят, в любое время. Это также приводит к более независимому стилю обучения, поскольку учащиеся не полагаются на то, что учителя дадут им ответы на все вопросы. Они могут выйти и найти информацию самостоятельно.

Однако это не означает, что учителя больше не нужны. Хотя учащиеся могут найти много информации в Интернете, им все равно нужны рекомендации, чтобы понять и применить эту информацию. Именно здесь на помощь приходят учителя. Они могут помочь ученикам осмыслить информацию и поместить ее в контекст. Более того, хотя в Интернете доступно много информации, не вся она надежна. Ученики должны научиться оценивать качество информации, прежде чем использовать ее. Учителя могут помочь им развить этот важный навык.

5. Безопасность сегодня имеет первостепенное значение, и нет места безопаснее, чем дом. Мы слышим так много историй о том, как что-то случается с учениками в школе. Они могут быть связаны с физической безопасностью, например, издевательствами или несчастными случаями. Или они могут быть связаны с психическим здоровьем, например, тревогой или депрессией. Когда ученики учатся онлайн, им не нужно беспокоиться об этих вещах. Они могут находиться в комфорте собственного дома, где чувствуют себя в безопасности. Это позволяет им сосредоточиться на учебе и получить максимальную отдачу от образования. Конечно, при онлайн-обучении ученикам следует учитывать и другие проблемы безопасности.

Например, им нужно быть осторожными с информацией, которой они делятся, и с людьми, с которыми они взаимодействуют в Интернете. Но с этими проблемами можно легко справиться при правильном руководстве и поддержке.

Система образования быстро меняется, и учителя должны меняться вместе с ней. Раньше учителям нужно было только обладать знаниями в своей области и уметь передать эти знания своим ученикам. Но теперь им также необходимо уметь использовать технологии и быть знакомыми с различными методами обучения. Это может стать проблемой для учителей старшего возраста, которые не привыкли использовать технологии в своих классах. Возможно, им потребуется некоторое время, чтобы научиться использовать новые доступные им инструменты. Но им необходимо приложить усилия, поскольку эти инструменты могут помочь им более эффективно преподавать. Например, они могут использовать онлайн-викторины и игры, чтобы сделать обучение более интересным для своих учеников. Они также могут создавать виртуальные классы, где смогут взаимодействовать со своими учениками в режиме реального времени, независимо от их местоположения. Это особенно полезно для учителей, у которых есть ученики в разных уголках мира[3].

По мере развития образования растут и проблемы, с которыми сталкиваются учителя. Но, оставаясь в курсе новейших тенденций и технологий, они могут преодолеть эти проблемы и продолжать предоставлять своим студентам качественное образование. Следуя этим советам, вы сможете улучшить общение с родителями и создать прочное партнерство, которое принесет пользу всем участникам.

Список использованных источников

1. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2012 годы. г.Астана, 7 декабря 2010 г.
2. <https://lmshero.com/what-is-secondary-education/>
3. <https://www.crunchgrade.com/study-tips/challenges-of-modern-education-and-how-to-address-them/>

МЕКТЕПТЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУАУ АРҚЫЛЫ МАМАНДЫҚҚА БАУЛУДЫҢ РӨЛІ

Медеубаева Ш.Т.

№53 мектеп-лицейінің қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Астана қ.

Аңдатпа: Мақалада оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін дамытуда пәнді тереңдетіп оқытудың маңыздылығы, журналистика мамандығына баулудың тиімділігі көрсетіледі. Қазіргі таңда бұқаралық ақпарат көздерінің дамуы және осы салаға маман дайындау үшін салыстыра оқытудың қажет екендігі талданады.

Аннотация: В статье показана важность углубленного преподавания предмета в развитии коммуникативной компетентности учащихся, эффективности приобщения их к профессии журналиста. В настоящее время анализируется, что сравнительное обучение необходимо для развития массовых источников информации и подготовки специалистов в этой области.

Abstract: The report shows the importance of in-depth teaching of the subject in the development of students' communicative competence and the effectiveness of their communication

with professional journalists. It is currently being analyzed that comparative education is necessary for the development of mass sources of information and the training of specialists in this field.

Ахмет Байтұрсыновтың «Газет - халықтың көзі, құлағы һәм тілі», деп атауы бүгінде қанатты сөзге айналды. XX ғасыр басында алаш азаматтары қазақ журналистиканың негізін қалады. Қай кезде болсын журналистика саласы халықтың қоғамдық санасы мен саяси көзқарасының қалыптасуына өз ықпалын тигізетіні баршаға аян. Тілдік қатынас құбылысы — соңғы жылдары әлемдік тіл білімінде арнайы қарастырылып, ғалымдардың тілге жаңаша көзқарасын қалыптастырған мәселелердің бірі. Әр ұлт тілінің өзінің айтылу, жазылу, сөйлеу ерекшелігі болатыны сияқты, қазақша тілдік қатынастың да өзіндік заңдылығы және даму сипаты бар. Профессор Ф.Ш.Оразбаеваның «Тілдесім әрекеттерінің атқаратын қызметі» атты еңбектеріне сүйенсек «Тілдесім – сөйлесім әрекетінің барлық түрлерін қамтитын ерекше құбылыс. Ол тілдік қатынастың ең маңызды көрсеткіші бола келіп, оқылым, жазылым, айтылым, тыңдалымның іс жүзінде қолданылуына мүмкіндік жасайды. Тілдесім арқылы оқу, жазу, тыңдау, сөйлеуге үйрету жүзеге асады, оларға қатысты жұмыстар атқарылады. Тілдесім (общение) – айтылым және жазылымның өзара бірлігінен құрала келіп, қандай болмасын ақпарат (информация) негізінде адамдар арасындағы тілдік қатынасты жүзеге асыратын сөйлесім әрекетінің түрі. Бұл қарым-қатынаста оқылым мен тыңдалымның да тыс қалмайтындығы өзінен-өзі белгілі. Тілдесім – адамдардың қоғамдық-әлеуметтік өмірде бір-бірімен тіл арқылы қарым-қатынасқа түсіп, өзара пікірлесуінің нәтижесінде бірінің ойын бірі ауызша да, жазбаша да түсінуі және оған жауап қайтаруы. Мұнда пікір алмасу ауызша (айтылым) түрде де, жазбаша (жазылым) түрде де іске асып, белгілі бір ақпарат адамдар арасындағы қарым-қатынасқа мүмкіндік туғызады.» – делінген. Қазіргі жаңартылған мазмұнда тілді меңгерудің тиімді жолдарының бірі профессор Ф.Ш.Оразбаеваның еңбектерінен ізденіп табуға болады. Ал, қазіргі кезде мектептегі білім беруде маңызды мәселенің бірі – оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін арттыру. Өзіміңіз көп жылғы педагогикалық тәжірибеме сүйене отырып, оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін арттыруда қазақ тілі мен әдебиетін тереңдетудің рөлі қандай болмақ деген сұраққа іс- тәжірибе жүргіздім. Адамның өзін- өзі көрсете білудің құралы өз ойын жарыққа шығару, көпшілікпен қарым-қатынас, өз ойын жеткізе білу шеберлігі т.б. Оқушылар тілдесім тәжірибесінде алған білімін өмірде дұрыс қолдана білуге үйретуде қандай әдіс-тәсілдер мен оқыту технологияларын оқу үдерісіне енгізуге болады? деген сұрақ үстінде жұмыс жасап, зерттеу жұмысын топпен жүргіздік. Қазіргі білім үдерісіндегі жаңалықтарды өз пәнімізге тиімді пайдаланып, жаңа заман ұрпақтарының, жаңа мамандарын дайындауда ұстаздардың тәжірибесіне жүк артып отыр. Сондықтан қазіргі заманның жаңашыл мұғалімінің маңызды мәселесі жаңа технологияларды қолдана отырып, оқушының рухани әлемін дамыту мақсатында коммуникативтік, тілдік, филологиялық құзыреттілігін арттыру екенін білуіміз керек. Оқушының тілдік дамуының тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым дағдыларында оқыту әдістерін тереңдету көзделеді. Мысал келтіретін болсақ, қазіргі таңда бүкіл әлемде жүргізіліп жатқан ізгілендіру үрдістері қоғамның білім беру мекемелеріне қойылатын жаңа талаптар енгізілуде. Техникалық прогрес пен ғылыми ақпарат көлемінің ұлғая түсуі, оқытушылардың білім беру мазмұнын жаңа қарап, оқу үдерісін жетілдіру үшін инновациялық білім беру технологияларын пайдаланудың тиімділігіне баса көңіл бөлінуде. «Технология» гректің «*teche*»-өнер, шеберлік және «*logosco*»-ғылым деген сөзінен шыққан, яғни «шеберлік туралы

ғылым» деген мағынаны білдіреді. Оқыту технологиясы мен әдістеме ғылымы бір-бірімен тығыз байланысты. Әдістеме ғылымы «нені оқыту керек?», «не үшін оқыту керек?», «қалай оқыту керек?» деген сұрақтарға жауап іздесе, оқыту технологиясы «қалай нәтижелі оқытуға болады?» деген мәселенің шешімін іздейді. Яғни оқытудың тиімді жолдарын қарастыру болып табылады. Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу»- деп атап көрсеткен. Білім берудің барлық буынының сапасын жақсарту керектігі айтылған. Осыған байланысты білім берудің негізгі мақсаты - білім мазмұнының жаңаруымен қатар, оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды білім беру салаларында үлкен талап қойылуда. Ал, ұстаздар алдында оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және технологияларды меңгеру, оны тиімді қолдана білу де ұстаздық шеберлікті талап етеді. Өзім осы жаңартылған білім мазмұнын жаңарту аясында оқыған курсымның арқысында ұстаз шеберлігін арттыратын көптеген жаңалықтармен танысып, өз іс-тәжірибемде қолданудамын. Жаңартылған білім беру бағдарламасында қазақ тілі пәнінің берілу жайы да өзгеше. Бағдарлама оқушының төрт тілдік дағдысын: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым жетілдіруге бағытталған. Бұл төрт дағды оқу жоспарында «Шиыршық әдісімен» орналастырылған және бір – бірімен тығыз байланысты. Яғни, жыл бойына бірнеше рет қайталанып отырады және сынып өскен сайын тілдік мақсат та күрделене түседі. Тілдік мақсаттар 4 дағдыға сәйкес табыс критерийлермен бағаланады. Бұл тіл үренуші жас жеткіншектерге 4 дағдысын дамытуда септігін тигізеді. Тіл оқытуда нағыз осы 4 дағдыға көп назар аударған маңызды болып табылады. Тіл үйренуші оқушылар табысты оқу үшін мұғалімдер білім беру бағдарламасы бойынша, оқыту тәсілдері мен бағалау жүйесін өзара үйлестіруді іске асыруы қажет болып табылады. Мен қазіргі кезде өз сабақтарымда айтылым, жазылым, оқылым мен тыңдалым мақсаттарын іске асыру үшін сабағымда жаңа интерактивті әдіс-тәсілдерді тиімді қолданудың арқасында жетістікке жетудемін. Яғни менің оқушыларым сабақ барысында табыс критерийлеріне жету үшін тапсырмаларды орындау арқылы айтылым, тыңдалым, оқылым, жазылым дағдылары қалыптасуда. Әсіресе, ауызша айтылым дағдысы қарым-қатынастық оқыту түрі, «Диалогтік оқыту» технологиясын мемлекеттік тілде сөйлемейтін тіл үйренушілерге үлкен көмегі тиетініне көзім жетті. Осындай көкейде жүрген үлкен мәселенің шешілетініне жаңа бағдарлама бойынша 1-сыныптарды оқытқанда түсініп едім. Жаңартылған мазмұндағы бағдарлама, әсіресе қазақ тілі пәні бойынша оқушылардың тілдік дағдыларының дамуына толық әсері мол. Өйткені осы мақсатқа жету үшін жеті модульмен қоса «Диалогтік оқыту- сабақта итербелсенді әдістерді(стратегияларды) қолдана отырып, оқушылардың сөйлеу мәдениетін, коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру барысында жақсы нәтижеге жетуге болатындығына көзім жетті. Яғни, тілді жетілдіру адамдар мен қарым-қатынаста, әрекеттестік арқылы, жақын арада даму аймағында, оқушылардың интербелсенділігін арттыру арқылы көздеген мақсатыма қазір өз іс-тәжірибемде қол жеткізіп жүрмін. Мысалы, біз сабақта «Бірлік болмай, тірлік болмас» - деген әңгімені оқыдық. Тақырып бойынша оқушылар сурет салып қорғады. Постерді қорғаған Владислав : *«Егер адамдар достасып, бірігіп жұмыс жасай білсе жақсы болады, ешкім оларға тимейді, ешкімнен қорқпайды, бірлік болады... »* - деген өзге ұлт оқушым қазақ тілінде сөйлеуді қасындағы жүрген достарынан үйреніп, сөйлейтін болды. Осы сияқты дәлелдер сабақ үстінде көп болып жатады. Өйткені өзімнің ториядан алған

білімімде ...Выготский танымдық дамудың, оқушылар өздерінің **«Жақын арадағы даму аймағында» жұмыс істесе**, жақсаратындығын атап көрсеткен. Жақын арада даму аймағында, яғни балалардың бір-бірімен қарым-қатынасында баланы дамытатындағы мен қабілеттер, өз бетімен жасай алмайтын тапсырмаларды орындаған уақытта жанындағы адамдардың көмегіне сүйенеді. Демек сабақ барысында мұғалім оқушыларға кедергі жасамай оқушыларға еркіндік беруі тиіс. Біз көбнесе оқушыларды сабақта сөйлетпей, еркіндік бермегендіктен оқушылардың еркін сөйлей алмайтындығын байқадым. Сол себепті, оқушыларды жаңа заманауи біліммен дайындап, олардың бойынан сабаққа деген қызығушылықтарын дамытып, ой-өрісін, танып-түсініктерін кеңейтіп, сыни тұрғыдан ойлауға, сөздік қорын молайтуға, алған білімдерін жаттанды түрде емес, болашақта пайдалануға мүмкіндік алатын жұмыстар жүргізуді басшылыққа алу керектігіне толық күмәнім жоқ. Орыс сыныптарындағы қазақ тілі сабағында оқушыларды топқа бөліп оқытса, өз пікірлерін жеткізуге тырсады және пәнге деген қызығушылығы мен ынтасы артады екен. Әдіс-тәсілдерді қолдану барсында оқушының қайталап айтатын айтылым, сөйлесім әрекеттер арқылы оқушының итербелсенділігі артады, сөздік қоры молайады. Қарым-қатынас әрекеттері көп болғандықтан оқушы бір-бірімен сөйлесулері арқылы тілдік қорлары дамыйтындығы, әрбір тақырып бойынша сөздер қайталанады, қайталау арқылы сөздер жатталады, оқушының қазақ тілінде еркін сөйлеу дағдылары қалыптасатындығын және жүйелі түрде өз ойын жеткізе білетінін сабақ барысында көрінді. Сабақтағы қолданылатын стратегиялар тиімді қолданылса оқушыларда төмендегідей дағдылар қалыптасады:

- Оқушыны сын тұрғысынан ойлауға, өз бетімен шешім қабылдай білуге үйренеді.

- Оқушының танымдық қабілетін байытады, сол танымды қазақша жеткізе білуге үйренеді;

- Оқушылардың көпшілік алдында сөйлеу дағдысы артады;

- Жазылым мен айтылым дағдылары артады;

- Шығармашылық қабілеті дамыйды;

- Бұқаралық ақпарат көздеріндегі жаңалықтар мен бөлісу, өз ойын, көзқарасын айта білу дағдысы артады. т.б.

Сабақ өту барысында әр түрлі стратегияларды қолдануда оң нәтиже берген тұстарды атап айтсам, Мысалы:

Мәтіналды тапсырмаларда «Мадақтар бұрқасыны» мұғалімнен естігісі келетін сөздерді қағаздарға жазу.

«Ішкі және сыртқы шеңбер» стратегиясы шеңбер жасап тұрып, бір-бірінен меңгерген сөздерін тексереді.

«Қос жазба күнделігі» мәтіннен алынған үзінді, түсініктеме.

«Броундық қозғалыс»: топ мүшелері тақырып бойынша сыныпты аралап мәлімет жинайды;

«Құнды пікір» стратегиясы: топтағы ең үздік пікірді анықтап, бағалайды;

«ПОПС формуласы-тақырып» - 1) Пікір, 2) Дәлелдемелер, 3)Мысал, 4)Қорытынды бұл әдіс белгілі бір тақырыптың мазмұнын жүйелі жеткізуге үйрететін әдіс. «Екі жақты күнделік» сабақтан алған әсері мен ұсыныстарын жазу, тиімді, тиімсіздігі. «Т»-кестесі, «Алты қалпақ», «5 жолды өлең» әдістері оқушыларды шығармашылыққа баулиды.

Сабақ барысында оқушылардың өздеріне тақырып аясында оқушылар мәліметтер жинап, фотоколлаж арқылы әкелген материалдары бойынша сипаттама

жасап, әңгімелеп беру, эссе жазу, тақырып аясында диалог, әңгіме-дебат, кумулятивті әңгіме, пікір айтуға үйренеді. Осындай стратегияларды тиімді пайдалану арқылы оқушылардың қазақ тіліне деген қызығушылықтары артып, тілдік қоры молайды. Бұл оқу құралдарын пайдалануда қандай жетістікке жетіп жатқандығымды байқау үшін оқушыларды Блум таксаномиясының ойлау деңгейлері арқылы (білу, түсіну, қолдану, талдау, жинақтау, бағалау) бағалап, критерийлер қойдым. Оқушының білімін де, сөздік қорын да бағалауда табыс критерийлеріне жету үшін оқушы өз бетімен ұмтылатындығын байқадым. Яғни сабақ барысында сабақтың мақсатына қарай оқушылар өздері бүгінгі табыс критерийлері «не?» және оған қандай дескрипторлар қою керектігін өздері болжап айтып отырады. Бұл үдеріс әрине әр күндік қалыптастырушы бағалау болып табылады. Қалыптастырушы бағалау күнделікті оқыту мен оқу үдерісінің ажырамас бөлігі болып табылады және тоқсан бойы жүйелі түрде өткізіледі. Қалыптастырушы бағалау үздіксіз жүргізіле отырып, оқушылар мен мұғалім арасындағы кері байланысты қамтамасыз етеді және балл не баға қоймастан оқу үдерісін түзетіп отыруға мүмкіндік береді. Жиынтық бағалау оқу бағдарламасының бөлімдерін (ортақ тақырыптарын және белгілі бір оқу кезеңін тоқсан аяқтаған оқушының үлгерімі туралы ақпарат алу мақсатында балл және баға қою арқылы өткізілетіндігін ескере отырып әр тоқсан аяғында оқушылардың тілдік қорын да лексикалық минимумының нормасына сәйкес критерийге енгізіп балл қойдым. І жартыжылдық соңында оқулық туралы ата-аналармен оқушылар пікірін білу мақсатында сауалнамалар жүргіздім. Сауалнама қорытындысы бойынша оқушының ойын айта кететін болсам, ойын тапсырмалары, әңгіме-дебат, анықтамалар, кестелер, ойын тапсырмалары тілдік қорын дамытатындығын, сөздерді еркін қолдана алатындығын айқындадым. Ата-аналар пікіріне сүйенсем, әсіресе, 2-сынып ата-аналарының айтуына қарағанда оқушылар үйлеріне барғанда, сыныптағы үйренген сөздерін қайталап айтып, сыныптағы ойындарды ойнап болмай қоятынын айтты. Осы орайда менің айтайын дегенім жаңартылған білім мазмұны тек оқушылардың ғана емес ұстаздардың да дағдыларын арттырмақ. Менің түсінуім бойынша ұстаздар келешекте көп мойнына алған жүктерін арылады, әсіресе «Баға» қойып қана қоймай оқушыны табысты оқуға жетелейді, ал оқушы «Баға» үшін емес табысты оқу, жетістікке жету үшін оқиды. Сонда баға үшін мұғалім, оқушы, ата-ана арасында дау-дамай тумайды. Бұл үшін ұстаздар да оқушы да осы жүйеге әбден үйреніп дағдыланып алуы қажет. Өз сөзімді Үнді халқының тарихи тұлғасы Махатма Гандидің «Егер сен болашақтағы өзгерісті байқағың келсе, сол өзгерісті уақытында жаса» – деген ілімін негізге ала отырып, оқушы бойындағы қабілетті жетілдіріп, оқушыларды болашаққа жетелеп, жақсы істі ынтамен, шын көңілмен істеуіміз шарт дегім келеді. Мектепте берген білім мектеп оқушыларын коммуникативтік құзыреттілігін дамыту арқылы мамандыққа баулудың рөлі екендігіне мән беру маңызды.

Жаңартылған білім – болашақ мамандық таңдаушының болашағы.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық 2018 ж.
2. Авторлары: Ф.Ш.Оразбаева, Ж.Т.Дәулетбекова, Р.С.Рахметова, А.Қ.Рауандина, Ж.Ш.Саметова «Қазақ тілі» оқу кешені.
3. А. Әлімов, «Интербелсенді әдістемені оқыту мәселелрі» оқу құралы. Алматы-2017ж.
4. Мұғалімдердің біліктілігін арттыру бағдарламасы 2018 ж.
5. Көпшілік коммуникация сөздігі. Алматы 2013ж.

МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Моллаева Г.С.

педагог-сарапшы, М.Мақатаев атындағы №74 мектеп-гимназиясы Астана қ.

Аңдатпа: Қазіргі заман – математика ғылымының өте жан-жақты тараған кезеңі. Математиканы оқытудың мазмұнын жүзеге асыру үшін жаңа технологиялар ауадай қажет. Мақалада Математика пәні бойынша инновациялық технологияларды қолданудың тиімділігі туралы жазылған.

Аннотация: Современность - очень разносторонний период математической науки . Для реализации содержания обучения математике необходимы новые технологии. В статье рассказывается об эффективности применения инновационных технологий по математике.

Abstract: Modern times are a period when the science of mathematics has a very comprehensive spread . To implement the content of teaching mathematics, new technologies are needed like air. The article describes the effectiveness of the use of innovative technologies in Mathematics.

«Сабақты қалай қызықты және тартымды өткізуге болады?», «Өз пәніме оқушылардың қызығушылығын қалай арттырамын?» , «Өз сабағымда әр оқушыға арнап жетістік жағдайын қалай туғызамын?», «Оқыту стилімді әр оқушыға бағыттап қалай өзгертемін?» деген сияқты сұрақтар толғандырмайтын мұғалімдер кемде кем. Кез келген жаңашыл мұғалім өзінің сабағында оқушылардың табысты деңгейде шығармашылықпен, өз еріктерімен жұмыс жасағанын армандайтын шығар.

Сондықтан біздің алдымыздағы оқу материалдарын қабылдау деңгейлері, темпераменттері, денсаулықтары әртүрлі оқушыларға бірыңғай білім стандартын меңгерту үшін оқушылардың физикалық және психикалық денсаулығына зақым келтірмейтіндей оқыту үдерісін ұйымдастыру міндеті тұр. Ол үшін мұғалім әр балаға көмектесуі керек екенін түйсіне отырып, оқу қызметін нәтижеге жетуге бағыттағандай, оқушы оқу тапсырмасын орындау барысында өзіне бұрын таныс емес мүмкіндікке күтпеген жерден қол жеткізіп, қуанышты сезімге ие болатындай жағдай жасау керек.

Оқушылардың жеке қажеттіліктерін ескере отырып, олардың жетістікке жетуіне мүмкіндік туғызатын тиімді тәсілдердің бірі – саралап оқыту технологиясы.

Саралап оқытудың мақсаты – әрбір оқушының қабылдау қабілетінің барынша дамуына жағдай жасау, танымдық қажеттіліктерін қанағаттандыру.

Саралап оқыту – білім алуға бағытталған әрекет. Саралап оқытуды ұтымды ұйымдастырғанда ғана бала ақыл-ой деңгейімен белсенді әрекет арқасында репродуктивті емес өнімді нәтижеге қол жеткізеді. [1. 6-бет]

Сыныптағы оқушылардың есеп шығару дағдылары мен білімдері бойынша деңгейлерін білу мұғалімге сабаққа дайындалу барысында алдын ала саралау түрлерін жоспарлауына , сәйкес тапсырмаларды іріктеуге, әр топтың оқушыларына жақын арадағы даму аймағын ескере отырып, қандай түрде көмек бере алатынын жоспарлауда аса маңызды рөл атқарады.[1. 14-бет]

Сараланған тапсырмалар ережені терең және саналы түрде меңгеруге және оның негізінде қажетті дағдыларды дамытуға көмектесетін жаттығулар жүйесі.

Тапсырмалар жоғары деңгейлі, үйренген ережені қолдануға, салыстыруға, талдауға, белгілі бір қорытындылар жасауға бағытталған болуы керек.[1. 18-бет]

Сыныптағы саралау жұмысының жалпы ортақ қабылданған тәсілдерінің біріне мысал келтірейік.

Саралау тәсілі: Қарқын

Тақырып: Мәтінді есептер

Оқу мақсаты:

5.5.1.3 жай бөлшектерге арифметикалық амалдар қолданып, мәтінді есептер шығару (мысалы, бірлесіп жұмыс жасауға қатысты есептер және тағы басқа)

Ойлау деңгейі: қолдану

Берілген тапсырма: Арман, інісі Ерік және қарындасы Айман бірлесіп қардан аққаланы 10 минутта жасады. Егер осы аққаланы інісі Ерік жалғыз өзі жасаса – 36 минутта, қарындасы ғана жасаса – 60 минутта жасайды. Егер осы аққаланы Арман ғана жасаса қанша уақытта жасайды?

Дескриптор: Білім алушы:

- есеп шартына сәйкес өрнек құрастырады;
- әрқайсысының жұмыс өнімділігін анықтайды;
- арифметикалық амалдар қолданады
- жауабын табады

Оқушы жетістіктері:

- Қолдауды көбірек қажет ететін оқушылар дескриптор көмегімен оқу мақсатына сәйкес алға жылжуға көмек алады

- Орта және жоғары деңгейлі оқушылардың белгілі бір уақыт аралығында дескриптордың көмегімен есептің шығару жолын тез анықтап алуларына мүмкіндіктері болады.

Математика сабағында оқушылардың өз бетінше білу дағдыларын дамытуы баға жетпес құндылықтарының бірі.

Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау технологиясы жаңа буын оқулықтарының талаптарын жүзеге асыруда, оқушылардың білім деңгейін көтеруде, балаларды шығармашылыққа баулуға, ойларын еркін айтуға, тез арада шешім қабылдауға бірден бір тиімді технология. Сыни тұрғыдан ойлау технологиясын пайдаланатын әр ұстаз өз педагогикалық қызметінде оқушы мен мұғалім арасындағы қарым-қатынасқа деген көзқарасының мүлдем өзгергенін байқайды. [2]

Сыни тұрғысынан ойлау дегеніміз – ой қозғай отырып, оқушының өз ойымен өзгелердің ойына сыни қарап, естіген, білгенін талдап, салыстырып, реттеп, сұрыптап, жүйелеп, білмегенін өзі зерттеп, дәлелдеп, тұжырым жасауға бағыттау өз бетімен және бірлесіп шығармашылық жұмыс жасау. Сыни тұрғысынан ойлау – оқу мен жазу бағдарламасы. [2]

Сыни тұрғыдан ойлау барысында, бала өз заманының озық өнегесін санасына сіңіреді, функционалдық сауаттылығы артады, басқаның пікірін тыңдауға дағдыланады және өзі де пікір айтуға үйренеді. Математика сабағында сыни тұрғыдан ойлау технологиясының әр түрлі стратегияларын қолдана отырып, өз бетінше жұмыс істеу факторы - есептерді шығара білу.[2]

Математика сабағында ақпаратты оқыту технологиясының озық жетістіктерін қолдану арқылы оқушылардың ақпараттық күзиреттілігін қалыптастыру, қазіргі заман талабына сай ақпараттық технологияларды, электрондық оқулықтарды және интернет ресурстарды пайдалану оқушының білім беру үрдісінде шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік береді.

Сабақта ақпараттық - коммуникациялық технологияларды пайдаланудың тиімділігі:

- оқушының өз бетінше жұмыс жасауы;
- аз уақытта көп білім алып, уақытты үнемдеу;
- білім-білік дағдыларын тест арқылы тексеру;
- шығармашылық есептер шығару;
- қашықтықтан білім алу мүмкіндігінің туындауы;
- қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі;
- қарапайым көзбен көріп, қолмен ұстап сезіну, елестету немесе құлақпен

есту мүмкіндігі болмайтын тапсырмаларды әр түрлі тәжірибе нәтижелерін көріп, сезіну мүмкіндігі.

- оқушының ой-өрісін дүниетанымымен кеңейтуге ықпалы зор

Интерактивті тақтамен сабақ берген кезде мұғалім, шәкірт және интерактивті тақтамен қарым-қатынас жүргізіледі. Мұнда компьютер ойына үрдістер арқылы қозғау салып, шәкірттердің құзіреттілігін дамытуға әсер етеді. [2]

Алгебра, геометрия, математика сабақтарын цифрлы білімдік ресурстарын қолданып өткізудің мынадай әдістері болуы мүмкін:

Жаңа материалды игеру

1. Сыныппен фронтальды жұмыс

Мұғалім графиктерді, суреттерді, алгоритмдерді көрсету үшін интерактивті тақтаны немесе мультимедиялық презентацияны қолдана отырып, материалды түсіндіреді. Мұндай презентацияларға, әсіресе, геометрия сабақтарында стереометриялық есептерді шешуде ешнәрсе тең келмейді, кез келген геометриялық фигураны интерактивті тақта көмегімен бұруға, қосымша салу жұмыстарын жүргізуге, оны толық көлемді түрде көрсетуге, жазықтықта сызба салуға, есеп шешуін көрсетуге болады. Алгебрада «Функциялардың графиктері» тақырыптарын түсіндіргенде көрнекі түрде графиктердің абцисса осі бойымен немесе ордината осі бойымен жылуын көрсетуге болады. [4. 5-бет] Мұндайда бізге математика сабағында қолданылатын оқушылардың қызығушылығын арттырып, шапшандыққа үйрететін түрлі пайдалы компьютерлік бағдарламалар көмекке келеді. Мысалы, «Живая математика», «Geogebra» сияқты сызбаны сызуға арналған бағдарламаларды қолдануға болады.

2. Білімді бақылау

Компьютерлік тестерді қолдану арқылы оқушылардың білімдерін тексеру (компьютер тапсырманың орындалу пайызын, қателерді және бағаларды көрсетеді). [4. 5-бет]. Мысалы, «Kahoot» бағдарламасын алатын болсақ, бұл бағдарламаның мүмкіндігі өте көп. Ол арқылы ашық тест, сәйкестендіру тестін құрастыруға, топ болып жарысуға болады. «Plickers» - сыныптың жауабын лезде бағалап беретін қосымша. Бұл қосымшаны қолдану үшін арнайы компьютерлік сынып немесе басқа бір техника керек емес, тек мұғалімнің планшеті болса жеткілікті. Сонымен қатар, «Indigo, Quick Brain, Лови ответ» бағдарламалары тест нәтижесін тез анықтауға, ойын ойнап отырып, жылдам есептеулер жүргізуге, есептердің жауаптарын талдап, анықтауға көмектеседі. [3]

Сонымен, қорыта айтқанда, математика сабағында жаңа технологияларды қолдану арқылы біз сабақ бойы барлық оқушылардың жұмыс істеуіне ықпал етеміз, сондықтан өткізген сабағымыз мазмұнды, қарқынды болады. Әр түрлі әдіс - тәсілдерді орынды қолдану - оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, білімдерін шыңдап, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа жетелейді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Математика сабағында саралап оқыту: әдістемелік құрал./А.А.Ошақбаева, Б.Ш. Ошақбаев, Б.Б. Кусманова. – Астана: «Назарбаев зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2018. – 62б
2. <https://alashainasy.kz/koshbas/syini-turgyidan-oylau-tehnologiyalaryi-arkyilyi-okyitudyin-timdlg-80712/>
3. <https://dereksiz.org/matematika-sabafinda-jaa-tehnologiyalardi-oldanu-arili-oushila.html>
4. «Математика в казахстанской школе. Математика Қазақстан мектебінде» республикалық ғылыми-әдістемелік журналы, № 1-2(73-74) – 2018

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ ПО ТЕМЕ САМООБРАЗОВАНИЯ)

Назарова И.Ф.

ГУ «Гимназия №3 для одаренных детей» г.Павлодара, Республика Казахстан

Аңдатпа: В статье рассмотрены вопросы применения информационно-коммуникационных технологий и метода проектов на уроках литературы. Определяется понятие «грамотность чтения», выявляются условия ее формирования. Основное внимание уделяется приемам использования ИКТ на уроках литературы, а также сервисам, способствующим эффективности урока в условиях штатного и дистанционного обучения.

Аннотация: Мақалада орыс әдебиеті сабақтарында ақпараттық - коммуникациялық технологиялар мен жоба әдісін қолдану мәселелері қарастырылған. "Оқу сауаттылығы" түсінігі анықталады, оның қалыптасу шарттары анықталады. Басты назар орыс әдебиеті сабақтарында АКТ-ны қолдану әдістеріне, сондай-ақ күндізгі және қашықтықтан оқыту жағдайында сабақтың тиімділігіне ықпал ететін қызметтерге аударылады.

Ключевые слова: грамотность чтения, PISA, информационно-коммуникационные методы, проектная деятельность.

Abstract: The article deals with the application of information and communication technologies and the project method in literature lessons. The concept of «reading literacy» is defined, the conditions of its formation are revealed. The main focus is on the methods of using ICT in literature lessons, as well as services that contribute to the effectiveness of the lesson in the conditions of full-time and distance learning.

В современном быстроменяющемся мире человек вынужден учиться в течение всей жизни. Одним из условий успешного самообразования является сформированность ключевых компетенций. Главным звеном в этом новом подходе по-прежнему остается чтение, которое становится, по выражению специалистов, ключом к веку информации.

О кризисе детского чтения говорят данные последних международных исследований образовательных достижений учащихся, в которых анализировалась читательская грамотность школьников-подростков. Результаты PISA (Program for International Student Assessment) 2018 года свидетельствуют, что казахстанские школьники в значительной мере уступают своим сверстникам в умении работы с

текстом, демонстрируют недостаточный уровень сформированности читательских умений и навыков

Формирование грамотности чтения – одна из актуальных задач школьного филологического образования.

В исследовании PISA выделяется три существенных характеристики инструментария, оценивающего грамотность чтения: 1) формат текстов – используются «сплошные/непрерывные» тексты, в которых информация представлена в виде идущих друг за другом абзацев, и «несплошные» тексты, в которых информация представлена определенными блоками и может включать не только словесный текст, но и карты, графики, диаграммы; 2) различные процессы читательской деятельности (читательские умения): а) вычитывание информации из текста, б) интерпретация текста и его общее понимание, в) размышление и оценка содержания, формы и особенностей текста; 3) широкий контекст или ситуация использования текста: в личных целях, в общественных, в профессиональных целях или в целях обучения [1, с.155].

Таким образом, читательская грамотность предполагает умение извлекать из текстов интересную и полезную информацию, понимать и интерпретировать текст, оценивать и формировать суждение о тексте, использовать опыт прочитанных книг в различных жизненных ситуациях. Поэтому работа по развитию читательской грамотности следует вести не фрагментарно, эпизодически, а в системе.

Использование информационно-коммуникационных технологий таит неограниченные возможности в преподавании любого предмета, но при этом является одной из актуальных проблем современной методики преподавания филологических дисциплин. Их использование способствует у учителя формированию умений нестандартной организации урока, повышению информационно-коммуникативной компетентности; созданию условий для индивидуального обучения; развитию навыков сбора, обработки и анализа информации. Для ученика – это формирование коммуникативной и информационной компетенций: повышение интереса к изучаемому предмету; формирование умений постановки целей планирования и оценки своей деятельности; повышение самостоятельной познавательной деятельности.

«Использование ИКТ-технологий на уроках русского языка и литературы» стало темой самообразования моей педагогической деятельности в двухтысячных годах, когда в учебный процесс активно вошла компьютерная техника. Опыт работы и результаты были обобщены на уровне города Павлодара. Вместе с тем, изменения в системе образования, введение обновленного содержания с акцентом на функциональную грамотность, развитие процессов цифровизации позволили актуализировать материал, внести новые подходы, что стало основой для исследования в рамках самообразовательной практики. Интерес к исследованию возрос в период пандемии.

Данная статья предлагает результаты исследования и наблюдений в течение последних 5 лет.

На уроках литературы компьютер стал незаменимым помощником. Уроки с использованием программ компании «Кирилл и Мефодий» [2] всегда интересны и, самое главное, предоставляют широкие возможности для расширения культурного кругозора. Ученики за урок могут не только познакомиться с портретами, фотографиями, иллюстрациями, но и просмотреть отрывки из фильмов, прослушать аудиозаписи, музыкальные отрывки. Можно утверждать, что для учителя это одна из

лучших и эффективных форм чтения лекции, так как дает возможность заинтересовать учащихся темой, заинтриговать, заставить думать, выбирать из огромного литературного материала наиболее важную информацию, учить детей делать выводы. Особенно эффективна эта форма стала в период дистанционного обучения.

Использование на уроках литературы телецикла «Мой Живой журнал», который построен в виде дневников великих писателей и ученых, стилизованных под современные Интернет-блоги, будет интересен современным школьникам, позволит больше узнать о детстве и юности наших великих соотечественников. Иван Бунин, Антон Чехов, Константин Паустовский, Николай Гоголь и другие станут ближе и понятнее новому поколению. Герои программы, жившие в прошлых столетиях, выступают в качестве современных блогеров [3].

В своей работе я использую сервисы, который помогают мне создать интерактивные презентации онлайн. Это социальный сервис Prezi, который позволяют создавать презентации нового вида с нелинейной структурой. Всю презентацию в Prezi можно свернуть в одну картинку, и напротив, каждый элемент презентации может быть увеличен (акцентирован) для более детального изучения и привлечения внимания. Также эта презентация поддерживает гиперссылки, что является порой просто незаменимым подспорьем в работе [4]. А видеоскрайбинг (на примере, Video Scribing [5]) – это технология создания анимационных видеороликов, в которых рисованное изображение создается прямо на глазах зрителя. В последние годы данная технология становится все более популярной, ее используют при создании рекламных роликов, видеопрезентаций. Данную технологию очень удачно можно применять при создании учебных материалов для электронного обучения и обучения с использованием дистанционных технологий.

Лента времени, созданная в веб-приложении «WhenInTime» [6] может быть результатом проектной деятельности или сопроводительным источником (материалом) в мир биографии писателя или описания исторических событий в литературных произведениях. Веб-приложение позволяет переходить по гиперссылкам, а пользователям создавать, просматривать, изучать, делиться и внести свой вклад в интерактивные цифровые даты на тему по своему выбору.

Создание литературных коллажей в такой программе как Adobe Photoshop позволяют развить воображение и эстетический вкус, а также развить творческие способности учащихся.

Чтобы разнообразить урок, говоря о биографии писателя можно использовать программы «виртуальные экскурсии» или совершить виртуальное путешествие по любимым улицам писателей в Google Maps. С приложением LearningApps [7] становится возможным объяснение нового материала, проверка знаний учащихся, благодаря возможности изменять или создавать в оперативном режиме различные задания для учащихся.

В работе учителя литературы также можно использовать конструкторы сервиса WordWall.net [8], возможности которого позволяют получать мгновенную обратную связь, предлагать интерактивный формат заданий, возможность организовать как индивидуальную, так и командную работу. Среди наиболее результативных заданий – возможность создания «Облако тегов». Облако тегов — это форма визуализации данных, представляет собой набор ключевых слов и словосочетаний, написанных разными размерами шрифта и цвета. Важность каждого ключевого слова обозначается размером шрифта или цветом. Работа с Облаком слов захватывает моих

учеников, вызывает интерес, концентрирует внимание, побуждает к поиску. Используя этот прием на этапе мотивации, актуализации знаний, закрепления изученного и решаю следующие задачи (обучающие, развивающие и коррекционные): развиваю у учащихся умение всматриваться, наблюдать, выявлять, соотносить, выделять основное или главное, анализировать; вызываю устойчивый интерес к изучаемой теме; мотивирую учеников к учебной деятельности; активизирую познавательную деятельность; побуждаю их к активной работе на уроке.

Таким образом, процесс управления качеством образования ВЫХОДИТ на новый уровень, что подтверждается результатами учебной и внеурочной деятельности учащихся.

Однако, как показала практика, используя информационные технологии в учебном процессе, не стоит делать это эпизодически, бессистемно, иначе они не повлияют на результаты обучения.

Хотелось бы поделиться опытом работы в этой области, рассказать об особенностях организации урока с компьютерной поддержкой на примере изучения литературы раздела «Война в судьбах людей» (творчество В.Быкова и Б.Васильева) на уроках в 11 классе. Тема изучается в течение нескольких уроков, которые должны подготовить учеников к итоговой работе: защите собственного проекта.

Уроки, посвященные этапам биографии и творчества. Работаем с программой «Кирилл и Мефодий» [2] или презентационным материалом, подготовленным учителем или учеником (в гуманитарном классе). Учащиеся записывают основные этапы биографии в тетрадь или составляют кластер, учитель комментирует текстовую информацию, даёт дополнительную информацию, обращаясь к портретам, картинам и другому иллюстративному материалу. Итог: используя лекционный метод в рамках информационных технологий, стимулируем интерес к работе с текстовым материалом, развиваем умение анализировать, сравнивать, обобщать, делать выводы из полученной информации, стимулируем активное слушание, способствующее пониманию учебного материала, развиваем познавательный интерес учащихся, расширяем кругозор, учим работать с дополнительными источниками получения информации, тем самым формируем коммуникативную культуру ученика.

Следующие уроки - уроки, посвященные анализу основных сцен произведений. На этих уроках работа с теорией литературы (приемы изображения образов, композиционные приемы). Повторяем художественные особенности эпоса, работаем с электронным словарем. Обучение составлению текста на основе опорных, ключевых слов. При изучении образов Сотникова и Рыбака на слайд выводятся цитатные характеристики, результаты сравнения оформляются в таблицу. При знакомстве с героями повести «А зори здесь тихие...» используем сравнительную характеристику образа до и после начала военных действий. Итог: использование метода выборки способствует формированию навыка работы с большим количеством информации, на уроке идёт интенсивное повторение и словарная работа. Укрепляем знания по теории литературы, развиваем понятийный аппарат, формируем способность свободно и компетентно говорить при анализе образов; способствуем развитию внимания и понимания, памяти; развиваем умение учащихся составлять текст на основе ключевых слов; формируем навыки работы с научным текстом, делая записи; формируем культуру слушания.

Таким образом, ребята получают возможность подготовиться к итоговой аттестации по предмету, получают знания о том, где можно самостоятельно получить

необходимую информацию, у многих возникает интерес к дальнейшему изучению темы и созданию учебных презентаций по предмету, развивается исследовательский интерес. Ученики чувствуют себя способными и готовыми к коммуникации на основе полученных знаний и опыта. «Учиться приятно, когда чувствуешь успех, и в 15-16 лет приятно вдруг поверить в свои способности». [9, с. 21]

Особо хочется рассказать о методе проектов, используемом в рамках информационных технологий. Проектная деятельность — один из лучших способов для совмещения современных информационных технологий, личностно-ориентированного обучения и самостоятельной работы учащихся. «По определению проект – это совокупность определенных действий, документов, предварительных текстов, замысел для создания реального объекта, предмета, создания разного рода теоретического «продукта». [10, с. 117]

Главная цель проектной деятельности – разрешение проблемной ситуации, в которую вовлекаются учащиеся. Работая над проектом, они имеют максимальную возможность для самореализации. Проблемные ситуации могут создаваться на всех этапах процесса обучения: при объяснении нового материала, закреплении, контроле.

Главное — продумать способы введения метода проектов в структуру уроков. Учащиеся чаще всего выбирают парные или групповые типы проекта, что стимулирует само- и взаимообучение, развитие коммуникативных навыков (обмен материалами, обсуждение их). Приоритетным направлением в работе с проектами стал повышение уровня информационной культуры, а именно работа учащихся с ресурсами Интернет. Проектная деятельность включает не только работу исследовательского характера, но и поиск, обработку данных по теоретической или практической проблеме, связанной с существующей реальностью. Такие проекты называются информационными и их способны выполнять все учащиеся 9-11 классов.

Так, работу по произведениям военной тематики завершаем защитой проектов (на выбор учащегося): создание буктрейлера к повести В.Быкова «Сотников», киноафиши к фильму «Восхождение», страницы «Книги памяти», посвященной одной из героинь повести Б.Васильева.

Итак, внедрение информационных технологий в учебный процесс, как показывает практика, позволяет интенсифицировать обучение, реализовать идеи развивающего обучения, увеличить объем самостоятельной работы учащихся. И самое главное позволяет формировать функциональную грамотность — готовность ставить и достигать цели устной и письменной коммуникации.

Список использованных источников

1. Национальный отчет по итогам международного исследования PISA-2009 в Казахстане: Т.М. Амреева, У.М. Абдигапбарова, Ж.Р. Азмаганбетова, Ж.Н. Базарбекова, Н.Т. Байгелова. – Астана: НЦОКО, 2010. – 155 с.
2. Большая энциклопедия Кирилла и Мефодия [Электронный ресурс] / 2 электрон, опт. диска (CD-ROM): зв. цв. – 9-е изд. – Электрон, текст дан. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2006.
3. https://radostmoya.ru/project/moi_zhivoi_zhurnal/
4. <https://prezi.com/>
5. <https://www.videoscribe.co/>
6. <http://ww7.whenintime.com/>
7. <https://learningapps.org/>
8. <https://wordwall.net/>
9. Гин, А. А. Приемы педагогической техники. Свобода. Открытость. Деятельность. Обратная связь. Идеальность: пособие для учителя / А. А. Гин. – М.: Вита-

Пресс, 2005. – 112 с.

10. Лебедева, Л. И. Метод проектов в продуктивном обучении / Л. И. Лебедева, Е. В. Иванова. // Школьные технологии. 2002. - № 5. – С. 116-120.

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА ҰЛТТЫҚ ПЕДАГОГИКА ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Нанаева А.Ш.

ағылшын тілі мұғалімі, А. Байтұрсынұлы атындағы №48
мектеп-лицей, Астана қ.

Аннотация: бұл мақалада ағылшын тілін оқытуда ұлттық педагогика элементтерін қолданудың тиімділігі, қолданылу жолдары туралы жазылған. Қазіргі таңда ағылшын тілін оқыту аса маңызды және бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыруда маңызды орын алатындықтан, ағылшын тілін оқытуда халқымыздың педагогикалық элементтерін қолдану халқымыздың салт-дәстүрі мен құндылықтарымызды біріктіріп дәріптеу жолдары қарастырылған.

Аннотация: В данной статье рассказывается об эффективности, способах применения элементов национальной педагогики в обучении английскому языку. В настоящее время, поскольку преподавание английского языка занимает важное место в формировании очень важной и конкурентоспособной личности, в преподавании английского языка предусмотрены способы использования педагогических элементов нашего народа для консолидации традиций и ценностей нашего народа.

Abstract: this article describes the effectiveness of the use of elements of national pedagogy in teaching English, ways of their application. Since teaching English today occupies a very important and important place in the formation of a competitive personality, the use of pedagogical elements of our people in teaching English provides for ways to unite the traditions and values of our people.

«Тіл – тіршіліктің бастауы» деп бекер айтылмаған. Себебі, адам баласы ес білген кезінен бастап айналадағы жаңа ұғымдарды ана тілі арқылы қабылдап, үйрене бастайды. Ана тілін балалар ананың әлдиінен, бесік жырынан, қоршаған ортасынан еліктеу арқылы үйренсе, есейе келе орыс орыс тілі мен ағылшын тілін-мектептен, қоғамнан, халықтан үйреніп, меңгереді. Себебі бұл заман талабы.

Бүгінгідей жаһандану заманында көп тіл білетін адамның қоғамдағы алар орны да ерекше. Өзге тілді үйрену, оны жетік меңгеру – бұл ең алдымен халықаралық қатынастар кезінде айрықша рөл атқаратыны баршамызға аян. Тіл – халықпен бірге өмір сүріп дамиды.

Қазақ халқының өте әрідегі ата-бабаларының өмір сүрген кезінен бастау алып, күні бүгінге дейін кәдесіне жарап келе жатқан рухани мұралардың бірі – халықтық педагогика.

Халық педагогикасына академик А.Э. Измайлов мынадай анықтама береді: «Халық педагогикасы – ұрпақтан ұрпаққа көбінесе ауызша түрде жалғасып келе жатқан халықтың тарихи және әлеуметтік тәжірибесі жемісінің жинақталып және іс жүзінде тексерілген білімінің, мағлұматының, дағдылардың жиынтығы». Ғасырлар бойы қалыптасқан ұлттық тәлім-тәрбиенің белгілі жүйесінде жас буын жадына біртіндеп сіңіріп отыратын арнаулы жолдар, тиісті тәсілдер де болған. Мәселен, мақал-мәтелдерде адамгершілік, имандылық тәрбиесіне байланысты әдет-ғұрыптар

насихатталса, жұмбақтар мен айтыстарда – ақыл-ой тәрбиесі, өлең, жыр-дастандарда-әсемдік тәрбиесінің негізгі принциптері, ол ертегілер халықтық тәрбиенің сан алуан мәселелерін қозғайтын тәлімдік материал ретінде пайдаланылған. Демек халықтық педагогика – тәлім-тәрбиелік ой-пікірдің ілкі бастауы, халықтың рухани мұрасы.

Қазақ халқы өмір сүру тәжірибесіне сүйене отырып мағынасы терең нақыл сөздер, мақал-мәтелдер, жұмбақтар, жаңылтпаштар және тұрмыстық салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын қалдырған. Осы халықтық педагогика элементтерін сабақта қалай пайдалынуға болады. Сабақтағы негізгі мақсаттың бірі оның тәрбиелік жағы екенін ескеріп, оқушыларға тілді тиімді үйрете отырып өз халқымызға деген сүйіспеншілігін арттыру және оны қалыптастыру. Сабақта халықтық педагогиканы пайдалану үшін мынадай: әдет-ғұрып, салт-дәстүр, мақал-мәтелдер бағыттарында жұмыс жүргізуге болады. Мысалы, жыл мезгілдері тақырыбын өткен кезде оқушыларға ағылшын тілімізде ай аттары мен жыл мезгілдерін үйрете отырып қазақша жыл санауын үйретеміз. Жылдардың қазақша және ағылшынша аталуын “Count the year” деген ойын арқылы үйренеміз. Оқушыларға ана тілінің негізінде ағылшын тілін үйрету, олардың өз ойын ауызша және жазбаша дұрыс, еркін келістіре баяндай білуге дағдыландыру, ағылшынша жазылған шығармалардың тіл байлығын, стилін, әр сөздің атақратын идеялық эстетикалық әсерін жеке меңгерту, егемен еліміздің ұлттық мәдениетін, әдет-ғұрпын, салт-дәстүрін, тарихи құндылықтарын, ізгі тағылымдарын шетел тілі арқылы таныту басты мақсат. Ағылшын тілін оқытуда іскерлік ойын түрлерін пайдаланып өткізілген сабақ оқушының шетел тілін үйренуге деген ықыласын арттырады. Оқушылар жаңа сөздерді үйренеді, грамматикалық материалды түсіне алады, тақырыптарды оқи алады, диалогтарды тыңдап, жаттайды және өткен сабақты қазақ тілімен байланыстыра оқу үшін ізденіп жұмыс жасайды. Мысалы сабақтың тақырыбына сәйкес келетін мақал-мәтел айту «Денсаулық» тақырыбы бойынша бір оқушы мақалдың ағылшыншасын айтса, екіншісі қазақшасын, үшіншісі орысша баламасын айтады. «Health is above wealth», «Денсаулық-зор байлық», «Здоровье дороже денег», «Үй» тақырыбы бойынша «East or West, home is best»- «Өз үйін-өлең төсегің». «Гостях хорошо, а дома лучше».

Ағылшын тілін оқытуда пәнаралық қарым-қатынастың маңызы зор. Тілді оқытудың негізгі мақсаты-оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамыту. Оқушылардың жасына байланысты оқыту әдістемесін өзгерту қажет. Бастауыш сынып оқушылары пәндердің сыртқы түріне қызығушылық танытады, сондықтан олардың жеке ерекшеліктерін дамыту қажет. Сабақта оларды жалықтырмау үшін қазақ ертегілерінің кейіпкерлерімен рөлдік ойындар ұйымдастырып отыру қажет. Мысалы: саусақ театрындағы қуыршақты пайдаланып, біз Алдар-Косе, Тазша бала бейнесін жасаймыз және тақтаға сол ертегіге байланысты бір тапсырма, сұрақ жазамыз. Бұл тапсырманы арнайы WordWall платформасы арқылы орындауға болады. Содан кейін оқушыларға; "балалар, Алдар-Көсенің тапсырмалары араласып кетіпті, біз оларды ретке келтіріп, дұрыс жауабын тауып алайық деп жұмыс жасаймыз. Оқушылар дұрыс емес сөзді дұрыс жазады. Сабақта әртүрлі ойыншықтар мен сызбаларды қолдануға болады. Орта деңгейдегі сыныптарда саяхат сабақтарын, аукциондарды, конкурстарды және телеконференцияларды өткізу оқушыларға өз бетінше ізденуге және ойлануға көмектеседі. Интернетті пайдалану, аудиовизуалды құралдармен, интерактивті тақталармен және электронды оқулықтармен жұмыс істеу оқушылардың сыныптағы белсенділігін арттыруда өте тиімді. Осы тұрғыдан алғанда, дыбыстарды қайталау

және жаттықтыру арқылы біз сөйлемдерді дұрыс айтуды, мәтінді тыңдауды және идеяларды білдіруді үйренеміз.

Оқушылардың басқа елдің тілін, салт-дәстүрін білгісі келсе, алдымен өз ана тілінді, әдет-ғұрпынды білуге тиісіндей отырып қазақ және ағылшын американдық жазушылардың өмірбаянымен, еңбектерімен танысуы қажет деп білеміз.

"Қазақстан-Америка" телекөпірі кезінде біз қазақ халқының салт-дәстүрлері, ұлттық мерекелер туралы әңгімелестік, сондай-ақ екі елге салыстырмалы зерттеу жүргіздік.

"Қоршаған орта" тақырыбын өткізу кезінде қазақ халқының әдемі табиғатын, экологиялық жағдайды салыстыра отырып, тілді үйрендік. Тағы бір тарау, "Ғажайыптар алаңы", "Не? Қайда? Қашан?" блиц-турнирлер мен викториналарды бір уақытта өткізу пайдалы әрі қызықты.

Қазіргі уақытта Қазақстандағы шет тілінің мәртебесі айтарлықтай өзгерді. Әлемдік қоғамдастыққа кіру, елдегі экономикалық және әлеуметтік-мәдени жағдай шет тілдерін білуге үлкен сұранысты қамтамасыз етті, оларды үйрену үшін қуатты мотивациялық база құрды. Бүгінгі таңда шет тілдерін білу сән - салтанат емес, қажеттілік. Оларды зерттеу үшін көптеген мүмкіндіктер бар, оларды оқыту әдістері туралы айту мүмкін емес.

Халықтық білімге сәйкес, баланы тәрбиелеу оның туған, өскен ортасына, ата-анасына байланысты. Бұл ұлы ойшылдардың халық тәрбиесіне байланысты айтылатын халық педагогикасының көптеген принциптерінің талаптары туралы көзқарастарының сабақтастығы мен дәйектілігімен байланысты.

Қорытындылай келе, жақсы дамыған ақыл-ойы бар жас ұрпақты тәрбиелеуде халық тәжірибесіне негізделген білім ерекше орын алғанын атап өткен жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Asher R. E. The encyclopedia of language and linguistics. — Oxford: Oxford University Press, 1994—48p.
2. Голикова Ж. А. Learn to Translate by Translating from English into Russian. Учебное пособие.- М.: при участии изд-ва ООО "Новое знание" 2003.-286с.
3. Измаилов А.Э. Народная педагогика: Педагогическая воззрения народов Средней Азии и Казахстана.- Москва, 1991. — 260 с.
4. Ұзақбаева С. Тамыры терең тәрбие. – Алматы: Білім, 1995

ОТБАСЫ ҮЛГІСІНДЕГІ БАЛАЛАР ҮЙІНДЕГІ ОҚУ- ТӘРБИЕ ПРОЦЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Кыстаубаева К.Б.

ШҚО ББ «Отбасы үлгісіндегі балалар ауылы» КММ

Аңдатпа: Отбасы үлгісіндегі балалар үйі жағдайында оқу процесін ұйымдастыру.

Аннотация: Организация образовательного процесса в детской деревне семейного типа

Abstract: Organization of the educational process in a family-type children's village

Отбасы үлгісіндегі балалар үйі – өзіне тән жұмыс ерекшелігі бар өте маңызды балалық шақ аумағы. Оның жұмысының басқа да білім мекемелерінен – бала-бақша

мен мектептен айырмашылығы бар. Отбасы үлгісіндегі балалар үйі басты міндеттері –балаларға жағдай жасау арқылы жанұялық жылу беру және оларды қоғамда өз ісіне жауапбере алатын жеке тұлға ретінде қалыптастыру.

Қазіргі уақытта ШҚО ББ «Отбасы үлгісіндегі балалар ауылы» КММ «Балалар үйі тәрбиеленушілерінің отбасылық құндылықтарға деген жағымды көзқарастарын қалыптастыру» проблемасымен айналыса отыра,балалар ауылы жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды күтіп-бағуды және тәрбиелеуді, тәрбиеленушілерді тәуелсіз өмірге дайындауды, қазіргі әлемде бейімделе алатын, онда өз орнын таба алатын және өз бетінше шешім қабылдай алатын адам мен азаматты тәрбиелеуді жүзеге асырумен жұмыстар атқаруда.

Балалар ауылында оқуға қолайлы және ынталандыратын атмосфераны дамыту, тәрбиеленушілерді өзін-өзі бақылау, өздігінен білім алу, өзін-өзі тәрбиелеу дағдыларына үйрету. Үйірмелер мен тәрбиеленушілердің шығармашылық бірлестіктері негізінде жүзеге асырылатын тәрбиеленушілердің шығармашылық қабілеттерін дамыту қажеттілігі туындайды. Жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың құқықтарын қорғау оқу жылының басында қойылған "Отбасы үлгісіндегі балалар ауылы" КММ мақсаты мен міндеттеріне сәйкес жүзеге асырылады.

- 1.Әлеуметтік-құқықтық қорғау.
2. Құжаттарды рәсімдеу.
3. Әкімшілік мекемелер мен ведомстволар арасындағы өзара байланыс.
4. Құқықтық мәртебе қағидаты.
5. Ағартушылық қызмет.
6. Кәсіптік бағдар беру.
7. Отбасымен өзара әрекеттесуді ұйымдастыру.

Балалар үйі түлектерінің ортаға әлеуметтік бейімделуіндегі сүйемелдеудің стратегиялық жоспары 2 кезеңнен тұрады, шарт бойынша баланың жекелік дамуының міндетті жастары: 16-18 жас – қалыптастырушы кезең, 18-23жас – сүйемелдеу кезеңі.

1-кесте – Жеке тұлғалық ортаға әлеуметтік бейімделу кезеңдері

Жоғарғы	Ортаңғы	Төменгі
Ұжымдық өмірдің нормаларын саналы түрде қабылдау және орындау	Ұжымдық өмірдің нормаларына конформизм	Ұжымдық өмірдің нормаларын қабылдамау
Индивидуалды және әлеуметтік баланс	Индивидуалдылықтың немесе әлеуметтіктің басымдылығы	Индивидуал мен әлеуметтік дисбалансы
Үлкендермен және өз қатарластарымен қарым-қатынас гармониясы	Ортамен сенімсіз қарым-қатынас	Қоршаған ортамен конфликтті қатынас
Педагогикалық ықпалға адекватты қатынас	Педагогикалық ықпалға қайшы қарым-қатынас	Педагогикалық ықпалға адекватты емес қарым-қатынас
Іс-әрекетін өзіндік бақылау	Іс-әрекетті сыртқы бақылау	Басқарылмайтын іс-әрекет
Ұжым өміріне белсенді қатысу	Ұжым өміріне оқтын-оқтын қатысу	Ұжым өміріне пассивті қатысу
Өз статусы мен қарым-қатынастарына қанағаттану	Өз статусы мен қарым-қатынасына жартылай	Өз статусы мен қарым-қатынасына қанағаттанбау

	қанағаттану	

Сондықтан төмендегі міндеттерді бірлесе шешу арқылы қоғамға, ортаға бейімдеу арқылы мақсатты жүйелі жұмыстар арқылы нәтижеге жетуге болады.

1. Балалар үйі тәрбиеленушісінің заманауи қоғамға сәтті интеграциялауына жол беретіндей белсенді азаматтық позициясын қалыптастыру.

2. Мамандық туралы ойларды, кәсіби өсу, мамандықты таңдау ережелерін білуді, осындай әлемнің бар екенін қалыптастыру.

3. Өз өмірінің дағдылары мен қызметін жеке тұлға ретінде, отбасы мүшесі ретінде, азамат ретінде, кәсіби тұлға ретінде қалыптастыру.

4. Әлеуметтік және педагогикалық қолдау.

Кәсіптік бағдар беру және мамандық таңдау мектеп бітіргенге дейін басталуы керек. Балалардың әлеуметтік бейімделуіне және мамандық таңдауына көп көңіл бөлінеді. Балалар ауылының психологиялық қызметімен бірлесіп 11-9-сынып оқушылары арасында "Мамандық таңдау" бойынша диагностика жүргізіледі. Бағдарлау жұмысы кезең-кезеңмен өтеді:

I-кезең Баланың кәсібін таңдау. 1-ден 4-сыныпқа дейінгі кезеңде жүргізіледі. Бұл жағдайда баланың мүдделері ескеріледі, үйірме жұмыстары жүргізіледі. Осы кезеңде баланың мүдделері өзгеруі мүмкін.

II-зерттеу кезеңі. Жұмыс 5-8 сыныптар аралығында жүргізіледі. Осы кезеңде "баланың жеке даму картасы" жүргізіледі. Балалардың қызығушылығы, жеке тұлғалық ерекшеліктері ескеріледі.

III кезең, мамандық таңдау:

1. Тәрбиеленушілерге мамандық таңдау кезінде еңбек нарығындағы мамандықтың қажеттіліктері, баланың даму жағдайы, оның қабілеттері мен бейімділігі туралы білуге тырысамыз.

2. 9,11 сынып тәрбиеленушілері үшін өз кәсібін таңдау кезінде кәсіптік бағдар беру жұмысының бағыты бойынша:

а) мамандығы бойынша ақпараттық-насихаттау жұмысы.

б) мамандық бойынша бағдарлай отырып, диагностика жүргізу және кеңес беру.

ШҚО ББ «Отбасы үлгісіндегі балалар ауылы» КММ жыл көлемінде 9-11 сынып оқушылары қаланың оқу орындарының қызметімен танысады. ШҚМУ, ШҚМТУ, ШҚ гуманитарлық колледжі, ШҚ политехникалық колледжі, медициналық колледж және т.б. жоғары және орта оқу орындарында "ашық есік күніне" қатысады. Балалар мамандық таңдау және болашақ кәсіби қызмет бойынша оқу орындары өкілдерінің ақпаратын ала отыра тәрбиеленушілердің еңбекке орналасу үрдісі жалғасын тауып келеді.

Осылайша, отбасы үлгісіндегі балалар үйі жағдайындағы оқ-тәрбие ісі балаларды өз бетінше өмір сүруін жақсы жолға қалыптастыруда, тиімді бейімделуі үшін, оларға әлеуметтік жұмыстың сүйемелдеу технологиясынт иімділігін көрсетті. Себебі, олар отбасы үлгісіндегі балалар үйі балалар үйі қабырғасынан қоғам жайлы ақпарат алып, қоғаммен қалай байланыс орнатуы қажет екенін біліп шығады. Болашақта бұл атқарылған жұмыстары, олардың бейімделу жолында жақсы құрал болыптабылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Абдрашитова И.И., Паточкина Н.А. Проблемы социальной адаптации

выпускников детских домов и интернатов // Вестник совета молодых ученых и специалистов Челябинской области. – 2015. – № 1. – С. 3–5.

2. Астоянц С. Политический дискурс о сиротстве в советский и постсоветский период: социальная интеграция или социальное исключение? // Журнал исследований социальной политики. – 2006. – Т. 4. – № 4. – С. 475–500.

3. Бобылева И.А., Заводилкина О.В. Подготовка воспитанников интернатных учреждений к самостоятельной жизни // Вестник ГОУ. Серия: Психологические науки. – 2015. – № 1. – С. 6-15.

4. Сарыбаева И.С., Балмағанбет Б.Ж. Хабаршы. Психология және социология сериясы. №1 (64).

ОҚЫЛЫМ ДАҒДЫСЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫНЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЖОЛДАРЫ

Нурмолдаева А.А.

Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасының
оқу-әдістемелік орталығының әдіскері
Тараз қ., Қазақстан

Аңдатпа: Мақалада оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыруда оқылым дағдысына мән беріле отырып, мәтіндерді меңгерту жолдары жан- жақты талданады.

Аннотация: В статье акцентировано внимание на навыках чтения в формировании читательской грамотности учащихся, показана эффективность методов изучения текстов.

Abstract: The article shows what methods and techniques are effective for mastering texts with an emphasis on reading skills in the formation of reading literacy of students.

Кез келген тілді үйрену процесі негізгі тілдік дағдыларды жетілдірумен сипатталатыны белгілі. Бұл процес айтылым, тыңдалым, жазылым және оқылым секілді төрт тілдік дағдыны қатар қалыптастырып, дамытуды талап ететіні де түсінікті. Себебі, қоғамның өзге мүшелерімен кез келген қарым-қатынас түрін орнату барысында сөйлеушіге төрт дағдының барлығын да қолдану қажеттілігі туындайды. Осы тұста, аталған тілдік дағдыларды дамытуға жекелеген әдістемелік құралдар мен тәсілдер қолданылғанымен, олар бір-бірімен тығыз байланысты екендігін айқындап көрсетуіміз қажет. Көп жағдайда тіл үйренушілердің басым көпшілігі айтылым дағдысын қалыптастыру және дамыту арқылы ғана тілде еркін сөйлеуге мүмкіндік аламын деп ойлайды. Алайда, тілдік құралдар мен құрылымдардың дұрыс әрі орынды қолданылуы үшін барлық негізгі дағдыларды игеру талап етіледі. Мәселен, екі адамның қарым- қатынасында бірінші сөйлеуші екінші адамға сөйлеу арқылы айтылым дағдысын жетілдірсе, екінші адам автоматты түрде тыңдалым дағдысын дамытып отырады. Дәл сол секілді, кітап оқып отырған оқушы дауыстап оқу арқылы өзінің тыңдалым, оқылым және айтылым дағдыларын қатар жетілдірсе, жаңа сөздер мен сөйлем құрылымдарын жазып алып, жазылым деңгейін де едәуір жақсарта алады. Бұл сөзсіз төрт тілдік дағдының арасындағы тікелей байланысты көрсетеді.

Кез келген адамның функционалдық сауаттылығы жоғары болу қажеттігі жайлы мәселе көтерілгеніне біршама жылдың жүзі болды. Алған білімдерін өмірде қолдана алатын, сауатты, жан-жақты, өз мамандығын үнемі жетілдіріп отыратын, әрдайым ізденісте болатын бәсекеге қабілетті тұлға тәрбиелеу – Қазақстанның алға қойған басты мақсаты. Бұған түрткі болған да қазақстандық балалардың халықаралық

PISA зерттеулерінде көрсеткен нәтижесі еді. Осы зерттеу арқылы біз балалардың жаттанды білімге бой ұрып, алған білімін өмірде қолдана алмайтын жағдайлары кездесіп жататынын білдік. Осының нәтижесінде еліміздің білім саласы жаңартылған білім бағдарламасына көшу арқылы толықтай реформаланғаны белгілі. Аталмыш халықаралық зерттеуде оқушы білімін үш бағыт бойынша анықтайды, олар: математикалық сауаттылық, жаратылыстану-ғылыми сауаттылық және оқу сауаттылығы. Осы үш бағыттың ішінде тіл және әдебиет мұғалімдерінің оқытатын басты бағыты- оқу сауаттылығы. «Сөз өнері дертпен тең» деп, Абай жырлағандай, бұл бағыттың негізгі зерттеу объектісі мәтін екені белгілі. Жай мәтіндер мен күрделі мәтіндерді оқу барысында оқушы мәтінді толық түсініп, ондағы айтылған ойды ұғып, оған өзіндік сын- пікірін, көзқарасын білдіре алуы шарт. Олай талдап үйрену үшін оқушыларға төменгі сыныптардан бастап үнемі мәтіндермен дұрыс талдау жасауды үйрету маңызды. Бұл – қазақ тілі мен әдебиеті пәні ұстаздарының алдындағы басты міндеті.

Оқу сауаттылығы дағдысына ғалым Н.А.Даулетова мынадай анықтама береді: «Оқу сауаттылығы» термині кең мағынада қарапайым оқу біліктілігін емес, мәліметтерді айқындай білу қабілетімен анықталады. Мектеп жасындағы балалардың тек оқу техникасын меңгеруі қазіргі таңда қабілеттілік болып есептелмейді. Оқу сауаттылығы туралы түсінік білім алушылардың әртүрлі форматтарда берілген мәтіндерді түсіне білуі, олардың мәні мен мазмұнын түсініп тұжырымдауы және білім алушылардың мектептен тыс уақыттарда, әртүрлі өмірлік жағдаяттарды шешуде оқығанын қолдана білу іс- әрекеттеріндегі қызметтерін бағалауға негізделген. Сөзімізді нақтылай түссек, оқу сауаттылығы – жазба мәтіндерді түсіну, өз мақсатына жету үшін оның мазмұнын қолдану, қоғам өміріне белсенді қатысу үшін білімі мен мүмкіншіліктерін дамыту қабілеті» [1, 4].

Оқу сауаттылығы дағдысын дамытуды көздеген адам, ең әуелі, оқылым дағдысымен көбірек жұмыс жасағаны абзал. Өйткені, оқылым – оқу сауаттылығының негізі. Ең әуелі, «Оқылым дегеніміз не?» деген сауалға жауап беріп көрейік. Ғалым Фаузия Оразбаева оқылымға мынадай анықтама береді: «Оқылым - графикалық таңбалар арқылы қағаз бетіне түскен сөздер мен тіркестердің мағынасы мен мазмұнын ой мен сананың нәтижесінде қабылдай отырып, одан қажетті деректі түсініп, сұрыптап алу. Оқылым, біріншіден, ой мен мидың жұмысына байланысты болса, екіншіден, жазылған графикалық таңбалардың тізбегін танып білуге қатысты. Үшіншіден, мұнда осы таңбалардың ішкі мән-мағынасын дұрыс түсінудің ролі зор. Осындай ерекшеліктер іске асқан жағдайда ғана оқылған материалдан керек ақпараттар жинақталып алынып, оқырманның қажетіне жарайды» [2].

Демек, тіл үйренуде тілдік дәлдікті қалыптастыру оқушы сөздік қорын дамытып, грамматикалық ережелерді түсініп қана қоймай, сөздердің дұрыс дыбысталуы немесе айтылуын да үйренуі қажет. Ал оқушының тілдік еркіндігі дегеніміз оның тілді жетік меңгеруі арқасында еркін сөйлей алу қабілеті деп түсіндіріледі. Яғни, оқушыға кенеттен сөйлеу қажеттілігі туындаған жағдайда қысылмай, кідірмей сөйлей алу үшін тілдік еркіндікті қалыптастыру өте маңызды деп есептеледі. Бұл аталған айтылым компоненттерін қалыптастырып, дамыту барысында мәтінмен жұмыс жасаудың, яғни оқылымның ролі зор. Себебі, оқылымның көмегімен оқушылар өздерінің сөйлеу әрекеттерінің шеңберін барынша кеңейтуге мүмкіндік беретін жаңа сөздік қор жинақтай алады. Дәлірек айтқанда, оқушылар мәтінмен жұмыс жасау арқылы кез келген тақырып аясында әңгіме өрбіте алу үшін тақырыптық сөздерді үйренеді. Ең маңыздысы, оқушылар оқылым арқылы өздерінің

үйреніп жатқан тілдерінде жақсы тәжірбие жинауға мүмкіндік алады. Ал оқылым кезінде алынған білім мен тәжірбие өзге де дағдыларды дамытуда қолданыла алады. Сонымен қатар, көп оқу арқылы тіл үйренушілер өздерінің қызығушылықтарын анықтап, жеке тұлғалық даму жолын қалыптастыра алады [3]. Осы тұста, мәтінмен жұмыс жасау арқылы айтылым дағдысын дамытудың негізгі тәсілдері мен жолдарына талдау жасаған жөн. Біріншіден, оқылымның көмегімен айтылым дағдысын дамыту үрдісі жаңа сөздер үйрену мен грамматикалық білімді жетілдіруге байланысты. Оқылым барысында тіл үйренушілер мәтіндердегі сөйлемдердің грамматикалық құрылымы, ондағы сөздердің қолданысы мен өзара байланысына мән бере отырып, өзіндік білім қалыптастырады. Яғни, оқушылар мәтіндерде ұсынылған сөйлем құрылымдары мен сөздердің мысалдарын өздерінің сөйлеу әрекеттерінде қолдануға мүмкіндік алады. Кез келген сөйлеу әрекетінің мағыналық мәні жоғалмай, ойды жеткізуде дәлдік болуы үшін оқушылардың грамматикалық білімі мен сөздік қоры жоғары деңгейде болуы тиіс. Ең алдымен, грамматикалық ережелерге сүйене отырып құрылған сөйлемдер сөйлеушінің ойын еш бұрмалаусыз, дәл жеткізуге көмектеседі. Бұл тұрғыда, оқушылардың грамматикалық білімі тілдің табиғатын көрсетеді деуге болады. Екіншіден, сөйлеушінің ойын тура жеткізуде маңызды рөл атқаратын тағы бір фактор сөздік қор болып табылады.

Оқылым дағдысында көбіне әртүрлі мәтіндермен жұмыс жасалады. Оқушы мәтінді оқып, көзбен көріп, әр сөзінің мәнін ұғып, түсініп, сезіне білгеннен кейін ғана ол мәтінмен жұмыс жасай алады. Әдебиет пәнінде мәтіндер бойынша түсіну және жауап беру, анализ және интерпретация, бағалау және салыстыру сынды мақсаттар қойылады. Оқушы яғни, мәтінді түсініп оқып, берілген сұрақтарға жауап беріп, мәтінді толық талдай алуы, оған өзінің сын тұрғысынан көзқарасын білдіре алуы шарт. Әдетте оқушының өз көзқарасын білдіре бастауы, сыни пікірін айта бастауы жеті-сегізінші сыныптардан басталады. Осыған орай қазақ тілі мен әдебиеті пәндерінде қойылатын мақсаттар жеңілден күрделіге, оңайдан қиынға қарай спиральдық қағидатпен көтеріліп отырады.

Мәтіннің бас-аяғы жинақы, көптеген сөйлемнен тұратын өте күрделі тілдік құрылым екенін білеміз. Сол себепті, мәтінді дұрыс талдай алу да үлкен сауаттылықты қажет етеді. Осы жерде мұғалімнен оқушыға дұрыс бағыт-бағдар беріп дұрыс үйрету талап етіледі. Егер оқушы төменгі сыныптан бастап мәтінді дұрыс талдай алса, онда оған жоғары сыныптарда кездесетін күрделі мәтіндерді талдау қиынға соқпайды.

Төменгі сыныптарда оқушыдан белгілі бір шағын мәтінді оқып, түсіну талап етіледі. Ол қысқа әңгімелер немесе мысалы, Ыбырай Алтынсариннің ертегілері мен мысалдары болуы да мүмкін. Төменгі сыныптың мәтіндері оңай болғандықтан, оларды талдау да аса қиынға түспейді. Ең бастысы, олар оқыған мәтінін түсініп, мазмұнын айта алуы қажет. Оларға мәтіндегі негізгі ақпаратты табу, қосымша ақпаратты анықтау, мәтіннің айтпақ ойы, мәтін бойынша жоспар құру, мәтіннен тірек сөздерді табу, мәтіннің алғашқы бөлігін оқып, келесі бөлігін болжап айту сынды тапсырмалар беріледі. Оқушы төменгі сыныпта осыларды орындай алса, жоғары сыныптарда кездесетін күрделі мәтіндерді талдауда қиналмайды.

Мәтіннің баяндау мәтіні, сипаттау мәтіні және пайымдау мәтіні сынды түрлері болатыны белгілі. Баяндау мәтінінде нақты оқиғалар, іс-әрекет ретімен баяндалып берілсе, пайымдау мәтінінде белгілі бір ой жан-жақты таратылып, айтылып, түсіндіріледі. Пайымдау мәтінінде белгілі бір пікір дәлелдеуді қажет ететін болса, баяндау мәтінінде оқиғаның бас-аяғы ретімен баяндалады. Ал сипаттау мәтінінде

белгілі бір оқиға, зат немесе құбылыс жан-жақты таратылып айтылады, ашылады, суреттеледі. Көбіне сын есімдер қолданылады.

Осы мәтін жайлы ең әуелі, оның мәтіннің қай түріне жататынынан бастап оқытып, үйреткен жөн. Оқушылар мәтіннің түрін анықтап алғаннан кейін ішкі мазмұнына мән береді. Ұзақ құрмалас сөйлемдерді жеңіл түсіне алу үшін жай сөйлемдерге бөліп оқуға болады. Сипаттау мәтінінің мақсаты оқырманның көзіне тұтас суретті елестету болғандықтан, оның портреттік, пейзаждық тағы басқа түрлері көп. «Мұғалімге хат» әдісі арқылы оқушы өзінің білмеген ақпаратын мұғалімнен сұрап біле алады. Оқушының кез келген сұрақтарына жауап бере алу үшін мұғалімде теориялық білімі мол болуы аса маңызды. Әдетте қазақ тілі пәнінде оқылым ретінде әдебиет пәні тәрізді өте ұзақ мәтіндер кездеспейді. Өте ұзақ мәтіндерді сыныпқа бөліп беру арқылы оқытуға болады. Ол үшін әр топқа мәтіннің үзінді бөліктерін алып, ондағы оқиғаны сыныпқа түсіндіретін «Джигсо» әдісі, «Айналмалы бекеттер» әдістері қолданылады. Белгілі бір оқиға баяндалған мәтіндерді оқыту үшін онда не болғанын сипаттайтын «Хикая картасы», «Оқиға тауы» сынды қызықты әдістер де баланың пәнге деген қызығушылығын оятады.

Қорыта келгенде, оқу сауаттылығын жастайынан дамыту – оқушының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру. Ал оқу сауаттылығын толық дамыту үшін бізге оқылым дағдысымен үнемі жүйелі жұмыс жасау маңызды. ол үшін әр сабақ сайын оқылым мәтіндерін оқып, әртүрлі тапсырмалармен жұмыс жасау қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Оразбаева Ф. Шамсиевна. Тіл әлемі [Текст]: мақалалар, зерттеулер.- Алматы: Ан-Арыс, [278 б] 2009.- 368 б.
2. Балтабаева Ж.Қ. т.б. Қазақ тілі: Жалпы білім беретін мектептің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-сыныбына арналған оқулық / Ж.Қ.Балтабаева, Е.О.Арын, Г.Ы.Әбдіраман. – Алматы: Атамұра, 2019. – 144 бет.
3. Көшімбетова С. Инновациялық технологияныбілім сапасын көтеруде пайдалану жолдары. – Алматы: Білім -2008. -22 б.
4. Тоқсанбаева Н.Қ. Оқыту процесі жүйесіндегі танымдық іс-әрекеттің құрылымы. п.ғ.к. дисс... автореф. – Алматы, 2001. -10 б.

ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫ - БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ

Омарқанова Л.А.

М.Мақатаев атындағы №74 мектеп-гимназия
директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары, бастауыш сынып мұғалімі,
Астана қ., Қазақстан

Аңдатпа: Жас жеткіншектердің білімді,білікті болуында ойынның алатын орны ерекше. Ойын элементтері кез-келген баланың қызығушылығын тудырады. Мақалада баланың танымдық қызығушылығын арттыруға, мұғалімнің білім алушылармен өзара әрекеттесуінің шығармашылық деңгейіне жетуіне мүмкіндік беретін бастауыш мектепте ойын технологияларын қолданудың ерекшеліктері мен мүмкіндіктері қарастырылған.

Аннотация: Игра занимает особое место в образовании и компетентности подростков. Элементы игры представляют интерес для всех учащихся. В статье рассмотрены

особенности и возможности использования игровых технологий в начальной школе, позволяющие повысить познавательный интерес ребенка, достичь творческого уровня взаимодействия учителя с учащимися.

Abstract: The game occupies a special place in the education and competence of teenagers. The elements of the game are of interest to all students. This article discusses the features and possibilities of using gaming technologies in elementary school. This game allows to increase the cognitive interest of children, and it is also possible to achieve creative success in the interaction of the teacher with the students.

Бүгінгі таңда қоғамымыздың даму бағытында жан-жақты дамыған сауатты, саналы азамат тәрбиелеу мәселесі жүктеліп отыр. Мұндай мақсаттың баянды болуы оқу-ағарту жүйесінің үлесіне түсетінін ескерсек, білім негізі бастауыштан басталғандықтан, жас жеткіншектердің білімді, білікті болуында ойынның алатын орны ерекше. Ойын дегеніміз – халықтың баланы әдептілікке, сауаттылыққа баулитын құралдың бірі. Ойын – оқу үрдісіндегі оқытудың әрі формасы, әрі әдісі. Бастауыш сынып білім алушыларының мектепке келгенге дейінгі негізгі әрекеті – ойын болса, оқу – тәрбие үрдісінде олар біртіндеп ойын әрекетінен оқу әрекетін орындауға бейімделуі тиіс. Бала саналы, мәдениетті, адамгершілігі мол болып, жан-жақты дамуы үшін, тілін дамытып, сөз байлығын дамыту үшін және айналадағы өмір құбылысын ұғыну үшін ойынды пайдаланудың маңызы зор. Атақты педагогтар В.А.Сухомлинский, Н.К.Крупская, К.Д.Ушинский ойын балалардың ой өрісін дамытуда, дүние танымын қалыптастыруда практикалық маңызы зор екенін атап көрсеткен болса қазақ халқының ұлттық ойындарының педагогикадағы ролі туралы алғашқы пікірлерін айтқан Ә.А.Диваев, М.О.Әуезов. Бастауыш сынып мұғалімдерінің оқу– тәрбие жұмысының негізгі саласы сабақ. Кез келген ұстаздың басты мақсат-міндеті-оқушыларға сапалы білім беру, жан-жақты жетілдіру, оқуға деген қызығушылығын арттыру. Ойын үлгісінің технологиясы баланың нақ осындай белсенділіктерін арттырады. Сабақ үстінде ойын технологиясын тиімді пайдалану сабақтың әсерлігін, тартымдығын күшейтеді, оқушылардың сабаққа ынтасы мен қызығушылығын арттырады, біліктілігі, іскерлігі, дағдысы, дүниетанымы дамиды. Ойынмен ұйымдастырылған сабақ балаларға көңілді, жеңіл келеді. Ойын элементтері кез-келген оқушының қызығушылығын тудырады. Тіпті нашар оқитын оқушының өзі ойын арқылы берілген тапсырмаларды асқан қызығушылықпен, белсенділікпен орындайды. Бала ойын іс-әрекеті үстінде білімді қалай игеріп жатқанын, ал ойынның оқу үрдісіне қалай ұласып кеткенін аңғармай қалуы тиіс. Сонда ғана ойын және іс-әрекеттері табиғи бірлікте болып, пәндік білім, білік және дағдыны игеруге толық ықпал жасайды. Ол әсіресе 1 сыныпта өте маңызды. Ойынды іріктеп алуға нақтылы сабақтың мақсаты, мүмкіндіктері мен жағдайларын ескеруге ерекше назар аударған жөн. Ойын барысында оқушының ой-өрісі дамиды, сөйлеу қабілеті жетіледі, қарым-қатынас жасауға үйренеді, көңіл-күйі көтеріледі, оқушы жалықпайды, сөздік қоры көбейеді, баланың адамгершілік қасиеттері, өмірге деген көзқарасы, қызығушылығы қалыптасады. Ойындарды бүгінгі педагогикалық ілімдер талаптарына сай іріктеп, ретімен қолданып отырсақ, сабақтың сапасын көтеріп, тиімділігін арттырамыз. Ойынның ережелері ойын қызықты болуы үшін қажетті адамгершілік нормаларды қатаң орындауды талап ететіндей болуы керек. Ойын технологиясы балалардың айналасын тану қызметіндегі белсенділігі мен шығармашылығының қалыптасуына жолды кең ашатын, оқу-тәрбие міндеттерін шешуге бағытталған әр түрлі ойындарды қолдануды көздейтін дидактикалық жүйелер. Сондықтан әр мұғалім технологияның нәтижесі дұрыс болуы үшін мынандай жағдайларды ескеруі қажет.

1. Әр ойынның тәрбиелік, білімділік, дамытушылық маңызын алдын-ала жете түсініп, оның балаларға қандай нәтиже беретіндігін анықтау
2. Ойын жүргізетін орынның мүмкіндігі, ойын жабдықтарының эстетикалық талаптарға сай болуы, алдын – ала әзірлеу.
3. Сыныптағы оқушылардың жас, психологиялық ерекшеліктеріне, білім деңгейлеріне, сөздік қорына сәйкес келуі.
4. Ойын кезіндегі қозғалыс, техникалық қауіпсіздіктен қамтамасыз ету.
5. Ойынның, сабақтағы ойын элементтерінің оқушылардың ынтасын тартып, пәнге деген қызығушылығын арттыруға бағытталуы.

Ойынның түрлері өте көп. Мысалы: рөлдік ойындар, денешынықтыру ойындары, сюжеттік ойындар, дидактикалық ойындар т.б.

Сюжеттік-шығармашылық ойындардың мазмұны мұғалімдерге балалардың назарын адамдардың өзара қарым-қатынастарының адамгершілік жағына аударуына жәрдемдеседі. Тіл сабақтары, әліппе, математика сабақтарында да рөлдік, сюжеттік ойындарды қолдануға болады. Рөлдік ойындар бастауыш сынып балаларының өмірінде елеулі орын алады. Бұл ойындар ұзақ та, қысқа да болу мүмкін. Ұжымдық ойындар балаларды топтастырады, олардың арасында жолдастық қарым-қатынастың қалыптасуына көмектеседі. Мұндай ойындар кезінде балалар өздерінің іс-қимылдарын ойынның басқа қатысушыларының іс-қимылдарымен келісіп алуға, өз жолдастарына әділ болу жөнінде ережелерді орындауға тиіс. Кіші жастағы балалар жас ерекшеліктеріне байланысты ойынға өте ынталы келеді. Олар тез сергіп, тапсырмаларды жылдам, әрі қызығып орындайтын болады. Ойын барысында балалардың белсенділігі, шығармашылығы дамиды.

Білім алушылардың қызығушылықтарын туғызатын ойындардың тағы бірі - дидактикалық ойындар. Дидактикалық ойындар баланың ақыл- ойын дамытып, сабаққа деген қызығушылықтарын арттырады. Мектеп жасына дейінгі балалардың зейіні тұрақсыз, импульсивті болғанымен, қабылдау есте сақтау мүмкіндіктері жақсы дамыған. Сондықтан кез - келген сабақты өткізу үшін дидактикалық ойындар қолдана білу керек. Тіл сабақтарында дидактикалық ойындарды жаңа тақырыпты түсіндіру барысында, қайталау, пысықтау, жаттығу сабақтарында да пайдалануға болады. Ойындар білім алушылардың ой — өрісін дамытып, ойлау қабілетін арттырумен қатар, үйретілген, өтілген тақырыптарды саналы да берік меңгеруге үлкен әсер етеді, шығармашылық ойлау қабілеттерін жетілдіріп, сөздік қорларын молайтып, сауатты жазуға да баулиды. Олар ойын ойнау барысында үйренген сөздерін айтып қана қоймай, оның қандай мағынада қолданылатынын да біледі. Мысалы «Әліппе» оқулығында тақырып соңында тапсырмалар берілген. Осы тапсырмаларды ойын арқылы өткізуге болады. «Ұйқасын тап», «Сиқырлы қоржын», «Өлең жолын құрастыр» т. б. ойындар. “Ойын - бұл өзінше бір мектеп. Осы ойын түрлері арқылы балалардың мінез - құлқы, олардың өмірге, қоршаған ортаны танып білуге деген, бір - біріне деген танымдық көзқарасы қалыптасады”. В. А. Сухомлинскийдің осы сөзі ойын арқылы баланың логикалық ойлау қабілеті де шыңдалатынын дәл көрсетеді. Ойындарды қолдану іс-әрекеттің әсерлігін арттырып, балалардың логикалық ойлауын, математикалық қабілеттерін дамытады. Балалар қарапайым математикалық дәлдікті шешуді үйренеді. Сонымен қатар, балалардың математикалық білімге деген қызығушылығы артады, берілген есепті шешуге өз күш (ерік) – жігерін жұмсайды. Балада алғашқы түсініктер индуктивті және дидуктивті ойлау қалыптасады. Бала бір заттың құрылысына, қасиетіне (пішініне, түсі т. б.) қарай талдау, сараптау, салыстыру, кеңістікті бағдарлап, салыстырмалы түрде ойлай алады. Дидактикалық

ойындар негізінен оқыту барысында жан-жақты, бағыт-бағдар беріп отырады. Дұрыс ұйымдастырылған оқыту ісі жаңа материалдармен жұмыс жасау, қайталау, кезектестіріп оқыту түрлерін қолдану, баланың белсенділігін арттырады. Ойын құрылымының – көлемі, мазмұны бағдарламаға сай, балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес жоспарланады және үйретіледі. Дидактикалық ойындардың түрлері: ойын-саяхаттар. Олар ертегілерге ұқсас. Оқиғаларды бейнелейді, бірақ олар ерекше түрде ашып көрсетіледі. Мысалы: «Бауырсақ» ертегісінің желісімен орманға саяхат жасай отырып, кездесетін аңдарды атап, оның ерекше қабілеттерін сипаттап көрсету. Ойын – тапсырмалар. Бұл ойындардың негізін заттар мен әрекеттер, сөздік тапсырмалар құрайды. Ойын міндеттері мен әрекеттері бір нәрсені болжауға негізделеді. Ойындардың ішінде беріліп отыратын сәттік ойын-тапсырмаларды әр түрлі вариантта оңтайлы ұйымдастыру балалардың сөздік мөлшерін бекітіп отырады, әрі оларды сөйлегенде еркін қолдануына бағыт бере түседі. Сөздің құрылымдық жағын аударуға үйретені жаттығулар қолдану да тиімді екенін көрсетті. Мысалы: «Сөзді қысқартып айт» (үйшік-үй, балақай-бала, құлыншақ-құлын) «Екі сөзден бір сөз құра» (су құй – сукұйғыш, шаң сор – шаңсорғыш), «Сөзге не қосылған» (қала-қалашық, бота-ботакан, ән-әнші, дәрі-дәрігер), «Сөз сыңарын қысқартып айт» (жылқы бағатын адам – жылқышы, көйлек тігетін адам – тігінші). Ойын – болжамдар. Бұл ойындар «Не болар еді?», «Мен не істер едім, егер» деген сұрақтарға негізделеді. Ойынның дидактикалық мазмұны балалардың алдына проблемалық міндет пен ситуацияны қоюда ерекшеленеді.

Ойын – жұмбақтар. Жұмбақтың негізгі ерекшелігі – логикалық астарында болуында. Олар баланың ой әрекетін белсендіреді. Жұмбақтар салыстыру, теңеу және сипаттау арқылы ұғымның қасиеттерін ажыратуға тәрбиелейді, оқушы қиялының дамуына әсер етеді. Ойын – әңгімелер. Ол мұғалімнің балалармен, балалардың мұғаліммен және балалардың балалармен қарым-қатынасына негізделеді. Бұл қарым – қатынас ойынмазмұнында ерекше сипатқа ие. Ойынның құндылығы – олар эмоциональдық түрде белсендіруге, бір сөздікке, өзара әрекет жасауға, бірлесіп ойнауға мүмкіндік туғызады. Ойын – өлеңдер. Ойын барысында өзгеріссіз жиі кездесетін ұсақ өлең түрі. Олар ойынның бір шарттарына байланысты орындалады. Мысалы, «қаламақ» ойнаушының қалауын тапқатата білдіретін ойын – өлеңдер қатарына жатады. Алма кетті домалап, өзен бойын жағалап. Бастауыш сынып оқушылары үшін мұндай ойындарды көптеп ойлап табуға болады. Әрбір мұғалімнің негізгі міндеттерінің бірі — балалардың қатынас өрісіне ену, олардың арасындағы қарым-қатынастарды реттеу, қатынас мәдениетіне баулу. Бұл қатынас мәселелері адамгершілік тәрбиесімен тығыз байланысты. Туған жер, отбасы – бұл құндылықтардан адамның ары, абыройы нәр алып, қоректенеді, оның еркіндікке талпынысы, патриоттық, азаматтық қасиеттері қалыптасады. Өзінен басқа адамның да өзіндік ерекшелікке, өзіндік пікірге құқылы екендігін мойындайды. Егер осы қасиет бала кезінен қалыптасса, ол сонда ғана басқа адамдардың қоғамның дамуына мүмкіндік бере алады. Сондықтан біз ойын технологияларын барлық сабақтарда түрлендіріп пайдаланамыз. Ойынды өткізу түрлері: жалпы, топтық, жекелей. Ойынның атқаратын қызметтері: коммуникативтік немесе қарым-қатынастық, ойын-сауық, диагностика (өзін-өзі тану), әлеуметтендіру, коррекциялық (өзін-өзі түзету). Ойын арқылы іске асатын дағдылар: бірлесе оқу және жеке ерекшеліктерді мойындау, сыныптағы, ұжымдағы басқаның үлесін бақылау, жолдастары, сыныптастары алдындағы жауапкершілік, қалыптан тыс ойлар, барлық ойыншы жеңімпаз, шешім қабылдау дағдысы, көзқарастарды бөлісу дағдысы, түсіну мен практика арқылы есте сақтауды жетілдіру, өзара тәуелділіктің

өмірлік тәжірибесі, ұжымның құрылуы және сезімнің дамуы, өзінің бағасын көтеру, өзін-өзі және басқаларды сыйлау. Дидактикалық ойындардың үш топқа бөліп қарастырамыз: заттық, үстел үстінде ойналатын, сөздік. Бастауыш сыныптарда қазақ тілі сабақтарында дидактикалық ойындарды пайдалану оқушының белсенділігі мен сабаққа қызығушылығын арттырып, білім сапасының көтерілуіне ықпалын тигізеді. Бала сөздігіне жаңа сөздер енгізуге арналған дидактикалық ойындарды қолдану арқылы балалардың ақыл-ой қызметтері де ерекше дамитындығын байқалады. Әсіресе, қазақша сөздердің құрылымдарын байқататын лексикалық жаттығулары бар дидактикалық ойындар барысында балалардың ойлау, еске сақтау қабілеттері жетіле түседі. Күнделікті өмірде және сабақта дидактикалық ойындар мен ойын жаттығулар қолдану баланың математикалық түсінігін де кеңейтеді, тереңдетеді, ойын бекітеді. Математика сабақтарында дидактикалық ойындарға ерекше көңіл бөлемін. Қызықты жаттығулар, шығармашылық тапсырмалар т.б. Өзімнің математика бойынша сабақтарымда жұмбақтарды пайдаланамын, өлеңдер, тақпақтар таңдаймын, логикалық ойлауға арналған тапсырмаларға мақалдардан, қанатты сөздерден, ертегілерден және де сергіту сәтінен топтама жасаймын. Мазмұны бойынша барлық дидактикалық ойындар оқушылардың ақыл-ой белсенділігін қалыптастырудың маңызды құралы бола отырып, олардың бағдарлама материалының негізгі тақырыптары бойынша алған білімдерін тереңдете түсуді әрі пысықтауды көздейді. Мұның бәрі дидактикалық ойындарды бастауыш сынып оқушыларының оқу іс-әрекетінде белгілі бір жүйемен пайдалану қажеттігін дәлелдейді.

Қорыта келе бастауыш сынып оқушыларын ойната отырып, ойландырып, тәрбиелік мәні зор ойындар арқылы дамытуға болады. Ойынсыз ақыл- ой қалыпты дамымайды. Ойын арқылы баланың рухани байлығы өмірмен ұштасып, айналасындағы дүние туралы түсінік қалыптасады. Ойын араласқан сабақ тартымды өтеді, балалардың білуге деген құштарлығын арттырады, түсініктерін тереңдетеді. Бұл кезде жақсы окитын бала одан әрі дамып, үлгерімі төмен білім алушы өз мүмкіндігінше іс-шараларға араласып, өз үлесін қосып отырады. Ендеше, баланы ойынға қатыстырып үйрету арқылы ойыны қайсы, үйретуі қайсы екенін балалар айырмастай, сезбестей етіп сабақ өткізген ұтымды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Тілдерді оқыту үрдісінде инновациялық технологияларды қолдану. Алматы 2010 ж.
2. Бастауыш мектеп, №3, 2003, А.Әбішева «Ойын элементтерін пайдаланудың педагогикалық ерекшеліктері».
3. С.Ахметов. Бастауыш кластарды білім берудің тиімділігін арттыру жолдары. Алматы: Рауан 1994.
4. Игры и упражнения по развитию умственных способностей у детей дошкольного возраста. Сост Л.А.Венгер, О.М.Дьяченко. – М: Просвещения, 1989.
5. Шмаков С.А. Игра учащихся феномен культуры /С.А.Шмаков. -М., 1994.

«ҚАЗАҚ ТІЛІ» САБАҒЫНДА ТІЛДІК БІРЛІКТЕРДІ МӘНМӘТІНДЕ МЕҢГЕРТУДІҢ ТИІМДІ ТӘЖІРИБЕСІ

Пірімова Ә.Ә.

Педагогика ғылымдарының магистрі, қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі,
Абай атындағы №138 орта мектебі, Қызылорда қ., Қазақстан

Аңдатпа: Бұл баяндамада «Қазақ тілі» сабағында грамматикалық тақырыптарды мәнмәтінде меңгертудің озық тәжірибесі баяндалады. Педагогикалық тәжірибе оқыту үдерісінде өзекті мәселеден туындап, стратегиялық жоспарлаудың сәтті жүзеге асуымен, тиімді әдіс-тәсілдердің ұтымды қолданылуымен, оқушыларды оқу мақсатына жетуен ерекшеленеді. Тілдік бірліктерді мәнмәтінде орынды қолдану дағдысын дамыту жолдары жүйелі түсіндіріледі.

Аннотация: В данном докладе излагается передовой опыт освоения грамматических тем в контексте урока «Казахский язык». Педагогическая практика возникает из актуальной проблемы в процессе обучения, отличается успешной реализацией стратегического планирования, рациональным использованием эффективных методов, достижением цели обучения учащихся. Систематически объясняются способы развития способности правильно использовать языковые единицы в контексте.

Abstract: This report outlines best practices in mastering grammatical topics in the context of the Kazakh language lesson. Pedagogical practice arises from an actual problem in the learning process, is characterized by the successful implementation of strategic planning, the rational use of effective methods, and the achievement of student learning goals. Ways to develop the ability to use linguistic units correctly in context are systematically explained.

«Қазақ тілі» сабағында тілдің құрылымдық жүйесін қатысымдық тұрғыда қалай оқытып жүрміз? Оқушыларымыз «Әдеби тіл нормалары» бөлімі бойынша оқу мақсаттарына қаншалықты қол жеткізеді? Бұл – қазіргі таңда қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерін толғандыратын ең өзекті мәселелердің бірі. Бұл мәселе мені де оқыту үдерісінде үздіксіз ізденіске жетеледі. Осы орайда белгілі әдіскер ғалым Ж.Дәулетбекованың: «Мектепте әдеби тіл нормаларын меңгерту – тілдік сауаттылықты қалыптастырудың басты шарты» деген пікірі мұғалімге артылар жауапкершіліктің салмағы ауыр екенін білдіреді. [1].

Мен педагогикалық қызметімде үнемі ізденісте жүретін, оқыту мен оқуда туындаған мәселелердің себебіне үңіліп, шешімін табуға ұмтылатын педагогпін. Маған әр оқушымның сабақта оқу мақсаттарына қол жеткізгені, өз ойын ауызша, жазбаша еркін, жүйелі, сауатты жеткізе білгені маңызды!

Жаңартылған оқу бағдарламасы енген алғашқы сәтте тәжірибемде тыңдалым, оқылым, жазылымға арналған оқу мақсаттары мен әдеби тіл нормаларының оқу мақсаттарын үйлестіруде сәтсіздіктер орын алды. Бұны оқушыларымның мәтін талдауынан, тілдік бірліктерді орынды қолдануды жете түсінбеуінен, тапсырмаларды орындауда емлелік, пунктуациялық, стилистикалық қателер жіберетінінен, оқу мақсатына жетудегі кедергілерден байқадым. Тіпті оқушыларымның жазу каллиграфиясына мән бермеуі мені қатты толғандырды! Грамматикалық тақырыптар бойынша тілдік бірліктердің мәнін түсініп, ауызша, жазбаша сөйлеуде орынды қолдануға үйрету, сауаттылық деңгейін көтеру туралы педагогикалық идея осылай туындаған еді.

Пән мұғалімі ретінде мақсатым – оқушыларға грамматикалық тақырыптарды мәнмәтінде меңгерудің тиімді тәжірибесін қалыптастырып, тілдік бірліктерді коммуникативтік әрекетте орынды қолдануға дағдыландыру.

Мақсатымды жүзеге асыру үшін негізгі міндеттерді айқындадым.

- *грамматикалық тақырыптарды мәнмәтінде оқытудың стратегиялық жоспарын құру;*

- *сабақта грамматикалық тақырыптарды меңгеруде қолданылған әдіс-тәсілдердің тиімділігін анықтау;*

- *тілдік бірліктерді мәнмәтінде қолданудың практикалық қажеттілігін ұғындыру;*

- *оқушылардың білім деңгейін арттыру;*

- *педагогикалық тәжірибенің нәтижелерін талдап, тиімділікті айқындау.*

Сонымен пәнді оқытудағы өзекті идеяны жүзеге асыру үшін стратегиялық жоспар жасадым:

1. *Нормативтік құжаттарды зерделеу.*

2. *Грамматикалық тақырыптарға алдын ала шолу жасау.*

3. *Сабақты жоспарлау.*

4. *Оқу мақсатына жетуге оңтайлы әдістерді таңдау.*

5. *Тапсырмаларды дескрипторлармен ұсынып, кері байланыс жүргізу.*

6. *Сабақ соңындағы рефлексия.*

7. *Тиімділікті анықтау.*

Стратегиялық жоспарлау педагогикалық идеяның өзегін құрап, озық тәжірибемді қалыптастыруымның кілті болды!

Ендеше стратегиялық жоспарымды тарқатып айтайын.

1. Нормативтік құжаттарды зерделеу. Бірінші кезеңде «Қазақ тілі» пәнінің жаңартылған оқу бағдарламасын, ұзақ мерзімді жоспарын қайтадан зерделедім. «Қазақ тілі» пәнінің оқу жоспарындағы: *«Мәнмәтінде грамматиканы оқыту нәтижесінде оқушылар тілдік бірліктердің мәтін құраудағы қызметін танып, коммуникативтік әрекетте орынды қолданады»* деген тұжырымды педагогикалық идеяның қазығы етіп алдым [2,3]. Демек, грамматикалық тақырыптарды жалаң үйретумен шектелмей, оқушы дыбыс, сөз, сөз тіркесі, сөйлем, грамматикалық амал-тәсілдердің мәтін құраудағы қызметін түсінгенде ғана оларды сәтті қолданады, жадында сақтайды.

Жаңартылған мазмұндағы «Қазақ тілі» пәнінің оқу бағдарламасында грамматикалық тақырыптар «Әдеби тіл нормалары» бөлімінің төмендегідей бөлімшелерінде қамтылған:

- 1) орфографиялық норма;

- 2) орфоэпиялық норма;

- 3) лексикалық норма;

- 4) грамматикалық норма;

- 5) пунктуациялық норма. Мысалы: 8.4.4.3 *сөйлем ішінде бірыңғай мүшелер мен айқындауыш мүшелерді қолдана білу* оқу мақсатын түсіндірейік. Мұндағы «8» – сынып, «4» – әдеби тіл нормалары бөлімі, «4» – грамматикалық норма, «3» – оқу мақсатының реттілігі.

2. Грамматикалық тақырыптарға алдын ала шолу жасау. Екінші кезеңде оқу тоқсаны басында «Әдеби тіл нормалары» бөлімінде белгіленген оқу мақсаттарын алдын ала зерделеп, нені оқытатыныма мән бердім. Мысалы: 8-сыныптың «Қазақ

тілі» пәнінің ұзақ мерзімді жоспарындағы әдеби тіл нормалары бойынша базалық білім мазмұнына назар аударайық [3].

Сынып	8
Пән	Қазақ тілі
Бөлім	Әдеби тіл нормалары
Орфографиялық норма	Бас әріппен жазылатын күрделі-құрама атауларды орфографиялық нормаға сай жазу.
Орфоэпиялық норма	Әуен, әуез, тембр, қарқын, кідірісті сөйлеу мәнеріне сай қолдану.
Лексикалық норма	Сөздік қор мен сөздік құрам.
Грамматикалық норма	Сөз тіркестерінің байланысу тәсілдері мен түрлері, есімді және етістікті сөз тіркестері, тұрлаулы және тұрлаусыз сөйлем мүшелері, сөйлемнің бірыңғай мүшелері мен айқындауыш мүшелері, жай сөйлем, жай сөйлемнің айтылу мақсатына қарай бөлінуі.
Пунктуациялық норма	Қабаттаса қойылатын тыныс белгілері.

Аталған базалық білім мазмұны «Қазақ тілі» пәнінен 8-сыныптың оқу жоспарының 9 бөлімінде бірізділікпен қамтылған. Оқу жоспары оқыту дизайнын құруға оң ықпал етті. Элен Битэм мен Рона Шарптың «Педагогиканы цифрлық дәуірде қайта зерделеу. ХХІ ғасырдағы оқыту дизайны» оқулығына сүйенсек, оқыту дизайны – оқу әрекеттерінің құрылымы [4, 82]. Оқыту процесін дизайндау – оқу қызметінің реттілігін құрылымдау болып табылады. Мысалы: 8-сыныптың «Қазақ тілі» пәнінен ІІІ оқу тоқсанында «Қоршаған орта және энергия ресурстары. Синтаксис» деп аталатын 6-бөлімінде «Әдеби тіл нормалары» бөлімі бойынша 1 оқу мақсаты берілген. Ол – сөйлем ішінде бірыңғай мүшелер мен айқындауыш мүшелерді қолдана білу. Күнтізбелік-тақырыптық жоспарда 6-бөлімге

6 сағат берілгендіктен, сөйлемнің бірыңғай мүшелері мен айқындауыш мүшелерін жеке-жеке теориялық, практикалық тұрғыда тізбектелген сабақтар топтамасында меңгерудің тиімді екеніне тәжірибеде көзім жетті. Ол үшін оқу мақсатында меңгерілетін грамматикалық тақырыптың астын сызып көрсетемін. Сөзіміз дәлелді болу үшін кестеге назар аударайық.

Бөлім: Қоршаған орта және энергия ресурстары. Синтаксис		
Әдеби тіл нормалары бойынша оқу мақсаты: 8.4.4.3 – сөйлем ішінде бірыңғай мүшелер және айқындауыш мүшелерді қолдана білу		
1-сабақта:	2-сабақта:	3-сабақтан бастап:
8.4.4.3 – сөйлем ішінде <u>бірыңғай мүшелер</u> және айқындауыш мүшелерді қолдана білу	8.4.4.3 – сөйлем ішінде <u>бірыңғай мүшелер</u> және <u>айқындауыш мүшелерді</u> қолдана білу	8.4.4.3 – сөйлем ішінде <u>бірыңғай мүшелер</u> және айқындауыш мүшелерді қолдана білу

3.Сабақты жоспарлау. Үшінші кезеңде идеядан әрекетке көшіп, қысқа мерзімді жоспарда нені қалай оқыту керектігін ойластырдым. Грамматикалық тақырыптарға байланысты материалдар дайындап, педагогикалық тәсілдерге сүйендім. Мұндағы педагогикалық тәсілдер:

– *іс-әрекетке бағдарланған тәсіл*. Бұл тәсіл оқушының бойында білім мен дағдыларды белсенді танымдық іс-әрекет барысында қалыптастыру мен дамытуды көздейді.

– *тұлғаға бағытталған тәсіл* мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынасты нығайтуға, әр оқушының тұлғалық қабілетін, танымын дамытуға бағытталған.

- коммуникативтік тәсіл оқушылардың қарым-қатынас жасау арқылы ақпарат беру, білім, білік, дағдылармен алмасуы болып табылады.
- саралап оқыту тәсілі – оқушылардың тұлғалық қабілеттеріне қарай оқуды ұйымдастыру [5, 23].

4.Әдістерді таңдау. Оқушыларды аталған педагогикалық тәсілдермен сабақтың оқу мақсаттарына жеткізу үшін түрлі интербелсенді әдістерді қолдандым. Таңдап алған әдістер оқушылардың тілдік бірліктерді тілдесім барысында жүйелі қолдана білуіне, оқу мақсатына жетуіне оң ықпал етсе, ол сабақ оқушыға да, мұғалімге де қуаныш сезімін сыйлады. Тәжірибе барысында тиімділігін көрсеткен әдістер:

1) «Анықтама бұрышы» әдісі. Бұл әдісті белгілі бір ережені түсіндіруде жиі қолданамын. Ол үшін арнайы таныстырылым әзірлеп, грамматикалық тақырыпты мысалдармен талдап түсіндіремін. Грамматикалық тақырыптың ережесі, негізгі белгілері, ерекшелігі, арнайы формалары нақты, қарапайым түрде баяндалады. Оқушыларға сұрақ қойылып, түсінбеген тұстары анықталады. Одан кейін білімді қолдану үшін жылдам орындалатын түрлі тапсырмалар беріледі.

2) Эвристикалық әдіс. Бұл әдіс оқушылардың ізденіс арқылы жаңа білімді өздігінен меңгеруіне, тұжырым жасауына оң әсер етті. Оны қолдану реттілігі төмендегідей:

1-қадам. Етістіктің осы шағын өткен кезде оқушыларға мынадай сөйлемдер берілді. *Әли ағасының көлігінде отыр. Айша «Қазақ әдебиеті» сабағынан эссе жазып отыр. Арай би үйірмесіне қатысады.*

2-қадам. Оқушы бірінші, екінші сөйлемді дауыстап оқып, сөйлеп тұрған сәтпен салыстырып, іс-әрекеттің қай шақта орындалғанын анықтайды. Үшінші сөйлемдегі әрекет болашақта жүзеге асатынын немесе дағдылы әрекет екенін сөйлем мағынасына қарай ажыратады.

3-қадам. Етістіктің осы шағын білдіретін сөздердің астын сыздырып, жасалуын талдатамын.

4-қадам. Талдау, талқылау нәтижесінде әр оқушы етістіктің осы шағы туралы тұжырым жасайды.

5-қадам. Мұғалім оқушылардың тұжырымын толықтыру, дамыту үшін етістіктің осы шағы, оның түрлері мен жасалуы туралы түсіндіріп, тақырыпты қорытындылайды.

6-қадам. Оқушыларға берілген етістіктерді осы шаққа айналдырып, лексикалық тақырыппен байланыстырып, сөйлем құрау тапсырылады.

3) «Ақылды қабырға» әдісі. Бұл әдіс оқушылардың алған білімін қайталауда тиімділігін көрсетті. Оқушылар белгілі бір грамматикалық тақырыптар бойынша жасаған тұжырымын, оқу мақсатына байланысты тілдік бірліктерді қолданған тапсырмаларын сынып қабырғасына іледі, қажет кезде есіне түсіріп, қайталайды.

4) «Кейс» әдісін оқушының теориялық білімді өз бетімен меңгеруі, қайталауы үшін мәтіндік, аудиовизуалдық материалдарды, ережелерді, үлгі мысалдарды электронды немесе қағаз түрінде папкада жинақтап ұсыну үшін қолдандым. «Кейс» әдісінде оқушылардың тапсырма орындауында «Қазақ тілі» пәні бойынша ереже дәптерін, жұмыс дәптерін де пайдалануға болады. Мысалы:

5.Дескрипторлар мен бағалау критерийлерін ұсыну. Оқушыларға берілетін тапсырманың орындау қадамдары мен бағалау критерийлеріне бөлімде берілген грамматикалық тақырыпты қамтып, емле, тыныс белгілерін міндетті түрде қосамын. Бұл әрекет оқушының тапсырманы жауапкершілікпен түсініп орындауына, әдеби тіл

нормаларының назардан тыс қалмауына, сауаттылық деңгейінің артауына мүмкіндік берді.

Міне, осындай озық идеямен астасқан оқыту мен оқудағы белсенді әрекеттер бір-бірімен үйлесіп, оң нәтижесін бергенде ғана педагогикалық шеберліктің палитрасы құралады!

6. Әр тапсырмадан кейін кері байланыс пен сабақ соңында рефлексия жүргізіп, оқушының тілдік бірліктерді орынды қолдануына кедергі келтіретін тұстарды анықтап, түзету, толықтыру жұмыстарын жүргіземін.

7. Тиімділікті анықтау. Таңдалған әдістердің тиімділігін оқу мақсатына жету-жетпеуінен, жиынтық бағалау нәтижелерінен, түрлі білім сынақтарынан анықтап, жұмысыма талдау жүргіздім. Сабақ беретін сыныптарымда білім сапасының артуынан, оқушыларымның білім, білігін, шығармашылығын, интеллектуалды қабілетін танытатын түрлі конкурстарда жоғары жетістіктерге жетуінен грамматикалық тақырыптарды мәнмәтінде меңгертудің тиімді тәжірибесін қалыптастырғанымды ұқтым. «Қазақ тілі» пәнінен 10-сынып оқушыларының білім сапасының 3 жылдық көрсеткіші 60%-дан 75%-ға өсті.

Қорытындылай келе, айтар ойды ауызша жеткізу мен қағаз бетіне түсіру әр адамнан тілдік білімді, сауаттылықты қажет етеді. Сондықтан оқушылардың тілдесімде тілдік бірліктерді дұрыс қолдануы, қатесіз жазуы – «Қазақ тілі» пәнін оқытудың өзекті мәселелерінің бірі.

Грамматикалық тақырыптарды мәнмәтінде меңгерту үшін жасалған стратегиялық жоспарлауым сәтті жүзеге асты.

1.Тізбектелген сабақтар топтамасында оқу мақсатында қамтылған грамматикалық тақырыптарды реттілікпен үйрету маған, үйрену оқушыға тиімді болды.

2.Ережені дайын күйінде ұсынбай, оқушылар ізденіс, талқылау, талдау арқылы білімді бірлесе игеріп, өзіндік тұжырым жасауға дағдыланды.

3.Оқушылар тілдік бірліктерді оқу мақсатына сәйкес сөйлем, мәтін құрауда қолдануға дағдыланды.

4.Тапсырмаларға емелілік, пунктуациялық және «Әдеби тіл нормалары» бойынша оқу мақсаттарына сәйкес бағалау критерийлерін тұрақты ұсыну оқушыларды оқу мақсатына жетуге, көркем, сауатты жазуға талпындырды.

5.Бөлім бойынша жиынтақ бағалау мен тоқсандық жиынтық бағалауда жоғары нәтижеге қол жеткізе бастады, білім сапасы артты.

6.Саралап оқыту тәсілі арқылы пәнге бейімі бар дарынды оқушылардың білімін тереңдетіп, жоғары жетістіктерге жетуіне ықпал етті.

7.«Бірін-бірі оқыту» тәсілімен оқушылардың білім алуындағы олқылықтарды жою жұмысы тиімді жүргізілді, білім алушылардың қарым-қатынасы нығайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1.Дәулетбекова Ж. Мектепте әдеби тіл нормаларын меңгерту – тілдік сауаттылықты қалыптастырудың басты шарты // http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Pedagogica/78210.doc.htm

2.Қазақ тілі (оқыту қазақ тілінде жүргізілетін мектептерге арналған) оқу жоспары. 8-сынып. «Назарбаев Зияткерлік Мектептері» ДББҰ. – Астана, 2018 жыл. – 62 б.

3. Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім деңгейлерінің таңдау курстарының үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 16 қыркүйектегі №399 бұйрығы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029767#z181>

4. Битэм Э., Шарп Р. Педагогиканы цифрлық дәуірде қайта зерделеу. ХХІ ғасырдағы оқыту дизайны. – Алматы: «Ұлттық аударма бюросы қоғамдық қоры. – 2019 жыл. – 328 б.
5. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Қазақ тілді мектептердегі «Қазақ тілі» және «Қазақ әдебиеті» пәндері бойынша педагог кадрлардың біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы. – 2016 жыл. – 70 б.
6. Оразбаева Ф. Тілдік қатынас негіздері: Оқулық.–Алматы: Print-S, 2005. – 147 б.

АКТУАЛЬНОСТЬ ПРОБЛЕМНО-ОРИЕНТИРОВАННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Сарбасова А.М.

педагог-эксперт, учитель начальных классов

КГУ «Карагайлинская общеобразовательная школа отдела образования
Алтынсаринского района» Управления образования акимата Костанайской области,
а.Шокай, Казахстан

Андатпа: Мақалада жалпы білім беретін мектептердің бастауыш сыныптарындағы проблемалық оқыту әдістерінің өзекті мәселелері білім беру сапасын арттыру және бастауыш сыныптарда бәсекеге қабілетті оқыту әдістемесін қамтамасыз ету, классикалық білім беру формасын сақтай отырып, балаларды оқытудың дәстүрлі әдістеріне балама іздеу және білім беру процесінде инновациялық тәсілдерді қолдану элементі ретінде қарастырылады.

Аннотация: Статья рассматривает актуальные вопросы проблемных методов обучения в начальных классах общеобразовательных школ как элемента повышения качества образования и обеспечения конкурентно способной методики обучения в младших классах, поиску альтернативы традиционным методам обучения детей при сохранении классической формы образования и использованию инновационных подходов в образовательном процессе.

Abstract: The article considers topical issues of problematic teaching methods in primary grades of secondary schools as an element of improving the quality of education and providing a competitive teaching methodology in the lower grades, finding an alternative to traditional methods of teaching children while maintaining the classical form of education and using innovative approaches in the educational process.

Современные приоритеты в образовании побуждают учителей к поиску новых современных эффективных технологий преподавания, позволяющих достичь более высоких результатов обучения и воспитания, внедрять новые образовательные технологии в учебный процесс. Образовательные приоритеты требуют от учителей поиска новых и эффективных технологий преподавания. Вся эта работа позволила создать научный психолого-педагогический фундамент, на котором базируются современные подходы к теории и методике проблемного обучения [5]. Использование современных методов и инструментов может помочь улучшить результаты обучения и воспитания, а также создать более интересную и практическую образовательную среду. Одной из ключевых технологий, которые могут быть внедрены в учебный процесс, является проблемное обучение и проектная деятельность. Такие методы ставят акцент на активном участии учащихся в учебном процессе, развитии их критического мышления и навыков сотрудничества.

Применение проблемно-ориентированного обучения на практике как правило сталкивается некоторыми особыми вызовами и ограничениями. Проблемные методы обучения, которые часто используются в более старших классах, требуют от учащихся определенного уровня развития когнитивных навыков и способности к абстрактному мышлению. В начальной школе у детей возможностей в этом плане может быть меньше, и поэтому нужно подходить к применению проблемных методов с осторожностью и адаптировать их под возрастные и психологические особенности учащихся. В условиях частично-поисковой деятельности работа в основном направляется преподавателем с помощью специальных вопросов, побуждающих обучаемого к самостоятельному рассуждению [1]. Один из вызовов применения проблемных методов в начальных классах — это сложность формулировки проблемных вопросов или задач таким образом, чтобы дети могли их понять и справиться с ними. Важно использовать язык, доступный детям данного возраста и предлагать задания, которые соответствуют их уровню знаний и умений. Также стоит учитывать, что дети в начальной школе могут иметь более краткосрочные интересы и меньшую концентрацию, поэтому может потребоваться больше разнообразия и интерактивности, чтобы продолжить их вовлеченность. Игровые элементы, физическая активность и групповые задания могут помочь поддерживать интерес и мотивацию детей. Наконец, важно помнить, что в применении проблемных методов обучения в начальных классах ключевую роль играет учитель. Вам может потребоваться найти баланс между поддержкой и руководством учащихся в решении проблем и стимулированием их самостоятельности и творчества. Учителя должны быть готовы адаптировать свой подход в зависимости от потребностей и способностей каждого ребенка. При проблемном обучении ведущими являются мотивы интеллектуального побуждения - учащиеся сами с интересом ищут пути получения недостающих знаний, испытывая удовлетворение от процесса интеллектуального труда, преодоления сложностей и самостоятельно найденного решения [19.С.110].

Одним из путей решения этой проблемы практического применения методов проблемного обучения в начальных классах является внедрение игровых обучающих технологий в учебном процессе, позволяющее разнообразить формы и средства обучения, повышающее творческую активность учащихся. Интеграция игровых элементов в проблемные методы обучения может быть осуществлена через создание образовательных игр, которые позволяют детям активно исследовать, решать задачи и преодолевать препятствия. Такие игры могут быть созданы как настольные и карточные игры, так и цифровые приложения и веб-платформы. Проблемная ситуация есть закономерность продуктивной, творческой познавательной деятельности. Она обуславливает начало мышления в процессе постановки и решения проблем [27.С.14]. В игровом контексте задачи могут быть представлены в виде головоломок, квестов, загадок или заданий с выбором вариантов ответов. Дети могут работать в команде, соревноваться друг с другом или преодолевать уровни, что способствует увлечению и мотивации. Кроме того, игровые элементы могут быть внедрены в саму учебную среду, создавая интерактивные классные комнаты с использованием интерактивных досок, проекций или дополненной реальности. Это позволяет создать более привлекательную и стимулирующую образовательную атмосферу.

Важно помнить, что игра должна быть добровольной и поддерживать академические цели и ценности образования. Игровые элементы должны

интегрироваться органично в учебный процесс и поддерживать достижение учебных целей, а не быть просто развлекательной деятельностью.

Развитие у ребёнка умения самостоятельно постигать явления окружающей его жизни, продуктивно мыслить может быть достигнуто через применение методов проблемного обучения. Необходимо отметить особую значимость методов проблемного обучения в воспитательном отношении: они формируют и развивают творческую познавательную деятельность учащихся, способствуют правильному уяснению мировоззренческих проблем [5]. Применение методов проблемного обучения может сыграть важную роль в развитии у детей умения самостоятельно анализировать и понимать окружающий мир, а также развивать продуктивное мышление. В процессе проблемного обучения учащиеся сталкиваются с реальными или вымышленными проблемами, которые требуют от них самостоятельного мышления, критического анализа и поиска решений.

Методы проблемного обучения активно вовлекают учеников в процесс поиска, анализа и формулировки проблем. Учащиеся учатся выделять существенные факты, формулировать гипотезы и искать альтернативные решения. Они развивают навыки критического мышления, принятия решений, коммуникации и сотрудничества. Проблемное обучение может включать различные активности, такие как практика исследования, проектирование, моделирование, дебаты и прочие задачи, которые требуют от учащихся активной участия и применения различных навыков. Преимущества проблемного обучения заключаются в том, что оно развивает у детей навыки самостоятельного мышления, творчества и проблемного решения, а также способность работать в команде. Оно также помогает формировать у детей исследовательскую активность, интерес к учебному материалу и смысловое восприятие образования.

Однако важно помнить, что проблемное обучение требует грамотного и систематического подхода со стороны учителя. Необходимо создать подходящую образовательную среду, предложить учащимся релевантные и интересные проблемы, обеспечить поддержку и руководство во время процесса решения задач. Учебное исследование ведется учащимися под руководством, с личным участием и с помощью учителя. Эта помощь должна быть такой, чтобы учащиеся считали, что они самостоятельно достигли цели [4]. Учителя должны быть готовы стать фасилитаторами, направляющими и поддерживающими учащихся в их учебной деятельности.

Научить мыслить, находить рациональные пути решения проблем, воспитать потребность в саморазвитии - вот основные ориентиры современного школьного обучения. Развитие мышления, способности к рациональному решению проблем и стимулирование потребности в саморазвитии являются ключевыми ориентирами современного школьного обучения. Эти навыки и качества играют важную роль в подготовке учащихся к успешной адаптации в быстро меняющемся мире и повседневной жизни. Одним из способов достижения этих целей является применение активных и практических методов обучения в учебном процессе.

Структура проблемного урока представляющая собой сочетание внешних и внутренних элементов процесса обучения, создает возможность управления самостоятельной учебной деятельностью ученика [11]. Как уже упоминалось ранее, проблемное обучение, проектная деятельность, ситуационные задачи и другие подобные методы обучения сосредотачиваются на развитии критического мышления, аналитических и решающих навыков учащихся. Это достигается через формирование

учебной самостоятельности, самоорганизации и самодисциплины, а также мотивации и ответственности за собственное обучение. Кроме того, школьное обучение должно включать межпредметные связи и интеграцию знаний, чтобы учащиеся могли видеть широкий контекст и применять полученные знания и навыки в различных областях. Это помогает развить гибкость мышления и способность применять решения в новых и непредсказуемых ситуациях.

Переход от объяснительно-иллюстративного метода обучения к проблемно-поисковой деятельности, которая позволяет активизировать познавательные способности ребёнка, развивать логическое, образное мышление, учит преодолевать трудности, стимулирует мотивацию к познанию нового. Переход от традиционного объяснительно-иллюстративного метода к проблемно-поисковой деятельности отражает новый подход к обучению, который активизирует учащихся и развивает их познавательные способности. Объяснительно-иллюстративный метод обучения, основанный на передаче знаний учителем и их активном восприятии учащимися, имеет свои преимущества, но ограничивает возможности развития мышления и творческого мышления учащихся. Вместо этого проблемно-поисковая деятельность предлагает учащимся реальные или вымышленные проблемы, которые они должны анализировать, искать решения и принимать информированные решения. Проблемно-поисковая деятельность позволяет учащимся активно взаимодействовать с учебным материалом и развивать навыки критического мышления, решения проблем, самоорганизации и сотрудничества. Этот подход позволяет развить навыки самостоятельного поиска информации, анализа различных источников и формулирования собственных выводов. Кроме того, проблемно-поисковая деятельность способствует развитию интеллектуальной активности, творчества и самосознания учащихся. Они становятся активными участниками своего обучения, формируют собственные идеи и конструктивно взаимодействуют с окружающей средой. Однако важно отметить, что проблемно-поисковая деятельность требует активной поддержки со стороны учителя. Поисковый метод учения представляет умственные действия по формулировке проблемы и нахождения пути ее решения[3]. Учителю необходимо создать подходящую образовательную среду, подготовить и организовать задания для учащихся и обеспечить поддержку и руководство во время процесса решения проблем.

Методическая работа по освоению технологии проблемного обучения в школе должна иметь чёткую структуру и проводится по основным направлениям:

1. Изучение и понимание проблемного обучения: это включает в себя ознакомление с основными концепциями, принципами и методами проблемного обучения, а также понимание роли учителя и учащихся в этом процессе.

2. Создание подходящей образовательной среды: учителя должны сделать основной упор на создание стимулирующей и поддерживающей среды для проблемного обучения. Это включает организацию классного пространства, использование ресурсов и материалов, а также интеграцию технологий и других инструментов.

3. Разработка проблемных задач и сценариев: важно разрабатывать и подбирать проблемные задачи и сценарии, которые соответствуют возрасту и уровню развития учащихся. Задачи должны быть интересными, стимулирующими к размышлению, и должны требовать активной деятельности и самостоятельной работы учащихся.

4. Разработка методов оценки: оценка в проблемном обучении отличается от традиционных методов оценивания. Важно разработать методы оценки, которые

отражают процесс мышления, работы в группе и решения проблем, а не только правильные ответы. Это может включать портфолио, рубрики оценки, самооценку и взаимооценку.

5. Обучение учителей: методическая работа должна включать обучение учителей принципам и методам проблемного обучения, практическим навыкам и стратегиям, связанным с этим подходом. Регулярные тренинги, семинары и обмен опытом, а также обратная связь и поддержка со стороны администрации, могут быть полезными в этом процессе.

Естественно, что руководство поиском учащихся требует хорошей методической подготовки, разработки для каждого планируемого учебного исследования соответствующей системы вопросов и указаний (подсказок), "подталкивающих" учащихся по направлению поиска [14].

Анализ уроков показал, что в квалификации педагогов, работающих по технологии проблемного обучения, произошли существенные позитивные изменения: урок перестал быть массово-поточным, педагоги заставляют детей думать, соотношение репродуктивной и творческой деятельности школьников изменилось в пользу последней, дидактическим стержнем их уроков является - преобразующая деятельность учеников. Они наблюдают, анализируют, сопоставляют, сравнивают, группируют, проводят аналогии. Изменение соотношения между репродуктивной (простым запоминанием и воспроизведением информации) и творческой деятельностью учащихся в пользу последней говорит о том, что проблемное обучение стимулирует и развивает у учащихся творческое мышление и способность анализировать информацию, применять ее на практике и генерировать новые знания и идеи. Упоминание о дидактическом стержне, представленном в виде преобразующей деятельности учеников, указывает на то, что учителя помогают учащимся развивать важные познавательные навыки, такие как наблюдение, анализ, сопоставление, сравнение, группировка и аналогии. Этап проверки является разрешением проблемной ситуации и окончанием процесса мышления либо постановкой новых учебных задач, вследствие осознания новых проблем [10]. Эти навыки помогают учащимся не просто повторять информацию, а активно применять ее, строить концептуальные связи и развивать осознанное понимание предметных знаний.

Исследования вопроса использования форм проблемного обучения будут определять в ближайшей перспективе эффективность проблемного обучения, его преимущества и ограничения, а также оптимальные условия для его применения. Благодаря проведению исследований будет иметься более подробное и объективное представление о влиянии и результативности проблемного обучения на обучаемых и их достижения. В ближайшей перспективе исследования могут помочь в определении наиболее эффективных стратегий и подходов к применению проблемного обучения, какие типы проблемных задач и сценариев наиболее полезны для развития конкретных навыков и умений, а также какие внешние и внутренние факторы влияют на его успешное внедрение в различных образовательных контекстах. Кроме того, исследования могут помочь в разработке рекомендаций для учителей и образовательных организаций по использованию проблемного обучения, включая подготовку педагогических кадров, создание дидактических материалов и организацию поддержки для учителей в процессе внедрения этой методики.

Список использованных источников

1. Басова Н.В. Педагогика и практическая психология. – Ростов н/Д: «Феникс», 2000. – 212 с.
2. Батышев С.Я. Профессиональная педагогика. Учебник для студентов, обучающихся по педагогическим специальностям и направлениям. Под ред. Батышева С.Я., Новикова А.М. Издание 3-е, переработанное. М.: Из-во ЭГВЕС, 2009. - 456 с.
3. Бейзеров В.А. Проблемное обучение // Образование в современной школе. - 2005. – С. 48-51.
4. Буслаева Е. М. Теория обучения. Конспект лекций. - М.: ЭКСМО, 2008. - 160 с.
5. Воробьева Е. В. Проблемное обучение как основа профессионального образования на современном этапе // Вестник Иркутского государственного технического университета. - 2007. - № 1. - С. 134-138.
6. Дранишников Л. И. Проблемное обучение в контексте овладения школьниками способами решения аналитических и творческих задач по химии // Наука и школа. - 2008. - № 4. - С. 37-38.
7. Дрозина В.В., Дильман В.Л., Дрозин Д.А. Как научить младших школьников решать нестандартные задачи. - М.: Либроком, 2010. - 240 с.
8. Занаев С.З. Наследие М. Н. Скаткина и перспективы развития отечественной педагогики // Педагогика. - 2011. - № 3. - С. 116-120.
9. Кайшева Р. П. Проблемное задание как средство обучения самостоятельной творческой деятельности студентов // Самостоятельная работа студентов: теоретические и прикладные аспекты : материалы Междунар. науч.-метод. конф., Ижевск, 13-14 мая 2004 г. / Удмурт. гос. ун-т, Учеб.-метод. совет. ; под ред.: А. А. Баранова, Г. С. Трофимовой. - Ижевск: ИПК, 2004. - 82-86.
10. Коржуев А.В., Садыкова А.Р. Общенаучные основы педагогики и педагогического поиска. – М.: Либроком, 2010. - 304 с.
11. Крившенко Л.П. и др. Педагогика. Учебник / Л.П.Крившенко, М.Е.Вайндорф-Сысоева и др.; Под ред. Л.П.Крившенко. - М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004.- 432 с.
12. Ксензова Г.Ю. Перспективные школьные технологии: Учеб.-метод. пособие. М.: Педагогич. общ-во России, 2001. – 300 с.
13. Кудрявцева В.Т. Проблемное обучение: истоки, сущность, перспективы. // Педагогика и психология. – 2004. - № 4. – С.14-18.
14. Кукушин В.С. Теория и методика обучения. - Ростов-на-Дону: Феникс, 2005. - 476 с.
15. Курданова Х. М. Проблемное обучение в процессе индивидуализации обучения // Вестник Томского государственного педагогического университета. - 2009. - № 7. - С. 44-47.
16. Латышина Д.И. История педагогики (История образования и педагогической мысли). - М.: Гардарики, 2003. – 400 с.
17. Лептина И., Семенова Н. Применение эффективных технологий обучения // Учитель. - 2003. - №1. – С.18.
18. Личностно ориентированное образование и профессиональное обучение в сельской школе : [материалы науч.-практ. конф.] / Ин-т повышения квалификации и переподготовки работников образования УР, Упр. образования Администрации Можг. р-на ; сост.: Е. А. Тукмачева, А. А. Лисина. - Ижевск : Изд-во ИПК и ПРО УР, 2009. - 71 с.
19. Локтионов А. В. Проблемное обучение средствами решения изобретательских задач // Физика в школе. - 2010. - № 3. - С. 49-53.
20. Максимова В.Н. Проблемный подход к обучению в школе. Методическое пособие по спецкурсу. – СПб., 2003. – 67 с.
21. Малафеев Р.И. Проблемное обучение физике в средней школе Из опыта работы: Пособие для учителей. - М., Просвещение, 1980. – 100 с.
22. Матвеева Е.А. Проблемное обучение - это... // Вордскем кыл (Ижевск). - 2005. - № 1. - 10-23.
23. Матюшкин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psychlib.ru/mgppu/hre/hre-312.htm>

24. Матюшкин А.М. Психология мышления. Мышление как разрешение проблемных ситуаций. – М.: Книжный дом «Университет», 2009. – 190 с.
25. Меретукова З. К. Проблемное обучение как средство реализации единства дидактики и диалектики // Вестник Адыгейского государственного университета. – 2007. – № 3. – С. 13-20.
26. Педагогическая практика в начальной школе / [Г.М.Коджаспирова, Л. В. Борикина, Н.И. Бостанджиева и др.]; под ред. Г.М. Коджаспировой, Л.В. Борикиной. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Академия, 2000. – 272 с.
27. Педагогическая энциклопедия / Под ред. А. Г. Калашникова [электронный ресурс]. – режим доступа: http://www.nlr.ru/res/inv/cn_old/rosiped2.html

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ

Сейдахметова С.Ж.

преподаватель колледж АО «КазУТБ»,
г.Астана, Казахстан

Аңдатпа: Қазіргі уақытта кәсіби өсуге дайын, еңбек нарығында бәсекеге қабілетті білікті мамандарды даярлау үшін кәсіби дағдылар мен негізгі құзыреттіліктерді дамыту үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану қажет. Мақалада оқу үрдісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану шарттары қарастырылған. Интерактивті сабақтағы жұмыс формалары, принциптері, сабақтың алгоритмі оқу-тәрбие процесінің тиімділігін қамтамасыз ету және студенттер арасында мотивациялық компонентті арттыру мақсатында ашылған.

Аннотация: В настоящее время для подготовки квалифицированных специалистов, готовых к профессиональному росту, конкурентоспособных на рынке труда, необходимо применение информационно-коммуникационных технологий в процессе формирования профессиональных навыков и ключевых компетенций. В статье рассматриваются условия использования информационно-коммуникационных технологий в образовательном процессе. Раскрыты формы, принципы работы на интерактивном занятии, алгоритм занятия в целях обеспечения эффективности образовательного процесса и повышению мотивационной составляющей у студентов.

Abstract: Currently, in order to train qualified specialists who are ready for professional growth and competitive in the labor market, it is necessary to use information and communication technologies in the process of developing professional skills and key competencies. The article discusses the conditions for the use of information and communication technologies in the educational process. The forms, principles of work in an interactive lesson, and the algorithm of the lesson are revealed in order to ensure the effectiveness of the educational process and increase the motivational component of students.

Образование XXI века приобретает новый, современный облик, меняются и ее обучающиеся. Современные дети модернизированы, шагают в ногу со временем: они без труда смогли овладеть сотовыми телефонами, интернетом, различными компьютерными программами, электронными книгами. Естественно, что современное образование диктует новые требования к работе преподавателя. В стремительно меняющемся мире главным профессиональным качеством, которое педагог должен демонстрировать своим студентам, становится умение учиться. Готовность к переменам, мобильность, способность к не стандартным трудовым действиям, ответственность и самостоятельность в принятии решений - все эти

характеристики деятельности успешного профессионала в полной мере относятся и к педагогу.

Из многообразия современных методов обучения, интерактивное обучение – это, прежде всего, диалоговое обучение.

Интерактивное обучение-это специальная форма организации познавательной деятельности, когда учебный процесс протекает таким образом, что практически все студенты оказываются вовлеченными в процесс познания, они имеют возможность понимать и рефлексировать по поводу того, что они знают и думают. Совместная деятельность студентов в процессе познания, освоения учебного материала означает, что каждый вносит свой индивидуальный вклад, идет обмен знаниями, идеями, способами деятельности.

Интерактивное обучение требует использования специальных форм организации познавательной деятельности и ставит вполне конкретные и прогнозируемые цели, например, создание комфортных условий обучения и включенность студентов в учебное взаимодействие, что делает продуктивным сам процесс обучения.

Для решения воспитательных и учебных задач педагога могут быть использованы следующие интерактивные формы:

- Интерактивная экскурсия
- Использование кейс- технологии
- Проведение видеоконференций
- Круглый стол
- Мозговой штурм
- Дебаты
- Деловые и ролевые игры
- Case-study (анализ конкретных , практических ситуаций)
- Учебные групповые дискуссии
- Тренинги

Принципы работы на интерактивном занятии:

- Занятие - не лекция, а общая работа.
- Суммарный опыт группы больше опыта тренера.
- Все участники равны независимо от возраста, социального статуса, опыта.
- Каждый участник имеет право на собственное мнение по любому вопросу.
- Нет места прямой критике личности (подвергнуться критике может только идея)

-Все сказанное на занятии – не руководство к действию, а информация к размышлению.

Алгоритм проведения интерактивного занятия.

Подробнее остановимся на каждом из этапов интерактивного занятия.

-Педагог производит подбор конкретной формы интерактивного занятия, который может быть эффективным для работы с данной темой в данной группе.

-Участники знакомятся с предлагаемой ситуацией, с проблемой, над решением которой им предстоит работать, а также с целью, которую им нужно достичь.

-Педагог информирует участников о условиях, правилах работы в группе, дает четкие инструкции о том, в каких пределах участники могут действовать на занятии.

-Процесс работы (студенты взаимодействуют активно, пытаясь достичь поставленные цели).

-Заключительная часть обязательно должна состоять из рефлексии.

Примерный перечень вопросов для проведения рефлексии:

-Что произвело на вас наибольшее впечатление?

-Что вам помогало в процессе занятия для выполнения задания, а что мешало?

-Есть ли что-либо, что удивило вас в процессе занятия?

-Чем вы руководствовались в процессе принятия решения?

-Учитывалось ли при совершении собственных действий мнение участников группы?

Интерактивное обучение позволяет решать одновременно несколько задач, главной из которых является развитие коммуникативных умений и навыков. Данное обучение помогает установлению эмоциональных контактов между студентами, обеспечивает воспитательную задачу, поскольку приучает работать в команде, прислушиваться к мнению своих товарищей, обеспечивает высокую мотивацию, прочность знаний, творчество и фантазию, активную жизненную позицию, ценность индивидуальности, свободу самовыражения, акцент на деятельность, взаимоуважение и демократичность.

ИКТ на конкретном уроке

Работа с мультимедийными пособиями дает возможность разнообразить формы работы на уроке за счет одновременного использования иллюстративного, статистического, методического, а также аудио- и видеоматериала.

Такая работа может осуществляться на разных этапах урока

- как способ создания проблемной ситуации,
- как способ объяснения нового материала,
- как форма закрепления изученного,
- как форма проверки домашнего задания,
- как способ проверки знаний в процессе урока.

Совмещение видео-, аудио- и текстового материала, комплексное освещение темы обеспечивают более глубокое погружение в материал, способствуют его творческому осмыслению, повышают мотивацию учения.

Презентация - форма подачи материала в виде слайдов, на которых могут быть представлены таблицы, схемы, рисунки, иллюстрации, аудио- и видеоматериалы.

Возможности презентаций: Демонстрация фильмов, анимации. Выделение (нужной области). Гиперссылки. Последовательность шагов. Интерактивность.

Движение объектов. Моделирование.

Для того чтобы создать презентацию, необходимо сформулировать тему и концепцию урока; определить место презентации на занятии.

Если презентация является основой моего занятия, его "скелетом", то я выделяю этапы урока, четко выстроив логику рассуждения от постановки цели к выводу. В соответствии с этапами урока определяю содержание текстового и мультимедийного материала (схемы, таблицы, тексты, иллюстрации, аудио- и видеофрагменты). И только после этого создаю слайды, в соответствии с планом урока, в программе Power Point. Для большей наглядности можно ввести настройки демонстрации презентации. Можно также создать и заметки к слайду, отражающие переходы, комментарии, вопросы и задания к слайдам и материалам на них, т.е. методическое оснащение презентации.

Если презентация лишь часть урока, один из его этапов, то четко формулирую цель использования презентации и, уже исходя из нее, отбираю, структурирую и оформляю материал. В данном случае нужно четко ограничить время показа

презентации, продумать варианты работы с презентацией на уроке: вопросы и задания обучающимся.

Если презентация - творческая работа обучающегося или группы студентов, то необходимо как можно более точно сформулировать ему (им) цель работы, определить контекст работы в структуре урока, обсудить содержание и форму презентации, время на ее защиту. С презентацией, созданной студентом, необходимо познакомиться заранее, особенно если она играет концептуальную роль в уроке. Студенты с интересом включаются в такую работу, что активизирует их познавательную деятельность.

Электронные версии мультимедиа учебников не что иное, как новое слово в методической науке и практике обучения, рекомендованы Министерством Образования Казахстана. Электронная версия даёт более широкие возможности в изучении предметов.

Текст учебников сопровождается большим количеством слайдов;

Практикум активизирует познавательную деятельность обучающихся;

Игровые моменты пробуждают интерес к предмету;

Работа с активными элементами на экране развивает логическое мышление;

Мультимедиа курс построен не по принципу поурочного изучения, а даёт представление о теме в целом, расставляя акценты на основных элементах её содержания;

Анимация позволяет смоделировать реальную биологическую картину;

Помимо практикумов к каждой теме прилагаются тесты, позволяющие оценить степень усвоения темы.

Значение использования информационно-коммуникационных технологий для студента

Использование разных форм ИКТ и включение метода проектов и модульного обучения в систему уроков биологии, способствует углублению знаний обучающихся, так как изучаемый материал рассматривается в контексте более широкого спектра проблем. В свою очередь, это создает оптимальные условия для усвоения знаний в системе межпредметных связей. Работа по этим технологиям не только сохраняет структуру общеобразовательного цикла, полностью соответствует требованиям обязательного минимума содержания образования, но и: способствует повышению познавательного интереса к предмету;

содействует росту успеваемости обучающихся по предмету;

позволяет обучающимся проявить себя в новой роли;

формирует навыки самостоятельной продуктивной деятельности;

способствует созданию ситуации успеха для каждого студента.

ИКТ работает на конкретного студента. Обучающийся берет столько, сколько может усвоить, работает в темпе и с теми нагрузками, которые оптимальны для него. Несомненно, что ИКТ относятся к развивающимся технологиям, и должны шире внедряться в процесс обучения.

Список использованных источников

1. Норенков И.П., Зимин А.М. «Информационные технологии в образовании» М. 2004 г
2. Яковлев А.И. «Информационно-коммуникационные технологии в образовании» 2001 г.

HTML ТІЛІНДЕ ЭЛЕКТРОНДЫҚ ОҚУЛЫҚТЫ САБАҚТА ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Сыдыкова Н.З.

Информатика және физика пәні мұғалімі

Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасының «Ұлан ауданы бойынша білім бөлімі»

ММ «Қанай орта мектебі» КММ

Аңдатпа: Мақалада HTML тілінде электрондық оқулықтың сабақта қалай пайдаланудың тиімді жақтары жазылды. Жаңа материалдарды оқушыларға жылдам жеткізудің түрілері қарастырылған. Егемен елімізде білім берудің жаңа жүйесі – оқыту мен оқудың жаңа технологиялық әдіс – тәсілдерін қолдана отырып, сабақ оқытуда ақпараттық коммуникациялық технологияларды қолданудың маңыздылығын жетілдіру туралы айтылады.

Аннотация: В этой статье описаны преимущества использования электронного учебника на языке HTML для обучающихся. Рассмотрены виды быстрой доставки новых материалов школьником. В настоящее время в независимой стране говорится о повышении значимости использования информационных и коммуникационных технологий в обучении, использовании новой системы образования – новых технологических методов преподавания и обучения.

Abstract: This article describes the advantages of using an electronic textbook in HTML for students. The types of rapid delivery of new materials by schoolchildren are considered. Currently, in an independent country there is talk about increasing the importance of the use of information and communication technologies in education, the use of a new education system - new technological methods of teaching and learning.

Сапалы білім берудің қолжетімділігін қамтамасыз ету үшін жағдай ретінде заманауи мектеп инфрақұрылымын құру мемлекеттің басым міндеті болып табылады. Орта білім мазмұны оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға бағытталған. Функционалдық сауаттылықты дамыту оқыту мақсаттары мен сабақтағы қызметтер жүйесі арқылы іске асырылады. Дегенмен, оқыту мақсаттарын іске асыруда мұғалімдердің кәсіби құзыреттілік деңгейі әлі де жеткіліксіз, оқушылардың практикалық дағдыларын дамытуға және функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға бағытталған контекстік тапсырмаларды құрастыру дағдылары жоқ [1]. XXI ғасыр заман талабына сай, әр мұғалім, өз білімін жетілдіріп, жаңа талапқа сай инновациялық технологияларды өз сабақтарында күнделікті пайдаланса, сабақ тартымды, мәнді, қонымды, әрі тиімді болары сөзсіз.

Қазіргі білім беру саласындағы әлемдік білім кеңістігіне ұмтылуға байланысты жасалынып жатқан талпыныстар мектеп оқушыларының дербестігін, ізденімпаздығын, белсенділігі мен шығармашылық мүмкіндіктерін талап етеді. Орта мектеп оқушыларының ойлау белсенділігін дамытып, білім мен біліктерін өмірдің жаңа жағдайында пайдалана білуге үйрету қажеттілігі туындайды. Бұл міндеттерді жүзеге асыру үшін, мұғалімдердің сабақ үрдісін шығармашылық іс-әрекетпен оңтайлы ұйымдастыруына тікелей байланысты. Заманауи қоғамның негізгі бөлшегі - білімді ұрпақ. Білімді ұрпақ дегеніміз жан – жақты білім нәрімен сусындатып отырған оқушыларымыз. Олар бүгінгі қоғамдағы ақпараттану желісінің негізгі құралы - компьютерді жетік меңгеруі, ақпараттық коммуникация құралдарын талапқа сай пайдалана алуы, ақпарат алмасудың негізгі көзі - ғаламтор желісін тиімді пайдалана білуі керек[2].

Қазіргі жаһандану кезеңінде білім беру саласына аса мән беріліп, жаңа ақпараттық - коммуникациялық технологияларды меңгерте отырып, келешек ұрпаққа заман талабына сай, сапалы білім беру дұрыс жолға қойылуда. Бұлай болуы заңды. Қазіргі өзгерген заманда мұғалімдердің алдына қойған міндеттерінің бірі – оқыту мен оқудың жаңа технологиялық әдіс – тәсілдерін қолдана отырып, информатика пәнін оқытуда ақпараттық коммуникациялық технологияларды қолданудың маңыздылығын жетілдіре түсуі. Информатика сабағында HTML тілінде электрондық оқулықты тиімді пайдалану әр мұғалімнің өзі таңдаған тың әдістемелік идеяларға негіздей білсе, білім сапасы үздіксіз көтерілері сөзсіз[3;151]. Бүгінгі біздің мектеп партасында отырған оқушыларға ғылыми білім беру, оларды әлемдік мәдени жетістіктермен сусындату, шығармашылық қабілетті жеке тұлға етіп қалыптастыру деп талаптар қояды. Қазіргі кезде оқушылар сабақта жай ғана тыңдаушы ролінде отырғысы келмейді, оларды дайын күйіндегі мұғалімнің айтқандарын жазып алу қызықтырмайды. Оларды жаңа сабақ материалдарымен таныстыру кезінде өздері жеке жұмыс істеуге, ойлау қабілеттерін көрсете алатын оқытудың жаңа түрлерін пайдаланудың қажетті екенін аңғардым. Оқытудың бұл түріне HTML тілінде электрондық оқулықты жатқызуға болады. Жаңа материалдарды оқушыларға жылдам жеткізудің түрі осы HTML тілінде электрондық оқулық болып табылады.

Орта мектепте қойылатын талаптардың жоғарлауы, бәселестікке сай маман дайындауда мектепте оқылатын пәндерден алған білімдерін, кез – келген жағдайда қолдана білуге қалыптастыру, білім беру саласындағы жаңа форматты мұғалімнің педагогикалық шеберлігі аса маңызды деп ойлаймын. Осы орайда оқу үдерісіндегі инновациялық технологияларды тиімді пайдалана білуде, шығармашылық пен оқушыларды қызықтыра отырып, мұғалім өздігінен жұмыс істей білуге бағыттауы керек. Оқушылардың білім, білік және дағдылар қалыптасуының деңгейін HTML тілінде электрондық оқулықтың көмегімен шешуге болатын тапсырмалар беру, олардың танымдық белсенділігін арттыруға, әрқайсысының шығармашылық бастамасын дамытуға себеп болады.

HTML тілінде электрондық оқулық жаттығулар мен тесті, зертханалық жұмыстарды, яғни бір мезгілде білім беру мен бақылауды да құрайды. Жүргізілген тәжірибелерде көрсетілгендей, жаңа технологиялық оқыту кезіндегі сабақ сапасы құрылымы, дәстүрлі әдістерінен әлде - қайда жоғары болады. Жаңа технологиялардың дамуы, олардың пайдалануын ескерсек Web парақтарды құруда қарапайымдылығы мен әмбебаптығымен ерекшеленетін HTML тілін меңгерудің маңызы зор. Білім берудің кез келген саласында HTML тілінде электрондық оқулықты сабақта пайдалану оқушылардың танымдық белсенділіктерін арттырып қана қоймай, ойлау жүйесін қалыптастыруға шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды[4;189]. HTML тілінде электрондық оқулықты сабақта тиімді пайдалану оқушылардың уақытын үнемдейді, оқу материалдарын іздеп отырмай, өтілген және ұмытып қалған материалдарын еске түсіруге зор ықпал етеді. Жаңа ақпараттық технологияларды сабақта пайдалану, оқушылардың интеллектуалдық және логикалық қабілеттерін дамытуға, өз алған білімдерін өмірге пайдалана білу дағдыларының қалыптасуына ықпал етеді. HTML тілінде электрондық оқулықты сабақта пайдалану оқушыны білім қорымен қаруландырып қана қоймай, танымдық белсенділігін арттыруда алатын орыны ерекше. Информатика пәнінде мазмұны қиындау үлкен тақырыптың бөліктерін өткенде қосымша графиктер, мәтін бөліктерінің атқаратын қызметін анықтап, соларды әрбір тұтынушыға бейімдеп жеткізе алатын құжатты функционалды түрде белгілейтін тіл болып табылады.

HTML тілінде электрондық оқулықтар ғылыми негізде дайындалған педагогикалық ақпараттық өнім екені белгілі. Информатика және физика сабақтарында электрондық оқулықпен жұмыс істеу әрбір оқушының өз мүмкіндігін есепке ала отырып, оқып үйрену ісін жеке дара жүргізуге жол ашады. HTML тілінде электрондық оқулық оқу пәнінің негізгі ғылыми мазмұнын қамтитын компьютерлік технологияға негізделген оқыту, бақылау моделдеу, тестілеу жиынтығы. HTML тілінде электрондық оқулықты тиімді пайдалану: “Оқыту үрдісін үздіксіз және толық деңгейін бақылау, сонымен қатар ақпараттық ізденіс қабілетін дамыту”. Білім берудің кез келген саласында “HTML тілінде электрондық оқулықтарды” тиімді пайдалану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды. HTML тілінде электрондық оқулық информатика пәнінен сабақ бергенде қолдану өте тиімді. Себебі, мұғалім көп ізденбей дайын сабақтарды өз жұмысында пайдалануға толық мүмкіншілігі бар. Онда оқу ақпаратты толық мазмұндалып, әртүрлі қосымшалар, анықтамалық материалдар, бақылау тапсырмалары, ұсынылатын әдебиеттер тізімі және тақырыптық ресурстарға сілтемелер беріледі.

HTML тілінде электрондық оқулықтың жетістіктері мыналар болып табылады:

- 1) оқушылардың өздігінен білім алуға ұмтылтуы;
- 2) пәнге деген қызығушылығының артуы;
- 3) шұғыл кері байланысты қамтамасыз етеді;
- 4) дәстүрлі оқытуда көп іздеуге қажет ететін тиісті ақпаратты тез табуға көмектеседі;
- 5) гипермәтінді түсіндірмелерді бірнеше рет қарап шығу барысында уақытты анағұрлым үнемдеуге мүмкіндік береді;
- 6) әңгімелейді, жобалайды т.с.с.
- 7) әрбір оқушыға дербестік тұрғыдан қатынас жасауға мүмкіндік беріп, олардың өз бетінше білім алуын қамтамасыз етеді;
- 8) белгілі бір бөлімді тексеруге мүмкіндік туады;
- 9) алған білімін және өзгенің білімін бағалай білуі. Ең бастысы, HTML тілінде электрондық оқулықты пән мұғалімі бір жүйеге келтірілген заңдылығын білетін болса, сабақтың әдістемелік деңгейінің үнемі заманауи талаптарға сәйкес болатыны сөзсіз. Сабақта HTML тілінде электрондық оқулық оқу құралдарымен толықтырады, дидактикалық материалдар қорын молайтады, оқу үдерісінің сапасы мен тиімділігін арттыратын жаңа оқу құралы. Мультимедиялық электронды оқулықтары оқи отырып, мектеп оқушылары өз біліктілігін арттыратын ақпараттармен таныса отырып, түрлі процестерді өз көздерімен көріп таныса отырып, оқушының шығармашылығын дамытып іскерлікке, өздігінен білім алуға баулиды.

HTML тілінде электрондық оқулық тиімді және оқу сапасын жоғарлата алады. Біздің елімізде электронды түрге ауысқан қарапайым мәтінен бастап әр түрлі деңгейдегі интерактивті бағдарламаларға дейін көптеген білімге арналған электронды құралдан құралған. HTML тілінде электрондық оқулықты информатика сабақтарында жұмыс нәтижелерін бағалау үшін түрлі диагностикалық зерттеу жұмыстарын жүргізуге мүмкіндік бар. Деңгейлік тестік бақылаулар, білім мониторингісі, сауалнамалар, жеке оқушылармен пікір алмасу. HTML тілінде электрондық оқулықтар оқушының білім сапасын бақылау жүйесін өзгертуге мүмкіндік жасайды. Бұл оқушы үшін, біріншіден үлкен көмек жеңілдіктер туғызса, екіншіден сол материалды автоматты түрде бақылап, әділ бағасын беруге, оқушыға қажетіне қарай кеңес беруге, сол жайында барынша мәлімет алуға мүмкіндік жасайды.

Сонымен қатар оқушы грамматикалық анықтамаларды оқи отырып, білімін тереңдете алады. Міне, осындай мүмкіндіктердің барлығы оқудың мотивациясын күшейтеді, оқушылардың тілге деген қызығушылықтарын арттырады, оқытудың дәстүрлі ұйымдастыру формасынан шығып, оқытуды даралауды күшейтуге көп көмегін тигізеді. HTML тілінде электрондық оқулықтарды жеке тұлғаға бағыттауға, сатылап білім беруге, бақылау және зерттеулерді ескере отырып, қарама – қарсы байланыс жасауға, өзін- өзі тексеруге, оқу үрдесін тезетуге, әр түрлі ситуацияларда ең тиімді шешім қабылдауын қалыптастыруға, белгілі бір ойлау қабілетін дамытуға, оқытудың себептік маңызын күшейтуге және танымдық әрекет мәдениетін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Информатика және физика сабақтарында HTML тілінде электрондық оқулық – теориялық материалдар, бақылау және жаттығу жұмыстарын орындау, қарым – қатынас байланыс орнату және тағы да басқа функциялардың барлығын толықтырады. Мұндай HTML тілінде электрондық оқулықтар білім беру жүйесінде оңай енеді және оқыту үдерісінің дидактикалық жүйесінің толық жүруін және үзілмеуін қамтамасыз етеді[5;317].

HTML тілінде электрондық оқулықты информатика және физика пәндерінде қолдану тиімді кезінде оқушылар бұрын алған білімдерін кеңейтіп, өз бетімен шығармашылық жұмыстар орындайды. Әрбір оқушы таңдаған бөлімдер бойынша тапсырмалар орындап, тестілер шешіп, есеп шығарып жұмыс жасауға дағдыланады (суретте көрсетілгендей).

Бүгінгі білім мазмұны мұғалім мен оқушының арасындағы байланысты субъективті деңгейге көтерудегі демократиялық бастамалардың барлығы осы мұғалімдер арқылы жүзеге асырылады. Бүгінгі мұғалімнің алдында бәсекеге қабілетті жетілген тұлғаны қалыптастыру үшін, оқушыны ізденушілікке, өз бетінше жұмыс жасауға, бақылау мен зерттеуге, зерттеу нәтижелерін жинақтап, қорытынды жасай білуге үйретуді жетілдіру міндеттері тұр.

Қорытындылай келе, HTML тілінде электрондық оқулықты информатика және физика сабақтарында пайдаланудың тиімділігі оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтарының күрт артқандығы байқалады. Сондай – ақ мұғалімдерге де өздеріне қажетті әдістемелік, дидактикалық көмекші құралдарды молынан ала алады. Заман талабына сай жас ұрпаққа сапалы білім беруде HTML тілінде электрондық оқулықты сабақта пайдалану - оқытудың жаңа технологиясының бір түрі ретінде қарастыруға болады. Ой өрісі дамыған, шет елдік білім жүйесінің қалыспайтын жас ұрпаққа білім беру жолындағы ортақ міндетті өз мәнінде жүзеге асыру үшін, бір – бірімізден тәжірибе алмасып, кемшілік – жетістік айтып отырсақ жұмысымыз өнімді болады деп ойлаймын. Болашақтың адамы тек қана сауатты емес, сонымен қатар

«екінші» компьютердің сауаттылығы да болуы керек, себебі БҰҰ ХХІ ғасырды «ХХІ ғасыр - ақпараттандыру ғасыры» деп атағандықтан бәріміз электрондық оқулық пен ғаламтор желісімен жұмыс жасауымыз керек. Қазіргі таңда информатика пәні мұғалімдері инновациялық және интерактивтік технологияларды сабақ барысында пайдалана отырып, сабақтың сапасы, әрі қызықты өтуін шебер ұйымдастыра біледі. Себебі, ақпараттық технологияны қолдану тұлғаның жан – жақты ашылуына жағдай жасайды, шығармашылық әлеуетін арттырып, жоғары интеллектуалды жастар тәрбиелеуге үлес қосады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 249 қаулысы
2. ҚР Білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы қабылданды.
3. Якушина Е. Изучаем Интернет. Создаем Web –станичку.-СПБ: Питер,2000. – 151с.
4. Караев Ж.А.Активизация познавательной деятельности учащихся в условиях применения компьютерной технологии обучения. – Алматы, 1994, -189с.
5. Пауэлл А.Т. «Полное руководство по HTML» Пер.с англ. А.В.Качанов; Худ.обл.М.В.Драко.-Мн.: ООО «Попурри», 2001,317с

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ О ВЫБОРЕ ПРОФЕССИЙ И КАК УЧЕБНИКИ ИМ МОЖЕТ ПОМОЧЬ В БУДУЩЕМ

Шадиева М.Б.

Учитель английского языка, КГУ 19 школа

Андатпа: оқушыларға олардың бейімділігі мен қабілеттерін анықтауға көмектесетін негізгі идея, сондай-ақ алынған нәтижелер негізінде білім беру маршрутын құру бойынша нақты ұсыныстар. Оқушылар үшін Мамандық таңдау басқа себептермен байланысты-әдетте олар өздері үшін қызықты болатын саланы тапқысы келеді. Сонымен қатар, балалар әрдайым тандалған мамандық туралы объективті идеяны қалыптастыра бермейді, сондықтан олар осы бағыттағы жұмысты басқаша елестете алады.

Аннотация: Основная идея помочь учащимся определиться с их склонностями и способностями, а также конкретные рекомендации по построению образовательного маршрута на основе полученных результатов. Пособие адресовано учащимся 9 класса, а также педагогам и педагогам-психологам, ведущим профориентационную работу. Для школьников же выбор профессии связан с другими мотивами – обычно они хотят найти такую сферу, которая будет интересна им самим. При этом, далеко не всегда у ребят сформировано объективное представление о выбранной специальности, а потому они могут иначе представлять себе работу в данном направлении.

Abstract: The main idea is to help students determine their inclinations and abilities, as well as specific recommendations for building an educational route based on the results obtained. For schoolchildren, the choice of profession is associated with other motives – they usually want to find a field that will be interesting to them. At the same time, the guys do not always have an objective idea of the chosen specialty, and therefore they can imagine working in this direction differently.

Основная идея помочь учащимся определиться с их склонностями и способностями, а также конкретные рекомендации по построению образовательного

маршрута на основе полученных результатов. Пособие адресовано учащимся 9 класса, а также педагогам и педагогам-психологам, ведущим профориентационную работу. Для школьников же выбор профессии связан с другими мотивами – обычно они хотят найти такую сферу, которая будет интересна им самим. При этом, далеко не всегда у ребят сформировано объективное представление о выбранной специальности, а потому они могут иначе представлять себе работу в данном направлении.

Наша задача – не столько переубедить подростка, сколько помочь ему разобраться со спецификой выбранной сферы и оценить свои возможности перед тем, как принять окончательное решение. И на уроке обсуждать и решать психологические тесты и говорить о них будет намного интереснее.

А также читать или услышать интервью наших профессиональных людей это может быть знаменитый стоматолог или журналист и их советы именно для них, их краткие биографии для них будут мотивацией. Тем более молодежь очень сложно мотивировать.

Каждый педагог хочет гордиться своим учениками, увидев их через 15-20 лет. Конечно их достижение. Важно заранее убедиться в том, что подойдет, а что не подойдет школьнику, и сделать это можно с помощью прохождения разных тестов на выбор профессии. Он поможет учащемуся понять, какая именно сфера подойдет ему с психологической точки зрения, какая деятельность будет наиболее комфортной. И обсуждая на уроке плюсы и минусы он получит больше пользы, чем ученик один раз проходя школьный тест от психолога и даже не узнавая о результатах.

В этом докладе не хочу затронуть такие темы как: Какие проблемы могут возникнуть при изучении английского языка? Или В чем актуальность английского языка в старших классах? Нет.

В этом докладе хочу поднять тему как: Почему современные учебники для старших классов не связаны с психологическими тестами, которые помогут нашим выпускникам кем они хотят стать в будущем. Ведь мы знаем статистику выбранной этими выпускниками, многие не работают выбранными профессиями.

Разве не актуально в будущем разработать учебники с психологическими тестами которые связанные с профессией и интервью с реальными людьми, которые добились успеха в своей профессии. Это может быть наш знаменитый хирург или инженер.

Какие плюсы и минусы выбранной профессии и темы для рассуждения.

А так же реальные советы от них нашим детям.

Конечно, в жизни неплохо найти «свою» профессию, ту, которая ближе выбранной учениками, чтобы не мучиться и не убивать остатки дней. Но зачастую они выбирают не то, что им хочется, а то, что приходится: несмотря на возможность обучения, они смело идут за друзьями и этим самым несознательно.

Каковы главные критерии выбора будущей профессии? Во-первых, она должна быть интересна и не должна ассоциироваться со словами из одной малоизвестной песни: «...твой бунт против папы и мамы закончится офисным креслом, мерцающим синим экраном и нудным трудом бесполезным, на смену протесту и крику придут тишина и усталость, твоя жизнь не кино и не книга, какая жалость». Захватывающее занятие, которое действительно нравится это важная составная часть счастья в жизни. Затем следует учесть необходимость зарабатывать на жизнь. Самая потрясающая работа не принесет вам удовлетворения, если вы голодаете. Кроме того, существует очень актуальная проблема безработицы: надо выбрать такую профессию, чтобы

потом можно было найти работу. И главное, всегда уметь выслушать знающих людей родителей, учителей, а потом принимать решение, от которого зависит будущая жизнь наших молодежь.

Работая в школе уже много лет знаю, поднимаю очень актуальную тему. В учебнике для старших классов, обязательно должно содержать психологические тесты о будущей профессий на английском языке и интервью знаменитых людей для наших детей. Они уже знали какие трудности их ждут в будущем.

Выбор профессии является одним из ответственных моментов, определяющих весь дальнейший жизненный путь наших детей. Поскольку в жизни все взаимосвязано, правильно выбранная профессия оказывает влияние на все остальные сферы жизни. Правильный выбор профессии – это уверенность, душевное равновесие и материальное благополучие во взрослой жизни. Чем удачнее сделан выбор, тем интереснее, насыщеннее и успешней будет жизненный путь, чем раньше, тем больше времени останется на карьерный рост.

Давайте будем честными в конце года прохождения профориентации – теста на выбор профессии. Он не поможет учащемуся понять, какая именно сфера подойдет ему с психологической точки зрения, какая деятельность будет наиболее комфортной. Даже школьный психолог не скажет о конечной результате и вряд ли поможет. Так как школьный психолог не каждый день работает с учениками. А учитель и правильный учебник это путеводитель для каждого ученика. Конечно, профориентация носит скорее рекомендательный характер, и выбор в любом случае останется за школьником и его родителями. Но на основе этого психологического теста от школьного психолога, вряд ли поможет кому то...

На сегодняшний день с уверенностью могу сказать, что тест на профориентацию не поможет школьникам, желающим разобраться в своих склонностях и предпочтениях и выбрать новую сферу профессиональной деятельности. Я предлагаю лучше в учебнике проходит эти *профориентационные* тесты и со всеми обсуждать на английском или на русском языке. Сколько лет психологий не ради галочки проходит эти тесты,

Зная это и мы никогда не получим улучшение. Лучше на уроке читать или слушать разные интервью специально для них и проходит эти тесты и узнать результат и беседовать в дальнейшем наша будущее поколение сделал правильный выбор.

ИГРОВЫЕ И ФАСИЛИТАЦИОННЫЕ ФОРМАТЫ НА УРОКАХ ФИЗИКИ

Юсупова Г.С.

Педагог-исследователь, учитель физики

КГУ "Общеобразовательная школа №12 отдела образования Житикаринского района"
управление образования Костанайской области, г.Житикара РК

Андатпа: Автор физика сабағында коммуникативті дағдыларды дамытуға ықпал ететін ойын форматтары бойынша зерттеулер жүргізеді. Мақалада жұмыс тәжірибесінен физика сабақтарындағы әдістемелер мен әдістер берілген. Ойын пішімдерін зерттеудің басты бағыты 4к құзыреттіліктерін дамытуға негізделген. Әдістердің мысалдары және олардың

қысқаша сипаттамасы берілген. Бұл ойындарды оқу-тәрбие процесінде пайдалану туралы ескертпелер жасалады.

Аннотация: Автором проводится исследование игровых форматов, которые могут способствовать развитию коммуникативных навыков на уроках физики. В статье представлены приемы и методы на уроках физики из опыта работы. Фокус исследования игровых форматов основан на развитии компетенций 4к. Приводятся примеры приемов, их краткое описание. Делаются заметки по использованию данных игр в образовательном процессе.

Abstract: The author is conducting research on game formats that can contribute to the development of communication skills in physics lessons. The article presents techniques and methods in physics lessons from work experience. The focus of the study of game formats is based on the development of 4k competencies. Examples of techniques and their brief descriptions are given. Notes are made on the use of these games in the educational process.

Для учащихся игра это – увлекательное занятие, от которого им сложно оторваться. Это деятельность, в которой лежит сам мотив. Это процесс, который осуществляется не ради результата, а ради самого процесса. Более того слабый в предметных вычислениях ученик может стать первым в игровом пространстве. Играя в игры, дети чувствуют атмосферу увлеченности, ощущение посильности решаемых задач, преодолевают свои комплексы и стеснение, и самое главное у них возникает чувство равенства. И если правильно применять игровой процесс, она благотворно сказывается на результатах обучения и незаметно усваивается учебный материал [5].

Игра – это метод, который можно использовать на любом этапе урока, и если вы считаете, что она отнимает время и нарушает дисциплину, то вы ошибаетесь. Развитие коммуникативных навыков учащихся позволяет педагогам формировать у них более сложные умения, применяя различный формат игровой деятельности, как дидактические, сюжетно-ролевые, стратегические, квесты.

Учитывая интересы детей можно сделать выводы, что заинтересовать детей можно через игровой формат обучения. Мы можем организовать весь этап урока таким образом, что любой учащийся усвоит тему урока [2].

Сейчас игровой формат обучения является своего рода трендом в образовании, в том числе и на уроках физики.

Игровое обучение – это форма обучения в условиях каких либо ситуаций посредством коммуникации, социализации учащихся, что дает возможность познать и закрепить новые знания через общение. Что часто называют «эдьютейнмендом», что означает обучение без принуждения [3].

Предлагаю рассмотреть несколько форматов, которые учитель мог бы применить на каждом этапе своего урока.

Начнем с **начала урока**. Прием «Хорошо-плохо». Например, на уроке физики в начале урока можно задать вопрос: «Назовите плюсы и минусы альтернативных источников энергии». Учащиеся делятся на продавцов и покупателей, представляя собой каких либо известных персонажей. Плюсы ищут сторона продавцов, минусы – покупатели [1].

Пример:

I) Солнечная энергия - самый богатый источник энергии. Это хорошо. Почему?

II) Потому что его можно использовать везде.

I) То, что его можно использовать везде, плохо, почему?

II) Потому что энергия Солнца не везде настолько достаточна, чтобы ее использовать в качестве альтернативного источника энергии.

Или прием «Футбол с вопросами». Быстро формируем 2 команды. Команды по очереди задают друг другу вопросы или приводят факты по теме урока, команда забивает гол (если противник не ответил), отбивает гол (если на вопрос ответили). В качестве футбольного поля можно использовать классную доску (Рисунок 1).

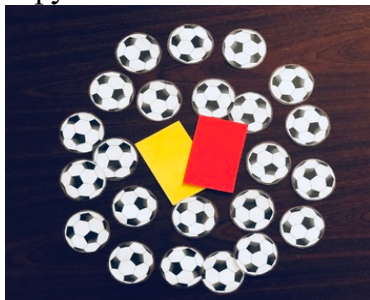

Рисунок 1. Игровое поле приема «Футбол с вопросами».

Для установления цели урока можно применить прием «Ситуация яркого пятна». Среди множества предметов выделяем одно цветом или размером. Концентрируем внимание на выделенном предмете. Совместно с учащимися определяется причина обособленности данного предмета, тем самым определяется цель урока.

Или прием «Домысливание». Предлагается тема урока, к ней слова «помощники»: повторим, узнаем, изучим, проверим. Используя слова «помощники» дети формулируют цели урока.

Прием «Мысли во времени». Учитель называет ключевое слово по теме урока, учащиеся в течении 1 минуты записывают слова – ассоциации или мысли, которые пришли им на ум. После учащиеся отвечают на вопросы. Например: почему я записал данные слова? О чем я думал, когда записывал эти слова? какое значение имеют данные записи [1].

Прием «А что если, ...», после озвучивания темы, учитель предлагает учащимся подумать и пофантазировать, тем самым развивая креативное мышление учащихся. Мысли учащихся можно записать на доске или на стикерах, для того чтобы в ходе урока инициировать работу таким образом, чтобы учащийся сумел получить ответ на свой вопрос.

Прием «Профессионал». Учащийся дает разъяснения с точки зрения будущей профессии. Разъясняя, зачем нужно изучать данную тему?

На этапе знакомства с **новым материалом** можно предложить использовать прием «Создай паспорт». Его можно использовать для создания характеристик: физических законов, терминов, физических приборов, формул и т.д. Шаблон можно использовать произвольный на усмотрение педагога или учащихся.

Метод «Снежный ком». Альтернативы использования для данного приема существует множество. Предлагаю рассмотреть один из них. Например: делим класс на 3 группы. Каждой группе даем по одному снежному кому, где завернуты предметы (к примеру, термометр, песочные часы, компас). Предлагаем учащимся сделать предположения, о том что находится внутри шара? Исходя из темы урока учащиеся делают свои предположения, демонстрируя свои коммуникативные, креативные навыки. После участникам предлагается развернуть ком и сравнить свои предположения. Так же можно предложить описать данный предмет. Следующий этап приема: предлагаем сделать рекламу данного предмета. И в закреплении можно предложить составить диалог используя предмет с точки зрения предмета физики.

Прием «*Фишки*». Фишки-это может быть гайд с идеями и заданиями для урока любого предмета, классного часа. Подготовка минимальная. Это активности, игры и задания, которые можно легко включить в любой этап урока.

Учащиеся самостоятельно знакомятся с новым материалом. Перед учащимися раскладываются фишки с вопросами и фишки игровые. Участники группы перекидывают игровые фишки по очереди и выполняют задание или отвечают на вопросы по содержанию материала. Те, чья фишка перевернется отвечают на вопрос, который выпал. Данная игра вовлекает учащихся в активную деятельность, формирует навыки коммуникации и способствует креативному мышлению.

Прием «*Очисти фрукт*». Данный прием дает возможность рассмотреть тему с разной точки зрения, углубляясь в самую суть. Участники начинают рассуждать и предлагать идеи с кожуры, внешней оболочки, отвечая на вопрос «Что ты видишь?». Пройдя все шаги, участники доходят до самой проблемы или основной идеи. Данный прием помогает развить ключевые навыки как: наблюдение, описание, сравнение, постановка связи, исследование точки зрения, определение проблемы. Его выигрышно применять для произведений искусства, в литературе, суть которых трудно понять с первого раза (Рисунок 2).

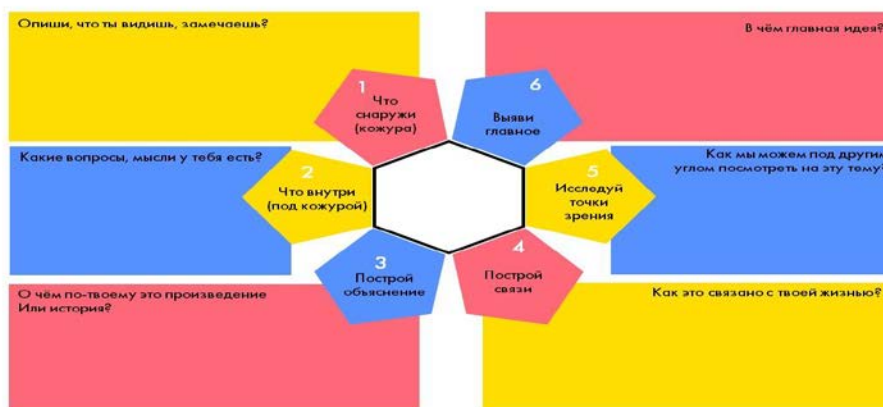

Рисунок 2. Карта приема «Очисти фрукт».

Прием «*Вижу. Думаю. Удивляюсь*». Упражнение включает ответы на три вопроса: **Что я вижу?** (зафиксируйте свое наблюдение) **Что я думаю?** (зафиксируйте свои мысли по поводу увиденного). **Что меня удивляет?** (зафиксируйте то, что вам интересно узнать об этом законе, произведении). Это упражнение помогает понять связь наблюдения, интерпретации. Учить использовать визуальные данные для развития своих собственных идей, соединяя интерпретации с дальнейшим исследованием (Рисунок 3).

Рисунок 3. Прием «Вижу. Думаю. Удивляюсь».

На этапе закрепления можно предложить сыграть в квиз в командах на специально подготовленных бланках или организовать на платформе Kahoot, Quiziz, myQuiz, Joyteka.

Для креативного развития мышления учащихся квизы можно организовать в различном виде:

- ✓ Загадки
- ✓ Ребус
- ✓ Лабиринт
- ✓ Найти отличия
- ✓ Найти общее
- ✓ Викторина

Квизы – это командная игра, один из трендов в современном образовании, что способствует развитию современных навыков учащихся через коммуникативные действия на уроках. Использование квиза в конце урока дает возможность узнать, что у учащихся западает, и провести работу над ошибками на следующем уроке [4].

Можно использовать прием «Лото». Каждый ученик получает игровую карту. Учитель перемешивает карточки с вопросами и в любом порядке читает вопросы. Учащиеся ищут ответ, отвечают. Учащиеся находят верный ответ и ставят галочку. Задача ребят – закрыть как можно больше ячеек в своих игровых картах. Тот, чьи поля закрылись раньше всех, выкрикивают слово «Бинго». В результате использования этой дидактической игры ученики учатся сознательно организовывать и регулировать свою деятельность, демонстрируют способность решать творческие задачи, применять полученные знания на практике (**Рисунок 4**).

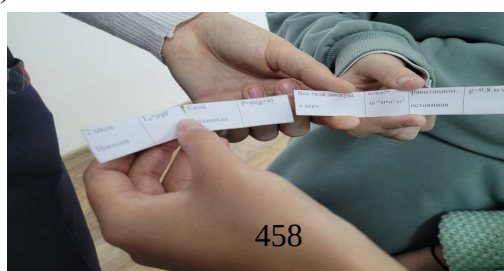
1. $i = \frac{q}{t}$	2. 	3. 	4. $U = I * R$	5.
6. 	7. $A = U * q$	8. 	9. 	10.
11. $A[Дж]$	12. 	13. 	14. $E = \frac{F}{q}$	15. $q[Кл]$

Рисунок 4. Пример. Игровое поле для «Лото».

Интерактивный прием «Домино» можно использовать как способ повышения мотивации школьников на уроках.

Приём «Домино» позволяет быстро повторить материал, задействовав весь класс. Он нравится учащимся интерактивностью и подвижным характером выполнения. Каждый учащийся получает карточку, разделенную на две равные части. На одной из этих частей написан пример или вопрос, а на другой – ответ или характеристика, но уже к другой карточке. Таким образом участники группы находят свое правильное место в цепочке используя карточку домино.

В ходе работы все учащиеся совместно заняты поиском правильного ответа в ходе активного диалога. Данный метод позволяет участникам активно взаимодействовать друг с другом, вступать в диалог, находить необходимую информацию (Рисунок 5).

Список использованных источников

1. А.Гин «Приемы педагогической техники» 3-е издание, Москва, 2001 г;
2. Д.Лемов «Мастерство учителя», МИФ, 2015 г;
3. Д. Фрост Трансформация образования через лидерство учителя, США, 2014 г.
4. Е.А.Игумнова, И.В.Радецкая «Квест-технология в образовании», Чита ЗабГУ, 2016 г;
5. «Как игры делают детей умнее» Гейб Цихерманн
https://www.ted.com/talks/gabe_zichermann_how_games_make_kids_smarter/transcript?language=ru.

5-6 СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА СТЕРЕОМЕТРИЯ ҰҒЫМДАРЫН ОҚЫТУ ПРОПЕДЕВТИКАСЫ

Серикбаева А.Е.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің магистранты
Астана қ., Қазақстан

Андатпа: Жалпы геометрия курсы 7-сыныптан басталады. 5-6 сынып оқушыларына геометрия курсы жүргізілмейді. Осыған орай менің мақала жұмысым, 5-6 сынып оқушыларына стереометрия ұғымдарымен таныстырып оқыту мақсатында жазылды. Және стереометрия ұғымымен таныстыру үшін, оригами әдісі пайдаланылды.

Мақала сыныптан тыс жұмыстар аясында оригами техникасын қолдана отырып, 5-6 сынып оқушыларында қатты дененің геометриясы туралы алдын-ала негізгі түсініктерге арналған. Зерттеу негізінде стереометриялық ұғымдарды қалыптастыру процесін қамтитын пропедевтиканың дидактикалық моделі құрылды. Және оригами әдісінің геометриялық интерпретациясы құрастырылды. Оригами техникасының «пирамида» ұғымын қалыптастыру кезеңдерінің элементтерімен байланысы түсіндірілді.

Аннотация: Курс общей геометрии начинается с 7 класса. Для учащихся 5-6 классов курс геометрии не проводится. В этой связи моя статья была написана с целью ознакомления учащихся 5-6 классов с понятиями стереометрии. И для ознакомления с понятием стереометрии был использован метод оригами.

Статья посвящена предварительным основным понятиям геометрии твердого тела у учащихся 5-6 классов с использованием техники оригами в рамках внеурочной деятельности. На основе исследования была создана дидактическая модель пропедевтики, включающая процесс формирования стереометрических понятий. И составлена геометрическая интерпретация метода оригами. Объяснена связь техники Оригами с элементами этапов формирования понятия «пирамида».

Abstract: The course of general geometry begins with the 7th grade. There is no geometry course for students in grades 5-6. In this regard, my article was written in order to familiarize students of grades 5-6 with the concepts of stereometry. And to get acquainted with the concept of stereometry, the origami method was used.

The article is devoted to the preliminary basic concepts of solid geometry in students of grades 5-6 using the origami technique as part of extracurricular activities. Based on the research, a didactic model of propaedeutics was created, including the process of forming stereometric concepts. And a geometric interpretation of the origami method has been compiled. The connection of the Origami technique with the elements of the stages of the formation of the concept of "pyramid" is explained.

Мектеп стереометриясы – әртүрлі кеңістіктік фигуралардың пішінін, өлшемдерін және қасиеттерін зерттейтін геометрия бөлімі. Психологтардың айтуынша, оқушылар мектепке келген кезде олар геометриялық кеңістікті игеруге дайын. Алайда, геометрияның Отандық жүйелі курсы жалпақ фигураларды зерттеуден басталады, стереометрияға мектептегі білім берудің соңғы екі жылы ғана беріледі. Оған қоса жалпы геометрия курсы 7-сыныптан басталады. 5-6 сынып оқушыларына геометрия курсы жүргізілмейді [1]. Осыған орай менің мақала жұмысым, 5-6 сынып оқушыларына стереометрия ұғымдарымен таныстырып оқыту мақсатында жазылды. Және стереометрия ұғымымен таныстыру үшін, оригами әдісі пайдаланылды.

Оригами әдісі дегеніміз – оқушының ойлау қабілетін жақсартып, саусақтарын шынықтырады.

Геометрияны оқытуда оқушылардың шығармашылық дамуы үшін оригами әдісін қолдану тиімді болып табылады.

Жұмыста оригами әдісі, оның ішінде сыныптан тыс жұмыстарға баса назар аудара отырып, әртүрлі оқыту құралдары қолданылды [2].

Оригами әдісін пайдалана отырып, стереометрия ұғымдарын қалыптастыру моделі жасалынды. (Сурет 1)

Бұл модельде стереометриялық ұғымдардың қалыптасуын екіге бөліп қарастырдық.

I.Тұжырымдаманы енгізу;

II.Тұжырымдаманың толық мазмұнын зерттеу;

Тұжырымдаманы енгізу 4 кезеңде жүреді.

1.Нақты-сенсорлық қабылдау;

2.Қасиеттер мен қатынастарды талдау;

3.Тұжырымдама көлемін қалыптастыру;

4.Тұжырымдаманың негізгі мазмұнын қалыптастыру;

Тұжырымдаманың толық мазмұнын зерттеу нақты құбылыстарды зерттеу үшін тұжырымдаманы қолданудан тұрады. Ол екі кезеңде жүзеге асады [3].

1.Ұғымның белгілерін нақтылау;

2.Басқа ұғымдармен байланыстарды сапалы талдау;

Стереометриялық ұғымдардың қалыптасуы					
I.Тұжырымдаманы енгізу				II.Тұжырымдаманың толық мазмұнын зерттеу	
1.Нақты-сенсорлық қабылдау	2.Қасиеттер мен қатынастарды талдау	3.Тұжырымдама көлемін қалыптастыру	4.Тұжырымдаманың негізгі мазмұнын қалыптастыру	5.Нақты құбылыстарды зерттеу үшін тұжырымдаманы қолдану	
				Ұғымның белгілерін нақтылау	Басқа ұғымдармен байланыстарды сапалы талдау

Кеңістіктік ойлау				
Операция әдісі			Кескін жасау	
Кескіннің позициясын ойша өзгерту	Кескін құрылымын ойша өзгерту	Кескіннің орны мен құрылымын бір уақытта өзгерту	Объектілердің өлшемдерімен жұмыс	Нысан формасымен жұмыс

Сурет 1. Оригами әдістерін қолдана отырып стереометрия ұғымдарын қалыптастыру моделі

Келесі кезең «Кеңістіктік ойлау». Ол кезең екіге бөлінеді: операция әдісі және кескін жасау. Операция әдісін үшке бөліп қарастырдық.

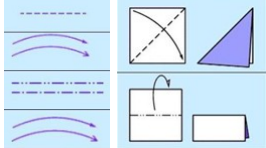
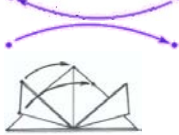
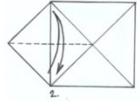
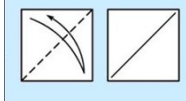
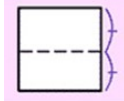
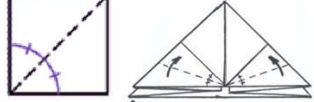
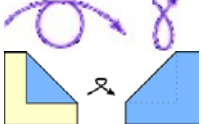
1. Кескіннің позициясын ойша өзгерту;
2. Кескін құрылымын ойша өзгерту;
3. Кескіннің орны мен құрылымын бір уақытта өзгерту;

Кескін жасау екіге бөлінді: Объектілердің өлшемдерімен жұмыс және нысан формасымен жұмыс [4].

Оригами әдісі – ешқандай қайшы, желімсіз қағаздарды бүктеу арқылы жүргізілетін әдіс.

Оригами әдістері және олардың геометриялық интерпретациясы осы мақалада жазылды [5]. Ол жерде оригами әдістерін 8-ге бөлдік және арнайы шартты белгілерін де ұсындық. (Кесте 1)

Кесте 1. Оригами әдістері және олардың геометриялық интерпретациясы

№	Оригами әдісі	Шартты белгісі	Геометриялық интерпретация
1	Екі нүктеден өтетін аңғар / тау бүктемесін орындаңыз		Берілген екі нүктеден өтетін түзу сызыңыз
2	Екі нүктені біріктіретін аңғар / тау бүктемесін орындаңыз		Берілген нүктенің бірін екіншісіне көрсететін симметрия осін сызыңыз
3	Фигураны екіге бөлетін аңғар / тау бүктемесін орындаңыз		Фигураның симметрия осін сызыңыз
4	Тік бұрыштан өтетін бүктемені орындаңыз		Берілген нүкте арқылы түзу сызыққа перпендикуляр сызыңыз
5	Дайындаманы диагональ бойынша екіге бүктеңіз		Диагональды сызыңыз
6	Дайындаманы екіге бүктеңіз		Ортаңғы сызық сызыңыз
7	Бұрышты екіге бөлетін бүктемені орындаңыз		Бұрыштың биссектрисасын сызыңыз
8	Дайындаманы аударыңыз		Жазықтықты қайта бағдарлау: жазықтықта жатқан кез-келген түзуге қатысты жазықтықты шағылыстыру (жазықтықты 180-ге бұру)

1-кестеге сүйене отырып, оригами көмегімен геометриялық ұғымдарды қалыптастыру процесін одан әрі жүзеге асыру үшін алты деңгейлі тапсырмалар сериясын жасадық [6].

1.оригами моделін қолдана отырып, геометриялық фигураның қасиеттерін зерттеу;	2.дайын оригами модельдерін бөлшектеу;	3.іліу сызықтары бойынша оригами модельдерін құрастыру;
4.дайын схемалар бойынша оригами модельдерін құрастыру;	5.модельдерді құрастырудың өзіндік схемаларын жасау;	6.оригами модельдерін модельдеу.

Сурет 2. Алты деңгейлі тапсырмалар сериясы

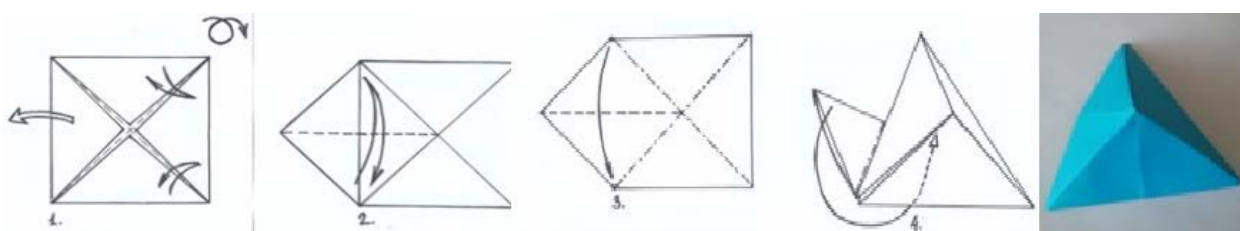
Бұл оригами техникасының кешендері «оригами техникасын қолдана отырып стереометрия ұғымдарын қалыптастыру моделінің» орталық бөлігін құрайды, оның ақпараттық бөлігі 1-суретте көрсетілген.

Геометрия пропедевтикасындағы «пирамида» ұғымын қалыптастыру процесінің нақты мысалын қарастырайық [7].

1. 5-6 сыныптарда біз осы процестің бірінші кезеңін және ішінара екінші кезеңін жүзеге асырамыз [8]. Мысалы, үшбұрышты пирамидасын құрастыру схема бойынша жүзеге асырылады (Сурет 3). Бұл жағдайда оригами техникасының атаулары ғана емес, сонымен қатар олардың геометриялық интерпретациясы да айтылады (Кесте 1) [9].

Содан кейін пирамидалардың элементтері (шеттері, беттері, негізі) талқыланады. Беттер мен негіздердің түрлерін талқылау дайындалған модельдерді көрсетумен бірге жүреді .

Әрі қарай оқушыларға бесбұрышты пирамидаларды құрастыру бойынша тапсырмалар беріледі. Мұндай тапсырмаларды орындау кезінде оқушылар геометриялық дененің өлшемін, пішінін өзгерте білу, яғни визуалды бейнесін өзгерту қажет. Бұл ойлау операциялары кеңістіктік ойлау тәсілімен операцияның екінші түріне сәйкес келеді және екінші кезеңде тұжырымдаманың қалыптасуына қатысады [10].

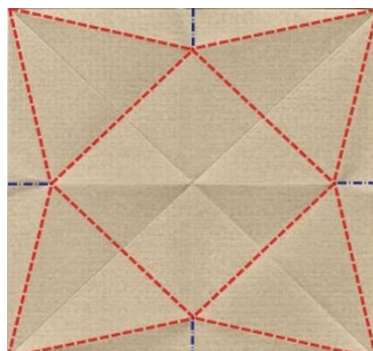

Сурет 3. Үш бұрышты пирамиданың жасалу схемасы

**Оригами техникасының «пирамида» ұғымын қалыптастыру кезеңдерінің
элементтерімен байланысы**

Оригамиді қолдану	Байланыс	«Пирамида» ұғымын қалыптастыру процесінің бірінші және екінші кезеңдерінің элементтерін іске асыру
Тапсырмалар:		1.1. Нақты-сенсорлық қабылдау. Қоршаған әлемдегі пирамидалардың мысалдары (иллюстрациялар және нақты).
дайын схемалар бойынша пирамида модельдерін құрастыру (Сурет 2) [6]		1.2. Пирамиданың қасиеттерін және Пирамида элементтерінің қатынастарын талдау, бұл тұжырымдаманың ерекшеліктеріне әкеледі. Негіз-көпбұрыш (үшбұрыш, төртбұрыш және т.б.), бүйір беттері - үшбұрыштар.
әр түрлі пирамидалардың қасиеттерін, пирамидалардың әр түрлі қималарын, түпнұсқа модельдерде зерттеу (Сурет 2) [6]		1.3. "Пирамида" класын оның маңызды белгілері бойынша бөлу (Тұжырымдаманың көлемін қалыптастыру). Пирамидаларды сканерлеумен жұмыс.
дайын пирамида үлгілерін бөлшектеу		1.4. Белгілерді синтездеу (анықтама немесе "ядро" түрінде Тұжырымдаманың негізгі мазмұнын қалыптастыру).
иілу сызықтары бойынша пирамида модельдерін құрастыру (Сурет 3)		2.1 а) есептерді шешуде, практикалық жұмыстарды орындауда нақты құбылыстарды зерттеу үшін тұжырымдаманы қолдану: жалпы және түрлік ұғымдардың өзара байланысын зерттеу арқылы Тұжырымдаманың негізгі мазмұны мен оның көлемі арасындағы тұжырымдама мен сәйкестік белгілерін нақтылау;
түпнұсқа модельдердегі кесілген пирамиданың қасиеттерін зерттеу (сипаттама үшін [6] қараңыз)		2.1 б) есептерді шешуде, практикалық жұмыстарды орындауда нақты құбылыстарды зерттеу үшін тұжырымдаманы қолдану: осы тұжырымдамада басқа ұғымдармен болатын диалектикалық сипаттағы байланыстарды сапалы талдау
пирамида, кесілген пирамида моделін модельдеу (сипаттама үшін [6] қараңыз)		

Математиканы тереңдетіп оқытатын сыныптарда «Пирамида» тақырыбында сабақтарды анағұрлым кеңейтілген түрде өткізуге болады.

Сурет 4. Пирамида үлгісі

«Пирамида» ұғымын қалыптастырудың екінші кезеңінің қалған элементтері және үшінші кезең - тұжырымдаманы теориялық білім жүйесіне енгізу кезеңі стереометрияның жүйелі курсына (10-11 сыныптар) жүзеге асырылады [11].

Біздің зерттеуіміз оригами әдістерін жалпы геометрия пропедевтикасы мен стереометрияны оқыту құралы ретінде қолдану 5-6 сынып оқушыларында стереометриялық ұғымдардың толық қалыптасуына ықпал ететінін көрсетті [12].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Геометрия: 7-9 сынып оқулығы./ Л. С. Атанасян, В. Ф. Бутузов, С. Б. Кадомцев – М.: Білім, 2008. – 384 б.
2. М. И. Грабар, Педагогикалық зерттеулерде математикалық статистиканы қолдану: параметрлік емес әдістер . - М.: Педагогика, 2007. – 160 б.
3. О. Б. Епишева, Белсенділік тәсіліне негізделген математиканы оқыту технологиясы – М.: Білім, 2003. – 223 б.
4. И. Я. Каплунович, Оқушылардағы кеңістіктік ойлаудың даму көрсеткіштері – 2001. – № 5. – 155 б.
5. Р. Ф. Мамалыга, Геометрия курсына ұғымдарды қалыптастыру кезінде педагогикалық университет студенттерінің кеңістіктік ойлауын дамыту: реферат. дис канд. пед. ғылымдар – Екатеринбург, 2005. - 22 б.
6. Р. Ф. Мамалыга, Оригами стереометрия ұғымдарын қалыптастыру кезінде 5-6 сынып оқушыларында кеңістіктік ойлауды дамыту құралы ретінде – Екатеринбург, 2019. – 107 б.
7. Р. Ф. Мамалыга, Орта мектеп оқушыларының бейнелі ойлауын дамытатын педагогикалық кешенді ұйымдастыру – Чебоксары: Чуваштағы басылым, 2013. – 50 б.
8. А. Б. Погорелов, 7-11 сыныптарға арналған Геометрия – М.: Ағарту, 2012. – 383 б.
9. Оқу пәндері бойынша үлгі бағдарламалар. Математика. 5-9 сыныптар: жоба. – М.: Білім, 2011. - 64 б.
10. Н. И. Хохлова, Оригами геометриялық ұғымдар жүйесін қалыптастырудың пропедевтикасы ретінде: реферат. дис. канд.психол. ғылымдар - М., 2002. - 22 б.
11. Геометрия: 7-9 сынып оқулығы./ Л. С. Атанасян, В. Ф. Бутузов, С. Б. Кадомцев – М.: Білім, 2008. – 257 б.
12. М. И. Грабар, Педагогикалық зерттеулерде математикалық статистиканы қолдану: параметрлік емес әдістер . - М.: Педагогика, 2007. – 114 б.

БІЛІМ БЕРУДІ ЖАҢҒЫРТУ ЖӘНЕ ЦИФРЛАНДЫРУ

Тазабекова К.К.

педагог-зерттеуші,
директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары
Ыбырай Алтынсарин атындағы орта мектебі,
Жамбыл облысы, Байзақ ауданы, Құмжота а., Қазақстан

Алашбаева И. Д.

педагогика ғылымдарының магистрі, педагог-зерттеуші,
директордың әдістеме ісі жөніндегі орынбасары
Ыбырай Алтынсарин атындағы орта мектебі,
Жамбыл облысы, Байзақ ауданы, Құмжота а., Қазақстан

Аңдатпа: бұл мақалада білім беруді жаңғырту және цифрландыруды арттырудың, жетілдірудің тиімді әдіс-тәсілдерін қолдану ерекшеліктері көрсетілген. Оқушылардың білім сапасын арттыру, ең алдымен мұғалімнің кәсіби шеберлігіне, оқушылардың оқу іс-әрекетін педагогикалық сауатты ұйымдастыра білуіне байланысты екені айтылған. Мұғалім тек өз сабағында өз шәкірттерін жетелеуші ғана емес, кәсіби құзіретті, жан-жақты білімді, заман ағымына сай жаңашыл болса, өз идеялары мен ой-мақсаттарын әріптестерінің де санасына сәуледей сіңіріп, еріксіз еліктіріп, соңынан ілестіріп көшбасшы бола алады.

Аннотация: в данной статье рассмотрены особенности использования эффективных методов модернизации и цифровизации образования. Повышение качества образования обучающихся зависит, прежде всего, от профессионального мастерства учителя, умения педагогически грамотно организовать учебную деятельность обучающихся. Если учитель является не только лидером своих учеников в своем классе, но профессионально грамотным, образованным, инновационным в соответствии с современными тенденциями, он может воплотить свои идеи и цели в умы своих коллег, и стать лидером.

Abstract: This article discusses the features of using effective methods of modernization and digitalization of education. Improving the quality of education of students depends, first of all, on the professional skills of the teacher, the ability pedagogically competently to organize the educational activities of students. If a teacher is not only the leader of his students in his class, but professionally literate, educated, innovative in accordance with modern trends, he can imbibe his ideas and goals in the minds of his colleagues, and become a leader.

Білім беруді жаңғырту – бүгінгі заманның талабы. Қазіргі таңда жаңа технологиялармен оқыту жүйелі түрде жолға қойылып келеді. Оған мамандарды қайта оқыту, интерактивті білім беру, түрлі технологиялық тәсілдер арқылы оқуға деген қолжетімділікті арттыру сынды мысалдарды айтуға болады. Біздің елімізде білім беру жүйесін жаңғырту үш басты бағыт бойынша жүзеге асуда. Біріншісі, білім беру мекемелерін оңтайландыру; екіншісі, оқу-тәрбие үдерісін жаңғырту; соңғысы, білім беру қызметтерінің тиімділігі мен қолжетімділігін арттыру[1.51бет].

Білім беру мекемелерін оңтайландыру бағыты бойынша мемлекеттік бағдарлама негізінде жасалып жатқан шаралар аз емес. Осы бағдарламаның аясында еліміздегі әр облыстардағы көптеген елді мекендерде жаңа заманауи білім беру ошақтары ашылды.

Екінші бағыт - оқу-тәрбие үдерісін жаңғырту. Бұл бағыттың үдерістері біздегі білім саласына ене бастады. Мәселен, бүгінгі таңда академиялық еркіндікті дамыту білім беру жүйесін түбегейлі өзгертті деп айтуға болады. Білім алушының таңдаған

пәні бойынша, мамандығына қатысты сабақтарды меңгеруі - академиялық еркіндіктің басты қағидаты болып саналады. Элективті сабақтар еңбек нарығы сұраныстары негізінде оқытылады. Мысалы, мектебімізде «Жаһандық күзінеттілік» курсына бөлінген элективті сабақтар «Кәсіптік бизнес негіздері» бөлімі 10-11 сыныптарда өткізіледі. Оқыту үдерісін жаңғырту бағыты бойынша сұранысқа ие, болашағы бар бағыттарды күшейту жоспарланған. Сонымен қатар, тілдерді меңгеруге, электронды оқытуға, инклюзивті білім беруге, шағын кешенді мектеп мәселелері, арналған маман даярлауға баса мән беріле бастады. Мектеп мұғалімдері жоғары интеллектуалды әлеуеті қалыптасқан, инновациялық технологияларды еркін меңгерген, ғылыми-зерттеушілік қызметке бағытталған біліктілікті арттыру орталықтарында жүйелі түрде курстарға қатысуда.

Үшінші бағыт - білім беру қызметтерінің тиімділігі мен қолжетімділігін арттыру. Бұған инновациялық технологияларды, компьютер мүмкіндіктерді пайдалану, интерактивті білім беру, қашықтықтан оқыту, виртуальды педагогика тағы басқалар жатады. Ғалым-оқытушылар, зерттеушілер жалпы орта білім беретін мектептің жаңашыл мұғалімдерімен бірлесе отырып мектеп базасында инновациялық технологияны енгізу, оқушының жеке интеллектуалдық қабілеттерін арттыру бағытында жұмыстанып жатыр. Қазақстанның бәсекеге қабілеттілігін арттыра түсетін білікті мамандарды дайындау үшін білім беру мекемелері да түрлі инновациялық методикаларды пайдалана басталады. Мектептегі оқыту әдістемелерін жаңғырту, оқытудың онлайн жүйелерін дамыту сынды жоғарыдағы бағыттың негізгі тетігі ретінде қарастыруда.

Хакім Абайдың мынадай сөзі бар: «Балаң білімді, парасатты болсын десең, малыңды аяма» деген. Сондықтан, білімді ұрпақ тәрбиелеу үшін білім беру саласына ерекше көзқарас пен қомақты қаржы бөлінуі керек. Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білімін, білігі мен дағдысын емес, оның тұлғасын, білім алу арқылы дамуын қойып отыр. Мектепте оқытуды ұйымдастыратын бірден бір нұсқа сабақ болса, сабақтың нәтижелі болуына ықпал ететін нұсқа — сол сабақты өткізудің әр түрлі әдіс-тәсілдерін, яғни жаңашыл мазмұндағы сабақтар, өткізу болып табылады. Әсіресе бастауыш сыныптардағы оқыту-тәрбиелеу барысында оқу материалдарын пәнаралық интеграция негізінде игерудің тұлға қалыптастырудағы сұранысының ауқымы кеңейі түсуде.

Цифрлық формат- қашықтықтан да, тікелей білім беру ұйымдарында да оқыту үшін әртүрлі бағдарламаларды, қосымшаларды және басқа да цифрлық ресурстарды пайдалануды көздейтін формат:

- Цифрлық оқулық
- Цифрлық білім беру ресурстары
- Геймификация
- Виртуалды сабақтар
- Stream-сабақтар (live)
- Әлеуметтік медиа арқылы оқыту.

Мектептің білім беруді жаңғырту және цифрландыруды арттыруда педагогтың жауапкершілігі зор болса, заман талабы педагогтан кәсіби білімді, мақсат қоюшылықты игеруге деген қызығушылық және білім беру қызметінде ынтылылық, педагогикалық және әлеуметтік педагогика мен психологияның негіздерін қолдана білу қабілетін талап етеді. Әрбір баланың табысты дамуын қамтамасыз ететін цифрлық білім беру технологиялары арқылы оқытудың жеке траекторияларын іс жүзінде енгізу

Оқытудың инновациялық тәсілдері және цифрлық формат оқу процесіне цифрлық шешімдерді кеңінен енгізу арқылы білім беру сапасы мен оқыту тиімділігін арттыру міндеттері:

- 100% мектептерді жылдам интернетпен қамту,
- мектептерді интерактивті және компьютерлік жабдықтармен жарақтандыру,
- Оқушылардың цифрлық білім ресурстарына және цифрлық оқулықтарға 100% қолжетімділігі ,
- Педагогтердің 100% цифрлық сауаттылығы.

Мектебімізде білім сапасын арттыру, болашақ білімді азамат қалыптастыруда, мұғалімнің кәсіптік шеберлігін, құзырлығын арттыруда мектеп жұмысының, әдістемелік жұмыстың ұжымдық, топтық, жеке, белсенді түрлері мен әдістері кеңінен қолданылуда. Сонымен қатар озат тәжірибелер бойынша іс-тәжірибе тарату жұмыстары, шығармашылық есептер беру, әдістемелік апталықтар, оқушылардың ғылыми жұмыстары, әдістемелік сипаттағы семинарлар, конференциялар өз жалғастарын табуда.

2022 жылдың 24 қараша күні мектебіміздің Магистрлер мектебінің жоспарына сәйкес аудандық мектеп мұғалімдеріне арналған семинар өткізілді. Семинар барысында «Сабақ процессіне оқу платформалары мен қосымшаларды кіріктіру» панельдік көрсетілім ағылшын тілі пәні мұғалімі Жолмұрзаева Ә. түрлі платформалар арқылы сабақ барысын қызықтығып өткізуді көрсетті. «Сабақ туралы бірлесе ойласу, жоспарлау» бойынша химия пәні мұғалімі Молдабай М. коучинг өткізді. География пәні мұғалімі Қуантаев З. «Заманауи мұғалімнің цифрлық құралдары: YouTube желісіне видео жүктеу» бойынша панельдік көрсетілім өткізді.

Сабақта оқытудың заманауи талаптары сақталған, әртүрлі әдістемелік материалдар, интерактивті әдістер, функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға тапсырмалар, аудио және видео материалдар қолданылды. Күтілетін нәтижелер:

- қатысушылар оқытудың интерактивті әдістерінің ерекшеліктері туралы білім алады, ҚР орта білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында оқушылардың сапалы білім алуын қамтамасыз ету және коммуникативтік дағдыларды дамыту үшін қазіргі заманғы технологияларды түсінуді және қолдануды үйренеді;

- Коучингтер жүргізу арқылы оқытудың белсенді түрлерінен мұғалімдердің шығармашылық жұмыстарымен танысты.

- Мұғалімдер оқу үдерісіне оқытудың интерактивті әдістерін енгізу бойынша одан әрі жұмыс істеу үшін бағыт пен қолдау алды. Оқушылардың шығармашылық және коммуникативтік дағдыларын дамыту бойынша тәжірибе алмасты;

- Курстан кейінгі кезеңде жаңартылған бағдарлама бойынша мұғалімдер мен жаттықтырушылардың өзара іс-қимылы мен ынтымақтастығының жолдары айқындалатын болады.

Қорытындысында мұғалімдер білім беруді жаңғыртудың және цифрландырудың оқыту ерекшеліктеріне талдау жұмыстарын жүргізді. Мұғалімдер өз тәжірибелерінде қолдануға керекті білім, әдіс-тәсілдерді үйреніп, тәжірибе алмасып, өткізілген сабақтар талданды.

Білім сапасын арттыру жолындағы мақсат: пән бойынша ғылыми - әдістемелік зерттеулер жүргізу, оның нәтижесін талдау, ғылыми методикалық жұмыстарды дамытуды оқытудың тиімді әдістерін табу, дамыта оқыту: анализ, синтез, болжау әдістерін сабақ беруде жиі қолдану.

Білім сапасын арттырудың басты шарты олар: оқыту теориясының дамытылуы мен практикада орынды қолданылуы, оқыту программасы мен оқулықтардың, оқу құралдарының сапасын қамтамасыз ету, мектептің оқу-материалдық базасын жақсарту, мектептерді қажетті көрнекі және техникалық оқу құралдарымен толық жабдықтау, мұғалімнің әдістемелік шеберлігі, мектеп басшыларының мектепшілік ісін дұрыс ұйымдастыра білуі, ата-аналардың және басқа да қоғамдық ұйымдардың осы мақсатта жүйелі жұмыс жүргізе білуі.

Оқушының білім сапасын арттыру өз пәнін жетік білетін, оқушының шығармашылығы мен дарындылығының дамуына жағдай жасай алатын, тұлғалық-гуманистік бағыттылығы жоғары, педагогикалық ақиқат пен ондағы өзінің іс-қимылын жүйелілікпен арттыруға қабілетті, оқытудың жаңа технологияларын меңгерген және білімдік мониторинг негізінде ақпараттарды таба, таңдай, сараптай алатын, отандық және шетелдік тәжірибелерді шығармашылықпен қолдана білетін мұғалімге байланысты.

Оқушылардың білім сапасын арттыру, ең алдымен мұғалімнің кәсіби шеберлігіне, оқушылардың оқу іс-әрекетін педагогикалық сауатты ұйымдастыра білуіне байланысты. Оқыту теориясы қаншалықты дамытылғанымен, оқу бағдарламасы қаншалықты жетілдіргенімен, оқулық пен оқу құралдарының сапасы барынша жақсартылғанымен, мектеп керекті оқу құралдарымен керегінше жабдықталғанымен, оқу процесінде осының баршасына жан бітіріп, іске қосатын, оларды оқушылардың бақылау, байқау, зерттеу, оқу, үйрету тағы сол сияқты іс-әрекеттер объектісіне айналдыратын кілт-мұғалімде.

Мұғалімнің кәсіби білімін жетілдірудің ең бір тиімді тәсілі бұл «Сабақты зерттеу». Сабақты зерттеу - мұғалімдер тәжірибесі саласындағы білім жетілдіруге бағытталған ынтымақтастық педагогикалық тәсіл. Сабақты зерттеу жоспарлау, оқыту, қадағалау, оқыту мен оқуды талдау, өз қорытындыларын тұжырымдап, құжаттарды бірлесіп жүзеге асыратын мұғалімдер тобынан тұрады.

Сабақты зерттеу циклін өткізген соң мұғалімдер педагогикалық тәсілдерді түрлендіріп немесе жетілдіріп, кейіннен ашық «Сабақты зерттеу» таныстырылымын өткізіп, баспада жариялау арқылы әріптестеріне таратады.

Сабақты зерттеу мұғалімдердің кәсіби біліктілігін көтерудің, білім жетілдірудің, тәжірибе алмасудың оңтайлы әдісі екендігіне көзіміз жетті. Оқушы тақырыпты жақсы меңгеруі үшін зерттеу тобы бірнеше сабақ өткізіп, бақылап, зерттеп, соңында тиімді тәсілді анықтау арқылы жетістікке жетеді. Сабақты зерттеу - оқушыға саналы білім беруді көздеген бір мақсатқа жұмылған ұстаздар шеберханасы десек артық айтқандық емес.

Мұғалімнің шеберлігіне қарай, «Төңкерілген сабақ» технологиясын пайдалану білім сапасын арттырудың бір жолы болып табылады. Бұл әдістің артықшылықтары мен кемшіліктерін білу арқылы сабақта қолдану қажеттілігіне көз жеткізеді. Пәнаралық ықпалдастық арқылы оқыту мен оқуда оқушылардың өз бетінше білім алуына жағдай жасайды. Жұмыстың зерттеу бөлімінде «төңкерілген оқыту» әдісін қолданудың тиімділігі, бұл әдістің артықшылықтары мен кемшіліктері қарастырылып, жан-жақты талдау жасалады. Тәжірибелік бөлімінде әдісті оқыту және оқу тәжірибесінде жүзеге асырудың оқушыларға ықпалы, оқу сапасына әсері сараланады. Зерттеу нәтижесінде оқушылардан кері байланыс алынып, зерттеу қорытындысы жасалады. Ол «төңкерілген оқыту» әдісін қолданудың себептері көп болғанымен, олардың ішіндегі ең бастысы – оқушылардың ұялы телефонды қолдануға ұмтылысын оңтайлы пайдалану арқылы жаратылыстану бағытындағы

пәндерді тиімді оқытуға болатынына тоқталған. Оқушылар онлайн немесе ұялы телефондары арқылы WhatsApp желісін пайдаланып, өз ойлары мен идеяларымен бөлісіп, өзекті мәселелерді цифрлық технологиялардың көмегімен шешіп, мәселе шешімдерін математикалық талқылаулар арқылы байланыстыра алады. Оқушылар ақпаратты қабылдау және меңгеру жылдамдығының әркелкілігімен ерекшеленеді. Кейбір оқушыларға ақпаратты меңгеру үшін аз уақыт керек, ал кейбір оқушылардың қабылдау жылдамдығының баяу болуына байланысты көп уақыт қажет болуы мүмкін. Мұғалімдер саралап оқыту технологиясын қолданғанымен, оқушылардың барлығы бір деңгейде болғанын қалар еді. Сонымен қатар, оқушылар меңгеру қабілеті бойынша да ерекшеленеді. Мұғалімнің сабақтағы уақыты санаулы болғандықтан, ол барлық оқушыларға тиісті деңгейде көңіл бөле алмауы мүмкін. Осы мәселені шешуде мұғалімдер «төңкерілген оқыту» әдістемесімен өз тәжірибесінде жүзеге асырды. Мұғалім жаңа материалды бейнежазба арқылы көрсетіп, сабақ барысында оқушыларға тәжірибелік тапсырмалар беру арқылы теориялық білімін, жаңа тақырыпты меңгеруін бақылайды. Осының нәтижесінде оқушыларға тәжірибе жүзінде орындайтын тапсырмалар мен жұмыстар көбірек жүргізіледі. Төңкерілген оқыту арқылы мұғалім белгіленген сабақ аясында оқушылардың алған білімін қолдану дағдыларын дамыта алады. Сабақта уақыттың жеткілікті болуы мұғалімнің әр оқушымен жеке жұмыс жүргізуіне мүмкіндік береді. Бұл әдіс арқылы оқушыларды ынталандырып, көптеген жетістіктерге жете алады және өз бетінше білім алуына жағдай жасалады. Аталған педагогикалық әдіс жаратылыстану пәндерінде ақпараттық технологияларды тиімді қолдануға және оқушылардың өз оқуы үшін жауапкершілікті сезінуіне оң әсерін тигізеді. Оқушылар алдын ала теориялық материалды меңгеріп келгендіктен, сабақта мұғалімнің көмегімен теориялық білімін қолданып, тәжірибе жүзінде тапсырмаларды орындайды [2.14 бет].

Қай кезде де мұғалім мектептегі негізі тұлға болып қала бермек, себебі оқушы білімді өз бетімен меңгеруі үшін оған жетекшілік қызмет атқаратын мұғалім. Мұғалім тек өз сабағында өз шәкірттерін жетелеуші ғана емес, кәсіби құзіретті, жан-жақты білімді, заман ағымына сай жаңашыл болса, өз идеялары мен ой-мақсаттарын әріптестерінің де санасына сәуледей сіңіріп, еріксіз еліктіріп, соңынан ілестіріп көшбасшы бола алады

«Адам баласы адам баласынан ақыл, ғылым, ар, мінез деген нәрселермен озбақ» деген ұлы Абайдың сөзін ұстаным етіп, бүгінгі жаһандану дәуіріне озық біліммен қаруланған, биік парасатымен ерекшеленетін, ұлттық құндылықтарды сақтай отырып, әлемдік өзгерістерде өзін еркін сезінетін дара тұлға қалыптастыруға ықпал ететін білікті ұстазды бақытқа бастайтын жол тынбай, тер төге еңбектенуінде деген ойдамыз[3.123 бет].

Мектеп педагогтері қазіргі таңда оқыту үдерісіндегі кездесетін кедергілерді жою үшін сабақты зерттеу және іс-әрекетті зерттеу жұмыстарымен жүйелі айналысады. Біздің мектеп мұғалімдерінің басым бөлігі сабақты және іс-әрекетті зерттеумен айналысады.

Біз тәрбиелеген ұрпақ ел қамын ойлайтын, кез келген жерде өз ойын еркін жеткізе алатын, шешім қабылдай алатын, өз ұлтын шексіз сүйетін патриот болуы керек. Жаңа қоғам мектебі, болашақ мектебі, кәсіби шебер бірнеше құзіреттілік түрін игерген, нақты шешім шеше алатын мүмкіндігі бар ұстазды керек етуде.

Сондықтан уақыт пен заман тынысына сай білім беруді ұйымдастыру, елімізде ұстаз шығармашылығын өрістетуде ізденіспен жұмыс істеп, инновациялық жобаларды жүзеге асыру деп білеміз.

Жас ұрпақтың жаңаша ойлануына, олардың біртұтас дүниетанымының қалыптасуында әлемдік сапа деңгейіндегі білім, білік негіздерін меңгеруіне ықпал ететін жаңаша білім мазмұнын құру жалпы білім беру жүйесіндегі өзекті мәселе. Бүгінгі орта білім беру ісіне қойылар талаптар қай кездегіден де күрделі маңызды. Өйткені, бізді дамудың жаңа кезеңі күтіп тұр. Сол кезеңге лайық ұлттық санасы жаңғырған жаңа ұрпақ тәрбиелеу міндеті мойынымызда. Барлық кедергілерді жеңу, табысқа талпыну өз қолымызда деп білемін. «Оқусыз – білім жоқ, білімсіз күнің жоқ» деген халық даналығы ешқашан мәнін жоғалтпақ емес.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Интербелсенді оқу әдістемесін мектепте қолдану» Оқу құралы / Әлімов А.Қ., Астана, 2014ж. «НМЗ» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы [51 бет]
2. Қазіргі сабақты жобалау және ұйымдастыру. «Өрлеу» біліктілік арттыру ұлттық орталығы. Шымкент, 2014 жыл[14 бет]
3. Ф. Б. Бөрібекова, Н. Ж. Жанатбекова. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар. Алматы, 2014 жыл [123 бет]

INTERACTIVE METHODS OF TEACHING IN DISTANCE LEARNING

Temirgaly A.T.

Master of Educational Sciences, English teacher at secondary school named after Sh. Shokin Pavlodar, Kazakhstan

Аңдатпа: Бұл мақалада Moodle платформасы мен Zoom бейнеконференцбайланыс қосымшасы арқылы онлайн оқытуды ұйымдастыру мүмкіндіктері қарастырылады, олар студенттермен байланыс орнатуға мүмкіндік беріп қана қоймайды, сонымен қатар кейбір қосымша мүмкіндіктерге ие (экранды, хабарландыру тақтасын бөлісу, оқытушыға да, студенттерге де жазбалар жазу мүмкіндігі бар әртүрлі құжаттарды көрсету, бейнелерді көрсету, аудио файлдарды тыңдау, студенттердің сессия залдарын қолдана отырып, шағын топтар мен жұптарда жұмыс істеуі), білім беру процесіне қатысушылар арасындағы өзара әрекеттесу процесін оңтайландыру. Сонымен қатар, мақалада интерактивті интернет-бағдарламалар сипатталған, оларды сабақтарда (және студенттердің өзіндік жұмысында) қолдану студенттерді оқу іс-әрекетіне тартуға көмектеседі. Қашықтықтан оқыту онлайн оқытудың келесі кемшіліктерін өтеуге мүмкіндік беретін оқытуда жаңа әдістер мен әдістерді қолдануды талап етеді: студенттермен "тірі" байланыстың болмауы, оқытушы мен студенттердің сапалы өзара әрекеттесуі; білімді объективті бағалаудағы қиындықтар, студенттердің материалды оқуға деген қызығушылығының төмендігі және олардың мотивациясының болмауы.

Бұл бағдарламалар білім алу процесіне оң мотивация мен қызығушылық тудырады, оқушылар мен оқытушылар арасындағы өзара әрекеттесуді белсендіреді және онлайн-байланыс процесін "тіріге" жақындатады.

Аннотация: В данной статье рассматриваются возможности организации онлайн-обучения с использованием платформы Moodle и приложения для видеоконференцсвязи Zoom, которые не только позволяют общаться со студентами, но и обладают некоторыми дополнительными возможностями (совместное использование экрана, доски объявлений, демонстрация различных документов с возможностью делать заметки как для преподавателя, так и для студентов, показ видеороликов, прослушивание аудиофайлов, работа студентов в мини-группах и парах с использованием сессионных залов), оптимизируя процесс

взаимодействия между участниками образовательного процесса. Кроме того, в статье описаны интерактивные интернет-программы, использование которых на занятиях (и в самостоятельной работе студентов) помогает вовлечь студентов в учебную деятельность. Дистанционное обучение требует использования новых приемов и методик в преподавании, позволяющих компенсировать следующие недостатки онлайн-обучения: отсутствие “живого” контакта со студентами, качественного взаимодействия преподавателя и студентов; трудности в объективной оценке знаний, слабый интерес студентов к изучению материала и их отсутствие мотивации.

Эти программы создают положительную мотивацию и интерес к процессу приобретения знаний, активизируют взаимодействие между учащимися и преподавателем и приближают процесс онлайн-общения к “живому”.

Abstract: This article discusses the possibilities of organizing online learning using the Moodle platform and the video conferencing application Zoom, which not only allow you to communicate with students, but also have some additional capabilities (screen sharing, message boards, demonstration of various documents with the ability to make notes for both the teacher and students, showing videos, listening to audio files, students working in mini-groups and pairs using session rooms), optimizing the process of interaction between participants in the educational process. In addition, the article describes interactive Internet programs, the use of which in classes (and in students' independent work) helps to involve students in learning activities. Distance learning requires the use of new techniques and methods in teaching that make it possible to compensate for the following disadvantages of online learning: lack of “live” contact with students, high-quality interaction between teacher and students; difficulties in objectively assessing knowledge, students' weak interest in learning the material and their lack of motivation.

These programs create positive motivation and interest in the process of acquiring knowledge, intensify interaction between students and the teacher, and bring the process of online communication closer to “live”.

Distance learning is a novelty in Kazakhstan. It attracts and frightens at the same time. A state of emergency has been declared in Kazakhstan since March 16, 2020 due to the spread of the coronavirus. Schoolchildren and students are taught remotely. Saving time for both children and adults. The student is not bound by time frames, he can allocate time as required for himself. After all, the main thing in modern education is the result. Mastering the material can take place at different times: from several hours to several days. Teaching students at a distance allows them not to miss classes for one reason or another. For example, if a student is sick. It is enough just to turn on the computer, join the virtual conference - and you can attend the lesson. And this is without harm to health. Interactive method (“Inter” - mutual, “act” - to act) - means to interact, to be in the mode of conversation, dialogue with someone. Unlike active methods, interactive ones are focused on broader interaction of students not only with the teacher, but also with each other and on the dominance of students' activity in the learning process.

For teachers, distance learning often means irregular working hours. And this does not always have a positive effect on the quality of education. If the material is learned better at home, then distance learning is an excellent choice. It will not only allow you to engage in self-education, but also to do it without discomfort. Learning and learning this way is easy. Since such a form has been used for a long time in Europe, it means that in Kazakhstan, with a well-thought-out system, it will give results. But it seems to me that our society is not yet fully ready for distance learning [1].

Despite the fact that the majority of teachers have a high level of ICT competence, in modern conditions this is not enough. The experience of introducing DOT into pedagogical practice shows that today an important task in the development of pedagogical education is

the formation of not only ICT competence among teachers, but also a new way of performing pedagogical actions based on a change in the nature of the relationship between teachers and students. [2, c.12].

In our opinion, DL will demonstrate better results if it is based on the use of interactive methods of pedagogical interaction between students and teachers. [3, p. 25].

The authors classify the methods of interactive learning as “group discussions, work with interactive educational material, individual or group consultations, communication by e-mail, chat, various types of interactive knowledge control (teleconferences, online tests, group projects, individual files with assignments), providing feedback to students in the learning process, the possibility of re-referring to educational materials. ”

In the scientific literature, there is no clear classification showing what interactive methods are. Despite the different interpretations of this concept by the authors, first of all, we draw attention to the didactic potential of interactive pedagogical interaction between participants in the educational process, the main task of which “is facilitation, that is, the direction of the information exchange process; identifying the diversity of students' points of view, referring to their personal experience; support of student activity; combination of theory and practice; mutual enrichment of experience; optimal perception and assimilation of educational material ”.

Each interactive method has its positive (+) and negative (-) sides that must be taken into account when using them in the educational process. Let's take a closer look at some of the methods and outline their advantages and disadvantages.

1. Business (imitation) game - imitation of a specific situation, a model of student interaction. Has "+" - mastering skills, abilities, models of behavior and social relations in a real situation; "-" - the algorithm of cognitive and mental activity of the participants is not always developed.

2. Discussion, seminar - collective discussion of a specific problem or topic. Has "+" - active perception of information in the process of interaction between the teacher and the student; "-" - limited in time, the number of participants, their preparedness.

3. Brainstorming is a method of generating ideas for the joint solution of problematic problems during a discussion. Has a "+" - forms the ability to reasonably express their point of view, listen to the ideas of opponents; "-" - inept leadership on the part of the teacher can lead to avoiding the problem being solved, loss of study time.

4. Development of a group project. "+" - forms a high level of positive emotions; “-” - requires a lot of efforts of the teacher to support the emotional background during the work on the project [4, p.37].

In English lessons, learning situations are created that help students acquire knowledge, abilities and skills in various types of speech activity. To form and improve language competence, I use a variety of techniques and methods of interactive learning.

One of the interactive methods that I use in my English lessons is Liveworksheets (<https://www.liveworksheets.com>). Site for creating interactive didactic developments. Here the teacher can make interactive exercises based on text, audio (video) material. These exercises are easy to use, arouse the interest of students, who can independently complete tasks and quickly check them or send the results to the teacher through a special form. The site contains an extensive collection of interactive developments.

Such resources greatly facilitate the organization of distance learning of a foreign language in a comprehensive school environment. Interactive exercises can be integrated into the context of a distance lesson and used in teaching various aspects of the language, at any stage of the distance lesson. In addition, their technical creation is not difficult either -

each site contains detailed instructions, thanks to which you can create an interactive exercise in a short time. Interactive exercises make the lesson more fun, economical, and allow you to organize work in different modes.

With the help of modern information and communication technologies, the functionality of Internet technology services, scenarios of the already traditional interactive methods of pedagogical interaction in the distance learning system acquire a new format, for example, "discussion", "case method" are broadcast in the mode of communication by e-mail, chat, teleconferences, internet telephony (live or recorded sound presentation); "Lecture", "work with a book" - in the mode of a teleconference, webinar, referring to a website or an electronic textbook of an electronic educational resource (presentation of live or recorded sound); "Laboratory work" - in the mode of referring to a website or an electronic textbook (presentation of interactive maps, diagrams, diagrams, virtual laboratories, interactive tests, simulator tasks, etc.) [5, p. 112].

It should also be noted that for the effective use of the listed possibilities of interactive methods in DL systems, specialized training of teachers should be organized within the framework of refresher courses. At the same time, it is advisable to include the following questions in the subjects of the classes: strategic choice of new interactive educational technologies of the open educational space; the use of digital educational resources in the educational and independent activities of students; organization of research activities of students, the implementation of collective educational research and group projects in a virtual environment; creation of an electronic portfolio as a means of forming control and evaluative independence of students; supervisory support and support of the process of personal formation and development of students in the modern information and educational environment; introduction of interactive teaching methods into the educational process in the conditions of educational and extracurricular activities; technologies for organizing interactive pedagogical interaction during the webinar [6, p. 130].

Undoubtedly, the issues of using interactive DL technologies need further improvement and development, but already now the results obtained allow them to be positively introduced into the methodology of organizing pedagogical interaction in distance learning. Additional attention requires the development of methodological support for the organization of active educational activities of distance learning students in a unified information and educational environment created on the basis of network distance learning systems, specialized training of teachers for the distance learning system in advanced training courses in distance learning, preparation and conduct of a series of seminars for tutors to ensure the use of interactive distance learning methods. The interactive teaching method forms a motivated interest in the English language among schoolchildren, promotes more effective assimilation of educational material by students, promotes the development of socio-cultural education, enriches communicative experience, and provides adequate behavior in the context of intercultural interaction [7].

References

- 1 <https://ru.bilimainasy.kz/29-04-18/>
- 2 Borisova L. V. Specificity of pedagogical activity in the distance learning system: content aspect / L. V. Borisova // Science vector of Togliatti State University. Series, Pedagogy, Psychology. - 2012. - No. 1. - P. 68-70.
- 3 Burkhanova F.B. Implementation of innovative active and interactive teaching methods and educational technologies in Russian universities: modern state and problems / FB Burkhanova, SE Rodionova // Bulletin of the Bashkir University. - 2012. - No. 4. - S. 1862-1875.

4 Garayeva S. V. Didactic model of the development of students' creative abilities by means of interactive learning technologies / S. V. Garaeva, A. A. Vasilyeva // Scientific dialogue. - 2016. - No. 2 (50). - S. 249-261.

5 Okan G. I. Active teaching methods at the university: content and features of implementation / G. I. Okan // Scientific dialogue. - 2012. - No. 1. - P. 265-270.

6 Peskova L.A. Methods and means of interactive interaction between students and teachers in Internet learning: dissertation .Sciences / L. A. Peskova. - Ulan-Ude, 2006 .- 165 p.

7 <https://rcdo.kz/publ/3493-aktivnye-metody-obucheniya.html>

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН. АНАЛИЗ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Ткаченко Н.В.

Учитель начальных классов, ТОО «Smart technologicai school»,
г.Астана, Казахстан

Андатпа: Білім Қазақстан Республикасының қоғамы мен экономикасын қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Дегенмен, қазіргі білім беру жүйесі өзгермелі әлеуметтік-мәдени талаптарды, технологиялық инновацияларды және экономикалық өзгерістерді қоса алғанда, әртүрлі міндеттерге тап болып отыр. Бұл ғылыми мақалада Қазақстанның білім беру жүйесіндегі өзекті мәселелер талданып, елдегі білім берудің даму болашағы қарастырылған.

Аннотация: Образование играет ключевую роль в формировании общества и экономики Республики Казахстан. Однако, современная система образования сталкивается с разнообразными вызовами, включая изменяющиеся социокультурные требования, технологические инновации и экономические изменения. В данной научной статье проводится анализ актуальных проблем в системе образования Казахстана и рассматриваются перспективы развития образования в стране.

Abstract: Education plays a key role in shaping the society and economy of the Republic of Kazakhstan. However, the modern education system faces a variety of challenges, including changing sociocultural demands, technological innovation and economic changes. This scientific article analyzes current problems in the education system of Kazakhstan and examines the prospects for the development of education in the country.

Система образования всегда была и остается ключевым фактором развития любого общества. В Республике Казахстан, как и во многих других странах, образование играет решающую роль в развитии человеческого капитала, повышает качество жизни и способствует экономическому росту.

Хочу начать с международного стандарта PISA (Программа международной оценки учащихся), которая оценивает компетенции 15-летних учащихся в области чтения, математики и мировых наук. Вот основные данные и анализ качества образования в разных странах согласно мировому исследованию PISA-2018: Показатели Казахстана оказались намного ниже стран ОЭСР и собственных результатов прошлых лет. За последние три года по математике произошло снижение на 57, по естествознанию – на 59 и по читательской грамотности на 40 баллов. [сайт Informburo.kz]

Данные PISA-2018 (PISA-2021 нет отчёта) выявили одну из наиболее важных проблем - поднятие качества образования в Казахстане. В данной статье я рассмотрю актуальные проблемы, с которыми сталкивается система образования в Республике

Казахстан, а также рассмотрю перспективы развития, которые могут обеспечить поддержку образовательной системы в стране. Анализ этих аспектов позволит лучше понять вызовы, стоящие перед образованием в Казахстане, и предложить решения, способствующие развитию прогресса и развития.

Несмотря на усилия правительства в сфере образования, по-прежнему существует неравенство в доступе к качественному образованию между городами и сельскими районами. Первая причина - это финансирование. Городские школы часто имеют более высокий уровень финансирования благодаря большему количеству учащихся и налоговой базе города. Это позволяет им иметь более современные технологические материалы, техническое оборудование, оплачивать квалифицированных педагогов и предоставлять дополнительные образовательные ресурсы. Хотелось бы отметить, что городские школы имеют больше возможностей для организации посещения музеев, театров, различных экскурсий. Данная работа проводится, как часть образовательного процесса и является обязательным компонентом обучения в городской школе. Хотелось бы возродить традицию из советских времен, выезда отдельных классов в крупные города Казахстана. Вторая причина – это квалификация педагогических кадров. Городские школы часто имеют больший доступ к профессиональной подготовке и развитию педагогических кадров. Таким образом, городские ресурсы в школе предоставляют обширные возможности для качественного образования и развития учащихся.

Следует отметить, необходимость в повышении квалификации учителей и разработке современных учебных программ. Образовательная среда, как и современный мир, постоянно меняется. Новые технологии, методики обучения, педагогические подходы требуют от учителя постоянно совершенствовать свои знания и навыки. Постоянный профессиональный рост позволяет учителю быть более эффективным в процессе обучения, применяя на практике новые подходы и методы. Современные ученики очень разные, и каждый из них индивидуален, постоянный рост помогает преподавателю быть более адаптивным к изменениям в системе образования и более эффективно решать возникающие проблемы. Успехи в профессиональном росте способствуют повышению самооценки, что, в свою очередь, стимулирует учителя к новым достижениям. Таким образом, постоянный рост учителя является частью его профессионального развития и обеспечения качества образования.

Нельзя не сказать о нехватке педагогических кадров в образовании. Многие педагоги покидают профессию из-за ряда различных причин, таких как перегрузка, так как работа учителя часто связана с высокой нагрузкой, не только в урочное время, но и во внеурочных часах; низкий уровень заработной платы; трудности в управлении классом и поддержании дисциплины; недостаточная поддержка со стороны общества; реальность ожидания от работы в школе не соответствуют реальности для молодых педагогов. Нужно сократить отток педагогических кадров. Это важно для обеспечения стабильности и качества образовательной системы. Нужно предоставить педагогам возможность регулярного повышения своей квалификации, которая помогает повысить их мотивацию и удержаться в системе образования; разработать программы поддержки молодых педагогов; увеличить заработную плату; предоставить социальные льготы и льготы для профессионального роста могут сделать профессию более привлекательной.

Развитие информационных технологий открывает новые возможности для образования, однако многие школы и вузы в Казахстане до сих пор не внедряют

современные технологии в учебный процесс. Необходимо увеличить доступ к компьютерам и интернету для студентов и обучающихся, а также обучить учителей использованию технологий в образовании. Это включает в себя внедрение электронных образовательных платформ, онлайн-курсов и цифровых инструментов для обучения.

Немаловажным фактором является способность к критическому мышлению, коммуникативные навыки и умение работать в команде становятся все более необходимыми в современном мире. Именно *проектно- исследовательская деятельность* и *критическое мышление*, напрямую формируют научное мышление учащихся. Метод проекта – это новая технология обучения, при которой обучаемые приобретают новые знания в процессе самостоятельного поиска информации. Любой проект направлен на получение конкретного, задуманного разработчиком – продукта предназначенного для определенного конкретного использования. Тогда как в ходе научного исследования, как правило, организуется поиск информации в какой-то определенной области, и при этом на начальном этапе лишь обозначается направление исследования. [Мыжевская В.А., Беркова В.Н., Шаталова Л. И 2014: 4]

Метод проектов всегда предполагает решение какой-то проблемы, предусматривающей, с одной стороны, использование разнообразных методов, средств обучения, а с другой - интегрирование знаний, умений из различных областей науки, техники, технологии, творческих областей. В результате выполнения проектов должен быть конкретный результат, готовый к внедрению. Чтобы добиться такого результата, необходимо научить обучаемых самостоятельно мыслить, находить и решать проблемы, привлекая для этой цели знания из разных областей.

Результаты выполненных проектов должны быть, что называется, «осязаемыми»: если это теоретическая проблема-то конкретное решение, если практическая – конкретный результат. [А. Елизаров, М. Бородин, Н. Самылкина 2019:с 19-20] В ходе педагогического процесса проектное обучение помогает сформировать проектировочный и научный стиль мышления учащихся, который соединяет в единую систему теоретические и практические составляющие деятельности человека. [А. Елизаров, М. Бородин, Н. Самылкина 2019:с 62] Таким образом в Казахстане особое внимание уделяется развитию этих навыков с раннего возраста.

Республика Казахстан является многоязычной страной, и это создает вызовы в области образования. Необходимо разработать более эффективные методы обучения национальным и иностранным языкам, а также содействовать мультикультурному образованию для формирования толерантного общества. Эффективные методы изучения языков в Казахстане играют ключевую роль в контексте многоязычного и культурно компетентного общества. Иммерсивные, коммуникативные методы и использование современных технологий позволяют разнообразить образовательный процесс и обогатить культурный опыт студентов и школьников.

Мировая экономика постоянно меняется, и система образования должна адаптироваться к этим изменениям. Необходимо укрепить связь между образованием и рынком труда, чтобы выпускники могли легче находить работу и внедрять инновации в различные отрасли. Образовательные институты должны осуществлять подготовку квалифицированных кадров в соответствии с потребностями рынка труда.

Таким образом, связь между образованием и рынком труда представляет собой важный механизм обеспечения кадрового потенциала экономики и общества. Понимание и учет требований рынка труда с одной стороны, а также качественного

образования с другой, являются компонентами, которые приносят пользу развитию современного общества.

Сокращение финансирования образования может оказать отрицательное воздействие на доступность качественного образования. Правительство и образовательные институты должны сотрудничать для обеспечения устойчивого финансирования и обеспечения доступности образования для всех слоев населения. Так как сотрудничество между государством и образовательными институтами играет решающую роль в обеспечении качественного и доступного образования. Важно разнообразить источники финансирования, включая различные бюджеты, частные инвестиции, гранты и другие формы поддержки.

Таким образом, сотрудничество между государством и современными образовательными институтами обеспечивает создание устойчивой и востребованной системы образования, которая служит интересам всех слоёв общества и способствует его развитию.

Международное сотрудничество в сфере образования является важнейшим компонентом развития современной образовательной системы. Оно позволяет учебным заведениям разных стран и культур проводить наблюдения, перенимать передовые знания и опыт. Поддержка в исследовательской деятельности позволяет провести совместные исследовательские проекты, направленные на развитие научных компетенций; сотрудничество между учебными заведениями разных стран и культур даёт право на обмен знаниями и опытом; также использование современных технологий позволяет организовывать виртуальные образовательные мероприятия для студентов и преподавателей.

Таким образом, международное образовательное сотрудничество играет решающую роль в глобальном образовательном пространстве. Оно позволяет учебным заведениям разных стран обогащаться опытом друг друга и создавать условия для качественного обучения. Развитие этого вида сотрудничества поддерживается в масштабах всего мира.

Актуальные проблемы в системе образования Республики Казахстан требуют комплексного и многомерного подхода для их решения. Образование является ключом к будущему и процветанию страны, и только через совместные усилия правительства, образовательных институтов, учителей, студентов и общества в целом можно добиться реальных изменений и улучшений в системе образования Казахстана. Хочется закончить свои мысли словами Нельсон Мандела: «Образование — это самое мощное оружие, которое вы можете использовать, чтобы изменить мир».

Список использованных источников

1. Мыжевская В.А., Беркова В.Н., Шаталова Л. И. Я - исследователь Алматы «Атамұра» 2014: с. 4
2. А. Елизаров, М. Бородин, Н. Самылкина. Учебный проект в школе: высокий педагогический результат 2019 с. 19 -20
3. Смирнов, И. И. «Актуальные проблемы образования в современном мире». Издательство "Просвещение" 2019 с. 112 - 130
4. Иванова, Н. П. «Эффективность образования: проблемы и перспективы». Издательство "Наука и образование" 2020 с. 5 -8
5. Петров, В. В. «Системные проблемы образования: анализ и пути решения» 2018
6. Обзор «Тенденции и проблемы развития образования в Казахстане» 2021 г.
7. Жумагулов, А. С. «Инновации в образовании: вызовы и перспективы». Журнал "Образование и наука" 2019

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК DAҒДЫЛАРЫН ДАМУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

Толеутаева А. С.

Ұлытау облысы Жаңаарқа ауданы
№1 мектеп-лицейінің бастауыш сынып мұғалімі

Аңдатпа: Мақалада бастауыш сынып оқушыларының зерттеушілік дағдыларын дамытудың маңыздылығы, қажеттілігі нақты мысалдармен аталып көрсетілген. Мақалада автор зерттеушілік дағдыны қалыптастырудың жолдарын ұсынған. Сондай-ақ зерттеу жұмысын жазғызудың ретін, негізгі жолын баяндап берген.

Аннотация: В статье на конкретных примерах говорится о важности и необходимости развития исследовательских навыков учащихся начальных классов. В статье автор предложил способы развития исследовательских навыков. Он также описал порядок и основные способы написания исследовательской работы.

Abstract: The article, using specific examples, talks about the importance and necessity of developing the research skills of primary school students. In the article, the author suggested ways to develop research skills. He also described the procedure and basic ways of writing a research paper.

Жаңартылған білім мазмұны оқушылар бойында зерттеушілік қабілеттің болуын қажет етеді. Жалпы өмірде әр адамның бойында зерттеушілік қасиеттің болуы қажеттілік деп саналады. Зерттеушілік қабілеті бар адамның төмендегідей абзал қасиеттерге ие бола алады:

- өз ортасындағы келелі мәселелерді көре біледі және оның шешімін табу жолына әрекеттер жасай алады;
- шығармашылық тұрғыда және сыни тұрғыда ойлауға дағдыланады;
- өз ойын еркін жеткізуге талпынады;
- өзіндік шешім қабылдай алады;
- ортаның пікірімен санаса біледі.

Зерттеушілік іс қайтсем өз ойымның дұрыстығына елдің көзін жеткіземін дейтін дебат емес, пікірталас емес. Ол зерттеп-зерделеп барып, саналы түрде шешім қабылдайтын күрделі процесс. Міне, жаңа заманның талапты жасының бойына осы қасиеттерді сіңіре білу жолында аянбай еңбек етуімізге тура келеді. Біреуге бір нәрсе үйретпес бұрын, әуелі өзің сол жайындағы барлық ақпарат-мәліметпен танысып, жеткілікті дәрежедегі теориялық біліммен қарулануың, әрі мол тәжірибеге ие болуың қажет. Оқушыларды ғылыми-зерттеу жұмысына баулу кезінде де іс әрекет жоспарлы түрде жүйелі жүзеге асуы керек. Сонымен қатар жұмыстың айқын мақсаты, күтілетін нәтижесі болады. Ұстаз оқушыларды ғылыми-зерттеу жұмысына жұмылдыруда өзінің мақсат-міндеттерін айқындап алуы қажет. Оқушыларды ғылыми-зерттеу жұмысына бағыттаудағы негізгі мақсат төмендегідей болып келеді:

1. Қабілетті оқушының дарындылық қасиеттерін жетілдіру;
2. Ғылыми жұмыс жазуға бейім деген дарынды баланың зерттеушілік дағдыларын үнемі жетілдіре отырып, олардың өмірден өз орындарын табуға жәрдемдесу;

3. Бәсекеге қабілетті жеке тұлға дайындау нәтижесінде, ел ертеңіне үлесін қосатын жан-жақты ұрпақ тәрбиелеу.

Бұл міндеттердің әрқайсысының орындалуы арқылы көздеген мақсатымызға, діттеген деңгейімізге иек артамыз. Жұмыстың жүргізілу барысын нақтылай атайтын болсақ, сыныптағы дарынды баланы анықтауда бірнеше бағытта түрлі әдіс-тәсілдерді пайдаланамыз. Ол үшін педагогика және психология ғылымында дәлелденген тұжырымдарға иек сүйейміз. Психологтардың айтуында, дарынсыз бала болмайды. Тек әрқайсысының өзіндік бабын таба білген жөн. Өйткені дарындылық деген қатып қалған қағида емес. Оның сан алуан бағыттары, түрлері бар.

Баланы зерттеуге баули отырып, оның бойында зерттеушілік қасиеттерді қалыптастырып, дамыта білгеніміз жөн. Ұлы Абай өзінің жетінші қарасөзінде «Жас бала анадан туғанда екі түрлі мінезбен туады: біреуі - ішсем, жесем, ұйықтасам деп тұрады... Біреуі - білсем екен демектік. Не көрсе соған талпынып, жалтыр-жұлтыр еткен болса, оған қызығып, аузына салып, дәмін татып қарап, тамағына, бетіне басып қарап, сырнай-керней болса, дауысына ұмтылып, онан ержетіңкірегенде ит үрсе де, мал шуласа да, біреу күлсе де, біреу жыласа да тұра жүгіріп, «ол немене?», «бұл немене?» деп, «ол неге үйтеді?» деп, «бұл неге бүйтеді?» деп, көзі көрген, құлағы естігеннің бәрін сұрап, тыныштық көрмейді. Мұның бәрі - жан құмары, білсем екен, көрсем екен, үйренсем екен деген» [1],-дейді. Расында кішкентай баланың бойында әрбір жаңалыққа құмарту басым болады. Өзіміз еске түсіріп қарайтын болсақ, бала ес біле келе «бұл неге олай», «ол неден жасалған» тәрізді сұрақтарды көп қояды. Өкінішке орай, барлық бала өздерінің бұл сауалдарына толыққанды жауап ала алмайтыны жалған емес. Ата-аналар тарапынан оның сұрақтарына жан-жақты жауап беріп жатқандарын көп кездестіре бермейміз. «Өйткені ол солай болуы керек». Міне, осындай жауаптардан кейін бала бойында танып-білуге деген құмарлық оты сөне бастайды. Ал оны керісінше жалындатып, дер кезінде тұтандыра білу үшін оқушыны бастауыш сыныптан бастап, зерттеушілік ісіне дағдыландыру керек. Сол кезде олар өздерін қызықтырған көптеген сауалдардың жауабын табуға ұмтылады.

Оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамыту сабақ барысында және сабақтан тыс уақытта жүргізіледі. Сабақ барысында жүргізілетін жұмыстардың реті төмендегідей болғаны жөн:

1. сыни тұрғыда ойлауға үйрету;
2. шығармашылық ізденіске баулу;
3. өз бетімен жұмыс жасауға дағдыландыру;
4. көркем сөйлеп, сауатты жазуға төселдіру;
5. АКТ құралдарын қолдана білуді меңгерту;
6. Ақпараттарды сараптап, ішінен қажеттілерін жинақтап ала білу т.б.

Міне, осы қасиеттерді бойына жинақтай білген оқушыдан зерттеуші шығады. Шығармашылық ізденіс және өз бетімен жұмыс жасау қабілеті арқылы оқушы тақырып төңірегіндегі ақпараттарды жинастыра біледі. Сыни тұрғыда ойлау арқылы мәселе көтере біледі, ақпараттарға сын көзбен қарап, мәліметтерді сұрыптай алады. АКТ құралдарын пайдалана отырып, өзінің зерттеу жұмысын жаза алады. Әңгімелесу түрлерін меңгеру нәтижесінде өз пікірін ортаға еркін жеткізе білу дағдысы дамиды және зерттеушілік әңгімелесудің өзге әңгімелесу түрлерінен айырмашылығын білетін болады.

Оқушыны зерттеу ісіне баулу барысында мына мәселелер ескерілуі керек:

- Оқушының жас ерекшелігі;
- Баланың қызығушылығы, бейімі;

Оқушыны зерттеушілік ісіне үйретудің алдында түрлі тәсілдермен сыныптағы оқушылардың қабілеттерін анықтаған жөн. «Кім неге бейім?» әдісі арқылы оқушылардың қызығушылықтарымен, бүкіл танымдық жүйесімен таныса аламыз. Зерттеушілік дағдыны дамыту ісінде оқушы тандамаған дұрыс. Әр оқушының бойында бұндай қасиет бар. Тек соны дамыта білген жөн. Кім қандай тақырыпқа қызығушылық білдіретіндігін ұстаз ретінде саралап, сараптай білген жөн. Кез келген тақырыпты оқушыға телуге болмайды. Бұл оның ғылымға, зерттеу жұмысына деген құлшынысына кері әсерін тигізеді. Сыныптағы әр баланы осылайша өзінің бейіні бойынша зерттеу жұмыстарына баулу арқылы тіпті үлгерімі нашар оқушылардың өздерінің белгілі дәрежеде зерттеушілік қабілеттері бар екендігін байқаймыз және оны жетілдіре білу біздің парызымыз. Бұл іс оқушыны болашақта өзінің кәсібін таңдауына бірден-бір ықпал етеді.

Оқушыларды зерттеу ісіне баулу сабақтан тыс уақытта да қосымша жүргізілуі қажет. Сабақ барысында тек қана оның алғышарттары бала бойында пайда бола бастайды. Бұл кезде зерттеушілік оқыту арқылы оқушыны әр нәрсеге ойлы көзбен қарап, оның себебін анықтауға тырысып, жаңа білім алуға ұмтылдырамыз. Ал сабақтан тыс с-шаралар зерттеушілік дағдыны қарқынды дамытуға үлесін қосады. Қосымша сабақтар, арнайы курстар, үйірмелер оқушының зерттеушілік дағдыларын дамытудың ежелден бері келе жатқан қайнар көздері болып саналады. Сол арқылы оқушыларды аймақтық, облыстық, республикалық көлемдегі түрлі сайыстарға, конференцияларға қатыстыру олардың зерттеуге деген шабытына шабыт үстей түседі. Оқушының зерттеушілік дағдыларын дамытуға бағытталған сыныптан тыс іс-шаралар ретіне төмендегілер жатады:

1. тақырып таңдау;
2. тақырып аясында ізденіс жұмыстарын жүргізу;
3. тақырыпқа байланысты кітапхана, мұражай т.б. мәдени орындардағы, ғаламтор беттеріндегі дереккөздерді, ақпараттарды жинастыру, оқу, жүйелеу, сұрыптау.
4. табылған мағлұматтардың қажеттілерін іріктей отырып, библиографиялық көрсеткіш, картотека, конспект т.б. жасай білуге үйрету;
5. табылған мәліметтер арқылы дүниетанымын, тақырып төңірегіндегі білімін кеңейте отырып, мол мағлұматтардың негізінде ойын жинақтай білуге және жұмысты жоспарлай білуге үйрету. Зерттеу жұмысын жоспарлау;
6. ғылыми мәтіндерді оқыту, талдату нәтижесінде оқушыға ғылыми стильдің өзіне тән ерекшеліктерін түсіндіру және жазуға төселдіру;
7. зерттеу аппаратын жаза білуге дағдыландыру. Яғни таңдап алынған тақырыптың өзектілігін, ол тақырыпты жазудағы мақсатының қандай екендігін және сол мақсатқа қол жеткізу барысында қандай міндеттерді жүзеге асыратындығын ғылыми тілмен жеткізу білуге дағдыландыру; Өзінің жазып отырған зерттеу жұмысының ғылыми жаңалықтарын санамалап, көрсете білуге үйрету;
8. жинастырылған материалдар негізінде зерттеудің теориялық бөлімін жазуды үйрету;
9. зерттеудің тәжірибелік немесе эксперименттік бөлімін мұғалімнің, ата-ананың көмегімен жүргізе білуге дағдыландыру;
10. тәжірибе барысында түйгендерін қағаз бетіне түсіре білуге баулу;
11. зерттеу жұмысын қорытындылау;
12. зерттеуді компьютерде сауатты жазғызу;

13. презентациялар жасай білуге ерте бастан дағдыландыру, компьютерлік сауаттылығын арттыру;

14. Жазған жұмысын ел алдында еркін қорғай білуге үйрету.

Міне, оқушының бойында зерттеушілік дағдыны дамыту ісі осындай кешенді кезеңдерден тұрады. Бір күн не бір ай тәрізді шектеулі уақыттың ішінде оқушының зерттеушілік дағдысы дамып қалыптаса қалмайтыны белгілі. Сол себепті зерттеушілік дағдыны дамытуға бағытталған әрекет жүйелі жүргізілуі қажет. Зерттеу жұмысын жаза білу дағдысы әр сабақ та түрлі әдіс-тәсілдер арқылы жүзеге асқаны жөн.

Ал сабақтан тыс уақытта ғылыми жобалар сайысына, түрлі деңгейдегі конференцияларға қатыстырудың оқушының зерттеушілік дағдысының дамып жетілуіндегі маңызы зор.

Оқушыны ғылыми-зерттеу жұмысына бағыттау көптеген артықшылықтарға, үлкен мүмкіндіктерге ие. Атап айтар болсақ,

- оқушы айналасындағы болып жатқан құбылыстардан проблема көтере алатын болады;
- жан-жағына сыни көзқараспен қарауына түрткі боламыз. «Ол неге бұлай?» деген сауал төңірегінде ойланып, оған өзі жауап іздеуге ұмтылады;
- ғылыми-зерттеу жұмысын жүргізу арқылы оқушы белгілі бір тақырып төңірегінде көп ізденеді. Қазіргі таңда оқушыларға қосымша әдебиеттерді оқытудың өте қиын іс екенін кез келген мұғалім, барлық ата-ана біледі.

Ғылыми жоба жазғызу арқылы оқушыларды ізденіске баулимыз, кітаппен, газет-журналмен жұмыс жасауды үйренеді. Ғаламтор беттерінен керекті мәліметтерді іздестіру арқылы олардың ақпараттық мәдениетін жетілдіреміз.

- өзінің жүргізген зерттеулері нәтижесінде қорытынды, тұжырым жасауды үйренеді;
- біртіндеп ғылыми тілде жазу дағдысы қалыптасады, жүйелілікке бағынады;
- презентациялар жасау арқылы компьютерлік сауаттылығы артады;
- тақырыпты зерттеп, өмірмен байланыстырып, тұжырым жасау нәтижесінде функционалдық сауаттылығы артады;
- көптеген материалдарды оқу арқылы сөздік қоры молаяды, дүниетанымы кеңейеді;
- өзінің ойын тұжырымдап, көпшілік алдында қорғап шығуға дағдыланады;
- өзіне деген сенімділік пайда болады, сыныптастарының немесе ата-аналарының алдында белгілі дәрежеде беделге ие бола бастайды;
- мұғалім мен оқушының бірлесе жұмылуының нәтижесінде оқу үдерісінің сапасын көтеріле бастайды;
- оқушылар қолданбалы, әдістемелік, ізденушілік және іргелі ғылыми зерттеулер жүргізуге қалыптасады;
- өз бетінше тұжырымдар мен қорытындылар жасай білу қабілеті дамиды;

Оқушылардың оқулық материалымен ғана шектеліп қалуына жол бермей, оларды әрдайым ізденіске, шығармашылық ойлауға және ғылыми зерттеу жұмыстарына жетелей білу шынайы ұстаздық еңбектің жемісі болмақ. Дарынды балаларды өздерінің қызығушылықтары, жүрек қалаулары, бейімділіктері бойынша әр пәннен қосымша ізденіс жұмыстарына баулу, үйірмелерге қатыстыру, түрлі

дәрежедегі сайыстарға, олимпиадалар мен конференцияларға қатыстыру арқылы олардың дарын, талант, қабілеттерінің ұштала түсуіне жәрдемдесеміз.

Ал ғылыми жобалар жазғызу нәтижесінде жаңағы аталғандармен қоса оқушылардың болашақта ғылым жолына емін-еркін араласып кетуіне жол ашамыз. Ересек жаста ғылым дегеннің не екендігін енді түсініп, оны жазуға енді бейімделіп жатқаннан гөрі, оқушы күнінен ғылыми жолдың алғашқы сатыларынан өте берсе, олардың ертеңінен зор үміт күтуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Абай Құнанбайұлының жетінші қарасөзі. <https://kk.wikibooks.org/wiki>
2. Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы.
3. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Жалпыға Міндетті Білім Беру стандарты.
4. Оқушылардың ғылыми қоғамдарын ұйымдастыру және республикалық ғылыми жарыстарын өткізуге әдістемелік нұсқаулар. – Астана, 2007.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ STEAM ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ЗЕРТТЕУШІЛІК-ЖОБАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Төлеміс Ж.С.

Жаратылыстану ғылымдары магистрі, биология пәнінің мұғалімі,
педагог-сарапшы, «Озат» МАТМЛИ
Қостанай қ., Қазақстан

Андатпа: Бұл тақырып оқушылардың ғылыми-зерттеу және жобалау жұмыстарының тиімділігін арттыруда STEAM оқытудың маңызды рөлін көрсетеді. Оқушыларға біртұтас дағдылар жиынтығын ұсыну және пәнаралық ынтымақтастықты ынталандыру арқылы STEAM білім беру технологиясы академиялық және кәсіби мүмкіндіктерін кеңейтіп қана қоймайды, сонымен қатар күрделі нақты мәселелерді шешуге және білім мен жұмыс күшіндегі әртүрлілікке ықпал етеді.

Аннотация: Данная тема отражает важную роль обучения STEAM в повышении эффективности научно-исследовательской и проектной работы учащихся. Предоставляя учащимся целостный набор навыков и поощряя междисциплинарное сотрудничество, образовательные технологии STEAM не только расширяют академические и профессиональные возможности, но также способствуют решению сложных конкретных проблем и разнообразию знаний и рабочей силы.

Abstract: This topic reflects the important role of STEAM training in improving the effectiveness of students' research and project work. By providing students with a holistic set of skills and encouraging interdisciplinary collaboration, STEAM educational technologies not only expand academic and professional opportunities, but also contribute to solving complex specific problems and diversity of knowledge and workforce.

*Идеялардың өзі керемет маңызды және құнды,
бірақ олар жай ғана идеялар. Кез келген дерлік адам
бірдеңе ойлап таба алады. Идеяны шындыққа,*

STEAM-білім (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) – ғылым, технология, инженерия, өнер және математика саласындағы білім мен дағдыларды біріктіретін білім беру тәсілі. Бұл оқушылардың шығармашылық ойлауын, проблемалық шешімін, зерттеу және жобалау жұмыстарын ынталандырады. Бұл мақалада STEAM оқыту арқылы оқушылардың ғылыми-зерттеу және жобалау жұмыстарының тиімділігін арттырудың маңыздылығын көрсетіледі.

1. Сыни ойлауды дамыту:

STEAM – білім беру оқушылардың сыни ойлауын дамытуға ықпал етеді. STEAM оқыту арқылы жобаларды орындау кезінде оқушылардың нақты қиындықтарға тап болуы және оларды шешу үшін сыни талдау мен логиканы қолдануға мәжбүр болады. Бұл оларға сыни ойлауды және алған білімдерін іс жүзінде қолдану қабілетін дамытуға көмектеседі.

2. Қарым-қатынас дағдыларын дамыту:

STEAM жобалары, әдетте, командалық жұмысты қамтиды. Оқушылар ынтымақтасуы, пікір алмасуы, өз ұсыныстарын дәлелдеуі және басқалардың пікірін тыңдауы керек. Бұл тәсіл оқушыларға болашақта қажет болатын қарым – қатынас дағдыларын және ұжымда жұмыс істеу қабілетін дамытады.

3. Шығармашылық ойлауды дамыту:

STEAM дизайны – жаңа және инновациялық шешімдерді табуға негізделген. Оқушылар өз жұмыстары барысында шығармашылықпен ойлауға және проблемаларды шешудің стандартты емес тәсілдерін табуға мәжбүр. Бұл процесс шығармашылық ойлауды дамытуға және басқалар кедергілерді көретін мүмкіндіктерді көруге мүмкіндік береді.

4. Ғылыми зерттеу дағдыларын нығайту:

STEAM жобалары – оқушыларға өз жұмыстарында ғылыми көзқарасты қолдануға мүмкіндік береді. Олар барлық деректерді зерттеп, эксперименттер жүргізеді және нәтижелерін талдайды. Мұндай тәжірибе оқушыларға ғылыми зерттеу, деректерді талдау және қорытынды жасау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

5. Болашақ кәсіби дағдыларға дайындық:

STEAM-білім беру оқушыларды ғылым, технология, инженерия, өнер және математика дағдылары барған сайын сұранысқа ие заманауи еңбек нарығына дайындайды. STEAM оқыту шеңберінде жобалармен жұмыс істеу оқушыларға қиын тапсырмаларды шешуге және қиындықтарды жеңуге қажетті тәжірибе береді, сондай-ақ болашақ кәсіби жетістіктер үшін маңызды зор [1].

Қоғамда кез келген тұлғаның идеялары маңызды, алайда бұл идеялар шынайы өмірдегі бір тәжірибелік өнімге айналған сәттен құнды болмақ. Оқу үдерісінде оқушылар ми шабуыл, ассоциациялық тапсырмалар, интеллект-карта технологияларын қолдана отырып, өздерінің идеяларын кеңейтіп жетілдіреді. Көрсетілген идеяларды бір жүйеге келтіріп, жоба ретіндегі өнімге айналдырған жағдайда қажетті нәтижеге жете алады.

Зерттеу – бұл таңдалған объектіні толықтай бақылап, бағытына сәйкес әдістерін пайлана отырып тәжірибелер жүргізу. Жоба – қандайда бір идеяның жоспарланған бейнесі. Зерттеушілік-жобалық жұмыстарын «кубизм», «кейс-стади», «модельдеу» әдістерін қолданған тиімді. Бұл зерттеу жұмысының ұйымдастыру және дұрыс бағытты таңдауға мүмкіндік береді. Қазіргі таңда STEAM оқыту технологияларын қолдану өзекті әдістерінің бірі. Ұтымды тұстары:

- Жеке қасиеттерін дамыту;
- Қолдану және іске асыру дағдысын қалыптастыру;
- Креативті, сыни ойлау;
- Интеграция, топтасу, бірігу;
- “Сана және қол”;
- Модельдеу.

Көрсетілген ұтымды тұстарын оқу үдерісі барысында, жобалық байқауларында оңтайлы қолдануға негізделген. Оқушылардың зерттеушілік-жобалық жұмыстарының тиімділігін арттыру технологиясына 5Е моделін қарастырады. 5Е моделі бойынша оқыту (5 Модель) – сабақты және білім беру процесін ұйымдастырудың тәсілдерінің бірі. Бұл модель оқушыларға оқу процесіне белсенді қатысуға көмектесетін бес кезеңге негізделген. 5Е моделінің кезеңдері:

1) Еліктіру (қызықтыру) – қызығушылықты ояту және оқушылардың назарын аудару бірінші қадамы. Қызығушылық тудыратын, талқылауды бастайтын және оқушылардың бұрынғы білімін белсендіретін жағдай жасау ұсынылады.

2) Зерттеу – екінші кезеңде оқушылар белсенді жұмысты қажет ететін тәжірибелер, эксперименттер және тапсырмалар арқылы жаңа ұғымдар мен идеяларды зерттейді. Тапсырмалар зерттеу дағдыларын ынталандыруы, сыни ойлауды дамытуы және оқушыларға жаңа ұғымдарды өз бетінше ашуға мүмкіндік беруі керек.

3) Түсіндіру – бұл кезеңде мұғалім қажетті ақпаратты беріп, жүргізілген зерттеулерге байланысты жаңа ұғымдар мен теорияларды түсіндіреді. Бұл оқушылардың тәжірибелері мен жаңа білімдері арасындағы байланысты түсінуге көмектеседі.

4) Толықтыру – түсіндіруден кейін оқушыларға қосымша материалдарға аса назар аударып, білімдерін тереңдету және оларды іс жүзінде қолдану үшін қосымша эксперименттер немесе тапсырмалар жасауға мүмкіндік беріледі. Бұл сонымен қатар топтық талқылауды немесе жобалық тапсырмаларды қамтуы мүмкін.

5) Бағалау – соңғы кезең оқушылардың түсінігін бағалауды және олардың жұмысын бағалауды қамтиды. Бұған оқушылардың жаңа ұғымдар мен дағдыларды қаншалықты меңгергені туралы түсінік беретін сынақтар, жобаларды бағалау, есептерді шешу және бағалаудың басқа да түрлері кіруі мүмкін.

5Е моделі – оқушыларды белсендіреді және олардың сыни ойлауын ынталандырып, оқытуда құрылымдық және жүйелі көзқарасты қамтамасыз етеді. Сондай-ақ ұғымдарды терең түсінуге және оларды іс жүзінде қолдануға ықпал етеді.

Берілген технологияның тиімділігі – SMART мақсаттар бойынша нақтылыққа бағытталған, жүйелі және қызығушылықты арттыру үшін өзекті эпизодтар қолданылады. Оқушылардың алынған білімін пайдаланып, қазіргі таңдағы мәселелерді шешуге негізделген. 5Е моделі циклдік технология болғандықтан, зерттеу жұмыстарын үздіксіз үдерісте болады. Бұл цикл үздіксіз болғандықтан қарастырылатын тақырыптар аясында бір емес, бірнеше контексттік тапсырмалар беріледі. Контексттік тапсырмаларға сәйкес зерттеу жұмыстары топта, жұпта және жеке жұмыстар арқылы шешіледі. Тақырыпты ауқымды қарастыру үшін мұғалімдердің қосымша материалдарын пайдаланып, зерттеу жұмыстары жасалады. Зерттеу нәтижесінде қоғамға қажетті өнімнің моделі құрастырылады [2].

Тәжірибелік маңызын сабақ барысында 1 – кестеде үлгісі қарастырылған:

Жобаның тақырыбы	Модель 5Е -Адамның денесінің параметрлерін анықтайтын бағдарлама жазу	Модель 5Е – Экожүйдегі энергия тасымалдануы
Еліктіру (өмірден алынған мәселеге кіріспе)	Копенгаген университетінің ғалымдары Nature reviews журналында оқшауланғаннан кейін әлемнің семіздік эпидемиясына түсу қаупі бар себептері туралы мақала жариялады. Олар қазірдің өзінде қиын жағдайды ауырататын бес факторды анықтады. Бұл көптеген адамдар кептелуге дағдыланған стресс және қашықтан жұмыс істеу кезінде тоңазытқыштың болуы, жұмыссыздардың көбеюі (әлеуметтік-экономикалық мәртебе мен салмақ жинау қаупі арасындағы байланыс көрсетілген), қозғалыстың шектелуі және мәжбүрлі жалғыздық, бұл басқа адамдар бақыламайтын тамақпен бірге жүреді. Ресейлік сарапшылар мәселенің бар екенін растады.	Мектеп ауласында тек шөптесін өсімдіктер өсірілді. Олар экожүйеде теңдестірілген емес. Көгалдандыру және ландшафты дизайн ережелері толық орындалмаған. Мұндай жағдайда мектеп ауласының дизайнының реттілігі мен талғампаздығы жоғалады. Сонымен қатар, ол қоршаған ортаға оңтайлы әсер ететін өсімдіктер үшін қарастырылмаған.
Сыныптар	11 сынып	9 сынып
Ортақ пәндер	Техника, биология	Техника, биология, экология
Қосымша пән	Физиология, анатомия	География, физика, химия
Әзірленген өнім	Алынған зерттеуінен шағын мақала шығару/ұсыныс жасау	Флористикалық бақтың 3Д моделі

Мәтінмәнді таңдамас бұрын, мен үшін бастапқы нүктені нақты анықтау, менде бар білім мен жаңа алған білім арасындағы байланысты орнату оңай болатындай контекстік тақырыпты таңдау маңызды болды. Оқушылардың өз бетінше білім алмайтыны белгілі. 5 Е моделі бойынша сабақ кезеңінде мұнда 9-сынып оқушыларымен 2 бөлім таныстырылды, әр бөлім бойынша эпизодтар беріліп, мақсатқа сәйкес нақты тапсырманы орындау критерийлері берілген, оқушылар бір-бірімен ынтымақтасып, жұмысты топта орындалуы туралы атап өтілді, нақты критерийлер бойынша бағалау жүргізілетіні ескерілді [4].

Қорытындылай келе, Генри Форд өнертапқышының айтқанындай барлығы идеялардан басталып, STEAM оқыту технологиялар негізінде тәжірибе жүзінде шынайы өмірде іске асырылады. Оқушылардың STEAM технологиясы арқылы зерттеу-жобалық жұмыстарға қызығушылығын арттыру үшін қолданған жөн. STEAM технологиясы тиімді технологиялар қоғамға қажетті өнім санын арттырып, қоғамның қажеттіліктерін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Көрсетілген технологиялар оқушылардың зерттеушілік-жоба іске асыру барысында бағыттылық бере отырып, ынталарын арттырады. Алынған теориялық білімдерін, тәжірибелік жұмыстарында айқындалады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. What Do We Mean When We Talk About STEM? - <https://www.weareteachers.com/what-is-stem/>
2. Integrative STEM Education - <https://www.iteea.org/Resources1507/IntegrativeSTEMEducation.aspx>
3. <https://ste.education/ru/teg-ru/model-5e/>
4. Science and Engineering for Grades 6-12 - Investigation and Design at the Center (2019) - <https://www.nap.edu/catalog/25216/science-and-engineering-for-grades-6-12-investigation-and-design>

ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА АКАДЕМИЯЛЫҚ ТІЛДІ ДАМУ ҮШІН ПӘН МЕН ТІЛДІ КІРІКТІРІП ОҚИТУ ӘДІСІН ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Турсиналиева А.М.

Жаратылыстану ғылымдарының магистрі, Әл-Фараби атындағы BINOM SCHOOL
мектеп-лицейі, Атырау қ., Қазақстан

Андатпа: Химия пәні сабақтарында «Пән мен тілді кіріктіріп оқыту» арқылы академиялық тілдік дағдыларды дамытуға бағытталған әдіс-тәсілдер ұсынылған. Оқу бағдарламасына сай сабақ барысында қолданылған бағалауға арналған тапсырмалар, сонымен қатар жекелеген тақырыптар бойынша көрнекі құралдар берілген. Берілген әдістерді қолдану нәтижесінде пәндік лексика мен тілдік құрылымдар қоры байытылып, оқушы мен мұғалімнің академиялық және функционалдық сауаттылығы дамытылады.

Аннотация: Представлены методы и приемы, направленные на развитие академических языковых навыков посредством «Предметно – языковое ориентированного обучения» на уроках химии. В соответствии с учебной программой даны задания для оценивания, использованные в ходе урока, а также визуальные органайзеры по отдельным темам. В результате применения данных методов обогащается словарный запас предметной лексики и языковых структур, развивается академическая и функциональная грамотность ученика и учителя.

Abstract: The methods and techniques aimed at the development of academic language skills through " Content and Language Integrated Learning " in chemistry lessons are presented. In accordance with the curriculum, assessment tasks used during the lesson are given, as well as visual organizers on individual topics. As a result of the application of these methods, the vocabulary of subject and language structures is enriched, the academic and functional literacy of the student and teacher develops.

Пән мен тілді кіріктіріп оқыту әдісі – химия, биология, физика және информатика сияқты жаратылыстану пәндерінің мазмұны екінші тілде, көбінесе ағылшын тілінде оқытылатын сабақ беру әдісінің болып табылады. Пән мен тілді кіріктіріп оқыту-бұл тілді де, мазмұнды да үйрену және оқыту үшін шет тілін қолданатын заманауи, Қос фокустық білім беру тәсілі. Яғни оқыту процесінде және оқыту мазмұнға ғана емес, тілге де назар аударады. Олар белгілі бір уақытта бір немесе басқа аспектке көбірек назар аударылса да, бір-бірімен байланысты. 1994 жылы Еуропалық мектептердің озық тәжірибелерін сипаттау және одан әрі дамыту үшін "пәндік-тілдік интеграцияланған оқыту" термині қабылданды, мұнда оқыту мен оқыту қосымша тілде жүргізілді. [1].

Пән мен тілді кіріктіріп оқыту әдісінің негізделген тиімді сабақ құрылымында өзара байланысты 4C(Coyle 1999) негізгі принцип бар: мазмұн(content), қарым-қатынас(communion), таным(cognition) және мәдениет(culture). Бұл негізгі принциптер оқушылардың келесі дағдыларын дамытуға бағытталған: әлемде зерттелетін химиялық үрдістерді түсіну және мәнін білу, осы алған білім мен заңдылықтарды күнделікті өмірде қолдану, әлемдік деңгейдегі мәселелерді шешу үшін балама жолдарын зерттеу.

CLIL оқыту принциптерін толық түсіну үшін тілдің рөлін ескеру қажет. К. Келли CLIL тәсілінің кез - келген анықтамасында орталық идеясы тілдік қолдауды қамтитындығын айтады. "Тілдік қолдау мұғалімдердің:

а) пәндік тақырыптағы негізгі тілді анықтау;

б) осы пән аумағында білім алушылары үшін осы тілді қолжетімді ету үшін қолданатын стратегиялары мен әдістерін білдіреді. [2]

Т. Чадвик білім алушылардың тілін үш түрге бөледі:

- BICS (Basic Interpersonal communicative Skills) - тұлғааралық қарым-қатынастың жалпы тілдік құзыреті.

– CL (Classroom Language) - сыныпта қолданылатын тіл.

– CALP (Cognitive Academic Language Proficiency) - танымдық тілдік құзыреттілік.

BICS-бұл студенттердің сыныпта, интернетте, достарымен сөйлесуде қолданатын әлеуметтік тілі. Сонымен, мұғалімдер мамандандырылған терминологияны қолданбас бұрын кез-келген тұжырымдаманы ұсыну үшін күнделікті тілді қолдануға тырысады. CL -бұл сыныптағы нұсқаулық тілі, оқушылар бұл тілді бірнеше рет қолдану арқылы түсінеді. CALP-академиялық тіл, ол пәнге де, жалпы білім беруге де бағытталған. "Бұл тіл, жаңа ұғымдар мен идеяларды түсіну және қолдану үшін қажет, бұл белгілі бір тақырыптың нақты, қажетті сөздік қоры. Барлық оқушылар академиялық тілді меңгеру кезінде қолдауды қажет етеді.[3]

Күнделікті сабақ барысында тілдік мақсаттарды енгізу үшін оқушылардың тақырыптық сөздікті ауызша және жазбаша қолдана алуы, сұрақтар қойып, оларға жауап беруі және талқылау туралы өз ойларын еркін білдіруі маңызды.

Сабақ барысында академиялық тілді қалыптастыру мен дамытуға бағытталған қадамдар:

1. Сабақты жоспарлау барысында әр сынып 7-11 бойынша орта мерзімді оқу жоспарында көрсетілген: пән бойынша оқу мақсаттары, тілдік мақсаттар, пәндік лексика мен терминология, диалог/жазылым үшін пайдалы тіркестерді қолданып қысқа мерзімді сабақ жоспарына база құрастыру.

2. Оқулықтың соңғы бетінде көрсетілген пәндік сөздікті қарастыра отырып, ішінен тандап отырған тақырыпқа сай іріктеп алу.

3. Соны негізге ала отырып, алдын ала берліген үлгіге негізге ала отырып, диалог/жазылым үшін пайдалы тіркестерді құрастыру

4. Осы тіркестерді қолдану үшін белсенді әдіс-тәсілдерді қолдану.

5. Бағалауға арналған тапсырмалар мен дескриптор құрастыру және орындау.

Мысалы 11 ЖМБ сыныпта Химия пәні бойынша 11.4D «Жасыл химия» тарауы бойынша орта мерзімді оқу жоспарына сай келетін үлгі:

Пән бойынша оқу мақсаты	Тілдік мақсат	Пәндік лексика және терминология	Диалог/жазылым үшін пайдалы тіркестер
Оқушылар	Оқушылар	«жасыл химия»,	Экологиялық проблемаларды

орындай алады: 11.4.1.1 «Жасыл химияның» 12 принципін атау және оны түсіндіру;	орындай алады: «Жасыл химия» негізгі принциптерін жазбаша немесе ауызша талқылау	қоршаған орта, атом тиімділігі, қалпына келетін/ қалыпқа келмейтін ресурстар	шешуге негізгі жолдары болып табылады. Мен өзім алған нәтижелермен салыстырғанда және олар дәлелденді\ дәлелденбеді. «Жасыл химия» концепциясының мәні..... тұрады деп ойлаймын

Академиялық тілді дамыту үшін сабақты бастапқы кезінде Миға шабуыл әдісін қолдану арқылы Сөздер бұлты және тарсия әдісі арқылы пазл беріліп арқылы кілттік сөздерді анықтап, тақырыпты болжау тиімді әдіс болып саналады. Мысалы: 11.4D «Жасыл химия» тарауы Озон қабатының бұзылуы тақырыбы бойынша төмендегідей әдістер берілген.

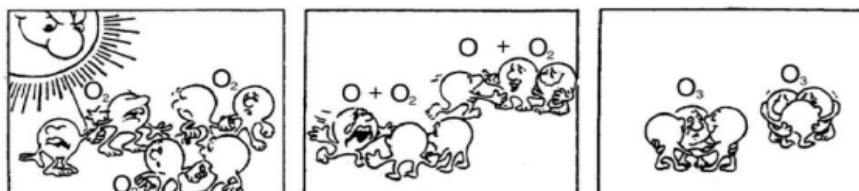
Сөздер бұлты	Тарсия әдісі бойынша пазл

Сабақтың жаңа тақырыпты түсіндіру кезеңінде алдымен оқушыларға бейнеүзінді көрсетіліп, содан соң мәтінмен жұмыстар беріледі.

Мысалы: 11.4D «Жасыл химия» тарауы Озон қабатының бұзылуы тақырыбы бойынша қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырманы қарастырайық.

Оқу мақсаты:	11.4.1.3 озон қабатының бұзылу себептерін зерттеу
Сабақтың мақсаты:	озон қабатының жерді зиянды сәулеленуден қалай қорғайтынын сипаттаңыз
Бағалау критерийлері:	Оқушы озон қабатының құрамын сипаттайды
Ойлау дағдыларының деңгейі:	Білім және түсіну
Дескриптор:	"атом" және "молекула" терминдерін қолдана отырып, атмосферада озон қабатының түзілуін сипаттайды

Тапсырма

Сізде иллюстрацияларда не бейнеленгенін түсінуге тырысатын ағаңыз бар делік. Алайда ол мектепте жаратылыстану ғылымдары бойынша ешқандай білім алған жоқ және комикс арқылы автордың түсіндірмесін түсінбейді. Ол атмосферада кішкентай адамдар жоқ екенін түсінеді, бірақ оны комикстегі кішкентай адамдар нені

бейнелейтіні, бұл O_2 және O_3 оғаш жазулар нені білдіретіні және суреттерде қандай процесс бейнеленгені қызықтырады. Ол сізден комиксті түсіндіруді сұрайды.

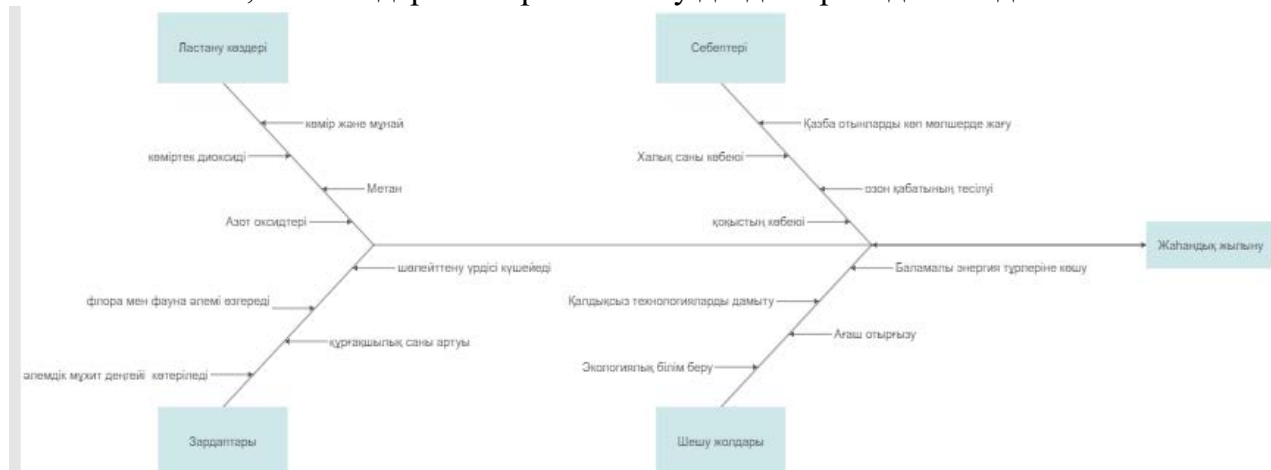
Ағаңызға арналған комикстің түсіндірмесін атомдар" және "молекулалар" сөздерін қолдана отырып, жазыңыз.

Сабақты бекіту кезеңінде академиялық тілдік даңдыларын дамыту мақсатында әр түрлі топтық жұмыстар беруге болады. Тараудың соңында әр түрлі визуалды көрнекіліктерді – өрмекші торы, эссе жазу, гамбургер әдісі, цикл толтыру, Венн диаграммасын қолдану көмегімен тапсырмалар беру тиімдірек.

Мысалы: 10 ЖМБ сыныптың 10.1А Атом құрылысы тарауы Радиоактивтілік тақырыбы бойынша кілт сөздердің сызбанұсқасы көрсетілген.

11 ЖМБ сыныпта Химия пәні бойынша 11.4D «Жасыл химия» тарауы Жаһандық жылыну тақырыбы бойынша сабақ соңында себеп салдар диаграммасын жасайтын болса, кілт сөздермен жұмыс жасау дағдыларын дамытады.

Осылайша, сабақ барысында тақырыптық сөздік қоры байытылады және химиялық үрдістерді сипаттау үшін пәндік лексика мен сөздік тіркестер толықтырылады. Пәнді екінші тіл арқылы үйрену пәндік және тілдік мақсаттарға бір уақытта қол жеткізуге көмектеседі.

Бұл әдістер сонымен қатар қосымша тілді оқыту сапасын жақсартады, өйткені шет тілін оқыту құралы ретінде пайдалану мұғалімді оқушылардың тілдік қажеттіліктері туралы көбірек хабардар етеді. Сондай ақ түсінуді үнемі тексеру қажеттілігі мұғалімдер мен оқушылар арасындағы қарым қатынастың жоғары деңгейіне әкеледі.

Осылайша, CLIL оқушылардың пәндік мазмұнды игеру мотивациясына оң әсер етеді. Академиялық тілді қалыптастыру әдісі қолданылатын сабақтар жоғары

дәрежелі ойлау дағдыларын кеңінен қолдануды талап ететіндіктен тақырыптың мәнін тереңірек түсінуге ықпал етеді. Оқушыларда коммуникативті технологияларды қолдану дағдыларын және оқу бағыты бойынша пәнаралық білімді қамтитын іргелі білім қалыптасады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Coyle, D., Hood, P., Marsh, D. (2010) Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press.
2. Chadwick, T. (2012) Language Awareness in Teaching. A Toolkit for Content and Language Teachers. Cambridge University Press
3. А.М.Турсиналиева. Химия пәнін ағылшын тілінде оқытуда пән мен тілді кіріктіріп оқыту әдістерін қолданудың артықшылықтары. «Жаратылыстану – математика бағытындағы пәндерді оқытудағы тілдің рөлі» аймақтық ғылыми-практикалық конференциясы баяндамаларының жинағы, Орал 2018.
4. Пән мен тілді кіріктіріп оқыту (CLIL) әдісін қолдану туралы мұғалімдерге арналған әдістемелік нұсқаулық. – Астана, 2013

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТІЛДІК DAҒДЫЛАРЫН ДАМУ – ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БАҒДАРЛАМАСЫНДАҒЫ БАСТЫ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРДІҢ БІРІ

Шайсултанова С.К.

Астана қаласы әкімдігінің «№72 мектеп-лицей» ШЖҚ МКК
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Аңдатпа: Мақалада қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқытудағы ең басты ұстанымдардың бірі оқушылардың тілдік дағдыларын дамытудың маңызы баяндалған. Тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым тәрізді тілдік дағдыны дамыту арқылы оқушылардың ауызекі және жазбаша сөйлеу қабілеттерін жетілдірудің маңызы көрсетілген. Автор сонымен бірге оқушылардың коммуникативтік құзыреттіліктерін арттырудың тиімді тәсілдерін қоса ұсынған.

Аннотация: В статье описывается важность развития языковых навыков учащихся, одной из важнейших позиций в преподавании предмета казахский язык и литература. Показана важность совершенствования устной и письменной речи учащихся посредством развития таких языковых навыков, как аудирование, говорение, чтение и письмо. При этом автор также предложил эффективные способы повышения коммуникативной компетентности учащихся.

Abstract: The article describes the importance of developing students' language skills, one of the most important positions in teaching the subject of Kazakh language and literature. The importance of improving students' oral and written speech through the development of language skills such as listening, speaking, reading and writing is shown. At the same time, the author also proposed effective ways to improve the communicative competence of students.

Жаңартылған бағдарлама бойынша оқушылардың коммуникативтік құзыреттіліктерін, яғни тілдік дағдыларын дамыту басты бағыттардың бірі болып саналады. Атап айтар болсақ, оқылым, айтылым, тыңдалым, жазылым атты тілдік дағдылардың дамуы оқушылардың күнделікті өмірде дұрыс сөйлеп, сауатты жазуының басты алғышарты болмақ. Оқу және жазу сауаттылықтарының жоғары

болуы оқушының бәсекеге қабілетті болуын қамтамасыз етіп, оның басқа пәндердің мазмұнын да жылдам қабылдауына тікелей себепкер бола алады.

Өзге ұлттың өкілдеріне екінші тілді меңгерту кезінде коммуникативтік, яғни қатысымдық әдісті қолдану өзінің тиімділігін көрсетіп отыр. Тіл үйретудегі қатысымдық әдісті қолдануда Е.И.Пассовтың бөгде тілді үйрету технологиясы, Ә.Жүнісбектің қарым-қатынастық ойындарды игеруде оқытудың өте құнды және тиімді технологиясы болып саналатын бастауыш деңгейде сөйлеу, ауызекі сөйлеу тілдерін қалыптастыру мен жетілдіруді көздейтін оқыту әдістемелері басшылыққа алынады.

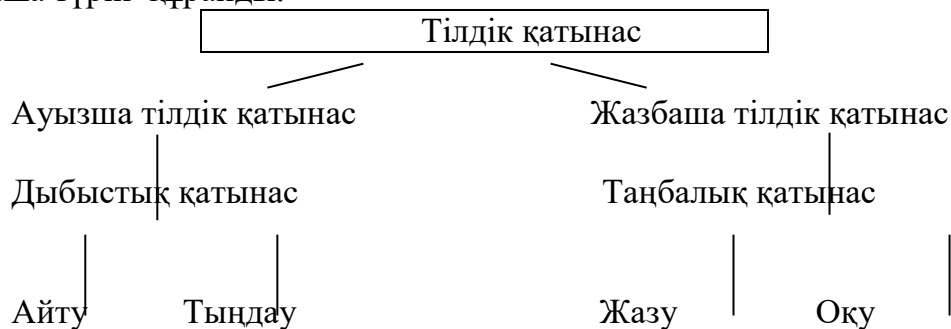
Коммуникация қарым-қатынас, өзара байланыс деген ұғымды білдіреді. Қазақ тілін оқыту кезінде де осы коммуникативтік негізді жетекшілікке алған жөн. Себебі, үйренетін тіл алдымен бір ұлт пен екінші ұлттың түсінісу, сөйлесу құралы болуы керек. Тіл осындай мақсатты жүзеге асыру үшін үйретіледі. Тақырып арқылы сөйлеуге үйрету, біріншіден, тіл үйренушілерге не туралы айту керек екенін көрсетсе, екіншіден, оны қалай айту керек, қандай сөздерді білу керектігіне назар аудартады.

Қатысымдық әдістің негізгі мақсаты – сөйлесім әрекетінің түрлерін меңгерту арқылы екінші тілде ауызекі сөйлеу стилін қалыптастыру. Сөйлесім әрекетінің өзі айтылым, жазылым, тыңдалым, оқылым, тілдесім тәрізді кезеңдерден тұратыны белгілі. Қатысымдық әдіс бір топ пен екінші топтың арасында, бір адам мен бір топтың, ең кем дегенде екі адамның арасында жүзеге асады.

Қатысымдық әдіс үйренуші мен үйретушінің өзара ой бөлісуін, пікір алмасуын, тіл арқылы сөйлесуін қамтамасыз ете келіп, адам мен адамның, бір ұлт пен екінші ұлттың өзара түсінісуіне жол ашады.

Қатысымдық әдісте белгілі бір тіл туралы білім беріліп, оның грамматикалық ережелері жатталып оқытылмайды. Қатысымдық әдіс дегеніміз - оқушы мен оқытушының тікелей қарым-қатынасы арқылы жүзеге асатын, белгілі бір тілде сөйлеуді қалыптастыратын, тіл үйретудің тиімді әдістерінің барлығының басын қоса келіп, үйренетін тілді қарым-қатынас құралы ретінде іс жүзіне асыратын әдістің түрі. Бұл мақсат бойынша, адам мен адам пікір алысып, өзара ұғынысып қоймай, қоғамда бірігіп еңбек етуге ұмтылуы қажет. Тіл арқылы адамдар өмірден өз орнын табуы керек, әркім өзіне қажетті игілікті іске асыруы қажет, әлеуметтік қарым-қатынас тілдік қатынасқа қызмет етуі тиіс.

Кез-келген тақырыптағы тілдесім процесі сөйлеу, жазу, оқу, тыңдау әрекеттері арқылы іске асады. Сол себепті әдістеме ғылымында сөйлесім әрекетінің мынандай негізгі түрлері белгіленген: продуктивті (айтылым мен жазылым; олар хабар жібереді) және рецептивті (тыңдалым мен оқылым; олар хабарды қабылдайды). Айтылым мен тыңдалым сөйлесім әрекетінің ауызша түрін, ал жазылым мен оқылым-жазбаша түрін құрайды.

Тілдік қатынастың ауызша және жазбаша түрі өзара тығыз байланысты және үнемі бір-бірімен әрекеттес болады.

«Айтылым дегеніміз - айтатын ойды жеткізу. Бұл тек бір адамның ғана әрекеті болғанымен, әрқашан өзгелерге бағытталған немесе екінші адамға қатысты тікелей әрекет». Айтылым әрекетіне үйретуде тілдесімге себепші жағдаяттарды туғызу керек. Тілдесуші екі адам біріне бірі сұрақ қойып, бірін-бірі тыңдай отырып, ойларын толықтырады. Осылайша тілдесім процесі жалғаса береді. ТСЖ үнемі өзгеріп отырады, оның бағыты тілдесушілердің тілдік әрекеттеріне байланысты. Демек, алғашқы сабақтардағы айтылым әрекетін меңгертуге арналған жаттығулар тікелей күнделікті өмірмен байланысты болуы тиіс.

Қысқаша хабарландырулар оқушыларды тілдесімге еріксіз ұмтылуға себепші болады. Мысалы, мұғалім ертең акт залында концерт болады деп хабарлайды. Мұндай хабарландырудан оқушыларда сан алуан сұрақ туады. Айталық: «Концерт сағат нешеде болады? Концертті кім қояды? Ақылы ма, тегін бе?» т.б. Күтпеген хабар, жаңалықтар да оқушылардың назарын аударып, оларды сұрақ қоюға, тілдесімге итермелейді. Мысалы: «Ертең қазақ тілі сабағы болмайды». Балалардың тілдесімге ынтасын, құлшынысын осы сияқты елеусіз көрінетін жұмыстар арқылы да арттыруға болады. Ол, әрине, бірінші кезекте мұғалімнің шеберлігі мен тапқырлығына байланысты.

Қазақ тілінде сөйлеуге үйретудің алғашқы қадамы диалог түрінде сөйлеуге үйретуден басталады. Сабақты ұйымдастыру кезеңіндегі: «Бүгін сабақта кім жоқ? Кім кезекші? Бүгін қай күн?», - сияқты үйреншікті сұрақтар оқытудың барлық кезеңінде жүріп отырғаны жөн. Мұғалім мен оқушының арасындағы осындай диалогтар қарапайым көрінгенімен, олардың да тілдесім әрекетіне қосатын үлесі көп. Өйткені мұндай диалогтар күннен күнге қайталанып отырып, балалардың қазақша тілдесуінің негізін қалайды. Оның үстіне мұндай жаттығу жұмыстары оларды сөздерді дұрыс айтуға үйретеді, әрі грамматикалық заңдылықтарды меңгеруге көмектеседі.

Диалогтық сөйлесуге үйрететін тақырыптар оқушылардың күнделікті өмірімен, тұрмысымен тығыз байланысып, ұштасуы тиіс. Рольдік ойындар кітапханашы мен оқырман, дәрігер мен науқас, сатушы мен тұтынушы т.б. арасындағы диалог төңірегінде өткізілгені жөн. Сонымен коммуникативтік технологияның жетекші әдісі - тілдік өзара қарым-қатынас. Қолданылатын жұмыс түрлері: ынтымақтастықта оқу (мұғалім мен оқушылар), жұптық оқыту (оқушылардың екеуара бірін-бірі оқытуы), топтық құрамда жұмыс істеу (топтардың құрамы өзгеріп отыруы шарт), оқу тілдік диалог (өзара пікір алысу). Коммуникативтік технологияда тілдік қарым-қатынас алдыңғы орынға шығарылады да басқа жұмыстар осы бағдарға бағытталады.

Коммуникативтік әдіс бойынша сабақтағы жұмыс түрлері: жұптағы жеке жұмыс, топтағы жұмыс, қжыммен жұмыс, фронтальды жұмыс, жекешелендірілген жұмыс т.б.

Коммуникативтік сөйлеу әрекетінің қай түрі болса да, лексикалық-грамматикалық дайындық деңгейіне сүйенеді. Оқушының тиісті лексикалық қоры, сондай-ақ грамматикалық білімі болуымен бірге, ол бұларды сөйлеу әрекетін орындау барысында, талдау кезінде меңгере түседі. Сөйлеу әрекеттері, негізінен, белгілі бір мақсаттығы жағдаяттар, жүйелі модульдер, ауызекі жауаптасу, сұрақ-жауап жағдайларында жүзеге асады.

«Оқу әдісі»: тірек сызба мен кестелерді құрастыру, көрнекілік әдісі, әңгімелеу әдісі, сұхбат алу, сұрақ-жауап, баяндау, мәселелі жағдай т.б.

Сабақтарда ассоциация, интервью, Венн диаграмма, сұрақ қою, қайта сұрақ қою, ББҮ (білемін, білдім, білгім келеді) стратегияларын қолдануға болады.

Ассоциация – оқушылардың ойлау қабілеттерін дамытады.

Интервью - еркін ойлау машықтарын, іскерлік қабілеттерін, белсенділігін арттырады, бір-бірін тыңдап, дұрыс, тиімді, нақты жауап қайтаруға, құрметтеуге үйретеді.

Венн диаграмма стратегиясы салыстыру, бір-бірінің нақты айырмашылығын таба білу қабілеттерін арттырады.

Сұрақ қою, қайта сұрақ қою стратегиясы оқушылардың бірін-бірі тыңдап, дұрыс жауап қайтаруға үйретеді.

Білемін, білдім, білгім келеді – оқушылардың шығармашылық қасиеттерін арттырады.

Өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілін меңгертуде қатысымдық, яғни коммуникативтік әдісті қолдану өте тиімді. Себебі, тіл үйренушіні ең алдымен ауызекі сөйлеуге үйрету мұғалімнің міндеті болып табылады. Оқушылардың жұптық, топтық жұмыс түрлерін орындау арқылы сабаққа деген ынтасы артып, шығармашылық белсенділігі, дамиды, сөздік қоры молаяды. Сондай-ақ сөздерді тіркестіріп айтуға, сөйлем құрауға машықтанып, күнделікті кездесетін сөздерді еш қиналыссыз айтуға дағдыланады. Сонымен коммуникативтік әдістің негізгі мақсаты оқушылардың екінші тілде сөйлеу қабілетін жетілдіру болып табылады. Бұл мақсатқа қол жеткізу үшін күнделікті сабақта әртүрлі әдіс-тәсілдерді өзара ұштастырып отырған жөн.

Коммуникативтік әдіс бойынша сабақтағы жұмыс түрлері: жұптағы жеке жұмыс, топтағы жұмыс, қжыммен жұмыс, фронтальды жұмыс, жекешелендірілген жұмыс т.б. Міне, осылайша оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту арқылы олардың тыңдалым, оқылым, айтылым, жазылым дағдыларын игеруіне себепкер боламыз. Ал тілдік дағдысы дамыған оқушының барлық пәндерден оқу үлгерімі озық болып, өзгелермен коммуникативтік қарым-қатынасқа түсе біледі. Бұның барлығы бағдарлама тақырыбының өзекті екендігін дәлелдейді.

Сабақта аудио жазбамен, мәтінмен жұмыс әдісі қолданылады;

Айтылым дағдыларын дамытуда интервью, сұрақ қою, қайта сұрақ қою, ББҮ, стратегияларын қолдануға болады.

Сұрақ қою, қайта сұрақ қою стратегиясы оқушылардың бірін бірі тыңдап, дұрыс жауап қайтаруға үйретеді.

Білемін, білдім, білгім келеді – оқушылардың шығармашылық қасиеттерін арттырады.

Оқушыны ең алдымен ауызекі сөйлеуге үйрету міндет болып саналады. Оқушылардың жұптық, топтық жұмыс түрлерін орындау арқылы сабаққа деген ынтасы артып, шығармашылық белсенділігі, дамиды, сөздік қоры молаяды. Сондай-ақ сөздерді тіркестіріп айтуға, сөйлем құрауға машықтанып, күнделікті кездесетін сөздерді еш қиналыссыз айтуға дағдыланады.

Оқушылардың тілдік дағдыларын жетілдіруде төмендегідей әдіс-тәсілдер жиі қолданылады:

- ✓ түсіндіру әдісі;
- ✓ сөздікпен жұмыс;
- ✓ сұрақ- жауап;
- ✓ әңгімелесу;
- ✓ түсінгенін айтқызу;
- ✓ көрнекілік әдіс;
- ✓ аударма жасату;
- ✓ кітаппен жұмыс;
- ✓ суретпен жұмыс;

- ✓ мәтінмен жұмыс;
- ✓ жеке және жұптық жұмыс;
- ✓ топтық жұмыс т.б.

Көздеген нәтижеге жету барысында оқытудың барлық әдіс-тәсілдері пайдаланылады: дәстүрлі әдіс-тәсілдерді (түсіндіру, сұрақ-жауап, әңгімелесу, баяндау, пікір білдіру, сурет салу) жаңа әдістемелермен (топтық жұмыс, ой қозғау, кім жылдам, ойтолғау, кластер құру, қар көшкіні, қалыптастырушы бағалау, кері байланыс, INSERT әдісі, миға шабуыл, мағынаны тану, зерттеушілік әңгіме, әңгіме-дебат, сауалнама т.б.) ұштастыра отырып қолдану.

Нәтижесінде оқушылар жүйелі сөйлеуге үйренеді, тілдік қарым-қатынас жайлы ұғым-түсінігі кеңейеді, өзін-өзі шығармашылық тұрғыдан жетілдіреді, сөздік қоры молаяды, оқырмандық мәдениеті қалыптасады, коммуникативтік құзыреттілігі артып, алған білімдерін өмірде қолдана білуге талпынады. Міне, сол себепті де қазіргі таңда оқушылардың тілдік дағдыларының дамуына баса көңіл бөлінеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Кунапиянова А.Д., Аубакирова Л.Р. Тіл мәдениетінің өлшемдері және оған қойылатын талаптар // «С. Аманжолов оқулары – 2004»: Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның материалдары. – Өскемен: С.Аманжолов атындағы ШҚМУ баспасы, 2004. – 464 б.
2. Құрманова Н., Мухлис К. Текст теориясы мен әдістемесі. - Алматы, 2000. – 114 б.
3. Шалабай Б. Мәтінді зерттеудің ғылыми негіздері // Ұлағат. - 2007. - №10. - 80-87 б.

3-СЕКЦИЯ
«ОҚЫТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУ САПАСЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ
ТЕТІКТЕРІ»
«МЕХАНИЗМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБУЧЕНИЯ И
ВОСПИТАНИЯ»

МӘТІНДІК ЕСЕПТЕРДІ ШЫҒАРУ ЖОЛДАРЫ

Айтжанова А.О.

информатика пәнінің мұғалімі, «М. Мақатаев атындағы
№74 мектеп – гимназия» ШЖҚ МКК, Астана қ.

Аңдатпа: Ғылыми жобада оқушы тақырып жайлы жан-жақты зерттеулер жүргізген. Ұсынылып отырған ғылыми жобада оқушы тақырыпқа байланысты жан-жақты ізденіп, дереккөздер негізінде зерттеу жұмыстарын жүргізді. Ізденіс барысында оқушы интернет, т.б. ашық мәліметтерге сүйене отырып, дәлелдемелер келтірген. Теориялық бөлімдегі мәліметтерге сүйене отырып, практикалық талдаулар жүргізген. Ғылыми жобаның мақсатынан құрастырылған міндеттер бойынша жұмыстар жүргізіліп, талдаулар мен зерттеу жұмыстары дәлелді тәжірибемен ұйқасқан.

Аннотация: В рамках научного проекта боевик провел обширные исследования. В предлагаемом научном проекте ученик провел обширное исследование по теме и провел исследование на основе обоснованных источников. Во время работы ученики используя доказанные материалы представил исследовательские аргументы и факты, основанные на проделанной практике. Она провела практические анализы на основе информации в теоретическом разделе. Работа ведется по задачам, созданным из цели научного проекта, анализы и исследования сочетаются с проверенным опытом.

Abstract: In the scientific project, the gunman conducted extensive research on. In the proposed scientific project, the student made extensive research on the topic and conducted research based on sources. During the search, the student uses the Internet, etc. provided evidence based on open data. He conducted practical analyzes based on the information in the theoretical section. Work is carried out on tasks created from the purpose of the scientific project, analyzes and research are combined with proven experience.

Мәтіндік есептерді шешу орта мектептің математика курсының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Мәтіндік есептерді шеше білу орта мектеп оқушысының математикалық даму деңгейінің негізгі көрсеткіштерінің бірі болып табылады. Математикалық есеп оқушыға дұрыс математикалық ұғымдарды дамытуға, қоршаған өмірдегі қатынастардың әртүрлі жақтарын тереңірек анықтауға көмектеседі, зерттелген теориялық ережелерді қолдануға мүмкіндік береді.

Мәселелерді шешу балаларда бағдарламамен анықталған толыққанды білімді қалыптастыруға ықпал етеді. Тапсырмалар теорияны практикамен, оқытуды өмірмен байланыстыруға мүмкіндік береді. Мәселелерді шешу арқылы балалар танымдық және тәрбиелік маңызды фактілермен танысады.

Есептерді шешу процесі, әдіскерлердің пікірінше, оқушылардың психикалық дамуына оң әсер етеді, өйткені ол талдау және синтез, нақтылау және абстракциялау, салыстыру және жалпылау сияқты психикалық операцияларды орындауды талап етеді. Бірақ іс жүзінде студенттер көбінесе қажетті және деректерді бөліп көрсете

алмайды, тапсырмаға кіретін шамалар арасында байланыс орната алмайды; шешім жоспарын құру; нәтижені тексеру. Әдістемелік әдебиеттерді талдау (М. А. Бантова, м. и. Моро, С. Е. Царева, Л. М. Фридман) құрама тапсырма бойынша жұмыс бірнеше кезеңнен тұратынын көрсетеді. Әр кезең өзінің әдістемелік шешімін талап етеді. Көптеген авторлар (С.Е. Царева, Л. М. Фридман, П. Б. Ердниев, М. А. Бантова) соңғы кезеңге - оны шешкеннен кейін тапсырмамен жұмыс істеуге ерекше назар аударады және жұмыстың бұл түрін балаларда күрделі міндеттердің мәні мен ерекшеліктерін түсінудің тиімді әдісі ретінде белгілейді. Тапсырманы құрастыру және түрлендіру сияқты жұмыс әдісін қолдану жиі ұсынылады.

Көптеген авторлар (Н.Б. Истомина, м.и. Моро, С. Е. Царева және т. б.) тапсырмаларды құрастыру және түрлендіру процесінде студенттер тек проблемалық жағдайды ғана емес, шамалар арасындағы байланысты ғана емес, сонымен бірге мәселені шешу процесін де біле бастайды деп санайды. Тапсырманы құрастыру және түрлендіру барысында студент күнделікті мәселелерді шешуде қажетті жалпы оқу дағдыларын меңгереді. Тапсырмаларды құрастыру және түрлендіру кезінде оқушы логикалық ойлауды, қиялды, қиялды дамытады, математикаға танымдық қызығушылық қалыптасады, оның шығармашылық әлеуеті дамиды. Мектепте дайын мәселелерді шешуге көп көңіл бөлінеді, бірақ оларды құрастыру және қайта құру бойынша іс жүзінде жұмыс жүргізілмейді. Демек, балаларды өрнек, қысқаша жазба және т.б. бойынша тапсырмалар жасауға ғана емес, сонымен қатар тапсырмаларды түрлендіруге үйрету қажет, әсіресе бұл балаларға оңай шешілмейтін күрделі тапсырмаларға қатысты. Зерттеу мәселесі осыдан туындайды: мәтіндік тапсырмалармен жұмыс істеудің тиімді әдісін табу.

Зерттеу нысаны: орта мектептарда математика сабақтарында есептерді шешуге үйрету.

Зерттеу пәні орта мектепте математика сабақтарында құрамдас есептерді шешуде тиімді оқыту әдістемесі болып табылады.

Зерттеудің мақсаты: оқушыларды құрамдас мәселелерді шешуге үйрету процесін жетілдірудің ерекшеліктері мен жолдарын зерттеу.

Мақсатқа жету үшін келесі міндеттер белгіленді:

- зерттелетін мәселе бойынша психологиялық-педагогикалық және әдістемелік әдебиеттерді талдау негізінде тұжырымдамалық аппаратты анықтау;

- мәтіндік есептермен жұмыс әдістемесі бойынша теориялық материалдарды жинау және жүйелеу;

- мәтіндік тапсырмамен жұмыс істеудің әртүрлі тәсілдерін практикада қолдану бойынша мұғалімнің жұмыс тәжірибесін зерделеу.

Осы жұмыстың міндеттерін тиімді шешу үшін біз ғылыми-педагогикалық зерттеу әдістерінің келесі жиынтығын қолдандық: теориялық: педагогикалық идеяларды талдау, оқу бағдарламаларын талдау; эмпирикалық: орта мектеп мұғалімінің педагогикалық тәжірибесін зерттеу.

Мәтіндік тапсырма, оны шешу процестері

1.1 Математиканы оқыту процесінде мәтіндік есептердің рөлі

Мәтіндік есептерді шешу математикалық білім беруде өте маңызды рөл атқарады. Оқушылардың оқу материалын игеру тереңдігі мен математикалық даму деңгейінің негізгі көрсеткіштерінің бірі-есептерді, соның ішінде мәтіндік есептерді шеше білу.

Міндеттер оқытудың мақсаты және оның тәсілі болып табылады. Есептер арқылы оқушыларда математикалық ұғымдар қалыптасады, математикалық заңдар

зерттеледі. Тапсырмалар логикалық ойлауды дамыту құралы болып табылады, күнделікті өмірде математиканың маңыздылығын көрсетеді, балаларға алған білімдерін практикалық іс-әрекетте қолдануға көмектеседі.

Жетекші әдіскерлер орта мектепте мәтіндік есептерді шешудің екі жақты мақсаты бар екенін атап өтеді: бір жағынан-әртүрлі типтегі мәтіндік есептерді шешуге үйрету, екінші жағынан-мәтіндік есептердің өзі оқушыларды оқыту, тәрбиелеу және дамыту құралы ретінде әрекет етеді. "Тапсырма" терминімен адамдар күнделікті өмірде күнделікті және кәсіби деңгейде үнемі кездеседі. Таза математикалық есептерді де, адамның өндірістік немесе тұрмыстық қызмет процесінде туындайтын есептерді де шешу мәселесі бұрыннан зерттелген, бірақ бүгінгі күнге дейін "тапсырма" ұғымының жалпы қабылданған түсіндірмесі жоқ. Сөздің кең мағынасында тапсырма адамның зерттеуі мен шешімін қажет ететін кейбір жағдайды білдіреді.

Математикалық есептер бөлек, оларды шешуге арнайы математикалық құралдар мен әдістер қол жеткізеді.

Оқу математикалық есептері олардың объектілерінің табиғаты бойынша ерекшеленеді. Кейбір есептерде барлық объектілер математикалық (сандар, геометриялық фигуралар, функциялар және т.б.), ал басқаларында объектілер нақты заттар (адамдар, жануарлар, автокөлік және механикалық құралдар, қорытпалар, сұйықтықтар және т. б.) немесе олардың қасиеттері мен сипаттамалары (саны, жасы, жылдамдығы, өнімділігі, ұзындығы, массасы және т. б.).

Нақты объект болып табылатын кем дегенде бір объектісі бар математикалық есептерді әдетте мәтіндік есептер деп атайды.

Мәтіндік есеп деп атаймыз [6, 3] Табиғи және (немесе) математикалық тілдегі кейбір жағдайдың (құбылыстың, процестің) сипаттамасы, осы жағдайдың қандай да бір компонентіне сандық сипаттама беру (белгілі бір шаманың сандық мәнін басқа шамалардың белгілі сандық мәндерінен және олардың арасындағы тәуелділіктерден анықтау) немесе болуын немесе болмауын анықтау оның компоненттері арасындағы кейбір қатынастар немесе осы қатынастың түрін анықтау немесе қажетті әрекеттер тізбегін табу.

Қазіргі терминологияны ұстана отырып, мәтіндік есеп-бұл жағдайдың, құбылыстардың, оқиғалардың, процестердің және т.б. кез-келген модельдегідей, мәтіндік есепте барлық оқиға немесе құбылыс сипатталмайды, тек оның сандық және функционалдық сипаттамалары сипатталған.

Орта мектепте есептерді шешу процесінде әртүрлі математикалық ұғымдар қалыптасады. "Мәтіндік есептерде қолданылатын күнделікті ұғымдар мен түсініктер оқушыларда бастапқы абстракциялар мен математикалық ұғымдарды қалыптастырудың бастапқы материалы болып табылады. Екінші жағынан, мұндай есептер оқушыларға математикалық ұғымдар мен қатынастардың артында нақты, өмірлік құбылыстарды көруге мүмкіндік береді" [11, Б.158].

Орта мектептегі қолданыстағы бағдарламаға сәйкес барлық арифметикалық әрекеттер есептерде дәл енгізіледі, яғни арифметикалық әрекеттердің нақты мағынасын қалыптастыру (қосу, азайту, көбейту, бөлу ұғымы) есептерді шешу процесінде жүреді.

Тапсырмалар жүйесінде функционалды тәуелділіктің пропедевтикасы да жүзеге асырылады, оның идеясы жоғары мектептарда тереңірек бекітіледі.

Есептерді шешу сонымен қатар оқушылардың есептеу мәдениетін арттырады. Мәтіндік есептерді шешу барысында оқушылар нақты объектілер мен құбылыстарды

модельдеу, нақты өмірлік жағдайларды математикалық тілге аудару дағдылары мен дағдыларын қалыптастырады.

1.2 Мәтіндік есептерді шешу жолдары

Мәселені шешу дегеніміз-тапсырмадағы нақты немесе жанама сандармен, шамалармен, қатынастармен логикалық тұрғыдан дұрыс әрекеттер мен операциялар тізбегі арқылы тапсырманың талабын орындау (оның сұрағына жауап беру).

Математикадағы негізгі ретінде есептерді шешудің арифметикалық және алгебралық әдістері ажыратылады. Арифметикалық әдіспен есептің сұрағына жауап сандар бойынша арифметикалық әрекеттерді орындау нәтижесінде болады. Оқушылардың проблемаларды шешу қабілетін дамыту үшін бір тапсырманы жан-жақты орындау, атап айтқанда, оны әртүрлі тәсілдермен шешу маңызды екендігі жалпыға ортақ. Айта кету керек, есептерді әртүрлі тәсілдермен шешу мәселені шешудің дұрыстығына көз жеткізуге мүмкіндік береді, бұл есепте қарастырылған шамалар арасындағы тәуелділікті тереңірек ашуға мүмкіндік береді. Кейбір мәселелерді әртүрлі тәсілдермен шешу мүмкіндігі әрекеттердің әртүрлі қасиеттеріне немесе олардан туындайтын ережелерге негізделген. Есептерді әртүрлі тәсілдермен шешкен кезде студент қосымша ақпарат алады, өйткені ол еріксіз көптеген сот шешімдерін, мүмкін болатын бірнеше ойдың барысын орындайды; бір мәселе әртүрлі көзқарастардан қарастырылады. Бұл жағдайда оқушылардың белсенділігі толық пайдаланылады, материал берік және саналы түрде есте қалады. Әдетте, мәселе талап етілетін мәселелерді әртүрлі тәсілдермен шешеді, сондықтан мұндай жұмыс эпизодтық сипатта болады.

Математикадағы негізгі ретінде есептерді шешудің арифметикалық және алгебралық әдістері ажыратылады. Арифметикалық әдіспен есептің сұрағына жауап сандар бойынша арифметикалық әрекеттерді орындау нәтижесінде болады. Есептерді шешудің арифметикалық тәсілдері бір-бірінен бір немесе бірнеше әрекеттермен немесе әрекеттер санымен, сондай-ақ арифметикалық әрекеттерді таңдауға негізделген деректер, деректер және ізделген, деректер және белгісіз арасындағы қатынастармен немесе әрекеттерді таңдауда осы қатынастарды пайдалану реттілігімен ерекшеленеді. Алгебралық әдіспен есептің сұрағына жауап теңдеуді құру және шешу нәтижесінде болады. Әріппен белгілеу үшін белгісізді таңдауға байланысты, пайымдау барысынан бір есепте әртүрлі теңдеулер жасауға болады. Бұл жағдайда осы есептің әртүрлі алгебралық шешімдері туралы айтуға болады. Тек сызбаға сүйене отырып, сіз Тапсырма сұрағына оңай жауап бере аласыз. Бұл шешім графикалық деп аталады. Осы уақытқа дейін арифметикалық есептерді шешудің графикалық әдісі туралы мәселе мектеп тәжірибесінде тиісті қолдануды таппады. Графикалық әдіс арифметикалық және геометриялық материалдар арасында тығыз байланыс орнатуға, балалардың функционалды ойлауын дамытуға мүмкіндік береді. Мәселені графикалық түрде шеше білу-маңызды политехникалық шеберлік. Графикалық әдіс кейде балалар әлі арифметикалық жолмен шеше алмайтын және мектептан тыс жұмыста ұсынылатын мәселеге жауап беруге мүмкіндік береді. Есептерді әртүрлі тәсілдермен шешу күрделі мәселе, ол терең математикалық білімді, ең ұтымды шешімдерді таба білуді талап етеді.

Мәтіндік есепті арифметикалық жолмен шешу-бұл күрделі іс-әрекет, оның мазмұны нақты мәселеге де, шешушінің шеберлігіне де байланысты. Дегенмен, онда бірнеше кезеңдерді бөлуге болады:

1. Тапсырманың мазмұнын қабылдау және талдау.
2. Мәселені шешу жоспарын іздеу және құру.

3. Шешім жоспарын орындау. Тапсырма талабының орындалуы туралы қорытындыны тұжырымдау (тапсырма сұрағына жауап).

4. Шешімді тексеру және егер бар болса, қателерді жою. Тапсырма талабын орындау немесе тапсырма сұрағына жауап беру туралы түпкілікті қорытындыны тұжырымдау.

Мәселені шешудің нақты процесінде белгіленген кезеңдердің нақты шекаралары жоқ және әрқашан бірдей толық орындалмайтынын атап өткен жөн. Мәселен, кейде мәселені қабылдау кезінде шешуші бұл тапсырманың өзіне белгілі түр екенін және оны қалай шешуге болатындығын білуі мүмкін. Бұл жағдайда шешімді іздеу жеке кезеңге бөлінбейді және алғашқы үш кезеңді орындау кезінде әр қадамның негіздемесі шешімді орындағаннан кейін тексеруді міндетті емес етеді. Алайда, толық, логикалық аяқталған шешім барлық кезеңдерді қамтуы керек. Әр кезеңді орындаудың мүмкін әдістерін білу кез-келген мәселені шешу процесін саналы және мақсатты етеді, демек, сәтті болады.

Алгебралық әдіс мәтіндік есептерді шешуде теңдеулер мен теңдеулер жүйесін қолдануға негізделген. Әйгілі американдық мұғалім және математик Д. Поя есептерді шешуді үйрену мәселелері туралы кітабында " теңдеу құру дегеніміз-математикалық белгілермен сөзбен тұжырымдалған шартты білдіру. Бұл қарапайым тілден математикалық формула тіліне аударма. Теңдеулерді құрастыру кезінде кездесетін қиындықтар-аударма қиындықтары".

Шешудің графикалық тәсілі-бұл әртүрлі схемаларды қолдану және есепті геометриялық түсіндіру арқылы нәтиже алу.

Келесі мәселенің шешімін қарастырайық: "Сухуми мен Ялтадан бір уақытта екі кеме бір-біріне қарай шықты. Егер біріншісі бүкіл жолдың $\frac{3}{5}$ бөлігін, ал екіншісі бүкіл жолдың $\frac{5}{12}$ бөлігін алса, олар кездесті ме?"

Егер бүкіл жол ерікті сегментпен бейнеленсе Ся, Фалес теоремасын қолдана отырып, осы сегменттің $\frac{3}{5}$ бөлігін тауып, оны С нүктесінен бөліп, содан кейін сол сегменттің $\frac{5}{12}$ бөлігін тауып, сол бөлікті мен нүктесінен кейінге қалдырсаңыз, онда мәселені графикалық түрде шешуге болады. Алынған сегменттер-бөліктер қиылысқан жағдайда, кемелер кездесті деген қорытынды жасауға болады, әйтпесе – жоқ. Мәселелерді графикалық түрде шешуді сегменттердің көмегімен де жүзеге асыруға болады: "бірінші төсектен 4 қияр, екіншісінен 3 қияр жиналды. Екі төсектен қанша қияр жиналды?"

Шешудің практикалық әдісі есепте немесе олардың суреттерінде айтылған объектілерді манипуляциялауды қарастырады және арифметикалық әрекеттерді орындамай, тапсырма сұрағына жауап беруге мүмкіндік береді.

Есептерді шешудің практикалық әдісі арифметикалық әрекеттердің нақты мағынасын енгізу кезінде өте маңызды, мысалы, бөлу. Мектеп жасына дейінгі балалардың міндеттерін шешу көбінесе дәл осы жолмен жүзеге асырылады.

Н. Б. Истомина графикалық әдіс практикалық тәсілге жақын, бірақ абстрактілі сипатқа ие және оқушылардың арнайы дайындығын қажет етеді деп санайды [8, с. 199].

Әдістемелік әдебиеттерде талдаудың үш негізгі әдісі бар: толық талдау, толық емес талдау, (Аналитикалық) синтез (синтетикалық).

Талдау дегеніміз жалпыдан жекеге дейін ойлау әдісін білдіреді (талдау – компоненттерге бөлу), осылайша мәселенің мәтінін сұрақтан деректерге талдау кезінде аналитикалық әдіс қолданылады.

Синтез дегеніміз-бөліктен жалпыға дейін ойлау тәсілі (синтездеу-бөліктерден

алу). Тапсырмаларда бұл деректерден сұраққа талдау, алайда бұл әдісті таза синтетикалық деп атауға болмайды, өйткені деректерден сұраққа талдау әдісін алмас бұрын, бұл деректерді алдымен тапсырмадан оқшаулау керек, яғни. тапсырманың шартын талдау

Нақты ойлау процесінде талдау мен синтез әрқашан бірге орындалады. Есептерді шешудің аналитикалық және синтетикалық әдістеріне сүйене отырып, есепті шешуді іздеуде жұмыс істеу кезінде мәселені талдаудың екі негізгі әдісі қолданылады: аналитикалық (талдау) және синтетикалық (синтез). Алайда, іс жүзінде тапсырманы аналитикалық-синтетикалық талдау жиі қолданылады.

Күрделі мәселені шешудің қажетті шарты-кез-келген күрделі міндет туындайтын қарапайым мәселелерді шеше білу. Егер мұндай қабілет болса, барлық мәселе қарапайым тапсырмалардың жиынтығын табу болып табылады, оларды шешу негізгі тапсырманың талаптарын орындауға әкеледі. Мұнда шешім табудың екі негізгі жолы бар: синтетикалық және аналитикалық.

Көбінесе күрделі мәселені шешкен кезде көптеген оқушылар тапсырманың кез-келген шартын алады және оған қалған деректердің кез-келгенін қосады. Егер бұл деректер қарапайым тапсырманы құраса, онда ол шешіледі, егер қарапайым тапсырма орындалмаса, олар басқа деректер жұбын құрайды және бірінші қарапайым тапсырманы шешу нәтижесінде алғашқы көмекші деректерді алады. Көмекші деректерді және негізгі есептің кез-келген басқа деректерін қолдана отырып, олар екінші қарапайым мәселені шешеді және екінші көмекші деректерді алады және т. б. D., егер олар осындай қарапайым тапсырманы алғанға дейін, оның нәтижесі негізгі тапсырма іздейді.

Синтетикалық әдіс есептерді арифметикалық жолмен шешуде кеңінен қолданылады. Алайда, бұл жаңа шешімдерді табуға өте қолайлы емес және оқушыларды мәселелерді өз бетінше шешуге, логикалық тұрғыдан ойлауға, нәтижелі ойлауға үйретуге әлсіз ықпал етеді. Синтетикалық әдісті қолдану арқылы белгілі бір дәрежеде сүйенуге болатын жалғыз нәрсе – бұл шешілетін мәселе тудыруы мүмкін есептерді, ұқсастықтарды, ассоциацияларды шешудегі оқушының өткен тәжірибесі. Мұнда студенттерге жасырын, жасырын түрде көрінетін талдау да көмектеседі.

Синтетикалық әдістің артықшылығы-синтетикалық немесе аналитикалық іздеу процесінде алынған дайын шешімдерді ұсыну кезінде қол жеткізілетінақтамдық.

Синтетикалық әдістің төмен іздеу және дидактикалық тиімділігіне қарамастан, ол мектеп оқушылары мен тіпті мұғалімдер арасында танымал, өйткені ол өте қарапайым және үлкен психикалық стрессті қажет етпейді.

Аналитикалық әдіспен шешімдер синтетикалық әдіс сияқты тапсырма шарттарынан емес, оның талабынан, сұрағынан жіберіледі. Бұл есептерді шешуде қолданылатын аналитикалық әдістің барлық түрлеріне тән. [4, с. 146]

Есептерді аналитикалық әдіспен шешу шешілетін мәселенің талабына байланысты келесі сұрақты қоюдан басталады: "берілген тапсырманың сұрағына жауап беру үшін не білу керек (оның талабын орындау)?" Қойылған сұраққа дұрыс жауап беру үшін осы міндеттерді білу және оларды қажетті санмен байланыстыратын тәуелділіктерді ескеру қажет.

Егер оқушы тапсырманың шарты мен талабымен Мұқият танысқаннан кейін, оған шешім жолы айқын немесе айқын болса, шешімді синтетикалық әдіспен іздеу жақсы. Аналитикалық әдіс тапсырма өте күрделі болған кезде және оқушының өткен тәжірибесі оған шешім жоспарын немесе шамамен іздеу бағытын ұсынбаған кезде

қолданылады.

Есептерді шешу тәжірибесінде талдау және синтез әдістерін толығымен бөлу, бір-бірінен оқшаулау мүмкін емес. Олар пайдалы үйлеседі. Аналитикалық әдіспен синтездің жасырын элементтері болады. 4 мысалы, негізгі есептің талабын көмекші есептердің бірінші сериясының талаптарына түрлендіре отырып, біз осы түрлендірудің дұрыстығын, қажетті негізгі есептің бірінші сериясының қажетті есептер санынан синтездеу мүмкіндігін жасырын тексереміз.

Аналитикалық әдіс оқушылар үшін жаңа мәселені шешудің жолын табуға ыңғайлы, ол оқушының белгілі бір ойлау қабілетіне сүйенеді және оның өнімді, логикалық және функционалды ойлауының дамуына тиімді ықпал етеді. Шешудің аналитикалық әдісін жүйелі қолдану нәтижесінде оқушылар синтетикалық әдісті қолданғаннан гөрі жаңа мәселелерді өз бетінше шеше алады. Есептеу мәселелерін шешудің аналитикалық әдісі жеткілікті кең қолдануды және басқа әдістермен ұтымды үйлесімділікті табуы керек.

Біз келесі тапсырманың мысалында тапсырмаларды талдаудың әртүрлі тәсілдерін суреттейміз: "бір күнде туристер 100 км жүріп өтті. 84 км олар автобуспен жүрді, ал қалған жол 4 сағат ішінде жаяу жүрді. Туристер 1 сағатта неше шақырым жүрді?" [БЗ, №716].

1) сұрақтан деректерге талдау.

Тапсырмада не сұралады? (Туристер 1 сағатта неше шақырым жүрді?) Бұл сұраққа жауап беру үшін не білу керек? (Туристер жүріп өткен жол және олардың осы жолға жұмсаған уақыты). Туристердің 1 сағатта қанша шақырым жүргенін бірден білуге бола ма? (Мүмкін емес, өйткені біз олардың өткен жолын білмейміз). Жаяу жүріп өткен жолды бірден білуге бола ма? (Мүмкін). Неліктен мүмкін деп ойлайсыз? (Біз жалпы жолды және жаяу жүретін жолды білеміз). Әрі қарай, шешім жоспары белгіленеді.

Тапсырманы талдау схемасы талдаудың өзімен бір уақытта пайда болады.

2) деректерден сұраққа талдау.

Тапсырмадан бірден бір нәрсені білуге болатын екі деректерді тандаңыз. (100 км және 84 км). Бұл мәліметтерден не білуге болады? (Туристер жаяу жүріп өткен жол). Біз бұл жолды білдік делік. Тапсырмада бұл жол туралы не айтылады? (Ол 4 сағатта өтті). Егер жол белгілі болса және оның өту уақыты белгілі болса, не білуге болады? (Жолдың осы бөлігіндегі қозғалыс жылдамдығы). Мұны мәселені шешуде қайда қолдануға болады? (Тапсырма сұрағына жауап берейік). Не білуге болады? (Туристердің жаяу жүру жылдамдығы).

3) аралас талдау.

Тапсырмада не сұралады? (Туристер 1 сағатта неше шақырым жүрді?). Жылдамдықты бірден білуге бола ма? (Жоқ). Неге болмайды? (Жаяу жүріп өткен жол белгілі емес). Тапсырмада әлі екі сан бар, қайсысы? (Бүкіл жол 100 км және 84 км автобуспен жасалған жол). Бұл мәліметтерден не білуге болады? (Туристер жаяу жүріп өткен жол). Бұл бізге пайдалы ма? (Иә, біз жаяу жүретін жолды таба аламыз).

Көптеген психологиялық зерттеулер талдаудың әр түрлі формада болатындығын көрсетті: талдау - "сүзгі" және синтез арқылы талдау. Талдауды "сүзгіні" қолданған кезде, мәселені кездейсоқ шешетін адам оның шешімін іздейді, барлық мүмкін нұсқаларды қолданып, қажетсіздерді тастайды. Синтез арқылы талдау кез-келген ойлау процесінің негізін құрайды, сондықтан оны есептерді шешуде қолданған жөн.

Мәтіндік есептерді шешуді оқытудың әдістемелік тәсілдері

2.1 Мәтіндік есептерді шешуді оқытуда модельдеу әдісін қолдану

Кіші оқушының міндеттерді шешуде ашқан жаңалықтарының тереңдігі мен маңыздылығы оның жүзеге асыратын қызметінің сипатымен және оны игеру өлшемімен, осы қызметтің қандай құралдарына ие екендігімен анықталады. Оқушы тапсырмалардың кең класын шешу әдісін меңгеруі керек. Бұл жағдайда мәтіндік есептердің белгілі бір түрлерін (түрлерін) шешу қабілетін дамыту емес, оқушылардың әртүрлі мәтіндік есептердің семантикалық (семантикалық) және математикалық талдауында тәжірибе жинақтауы және оларды схемалық және символдық модельдер түрінде ұсыну қабілетін қалыптастыру маңызды. Өз кезегінде, схемалық модельдер нақты болып табылады (олар графикалық әрекетті қамтамасыз етеді). Графикалық модельдерге сурет, шартты сурет, сурет, семантикалық сурет (схема) жатады. Мәселені шешу үшін оның математикалық моделін құру керек, бірақ басқа көмекші модельдер бұған көмектесе алады. Модельдеуді меңгеру деңгейі шешуші сәттілікті анықтайды. Мәтіндік тапсырмаларды модельдеудің даму функциялары әр оқушының мүмкіндіктерін ашуға және оның жеке дамуына жағдай жасауға бағытталған. Сондықтан модельдеуді үйрену проблемаларды шешу қабілетін қалыптастыруда ерекше және басты орын алуы керек. "Модельдеу-кез-келген танымдық мақсатта модельдер құру процесі. Модель – бұл зерттеу басқа объект-түпнұсқа туралы білім алу құралы ретінде қызмет ететін объект немесе жүйе" [6, с. 283].

Осылайша, модельдеу өзара байланысты үш әрекетті орындауды қамтиды: объект моделін құру, оны зерттеу, зерттеу нәтижелерін бастапқы объектіге көшіру.

Бұл жұмыстың барлығы ақыл-ой операциялары арқылы жүзеге асырылады: салыстыру, талдау және синтез, абстракция, жалпылау және нақтылау.

Салыстыру дегеніміз-олардың арасындағы ұқсастықты (ортақ қасиеттерді бөліп көрсету) және айырмашылықты (салыстырылатын объектілердің әрқайсысының ерекше қасиеттерін бөліп көрсету) табу мақсатында таным объектілерін салыстыру. Бұл операция барлық басқа ойлау операцияларының негізінде жатыр.

Талдау-тақырыпты бөліктерге психикалық бөлу.

Синтез-жеке элементтердің немесе бөліктердің біртұтас тұтастыққа психикалық қосылуы. Нақты ойлау процесінде талдау мен синтез әрқашан бірге орындалады.

Абстракция-бұл барлық басқа қасиеттер мен белгілерден алшақтай отырып, объектілердің кез-келген маңызды қасиеттері мен белгілерін ойша бөліп көрсету. Абстракция нәтижесінде таңдалған қасиет немесе белгі өзі ойлау объектісіне айналады. Барлық математикалық ұғымдар абстрактілі объектілер болып табылады. Жалпылау-объектілердегі жалпы қасиеттерді ойша бөліп көрсету және осы объектілерді топтарға біріктіру.

Нақтылау-жалпыдан жекеге, жекеге психикалық ауысу.

Психологтар мен көптеген математиктер мәселені шешу процесін модельдер жүйесін іздеу процесі ретінде қарастырады. В. А. крутецкийдің пікірінше "әр модель есептің құрылымын бейнелеудің бір түрі ретінде әрекет етеді және оны түрлендіру біртіндеп жалпылау, абстракциялау және ақыр соңында оның математикалық моделін құру жолымен жүреді" [7, с. 346]. Модельдерді меңгеру студенттер үшін қиын жұмыс, сондықтан модельдеуді үйрету мақсатты түрде жүргізілуі керек. Мәселелерді өз бетінше шешуді үйрену үшін студент әртүрлі модельдерді игеріп, ұсынылған тапсырмаға сәйкес модельді таңдауды үйреніп, бір модельден екіншісіне

ауысуы керек. Осы позициялардан қосу және азайту мәселелерін шешуде модельдеуді оқыту әдістемесін қарастырыңыз. Мұндай есептерді шешу қабілетін қалыптастыруда басты рөлді схемалық сызба атқарады, өйткені ол қосу және азайту мәселесінің құрылымын ерекше көрсетеді және қабылдау оңай.

Схемалық сызбаны игеру жолы біртіндеп болуы керек: суреттен жолақтарға, олардан схемаға. Мәтіндік есептерді модельдеуді қолдана отырып шешу барысында оқушылардың шығармашылық қызметі жүзеге асырылады: модельдер бойынша есептер құрастыру, тапсырманың мазмұны мен схемалық сызбалар, сызбалар арасындағы сәйкестіктерді анықтау; суретке, сызбаға сәйкес келетін есепті таңдау; берілген тапсырмаға сәйкес келетін бірнеше схемалық сызбаларды таңдау; схемалық сызбаға сәйкес келетін шешімдерді таңдау сурет салу, сурет салу; суреттердегі қателерді табу; бұл мәселені шешуге болатын барлық арифметикалық әдістерді сызу, сызу арқылы анықтау. Қысқаша қарапайым тапсырманы жазу қабілетін қалыптастыру-қарапайым тапсырмаларды шешуді үйренудің қажетті элементі және екі әрекетте тапсырмалармен танысуға дайындық кезеңі.

Осы мақсатта тірек - кестелер қолданылады, оларды кейінірек ауызша есепте есептерді шешу, кесте бойынша есептер құру үшін пайдалануға болады. Тіректерді салыстыру тапсырмалардың айрықша белгілерін анықтауға, ұсынылған тапсырмалардың өзара байланысын түсіндіруге, оларды бірінен екіншісіне түрлендіруге, тапсырмалардың араласуын болдырмауға көмектеседі. Тапсырмалардың жұптарын салыстыруға және салыстыруға, олардың маңызды белгілерін, ұқсастықтары мен айырмашылықтарын нақты ажыратуға, тексеруді (корреляция, кері байланыс, болжам) орындауға болады.

"100-ге қосу және азайту" тақырыбын оқудың соңында іс-әрекеттер бойынша жалпылама сабақтар өткізіледі. Қарапайым мәселелерді шешу қабілетін қалыптастыру одан әрі дамиды және әр оқушының санасында жетілдіріледі. Мәселелерді шешу қабілетін қалыптастыруда әртүрлі әдістерді, әдістерді, шешімдерді табу мүмкіндігі ерекше орын алады. Мәселені әр түрлі жолмен шешу-әлемді түсінудің, оның элементтерінің қасиеттері мен қатынастарының әртүрлілігін түсінудің күшті құралы. Шешудің әртүрлі әдістері мен әдістері – бұл танымдық қызығушылықты дамыту құралы, өз көзқарасын қорғай білу, басқа адамдарды есту және түсіну қабілеті.

Мәселелерді шешуді өз алдына мақсат деп санауға болмайды, олардан теориялық ережелерді терең зерттеу құралын және сонымен бірге ойлауды дамыту құралын, қоршаған шындықты түсіну жолын, әлемді түсінуге апаратын жолды көру керек.

Есептерді шешуді үйренудегі негізгі әдістемелік ереже: оқушының ойлау қабілетін дамытудың барлық немесе барлық мүмкіндіктері таусылмайынша, жаңа мәселені шешуге асықпаңыз.

Әрбір міндет-шарт пен мәселенің бірлігі. Шарт пен сұрақ арасындағы байланыс тікелей және жанама болуы мүмкін, олар шешім табуға әсер етеді. Тікелей байланыс: оған жауап беру үшін Шартта берілген нәрсені пайдалануға бағытталған.

Сұрақ тікелей түрде беріледі және оған жауап беру үшін деректерді пайдалануға бағыттайды, ойлау процесінің барысын көрсетеді.

Жанама байланыс: мәселені шешудің әртүрлі тәсілдерін анықтай алатын түрлендіру қажет. [12, с. 174]

Есептермен жұмыс істеу кезінде шешудің бір әдісіне тоқталуға болмайды, басқа әдісті қолдануға мүмкіндік береді: арифметикалық әрекеттердің қасиеті; есепті

теңестіру немесе өзгерту; шартты толықтыруды қабылдау, жағдайды ұсыну және ақыл-ойды практикалық шешу; талдаудың басқа түрі және т. б. осылайша қабілетті балалар шешудің жаңа және жаңа тәсілдерін табуда шынымен шексіз мүмкіндіктер алады, математикалық тәуелділіктерді, қасиеттерді тереңірек игеру. Бірақ балалардың мәселені әртүрлі тәсілдермен шешуге деген ұмтылысы сандармен ақылсыз манипуляция болмауы керек, олар тапсырманың мазмұнын мұқият оқып, бұрын назар аудармаған барлық қатынастарды бөліп көрсетуі керек.

Тапсырмалардың әртүрлі модельдері бар, көбінесе сәтті біріктірілген схема, оған сәйкес шешудің әртүрлі тәсілдерін табуға болады.

Графикалық схемалардың артықшылығы бар, өйткені в есептерде айтылған шамалар арасындағы сандық қатынастарды көрсетеді, мәліметтер мен ізделгендер арасындағы байланыстарды көрсетеді, яғни схемалар математикалық байланыстар мен тәуелділіктерді оқушылар үшін көрнекі етеді, әр кезеңдегі басты нәрсені бөліп көрсетуге және белгілі бір кезеңде шешілетін қарапайым мәселені шешу үшін әрекетті таңдауға көмектеседі. Дәстүрлі бағдарлама бойынша есептерді шешу үшін схемалар аз қолданылады: олар туралы тек 3 класс туралы жалпы түсінік беріледі. (1-4) №1 (41-бет) және, әрине, қозғалыс мәселелерінде. Осылайша, пәндік және графикалық модельдеуді қолдану тапсырманы сапалы талдауды, оның шешімін саналы түрде іздеуді, қажетті арифметикалық әрекетті негізделген таңдауды қамтамасыз етеді, мәселені шешудің ұтымды әдісін табуға, тапсырмаларды түрлендіру бойынша шығармашылық тапсырмаларды ұйымдастыруға, тапсырманың шешімі жоқ жағдайларды орнатуға көмектеседі, білімді жалпылауға, шешімді оқытуда жеке тәсілді ұйымдастыруға көмектеседі мәтіндік тапсырмалар. [14, с. 92]

Біз оқушыларда есептерді шешудің жалпы дағдыларын қалыптастыруымыз керек. Бұл дағдыны оқушыға бейтаныс тапсырма беру арқылы анықтауға болады. Егер студент оның шешімінен бірден бас тартса: "біз ондай шешім қабылдаған жоқпыз", демек, жалпы шеберлік қалыптаспаған. Егер студент әр түрлі Жалпы әдістерді қолдана отырып, тапсырманы өзгерте бастаса және жауап таба алса немесе мәселені шеше алмайтындығына қорытынды жасаса, өйткені ол қандай да бір тәуелділікті білмейді, қандай да бір ақпаратқа ие емес, онда ол жалпы шеберлікке ие.

Дамытушылық оқыту жағдайында тапсырмалардың кең өзгеруі қажет, өйткені ол оқушыларды іздеу қызметіне қосады.

Бұл жұмысты жазу барысында мәтіндік есептерді шешу процесінде көмекші модельдерді қолдануға арналған тапсырмалардың мазмұны бойынша әртүрлі әдебиеттер зерттелді. Моро оқулықтарын талдау м. и. мәтіндік есептерді шешу процесінде модельдерді қолдану жүйелі емес екенін көрсетті, көбінесе модельдердің тек бір түрі қолданылады, тапсырмалардың тұжырымы мен түрлері бірдей. Логикалық ойлауды дамытуға арналған тапсырмалар аз қолданылады. Осындай оқыту жүйесіне байланысты балалар әрдайым дерлік дайын шешімдері бар және әдетте бір ғана шешімі бар оқу-жаттығу типтік міндеттерін шешеді. Бірыңғай алгоритм бойынша шаблонмен жұмыс істеуді үйреніңіз. Балалар бұрыннан үйренген ережеге сүйене отырып, мәселелерді шешуге дағдыланады, сондықтан олар жаңа жолды табу үшін өз бетінше әрекет ете алмайды. Олар көбінесе тапсырманың шешімі жоқ немесе керісінше бірнеше шешімі бар жағдайларда жоғалады. Оқулықтарда Н.Б. Истомина және Л.Г. Петерсонның көмекші модельдері бұл тапсырмалар мәтіндер мен тапсырма модельдерін салыстыру үшін қолданылады; ұсынылған модельдердің ішінен тапсырмаға сәйкес келетінін таңдау; аяқталмаған модельдермен жұмыс істеу тапсырмалары. [3, с. 128]

Оқушы мен ұстаз арасындағы байланыс, практикада орындалып информатика, физика, математика пәні мұғалімдерімен талқыланған сәттен көрініс.

2.2 Орта мектеп мұғалімдерінің Оқушыларды есептерді шешуге үйрету бойынша жұмыс тәжірибесі

Орта мектеп мұғалімі Людмила Николаевна Бражникованың (Грайворон ауданының "жеке пәндерді тереңдетіп оқытатын Головчинская ЖОББМ" МБОУ) жұмыс тәжірибесін қарастырайық. Автор "21 ғасырдың орта мектебі" оқу-әдістемелік жинағы бойынша жұмыс істейді. Жинақ А. Н. Леонтьев, д. Б. Элконен, В. В. Давыдовтың қызмет теориясына негізделген. Оқытудың жалпы мақсаты-осы жастағы жетекші қызметті қалыптастыру. Мұғалімнің мақсаты-баланы үйрету ғана емес, оны өзін-өзі үйретуге үйрету, яғни оқу іс-әрекеті, оқушының мақсаты-оқу дағдыларын игеру. Оқу пәндері және олардың мазмұны мақсатқа жету құралы ретінде әрекет етеді. Тәжірибенің жетекші педагогикалық идеясы мәтіндік есептерді модельдеу әдісін олардың ақыл-ой қызметін дамыту құралы ретінде пайдалану болып табылады. Л. Н. Бражникованың пікірінше, мәселені шешудің тиімді әдістерінің бірі-модельдеу әдісі. Модельдерді құра отырып, студенттер модельге қарап, тапсырманың мәтінін қайта құрып қана қоймайды, олар мәселені шешу процесін елестетеді. Сонымен қатар, педагогикалық практикада орта мектептегі мәселелерді шешуді оқыту нәтижесіне қойылатын талаптар мен мұғалім қолданатын және жеке дағдыларды дамытуға бағытталған құралдар арасындағы қайшылық айқын көрінеді. Қолданыстағы қарама-қайшылыққа сүйене отырып, мәтіндік есептерді шешуде оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік беретін тиімді құралдарды, әдістерді, әдістерді таңдау мәселесі туындайды.

Ұсынылған жұмыс тәжірибесі "математика сабағы – мектептан тыс жұмыс" бірыңғай жүйесі болып табылады.

Педагогикалық қызметтің мақсаты мәтіндік есептерді модельдеу әдісі арқылы математиканы оқу кезінде оқушылардың ақыл-ой дамуы, зияткерлік және шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін жағдай жасау болып табылады.

Қойылған мақсаттар мен міндеттерге сәйкес Л. Н. Бражникова математика сабақтарында және сабақтан тыс жұмыстарда есептерді шешуде ерекше символдық-символдық құралдарды – тапсырманың құрылымын ерекше бейнелейтін және орта мектеп оқушыларының игеруі үшін жеткілікті қарапайым модельдерді қолданады. Модельдеу әдісін қолдана отырып, мұғалім келесі компоненттерді жүзеге асырады: алдын-ала талдау; шындықты немесе оны сипаттайтын мәтінді символдық-символдық тілге аудару; модельмен жұмыс; модельде алынған нәтижелердің шындықпен байланысы.

Талдаудың мақсаты-шындықты немесе мәтінді қабылдау, семантикалық бөліктер мен маңызды ақпаратты бөліп көрсету. Маңызды белгілерді бөліп көрсету қажет, өйткені олар модельде ұсынылуы керек. Талдау әрі қарайғы модельдеу әрекеттерінің әрқайсысы үшін дайындық кезеңі болып табылады және міндетті болып табылады, өйткені түрлендіру модельдегі шындықтың жаңа көрінісіне әкелетін бөліктерді бөліп көрсетпестен объектіні түрлендіруді бастау мүмкін емес. Модельдеу осы кезеңнен басталады. Мақсаты-ауызша ақпаратты графикалық түрде ұсыну. Бұл кезеңде студенттер барлық элементтерді талдап, белгіленген белгі бойынша жұпты таңдауы керек, барлық элементтерді біртұтас жүйеге біріктіре

отырып – схема, сызба, сурет, кесте, қысқаша жазба, шартты сурет, содан кейін жалпылау – мәтінді символдық-символдық тілге аудару принциптерінің бірі.

Модельмен жұмыс модельді талдауды, түрлендіруді және түрлендіруді қамтиды (реферат, жалпылау, синтез, салыстыру сияқты аналитикалық дағдылар модификация мен түрлендіруге сәйкес келеді). Кейде аударма әрекетін орындау және модель құру мәселені шешудің жеткілікті құралына айналады. Алайда, көп жағдайда модельді шешім немесе талдау құралына айналдыру үшін оны түрлендіру қажет. Түрлендіру-модельді қайта құру, оны жетіспейтін модельдермен толықтыру, сондай-ақ қайта топтау.

Келесі кезең-шешім нәтижелерінің шындықпен байланысы. Оның мақсаты-осы шындық туралы жаңа ақпарат алу. Ақыр соңында, модель құру – бұл мақсат емес, тек шындық туралы білім алу құралы. Модельде алынған нәтижелердің сәйкестігін бағалау үшін шындыққа оралу қажет. Бұл дағдының негізінде синтез, жалпылау, нақтылау, талдау және салыстыру сияқты ақыл-ой операцияларының формалары жатыр.

Математикалық модельді құру үшін есепте сипатталған проблемалық жағдайды ойдан шығарылған ішкі жоспарда қайта құру керек, содан кейін ондағы маңызды белгілерді бөліп, абстракциялау керек

қойылған сұраққа жауап іздеу тұрғысынан маңызды емес нәрсенің бәрінен. Мәтінді табиғи тілден математикалық тілге аудару – күрделі процесс. Оны жеңілдету үшін мұғалім А құруды қолданады көмекші модельдер. Содан кейін есепті шешу процесін бір модельден екіншісіне ауысу ретінде қарастыруға болады: көмекші ауызша модельден, одан математикалық модельге, онда есептің шешімі пайда болады.

Тапсырмаларды модельдеу жұмысын бастамас бұрын, тәжірибе авторы дайындық жұмыстарын жүргізеді. Бұл студенттерге модельдеу кезінде қолданылатын белгілер мен белгілер туралы түсінік беруге мүмкіндік беретін әртүрлі жаттығуларды орындаудан тұрады. Оқушылардың сан мен геометриялық сурет арасындағы сәйкестікті жақсы түсінуіне қол жеткізу үшін графикалық диктанттарды қолданады. Автор тапсырмаларды модельдеу жұмысын бірінші мектептан бастайды. Бұл кезеңде графикалық модельдер қолданылады. Бражникова Л.Н. бірінші мектептағы тапсырманың графикалық моделін құру мұғалімнің басшылығымен, ал екінші мектептан бастап оқушылардың Тәуелсіздігінің үлкен үлесімен жақсы жүргізілетінін атап өтеді. Мұғалімнің пікірінше, бұл жұмыста бірнеше кезеңді бөлуге болады.

1. Тапсырманың графикалық моделі жетекші сұрақтар бойынша құрылады және бір уақытта тақтада және дәптерлерде орындалады.

2. Мұғалімнің басшылығымен алдын-ала (тапсырманы талдау барысында) қандай геометриялық фигуралардың көмегімен және тапсырманың графикалық моделі қалай құрылуы керек екендігі анықталады. Тақтадағы сурет (сурет) орындалмайды. Оқушылар бұл жұмысты өздері жасайды (мектепта немесе үйде).

3. Мұғалім тек қандай геометриялық фигуралардың көмегімен деректер мен қажетті тапсырмаларды бейнелеу орынды екенін көрсетеді, ал оқушылардың өздері тиісті сурет немесе сызбаны орындайды.

4. Білім алушылар тапсырманың графикалық моделін өз бетінше құрастырады.

Қиындықтардың біртіндеп өсуі осы кезеңдердің әрқайсысында оқушылар үшін мүмкін болатын жұмыс жасайды. Жұмыс тәжірибесі көрсеткендей, білім алушылар көрнекіліктің символдық тілін меңгеріп, оны өз бетінше пайдалануды үйрену үшін ұзақ және қажырлы жұмыс жүргізу қажет. Мектептің алғашқы күндерінен бастап

оқушыларға жүйелі түрде тапсырмалар ұсынылады, олардың барысында олар біртіндеп қарапайым мәтін мен аналитикалық өрнектерді Графикалық кескін тіліне және кері аудару тәжірибесін жинақтайды. Тек осы жағдайда ғана графикалық модельдер модельдеуді қолдана отырып есептерді шешудің тиімді құралы бола алады. Жоғарыда айтылғандардан әр мәселені шешкен кезде графикалық модель құру қажет емес. Бұл көмекші құрал және оны пайдалану ешқандай жағдайда графикалық бейнені тікелей визуалды қабылдауға сүйенбестен жүргізілетін логикалық пайымдау арқылы мәселелерді шешу қабілетін қалыптастыру бойынша жұмыстың әлсіреуіне әкелмеуі керек. Графикалық модель мәселеге кіретін шамалар арасында байланыстар мен тәуелділіктерді орнатуға көмектесуі керек. Сондықтан, оны құруды бастағанда, деректерді бейнелейтін геометриялық бейнелерді және оларды талдау кезінде есепте қарастырылған шамалар арасындағы тәуелділіктер айқын көрінуі үшін қажет. Ең тиімді схемалық сызбалар мен сызбаларды қатынастар көп, аз, бірдей болатын тапсырмаларды суреттеу кезінде қолдануға болады. Бұл жағдайда графикалық модель шамалардың мәндерінің қатынастарын, геометриялық кескіндерді (мысалы, мәліметтер мен қажетті сандарды бейнелейтін сегменттер) көрнекі түрде суреттеуі үшін, әдетте, бірінің астына бірін қою керек. Біз графикалық модельдердің кейбір түрлерін бір тапсырма мысалында қарастырамыз. Әрбір модель балаларға түпкілікті нәтижеге әкелетін тұжырымдардың логикалық тізбегін құруға көмектесетін тапсырманың мәнін көрсетудің бір түрі ретінде әрекет етеді. Балаларды модельдеудің әртүрлі түрлерімен таныстыру үшін, біріншіден, осы тапсырманы талдау кезінде бірден бірнеше модель ұсынылады. Екіншіден, балалар өздері үшін ең жақсы нұсқаны таңдай отырып, қай модельді жақсы түсінетінін бірден анықтайды, бұл оң нәтиже береді. Есептерді шешуде бұл модельдер тапсырма жағдайын жалпыланған схемалық қайта құру үшін қолданылады. Оларға сурет, шартты сурет, сурет, схемалық сурет кіреді.

Есептерді шешудегі модельдеу модель құруды, оған шешім жоспарын құруды және оны орындауды қамтиды. Модель құру-бұл тапсырманың мазмұнын түсіну құралы. Модельдеудің әртүрлі түрлері (әдістері) белгілі. Ең қарапайымы-тапсырмада сипатталған жағдайды практикалық түрде қайталау (бұл әдіс кейде тапсырманы "драматизациялау" деп аталады). Мысал: "Ленаның қарындаштары 6, ал Таняның қарындаштары 4 болды. Екі қызда қанша қарындаш бар?" Тәжірибе авторы бұл тапсырманы сабақта осылай қайталайды. Екі қыз тақтаға шығады. Бір қолында 6 қарындаш, ал екінші қолында 4 қарындаш бар. Мұндай репродукция, әрине, тапсырма мәтінін оқығанда пайда болған балалардың идеяларын толықтырады және нақтылайды. Бірінші мектеп оқушыларына драматизация әдісін саналы түрде қолдануға үйрету пайдалы.

Тапсырмалық жағдайды жаңғыртуға үйрету оқушылардың оны ұсыну қабілетін қалыптастырумен қатар жүргізілуі керек. Бұл оқытуды (басқа әдістер сияқты) студенттер практикалық қызметтен оқу іс-әрекетіне ауысатындай етіп құру қажет. Мәтіндік есептерді шешуге қарастырылған схемалық сызбаларды қолданудың белгілі бір шектеулері бар. Мәселен, мысалы, мұндай сызбаны үздіксіз шамалары бар үлкен сандардан тұратын есептерге салу практикалық емес: ұзындығы, массасы, сыйымдылығы және басқалары. Тапсырманың графикалық моделі "әпке 7 жаста, ал ағасы әпкесінен 2 жас үлкен. Ағасы неше жаста?" деректер сегменттерге немесе үздіксіз шамалармен сипатталатын басқа геометриялық нысандарға — ұзындыққа немесе ауданға бейнеленетін сызба ғана болуы мүмкін.

Сызбаны (геометриялық модель) құру үздіксіз және дискретті шамаларды қамтитын есептердің шешімін талдау және іздеу кезінде пайдалы болуы мүмкін. Мысалы, тапсырма үшін "сөреде 30 кітап болды. Қыз алдымен 5 кітап, содан кейін тағы 3 кітап шығарды. Сөреде қанша кітап қалды?" сызба Сызбадан артық. Сызбаны қолдануға үйрету оқушыларды сегменттермен және олардың арасындағы қатынастармен таныстырғаннан кейін жүзеге асырылады. мәтіндік тапсырма модельдеу мұғалім

"Модельдеу-кез-келген танымдық мақсатта модельдер құру процесі. Модель – бұл зерттеу басқа объект-модельдің түпнұсқасы немесе прототипі туралы білім алу құралы ретінде қызмет ететін объект немесе жүйе". Әр баланы тапсырмаларды өз бетінше шешуге үйретуге бола ма? Бұл сұрақ мені ғана емес, көпшілікті де азаптайтын шығар. Тәжірибе көрсеткендей, бұл мүмкін. Ең алдымен, әр оқушының арифметикалық әрекетті саналы және дәлелді таңдауын қамтамасыз ету үшін есепті бастапқы қабылдау мен талдауды ұйымдастыру әдістемесін жақсарту қажет.

Сондықтан, тапсырмалармен жұмыс жасауда мен схемалық және символдық модельдерді құруға, сондай-ақ сегменттермен жұмыс істеуге, олардың көмегімен мәтіндік есепті графикалық түрде модельдеуге, сұрақ қоюға, шешім алгоритмін анықтауға және жауап іздеуге көп көңіл бөлемін.

Мен өз жұмысымда модельдеудің әртүрлі әдістерін қолданамын (модель құру):

а) пәндік, яғни модель нақты, пәндік көрнекілікті қолдана отырып құрылады. Бұл жағдайда мен демонстрациялық бағдарламаларды қолданамын (мысалы, TimeMove). Пәндік көрнекілікте модельдеу-бұл есепті модельдеудің ең оңай әдісі және арифметикалық әрекеттің мағынасы туралы тұжырымдаманы қалыптастыру кезеңінде оқушылардың іс-әрекетін ұйымдастырудың ең жақсы тәсілі.

Бірте – бірте мен объективті көрнекілікті қарапайым тапсырманы модельдеудің басқа әдісімен-графикалық модельдеумен ауыстырамын. Мұндай ауысу графикалық, яғни тапсырмада ұсынылған жағдай схема, схемалық сызба, стильдендірілген сурет арқылы бейнеленген.

Бұл жағдайда көрсетілген қатынастарды сақтау керек: үлкен қашықтықты үлкен сегментпен бейнелеу керек. Сызба шамалардың мәндерінің қатынасын айқын көрсетеді, ал қозғалыс мәселелерінде сәйкес жағдайды схемалық түрде бейнелейді.

- қысқа жазба жасалынатын немесе кесте толтырылатын белгі.

- ақыл-ой, бұл жағдайда студент Ойдағы жағдайды елестетеді және осы қиялдағы модельді қолдана отырып, шешімнің жазбасын бірден жасай алады. Бұл модельдеудің ең жоғары деңгейі, өйткені модельдеу тіреусіз жүреді.

5. Тәжірибе технологиясы.

Тапсырмаларды модельдеу бойынша жұмысты бастамас бұрын Мен дайындық жұмыстарын жүргіземін. Ол балаларға модельдеу кезінде қолданылатын белгілер мен белгілер туралы түсінік беруге мүмкіндік беретін әртүрлі жаттығуларды орындаудан тұрады. Әрбір модель балаларға түпкілікті нәтижеге әкелетін тұжырымдардың логикалық тізбегін құруға көмектесетін тапсырманың мәнін көрсетудің бір түрі ретінде әрекет етеді. Бұл тапсырманы талдау кезінде балаларға модельдеудің әртүрлі түрлерімен, біріншіден, таныстыру үшін бірден бірнеше модельдерді ұсынамын. Екіншіден, балалар қай модельге "жақын" екенін бірден анықтайды. Сонымен қатар, олар мұны жеке-жеке жасайды, өздері үшін ең жақсы нұсқаны таңдайды, бұл оң нәтиже береді. Бұл тәсілмен шығармашылық ойлау дамиды, ақыл-ой белсенділігі белсендіріледі, егер кенеттен ұсынылған модельді бала "қабылдасам", интеграция

болмайды. Ең бастысы, мұндай жұмыс тіпті күрделі мәселелерді шешуде әртүрлі шешімдерге әкеледі, ал балалар мұны өздері жасайды.

Схема арқылы қарапайым тапсырманы модельдеу әдісін қолдану оқушыны жаңа нәрсе ретінде күрделі мәселелерді шешуге дайындау қажеттілігін жояды. Ол өз шеберлігін күрделі мәселені шешуге аударады.

Оның айырмашылығы тек деректердің ұлғаюында және байланыстардың сипаты әртүрлі болды. Модельдерді игеру білім алушылар үшін қиын жұмыс деп санайтын әріптестермен келісемін. Сонымен қатар, қиындықтар модельдің абстрактілі сипатымен емес, модельдеу арқылы оқушы объектілердің мәнін және олардың арасындағы қатынастарды бейнелейтіндігімен байланысты. Сондықтан мен модельдеуді бірқатар шарттарды сақтай отырып, мақсатты түрде жүргіземін:

- * математикалық ұғымдарды зерттеуде модельдеу әдісін қолданамын.

- * модель құрылған символдық-символдық тілді игеру бойынша жұмыс жүргіземін.

- * тапсырмаларда қарастырылатын қатынастардың модельдерін игеру бойынша жұмысты жүйелі түрде жүргіземін.

- * мәселелерді өз бетінше шешу үшін оқушы әртүрлі модельдерді игеруі керек, мен қажетті модельді таңдау тәсілдерін, бір модельден екіншісіне ауысуды үйретемін. Егер оқушыларда оқу дағдылары мен дербес оқу іс-әрекетінің дағдылары қалыптасатын болса, оларға білім беру жүйесінің келесі сатыларында оқу оңайырақ болатынына сенімдімін. Осыған байланысты мен модельдеу әдісін қолдана отырып, оқушылардың Тәуелсіздік дағдыларын дамыту, олардың ақыл-ой әрекеттерін белсендіру үшін әртүрлі тапсырмаларды қолданамын. Міне, олардың кейбіреулері.

Алғашқы сабақтарда біз бұл сөздің әдеттегі мағынасында мәселелерді шешпейміз, тек қозғалысқа арналған 4-5 тапсырманың мәтіндерін оқып, талқылаймыз. Тапсырмалардың мәтіндерін дауыстап оқимыз, салыстырамыз, қайталанатын сөздерді есте сақтаймыз, кілт сөздерді бөлектейміз. Қозғалыс мәселесінде шешу үшін маңызды сөздер бар: жеделдету, баяулату, кешігу, қуып жету, тезірек кету, кейінірек кету. Шартты оқып отырып, бұл сөздерді өткізіп жіберу-мәселені шеше алмау!

Шартты талдай отырып, біз кейде авторлар бізді алдағысы келетінін түсіне бастаймыз. Мысалы, олар бізден Кейбір сандық деректерді жасырады. Олар сандарды санмен емес, сөзбен жазады. Мұндай Сан тапсырманы Үстірт оқитын оқушының назарынан тыс қалады. Кейде жолдың ұзындығы туралы ақпарат жолдың ортасында, жартысында, артқа, үшке және т.б. кілт сөздерді бөлектеуді үйрену үшін келесіге ұқсас бірқатар тапсырмаларды орындау қажет.

Тапсырманың шарты бойынша:

Қаладан 60 км қашықтықта орналасқан ауылдан бүгін жексенбілік дәріске қатысқысы келетін студенттің әкесі келуі керек. Алайда дәріс басқа күнге ауыстырылды. Бұл туралы әкесіне ескерту үшін қызы оны қарсы алу үшін тас жолмен жүрді. Кездесуде әкесі мен қызы бір уақытта мопедпен кеткені анықталды, бірақ қызының орташа жылдамдығы екі есе жоғары болды. Кездесуден кейін олардың әрқайсысы бастапқы жылдамдығын 2 км/сағ арттырды, ал қызы қалаға әкесінен 5 мин кеш келді. Әкесі мен қызы бастапқыда қандай орташа жылдамдықпен жүрді.

Сұрақтарға жазбаша жауап беріңіз.

Бұл тапсырмада кіммен кездесті?

Қала мен ауыл арасындағы қашықтық қандай?

Неліктен әкесі қалаға келмеді?

Бұрын кім кеткен?

Кездесуге дейін Кім жылдам жүрді? Неше рет?

Әкесі қайтар жолда жылдамдығын өзгертті ме?

Жылдамдықты тағы кім өзгертті?

Бұл жұмысты журналға бағалауға және бағалауға болады.

Тапсырма жағдайында деректердің өлшем бірліктеріне бірден назар аударамыз.

Біз олардың бір-біріне сәйкес келетіндігін анықтаймыз. Көбіне біреуін екіншісіне ауыстыру керек. Бұл көбінесе уақытқа қатысты (егер ол минутпен берілсе)

Тапсырмалар көбінесе тапсырманың сюжетін бояйтын, бірақ артық болатын ақпаратты қамтиды. Мәселені шешу үшін маңызды:

- * Таңбалар саны;

- * Барлық сандық деректер және шамалар арасындағы қатынастар;

- * Қозғалыс бағыты;

- * Аялдамалардың болуы, жылдамдықтың немесе қозғалыс бағытының өзгеруі;

- * Нысан межелі жерге жетті ме;

- * Кездесу болды ма;

- * Біреуі екіншісін қуып жетті ме.

Тапсырма мәтіндерінде үлкен көлемдегі ақпарат бар. Қабылдауды жеңілдету үшін тапсырманы оқумен қатар бір уақытта орындалатын кесте мен сызбалар түріндегі қысқаша жазба жасалады. Шарттың сәтті құрастырылған қысқаша жазбасы оқушыны шешім жолына түсіреді.

Бірте-бірте оқушылар дұрыс латын әріптерін есте сақтайды және әріптік белгілерге ауысады. Содан кейін мен жоғарғы жолға формула мен өлшем бірліктерін енгізуді ұсынамын.

$$v \text{ км} / \text{сағ} \cdot t \text{ сағ} = s \text{ км}$$

Кестені дәптер парағының бүкіл еніне салу керек. Оқушыларға жол атауларының бірнеше кең таралған стандартты нұсқаларын көрсету мағынасы бар.

- * Кейіпкерлер саны бойынша. Қанша таңба - сонша жол.

- * Кейде тапсырмада тек бір объект қозғалады, бірақ оның қозғалысы кезінде ол қозғалыс тәсілін өзгертеді: баяу, жылдам, тоқтау.

- * Кейде кейіпкер саяхат жоспарын жасайды, содан кейін ол шынымен жүреді. Бұл жағдайда тақырыпта "жоспар", "нақты" деп жазылады.

- * Тапсырмада бірнеше кейіпкерлер бар және олар басқаша жүреді. Содан кейін жолдар саны артады және кейіпкердің қозғалысының әр түріне бір жол бөлінетіндей болады. Бұл ұзын кестелерді бір жағдайды екіншісінен бөліп, Қос көлденең сызықпен бөлген жөн.

Кесте жасалғаннан кейін біз оны толтыруға көшеміз.

Кестені толтырумен қатар, біз жағдайды көрнекі түрде көрсетуге мүмкіндік беретін сурет саламыз. Сызбаларды, сызбаларды, сызбаларды орындау кезінде дәлдік пен дәлдікті сақтау, оқудан басқа, ең маңызды тәрбиелік мәнге ие. Ұқыпты орындалған графикалық кескіндер балалардың эстетикалық тәрбиесіне айтарлықтай ықпал етеді: олар күтпеген, тапқыр графикалық шешімге таңдануға мәжбүр етеді, шешудің ұтымды жолдарын іздеуді ынталандырады, шаршауды азайтады, белсенділікті арттырады, зейінді тәрбиелейді. Керісінше, өрескел сурет шешім негізделген тапсырма жағдайында жасырын заңдылықтарды көруге кедергі келтіреді.

Бірінші сурет бірінші кейіпкер шыққан кезде немесе кейіпкерлер бір уақытта шыққан кезде жасалады. Кейінгі суреттер жасалады,

- Егер жолда қозғалыстың тағы бір қатысушысы пайда болса,
- * Саяхатшылар кездеседі,
- * Кері бұрылды,
- * Олардың жылдамдығын өзгертіңіз,
- Тоқтайды және т. б.

Әрбір келесі сурет алдыңғы сызбаның астына салынып, сол жолды бірдей ұзындықтағы кесіндімен бейнелейді. Жолдағы нүктелер - біздің кейіпкерлеріміз. Әр нүктеден қозғалыс бағытын көрсету және жылдамдықты жазу үшін "аяқта" көрсеткі шығады. Жылдамдық неғұрлым көп болса, көрсеткі соғұрлым ұзағырақ болады. Кездесу орны жалаушамен белгіленеді. Тапсырмаға суреттер " станциядан 50 км/сағ жылдамдықпен тауар пойызы шықты. сол станциядан 3 сағаттан кейін электр пойызы 80 км/сағ жылдамдықпен шықты. электр пойызы шыққаннан кейін қанша сағаттан кейін тауар пойызын қуып жетеді?".

Бір тапсырмаға екі жолмен қысқаша жазба жасау-кесте мен сурет кейбір жағдайларда жағдай кестеде жақсы құрылымдалғанын, ал басқаларында суретте жақсы түсіндірілгенін көрсетеді. Шартты жазудың екі әдісін де игере отырып, болашақта студенттер әр тапсырма үшін қысқаша жазбаның оңтайлы түрін таңдай алады.

Мәтіндік есептерді шешу процесі модельдеу әрекеті пысықталатын қолайлы орта ретінде қызмет етеді, ал есептерді шешу қабілеті осы әрекеттің қалыптасу критерийлерінің бірі бола алады.

Мәтіндік есепті модельдеу процесі балалардың ақыл-ой белсенділігін арттырады, ойлаудың өзгергіштігін дамытуға ықпал етеді, демек, мәселелерді шешуді жағымды және қызықты етеді.

Модель мәселені шешудің ұтымды әдісін табуға ғана емес, сонымен қатар шешімнің дұрыстығын тексеруге де көмектесе алатынына сенімдімін, өйткені мәселені әртүрлі тәсілдермен шешу осындай тексерудің бір түрі болып табылады.

Мәтіндік есептерді шешуде графикалық модельдеуді қолдану тапсырманы жақсырақ талдауды, оның шешімін саналы түрде іздеуді, арифметикалық әрекеттерді негізделген таңдауды қамтамасыз етеді және есептерді шешуде көптеген қателіктердің алдын алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Акиньшина, Л. В., Шейкер, Т. Д. Современные информационные технологии в обучении [Текст]: / Л. В. Акиньшина, Т. Д. Шейкер. — Владивосток: Изд-во ДВГТУ, 2007. [104-108]
2. А.И.Герцена., Сайт сетевых семинаров и конференций РГПУ им. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://profil.3dn.ru/>
3. Бычков А.В., Метод проектов в современной школе. [Текст]: Бычков А.В., – М., 2007
4. Дунилова Р.А., Реализация требований ФГОС к формированию и оценке универсальных учебных действий у младших школьников. [Текст]: //Управление начальной школой. Дунилова Р.А., – 2013. – №5.
5. Жикалкина, Т.К., Система игр на уроках математики в 1 и 2 классах [Текст]: Пособие для учителя./ Т.К. Жикалкина - М.: Новая школа, 2007. - 176 с.
6. Коваленко, В.Г., Дидактические игры на уроках математики [Текст] : Пособие для учителя./ В.Г. Коваленко - М.: Просвещение, 2000. - 97 с.

7. Колганов, А. А., Системы мультимедиа сегодня [Текст]: / А. А. Колганов // HARD&SOFT. — 2008. — №4.[229-301]
8. Климанова, Л.Ф., Универсальные учебные действия обучающихся: примеры формирования [Текст]: / Л. Ф. Климанова// Управление начальной школой. - 2010. - № 10.
9. Маликов Т. Ф., Особенности применения технических средств при организации процесса обучения, [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/97/4452/>
10. Молянинова, О.Г., Мультимедиа в образовании (теоретические основы и методика использования) [Текст]: монография. -Красноярск: Изд. КрасГУ. 2002. 300 с.
11. .Полат, Е.С., Новые педагогические и информационные технологии в системе образования [Текст]: / – М.: Академия, 2000. – 272 с.
12. Пидкасистый, П.И., Технология игры в обучении [Текст]: Учебное пособие./ П.И. Пидкасистый - М. Просвещение, 1992. - 269 с.: ил.
13. Пионтковская, Н.А., Компьютер в начальной школе [Текст]: //Информатика и образование. -2003. - №9. – С.94-96.
14. Портал "Информационно-коммуникационные технологии в образовании" [Электронный ресурс]. Режим доступа: www.ict.edu.ru
15. Прохорова, С.Ю., Методические условия формирования УУД у младших школьников [Текст]: //Управление начальной школой. – 2013. – №8.

ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫНЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Айтказина Н.О.

«Дарынды балаларға арналған №3 гимназиясы» ММ, зерттеуші педагог,
Павлодар қ.

Андатпа: Оқу орыс тілінде жүргізілетін мектептегі орта буын оқушыларын кітап оқуға қызығушылығын арттыру арқылы тілдерін, тілдік қорларын өзара қарым-қатынасқа негізделген оқыту, диалог арқылы үйретудің интербелсенді әдіс-тәсілдері көрсетілген. Оқу сауаттылығы қалыптасқан оқушылар өзіндік ұстанымын білдіруге, көзқарастары мен пікірлерін дәйектеуге, дәлелдеуге, талдауға және сараптауға дағдыланып, қазіргі қоғам сұранысына жауап бере алатын тұлға болып қалыптасады.

Аннотация: Приведены интерактивные методы и приемы обучения учащихся среднего звена в школе с русским языком обучения, через диалог, обогащения словарного запаса, основанное на взаимном общении, через повышение интереса к чтению. Учащиеся, у которых сформирована грамотность чтения, умеют выражать свою позицию, аргументировать, анализировать свои взгляды и мнения, становятся личностями, способными реагировать на запросы современного общества.

Abstract: The work contains interactive methods and techniques for teaching middle-level students in a school with Russian as the language of instruction.

It was an attempt to enrich vocabulary through dialogue, based on mutual communication, through increasing interest in reading. Students who have developed reading literacy are able to express their position, argue, analyze their views and opinions and become individuals capable of responding to the demands of modern society.

Өсіп келе жатқан жаңа буынның кітап оқуға қызығушылығын арттыру – әлем деңгейіндегі басты міндеттердің бірі, бұл мәселе Қазақстанды да айналып өткен жоқ. Біздің қоғам баланың кітап оқуы мемлекет тарапынан қолдау тауып, мемлекет қорғауында болуы керек екендігін күн санап сезініп келеді. Баланың кітап оқу,

оқымауы оның бүгінгі күні табысы, болашақ тағдырымен тығыз байланысты. Сондықтан қазіргі кезде балалардың оқу сауаттылығы ең басты мәселелердің бірі болып отыр. Оқу сауаттылығы дегеніміз адамның түсіну қабілеті арқылы жазба мәтіндерді қолдана алуы, кітап оқу арқылы алға қойған мақсатына жете алуы, өз білімі мен мүмкіндіктерін дамытып, әлеуметтік ортада толыққанды өмір сүруі.

Кітап оқу – адамның жаны мен сөйлеу қабілетінің дамуы (мейірімділікке, сезімталдыққа үйретеді), шығармашылыққа талпыныс беретін (бір нәрсені ойлап табу), ақпаратты тиімді қолдана алу қабілетін дамытатын (керекті ақпарат көзін табу, талдау, алу) көпқырлы үрдіс.

Сонымен қатар кітап оқу – бала өздігінен ұйымдастыра алмайтын күрделі үрдіс. Міне, осы кезде біз, мұғалімдер балаға келіп жатқан ақпарат тасқынына батпай, өзіне керекті ақпаратты дұрыс таңдап, оны өз мақсат мүдделеріне дұрыс пайдалана білуге үйрету керекпіз. Балаға ақпаратты іздеу, одан дұрыс ақпаратты таңдай білу дағдысы алдымен әдебиет сабағында түрлі интербелсенді әдіс – тәсілдер арқылы қалыптасады. Яғни, әртүрлі әдіс – тәсілдер арқылы баланы кітап оқуға қызықтыру, қызықтыру арқылы оқу сауаттылығын қалыптастыру. Сіздердің назарларыңызға Ы.Алтынсариннің «Жаман жолдас» деген әңгімесі негізінде оқуға дағдыландыратын бірнеше әдіс – тәсілді ұсынамын.

«Жорамал» әдісі.

Біз Ы.Алтынсариннің «Жаман жолдас» әңгімесін оқымақшымыз.

- Қалай ойлайсың, «Жаман жолдас» әңгімесі кім туралы болады?
- Өз ойларыңды айтыңдар; 2-3 оқушы (Жүппен де, топпен де 2-3 пікір айтылады)
- Сендердің жорамалдарыңды қалай тексеруге болады?

«Аялдамаларға тоқтап оқу» әдісі.

Оқылатын әңгіме баяндама түрінде болғаны дұрыс. Сабақтың басында оқушылар әңгіменің тақырыбынан не жайлы әңгіме болатыны туралы болжайды. Сабақтың ортасында мәтін бөліктерге бөлініп оқылады. Әр бөлікті оқып болғаннан кейін оқушылар тоқтап, әрі қарай сюжет қалай өрбитіні туралы өз болжамдарын айтады. Бұл әдіс оқушының басқа адамның пікірін тыңдай білуге, егер өзінің бастапқы жорамалы дұрыс болмаса немесе дәлел жеткіліксіз, негізсіз болса одан бас тартуға үйретеді. Балаға өзінің бастапқы жорамалынан біреудің ықпалымен емес, өзінің саналы түрде, мәтінмен жұмыс істеу арқылы, жаңа ақпаратты талдау арқылы өзгертуге үйретеді. «Аялдамаларға тоқтап оқу» әдісін қолдану технологиясы баланы кітаппен қызықтыру үшін, саналы түрде оқыту үшін қолданылады. Әңгімедегі аялдамаларды анықтау мұғалім шеберлігіне байланысты. Мәтін көлеміне қарай 5-6 беттік әңгімеде 2-3 аялдама болса жеткілікті. Аялдамаларға тоқтаған кезде мұғалім балаларға сыни тұрғыдан ойлауға итермелейтін сұрақтарды қою арқылы (сұрақтар алдын ала дайындалады) пікір талас туғызады. Әрине, сабақ мақсаттарын да ұмытпағанымыз жөн: түсініксіз сөздермен жұмыс істеуіміз керек, көркемдеуіш құралдарды талдау керек, дегенмен, басты назарды жоғары дәрежелі сұрақтар қоюға аударғанымыз дұрыс: «кейіпкерді осындай қадамға баруға не итермеледі?», «Оқиға әрі қарай қалай дамиды?», «Бұл бөлімді оқығанда қандай сезімде болдың?» және т.б. сұрақтар. 1-2 аялдамадан кейін «Жорамал» әдісін қолдануға болады. Осылайша балалар өз көзқарастарын дәлелдеуге, өз жорамалдарын мәтінгі фактілермен байланыстыруға үйренеді.

«Аялдамаларға тоқтап оқу» әдісін қолдану үшін:

1. Мәтіндегі көтерілетін мәселе оңайлықпен шешілетін мәселе болмауы керек, пікір талас тудыратын мәселе болуы керек.

2. Пікір талас тудыратын ұтымды жерлерде аялдамалар жасау керек.

3. Әр айалдамадан кейін түрлі деңгейлі сұрақтар қойылуы керек. Бөлім бойынша «Әрі қара не болады, неге?» деген сұрақ соңғы сұрақ болуы керек.

4. Мәтінді оқу барысында түрлі түсті қаламды қолдануға болады. Жіңішке сұраққа жауап беретін жауаптарды жасыл қаламмен, жуан сұраққа жауап беретін жауапты көк қаламмен сызуға болады.

5. Бекіту кезеңінде кластер құрастыру, синквейн, эссе жазуға болады.

«Қарама қарсы қою» әдісі.

Бөлім атауы	Көңіл күй
1.Орманда келе жату.	Тыныштық сезімі.
2.Аюдың кездесуі.	Қорқыныш.
3.Ауру жігітті иіскеуі.	Уайым, қорқыныш.
4.Аюдың кетуі.	Қуаныш.

«Миға шабуыл» әдісі.

Бұл әдісті бастауыш сыныпта қолданғанда өте тиімді, ол бастауыш сынып оқушыларына көтеріліп отырған мәселені шешуге көмектеседі, қалыптан тыс ойлау қабілетін дамытады. Бұндай әдіс балаға дұрыс жауап, бұрыс жауап берді деген сияқты шектеу қоймайды. Оқушы көтеріліп отырған мәселені шеше алатын кез келген ойды ерікті түрде айта алады.

- Әңгіме неге «Жаман жолдас» деп аталады?
- Науқас жігіттің сөзімен келісесің бе? Неге?
- Қалай ойлайсың науқас жігітке осындай сөздерді айту оңай болды ма?
- Науқас жігіт неліктен демалмай жата қалды?
- Науқас жігіттің жолдасы туралы не айта аласың?
- Науқас жігітке қандай сипаттама бере аласың?
- Әңгіме немен аяқталды?

Қорытынды: Әңгімедегі оқиға бізді неге үйретеді?

Жұппен (топпен) жұмыс.

Оқушылар «Науқас жігіттің көңіл күйі» деген тақырыпшада кесте құрады. Кестеде науқас жігіттің әртүрлі эмоциясын көрсетеді.

Қуаныш	Қорқыныш	Шарасыздық	Реніш
Аюдың кетіп қалғанына қуанды.	Демалмай жата қалды.	Қашып кете алмайды.	Досынан көңілі қалады.

«Жуан және жіңішке сұрақтар» әдісі.

Оқушылар біржақты жауап беруге болатын сұрақтар және ойлауды, талдауды қажет ететін сұрақтар болатынын түсінеді. Жіңішке және жуан сұрақтарды сабақтың кез келген кезеңінде қолдануға болады.

«Жіңішке» сұрақтар	«Жуан сұрақтар»
Біржақты жауап беруге болатын «жіңішке» сұрақтар Кім? Не? Қашан? Атың кім...? ...не болды?	Ойлауды, талдауды қажет ететін сұрақтар Неге? Түсіндір? Неге солай болды? Өз ойыңды айт. Келісесің бе? Айырмашылығы неде?

	Басқаша болуы мүмкін бе еді?

Бұндай жұмыс түрі балалардың ойлау қабілеті мен зейінін дамытады, сонымен қатар «ақылды сұрақтар» қоя білуге үйретеді. «Жуан сұрақтарға» жауап беру арқылы балалардың мәтін мазмұнын жақсы түсінуіне септігін тигізеді.

«Бөліскім келеді» әдісі.

Пікірмен бөлісу топта жүргізіледі, топ мүшелері алдын ала әртүрлі шығарманы оқып келуі тиіс. Топта 2-3 оқушы болғаны дұрыс. Әр бала кезек

кезек не оқып келгені туралы айтады. Өзінің не оқып келгенін үйде өзі дайындап келген жоспары (сызба, сурет, тірек сөздер, сөйлемдер) балалар бір бірін мұқият тындайды, түсінгені бойынша «мен дұрыс түсінсем, ...» « Дұрыс айттым ба?... «Осылай ма?...» деген сұрақтар қою арқылы кестені толтырып, мұғалімге тапсырады.

Топ	Баяндамашының не туралы айтып жатқаны тыңдаушыларға бірден түсінікті болды ма?	Баяндамашыға тыңдаушыларының сұрақтары түсінікті болды ма? Баяндамашы сұрақты қайталап сұрады ма?	Баяндамашы тыңдаушылардың барлық сұрақтарына жауап берді ме? Неше сұрақ жауапсыз қалды?	Тыңдаушылардың сұрағы баяндамашыға бөгет жасады ма әлде көмектесті ме?

«Бұрыш» әдісі.

Әдебиет сабағында қандай да бір шығарманы толықтыру барысында кейіпкерге мінездеме беру барысында қолдануға болады. Сынып екі топқа бөлінеді. Бір топ кейіпкердің жағымды жағын дәлелдеп, оны өмірмен байланыстырады, екінші топ жағымсыз жағын көрсетіп, оны мәтіндегі дәлелдермен бекітеді. Бұл әдісті қолдану үшін шығарма толық оқылуы тиіс. Сабақ соңында ортақ қорытынды шығарылады.

Функционалдық сауаттылық негіздері сөйлеу әрекетінің түрлері – оқу, жазу, айту, тыңдау бағдылары үйретілетін бастауыш сыныпта қалыптасады. Оқу сауаттылығы функционалдық сауаттылық негізі болып табылады. Қазіргі кезде ақпаратпен дұрыс жұмыс істей алу (негізінен оқу) тұлғаның табысты болуының басты шарты болып отыр.

Пайдаланылған әдебиет тізімі

1. Ә. Әлметова Оқытуда интерактивті әдісті қолдану// Қазақстан мұғалімі. — 2003
2. Оқушылардың оқу сауаттылығы. Оқу құралы «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, «Педагогикалық өлшеулер орталығы».

ПРИМЕНЕНИЕ ОНЛАЙН-СЕРВИСОВ ПРИ ОРГАНИЗАЦИИ СОВРЕМЕННОГО УРОКА

Ахметова А.А.

Магистр, учитель информатики КГУ "Общеобразовательная средняя школа №25 им.
М.Алимбаева", г.Актобе, Казахстан

Аннотация: Бұл мақалада білім беру процесінде цифрлық білім беру ресурстарын пайдаланудың маңыздылығы қарастырылады, информатика сабақтарында ғана емес, басқа пәндерде де қолдануға болатын онлайн-қызметтер туралы ақпарат берілген. Автор онлайн қызметтердің артықшылықтарын, сондай-ақ осы қызметтерді дұрыс пайдалану туралы қысқаша талдауды ұсынады. Мақалада ұсынылған ақпарат заманауи сабақты оңтайлы сәтті өткізуге жол ашады, сонымен қатар онлайн-қызметтерді қолдана отырып, заманауи сабақты ұйымдастыруда қызықты жаңалықтар береді.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение использования цифровых образовательных ресурсов в образовательном процессе, представлены сведения о онлайн-сервисах, которые можно использовать не только на уроках информатики, но и другим предметам. Автор представляет преимущества онлайн-сервисов, а также краткий разбор по правильному применению данных сервисов. Информация, представленная в статье открывает путь к оптимально успешному проведению современного урока, а также дает интересные новшества по организации современного урока с использованием онлайн-сервисов.

Abstract: This article discusses the importance of using digital educational resources in the educational process, provides information about online services that can be used not only in computer science lessons, but also in other disciplines. The author offers a brief analysis of the advantages of online services, as well as the correct use of these services. The information presented in the article will pave the way for the optimal successful implementation of a modern lesson, as well as give interesting innovations in the organization of a modern lesson using online services.

В государственной программе развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы перед системой образования поставлена задача охватить всех участников образовательного процесса лучшими образовательными ресурсами и технологиями с применением системы электронного обучения в организациях образования (далее — ЭОС). [1] в стране информационные технологии успешно используются в сфере государственного управления уже четверть века. В настоящее время большинство услуг, предоставляемых государством, оказываются электронным способом. При этом следует отметить роль Сети электронного правительства — e-gov, которая начинает распространяться и в отдаленные регионы. В текущем году в соответствии с Посланием Главы государства «Новые возможности развития в условиях Четвертой промышленной революции «и программой» Рухани жаңғыру» в наращивании цифровых ресурсов осуществляется интеграция информационных систем образования с сетью государственных органов.

Какие бы не совершались реформы в образовании, урок был и остаётся главной формой обучения. И как и сотни лет назад, встречаются участники образовательного процесса - учитель и ученик. Каким будет его урок - решать каждому учителю лично. В этой возможности выбора и состоит принципиальная новизна образования. Урок был исследован достаточно основательно, глубоко. И все же, что же такое современный урок? И каким он должен быть? Почему современный урок является одним из условий предоставления эффективного и качественного образования. Наука,

мир, общество изменяются, приобретают новые качества, реформы происходят во всех сферах жизни нашего общества, в том числе и в образовании. В результате понятие современного урока получает новую трактовку, новый смысл, новую окраску. Современный урок – это, прежде всего урок, на котором учитель умело использует все возможности для развития личности ученика, ее активного умственного роста, глубокого и осмысленного усвоения знаний, для формирования ее нравственных основ. При организации современного урока учитель опираясь на тему и цели урока составляет структуру урока, этап актуализации знаний, объяснение темы, закрепление нового материала, а также рефлексия. Хотелось бы остановиться на этапах актуализации знаний, проверки новых знаний, рефлексии, здесь можно эффективно использовать онлайн сервисы для того, чтобы заинтересовать учащихся изучать предмет, а также легко и быстро запоминать новый материал.

Онлайн сервисы – это сайты, которые предоставляют всевозможные услуги, что значительно облегчает работу и позволяет существенно сэкономить время. Существует множество онлайн-ресурсов для создания интерактивных упражнений. Они могут быть похожи по своей функциональности или отличаться по функциональности и интерфейсу. Онлайн-сервисов для образовательных целей очень много. Это learningapps.org, educaplay.com, [jamboard](http://jamboard.com), [edpuzzle](http://edpuzzle.com), [plickers](http://plickers.com), kahoot.it, [quizziz](http://quizziz.com), [mentimeter](http://mentimeter.com) и многие другие.

LearningApps.org конструктор интерактивных заданий предназначен для поддержки процесса обучения с помощью интерактивных модулей (упражнений). В то же время и преподаватель, и ученик могут создавать интерактивные модули, используя готовые шаблоны. Основная идея интерактивных заданий, создаваемых благодаря этой деятельности, заключается в том, что студенты могут проверить и закрепить знания в игровой форме, что способствует формированию познавательного интереса к определенному учебному предмету.

Адрес службы- <http://learningapps.org/>

Сервис имеет концептуальный интерфейс, предлагает регистрацию (кнопки «Войти» «-» «создать новый аккаунт») и представлен на 20 языках мира. Чтобы выбрать нужный язык, нужно выбрать значок с соответствующим флагом в правом верхнем углу страницы сайта. На сайте есть общедоступная интерактивная галерея задач, созданная пользователями ресурсов. Все упражнения, представленные на службе, распределяются по академическим дисциплинам, что значительно упрощает поиск нужного задания.

LearningApps.org вы должны зарегистрироваться, чтобы создавать и сохранять свои задачи в сервисе. Преподаватель регистрируется как отдельный пользователь и создает аккаунт. Создает и хранит, а также управляет собственными учебными модулями. Пользователь может просматривать контент, созданный им как автором учебных модулей, в статистике. Преподаватель пользуется услугами «все упражнения», «новое упражнение», «мои классы», «мои упражнения». Во вкладке «новое упражнение»: поиск пары, классификация, хронологическая таблица, ввод текста, подбор изображений, вопросы викторины, заполнение пробелов, аудио/видео контент, кто хочет стать миллионером? предлагает модули: головоломки, кроссворды, словообразование из букв, поиск слов и т. д. Из этого остановимся на упражнении «восполнение пробелов» (рис.1).

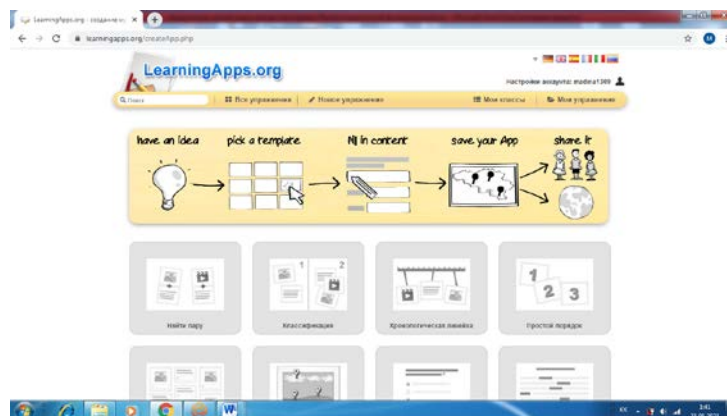

рисунок-1

Выбираем упражнение “заполнить пропуски” в новом задании(рис.2) .

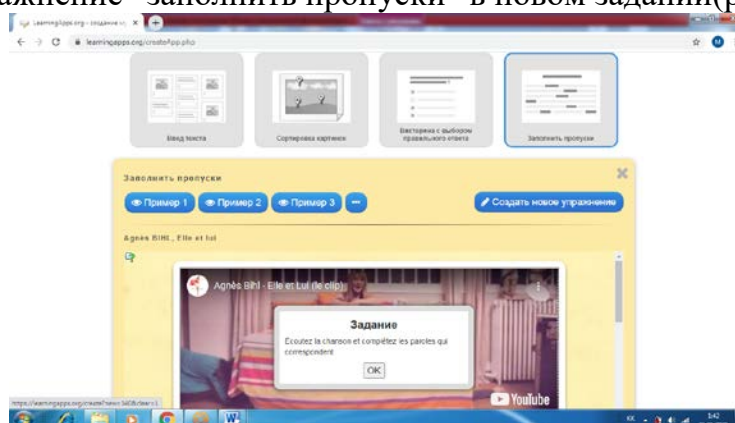

рисунок-2

Записываем название упражнения в таблицу, нажимая кнопку «Создать новое» упражнение. Установите тип задачи и выберите «ввести»(рис.3).

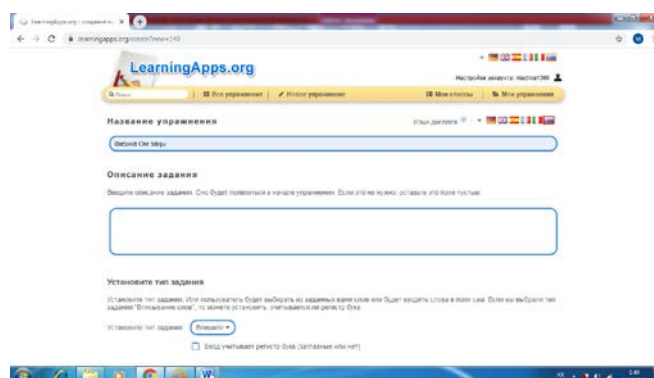

рисунок-3

Заполните пропуски и нажмите на кнопку. Сила тока, протекающего через цепную часть, прямо пропорциональна напряжению на концах детали и обратно пропорциональна ее сопротивлению. Выпишем это предложение дважды. Например, нам нужно скрыть слово сила тока из первого предложения. Вместо того, чтобы убрать слово сила тока, набираем-1. Вместо пропусков пишем слово сила тока. Из второго предложения выключаем слово на напряжение и набираем вместо-2. В дополнение к следующему элементу + (Добавить следующий элемент), т. е. в таблицу, пишем слово "напряжение"(рис.4,рис.5).

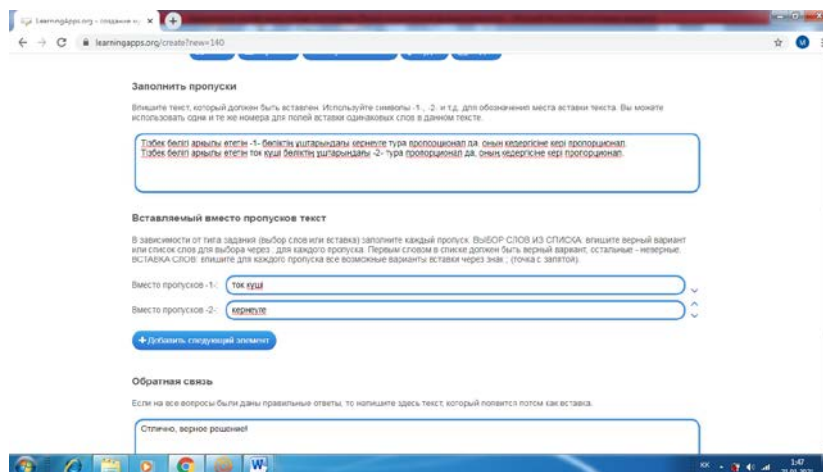

рисунок-4

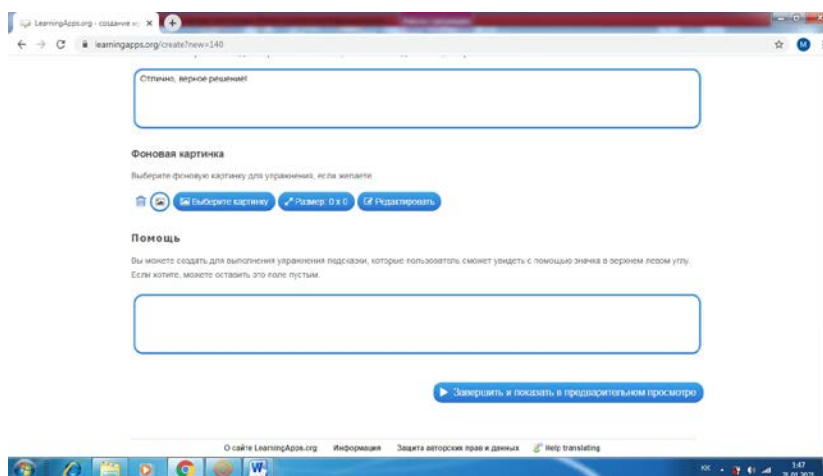

рисунок-5

Нажимаем кнопку Завершить и показать в предварительном просмотре . В открывшемся окне нажимаем кнопку Сохранить упражнение(рис.6).

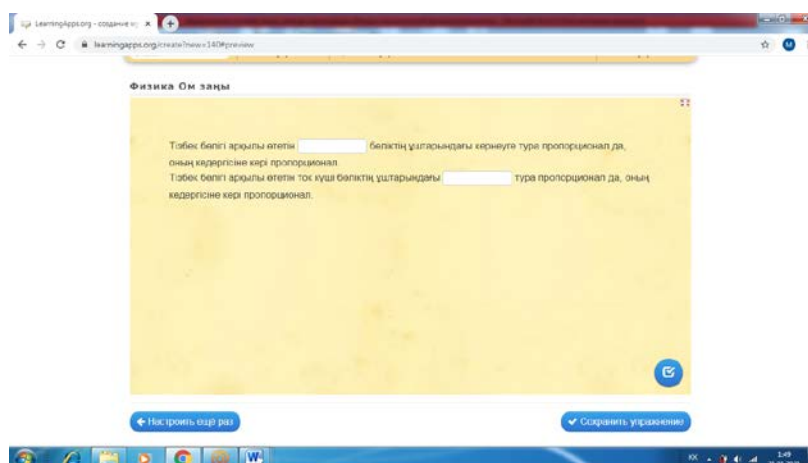

рисунок-6

Вы можете отправить свое упражнение ученикам в социальных сетях(whatsapp) в виде веб-ссылки или вставить его на веб-сайт(рис.7).

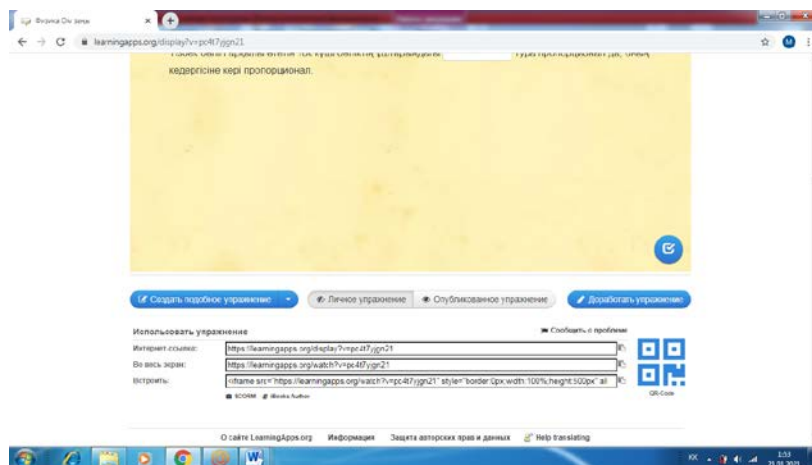

рисунок-7

Обучающиеся используют поисковые системы или LearningApps.org автор учебного модуля проходит через зашифрованную веб-ссылку или может использовать код вставки, чтобы сделать программу доступной для определенной аудитории. Автор учебного модуля может публиковать задания на сайте.

Кроме того, вы можете создавать свои собственные учетные записи для студентов и использовать свои ресурсы для проверки их знаний прямо на этом сайте.

С целью усвоения материала целесообразно дать задание на этапе закрепления урока, домашнее задание через эти модули.

LearningApps.org. сервис предоставляет в учебный процесс следующие возможности:

- усваивает учебный материал независимо от уровня, времени, объема;
- систематизирует полученные знания;
- получает возможность быстро принять решение;
- добивается хороших результатов, выполняя задание несколько раз;
- появляется мотивация к учебе в целом;
- получает обратную связь, самооценку;

Эффективный выбор методов и приемов обучения станет основой успеха в обучении и позволит максимально повысить эффективность и качество занятий. Эффективное использование интерактивных технологий на уроке ведет к формированию ответственности и творческой личности.

Список использованных источников

1. Стандарт подготовки цифровых образовательных ресурсов для системы электронного обучения в учреждениях общего среднего образования (www.nci.kz)
2. Есекеева А.А. Особенности использования интерактивных методов обучения // Вестник казну. Юридическая серия. №1 (61). 2012.
3. Новые технологии в образовании учебное пособие. Айтбаева А. Б. Казахский университет г. Алматы, 2011г.
4. Аствацатуров Г.О.Интересное дополнение конструктора Quizizz [Электронный ресурс] // Дидактор. — Режим доступа: <http://didaktor.ru/interesnoe-dopolnenie-konstruktora-quizizz/>
5. Короленко С. Quizizz – веб-инструмент для создания интерактивных викторин [Электронный ресурс] // Сетевое пространство педагога (технологии web 2.0). — Режим доступа: <http://ivanovoedutechnology.blogspot.ru/2015/12/quizizz-httpquizizz.html> Источник:

<https://nic-snail.ru/pedagogu/mediateka/quizizz> Центр «Снейл» - Массовые дистанционные образовательные конкурсы для детей и педагогов.

6. <http://learningapps.org/>

7. <http://stud.kz/>

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УСЛОВИЯХ МАЛОКОМПЛЕКТНОЙ ШКОЛЫ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЯ

Жусупова А.А.

учитель казахского языка, «педагог-исследователь»

КГУ «Ливановская основная средняя школа отдела образования

Камыстинского района» Управление образования акимата Костанайской области
г.Костанай, Казахстан

Андатпа: Бұл мақалада шағын жинақты мектепте қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында заманауи технологияларды қолдану туралы айтылады. Жаңа технологияларды қолдану пәнге деген қызығушылықты қалыптастырады, оқушылардың танымдық және шығармашылық қабілетін белсендіреді.

Аннотация: В этой статье говорится об использовании современных технологий на уроках казахского языка и литературы в малокомплектной школе. Использование новых технологий формирует интерес к предмету, активизирует познавательную и творческую способность учащихся.

Abstract: This article talks about the use of modern technologies in the lessons of the kazakh language and literature in a small school. The use of new technologies generates interest in the subject, activates the cognitive and creative ability of students.

Цель профессиональной деятельности учителя – сформировать у школьников способность к успешной социализации в обществе, активной адаптации на рынке труда. Достижению этой цели способствует переход к профильному образованию, поэтому в своей профессиональной деятельности современному учителю необходимо внедрять в преподавание не только традиционные, но и инновационные методики преподавания, повышать квалификацию педагогов, подготавливая таким образом к работе в новых условиях.

Сегодня многие специалисты склоняются к выводу, что в специфике обучения в МКШ есть свои преимущества. Малое количество учеников и небольшая наполняемость классов предоставляет учителю возможность организовать личностно-ориентированный учебно-воспитательный процесс. В небольшом разновозрастном коллективе создаются условия для общения детей разных возрастов друг с другом, воспитания и обучения младших школьников старшими. В малокомплектных школах между учителями и детьми особые, семейные отношения, которые в большой школе организовать очень сложно, а в малой они возникают автоматически.

Но всё же в своей работе мы должны стремиться стимулировать желание учиться, актуализируя полезные мотивы деятельности, структурируя учебный материал, своевременно чередуя различные умственные знания, опираясь на общечеловеческие потребности (новизну учебного материала, практическую

занимательность, противоречивость материала) и возрастные и индивидуальные особенности учащихся.

Казахский язык объективно является одним из сложных дисциплин и вызывает трудности у многих учащихся. В то же время в каждой группе имеется некоторое число учащихся с выраженными способностями к этому предмету. Перед учителем встаёт задача – поиск более гибких форм организации учёбы.

Я тщательно планирую свой урок, учитывая разный возраст учащихся, готовлю на каждый урок раздаточный и наглядный материал, карточки для опроса и закрепления пройденного материала. В ходе урока использую компьютеры с готовыми презентациями, а также тестовые задания, что позволяет заинтересовать и занять учащихся, используя это время для объяснения материала в другом классе.

Чтобы добиться успеха на уроке при работе с двумя классами, приучаю ребят к самостоятельной работе. Вовлекаю их в сотрудничество, приобщаю к функциям самого учителя, обеспечив высокую мотивацию на уроке: учащиеся совместно планируют предстоящий урок; участвуют в выборе способов работы; сами распределяют между собой роли в процессе изучения и закрепления материала; анализируют прошедший урок, указывают на допущенные ошибки, определяют уровень усвоения нового материала. На своих уроках при организации самостоятельной работы применяю стратегии критического мышления, которые позволяют обучающемуся не только ознакомиться с материалом, но и проанализировать его. Ребятам очень нравится такой метод работы, как «работа с консультантом». Выбирается ученик - консультант, к которому дети обращаются при возникновении трудностей в самостоятельной работе.

Без парной и групповой формы работы в МКШ не обойтись. Они учат ребят сотрудничать: слушать одноклассников и считаться с их мнением.

Педагог малокомплектной школы работает в непростых условиях: ему приходится вести уроки одновременно с учащимися разного возраста, разной обученности и по учебным программам разных классов. Одновременные уроки с двумя классами требуют от учителя наиболее детальной подготовки, грамотной организации учебной работы. Работа с несколькими классами имеет следующие трудности:

1. Учитель вынужден работать непосредственно с классом половину (или менее) урока, а в остальное время проводить самостоятельную работу с детьми;
2. Внимание учителя распределяется между двумя классами;
3. При выполнении самостоятельной работы дети не имеют возможности получить немедленную помощь со стороны учителя, так как учитель в это время занят другим классом;
4. Учащиеся вынуждены работать самостоятельно при наличии помех со стороны другого класса, так как в это время в другом классе может идти беседа, объяснение и т.д.
5. В малокомплектной школе учитель должен ежедневно готовиться к 8, 10 урокам.

При работе в совмещенных классах есть и свои преимущества.

Так как учащихся немного, учителю предоставляется возможность в течение урока опросить каждого ученика, лучше узнать индивидуальные особенности детей, мало затрачивается времени на проверку тетрадей.

Современное время – это время перемен. Сегодня нашей стране необходимы люди, способные принимать нестандартные решения, умеющие творчески мыслить.

Наша задача готовить детей к жизни, воспитать и развить в них личность, которая умеет сама добывать знания и применять их в нестандартных ситуациях. Нынешнее образование должно быть направлено на развитие личности человека, раскрытие его возможностей, талантов, становление самосознания, самореализации. Поэтому при подготовке к уроку и во время проведения урока я всё чаще использую информационно- коммуникативные технологии. В школе есть возможность для организации образовательного процесса на новом более качественном уровне.

Использование современных технологий в учебном процессе позволяет активизировать мыслительную деятельность учащихся, способствует развитию речевых навыков, формируются аналитические способности учащихся, повышается качество и прочность полученных знаний.

Задачи, стоящие перед учителем - словесником при применении информационных технологий, предполагают работу с текстом, с художественным словом, с книгой. Учителю казахского языка целесообразно сформировать прочные орфографические и пунктуационные умения и навыки, пополнить словарный запас учащихся.

Использование информационно-коммуникационных технологий эффективно на всех уроках: при изучении нового материала, на повторительно-обобщающих уроках. Электронная техника нужна на всех этапах урока: на этапах орфографической разминки, закрепления новой темы, проведения самостоятельной работы. При этом для ученика техника выполняет функции педагога, рабочего инструмента, объекта обучения.

Уроки литературы должны быть яркими, красочными, с применением огромного иллюстрированного материала, с аудио- и видео- сопровождениями. Компьютерная техника с ее мультимедийными возможностями, позволяет услышать актерское прочтение стихов, прозы и классическую музыку, попасть на заочную экскурсию по местам, связанным с жизнью и творчеством какого-либо писателя. Применение ИКТ позволяет использовать разнообразный иллюстративно-информационный материал.

Проектное обучение развивает личностные качества учащихся: самостоятельность, инициативность, способность к творчеству. В учебный материал урока входит связный текст, являющийся основным стержнем урока, вокруг которого строятся задания и упражнения.

Диалоговые технологии побуждают учащихся искать способы для выражения своих мыслей. Организация уроков-диалогов связана с тем, что диалог на таких уроках может быть двух видов: информационный (когда в процессе восприятия каждый партнер получает новую информацию) и интерпретационный (когда в ходе диалога происходит обмен мнениями, оценка известных обоим партнерам фактов, их интерпретация).

На уроках ученики составляют диалоги на разные темы: «На уроке...», «В больнице ...», «В магазине...» и т.д.

Игровые технологии развивают речевые навыки и повышают интерес к предмету, стимулируют деятельность учащихся.

На уроках казахского языка в среднем звене стараюсь часто играть, так как игра является, как известно, одним из самых древних приёмов обучения. Фонетические игры провожу на каждом уроке, так как они тренируют у детей правильное произношение казахских специфических звуков. Использование скороговорок, считалок, загадок, пословиц и поговорок также необходимы на уроках

для повышения словарного запаса учащихся. С целью активизации учебной деятельности школьников на уроках применяю лексические игры. Это такие игры, как «Аукцион» (побеждает тот, кто последним называет слово), "Эрудит" (угадать слово по толкованию его лексического значения, объяснить разницу в значении слов). Грамматические игры, целью которых является формирование умений употреблять речевые обороты, содержащие грамматические трудности, так же целесообразно проводить в среднем звене. В игре «Кто быстрее?» - называю слова, а учащиеся записывают к ним синонимы, антонимы, «Мозаика» – с целью восстановления текста, «Назовите одним словом» – нахождение обобщающего слова, «Загадочное письмо» – расшифровка слов и др. Эти игры применимы к ученикам любого возраста.

Практически на каждом уроке обращаюсь к технологии развития критического мышления через чтение и письмо (РКМЧП).

Первая стадия – вызова обязательна на каждом уроке. Эта стадия позволяет:

- актуализировать и обобщить имеющиеся у ученика знания по данной теме или проблеме;
- вызвать устойчивый интерес к изучаемой теме, мотивировать ученика к учебной деятельности;
- сформулировать вопросы, на которые хотелось бы получить ответы;

На стадии вызова происходит актуализация имеющихся знаний по объявленной теме, т.е. еще до знакомства с текстом (под текстом понимается и письменный текст, и речь преподавателя, и видеоматериал) ученик начинает размышлять по поводу конкретного материала.

Вторая стадия – осмысление. На стадии осмысления происходит непосредственная работа с текстом. В результате ученики получают новую информацию, соотносят новые и имеющиеся знания, систематизируют полученные данные.

Третья стадия – рефлексия. На стадии рефлексии происходит обобщение информации, возрастает роль письма. Письмо помогает не только разобраться в материале и поразмышлять над прочитанным, но и высказать новые гипотезы.

В технологии РКМЧП используются разные методы и приемы, применяемые как на определенном этапе, так и в качестве стратегии ведения урока в целом. Прием «Корзина идей» позволяет выяснить знание обучающихся по обсуждаемой теме, а прием «Составление кластера», который охватывает большее количество информации, систематизирует имеющиеся знания учащихся. Эти приемы связаны между собой. Кластеры можно использовать на всех этапах урока. Прием «Верные и неверные утверждения» применяю в начале урока. Предлагаю ряд утверждений по определенной теме. Учащиеся выбирают «верные» утверждения, полагаясь на собственную интуицию. Таким образом они настраиваются на изучение новой темы, выделяют ключевые моменты, а элемент соревнования удерживает внимание детей до конца урока. Очень эффективная художественная форма письменной рефлексии – эссе. Это свободное письмо на заданную тему.

Технология развития критического мышления через чтение и письмо эффективна для решения большого спектра проблем в учебном процессе. Она имеет набор особых приемов и стратегий, использование которых позволяет выстроить образовательный процесс так, чтобы организовать самостоятельную и сознательную деятельность учащихся для достижения поставленных учебных целей. РКМЧП позволяет повысить результативность урока в малокомплектной школе. [1.76]

Особое значение в развитии речи учащихся уделяется работе с текстом. В этом виде работы эффективны следующие стратегии: «Толстые» и «тонкие» вопросы; «Горячий стул»; «Только одна минута»; «Трехшаговое интервью»; «Думай! Найди! Делись!»; «Слушающая тройка» и другие. При индивидуальной работе использую приемы: «Фишбоун» (рыбья кость), «Инсерт», «Трехчастный дневник», «Оценочное окно», «Синквейн». Эти стратегии применяются на уроках, мотивируя учащихся к деятельности. [3.117]

Разработка современных технологий – механизм непрерывный.

Разумеется эффективность любой педагогической технологии зависит от личности педагога, грамотной направленности его педагогической деятельности. Задача учителя – помочь ученику увидеть его роль на уроке, перевести учебную деятельность школьника в творческое русло. Уверена, что применение инновационных технологий на всех этапах урока, поможет сделать его действенным, результативным, а процесс получения знаний для учащихся – занимательным и конструктивным.

Таким образом, сочетая традиционные и новые методики преподавания казахского языка в русскоязычной школе малокомплектной школы, учитель имеет возможность привить детям любовь, уважение, знание родного языка. Использование инновационных технологий на уроках казахского языка несомненно позволяет значительно повысить качество обучения предмету.

Список использованных источников

1. Е.А.Козырь. Характеристика приемов технологии РКМЧП.
2. Бахмутский А.Е. Школьные технологии.- М., 2004 г.
- 3.Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования // Народное образование, 2003 г.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СТРАТЕГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ САМООЦЕНКИ И САМОКОНТРОЛЯ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Железнякова М.И.

Учитель-исследователь начальных классов
КГУ «Школа-лицей №2, г.Костанай, Казахстан

Аңдатпа: Мақалада бастауыш сынып оқушыларының мінез-құлқының өзін-өзі реттейтін түсеңгін қалыптастыру мәселесін өзектендіру жүзеге асырылады.

Автор бірінші сыныпта жаңартылған оқу бағдарламалары бойынша оқыту дағдыларын қалыптастыру тәжірибесін сипаттайды, ол төменгі сынып оқушыларының өзін-өзі бағалауы мен өзін-өзі бақылауының сыни ойлау стратегиясының рөлін көрсетеді.

Аннотация: В статье актуализирована проблема сформированности саморегулируемого учебного поведения учащихся начальных классов.

Автор описывает опыт проектирования учебных навыков в первом классе по обновленным программам обучения. Раскрывает роль стратегий критического мышления в формировании самооценки и самоконтроля младших школьников.

Abstract: The problem of the formation of self-regulating educational behavior of primary school students is actualized in the article.

The author describes the experience of designing training skills in the first class on updated training programs. It reveals the role of critical thinking strategies in the formation of self-appraisal and self-control of younger schoolchildren.

Современное развитие общества требует от школы формирования личности с полноценной жизненной самореализацией. Для решения этой цели необходимо развивать у учащихся способности к саморазвитию, самопознанию, адекватной оценке своих возможностей [2, с. 3]. Успешность решения данной задачи существенно зависит от сформированности у них навыка самоконтроля и самооценки своих действий в учебной деятельности.

В практике педагогической работы существенной проблемой является отсутствие целостной системы формирования навыков самооценки и самоконтроля у младших школьников.

Проблему формирования навыков самооценки и самоконтроля младших школьников в педагогической литературе рассматривали ученые и педагоги. Д.Н. Узнадзе также, как Л.С. Выготский, главную задачу начального обучения видел в обеспечении условий для развития внутренних сил и возможностей ребенка. Ш.А. Амонашвили указывал, что самоконтроль и самооценка призваны играть роль регулятора учебно-познавательной деятельности. «Не научить детей способам самоконтроля и самооценки – значит не сориентировать их на самосовершенствование» [1, с. 51].

Понятно, что решить проблему становления критически мыслящего ученика, способного учить самого себя и саморазвиваться, невозможно внесением лишь отдельных приёмов в область рефлексивной деятельности. Достичь целей образования можно, создав целостную систему, в которой будут определены содержание, формы, техники и приёмы контрольно-оценочной деятельности ученика на уроке [3, с. 154].

Самоконтроль и самооценка являются отдельными учебными действиями.

Под самооценкой понимается оценка личностью самой себя, своих возможностей, качеств и места среди других людей. Самооценка касается не только учебного труда, но и прилежания, усердия, стремления преодолеть трудности, проявление самостоятельности. От самооценки зависят взаимоотношения человека с окружающими, его критичность, требовательность к себе, отношение к успехам и неудачам [5].

Самоконтроль – один из важнейших факторов, обеспечивающих самостоятельную деятельность школьников на начальном этапе обучения [5].

Самоконтроль – это способность контролировать свои эмоции, мысли и поведение, сознательная оценка результатов собственной учебной деятельности и при необходимости последующее регулирование деятельности для достижения требуемого результата [5].

Несформированность навыка самоконтроля у младших школьников отрицательно влияет на качество выполнения самостоятельной работы, продуктивную организацию работы в группах.

Овладение навыками самоконтроля и самооценки школьниками в первые 4 года обучения даст им возможность на последующих этапах образования самостоятельно ставить и решать не только учебные, но и личностно значимые социальные задачи, такие как:

- организация собственной учебно-познавательной деятельности;

- самореализация в учебной и внеучебной деятельности.

Многолетняя практика работы учителем начальных классов позволила мне создать авторскую систему формирования навыков самоконтроля и самооценки, в основе которой лежат стратегии критического мышления.

Знания, полученные мною на уровневых курсах, участие в исследовании Lessonstudi позволили увидеть, как работает эта система. Я расскажу о ней на примере работы с первым классом.

Работая в 1 классе в условиях обновления содержания образования, я столкнулась с тем, что некоторые дети слишком эмоционально реагируют на собственные неудачи, не всегда могут контролировать собственные эмоции и поступки. Умение контролировать собственные эмоции необходимо для контроля собственных учебных действий. Ученик должен научиться находить, исправлять ошибки, понимать причину их происхождения. В то время как многие дети, огорчившись отрицательным результатом, «опускают руки», теряют интерес к предмету и учению в целом. Поэтому я понимаю, как важно именно в 1 классе начать формирование навыков самоконтроля и самооценки. Л.С.Выготский отмечал, что именно в семилетнем возрасте начинает складываться самоконтроль и самооценка ребёнка к самому себе [3, с. 155].

У младших школьников бывает адекватная, заниженная и завышенная самооценка. Это отражается и на учебном процессе. Дети с заниженной самооценкой часто не проверяют собственную работу, чтобы исправить ошибки. Они заранее уверены в отрицательном результате. Дети с завышенной самооценкой часто убеждены в безошибочности своей работы и также не проверяют работу, а стремятся быстрее сдать ее учителю.

В 1 классе безотметочная система обучения, но учитель контролирует и даёт оценку действиям учащихся. В этот же период следует учить школьников самооценке. Самооценка должна предшествовать оценке учителя. Назову некоторые педагогические условия формирования навыков самоконтроля и самооценки:

1. Разработка для каждого конкретного случая четких эталонов оценивания.
2. Создание необходимого психологического настроя обучающихся на анализ собственных результатов.
3. Обеспечение ситуации, когда эталоны оценивания обучающимся известны и дети самостоятельно сопоставляют с ними свои результаты, делая при этом соответствующие выводы об эффективности работы.
4. Составление обучающимися собственной программы деятельности на следующий этап обучения с учетом полученных результатов.

На примере уроков обучения грамоте покажу, как реализуются эти условия.

Урок грамоты в условиях обновления содержания образования строится по схеме: «введение-стадия вызова, основная часть –стадия осмысления, заключение-стадия рефлексии».

Я считаю, что такая структура урока соответствует этапам человеческого восприятия. Сначала необходимо настроиться, вспомнить, что тебе известно по этой теме, затем познакомиться с новой информацией, потом подумать, где ты сможешь применить полученные знания.

При таком подходе происходит не просто более глубокое усвоение знаний детьми, но и реализуется идея связей материала (в рамках одного предмета, междпредметных, теоретического с практическим), его структурирования самим ребенком. Самостоятельная постановка учащимися цели обучения создает

необходимый внутренний мотив к процессу учения. Тем самым (в идеале), у каждого учащегося создается целостное когнитивное поле, объединяющее все имеющиеся теоретические знания, практические сведения, навыки и умения [4].

Каждому этапу присущи собственные методические приемы и стратегии критического мышления, направленные на выполнение задач этапа формирования навыков самооценки самоконтроля. Комбинируя их, я планирую уроки в соответствии с уровнем зрелости учеников, целями урока и объемом учебного материала и имею возможность комбинировать стратегии, адаптируя их в соответствии со своими предпочтениями, целями и задачами.

На этапе вызова применяю стратегии: «дерево предсказаний», «корзина идей», соотнесение частей высказывания, кластер, постановка проблемных вопросов.

На этапе осмысления- «схема последовательных действий», пиктограммы, «дополни высказывание», мозговой штурм, диаграмма Венна, схема «Паучок», кластер, моделирование, составление логических цепочек, классификация, обобщение, сравнение, пазлы, сопоставление своих действий с образцом, работа с карточками для устного сообщения, игра «Разными глазами», стратегия «Вопросительные слова».

На этапе рефлексии считаю целесообразным применение таких стратегий, как: «верное и неверное высказывание», составление паспорта буквы, синквейн, прием «Да- нет», горячий стул. ХИМС (Хорошо.Интересно.Мешало. Себе на заметку.), тесты.

Каждый раз ученики совершенствуются в умении оценивать свою работу, ищут причины, которые пока не позволяют достичь желаемого результата. Таким образом, первоклассники оценивают свою работу, как сумму многих умений, каждое из которых имеет свой критерий оценивания.

Самооценка в начальной школе часто даётся и в виде сигнальных карточек разного цвета. Я предпочитаю также словесную самооценку:

- Как ты работал на уроке?
- За что ты можешь себя похвалить?
- Ты доволен своей работой? Почему?

Вопрос «Почему?» в 1 классе вызывает наибольшие затруднения, т.к. требует аргументации, поэтому задавать его следует чаще, учить детей задумываться, выражать свои мысли словами. После самооценки ученика, я всегда высказываю своё согласие или несогласие с ним и аргументирую свою позицию. Это помогает формированию адекватной самооценки у школьников при помощи следующих приемов:

«Райтинг» (прием оценивания деятельности учащихся на уроке; название приема в переводе звучит как «правильно»). Прием вводится на время согласования оценки с учеником, формирует умение объективно и регулярно оценивать свой труд).

Листы самооценки и самоконтроля.

Учебное комментирование написания текста (заключается в том, что во время фронтальной работы один из учащихся, выполняя практические действия, одновременно объясняет их, ссылаясь при этом на конкретное правило. То есть, применяя знания, ученик осуществляет непрерывный самоконтроль и, проговаривая вслух определенную информацию, побуждает к этому весь класс.)

Самопроверка своих ответов, сопоставление их с эталоном ответа (текстом учебника, хрестоматии, справочника, памятки, карточки, и.т.д.).

Личностно-ролевое участие школьников в учебном процессе: ассистент, консультант, докладчик, оппонент.

Разнообразные формы взаимопроверки: взаимная проверка письменных ответов (целесообразна и удобна при проведении небольших проверочных самостоятельных работ на 5-7 минут, кратко оформляемых).

Взаимопроверка итоговых самостоятельных работ, устных ответов.

Взаимооценка. (Оценка одноклассника воспринимается, как более конкретная, деловая. Негативная оценка вовсе не означает, что ученик плохой, а лишь фиксирует сам факт ошибки. Одноклассники говорят, что и как нужно сделать, дают рекомендации. При этом у ребёнка всегда есть право выбора: отказаться от оценки одноклассника, не согласиться с ней или, наоборот, согласиться. Ученики учатся эталонам самооценки, способам обнаружения возможных ошибок и их исправления).

Диалог («Почему мы ошиблись?», «Какой другой вариант решения мы могли бы с вами выбрать?», «Что мы с вами делали, чтобы достичь запланированного результата?»)

Так учащиеся поощряются к активности, самостоятельности суждений, отслеживанию своих учебных действий и соотнесению их с поставленными задачами.

Данная система самоконтроля и самооценивания направлена на достижение качественного результата. Учащиеся с удовольствием работают на уроках, не боятся высказать свое мнение, учатся отстаивать свою точку зрения в диалоге, умеют самостоятельно добывать новую информацию и применять её в различных ситуациях в учебной и внеучебной деятельности, выполнять работу в группах и парах.

В этом смогли убедиться участники исследовательской группы «Развитие критического мышления младших школьников», которые посетили серию последовательных уроков в моем классе. Совместная рефлексия данных уроков помогла скорректировать учебный процесс через применение стратегий критического мышления. Очевидным результатом было овладение учащимися навыками учебной самоорганизации (наблюдение за учащимися А, В, С).

Регулярное использование стратегий критического мышления позволяет успешно организовать саморегулируемое обучение, развить способность учащихся контролировать собственное самообучение [4].

Используя стратегии критического мышления, ученики формируют новые навыки обучения, станут увлеченными, самостоятельными, уверенными личностями с развитым критическим мышлением.

Список использованных источников

1. Амонашвили Ш.А. В школу с шести лет. Москва :Педагогика, 1986. – 176 с. – (Воспитание и обучение.Библиотека учителя)
2. Государственный общеобязательный стандарт среднего образования (начального, основного среднего, общего среднего образования) Республики Казахстан . с 3
3. Руководство для учителя. Третий базовый уровень. АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» 2012 г.,с.154, 155,
4. Дэвид Клустер Что такое критическое мышление?
http://murmix.narod.ru/uch/psy/Formirovanie_i_sushnost_kriticheskogo_myshleniya.htm
5. <http://ru.wikipedia.org>
<http://www.loghelp.ru/samokontrol.html>
<http://slovari.yandex.ru/>

THE ROLE OF MOTIVATIONS IN LANGUAGE LEARNING:FACTORS, METHODS AND PRACTICES

Kartoyeva Z.I.

Master of Pedagogical Sciences,
School-lyceum №1 named after T.Bigeldinov,
Astana, Kazakhstan

Аңдатпа: Бұл мақалада шет тілін үйрену процесінде мотивацияның маңыздылығы қарастырылады. Студенттердің мотивациясына әсер ететін факторлар, сондай-ақ мотивацияны арттыруға ықпал ететін әдістер мен практикалық тәсілдер талқыланады. Зерттеу көрсеткендей, оқуды мақсаттармен байланыстыру, сараланған тәсіл және ынталандыратын оқу ортасын құру шет тілін сәтті үйренудің негізгі факторлары болып табылады.

Аннотация: В данной статье рассматривается важность мотивации в процессе изучения иностранного языка. Обсуждаются факторы, влияющие на мотивацию студентов, а также методики и практические подходы, способствующие повышению мотивации. Исследование показывает, что связывание обучения с целями, дифференцированный подход и создание мотивирующей обучающей среды являются ключевыми факторами успешного изучения иностранного языка.

Abstract: This article explores the significance of motivation in the process of learning a foreign language. It discusses factors influencing student motivation and methods, along with practical approaches, to enhance motivation. The research highlights that linking learning to goals, a differentiated approach, and creating a motivating learning environment are key factors for successful foreign language acquisition.

Learning a foreign language is a pivotal aspect of education and self-development in today's globalized world. In this article, we delve into the critical role of motivation in the process of language acquisition. Additionally, we examine notable research conducted by renowned scholars in the field, shedding light on key factors, effective methodologies, and practical strategies to enhance students' motivation.

Motivation serves as the driving force behind successful language acquisition. It fuels students' dedication to the learning process, significantly influencing their outcomes. Strong motivation empowers students to overcome challenges, while a lack of motivation can hinder their progress.

Renowned linguists like Stephen Krashen have emphasized the importance of communication with native speakers for practical language use. Travel, work, and cultural immersion serve as compelling motivators.

Research by Claire Kramsch has highlighted the significance of cultural curiosity and a desire to engage with the heritage and traditions of the target language's speakers.

Scholars such as David Crystal have discussed how career opportunities and global connectivity fuel motivation, as language proficiency enhances employability.[1.p.102]

The work of Albert Bandura has emphasized the role of self-efficacy in language learning. Belief in one's abilities significantly impacts motivation.

Psychologist Carol Dweck's research on growth mindset underscores the importance of fostering a mindset that views language learning as achievable and valuable.

Educational psychologist John Hattie's meta-analyses reveal that setting personal goals and tracking progress are crucial for maintaining motivation.[4.p.32]

Psychologist Benjamin Bloom's taxonomy of educational objectives underscores the importance of effective teaching methodologies and the alignment of instruction with students' needs.

Renowned language acquisition expert Stephen Krashen's research advocates for comprehensible input and meaningful engagement as essential teaching strategies.

The work of education psychologist Lev Vygotsky highlights the role of social interaction and collaborative learning in creating a motivating educational environment.[1.p.65]

Psychologist Edwin Locke's goal-setting theory emphasizes the importance of clear objectives in motivating individuals. Language educators can assist students in defining and pursuing their language learning goals.

The research of educational psychologist Robert Marzano highlights the value of connecting lessons to real-life scenarios, making learning more relevant and motivating.

Psychologist Howard Gardner's theory of multiple intelligences suggests that tailoring instruction to individual learning styles can enhance motivation. Allowing students to select topics of personal interest aligns with this approach.

Research by educational theorist Lev Vygotsky underscores the importance of providing diverse learning experiences to cater to students with varying abilities and backgrounds.

Psychologist Abraham Maslow's hierarchy of needs theory emphasizes the role of a supportive and stimulating environment in motivating individuals. Organizing group activities, language exchanges, and cultural events can contribute to this environment.

The integration of technology and online resources, as advocated by experts like Neil Selwyn, can enhance engagement and motivation in language learning.

The research of education psychologist John Hattie underscores the significance of feedback in improving learning outcomes. Assigning mentors to guide students and provide regular feedback can be an effective strategy.

Social cognitive psychologist Albert Bandura's concept of self-regulation suggests that students can benefit from self-assessment and self-monitoring, empowering them to take control of their learning.

Renowned linguist Claire Kramsch's work advocates for the importance of cultural immersion in language learning. Organizing cultural events and encouraging visits to local venues where the target language is spoken can create a rich and motivating learning environment.

Psychologist Lev Vygotsky's sociocultural theory emphasizes the role of social interaction in learning. Language educators can facilitate meaningful interactions in the target language to enhance motivation.

Educational psychologist Jean Piaget's constructivist theory suggests that active engagement and exploration are key to learning. Incorporating educational games and interactive activities can make the learning process more enjoyable and motivating.

Motivation plays a pivotal role in the successful acquisition of a foreign language. It acts as a driving force behind students' efforts and determines their commitment to the learning process. Strong motivation can help students overcome challenges and achieve outstanding results, while insufficient motivation can become a barrier to success.

Working on and studying the topic of student motivation for over five years has led to some significant findings. It has become evident that the factors motivating students not only apply to language learning but also have a substantial impact on society and various other domains. In this article, we will delve into the essence of these factors and explore

ways to apply them, drawing from current research and practical experience, to provide a comprehensive understanding of their relevance not only to education but also to life in general. Let's consider them point by point:

Factors Motivating Students to Learn a Foreign Language

1. Sociocultural Factors

The need for communication with native speakers for travel, work, or cultural exchange purposes.

Interest in the culture and history of the country where the target language is spoken.

The opportunity to enhance career prospects, as proficiency in a foreign language is often considered an advantage in the job market.

2. Personal Factors

The desire to achieve personal goals and self-development.

Recognition of the importance of a foreign language for intellectual growth and broadening one's horizons.

Confidence in one's abilities and the belief that language learning is achievable.

3. Educational Factors

The quality of teaching and the accessibility of educational resources.

The application of modern and effective teaching methodologies.

The opportunity to participate in engaging and motivating educational activities, such as language exchanges or cultural events.

Methods to Enhance Student Motivation

1. Linking Learning to Specific Goals

Help students define their language learning goals and create an action plan to achieve them.

Connect lessons and assignments to real-life situations and tasks that students may encounter in the future.

2. Differentiated Approach

Consider individual students' needs and interests. Allow them to choose topics or materials that resonate with them.

Employ diverse teaching methods to cater to different learning styles.

3. Creating a Motivating Learning Environment

Organize group activities, language exchanges, and other social events to help students find friends and study partners.

Utilize technology and online resources to enrich the learning process and engage students.

Practical Approaches

1. Mentoring and Feedback

Assign a mentor to guide students in developing their learning plans and provide regular feedback on their progress.

Facilitate discussions and debates in the target language, allowing students to apply their knowledge in practice.

2. Immersion in Cultural Experiences

Arrange cultural and language-related events to create an immersive environment for language learners.

Encourage visits to local restaurants and cultural activities where the target language is used.

3. Utilization of Games and Interactive Methods

Incorporate educational games and competitions to make the learning process more engaging and motivating.

In conclusion, motivation plays a central role in language learning, and understanding the factors that motivate students is crucial. Drawing insights from renowned scholars' research, language educators can employ effective methodologies and practical approaches to enhance student motivation and foster successful language acquisition.

References

1. Genesee F., Paradise J., Crago M. Dual language development and disorders: A handbook on bilingualism and second language learning. Baltimore, MD: Brookes, 2004. 2nd ed. 2011.
2. Bilingualism in the Modern World: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, March 22-23, 2019, Parma, Milan (Italy): Electronic Edition / Ed. by P.G. Gelfreikh; Universita di Parma.
3. Bloom B.S. (Ed.). Developing Talent in Young People. New York: Ballantine Books, 1985.
4. Cultural-Historical Psychology 2016. Volume 12. No. 3. pp. 27-46. doi:10.17759/chp.2016120303.

DIFFICULTIES OF ENGLISH TEACHERS IN PREPARING STUDENTS FOR THE UNIFIED NATIONAL TESTING IN KAZAKHSTAN

Калеева Я. К.

Учитель иностранного языка (английский язык), КГУ «Средняя школа №26»,
г. Усть-Каменогорск, Казахстан

Андатпа: Бұл ғылыми мақалада оқушыларды ағылшын тілі бойынша Ұлттық бірыңғай тестілеуге дайындау кезіндегі Қазақстан мұғалімдерінің проблемалары қарастырылады. Жұмыста Ұлттық бірыңғай тестілеуді дайындау мен өткізудегі қиындықтарға қатысты ағылшын тілінің тәжірибелі 10 мұғалімімен сұхбаттан үзінді талдау ұсынылған. Бұл проблемаларды білу оларды білім беру тәжірибесінде бұдан әрі болдырмауға және тіпті шешуге көмектеседі. Бұл мақала білім беру ортасының қызметкерлері үшін де, ата-аналар мен оқушылар үшін де өзекті және пайдалы болады, олар қандай қиындықтардан қорқу керектігін алдын-ала біледі және оларға алдын-ала дайындала алады.

Аннотация: В данной научной статье рассматриваются проблемы учителей Казахстана при подготовке учащихся к Единому национальному тестированию по английскому языку. В работе представлен анализ выдержки из интервью с десятью практикующими учителями английского языка, касательно трудностей связанными с подготовкой и проведением Единого Национального Тестирования. Знание этих проблем поможет избежать и даже решить их в дальнейшей образовательной практике. Данная статья будет актуальной и полезной как работникам образовательной среды так же и родителям и ученикам, которые заранее будут знать, каких трудностей следует опасаться, и смогут заранее к ним подготовиться.

Abstract: This scientific article examines the problems of teachers in Kazakhstan when preparing students for the Unified National Testing in English. The paper presents an analysis of excerpts from interviews with ten practicing English teachers regarding the difficulties associated with preparing and conducting the Unified National Testing. Knowledge of these problems will help to avoid and even solve them in future educational practice. This article will be relevant and

useful both to workers in the educational environment, as well as to parents and students, who will know in advance what difficulties should be feared and will be able to prepare for them in advance.

This qualitative study examined the experience of teachers who prepare graduates for the Unified National Testing in Kazakhstan, including possible problems. The purpose of this research was to study teachers' problems in administering and preparing students for the Unified National Testing in English. It was expected that knowledge of these problems would help to avoid and even solve them in further educational practice. This study used qualitative method - interviews, to examine the research question in depth. The participants in this study were a group of 10 English teachers working in secondary schools and preparing graduates for the Unified National Testing in English.

The Unified National Testing in Kazakhstan was introduced to achieve several goals. The main ones are the creation of a domestic tool for tracking the quality of education, a way to fight corruption in the field of education, and an honest and transparent way to distribute general education state grants [1, 2, 3, 4, 5, 6]. Over time, it becomes obvious that these goals have been achieved. Even though the Unified National Testing was introduced in Kazakhstan in 2004, Kudinovskaya K. and Amirov A. say that many years later, teachers still experience problems while preparing students for the UNT [7].

Balykbaev T. and Primbetova G. believe that on their pedagogical path teachers face a shortage of various teaching aids and textbooks to prepare for the UNT [8]. And Zhelnin M. I., Kudinov V. A., and Belous E. S. believe that the main difficulty for teachers is the preparation of original tests for their solutions in the lessons preparing for the UNT [9]. Moreover, domestic scientists Kudinovskaya K. & Amirov A. support this point of view. Again, the compilation of the original tests appears due to the small number of existing official collections of test items [7]. But at the same time, Reshetnikova A. O. & Kisikova A. M. believe that teachers have more than enough all kinds of methodological developments, due to the analysis of the UNT and the improvement of curricula due to this analysis [4]. Thus, scientists disagree about the possible problems of teachers working with high school graduates.

In addition to possible problems for teachers, there are also difficulties for children. Jumabayeva Z. and Klyachko T., Semyonova E., and Tokareva G. define the financial problem for students and their parents as the most difficult and often insurmountable [3, 10]. Stress and nervous tension accompany all students at every stage of preparation and passing the test itself [2, 11, 12, 13, 14].

It seems that all participants in the educational and preparatory process have problems. Thus, the researcher directed this qualitative research to find out the real problems both of graduating high school students and the problems faced by the teachers preparing these graduates for the UNT.

Problem Statement

Few studies show that many teachers only single out the disadvantages of the Unified National Testing as outweighing the benefits. Moreover, despite the many years of improvement and optimization of the Unified National Testing, teachers still face a lot of difficulties while preparing for the UNT. Therefore, this topic requires a more in-depth analysis as there is little literature on why this occurs

Difficulties of teachers in preparing students for the UNT

The lack of motivation among students

During the preparation of students for the Unified National Testing, teachers face numerous problems. The most common problem in the survey of teachers is the lack of

motivation among students to prepare for the exam or to study in general. So, 6 out of 10 participants say that children do not want to study, attend additional classes. Moreover, many teachers do not like that the modern education system forces only teachers to increase the internal and external motivation of the student.

Students are not motivated enough, and I believe that it is not teachers who should motivate to pass the UNT, but parents or children themselves. Yes, even if we talk about education in general, I think that the teacher should not jump out of his pants so that the child wants to study, it should come from the family. When you go to the doctor, he does not motivate you to be treated, he simply prescribes pills and injections for you, and whether you drink them or not is already your problem, if you want to be healthy, drink everything, and school should be the same! (Disturbance). If you want to be smart, you will do everything that the teacher gives. But for some reason, each time the motivational aspect is left to teachers, although this is fundamentally not true. (Emily)

Another point is that he has no desire to engage. They come for a consultation and sit cross-legged, they say, since I decided to come, do it so that I would know everything without making any effort. Perhaps this is due to the fact that parents are indifferent to the UNT, I do not know. (Kate)

Lack of sufficient methodological base.

The next difficulty, identified by, 6 out of 10 participants, was the lack of methodological equipment. So Sophie, Emily, Isabella and Jessica identified this difficulty as the most topical for all teachers preparing children for the UNT.

We often solve online - tests are free, they are not so effective, because their questions are old, the databases are not updated, but we have no other choice ... When there was an opportunity, we bought printed collections, but there are very few of them, if they exist, then in they are sold out very quickly in stores, and we don't even have time to get to this store, when we arrive, there is nothing there. (Jessica)

For me, the most difficult moment is the lack of methodological developments, especially when the new UNT format was introduced, when questions appeared with 2 possible answers with 3, we were almost ready for this, but in principle, it was not such a difficulty, since such questions, in principle, are no different, the same conditional sentence - it is simply written in synonyms. But now you also have to look somewhere for an up-to-date database of questions, buy something, and so on, because nothing of this is available in the public domain. (Isabel)

Thus, teachers have to make up for the lack of methodological developments on their own. Existing sites with trial UNTs do not update their questions, and because of this, it is inefficient to prepare for them, but there is no other way.

The complexity of compiling the original tests

Sophie and Emily have found a way to solve the problem of methodological deficiency, so they make the original tests for each preparation. But as the teachers themselves say, this is a laborious and long process. And coupled with the lack of desire to study with students, this is also a thankless process in which personal time is wasted.

It is also necessary to develop the original tests, instructions and some recommendations. It is necessary to develop the original materials, since there is a lot of literature for preparing for the UNT in the Kazakh language in the publication, so you have to contact a translator in order to then work out questions with students. Of course, in our English language this is not felt that way, but even sometimes it seems that the Kazakh variants are easier than the Russian ones. ... there is no database even in the electronic

version on the national testing site, we select questions who can where, using options from previous years. But there are very few new test formats. (Sophie)

As Sophie notes, a lot of material for preparing for the UNT is published in the Kazakh language, which, in turn, cannot be used in Russian-teaching schools. However, for such a subject as English, this does not really matter, since the questions themselves in the workbooks are in English, this can cause discomfort to teachers of other subjects.

Irresponsibility of students

In addition to problems with lack of motivation, teachers also face the irresponsibility of students. Thus, some teachers (4 out of 10 participants) determined that children are not sufficiently thoughtful or untimely in choosing their profession and, as a result, in choosing elective subjects. Because of this, teachers have to make double efforts to prepare, assign even more extra classes, but at the same time, students may not want to study.

I had such personalities who at first chose a completely different subject and prepared for it, but now they changed their minds and chose English. This is an additional burden, because the child has to be retrained. ... And it's good if his language level is satisfactory, and sometimes there are those who don't even know the numbers, but firmly decide to take English. Here it is probably necessary to include additional courses, not be limited to independent and school preparation. I tried to explain this to my parents, but it is absolutely useless. (Jacob)

But in general, not all students choose the subject consciously enough, respectively, and the preparation of these students is not serious. Hence the low scores on the trial, the lack of desire to work extra and so on. (Lily)

Kate specifically noted the students' lack of awareness specifically regarding the choice of the right elective subjects, due to which the preparation may move indefinitely or not start at all.

Oh ... well, the very first and obvious thing here is that the children do not know which subject to choose, they did not know before when one subject was optional, and now there are two, they are generally at a loss. They come and say, I will take English, well, let's get ready, then I ask, and what is the second subject - World History? Well, because this is the most popular pair with English on the UNT, and the student says: no, Russian or physics is even better. I begin to explain to him that there is no such couple on testing, and he will not enter the university if he takes subjects like that, and the student did not know about it, then they start running and thinking what to do. This is such ignorance. (Kate)

Additional consultations on preparation for the Unified National Testing are not paid.

Another problem was a rather sensitive topic, which some participants in the study did not want to answer, but despite this, it turned out that additional consultations conducted by teachers in preparation for the UNT are not paid. Thus, as Jessica and Emily noted, they conduct additional UNT preparation classes starting in September and January once every one or two weeks, respectively, but payment for additional consultations does not begin until May 25, when intensive preparation begins.

Another difficulty is not even a difficulty, it is, an unpleasant moment, the fact that during the year, that is, in our school, preparation begins in September, but intensively from January. And when May 25 passes and there are 2 weeks already when most of the children are on vacation, then we are already preparing super intensively for the UNT and these 2 weeks are paid to us, but no payment is made throughout the year, I understand that this is not so much, yes, there is an hour a week or 2 hours a week to work, in excess, but nevertheless there is such a moment. (Jessica)

It turns out that these consultations, from January to the beginning of May, they are not paid, then in May we take a break, and after May 25, from June 1, we begin the stage of intensive preparation, when children come to us every day, and now this is already being paid for, as teachers start their vacation, it is for summer preparation that we receive payment. (Emily)

Based on the data presented, teachers conduct free consultations throughout almost the entire academic year.

Charlotte identified another financial challenge in preparing students for the UNT. According to her, teachers have to spend money on buying test kits, conduct the same free additional classes and spend personal time.

I spend my personal time, but I can't study with two - three people in the lessons, and leave the other 10 people, that's right, although some teachers sin with this. I have to assign additional free lessons, sometimes parents ask me to pay more attention to their child, but then again I can't work only with him ... I spend money on buying test kits and other things, I spend my personal time looking for free tests or some kind of teaching aids. (Charlotte)

Thus, the majority (60% of participants) of the study participants indicated that for them the biggest difficulty in preparing students for the Unified National Test is the lack of motivation of students and insufficient methodological awareness (4 out of 10 participants)

Having studied this topic, learned the opinion of teachers and analyzed it, I came to the conclusion that teachers face a lot of problems in preparing students for the Unified National Testing. Balykbaev T. and Primbetova G. identified a serious problem in their study - the lack of methodological recommendations and developments, both for compiling original tests, and in the absence of ready-made official tests to prepare children for the Unified National Testing [8]. Some participants in this study also believe that the main difficulty for teachers in the process of preparing for the UNT is to find methodological developments. In addition, the participants of our study noted that due to the lack of a methodological basis for tests, subject teachers have to create original tests to prepare students for the UNT. According to Sophie and Emily, this is a very laborious, energy and time-consuming process. Here is what Emily says in her interview:

Another problem is that there are few testers, those that are old. Now children write trial UNTs on computers and therefore there is no way to solve them again the same variants. I get out of this situation in such a way that I myself come up with questions, it certainly takes some of my time, but I don't know how to be otherwise. (Emily)

The same opinion is shared by domestic scientists Kudinovskaya K. and Amirov A. [7]. They believe that despite the fact that the preparation of original tests in itself is an extremely laborious process, in addition, subject teachers have to bear direct responsibility for the quality of test items and their similarity with real UNT test items [7]. Zhelnin M. I., Kudinov V. A., and Belous E. S. write that although the test only needs to be compiled once, and it can be used several times, this does not lessen the fact that the whole process is very long and difficult [9]. I assumed that teachers would bring up a lot of difficulties during the preparation for the UNT, and these assumptions turned out to be correct. However, teachers have already become accustomed to these problems and even found ways to solve some of them. However, based on the foregoing, I conclude that methodological aids, recommendations and test databases are not available in the required amount in open and free access, because of this, teachers have to spend time and energy on compiling original tests.

Another problem that many of the interviewed participants called was the lack of motivation of students to prepare for the UNT. It is important to note that this problem is a

difficulty for both teachers and students, since the reluctance of graduates to study prevents teachers from working with children in full force due to low activity and attendance at additional consultations. Moreover, some teachers believe that it is the parents of graduates or even the children themselves who, due to their age, can become interested in something on their own without the intervention and help of adults, should raise motivation. Emily says:

Students are not motivated enough, and I believe that it is not teachers who should motivate to pass the UNT, but parents or children themselves. Yes, even if we talk about education in general, I think that the teacher should not jump out of his pants so that the child wants to study, it should come from the family. (Emily).

However, Rakovskaya N. V. and Mikheeva E. A think otherwise. According to them, teachers should use innovative, interactive methods and technologies, thanks to which the interest and motivation of students will grow, and along with this, the desire to study [14]. However, from my observations, it becomes clear that teachers use a variety of methods and techniques in lectures, but the motivation and activity of students due to such methods do not increase. This leads to the following conclusion that low motivation reduces the ability of students to prepare well for the Unified National Testing, and at the same time does not allow teachers to develop their pedagogical potential to the full, that is, it does not allow teaching students to the limit of their capabilities. The following can serve as a recommendation: teachers, as far as possible and willing, should pay attention to the development of internal motivation, to which curiosity belongs at the initial stage. By developing curiosity with modern pedagogical methods, methods and techniques, it is possible to develop other types of motivation.

Summaries, there are that the majority of participants consider the lack of motivation of students and the lack of methodological base as the main difficulties. Some teachers noted that they consider it wrong that it is teachers who should motivate children to learn. Others noted the difficulty of creating the original tests, again due to the small amount of methodological base.

Список использованных источников (references)

1. Вальдман, И. А. Обзор ключевых особенностей национальных экзаменов в ряде стран СНГ / И. А. Вальдман // Качество образования в Евразии. - 2020. - №7. - С. 8-18.
2. Примбетова, Г. Оценка компетенций как результатов обучения / Г. Примбетова // Педагогические измерения. - 2011. - №3. - С. 78-83.
3. Jumabayeva, Z. The key drivers of the Unified National Test in Kazakhstan: A critical analysis of its impact on school leavers. / Z. Jumabayeva // NUGSE Research in Education. - 2016. - №1(2). - P. 16-20.
4. Решетникова, О.А. Обзор опыта Республики Казахстан: система оценки качества образования Казахстана и её основные элементы. Часть 1 / О. А. Решетникова, А. М. Кисикова // Управление образованием: теория и практика. - 2013. - №2. - С. 165-174.
5. Кусаинов, А. Реформа образования в Казахстане: проблемы и перспективы / А. Кусаинов // Высшее образование в России. - 2005. - №12. - С. 146-153.
6. Winter, L. The Culture and Practice of Assessment in Kazakhstan: The Unified National Test, Past and Present, in Educational Reform and Internationalization: The Case of School Reform in Kazakhstan / L. Winter, C. Rimini, A. Soltanbekova // Cambridge University Press, Cambridge. - 2014. - P. 106-132.
7. Кудиновская, К. Е. Формирование компетентности преподавателя в области автоматизированного тестирования знаний учащихся при подготовке к ЕНТ / К. Е. Кудиновская, А. Ж. Амиров // Труды университета. - 2016. - № 1(62). - С. 17-20.

8. Балыкбаев, Т. Система внешней оценки качества образования как элемент Национальной системы оценки качества образования / Т. Балыкбаев, Г. Примбетова // Педагогические измерения. - 2011. - №1. – С. 19-26.
9. Желнин, М. Э. Преимущества и недостатки тестирования в сравнении с другими методами контроля знаний / М. Э. Желнин, В. А. Кудинов, Е. С. Белоус // Ученые записки. Электронный научный журнал Курского государственного университета. - 2012. - №1 (21). – С. 244-248.
10. Klyachko, T. Unified State Exam (USE) and the Quality of Secondary School Education: Consequences of the Pandemic. / T. Klyachko, E. Semyonova G. Tokareva // Russian Economic Developments. – 2021. - №7. – С. 65-67.
11. Боленкова, Е. Ф. Отношение учителей к ЕГЭ как аспект профессионально-педагогической компетентности / Е. Ф. Боленкова // Мир науки, культуры, образования. – 2015. – № 5 (54). – С. 235-236.
12. Каминский, А. За и Против ЕНТ. // Express-K. – 2009. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.uchi.kz/ent/za-i-protiv-ent>
13. Зенько, С. И. Научно-методические аспекты организации online подготовки старшеклассников к тестированию по математике / С. И. Зенько // Международный конгресс по информатике: информационные системы и технологии: материалы международного научного конгресса. - 2011. - Ч. 1.
14. Denisova-Schmidt, E. The Unified State Exam in Russia: Problems and Perspectives / E. Denisova-Schmidt, E. Leontyeva // International Higher Education. - 2014. - №76. – С. 22-23.

ОҚЫТУ ЖӘНЕ ТӘРБИЕ САПАСЫН МОНИТОРИНГТЕУ МОДЕЛІ (ӘДІСТЕМЕ, ІСКЕ АСЫРУ)

Кожариянова К.Ж.

«Құйған орта мектебі» КММ директоры, ағылшын және орыс тілі пәндері мұғалімі

Анбиянова Ж.У.

мектеп директорының оқу ісі жөніндегі орынбасары, қазақ тілі және ағылшын тілі пәндері мұғалімі, Шығыс Қазақстан облысы, Тарбағатай ауданы, «Құйған орта мектебі» КММ, Қазақстан Республикасы

Аңдатпа: Қазіргі таңда педагогика-психология ғылымының өзекті де, өткір мәселелерінің бірі оқушылардың білім сапасын арттыру, тәрбие мен оқыту мәселесін жақсарту болып отыр. Бұл талаптардың жүзеге асуы бүгінгі таңдағы оқушылардың тәрбиесі мен білімін бақылау жүйесіне жоғары сын қоя отырып, жан – жақты талдау жүргізуді қажет етеді. Сондықтан да, білім сапасының теориялық негізделген принциптерін жасау мәселесі және соған сай психологиялық тұрғыда оқушылардың білімін тексеру тәсілдері қолға алынуда.

Аннотация: В настоящее время одной из актуальных и острых проблем науки педагогики и психологии является повышение качества образования студентов, совершенствование проблемы воспитания и обучения. Реализация этих требований требует комплексного анализа, с высокой критикой действующей системы контроля за обучением и воспитанием студентов. Поэтому поднимается проблема создания теоретически обоснованных принципов качества образования и, соответственно, способов проверки знаний учащихся с психологической точки зрения.

Abstract: Currently, one of the current and pressing problems of the science of pedagogy and psychology is improving the quality of education of students, improving the problem of education and training. The implementation of these requirements requires a comprehensive analysis, with high criticism of the current system of control over the training and education of

students. Therefore, the problem of creating theoretically based principles of the quality of education and, accordingly, ways of testing students' knowledge from a psychological point of view is raised.

Білім сапасы – білім беру үдерісінің жағдайы мен нәтижелілігін, тұлғаның азаматтық, тұрмыстық және кәсіби біліктілігін дамыту мен қалыптастырудағы оның қоғам сұраныстары мен мүддесіне сәйкестігін анықтайтын әлеуметтік санат. Білім сапасы мониторингінің басты мақсаты – білім беру үдерісі мен оның қызметінің негізгі көрсеткіштерінің жағдайы туралы ақпаратты қорытуға және талдауға, сапалы білімге жету жөнінде басқарушылық шешім қабылдауға, оның даму қарқынын болжауға арналған негіздеме құруға бағытталған.

Негізгі міндеттері: оқу-тәрбие үдерісінің жағдайы мен жүзеге асырылатын мамандықтар бойынша маман дайындау сапасын жүйелі және жан-жақты зерттеу; білім беру үдерісінің барлық кезеңдегі жағдайы, ұйымдастырылуы, мазмұны мен нәтижелері туралы нақты әрі толыққанды ақпарат алу; мониторингтік зерттеу механизмін құру; ақпаратты жүйелеу үшін, оның жеделдігі мен қолжетімділігін арттыру үшін, ақпарат ағымдарын оңтайландыру үшін құрылымдық бөлімдердің жергілікті ақпараттық желісін құру; мониторингтің барлық субъектілерінің қызметін үйлестіру; заманауи жетістіктер негізінде ақпараттық-талдамалы қызмет технологиясын жетілдіру; білім беру кеңістігіндегі өзгерістерді дер кезінде анықтау және жұмыс жоспарына түзетулер енгізу [1].

Қазіргі таңда білім берумен қатар тәрбие сапасына да мониторинг жасау өскелең ұрпақтың болашағы үшін үлкен әсерін тигізеді.

Мониторинг дегеніміз – «мұғалім-оқушы» жүйесінде оқушыларды дамытуда, оқыту мен тәрбиелеуде сапалы нәтижеге жету үшін жүргізілетін жүйелі түрдегі үздіксіз бақылау әрекеті, басқаша айтқанда, мониторинг- оқушы мен мұғалім іс-әрекетінің нәтижесін талдау мен мектептің даму болашағын болжаудың динамикалық жүйесі. Бүгінгі таңда білім беруге қойылатын талаптар адамды ең жоғарғы құндылық ретінде қарастыратын ізгіліктік тұжырымдамасы тұрғысынан қарастырады. Сондықтан білім сапасының мәселесі жеке тұлғаны дамытуға, оның жоғары адамгершілік пен кәсібилікке ұмтылысын қалыптастыруға бағытталған міндеттер кешенін шешуге байланысты білім беру саясатының негізгі мәселелерінің бірі болып табылады. Педагогикалық мониторинг жалпыға белгілі бақылау түрлерінен оқушының оқу деңгейі мен оқыту жағдайына үздіксіз қадағалауды қамтамасыз ететін өзінің ұйымдастыру түрі, жинақтау, сақтау, мәліметті өңдеу және тарату қызметтері бойынша ерекшеленеді.

Мониторингтің түрлері өте көп:

- өткізу жиілігі бойынша(бір рет, мерзімді, жүйелі);
- ұйымдастыру формалары бойынша(жеке, топтық, фронтальді);
- қарым- қатынас формалары бойынша (сырттай байқау, бірін- бірі бақылау, өзіндік талдау);
- оқыту кезеңдері бойынша (кіріспе, аралық, қорытынды).

Мониторингтің құрылымы:

- бақылау
- бағалау
- талдау
- нәтижені болжау
- коррекция.

Мониторингтік зерттеудің әдісі: әуелі зерттеуге бағытталған оқу пәндері тандап алынып, мониторингті жүргізу мерзімі анықталады. Оқушыларға берілетін тесттер мен бақылау қималары мектептің әдістемелік бірлестік жетекшісімен бірлесіп тандап алынады. Бұл жұмысты жүргізу кестесі алдын ала ілінеді. Сыныптың білімді игеру дәрежесі арнайы технологиялық карталарға толтырылады. Әрбір мұғалім тексерілетін және бақылау қималарын талдау сызбасын алады. Мұнда оқушылардың білімді игеру деңгейін бағалау элементтері көрсетіледі. Мұғалім сызба-кестені толтыру барысында сол тақырыпты игерген және қате жібермеген оқушы тұсына “+” белгісін қояды. Осы алынған мәліметтер негізінде оқушының білімді меңгеру деңгейін көрсететін кесте жасалады. Мониторингтік зерттеу жүргізуге педагогтер мен мектеп әкімшілігінің қатысуы дидактикалық құралдарды жаңарту нәтижесі және сапасы жөнінде дұрыс ақпаратпен қамтамасыз етеді, теорияның мектеп өмірімен толық байланысын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Зерттеу нысандары мен істі атқару тәртібін анықтауға жол ашады. Мониторингтің нәтижесі мұғалімдерді аттестаттауда, сабаққа қатысу кезінде, мұғалімнің іс-әрекетін және оқушылардың білім, білік, дағдыларын түзетуде қажет [2].

Мониторингтік зерттеудің мақсаттарына байланысты мониторингтің жетістікке жеткізетін оқу-тәрбие үрдісі мен құрылымның нәтижесін анықтау бағытын ең маңызды деп айтуға болады. Диагностика көмегімен оқушылардың білім деңгейі анықталады, білім беру нәтижелерінің жетістігі қорытындыланады, білім беру үрдісінің кезеңдері жоспарланады. Мониторинг арқылы бірыңғай педагогикалық талаптардың орындалуын, мұғалімнің іс-әрекетін зерттеу үлкен нәтиже береді. Мониторингілеу – «оқушы-оқытушы-ата-ана» арасындағы ынтымақтастық, байланыс, бірігіп жұмыс істеу, шығармашылық одақта болу, бірге басқару сияқты қарым-қатынастардың орынғауына ықпал етеді. «Оқушы оқытушы ата-ана жүйесінде мониторингілеу оқушының білімін үздіксіз бақылау нәтижесінде оқушыны білімсіздіктен білімге қарай ұмтылдырады. Мониторинг – белгілі бір нәрсенің жай-күйін бақылау, талдау және болжау жүйесі, белгілі бір параметрлерді анықтаудағы бақылау құралы. Сондай-ақ, мониторинг нәтижесінде оқу және оқыту, білімді игеру дәрежесі, оқушының танымдық қызығуын, нашар үлгірімнің дидактикалық себептерін анықтау мүмкіндіктерін қадағалауға болады.

Білім беру ұйымдарында мониторингтік зерттеу жүргізудің маңызы өте зор. Сондай зерттеудің бірі - Lesson Study әдісімен сабақты зерттеу. Сабақты зерттеу тәсілі – мұғалімнің кәсіби біліктілігін арттырудың тиімді құралы екендігін өткен оқу жылында мектепте жүргізілген зерттеу сабақтарының нәтижесінен, оқушы үнінен көруге болады. Мектептің дамуы үшін I деңгей бағдарламасы бойынша оқыған, мектеп тренері ұжымда коучинг өткізді. Бірлесіп Lesson Study зерттеу сабақтарын өткіздік. Қоғамдастық құрылған соң отырыс өткіздік, бірлескен Lesson Study зерттеу сабағының жоспарын жасадық, талқыладық, оқушы үнін тыңдап, рефлексия жасадық.

Кез келген білім мекемесі оқу үдерісінің дұрыс жүруіне, мемлекеттік стандарттарға сәйкес білім деңгейіне жетуге оқу себептілігін арттыруға, оқушының денсаулығы мен жеке тұлға ретінде дамуына талпынады. Мектепте басқару жүйесінің қаншалықты дұрыс бағытта екенін білу үшін басқарудың сараптамалық бағдарламасын жасау керек. Бұл үдеріс жіберілген кемшіліктерге түзетулер енгізуге және білім сапасын көтеруге септілігін тигізеді. Мектептің басқару жүйесі оқу мониторингінің нәтижелеріне сүйенеді. Мониторинг қандай да бір үдеріске ұйымдастырылған бақылау, нақты нәтижелерді салыстыру арқылы болашақта оларды жақсартуға бағытталған шаралар ұйымдастыру үшін жасалады. Мониторинг жүргізу

қазіргі таңда барлық мекемелерде, өндірістің барлық салаларында жүзеге асып жатыр. Мектеп - білім мекемесі болғандықтан, оның негізгі мақсаты - сапалы білім мен тәрбие беру. Сондықтан, мектеп мониторингінің негізгі зерттелетін объектісі - білім мен тәрбие сапасы. Оқу мониторингісін жасау – мектеп үдерісіндегі шарттардың және білім сапасының өсу (кему) динамикасын жүйелі түрде бақылау, сараптау, бағалау. Білім сапасы туралы мәліметтерді жинау арқылы мәліметтер қоры жасақталады, оларды өңдеп, сақтау арқылы кез келген уақытта білім сапасының қазіргі деңгейін көрсетуге болады.

Оқу жылы	Оқушы саны	Білім сапасы, %	Динамика, %
2020 – 2021	134	62%	-7%
2021 – 2022	125	66%	+4%
2022 - 2023	113	69%	+3%

Мектепте білім сапасы туралы мәліметтерді жинау, өңдеу, оқу мониторингісін жасау жыл сайын төмендегідей жүргізіліп отырады:

Сынып	Бала саны	Оқу озаты	Екпінділер	Бір «4» бар	Үлгерушілер	Бір «3» бар	Үлгермеушілер	Сапа %	Үлгерім%
2	12	6	1	0	5	1	0	50	100
3	10	5	2	0	3	0	0	70	100
4	12	7	3	1	2	2	0	80	100
5	13	6	4	0	3	0	0	69	100
6	10	3	3	0	4	0	0		100
7	6	1	3	0	2	0	0	67	100
8	10	2	4	0	3	2	0	50	100
9	10	4	1	0	5	0	0	50	100
10	6	2	2	0	2	0	0	66	100
11Г	4	1	2	0	1	0	0	75	100
11П	7	3	4	0	0	0	0	100	100
Мектеп бойынша жиыны	100	40	29	1	30	5	0	69	100

Оқу мониторингінің нақты мақсат-міндеттері, жасалу принциптері, бағдарламасы және зерттелген нәтижелерге қарап, кемшіліктердің жою жолдары айқындалу керек.

Оқу мониторингісінің мақсат-міндеттері:

- Ұжымның жұмысын мониторингке шоғырландыру;
- Мәліметтер қорын жинау;
- Оқушылардың үлгерімі және білім сапасын көтеру;
- Педагогтардың шеберлігін арттыру, басқару жүйесінің сапасын арттыру;
- Мониторингтік зерттеулердің нәтижелерін педагогикалық кеңесте ортаға

салу:

- Мониторинг бағдарламасын бекіту.

Мониторинг жасаудың бағдарламасы:

- Зерттеу бағыттарын анықтау;
- Мониторинг көрсеткіштерін анықтау;
- Алынған мәліметтердің дұрыстығын қамтамасыз ететін әдістерді анықтау;
- Әр бағыт бойынша мәліметтер жинау және оларды өңдеу, сараптау және

сақтау технологиясын анықтау;

- Берілген бағыттар бойынша мониторингке қатысатын мұғалімдердің атқаратын қызметін белгілеу.

Мониторинг жасауда белгілі бір талаптар қойылады, оларды мониторинг жасаудың принциптері деуге де болады:

- Мәліметтердің дұрыстығы. Керек мәліметтер нақты және мектеп әкімшілігіне пайдалы болу керек;

- Мәліметтерді салыстыратын мүмкіндіктің болуы. Кез келген үдерістің тек қазіргі деңгейі ғана емес, ондағы өзгерістердің себептерін зерттеу керек болады;

- Болжамдық. Нәтижелерге сүйене отырып, болуы мүмкін өзгерістерге болжам жасау.

Оқу мониторингісі болғандықтан, басты назар білім сапасында болмақ. Білім сапасын көтеруге әсерін тигізетін бірнеше факторларды атауға болады:

1. Оқушылардың денсаулық жағдайы.
2. Мектептің материалдық базасы.
3. Педагогтардың шеберлігі.
4. Үйірмелер, спорт секцияларының жұмысы.
5. Оқушылардың сабаққа қатысымы.
6. Тәрбие жұмысы.
7. Оқушылардың дұрыс тамақтануы.
8. Баланың отбасындағы жағдайы және тағы басқалары.

Бірінші бағыт бойынша топта медбике, класс жетекшілер, дене тәрбиесі мұғалімдері, психологтар жұмыс жасайды. Мектеп медбикесінде әрбір оқушының денсаулығы туралы мәлімет болу керек. Бұл мәліметтерден оқушының класс жетекшісі, дене тәрбиесі мұғалімдері хабардар болу керек. Аурудың белгілі бір түрімен, мысалы, қаназдықпен ауыратын балаларды жинап, оның ата-анасымен және класс жетекшісінің қатысуымен мектеп медбикесі осы ауру туралы толық мағлұмат, онымен күресу, денсаулықты нығайту жолдарын көрсетеді. Дене шынықтыру сабағынан денсаулығына байланысты босатылған балаларға қосымша сабақтар ұйымдастыру арқылы дене тәрбиесі мұғалімі жеңілдетілген түрде сабақ өткізеді. Денсаулығында ақауы бар бала басқа дені сау баладан гөрі өзін төмен ұстап, өзіне сенімсіздікпен қарауы мүмкін. Сондықтан, мұндай кезде мектеп психологы жұмыс жасайды.

Екінші бағыт бойынша топта директор, оқу ісінің меңгерушілері, әдістемелік бірлестік жетекшілері жұмыс жасайды. Педкадрларды қайта даярлау, олардың шеберлігін арттыру, біліктілік санаттарын көтеру, әдістемелік көмек көрсету аталған адамдардың тікелей қатысуымен жүзеге асады.

Үшінші бағыт бойынша, яғни білім сапасын зерттеуге оқу ісінің меңгерушілері, класс жетекшілер, пән мұғалімдері қатысады.

Білім мен тәрбие сапасы 3 буын бойынша зерттеуге алынады:

- Бастауыш буында 1-4 сыныптар;
- Орта буында 5-9 сыныптар;
- Жоғары буында 10-11 сыныптар.

Бұл бағытта оқушылардың білім сапасы қаралатындықтан, тоқсан сайынғы қорытындылар, әкімшілік бақылау жұмыстары, жыл сайынғы білім сапасы толық бақыланып, оның өсу немесе кему динамикасын анықтап, кемшіліктерді жою технологиясы құрастырылып, оң тұстарын одан әрі жалғастыру көзделеді[3].

Мониторингтік зерттеу жүргізудің нәтижесінде білім беру ұйымдарындағы көп мәселелерді талдап, сараптап, оқушымен жұмыс, әріптестермен жұмыс сапасын арттыруға болады.

Қорыта айтқанда мониторинг – педагогикалық әрекеттің нысандары мен құбылыстарының ұзақ уақыт қадағалануы. Мониторинг сондай-ақ, оқушылардың білімін пән бойынша талдау, байқау, бағалау кезінде оқу-тәрбие үрдісі жағдайын, сол сияқты мектеп мұғалімдерінің кәсіби деңгейін болжау болып табылады.

Мониторингтік зерттеулер нәтижесінде алынған мәліметтер бойынша алдағы кезеңде мұғалімдердің жұмысына түзету енгізу, жаңа педагогикалық технологияларды игеруге баулу, оны жұмысында қолдану туралы мұғаліммен пікірлесудің жоспары жасалады.

Мониторингтің мұғалімге пайдасы: өзінің педагогикалық әрекетін бақылауға, сол нәтижеге жеткізетін себептерін тұжырымдауға және оларды жою жолдарын белгілеуге мүмкіндік береді.

Сапалы білім беру – бәсекеге қабілетті қоғам орнатудың негізі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. <https://bilimdinews.kz/> сайты
2. Панышина Т. В., Айтпаева Ж. Ж. Педагогикалық менеджмент: Оқулық. Алматы, 2012. – 248 бет. – 127-140б.
3. www.metod-kopilka.ru/ Білім беру мекемесіндегі оқу жетістіктерін бағалау және мониторинг жасау.

APPLYING FLIPPED CLASSROOM TECHNOLOGY IN TEACHING SCHOOL LEARNERS

Макенова Г.Т.

магистр, Әшірбек Сығай атындағы ЖББМ
Түркістан қ., Қазақстан

Андатпа: Қазіргі таңда әлемде білім беруді реформалау саясатына жауап ретінде ағылшын тілі сабақтарына көптеген педагогикалық тәсілдер енгізілу үстінде. Соның бірі жаңа педагогикалық технология “Төңкерілген сынып”. Төңкерілген сынып технологиясының негізгі мазмұны дәстүрлі оқытудағы негізгі идеяны алмастыру, яғни “төңкеру”. Қысқаша айтқанда, үй жұмысы мен сыныпта орындалатын жұмыстардың іс-әрекеті алмасады.

Аннотация: Сегодня в ответ на политику реформирования образования в мире внедряется множество педагогических подходов к урокам английского языка. Одним из них является новая педагогическая технология «Перевернутый класс». Основным содержанием технологии перевернутого класса является замена основной идеи традиционного обучения, т. е. «перевернуть». Таким образом, домашнее задание и занятия в классе взаимозаменяются.

Abstract: According to educational reform policies, many pedagogical approaches to English lessons are being introduced around the world. One of them is the new pedagogical technology “Flipped Classroom”. The main content of the flipped classroom technology is to replace the main idea of traditional teaching, i.e. “flip”. Thus, homework and classroom activities are interchangeable.

“Nowadays, the revolution in information technology and biotechnology is changing humanity. For that reason, the system of education needs to rapidly adapt to new realities.

The world's leading schools are preoccupied with the development of the creative potential of children, studying digital technologies and real sciences. Teachers are always in searching new specialities and skills, translating teaching methods into a game format. We all struggle to make Kazakhstan a prosperous and industrialized country. The key to this is quality and affordable, modern education. It is vital to give a strong impetus to this direction,” Tokayev said [1].

A “Flipped Classroom” is a approach by which childrens make the acquaintance of new information on their own at home online, and practice the obtained information in the classroom. Nowadays, a last hedge fund analyst - Salman Khan is very likely the best-known teacher across the globe. In the meantime, small numbers of people imagine what he looks like, and actually none of its tens of millions of learners have met Khan in real world.

The concept of this teaching technology was picked up by chemistry teachers Aaron Sams and Jonathan Bergmann.

Chemistry teachers Aaron Sams and Jonathan Bergmann recorded and posted lectures and teaching videos for high school students at Woodland Park School, which is placed in Colorado, USA. These materials were increasingly popular among learners and became an example for teachers throughout the world. Sams and Bergmann published a book entitled “Flip the Classroom”, or “How to Reach Out to Every Student in the Classroom”, that has been experimented.

What is the core of the “Flipped Classroom” technology? Learners do their homework in the classroom, study more in-depth information according to the topic, undergo practical tasks, ask questions on the topic, and pass the theoretical part of the curriculum (main information on the topic) in their free time using gadgets (mobile devices, computers) in audio format /video lessons, presentations, webinars or interactive tests.

There are a lot of important differentiations between the FC model lesson and the traditional lesson. As shown in the following table we can see the main differences between a classic lesson and a training session according to the FC model.

Table 1 - “Differences between a classic lesson and a lesson in the “Flipped Classroom” technology”

	Classic lesson	“Flipped Classroom” technology
Teacher	Describes information in class	Provides homework in the form of teaching audio/ video lecture, giving precise instructions for working with it
Student	At home, they consolidate new information by doing homework.	They watch the video lecture at home, doing the tasks required for further work in the classroom.

In the circumstances of conducting a lesson according to the classical model, there is a issue: learners are not every time careful in the lessons, and at home there is not anyone to help them re-understand the material. For that reason, children evolve nervousness in the classroom, avoidance of answers in the classroom, problem with the perception of moreover material, etc. However, in accordance with the conditions of teaching on the FC model, a number of these issues become solvable, by virtue of a radical change in the method to classroom and homework.

One of the major features can be deemed a change in the role of the teacher, an enhance in its importance, since the teacher can spend the spared time (due to transferring

the study of new material to home) on more complex and interesting tasks - consolidating and deepening the knowledge gained by learners on their own. The teacher records a learning video lecture or finds an electronic resource utilizing personal improvements or borrowing them from colleagues, then presents the class new teaching material as homework (a teaching video or an electronic educational resource), which they should cautiously watch and study for the next lesson. They have the possibility to do this at any suitable time and in a suitable place, reviewing so many times and making a summary of the primary material. For that reason, in theory, student should come to the lesson already prepared: they had the possibility to study the video materials on the topic of the lesson at home, and at the pace that suits them, with the capability to stay on the most difficult places for perception. With untrained student or with student who have just become acquainted with the topic, the FC model is hardly to work effectively - at half strength at most. In turn, the teacher has the opportunity to organize the lesson in such a way as to involve all the learners in the class in different types of work [2].

Critics of the FC model declare that this model deteriorates the traditional aspect of education due to the incompetence to promptly ask questions to the teacher. Defenders of the model prove that due to the new possibilities that show up when applying the distance learning system, the need for such questions is reduced:

- Each and every fragment of the video lecture can be reviewed as much as wanted;
- You can ask other learners applying the discussion module in the distance learning system;
- You can transmit questions to your teacher thanks to the built-in e-mail and obtain answers to them in the upcoming class lesson.

Of course, in addition a lot of features, the model have its drawbacks. For a number of learners it can be difficult to evolve their personal responsibility. In a self-directed homeschooling environment, learners who miss the self-control needed for independent studying may fall behind other learners.

Others dispute that the FC model is leading to great deal of time spent on the computer, especially these days when teenagers are already spending enough time in front of the screens of different devices.

In order to weigh its benefits and drawbacks I had some experience classes with schoolchildren.

First and foremost, I must take into account that I couldn't entirely apply this technology to primary school learners. The main reason was their age difference.

I use the Audio-Lingual Method (ALM) in my "Flipped" class. The Audio-Lingual method focuses on oral skills. It aims to improve students' speaking achievement. Language items are presented to students in spoken form without reference to the mother tongue so that they can learn language skills effectively. Audio Lingual Method uses repetition, replacement, and question answer to drill speaking skill especially student's vocabulary. The teacher is easier to control the student's behavior and student's vocabulary. After that, the teacher can know the memorization of the students' vocabulary.

I sent videos from the Internet to children and they watched it at home. When we came to class, we could rewatch the video and analyze it to completely improve the appropriate knowledge to the child.

What is the main idea of the "Flipped Classroom" technology? Childrens, first of all, do their homework in the classroom, and then they study the topic in more detail, they make practical tasks, ask questions on the topic, and the theoretical part of the lesson plan (main information on the topic) is passed in their free time utilizing gadgets (mobile devices,

computers) in audio format /video lessons, presentations, in plus webinars or interactive tests.

And now let's look at the variations and benefits of the “Flipped Classroom” technology.

In a “Flipped Classroom” lesson, the teacher has time for individual work with primary school children, which is almost impossible to do in a traditional education system, in particular, if there are more than 15-20 people in the class.

Online learning materials permit childrens to work "off line» - irrespective of the pace of other children. How does it happen?

The traditional system presupposes that children must move through the pages of the textbook at the same pace. Unluckily, we know that this is impossible, since all student are individual in their understanding of information, this is outspoken in large number of studies on the working of the brain and memory. In the “Flipped Classroom” technology, those who understand the topic easily move on to the next step, and those who do not completely understand spend little bit of time, while no one suffers.

During lessons in the classroom, it gets to be possible to communicate with the teacher and ask questions, especially the teacher to explain the “complicated” points; the main reason is that the whole theory goes to independent (home) study.

Well, in general I'd like to say about lecture materials: they are accessible at any time, even if the primary school children are ill or another way unable to attend the lesson. For that reason: the timetable of the student and the teacher becomes flexible, which the system of learning that we are used to does not allow us to reach.

A significant part and benefit of the “Flipped Classroom” technology is the apply of advanced technologies and the functionality of online distance learning - vodcasts, podcasts and pre-vodcasting.

A podcast is a brief audio lecture that children can listen to online on a mobile device or computer.

Now, let's go back to the learners of my class. There is one student and for number of years he has been skillfully engaged in sports, and I absolutely know that he does not have quite some time to sit with books and read the material. Now imagine what will happen if your child can easily put on headphones and listen to a 5-10 minute lecture while in transport or? I guarantee the outcome will be felt in the immediate future.

Vodcast is about the same as a podcast, only with video files.

Pre-Vodcasting is a vodcast with a full lecture, which allows you to get an idea of a topic even before the lesson in which this topic will be considered [3].

The major shortcoming of introducing the “Flipped Classroom” technology is the necessity to “rework” the curriculum for online distance learning (LMS- Learning Management System) - to evolve lectures in video and audio format, to make a system for testing and checking the knowledge gained. It is also necessary to modify the curriculum and divide the available information in such a manner that some of it is carried online, and some is leave for classroom work.

Online learning or e-learning is quickly gathering momentum. Nowadays, we can simply study everything - from school curriculum and university subjects, to quantum mechanics and beadwork by dint of countless digital format materials: learning platforms, online courses, educational projects and also interactive practical online lessons. We can not only learn, but also improve our own programme of education, create a teaching project or utilize a ready-made platform.

As reported by teachers who “flip” lessons, this approach is far more efficient than the traditional one.

The student sitting comfortably at home in a chair listens as the teacher describes the new material. Let's say they turn on a YouTube video on a tablet that a teacher recorded for their learners.

Accurate information and names (for example, in English) are placed in a compact video for a couple of minutes. If you ask me “why so short, as opposed to class description?” then I’d like to answer like this:

- Time is not gets wasted on discipline and organizational questions. “Time-saving”
- You don’t need anything for many a long day on the board (if something demands to be shown to student in written form, it is written/printed/taped beforehand.

The imagination of teachers is also required in order to get away from the traditional names, for which learners have not the best connections. What do you think when you see the words "class", "lesson", "lecture"? It is far more entertaining for a learner to go to a gathering with a teacher, to a knowledge laboratory, a innovative studio and a freethinking studio. A more than a few synonyms for the word "lesson" can be unceasingly continued.

In the same way with a video lecture: connections with something traditional, uninteresting, boring and long. Learners are increasingly interested in working with video reports "by the place", excerpts from TV shows, interviews, authentic documentaries and feature films, and interactive material.

The efficiency of studying depends on the peculiarity of the organization of preparatory work with learners, how ready the children are for a discussion on a new content and whether the reflection of the knowledge gained was individually conducted at the level of “clearly - unclearly”.

There is every time a conversation in the classroom as a form of interaction and for that reason, its competent implementation is difficult task.

For a useful exchange of ideas during the discussion, the teacher needs to follow number of the recommendations, and I did this with my pupils.

 I acted as the planner of the conversation and assisted them, providing connection;

 I had pre-prepared questions to arouse comments or judgment from learners;

 I activated different intelligence processes of learners (analysis, comparison, assessment);

 I involved total number of pupils in the conversation by asking them questions and encouraging them, planned frontal and group work.

Now, I will give you some examples of the tasks I apply for the “flipped” in grade 8. Teaching material: learning video fragments on the topic "Types of the Food." Working with video fragments at home, learners should fill out the table.

Table 2 - “Student’s task”

Types of the Food	Key words	Structure	Examples from the videos	Your examples

Alternative tasks should be like this: make a little-story, crossword; fill in the gaps in the sentences; complete word order tasks. In sentences, for instance, to find confusing

sentences; dream up common and special questions for particular fragments of the video; dream up your own voiceover.

Conversation between the children and the teacher is achieving a new another level, the time of communication between the teacher and the children can be improved through feedback across e-mail, communication in social media.

Depending on the particular skills of the childrens in the class, we can complicate the task. For strong motivated primary school children with a golden level of preparation in the subject, lectures in English can be presented, for the rest - in Kazakh.

The “Flipped Classroom” technology implies changing the teacher’s role. Collaborate more closely during the teaching process becomes possible. The student’s role is also changing, their liability for studying results is improving, and the teaching process is moving into the conventional of the practical implementation of the gained knowledge. An innovative approach to learning helps to dream up new forms of organizing collaborative activities with childrens. "Flipped classroom" model is a teaching model based on free and single work with video and audio material.

So, in the course of applying the “Flipped classroom” teaching technology, I came to positive consequences and now, I want to show you how to step by step get better the process itself:

- ✓ Pupils work at their own tempo;
- ✓ Children study each other, be associated with a lively discussion; the teaching effect is increased by communication with other learners;
- ✓ The teacher has a great deal of time for particular work with childrens;
- ✓ Video lectures are accessible to all in all learners, even those who are to miss school because of the illness, sports competitions and so on;
- ✓ Parents are actively engaged in the teaching process;
- ✓ The apply of the modern technology promotes to the complete mastery of the material - in the traditional classroom, the teacher is the leader and continuously drives the learners, pulling from one idea or to another idea. In the “Flipped Classroom” technology, childrens do not move on until they have demonstrated full control and knowledge of what they need to study;
- ✓ Analysis of the progress and outcomes of tasks is a great way of pedagogical diagnostics.

How to monitoring the process of independent work of the material?

Support feedback with learners through popular networks, webinars, communication on Social Media, you can also post videos on your own website and provide feedback to learners there. And there are a number of tasks for you: react to the activity of visiting the pages of the site, undertaking when commenting, writing reviews and etc. Yes of course, it demands additional charge of the teacher's time. If a teacher actively wants to get high-quality results, then he will find resources. The video according to the new topic should be shortly, in time period corresponding to the acceptable age norms. The plot should involve maximum of one idea.

The idea of using the “Flipped Classroom” technology is better than traditional lesson; it activates the teacher's imagination and makes every encounter with the children’s unique [4].

I conducted a SWOT analysis of the Flipped Classroom Technology [5].

Table 3 - “Advantages and disadvantages of the Flipped Classroom Technology”

	Strengths	Weak sides

Internal factors	1.Saving time in the lesson by transferring the explanation new material for homework. 2.The use of active forms: creative tasks, project and research activities, work in pairs and groups. 3.Wide opportunities for multi-level training. 4.Individual approach, own speed, the ability to repeatedly review the explanation.	1.It takes a lot of preparation from the teacher. 2.The need for quality electronic content for homework. 3.The need to organize a consultation for students when work with homework. 4.Links to electronic educational resources for Homework assignments must be sent to students electronically. 5.Active forms of work require more material resources (tablets / laptops or whatman paper, felt-tip pens, markers, etc.)
1. The use of electronic educational resources on the Internet can simplify the preparation for the lesson. 2. Combining the forces of teachers with the help of the Internet. Arrangement of educational space in social networks		
	Opportunities	Risks
	1.Use in homework of electronic educational resources of the Internet, with which it is not possible to organize work in the traditional form of education due to content filtering or lack of equipment. 2.The possibility of organizing with students outside the lesson using the Internet.	1.Lack of access to the Internet for students. 2.The unwillingness of students to take responsibility for their learning. 3.Students' lack of self-organization skills and independent educational and research activities. 4.Lack of support from the school administration.
1. Opportunities for individual work and level differentiation can be used to work with students who did not complete their homework for a good or no good reason. 2. The flipped classroom creates conditions for the development of self-organization skills in students.		

According to an analysis this table, we can make conclusion that the full change from the traditional learning model to the FC technology is difficult and will demand more attention and preparation from the teacher. A vital detail in Flipped Classroom technology is the security of top-quality digital content, which is from time to time difficult to implement in practice, the main reason is that the material that is on the Internet is not all the time appropriate for school teaching, so the search for such documentation will take quite some time, and not for the first time, but for each of the other lesson. Among the benefits of teaching in accordance with this model is the big collection of marks, which shows up because of the conduct of small day-to-day tests on the material studied at home in order to check the clearness of the material. But, simultaneously, this opens up additional opportunities for communicating educational material to students and introduces a significant variety in the educational process due to the appearance of free time in the lesson, the many types of activities that can be used thanks to this, and the involvement of whole learners in the class.

Now, I would like to tell you why I choose this technology, and the main reason is the need to improve the process of learning English, to enhance the effectiveness of students' homework. The purposes I set for myself were:

- maximization of the process of learning English;
- enhancing the effectiveness of doing homework;
- increasing the level of students' encouragement;
- creation of learners' sense of responsibility for studying;
- changing the learner into an active participant in the teaching process.

In my lessons, I apply the “Flipped Classroom” model: “Flipped class” utilizing the tasks of the Uchi.ru teaching platform.

In the “Flipped classroom” mode, learners receive as homework a digital teaching resource, a learning video, or a lecture to study new material, and practical activities are organized in the lesson to develop knowledge and skills [6].

An inverted lesson includes changing the traditional construction of a lesson (in the classroom – teaching new material and primary consolidation, at home - practicing practical skills) to an inverted one (at home - learning new material and primary consolidation, in the classroom - practicing practical skills) [7].

The Flipped Classroom technology is from time to time blamed for weakening the role of the teacher. In fact, the transition to this technology opens the way to increasing the importance of the role of the teacher in learning. The time freed up due to pre-casting can be spent by the teacher on more complex professional tasks - consolidating and deepening the knowledge gained by students on their own. Increased implementation of technology will increase students' comprehension of content and development of skills in such areas as analytical reasoning, problem solving, information evaluation, and creative thinking. The flipped classroom is often confused with distance education. The difference lies on the surface - the time of classroom work "face to face" remains unchanged, only its content changes fundamentally. Other critics of the flipped classroom argue that this model worsens the traditional aspect of education due to the inability to promptly ask questions to the lecturer [8].

The aim of the work was to know the effect real FC implementation with school children. It has been concluded that learners and teachers who took part in the experience had certain knowledge of the technology. Students and teachers perceived that the FC activities become more interesting, motivating and engaging, especially with the use of technology and particular digital tools, than traditional class. Teachers of English enjoyed the design and implementation process and they were willing to offer all the support and guidance the students needed throughout the learning process, through specific software and applications. These findings are in line with many others previous studies.

The Flipped Classroom technology has various strengths and also, of course weaknesses. However, with the right implementation of this modern technology into use in the classroom, the importance of these shortcomings will not be as high, as contrary to the conclusions reached.

In view of the fact that the trends in the improvement of technology, society's conditions for the feature of educational provision, the Flipped Classroom model really solves the issue of making a situation of open communication in the classroom, allows every learner to show action, self-government, provides circumstances for individual significant work of the topic; helps in the analysis of new understanding. And it is worth working for it.

References

1. <https://egemen.kz/article/206857-mindet-%E2%80%93-dgeti-turli-ilim-biletin-urpaq-tarbieleu>

2. Tulina E. What is the secret of the “flipped classroom” concept [Electronic resource]. URL://https://newtonew.com/school/v-chemsekret-koncepciiperevernutozglklassa
3. <https://my-lms.etutorium.com/>
4. Andreeva N.V. The school's step towards blended learning / Andreeva N.V., Rozhdestvenskaya L.V., Yarmakhov B.B. — M.: Buki Vedi, 2016.-p.280
5. Kornilova E.A., Strizhakov A.A. Blended learning as a means of implementing a system-activity approach at school // Bulletin of the Moscow State Regional University. Series: Pedagogy. 2016. No. 4. P. 110-118.
6. Lyubomirskaya N.V. Theory and practice of introducing blended learning into school activities. / [Electronic resource] / Access mode: <https://www.hse.ru/data/2019>
7. Firsova P. Flipped classroom: learning technology of the 21st century / [Electronic resource] / Access mode: <https://www.ispring.ru/elearning-insights/perevernutyi-klass-tehnologiya-obucheniya-21-veka>
8. Shim, J.C., Jung, W.K. and Kim, K.S. (2011). A Comparative Analysis on News Values: Comparing Coverage of Education in South Korea and the United States. Korean Social Science Journal, 38(1) pp. 99-13

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПО ВОСПОЛНЕНИЮ ПРОБЕЛОВ В ОБУЧЕНИИ КАК ПУТЬ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ

Масловская Т.Н.

магистр филологии, учитель русского языка и литературы
КГУ «СОШ №30» г. Семей, Казахстан

Андатпа: оқушылардың біліміндегі олқылықтарды жою тұрақты процесс екенін және жүйелі тәсілді қажет ететінін есте ұстаған жөн. Әр түрлі әдістер мен тәсілдерді қолдану және оқушыларға жеке көмек көрсету оларға білім алшақтықтарын жоюға және оқуда жетістікке жетуге көмектеседі.

Аннотация: Важно помнить, что устранение пробелов в знаниях учащихся является постоянным процессом и требует систематического подхода. Применение различных методов и подходов и оказание индивидуальной помощи учащимся поможет им преодолеть пробелы в знаниях и достичь успеха в обучении.

Abstract: It is important to remember that the elimination of gaps in students' knowledge is an ongoing process and requires a systematic approach. Applying various methods and approaches and providing individual assistance to students will help them overcome knowledge gaps and achieve success in learning.

Повышение качества знаний – это самая актуальная проблема образования на данный момент.

Чтобы решить любую проблему, необходимо найти причины возникновения проблемы. Сначала разберем возможные причины снижения качества знаний учащихся. Данная проблема может быть вызвана рядом факторов. Ниже приведем некоторые возможные причины такого снижения.

1. Изменение учебного процесса.
2. Недостаточное время и усилия.
3. Отсутствие понимания материала.
4. Отсутствие мотивации.
5. Недостаточное вовлечение учащихся.

6. Отсутствие связи между учебным материалом и реальной жизнью.
7. Отсутствие индивидуального подхода.
8. Отсутствие заданий на восполнение пробелов в знаниях учащихся.

Введение новых программ обучения, изменения в методиках преподавания или недостаточное внимание к основным знаниям и навыкам могут привести к снижению качества знаний учащихся.

Недостаток времени и старания, отсутствие мотивации и несистематический подход к учебе могут привести к неэффективному изучению материала и снижению качества знаний.

Неправильное объяснение материала, неясные инструкции или несоответствие уровню знаний учащихся могут привести к недостаточному пониманию и освоению учебного материала.

Низкая мотивация учащихся может привести к непоследовательному изучению и поверхностному пониманию материала, что в итоге снижает качество их знаний.

Недостаточное вовлечение учащихся в учебный процесс, монотонные методы преподавания и отсутствие интерактивных методов обучения могут привести к снижению интереса и мотивации к изучаемым предметам, что в конечном итоге сказывается на качестве их знаний.

Если учащиеся не видят практической пользы и применения учебного материала в своей повседневной жизни, это может отрицательно сказаться на их мотивации и качестве усвоения знаний.

Не учитывая индивидуальных потребностей и способностей учащихся, использование одинаковых подходов и методов обучения для всех, независимо от их особенностей, может привести к снижению качества их знаний.

Для улучшения качества знаний учащихся необходимо уделить внимание этим причинам и принять соответствующие меры. Это может включать в себя изменение методов преподавания, использование интерактивных и стимулирующих методов обучения, предоставление индивидуальной поддержки и повышение мотивации учащихся к изучению предметов.

Применение современных интерактивных платформ на уроках может частично решить сразу несколько факторов понижения качества знаний учащихся: недостаточное время и усилия, отсутствие понимания материала, отсутствие мотивации, недостаточное вовлечение учащихся, отсутствие индивидуального подхода, отсутствие заданий на восполнение пробелов в знаниях учащихся. Чтобы убрать все факторы влияющие на понижение успеваемости, также нужна комплексная работа по внедрению интерактивных методов обучения.

Система работы по повторению изученного материала также является комплексной работой по восполнению пробелов в обучении. Повторение помогает закрепить знания, улучшить понимание и запоминание информации. Рассмотрим несколько методов, которые можно использовать для устранения пробелов в знаниях учащихся:

1. *Оценка.* Сначала необходимо провести оценку уровня знаний и понимания учащихся. Это можно сделать путем проведения диагностического тестирования, анализа выполненных заданий или проведения индивидуальных бесед с учениками. Это поможет определить конкретные области, в которых есть пробелы в знаниях.

Провести диагностику можно, например, с помощью такой письменной работы, как диктант, а также с помощью таких интерактивных платформ, как... Padlet, Plikers, Lerningapps и др.

2. Адаптивное обучение. Использование методик и материалов, которые соответствуют индивидуальным потребностям учащихся. Для отстающих или, наоборот, быстро выполняющих задания учащихся нужно предоставить индивидуальную работу или пропустить какие-то задания для затрудняющихся учеников. Предоставить дополнительные ресурсы, такие как видеолекции, звуковые записи или интерактивные упражнения, чтобы помочь им лучше понять материал. В качестве индивидуальных заданий можно дать письменные задания, тесты, как в бумажном варианте, так и в интерактивном, перфокарты, викторины, найти соответствия и т.д. Здесь можно использовать следующий интерактивный контент:

3. Индивидуальные консультации. Необходимо предоставлять учащимся возможность для индивидуальных консультаций, чтобы обсудить их вопросы и проблемы. Также нужно уделить время на объяснение сложных понятий или проводить дополнительные уроки для помощи в заполнении пробелов в знаниях. Такие консультации также могут проходить как в офлайн режиме, так и онлайн с помощью платформы Zoom.

4. Дифференциация обучения. Важной составляющей современной программы обучения является дифференциация обучения. Крайне важно применение различных методов обучения, которые будут отвечать различным образовательным потребностям учащихся. Обязательно использование разных педагогических и методических подходов, чтобы сделать процесс обучения более интересным и доступным для всех учащихся.

5. Положительное усиление: Поощряйте старания учащихся и их прогресс в восполнении пробелов в знаниях. Поощряйте их достижения, давайте обратную связь и поддержку, чтобы помочь им сохранять мотивацию и уверенность в своих силах.

6. Интеграция знаний: Помогите учащимся связывать новые знания с уже изученным материалом. Применяйте методы активного обучения, такие как обсуждение, проекты или практические задания, чтобы помочь им увидеть связь между различными концепциями и предметами.

Важно помнить, что устранение пробелов в знаниях учащихся является постоянным процессом и требует систематического подхода. Применение различных методов и подходов и оказание индивидуальной помощи учащимся поможет им преодолеть пробелы в знаниях и достичь успеха в обучении.

1. Регулярные повторения: Распределите повторение изученного материала на период времени и уделите ему определенное количество времени каждый день или неделю. Регулярное повторение помогает укрепить знания и предотвратить забывание.

2. Систематизация информации: Отсортируйте и организуйте изученный материал в логичном порядке. Структурируйте информацию в виде конспектов, диаграмм или ментальных карт, чтобы легче восстанавливать и повторять знания.

3. Проверка знаний: Проверьте свои знания, используя различные методы, такие как тесты, викторины или решение практических задач. Это помогает выявить пробелы в понимании и запоминании материала и сосредоточиться на них в процессе повторения.

4. Интерактивное повторение: Используйте разные методы повторения, чтобы сделать процесс более интерактивным и вовлекающим. Например, можно создавать флэш-карты с понятиями и их определениями, решать головоломки и задачи или обсуждать материал с другими студентами.

5. Активное повторение: Вместо учебника или записей, активно переписывайте и пересказывайте информацию, обучайтесь кратким записям или значимым связям между понятиями. Записывание материалов на бумаге или объяснение его кому-то другому помогает закрепить и запомнить информацию.

6. Разнообразие методов повторения: Используйте разные подходы и методы повторения, чтобы расширить свой угол зрения и улучшить запоминание. Некоторые люди предпочитают аудиальное повторение, другие визуальное, а некоторые предпочитают комбинированный подход. Поэкспериментируйте с различными методами и выберите те, которые работают лучше для вас.

7. Повторение с интервалами: Практика "выжимки" – повторение материала с периодическими интервалами времени. Это подход, основанный на исследованиях, которому следует некоторая пауза после изучения материала, а затем повторное изучение. Временные интервалы, между которыми следует повторять материал, могут быть персональными и могут зависеть от сложности материала и вашей способности запоминать.

Каждый человек может найти свою собственную оптимальную систему повторения изученного материала. Важно испытать разные подходы и методы, чтобы найти те, которые работают наилучшим образом для вас. Помните, что эффективное повторение материала является неотъемлемой частью обучения и помогает лучше понять и запомнить изученную информацию.

МҰҒАЛІМНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ЖЕТІЛДІРУДЕГІ РЕФЛЕКСИЯНЫҢ РӨЛІ

Маталиева А.Е.

Директордың ғылыми-әдістемелік ісі жөніндегі орынбасары, филология ғылымының магистрі, Б.Момышұлы атындағы №45 қазақ классикалық гимназиясы,
Тараз қ., Қазақстан

Аңдатпа: Аталған мақалада мұғалім тәжірибесін дамытудағы рефлексияның рөлі туралы сөз болады. Мұғалімнің өз іс-әрекеттеріне талдау жасау, қорытынды шығару, нақты жоспар құра алу дағдыларын қалыптастырудағы рефлексияның маңыздылығы жайында айтылады. Рефлексияның дұрыс жүргізілуі үшін сындарлы ойлау алуға дағдыланудың қажеттігі айтылады.

Аннотация: В Данной статье идет речь о роли рефлексии в развитии педагогической деятельности. Говорится о значении рефлексии в формировании умения учителя анализировать свои действия, делать выводы, создавать конкретный план.

Abstract: This article discusses the role of reflection in the development of pedagogical activity. It talks about the importance of reflection in developing a teacher's ability to analyze his actions, draw conclusions, and create a specific plan.

Мұғалімнің тәжірибесінің артып, кәсіби тұрғыда жетіле түсуінде рефлексияның рөлі зор. Рефлексиялық ойлауға Д.Дьюи төмендегідей анықтама берген екен: «Қандай да болмасын бір пікірді не білімнің ықтимал көрінісін олардың негіздерін ескере отырып белсенді түрде, толассыз және мұқият қарастыру, осының салдарынан туындаған қорытындыларды талдау» [1,86].

Рефлексия – адамның өзінің ішкі жан дүниесіне үңілуі, өзін-өзі зерттеуі, өзінің жасаған іс-әрекеттеріне талдау жасап, баға беруі, өз кемшіліктерін түзеуі және өзгеріс

енгізуі, яғни Шәкәрім Құдайбердіұлыша айтсақ, «денедегі бас көзімен емес, көкіректегі ақыл көзімен» өзін-өзі бақылауы мен есеп беруі. Осы есеп беру мәселесі төңірегінде қазақтың бас ақыны А.Құнанбайұлының: «Егер де есті кісілердің қатарында болғың келсе, күнінде бір мәрте, болмаса жұмасында бір, ең болмаса айында бір өзіннен өзің есеп ал», - деген сөзі нағыз рефлексияның анықтамасы деуге боларлық. Біз қазіргі таңда білім беру саласында шетелдік ғалымдар мен ойшылдардың айтқан пікірлері мен ойларына сүйеніп, жаңалық ашқандай боламыз. Ал шындығында біз сөз еткелі отырған рефлексия туралы мәселе осыдан бір ғасыр бұрын жазылған М.Жұмабаевтың «Педагогика» еңбегінде өте жақсы жазылған.

«... өзін бақылау деген сөздің шын мағынасы өткенді еске түсіру деген сөз. Адамға өзін-өзі тексеру, өзіне-өзі есеп беру деген оңай нәрселер емес. Өзін-өзі тексеріп, қаталарын көруге адамның менмендігі бөгет болады. Әйткенмен де, бұл адамның өзін-өзі тексеруі – оның жан тұрмысының өркендеуіне, түзу жолға түсуіне бірінші шарт. Өз қатасын көре білген адам келешекте сол қатаны істемеуге ұмтылады. Адамның өзін-өзі яғни өз қатасын өзі көре білуі оның жанының идеалға, қасиетті қияға ұмтылатын мінезі барлығын көрсетеді... Өзінен ешбір кемшілік көрмей, қате таппай, өзіне-өзі риза болып, мәз болып жүретін адам зор адам емес, шөбір адам болады. Жаны жабайы, ауданы тар болады» - [2, 118] деген М.Жұмабаевтың жазбасы біз қазір жаңалық көріп жүрген рефлексияның ұлттық педагогикамызда бұрыннан-ақ бар екендігінің дәлелі бола алады. Демек, мұғалімнің оқытуының сапалы, оқушының оқуының табысты болуы тікелей рефлексияға қатысты деп айтуға болады.

Рефлексия сыни ойлау арқылы жүзеге асырылады, күмәндану мен терең ойлануды қажет етеді. Себебі өз әрекеттеріңді, ойларыңды, пікірлеріңді жан-жақты қарастыра түсу керек, өзіңе қойылған толассыз сұрақтардың жауаптарын табуға ұмтылу қажет. Демек, рефлексияның дұрыс жүргізілуі тікелей сыни ойлауға қатысты. М.Жұмабаев: «Ойлау адам өмірінде аса қымбат орын алады. Ойлау болмаса, адам басқа жануар сықылды заттарды, көріністерді құр жадына, есіне ғана алып, жат бір көрініс ұшыраса, оны шеше алмайтын, оған түсіне алмайтын бір жан иесі ғана болар еді. Келешекте не болатынын, тұрмысы қалай өзгеретінін білмейтін бір саңылаусыз соқыр болар еді. Адам ойлау арқасында ғана заттардың, көріністердің араларындағы байламды белгілеп, оларды бар қылған себептерді табады. Келешекте оларға ие болатынын ойлап шығарады, келешекті болжай алады. Қысқасы, ойлай білетін адам – шын мағынасымен адам», - [2,160] деп ойлаудың адам өміріндегі орнына ерекше мән береді. Ойлаудың мұғалім үшін де, оқушы үшін де аса маңызды екендігіне біз де тәжірибе барысында көз жеткізе түстік. Оқыту мен оқуды күнделікті мұғалім өз іс-әрекеттеріне талдау жасап, қорытынды шығара алғанда, келесі жасалатын әрекеттерінің нақты қадамдарын анықтай алғанда ғана жақсарту түсетінін анықтадық. Мұғалім өзі ғана емес, оқушыны да сындарлы ойлауға дағдыландырған жағдайда табысты оқытуға қол жеткізетінін түсіндік. Сол себепті де біз мұғалімдердің кәсіби тұрғыдан дамуына ықпал ету мақсатында рефлексивті күнделік жүргізуді қолға алдық. Гимназия мұғалімдері де өз әрекеттеріне талдау жасап, кәсіби тұрғыда даму үшін мұғалім тәжірибесіндегі іс-әрекеттегі зерттеу күнделігін жүйелі түрде толтырып отырады. Аталған күнделік педагогикалық кеңесте талқыланып, қаулымен бекітілген. Рефлексивті күнделіктегі сұрақтарға жауап жазып отыру арқылы мұғалімдердің сындарлы ойлау дағдылары қалыптасады, өз әдістемесінде, оқыту мен оқуды жақсарту барысында кездескен кемшіліктер мен кедергілерді анықтайды. Сол кездескен мәселелермен жұмыс жасау арқылы кәсіби тұрғыда жетіле түседі, әр сабағына, әрекетіне жауапкершілікпен қарайтын болады. Балаға жаттанды білім беруден аулақ бола бастайды, олардың да терең ойлануына жағдай жасайды.

Мұғалім сабақ өтіп болғаннан кейін сабақтың әр кезеңіне сай құрастырылған сұрақтарға жауап жазады. Рефлексивті күнделіктегі сұрақтарға мысал келтірсек:

1. Мен сабақта нақты мақсат қойдым ба?
2. Қойған мақсатыма жеттім бе? Оның дәлелдері қандай болды?
3. Бағалау критерийлері оқушыларға түсінікті болды ма?
4. Таңдап алынған тәсілдер тақырыпты тереңінен ашуға көмектесті ме?
5. Оқушылардың жаңа тақырыпты түсінгендігінің дәлелі не болды?
6. Мен оқушыларды сабаққа белсене қатысуға ынталандыра алдым ба?
7. Оқушыларға қаншалықты қолдау көрсете алдым?
8. Сабақта неше оқушының оқып-үйренуі табысты болды? Мен оны қайдан білдім?
9. Мен үшін не қиын болды? Неліктен?
10. Сабақты басқаша өткізуге бола ма? Егер болса, қалай? Сабақтың қай тұсына назар аудару керек?
11. Оқушыларды қаншалықты шынайы бағаладым?
12. Оқушылардың сындарлы ойлауына жағдай жасадым ба?
13. Әр тапсырмадан кейін кері байланыс беріп отырдым ба?
14. Сабақтың бастапқы жоспарына қандай өзгерістер енгізер едім?
15. Менің сәтті шыққан әрекетім қандай болды?
16. Менің сәтсіз шыққан әрекетім?

Кәсіби тұрғыда жетілген мұғалім тек өз іс-әрекетіне ғана талдау жасап қоймайды. Сонымен бірге оқушыларға да әр сабақтан кейін рефлексия жасап үйрету керек. Себебі бала рефлексия жасай алмаған жағдайда, яғни өзінің әрекеттеріне талдау жасап, баға бере алмаса, онда өзінің өзгерістерін де байқамайды. Сондықтан да мұғалім оқушыларды сындарлы ойлауға үйрету керек. Бұл ойымызды М.Жұмабаевтың мына жазбасы: «Ойлау осындай қымбат көрініс болса, әрине, оны өркендету керек. Әсіресе тәрбиеші баланың дұрыс ойлап үйренуіне көп күш жұмсау керек. Тәрбиеші баланың ойын жетектемесе, бала ұғымды, хүкімді теріс жасауға, қате ой шығаруға үйреніп кетеді. Мұндай бала тар ойлы, соқыр сенгіш, ырымшыл адам болып шығады», - деп нақтылай түседі.

Сындарлы ойлау дағдысы қалыптасқан оқушы өзінің атқарған әрекеттерін талдап, нәтижелерін нақтылайды, оларды қалай жақсартуға болатыны туралы ойланады. Осылайша, оқушы да үнемі іздену, даму үстінде болады. Ал бұл өз кезегінде баланың бойында өмір бойы білім алу құндылығын қалыптастырады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Әлімов А.Қ. Табысты сабақ құрылымы: әдістемелік құрал / Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2018
2. Жұмабаев М. Шығармалар жинағы. 3-том. Аудармалар, ғылыми еңбек, мақалалар. – Алматы: Жазушы, 2008
3. Бизяева А.А.: Психология думающего учителя: Педагогическая рефлексия. -Псков: ПГПИ им Кирова, 2004г.

ТІЛДІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ДАМУДА ҚҰНДЫЛЫҚҚА БАҒЫТТАЛҒАН БІЛІМ БЕРУ КЛУБТАРЫНЫҢ РОЛІ

Нуржанова А.Ж.

Маңғыстау облысы Мұнайлы ауданы
«Шоғы Мұңалұлы атындағы

Аңдатпа: Мақалада тілдік құзыреттілікті дамытуда құндылыққа бағытталған білім беру клубтарының ролі туралы жазылған. Өз тарихын терең ұғынып, ұлттық құндылықтарын шын бағалай білетін халықтың ғана болашағы мәңгі болмақ.

Аннотация: В статье написана о роли ценностно-ориентированных образовательных клубов в развитии языковых компетенций.

Abstract: the article describes the role of value-oriented educational clubs in the development of language competence.

Осыдан 3 жыл бұрын ұзаққа созылған қашықтан оқыту кезеңінде:

- калайда оқушы білімін берік ету;
- білім алуға кедергі жоқтығын сезіндіру;
- бос уақытын тиімді ұйымдастыру;
- мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартындағы қойылған

базалық құндылықтарды игерту мақсатында мектебімізде сыныптан тыс іс-шаралар ұйымдастыру мүмкіндігін ойластыра келе құндылықтарға бағытталған білім беруде клуб жұмысының тиімділігі қарастырылған болатын. Бүгінде мектеп көшбасшыларынан құрылған командалық топ өз жұмысын бастап, шәкірт жүрегінде ұлттық құндылықты ұялату негізінде осы жобаны іске асырып келеді. Бұл жоба аясында 6 клуб жұмыс жасайды. Олар «Абайтану», «Ыбырайтану», «Шоқантану», «Әбіштану», «Құндылықтар әлемі», «Еріктілер» клубтары. Клуб мүшелігіне 570 оқушы тартылды. Әр клубтың өзіндік ерекшелігі бар. Олар белгіленген түсіне сәйкес галстук, бант, лентасы, эмблемасы, ұраны бар. Бастапқыда жобаға 2-4 сынып оқушылары қамтылды. Жыл сайын 2 сынып оқушылары клубқа жаңадан қабылданып отырады да, ал бұрынғы сыныптар клубтағы мүшеліктерін үздіксіз жалғастырып кетеді. Клубтың алғашқы мүшелері қазір 7-сыныпқа көшті.

Клубтардың мақсаты: Клуб бағдарламасына енгізілген тұлғаның рухани-адамгершілік, өнегелі өмір жолы және зияткерлік қасиеттерін насихаттай отырып, халқымыздың әдебиетін тереңірек тануға, тілдік дағдыны, ұлттық құндылығымызды бағалайтын тұлғаны қалыптастыру.

Міндеттері:

- оқушыларды жан-жақты тұлға ретінде тәрбиеленуіне жағдай жасау;
- туған жер мұраларына қамқор болуды үйрету;
- оқушы бойына жауапкершілік міндетін сіңіру;
- белсенді өмір ұстанымын қалыптастыру;
- ұлттық құндылық, патриотизмді қалыптастыру;
- интеллектуалдық және шығармашылық әлеуетін арттыру;
- зерттеушілік мәдениеті бар тұлға, өз ойын басқара алатын көшбасшы қалыптастыру;
- тіл тазалығын, тіл анықтығын, тіл дәлдігін игеріп, сөйлеу мәдениетін, сөз шеберлігін жетілдіру;
- әлеуметтік ортада еркін қарым-қатынасқа түсуіне мүмкіндік жасау.

Нәтижесінде: эмоционалдық сауаттылығы, әлеуметтік деңгейі, академиялық үлгерімі, ұлттық құндылығы жоғары, өмірлік қажеттіліктерінде коммуникативтік әрекеттер түрінде (тыңдалым/айтылым, оқылым, жазылым) сауаттылықпен қолдану дағдылары қалыптасқан тұлға күтіледі.

Жоба аясында әр клубтың жетекшісі, модераторы, сынып жетекшісі, клуб мүшелері бар. Клуб мүшелері мектептің материалдық базасы мен потенциалын пайдалана отырып, клуб бағдарламасымен және оның жекелген түрлерімен шұғылдануға, әдістемелік және практикалық көмек, сондай-ақ сабақ барысында қажетті білім алуға, клубта өткізілетін барлық іс-шараларға қатысуға құқылы. Клуб мүшесі бекітілген тәртіп пен ережелерді бұлжытпай орындауға, басқаларға үлгі болуға, клуб бағдарламасын қатаң сақтап, бұлжытпай орындауға, клуб беделін арттырып, онда жолдастық ахуал орнауына көмектесуге міндетті.

Клуб жетекшісінің, модераторының, сынып жетекшісінің функционалдық міндеттері бар.

Ай	Тақырып	Апта	Тақырыптары
Қыркүйек	Отбасым – бақыт мекені		
Қазан	Ұстазға тағзым!	1-апта	Тұлғаны тану
Қараша	Татулық – достық кiлті	2-апта	
Желтоқсан	Менің Отаным		Тіл дамыту
Қаңтар	Кітап – білім бұлағы	3-апта	
Ақпан	Ұранды елдің – ұрпағы қайсар	4-апта	Ой дамыту
Наурыз	Ана – өмір шуағы		
Сәуір	Табиғат – тал бесігім		
Мамыр	Қорытынды «Біздің 1 жылымыз»		Отбасы

ЖОСПАР ҮЛГІСІ

ҚЫРҚҮЙЕК /02.09-01.10.2021ж./ ТАҚЫРЫП: «ОТБАСЫМ - БАҚЫТ МЕКЕН»				
апта	мазмұны	іс-шаралар	формасы	жауапты
02.09-04.09	Жоспарлау. Күн тәртібі.	Күнделікпен жұмыс	Фото-копирме	Модератор Сынып жетекші
06.09-10.09	Танушылар апталығы	Дара тұлға	Бейнебаян	Модератор Сынып жетекші
13.09-17.09	Тіл дамыту апталығы	Қоржындағы 20 сөз	Диалогтан видео есеп беру	Модератор Сынып жетекші
20.09-24.09	Ой дамыту апталығы	Кім жылдам? (логика, математика, шахмат)	Диалогтан видео есеп беру	Модератор Сынып жетекші
27.09-01.10	Отбасы апталығы	Отбасылық мерекелер мен дәстүрлер	Видео-есеп, фото	Модератор Сынып жетекші

Жоба аясында Іс- әрекет жоспарына сәйкес: дүйсенбі – күнделікпен жұмыс, сейсенбі – танушылар күні (Дара тұлға), сәрсенбі - тіл дамыту (қоржында 20 сөз), бейсенбі – ой дамыту (логикалық есеп), жұма – отбасы күні (отбасылық мерекелер мен дәстүрлер) деп белгіленген. Әр апта сайын клуб мүшелеріне тапсырмалар беріліп отырады. Оларға оқуға ұсынылатын көркем шығарма, деректі және көркем фильмдер, аптаның қолөнер туындысы, апта ойыны, әртүрлі логикалық, шығармашылық

тапсырмалар, күнделікті бір жақсылық жасау т.б. Апталық тапсырмаларды үздік орындаған клуб мүшелері әлеуметтік желідегі клуб парақшасына (instagram желісінде әр клубтың өзінің парақшасы бар) жарияланып отырады.

Клуб жұмысының ерекшелігі сол – клубқа мүше сыныптар сынып жетекшілермен ақылдаса отыра, белгілі бір мақсатпен алынды. Ол сыныпта үндемес оқушы да, инклюзив оқушы да, ерекше бақылауды қажет ететін оқушы да отыр. Олар бірге ән салады, би де билейді, жазады, сахналайды да, сурет салады, жарысады, жоба қорғайды. Басқа клуб мүшелерімен сайысқа түседі.

Бұл жерде мынандай ой туу мүмкін: «Осы үшін пән сабағы, сынып сағаты бар емес пе, жеткілікті ғой» деген. Барлығыңыз да ұстазсыздар, сынып сағатының мүмкіншілігін білесіздер (тәртіп, ескерту, күнделік, т.б күнделікті шаруадан аспайды). Ал клуб мүмкіншілігі күннен аптаға, аптадан айлыққа жұмыс жасайды.

Жоба аясында клуб мүшелері Әбіш Кекілбаев атындағы Маңғыстау облыстық тарихи-өлкетану мұражайына, Н.Жантөрин атындағы облыстық музыкалық драма театрына, теңіз жағалауына серуенге, кинотеатр, саябақ, орталық кітапханаға саяхаттады. «Ш. Есенов атындағы Каспий технологиялар және инжиниринг университетіне» барып дәріс тыңдау мүмкіндігіне де ие болды. Жоба аясында Ұлы Жібек жолының бойында орналасқан тарихи қала Түркістанға, көне Отырарға, Арыстан баб кешеніне ата-аналар қолдауымен барып келу де бұйырды. Алдағы уақыт еншісіне қазақтың маңдайына біткен, клуб атауымен аталған Шоқан, Ыбырай, Абай, Әбіш тұлғаларының табаны тиген, туған жерлеріне барып, саяхаттау жоспарланып отыр. Әр саяхат соңы жазба күнделігін толтыру, пікір алмасу, эссе жазуға, диалог алаңына жиналу әдістері арқылы ойлары жинақталады.

Клуб мүшелерінің тілдік құзыреттіліктерін қалыптастыру мақсатында қаңтар-сәуір аралығында жобалар бойынша өзара сайыстар ұйымдастырылды.

- Ең үздік жазба жұмысы(каллиграфия);
- «Үздік көркем сөз шебері» мәнерлеп оқу сайысы;
- «Бала би» шешендік сайысы;
- Танымдық сайыс;
- Логикалық тапсырмалар ;
- «Жобалық жұмыс» сайысы.

Бұл жобаға 100 пайыз клуб мүшелері қатысты. Әр бала әр жоба бойынша өз мүмкіндіктерін көрсете отыра, қалыс қалмады.

Клуб жұмысы биыл 3-ші жыл өз жұмысын үздіксіз жалғастырып келе жатқандықтан, өзара ынтымақтастық, тұлғалық қалыптасу деңгейі ілгерлеп келеді. Клуб жұмысының аясын кеңіту мақсатында «Жетекші мектеп» аясындағы серіктес Мұнайлы ауданындағы №1 ЖББМ, №13 мектеп-гимназия оқушылары клуб қатарына қабылданып, мектептер арасында байланыс орнады. Бүгінде жоба аясында 24 сынып, 6 жетекші, 24 модератор, 24 сынып жетекші жұмыс жасап келеді. Осы жоба аясында 6-8 сыныптар арасында бастау алған 12 жобаны атап өтпеу мүмкін емес. Жасөспірім шақтағы оқушының бос уақытын үнемді пайдалану мақсатында құрылған жобалар өз нәтижесін беруде. Болашағы айқын клуб құрамы жылдан жылға артатыны анық.

Мақсаты айқын, өзіндік сара жолы бар бұл ұжымның алар асулары алда деген ойдамыз. Бастысы болашақты тәрбиелеуде адаспайтыны анық.

«Абайтану» клубы

«Ыбырайтану» клубы

«Шоқантану» клубы

«Әбіштану» клубы

«Құндылықтар әлемі» клубы

«Еріктілер» клубы

THE FORMATION OF BILINGUAL STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE AT ENGLISH LESSONS

Nurgaliyeva S.Y.

Master of pedagogical sciences, doctoral student majoring in “Translation Studies” at Toraighyrov University, English teacher, Specialized gymnasium for gifted children named after Kanysh Satbayev of Aksu town, Pavlodar district, Kazakhstan

Андатпа: Ұсынылған мақалада Қаныш Сәтбаев атындағы дарынды балаларға арналған мамандандырылған гимназияның бесінші сынып оқушыларының ағылшын тілі сабақтарында қос тілді оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру

қарастырылады. Студенттердің сөйлеу дағдыларын арттыру және оларды екінші тілді еш кедергісіз үйренуге ынталандыру үшін коммуникативті стратегиялар мен ойындар қолданылды. Нәтижелер бойынша студенттердің көпшілігі ағылшын тілі сабақтарында коммуникативті және білім беру ойындарын ойнау арқылы шет тілін үйренуге ынталы және көбірек қатысатынын көрсетті.

Аннотация: В представленной статье рассматривается формирование коммуникативной компетенции учащихся-билингвов на уроках английского языка у учащихся пятого класса Специализированной гимназии для одаренных детей имени Каныша Сатбаева. Были применены коммуникативные стратегии и игры для повышения разговорных навыков студентов и для того, чтобы мотивировать их изучать второй язык без каких-либо барьеров. Результаты показали, что большинство студентов стали мотивированными и более вовлеченными в изучение иностранного языка, играя в коммуникативные и развивающие игры на уроках английского языка.

Abstract: The provided article examines the formation of bilingual students' communicative competence at English lessons among fifth grade students at Specialized gymnasium for gifted children named after Kanysh Satbayev. There were applied communicative strategies and games for boosting students' speaking skills and in order to motivate them to study second language without any barriers. The results depicted that most students became motivated and more engaged in studying a foreign language while playing communicative and educational games at English lessons.

The main trend of changes currently taking place in the education system reflects the focus on humanistic values, communicative culture, the processes of development and self-actualization of the personality of each participant in the educational process.

According to the state standard of Kazakhstan education, one of the main requirements for the personal results of mastering the basic educational program of basic general education is the formation of communicative competence in communication and cooperation with peers, diverse age children, adults in the process of educational, socially useful, educational, research, creative and other activities.

Communicative competence is one of the most essential qualitative characteristics of a person, which makes it possible to realize one's needs for social recognition, respect, self-actualization and assists the successful process of socialization.

Both tacit understanding of a language and the capacity to utilize it effectively are referred to as communicative competence. It's also known as communication ability, and it's essential for social acceptance. [1]

Communicative competence as a term was coined by linguist Dell Hymes in 1972 and was arisen from opposing to Noam Chomsky's concept of linguistic competence. Most academics now consider linguistic ability to be a component of communicative capability.

It is stated by Dell Hymes that "The fact that a normal youngster learns phrases not only as grammatical but also as acceptable must be taken into account. He or she learns when to speak and when not to speak, as well as what to talk about with whom, when, where, and how. In summary, a youngster learns to perform a repertoire of speech actions, participate in speech events, and have others judge their performance. Furthermore, this competence is intertwined with attitudes, values, and motives toward language, its properties, and uses, as well as competence and attitudes toward language's relationship with other codes of communicative behaviour." [2]

When asked what approach pedagogues use in their classrooms, perhaps the majority of language teachers today say "communicative." When probed for a more thorough explanation of what they mean by "communicative," however, responses vary greatly. Is communicative language teaching, or CLT, synonymous with teaching conversation,

excluding grammar from a course, or emphasizing open-ended discussion activities as the course's key features? What exactly do you mean when you say communicative language teaching?

The communicative approach (CA), sometimes known as communicative language teaching (CLT), is a method of language instruction that stresses interaction as both a means and an end goal. Learners in environments where communication is used to learn and practice the target language through interactions with one another and the instructor, study of "authentic texts" (texts written in the target language for purposes other than language learning), and use of the language both in and out of class. It can also be viewed as a collection of principles governing the objectives of language education, how students learn a language, the kind of classroom activities that best support learning, and the roles of teachers and students in the classroom. Let's take a look at each of these points one by one [3].

Language education was once thought to be primarily a cognitive process involving memorization. It was eventually discovered to be socio-cognitive, meaning that language may be taught through social interaction. However, communicative language education is now the most popular method for teaching any language (CLT). Although Noam Chomsky's theories in the 1960s focused on competence and performance in language learning, the conceptual foundation for communicative language teaching was laid in the 1970s by linguists Michael Halliday, who studied how language functions are expressed through grammar, and Dell Hymes, who proposed a broader communicative competence rather than Chomsky's narrower linguistic competence. CLT became popular in the 1970s and early 1980s as a result of a lack of success with traditional language teaching approaches and an increase in demand for language instruction. In the meantime, as the number of secondary schools offering languages increased worldwide as part of a general trend of curriculum-widening and modernization, foreign-language study was no longer relegated to exclusive academies, more children were given the option to acquire foreign languages in school. The introduction of comprehensive schools in the United Kingdom, which provided foreign-language education to all pupils rather than just a select few of the elite grammar schools, dramatically raised demand for language learning. Many learners who struggled with traditional methods such as grammar translation, which entails the direct translation of sentence after sentence as a way to learn the language, were among those who saw a rise in demand. Those methods assumed that students wanted to master the target language and were willing to study for years before using it in everyday situations. Adult learners, who were preoccupied with job, and schoolchildren, who were less academically brilliant and thus could not dedicate years to learning before being able to speak the language, both questioned these ideas. Educators noticed that a more immediate reward was needed to inspire those kids, so they started using CLT, a method that stresses communication abilities and produces better results. Educators were also under pressure to adapt their approaches as a result of the progressive movement in education. Active learning, according to progressivism, is more effective than passive learning. As that concept gained popularity, there was a general trend in schools toward utilizing practices that involved pupils more actively, such as group work. Teachers in foreign-language instruction were no exception to this movement, and they looked for new approaches, such as CLT, to better represent the shift in thinking [4].

In the scientific world the choice of a method to collect data is considered to be one of the most paramount steps in research. Hence, mixed methods (qualitative and quantitative) were chosen for data collection since such research involves the observation of

two fifth grades which have two different directions in study (grade 5 “B” with 19 students study “Humanities” deeply, grade 5 “A” with 10 students study “Sciences” deeply). There are 6 females and 4 males in grade 5 “A”, whereas 9 girls and 10 boys are in the fifth grade “B”. Students from both grades entered Specialized gymnasium for gifted children via contest; therefore, they have only basic level of English language, meaning A level, based on Common European Framework of Reference for languages (CEFR). Besides, some learners even do not know English Alphabet and cannot read, but others can demonstrate good reading skills; however, nobody can speak English. Consequently, it was demanding to opt for communicative materials so that the assignments could be suitable for everyone. In addition to this, it was noticed that Humanities students are good at writing and reading, but Sciences learners are quick in accomplishing tasks and are keen on logical ones such as “odd one out”, “True or False” and so forth. The methods used in the provided research were focused on four components such as participants, instruments, validity and analysis. In this study 3 research questions were examined:

- 1) what communicative activities influence on the formation of communicative competence of bilingual students at foreign language lessons?
- 2) Why do students face language barrier?
- 3) What are learners’ motivations on learning English through communicative activities?

Subsequently, the presented quantitative research includes the observation of quantities of one or more variables of interest, whereas the qualitative method is on qualities that cannot be reduced to numerical values. All in all, the given mixed-method research used both quantitative and qualitative methods and provided much information than those conducted by either method alone. It is a common knowledge that most researchers can attain greater insight via a combination of qualitative and quantitative methods. Hence, a mixed-method approach was used in order to gain a greater insight in this study.

The data collection for this research took place at Specialized gymnasium for gifted children of Aksu town, Pavlodar district; and through two electronic surveys distributed to two fifth grades “A” and “B”. Additionally, these two questionnaires consisted of both closed and open-ended questions; the closed-ended questions were drafted with 5 -point Lykert-type scale (strongly agree, agree, neither agree nor disagree, disagree, strongly disagree). Whereas open-ended questions allowed respondents to respond in their own words. In order to give a richer context to the evaluation, interviews were held among students of two grades individually; therefore, all interviews applied guided questions and were audio recorded.

Before sending the survey questionnaire to two fifth grade students of Specialized gymnasium for gifted children, the purpose of the survey was explained to their parents and they were asked to provide their informed consent to receive questionnaire and interview. It goes without saying that participants’ contacts, who took part in research experiment, are confidential and they will not be distributed anywhere.

Next step in investigation was an accomplishment of steps in a procedure. The following is an outline of the process of data collection:

Step 1: CLT approach was studied and chosen for boosting students’ communicative skills;

Step 2: diverse communicative activities were applied in order to identify the most effective ones for improving bilingual learners’ communicative competence;

Step 3: various forms of teaching English were used such as pair work, group, mingle, individual and with a whole class;

Step 4: problems faced while teaching English were written in notes and how to solve them were applied in next lessons;

Step 5: All responses of respondents were kept confidential and analyzed carefully.

A survey is valid according to the fact that the provided information accurately reflects the respondents' attitudes, behaviour, values and knowledge. Hence, responses to the research questions either plain like "yes or no", or distinguished degrees of effectiveness measured on a Likert-type scale, the form of validity which draws meaningful and helpful inferences from the findings of the quantitative method applied in this provided research is content validity, that concerns whether the items measure the content they were intended to measure. Although the idea of validity used in qualitative research differs from that used in quantitative research because qualitative validity involves using certain techniques to check for the accuracy of the findings. The correctness of qualitative research findings is judged from the perspective of those participating in the study: the researcher, the participants, and the readers of the results.

It is known that a mixed-method for this study was applied; hence, all responses were categorized into quantitative and qualitative. Quantitative answers were collected through online Google form from two fifth grades survey participants: Humanities and Sciences directions. All answers from two grades were examined separately, for comparison. Questionnaires with closed-ended questions were used for the quantitative analysis. Moreover, the quantitative responses in this study, expressed on a 5- point Lykert-type scale, were converted to numerical values (Strongly agree = 4, Agree = 3, Neither agree nor disagree = 2, Disagree = 1 and strongly disagree= 0) for analysis. Then, to investigate the first and second research topics, all of the responses were statistically examined in each format, determining the proportion of respondents for each scale point, the overall mean, and the standard deviation. A comparison of the two grades' comments established the groundwork for future debate.

Whereas the qualitative data for this study were collected via two diverse methods: responses to the open-ended questions on the questionnaires and interviews; therefore, all comments were read thoroughly. Eventually, those comments were analyzed on the basis of the study's research questions.

Overall, the first survey was focused on participants' English background, their perceptions and opinions in order to observe their self-identified needs in English language abilities or any issues concerning learning in a collaborative environment. Whereas the second survey was concentrated on investigating what helps bilingual students to be interested in learning English and what communicative activities motivate them to boost their speaking skills. As for interviews, participants were volunteers who expressed willingness to take part in the interview. Subsequently, the interview was focused on how participants understood their experiences in their own words.

Communicative language education is a powerful tool for engaging students and assisting them in developing their language abilities in a natural setting. Rather than only learning English grammar rules and word lists, it encourages students to enhance their language in a personalized approach by assisting them in interacting in English in real-life scenarios. Students improve their abilities by "doing." It's similar to learning to ride a bicycle; you can't get better at it without practicing.

As a result, communicative language teaching focuses on giving students additional opportunities to practice and link language to their personal experiences. Students in Communicative Language Teaching engage in realistic communication activities. Students are more motivated to learn English if they have more practice and success with it.

During investigation, many diverse communicative activities were used in order to see namely what ones can motivate learners to learn English with enthusiasm. Therefore, activities provide:

- 1) Interaction is crucial — Make sure students interact meaningfully during pair and group work activities;
- 2) It is stimulating if kids are encouraged to communicate about themselves, express their opinions and choices, and engage as naturally as possible;
- 3) The task's success is more significant than the learner's accuracy; the task's success helps encourage the student;
- 4) There must be a compelling reason to communicate, such as when one student possesses information that another student desires (if the student already knows the answer, he or she will not be driven to ask questions);
- 5) Use role-playing, producing posters with students' own ideas, solving riddles together, or making up stories together as exercises;
- 6) It is inspiring for pupils to see what others are doing;
- 7) It is inspiring for pupils to witness their accomplishments. It's also a good idea to bring up some of the language issues that came up throughout the activity, such as writing some of the errors on the board and having the class correct them - if feasible, have the kids correct their own errors to keep them engaged.

Students get acquainted with all activities, namely how to use it and some of them are applied only if it is connected with a topic, for example, such games as “Who am I?”, “board games” and so forth. However, others can be used for each lesson regardless of a topic. Consequently, several communicative activities were revealed for elementary level, they are: role play, picture describing, hot potato, musical chair, hot seat, disco cluster, bang-bang and Charades, which are suitable for any topic of the lesson.

However, there can be some problems concerning these communicative activities while teaching [5].

Problem 1 and its solution: students are afraid of saying something or they are too shy and insecure, probably they do not want to speak. There are many arguments about this issue. Finding the source of the problem and working from there is one technique to approach this issue. If the issue is cultural, such as students speaking out loud in class is unusual in your culture, or students are shy about speaking in front of other students, one way to overcome this cultural barrier is to create and establish your own classroom culture in which speaking out loud in English is the norm. One method to do this is to set your classroom apart from others in your school by arranging the desks differently, in groups rather than lines, or by hanging English language and culture posters on the walls. Teach your students classroom language from the beginning and continue to do so, encouraging them to ask for things and ask questions in English. Giving good feedback also encourages and relaxes hesitant kids, allowing them to talk more freely. Another strategy to encourage students to speak more is to assign a percentage of their final mark to speaking abilities and inform them that their speaking practice in class will be assessed during the term.

Problem 2 and its solution: when students work in pairs or groups, they naturally converse in their native tongue. To tackle this problem is teachers should make sure the pupils have all of the tools and terminology they'll need to finish the work. They may revert to their L1 if the language is pitched too high, or if the work is too easy, they may become bored and revert to their L1. Be mindful that some students, particularly novices, will use their L1 as an emotional support at first, translating everything word for word to ensure that they understand the job before attempting to speak. Simply be patient with these pupils; as

they gain confidence in using English, their reliance on their first language will likely fade away.

Problem 3 and its solution: students do not keep time management in speaking tasks. The timing of a class speaking activity might be critical at times. How many teachers have noticed that their speaking activity has turned into a continuation of the L1 students' break-time gossip? After a short pause, give students an activity to help them relax and focus before moving on to speaking activities that require group or pair work. Another technique to prevent pupils from speaking in their second language is to wander around the classroom, monitoring their involvement and offering support and assistance as needed. If particular students continue to speak in their native language, you might want to invite them to stay after class and chat with them individually, explaining the significance of speaking English and asking them why they don't feel comfortable speaking in English in class. Maybe they just need a little more certainty, or maybe they don't like dealing with particular pupils, or maybe they have another issue that you might help them with.

Problem 4 and its solution: when all of the students speak at the same time, the classroom becomes too loud and chaotic, and control is lost by teacher. To begin, distinguish between a noisy classroom and an out-of-control classroom. You want a classroom full of students conversing and interacting in English, even if it is noisy. Maybe you just feel like you're losing control because the class has shifted to a student-centered approach rather than a teacher-centered one. This is a crucial point to consider. Learner-centered classrooms, in which students speak in groups and are responsible for employing communicative resources to complete a task, have been demonstrated to be more favorable to language learning than teacher-centered classrooms.

Problem 5 and its solution: losing control of the classroom. Walking around the classroom and monitoring the students as they work in groups can help because you can naturally move over to the part of the classroom where the noise is coming from and calm the rogue students down and refocus them on the task without disrupting the rest of the students who are working well in their groups. If students get excessively noisy, just alter the class pace and activity to a more controlled job, such as a concentration on form or a writing task in which students must work in quiet individually. You can return to the original or another engaging group activity once the pupils have cooled down.

To sum up, diverse issues can occur in different classrooms, it all depends on a teacher, students' age and abilities, behaviour. However, most professional and experienced teachers can tackle these problems properly. All above mentioned cases happened namely in my classroom while teaching speaking skills; therefore, solutions to those problems are suggested above.

After conducting the experiment bilinguals' communicative competence has significantly improved, taking into consideration all four types of communicative competence such as linguistic, discourse, strategic and sociocultural ones. It goes without saying that applied communicative activities have influenced it.

Overall, communicative competence can be defined as a means necessary for the formation of a speech situation in a social context, and the purpose of the formation of communicative competence is an accomplished communicative act. To achieve this goal, language knowledge and skills are needed, as well as the cooperation of children in various forms of learning through communicative games and tasks.

The results obtained, in our opinion, indicate the presence of positive practical experience in the implementation of communicative activities, which has taken an important place in the implementation of the state standard of basic general education. Using

communicative tasks and a communicative approach in their lessons, students actively work and are enthusiastically involved in conversation and dialogue.

The psychological discomfort caused by the inability to speak the language recedes before the interest and desire to share your opinion and the product of your work. These conditions ensure the development and formation of communicative competence.

Thanks to collective learning activities in groups, students can actively study, transform and modify educational material in different communication situations created by the teacher. In the course of active cooperation and effective management of the teacher, the speed and intensity of acquiring speech experience has increased, and students perform speech actions more confidently and with the least number of errors, which indicates a positive experience in the formation of communicative competence.

This research aimed to identify what communicative activities influence on the formation of communicative competence of bilingual students at foreign language lessons, why students face language barrier and learners' motivations on learning English through communicative activities.

Based on a quantitative and qualitative analysis of research, many crucial findings were revealed and all responses were thoroughly analyzed. It can be concluded that communicative activities and CLT approach are paramount in the formation of bilingual learners' communicative competence. The results indicate that CLT is considerably more effective than other methods and students of two fifth grade are interested in learning English via games and collaboration, which demonstrates that most learners are stopping to be afraid of making mistakes and language barrier is gradually disappearing. Most learners admitted that they did not know how to express their idea in English, because it was due to their limited knowledge of English alphabet and vocabulary, foreign language teachers paid more attention to written tasks, such as performing grammatical exercises; in the meantime, forgetting to pay attention to spoken language. It substantiates those communicative activities via educational games demonstrate the effectiveness and improvement of students' conversational skills, and also the fear of making a mistake during a conversation might disappear in children.

It goes without saying, that at Primary School they did not collaborate in groups and other classroom forms; hence, most classes were taught mostly in Kazakh language and communication assignments were not applied by teachers.

The provided research clearly illustrates that studied literature of foreign and native scholars provided the formation of bilinguals' speaking skills and CLT assisted students to comprehend diverse texts and answer the questions with better understanding of vocabulary, because some communicative activities help students memorize vocabulary and apply in their speech without any hesitations.

Based on these conclusions, practitioners should take into account some recommendations in the formation of learners' communicative competence. They are:

1) Designed collection of communicative activities at foreign language lessons can be helpful for ESL teachers for boosting students' communicative competence and can be applied as a guide;

2) Different forms of work positively influence bilinguals in the process of performing speaking assignments on the psychological climate in the team.

3) Sometimes using L1 can assist learners to comprehend information correctly and helps them learn language properly;

4) It is crucial to apply CLT method, because it will unfold the new possibilities of learning for both educators and children;

5) Communicative activities motivate students to speak and move in the classroom, also movement keeps students healthier rather than sedentary way of studying;

6) Finally, all above mentioned recommendations create favourable conditions for the formation students' communicative competence, education of independence and responsibility and ability in a team.

The provided research helps solve such problems as when teachers have difficulties in finding a right activity or method to boost learners' speaking skills, that is why a handbook of communicative activities collection guides them at once and save their time in preparation for the lesson. In addition to this, five issues and its solutions are presented in the practical chapter.

Learners in environments where communication is used to learn and practice the target language through interactions with one another and the instructor, study of "authentic texts" (texts written in the target language for purposes other than language learning), and use of the language both in and out of class. It can also be viewed as a collection of principles governing the objectives of language education, how students learn a language, the kind of classroom activities that best support learning, and the roles of teachers and students in the classroom. Let's take a look at each of these points one by one [Richards J. Communicative Language Teaching Today]. Subsequently, findings (most students prefer to learn to speak via communicative activities) confirm that CLT is the best approach in boosting learners' communicative competence, which proves that the given thesis is well-organized and practically in demand.

To conclude, the given research and obtained results allow us to say that set goal and objectives have been accomplished and implemented fully.

References

1. Hymes, Dell H. "On Communicative Competence." Sociolinguistics: Selected Bernard Pride and Janet Holmes, Penguin, 1985, pp. 269-293.
2. Hymes, Dell H. "Models of the Interaction of Language and Social Life." Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication, edited by John J. Gumperz and Dell Hymes, Wiley-Blackwell, 1991, pp. 35-71.
3. Richards J. Communicative Language Teaching Today by Richards J. Cambridge University Press, New York, 2006. 52p.
4. Savignon, Sandra J. (2000). "Communicative language teaching". In Byram, Michael (ed.). Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning. London: Routledge. pp. 125–129.
5. Wardhaugh R. An introduction to sociolinguistics. Malden M.A.: Wiley-Blackwel, 2010.

КАЧЕСТВО СИСТЕМЫ ОЦЕНИВАНИЯ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ: ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ

Олейникова Н.В.

КГУ «Кушмурунская общеобразовательная школа № 2 отдела образования
Аулиекольского района» Управления образования акимата Костанайской области,
п. Кушмурун, Казахстан

Андатпа: Бұл мақалада автор жұмыс тәжірибесі, сондай-ақ критериялды бағалауға қатысты орта мектептегі проблемалар туралы айтады. Мақалада сонымен қатар мектеп оқушыларының оқу жетістіктерін критериялды бағалау жүйесін зерттеу нәтижелері берілген.

Аннотация: В данной статье автор рассказывает об опыте работы, а так же проблемах в общеобразовательной школе по вопросам критериального оценивания. Статья также содержит результаты исследования системы критериального оценивания учебных достижений школьников.

Abstract: In this article, the author talks about work experience, as well as problems in a secondary school regarding criteria-based assessment. The article also contains the results of a study of the system of criteria-based assessment of schoolchildren's educational achievements.

Глобальные изменения в содержании образования, такие как переход от традиционной системы на предметные знания и умения повлекли за собой изменение системы оценивания учебных достижений.

В Казахстане в рамках обновления содержания образования постепенно внедрена критериальная система оценивания. В отличие от традиционной системы, критериальная система измеряет индивидуальный прогресс ученика. Наличие четких и измеримых критериев оценивания позволяет учителю обеспечить личностно-ориентированное обучение, получить оперативную информацию для анализа и планирования своей деятельности в целях достижения конечного результата каждым отдельным учеником и повышения качества образования в целом. Критериальный подход оценивания стимулирует и мотивирует обучающихся на достижение успеха, формирует действия самоконтроля и самооценки.

Более того, оценивание на основе критериев является объективным: индивидуальная оценка школьника не влияет и не зависит от оценок других обучающихся; критериальное оценивание обеспечивает объективность результатов оценивания, так как все участники знакомы с критериями. Также школьники, основываясь на знании критериев оценивания, имеют возможность выполнять задания более разумно и точно.

Сейчас мы с вами поделимся тем, как мы строим работу по критериальному оцениванию в нашей школе.

Ежегодно в начале учебного года, я как координатор по критериальному оцениванию изучаю нормативные документы, затем составляю план по реализации критериального оценивания в школе, в котором отражены основные направления: **организационно-управленческое обеспечение** (распределение обязанностей, составление графика, создание комиссий по проведению модерации, проведение разъяснительных мероприятий для учителей школы по работе с нормативными и методическими документами, предварительная проверка заданий СОР и СОЧ, анализ суммативных оцениваний), **профессиональная подготовка и поддержка учителей** (посещение и взаимопосещение уроков учителей, обсуждение возникающих вопросов по проведению формативного и суммативного оценивания на рабочих совещаниях, на заседаниях предметных МО), **информационно-аналитическое обеспечение** (ведение мониторинга, частота и своевременность выставлений баллов в АИС Кунделик), **работа с родителями** (консультации родителей по проблемным вопросам СКО, классные родительские собрания)

Как вы все знаете, критериальное оценивание состоит из **формативного и суммативного** оценивания:

Формативное оценивание

- В первую очередь это конечно посещение уроков администрацией, а так же взаимопосещение уроков педагогами

При посещении уроков в начальной школе можно увидеть, что учителя совместно с детьми разрабатывают критерии оценивания по каждому виду заданий, педагоги стараются, чтобы критерии были доступными и понятными для школьников, и не больше трёх-четырёх критериев к одному заданию. Так же педагоги применяют стратегии формативного оценивания, которые помогают учащимся выработать навыки самостоятельной работы, работы в группе, у них появляется интерес к учебе. Это такие стратегии как «Светофор», «Цветовые сигналы», «Сигналы рукой», «Линеечка успеха» и многие другие.

Формативное оценивание проходит в двух различных формах: спонтанно – например, вопросы и ответы во время обучения или запланировано, включая такие мероприятия, как викторины и домашние задания. Такие педагоги как Булынский А.Н., Мусаева М.С-А, Теличко Е.Б. и другие работают с Google Forms, данный вид работы распространен в нашей школе, конечно это больше средняя и старшая ступень. Google Forms - отличный инструмент для проведения онлайн-опросов и тестирования. С его помощью педагог без труда может проверить знания учеников, а так же увидеть мониторинг знаний точно каждого ребенка.

Как я уже говорила ранее, формативное оценивание – это повседневная работа ученика на уроке. В нашей школе, как я думаю и во всех других школах, администрация, а так же руководитель МО посещает уроки педагогов с целью оказания методической помощи педагогам. Данный вопрос мы поднимаем на школьных методических межсекционных заседаниях, на котором опытные педагоги делятся своими наработками.

- Обратная связь

Все мы знаем, что обратная связь позволяет учащимся и их родителям понимать, насколько правильно они выполняют задания в период изучения нового материала. Обратную связь сложно дать конструктивную каждому ученику, поэтому наши педагоги больше используют устную обратную связь на уроке, в виде работы над ошибками, как раньше, на доске, всем классом, с разбором самых распространенных ошибок, хоть так дети увидят, где ошибки и как их можно исправить, так же «Найди ошибку» и другие.

Так же педагоги используют в своей работе различные инструменты обратной связи. Для предоставления эффективной обратной связи, мы рекомендуем использовать развернутый комментарий. Развёрнутый комментарий учителя включает в себя не только оценку работы «хорошо», «молодец», «неправильно», «плохо», но и:

а) указание того, что именно правильно и советы по достижению правильного ответа

б) в случае, когда что-либо «неправильно», указание того, каким образом можно исправить недочёты и улучшить ответ

И конечно ежедневное наблюдение педагога за продвижением учащихся на уроках.

- Само-взаимооценивание на уроках

В рамках формативного оценивания обратную связь дает не только учитель, но и сами обучающиеся в форме само- и взаимооценивания. Оценивание своих работ и работ одноклассников позволяет обучающимся проанализировать собственный прогресс, найти причину ошибок и способы их устранения.

Все помнят страшный 2020 год, когда 2020-2021 учебный год мы начинали в дистанционном формате. В этот год Министерством образования была введена 10

бальная система оценивания на уроках. В связи с этим мы провели педагогический совет на тему «Организация формативного оценивания» на котором педагоги были ознакомлены с новым оцениванием. Одним из решений педагогического совета было провести круглый стол «Влияние критериального оценивания на повышение качества обучения. Администрация школы провела данную работу на секционном заседании в январе 2021 году в виде круглого стола, на котором были пересмотрены формы оценивания по 10-ти бальной системе.

- **Дескрипторы** – это характеристика задания

На своих уроках педагоги доводят до сведения учащихся дескрипторы (делают на учебной доске, в рабочей тетради учащихся), потому что критерии помогают учащимся более объективно оценивать качество собственной работы. По критериям объективно может оценить работу не только учитель, но и ученик. Знакомство учащихся с критериями оценки педагоги проводят перед выполнением задания. При проведении как формативного так и суммативного оценивания педагоги учитывают уровни мыслительных навыков по Таксономии Блума (знание, понимание, применение, анализ, синтез, оценка)

- **Кунделик**

Администрация нашей школы, согласно плана ВШК, систематически проверяет электронный журнал с целью частоты и своевременного выставления баллов. Далее составляется справка с указанием недочетов и замечаний, которые исправляются педагогами в указанный срок, а так же рекомендации по ведению электронного журнала.

Формативное оценивание помогает учителю отслеживать успеваемость в классе; позволяет определить возможности учащихся, выявить трудности, помочь в достижении наилучших результатов, своевременно корректировать учебный процесс. Учителя начальных классов систематически проводят анализ результатов наблюдения на протяжении всего процесса обучения. Таким образом, оно несет в себе формирующую, стимулирующую и мотивирующую функции. Процесс, влияющий на рост и развитие достижений учащихся.

Если формативное оценивание осуществлялось на каждом уроке, обеспечивается обратная связь между учеником и учителем, значит, создаются условия для коррекции учебного процесса без выставления оценок, ученик имеет возможность в процессе изучения темы устранить свои ошибки и подготовиться к суммативной работе по теме, разделу. Конечно, формативное оценивание, не обязательно проводить ежедневно, согласно 125 приказа, частоту проведения формативного оценивания педагог выбирает самостоятельно.

Суммативное оценивание

Вы знаете, что суммативное оценивание проводится по завершении конкретного учебного периода (разделов, четверти, учебного года). За разделы проводится СОР, а за четверть СОЧ.

Свою работу мы строим следующим образом:

- **Составление графика суммативных работ**

Ежегодно в начале учебного года мы составляем график суммативных работ согласно 125 приказа

- **Мониторинг**

В конце каждой четверти мы ведем мониторинг с целью выявления улучшения либо ухудшения качества знаний учащихся по предметам.

- **Контроль за качеством проведения суммативных работ**

Согласно того же 125 приказа, наши педагоги самостоятельно составляют суммативные работы, согласно графика суммативных работ, составленного в начале учебного года. За 2-3 дня до проведения суммативной работы, педагоги приносят на проверку составленный СОР или СОЧ. Администрация школы посещает уроки, на которых проводятся суммативные работы с целью контроля и качества проведения суммативных работ.

- Модерация, создание приказа

В начале каждого учебного года создается приказ о комиссии по модерации. Модерацию мы проводим для оказания помощи учителю в принятии объективного решения относительно каждого обучающегося к заданиям суммативного оценивания, конечно, это проходит только в единичных случаях.

Все мы знаем что критериальное оценивание позволяет ученику планировать свою учебную деятельность, определять цели, задачи, пути их достижения, оценивать результат своего труда, повышать качество своего образования.

Предлагаю вам решить ситуацию, которая встречается, я думаю, что в каждой школе:

Ситуация 1: Родители ученика обратились к администрации с претензией, что учитель необъективно выставил оценку за четверть. Ваши действия?

Ситуация 2: Мама Вани, обратилась к администрации школы, что в течение недели ребенку не выставляются баллы за урок в Кунделик. Ваши действия?

В целях определения проблем среди педагогов и учащихся нашей школы в октябре этого года нами было проведено анкетирование. Онлайн-анкетирование с помощью Google Forms позволило нам: в короткое время распространить и получить ответы в режиме реального времени, а так же обработать результаты по мере их поступления, а так же увидеть проблемы.

Для участия в анкетировании отобраны обучающиеся 3-х, 7-х и 10-х классов, то есть представители начальной, основной средней и общеобразовательной школ. Изучение критериальной системы оценивания на уровне начальной, средней и старшей школы является необходимым условием для определения проблем касательно данного вопроса.

Всего в анкетировании приняли участие 152 обучающихся и 69 педагогов.

Нами выявлены следующие проблемы:

- Чем старше ученики, тем больше среди них тех, кто не считает суммативное и формативное оценивание полезным (третьеклассники – 9,7%, десятиклассники – почти вдвое больше). Также школьники младшего звена более высоко оценивают свой уровень понимания и применения учебно-организационных навыков в процессе оценивания на всех уроках, в сравнении с обучающимися среднего и старшего звена.

- В разрезе школьных оценок опрошенных учеников также выявлено, что чем ниже успеваемость у обучающегося, тем хуже ученики понимают цели урока, критерии оценивания, умеют сопоставлять критерии оценивания с дескрипторами, оценивать себя и одноклассников, отвечать на вопросы учителя по теме урока, понимать свои сильные и слабые стороны по пройденной теме урока и др.

- По данным анкет, большинство учеников (71%) отметили, что в основном обратная связь от учителей представляет собой устные комментарии, 39% - письменные. Четверть опрошенных учеников (24%) получают обратную связь в основном в виде баллов и оценок, без дополнительных комментариев со стороны учителя. Наименее распространенной формой обратной связи, согласно ответам учеников, являются рубрики (16%).

- Больше всего трудностей в рамках проведения как формативного, так и суммативного оценивания педагоги испытывают в ходе оценивания учеников с ООП. Так, половина опрошенных педагогов заявила, что в разной степени испытывает трудности (частично – 25,1%, в полной мере – 24,5%) при выборе и адаптации целей обучения для СОР или СОЧ под обучающихся с ООП.

- Половина педагогов отметила, что испытывает трудности при составлении заданий СОР и СОЧ на оценку навыков высокого порядка (*частично* – 26,9%, *в полной мере* – 23,5%). Что касается составления таких сложных заданий по формативному оцениванию, о трудностях заявили более половины учителей (*частично* – 29,1%, *в полной мере* – 24,5%).

Решением данных проблем считаем, это конечно посещение уроков с целью оказания методической помощи педагогам, испытывающим трудности по вопросам критериального оценивания. Далее данный вопрос рассмотреть на заседаниях методических секций, провести круглый стол с целью обмена опытом по проблемным вопросам.

Список использованных источников

1. Шилибекова О. И. Руководство по критериальному оцениванию для региональных и школьных координаторов: учебно-методич. пособие / под ред. О. И. Можаявой, А. С. Шилибековой, Д. Б. Зиеденовой. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2016. – 46 с.;
2. Шмигирилова И. Б., Рванова А. С., Таджигитов А. А. (2021). Проблемы внедрения критериального оценивания в практику общеобразовательной школы в аспекте обучения математике //Вестник Казахского национального женского педагогического университета – №. 2. – С. 90–104;
3. Аналитический отчет «Комплексный анализ результатов мониторинга образовательных достижений обучающихся организаций среднего образования» / Министерство просвещения Республики Казахстан, Национальная академия образования имени Ы. Алтынсарина, Астана: 2022. – 279 стр.;
4. Болатова А. Ж., Длимбетова Г. К., Шайхеслямова К. О. (2017): Критериальное оценивание, как ведущий фактор формирования учебно-познавательной компетентности учащихся; Т. В. Загоруйко, С. Ю. Диденко, Е. И. Черепанская [и др.]. (2018);
5. Камерова А. Р. Технологии критериального оценивания как условие формирования самооценки у участников педагогического процесса в начальной школе //академическая наука как фактор и ресурс инновационного развития. – 2022. – с. 54–61;
6. Калимуллина А. (2021). Обратная связь как средство организации видимого обучения: к постановке проблемы //Инновации и качество профессионального образования. – С. 337–340;
7. Каражигитова, Т. А., & Айтпукешев, А. Т. (2015). Критериальное оценивание в системно-деятельностном подходе в образовании. Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения, (45), 64–69.

ВЛИЯНИЕ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ НА РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У УЧАЩИХСЯ

Сейльханова Л А.

учитель русского языка и литературы, педагог-мастер,
КГУ «Средняя общеобразовательная школа имени Абая»
г. Аксу, Павлодарская область, Казахстан

Андатпа: Мақаланың мақсаты – орыс тілі мен әдебиеті сабақтарында сыни тұрғыдан ойлау технологиясын оқытуда қолдану және оқушылардың аналитикалық ойлауын қалыптастыру арқылы диалогтік сөйлеудің ерекшеліктерін ашу. Мақалада орыс тілі мен әдебиеті сабақтарында сыни тұрғыдан ойлау әдістерінің мәніне және ең белсенді әдістер мен стратегияларды қолдануға тоқталып, осы технологияның негізгі әдістері қарастырылады. Мақаланың ғылыми жаңалығы студенттерді диалогтік сөйлеуге дайындаудың оқу-әдістемелік жүйесін зерттеп, әзірлеуде. Мақалада әдебиет мұғалімінің практикалық тәжірибесі жинақталған және орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдеріне пайдалы болуы мүмкін.

Аннотация: Цель статьи заключается в раскрытии особенности диалогической речи через применение технологии критического мышления в обучении и формирование аналитического мышления у учащихся на уроках русского языка и литературы. В статье рассматриваются основные приёмы данной технологии, акцентируется внимание на сущности приёмов критического мышления и использования наиболее активных методов и стратегий на уроках русского языка и литературы. Научная новизна статьи заключается в изучении и разработке учебно-методической системы подготовки учащихся к диалогической речи. Статья обобщает практический опыт учителя-словесника, может быть полезна преподавателям русского языка и литературы.

Abstract: The purpose of the article is to reveal the features of dialogic speech through the use of critical thinking technology in teaching and the formation of analytical thinking among students in Russian language and literature lessons. The article discusses the main techniques of this technology, focusing on the essence of critical thinking techniques and the use of the most active methods and strategies in Russian language and literature lessons. The scientific novelty of the article lies in the study and development of an educational and methodological system for preparing students for dialogical speech. The article summarizes the practical experience of a literature teacher and may be useful to teachers of the Russian language and literature.

*Одно единственное орудие,
которое может вести к успеху, -
хорошо направленная свобода*
А. Окунев

В процессе обучения и в воспитательной работе для эффективного решения образовательных задач и повышения качества знаний необходимо непрерывно использовать в своей практике современные образовательные технологии.

Следует отметить, что сегодня, на мой взгляд, трудно предложить урок, который бы стал исчерпывающим вариантом реализации какой-то одной конкретной технологии, тем более, что преподавание литературы – это всегда диалог, который предполагает особый подход, как основу для интеграции знаний из области философии, культуры, литературы... Счастье, жизнь и смерть, любовь и дружба, поиски смысла жизни, воля и своеволие, Родина – всё это литература. Здесь и духовная встреча, и сопереживание, и диалог, внешний и внутренний... И поэтому я считаю оправданным использование элементов интегрированного подхода, но ведущей технологией в моей практике, учителя-словесника, является технология критического мышления через диалогическую речь.

Как поддержать интерес учащихся к изучаемому предмету? Что использовать для их активности на протяжении всего урока? А ведь ещё известный педагог А. Окунев сказал, что «одно единственное орудие, которое может вести к успеху, - хорошо направленная свобода». И чтобы сохранить интерес к предмету и сделать учебно-воспитательный процесс качественным, на уроках русского языка и литературы стараюсь активно использовать технологию критического мышления.

Развитие критического мышления через чтение и письмо позволяет ориентироваться на внутреннюю мотивацию учащихся, более устойчивую, нежели внешнюю.

Каковы же новые подходы в обучении диалогу? Во-первых, обучение тому, как обучаться, при котором ученики самостоятельно формируют и развивают собственное мышление. Во-вторых, обучение диалогу, где он занимает центральное место и способствует интеллектуальному развитию учащихся и их результативности в обучении.

С целью формирования аналитического мышления, я перед собой поставила следующие задачи:

- активизировать умственные способности учащихся;
- учить анализировать собственные знания;
- обеспечить полноценную дискуссию.

Какие же трудности возникли передо мной на практике?

- ❖ Отсутствие у учащихся интереса к чтению;
- ❖ Не все дети способны работать с большим объёмом информации. Техника чтения не у всех одинакова, не все синхронно могут работать.
- ❖ Большие моральные, временные и материальные затраты. Подготовка к уроку (качественная) требует много времени и обилия информации, используется много бумаги, маркеров, стикеров. Учащимся готовится целый пакет заданий и текстов.

❖ Затруднения в выставлении оценок. Например, когда работают в группе (кто-то пассивен).

❖ Непринятие некоторых приёмов детьми, нелюбимые (творческого характера и работа с большим объёмом информации).

❖ Реализовать полностью урок в данной технологии в рамках классно-урочной системы очень сложно. Иногда урок приходится сдвигать.

Я выбрала для своей дальнейшей работы следующие пути решения проблем:

- повысить интерес к процессу обучения, к урокам, в целом к предмету.
- формировать коммуникативные навыки.
- учить выбирать главное, отсеивая второстепенное, ранжировать информацию по степени новизны и значимости.
- научить отбирать важную информацию из прочитанного, представлять в сжатом, лаконичном виде.
- создавать ситуации общения на уроке, позволяющих каждому ученику проявлять инициативу, самостоятельность, избирательность в способах работы; создавать обстановку для самовыражения ученика.
- учить вырабатывать собственное мнение на основе осмысления различного опыта, идей и представлений.

Все перечисленные пути решения проблем стали для меня оптимальными при обучении критическому мышлению (далее КМ) и должны были привести к следующим навыкам:

- ❖ наблюдение;
- ❖ слушание;
- ❖ анализ;
- ❖ интерпретация;

И, наконец, вывод.

Прежде, чем начать работу, я перед собой поставила следующие вопросы:

- Что такое критическое мышление?

- Как он будет влиять на диалогическое обучение?
- Какие существуют методы и приёмы КМ?
- Смогут ли учащиеся последовательно изучить рекомендации по использованию описанных приёмов и определить алгоритм их применения?
- Чего ждать от учащихся на этапе рефлексии?

Цель данного исследования- развитие мыслительных навыков учащихся, необходимых не только в учебе, но и в обычной жизни (умение принимать взвешенные решения, работать с информацией, анализировать различные стороны явлений и т.п.).

Следовательно, формулой мышления для меня стали:

- видеть проблемы;
- сравнивать факты;
- отвергать противоречия;
- делать выводы.

В чём же тогда сущность диалогической речи?

Диалог – это интерактивное обучение учащихся со взрослыми и сверстниками, способствующее когнитивному развитию и каковы же особенности КМ при обучении диалогу? Это, во-первых, рациональность, при котором учащийся стремится найти лучшее объяснение. Во-вторых, суждение, т.е. признание степени и значения доказательств. И, наконец, дисциплина и самосознание, когда ученик стремится быть точным, исчерпывающим.

Обучение диалогу имеет чёткие параметры:

- ❖ Продолжительность ответов учеников;
- ❖ Количество добровольных ответов;
- ❖ Частота вопросов учеников;
- ❖ Количество ответов от менее способных учеников;
- ❖ Взаимодействие по типу «ученик - ученик»;
- ❖ Частота дискуссионных ответов

Для того, чтобы уроки давали свои результаты, и у учащихся выработались высокая мотивация и самооценка, я выделила для себя следующие условия успешности внедрения в практику технологии критического мышления:

- разрешение;
- ценность;
- уважение;
- разнообразие;
- активность;
- риск.

Безусловно, что любой учитель ищет свои пути, с годами вырабатывает и использует приёмы активизации мыслительной деятельности на уроках. Работая над своей методической темой: «Влияние диалогической речи на развитие КМ у учащихся», нахожусь в постоянном поиске всевозможных форм, методов, приемов, а иногда даже одного слова, вопроса, без которых не состоится диалог. У каждого учителя есть право на творчество, есть своя методическая копилка.

Я считаю, что практическая значимость опыта заключается в успешной реализации технологии КМ через чтение и письмо в изучении русского языка и литературы. Создание мною реальных условий для формирования необходимых предпосылок к дальнейшему овладению учащимися приёмов критического мышления приводит к развитию диалогической речи.

Хочу поделиться с отдельными стратегиями критического мышления, которые стали для меня излюбленными и, конечно же, эффективными на уроках русского языка и литературы.

Наиболее эффективными стратегиями КМ на отдельных этапах урока для меня стали «Дабл-Бабл», «Дерево желаний», «Цветограмма», «Дискуссионная карта», «РАФТ», «Синквейн», «Ромашка Блума», «Кластер-ассоциограмма», «Ментальная карта», составление постеров для защиты проектов каждой группы, «6 шляп мышления», и т.д.

Хочу остановиться на одной из моих любимых стратегий КМ – «6 шляп мышления».

Приём «6 шляп мышления» позволяет осознать процессы, происходящие в голове ребёнка, когда нужно одновременно удержать информацию, стремясь при этом следовать логике. Эмоции также постоянно участвуют в игре и учащиеся должны быть конструктивны и подходить к вопросу творчески и искать новые идеи.

В основе данного метода лежит идея параллельного мышления, при котором различные точки зрения и подходы не сталкиваются, а сосуществуют. На основе этого мышление можно разделить на шесть типов: белая шляпа, красная, жёлтая, чёрная, зелёная и синяя. Почему же шляпы? Шляпу легко надеть и снять. Кроме того, шляпы указывают на роль. «Примеряя» на себя шляпу определённого цвета, ученик учится думать в заданном направлении. Смена шляп приучает видеть один и тот же предмет или ситуацию с разных позиций, в результате чего складывается наиболее полная картина. Это универсальный метод, который позволяет сделать урок красочным и увлекательным. И применить его может каждый учитель-предметник на любом уровне сложности занятия. При групповой форме данной работы никто не остаётся в стороне: каждый вносит свою лепту в результат – критику, эмоции, факты, новые идеи. Такой творческий подход стимулирует учащихся, обучает и вдохновляет, и воспитывает свободных креативных личностей.

Какие же серьёзные требования предъявляла я к своим ученикам?

Он должен:

- уметь самостоятельно приобретать знания;
- применять их на практике для решения разнообразных проблем;
- работать с различной информацией, анализировать, обобщать, аргументировать;
- самостоятельно критически мыслить, искать рациональные пути в решении проблем;
- быть коммуникабельным, контактным в различных группах, гибким в меняющихся ситуациях учебного процесса.

Задача нелёгкая, но в большинстве случаев выполняемая. Многое зависит от учителя.

Заканчивая своё выступление, хочу остановиться на изменениях, которые происходят в моей практике, при обучении диалогической речи:

1. научилась поощрять, стимулировать;
2. ответы учащихся анализировать с точки зрения критического мышления;
3. с учётом возможностей учащихся предлагать наводящие вопросы высокого порядка;
4. использовать различные виды формативного оценивания;
5. применять всевозможные приёмы КМ для создания благоприятной среды;
6. учу искать рациональные пути в решении проблем;

7.создавать ситуации дискуссии;

Призовые места на олимпиадах и в научных проектах, победы в творческих конкурсах чтецов и сочинений «Проба пера», выбор специальности учителя русского языка и литературы учащимися являются результатами моей многолетней трудовой деятельности.

Список использованных источников

1. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий / Г.К.Селевко. – Москва: Народное образование, 2005. – 535 с.
2. Загашев И.О. Критическое мышление: технология развития/ И.О.Загашев. - Санкт-Петербург: Альянс-Дельта, 2003. -284 с.
3. <http://nsportal.ru/shkola/obshchepedagogicheskie-tekhnologii/library/ispolzovanie-tekhnologii-kriticheskogo-myshleniya>

ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ БЕРУ («100 ФИЛЬМ ҰРПАҚТАР ЖАДЫНДА» ЖОБАСЫ АЯСЫНДА)

Рахымжан Б.Р.

М.Мақатаев атындағы №74 мектеп-гимназия
тарих пәні мұғалімі, Астана қ., Қазақстан

Аңдатпа: Ұлттық салт-дәстүріміз, тіліміз бен музыкамыз, әдебиетіміз, жөн-жоралғыларымыз, жалпы ұлттық рухымыз бойымызда мәңгі қалуы тиіс. Қазақ киносы – ұлт шежіресі. Ұрпақ өз жадына тарих арқылы, әдебиет, өнер арқылы үңіледі. Сол кезде кино саласы бірден-бір көмекші құрал.

Аннотация: Наши национальные традиции, язык и музыка, литература, обряды, общегосударственный дух должны быть увековечены в нас. Казахское кино-Хроника нации. Поколение погружается в свою память через историю, через литературу, искусство. В то время киноиндустрия была единственным вспомогательным средством

Abstract: Our national traditions, language and music, literature, customs and national spirit should remain in us forever. Kazakh cinema is the Chronicle of the nation. The generation delves into its memory through history, through literature and art. At that time, the film industry was the only auxiliary tool

Бүгінгі таңда жас ұрпақты өз халқының тарихын, тегін, салт-дәстүрін, тілін, білімін, адамзаттық мәдениетті, адами қасиетті терең түсінетін шығармашылық тұлға етіп тәрбиелеу - өмір талабы, қоғам қажеттілігі.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіптік шыңдауға бағытталған сапалы білім үшін қажетті жағдайлар жасау; жеке адамның шығармашылық, рухани және күш-қуат мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, даралықты дамыту үшін жағдай жасау арқылы ой-өрісін байыту» деп атап көрсетілген. Аталған міндеттерді жүзеге асыру үшін оқытудың жаңа технологияларын енгізу және тиімді пайдалану секілді мәселелерді анықтап алу, білім беру жүйесіндегі басты ұстаным ретінде

әркімнің өзінің білім алуға деген жеке әлеуетін қоғамда барынша пайдалануға көмектесетін оқыту жүйесін дамытуды қамтамасыз етуді көздейді.

Яғни, білім заңында әрбір азаматтың білім алуға құқықтығын негізге ала отырып, оқушы бойына ұлттық құндылық қасиеттерін қалыптастырып, құрметтеуге тәрбиелеуде дидактикалық шарттар, яғни оқыту, тәрбиелеу, дамыту, қалыптастыру үрдісін жан-жақты қамту қажеттілігі туындайды.

Ұлттық салт-дәстүріміз, тіліміз бен музыкамыз, әдебиетіміз, жөн-жоралғыларымыз, жалпы ұлттық рухымыз бойымызда мәңгі қалуы тиіс.

Қазақ киносы – ұлт шежіресі.

Ұрпақ өз жадына тарих арқылы, әдебиет, өнер арқылы үңіледі. Сол кезде кино саласы бірден-бір көмекші құрал.

Сондай-ақ кино ұлт талғамайтын ауқымы әлдеқайда кең өнер саласы. Кез келген ұлтты олар жайлы түсірілген болмаса олардың өздері таспалаған туындылардан танып алуға болады.

Мемлекет ана тілін ерекше насихаттағысы келсе, бала тәрбиесімен толыққанды айналысу керек болса, шын өнерге толық қамқорлық танытамыз десек отандық кино көкжиегін кеңейту ісін кенжелетпеген жөн.

Өз тарихымызды, өткен жолымызды, асыл тегімізді, ата-бабамыз қалдырып кеткен баға жетпес бай қазынамызды көзіміздің қарашығындай сақтау – әр қазақ баласының парызы болуы керек. Бұл ретте тарих пен кино тамырласып, астасып жатқаны жөн.

Ғаламтор желісінің арзан ақпараты ұрпақ санасын қажетсіз ақпараттармен улап жатқан алмағайып кезеңде біз отандық киноға ерекше мән бергеніміз дұрыс. Тарихи санамызды оятатын салмақты да сапалы өнімдер ұлт келешегінің жарқын кепілі.

«Қазақтың 100 фильмі – ұрпақтар жадында» жобасында ұлттық құндылықтарымызды дәріптеу, тарихымыз бен ұлы тұлғаларды таныту, әдет-ғұрыптар мен салт-дәстүрлердің озығын саралау. Отансүйгіштік пен азаматтық сезім, қалыптасқан, ұлы тұлғалардың болмысын бойына сіңірген, қазақ халқының құнды мұрасын құрмет тұтатын тұлға тәрбиеленеді.

Осыған орай «Қазақтың 100 фильмі-ұрпақтар жадында» жобасын алып отырмыз. Теледидар, кино, деректі-қойылымдық фильмдер арқылы Қазақстанның өркениетті тарихының үздіксіздігін ашып көрсету.

Жоба мақсаты: қазақ киносы арқылы ұлт мұраты мен елдік идеяны насихаттау, кәсіптік бағыт бағдар беру.

Жоба өзектілігі: қазіргі әлемдік жаһандану үрдісі аясында ұлттық бірегейлікті бойымызға сіңіру.

Жобаның бағыттары: тарихи фильмдер, деректі фильмдер, әдеби фильмдер.

Жобаның міндеттері: ұлттық құндылықтарымызды дәріптеу, тарихымыз бен ұлы тұлғаларды таныту, әдет-ғұрыптар мен салт-дәстүрлердің озығын саралау, алтын қордағы киноларды жинақтау.

Жобаны жүзеге асыру: Афишаны мектеп сайтында жариялау. Әр айдың екінші бейсенбі күні фильм көрсету;

Көрермендер: мектеп оқушылары және ата-аналары

Жобаның өткізу формасы: Фильм көру, пікір алмасу, тұлғалармен кездесу, «100 фильм» алтын қорын жинақтау.

Жобаны жүзеге асыру барысы: қазақфильм киностудиясы қоржынындағы фильмдерден бастап қазіргі фильмдер тізбегі жасақталды. Айына бір рет мектеп-гимназия акт залында арнайы алдын ала жасалынған афиша негізінде, фильмдер

көрсетілімі болады. Оқушыларымыз фильмді көрумен қатар фильмнен алған әсерлерін бөлісіп, пікір алмасады. Сонымен қатар біз әр фильмдер туралы қызықты ақпараттарды алдын-ала іздестіріп, фильм ролдерін сомдаған актерлармен таныстырамыз, фильм түсіріліміндегі естеліктер, фильм тарихымен таныстырып өтеміз.

Күтілетін нәтиже: отансүйгіштік пен азаматтық сезім, қалыптасқан, ұлы тұлғалардың болмысын бойына сіңірген, қазақ халқының құнды мұрасын құрмет тұтатын тұлға тәрбиеленед

Ұлттық құндылықтар дегеніміз не? Қарапайым тілмен айтқанда ұлттық құндылықтар – белгілі бір ұлтқа, ұлт азаматына тән зат, адами қадір-қасиет, яғни халық ғасырлар бойы жинақтаған ұлттық рухани және материалдық құндылықтар.

Тарих сабағында тарихи фильмдерді пайдалану оқушыларға құндылыққа негізделген білім беруде тиімді тәсілдердің бірі болып табылады. «Қазақтың 100 фильмі – ұрпақтар жадында» жобасы бойынша ұлт мұраты мен елдік идеяны насихаттау әр бейсенбісі мектеп оқушылары фильмді тамашалап, соңына пікір алмасып, қорытынды жасайды. Әрине, бұл үрдіс тек көру қабілетін емес, ойлау, жеткізу, түйіндеу сынды талай қырларын жетілдіреді. барысында жүзеге асып жатқан бұл дүние тарихи, деректі, әдеби фильмдер көрсету арқылы ұлттық құндылықтарымызды, алтын қордағы кино-фильмдерімізбен, ұлы тұлғаларымыздың есімін есте мәңгі сақтау үшін таптырмас идея. Аптаның

Оқушылар кино майталмандарымен де кездесіп, жүзбе-жүз сұхбаттаса да алады.

Бұл мақалада қазіргі заманғы оқу үрдісін ұйымдастыруда тарихи фильмдерді қолдану арқылы оқушыларға құндылықтарға негізделген білім беру қарастырылған.

Жалпы, кино 4 салаға бөлінеді: көркем фильм, деректі, мультипликациялық және ғылыми-көпшілік кино. Көркем фильм кино өнерінің негізгі және кең таралған түрі. Ол әдеби шығарма желісі немесе арнайы жазылған сценарий бойынша актерлердің қатысуымен жасалады. Мұндай фильмдерге жоғарыда аталған кинолардың барлығы кіреді. Деректі киноға тарихта, өмірде болған мәні зор оқиғаларды баяндайтын фильмдер мен киножурналдар жатады.

Кез келген қоғамда деректі киноның орны ерекше. Себебі бұл кинолар-сол қоғамның тарихы. Өткені мен бүгінін, мәдениеті, салт-дәстүрі мен әдет-ғұрпын келешек ұрпаққа қалдыру. Әр деректі кино бір оқиғаның куәсі. Мәселен, «Ұлылардың ұрпағы». Туындыда ғалым Құдайберген Жұбановтан бастап Ажар Жұбановаға дейінгі бір әулеттің тарихы көрсетілген, «Қазақтың Бауыржаны», фильмді үкімет тапсырысымен Бауыржан Момышұлының 100 жылдық мерейтойына арнап режиссер Қалила Омаров түсірді, «Қазақстан Ұлы Отан соғысында»(1985), «Қарасаздан шыққан мұңлы ақын» (1991) және т.б. «Қазақфильмнің» соңғы деректі киносы Қазақтың біртуар ақыны Қасым Аманжоловтың 100 жылдығына арнаған туындысы.

Тарих пәнін оқыту жүйесінде көркем фильмдерді пайдалануға үлкен мүмкіндіктер бар. Әлемдік кинематографияда дүниежүзілік тарихтың кез-келген дәуірі мен әрбір маңызды оқиғаларына байланысты кинотуындылар жеткілікті. Оған көркем фильмдерден басқа, деректі фильмдер, анимациялық туындыларды жатқызуға болады. Мысалы, Тюдор әулетінің билеуіне туралы ағылшын сериалы, Спартак көтерілісі мен Екінші Ұлы Отан соғысы туралы сериалдар мен фильмдер жеткілікті. Алайда, Қазақстан тарихын оқыту барысында мұндай фильмдер саусақпен санарлық. Мұғалімдер осы тарихи фильмдерді жинақтап, оқушылармен бірге талқылап, тарихи анализ жасауға үйретуге болатын көрнекі құрал ретінде пайдалануына болады.

«Қазақфильмнің» тарихында Қазақстанның тарихына тікелей байланысты, тарихи детальдар жақсы көрсетілген бірнеше фильмдер бар.

Қазақстан тарихындағы оқиға «Көшпенділер» фильмінде (2005 жыл. Сергей Бодров), Абылайдың хан болуы, автобиографиясы, жоңғар шапқыншылығындағы Қазақ хандығының жағдайы мен ішкі тартыстары; «Артымызда Мәскеу» фильміндегі (1967 жыл. Мәжит Бегалин) Ұлы Отан соғысы; «Отырардың күйреуі» (1999 жыл. Ардақ Амирқұлов) монғол шапқыншылығы, ортағасырдағы қалалардың жағдайы; «Мұстафа Шоқай» фильмінде (2008 жыл Сатыбалды Нарымбетов).

Әрине, жоғарыдағы кестеде тарихи көркем фильмдердің бірнешеуі туралы ғана сипатталды. Сонымен қатар ірі-ұсақты деректі фильмдерді қосатын болсақ, мұғалімнің Қазақстан тарихы пәнінде көркем фильмдерді қолдана отырып, сабақты оқытуға үлкен мүмкіндіктері барын көреміз.

Пәнаралық байланыста тарихи көркем фильмдердің маңызы өте жоғары. Мысалы,

«Көшпенділер» фильмін талдау барысында оқушылар Ілияс Есенберлиннің кітабын оқып, қазақ әдебиетінен де білімін молайтады. Көптеген тарихи фильмдер қазақтың ұлы жазушыларының атақты кітаптары мен туындыларына негізделген. Мысалы:

Бауыржан Момышұлы: «Артымызда Мәскеу»

Мұхтар Әуезов: «Қараш-Қараш оқиғасы»

Мұхтар Шаханов: «Отырардың күйреуі»

Әбдіжәміл Нұрпейісов: «Қан мен тер»

Әрине, тарихи-танымдық мақсатта «Мұстафа Шоқай», «Құнанбай», «Біржан сал» сынды қазақ фильмдерін көргеніміз әдеби көкжиегімізді кеңітіп қана қоймай, қазақ киносы туралы ойымызды байыта түсері анық. Тарихи шығарманы экрандау – кинематографияда кең етек алған тәсілдің бірі екені белгілі. Қазақ киносындағы экрандалу фольклорлық шығармалар мен қазақ әдебиетінің заңғарлары М. Әуезов, С.Мұқанов, Ғ.Мүсіреповтермен байланысты. Одан беріде Ә.Нұрпейісов, О.Сүлейменов, Ә.Тарази, Д.Исабеков, С. Елубаев сынды ақын-жазушылардың шығармалары экранда көрініс тапты. Осы аталып отырған есімдер қазақ киносының даму үдерісіне, бүгінгі деңгейіне жетуіне зор үлес қосқаны анық.

Қазақ киностудиясы алғашқы ұйымдасқан кезінен бастап 100-ден астам көркем фильм және 500-дей деректі фильм шығарды. Бұл фильмдер тақырыбы жағынан әр алуан. Экранға қазақ халқының өткен өмірін көрсететін, «Абай әні» (1946), «Шоқан Уәлиханов» (1957), «Қыз Жібек» (1972), «Сұлтан Бейбарыс» (1989), «Отырардың күйреуі» (1992), «Жамбылдың жастық шағы» (1996), т.б. картиналар «Қазақстан тарихы» пәнінде кеңінен қолдануға болатын танымдық материалдардың ролін атқара алады.

«Қазақстан тарихы» оқу пәні ретінде жалпы негізгі білім беретін барлық гуманитарлық және қоғамтанушылық курстардың негізін құрайды. Сондықтан осы пәнді оқытуда жаңашылдық пен өнерді байланыстыруда тарихи көркем фильмдердің алатын орны ерекше болып табылады.

ҚОРЫТЫНДЫ

1. Тарих сабағында тарихи фильмдерді қолдану оқушылардың пәнге қызығушылықтарын арттырады;

2. Оқушылардың жан-жақты болуына мүмкіндік береді;

Әр мұғалім болашақ үшін қызмет істейді. Ол әр оқушыны жеке тұлға

ретінде көріп, оның өміріндегі өз орнын табуына, сынып ұғымын қалыптастыруға, ата-аналармен ынтымақтасуға, оқуда қиындық көріп жүрген оқушыға көмек көрсетеді.

«Мұғалім әрдайым ізденісте болса ғана шәкірт жанына нұр құя алады» деп Ахмет Байтұрсынов айтқандай, мұғалімнің ізденісі жан-жақтылығы, құзыреттілігі арқылы айқындалады. Өз білімімді жетілдіру мақсатында тарихи фильмдерді қолданудың маңыздығын түсіне отырып қолдану

Осы тарихи фильмдерді сабақ барысында қолдану мынадай нәтижелерге қол жеткізді:

ұлттық құндылықтар жайлы кеңінен мағлұмат алып, күнделікті өмірде ұстануға, қолдануға бағыт-бағдар алды. барысында оқушылардың коммуникативтілік құзыреттіліктерінің дамығандығы байқалды;

оқушылар өздерінің пікірлерін, азаматтық позицияларын ашық, айқын білдіре бастады;

тарихи оқиғаларға баға беру арқылы, оқиғалардың себеп - салдарын, тарихтағы орны мен нәтижелеріне сыни көзбен қарау арқылы оқушылардың логикалық ойлау, аналитикалық құзыреттіліктері дамыды;

оқушылардың заңды, ақпараттық-коммуникациялық құзыреттіліктері өсті;

сабақта алған білімдерін практикада қолдана алуға үйренді, яғни оқушылардың өмірлік дағдыларының қалыптасқандығы байқалды, зерттеу барысында сыныптағы тұйық балалардың азайғандығы байқалды, тіпті сөйлеу дағдыларында тілдік ақаулары бар балалардың ашылып, өз ойларын жеткізуге үйренгендіктері байқалды.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Білім туралы Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 Заңы.
2. Қазақ киносы, Уикипедия- ашық энциклопедиясы.

ТАРИХИ САНАНЫ ЖАҢҒЫРТУ МӘСЕЛЕСІ, ҚҰНДЫЛЫҚТЫ БІЛІМНЕН МЕТАПӘНДІЛІККЕ

Сейниханова А.С.

Педагогика ғылымдарының магистрі, тарих пәнінің мұғалімі, педагог-зерттеуші,
АҚББ «№13 гимназиясы КММ», Ақтау қ., Қазақстан

Андатпа: Өзгермелі әлемде білімді, бәсекеге қабілетті, ұлтжанды ұрпақты тәрбиелеуде - тарихи сананы қалыптастырудың орны ерекше. Заман ағымымен жедел дамып бара жатқан жастарымызды құндылықты біліммен қаруландырып, сыртқы ортаға бейімдеп, өмірге икемдеудің маңызы зор. Білім алушыға жалпыалпыадамзаттық, ұлттық құндылықтарға негізделген жаңа білімді жоғары деңгейлі дағдылармен игеруге бағыт беру арқылы метапәнділікке қол жеткіземіз.

Аннотация: особое место в воспитании образованного, конкурентоспособного, националистического поколения в меняющемся мире занимает формирование исторического сознания. С течением времени важно вооружить стремительно развивающуюся молодежь ценностными знаниями, приспособиться к внешней среде и приспособиться к жизни. Достигаем метапредметности, направляя обучающегося на овладение новыми знаниями, основанными на общечеловеческих, национальных ценностях, навыками высокого уровня.

Abstract: in a changing world, the formation of historical consciousness plays a special role in the education of an educated, competitive, patriotic generation. It is important to equip our young people with valuable knowledge, adapt them to the external environment and adapt them to life, which is rapidly developing with the Times. We achieve metaparkness by directing students to acquire new knowledge based on universal, national values with high-level skills.

XIX ғ. қазақ даласында ағартушылықтың дүниеге келуі, XX ғ. басында қазақ зиялыларының қалыптасуына ықпал етті деген тұжырым – қазіргі педагогтер қауымы үшін үлкен ой саларлық дүние болуы шарт. Бұл ақпаратты оқушылар негізінен гуманитарлық пәндерден алады, бірақ сол ағартушылықтың негізін салушы Ыбырайды оқи отырып, оның Алаш партиясына әсері бар ма, оған бағалау жүргізе бермейді. Білімнің басты таратушысы ретінде біз, яғни педагогтер, тақырып бойынша білімді игерте отырып, болашаққа көз жүгіртуді үйретіп жатырмыз ба? Маңызына, түйініне баға беру дағдысын қалыптастырып жатырмыз ба? Кезекті республикалық тарихшылар конференциясының бірінде тарихшы әріптесіміздің «тарихты емес, тарихпен бірге оқыту керек» деген сөзі ұнады. «Күнделікті сабақта тақырыпты оқытпандар, оны бала өзі де оқиды. Сол тақырыпты өмірмен байланыстыра отырып, бала бойында жоғары дағдыларды қалыптастырып отырыңдар» деген мағына болуы керек. Жоғарыда атап өткен сол Ыбырайлардың ісін жалғастырушы – мына біздер – ұстаздар қауымы.

Ұлт тарихын оқыту қашан да тарихи сананы қалыптастыруға жұмыс жасауы қажет. Сол сананы жандандыруға тырысқан ұлт зиялылары сауатсыздық, надандықта булығып жатқан қазақты оятамын деп, А.Байтұрсынов «Масасын» ұшырып, М.Дулатов «Оян, қазағын» ұран етсе, С.Торайғыров «Қараңғы қазақ көгіне, өрмелеп шығып күн боламынды» жалын етті. Қай заманда да мұндай ұлт зиялысын қалыптастыратын ұстаз екенін жадымыздан шығармайық. Ал зиялылықтың ең басты шарты – адам бойында тарихи сананың болуы. Әлемге жар салып, ғылым мен техникадан қанша озық болсақ та, тарихи санамыз толық жетілмесе, болашағымыз бұлыңғыр. Тарихты білу, ұлттың тарихын қалыптастырушы ұлт тұлғаларының тағылымын зерделеу, ұғыну арқылы сана да келеді. Алаш зиялылары жазғандай, «өзінің тарихын жоғалтқан жұрт, өзінің тарихын ұмытқан ел қайда жүріп, қайда тұрғандығын, не істеп, не қойғандығын білмейді, келешекте басына қандай күн туатынына көзі жетпейді. Бір халық өзінің тарихын білмесе, бір ел өзінің тарихын жоғалтса, оның артынша өзі де жоғалуға ыңғайлы болып тұрады» [7]. Сол үшін де бүгінгі таңда тарихшы ұстаздың басты міндеті – тарихи саналы тұтас ұрпақты, ұлт жанашырларын тәрбиелеп, олардың бойында ХХІ ғ. алпауыт мемлекеттердің арасында оза шауып, өз тәуелсіздігімізді ұстап тұру міндетін қалыптастыру.

Қилы замандардан қалған орыстандыру саясатымен де әлі күнге дейін күресіп келеміз. Толық цензура заманында халықты санасыздандыру бағытында астыртын жұмыстар атқарылғанын да білеміз. Бір ғана мысал ретінде, тарихшы Е.Бекмаханов және оның зерттеулерін алып қарасақ та жеткілікті. Кеңестік кезеңде бір қазақ тарихшысы мен оның еңбегінде тұрған не бар еді? Отаршыл билік өкілдері халықтың ұлттық санасының оянуына жол бермеді. Талантты тарихшыны түрмеге жапты, қудалады. Бұл сол заманда ұлтқа жасалған қиянат еді. Тарихи санасы жансызданған этностың белгісі – өзінің даму үрдісіндегі болмысынан айырылып, асылын бағалай алмайтын, басқаның жасығын малданатын, санасы қортық, өзін басқадан кем санайтын, кембағал түсінік сияқты сипаттары болады екен. (Б.Қайратұлы) Осы жерде академик Манаш Қозыбаевтың сөзімен де бөліскім келеді: «Бодан болған елдің

санасын тұсап, рухани құлдыққа қарай икемдеу үшін қолданылатын ең төте тәсіл – халықты өз тарихи санасынан айыру».

Ал қазіргі заман еркін, тәуелсіз заман. Демек, жастарымыздың тарихи санасын қалыптастыруға толық мүмкіндік бар. Ал тарихи саналы ұрпақтың қалыптасуына мектептегі орта білімнің ықпалы бар ма? Біріншіден, орта білімнің негізі – жаңа білімнің оқу құралдарында бұрынғы дәстүрлі оқыту жүйесімен салыстырғанда, негізгі білімді игерту үшін - сыни ойлау дағдыларына, Блум таксономиясының жоғарғы деңгейлерінің тапсырмаларына бетбұрыстың болуы қуантарлық жағдай болып отыр. Егер бұрынғы білім көп жағдайда Блумның төменгі деңгейіне негізделіп, білу мен түсіну дәрежесінің аясында шектеліп қалған болса, ал жаңа білім аясындағы білім берудің оқу мақсаттарының аясы кең. Мәселен, 10-сыныпқа арналған «Қазақстан тарихы» оқулығының кез-келген бір бөліміне талдау жасайық [1]. Ұзақ мерзімді жоспардың «Орталық Азия және әлемдік өркениет» бөлімінде көшпелілердің әлемдік өркениетке қосқан үлесі жүйелі түрде сипатталған. Мысалға алар болсақ, жоғарыда аталған бөлім келесі оқу мақсаттарын қамтиды: «10.1.3.1- Орталық Азия халықтарының материалдық мәдениет жетістіктерін талдау арқылы адамзаттың дамуына қосқан үлесін қорытындылау; 10.1.3.2 -Орталық Азия халықтарының рухани мәдениеті мен ғылым саласындағы жетістіктерін талдау арқылы адамзаттың дамуына қосқан үлесін қорытындылау» [5]. Аталған бөлімнің мазмұнына сәйкес оқушы бұрынғыдай сақ-скифтердің парсы, грек-македондықтармен соғысын біліп қана қоймай, сонымен қатар ендігі жерде олардың Алдыңғы Азияға жорықтары – Ұлы Дала көшпелі өркениеті мен ежелгі шығыстық өркениеттің арасында қандай байланыс орнатқандығын анықтауы қажет [2], [3]. Сақ-скифтер жаңа мемлекеттердің пайда болуына ықпал етті, сондай-ақ өз жерлерін сырт елдерден қорғай отырып, өзге халықтармен басқа да мемлекеттерге қарсы соғыстарға қатысады [1]. Мәселен, оқулықта Дарийдің «он мың ажалсыз әскерінің» қатарында сақтардың грек-парсы соғыстарына қатысқандығы, кейін македондықтармен бірге таңдаулы атты садақшылар ретінде Үндістан жорығына қатысқандығы жөнінде мағлұматтар бар. Ал ғұндардың Еуразия кеңістігіне әкелген өзгерісі өз алдына бір тарих. Яғни, жаңа білім көзі оқушыға Ұлы Дала көшпелілерінің халықаралық қатынастардағы орнын анықтап, баға беруіне ықпал етеді. Осылайша, білім алушы Ұлы Дала көшпелілерінің Шығыспен Батыстың отырықшы-егіншілік өркениетімен тығыз байланыс орнатып, көшпелі өркениеттің әлемдік тарихқа тигізген әсерін зерттеуді үйренеді. Яғни оқушы халықаралық аренада өз орнын табуға ұмтылады деген сөз [1].

Екіншіден, жаңа білім көзі құндылықтарға, олардың маңызына бағытталады. Яғни, дәстүрлі білім бізге көшпелілердің мәдениетін нақтылап берсе [3], жаңа білім сол мәдениеттердің әлемдік өркениетке ықпал етуін айқындай түседі. Мәселен, неміс философы Карл Ясперс *«адамзат әлеміне өркениет әкелген екі нәрсе деген, олар жылқының қолға үйретілуі және теңіз қатынастарының пайда болуы»*. Оқушыларымыз сол жылқыны алғаш қолға үйреткен бабаларымыз туралы біле ме, оларды мақтан тұта ма? Осыдан бес мың жылдай уақыт бұрын бүгінгі қазақтың топырағында жылқының қолға үйретілгендігі әлемдік ғылымда дәлелденді. Осы жылқы арқылы өркениетін көтеруде, әлемге мәдени өзгеріс әкелудегі көшпелі мәдениет өкілдерінің тарих субъектісіне айналған тұлғасының негізінде тарихи сана феноменінің жатқандығын тарихтан жасыру мүмкін емес [7]. Тарихи ақиқатта көшпелілікке өтуіміздің бір себебі де – жылқыны қолға үйрету еді. Жылқыны қолға үйреткен өркениет құлиеленушілік дәуірді құлатқан мықты атты әскерді қолында ұстап, әлем картасын өзгертті, металл өндірісін дүниеге әкелді. Қазіргі таңда әлем

Клаус Швабстың төртінші өнеркәсіптік революциясына өтсе де, оны металсыз елестету мүмкін емес. Мұндай құндылықты біліммен қаруланған білім алушы еуроцентристік көзқарастарға тән Ратцел, Гумплович, Тойнби сияқты ғалымдардың *«Көшпенділер өз бетімен өркениет жасауға қабілетсіз, олар мемлекетті, басқа да өркениет жетістіктерін отырықшы елдерді жаулап алу арқылы ғана үйренді»* деген тұжырымына қайшылық тудыра алады. Бұған саралау жүргізген оқушы өз тарихына баға береді, ұлттық сананың, мәдениеттің құндылықтарын жинақтай алады. Демек, жаңа білім үлкен мүмкіндіктер береді деген сөз, ал біздің алдымызда отырған шәкірттеріміз осы білімді, тарихи құндылықтарымызды қаншалықты біледі, қаншалықты саралау жасай алады?

Тарихшы-педагог ретінде біздің міндетіміз – осы білімді балаға терең жеткізу. Баланың бойына өз тарихи түп-тамырын сусындата отырып, оның ұлттық қалыптасуына негіз болу. Өйткені, тарих пәнінің міндеті – ол әуел бастан ақыл-ой потенциалы жетілген, ата-баба тарихын есте сақтай алатын адамды жасау ғана емес, сондай-ақ, өзінің ұлттық бастауын жақсы білетін, мәдени-генетикалық кодын бойына сіңірген, өмірде өз орнын таба алатын тұлғаны қалыптастыру боп табылмақ. Тарихи білімі жетік, тарихи санасы қалыптасқан тұлға кез-келген ортада еркін пікір алмасып, өз білімін дәлелдеп, сырт елге өз тарихи тамырын еш қобалжымай, мақтанышпен таныстыра алады. Қазақстан тарихының әр сағатының басты мақсаты да осындай болуы тиіс. Сол үшін де сабақ үдерісінде білім алушыларымыздың өткен, қазіргі және болашақ тарихты өзара сабақтастыра отырып, ойлау деңгейінің дамуына ықпал етуіміз қажет. Осы тұста тақырыптарды топтастыра оқытудың маңыздылығына көп мән беремін. Мәселен, жоғарыда атап өткендей, сабақта Ы.Алтынсариннің қазақ даласына ағартушылық әкелуін зерттей отырып, білім алушыға оның келесі ғасырдағы Алаш зиялыларының қалыптасу тарихымен арасындағы байланысты ажыратуға бағыт-бағдар беріп отыру арқылы, баланың екітүрлі кезеңдегі тарихты салыстыра алуына, бір тарихи оқиғаның келесі тарихи оқиғаға қаншалықты әсер етіп, жаңа тарихи өнімнің пайда болуына қалай ықпал ететініне көз жүгіртіп, болжам жасап, бағалауға үйретеміз. Сондай ақ, сабақта метапәндік құзырлылыққа қол жеткізуде проблемалық, шығармашылық жұмыстардың, жоба қорғаудың маңызы зор. Мәселен, бұл жерде *ПОПС формуласы, SWOT талдауы, STEEPLE талдауы, STEP талдауы, мәтінмен жұмыс, проблемалық оқыту* сияқты белсенді әдістерді атап өтуге болады [6]. Тарихи сананы жандандыра отырып, тұлғаның ойлау үрдісінің тереңдігіне әсер етеміз. Бұл әдістер Блумның жоғары деңгей мақсаттарын қамтып, баланың рухани интеллектісінің дамуына әкеліп соғады.

Педагогикалық қызметіміздің константасы құндылық екендігі феноменге айналып бара жатыр. Қазіргі таңда біз жаһандану дәуірінің жемісі альфа ұрпақтарымен жұмыс жасап жатырмыз. Мобильді құрылғыларды, ғаламторды толық игеріп отырған бұл ұрпақ болашақта киберфизикалық технология, жасанды интеллект, кванттық компьютер, гендік инженерияны дүниеге әкеледі. Дәстүрлі білім олар үшін қолжетімді болғандықтан, құндылықтарға бағытталған жаңа білім олардың түрлі Q интеллектілерінің дамуына ықпалдасады. SQ интеллект деңгейі тұлғаның өсуіне, өз мүмкіндіктерінің шекарадан тыс шығуына, қарапайымға жаңа, тың көзқараспен қарауына жағдай жасайды. SQ интеллектісі (*Spiritual intelligence*) маңыздылықтар мен құндылықтарды, білімді игеруге мүмкіндік береді. Зерттеушілердің пікірінше, адам өзінің өмір сүру деңгейін рухани интеллектісін дамыту арқылы көтере алады. Тұлға өзінің әр қадамына есеп бере отырып, өміріндегі түрлі мәселелерді оңай шеше алады. Бұл интеллектіні дамыта отырып, біз тұла

бойымызға ақыл жинақтаймыз, сыртқы әлеммен гармонияда бола отырып, қоршаған ортаны тереңірек түсінеміз [4].

Шығармашылық жұмыстар арқылы баланың тарихи санасын жандандыру менің үздіксіз жұмысымның сипаты десем де болады. Соңғы жылдары, өз тәжірибемнен байқағаным, егер осыған дейінгі республикалық пәндік олимпиада жүлдегерлерімнің жеңістері бір-біріне ұқсас, білімі мен біліктілігі дәстүрлі білім беру бағыты аясымен шектелген болса, 2020-2021 оқу жылындағы 11 сынып оқушысы Темір Кәусардың жеңісі өзгеше. Бұл жылы пәндік олимпиаданың басты ерекшелігі – жаңартылған бағдарлама бойынша жаңа, тың тапсырмалардың енгізілуі болды. Тапсырмаға сай критерийлер де оқушыдан жоғарғы деңгейлі талдауды қажет етті. Мәселен, «Көшпелілер өркениетінің» тарихын жүлдегер оқушы дәстүрлі және жаңартылған білімнің оқу мақсаттарына сәйкес, бір-бірімен өзара тығыз байланыстыра отырып, толыққанды жеткізе білді, өткенді зерттеп, болашаққа бағдар жасай алды. Бұл менің жұмысымның тамаша нәтижесі емес пе? Жаңартылған бағдарлама бойынша келген жеңіс – ол жаңа жеңіс, себебі ендігі ұрпақ білімді тек біліп, түсініп қана қоймай, сондай-ақ өз біліміне сыни саралау жасай алады деген сөз. Олар таным мен ойлаудың жоғарғы деңгейіне жете отырып, ақпаратқа қорытынды жасап, өз жұмысының сапасына баға береді, оны дәлелдейді, материалдың маңызын анықтайды, бүтінді бөлшектерге ажыратады, өзіндік шешімдерін ұсына алады. Немесе «Құқық негіздері» пәнінен осыған дейінгі олимпиада жүлдегерлерімнің ішінен соңғы оқу жылындағы Исамадин Даниярдың құқықтық проблеманы халықаралық тұрғыда зерттей отырып, баяндаудағы логикалық және талдамалық ойлау қабілеті, тұжырымды ой мен пайымдаулар жасауы кезінде жаңа білімге сай талдау, бағалау, жинақтау дағдыларының жиі орын алуы байқалды. Десек те, олимпиада жұмыстары кезінде немесе оқушылармен өлкетану, тарих не заң тақырыптарында ғылыми-зерттеу жұмыстарымен шұғылданған кезде де, олардың терең ойлану, іздену қабілеттерімен қатар, ең бастысы тарихи санасының оянуына жұмыстану қажет екенімізді тағы бір атап өткім келеді.

Сөзімді «Тарихқа арқа сүйемесек, болашақ бұлдыр. Планетада мән-мағына мен құндылықтардың мылтықпен, мылтықсыз майданы күн сайын жүріп жатқан қазіргі күнде тарихи сананы сақтап қалу – жалпы, өзінді-өзің сақтап қалудың жалғыз жолы» деген сөзбен аяқтағым келеді. Егер тарихтан-тарихқа ұлттық құндылықтарды жалғап отырған да осы тарихи сана болса, біздің мойнымызда үлкен жүк тұрғанын ұмытпағанымыз абзал.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. З.А.Джандосова. «Қазақстан тарихы» 10 сынып. Алматы. Мектеп. 2019ж
2. Ә.Төлеубаев, Ғ.Іргебаев. «Ежелгі Қазақстан тарихы» 6 сынып. Алматы. Атамұра. 2015ж
3. Ә.Төлеубаев, Ж.Қасымбаев. «Қазақстан тарихы» 10 сынып. Алматы. Мектеп. 2014ж
4. inskills.space Интеллект по Стивену Кови
5. Қазақстан тарихы. Күнтізбелік-тақырыптық жоспар.
6. Үмбетхан Сәрсембин «Тарихи сана – рухани өріс өзегі» мақаласы. «Ақиқат» қоғамдық саяси журналы. news.arsu.kz

4-секция «ДАРЫНДЫЛЫҚТЫ ДАМУ» «РАЗВИТИЕ ОДАРЕННОСТИ»

ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ С ОДАРЁННЫМИ ДЕТЬМИ В УСЛОВИЯХ МАЛОКОМПЛЕКТНОЙ СЕЛЬСКОЙ ШКОЛЫ

Ажимуратова Ж.Т.

руководитель отдела, Центр по выявлению и поддержке
одаренных детей и талантливой молодежи
«Ақмола дарыны», Управления образования Акмолинской области,
г. Кокшетау, Казахстан

Андатпа: Мақалада шағын жинақталған мектепте балалардың дарындылығын дамыту үшін жағдай жасаудың маңыздылығы негізделді. «Дарынды балалар» ұғымын анықтаудың әртүрлі тәсілдеріне назар аударылады. Шағын жинақталған мектептің білім беру ортасында балалардың дарындылығын дамыту жағдайларын сипаттауға ерекше назар аударылады.

Аннотация: В статье обосновывается значимость создания условий для развития одаренности детей в малокомплектной школе. Обращается внимание на разные подходы к определению понятия «одаренные дети». Особое внимание уделяется описанию условий развития одаренности детей в образовательной среде малокомплектной школы.

Abstract: The article substantiates the importance of creating conditions for the development of gifted children in a small school. Attention is drawn to different approaches to the definition of the concept of "gifted children". Special attention is paid to the description of the conditions for the development of gifted children in the educational environment of a small school.

Почему проблема одаренности в настоящее время становится все более актуальной? Это, прежде всего, связано с потребностью общества в неординарной творческой личности. Раннее выявление, обучение и воспитание одаренных и талантливых детей составляет одну из главных проблем совершенствования системы образования.

Среди самых интересных и загадочных явлений природы детская одаренность занимает одно из ведущих мест. Проблемы ее диагностики и развития волнуют педагогов на протяжении многих столетий. Интерес к ней в настоящее время очень высок. Это объясняется общественными потребностями и, прежде всего, потребностью общества в неординарной творческой личности. Неопределенность современной окружающей среды требует не только высокой активности человека, но и его умений, способности нестандартного мышления и поведения. Ведь именно высокоодаренные люди способны внести свой наибольший вклад в развитие общества.

Задача школы, создать условия, обеспечивающие выявление и развитие одаренных, реализовать их потенциальные возможности. Существуют две крайние точки зрения: «все дети являются одаренными» - «одаренные дети встречаются крайне редко». Сторонники одной из них полагают, что до уровня одаренного можно развить практически любого здорового ребенка при условии создания благоприятных

условий. Для других одаренность - уникальное явление, в этом случае основное внимание уделяется поиску одаренных детей [1, с. 25].

Человеческое мышление, способность к творчеству - величайший дар природы. Очень важно понимать, что даром этим природа отмечает каждого человека. Но также очевидно и то, что свои дары она поровну не делит и кого-то награждает щедро, не скупясь, а кого-то обходит стороной. Одаренным же принято называть того, чей дар явно превосходит некие средние возможности, способности большинства.

Одаренность — это системное, развивающееся в течение жизни качество психики, которое определяет возможность достижения человеком более высоких, незаурядных результатов в одном или нескольких видах деятельности по сравнению с другими людьми.

Одаренный ребенок — это ребенок, который выделяется яркими, очевидными, иногда выдающимися достижениями (или имеет внутренние предпосылки для таких достижений) в том или ином виде деятельности [1, с. 31].

В настоящее время можно говорить о развитии разнообразных форм и помощи, предлагаемой детям с повышенными способностями. Однако, очевидным является и тот факт, что работа с одарёнными детьми требует глубокого изучения и проработки её методологических основ.

Поэтому, рассуждая о системе работы с одаренными детьми, хотелось бы подчеркнуть мысль о работе со всеми детьми, то есть о максимальном развитии умений, навыков, познавательных способностей.

Эта альтернатива снимается в рамках следующей позиции: потенциальные предпосылки к достижениям в разных видах деятельности присущи многим детям, тогда как реальные незаурядные результаты демонстрирует значительно меньшая часть детей. При работе с этими детьми постоянно возникают педагогические и психологические трудности, обусловленные разнообразием видов одаренности, множеством противоречивых теоретических подходов и методов, вариативностью современного образования, а также чрезвычайно малым числом специалистов, подготовленных к работе с одаренными детьми. Отсюда возникает проблема создания целостной системы работы с одаренными детьми в условиях школ, расположенных в сельской местности. Это, прежде всего отсутствие квалифицированных специалистов, в первую очередь педагогов - психологов и социокультурной среды, детям кроме школы негде реализовать свои имеющие способности.

Проблемным полем остаётся также отсутствие новых технологий управления системой работы с одаренными детьми, стихийность поиска информации по технологиям управления системой работы с одаренными детьми, недостаточный уровень профессиональной подготовки педагогов, работающих с одарёнными детьми.

Данные научных исследований подтверждают, что неподготовленные учителя недостаточно владеют психолого-педагогическими знаниями в области одарённости, моделями и технологиями обучения. В силу сложившихся стереотипов такой категории учителей достаточно сложно выстроить профессионально-личностное отношение с одаренными детьми в образовательном процессе. И это во многом определяет проблемы, с которыми сталкиваются одаренные дети, родители, педагоги [2, с. 5].

Однако в сельской малокомплектной школе работа в данном направлении осложняется еще и тем, что в классах по 3-5 человек, следовательно, талантливых детей не так уж много. В то же время в малокомплектной школе обучение в основном

индивидуальное, дифференцированное, личностно-ориентированное. Поэтому есть необходимые условия для раскрытия и развития способных учеников. Эта работа носит длительный и кропотливый характер. Прежде всего используется метод убеждения: ребенок может и должен знать больше, нежели того требует школьная программа, т.е. должен поверить в себя, в свои силы и возможности, и что только систематическая, самостоятельная работа может принести успех. После чего начинается воплощение желаемого в действительность.

В связи с этим школе необходимо проводить работу, которая способствует максимальному раскрытию потенциальных возможностей одаренных детей, в том числе совершенствование системы выявления одаренных детей с раннего возраста, развития, оказания адресной поддержки каждому ребенку, проявившему незаурядные способности, разработка индивидуальных «образовательных маршрутов» с учетом специфики творческой и интеллектуальной одаренности ребенка, формирование личностного и профессионального самоопределения.

Жизнь требует от школы подготовки выпускника, способного адаптироваться к меняющимся условиям, коммуникабельного и конкурентоспособного.

При организации работы учителю необходимо начать с планирования. В планировании учитель должен отразить диагностику одаренности и наметить задачи и формы работы с одаренными учащимися. Для этой успешной работы с одаренными детьми необходимо:

1. Создание подсистемы диагностики одаренности учащихся школы и организация эффективного функционирования этой системы.
2. Расширение и совершенствование деятельности психологической службе в школе.
3. Включение проблемы работы с одаренными детьми как приоритетного направления в систему научно-методической и опытно-экспериментальной работы учителей школы.
4. Осознание важности этой работы каждым членом коллектива школы и усиление в связи с этим внимания к проблеме формирования положительной мотивации к учению.
5. Создание и постоянное совершенствование школьной методической системы и предметных подсистем работы с одаренными учащимися.
6. Признание руководством и коллективом школы того, что реализация системы работы с одаренными учащимися является одним из приоритетных направлений в работе школы.
7. Включение в работу с одаренными учащимися в первую очередь учителей, обладающих определенными качествами: учитель для одаренного ребенка является личностью, продуктивно реагирующей на вызов, умеющей воспринимать критику и не страдать от стресса при работе с людьми более способными и знающими, чем он сам.

Целями работы учителей образовательного учреждения с одаренными детьми являются:

1. Выявление одаренных детей.
2. Создание условий, способствующих их оптимальному развитию.
3. Быстрое освоение различных видов деятельности и высокая успешность её выполнения.
4. Изобретение новых способов деятельности в условиях поиска решения в заданной ситуации.

5. Выдвижение новых идей и способность реализовать их в практической деятельности.

6. Сформированность индивидуального стиля деятельности.

7. Высокий уровень способности к самообучению.

8. Повышенная познавательная потребность.

9. Высокая требовательность к результатам своего труда.

10. Неприятие стандартных, типичных заданий и готовых вариантов решения учебной задачи.

11. Поразительное упорство и трудолюбие.

12. Особый тип организации знаний (способность видеть изучаемый предмет в системе разнообразных связей).

Особенности работы с одаренными детьми предусматривает целенаправленную работу по развитию творческого, интеллектуального и физического потенциала учащихся.

1. Творческий потенциал включает в себя следующие направления:

- раскрытие музыкальных способностей;
- раскрытие художественно-эстетических способностей;
- раскрытие артистических способностей.

2. Интеллектуальный потенциал включает в себя:

- раскрытие способностей в области гуманитарных, естественно-научных и общественных наук;
- раскрытие способностей в области журналистики.

3. Физический потенциал включает в себя:

- раскрытие спортивных способностей.

Для раскрытия способностей, внутреннего потенциала учащихся, необходимо работать по 7 направлениям. Основными формами работы является урочная и внеурочная деятельность. В школе применяются программы внеурочной деятельности, где ученики и их родители выбирают кружок той направленности, где ребенок может проявить себя, развить свои способности.

1. Развитие музыкальных способностей с целью создания условий для развития музыкальных способностей в процессе музыкальной деятельности.

2. Развитие художественно-эстетических способностей с целью создания условий для формирования мотивации обучающихся к успешному познанию и развитию креативных способностей через художественно-эстетическую деятельность.

3. Развитие физических способностей с целью создания таких ситуаций, которые максимально нагружали бы ведущую способность каждого ребенка – в данном случае его спортивную активность или создавать образовательную среду для развития уже проявившихся способностей, условий для раскрытия его потенциала, на удовлетворение потребностей данного учащегося.

4. Развитие способностей в области декоративно-прикладного искусства с целью создания условий для развития личностного и творческого потенциала ребенка посредством декоративно-прикладной деятельности, основанной на использовании различных технологий и материалов.

5. Развитие артистических способностей с целью создания условий для воспитания нравственных качеств личности воспитанников, творческих умений и навыков средствами театрального искусства, организации их досуга путем вовлечения в театральную деятельность.

6. Развитие способностей в искусстве журналистики с целью создания условий для ежемесячного выпуска школьной газеты в рукописном и компьютерном варианте.

7. Развитие интеллектуальных способностей с целью создания условий для своевременного выявления уровня интеллектуальной одаренности ребенка.

Среди самых интересных и загадочных явлений природы детская одаренность занимает одно из ведущих мест. Проблемы ее диагностики и развития волнуют педагогов на протяжении многих столетий. Интерес к ней в настоящее время очень высок. Это объясняется общественными потребностями и, прежде всего, потребностью общества в неординарной творческой личности. Неопределенность современной окружающей среды требует не только высокой активности человека, но и его умений, способности нестандартного мышления и поведения. Ведь именно высокоодаренные люди способны внести свой наибольший вклад в развитие общества.

Список использованных источников

1. Что такое одаренность: выявление и развитие одаренных детей. Классические тексты / Под ред. А. М. Матюшкина, А. А. Матюшкиной. - М.: ЧеРо, МПСИ, 2006.

2. Одаренный ребенок. Проблемы взаимодействия в образовательном социуме. Сборник материалов научно-практического семинара по направлению «Наша новая школа» / под ред. И. Н. Гавриловой – М., 2015.

3. Омарова В.К. Концептуальные подходы к работе с одаренными детьми / В. К. Омарова // Одар. ребенок. - 2010.

4. Нурахметова К.С. Вспомогательные средства воздействия в развитии одаренных детей / К. С. Нурахметова // Одар. ребенок. – 2010.

5. Особенности работы с одаренными детьми [Электронный ресурс]: <https://tou.edu.kz/en/2010-10-08-09-34-13?id=2546>.

ӘДЕБИЕТ ПӘНІ САБАҚТАРЫНДА ДАРЫНДЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУ

Байжиенова А.О.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің жоғары санатты мұғалімі, педагог - шебер

Дарынды балаларға арналған С.Сейфуллин атындағы

№11 облыстық мамандандырылған мектеп-лицей-интернаты, Орал қ., Қазақстан

Аңдатпа: Біздің мақсатымыз жаны да, қаны да қазақ, қазақтың тілі мен ділін, тарихы мен салт-дәстүрін бойына сіңірген, туған жерін түлетуді, егеменді елінің еңсесін көтеруді азаматтық парызым деп ұғатын ұрпақ тәрбиелеу. Мақалада дарынды оқушыларды оқыту мен тәрбиелеуде, санасына ұлтжандылық қасиеттерді дарытуда қазақ әдебиеті пәнінің маңызы мен оқушыларды шығармашылыққа баулудың әдіс-тәсілдері туралы жазылған. Әр шәкіртті бәсекеге қабілетті, өзін-өзі дамытуға бейім, үздіксіз білім беру жүйесінде белгілі бір құндылыққа жетелейтін Қазақстан азаматы ретінде тәрбиелеу ұстаз алдына үлкен міндет артады.

Аннотация: Наша цель - воспитать потомков, чьей душой и кровью являются казахи, казахский язык и их менталитет, история и традиции, развитие родины и усовершенствование страны. В статье рассказывается о важности казахской литературы и о том, как она поощряет учеников проявлять творческий подход в обучении и воспитании

одаренных учащихся и привитие патриотических качеств в их сознании. Для наставника большая ответственность - воспитывать каждого ученика как гражданина Казахстана, который конкурентоспособен, самодостаточен и имеет определенную ценность в системе непрерывного образования.

Abstract: Our goal is to raise descendants whose souls and blood are Kazakhs, the Kazakh language and their mind-set, history and traditions, the development of the motherland and perfection of the country. The article talks about the importance of Kazakh literature and how it encourages students to be creative in teaching and educating gifted students and instilling patriotic qualities in their minds. It is a great responsibility for a mentor to educate each student as a citizen of Kazakhstan, who is competitive, self-sufficient and has a certain value in the system of continuing education.

Қазіргі таңда барлық оқушы дарынды. Бұл қасиетті байқап, оның бар екеніне көз жеткізіп, бойындағы дарынын одан әрі өрбітуге, ұштауға, арман асуларын жұлдыздай жарқыратып, тау бұлағындай мөлдіретіп, халқының, ата – анасының мақтанышы болуға мүмкіндік жасау - мұғалімге артылған жүк. Дарындылық – баланың алғырлығы, зерделігі, қабілетімен дамып отыратын үздіксіз процесс. Айрықша табиғи қабілеті мен нақты пәндерден ерекше дарындылығы бар балалардың интеллектуалдық қабілетін дамыту, шығармашылық тұлғаларды қалыптастыру мен дамытуда мұғалімнің алар орны ерекше. Осы орайда білім алушының қабілетін айқындай отырып, дарындылығын *анықтау* – баланың дамуын, бағдарын талдаумен байланысты жүзеге асатын ұзақ процесс.

Қазақ халқының ұлы ойшыл ақыны Абай Құнанбайұлы адам бойындағы мінезді сынай отырып, оған ерекше түсінік беріп өткен. **Жетінші қара сөзінде** «Жас бала анадан туғанда екі түрлі мінезбен туады: біреуі – ішсем, жесем, ұйықтасам деп тұрады. Бұлар – тәннің құмары, бұлар болмаса, тән жанға қонақ үй бола алмайды. Һәм өзі өспейді, қуат таппайды. Біреуі – білсем екен демек. Міне, Абайдың айтып отырған баланың білуге деген құштарлығын, талабын дамытуда жеке ерекшелік қасиетін ескере отырып біліммен, іскерлік, дағдымен ұштастыра отырып танымдық ой-өрісін дамыту ең алдымен ата-анаға содан кейін білім беретін орындарға жүктелетін міндет.

Дарынды балаларға арналған мектептің ашылуының мақсаты: дүние жүзінде бәсекелестік қуаты бар дарындыларды тәрбиелеуге негіз қалап, олардың білімі терең, жан-жақты сапалы үздік оқушы болуына жол ашып, негіздік оқу-ағарту кезеңінде сапа тәрбиесіне мән беру бағытында табанды болып, оқушылардың моральдік, ақыл – ойын жан-жақты дамыту, білімді адамды әлемнің бүтіндей бейнесін қабылдай алатын шығармашылық таным мен тікелей қатынас жасай алатын жаңаша ойлай алатын адамға айналдыру. Оқушыны шығармашылық жұмысқа тәрбиелеу, оның қабілетін ашу, дарынды оқушыға айналдыру мұғалімнің әдіскерлік шеберлігі мен нақты білімінің көрсеткіші екені даусыз. Қазіргі кезде балалар дарындылығын арттыру үшін мектепте көптеген жұмыстар ұйымдастыру баланы оқыту мен тәрбиелеуде түрлі ізденіс жұмыстары арқылы дарындылықты анықтап олардың дұрыс қалыптасуына жағдай жасау керек.

Өмірге қажеттіні іздеп табу шығармашылық арқылы жүзеге асатын жұмыстың нәтижесі деуге болады. Шығармашылық – оқушы үшін сұлулық пен әсемдіктің мектебі. Оқушы маңайында сөйленетін сөздер де әдепті, сұлу болуға тиіс және баланың айналасындағы адамдардың жүріс-тұрыстары да әдепті сұлу болуға тиіс.

Мектепте берілетін білім мазмұны тәрбиелеу мен сезімді дамытудың барлық өрісін ескере отырып, оқытудағы салмақты оқушылардың шығармашылық ойлауы мен еңбектенуінің мақсатына аудармақ.

Мұғалімнің мақсаты оқушыға бағыт – бағдар сілтеу арқылы жоғары нәтижеге қол жеткізу. Оқушының ізденіс барысындағы табысы оларды қуанышқа бөлеп алға қарай ұмтыла түсуіне, күрделі қиындықтардан құтылудың тиімді жолын табуға үйретеді. Ой еңбегі саласында белсенділік табысқа жетудің кілті екендігін мойындап, уақыт талабы тұрғысынан әрекеттену және оған машықтану дағдысы қалыптасады. Ж.Аймауытов: «Баланың ынтасын ояту үшін, оқытатын нәрседе бір жаңалық болу керек» -, дейді. Сондықтан әрбір сабаққа мұғалім де, оқушы да үлкен психологиялық дайындықпен келуі керек. Мұғалімнің басты міндеті дайын білімді дағдыларды қайталайтын емес шығармашылық бағытта жұмыс істейтін, ойлау қабілетімен ерекшеленетін, рухани бай жан-жақты дамыған дарынды оқушыны қалыптастыру болып отыр.

Ұлы Абайдың шығармашылық мұрасы – халқымыздың ғасырлар бойы маңызын жоймайтын рухани мұра. Бұл күнде Абай сөзі әр адамның ағзасына ана сүтімен дариды десек артық айтылғандық емес. Азаматтықтың тиісті жауабын Абай мұрасынан іздеп, Абай даналығынан табуға болады. Осы бағытта өткізілген «Абай – рухани мұра, таусылмайтын қазына» сабағы оқушыларды өлеңді талдай білуге қара сөздерінің мән –мағынасын ашып, даналық ойына өз пікірлерін білдіруге үйретеді.

Сабақтың мақсаты:

1. Оқушылардың Абай ақынның адам болуға үндеген өлеңдерін, даналық сөздерін өлеңдері мен қара сөздері арқылы баланың ойына қозғау салу, шығармашылық жұмысқа баулу.

2. Нақыл сөздері мен өлеңдері арқылы ұрпақ жүрегіне адамгершілік қасиеттерін сіңіру, егеменді елдің ертеңгі жан – жақты жетілген адам атына лайықты Абай ұрпақтары екендігін мақтан тұту.

3. Оқушының ой еркіндігін, эстетикалық сезімін ояту, сөйлеу мәдениетін қалыптастыру, өздігінен іздеу, ой – өрісін дамыту.

Сабақты үш бөлімге бөліп қарастыру.

Сабақтың эпиграфы:

«Абай –адассан жол көрсетер, шаршасаң тынығар, шөлдесең сусын болар тұлға». Оны білмеу күнә.

Б.Момышұлы

I. Кіріспе бөлімі: Білімдіден шыққан сөз.

1. Абайдың балалық шағы.
2. Бала Абай сусындаған білім.
3. Ақындықтың қайнар бұлағы.
4. Дүниеге көзімді ашқан –Михаэлис.

II. Негізгі бөлім: Адам болам десеңіз...

1. Талап ұлы махаббаттан басталады.

Сұрақ: Талапты адам деп қандай адамды айтасындар?

2. Адамды адам еткен – еңбек.

Өздерің қалай еңбектеніп жүрсіндер?

3. Терең ой мен еңбек негізі –ақыл.

4.Қанағат асыл қасиет.

5.Рақымдылық негізі – жүрек.

Сұрақ:Адамның адамшылығы кімнен?

III. Қорытынды бөлім: Адамзатқа не керек?

1.Ыстық қайрат.

2.Нұрлы ақыл.

3.Жылы жүрек.

Үш қасиет. Бес асыл іс.

Заманы өтіп уақыты озса да Абай өмірі мен өлеңі ұрпақтары үшін мол мұра болып, Абай шығармашылығының ішіндегі ең басты тақырып деп адамның толық адам болып қалыптасуы туралы, яғни ол үшін қажетті қасиеттер сараланады. Толық адам болып қалыптасу үшін адамға бес асыл іс, үш қасиет керек. Сондықтан Абай өлеңдері – мәңгі өлмейтін, асыл мұра. Абайды құрметтеуге бүкіл қазақ борышты дегенді айтқым келеді. «Абай қазақ халқының кешегісі мен бүгінгісі және келешегі» деп Ж. Аймауытов айтқандай дарынды оқушыларды оқыту мен тәрбиелеуде Абай мұрасының орны ерекше. Сабақ – ұстаздың көп ізденуінен,көп еңбектенуінен туатын педагогикалық шығарма. Ол үшін мұғалімнің біліктілігі, көптеген ізденістері, әдіс – тәсілдерді тиімді қолдана білуі, айтқанын оқушы жүрегіне жеткізе алатындай шебер ой – өрнегі болуы керек. Осындай жұмыстарды үнемі жүргізу шәкірт бойындағы талант көзін ашуға, тілін байытуға, қиялын ұштауға, өз бетінше ізденуге мол әсерін тигізеді.

XXI ғасырдың жан – жақты зерделі,дарынды,талантты адамын қалыптастыру бағытындағы білім беру мәселесі мемлекетіміздің басты назарында. Білім мен ғылымның Қазақстан дамуына оңтайлы әсер етуі үшін дүниежүзілік кеңістігіне ену, білім беруді одан әрі нығайту, оқыту жүйесін заман талабына сай үйлестіре алу міндеті туындап, білімге, оқу –әдістемелік жүйеге жаңа талаптар қойылды. Осы орайда Ж.Аймауытовтың сабақ беру туралы мына пікірі еріксіз еске түседі: «Сабақ беру үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол – жаңадан жаңаны табатын өнер».

Білім беру тұжырымдамасында білімге бағытталған құзіреттілік,яғни нәтижеге бағдарланған білім мазмұнына алмастыру қажеттілігі көрсетілген. Құзіреттілік ұғымы «білім», «білік» және дағды сияқты ұғымдарды қамтиды. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушы бойында жалпы білім дағдысы мен білігін қалыптастырудың маңызы зор екені белгілі. Оқушы бойында білім негіздерін қалыптастыру үшін оның біліктілігін, дағдысын тұрақтандырып, белгілі арнаға түсірмейінше, нәтижеге қол жеткізу мүмкін емес.

Менің де мұғалім ретінде алға қойған мақсатым – оқушыларға ұлттық тәрбие мен білім берумен қатар олардың шығармашылық қабілетін арттыру, оқушылардың құзіреттілігін дамытуға, оқушылармен қарым – қатынасты өзара түсінушілікке негіздеу.

Осы мақсатқа жету үшін өзімнің ұстаздық тәжірибемде сабақ беру үдерісінде мынадай негізгі факторларды басшылыққа аламын:

- Оқушылардың өз бетінше жұмыс істеу тиімділігін арттыру,
- Жекелей,жүппен,топпен жұмыс жүргізу,
- Ойлау қабілетін арттыратын әртүрлі тапсырмалар беру,
- Қабілетіне қарай деңгейлік тапсырмалар беру,
- Шығармашылық жұмыстар орындату,
- Оқушылардың таным әрекетін арттыруға күш салу,
- Пәнге деген шығармашылық қызығушылығын арттыру,

- Берілген тақырып аясында оқушыларға тәлім-тәрбие берудің мүмкіншіліктерін тиімді пайдалану,

Осындай жұмыстардың нәтижесінде оқушылардың танымдық құндылықтары қалыптасады. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушының білім,білік дағдыларын меңгертумен қатар, көбіне оқушыны шығармашылық жұмыстарға баулу, ойын еркін жеткізе білу,тіл байлығын арттыруға назар аудару қажет. Қызықты сабақ болса, оқушының сол пәнге қызығуы артып қана қоймай, мұғалім жаңалығы, ізденісі, қолданған әдіс-тәсілі арқылы ерекшеленіп,оқушы жүрегінен жол табады. Құзіреттілікті қалыптастырудағы басты іс –әрекет –сабақ беру. Тұлға құзіреттілігін дамыту үшін белсенді әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалану жоғары нәтиже береді.

Қазақ әдебиеті пәні бойынша «Ыбырай Алтынсарин – әңгіме шебері» тақырыбын өткен кезде оқушылардан Ы.Алтынсарин туралы не білетіндігі сұралады.

Ыбырай Алтынсарин туралы не білеміз?

Бұл жерде Б.Б.Ү.әдісін пайдаландым.

Б – Білемін. Б – Білгім келеді. Ү – Үйрендім.

Оқушылар 5 –сыныптан естерінде қалғандарын жаза бастайды, ал «білгім келеді» бөлігіне түрліше жазады. Өмірі мен шығармашылығы туралы бейнесюжет пен слайдтар арқылы түсіндіріп өткен соң, әңгімелерін өздеріне оқыта отырып, тақырыбы мен идеясын ашу үшін екі жақты түсіндіре күнделігін толтыру ұсынылады.

Тіркестер: Оқушы пікірі

Жаңа сабақты қорытындылау кезінде «Үйрендім» бөлігі толтырылады.

2.Оқушылар Ыбырай әңгімелерін меңгеріп алғаннан кейін, әңгімелері бойынша семантикалық картамен жұмыс жасайды.

Әр үзіндіні қай кейіпкердің сөзі екенін сәйкестендіріп, тұсына + белгісін қояды.

Үзінді кейіпкерлері	«Жылағанмен еш нәрсе өнбес»	«Елді жердің ұрысы далалы жердің бөрісі жаман»	«Сендердің жұртта қалғандарыңызды біліп, іздеудеміз»	«Үйректі тірі ұстап алып ойнайық»
Асан				
Үсен				
Үсеннің әкесі				
Қойшылар				

2. «Өнерлінің өрісі кең»

Аталған Ыбырай әңгімелерінің бір эпизодын алып,әрбір топ өзінше кейіпкерлерді бейнелеп көрініс көрсетуге тырысады. Талап етілетін мәселе –әңгіменің негізгі идеясын, көзделген мақсатын жете танысу.

3. Шығармашылық тапсырмалар

1 –топ.Ой толғау: «Ыбырай –әңгіме шебері».

2 –топ.Арнау: «Ізбасар ұрпағы –мына біз»

3 –топ.Мақала: «Ата тәрбиесі мен ғибраты»

4. «Әдебиет лотосы»

Бұл бөлім бойынша әр топта оқушы –тексеруші сайланады. Әр оқушыға кесте парақшасы таратылады. Бұл кестеде Ыбырай әңгімелеріне талдау жасалады.

Әңгіме тақырыптары	Кейіпкерлер		Әңгіме желісі	Немен аяқталады?	Не суреттеледі?
	жағымды	жағымсыз			

1					
2					
3					
4					

Оқушылар белгілі мәліметтер қабылдаушы ғана емес, сонымен бірге терең ой иесі. Олар дербес ойланып, дәлелдер келтіруіне сабақ барысында түрлі әдістер арқылы қолайлы жағдай жасауға талпынамын. Оқушылардың білуге деген ынтасы мен мүмкіндіктерін толық пайдалану, оларды оқу процесінде үздіксіз дамытып отыру және алған білімдерін практикада қолдану дағдыларын қалыптастыру үшін ойын элементтерін пайдаланудың орны бөлек.

Ойынның негізгі мақсаты – баланы қызықтыра отырып, өткен материалды мұқият меңгерту. Сабақта қолданылатын ойын түрлері өте көп. Олар: «Бәйге», «Сақина салмақ», «Кім жылдам», «Кім тез табады», «Жалғасын тап», «Ғажайып қоржын», «Дәстүрді дәріпте», «Жұлдызды сәт» т.б

Шығармашылыққа баулу шәкірт бойындағы талант көзін ашып, тілін байытып, қиялын ұштап, өз бетінше ізденуге әсерін тигізеді.

Оқушылардың шығармашылық қабілетін арттыру үшін төмендегідей жұмыс түрлері ұсынылады.

- сюжетті сурет бойынша әңгіме жазу,
- жыл мезгілдерін, табиғат суреттерін көркем тілмен суреттеу,
- нақыл сөздердің мәнін ашу,
- Мақал –мәтел негізінде әңгіме жазу
- жұмбақ –жаңылтпаш,бейнесөз құрастыру,
- автордың идеясын өз идеясымен өрбітіп жазу,
- өлең құрастыру,
- еркін тақырыптарға ойтолғау,эссе,шығарма жазу,
- ұжым болып ертегі құрастыру,
- ұлы адамдар өміріне байланысты сұрақтар беріп,пікір айту,
- ақын –жазушылар шығармалары бойынша пікір алмасу,
- оқыған кітаптары бойынша ойтолғау жазу,
- қоғамдағы өзгерістерге байланысты пікір айту,
- баспасөз материалдары бойынша пікір айту,
- өлеңді қарасөзге айналдырып мәтін құрау,
- тақырыпқа сай монолог, диалог құрастыру,
- оқиғаға қатысты ойларын айта білу,
- автордың көзқарасы туралы айта білу,
- көркем туындыны талдау,салыстыру,қорыту,шешім көрсету.

Қазақ әдебиеті сабағында оқушының құзіреттілігін қалыптастыруға бағытталған тапсырмаларды 4 бағытқа бөліп қарастыруға болады.

1. Ақпараттық құзіреттілік тапсырмалары:

- Шығарманы оқып шығып,жалпы идеясын анықтаңыз.
- Берілген тапсырма бойынша жай және күрделі жоспар құр.
- Баспасөз беттерінен осы автор туралы мәлімет жинаңыз.
- Автордың шығармашылығы бойынша тезис дайындаңыз.
- Көркем шығармада берілген аймақты сипаттаңыз.

2. Қатысымдық құзіреттілік тапсырмалары:

-Отбасы тақырыбында жазылған шығарма беріледі. Берілген шығармадан қазақ халқына тән туыстық қарым - қатынастағы ерекшеліктерді анықтаңыз.

- Туыстық атаулардың мағынасын ашыңыз.

3. Мәдени – танымдық құзіреттілік тапсырмалары:

- Шығармадан қазақ халқына тән туыстық атауларға байланысты этнолингвистикалық сөздерді теріп жазып, сөздік құрастырындар.

- Белгілі бір тақырып бойынша аңыз, ертегілерді жинастырып, жоба жасаңыз.

- Шығармада кездесетін ұлттық тағамдар атауларын атап, олардың адам ағзасына пайдасын дәлелдеңіз.

- Шығарманы оқу барысында қазақ халқының салт-дәстүрлері туралы өз ойларыңды айтыңыздар.

- Қазіргі салт – дәстүрлер туралы сұхбат жүргізіп, диктафонға жазыңыз.

4. Мәселенің шешімін табу құзіреттілігі бойынша тапсырмалар:

* Көркем шығармаларды оқу барысында кейіпкерлер іс – әрекетіне өз бағаңызды беріңіз.

* Көркем шығарманы қазіргі өмір тұрғысынан талдаңыз.

Оқушыны іздендіру үшін сұрақ қоя білуге үйрету арқылы оның саналы ойлауы, жан - жақтылығы, білімі мен біліктілігі қалыптасады. Сонымен қатар жоспарлы түрде жұмыс жасауға машықтану үшін мәтін бойынша жоспар құру міндетін қолдануға болады. Нәтижесінде оқушылар мәтін бөлімдеріне қысқаша тұжырымдама жасап, әрбір оқиғаға ат қойып, өзіндік іздену мен білік дағдысын қалыптастырады. Мәтін бойынша түсініксіз сөздер тізбегін құрып, поэзиялық шығармаларды прозалық шығармаларға айналдыру тәсілдері де оқушының жан – жақты дамуына үлкен ықпал етеді. Шығарма да оқушының мәтінді ұғынуына, тіл заңдылықтарына орай ойын, санасын тереңдетіп, ой-пікірін жүйелі жазбаша шығармашылықпен жеткізуге тырысады.

Білімін көтереді, эстетикалық сезімін, талғамын, ұлттық танымын байытады.

Шығармашылық жұмыстар – оқушылардың тілін дамыту барысындағы тәжірибелік жұмыстардың бірі. Өзім қазақ тілі мен әдебиеті пәнінен бере отырып, мектептегі «Қадыртану» элективті курсын жүргізуге арналған бағдарлама құрастырдым. Бағдарламаға өлкетану бағытына сәйкес туған жеріміздің ақыны Қадыр Мырза Әлидің өмірі мен шығармашылығын толық танытуды жоспарладым. Бағдарламаның мақсаты мен міндеті: тіл құдіреті, ақынның өлең – жырлары, афоризмдері, балаларға арналған өлеңдері, драмалық шығармаларының тәрбиелік мәніне тоқтала отырып, талантты оқушылардың қабілетін ұштау, өнерге, өмірге жолдама беру болып табылады. Оқушылар курсқа қызығушылықпен қатысып, ақын шығармашылығымен толық танысып, ақынға арналған облыстық «Қадыр оқуларына» қатысып, Ерболова Ақгүлім жүлделі 2 – орынды иеленді. Ақынның афоризмдерін жатқа айтып, өмірде пайдалана білуіне де көңіл бөлдім. Осы бағытта өткізілген «Адамгершіліктің падишасы - ар – ождан» афоризмдер сайысына да оқушылар белсене араласты. Сайыстың өткізілу жоспарын ұсынғым келеді.

«Адамгершіліктің падишасы – ар - ождан» атты Қадыр Мырза Әли афоризмдері сайысы.

Мақсаты:

■ Оқушыларға қазақ халқының ұлттық ақыны Қ.Мырза Әли өмірі мен шығармаларын, өскен ортасын, заманы терең, жан-жақты білдіру, шығармалар идеясының өміршеңдігін таныту;

■ Ақын мұраларын, қанатты сөздерін жас жеткіншек бойына дарыту, жаңаша көзқарасты қалыптастыру;

- Қадыр Мырза Әли туралы зерттеушілерді, зерттеу материалдарын жинастыру, соңғы басылым материалдарымен таныстыру;
- Шығарманың эстетикалық, идеялық мәнін түсінуге дағдыландыру;

Сахнада Қадыр Мырза Әлидің өлеңдері оқылады.

Оқитындар: Ерболова Ақгүлім

«Өмірдің өзі қызық - ақ, өмірдің өзі жұмбақ қой» өлеңі;

Батырғали Риза «Домбыра» өлеңі;

Жүсіп Ақжол «Ұлы махаббат» өлеңі;

Ән: Қазақтарды шетелдік қонақтарға таныстыру

Орындайтын: Амангелді Шапағат

1-Жүргізуші: Ақын көзі жұмылмас,

Жырдың көзі жұмылмай.

Елдің туы жығылмас,

Тілдің туы жығылмай - деп ақын жырлағандай тіл қадірін-өз қадірім деп ұғынған ақын жырларын тыңдадыңыздар.

2-жүргізуші: Құрметті қонақтар, ұстаздар, сайысқа қатысушылар! Қасиетті қара сөздің күдіретін ұлы Абайдың ізімен жалғастырған, өнегеге толы ғибратты афоризмдерін «сөз сыйлайтын халқына» аманаттап кеткен, жауһар жырдың жампозы, поэзия падишасы Қадыр Мырза Әлінің афоризмдеріне арналған «Адамгершілік падишасы - ар-ождан» атты байқауға қош келдіңіздер!

Байқаудың ашылу салтанатының алғы сөзін қазақ тілі мен әдебиет пәні бірлестік жетекшісі Н. Елемесұлына беріледі.

1-жүргізуші: Амал қанша!

Татар дәмім таусылды.

Қабірстан құшағымен қаусырды.

Жоқ! Өлмеймін!

Елім талай естиді

Лентаға жазып алған дауысымды! - деп мәңгіліктің аксиомасына айналған жыры қалған Қадыр Мырза Әлі туралы деректі фильм тамашалайық. Сайысты бағалайтын әділқазылар алқасымен таныс болыңыздар.

Әділқазылар алқасының төрағасы: Шхан Нұрлан Елемесұлы, қазақ тілі мен әдебиет пәні жоғарғы санатты мұғалімі.

Мүшелері: Батырғали Риза Облыстық Әбіш оқуларының III орын жүлдегері.

Ерболова Ақгүлім облыстық Қадір оқуларының II орын жүлдегері.

2-жүргізуші: «Адамгершіліктің падишасы – ар - ождан» атты Қадыр Мырза Әлін афоризмдері байқауы 5 тур бойынша өткізіледі.

1-тур. Топтың таныстыруы. Топ басшысы ақын өлеңдері мен афоризмдерін негізге ала өздерін таныстырады.

2-тур. Ел дегенде өмірен, Тіл дегенде тебірен!. Қадыр афоризмдерін кім көп біледі? Топ мүшесі суырған тақырыбы бойынша афоризмдерді жатқа айтудан сынға түседі.

3-тур.Ел сөйлесе бір тілде,Сен де сөйле іркілме.Бірінші тармағы берілген афоризмнің жалғасын табады,мағынасын ашады.

4-тур.Ұл еліне,Елі ұлдарына лайық болу керек.Топ көшбасшыларының сайысы. Көшбасшыларға Қ.Мырза Әлінің өмірі мен шығармашылығы жайында сұрақтар қойылады. Әр топқа 5 сұрақтан қойылады.

5-тур.Көсемнің ойы жүйелі... Топ мүшелерінің бірі берілген сөзге афоризм құрастырады, мәнін ашады. Оқушының сөйлеу мәнері, тапқырлығы, тіл оралымы, шешендігі бағаланады. Ендеше іске сәт!

Сайысты бастайтын командасы (Жеребе бойынша суырған командалар ретімен топтарын таныстырады.)

1-жүргізуші: Озып та кетпе,

Қалыпта қойма!

Ойласаң, жалғыз халықты ойла! - деген екен қадыр ағамыз.сайысымыздың келесі кезеңі **«Ел дегенде емірен, тіл дегенде тебірен!»** деп аталады.Топ мүшесі суырған тақырыбы бойынша афоризмдерді жатқа айтуы шарт. Жатқа айтқан афоризмдердің саны ескеріледі.(Ретімен шығып, тақырыпты суырады.)

2-жүргізуші: Шындық үшін таяқ жесең амал жоқ,

Бірақ, ақиқат жолында алынбайтын қамал жоқ.

Ақиқатқа көзім жетпей,

Адамзат деген атқа ие бола алмайсың, - деп ақиқат пен шындықты ерекше қастерлеген.

Ар-ұждан – байлық емес.

Ол байлықтан да құдіретті.

Аса қымбат қасиет, - деп топшылайды. Достық туған жер арман ар-ұждан ақиқат турасындағы даналық сөздердің жалғасын тауып оның мазмұнын ашатын сайысымыздың үшінші кезеңі **«Ел сөйлесе бір тілде, Сен де сөйле, іркілме»** турында топ мүшелері бірінші тармағы берілген афоризмнің жалғасын тауып,мағынасын ашу қажет. (командалар ретімен шығып афоризмдер жазылған қағазды суырады)

1 -жүргізуші: Қадыр ақын: «Ел және мен» өлеңінде

Қуат алып шуағынан,

Суынан,

Туған жердің теңізіне жуынам.

Бөле алмайсың гербісінен мені елдің,

Бөле алмайсың желбіреген туынан!

Алақанда әлдилеген Отаным,

Көмейімді күйдіреді от - әнім!

Бұл елге мен парыздар бір перзентпін

Қазақ деген боз інгенге ботамын,- деп жырлайды.Абыз ақынның халқына деген шексіз махаббаты:Қазақ ұлы болып туған екенсің,

Ендеше, қай-қай жағынан да ұлы болуың керек,- деген афоризмімен астасып. **«Ұл Еліне, Елі ұлдарына лайық болу керек»** турының кезегіне де келіп жеттік.

2-жүргізуші: Осымен байқауымыздың соңғы кезеңіне де келіп жеттік. Бұл тур **«Көсемнің ойы жүйелі»** деп аталады. Топ мүшелерінің бірі берілген сөзге афоризм құрастырады, мәнін ашады. Оқушының сөйлеу мәнері, тапқырлығы, тіл оралымы, шешендігі бағаланады.

1-жүргізуші: Міне оқушылар «Адамгершіліктің падишасы – ар-ождан» сайысының қорытындылайтын да уақыт жетті. Сөз кезегін Әділқазылар алқасына береміз.

Қортынды сөз: Әділқазылар алқасы

2-жүргізуші: Айтамыз біздер ақын деп,

Адамды от боп маздаған.

Ақынға керек ақыл көп,

Асаулық керек аздаған, - деп афоризмдер сайысын қорытындылай келіп ақынның сөзіне жазылған, жерлесіміз

Ескендір Хасанғалиевтің «Атамекен» әнін хормен орындайық.

Рухани байлық ең алдымен әр халықтың ұлттық әдет –салты,көзқарасы,шыққан түп тамырында жататыны белгілі. Сол ұлттық байлықты бүкіл адамзаттың өз ұрпағын тәрбиелеудегі, білім берудегі озық ұстанымдарымен байланыстыра отырып, әр оқушының қабілетін ашу, өзіне - өзінің сенімін нығайту, жол сілтеу –әдебиет пәнін оқытудағы басты міндет. Баяндамамды қорытындылай келе еліміздің ертеңі жас ұрпақты білім нәрімен сусындатып, мақсаттарына жету барысында түрлі әдіс-тәсілдерді қолданып, бәсекеге қабілетті маман иесін даярлауға өз үлесімізді қосуымыз керек

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қадыр Мырза Әли шығармалар жинағы 18 том. 2010жылы
2. Қадыр Мырза Әли «Көкейтесті» жинағы
3. Қ.Бітібаева «Әдебиетті оқыту технологиясы»
4. «Өлеңдер жинағы» 5 томдық
5. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы.2016-2017 ж
6. Ақын жинақтары:
 - «Мешін және адам»
 - «Домбыра»
 - «Данышпан»
 - «Ақ отау»
 - «Ноян - қоян»
 - «Күміс қоңырау»
 - «Шымыр жаңғақ»
 - «Биік баспалдақ»
 - «Ақыл аспанда»
 - «Жоғарыла, жасқанба»
- 7.Аудармасы
 - О.Сүлейменов. «Атамекен»
- 8.Драматургиясы «Әмір Темір», «Жаралы жолбарыс»
- 9.Комедиялары «Сайтанның саудасы», «Түрт, сайтаным, түрт»
- 10.Афоризмдері «Ең алдымен ел қамы», «Алмас жерде қалмас»
- 11.Ғибратнамалары
- 12.Естеліктер
- 13.Зерттеу еңбектері :
 - 3.Қабдолов Қадыр Мырза Әли шығармаларының 12 томдығы 1-том. Алматы: Қазығұрт, 2001.
 - Ә. Нарымбетов Қадыр Мырза Әли. Қазақ әдебиетінің тарихы. 9-том. Алматы. 2005
- «Қазақ әдебиеті» Энциклопедия
- 1.Ә.Қоңыратбаев «Әдебиетті оқу методикасы»
- 2.А.Көшімбаев «Қазақ әдебиетінің орта мектепте оқыту нәтижелері»
- 3.Т. Ақшолоқов «Көркем шығарманың эстетикалық табиғатын ашу»

4. Ж. Аймауытов «Комплекспен оқыту жолдары»
5. Ш. Әміралиева «Аға ұрпақ тәрбиесі жастарға»
6. Б. Айтманбетова «Жаңашыл педагогтер идеялары мен тәжірибелері»
7. М. Әуезов «Абай Құнанбай», «Абай әлемі»
8. Абай Құнанбаев «Өлеңдер жинағы», А. Құнанбаев «Қарасөздер»

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ ҚОҒАМЫНЫҢ ЖҰМЫС ЖҮЙЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Бохоева А.С.

Абай облысы білім басқармасының «Дарындылық пен қосымша білім беруді дамытудың
облыстық ғылыми-әдістемелік «Дарын» орталығы» КМҚК әдіскері
Абай облысы, Семей қ.

Аңдатпа: Мақала оқу-тәрбие процесінде оқушылардың қабілеттерін анықтауға, оқушыларды ғылыми-зерттеу қызметіне тартуға және білім беру ұйымдарындағы ғылыми қоғамның жұмысын жүйелеуге арналған. Оқытудың жаңа технологияларын және оның оқушылармен жұмыс жасаудағы тиімділігі қарастырылады.

Аннотация: Статья посвящена на выявление способностей школьников, привлечение к научно-исследовательской деятельности в учебно-воспитательном процессе и систематизации работы научного общества в образовательных организациях. Раскрывается сущность новой технологии обучения, показана ее эффективность в работе с учащимися.

Abstract: The article is devoted to identifying the abilities of schoolchildren, engaging in research activities in the educational process and systematizing the work of the scientific society in educational organizations. The essence of the new learning technology is revealed, its effectiveness in working with students is shown.

«Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа мәнді де мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру арқылы оларға кәсіп алды бағдар беру бүгінгі күннің басты талабы. Бұл істі ары қарай жалғастырып, еліміздің ары қарай дамуына үлес қосу үшін болашақ жастарымызға саналы тәрбие беріп, оларды талантты да дарынды шығармашыл тұлға етіп қалыптастыруды мақсат етіп қою.

Ондағы алға қойған міндеттер:

- жаңашыл педагогтар қатарынан үйлестіруші кеңесін құру;
- іс-әрекетті зерттеу арқылы оқытудың тиімді жолдарын қарастыру;
- оқушылардың ғылыми қоғамының жұмысын белсенділігін арттыру;
- оқушының жеке тұлғасының мониторингісін құру, зерделеу және әр бағыт бойынша диагностикалық база жасау.

Мектеп оқушыларын ғылыми ізденушілікке тартып, мектептегі ғылыми қоғамның жұмысын қалыптастыратын, алға қойған мақсаттарға қол жеткізетін пән мұғалімдері. Ол үшін мектеп оқушыларының ғылыми қоғамының жұмысын жүйелендіру арқылы нәтижеге қол жеткізудің жолдарын қарастыру керек.

Осыған орай,

ғылыми зерттеудегі заманауи ақпараттық технологиялар
оқушылардың білімі мен дағдыларына деген қажеттілікті анықтап, зерттеу

кәсіби білімді тереңдетіп, үнемі жетілдіру
қажетті ақпаратты базаларға еніп, деректер қорымен жұмыс жасай білу

Бұл жағдайда "Qabilet" қызметі арқылы 8-9, 10-11, 13-14 жастағы оқушылардың қабілетін ата-аналарымен бірге <https://elumiti.kz/> сайтында тіркеліп, диагностикалаудан өту ұсынылады немесе мектеп психологтерімен тығыз қарым-қатынаста жұмыс жүргізу ұсынылады. Тестілеу нәтижесі бойынша қабілеттеріне қарай оларды шығармашылыққа жетелеп, үйірмелерге және басқа да сыныптан тыс қосымша жұмыстарға тарту керек болады.

Бүгінгі күннің болашақ жастары – тың болжамдар мен идеяларды айта білетін, білім мен ғылымға жаңалық енгізе алатын, өз бетімен тұжырым жасап, схема, зерттеулер жасай білетін қабілетті тұлға болуы шарт. Басқа сөзбен айтқанда, дарындылық – ол жоғары қабілеті бар шығармашыл тұлға, өзінің алдына ғылыми-техникалық мәселелерді қойып және оны өздігімен шеше білетін адам.

И.С. Лейтес қабілетті балалардың төмендегідей үш категориясын көрсетеді:

1. Ақыл-ой деңгейлігінің жоғарылығы ерте кезден байқалатын балалар.
2. Мектептің жекеленген пәндеріне және әр түрлі іс-әрекетіне қабілетті балалар.
3. Қабілеттері айқындалмаған потенциалды балалар.

Сондықтан жаңашыл педагогтердің инновациялық тәжірибесін шығармашылық ынтамен меңгеру және пайдалану бүгінгі таңда зор байлық деп ойлаймын.

Жаңашыл педагогтер оқушының жеке тұлғалық абыройын барынша құрметтеуге, оның шығармашылық қабілеттері мен бейімділіктерін, өздігімен ойлау қабілетін дамытуға, жағымды эмоционалдық педагогикалық үрдісті қалыптастырып, одан педагогикалық зорлықтың барлық түрін аластатуға бағытталған ізгіліктік стратегиясымен сипатталады.

Олардың тәжірибесі мына ережелерге негізделеді:

- оқытуды мұғалім мен оқушының өзара шығармашылық қарым-қатынасы ретінде қабылдау;
- күрделі мақсат идеясы (оқушының алдына барынша күрделі мақсат қойылып, оны орындай алатындығына сенімін нығайту);
- өзіндік талдау (оқушылардың жұмыс нәтижелерін жеке және ұжымдық талдау);
- ерікті таңдау (мұғалімнің оқу материалының жақсы меңгерілуі мақсатында сабақ уақытын өз бетінше пайдалануы);
- оқушылардың өзін-өзі шығармашылық басқаруы;
- тәрбиеге жеке тұлға тұрғысынан қарау;
- ата-аналармен ынтымақтастық құру.

Сонымен қатар, жаңашыл педагогтердің инновациялық тәжірибесі тұлғаны дамытуда ізгілік және шығармашылық көзқарасқа негізделген әдістер мен жүйені құрайды.

Мұғалімнің біліміне қойылатын талаптар:

- өзінің сабақ беретін пәнін мемлекеттік стандарт деңгейінен жоғары деңгейде білу;
- оқушы дарындылығының моделін білу;

- қазіргі заманға сай оқытудың жаңа технологияларын сабақта үнемі қолдана білу;
- дарынды оқушыны оқыту, тәрбиелеу үрдісінде үлгеріміне ғана көңіл бөлмей оның басқа да көрсеткіштерімен бөлісу;
- дарынды оқушылардың ерекшелігін ескере отырып, оларға шығармашылықпен жұмыс жасайтын тапсырмалар дайындау.

Мұғалімнің іскерлігіне қойлатын талаптар:

- дарынды оқушыны анықтау әдістерімен жұмыс жасай алуы;
- диагностикалау және оның нәтижесін өңдей білуі;
- дарынды оқушыларды (жекелей және топпен) оқытуға арналған бағдарлама құрастырып, сонымен тұрақты жұмыс істей білуі;
- оқушы дарындылығын дамытуға қажетті зерттеу жұмыстарын жүргізе алуы;
- дарынды оқушыны оқытудың нәтижесін нақты бағалай білуі;
- дарынды оқушының ғылыми-ізденіс жұмыстарымен айналысуына жетекшілік етуі;
- дарынды оқушыны олимпиадалар мен сайыстарға дайындауда жетістікке жете алатындай деңгейде жұмыстар жасауы.

Дарынды оқушылармен нәтижелі жұмыс жасайтын мұғалімнің кәсіби «бейнесі» мынадай қасиеттерден тұрады: жоғары кәсіби біліктілік, даралық қасиет, білімпаздық, ойлап табуға және ғылыми зертеу жұмысына қабілеттілік, кәсіби қызметін өздігінен жетілдіруге ұмтылушылық. Дарынды оқушымен жұмыс мұғалімнің өзіне, қызметіне және кәсіби біліктілігіне жаңа, жоғары талаптар қояды. Тіпті оның кәсіби жетілуіне өзгеше емтихан болып табылады.

Ұлы ойшыл Плутарх кезінде былай депті: «...Көптеген табиғи талант дарынсыз ұстаздардың кесірінен жойылып кетеді. Олар дарынның табиғи құбылысына терең бойлай алмай, тұлпарды есекке айналдырып құртып тынады». Міне, ұстаз осындай келеңсіздікке жол бермеу үшін оқушылардың ғылыми қоғамының жұмысын жандандыруда мұғалімдердің сапалық құрамын еске ала отырып, жаңашыл педагогтердің үйлестіруші кеңесін құрады (қосымша1). Кеңес отырысында тәлімгерлік жүйе және оқушылардың ғылыми қоғамының Ережесін әзірленіп, бекітіледі. Мақсатқа қол жеткізу үшін тәжірибесі аздау дарынды оқушылардың жетекшілеріне үйлестіруші кеңестің мүшелері тәлімгер етіп бекітіледі. Тәлімгер жеке жұмыс жоспарына сәйкес жетекшілердің әлеуметтік жағдайларына көңіл бөле отырып, оларға қолдау көрсетудің жолдарын ойластырады. Ондағы туындайтын мәселелерді кеңестің отырысында қарап, кедергілерді алдын алудың жолдарын қарастырады. Яғни, ғылыми ізденіспен шұғылдануды дамытуда педагогтардың біліктіліктерін арттырып, кәсіби құзыреттіліктерін жоғарлатып, педагогтардың үнемі оқу мен ғылымды дамытуына жаңалық енгізудің жолдары және т.с. қарастырылып отырылуы қажет.

Тәлімгер мен тәлім алушының (жетекшінің) жұмыс моделі

Тәлімгерлік	Тәлім алушы
Жүйелі қарым-қатынастың болуы	Қарым-қатынас уақытын алдын ала белгілейді
Қажеттілігіне қарай кездесу ұйымдастыру	Кездесудің уақытын және орнын алдын ала жоспарлайды
Кеңестер, ұсынымдар көп аспектілі негізде беріледі	Кездесулер мақсатқа бағытталған және нәтижесінде нақты дамудың бағыттары болуы тиіс

Тәжірибелі білікті, жаңашыл бағытта қызмет ететін, нәтижеге қол жеткізген педагог. Өзінің білімімен, тәжірибесімен бөліседі. Қол жетімсіз мүмкіндіктерге жол ашады.	Дарынды оқушымен жұмыс істеу дағдысы қалыптасады. Мүмкіндіктерді қарайды, проблемаларды шешеді. Шынайы мақсат қоюға және оған жетудің жолдарын қарастырады.
Тәжірибе пайдалы көмек беруге және кәсіби дамуға бағытталады	Тиімділікпен және шығармашылықпен жұмыс істеуге қабілетті

Үйлестіруші кеңестің мүшелері бекітілген әріптестеріне тәлімгерлік қызмет көрсетіп, дағдылар мен болашаққа деген көзқарастарын дамытуға көмектесу үшін оларды бағыттайды.

Үздік нәтижеге жеткен педагогтарды белсенді ынталандыра отырып, әрқашан қолдау (марапаттар, алғыс хаттар жарияланып, материалдық көмек) көрсетіледі.

Бұл жасалатын жағдайлардың барлығы еліміздің жарқын болашағын қалайтын болашақ жастарымызды тәрбиелейтін ұстаздарымыздың кәсіптік деңгейлерін көтеруге бағытталады.

Көбінесе «Дарынды оқушы – бұл жақсы оқитын оқушы» деген пікір қалыптасқан. Белгілі ағылшын психологы П.Торранс бұл пікірдің мұғалімдер арасында жиі кездесетінін анықтады. Оларға оқуда қиыншылық туғызбайтын, тәртіпті, ұйымшыл, білімді, тұрақты, ұғымтал, өз ойын нақты және түсінікті жеткізе алатын оқушылар көбірек ұнайды. Ал қисынсыз сұрақ қоятын, өз жұмысымен ғана айналысатын, тәуелсіз, көбіне түсініспеушілік туғызатын, қияли, әр нәрсеге көзқарасы бөлек оқушылар ұнамайды. П.Торранстың зерттеулері нақ осы қасиеттер оқушының шығармашылық дарындылығын көрсететін және оның нашар оқитын оқушылардың арасында да аз емес екендігін айқындаған. Сондықтан мұғалімдер осы зерттеулердің нәтижесін есте ұстағаны жөн.

Дарынды оқушымен жұмыстың негізгі мақсаты - олардың шығармашылық жұмыста өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру. Ал мақсатқа жету оқу бағдарламасын тереңдетіп оқытатын және оқушының танымдық белсенділігін дамытатын педагогтардың авторлық бағдарламалары арқылы жүзеге асырылуда (қосымша 2).

Оқушылардың шығармашылық қабілетін арттырып, ынталандыру үшін сабақтарды мынадай жолдармен өткізу қажет:

1. Сабақта техникалық құралдарды тиімді де кең көлемде пайдалану;
2. Сабақты түрлендіріп өткізу;
3. Сабақта оқушылар өздері жасаған суреттер, схемаларды пайдалану;
4. Сабаққа қатысты бейнетаспаларды, фильмдерді көрсету.

Мектеп оқушыларының қабілеттерін дамыту мектепте дарынды оқушылармен жұмыс істеу жүйесінің моделі арқылы іске асырылуда.

Жұмыстың бағыттары:

- Диагностика – оқушыны тұлға ретінде байқау.
- Оқушылармен қосымша сабақтар және үйірме жұмыстарын жүргізу;
- Оқушылардың қабілетін арттыру мақсатында, сабақтан және сыныптан тыс жұмыстар ұйымдастыру.

Жұмыстың әдістері:

- Анкета, сұрақтар қою;
- Әңгімелесу;
- Әдебиеттерді қарастыру;

- Шығармашылық жұмыстар;
- Жобалау әдісі;
- Инновациялық ғылыми технологияны кеңінен қолдану.

Жұмыс түрлері:

- сабақта шығармашылық тапсырмаларды, қиын есептерді пайдалану;
- факультатив және үйірме жұмысы;
- шығармашылық топтарды жасау;
 - өздік білімін көтеру;
 - пән апталықтарын және интеллектуалдық марафондар өткізу;
 - ғылыми-практикалық конференциялар;
 - олимпиадалар;

Бағдарламаның мазмұны

1. Оқу бағыттары бойынша жұмыс жоспарын жасау;
2. Оқушыларға диагностика өткізу – жалпы дарындылығын бағалау, жұмыс бағыттарына бөлу;
3. Оқушылардың шығармашылық жұмысы – ізденіс, зерттеу нәтижесінде жасалған жұмыстары. (VI бөлім)

Жұмыстың негізгі принципі – «дамыту» принципі

Программаның ресурстық қамтамасыз ету:

Оқу кабинеттерінің талапқа сай жабдықтылуы;

- Кітапхана қоры – оқушылардың білімдерін кеңейту үшін пайдаланылатын әдебиеттердің бар болуы.
- Интернетке қол жетімділік.

Басқару, байланыс: мектеп әкімшілігі, мектеп оқушыларының ғылыми қоғамының жетекшісі

Басқа ұйымдармен байланыс:

Жоғары оқу орындармен және арнайы орта білім беретін оқу орындармен, мұражайлармен, шаруа қожалықтарымен және т.б.

Тиімділігінің белгілері:

1. Пәнге деген қызығушылығының жоғары деңгейі.
2. Кәсіби қызығушылық пайда болады.
3. Ғылым мен техниканың қарқынды дамуына септігін тигізеді.

Мектеп оқушыларының ғылыми қоғамдарының (ары қарай - МОҒҚ) – оқушылардың шығармашылық қабілеттері мен ғылыми қызығушылықтарын дамытуға бағытталған сыныптан тыс жұмыстардың бір түрі. МОҒҚ мектеп базасында құрылады және әртүрлі ғылыми бағыттар болуы мүмкін. Мысалы, физика, химия, биология, математика, информатика және т.б.

МОҒҚ-ның негізгі мақсаты – оқушылардың ғылыми ойлауын, практикалық дағдыларын дамыту. Ол үшін ғылыми зерттеулер, эксперименттер, ғылыми конференциялар, семинарлар, көрмелер және басқа да іс-шаралар ұйымдастыру. Ғылыми қоғамның жұмысына қатысу оқушылардың ой-өрісін кеңейтуге, жаңа білім мен дағдыларды алуға, сонымен қатар дарындылығы мен шығармашылығын көрсетуге мүмкіндік береді. Одан күтілетін нәтиже қатысушылар ғылыми жарыстар мен олимпиадалардың жеңімпаздары атанады, бұл олардың әрі қарай оқуына көмектеседі. Оқушылардың ғылыми қоғамдары дарынды жастарды ғылыми тәрбиелеу мен дамыту жүйесінің маңызды элементі болып табылады.

Мектеп оқушыларының ғылыми қоғамдық жұмысын ұйымдастырудың жолдары:

1. Мектеп оқушыларының ғылыми қоғамдық жұмысының жоспарын әзірлеу және бекіту.
 2. Ұйымдастырудың мақсаты мен міндеттерін анықтау.
 3. Ғылыми жұмысқа және қоғамдық қызметке қызығушылық танытатын оқушылар тобын құру.
 4. Мектептің ғылыми қоғамдық қызметі аясында жүзеге асырылуы мүмкін қолданыстағы ғылыми-қоғамдық жобалар мен бағдарламаларға талдау жүргізу.
 5. Қызметтің негізгі бағыттарын және оларды жүзеге асыру мерзімдерін белгілеу.
 6. Қоғамның өзекті мәселелері талқыланатын және жаңа жобалар жоспарланатын жиналыстарды жүйелі түрде ұйымдастыру.
 7. Қоғамда жұмыс істеу үшін ғылым мен техниканың әртүрлі салаларындағы ғылыми сарапшылар мен мамандарды тарту.
 8. Қоғамның ғылыми-зерттеу және қоғамдық қызметке байланысты ғылыми конференцияларға, конкурстарға, олимпиадаларға және басқа да іс-шараларға қатысуын ұйымдастыру.
 9. Ғылыми және қоғамдық қызметке қатысушыларды қол жеткізген нәтижелер мен қоғам жұмысына белсенді қатысуы үшін ынталандыру жүйесін жасау.
 10. Қоғамның қызметі мен оның жетістіктері туралы ата-аналар мен мектеп басшылығын уақытылы хабардар ету.
 11. Қоғам жұмысын үнемі жетілдіріп, нәтижелерді талдап, жұмыс жоспарына және қатысушылармен жұмыс істеу әдістеріне түзетулер енгізу.
- Қорыта келгенде, О.Бальзактың «Ұдайы еңбек ету - өнердің де, өмірдің де заңы» дегеніндей, мектепте оқушылардың шығармашылық қабілеті мен белсенділігін артыруда мұғалімге үнемі ізденуге, тұрақты еңбек етуді міндеттейді.
- Жоғарыда құрылған жүйе бүгінде нәтижесін көрсететініне, педагогтарды табыстан-табысқа жетелейді.

Қосымша 1

Облыстағы жаңашыл педагогтердің ғылыми шығармашылық қоғамы

№	Аты-жөні	мектебі	лауазымы	санаты	Еңбе к өтілі	Бекітілген жетекшілер
Қоғамның төрайымы						
1						
Қоғамның мүшелері						
1						
2						
3						
4						
Мектептегі оқушылардың ғылыми қоғамының жетекшілері						
1						
2						
3						

Қосымша 2

Педагогтардың авторлық бағдарламалары

№	Авторлық бағдарламаның	Автордың аты-	Мектебі	Сыныбы

	тақырыбы	жөні		
1				
2				
3				

**Дарынды оқушылар туралы мәлімет
ДАРЫНДЫ ОҚУШЫЛАР ТІЗІМІ**

№	Оқушының аты-жөні:	Олимпиада	Аудандық		Облыстық		республикалық	
			ұпай	орны	ұпай	орны	ұпай	орны

№	Оқушының аты-жөні:	Бағыт				
		Олимпиада			ОҒҚ	Сайыстар
		аудандық	облыстық	республикалық		

IV. Бағыттары бойынша жұмыс жоспары.

Ай	Апта	Бағыт		
		Іс-шаралар		Сайыстар
Қыркүйек	1-2	Дарынды оқушыларды байқап, жұмыстың бағытын анықтау		
	3-4	Балалардың қабілеттерін анықтау	Анкета жүргізу қабілеттерін анықтау	
	3-4	Оқушылардың пәнге деген қызығушылығын анықтау		
		9-11 сынып оқушыларын пәндік олимпиадаға дайындау бойынша жұмыстар жүргізу		
Қазан	1-2	Олимпиадаға қойылатын талаптармен таныстыру	Ғылыми жобаға қойылатын талаптармен таныстыру	
	3-4	Жаратылыстану-математикалық пәндерден тапсырмаларды жазбаша түрде орындау	Оқушыларға бағыт-бағдар беру	
	3-4	Эссе жазуға дайындық	Эссе жазуға қойылатын талаптармен таныстыру	
Қараша	1-2	Күзгі экскурсия туған өлкенің тарихымен танысу	Ғылыми жоба жұмыстарының тақырыптарын таңдау	
	3-4	Мектепшілік олимпиадаларға қатысу	Олимпиаданың өтілу ережесімен таныстыру	
Желтоқсан	1-2	Аудандық олимпиадаларға қатысу	Аудандық олимпиаданың қорытындысы бойынша	

			талдау жасау және ұсыныстар әзірлеу	
	1-2	Startup жобаға әзірлік	Жобаның ережесімен танысу	
	3-4	Математика, химия және физика пәндерінен тапсырмаларды жазбаша түрде орындау	Тақырыбына сай ғылыми жұмыстың жоспарын құру	
	3-4	Қоғамдық-гуманитарлық пәндер бойынша оқушыларға шығармашылық жұмыстар беру	Эссе жазуға қойылатын талаптармен таныстыру Функционалдық сауаттылықты арттыру	
	3-4	Робототехника және бағдарламалау негіздері	Бағдарламалаудың жолдарымен таныстыру	
Қаңтар	1-2	Кітапханалардан, мұрағаттардан, интернеттен қосымша мәліметтер жинау	Әдебиеттермен жұмыс	
		Робототехника және бағдарламалау олимпиадаға қатысуға дайындық	Тәлімгерлермен жұмыс	
	3-4	Оқушылардың ғылыми-тәжірибелік конференциясына әзірлік	Деректерді жинау, тәжірибе жоспарын құрастыру	
	3-4	Startup жобамен таныстыру	Жоба қатысушыларын анықтау және оларға жеке консультация беру	
	3-4	Ғылыми жоба жұмысының қатысушыларын анықтау	Жеке консультациялар беру	
	3-4	Бастауыш саты оқушыларының арасында өтетін олимпиадаға дайындық	Олимпиаданы өткізу ережесімен таныстыру	
Ақпан	1-2	Ғылыми жоба жұмысы. Қосымша әдебиеттермен жұмыс	Тәжірибе жасау, зерттеу ұйымдастыру	
	1-2	Оқушылардың ғылыми-тәжірибелік конференциясына қатысу	Ғылыми-тәжірибелік конференция талаптарымен таныстыру	
	1-2	Робототехника, 3Д моделдеу бойынша аудандық олимпиада	Зерттеу, бақылау	
	3-4	Математикалық, химия және физика пәндерінен эксперименттік есептерді шығару	Зерттеу жасау	
	3-4	Аудандық Startup жобасына қатысу	Жобаның қорытындысы бойынша талдау жасау, ұсыныстар әзірлеу	

	3-4	Мектепшілік бастауыш саты оқушыларының арасындағы олимпиада	Олимпиада қорытындысына талдау жасау және ұсыныстар әзірлеу	
Наурыз	1-2	Ғылыми жоба жұмыстары бойынша оқушылардың жұмысын көру, тыңдау; Қосымша әдебиеттермен жұмыс	Зерттеу нәтижелерін анықтау	
	3-4	Бастауыш саты оқушыларының арасындағы олимпиаданың аудандық кезеңі	Олимпиада қорытындысына талдау жасау және ұсыныстар әзірлеу	
Сәуір	1-2	Ғылыми жоба жұмыстары бойынша оқушылардың жұмысын көру, тыңдау; Қосымша әдебиеттермен жұмыс	Зерттеу объектілерін анықтау	
	3-4	Оқушылармен сұхбат өткізу		
Мамыр	1-2	Қорытынды	Ғылыми жұмысын жазу	
	3-4			

V бөлім. Жоспар бойынша тапсырмалар түрлері.
VI бөлім. Оқушылардың шығармашылық жұмыстары

№	Оқушының аты-жөні	Сынып	Тақырып	Нәтиже

Оқушылардың жетістіктері

Жылы	Аты-жөні	Мектебі	Іс-шара атауы	Деңгей	Нәтиже

Мектептік ғылыми қоғамның мақсаты оқушылардың қызығушылығымен сай келді. Бұл:

- оқушылар тарапынан шығармашылық есептерді стандартты емес, өзіндік амалмен шешуді анықтау;

Мектептің ғылыми қоғамның іс-әрекеті таңдалған бағыттарға сәйкес тізіледі. Осы үрдісті компонентті уақытылы басқару оқушылардың зерттеу іс-әрекетін тиімді ұйымдастырудағы маңызды жағдай болып табылады. Мектептегі мұндай басқару пәндердің әдістемелік бірлестіктерімен (ӘБ) және ғылыми-әдістемелік жұмысы бойынша директор орынбасарының басшылығымен мектептің ғылыми-әдістемелік кеңесі жүзеге асырады.

Отырыс кезінде мектептің ғылыми-әдістемелік кеңес мектептегі оқушылардың оқытылу іс-әрекетінің ағымдық жағдайына баға береді, мектептегі оқушылардың зерттеу жұмысын жалпылау туралы шешім қабылдайды және оқушылардың орындаған зерттеу жұмыстарын жалпылау мен олардың нәтижелерін оқу-тәрбие үрдісінде қолдану туралы шешім қабылдайды.

Ғылыми-әдістемелік жұмыс бойынша мектеп директорының орынбасары:

- мектептегі зерттеу іс-әрекетінің жалпы басшылығын жүзеге асырады;
- оқушылардың зерттеу іс-әрекетін жетілдіру мен дамыту;
- оқу-тәрбие үрдісіндегі зерттеу жұмыстарының нәтижесін пайдалану бойынша мектептегі пәндік әдістемелік бірлестігі мен ғылыми-әдістемелік кеңестің ұсыныстарын талқылауды ұйымдастырады;
- жетекшілікке үміткерді, оқушылардың зерттеу жұмыстарының орындаушыларын, жұмыс бағдарламаларды және зерттеу іс-әрекеті бойынша есеп берулерді қарастыру мен бекітуді ұйымдастырады;
- әдістемелік бірлестіктің жетекшілерімен және оқушылардың зерттеу жұмыстарының жетекшілерімен әдістемелік жұмыс өткізеді (оқушылардың ғылыми қоғамына материалдық-техникалық көмек ұйымдастырады).

I-даярлық (5-7- сыныптар);

II-дамытушылық (8-9- сыныптар);

III-өзіндік зерттеушілік (10-11- сыныптар).

Бірінші, даярлық кезеңі балаларды оқулықтармен және сөздіктермен жұмыс жасауды, жылдам оқуды, еңбекті ғылыми тұрғыдан ұйымдастыруды үйретуін қалыптастыруды көздейді. Осы кезеңде оқушы тарапынан оқу іс-әрекетіне белсене қатысуы басталады, сонымен қатар шығармашылық қабілеті бар оқушылар анықталып және туған өлкені қызыға танушылық әрекеті қалыптасады.

Екінші, дамытушылық кезең оқушылардың ғылыми жұмысты ұйымдастыру қабілетінің жетілуін қарастырады, олардың көзқарасын белсенді кеңейтуге бағытталған. Осы кезеңдегі қызығушылықтың артуын мектептегі сыныптан тыс бірлестіктердің дамуы маңызды рөл атқарады. Балалардың зерттеушілік қабілетінің қалыптасуына арнайы курстар әсерін тигізеді.

8-9 сыныптың оқушылары қалаудары бойынша оқушылардың ғылыми қоғамына кіреді, онда олар жоғары буын оқушыларымен ғылыми-зерттеу іс-әрекет түсінуге тырысады.

10-11 сыныптың оқушылары өзіндік зерттеу кезеңі оқушылардың ғылыми-зерттеу іс-әрекетінің тікелей кезеңі болып табылады, оның барысында жалпы мектептік тақырыптар қалай әзірленсе дәл солай балалардың жеке жобалары да әзірленеді. Оқушылардың зерттеу іс-әрекеті мектепте үнемі болашағы бар болуы үшін осы жұмыстың сабақтастығы қамтылуы қажет. Осы мақсатпен жоғары сыныптың оқушылары кіші буын, орта буын оқушылары арасында тілдесулер, сынып сағаттар, әлеуметтік зерттеулер жүргізе алады.

Сабақтастықтың іске асырудағы маңызды рөлі оқушы ғылыми қоғамының есеп беру отырысында жүзеге асады, онда театралды көрінісі ретінде түлектер «келесі ұрпаққа» зерттеу жұмысының «эстафетаның тапсырылуы» өтеді. Мектептік ғылыми қоғамның іс-әрекетін ұйымдастырар кезде оқушының зерттеу жұмысының сәтті факторы туралы есте сақтаған дұрыс. Оларға жататыны:

- осы жұмыс түрімен оқушылардың өз еркімен білу принципін сақтау;
- оқушы тарапынан тақырыптың таңдалуы;
- зерттеу жұмысын өткізу барысында оқушы тарапынан максималды түрде өздігінен жасалатын жұмысының байқалуы;
- оқушының зерттеу жұмысы барысында ұстаздың қызығушылық және компоненті қызығушылығы;
- оқушылардың, ұстаздардың және ата-аналардың зерттеу жұмысын аса бағалау, оқушы тарапынан орындайтын жұмысының маңыздылығын түсінуі.

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ ҚОҒАМЫНЫҢ ЕРЕЖЕСІ

1. Жалпы ережелер

Мектеп оқушыларының ғылыми қоғамы – білім мен ғылымның, техниканың, мәдениеттің түрлі саласындағы жетістікті аса терең білуге, шығармашылық тұрғыдан ойлауды, зияткерлік бастамасын, өз алдын болуды, өз іс-әрекетіне аналитикалық көзқараста болуды дамытатын, зерттеу жұмысын пайдалану мен қолдануды тырысатын мектеп оқушыларының өз еркімен жасалатын бірлестігі. Мектеп оқушыларының ғылыми қоғамның қызметі осы Ереже негізінде жүзеге асырылады.

1. МОҒҚ-ның негізгі мақсаты:

– оқушылардың ғылыми ойлауын, теориялық және практикалық дағдыларын дамыту.

Оқушылардың ғылыми қоғамның атауы, эмблемасы, ұраны болуы мүмкін.

2. Мектеп оқушыларының ғылыми қоғамының міндеті:

- мектеп оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамыту, танымдық белсенділіктерін арттыру;

- оқушыларға кәсіби бағдар беру;

- сыни ойлай білуге және аналитикалық талдау жасау арқылы нақты тұжырым жасай білуге баулу;

- өз пікірін дәлелдей білуге дағдыландыру;

3. Мектеп оқушыларының ғылыми қоғамының нысаны мен мазмұндылығы:

- бағдарламаларды немесе жобаларды құрастыру ;

- мекеме мен ұйымның тапсырысын орындау;

- қатысушылардың жеке сұранысын қанағаттандыру;

- олимпиадаларға, байқауларға, турнирлерге, көрмелерге қатысу;

- ғылыми-тәжірибелік конференцияларды өткізу;

- өңірдің беделді тұлғаларымен және ғалымдармен кездесу;

- жинақтар әзірлеу және жариялау.

- мектеп оқушыларының ғылыми қоғамының жұмысын БАҚ-та, әлеуметтік желілерде орналастыру.

4. Мектеп оқушыларының ғылыми қоғамы жұмысының құрылымы:

- жаратылыстану-математикалық, қоғамдық-гуманитарлық, техникалық бағыттарды қамтуы мүмкін.

5. Мектеп оқушыларының ғылыми қоғамның қатысушылары:

Ғылыми қоғамның мүшелерінің құрамын білім беру ұйымы бекітеді.

6. Мектеп оқушыларының ғылыми қоғамының қатысушылары құқылы:

- өз қызығушылығына сай тақырыпты немесе жұмысты таңдауға;

- лабораториялық немесе практикалық жұмысты орындау үшін білім беру мекеменің ақпараттық-анықтама мен материалдық-техникалық базасын қолдануға;

- жетекшілер мен кеңес берушілер тарапынан қолдау және ұйымдастырушылық көмекті алуға;

- авторлық құқыққа сәйкес жетістігімен бөлісуге және оны тәжірибеде қолдануға;

- мектеп оқушыларына арналған түрлі деңгейдегі конкурстар мен басқа да іс-шараларға жұмыстарын ұсынуға және қорғауға.

- білім беру ұйымымен бекітілген жұмыс кестесіне сәйкес жетекшімен бірлесе отырып, жұмысын ұйымдастыруға және консультациялық көмек алуға;

- білім беру бөлімінің ақпараттық-анықтама материалы мен материалдық ресурстарды қастерлеп және сақтау (кітапхананың, мұрағаттың, мұражайдың және т.б.).

7. Мектеп оқушылары ғылыми қоғамының жұмысын ұйымдастыру

Ғылыми қоғамның жоғары ұйымы ретінде есеп беру кезеңінде қорытындылау үшін жылына бір рет өткізілетін қоғамның барлық мүшелерінің жиналысы, жаңа оқу жылына міндеттерді анықтау, жоспарды бекіту, қоғамның Кеңесін сайлау, ғылыми қоғамның іс-әрекетін анықтайтын құжаттар мен шешімді қабылдау болып табылады.

Кеңес өз құрамынан ғылыми қоғамның төрайымы мен хатшыны сайлайды. Кеңес, ұйымдастырушылық сұрақтарда, оқу жиындарды, конференцияларды, көрмелерді, жиналыстарды өткізу бойынша жұмыстарда ғылыми жетекшілер мен кеңесшілерге көмек көрсетеді, жоғары оқу орындарының студенттер қоғамымен бірлесіп жұмыс жасайды. Оқушылар кеңесі мектептің ғылыми-әдістемелік кеңесінің жетекшілігімен жұмыс жасайды. Ғылыми қоғамы мүшелерінің сабақтары қажеттілік бойынша ғылыми жетекшілер мен кеңесшілердің жетекшілігімен ұжымдық немесе жеке түрде өткізіледі, бір-ақ айына берден кем болмауы тиіс.

ДАРЫНДЫ ОҚУШЫНЫ ДҰРЫС ЗЕРТТЕУ, АНЫҚТАУ

Әміржан Г.Ә.

Педагог-тағылымдамашы,
Әл-Фараби атындағы Vinom school мектеп- лицейінің
биология пәні мұғалімі, педагог-тағылымдамашы,
Атырау қ., Қазақстан

Аңдатпа: Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңына мемлекеттік саясат негізінде әр баланың жеке қабілетіне қарай зияткерлік дамуы, жеке адамның дарындылығын дамыту сияқты өзекті мәселелер енгізілген. Осы өзекті мәселе аясында мұғалім өзінің теориялық білімі арқылы оқушы бойына өзін қоршаған ортаға деген көзқарасын қалыптастырады. Мақсатқа жету оқу бағдарламасын тереңдетіп оқыту және оқушының танымдық белсенділігін дамыту арқылы жүзеге асады. Дарынды жас, талапты оқушы – бүгінгі егеменді елдің жарқын болашағы. Дарынды оқушымен жұмыс жүйесінде мұғалім маңызды орын алады.

Аннотация: В Закон Республики Казахстан «Об образовании» на основе государственной политики включены такие актуальные вопросы, как интеллектуальное развитие каждого ребенка в зависимости от его индивидуальных способностей, развитие талантов личности. В рамках этой актуальной проблемы учитель через свои теоретические знания формирует у ученика свое отношение к окружающей среде. Достижение цели осуществляется путем углубленного изучения учебной программы и развития познавательной активности учащегося. Одаренный молодой, требовательный ученик - светлое будущее сегодняшней суверенной страны. Важное место в системе работы с одаренным учеником занимает учитель.

Abstract: The law of the Republic of Kazakhstan "on education" on the basis of state policy includes such topical issues as the intellectual development of each child according to their individual abilities, the development of individual talents. Within the framework of this urgent problem, the teacher, through his theoretical knowledge, forms a view of the student towards the environment. Achieving the goal is achieved through in-depth study of the curriculum and the development of cognitive activity of the student. A talented young and demanding student is the

bright future of today's sovereign country. An important place in the system of work with a gifted student is occupied by the teacher.

Оқушының жеке тұлғасын, оның рухани әлемін, қабілеті мен ынтасын дамыту – бүгінгі таңдағы негізгі мәселенің бірі. Оқушының өзіне деген сенімін арттыру, шығармашылығын дамыту мақсатында мұғалімнің әр сабағы әртүрлі, жан – жақты болуы керек. Оқушыларға білім негізін меңгертудің әдіс- тәсілдері сан алуан. Оқушының пәнге деген қызығушылығын арттыру – мұғалімнің өз еңбегін ұтымды ұйымдастыра отырып жаңа сабақ үлгілерімен оқушыларды шығармашылыққа ізденуін қалыптастыру, оқушыларға сұрақ қою, эксперименттік тапсырмаларды шештіру. Шығармашылық – бұл адамның өмірі шындығында өзін-өзі тануға ұмтылуы, өздігінен сапалы, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйренуі. Адам бойындағы қабілеттерін дамытып, олардың өшуіне жол бермеуі оның рухани күшін нығайтып, өмірден өз орнын табуға көмектеседі. Сондықтан өз іс-әрекетіне қадам жасаған сайын оның шығармашылығы арта түседі. Оқушының өзіне деген сенімін арттырып және іс-әрекетін демеп, қабілетін дамытып, шығармашылық жұмысының бастамасын дамытуға және тежеуге жағдай туғызатын шығармашыл ұстаз. Оқушыларға білім негізін меңгертудің әдіс-тәсілдері сан алуан. Оқушының пәнге деген қызығушылығын арттыру – мұғалімнің өз еңбегін ұтымды ұйымдастыра отырып жаңа сабаққа үлгеріммен оқушыларды шығармашылыққа ізденуін қалыптастыру, оқушыларға сұрақ қою, эксперименттік тапсырмаларды шештіру.

Шығармашыл оқушымен жұмыс істеудің негізгі мақсаты – олардың шығармашылық жұмыста өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру. Бұл жерде мұғалім қазіргі заманға сай оқытудың жаңа технологияларын білу керек. Дарынды оқушылармен бірге сабақта ақпаратты технология құралдарын пайдаланып, электронды оқулықтармен, ғаламтор желісімен жұмыстар атқару. Дарынды оқушылармен үнемі бірлесе жұмыс баланы шығармашылық ізденіске жетелейді. Баланың жетістігін мақтай отырып, өз ісінің нәтижелі болуына және оны талдап, анализ жасауына ықпал жасау. Жасаған жұмыстарға қарай оқушылардың бейімділік деңгейін анықтап, олимпиадаларға, сайыстарға, зияткерлік ойындар, дебат клубына, ғылыми практикалық конференция, оқушылардың облыстық, қалалық республикалық шығармалар, жобалар байқауларына қатысуға іріктеп алу. Жаңа ғасырға қадам басқан жас жеткіншектердің қазірге өмірге бейімділігі болу керек. Ол өмірдің әр тетігіне үңіліп, тығырықтан шығар жолға даяр болуы қажет.

«Бұлақ көрсең, көзін аш» деген ұлағатты сөзге сүйеніп, бар мүмкіндікті пайдаланып, баланың қабілетін, дарынын ашу – мұғалімнің міндеті, ендеше мен өзімнің тәжірбиемнен бала бойындағы ерекшелікті, қабілетті танып, соған бағыттап, дарынды баланың болашағының іргетасы дұрыс қалануына үлкен жауапкершілікпен қараймын. Осылай дарынды оқушымен жұмыс жүргізгенде, мақсаты мен міндетін қоямын. Педагогикалық үрдісте балалардың дарынын ашуда оқушы мен мұғалімнің ынтымақтастығы қажет. Зерттеу білігі мен дағдыны тек ғылыммен айналысатын адамға ғана емес, сондай- ақ, әр адамның түрлі саладағы қызметіне бағыттау қажет. Зерттеушілік, ізденушілік – бала табиғатына тән құбылыс. Білуге деген құштарлық, бақылауға тырысушылық, тәжірбиеден өткізуге дайын тұру, әлем туралы жаңа мәлімет жинауға талпынушылық қасиеттері – балаға тән дәстүрлі мінез. Дарынды оқушының ізденушілікке қасиетін қалыптастыру оқытудың түрлі формалары мен әдістері арқылы жүзеге асырылады. Солардың ішіндегі ең тиімдісі – оқушының ғылыми қоғамын ұйымдастыру.

Мен өзім оқушыларды ғылыми-әдістемелік жобаға дайындау жұмысымды мектеп психологі және пән мұғалімдермен біріге отырып, сауалнама арқылы оқушының дарындылық сферасын анықтаудан бастадым. Оқушының дарындылығы анықталған кезде, дарынды оқушының жетекшісі, психолог оның жеке құжаттарын, мінездемесін, сынып журналын зерттеп, баланың сабақтағы, сабақтан тыс кездегі іс-әрекетіне үнемі бақылау жасап, талдау жүргізді, әртүрлі формада білім тексеру жұмыстарын ұйымдастырып, білім деңгейін анықтауда, психо-педагогикалық диагностика жүргізіледі. Біздің мектепте дарынды баламен жұмыс жүргізуге ерекше назар аударылады. Балаларды ғылыми ізденіске, ғылыми жоба қорғауға баулу арқылы білімдерін тереңдету ісі жүреді. Оны әлемдік білім кеңістігіне ену жолындағы тұлғаны дамыту аймағына кіргізу мақсатындағы бір қадам деп есептеуге болады. Осы үрдісте төмендегідей жұмыстар жүргізбін:

- диагностикалық жұмыстар арқылы психологпен бірлесе отырып, ғылымға икемді, дарынды балаларды анықтау;
- тәрбие жұмыстары арқылы оқушылардың ғылымға деген жағымды көзқарасын қалыптастыруға түрткі жасау;
- танымдық белсенділіктерін дамыту үрдісінен іздену. Оқушылардың танымдық белсенділіктерін қалыптастыру – оларды ғылыми – ізденіс аймағына енгізудің басты жолы.

Дарындылықты дамыту жолдары: қазіргі кезде білім беру жүйесі моделін құрастыруға жаңа бағыттар мен көзқарастар іздестірілуде, оның мақсаты – бала дарындылығын ашу, дамыту барысында озық әдіс- тәсілдерді пайдалану. Көптеген жағдайларда, мектептерде психологиялық қызмет балалардың ерекшеліктерін ескермей жатады, мектеп үшін психологиялық қызмет жұмысының мәні ерекше, әсіресе, мемлекетіміздің күш-қуаты дамыған заманда бала ерекшеліктеріне мән беру, дарындылығына жол ашу, дамыту, психологтер үшін ой – өрісті өркендету кезеңі болмақ. Осы мақсатта, дарынды баламен жұмыс істеу психологиялық қызметінің жүйесін түзету.

— Дарынды балаларға арналған мектеп оқушысының психологиялық моделін түзету;

— Мектептің психологиялық қызметінің дарынды баламен жұмыс бағдарламасының құрылымын жасау;

— Пікірталас ұйымдастыру және көшбасшылыққа ұмтылу үрдістерін дарынды баламен жұмыс жүргізудің тиімді әдістері ретінде қарастыру сияқты жұмыстар түр.

Нақты жұмыс барысында дарындылық феноменін ұлттық сарында қарастыратын әдебиет көздеріне мектеп жағдайына қатысты талдау жасалуы қажет. Қалыптасып қалған дарындылық туралы теорияларды жаңа бағытта және жаңа үрдістерде, арнайы дарынды балалар туралы мәліметтермен қарастырсақ, бұл өз арнасын табар еді. Баланы мектепке қабылдаудағы психологиялық мәселелер мақсаты: мектепке қабылдау кезінде баланың ерекше жағдайда оқуға қабілеттілігін ғана емес сонымен қатар, оның арнайы қабілеттерін, мүмкіндік қорын, шығармашылық қабілетін анықтауды жүзеге асыру жолдарын қамтамасыз ету. Оқыту оқушының іс-әрекеті мен танымдық үрдістердің бірлігі арқылы орындалады, танымдық деңгейі төмен оқушының сабақ үлгерімі төмендейтінін ескерсек, пікірсайыс жаттықтыру құралы. Жалпы клубтық жұмыстар оқушының қарым-қатынас аясын кеңейтіп, ортақ мақсат, достық, бауырмалдыққа шақырады, бұл оқушыны қарым-қатынаста табысқа жету жолына даярлайды, мәжбүрлеусіз еркін іс дарынды баланың шығармашылығына жол ашады. Дарынды және шығармашылық

қабілеті жоғары балалармен жұмыс істейтін мұғалімнің рөлі – білімді таратушы жай мұғалімнің қалыпты рөлінен ерекшелігі байқалады. Оларды тек зерделілігі жоғары, кәсіби мәдениеті қалыптасқан мұғалім ғана тәрбиелей алады. Оқушылармен жұмыс істейтін мұғалімдердің қасиет ерекшеліктерінің критерийі атықталады. Қай мемлекеттің де негізгі тірегі – білімді де білікті, іскер де белсенді адамдар. Сондықтан қоғам талабына сай ол қоғамды көркейтетін, дамытатын жастар тәрбиелеу ең маңызды мәселе екені даусыз. Жас жеткіншектің бойындағы табиғат берген ерекше қабілетті, дарындылықты тану, оның одан әрі дамуына бағыт-бағдар бере білу ерекше қиын іс.

Д.Ж.Рензули пікірі бойынша дарындылық дегеніміз – үш байланыстың үйлесімділігі: жоғары интеллект, креативтілік және нәтижеге жетудегі ынталылық. Осы үш қасиеттің біреуі болмаса, адам дарын ретінде қалыптаспайды. Интеллектіліктің жетіспеуінен адам жақсы нәтижеге жете алмайды. Нәтижеге жетем деген ынтасы болмаса нәтиже болмайды. Ал, креативтілік нашар болса, ондай адам тек орындаушылық қасиетпен шектеледі. Л.А.Венгердің, Г.В.Бурменскаяның «Дарынды балалар» еңбегінде «Егер оқушы кез келген еңбегінде, шығармашылық жұмыстан жоғары көрсеткішке жетіп, өз құрбыларынан ерекшеленсе, ондай оқушы дарынды болатынын» айтады.

Дарынды оқушылардың ерекшеліктері:

- Ойлау ерекшелігі;
- Шапшаң ойлау, тез нәтижеге жету, тез ілгерілеуі;
- Әдеттен тыс қызығу, сауалды көп қойып, жауап іздеудегі үлкен талабы;
- Сезім мүшелерінің ерекше қабылдауы;
- Интеллектуалдық дамуда ерекше бір ілгерілеу шапшаңдығы (ойлауы, байқағыштығы өте жоғары, білімге, жаңалыққа құмар, оқуы жеңіл, өз ойын жақсы жеткізе алады, алған білімдерін кез келген уақытта еске түсіріп, пайдалана алады, құрдастарынан көп біледі);
- Жан дүниесінің тереңдігі;
- Кейбір пәндер бойынша өте үздік үлгерім таныту;

Оқушының дарындылығын анықтауда төмендегідей әдіс – тәсілдер қолданамыз:

- Баланың отбасы жағдайын зерттеу;
- Шығармашылық қабілетін анықтау;
- Сауалнамалар, психодиагностикалық тренингтерді өткізу;
- Ата-анасымен әңгімелесу;
- Пәндік олимпиадаларға, ғылыми жоба жарыстарына, пікірсайыс ойындарына қатыстыру.

Дарынды оқушылармен жұмыс барысында қолданып жүрген психологиялық әдістемелер төмендегідей.

1. Интеллектуалдық мүмкіншілігін анықтауға арналған тест (Н.Ржичан).
2. Оқу мотивін анықтау сауалнамасы.
3. Интеллектуалдық қабілет көрсеткіші, МЭДИС әдістемесі.
4. Сөздік-логикалық ойлау деңгейі (Замбацявич тесті).
5. Ақыл -ой дамуының мектептік тесті (К.М.Гуревич).
6. Интеллект тесті (Р.Кеттелл).
7. Торренс әдістемесі адам бағыттылығы Б.Басс әдістемесі.
8. Холланд әдістемесі. Кәсіби тұлғалық типін анықтау.

9. Л.Г.Матвеева. «Баланың профилдік қызығуын анықтау».

10. Жалпы дарындылықты бағалау әдістемесі.

Дарынды балалармен жұмыс істеу барысында зор нәтижеге жетуге болады. Олардың бойынан табылатын асыл қасиеттердің, өмірге құштарлықтың, биік ізгіліктің кілті – мыңды жығатын білімінде. Қабілеттік дарын иесінің арнайы білімге мұқтаж болуы табиғи нәрсе. Оларға дұрыс тәлім-тәрбие берудің алғы шарты дарын иелерін жастайынан талдай, таңдай білуге жетілдіру, олардың құқықтары мен мұқтаждықтарын қорғаудың басты мақсаты болып табылады. Оқыту барысында оқушылардың сыныпта алған білімін дамытып, оны ары қарай жетілдіруде сыныптан тыс жұмыстардың маңызы зор. Сыныптан тыс жұмыстардың оқушылардың белсенділігін арттыруда, өзіндік көзқарасының қалыптасуында, білімін жетілдіруінде бірден-бір маңызды тәрбие құрамы екендігін көреміз. Сыныптан тыс жұмыстарды дұрыс ұйымдастырған жағдайда оқушылар бойында ұйымдастырушылық, белсенділік дамиды. Әдебиет сабағындағы сыныптан тыс жұмыстар оқушылардың шығармашылық ойын дамытып, өзіндік іздену жұмыстарына баулиды. Осыған орай оқушы бағдарламада белгіленген білімді игеріп қана қоймай, жан-жақты ізденіп, ой өрісін дамытады. Оны жүзеге асыру жолында мұғалім ең озық әдістерді таңдап алып, оны іс жүзінде пайдалана білу қажет.

Оқыту теориясы – мұғалімнің шығармашылығының негізі. Ал педагогикалық технология- оқыту теориясын мұғалім мен оқушы әрекеті түрінде жобалау, қойылған нақты мақсаттарға сәйкес оқыту үрдісін тиімді құрып, жүзеге асыру болып табылады. Адам өзін-өзі жетілдіруге де. Жоюға да қабілетті. Адамның өз болмысын тануға, ұмтылуға көмектесіп, тереңде жатқан талап тілегін, қабілеттерін дамытуға тиіс, сол арқылы оған толыққанды өмір сүру үшін жаңа рухани күш беру білімнің ең маңыздысы.

ДАРЫНДЫ ШӘКІРТ – ҰЛТ БОЛАШАҒЫ

Жумашев А.К.

Тарих пәнінің мұғалімі, педагог- зерттеуші

Қарағайлы кентінің №16 ЖББ мектебі, Қарқаралы ауданы, Қарағанды облысы, Қазақстан

Аңдатпа: Білім алушының бойынан дарындылықтың ұшқынын көрсем, «бұлақ көрсең, көзін аш» демекші, бірден дебат ойындарына тартуға тырысамын. Дебат ойындарында кейс технологиясын оңтайлы қолдануға тырысамын. Өйткені пікірсайыс бұл негізгі ережелері бойынша жүргізілетін зияткерлікті, ұтымды ойды, шешендік өнерді, ораторлық қабілет пен ойлау жүйесін дамытатын дарындылар ойыны, ұтымды пікір ұстынылатын жиын деген баға беремін. Жалпы әр елдің болашағы мектеп қабырғасында шындалады деп есептеймін.

Кейс технологиясы жалпы білім алушылар үшін зор мүмкіндіктерді беретін әдістердің бірі. Өйткені оқыту процесі барысында кейс технологиясы арқылы білім алушылардың алдына келген мәселенің шешімінің бір немесе бірнеше жолын ұсына алады. Бұл әрине баланың өзіне деген сенімділігін, жауапкершілігін және шығармашылығын арттырады. Жалпы кейс технологиясын роль бойынша ойындар, жоба қорғау сияқты танымдық қабілеттерді ұштайтын жұмыс деп атауға да болады.

Білім сапасын көтеріп қана қоймай, мұғалімнің де сабақ уақытын тиімді пайдалануына септігін тигізеді. Сынып ішіндегі тұйық білім алушылардың да ашылуына себеп болады. Әрі қарай жалпы сынып ішіндегі өзара қарым-қатынасты нығайтатын қасиетін де атап кетуге болады. Білім алушылар сабақ барысында өздерінше білім алып қана қоймай, өздерінің позицияларын ұсынып, идеяларымен бөлісіп, өздерінің функционалды сауаттылықтарын дамытуларына да әсер етеді. Бұл технология пән мұғалімінің де жауапкершілігін арттырады. Өйткені өзге ұлттардың мәдени құндылықтарына, тарихи маңызы бар оқиғаларына толерантты көзқараспен қарау дағдыларын қалыптастырады. Белсенді түрде білім алу үшін кейс технологиясының құрылымы зерттеу мен талдаудан тұратынын білу керек.

Шағын топта белсенді жұмыстың нәтижесін көру үшін мұғалім алдын ала жоспарланған тақырыпты жан-жақты зерттеуі қажет. Одан кейін білім алушыларды тақырыпты жетік зерттеулері үшін қызықтыру қажет. Білім алу үшін ресурсты да мықты ұсыну маңызды. Интернет желісі, ғылыми оқулықтар, әдеби шығармалар, тарихи деректер –мұның бәрі де қолжетімді болуы тиіс. Ғылыми әрі әдеби еңбектердің арқасында білім алушының ой өрісі кеңейіп, білім деңгейі шыңдалады. Сабақ барысында кейс технологиясы білім алушылардың білім деңгейлерін көтеріп, алған білімдерін күнделікті өмірде оңтайлы пайдалануларына септігін тигізеді. Тағы да шығармашылық қабілеттері дамып, білім алушылардың басқа да дағдыларын байқауымызға болады. Өз ойын дұрыс жеткізіп, өз пікірін жетік қорғап шыққан баланың өзіндік сенімі мен өзіне берер бағасы да пайда болады. Басқалардың ойымен санасқан баланың ертең коммуникативті қарым-қатынас дағдысы да жоғары деңгейде дамиды. Бүгінгі білім бағдарламасының басты қағидасына тағы білім алушының тұжырымды диалогтік қарым-қатынас құрай алу дағдысының дамуы да кіреді. Өйткені әр пәннің өзіндік жеке терминологиясы болады. Сол пәннің өзіне ғана қатысты термин сөздері арқылы пәннің тақырыптық мазмұнына жету де маңызды роль атқарады. Тақырыптық мазмұнға мән беру арқылы білім алушының тақырыпқа қатысты өзіндік ой-тұжырымы да қалыптасады. Әр тақырыптың мазмұны әртүрлі болғанымен, ойлану, салыстыру, қорытынды жасау, баға беру сияқты дағдылары білім алушының үнемі қайталану арқылы қалыптасуына септігін тигізеді. Кейс технологиясының тағы бір жағымды ерекшелігі кездейсоқ оқиғаны және тарихи күрделі мәселені сәйкестендіру арқылы білім алушының назарына ұсынып, оны әрі қарай қалай дамытатынын көру- мұғалім үшін өте маңызды. Білім алушының қолында бар қаруы – оқулық қана десе, мүмкін оған ол жеткіліксіз болар, сондықтан ол өзінің білім ресурсын, яғни ойлау дағдысын іске қосады. Міне, баланың бар қарым-қабілетін ұштайтын кейс технологиясы да тығырықтан шығу, яғни ситуацияны оңтайлы жаққа шығару демекші өзінің тиімділігін көрсетеді. Білім алушының сабақ барысында белсенді болуына да, яғни физиологиялық жағдайына да әсерін тигізеді. Кейс технологиясы мұғалімнің сыни ойлауын да дамытып, сабақтың жалпы мән-мазмұнын ерекше етіп құруға жан-жақты шығармашылық мүмкіндігін кеңейтуге жағдай жасайды. Қазіргі таңда білім беру мазмұнын жаңарту мұғалімдерден сыныптағы қызметті дұрыс ұйымдастыруды талап етіп отыр. Білім алушыға сабақ барысында өзінің жеке қабілеттерін дамуына септігін тигізетін мұғалім керек. Сондықтан болар, әр мұғалім сабақтарында түрлі технологиялар мен әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалануға тырысады. Өйткені, өзіме тиімді кейс технологиясы дайын білімді беру емес, білім алушы сол әдіс арқылы білімді «инемен құдық қазғандай» болып ізденіс үстінде болады. Бір мәселені шешу ғана емес, сол мәселені шешу барысындағы талпыныс, жігер, ізденіс, шыдамдылық, жаңалыққа құмар, білімпаз

қасиеттерін сарп еткізіп көрсете алады. Әрине бұл дағдылар кейін білім алушының өмірінде де керек болатынын тәжірибеміз көрсетіп отыр.

Кейс технологиясының маңыздылығы білім алушының ізденіс қабілетін шыңдап, оның ақпарат көздерімен қалай дұрыс жұмыс жасауына болатыны жайында бағыт береді. Шығармашылық қабілеті шыңдалған баланың «көзі ашық, көкірегі ояу» болатыны қуантарлық жағдай. Сондықтан «бұлақ көрсең, көзің аш» демекші, әр сабағымызды дұрыс құрылымдап, оңтайлы әдістер арқылы баланың жан-жақты қабілет-дағдыларын дамыту біздің басты борышымыз деп білемін. Әр сабақты алдын ала ойластырып, оның мақсатына жету үшін біздің ғана біліміміз жеткіліксіз, баланың білімі, идеясы, уәжі, пікірі, дәлелі, ұсынысы –бәрінен маңызды. Сабақтың мақсатына жету үшін мұғалім әдістерді рет-ретімен пайдалануы қажет. Баланың қызығушылығы мен назарын да ескеру керек деп есептеймін. Сондықтан кейс технологиясын үйрету үшін көп еңбек пен шыдамдылықты, күрделілікке ұмтылу мен көшбасшылықты ұнататын білім алушыларды дағдыландырып алу керек. Одан кейін өздері өзара құрдастарымен, сыныптастарымен оңтайлы әдістер арқылы оларды оқыта алады, олардың білім алуларына септігін тигізеді. Сонымен кейс технологиясының өзі бірнеше сатылы қадамдардан тұратынын білу маңызды. Басында мұғалім ұсынған тарихи оқиға немесе тарихи жағдайды жан-жақты зерттеуге тырысу, одан кейін оған жетіспейтін ақпаратты жинап, толықтырып, бірден сол тарихи оқиғаға өзіндік, не жұптық, не топтық талқылау жүргізу, өзінің қосар позициянды ұсыну, сонында бәрі бірігіп ең оңтайлы шешім қабылдау болып табылады.

Білім алушылар үшін кейс әдісінің ең жағымды тұсы – бұл нақты дұрыс жауабының болмауы. Сондықтан болар өз тәжірибеме назар аудармсам, сабақ барысында болсын, не дебат ойындарында болсын, не сыныптан тыс шараларда болсын, осы технологияны ұсынсам, балалар бірден қуанатыны байқалады. Кейде сабақ уақытында үлгермей, үй тапсырмасын ретінде әрі қарай жалғастырып, білім алушылар өздерінің позицияларын түрлендіріп алып келуі мүмкін. Бұл әрине баланың білім алуына ынталандырып, олардың қызығушылықтарын арттырғанын байқауымызға болады. Үй тапсырмасы ретінде алып кетсе, онда жетіспейтін құнды тарихи деректерді іздеу, қолда ғана бар ақпаратты дұрыстап өңдеу, оған талдау жасау сияқты тапсырмалар беріледі. Бірақ үнемі бұл әдісті пайдалану – баланың қызығушылығын жоғалтып алмауымыз қажет.

Әр сабақ барысында нәтижеге қол жеткізу үшін білім алушыға ұсынатын білім қоры мен ресурс қолжетімді болуын ескеруімізді ұмытпайық. Әрине қолда бар оқулықты пайдалануы мүмкін, бірақ интернет болмаса немесе мобильді тариф бітіп қалса, онда білім алушының назарына ғылыми журналдар, тарихи деректер мен әдеби шығармалар сияқты ресурстарымызды ұсынамыз. Кейс технологиясы сабақ барысында сонда ғана нәтижелі болмақ. Егер білім алушының назарына ортақ шешімді пысықтауларын ұсынатын болсақ, белгілі бір уақытпен шектемеуіміз қажет. Өйткені әр білім алушының білім алу дағдысы да әр түрлі болмақ. Тіпті қашықтықтан оқыту кезінде де осы әдісті пайдалануға тырыстым. Білім алушының аналитикалық ойлауды дамытуына да әсерін біршама тигізеді. Өйткені аналитикалық ойлау білім алушының алдына келген тапсырмалар тізбегінің, тарихи оқиғалардың шешімін тез табуға, өзіндік логикалық тізбектерді тез құруға, тапсырманы тез әрі оңай, жағымды шешудің жолдарын табуға көп көмегін тигізеді. Бұл аналитикалық ойлау дағдысы кейс құру технологиясы арқылы маңызды сұрақтарға түрлі жауап алу немесе маңызды мәселерді оңтайлы шешуде ғана емес, білім алушылардың жеке өмірлерінде де өте пайдалы. Ойларын жинақтап, өздерінің дәлелдерін келтіре отырып, өз ойларын

дәйекті түрде жеткізуді үйренеді. Басқа білім алушының пікірін есту арқылы өзінің пікірімен салыстыру жүреді. Әр білім алушыға деңгейлі сұрақтар қоя отырып, олардың жеке даму дағдыларын да ескеруге тырыстым. Баланың жас ерекшелігі де мұнда ескеріледі. Кейс технологиясы әсіресе жоғары сынып оқушылары арасында өткізу өте оңтайлы. Менің тәжірибемде дебат ойынына қатысатын білім алушылар да кейс технологиясын өте тиімді пайдаланады. Дебат ойынына қатысатын білім алушылар орта буынға өздерінің алған білімдерімен және тәжірибелерімен үнемі бөлісіп отырады. Олардың өзара білім беру дағдысы да басқа білім алушыларға қатты әсер тигізеді. Яғни құрдастардың арасындағы дәйекті диалог құруы да осы кейс технологиясының құрамдас бөлігі болып табылады. Тәжірибеме сүйенсек, кейс технологиясын үздік пайдаланған білім алушыларым өздерін ғылыми жобаларда да жақсы қырларын байқатты. Атап айтсам, Республикалық «Ар ілімі» басылымының ұйымдастыруымен өткен Алаш қайраткерлері республикалық ғылыми жобалар байқауына қатысушы Әбішева Айдананың «Мұстафа Шоқай» атты ғылыми жобасы үздік бағаланып, Франция астанасы Париж қаласына 9-күндік жолдама шақырту алды. Міне, дебат ойындарындағы кейс технологиясы баланың бойындағы жан-жақты қабілетті дамытады. Қаншама оқу жылдарында шәкірттерім дебат ойындарының жүлдегерлері атанды. Оқушыларым тіпті студенттермен де арпалысқа түскен болаты. Нақтырақ айтсам, 2023 жылдың 25-26 ақпанында Қарағанды медицина университетінің ұйымдастыруымен Қарағанды қаласының 89 жылдығына орай «Мен жастарға сенемін» атты ректор кубогына арналған облыстық пікірсайыс турнирінде 3 орынды оқушыларым Қажыбай Аяжан мен Егінбай Ислам иеленді. Міне, сабақ барысында қолданылған оңтайлы әдістерім арқылы баланың бойындағы функционалды сауаттылықты дамытатын дағдыларымен бірге «Кешегі талапты шәкірт – бүгінгі күннің жарқын болашағы» деген маңызды қорытындыға келдім.

Кейс технологиясын өзім де былтырғы оқу жылында тиімді пайдаланып облыстық турнирде жүлделі орынға ие болдым. Атап айтсам, 2022 жылдың 4 қараша күні А.Байтұрсынұлының 150 жылдығына орай өткізілген пікірсайыс клубтары жетекшілерінің құрама командалары арасында облыстық турнирінің нәтижесінде 1 орын иелендім. Міне, осындай жетістіктердің негізі сабақ барысында кейс технологиясын дұрыс пайдаланып, оның мүмкіндіктерін көрсетіп, еліміздің біртуар азаматтарын тәрбиелеу жолында екенімізді ұмытпауымыз керек. «Дарынды шәкірт-ұлт болашағы»демекші, Алаштың мұрагерлерін азат елімізде білім әлемінің еркін қырандары екенін дәлелдеуіміз қажет деп санаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Білім беру процесінде кейс технологиясын қолдану бойынша әдістемелік ұсынымдар. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Нұр-Сұлтан 2019
https://ki.sova.ws/public/sova_sko_ki/files/2020/2/28/280220_172507_4-keys-tehnologiyasy.pdf

ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС

Жаксыбаева Б.З.

Тәрбиеші, Әбу Досмұхамбетов атындағы облыстық дарынды балаларға мамандандырылған гимназия-интернаты, Петропавл қ., Қазақстан

Аңдатпа: Бұл мақалада сабақ уақытында және сыныптан тыс дарынды балалармен өткізілетін жұмыс туралы жазылған. Мақалада мұғалімнің сабақ уақытында дарынды балалармен пайдаланатын әдіс тәсілдері туралы және тәрбиешінің тәрбие жұмысындағы сыныптан тыс уақытында пайдаланатын әдістері жөнінде айтылған. Мақала мұғалімдер мен тәрбиешілерге және білім беру ұйымдарының мамандарына арналған.

Аннотация: В этой статье изложена специфика работы с одаренными детьми в урочное и внеурочное время. В статье использовались методы работы с одаренными детьми на уроках учителя и во внеурочное время в воспитательной работе воспитателя. Статья может быть полезна учителям, воспитателям и специалистам в области образования.

Abstract: This article outlines the specifics of work with gifted children in class and out-of-class time. The article used the methods of work with gifted children in the teacher's lessons and in extracurricular time in the educational work of the educator. The article can be useful for teachers, educators and specialists in the field of education

21 ғасыр – білімділер ғасыры, ғасыр талабына сай бәсекеге қабілетті, ой-өрісі жоғары азаматты қалыптастыру- мемлекетіміздің стратегиясы болып отыр. Дарындылықты дамыту білім саласына қатысты 1989 жылы 20 қарашада БҰҰ-ның Бас Ассамблеясы қабылданған «Бала құқықтары туралы» конвенцияның 29 бабында қатысушы мемлекеттер баланың «...жеке тұлға ретінде дамуына, баланың бойындағы дарынын және ақыл-есін, дене бітімдік қабілеттерін барынша толық дамытуға...келіседі» делінген.

Қазақстан Республикасының 2007 жылы қабылданған «Білім туралы заңында «жеке адамның шығармашылық, рухани және күш қуат мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салуатты өмір салтынның берік негіздерін қалыптастыру, даралықты дамыту үшін жағдай жасалу арқылы ой-өрісін байыту» білім беру жүйесінің міндеттері деп жазылған.

Дарынды балаларға білім беруді әр ғылымның бүгінгі дәрежесіне сәйкес жүргізу бір жағынан қоғамға талантты мамандар даярлауда тиімді болса, екінші жағынан қоғамға ерекше дарынды оқушылардың тек өзінің интеллектуалдық дамуын қамтамасыз етеді.

Жас жеткіншектің бойындағы табиғат берген ерекше қабілетті, дарындылықты тани білу, оның одан әрі дамуына бағыт-бағдар бере білу ерекше қиын іс. Дарындылықты анықтаудың дайын үлгісі жоқ. Сондықтан қай уақытта да дарынды оқушыны дамыту өзекті мәселе болып келеді. Дарынды балалармен жұмыс жасау дарындылықты айқындаудан басталады. Сондықтан бала бойындағы бейімділікті тани білуіміз керек. Ғылыми жұмыстарда оқушының әр кезіндегі қабілеті жас кезінен белгілі бола бастайтынын дәлелдеген.

Белгілі психолог Н.С. Лейтестің айтуынша: «Дарынды бала-бұл белгілі бір салада жетістіктері айқын көрінетін бала»..

Дарындылық ұғымымен қатар шығармашылық, талант, данышпандық ұғымдар да бар. Шығармашылық өзінің жаңашылдығымен ерекшеленсе, талант - қабілеттіліктің ең жоғары деңгейі деп саналады, ал данышпандық- қоғам өмірінде

тарихи маңызы бар, дарындылықтың жоғары деңгейі. Дарынды балаларды анықтау – ұзақ процесс. Дарынды оқушыларды анықтаудың ұстанымдары:

Оқушының қызығушылығы мен бейімділігіне барынша сәйкес келетін қызмет аясында оқушының іс-әрекетіне талдау жасау,

Дамытушылық ықпал ете отырып, оқушының психологиялық кедергілерін жоюға мүмкіндік беретін тренингтік әдістерді пайдалану

Баланың дарындылық белгісін оның психикалық дамуының нақты деңгейінде ғана емес, сондай-ақ оның болашақтағы даму мүмкіндігін де есепке ала отырып бағалау. Жұмыс нәтижесін талдау, бақылау, әңгімелеу.

Осы айтылған ұстанымдарды қорыта келе, дарынды балалардың қабілетін дамытудың келесі жолдарын іріктеп алуға болады:

- Сабақтар;
- пәндік үйірмелер;
- тіл мерекесі;
- олимпиадалар;
- интеллектуалды ойындар;
- конференция (жоба қорғау);
- балалардың білім деңгейлерін арттыру (мұражайға бару, белгілі адамдармен кездесу)
- Шеберлер байқауы (вокал үйірмесі)
- Оқушылардың аудандық, облыстық, республикалық шығармалар, жобалар байқауларына қатысу.

Біздің мектепте дарынды оқушылар аз емес. Атап кетсек соның ішінде мектепте ерекше көзге түсетін мына оқушылар: Өміртай Аружан, Сарсенбиева Баянсулу, Карбай Аяулым және т.б. Осы оқушылар өз дарынды қабілеттерін дамыта білетін оқушылар. Баланың бойындағы туа біткен қасиеттерді дамытатын-тәрбие мен оқыту. Неғұрлым оқушының қабілеті мен талантын дамытуға ертерек көңіл бөлінсе, соғұрлым оны толық ашуға мүмкіндік туады. Сондықтан мектебіміздің оқушыларына дұрыс бағыт- бағдар көрсетіп, тәлім-тәрбие беру мектеп ұжымының басты міндеті деп санаймыз.

Мектебімізде дарынды оқушылармен жұмыс практикалық тұрғыда негізінен төрт бағытта ұйымдастырылады. Олар: интеллектуалдық, спорттық, өзін-өзі басқарушылық-ұйымдастырушылық, көркемөнерпаздық.

Ал, енді аталған бағыттағы жұмыстарға жеке тоқтап келсек. Интеллект ойындары оқушылардың есте сақтау қабілеттерін арттыруға, сөйлеу өнеріне үйретеді. Бұл бағытта мектепте төмендегідей шаралар дәстүрлі өткізіліп отырады. Олар: Не? Қайда? Қашан? атты зияткерлік ойыны, ғылыми жобалар, интеллектуалдық марафон, ғылым апталығы және т.б. Бұл шаралардан негізінен оқушылардың ой-өрісі жоғары деңгейде дамиды, сақтау қабілеттері шыңдалады. Нағыз шығармашылық жоғары деңгейге көтеріледі. Осы бағыттағы шараларға қатысып жоғары деңгейде көрсеткіштер көрсеткен (облыстық оқушылардан І орын жүлдегері Сарсенбиева Б.), (Облыстық оқушылардың ғылыми жобалар сайысында химия пәнінен Карбай А. ІІ орын) сияқты оқушылардың шығармашылығын және дарындылығын атап өтуге болады.

Спортпен шұғылдану салауатты өмір салтын ұстанудың маңызды бағыты. Бұл бағыттағы жұмыстар да жүргізуде: волейбол, баскетбол, шахмат,. Оқушылар спорттық шаралардан да жоғары көрсеткіштерге ие болып жүр. Арнайы тоқталар

болсақ: мектеп оқушыларының облыстық «Достық» спартакиадасында қыздар арасында волейболдан мектебіміздің қыздары 1 орын иегері атанды..

Өзін-өзі басқарушылық-ұйымдастырушылық бағытында атқарылған шаралар да оқушылардың қарым-қабілетін, дарыны мен шығармашылығын дамытады. Мектепте өзін-өзі басқаруы бағытында құрылған «Жас Ұлан» ұйымы бар. Ұйым мүшелерінің өзіндік атқаратын қызметтері өзара бөлінген және айына бір рет мектепшілік іс-шара ұйымдастырып отырады..

Көркемөнерпаздық. Мектебімізде вокал мен домбыра үйірмесі бар. Үйірме жас ерекшеліктеріне қарай үш топқа бөлінген. 1-4 сыныптар кіші топ, 5-7 сыныптар орта топ, 8-11 сыныптар жоғары топ, үйірмелердің мүшелері ерекше қабілеттерін көрсете біледі.

Дарынды және шығармашылық қабілеті жоғары балалармен жұмыс істейтін ұстазға қойылар талап та, көтерер жүк те ауыр және өзі де зертеуші, шығармашылық тұлға болуы керек.

Оқу мен тәрбие егіз, оларды бір –бірінен бөліп қарауға болмайды. Ұлы дана атамыз Әль-Фараби «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие беру керек, тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы» дейтін. Мемлекетімізде қазіргі таңда сапалы білім берумен қатар болашақ жастардың бойына адами құндылықтарды сіңіру де зор қажеттігі туындап отыр. Қазіргі уақытта тәрбиеге және тәрбие жұмыстарына деген жаңаша көзқарас қалыптасуда. Тәрбие даму ретінде қарастырылады. Тәрбие жұмысы педагогтардың нақты міндеті. Тәрбиеші бәсекеге қабілетті ұрпақты тәрбиелейді. Демек, елдің туын көтеріп, тәуелсіздік талаптарын орындау ісіне батыл бетбұрыс жасаған бүгінгі таңда азаматтық игіліктерді, халқымыздың ғасырлар бойы армандаған мәдени-рухани мұрағаттарымен ұлттық тәлім-тәрбие саласындағы, білім жүйесіндегі ізденістерін көрсету – басты міндетіміз. Тәрбие -көп қырлы, сан алуан сипатты, күрделі, қоғамдық, әлеуметтік, ұлттық, жалпыадамзаттық, халықтық, көп жақты феномен.

Ұлттық тәрбие - жас ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудің қайнар көзі, рухани мұрасы. Ұлттық құндылықтарды оқушылар бойына дарыту біздің тәрбие жұмысымыздың басты бағдарының бірі болып табылады. Олардың бойына ата-баба дәстүрі мен өз халқының тарихын қастерлеуге, ең бастысы, отансүйгіштікті нығайту үшін ұлтының рухани-мәдени құндылықтарын сіңіру қажет. Халқымыздың сан ғасырлық тіршілігінің өзіндік ерекшеліктерінен туындаған ұлттық тәрбиеге қатысты тарихи сананы қалыптастыруға бағытталған салт-дәстүрлер, әдет-ғұрыптар мол.

Осы орайда біздің мектепте баланың дамуына әсер ететін адамгершілік, психологиялық, және ұлттық тәрбиенің ықпалы зор, оған дәлел ұлттық тәрбиеге байланысты мектеп тәрбиешілерінің атқаратын жұмыстарын айтуға болады. Олардың тарапынан жүргізілетін барша жұмыс (әңгімелер, тәрбие сағаттары, іс-шаралар, саяхат сабақтары, спорттық іс-шаралар, түрлі сайыстар т.б) жас ұрпақты отаншылдыққа тәрбиелеуге ықпалын тигізері сөзсіз. Мысалы, «Наурыз мерекесі», «Мен өз елімнің патриотымын», «Біз – тәуелсіз елдің болашағымыз» тақырыбындағы ашық сағаттарының, сонымен қатар тәрбие сағаттарының да тәрбиелік мәні өте зор. Сондай-ақ балаларды «Абылайхан резиденциясына», «Өлкетану» мұражайы сияқты мәдени орындарға да жиі апарып тұрамыз. Мұражайға саяхат барысында өңіріміздің тарихи мен мәдениеті туралы мол ақпарат алды. С. Мұқанов кітапханасына, Ғ. Мүсрепов облыстық балалар кітапханасына жиі барып, балалар өз білімдерін тереңдете алады. Балалар көркем әдеби кітаптарды, энциклопедияларды алып қызыға оқиды. Өз мектебімізде әр айдың бейсенбісі күні «Жарқын бейне» атты іс-шара

өткізіп тұрамыз. Бұл іс-шараға өңірімізге танымал жас кәсіпкерлерді, белгілі тұлғаларды, спортшыларды, әскери қызметшілерді шақырып, балалармен сұхбат, әңгіме болады. Балалар сол танымал адамдан тәрбиелік мәні бар мағлұмат алады. Біз, тәрбиешілер, осындай іс-шаралар арқылы рухани дүниесі бай, шығармашыл жан-жақты тұлға тәрбиелейміз. Патриоттық әндер сайысы, батырларымызды, тарихимызды еске алуға қатысты жұмыстар ұлттық тәрбие беруде балалардың бойына ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың негізгі көрсеткіші болып табылады. Өз халқының тарихи даму ерекшеліктері мен мәдениетінің өзгешіліктері туралы білімді меңгеріп, атамекенге, туған жерге деген сүйіспеншілікті, намыс, Отан тағдыры үшін жауапкершілік сезімін сақтауға жауапкершілікпен қарайтын патриот-азаматты қалыптастыруға бағытталады. Осы тәрбие жұмыстары арқылы оқушылардың бойында халқына деген, Отанға деген сүйіспеншілік сезімдері қалыптасып, дамиды.

Осы іспеттес жұмыстардың нәтижесі ретінде жыл сайын мектеп бітіруші түлектердің әскери оқу орнын көптеп таңдауын айтуға болады. Мысалға айтар болсақ, 2016 түлектер Кенесов Қайсар, Ескендинов Даурен, Таурбеков Диас, Жүсупов Нұрсұлтан Қазақстаннан тыс жерде әскери орындарында білім алып, елге оралып әскери саласында адал еңбек етіп жүр. Тек қана әскери салада емес, сонымен қатар оқушыларымыз ғылыми жобаларға қатысып, өзге елдерге барып, өз білімдерімен қатар біздің дәстүрімізді көрсетіп жүр. Садвокасов Қуанышбек Оңтүстік Кореяға барып, өз ғылыми жобасын қорғау нәтижесінде ұлттық дәстүрімізді насихаттап, шет елге өз елімізді танытып қайтты. Сонымен қатар түлегіміз Жанғалиев Нұрлан да Ресейге барып, өз ғылыми жобасы арқылы басқа елдерге туған жеріміздің тарихын танытып келді. Бұл іс-шаралардың барлығы оқушылардың туған жеріне деген сүйіспеншілігін арттырып, отансүйгіштік қасиеттерін дамытуға үлкен септігін тигізеді.

Қазақта «Ел боламын десең бесігіңді түзе» деген ұлағатты сөз бар, ендеше, ертеңгі ел қорғаны, ел жанашырын тәрбиелеу- ата-ана мен мұғалімдерге, тәрбиешілерге жүктеліп отырған зор міндет. Отаншыл, салтын сүйетін тарихын білетін жан-жақты ұрпақ тәрбиелеу жолында аянбай еңбек ете білейік.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. 1989 жылы 20 қарашада БҰҰ-ның Бас Ассамблеясы қабылданған «Бала құқықтары туралы» конвенциясы. [Электрондық сілтеме]: <https://1.astana-bilim.kz/conven?lang=kz>
2. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 «Білім туралы Заңы». [Электрондық сілтеме]: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319>

ДАРЫНДЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ОҚУШЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ДАМУ

Ибраимова М.М.

қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, педагог-зерттеуші
«Ғабит Мүсірепов атындағы № 43 орта мектеп» КММ
Петропавл қ., Қазақстан

Аңдатпа: Бүгінгі Қазақстанға қалыптан тыс ойлай алатын, шұғыл шешімдер қабылдай білетін, белсенді, шығармашыл жеке тұлға қажет. Өмірдің өзі туындайтын әлеуметтік және кәсіби проблемаларды стандартты емес, бастамашыл және сауатты шеше алатын жаратушы,

жасампаз және жаңашыл адамды шұғыл практикалық тәрбиелеу міндетін алға тартады. Мұғалімнің міндеті - баланың айқын шығармашылық қабілеттерін анықтау және оларды қолжетімді және қызықты іс-әрекетте мүмкіндігінше дамыту.

Аннотация: Сегодня Казахстану нужна активная, творческая личность, умеющая нестандартно мыслить, принимать срочные решения. Сама жизнь выдвигает неотложную практическую задачу-воспитание человека-творца, создателя и новатора, способного разрешать возникающие социальные и профессиональные проблемы нестандартно, инициативно и грамотно. Задача педагога - выявить у ребенка очевидные творческие способности и максимально развить их в доступной и интересной деятельности.

Abstract: Today Kazakhstan needs an active, creative person who can think outside the box, make urgent decisions. Life itself puts forward an urgent practical task -the education of a man-creator, creator and innovator, capable of solving emerging social and professional problems outside the box, proactively and competently. The task of the teacher is to identify obvious creative abilities in the child and maximize their development in accessible and interesting activities.

Өркениетінің дамуы, еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуы, әлемдік деңгейге көтерілуі - шығармашыл, дарынды ұрпаққа байланысты. Сондықтан еліміздің басты міндеті – әр адамның бойында дарындылықты қалыптастыру, сақтау және жетілдіру, дамыған елдердің білім деңгейіне жеткізу. Біз, мұғалімдер, күнделікті практикалық ісімізде әр балаға, оның ерекшелігіне, қабілеттеріне қарай жұмыс жүргізіп, өте мұқият болымыз керек.

Дарындылық – белгілі бір сәтте қабілеттің көрінуі. Дарындылық – кез-келген іс-әрекеттің жоғары табыстылығын, деңгейі мен өзіндік ерекшелігін қамтамасыз ететін бірқатар қабілеттердің үйлесімі.

Баланың дарындылығын бірінші болып ата-аналары байқайды, бірақ оны уақытында анықтау оңай емес, өйткені дарындылықтың стереотип жоқ – әр бала өз қабілетін түрлі жолдармен білдіреді. Дарынды балалар басқа балалармен басқаша қарым-қатынас орнатады, басқаша жұмыс істейді. Көбінесе біз дарынды балалардың дамуын құрдастарының дамуынан әлдеқайда алда деп қараймыз. Бір нәрсеге деген жоғары қызығушылық пен соны зерттеу белсенділігі дарындылықтың айрықша белгілері болып табылады. Психофизиологиялық зерттеулер мұндай балаларда мидың биохимиялық және электрлік белсенділігінің жоғарылағанын көрсеткен [1, 8 б.].

Заманауи мұғалім білім беру мәселесінде ең өзекті болып табылатын жаңаны тез қабылдауы, ізденімпаз, өзін-өзі тануға, өзін-өзі анықтауға, өзін-өзі жүзеге асыруға ұмтылатын тұлғаны қалыптастыруға мүмкіндік беретін технологияларды меңгеруі керек. «Жақсы және жаман оқушылар жоқ, - олар әртүрлі» деген оймен сіз өзіңіздің педагогикалық қызметіңізге жақындауыңыз керек. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың жеке мүмкіндіктерін аша отырып, олардың терең, өзіндік, еркін, эмоционалды қабілетін дамыту қажет.

Мектепте мұғалім табиғатынан берілген талантты балалармен ғана жұмыс жүргізбей, сынып оқушыларымен түгел дарындылықтарын қалыптастыру мақсатында түрлі шығармашылық жұмыстар атқаруы қажет. Сынып оқушыларының алдына бірнеше талап қойылуы қажет, атап айтқанда, логикалық ойлау, сезім қабілеттерін арттыру; алдына мақсат қою және соған жетуге тырысу; өзін-өзі бағалай білу және өзін-өзі талдау; озық технологияларды пайдалана білу; қоршаған ортадан өзінің рөлін, орнын анықтай білу; көркем шығармаларды қызыға оқу. Қысқасы, баланың шығармашылық қабілетін ашу, оны алға қарай дамыту үшін түрлі жағдайлар жасау, ол мұғалімнің кәсіби біліктілігіне, тұлғалық қасиетіне байланысты.

Әлеуметтік-экономикалық өзгерістер жағдайында қоғамның шығармашылық тұлғаны қалыптастыру қажеттілігі бұрынғыдан да көп сұранысқа ие. Қоғамға жеке

тұлға қажет: ойлауы әдеттегідей емес; ұсынылған мәселелерді шешудің жаңа жолдарын іздей алатын, проблемалық жағдайдан шығудың жолын таба алатын ұрпақ қажет. Сондықтан дарындылықты қалыптастырудағы шығармашылық – бұл әлеуметтік және жеке маңыздылықты құрайтын жаңа өнімді құру үдерісі. Шығармашылықтың іс-жүргізу сипаттамалары төмендегідей:

1. Басқалар байқап, көрмейтін жағдайларды (ситуацияларды) көре білу;
2. Ескіге жаңа көзқараспен қарау мүмкіндігі;
3. Шешімнің баламасын (альтернативін) көре білу;
4. Қалыптасқан білім мен іскерлікті жаңа жағдайға өз бетінше көшіру (ұқсастықтарды іздеу);
5. Таныс нысанның қызметін жаңа қырынан көру [2, 16 б.].

Оқушылармен жұмыс жүргізу кезінде ойлау қабілетін дамытуға, жағымды эмоциялық педагогикалық үрдісті қалыптастыруға, зорлықпен оқытуға тыйым салуға тырысу керекпіз. Мұғалім өзінің сабақ беретін пәнін жоғары деңгейде, сыныптағы оқушы дарындылығының моделін білу керек. Сабақта оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін қолданып, ақпараттық-технологиялық құралдарды пайдаланып, үлгерімге ғана көңіл бөлмей, баланың басқа да көрсеткіштерімен байланысын анықтай алуы қажет. Оқушының шығармашылық қызметін дамыту аясында жаңа шешімдерді, қажетті нәтижеге жетудің ерекше тәсілдерін, ұсынылған жағдайды қарастырудың жаңа жолдарын іздеудің және табудың жалпы қабілеті қалыптасады.

Шығармашылық қабілеттерін дамытудың басты мақсаты - шынайы шығармашыл еркін тұлғаны тәрбиелеу. Осы мақсатқа жету үшін келесі міндеттерді ұсынуға болады:

- балалардың өз бетінше ойлау, білім алу және қолдану қабілеттерін қалыптастыру;
- танымдық, зерттеушілік және шығармашылық қызметті дамыту;
- кез-келген туындаған мәселелердің стандартты емес шешімдерін таба білу;
- шығармашылық қызметке қатысуға қызығушылықты тәрбиелеу.

Шығармашылық қабілеттерді дамыту процесінің негізі мынада:

- стандартты емес сабақтарды, жұмыс формаларын, әдістерді қолдана отырып, оқушылардың академиялық жетістіктерін, олардың интеллектуалды және адамгершілік дамуын қалыптастыру;

- білім беру процесіне білім беру қызметін жүргізудің баламалы нысандары мен тәсілдерін енгізу;

- жеке қасиеттеріне қарамастан барлық оқушылар үшін сабақта және сабақтан тыс жұмыстарда шығармашылықты көрсету үшін жағдай жасау;

- оқушының өзіндік шығармашылық қызметке деген ұмтылысын үнемі қолдау [3].

Кез-келген сыныпта мектеп оқулықтарымен жұмыс істеу кей оқушыларды қанағаттандырмайтындығын көруге болады. Ондай оқушыларды сабақта біркелкі жұмыс істеу қызықтырмайды, олар қосымша әдебиеттер оқиды, түрлі сұрақтар қояды және оларға жауапты өздері табады. Сондықтан мұғалім сабақ нәтижелі өтіп, алға қойған мақсат-міндеттердің іске асуына сай түрлі қосымша материалдар мен тапсырмалар дайындап отыруы қажет.

Оқушылардың дарындылығын қалыптастыруда мынандай тапсырма түрлерін атауға болады:

- құбылыстарды, объектілерді, жағдайларды, іс-әрекеттерді әртүрлі негіздер бойынша жіктеу. Мысалы: оқулықта берілген мәтінге байланысты түрлі сұрақтар қойып, оның дұрыс нұсқаларын тауып, өздері негіздеме береді, неліктен осы жауап

дұрыс, өздеріне түрлі сұрақтар қойдырамыз. 7-сыныптың «Қазақ әдебиеті» оқулығында (авторы Керімбекова Б.) Жамбыл Жабаевтың халқымыздың басынан кешкен қиын күннен хабар беретін «Июнь жарлығы» («Зілді бұйрық») ықшамдатылып алынған өлеңі беріледі. Жамбыл атамyzдың: «Жамбыл – менің жай атым, Халық – менің шын атым...» деген сөзінің мәнін ашып, өз сөздерімен түсіндіріп бере алатындарға бөлек тапсырма жасап келу. Ол диаграмма бола ма, ол кесте толтыру бола ма, әлде көп нүктенің орнына сөздер қою арқылы жауап бере ме, әрине, мұғалімнің шығармашылығына байланысты. Өлеңді мәнерлеп, түсініп оқығаннан кейін, оқылым тапсырмаларының ішінде берілген күрделі тапсырмаларды жеңілдетіп, оқушы жалығып кетпес үшін түрлі қызықты тапсырмалармен алмастыруға болады. Себебі сынып оқушыларының деңгейі бірдей емес. Деңгейлеп-саралап оқыту әдістемесін де қолданған жөн.

- Себеп-салдарлық байланыстар орнату: не себепті өлең «Июнь жарлығы» немесе «Зілді бұйрық» деп аталғандығы туралы оқушылар ой бөліседі.

- Кеңістіктегі және уақыттағы объектілердің, кейіпкерлердің қарама-қайшы қасиеттерін белгілеу: шығармада қаза тапқандардың кінәсі не деп ойлаймыз, ақынның осы өлеңге ұқсас, мазмұндас тағы қандай өлеңдерін білеміз? Жамбыл ақын кімдермен замандас болды?. деген жетекші сұрақтар қою арқылы, оқулықтағы үзіндімен ғана шектелмей, тереңірек, толық оқуға жетелейміз. Осылайша, баланың бойында дарындылықты қалыптастыратын шығармашылық жұмыстар көп екендігін байқауға болады. Тек мұғалім күнделікті сабағында оқулықпен шектелмей, әдіс-тәсілдерді түрлендіріп, интербелсенді тақтаның мүмкіндіктерін пайдаланып, қосымша сөздіктер мен өлеңдер жинағын әкеліп, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын дамытуы қажет.

Осыған байланысты шығармашылықты дамытуға арналған тапсырмалар жүйесінің мазмұнының күрделілігінің үш деңгейін көрсетуге болады:

III (бастапқы) деңгейде оқушыға ең басты объект нақты бір пән алынады. Бұл деңгейдегі шығармашылық тапсырмалар проблемалық сұрақты немесе проблемалық жағдайды қамтиды. Эвристикалық әдіс пен таңдау әдісін қолдануды қамтиды, ол шығармашылық интуиция мен кеңістік қиялын даытуға арналады. Мысалы: Жамбыл ақынмен байланысты не білетін едік? Ақын жайлы ең алғаш қайдан естігенімізді есімізге түсірейік. Үзіндіде қандай оқиға баяндалады? Осы деңгейдегі оқушыларға оқулықта берілген: «Өлеңде айтылған тарихи жерлерді картадан тауып көрейік» деген тапсырманы да қосамыз.

II деңгейдегі тапсырмалар қиялды, жүйелік ойлау негіздерін, алгоритмдік әдістерді дамытуға бағытталады. Мақсаты – оқушылардың жүйелі ойлау негіздерін дамыту. Басқа да пәндермен немесе кеңістік, өнер түрлерімен байланыстыру. Мысалы: тарих пәнімен байланыстырып, өлеңде кездесетін Бекболат туралы берілетін мәліметтерімізді ортаға салып, ақпаратымызбен бөлісеміз. Оқулықта берілген суреттерді пайдаланып, Жамбылдың мұражай-үйіне саяхат жасаймыз. Мұғалім оқулықта берілген «Ең қызықты ақпарат» сайысын ұйымдастырып, 59-беттегі суреттер бойынша қосымша, қызықты тапсырмалар ойластырып келеді.

Оқу материалының мазмұны оқушыларды үздіксіз оқуға бейімдеуі керек, таным процесі дарындылықты қалыптастыру үшін құнды болуы қажет. Ең бастысы, фактілерге емес, идеялар мен әдістерге, ойлауды дамытатын, өз бетінше жұмыс істеуге итермелейтін, өзін-өзі жетілдіруге және өзін-өзі тәрбиелеуге, оған жету үшін көптеген рухани, интеллектуалды және физикалық күш жұмсалмайтын мақсаттың біртіндеп көрінуіне біртіндеп көшу қажет.

I деңгейдегі (жоғары) тапсырмалар күрделі. Өртүрлі білім салаларындағы ашық тапсырмалар. Диалектикалық ойлау негіздері, қиял, шығармашылық әдістерді саналы түрде қолдануды дамытуға бағытталады. Мысалы: Ж.Жабаев туралы «Бала Жамбыл» көркем фильмін үйде көріп келуге алдын ала тапсырма беріледі, көргендер сыныпта талқылап, ақынның ұстазы Сүйінбаймен кездескен сәті жайлы ерекше пікір білдіре алады. Оқулықта Ж.Жабаев пен Д.Нұрпейісованың тарихи суретін берілген. Оқушылар күйші Динаның өмірі туралы қызықы мәлімет жинап келген, солармен бөліседі. Осылайша, қазақ әдебиетіне деген қызығушылықты оятып, балалармен ерекше шығармашылық жұмыстар жүргізу арқылы дарындылықты қалыптастыруымыз қажет. Тапсырмаларды орындау кезінде оқушылар таңдаған шығармашылық әдістер шығармашылық ойлауды, шығармашылық қиялды дамытудың тиісті деңгейлерін сипаттайды.

Бастауыш сыныптан бастап оқушының шығармашылық қабілеттерін дамытуға үлкен әсер ететін мынандай жұмыстарды көрсетуге болады:

- оқу процесіне күнделікті шығармашылық тапсырмалар мен жаттығуларды қосу;
- арнайы әзірленген бағдарлама бойынша үйірме немесе факультативтік сабақтарды іске асыру;
- оқушылардың отбасын бірге қолданбалы сипаттағы шығармашылық өзара әрекеттесуге тарту;
- сабақтарда және сабақтан тыс уақытта дидактикалық және рөлдік, іскерлік ойындар қолдану, саяхатқа шығару;
- экскурсиялар, бақылаулар, жобалау-зерттеу жұмыстарын жүргізу;
- шығармашылық шеберханалар құру;
- танымдық мотивацияны қанағаттандыру үшін ақпараттық-коммуникативтік технологиялар қабілеттерін дамыту (көп деңгейлі тест тапсырмалары, презентациялар).

Осындай және одан да басқа шығармашылық жұмыстарды жүргізу арқылы жаңалықты сезінуге деген тұлғаның сезімдері, жаңалыққа ұмтылу, ойлаудың жоғары деңгейі, жаңа жағдайға қарай әрекет түрлерін тез арада өзгерте алу қабілеті бар болашақ ұрпақ қалыптасады.

Бүгінгі білім беру саласында оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған жұмыстар жүргізілуде. Ол білім беру мазмұны мен мақсаттарының өзгеруінде: білім жүйесін түрлі мәселерді шешу қабілеттерін қалыптастыру үшін қолдану, жаңа білім мен технологияны дамыту үшін қажетті ақпаратты табу. Жаңа технологиялар оқу түрі мен ақпарат берудің сипатын өзгертті, түрлі ақпарат көздерін пайдалана отырып, өзгеріске тез бейімделетін мамандардың қажеттілігі артты. Оқу сауаттылығы мәтінге негізделеді, ақпаратты табу немесе мәтінге қатысы жоқ жауапты көрсету, мәтінге тақырып қою, тұрақты тіркестер мен мақал-мәтелдердің сипатын ашу, абзацтармен жұмыс істеу, ой реттілігін табу сияқты түрлі тапсырмаларға құрылады. Білім алушылар жазбаша түрде берілген мәтіндермен терең жұмыс жүргізеді. Мәтінде хабарланатын жаңа мәліметтер мен тілдің дыбыс, сөз, сөйлем сияқты бірліктерімен жұмыс жасауға, оларға сипаттама беру мен тіл көмегімен өртүрлі мәтіндерді құрастыруға, өзінің білімі мен мүмкіндіктерін дамытуға пайдалану қабілеттері артады. Ол мәтіндер әр қилы және кез келген тақырыпта болуы мүмкін. Бірақ алынған мәтін оқушыға қосымша ақпарат беруі тиіс. Мысалы:

Әлбетте хандықтан үміткер адам біреу, екеу емес, әлденешеу болады. Қазіргі тілмен айтқанда, хандыққа кандидат болып тіркелудің, яғни, санатқа енудің ең басты шарты – үміткердің Шыңғыс хан әулетінен болуы.

Ежелгі түркі қият руынан шыққан Шыңғыс хан ұрпағы Қазақ Ордасында ақсүйек, яғни, айрықша текті әулет деп саналған. Бұл әулеттің қазақы тілдегі атауы – төре. Қазақ Ордасының туын көтерген Керей хан, Жәнібек ханнан тараған ұрпақ уақыт оза келе өсіп-өніп, көбейіп, тұтас руға айналған және қазақтың үш жүзіне ортақ саналған. Бұл – ел бірлігі үшін аса мәнді рәсім болды. Осының нәтижесінде хан сайлау – ру сайлауынан тысқары, барлық ұлыс үшін тең жағдайдағы ортақ жауапкершілік, ортақ игілікке айналды. Жаңа ханды сайлау ашық түрде, жария жағдайда өткізілген. Әуелі барлық ұлысқа сауын айтылады. Жұртшылық белгілі бір жерге, көбіне-көп Түркістанға, Әзірет сұлтан дүрбесінің саясына жиналады.

Хан сайлау рәсімін көруге, белгілі бір мөлшерде сырттай болса да атсалысуға ұлыстағы кәрі-жастың бәрінің де хақысы бар... Бақыр басты әрбір кісінің кеңесші дауысы бар.

Әйткенмен, шешуші дауыс – ел ағаларына тиесілі. Бұлар – жұрт ұстаған сұлтандар, рубасы билер, әскербасы батырлар және ерлерлігімен я билігімен топтан озған игі жақсылар.

1. Мәтін идеясы неде?

- А) би сайлауы
- В) Шыңғысхан шежіресі
- С) Ханның міндеті
- Д) Дала демократиясы
- Е) Қазақ ордасы

2. «Әлденешеу» есімдігінің түрін анықтаңыз.

- А) жіктеу есімдігі
- В) сілтеу есімдігі
- С) белгісіздік есімдігі
- Д) болымсыздық есімдігі
- Е) сұрау есімдігі

3. Мәтін бойынша Хан болу үшін қойылатын ең басты шарт.

- А) Түркістаннан болу керек
- В) бидің баласы болу керек
- С) батыр болу керек
- Д) төре болу керек
- Е) оқыған болу керек

4. Ханды сайлау үшін жиналатын орын не мекенді анықтаңыз.

- А) Көкшетау, Сырымбет
- В) Түркістан, Әзірет сұлтан
- С) Сарыарқы
- Д) Ордабасы
- Е) Абай туған өлке

5. Текті әулетке кімдер жатқан?

- А) батырлардың ұрпағы
- В) билердің ұрпағы
- С) Шыңғыс хан ұрпағы
- Д) Ахмет Яссауи ұрпағы
- Е) Білге қаған ұрпағы

6. Хан сайлауында кімдердің даусы шешуші рөл атқарды?

- А) барлығының
- В) сұлтандардың, билердің
- С) батырлардың, жылқышылардың

- Д) рубасылардың, молдалардың
- Е) жастардың

7. Айқындауыштың қай түрі? *Қазақ Ордасының туын көтерген Керей хан, Жәнібек ханнан тараған ұрпақ уақыт оза келе өсіп-өніп, көбейіп, тұтас руға айналған және қазақтың үш жүзіне ортақ саналған.*

- А) қосарлы
- В) күрделі
- С) қосалқы
- Д) тіркескен
- Е) ыңғайлас

Оқу сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған білім мазмұнын игерген оқушылардың білімдері мен біліктері өмірлік жағдаяттарда қолдана білуді, әртүрлі ақпарат көздерімен жұмыс істей білуді және алынған ақпараттарды сыни тұрғыдан бағалай білуді, өзінің болжамдарын ұсыну мен зерттеулер жүргізу, өзінің ойын негіздей білуді, іскерлігі мен дағдыларын адами іс-әрекеттердің әртүрлі салаларында, сонымен бірге, тұлғааралық қарым-қатынас пен әлеуметтік қатынастарда өмірлік міндеттерді шешу үшін пайдалануды қамтамасыз етеді. Оқушылардың оқу сауаттылығы қалыптаспай, табысты нәтижеге жету мүмкін емес, бұл жұмыстар да дарындылықты қалыптастырудың шығармашылық деңгейін көтеретін тапсырмалар жүйесі.

Сонымен, бүгінгі таңба білім беру жүйесінде білімінің бәсекеге қабілеттілігін жоғарылату, оның нәтижесін өмір шындығына бейімдеу мәселесі тұр, өйткені қоғамда адам жоғары кәсіби шеберлікті және әртүрлі жағдайларда шешім қабылдай алатын интеллектуалды тұлға болуы қажет. Оқушылардың шығармашылық қызығушылығын қалыптастырудағы басты мақсат – жеке тұлғалық сапалық қасиеттерін дамыту, шығармашылық ойлауын дамыта отырып, заман талабына сай құзырлығын қалыптастыру және рухани жан дүниесінің дамуына жағдай жасау.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Афанасьева Т.А. Нестандартные дети. Воспитание школьников, 2001 № 8 с.8-10
2. Белова Е.С. Одаренность малышей: раскрыть, понять, поддержать. М., 2001.183с.
- 3.https://nsportal.ru/sites/default/files/2017/12/09/razvitie_tvorcheskikh_sposobnostey_uchashchih_sya.doc
4. Анохин Т.В. Педагогическая поддержка как реальность современного мира. "Педагогический поиск". 2000 – 37 стр.
5. Керімбекова Б. Қазақ әдебиеті. 7-сынып. –Алматы: Мектеп, 2018. -160 бет.

БҮГІНГІ ДАРЫН – ЕРТЕҢГІ ҒАЛЫМ

Ирбаева Н.М.

қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі,

Астана қаласы әкімдігінің «Б.Момышұлы атындағы №53 мектеп-лицей» ШЖҚ МКК

Астана қ., Қазақстан

Андатпа: Мақалада оқу үрдісінде дарынды оқушының қабілетін ашудағы мұғалімнің еңбегі баяндалады. Білім мен дарындылықты қабыстыру арқылы бүгінгі оқушының заманауи моделі қандай болмақ және оған ықпал ететін факторлар жайлы сөз қозғалады. Мақала

материалдары дарынды оқушымен жұмыс жасаймын деген ұстаздарға, жас мамандарға көмекші құрал бола алады.

Аннотация: В статье обосновываются роль учителей в раскрытии способностей одаренного ученика в учебном процессе. Также рассмотрены факторы, которые имеют ключевое значение в современной модели ученика. Представленная работа может стать вспомогательным инструментом для учителей и молодых специалистов, которые работают с одаренным учеником.

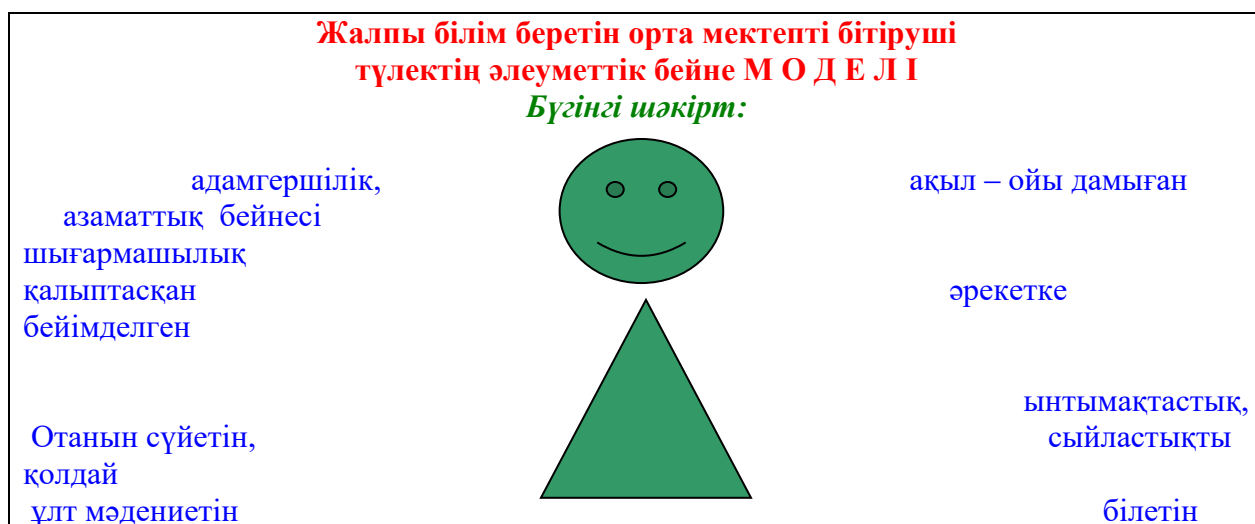
Abstract: The article outlines the role of teachers in realizing the abilities of a gifted student in the educational process. The factors of key importance in the modern student model are also considered. The presented work can become a versatile tool for teachers and young professionals working with gifted students.

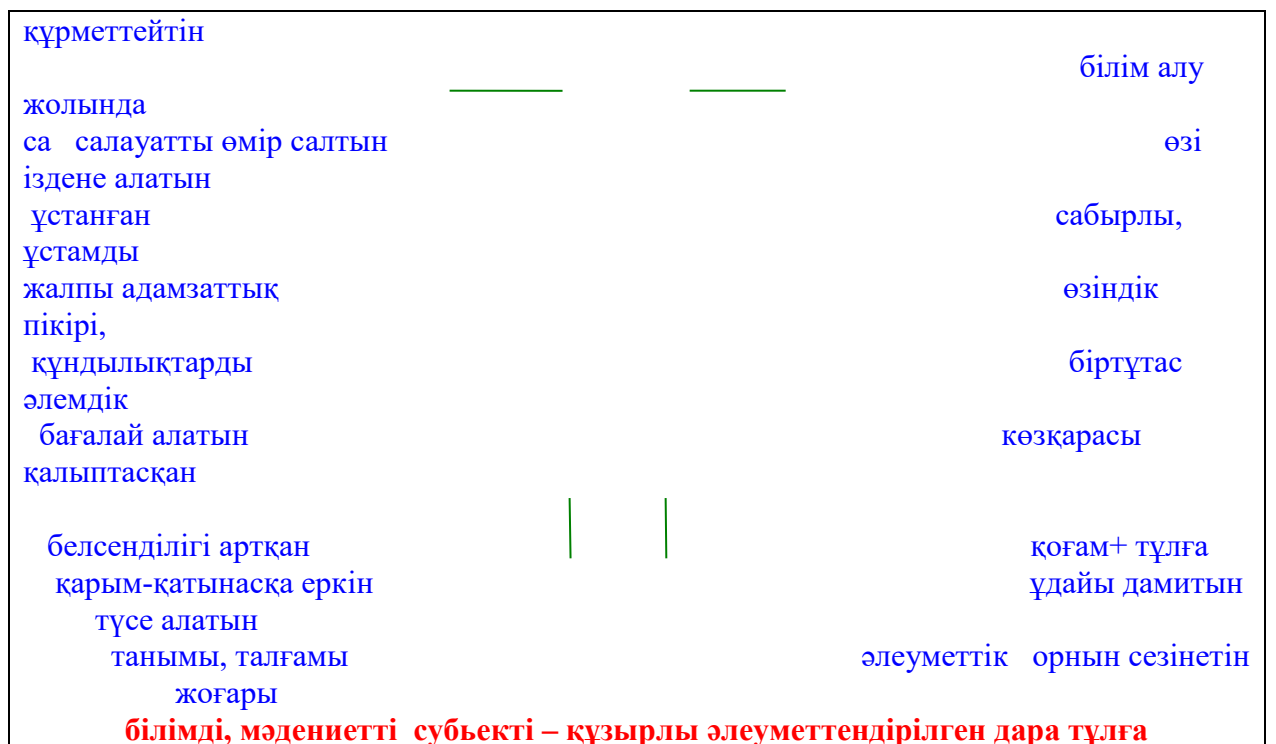
Қай мемлекеттің негізгі тірегі – асқақтаған күмбездер де, сәулетті ғимараттар да, экономикалық жағдай да емес, білімді де білікті, іскер де белсенді жастар. Міне, осындай жастар тәрбиелеу үшін білім деңгейін көтеру шарт. Ал білім деңгейі жоғары болған кезде қоғамның жалпы әлеуметтік деңгейінің жоғарлауына мүмкіндік туады.

Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасында «Мектептегі білім берудің сапасы мен тиімділігін сипаттайтын негізгі параметрлердің бірі дарынды балаларды анықтау және дамыту, олардың республикалық және халықаралық олимпиадалар мен ғылыми конкурстарға қатысуы болып табылады» деп атап көрсетілген. Білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында да оқушының танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту туралы да атап көрсетілген.

Орта білім алу әрбір адамның ары қарай оқуының, мамандық алуының және өзіндік жетістіктерге жетуінің негізі болып табылады. Бұл жағдайда Қазақстан мектептерінің түлектері өз Отанының патриоты болулары, қоғам дамуының жаңа бағытын түсіне және қабылдай алулары, ана тілімен қоса, орыс тілін және шет тілін меңгерулері, мемлекеттік тілдің көпұлтты қоғамдағы тұрақтылықтың кепілі екенін түсіне алулары, өзгермелі әлеуметтік-экономикалық жағдайларға бейімделе алулары қажет. Президент Қ.К.Тоқаев «Жеті түрлі ілім білетін» ұрпақ тәрбиелеу – бүгінгі күннің негізгі міндеті» деген болатын.

Міне, осы күтілетін нәтижеге бағытталған құзыреттілік тұрғысынан келуді жүзеге асыруда оқушы моделі қандай болу керек, оған ықпал жасайтын факторлар қандай болмақ? Төмендегі сызбаға назар аударайық:

Ожеговтың сөздігінде дарындылық «табиғаттан берілетін ерекше қабілет» деп түсіндіріледі. Бұл қабілет барлық адам бойынан табылары да сөзсіз. Дегенмен, табиғат оны бәріне бірдей етіп бөлмей, біреуге көптеу, біреуге аздау, ал үшіншілеріне мүлдем жарытпай тарататыны да анық.

Біз дарынды деп белгілі бір қабілеті көпшіліктің орташа қабілетінен ерекшеленетін баланы айтамыз. Өмір сүретін орта берілетін тәрбие осы ерекшеліктің одан әрі дамуына көмектеседі немесе оны мүлдем жоқ қылады. «Бұлақ көрсең, көзін аш» дейді халқымыз. Қолайлы ахуал, тамаша ұстаздық кез келген ерекше қабілетті оқушыны дарынға айналдыра алады.

Жалпы дарынды балаларды үш топқа бөліп қарастыруға болады:

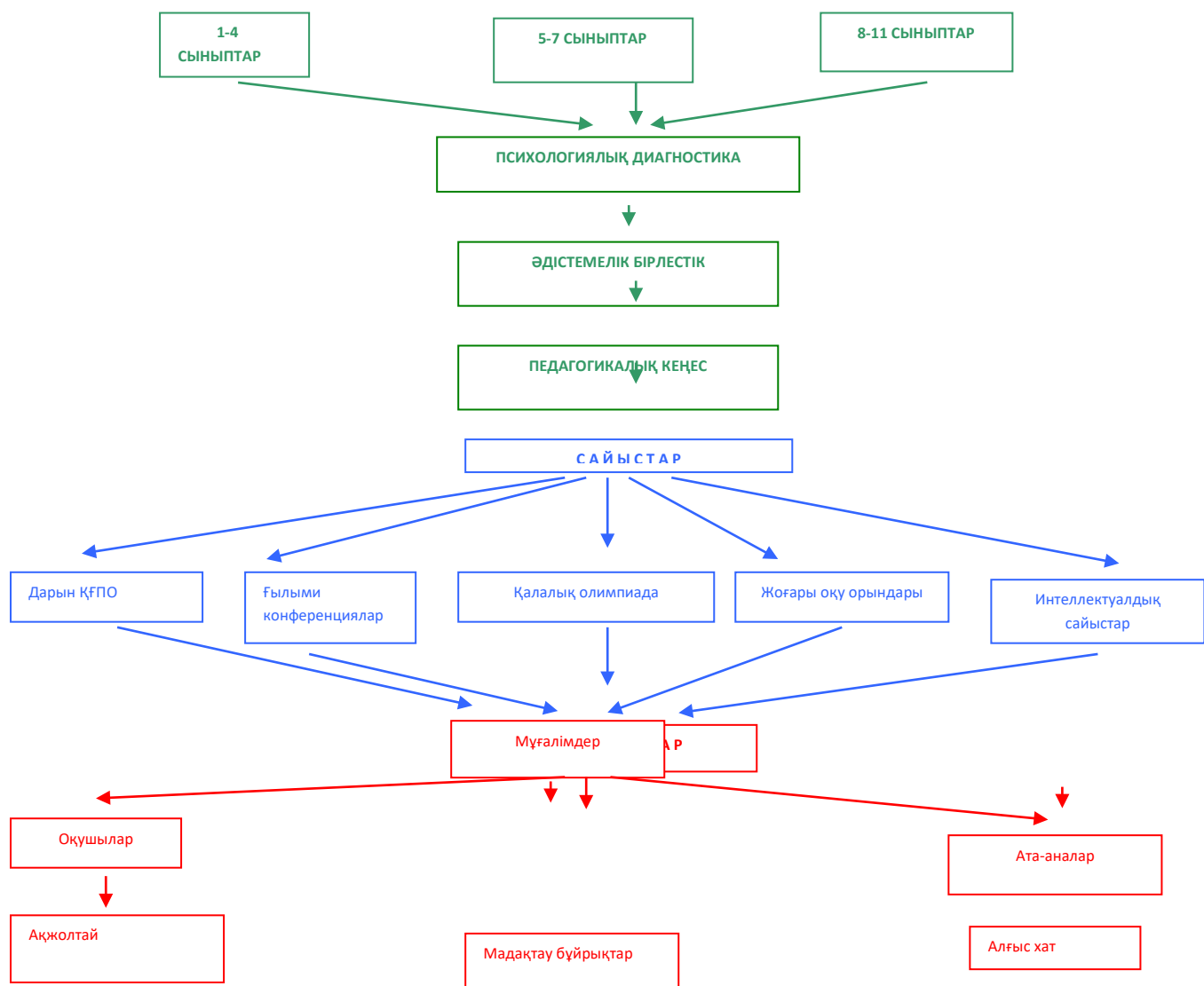
Оқу үрдісінде дарынды оқушының қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру мақсатында мына жұмыстар сүбелі орын алары сөзсіз.

- Шығармашылық жұмыстар
- Мәтіннің толық нұсқасын оқу
- «Жауабы жоқ сұрақтар» дайындау
- Сайыстарға қатысу
- Интеллектуалды ойындарды жүргізу
- Қазылар алқасы құрамына енгізу
- «Алғашқы пікір, соңғы тұжырым» иесі болу
- Мектепшілік олимпиадада ұту
- Дебат, рекорд сабақтарына қатысу
- Тест тапсырмаларын орындау
- Тренинг байқауларда көшбасшы болу
- «Дарын» орталығы ұйымдастырған конкурстарға қатысу

Осындай жұмыстардың нәтижесімен қалалық, облыстық олимпиада, конкурстарға жолдама алуға тартылады. Оқушының өз бетімен жұмыс істеу дағдысы – жүйелі жұмыстардың қорытындысы, жеке тұлғаның қалыптасуының бастауы.

Осыған орай мынадай оқушылардың «Көкжиек» атты ғылыми қоғамы ұйымдастырылған.

Секциялар: Тілі білімі. Тарих және өлкетану. Математика. Физика және техника. Жаратылыстану және экология.

Бүгінгі дарын – ертеңгі ғалым. Халық «Ауылына қарап азаматын таны» десе, ұстазына қарап шәкіртін тануға болады. Ғылыми ізденістің мұғалімге де тигізер пайдасы зор. Мәселен, олардың тәжірибесі жетіледі, ғылымға деген көзқарасы дамиды. Ғылымды күнделікті оқушыға берер біліммен ұштастырушы мұғалімдердің әріптестеріне тигізер ықпалы да ерекше.

Ежелгі данышпандар «Егер де бір жылдық жоспар жасасаңыз – дән себіңіз, он жылға жоспарласаңыз – ағаш егіңіз, ал бүкіл ғұмырыңызға жоспар құрсаңыз – бала тәрбиелеңіз» деген екен. Міне, баланы оқыту, тәрбиелеу жолында атқарылатын істер осыған бағытталуы тиіс. Жас өркеннің бойындағы табиғат берер ерекше қабілетті, дарындылықты тани білу, оның ары қарай дамуына бағыт-бағдар бере білу ерекше қиын да қызықты іс. Алайда әр баланың жеке қабілетін анықтап, оны сол бағытта жетелеу – ұстаз парызы. Баланы заман талабына қарай көрегендікпен икемдеп, өз заманының озық өнегесін санасына сіңіре білу, оларды шығармашылық бағытта жан-жақты дамыту – бүгінгі күннің басты талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы // Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 249 қаулысы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000249>
2. Ирбаева Н.М. «Қабілетті оқушыларды ғылыми жобаларға дайындау әдістері»/ Семей: «Аманат», 2016. – 140 б.

УПРАВЛЕНЧЕСКИЙ АСПЕКТ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РАБОТЕ ПО ПОДГОТОВКЕ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ К ПРЕДМЕТНЫМ ОЛИМПИАДАМ, ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИМ И ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫМ КОНКУРСАМ

Исетова Б.К.

заместитель руководителя «Научно – практический центр «Дарын»
г.Костанай, Казахстан

Андатпа: «Дарын» ғылыми-практикалық орталығы бұл дарынды балалармен жұмыс жасаудағы қосымша білім беру жүйесі. Дарынды балалармен жұмыс әр баланың жеке ерекшеліктеріне қарай даму стратегиясын құру арқылы қаланың білім беру кеңістігінің зияткерлік әлеуетін қалыптастырудың негізі ретінде дарынды және қабілетті балаларды анықтау мен дамытуды жетілдіру ретінде қарастырылады.

Аннотация: Научно-практический центр «Дарын» - это система дополнительного образования в работе с одаренными детьми. Работа с одарёнными детьми рассматривается как совершенствование выявления и развития талантливых, одарённых и способных детей как основы формирования интеллектуального потенциала образовательного пространства города через построение стратегии развития каждого ребёнка, исходя из его индивидуальных особенностей.

Abstract: Scientific and practical center “Daryn” is a system of additional education in working with gifted children. Work with gifted children is considered as improving the identification and development of talented, gifted and capable children as the basis for the formation of the intellectual potential of the city’s educational space through the construction of a development strategy for each child, based on his individual characteristics.

Одним из приоритетных направлений построения национальной модели образования является подготовка интеллектуальной элиты – молодых людей, способных занять ключевые места в управлении государством, экономике, науке, искусстве, культуре.

Именно одаренные дети составляют его особенный ресурс, так как обладают неординарными способностями, что позволяет им проявить себя в различных интеллектуальных и творческих конкурсах и добиваться высоких и значимых результатов.

Концепция современного казахстанского образования построена таким образом, чтобы создать достаточные и наиболее эффективные условия для реализации интеллектуального потенциала одаренных детей, оказания своевременной методической поддержки в правильном выборе будущей профессии.

В образовательном пространстве города создаются необходимые условия для обучения, воспитания и развития интеллектуально одаренных детей. Для этого в

организациях образования разрабатываются авторские индивидуальные программы по подготовке обучающихся к предметным олимпиадам, исследовательским и интеллектуальным конкурсам. Открываются профильные классы, классы с углубленным изучением отдельных предметов, создаются различные творческие объединения, лаборатории, привлекаются ведущие специалисты и преподаватели высших учебных заведений города.

Научно – практический центр «Дарын» - это система дополнительного образования в работе с одаренными детьми.

Работа с одарёнными детьми в НЦП «Дарын» рассматривается как совершенствование выявления и развития талантливых, одарённых и способных детей как основы формирования интеллектуального потенциала образовательного пространства города через построение стратегии развития каждого ребёнка, исходя из его индивидуальных особенностей.

Важнейшим инструментом решения проблем, связанных с созданием условий, обеспечивающих выявление, развитие и социально-правовую поддержку одаренных детей, устойчивого развития системы работы с одаренными детьми в городе Костанай является городская целевая программа «Одарённые дети» на 2021- 2026 годы.

Научно - практическим центром «Дарын» разработаны и внедрены в практику образовательные проекты. Это Школа олимпийского резерва, Исследовательская лаборатория учителя, социальный проект «Выявление и поддержка одаренных детей» в области предметов естественно – математического цикла.

Управленческая деятельность центра определяется следующими параметрами:

- ❖ выявление потребности в практических действиях по развитию одаренности обучающихся, постановка целей и задач относительно реализации городской целевой программы «Одарённые дети»;

- ❖ анализ деятельности центра в части учета интересов и потребностей одаренных детей;

- ❖ планирование центра заключается в обосновании и выборе целей функционирования и развития процесса и средств их достижения. План показывает не только то, чего нужно достичь, в конечном счете, но и как это сделать, каковы основные показатели плана и как оно должно разворачиваться во времени и пространстве.

- ❖ координация работы Школы олимпийского резерва, исследовательской лаборатории учителя;

- ❖ координация и реализация социального проекта «Выявление и поддержка одаренных детей» в области предметов естественно – математического цикла согласно государственного заказа с ОО «Интеллектуальный центр Инновационное образование»;

- ❖ координация работы по целевым индикаторам и основным показателям, таких как например, определение доли (количество) одаренных детей школьного возраста – победителей олимпиад, научных и интеллектуальных конкурсов различного уровня;

- ❖ организация и проведение обучающих семинаров и тренингов, оказание консультационной помощи педагогам и обучающимся организаций образования города.

Таким образом, поддержка, развитие интеллектуального и творческого потенциала обучающихся на основе включения их в полноценную совместную деятельность создает условия для объединения образовательных ресурсов основного

и дополнительного образования детей. Разработанные научно – практическим центром «Дарын» образовательные проекты дополнительного образования представляют собой структуру смысловой и конструктивной доминантой системы работы с одаренными детьми.

Список использованных источников

1. О правах ребенка в Республике Казахстан» Закон Республики Казахстан от 8 августа 2002 года N 345(с [изменениями и дополнениями](#) по состоянию на 03.09.2023 г.). [электронный ресурс]: https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z020000345_
2. «Об образовании» Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III (с [изменениями и дополнениями](#) по состоянию на 03.09.2023 г.). [электронный ресурс]:https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319_
3. Городская целевая Программа «Одаренные дети» отдела образования города Костаная Управления образования акимата Костанайской области на 2021-2026 годы.
4. Положение о работе Школы олимпийского резерва научно – практического центра «Дарын».

ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫ ДИАГНОСТИКАЛАУДЫҢ ҚАЗІРГІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Калашинова А.Ж.

Педагогика ғылымдарының магистрі, «Ақмола дарыны» дарынды балалар мен талантты жастарды анықтау және қолдау орталығы»
Көкшетау қ., Қазақстан

Аңдатпа: Бұл мақалада дарынды балаларды диагностикалау мәселесі қарастырылады. Диагностиканың кезеңдері көрсетілген, дарындылықтың негізгі түрлері бойынша диагностика әдістері мен әдістемелері ұсынылған. Дарынды балаларды анықтау үшін қолданылатын педагогикалық- психологиялық мониторинг жүргізудің бірқатар талаптары берілген.

Аннотация: В этой статье рассматривается проблема диагностики одаренных детей. Показаны этапы диагностики, предложены методы и методики диагностики по основным видам одаренности. Приведен ряд требований к проведению психолого - педагогического мониторинга, применяемых для выявления одаренных детей.

Abstract: This article discusses the problem of diagnosing gifted children. The stages of diagnosis are shown, methods and methods of diagnosis for the main types of giftedness are proposed. A number of requirements for psychological and pedagogical monitoring used to identify gifted children are given.

Мектептегі білім беру жүйесінде дамып келе жатқан тұлғаның қабілеттерін психологиялық зерттеу және диагностикалау мәселесінің өзектілігі келесі негіздемелермен байланысты: - ХХІ ғасырдағы жаңа, тез өзгертін әлеуметтік-экономикалық жағдайлар қазіргі әлемде оның сәтті бейімделуі мен өмір сүруі үшін жеке адамға қойылатын талаптардың күрт өсуіне әкелді. Сәйкесінше, қазіргі білім берудің дамушы тұлғаны қалыптастырудың жетекші факторы ретіндегі рөлі айтарлықтай өсті. - Әлемдік қоғамдастықта қазіргі уақытта білім берудің мәні мен мақсаттарын анықтаудың жаңа әдіснамалық тәсілдері қалыптасты. Олардың мәні ЮНЕСКО Бас конференциясының 20-шы сессиясының шешімінде көрініс тапты, онда «білім беру» ұғымының жаңа анықтамасы қабылданды, ол бүгінде әлемдік білім

беру кеңістігінде танылды. «Білім беру – бұл жеке өсу мен әлеуметтік жетілуге жететін жеке адамның қабілеттерін, мінез-құлқын жақсарту процесі мен нәтижесі»[1].

Еліміздің алдында тұрған басты міндеттің бірі – салауатты, саналы, білімді, ақыл-парасаты мол және ғылыми-мәдени өрісі кең ұрпақ тәрбиелеу екендігін президентіміз ерекше атап өтті. Табысты ұлт болудың тағы бір маңызды шарты, әрбір оқушының білім алып, жан-жақты дамуы үшін қолайлы жағдай жасалуға тиіс[2].

Осылайша, қазіргі білім беру жүйесінің стратегиялық мақсаттары мектептегі білім беру жүйесінде дамып келе жатқан тұлғаның қабілеттерін психологиялық зерттеу мен диагностикалау проблемасының өзектілігін анықтайды.

Кіру диагностикасы бастауыш мектеп жасында жалпы және қосымша білім беру ұйымдарында жүзеге асырылады. Осы мақсатта дарындылықты сараптамалық бағалау үшін кестелерде келтірілген әдістерді қолданған жөн.

Оқытудың негізгі кезеңіне өту кезінде дарындылықты аралық диагностикалау ұсынылады. Дарындылықтың қорытынды диагностикасы орта мектеп жасында жүргізілуі керек. 14 жастан 18 жасқа дейінгі қорытынды диагностикуаны жүргізу үшін (талантты жастар).

Диагностиканың барлық кезеңдерінде Н.С.Лейтес пен оның ізбасарларының еңбектерінде жасалған дарындылықтың әртүрлі түрлерін анықтау үшін психологиялық тестілеу әдістерін қолдану қажет[3, 16-18 б.б].

Кесте1.Дарындылық түрлерін диагностикалау әдістемелері.

Дарындылықтың түрі	Әдістеменің атауы
Зияткерлік	Стенфорд-Бинедің интеллект шкаласы
	Векслердің интеллект шкаласы
	Р. Слоссоның интеллектуалдық тесті
	Кауфманның бағалау тесттерінің батареясы
	Маккартидің балалардың қабілеттері шкаласы
	Дж. Равена «Прогрессивті матрицасы»
	А. Отиса мен Р. Ленноның «Мектептік қабілеттер тесті
	Когнитивті ептіліктер тесті
	Д.М. Кеттелдің Интеллектуалді тесті
	Р.Э. Торндайк мен Е. Хаген когнитивті қабілеттердің тесті
	(Гуревич К.М.) ШТУР
	Д. Векслердің тесті
	Р. Армтхауэрдің Интеллект құрылымы тесті
	Г.Ю. Айзенктің тесті
Академиялық дарындылық	Оқуда, жазуда, математика, тілдік , ғылыми және әлеуметтік сабақтардағы негізгі дағдыларды өлшеуге бағытталған негізгі дағдылардың жалпы тесті
	Сөздік қорын, оқу кезінде жетістік,сауатты жазу, тілдік дағды, математикадағы білім мен дағдыларын бағалайтын Айова негізгі дағдылар тесті.
	Оқу, математика, лингвистикада, ғылыми және әлеуметтік пәндерден жетістіктерді өлшеуге бағытталған Метрополитен жетістіктер тесті,
	Оқу, математика, емле, ғылыми және әлеуметтік сабақтардағы жетістіктерді бағалайтын білім берудегі прогресс тесті
	Математика, жаратылыстану, ауызша сөйлеуді түсінудегі білім мен дағдыларды бағалайтын Стэнфорд жетістіктер тесті.

	Сөздік қорын, Ағылшын тіліндегі қабілеттерін, түсінушілікті, математикалық қабілеттерді, қолжазбаны, бағалайтын Калифорниялық жетістік тесті.
Шығармашылық дарындылық	Дивергентті қабілеттерді бағалауға бағытталған Дж.
	Гилфордтың шығармашылық Тесті
	П.Торранстың вербалды шығармашыл ойлау қабілетін зерттеуге арналған тесті
	П. Торранстің бейнелі шығармашыл ойлау қабілетін зерттеуге арналған тест (Авериной И.С., Щеблановой Е.П.) бейімделген
	С. Римм әзірлеген талантты анықтау үшін топтық бағалау тесті
	С. Римм әзірлеген топтық мүдделерді анықтау үшін бағалау тесті
	Т. Руки әзірлеген, шығармашылық бағыттағы Пенсильваниялық тест
Әлеуметтік дарындылық	Р. Хофнера мен Ю. Хеменвейдің Креативтілік потенциал тесті
	А.Г. Азаряның Экспресс-әдістемесі
	Т. Ханттың Әлеуметтік интеллектің тесті
	Ұйымдастырушылық қабілеттерін анықтауға бағытталған әдістемелер
Психомоторлық дарындылық	Социометриялық әдістер
	Пурдые тесті
	Ұсақ заттармен манипуляциялау ептіліктер Мозаика тесті
	Д. Арнхейм мен У.Синклердің негізгі моториканы тексеру тесті
	К. Берридің көру мен қозғалысын үйлестіру тесті
	Д. О'Коннордың саусақ ептілігінің тесті
	Р. Стромбергтің ептіліктер тесті
	Миннесота манипуляцияның жылдамдығын тексеру тесті

Педагогикалық бақылау принциптері:

- адамның ең типтік, тән қасиеттерін байқай білу және оларды кездейсоқ белгілерден ажырата білу;
- жеке көріністердің табиғи пайда болуын шыдамдылықпен күтіңіз;
- байқалған оқиғаларды барынша еріксіз түсіну және оларға жеке көзқарасыңызды араластырмау;
- нәтижелерді жазу формаларын әзірлеу.

Дарындылықты бағалау әдістері және академиялық дарынды балаларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу

Академиялық дарындылық- «керемет меңгеру, яғни үйрену қабілеті». Дарындылықтың бұл түрінде өте жоғары интеллект бар, бірақ оқытудың ерекше қабілеттері алдыңғы қатарға шығады. Дарындылықтың бұл түрінің студенттері, ең алдымен, керемет меңгеруді, яғни үйренуді біледі.

Олардың танымдық саласының ерекшеліктері (ойлау, есте сақтау, зейін), олардың мотивациясының кейбір ерекшеліктері олар үшін ілімді жеңілдетеді, ал кейбір жағдайларда жағымды етеді. Медаль иегерлері, мектептің мақтанышы деп

аталатын оқушылар көбінесе дарындылықтың осы түріне жатады, оны бағаламауға болмайды. Дәл осы оқушылардан кейін керемет мамандар, өз ісінің нағыз шеберлері алынады.

Академиялық дарындылықтың ерекшеліктері.

Интеллектуалды және академиялық дарынды балалар арасындағы айырмашылық мынада: интеллектуалдар ойлауда міндетті түрде тәуелсіз - сыни, әлемді түсіну және түсіну қажеттілігі, күрделі интеллектуалды мәселелерді өз бетінше жаһандық, философиялық тұрғыдан түсіну қабілеті бар.

Ал академиялық дарынды оқушылар - бұл әрдайым ілімнің данышпаны, бұл мектептегі (содан кейін студенттік) еңбектің керемет мамандары, тез, берік және сапалы игерудің керемет шеберлері. Академиялық дарындылық бейімделгіш, олардың интеллектісі қоршаған ортаға бейімделу және сәйкестік үшін қызмет етеді.

Академиялық дарындылық үшін келесі шарттар маңызды:

- интеллектуалды қабілеттер,
- мотивация,
- шығармашылық.

Дарынды баланың мінез-құлқы жоғарыда аталған барлық белгілерге бір уақытта сәйкес келмеуі керек екенін атап өткен жөн.

Ең бастысы, академиялық дарындылығы бар балалар негізгі ұғымдарды тез игереді, ақпаратты оңай есте сақтайды және сақтайды. Ақпаратты өңдеудің жоғары дамыған қабілеттері оларға білімнің көптеген салаларында жетістікке жетуге мүмкіндік береді.

Академиялық дарындылық біршама өзгеше сипатқа ие, ол жеке оқу пәндерін оқытудың сәттілігінде көрінеді және жиі және таңдамалы болады.

Бұл балалар математикада немесе шет тілінде, физикада немесе биологияда ілгерілеудің қарапайымдылығы мен жылдамдығында жоғары нәтижелерге қол жеткізе алады және кейде олар оңай қабылдамайтын басқа пәндер бойынша маңызды емес үлгерімге ие болады. Салыстырмалы түрде тар саладағы ұмтылыстардың айқын селективтілігі мектепте және отбасында өз проблемаларын тудырады.

Ата-аналар мен мұғалімдер кейде баланың барлық пәндер бойынша бірдей жақсы оқымағанына наразы болады, оның дарындылығын мойындаудан бас тартады және арнайы дарындылықты қолдау мен дамытуға мүмкіндік табуға тырыспайды.

Дарындылықты анықтау.

Кеңестік және ресейлік психолог, профессор, психология ғылымдарының докторы Богоявленская Диана Борисовна бұл мәселеде өте егжей-тегжейлі жұмыс жасады [4, 20-246.б].

Ол дарынды балаларды анықтау белгілі бір баланың дамуын талдаумен байланысты ұзақ процесс деп есептеді. Кез келген бір реттік тестілеу процедурасы арқылы дарындылықты тиімді анықтау мүмкін емес. Сондықтан дарынды балаларды арнайы бағдарламалар бойынша (қосымша білім беру жүйесінде) немесе дараланған білім беру процесінде (жалпы білім беретін мектеп жағдайында) оқыту процесінде біртіндеп, кезең-кезеңімен іздеуге күш салу қажет.

Психодиагностикалық әдістерді қолдану кезінде баланың дарындылығын оң және теріс критерий бойынша бағалауда жіберуге болатын қателік ықтималдығын азайту қажет: осы немесе басқа көрсеткіштің жоғары мәндері әрдайым дарындылықтың дәлелі бола бермейді, оның төмен мәндері оның жоқтығының дәлелі емес.

Әдістердің шектелуі.

Біріншіден, интеллект тестілерінің көпшілігі академиялық дарындылықты анықтау үшін емес, басқа мақсаттар үшін жасалады. Балаларға арналған Векслердің интеллектуалды шкаласы жалпы интеллект деңгейін анықтауға арналған (атап айтқанда, ақыл — ой дамуының кешігуін анықтау), қабілеттердің дифференциалды сынағы (DAT) - оқу қабілетінің өлшемін анықтайды.

Екіншіден, көптеген интеллект тестілері белгілі бір (жеке) интеллектуалды қабілетін өлшейді, яғни нақты психикалық операциялардың қалыптасуы. Осылайша, интеллекттің қолданыстағы психометриялық сынақтары оның компоненттерін бекітіп, олардың арасындағы байланыстарға әсер етпейді, оның көрінісінің жүйелілігін түсінбейді.

Үшіншіден, тестілеу деректері тестілеу жағдайына, баланың эмоционалды жағдайына байланысты. Сонымен қатар, бала неғұрлым дарынды болса, соғұрлым бұл тәуелділік арта түседі. Сондықтан психометриялық тестілер дарынды балалардың жетістіктерінің деңгейін нашар болжайды.

Төртіншіден, тестілеу деректері мен баланың тағдыры туралы шешімді ажырату керек. Диагностикалық жағдай көптеген факторлардың әсерінен туындайды, сондықтан шешім тест нәтижелеріне әкелетін себептерді білуді ескере отырып қабылдануы керек.

Балалық шақтағы дарындылықтың ерекшелігін ескере отырып, белгілі бір баланың дарындылық белгілерін анықтаудың ең маңызды түрі педагогикалық-психологиялық мониторинг болып табылады.

Дарынды балаларды анықтау үшін қолданылатын педагогикалық-психологиялық мониторинг бірқатар талаптарға сай болуы керек:

1) баланың мінез-құлқы мен іс-әрекетінің әртүрлі жақтарын бағалаудың кешенді сипаты, бұл әртүрлі ақпарат көздерін пайдалануға және оның қабілеттерінің барынша кең спектрін қамтуға мүмкіндік береді;

2) сәйкестендіру процесінің ұзақтығы (әр түрлі жағдайларда осы баланың мінез-құлқын уақыт бойынша егжей-тегжейлі бақылау);

3) баланың бейімділігі мен мүдделеріне барынша сәйкес келетін қызмет салаларындағы мінез-құлқын талдау (баланы арнайы ұйымдастырылған пәндік-ойын сабақтарына қосу, оны тиісті пәндік қызметтің әртүрлі нысандарына тарту және т. б.);

4) сарапшыларды: қызметтің тиісті пәндік саласындағы жоғары білікті мамандарды (математиктер, филологтар, шахматшылар, инженерлер және т.б.) тарта отырып, балалар қызметінің өнімдерін (суреттер, өлеңдер, техникалық модельдер, математикалық есептерді шешу тәсілдері және т. б.) сараптамалық бағалау.

5) баланың дарындылық белгілерін оның психикалық дамуының өзекті деңгейіне қатысты ғана емес, сонымен қатар жақын даму аймағын ескере отырып (атап айтқанда, байытылған пәндік және білім беру ортасы жағдайында) анықтау.

Арнайы бағдарлама бойынша проблемалық сабақтар өткізген жөн; белгілі бір дамушы әсерлерді ұйымдастыруға және осы балаға тән психологиялық «кедергілерді» алып тастауға болатын тренинг әдістерін қолдану және т. б.;

6) осы баланың болжамды дарындылық түріне және даралығына сәйкес іріктелетін көптеген психодиагностикалық рәсімдерді пайдалана отырып, тексерудің көп кезеңділігі мен көп кезеңділігі;

7) диагностикалық тексеруді ұйымның нысаны бойынша табиғи экспериментке (жобалар, пәндік және кәсіптік сынамалар әдісі және т. б.) жақындата отырып, нақты өмір жағдайында жүргізген жөн;

8) зерттеу қызметін модельдейтін және балаға қызметті игеру мен дамытуда барынша дербестік танытуға мүмкіндік беретін осындай пәндік жағдайларды пайдалану;

9) Балалар мен жасөспірімдердің әртүрлі пәндік олимпиадалардағы, конференциялардағы, спорттық жарыстардағы, шығармашылық конкурстардағы, фестивальдардағы, байқаулардағы және т. б. нақты жетістіктерін талдау.;

Баланы дарынды деп бағалау өз алдына мақсат болмауы керек. Дарынды балаларды анықтау оларды оқыту мен тәрбиелеу міндеттерімен, сондай-ақ оларға психологиялық көмек пен қолдау көрсетумен байланысты болуы керек. Басқаша айтқанда, дарынды балалар мен жасөспірімдерді анықтау проблемасы дарындылық белгілері бар мүмкіндігінше көп балаларды анықтау және оларға тән дарындылық түрлерін жетілдіру үшін қолайлы жағдайлар жасау үшін жалпы білім беретін мектептер мен қосымша білім беру мекемелерінде балалардың зияткерлік және жеке өсуіне жағдай жасау мәселесі ретінде қайта тұжырымдалуы тиіс.

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, дарынды балалармен жұмыс жасауда психометриялық тестілерді дұрыс қолдану саласына қатысты келесі тұжырымдар жасауға болады:

- психометриялық тесттер, керісінше, баланың дарындылығын өлшеу туралы шешім қабылдағанға дейін емес, оның күшті және әлсіз психологиялық қасиеттерін түсіну және оған қажетті жеке педагогикалық-психологиялық көмекті ұйымдастыру үшін қолданылуы керек;

- психометриялық тестілерді белгілі бір дарынды баланың жеке қабілеттерінің, бейімділіктерінің, эмоционалдық күйлерінің, жеке қасиеттерінің көрсеткіші тұрғысынан ғана емес, керісінше психикалық белсенділігінің жеке ерекшелігін сипаттау үшін қолдануға болады;

- психометриялық сынақтарды дарынды балалардың психикалық дамуының нақты көрсеткіштерінің динамикасын бақылау үшін пайдалануға болады.

Осылайша, психометриялық тестілерді дарынды баланы сәйкестендіру бағдарламасы шеңберінде көптеген қосымша ақпарат көздерінің бірі ретінде пайдалануға болады, бірақ бұл баланың «дарынды» немесе «дарынды емес» екендігі туралы шешім қабылдаудың жалғыз критерийі емес.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Всеобщая декларация о геноме человека ЮНЕСКО. –1997, ноябрь

2. Қ.К.Тоқаевтың Қазақстан халқына жолдауы «Әділетті Мемлекет. Біртұтас ұлт. Берекелі қоғам» Үшінші бағдар. Ел болашағына арналған стратегиялық инвестиция. 1 қыркүйек 2022 ж. Астана. <https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevty-n-kazakstan-halkyna-zholdauy-181416>

3. Психология одаренности детей и подростков. Бабаева Ю.Д., Марютина Т.М., Лейтес Н.С. Учебное пособие для студентов высших и средних педагогических учебных заведений Изд. 2-е, перераб., доп. М.: АCADEMA. 2000. - 332 с.

4. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей: Учеб. Пособие для студ. Высш. Учеб. Заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2002, - 7-10 с. 320 с.

ДАРЫНДЫ ОҚУШЫНЫ ДАМУ

Каржикова Д.С.

педагог-шебер, №38 мектеп-лицей, Астана қ., Қазақстан

Аннотация: Аталған еңбекте мектеп мұғалімдерінің күнделікті сабақ барысында дарынды оқушыларымен атқаратын жұмыс түрлері көрсетілген. Қарапайым мектеп оқушысынан қабілетті баланың дарынын аша отырып, талантты тұлға қалыптастыру жолдары ұсынылады.

Аннотация: В данной работе указаны виды занятий, которые ежедневно выполняют школьные учителя с одаренными детьми. Предлагаются пути формирования талантливой личности благодаря раскрытию потенциала способных учеников общеобразовательной школы.

Abstract: This paper is describing types of activities which are completed by school teachers with gifted children on the daily basis. Ways of forming a talented person through revealing abilities of ordinary school pupils are introduced.

Бүгінгі заманның талабы – дарынды оқушының қабілетін ерте жастан ажырата отырып, дұрыс жолға бағыттау. Жаңа технологиялық әдіс-тәсілдердің ішінде сыни тұрғыдан ойлау арқылы оқушылардың шығармашылық қабілетін қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында қалыптастыру жұмыстары жүйелі түрде жүргізілген кезде өз нәтижесін береді. Сыни тұрғыдан ойлау арқылы оқушылардың шығармашылық қабілетін қалыптастырудағы негізгі мақсат ретінде мыналарды қарастырамыз:

- Ұлттық құндылықтарды бойларына сіңіру ;
- Оқушының сөздік қорының көп болуына, сөйлей білуге үйрету;
- Тың мәліметтерді тауып, зерттеуге, талдауға, қорытынды жасауға үйрету;
- Пәнге деген қызығушылығын ояту;
- Тақырыпқа қызығушылық танытқан оқушылармен жеке жұмыс, бағыт-бағдар – беру;
- Әр түрлі шығармашылық сайыстарға қатыстыру.

Мектеп оқушылары арасында түрлі сайыстар жиі өткізіліп тұрады. Кейінгі жылдары 5-7 сыныптар, 8-11 сыныптар қатыса алады деген сайыстарды әр қаладағы «Дарын» орталықтары жиі өткізуде. Сайыстардың өткізілу тәртібі мен талаптары жыл сайын өзгертіліп отырады. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында сабақ барысында оқушылардың тілі жатық, қазақша нақышына келтіріп мәнерлеп оқу алатынына, жазуының түсінікті болуына, өз ойын жеткізе алатынына назар аударамыз. Сол оқушыларды жүйелі түрде сабақ барысында бағыттап жетектеп отырамыз, өйткені қандай да бір сайысқа қатысатын бала іздейтін кезде осындай оқушыларды жетектейтініміз сөзсіз. Әрине сайысқа қатысушы бала бірден жетістік әкеледі деген пікір қате, ол бірте-бірте әр түрлі сайыстарға қатыса жүріп шыңдалады, үйренеді, жетіледі.

Ұстаздың шығармашылық жұмысы сабаққа даярлықтан басталады: сабақтың жоспарын құру, әдістерін ойластыру, оқушылардың қабілеттерін, жас ерекшеліктерін ескере отырып, көрнекілік, техникалық құралдарды, дидактикалық материалдарды пайдалану. Бұның нәтижесінде оқушының шығармашылық қабілеті қалыптасады, ал бұл шығармашылық ойлау арқылы жүзеге асады. Қазіргі кезде қолданылып жүрген әдістерде бала бұрынғы өзі білетін нәрсенің ерекшеліктерін саралап, оның жетістігі мен қажеттілігі арқылы жаңа білімді алуға ұмтылады. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін

өткен кезде, оқушылардың жазу мен оқуда сыни тұрғысынан ойлау қабілетін қалыптастыруға бағытталған әдіс-тәсілдерді қолданамыз. Осы әдістемені қазақ әдебиеті сабақтарында қолдану өте қолайлы, оқушылар қандай да бір шығарма туралы өз ойларын айтады, өзіндік пікір білдіреді, ортада талдайды, талқылайды, кестеге түсіреді, өзінің жобасын жазады. Қоғамдық маңызы мен мәні зор идеяларды игеруге болатын нақты әдістер мен тәсілдерді күнделікті қолдана отырып, оқушыларды жан-жақты дамытамыз, жеке тұлға ретінде қалыптастырамыз. Оқушының ойына, сезіміне серпіліс ендіруді мақсат етемін. Кез- келген пікірін құнды деп қабылдау арқылы оқушы сезіміне, өзіне деген сенімінің қалыптасуына мүмкіндік беремін. Ойды ұштау, жетілдіру, жеке тұлғаның өзіндік идеясын, көзқарасын, сенімділігін, жауапкершілігін біртіндеп дамыту жолдарын іздестіру- бүгінгі қажеттілік. Оқушының ойын ұштау арқылы біртіндеп дамуы қалаптасады да, кейіннен қандай сынақ пен сайысқа бала іштей дайын бола түседі. Сайыстың түрі, жанрлық ерекшелігі жылдан-жылға күрделенуде, белгілі бір ақын немесе жазушы шығармаларын жатқа оқу, сол бойынша эссе жазу, шығармалары негізінде сурет салу, шығармалары бойынша жоба қорғау, видео- материал әзірлеу, презентация қорғау сияқты дарынды оқушыны жан- жақты, әр қырынан танытатын жұмыс түрлері көптеп қосылуда. Жұмыстың әдіс-тәсілдері: жеке тұлғаға бағытталған, белсенді оқыту, зерттеушілік, өзіндік жұмыстар әдіс-тәсілдерін қолдану оқу мотивациясын көтеруге мүмкіндік беретінін ескерсек, мұғалімнің іс-әрекеттері:

- сыныпта шығармашылық орта қалыптастыру;
- білім алушыларға бағыт-бағдар беру;
- әр жеке тұлғаға бағытталған жұмыстарды жүргізу;
- алдын-ала болжам жасау;
- сындарлы оқыту;
- инклюзивті оқыту;
- диагностика;
- коррекция;
- рефлексия жасауға негізделді.

Нәтижесінде: Өз Отанына ерекше құрметпен қарайтын, ғылыми-әдістемелік ақпаратпен жұмыс жасау дағдысы қалыптасқан, логикалық ойлауы мен есте сақтау қабілеті, сөз шеберлігі арта түсетін, цифрлық ресурстарды қолданатын,

қоршаған ортаны эстетикалық тұрғыдан қабылдай алатын, зерттеушілікке құштар, зейіні мықты, шығармашылық көзқарасы қалыптасқан тұлға қалыптасады. Бірнеше жыл сабақ беріп жүрген орта буын оқушыларының бойынан байқағаным: бастауыш сыныптан орта буынға ауысқан оқушы өз-өзіне сенімсіздеу, ортаға шығып ойын қорғағанға жасықтау болса, 7- 8 сыныптарда ол бала ашыла түседі, жетектеп сайыстарға апара бастасаң жан-жағына қарап үйренеді, дамиды, өзіне деген сенімділік пайда болады. Осы жолда бағыттаушы мұғалімнің еңбегі зор. Мұғалім бала бойындағы бір кішкентай қабілетті көріп қана қоймай оны ары қарай маздата жануына жағдай жасау керек.

Оқушыларды жекелей өзіндік тапсырмалар бере отырып, нәтижеге бағытталған жұмыстарының мән-мағынасын ұйымдастырудың негізгі шарттары:

1. Нақты тапсырма беру.
2. Жұмысты орындаудың уақытын белгілеу.
3. Оқушылардың жұмысты өз еркімен орындауы.
4. Өзіндік жұмыс тексеріліп, бағаланады. Оқыту үрдісі-екі жақты үрдіс болғандықтан, оқушының өздік жұмысы міндетті түрде мұғалімнің көмегімен,

басшылығымен, сонымен қатар оқушының дербестігін, олардың қызығып, өз ықыласымен жасайтын әрекетін де керек етеді. Өзіндік жұмысты ұйымдастыруда мынадай үш жағдай ескеріледі:

- Оқушы жұмыстың мақсаты мен мазмұнын анықтау берілетін білім мен оның міндеттері нақты тапсырмалар беру.

- Өздік жұмысты ұйымдастырудың жоспарын жасау қолданылатын амал-тәсілдерді белгілеу.

- Оқушылардың жұмысына бағытбағдар беріп, басшылық ету, тиісті түзетулер жасап отыру мұғалімнің басқаруымен жүреді. Өз бетімен орындалатын жұмыс түрлерін ұйымдастыруда оқушылардың қызығушылық қабілетін тудыратындай тапсырмалар беріледі. Мұғалім өз бетімен орындалатын жұмыстың көлемін шамадан асырмай, оқушының өздігінен білім алу қабілетіне бағыттап, алған білімдерін іске жаратып отыруына үйретеді. Бұл ретте оқушыларды ғылыми конференцияларға жоба жазуға, «Зерде» жұмысын жазуға баулу жұмыстарын айтуға болады. Өздік ізденіс жасауға қажетті мәліметтер жинақтау, өз еркімен сауалнама алып, сараптама жасау жұмыстары өздік жұмысты өз еркімен орындағанының белгісі. Оқушылардың ішінен шешендік өнерге жақын, тіл байлығы бар, қажет жағдайда пәндік білімі мықты оқушыны кішкентай кезінен «Зерде» бойынша ғылыми жоба жазуға үйретсек, ол жоғарғы сыныптарға барғанда көп алдында еш қорықпай сөйлей алатын, өзіндік пікірі бар тұлға болып қалыптасады. Міне дәл осылай қабілетті баланы жетектей отырып, болашақта нәтижеге жетуге болады.

Бүгінгі заман талабына сай оқушының функционалды сауаттылығын дамыту жолында мынадай тұжырымдаманы ұсынуға болады:

1. Оқушыларға сөйлесім әрекетінің түрлерін (айтылым, жазылым, тыңдалым, оқылым, тілдесім) меңгерту;
2. Оқушылардың алған білімдерін өмірде, кез-келген жағдайда, әлеуметтік ортада қолдана алуға үйрету;
3. Мемлекеттік тілде ауызша, жазбаша қарым-қатынас жасау;
4. Әлеуметтік талаптарына сай келу үшін оқушының ақпараттық технологияларды қолдану және проблемалардың шешімін таба алуға үйрету.
5. Оқушыларды өзгермелі өмірге үйрету;
6. Оқушылардың жеке бас қабілеттерін дамыту;
7. Оқушылардың әлеуметтік-мәдени дағдыларын дамыту;
8. Қазақ халқының салт-дәстүрі, мәдениеті, тарихын түсінуге және құрметтеуге баулу;
9. Дарынды оқушыны анықтап, дарындылық қырын ашуда сан алуан әдіс тәсілдерді қолдана отырып, қабілетіне қарай бейімдеу.

Қорыта айтар болсақ, оқушының сан қырлы қабілетін ашуда барлық жұмыс түрлері қызықты, әр тәсілді қолдана отырып, қай оқушыны қай бағытқа қарай жетелеуге болатыны байқалады. Жас жеткіншектің бойындағы табиғат берген ерекше қабілетті, дарындылықты тани білу, оның одан әрі дамуына бағыт-бағдар бере білу ерекше қиын іс. Демек, оқушылардың ғылыми зерттеу жұмыстарына қызығуын қалыптастыру, шығармашылық қабілетін дамыту, қазіргі техниканы пайдалану мәдениетіне тәрбиелеу - ұстаздардың басты міндеті.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қ.Сарбасова. Инновациялық педагогикалық технологиялар. 2006 ж.
2. [Сын тұрғысынан ойлау технологиясы қалай жұмыс істейді? \(nur.kz\)](#)

3. [Дарындылықты дамыту-әр ұстаздың парызы \(infourok.ru\)](http://infourok.ru)

4. Р. Қ. Қарсыбаева. Сын тұрғысынан оқу мен жазуды дамыту технологиясының ерекшелігі.

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Кенжебаева Г.С.

учитель начальных классов ГУ «Гимназия №3 для одаренных детей»

Павлодар қ., Казахстан

Андатпа: Бұл мақалада өзекті тақырыптардың бірі мектептегі дарындылықты дамыту мәселері қарастырылған. Мақала авторының мысалына сүйене отырып, балалардың мектептегі ғылыми - зерттеу жұмысының негізін қалыптастыру қажеттілігін тудыратын алғы шарттар қарастырылады.

Мектептегі ғылыми зерттеу жұмысының қазіргі жағдайын зерделеу мақсатынды автор бастауыш мектептің төрт жылында бала жеке тұлға ретінде де, қоғамға көптеген жаңа жаңалықтар әкелетін кішкентай ғалым ретінде де қалай дамитынына талдау жасаған.

Сонымен қатар ата-аналар, оқушылар және мұғалімдер арасындағы өзара әрекеттестік. Барлық тәжірисбелік жұмыстарды осы тақырыпты оқу үшін анықтамалық құрал ретінде ұсынуға болады

Аннотация: В настоящей статье рассматривается одна из актуальных тем развитие одаренности в школе. На примере автора работы рассмотрены предпосылки, инициирующие необходимость развития у детей основы исследовательской деятельности в школе. В целях изучения текущего состояния исследовательской деятельности в школе автором было проведен анализ, как на протяжении четырех лет обучения в начальной школе ребенок раскрывается и как личность, и как маленький ученый, умеющий принести обществу массу новых открытий. А также взаимодействие родителей, учеников и педагогов. Вся работа практическая может быть предложена, как справочное пособие для изучения данной темы.

Abstract: The theme of this article is the development of the giftedness at school.

The author discussed about the fundamental points of the research activity at school and analyzed for four years. In primary school a child became as an individual and as a young scientist who can bring a lot of new discoveries to our society. We can see the interaction of parents, pupils and teachers.

This project can be used as a reference guide for studying the topic.

Любой ребенок талантлив в той или иной области: он может быть музыкально, художественно, математически одаренным, иметь особые физические способности, поэтический дар и т.д., но его одаренность еще надо увидеть, отметить и развить. Очень много детей так и остаются для учителей “тайной за семью печатями”, а способности, которые не были вовремя выявлены, угасают. Поэтому я, как учитель начальных классов понимала, что нужно работу перестроить так, чтобы ребенок захотел сам исследовать, видеть результат труда, начиная с первого класса. Поставила перед собой цель.

Цель: сохранение и развитие способностей одаренных учащихся на основе их возрастной способности.

Гипотеза: если ученик с начальной ступени обучения научится работать творчески, в команде, делать небольшие открытия, то он всегда принесет пользу обществу.

Задачи:

- создание условий для формирования и развития у обучающихся информационно-коммуникативной компетентности.
- организация системы исследовательской работы учащихся.
- организация участия учащихся в школьных, областных, республиканских олимпиадах, интеллектуальных играх, дистанционных проектах.

Предмет исследования - методика исследовательской работы учащихся 1-4 классов и ее реализация в школьной практике.

Основой исследования служит проблема развития поликультурной личности школьника и формирования у учащихся языкового идеала через освоение научного вклада ученых.

Данное исследование основывается на современных психолого-педагогических, лингвистических и методических концепциях.

Актуальность темы:

Обучение умению работать с различной информацией, желание исследовать, видеть результат труда целью которого является формирование функциональной грамотности, лишает традиционное школьное образование узко- практического характера и придает ему содержание, востребованное во все расширяющемся сегодня современном пространстве и обновленное содержание начального образования должно помочь раскрыть эти возможности.

Введение.

Стремительно меняющаяся жизнь заставляет нас пересматривать роль и значение исследовательского поведения в жизни человека, исследовательских методов обучения в практике массового образования. В XXI веке становится все более очевидно, что умения и навыки исследовательского поиска в обязательном порядке требуются не только тем, чья жизнь уже связана или будет связана с научной работой, они необходимы каждому человеку. Потому-то желание современных педагогов максимально приблизить учебную деятельность ребенка в школе к познавательной постепенно трансформируется из десятилетия звучавшей декларации в реальную потребность, весьма зримо очерчиваемую предметом в образовательной практике. [1]

Проект – слово иноязычное, происходит оно от латинского project us. Буквальный перевод – «брошенный вперед». В современном русском языке слово «проект» имеет несколько весьма близких по смыслу значений. Так называют, во-первых – совокупность документов, необходимых для создания какого-либо сооружения или изделия; во-вторых – это может быть предварительный текст какого-либо документа и, наконец, третье значение – какой-либо замысел или план. [2]

Концепция современного образования одной из основных задач в преподавании всех дисциплин ставит формирование ценностных ориентаций и убеждений учащихся на основе личностного осмысления опыта истории и способности осмысления событий и явлений действительности. Модернизация образования ориентирует на развитие познавательной самостоятельности учащихся, формирование у них навыков исследовательской деятельности. Достижение учащимися уровня образованности, соответствующему их личному потенциалу должно стать результатом образования. Формирование творческой личности,

способной к дальнейшему самообразованию – это социальный заказ современного общества образованию. [3]

1.1.Метод проектов и требования к его использованию.

В основе метода проектов лежит развитие познавательных навыков учащихся, умений самостоятельно конструировать свои знания, умений ориентироваться в информационном пространстве, развитие критического и творческого мышления. Это совокупность приемов, операций овладения определенной областью практического или теоретического знания, той или иной деятельности. Это путь познания, способ организации процесса познания. Поэтому, если мы говорим о *методе проектов*, то имеем в виду именно *способ* достижения дидактической цели через детальную разработку проблемы (технология), которая должна завершиться вполне реальным, осязаемым *практическим результатом*, оформленным тем или иным образом. В основу метода проектов положена идея, составляющая суть понятия "проект", его прагматическая направленность на результат, который можно получить при решении той или иной практически или теоретически значимой проблемы. Этот результат можно увидеть, осмыслить, применить в реальной практической деятельности. Чтобы добиться такого результата, необходимо научить детей самостоятельно мыслить, находить и решать проблемы, привлекая для этой цели знания из разных областей, умения прогнозировать результаты и возможные последствия разных вариантов решения, умения устанавливать причинно-следственные связи.

Метод проектов всегда ориентирован на самостоятельную деятельность учащихся - индивидуальную, парную, групповую, которую учащиеся выполняют в течение определенного отрезка времени. Этот метод органично сочетается с групповыми методами. Метод проектов всегда предполагает решение какой-то проблемы. Решение проблемы предусматривает, с одной стороны, использование совокупности, разнообразных методов, средств обучения, а с другой, предполагает необходимость интегрирования знаний, умений применять знания из различных областей науки, техники, технологии, творческих областей. Результаты выполненных проектов должны быть "осязаемыми", т.е., если это теоретическая проблема, то конкретное ее решение, если практическая - конкретный результат, готовый к использованию (на уроке, в школе, в реальной жизни). Если говорить о методе проектов как о педагогической технологии, то эта технология предполагает совокупность исследовательских, поисковых, проблемных методов, творческих по самой своей сути.

Основные требования к использованию метода проектов:

1. Наличие значимой в исследовательском, творческом плане проблемы/задачи, требующей интегрированного знания, исследовательского поиска для ее решения
2. Практическая, теоретическая, познавательная значимость предполагаемых результатов
3. Самостоятельная (индивидуальная, парная, групповая) деятельность учащихся.
4. Структурирование содержательной части проекта (с указанием поэтапных результатов).
5. Использование исследовательских методов, предусматривающих определенную последовательность действий:

определение проблемы и вытекающих из нее задач исследования (использование в ходе совместного исследования метода "мозговой атаки", "круглого стола");

выдвижение гипотез их решения;
обсуждение методов исследования (статистических методов, экспериментальных, наблюдений, пр.);
обсуждение способов оформления конечных результатов (презентаций, защиты, творческих отчетов, просмотров, пр.).
сбор, систематизация и анализ полученных данных;
подведение итогов, оформление результатов, их презентация;
выводы, выдвижение новых проблем исследования.

Самым сложным моментом при введении в учебный процесс исследовательских проектов является организация этой деятельности, а особенно – подготовительный этап.

Выбор тематики проектов в разных ситуациях может быть различным. В одном случае учитель сам определяет тему с учетом учебной ситуации, интересов и способностей учащихся.

В другом случае – тема проекта, особенно предназначенных для внеурочной деятельности, может быть предложена самими детьми, которые, естественно, ориентируются на собственные интересы, не только чисто познавательные, но и творческие, прикладные

Могут темы проектов относиться к практическому вопросу, актуальному для повседневной жизни и требующего привлечения знаний учащихся не по одному предмету, а из разных областей, их творческого мышления, исследовательских навыков. Достигается естественная интеграция знаний (например, почему гелевые шары мешают окружающей среде, знания нужны из области государства и права, этноса и пр.)

Условиями успешности проектной технологии являются:

1. четкость и конкретность постановки цели проекта;
2. определение планируемых результатов;
3. констатация исходных данных.

Весьма эффективно применение небольших методических рекомендаций или инструкций по выполнению проекта, где указывается необходимая и дополнительная литература для самообразования, требования педагога к качеству проекта, формы и методы количественной и качественной оценки результатов проектирования. Иногда возможно выделить алгоритм проектирования или другое поэтапное разделение деятельности.

Типология проектов.

Для типологии проектов предлагаются следующие типологические признаки:

1. Доминирующая в проекте деятельность: исследовательская, поисковая, творческая, ролевая, прикладная (практико-ориентированная), ознакомительно-ориентировочная, пр. (исследовательский проект, игровой, практико-ориентированный, творческий);
2. Предметно-содержательная область: моно- проект (в рамках одной области знания); межпредметный проект.
3. Характер координации проекта: непосредственный (жесткий, гибкий), скрытый (неявный, имитирующий участника проекта, характерно для телекоммуникационных проектов).
4. Характер контактов (среди участников одной школы, класса, города, региона, страны, разных стран мира).
5. Количество участников проекта.

6. Продолжительность проекта.

Реализация метода проектов и исследовательского метода на практике ведет к изменению позиции учителя. Из носителя готовых знаний он превращается в организатора познавательной, исследовательской деятельности своих учеников. Изменяется и психологический климат в классе, так как учителю приходится переориентировать свою учебно-воспитательную работу и работу учащихся на разнообразные виды самостоятельной деятельности учащихся, на приоритет деятельности исследовательского, поискового, творческого характера.

Отдельно следует сказать о необходимости организации внешней оценки проектов, поскольку только таким образом можно отслеживать их эффективность, сбои, необходимость своевременной коррекции. Характер этой оценки в большой степени зависит как от типа проекта, так и от темы проекта (его содержания), условий проведения. Если это исследовательский проект, то он с неизбежностью включает этапность проведения, причем успех всего проекта во многом зависит от правильно организованной работы на отдельных этапах.

Следует остановиться и на общих подходах к структурированию проекта:

1. Начинать следует всегда с выбора темы проекта, его типа, количества участников.

2. Далее учителю необходимо продумать возможные варианты проблем, которые важно исследовать в рамках намеченной тематики. Сами же проблемы выдвигаются учащимися с подачи учителя (наводящие вопросы, ситуации, способствующие определению проблем, видеоряд с той же целью, т.д.). Здесь уместна "мозговая атака" с последующим коллективным обсуждением.

3. Распределение задач по группам, обсуждение возможных методов исследования, поиска информации, творческих решений.

4. Самостоятельная работа участников проекта по своим индивидуальным или групповым исследовательским, творческим задачам.

5. Промежуточные обсуждения полученных данных в группах (на уроках или на занятиях в научном обществе, в групповой работе в библиотеке, медиатеке, пр.).

6. Защита проектов, оппонирование.

7. Коллективное обсуждение, экспертиза, результаты внешней оценки, выводы.

Практическое применение элементов проектной технологии.

Суть проектной методики заключается в том, что ученик сам должен активно участвовать в получении знаний. Проектная технология – это практические творческие задания, требующие от учащихся их применение для решения проблемных заданий, знания материала на данный исторический этап. Являясь исследовательским методом, она учит анализировать конкретную историческую проблему или задачу, создавшуюся на определенном этапе развития общества. Овладевая культурой проектирования, школьник приучается творчески мыслить, прогнозировать возможные варианты решения стоящих перед ним задач. Таким образом, проектная методика:

характеризуется высокой коммуникативностью;

предполагает выражение учащимся своего собственного мнения, чувств, активное включение в реальную деятельность;

особая форма организации коммуникативно-познавательной деятельности школьников на уроках;

основана на цикличной организации учебного процесса.

Тип проекта – информационно-исследовательский, монопроект, коллективный, внутришкольный, краткосрочный.

Авторы проекта – рабочие групп.

Возраст участников проекта – 9-10 лет

Время работы над проектом – 1 четверть.

Итоговый продукт деятельности – стендовый доклад, макет.

Этапы работы над проектом

Этапы	Деятельность учащихся	Деятельность учителя
Организационно-подготовительный	Выбор темы проекта, определение его цели и задач, разработка реализации плана идеи, формирование микрогрупп.	Формирование мотивации участников, консультирование по выбору тематики и жанра проекта, помощь в подборке необходимых материалов, выработка критериев оценки деятельности каждого участника на всех этапах.
Поисковый	Сбор, анализ и систематизация собранной информации, запись интервью, обсуждение собранного материала в микрогруппах, выдвижение и проверка гипотезы, оформление макета и стендового доклада, самоконтроль.	Регулярное консультирование по содержанию проекта, помощь в систематизации и обработке материала, консультация по оформлению проекта, отслеживание деятельности каждого ученика, оценка.
Итоговый	Оформление проекта, подготовка к защите.	Подготовка выступающих, помощь в оформлении проекта.
Рефлексия	Оценка своей деятельности. «Что дала мне работа над проектом?»	Оценивание каждого участника проекта.

Практическая часть.

В практику своей работы я выбрала исследовательский тип проекта, так как ученики гимназии ежегодно в конкурсе защиты проектов среди младших школьников «Зерде» принимают участие. Остальные типы проектов применяю на уроках.

При проведении проектной работы мне, как организатору нужно было обеспечить заинтересованность детей в работе над проектом, мотивацию, которая станет незатухающим источником энергии для самостоятельной деятельности и творческой активности.

Как это сделать?

1. Я показала несколько проектов учеников, которые стали победителями и призерами конкурсов, участниками праздника «Звездного Дождя», который проходит в гимназии ежегодно, на котором награждают родителей, и учеников. Доска в фойе, на которой помещены все фото победителей и призеров конкурса и многие другие номинации.

Рис.1 фото победителей проектов.

Для учеников первого класса, а также их родителей этот вид работы был высокой мотивацией, что многие ученики каждый год участвовали в конкурсе защиты проектов «Зерде», потом переходя в среднее и старшее звено были постоянными участниками этого конкурса.

2. На родительском собрании в первом классе в сентябре родители были ознакомлены с правилами написания проектов. Каждый родитель выбирал с ребенком тему, которую ученики в порядке очередности представлял перед одноклассниками, начиная со второго полугодия.

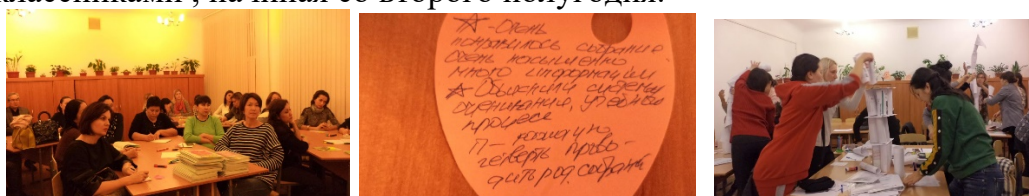

Фото: на собрании родители получают информацию.

Хочется отметить, что темы ребенок выбирал самостоятельно. Это были небольшие выступления с регламентом 5 мин. Весь класс слушал информацию, затем отвечал на вопросы учителя о том, что запомнил, что понравилось в выступлении одноклассника. Так как в гимназии ученики уже приходят читающие, такая работа проходит на высоком уровне. Ученики давали советы однокласснику. Применяла прием «Две звезды и пожелание» Ребенок уже дома рассматривал смайлы и видел с родителями, как была оценена его работа. Такая работа проводится каждый год планомерно. Темы очень разные. Если провести хронологию, то можно увидеть, как из года в год ребенок меняет темы.

Фото: защита в классе своих работ.

№	Ф. И. ребенка	1 класс	2 класс	3 класс
1	Зарина А.	Мои любимые кошки	Творческая работа, помощь СОРаМ СОЧ	Защита проекта
2	Азат А	Способ передачи информации	Защита проекта	Робот: Друг, а не враг.
3	Алихан Б	Какие шары бывают?	Защита проекта	Виды черепах
4	Ждан Г	История автомобиля	Изотерапия	Защита проекта
5	Айзере Б	Математика и гимнастика	Защита проекта	Мое хобби.
6	Андрей К	Все интересное в мире.	Тепло и холод	Защита проекта
7	Руслан М	Города будущего	Защита проекта	Путешествие во времени
8	Даниил М	Влияние газированных напитков на организм человека	Защита проекта	Здоровый образ жизни
9	Асанали С	Мой кролик	Профессия будущего	Защита проекта

10	Александр Т	Финансовая грамотность учеников	Защита проекта	Маскировка в природе
11	Асанали А	О мифах Древней Греции	Творческая работа, помощь СОРАм СОЧ	Защита проекта
12	Елизавета П	Фразеологические обороты, употребляемые детьми.	Среднеазитская черепаха	Защита проекта
13	Рыбалко А	Магический квадрат и его влияние на логику ребенка	Защита проекта	Пища: вредная и полезная.
14	Альвина С	Спасибо деду за Победу!	Защита проекта	Война в рассказах казахстанских писателей

Это примерный перечень, который вела на протяжении трех лет. В четвертом классе ученики работали в группах, уже самостоятельно выбирая тему и презентовали в виде журнала. По обновленной Программе ученики представляли групповую работу. Получились очень необычные и интересные журналы, в которых собран материал, как по программе предметов, также жизни и деятельности самих учеников класса. Я, как учитель, определила с ними критерии оценивания.

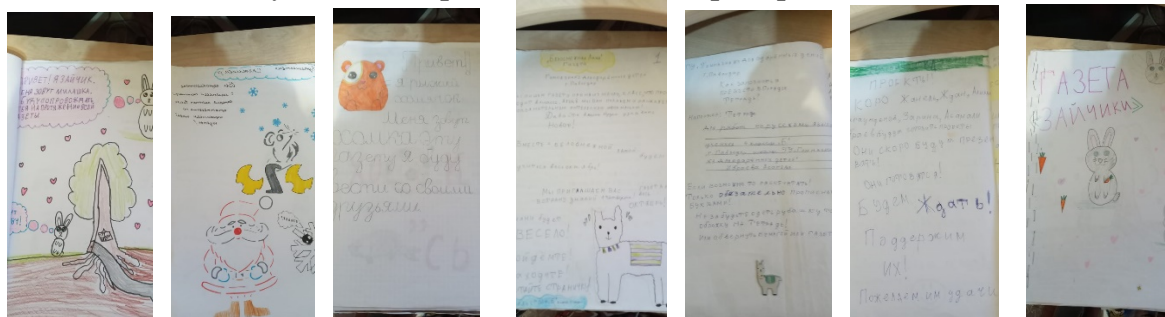

Фото: работы творческие учеников.

Продуктом их работы можно поделиться и показать учителям области. Я с уверенностью могу сказать, что ученики класса очень грамотно владеют знаниями казахского, русского, английского языков.

Сегодня накоплен большой опыт работы по организации проектной деятельности. Мои ученики на протяжении 16 лет являются призерами и победителями областных, республиканских, международных конкурсов. Но обновленное содержание Программы обучения только помогло воплотить реально все задуманные планы мои. Дали учителю простор мыслей, реализации.

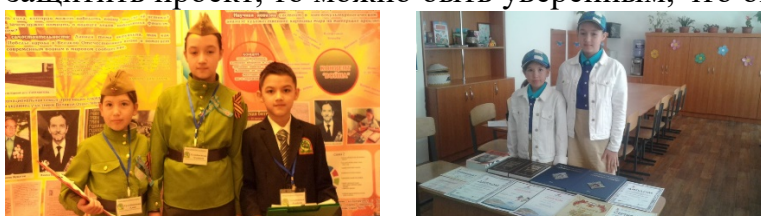
Как не радоваться, когда ученик защищал проект о том, что воздушные шары портят экологическую атмосферу и выступил с идеей, что надо их заменить на праздниках альтернативными украшениями. Директор гимназии нашей Куспекова К.М. поддержала идею и на праздниках теперь не запускаются в небо гелиевые шары. Поддержали директора многих школ и д. садов.

Во время пандемии «COVID -19», девочка первого класса с родителями выращивает микрозелень и доказывает, что она помогает поддерживать иммунитет, предлагает блюда, посоветовавшись с диетологом. Таких работ много, можно провести мастер-класс и показать эти работы коллегам.

Фото: Победители и призеры «Звездного Дождя»

Так ученица Альвина С, которая учится в 11 классе, начиная со второго класса писала проект «Спасибо деду за Победу», который в последствии перешел в ее общественную деятельность. Она является волонтером движения «Послы Мира». Дважды ее награждали поездкой в Международный лагеря «Орленок» и «Артек». С сестренкой они собрали более 700000 подписей «Дети против войны», это то количество детей, которое погибло ввремя ВОВ. Побеждала на Международных конкурсах в Москве. А также ее работы вошли в сборник «Одаренные дети Казахстана», Она награждена медалью «Елбасы», является номинантом премии, посвященного 30 -летию Независимости Казахстана. Если один ученик знает и умеет, как защитить проект, то можно быть уверенным, что он научит и других.

Ее братишка Сулейменов Асанали, с первых дней учебы начал готовиться к защите цикла проектов « Волшебный огород для бабушки». Начал эту работу с того, что заинтересовался работой папы и предложил обучать на базе ПГУ им М. Торайгырова профессии фермера. Он доказал, как необходима эта профессия. Его работой заинтересовался профессорско- преподавательский состав. Надеемся, что в скором будущем такая профессия будет на кафедре ПГУ, фермеры будут специалистами. Доказал также Асанали, как можно на шести сотках вырастить большой урожай помидоров и картофеля, используя свои и бабушкины технологии. Он также является победителем и призером конкурсов проектов областного и республиканского уровня «Зерде», Международного конкурса, который проводился в Москве. А также его работы вошли в сборник «Одаренные дети Казахстана». Мои ученики представляли свои работа на Международных Сатпаевских чтениях, которые проводятся в городе Павлодаре на базе ПГУ им. М. Торайгырова и их работы номинированы призовыми местами.

1. Все работы собраны и систематизированы на сайте «одноклассники», родители могут на протяжении многих лет рассматривать эти работы. Делиться опытом работы с другими родителями.

2. Создан клуб родителей, председателем, которого является Гузей В.В., бабушка Альвины и Асанали. Она помогает и объясняет, как правильно оформить работы. Это очень хорошее сотрудничество, когда есть такой помощник.

Были составлены памятки для правильного оформления и выполнения работ.

Заключение.

Рассмотрев проектные технологии, могу сказать, что это одна из новых педагогических технологий. Конечно, использование этого метода требует учебно-материальной базы, значительных материальных затрат, но имеет ряд положительных моментов. Эта педагогическая технология – гуманистическая не только по своей философской и психологической сути, но и в нравственном аспекте.

Из приведенных примеров, можно сделать вывод, что данная технология обеспечивает успешное усвоение учебного материала, интеллектуальное и нравственное развитие детей, их самостоятельность, доброжелательность по отношению к учителю и друг другу, коммуникабельность, желание помочь другим. Соперничество, грубость, высокомерие, авторитарность не совместимы с этой технологией.

«Обучая других, обучаешься сам ...» - это мысль пришла к нам из глубины веков.

Суммируя все сказанное, мне хочется еще раз подчеркнуть, что при выполнении исследовательских проектов ученик приобретает опыт самостоятельной, творческой, исследовательской работы, новые знания и умения, составляющие целый спектр психических новообразований, отличающих истинного творца от простого исполнителя. А обновленное содержание школьного образования является развивающей для этой работы средой.

Список использованных источников

1. Алексеев Н. Г., Леонтович А. В., Обухов А. В., Фомина Л. Ф. Концепция развития исследовательской деятельности учащихся // Исследовательская работа школьников. 2001. №. 1. С. 24-34.
2. Заминова. И.П. О трудностях и задачах обновления содержания образования // Газета Білімді Ел - Образовательная страна (Республиканская образовательная общественно-политическая газета).
3. Бухаркина М.Ю. Разработка учебного проекта. – М., 2003
4. Ступницкая, М.А. 2009, Материалы курса «новые педагогические технологии: организация и содержание проектной деятельности учащихся»: Педагогический университет «Первое сентября», 2009 лекции 1–4. – М. 64 с.

ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫ ПСИХОЛОГИЯ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУ

Колбаева А.С.

Балтабай Адамбаев атындағы тірек орта мектебі
Саудакент ауылы Сарысу ауданы Жамбыл облысы, Қазақстан

Андатпа: Мақалада білім беру ұйымдарында дарынды балаларға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету мен ерекше көмек көрсетуді ұйымдастырудың заманауи тәсілдері қарастырылды. Сондай-ақ, балалардың дарындылығын дамытудың ерекшеліктері

мен бағыттарын ескеруге мүмкіндік беретін психологиялық-педагогикалық қолдаудың ерекшеліктері көрсетілді.

Аннотация: В статье рассматриваются современные подходы к организации психолого-педагогического сопровождения и оказания ранней помощи одарённым детям в условиях образовательных организаций. Так же в статье выделяются особенности психолого-педагогического сопровождения одарённых детей в образовательных организациях, которые позволяют учесть специфику и направленность развития детской одаренности.

Abstract: The article discusses modern approaches to the organization of psychological and pedagogical support and early assistance to gifted children in educational institutions. The article highlights the features of the psychological and pedagogical support of gifted children in educational institutions, which allow taking into account the specifics and direction of the development of children's giftedness.

Білім беруді инновациялық дамыту Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік саясаттың басым бағыттарының бірі болып табылады. Соңғы уақытта жүзеге асырылып жатқан кешенді жаңғырту жобасы білім беру жүйесінің ұйымдастырушылық негіздерін айтарлықтай өзгертіп, жүйелі әрі ауқымды сипатқа ие болуда. Жалпы білім берудің заманауи стандартын тиімді енгізу үшін білім беру мекемесі дарынды балаларды іздестіру мен қолдаудың, сондай-ақ жеке тұлға дамуының бүкіл кезеңінде олармен бірге жүрудің кең жүйесін құруы керек.

Дарындылық мәселесі қазіргі кезде өзекті бола түсуде. Бұл, ең алдымен, қоғамның ерекше шығармашылық тұлғаға деген қажеттілігімен байланысты. Қазіргі белгісіздік заманында қоғамға адамның жоғары белсенділігі ғана емес, сонымен қатар оның дағдылары, қабілеттері, стандартты емес мінез құлықтары қажет. Бүгінгі таңда дарынды балаларды анықтау, дамыту және оқыту мәселесі білім беру саласында үлкен қызығушылық тудырып отыр. Дарынды балалардың даму ерекшеліктеріне арналған көптеген зерттеулер бұл мәселенің біздің елімізде де, шетелде де өзектілігін атап көрсетеді. Дарындылық ұғымына көптеген ғалымдардың әртүрлі көзқарастары қалыптасты. Фердинанд Август Бебель: «Данышпандар аспаннан түспейді, олардың қалыптасып, даму мүмкіндігі болуы керек» [1], - дейді. Психолог Теплов Б.М. «дарындылық» ұғымын кез келген қызметте табысқа жетуді жеке қабілет ретінде емес, тұлғаны сипаттайтын олардың жиынтығы ретінде түсіндіреді.

Дарынды балалармен жұмыс «дарындылық» табиғатын терең түсінуді талап етеді. «Дарынды бала» - бұл қызметтің бір немесе басқа түрінде жарқын, айқын, кейде көрнекті жетістіктерімен (немесе мұндай жетістіктерге ішкі алғышарттары бар) ерекшеленетін бала. Баланың дарындылығы оның құрдастарынан жоғары болуы, оқуға бейімділігі және неғұрлым айқын шығармашылық көріністері деп түсініледі. Дарынды оқушыларды психологиялық-педагогикалық қолдауды ұйымдастыру дарынды оқушылардың әлеуетті қабілеттерін дамытудың қажетті шарты екенін бірқатар зерттеушілер келтіріп кеткен (М.Н.Акимова, А.И.Доровской, Л.И.Ларионова, А.Н.Матюшкин, Н.В.Семенова, Н.Ю. Синягина, Е.Г.Чирковская және т.б.). Дарынды балаларды психологиялық қолдаудың теориялық және практикалық аспектілері қазіргі заманғы ғалымдардың (А.В.Леонтович, Е.И. Щелбанова, В.С. Юркевич және т.б.). еңбектерінде де толық көрсетілген. В.Дальдың сөздігінде «қолдау» сөзінің мынадай мағыналары бар: «сүйемелдеу», «бірге жүру», «іздену» [2]. Э.Ф.Зеер психологиялық қолдау – бұл өзгермелі тұлғамен қатар қозғалыс, мүмкін болатын жолдарды дер кезінде ұсыну, көмек пен қолдау деп атап көрсетеді [3]. Сүйемелдеу – өзара әрекеттестіктің барлық субъектілерінің іс-әрекетінде өзін-өзі дамытуға, өзінөзі ілгерілетуге жағдай жасау мақсатында жеке тұлғаны өзара

әрекеттесу процесіне қосу тәсілі. Дарынды балаларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу – баланы табысты тәрбиелеу мен дамыту үшін әлеуметтік-психологиялық жағдай жасауға бағытталған іс-әрекеттер жүйесі. Бұл әсіресе мектеп жағдайында өзекті, өйткені ол оның жоғары сапасын қамтамасыз етуде кепіл болады. Дарынды оқушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау күрделі педагогикалық, психологиялық, медициналық, әлеуметтік мәселе болып табылады, сондықтан оны шешу әртүрлі профильдегі мамандардың күш-жігерін біріктіру арқылы ғана мүмкін болады.

Психологиялық-педагогикалық қолдау – бұл мектеп жағдайында баламен қарым-қатынас жасайтын ересектердің кәсіби қызметі. Мектепке келіп, мектеп ортасына енген бала өзінің нақты міндеттерін шешеді, психикалық және тұлғалық даму, әлеуметтену, білім алу және т.б. жеке мақсаттарын жүзеге асырады. Оның жанындағы үлкендердің ілеспелі жұмысы оның табысты оқуына, әлеуметтік-психологиялық дамуына қолайлы әлеуметтік-психологиялық жағдай жасауға бағытталған. Атап айтқанда, мектептегі оқу процесінде баланы педагог-тәрбиешімен бірге алып жүретін психолог, бір жағынан, оған білім беру немесе дамыту үшін берілген мүмкіндіктерді барынша пайдалануға көмектессе, екінші жағынан, жеке ерекшеліктерін бейімдей алады.

Дарынды балаларды психологиялық-педагогикалық қолдаудың мақсаты – дарынды балаларды дамытатын және қолдайтын және олардың жеке өзін-өзі дамытуын, өзін-өзі жүзеге асыруын, өзін-өзі анықтауын және әлеуметтенуін қамтамасыз ететін тиімді жұмыс жүйесін құру. Дарынды балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау келесі бағыттарды жүзеге асыруды көздейді:

- □ диагностикалық;
- □ кеңес беру;
- □ дамушы
- □ түзетуші [4].

Дарындылықты диагностикалау келесі принциптерге негізделуі керек: баланың мінез-құлқы мен іс-әрекетінің әртүрлі аспектілерін бағалаудың күрделілігі; баланың бейімділігі мен мүдделеріне барынша сәйкес келетін қызмет салаларындағы мінез-құлқын талдау; баланың дарындылық белгілерін бағалау, оның жақын даму аймағын есепке алу және т.б. Кеңес беру бағыты дарынды оқушының іс-әрекетті таңдауына қолдау көрсетуге ғана емес, сонымен қатар саналы, жауапты таңдау жасау қабілетінің қалыптасуын қамтамасыз етуге арналған. Дарынды балалармен дамытушылық жұмыстың негізгі түйіні – баланың мүмкіндіктерін ашу. Сондықтан барлық түзету және дамыту жұмыстарының негізгі мақсаттары дарынды балаларда табысқа және мойындауға деген сенімділікті қалыптастырып, сол немесе басқа әрекетті орындауға, жоспарланғанды жүзеге асыруға, олардың маңыздылығы мен қауіпсіздігін сезінуге қалыптастыруды көздейді. Дарынды балаларды психологиялық-педагогикалық қолдаудың бірқатар міндеттерінің ішінде зерттеушілер дарынды баламен жұмыс істейтін мұғалімнің жоғары кәсіби құзыреттілігін дамытуды анықтайды. Кәсіби құзыреттілікке дарындылық психологиясы мен педагогикасын белсенді түрде игерудің нәтижесі болып табылатын психологиялық-педагогикалық білім, білік және дағдыларға мына білімдерді жатқызамыз:

✓ дарындылық, оның түрлері, психологиялық негіздері, анықтау критерийлері мен принциптері туралы білім;

✓ дарынды балалардың психологиялық ерекшеліктері, олардың жас және жеке дамуы туралы білім;

✓ дарынды балалармен жұмыс жасайтын мамандардың кәсіби біліктілігінің ерекшеліктері туралы білім;

✓ дарынды балалармен жұмыстың бағыттары мен нысандары туралы, дарынды балаларды оқыту бағдарламалары мен технологияларын әзірлеудің принциптері мен стратегиялары туралы білім [5].

Осылайша, педагогтар мен психолог мамандар дарынды оқушыларды қолдау арқылы олардың танымдық қызығушылығын дамытуға, өз бетінше білім алуға, оқу және өмір жолын жоспарлауға, жеке білім беру бағдарламаларын (стратегияларын), проблемалық жағдаяттарды шешу дағдыларын қалыптастыру және жүзеге асыруға жағдай жасайды және көмектеседі. Сонымен, қазіргі уақытта оқушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау білім беру жүйесінің ажырамас элементі ретінде әрекет етеді, бұл балалардың дарындылығын дамытуға ықпал етеді. Демек, бүгінгі таңда мұғалімдер мен ата-аналардың балаларды үйлесімді және жанжақты тәрбиелеуге мүмкіндігі бар деген қорытынды жасауға толық негіз бар.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ильясов Д. Ф., Андреева Н. Ю. Особенности развития одаренности учащихся // Современные проблемы науки и образования, 2012. № 3.

2. Ильясов Д. Ф., Селиванова Е. А. Психолого-педагогическая поддержка одаренных старшеклассников в ситуации конкурсных испытаний // Фундаментальные исследования, 2014. № 12-1. С. 174-178.

3. Методические рекомендации по организации работы специалистов сферы общего образования по выявлению и сопровождению детей, проявивших выдающиеся способности. Московский государственный областной университет.

4. Рабочая концепция одаренности. Ю. Д. Бабаева и др. Д. Б. Богоявленская (ответственный редактор). В. Д. Шадриков (научный редактор). 2-е изд. доп. перераб. М., 2003. 90 с.

5. Селиванова Е. А., Андреева Н. Ю. Психолого-педагогическое сопровождение одаренных старшеклассников и педагогов-тьюторов при подготовке к олимпиаде // Современные проблемы науки и образования, 2014. № 2.

МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Кунтуганова А. М.

«Семей қаласының Шәкәрім атындағы университеті» КеАҚ магистранты
Семей қ., Қазақстан

Аңдатпа: Бұл мақалада оқушыларда бір мезгілде пайда болатын дарындылық пен мүгедектіктің ерекшеліктері қарастырылады. Сондай-ақ келесі сұрақтар қарастырылады: мүмкіндігі шектеулі дарынды балалар деп қандай балаларды атайды, дарындылық түрлері, мүмкіндігі шектеулі балаларды диагностикалау мәселесі. Сонымен қатар зерттеудің негізгі міндеттері ұсынылған.

Аннотация: В этой статье рассматриваются особенности одаренности и инвалидности, которые возникают у учащихся одновременно. Также рассматриваются следующие вопросы: какие дети называются одаренными детьми с ограниченными возможностями, виды одаренности, проблема детей с ограниченными возможностями. Также представлены основные задачи исследования.

Abstract: This article discusses the features of giftedness and disability that appear in students in the same time. The following questions will also be considered: what kind of children are called gifted children with disabilities, types of giftedness, the problem of diagnosing children with disabilities. The main tasks of the study are also presented.

Қазіргі әлемде мүмкіндігі шектеулі балалардың дарындылығы мәселесі өзекті бола түсуде. Білім беруді дамыту стратегиясында дарынды және талантты балаларды қолдау басым бағыттардың бірі болып табылады. Мүмкіндігі шектеулі дарынды балалармен жұмыс жасау мәселесі – дарынды балалармен жұмыс істеудің білім беру технологиялары мен әдістерін қолданудың жүйелі тәсілін қамтамасыз ету.

Қазіргі психологияда «дарындылық» сөзіне негізделген екі термин – «дарынды балалар» және «балалардың дарындылығы» қолданылады. «Дарынды балалар» термині әдетте дамуында құрдастарынан озып кеткен ерекше балалар тобын білдіреді. «Балалардың дарындылығы» деген екінші термин, керісінше, ешқандай іріктеуді білдірмейді, бірақ әр баланың белгілі бір интеллектуалды және шығармашылық әлеуетінің бар екенін көрсетеді [10].

Ғылыми әдебиеттерде «мүмкіндігі шектеулі адамдарды» әдетте физикалық немесе психикалық ақаулармен байланысты күнделікті өмірде белгілі бір шектеулері бар адамдар түсінеді [6]. Б.М. Тепловтың айтуынша, дарындылық – туа біткен анатомиялық және физиологиялық ерекшеліктер негізінде дамитын іс-әрекетті табысты орындауға қажетті дағдылар мен дағдыларды меңгеруге мүмкіндік беретін 248 жеке қабілеттердің жиынтығы [7]. Мүгедектікке байланысты үлкен қиындықпен оқу, санау немесе жазу дағдылары берілген, әсіресе оның физикалық кемістігі бар болса, мұғалімге ерекше білім беру қажеттіліктері бар баланы (БМБ) үйреншікті қабылдау кедергісін жеңу жиі қиынға соғады. Мұндай балаларда қабілеттердің дамуы қосымша қиындықтармен байланысты, сондықтан олар дарынды адамдардың ерекше категорияларына жатады [7].

Іс-әрекет түріне қарай дарындылықтың келесі түрлерін ажыратуға болады:

1. Интеллектуалдық дарындылық. Бұл туа біткен жоғары интеллектуалды қабілеттері бар балалар, олар үшін стандартты жалпы білім беру бағдарламасы көбінесе қызық емес.

2. Академиялық талант. Балалар сөздің кең мағынасында оқуға қабілетті.

3. Көшбасшылық дарындылық (коммуникативтік талант). Бұл көшбасшылық мінез-құлқы бар балалар. Көшбасшылық мінез-құлқы бар балаларды ерекшелендіретін критерийлер: бейтаныс адамдардың қоршауында және кез келген стандартты емес жағдайда бала өзіне деген сенімділікті сақтайды; жаңа жағдайларға оңай бейімделеді; идеяларды тудырады және әлеуметтік және көшбасшылық мәселелерді оңай шешеді; өз жасына тән жауапкершіліктерді қабылдайды.

4. Көркемдік және эстетикалық дарындылық. Дарындылықтың бұл түрі көркемдік іс-әрекеттің жоғары жетістіктерінде байқалады: музыкада, биде, мүсінде және т.б.

5. Шығармашылық талант. Ол әлемге стандартты емес көзқараста, дәстүрлі емес ойлауда көрінеді. Балалардың шығармашылық қабілеттері олардың оқу қабілетімен тікелей және тікелей байланысты емес.

6. Спорттық дарындылық (психомоторлы талант). Спортқа құмар мектеп оқушыларына тиісті ынта-жігер берілсе, олар үздік оқи алатынын заманауи зерттеулер дәлелдеп отыр.

7. Рухани және құнды дарындылық. Жаңа рухани құндылықтар мен мағыналарды құрудағы, адамдарға қызмет етудегі дарындылық.

Дарындылықпен қатар балалардың денсаулығына байланысты проблемалар да болуы мүмкін. Дж.Галлахер мұндай балаларды «екі есе ерекше» деп атады. Оның пікірінше, мүмкіндігі шектеулі балалардың шамамен 2%-ы дарынды балалар. Бұл оқуда қиындықтары бар, есту және сөйлеу қабілеті бұзылған мүгедек балалар, физикалық кемістігі бар, сөйлеу және эмоционалды проблемалары бар балалар [9].

Мүмкіндігі шектеулі дарынды балалардың оқуда қиындықтары бар: олар жаза алмайды, оқи алмайды немесе олар үшін қиын болады; Церебральды сал ауруына шалдыққан және керендікке шалдыққан балалардың коммуникативті дағдылары жетіспейді; қимыл-қозғалысы бұзылған балаларда жазу көбінесе баяу жүреді, соның салдарынан бала тапсырмадан алшақтайды және мұғалімдер мұны жиі зейінсіздік деп қателеседі; эмоционалды проблемалары бар балаларда – агрессивтілік, оқшаулану, ашушандық, қарым-қатынас жасауды қаламау бар болып табылады [2, 5, 7]. Сондай-ақ мүмкіндігі шектеулі балалар кездесетін маңызды мәселелер: қоғамға интеграциялану, оған қиын бейімделу; оқу процесінің мәселесі, құрдастарымен, отбасы мүшелерімен және мұғалімдермен қарым-қатынас жасау [2, 6].

Мүмкіндігі шектеулі дарынды баланың даму ерекшеліктері оның бейімделу процесінде қиындықтар туғызады, бұл осы санаттағы балалармен арнайы әлеуметтік-педагогикалық және оңалту жұмыстарын ұйымдастыруды талап етеді [6].

«Екі есе ерекше балалардың» ішінде ең көп таралған дарынды балалар: аутист балалар; Аспергер симптомдары бар балалар; гиперлексия белгілері бар балалар; әлеуметтік, эмоционалдық және мінез-құлық проблемалары бар балалар; назардың жетіспеушілігі гиперактивтілігі бұзылған балалар; оқи алмайтын балалар; диспраксия синдромы бар балалар [11].

Көбінесе баланың бір немесе бірнеше салада қабілеттері бар, сонымен қатар олар басқа салаларда да көмекке мұқтаж. Мүмкіндігі шектеулі баланың дарындылығын бір мезгілде жасыруы мүмкін емес және керісінше мүмкін болып табылады. Дарындылық көбінесе баланың оқудағы жетістігімен және мектептегі жетістіктерімен байланысты болғандықтан, мүмкіндігі шектеулі балаларды анықтау қиын болуы мүмкін. Оқуда қиындықтары бар дарынды мектеп жасына дейінгі балалардың мектепте өнімділігі төмен (олар жаза алмайды, оқи алмайды және жаза алмайды); церебральды сал ауруы және керендігі бар балаларда – коммуникативті дағдылардың болмауы; қимыл-қозғалысы бұзылған балаларда жазу көбінесе баяу жүреді, соның салдарынан бала тапсырмадан алшақтайды, ал мұғалім мұны зейінсіздік деп санайды; эмоционалды проблемалары бар балаларда - бақыланбайтын мінез-құлық (агрессия, оқшаулану, ашушандық, қарым-қатынасқа құлықсыздық).

Мұндай баланы тестілеу кезінде де қиындықтар туындайды, өйткені мұндай балаларды стандартталған тестпен көрсету жиі мүмкін емес. Сондықтан мұндай балалар көбінесе дарынды және талантты балаларға арналған бағдарламаларға кірмейді. Ал егер мұндай балалар саңырау немесе зағип балалар сияқты мамандандырылған мектептерде оқытылатын болса, онда олардың дарындары мен таланттары осы мекемелерде жұмыс істейтін оқу бағдарламасымен жойылады. Бір топ ғалымдардың мүмкіндігі шектеулі балалар туралы зерттеулері мұғалімдерге баланың дарындылығын ашуға мүмкіндік беретін ерекше қасиеттерді көрсетті.

Мүмкіндігі шектеулі дарынды балалардың ең жалпы сипаттамасын С.Виллард-Холд көрсетеді: оларда компенсаторлық дағдыларды дамыту; қарым-қатынас жасаудың және мәселелерді шешудің балама жолдарын іздеудегі шығармашылық;

білімнің әсерлі көлемі; академиялық білім мен дағдыларды жетілдіру; тамаша есте сақтау; ерекше мәселелерді шешу дағдылары; идеяны тез түсіну; ұзақ мерзімді мақсаттарға ұмтылу; құрдастарының жасымен салыстырғанда үлкен жетілу; жақсы юмор сезімі; табандылық, шыдамдылық; мақсаттарға жетуге ынталандыру; қызығушылық, өзін-өзі қабылдау; өзін-өзі сынау және перфекционизм; мұндай балалардың когнитивті дамуы олардың тікелей тәжірибесіне негізделуі мүмкін емес; абстрактілі ойлаудың мүмкін қиындықтары; Жұмыс қарқынының арқасында шектеулі жетістіктерге жетуге болады [12].

Инклюзивті тәсіл тәжірибесі өзінің білім беру бағдарламаларын жоспарлау кезінде мектеп немесе мектепке дейінгі мекеме баланың жеке қажеттіліктерін ескере отырып, дарынды балаға арналған жеке білім беру жоспарын (ЖЖ) әзірлеуді қамтиды. Дарынды балаларға арналған инклюзивті білім беру балалардың бір-бірінен және айналасындағы үлкендерден үйренуін білдіреді. Дәл осы оқыту тәсілі арқылы дарындылықты тануға болады және мүмкіндігі шектеулі балалар өздерінің оқу қоғамдастығының мағыналы мүшесі бола алады.

Инклюзивті білім беру мүмкіндігі шектеулі дарынды балаларға әлеуметтік өзара әрекеттесу контекстіне қосылу мүмкіндігін меңгеруге көмектесуге, әлеуетті қабілеттердің дамуын ынталандыруға және сапалы білім алу мүмкіндігін қамтамасыз етуге арналған [8].

Инклюзия олардың қауіпсіз әлеуметтік өзара әрекеттесу дағдыларының дамуын, жеке және сенімді қарым-қатынас қажеттілігін қанағаттандыруды, сондай-ақ олардың психоәлеуметтік салауаттылық пен референттік мәнді меңгеруін толық қамтамасыз етеді.

Біріктірілген білім беру кеңістігінің міндеті – баланы қоршаған ортаның жағымсыз әсерінен қорғау ғана емес, оның жақын ортасындағы әртүрлі мәселелерді шешудің белсенді қатысушысы болуына көмектесу. Қоршаған ортаның өзі жеке тұлғаның онымен белсенді әрекеттесу процесінде тұлғаның қалыптасуы мен дамуының факторына айналады [1, 3, 4].

Зерттеу жұмысымыздың негізгі мақсаттары мыналар:

- мүмкіндігі шектеулі дарынды балаларды инклюзивті білім беру кеңістігіне қолайлы енгізу моделін әзірлеу;

- мүмкіндігі шектеулі дарынды балаларды инклюзивті білім беру кеңістігіне қосу процесінің тиімділігін бақылауға мүмкіндік беретін диагностикалық құралдарды таңдау;

- инклюзивті білім беру кеңістігінде мүмкіндігі шектеулі дарынды балалардың зияткерлік шығармашылық әлеуетін қолайлы енгізуді және іске асыруды қамтамасыз ететін педагогикалық шарттарды анықтау және теориялық негіздеу;

- жаңа ұжымға тезірек және «ауыртпалықсыз» бейімделуге, зияткерлік және шығармашылық әлеуетті іске асыруға бағытталған, оларды енгізуді ғылыми-әдістемелік қамтамасыз етуді, мүмкіндігі шектеулі дарынды балаларды оқыту мен тәрбиелеудің мамандандырылған құралдары мен арнайы әдістерін әзірлеу.

Қазіргі педагогиканың басты міндеті – балалардың интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту [8]. Әр баланың тұлғасы ерекше. Бірақ іс жүзінде баланы өзінің қайталанбас көріністерімен қабылдау тұжырымдамасы оған лайықты көңіл бөлген жоқ. Мүмкіндігі шектеулі балалардың дарындылығы анықталмағандықтан, сонымен қатар қазіргі білім беру ұйымдарында балаларды оқыту мен тәрбиелеудің сараланбаған мазмұнына байланысты дарынды тұлға теңестіріледі. Мүмкіндігі шектеулі дарынды балаға педагогикалық көмек көрсету

оның мүмкіндіктерін толық іске асыруға, бейімдеу мен қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Балалардың қабілетін дамыту үшін дарындылыққа алғышарттары бар балаларды жедел анықтау, барлық мектепке дейінгі тәрбиешілер мен ата-аналардың күш-жігерін біріктіре отырып, қабілеттерін сақтау және одан әрі дамыту бойынша іс-шараларды дамытып, жүзеге асыру қажет деген қорытындыға келеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Training Of Pedagogical University Students To Ensure Security In the Inclusive Educational Space / Kuvshinova I.A., Yakovleva L.A., Isayeva E.V., Mitsan E.L., Dolgushina N.A. // *Man in India*, No. 97 (21), 2017. – P. 257-272.

2. Безенкова, Т.А. Социально-культурные технологии в решении проблем людей с ограниченными возможностями здоровья [Текст] / Т.А. Безенкова, В. М. Гайсина // *Международный научно-практический журнал «Форум молодых ученых»*. – 2017. – Выпуск 6 (10).

3. Кувшинова, И.А. Перспективные теплотехнические средства для образования и развития детей и подростков с нарушением зрения [Текст] / И.А. Кувшинова, А.С. Дильмухаметова // *Международный журнал гуманитарных и естественных наук : Международный ежемесячный научный журнал*. – 2016. – №1. – Т.4 (октябрь) – Б. 36-40.

4. Кувшинова, И.А. Коррекционная работа по преодолению нарушений письма у детей младшего школьного возраста со стертой формой дизартрии [Текст] / И.А. Кувшинова, М.В. Ефремова // *Здоровье и безопасность в современном образовательном пространстве: сб. научных трудов по результатам Всеросс. науч.-практ. конф. с международным участием / под ред. И.А. Кувшиновой, Е.В. Исаевой, В.А. Чернобровкина*. – Магнитогорск : МГТУ, 2016. – 226 с. – Б. 62-69.

5. Поескова, Г.И. «Дважды особенные» одаренные дети: практика инклюзивного обучения в США [Текст] / Г.И. Поескова // *Молодой ученый*. – 2012. – №10. – Б. 371-374.

6. Слепухина Г. В. Отношение к другому как основа инклюзивной компетентности [Текст]: сб. материалов I Междунар. науч.-практ.-конф / Г. В. Слепухина, О. Г. Петушкова; под ред. Е. А. Клещевой [и др.]. – Барановичи: БарГУ. 2016. – Б. 55-59.

7. Теплов Б. М. Способности и одаренность [Текст] / Б. М. Теплов // *Проблемы индивидуальных различий*. – М., 1961. – Б. 9-20.

8. Чернобровкин, В.А. Художественно-эстетическое развитие в системе дошкольного образования [Текст] / В.А. Чернобровкин // *Международный научно-исследовательский журнал International research journal*. – 2016. – №9 (51). – Часть 4. – Б. 103-105.

9. James J. Gallagher Gifted children. – National Agency for the Education of Gifted Students: determining priorities; 1988. – Б. 55.

10. Блинова В. Л., Блинова Л.Ф. Детская одаренность: теория и практика: учебно-методическое пособие. – Казань: ТГГПУ; 2010. – Б. 56.

11. Поескова Г. И. «Дважды особенные» одаренные дети: практика инклюзивного обучения в образовательном учреждении. Инновационный опыт. – М.; 2013. – Б. 147.

12. Willard-Holt, C. Recognizing talent: Cross-case study of two high potential students with cerebral palsy. Storrs: National Research Center on the Gifted and Talented, University of Connecticut. 1994. – Б. 371-374.

ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ШКОЛЬНИКОВ

Маликова Л.Б.

Магистр пед.наук, учитель русского языка и литературы

Абдрахманова Ж. Е.

Магистр экологии, учитель географии

Билим-инновация лицей-интернат №1

г.Караганда, Казахстан

Андатпа: Мақалада жобаны қазіргі педагогикалық практикада және әртүрлі оқу жобалар түрлерінің ерекшеліктерін де қолдану мүмкіндіктері қарастырылады. Сонымен қатар оқушылардың экологиялық мәдениетін қалыптастыру үшін мақалада бірнеше жобалар ұсынылады. Экологиялық мәдениет қалыптастыру кезеңдерінің бірі экологиялық білімді, ақыл-ойды экологиялық мәселелерді шешу үшін жобалық мақсатта қолдану. Экологиялық мәдениет қалыптастыруда экологиялық білімді қолдау қажет.

Аннотация: В статье рассматриваются возможности применения проектной деятельности в современной педагогической практике и особенности разных видов учебных проектов. Также в статье предлагается несколько проектов по формированию экологической культуры школьников при написании проектов. Показаны несколько видов проектов, которые реализуются на площади лицея.

Abstract: Annotation: The article discusses the possibilities of using project activities in modern pedagogical practice and the features of different types of educational projects. The article also proposes several projects to develop the environmental culture of schoolchildren.

В Концепции государственной молодежной политики Республики Казахстан до 2020 года «Казахстан 2020: путь в будущее», отмечено, что обязанность каждого гражданина Казахстана внести свой вклад в реализацию молодежной политики «Зеленая страна». В рамках проекта «Зеленая страна» на нашем школьном дворе работает проект «Зеленая лаборатория» на базе сообщества учителей, учеников и родителей. Сегодня в Казахстане, по данным Ассоциации теплиц, 56 гектаров покрытого грунта. В этот объем входят промышленные теплицы и небольшие участки. Организация теплицы и выращивание сельскохозяйственных культур в разных условиях пойдет на пользу во всех отношениях. По статистике, в стране 670,5 га теплиц. Тепличное хозяйство – единственный способ обеспечить население чистыми продуктами питания. Сегодня очень важно развивать агропромышленный комплекс Казахстана в инновационном направлении. Спрос на продукты питания растет по мере роста населения. Поэтому значение аграрного сектора растет.

Проблема: трудовое воспитание обучающихся, политехнизация обучения, привитие обучающимся экологической культуры.

Цель этого решения — привлечь внимание к проблемным вопросам, существующим в экологической сфере.

1. Развитие познавательного интереса к предметам природно-биологического цикла, реализация знаний полученных на уроках.

2. Формирование осознанного отношения к профессиональному самоопределению и развитию экологической культуры личности на основе трудового, духовно-нравственного развития учащихся через совместную деятельность с родителями и педагогическим коллективом.

3. Развитие технических знаний, ознакомление учащихся в теории и на практике со всеми основными отраслями производства.

Задачи: 1. Формирование экологической культуры школьников, основ рационального ведения сельского хозяйства, комплексное благоустройство школьной территории.

2. Воспитание трудолюбия, привитие трудовых умений и навыков.

3. Занятие научно-исследовательской деятельностью школы НОУ «Жас галым»;

4. Предоставить информацию и освещение в СМИ (школьный веб-сайт, районная газета, контактные социальные группы и т. д.

Основные направления деятельности тепличной отрасли «Зеленая лаборатория»

1. Образовательные

2. Экспериментально-исследовательская

3. Экологические и образовательные

Учащиеся должны уметь:

- проводить поэтапно агротехнику

- работать ручным инструментом

- планировать и организовывать свою деятельность

- использовать СМИ для получения информации о выращивании растений в теплице

- соблюдать правила безопасной работы в теплице

- правильное использование термин

- выращивать овощную и цветочно-декоративную рассаду в условиях защищенного грунта

Критерии оценки эффективности проекта:

Положительная динамика учащихся и учителей, вовлеченных в работу.

Расширение видового состава культур, выращиваемых в теплице.

Дальнейшее развитие проекта

1. Организовать питомник по выращиванию овощных и цветочно-декоративных растений.

2. Благоустройство территории школы (благоустройство, эстетическое оформление цветников).

Критерии оценки эффективности проекта:

Положительная динамика учащихся и учителей, вовлеченных в работу.

Расширение видового состава культур, выращиваемых в теплице.

Дальнейшее развитие проекта

1. Организовать питомник по выращиванию овощных и цветочно-декоративных растений.

2. Благоустройство территории школы (благоустройство, эстетическое оформление цветников).

В настоящее время в педагогической практике большое распространение получил метод проектов или технология проектного обучения. Проектная деятельность, являясь универсальным педагогическим средством, применимым в различных направлениях образовательной деятельности, может оказать неоценимую помощь в формировании экологической культуры школьников.

Метод проектов предполагает такую организацию образовательного процесса, при которой учащиеся приобретают знания, умения и навыки в процессе планирования и выполнения постепенно усложняющихся практических заданий –

проектов. Положительные стороны метода проектов отмечали С. Т. Шацкий, В. Н. Шульгин, М. В. Крупенин и другие педагоги. Это – развитие инициативы школьников, навыков к плановой работе, умение взвешивать обстоятельства и учитывать трудности. В процессе выполнения проекта дети учатся настойчивости в достижении цели, самостоятельности. До середины 80-х гг. данный метод не практиковался в процессе реализации образовательных программ в отечественной педагогике. В настоящее время в связи с модернизацией образования проблема возрождения метода проектов в отечественной педагогической практике особенно актуальна. В научных и педагогических кругах имеет место дискуссия о целесообразности переноса в образовательные учреждения метода проектов как цельной образовательной системы. С нашей точки зрения, в современной педагогике проектная деятельность должна использоваться не вместо классно-урочной системы обучения, а наряду с ней, в качестве компонента системы образования, как на уроке, так и во внеурочной деятельности.

Для достижения ряда образовательных целей и задач проектная деятельность является ведущей, в частности, при формировании экологической культуры детей.

Если мы обратимся к структуре экологической культуры школьников, обнаружим, что одним из основных ее компонентов является экологическая деятельность. Опыт показал, что при использовании традиционных педагогических средств достаточно сложно обеспечить полноценное включение детей в конкретную экологическую деятельность. Использование метода проектов как педагогического средства, напротив, предоставляет широкие возможности для этого, что обусловлено тем, что проектная деятельность носит четко выраженный практико-ориентированный характер.

Проектная деятельность предполагает замену образования абстрактного, оторванного от жизни, направленного на заучивание теоретических знаний, на образование «путем делания», которое обогащает личный опыт ребенка, предполагает освоение способа самостоятельного познания окружающего мира. В рамках проектной деятельности возможно также формирование других, не менее важных компонентов экологической культуры школьников: экологических знаний и экологического сознания.

Участвуя в экологическом проектировании, школьники вырабатывают навыки бережного отношения к природе, активно включаются в систему общественных отношений, овладевают природоохранным и социальным опытом, реализуют его на практике. Позитивной чертой технологии экологического проекта является его органичное включение в образовательно воспитательную деятельность школы, так как вокруг его реализации объединяются администрация школы, педагоги, учащиеся, общественность.

Проектная деятельность заинтересовывает учащихся, если они знают, что их проект будет востребован. Выбирая тему проекта и выполняя его, школьники учатся выявлять потребности приложения своих сил, находить возможности для проявления своей инициативы, способностей, знаний и умений, проверяют себя в реальном деле, проявляют целеустремленность и настойчивость. Практика показывает, что уже в начальной школе учащиеся способны выполнять разнообразные экологические и природоохранные проекты. Познакомим с некоторыми из них.

Проект «Дары осени»

Цель проекта: систематизировать и закрепить знания младших школьников о сезонных изменениях, происходящих в природе осенью.

Учащиеся получают задание: оформить «выставочную галерею» по теме «Дары осени» и разработать вариант экскурсии по ней. В процессе работы над проектом дети вспоминают, какие овощи и фрукты созревают осенью, посещают с родителями сады и огороды, рынки, изучают специальную литературу. Затем дети продумывают, что и как будет размещено в «выставочной галерее», приносят разнообразные «дары осени», изготавливают рисунки, аппликации, поделки из природных материалов; готовят сценарий торжественного открытия выставки, подбирают соответствующий литературный материал. Затем школьники выступают в качестве экскурсоводов. Посетителями экскурсий по «выставочной галерее» могут стать группы учащихся, педагоги, родители.

Проект «Птичий жилой комплекс»

Суть проекта – в поиске вариантов создания «птичьего жилья» и кормушек, а также в организации регулярной работы птичьей «столовой» на определенной территории, в изучении взаимоотношений между различными видами птиц. Дети продумывают, где лучше разместить «столовую», какие домики и кормушки предусмотреть для разных видов птиц. Школьники осуществляют самостоятельный поиск партнеров по воплощению своих замыслов в реальность. Изготовление птичьих домиков и кормушек может осуществляться с привлечением старших товарищей, родителей,

Открытие «птичьего жилого комплекса» проводится торжественно, а далее дети поочередно ведут наблюдение за «птичьей столовой» и дежурят в ней: подправляют кормушки, насыпают корм. В процессе наблюдения ученики делают описание различных видов птиц, наблюдают за их взаимоотношениями, создают зарисовки, делают выводы.

В этом же направлении во дворе нашего лицея-интерната, в небольшой теплице, выращивают овощи. В связи с этим реализуется научно-практический проект школьников «Производство экологической продукции на школьном дворе».

Актуальность исследования состоит в том, чтобы понять важность производства экологически чистой продукции на неплодородной почве школьного двора, сосредоточить внимание на изучении того, как развивать малый бизнес в будущем для будущего страны, принимая во внимание экономическую жизнеспособность, вносить свой вклад в программу «Жасыл Ел».

Цель проекта:

- Развитие образования через проект, презентация природных объектов, создание условий для реализации теоретических знаний на практике. Методы, использованные в проекте - исследование, эксперимент, анкетирование, сравнение, инновационные (капельное орошение, использование солнечной энергии и др.)

Ожидаемый результат:

- учащиеся расширяют свои теоретические знания о географических объектах, т.е. о растениях, почвенных ресурсах;
- учатся корректировать и поддерживать землю;
- могут выполнять практическую работу;
- понимают междисциплинарные отношения между географией, экономикой, экологией и биологией и др.;
- учатся рациональному использованию природы;
- узнают важность экологического образования и здорового образа жизни;
- познают общечеловеческие ценности;
- понимают важность предпринимательства в экономике;

- получают профессиональную ориентацию в будущее;

Обеспечение школьной столовой овощами (капуста, морковь, свекла). В первые месяцы лета - можно получать свежие овощи.

Целевая аудитория исследования.

Это команда совместной проектной работы учеников, родителей и учителей.

Проект «Школьная теплица»

Выбор темы социального проекта мы связали с направлением «Мир вокруг нас». Теплица находится на территории лицея. В 2020 учебном году возникла идея создать социальный проект «Школьная теплица», где дети будут принимать активное участие в популяризации экологического просвещения, приобретать трудовые навыки по посадке растений, регулярному уходу за растениями, тем самым сохраняя школьную теплицу.

Здесь учащиеся совместно с учителями выращивают весной зеленые насаждения ,овощи, а именно: капусту, редиску, огурцы, помидоры, сладкий перец и зелень и т.д. Летом они за ними ухаживают, следят за их ростом, удобряют, поливают. В конце лета, в сентябре они собирают урожай. Отдают их в школьную столовую, сами едят на пикниках.

Школьная теплица должна успешно решать задачи политехнизации трудового обучения и воспитания школьников. Работа в школьной теплице дает учащимся навыки работы по выращиванию и уходу за растениями. Трудовое обучение подрастающего поколения занимает важное место в системе общего образования школьников. Именно в коллективе ребята учатся жить и работать, осознавать высшую мораль труда, основу успешной жизни. Для достижения поставленных целей и задач необходимо улучшать теплицу. Сделать стеллажи, завести плодородную почву, приобрести садовый инвентарь и посадочный материал.

Основой развития человека должно быть содружество человека и природы. Каждый участник, который будет задействован в проекте, должен понять, что только в гармоничном сосуществовании с природой возможно дальнейшее развитие нашего общества. Задача школы состоит не только в том, чтобы сформировать определенный объем знаний по экологии, но и способствовать приобретению навыков научного анализа явлений природы, осмысления использования взаимодействия общества и природы, осознанию значимости своей практической помощи природе.

Школьная теплица должна успешно решать задачи политехнизации трудового обучения и воспитания школьников. Работа в школьной теплице дает учащимся навыки выращивания и ухода за растениями. Трудовое обучение подрастающего поколения занимает важное место в системе общего образования школьников. Именно в коллективе ребята учатся жить и работать, осознавать высшую мораль труда - основу успешной жизни.

Проектная деятельность способствует появлению у школьников живого познавательного интереса, с использованием уже имеющихся опыта, знаний, которые дети получили в ходе реализации образовательных программ, а также в процессе жизни стихийным путем. Дети учатся вести простейшую научную работу, систематизировать, анализировать, сопоставлять факты и наблюдения.

Проектная деятельность способствует повышению уровня осознания школьниками экологических проблем современности, теоретических основ охраны природы. Повышается интерес к экологическим проблемам, к социально-экологической активности. Учащиеся начинают осознанно соблюдать правила

поведения в природе, окружающей среде, что способствует повышению уровня экологического самоконтроля личности.

Действенность этого метода обусловлена тем, что он позволяет детям выбрать деятельность по интересам, которая соответствует их способностям, и направлен на формирование у них знаний, умений и навыков. Выполняя проекты, школьники осваивают алгоритм инновационной творческой деятельности, учатся самостоятельно находить и анализировать информацию, получать и применять знания, восполнять пробелы, приобретать опыт решения творческих задач.

Использование метода проектов в процессе реализации образовательных программ может целенаправленно решать задачи индивидуально-ориентированного образования, что предполагает разработку индивидуальных образовательных маршрутов, а при необходимости –

разработку индивидуальных образовательных программ.

Основными этапами работы над учебным проектом являются:

- погружение в проект;
- организация деятельности;
- осуществление деятельности;
- презентация результатов.

При использовании данного метода существенно изменяются роли участников педагогического процесса: педагог не является экспертом, он – демократичный руководитель, консультант, помощник; учащийся выполняет роль активного участника процесса проектирования.

Следует отметить, что на каждом этапе работы над учебным проектом имеют место некоторые различия в функциях, выполняемых педагогом и учащимся. Так, на этапе погружения в проект, педагог формулирует проблему, создает положительный мотивационный настрой, определяет цель и задачи проекта. Учащиеся при этом вживаются в ситуацию, обсуждают, уточняют и конкретизируют цель и задачи. На этапе организации деятельности педагог предлагает организовать группы, спланировать деятельность по решению проблемы проекта, возможные формы презентации результатов.

Соответственно, учащиеся при этом объединяются в группы, предлагают собственные идеи по решению проблемы, вырабатывают план действий, выбирают форму представления результата.

На этапе осуществления деятельности педагог наблюдает, координирует, поддерживает, дает новые знания, когда у детей возникает в этом необходимость. Дети собирают материал, работают с литературой и другими источниками, непосредственно выполняют проект, подготавливают презентацию результатов. В ходе презентации результатов проекта учащиеся представляют проекты, участвуют в коллективном обсуждении и содержательной оценке результатов и процесса работы, осуществляют устную или письменную самооценку.

Педагог на этом этапе выступает участником коллективной оценочной деятельности.

Отметим типичные ошибки, которых следует избегать при использовании метода проектов в процессе формирования экологической культуры обучающихся. Во-первых, нельзя допускать упрощенного понимания экологического проектирования как некоего алгоритма, точно соблюдая этапы которого можно автоматически достичь поставленных целей; во-вторых, нельзя допускать формальной организации проектной деятельности школьников, когда они создают

проекты по аналогии с ранее разработанными. В этом случае не развиваются проектные умения и творческие способности. Стимулируется негативное отношение к выполнению проектов как к дополнительной, ненужной работе.

В экологическом воспитании возможно применение разных видов учебных проектов: практико-ориентированного, исследовательского, информационного, творческого. Представим их наиболее существенные характеристики в таблице:

Вид проекта	Цель	Результат	Ценность
Практико-ориентированный (прикладной)	Решение социальных задач, отражающих интересы участников проекта	Четко обозначен с самого начала деятельности, который может быть использован в реальной жизни	Реальность использования продукта на практике, возможность самостоятельного решения проблемы
Исследовательский	Формирования навыков учебного исследования	Не всегда известен с самого начала исследования: выдвигается гипотеза, подвергается проверке	Развития навыков научного исследования учащихся
Информационный	Сбор, анализ, и обобщение информации о каком-либо объекте или явлении	Четко обозначен с самого начала деятельности	Реальность использования продукта на практике, возможность самостоятельного решения проблемы обучающимися
Творческий	Развитие творческого потенциала личности	Остается открытым до конца проекта	Реальность использования продукта на практике, возможность самостоятельного решения проблемы обучающимися

Риунок 1.Проект «Школьная теплица»

Время цветения и роста овощей

Реальность использования продукта на практике, возможность самостоятельного решения проблемы обучающимися. Экологическое воспитание школьников через проектную деятельность способствует формированию экологической культуры личности, актуализации знаний, умений, навыков ребенка, их практическому применению во взаимодействии с окружающим; стимулирует потребность ребенка в самореализации, самовыражении, в творческой личностно и общественно значимой деятельности; реализует принцип сотрудничества детей и взрослых, позволяет сочетать коллективное и индивидуальное в педагогическом процессе, является технологией, обеспечивающей рост личности ребенка. Участие в проектной деятельности позволяет каждому ученику увидеть себя человеком способным и компетентным.

Список использованных источников

- 1.Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании» (с изменениями от 27.03.2023 г.)
2. Байбородова, Л. В. Повышение воспитательного потенциала учебного процесса в разновозрастных группах учащихся [Текст] : учебно-метод. пособ. –Ярославль : Департамент образования Ярославской области, 2008. – С. 84–85.
3. Бекетт К. Растения под стеклом.М. «Мир» Баспасы-1986.
- 4.Белоконь Е.П. «Парники и теплицы», Парниковое хозяйство на приусадебном участке. М: Агропромиздат, 1991.

ДАРЫНДЫҚ ЖӘНЕ ОНЫҢ ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Мендаулетова Н.Ш.

қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, Қостанай облысы білім басқармасының
«Жітіқара ауданы білім бөлімінің №12 жалпы білім беретін мектебі»
коммуналдық мемлекеттік мекемесінің

Андатпа: Мақалада дарындылықтың анықтамасы, дарындылықтың түрлері берілген. Сонымен қатар бала бойындағы дарындылықты дамытудың кейбір жолдары және оның мектептегі дамуы айтылған. Дарынды балалармен жұмыс түрлері көрсетілген. Дарынды балалармен жұмыс нәтижелері айтылған.

Аннотация: В статье даны определение одаренности, виды одаренности. При этом упоминаются некоторые способы развития одаренности у ребенка и его развития способностей в школе. Показаны виды работы с одаренными детьми. Отмечены результаты работы с одаренными детьми.

Abstract: The article gives a definition of giftedness and types of giftedness. At the same time, some ways of developing giftedness in a child and his development of abilities at school are mentioned. The types of work with gifted children are shown. The results of work with gifted children are noted.

Әрбір бала ғылымда, шығармашылықта, спортта дарынды. Оның талантын ашу – біздің міндетіміз. Бүгінде елімізде дарынды балаларды қолдау бағытында көптеген жұмыстар атқарылуда.

Соңғы жылдары олармен жұмыс істеуге ерекше көңіл бөлінуде. Бұл мұғалімге оқу материалын жоғары деңгейде ұсынуға талап етеді.

Мектеп оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамыту жұмысындағы маңызды шарт, анықтау және балалардың дарындылығын дамытуға жоғары кәсібилікті, оқушыларға және өзіне деген талапшылдықты, өз мамандығына және балаларға деген сүйіспеншілікті біріктіретін пікірлестерден құралған педагогикалық ұжым ықпал етеді.

Жеңімпаздар мен жүлдегерлерді үнемі дайындайтын ұстаздар санаты бар екені айтылды Олимпиада Бірақ мектеп оқушыларын ғылыми-зерттеу іс-әрекетіне ұдайы тартатын ұстаздар армиясы да баршылық – дарынды, шығармашыл мектеп оқушыларымен жұмыс жасау, оларды біліммен, ғылымға құштарлықпен байыту, олардың мақсаттылық сезімін, көшбасшылық қасиеттерін тәрбиелеудің бір бағыты.

Мектеп оқушыларының түрлі интеллектуалдық және ғылыми-зерттеу іс-шараларына қатысуы, ол турнирлер, жарыстар, әртүрлі конференциялар, ойындар және т.б., оқушыларға жеңіс пен жеңілістің үлкен тәжірибесін береді, олардың өзін-өзі бағалауы мен бәсекеге қабілеттілігін арттырады; әрі қарай оқуға ынталандыру болып табылады, қаланың, облыстың және елдің үздік оқушыларымен бәсекелесуге және қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді.

Шығармашылық қабілеттерді дамыту және гуманитарлық пәндер бойынша білім сапасын арттыру бойынша жұмыстың бұл түрі, мысалы, баспа ісі өте қызықты.

Бүгінгі таңда қоғамға мұғалімдердің кәсіби, ынталы еңбегі қажет. Бұл мектептің де, оқушының да табысты болуының басты факторы.

Әдетте, дарынды оқушыны дарынды ұстаз тәрбиелейтіні белгілі. Мұндай мұғалім өз ісінің маманы болуы керек. Кәсіби шеберлік, біліктілік, мұғалімнің оқытатын пәніне деген сүйіспеншілігі, берілгендік, еңбекқорлық, түпкілікті мақсатқа

жету – жеңіске деген ұмтылыс, оқушыларды баурап, жетелеу – осының бәрі мұғалімге еңбек сіңіреді.

Біздің елімізде дарындылықты диагностикалау, анықтау және қолдау мәселелері мемлекеттік маңызға ие. Сондықтан бүгінгі таңда мектепке дейінгі мектеп, орта арнаулы мекемелер мен жоғары оқу орындарында балалардың қабілетін дамытуға, дарындылықты дамытуға жағдай жасауға бағытталған түрлі бағдарламаларға ерекше көңіл бөлініп отырғаны кездейсоқ емес. Алға қойылған мәселенің өзектілігі педагогтар мен психологтардың бақылауларына негізделген сәйкестендіру технологияларына, дамытушылық ортаны құруға үлкен көңіл бөлу қажет, баланың жеке басының дамуындағы оң өзгерістерге түрткі болар еді. Жеке тұлғаның шығармашылық әлеуетін жүзеге асыру – бүгінгі күннің өзекті талабы.

Зерттеушілер тәжірибеде даму әдістерін жасағанда балалардың дарындылығы, әр түрлі ерекше қабілеттерге назар аударады. Өйткені, бұл жиі белгіленетін жалпы қабілет «дарындылық» термині. Шетелде дарындылық әдетте интеллектпен анықталады. Бола тұра жалпы және арнайы дарындылық мәселесі әлі де өте тартысты. Жалғыз дарындылықты жалпы дарындылықты жоққа шығарып, ерекше қабілеттердің жиынтығына дейін төмендетеді, басқалары жалпы дарындылықты мойындайды, бірақ оны ерекше қабілеттермен салыстырады. Біз дарынды балалар – тәрбиемен танылған балалар екендігінен шығамыз.

20 ғасырда мұндай балалар әдетте IQ тестілері арқылы жіктелді, бірақ интеллект теориясындағы соңғы жаңалықтар шектеулі балалар туралы мәселені көтерді. Дарынды балалардың стандартты білім беру жүйесі қанағаттандыра алмайтын көптеген қажеттіліктері бар.

Бүгінгі таңда дарынды балаларды анықтау, дамыту және қолдау мәселесі өте өзекті. Өз қабілеті мен дарынын ашу және жүзеге асыру жеке тұлға ретінде дарынды бала үшін ғана емес, жалпы қоғам үшін де маңызды. Дарынды балалар – кез келген елдің әлеуеті, оның тиімді және сындарлы дамуына заманауи экономикалық және әлеуметтік мәселелерді шешуге мүмкіндік береді. Осыған байланысты дарынды балалармен жұмыс өте қажет.

Дарындылық – адамның басқа адамдармен салыстырғанда бір немесе бірнеше қызмет түрлерінде жоғары, көрнекті нәтижелерге жету қабілетін анықтайтын, өмір бойы дамитын жүйелі психикалық қасиет.

Дарынды балалар – білім беру жүйесі интеллектуалдық даму деңгейі бойынша өз жасындағы басқа балалардан жоғары деп танылған балалар.

Дарындылықтың келесі түрлері бөлінеді:

- практикалық іс-әрекеттегі сыпайылық;
- танымдық әрекеттегі сыпайылық;
- көркемдік-эстетикалық іс-әрекеттегі талғампаздық;
- коммуникативті әрекеттегі сыпайылық;
- рухани-құндылық іс-әрекеттегі дарындылық.

Дарындыларға жатқызуға болатын балалар бастауыш мектепте оқиды. Олардың көпшілігімен салыстырғанда интеллектуалдық қабілеттері, шығармашылық мүмкіндіктері мен көріністері жоғары; басым белсенді, қанағаттандырылмаған танымдық қажеттілік; олар ақыл-ой еңбегінің қуанышын сезінеді. Олар өз ойын нақты жеткізе білуімен және алған білімін іс жүзінде қолдана білуімен ерекшеленеді. Олар қоршаған дүниені жедел қабылдаумен, бірден бірнеше әрекет түріне зейінін шоғырландыру қабілетімен, қабылдаудың жоғары шегімен және ұзақ уақыт шоғырлануымен сипатталады.

Осыған сүйене отырып, дарынды балаларды анықтау және олардың дарындылық дәрежесін дамытуды оқытудың бастапқы кезеңінде бастау керек.

Дарынды балалармен жұмыс – менің қызметімнің басым бағыттарының бірі. Мектепте сыныптық және сыныптан тыс жұмыстардан тұратын дарынды балалармен жұмыс жүйесі жасалған.

Қазақстандық білім беру жүйесін жаңғырту жағдайында қазіргі мектеп және оқу тәжірибесінің басты міндеттерінің бірі болып табылады. Сондықтан бастауыш сыныпта дарынды балаларды анықтау бақылау, психологиялық ерекшеліктерін, сөйлеу, есте сақтау, логикалық ойлау және ата-аналармен қарым-қатынасын зерделеу негізінде қажет.

Бастауыш мектеп жасы – білімді сіңіру, жинақтау, меңгеру кезеңі, демек, дарындылықты сақтау және дамыту қоғамымыздың ең маңызды мәселесі. Бастауыш сынып мұғалімдеріне әрбір жеке тұлғаның дамуына ықпал ету басты міндет болып табылады. Сондықтан балаларымыздың бойында қабілеттердің деңгейін және олардың жан-жақтылығын орнықтыру маңызды, бірақ оларды дұрыс дамыта білу де маңызды.

Дарынды балалар зерттеушілік, ізденіс әрекетінің қажеттілігін айқын көрсетеді – бұл оқушылардың шығармашылық оқу процесіне енуіне мүмкіндік беретін және олардың білімге құштарлығын, жаңалық ашуға құштарлығын, белсенді ой еңбегін оятатын және өзін-өзі тану шарттардың бірі. Оқу-тәрбие процесінде дарынды баланың дамуын оның ішкі белсенділігін дамыту, өз өмірінің авторы, белсенді жасаушысы бола білуі, алдына мақсат қоя білуі, оның даму жолдарын іздестіру деп қарастырған жөн. Оған қол жеткізу, еркін таңдау және ол үшін жауапкершілікті алу және өз қабілеттеріңізді барынша пайдалану. Сондықтан мұғалім жұмысының әдістері мен формалары бұл мәселені шешуге ықпал етуі керек. Осы санаттағы балалар үшін қолайлы жұмыс әдістері.

Жұмыс формасы:

- аудиториялық сынып – сыныптық (жұптық, шағын топтардағы жұмыс), көп деңгейлік тапсырмалар, шығармашылық тапсырмалар;

- туындаған мәселелер бойынша кеңес беру;
- талқылау;
- ойындар.

Өте маңызды:

- пәндік олимпиадалар;
- интеллектуалды марафон;
- әртүрлі сайыстар мен викториналар;
- ауызша ойындар мен көңіл көтеру;
- әртүрлі тақырыптағы жобалар
- рөлдік ойындар;
- жеке шығармашылық тапсырмалар.

Дарынды балалармен жұмыс жүйесі келесі құрамдас бөліктерден тұрады:

- дарынды балаларды анықтау;
- сабақта шығармашылық қабілеттерін дамыту;
- сыныптан тыс жұмыстарда (олимпиадалар, жарыстар, жеке жұмыс) қабілеттерін дамыту;
- дарынды балалардың жан-жақты дамуына жағдай жасау.
- дарынды балалардың ата-аналарымен жұмыс.

Дарынды оқушылармен жұмыс немесе дарындылықты диагностикалаудан басталады. Оқушылар оқу және сабақтан тыс жұмыстар кезінде бақыланады. Бұл оқушыларға өздерінің бейімділіктерін, қабілеттерін және қызығушылықтарын ашуға мүмкіндік береді. Айта кету керек, дарынды балалармен жұмыс жасағанда тек диагностика мен іріктеу ғана емес, олардың әрі қарай дамуын қамтамасыз ету маңызды. Олармен жұмыс істеудің табыстылығы көбінесе осы санаттағы студенттермен жұмыстың қалай ұйымдастырылғанына байланысты.

Бұл кезеңде сыныптық және сыныптан тыс жұмыстар баланың әр түрлі іс-әрекет саласында өз қабілеттерін көрсете алатындай құрылымдалып, оқушылардың шығармашылық және танымдық қабілеттерін дамытуға бағытталған. Менің ұстаздарым үшін ең бастысы – бүкіл оқу-тәрбие үдерісін және оның психологиялық қолдауын балалардың кез келген жеке ерекшеліктерін ескеретіндей етіп құру, баланы қолдау және оның қабілеттерін дамыту және осы қабілеттерді жүзеге асыруға негіз дайындау.

Екі бала бірдей емес: әрқайсысында ерекше нәрсе бар, оларды көпшіліктен ерекшелендіретін және оларды ерекше ететін нәрсе. Бірінің математикалық есептерді тез әрі қатесіз шешу қабілеті болса, екіншісі сурет салуды біледі, үшіншісі – алтын қолы, төртіншісі – спорттық жетістікке бейім, бесіншісі – ұйымдастырушылық қабілеті бар. Бір сөзбен айтқанда, дарынды балаларға деген назарымыз кез келген баланың әлемінің бейнесіне органикалық түрде сәйкес келуі және ол үшін табиғи болуы керек.

Дарынды баланы тәрбиелеуде қызығушылық уақыт өте келе білімге деген сүйіспеншілікке – «қызығуға», ал соңғысы тұрақты «білімге деген қажеттілікке» айналуы қажет.

Дарынды балалардың психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, сабақта оқушылардың жаңа тақырыпты меңгеру үшін бір немесе бірнеше ақыл-ой операцияларын өз бетінше қолдану қажеттілігі туындайтын танымдық қиындық жағдайын жасау өте маңызды: талдау, синтез, салыстыру, ұқсастық, жалпылау. Бұл технология білім, білік, дағдыларды шығармашылықпен меңгеруге, ақыл-ой қабілеттерін дамытуға жетелейтін оқушылардың белсенді өз бетінше әрекетін ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Дарынды балалармен жұмыстың бір түрі – оқушының жеке тұлғаның дамуына және даралануына, сонымен қатар жаңа білім алуға ынтасын қалыптастыруға ықпал ететін зерттеушілік әрекеті.

Сабақта келесі жұмыс әдістері тиімді қолданылады:

«Баспасөз конференциясы» әдісі балалардың мағыналы сұрақтар қоя білуіне негізделген.

«Тартымды мақсат» немесе «Тосын сый» әдісі сабақтың басында мұғалім кәдімгі нәрсе таң қалдыратындай көзқарас тапқан кезде балалардың ынтасын арттыруға негізделген.

«Мәтінмен диалог» әдісі оқушы мәтінмен өз бетінше жұмыс жасап, тапсырманы орындағанда жеке жұмысты ұйымдастыру үшін қолданылады.

Сыныпта және сабақтан тыс жұмыстарда оңай ұйымдастырылатын «Иә - Жоқ» ойыны. Ойынның мақсаты жеке фактілерді бір суретке біріктіру, ақпаратты жүйелеу, басқа оқушылар мен мұғалімдерді тыңдай білу.

Дидактикалық ойындарды қолдану балаларда зейін, есте сақтау сияқты психикалық процестердің еріктілігін дамытуға мүмкіндік береді және интеллект

дамытады. Оқушылардың пәнге деген қызығушылығын қолдау үшін келесі әдіс-тәсілдерді қолданамын:

«Тұжырымдамалық кесте» әдісі

Бұл әдісте білім алушылардан дәптердің бетін (не таратылып берген парақты) ортасынан тік үш сызықпен бөлу сұралады. Мәтінді оқу барысында олар: Бөліктің оң жағына мәтіннен үзінді жазады. Бөліктің ортасына автордың айтар ойын жазады. Ал бөліктің сол жағына өзінің ойын, тұжырымын, пікірін жазады.

«FILA кестесі» әдісі

Бұл әдіс көркем шығармадағы кейіпкерлердің образдық тұлғасын ашуға бағытталады. Білім алушылар топ құрамында төрт адам болып жұмыс жасайды. Әрқайсысы «FILA кестесі» әдісі бойынша тапсырма түрлерін бөліп алып, мәтінмен жұмыс жасайды. Мәселен, топ мүшесінің біреуі мәтіннен шығарма кейіпкерлерінің бейнесін ашатын деректерді, яғни фактілерді жинайды, екіншісі кейіпкер туралы өзіндік пікірімен, яғни идеясымен бөліседі, үшіншісі кейіпкер тұлғасын ашатын сұрақтар құрастырады, төртіншісі сұраққа сай іс-әрекет жоспарын ұсынады. Қорытынды-сында жұмыстарын біріктіріп, кестені толдырады.

«Әдебиет лотосы» әдісі

Бұл әдісті қолданудағы мақсат–білім алушыларға оқыған әдеби шығармалар кейіпкерлерінің образын /бейнесін/ ашып талдауға үйрету. Бұл әдісті білім алушылармен жеке не жұппен я болмаса топпен жасауға болады.

«Кейіпкерлер әлемі» әдісі

Бұл әдіс те жоғардағы әдіс секілді білім алушыларды оқыған әдеби шығармалар кейіпкерлерінің образын /бейнесін/ ашып талдауға бағыттайды. Алдымен білім алушылар топқа бөлініп, бір-бірлеріне әңгіме мазмұны бойынша сұрақтар қояды. Сұрақтардың мазмұны шығарма кейіпкерлерімен, орын алған оқиғалармен байланысты болуы керек. Ұтымды сұрақ пен мәнді жауап бағаланады.

Сонымен қатар, оқушылардың оқу сауаттылығын дамыту үшін және сабақта алған білімдерін бекіту үшін әртүрлі әдіс-тәсілдерін қолданамын. Оқушылардың оқулықтағы мәтіндерді түсініп оқуына қызығушылықтарын тудырамын. Мәтінмен жұмыс жасағанда оқушыларға әртүрлі тапсырмалар беремін. Мысалы: мәтінді оқып, негізгі ойды анықтау, тірек соәдерді анықтау, мәтін бойынша бірнеше сұрақ құрастыру, мәтін бойынша қысқа тест құрастыру, “Венн” диаграммасын толтыру, «Үш БББ» кестесін толтыру, кластер құрастыру, ПОПС формуласы бойынша өз пікірлерін айту, «Ақпарат әткеншегі», «Иә, жоқ», «Қар кесегі», «Синквейн», «Диаманта» әдістерін қолданамын.

Дарынды балалармен жұмыстың бір түрі - олардың әртүрлі байқауларға қатысуы. Пәндік олимпиадалар. Өткен оқу жылының нәтижелері: А.Байтұрсыновтың туғанына 150-жыл толуына орай ақынның шағармашылығына арналған «Ұлы мұра» атты облыстық қашықтық олимпиадасы (Дарын) – Наурызбекова Зейнеп – 3 орын;

наурыз 2023ж – М.Жұмабаевтың туғанына 130-жыл толуына орай ақынның шығармашылығына арналған «Ұлы мұра» атты облыстық қашықтық олимпиадасы (Дарын) – Ахметова Руфина, Дочупайло Арина, Стрижак Таисия, Наурызбекова Зейнеп – 3 орын;

1.02.2023ж – Жалпы білім беретін пәндер бойынша республикалық олимпиаданың аудандық кезеңінде – Стрижак Таисия – 2 орын;

16.02.2023ж – Жалпы білім беретін пәндер бойынша республикалық олимпиаданың облыстық кезеңінде – Стрижак Таисия – қатысқан үшін сертификат;

25.10.2022ж – Республика күніне орай өткен «Республикам менің!» облыстық челлендж – Дочупайло Арина – 20 үздік жұмыс тізіміне кірген үшін Алғыс хат;

30.03.2023ж – Мағжан Жұмабаевтың 130 жылдығына арналған «Мен қазақша сөйлеймін!» акциясы – Брайловская Алина – қатысқан үшін мадақтама;

29.03.2023ж - Жітіқара ауданының 95 жылдығына арналған Х аудандық «Сөз құдіреті» байқауы – Кабылбекова Галия – белсенді қатысқан үшін Алғыс хат;

17.04.2023ж – «Абай оқулары» аудандық кезең – қатысқан үшін мадақтама;

12.05.2023ж - Жалпы білім беретін пәндер бойынша зерттеу жобалар республикалық сайысының аудандық кезеңінде – Дочупайло Арина, Мофик Алина – 3 орын.

Мектеп оқушыларына арналған түрлі деңгейдегі байқаулар мен конференциялар «ғылымдағы, өмірдегі бастама» деп аталады және бұл бастамаға дайындық мектептен басталуы керек .

Дарынды оқушылармен оқу процесін ұйымдастыруда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды оқу процесінің барлық кезеңдерінде қолдану принципті маңызды болып табылады: жаңа материалды меңгеру, бекіту, қайталау, бақылау.

Жоғарыда айтылғандардың барлығы дарынды балалармен жұмыс істеу әдістері мен тәсілдерінің қысқаша сипаттамасы ғана. Әрине, дарынды балалармен жұмыс істеу қиын, бірақ ол тек оқушылар үшін ғана емес, мұғалімдер мен ата-аналар үшін де дамытушылық идеяларға бай. Дұрыс ұйымдастырылған және жүйелі түрде жүзеге асырылатын дарындылықты дамыту жұмыстары оқушылардың интеллектуалдық өзін-өзі жетілдіруге және өзін-өзі дамытуға деген ұмтылысын дамытады, шығармашылық қабілеттерін дамытады, жобалау және зерттеу іс-әрекеті дағдыларын дамытады. Дарынды балалармен жұмыс тәуелсіздік сезімін, жалпы қабылданған үлгіден ауытқудағы батылдықты және жаңа шешім іздеуді жандандырып, қолдау көрсетуі маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Вигман С.Л. Сұрақ-жауаптағы педагогика: Прок. Нұсқаулық, М., 2004 ж.
2. Горленко Г.Е. Шығармашылық қабілеттерін дамыту. - М.: Білім, 2001 ж.
3. Любина Г. Балаңызды табысты болу үшін қалай тәрбиелеу керек // Мектепке дейінгі тәрбие, 1997, 12.
4. Ефроимсон В.П. Генийдің генетикасы. – М.: Tydex Co., 2002. – 376 б.
5. Юнг К.Г. Дарындылық феномені. Есеп беру. – М.: « Ескмо », 2005 ж.

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА ОТБАСЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ

Молдагажиева С.Д.

Әли Мүсілімұлы атындағы №101 мектеп - лицейі, қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі,
Қызылорда қ.

Аңдатпа: Мақалада әдеби шығарма арқылы ата мен әже, ата- ана мен бала арасындағы жағымды қарым - қатынастың үлгісін қалыптастыру, қасиетті қара шаңырақ пен халық дәстүрлерін қастерлеу жолдары қарастырылады. Оқырман әдеби шығарманың қаһармандарын талдай отырып, отбасылық қарым - қатынасты жандандыра алады. Отбасылық құндылықтарды сақтау жолдарын үйренеді.

Аннотация: В статье рассматриваются пути создания через литературное произведение модели позитивных отношений между бабушками и дедушками, родителями и детьми, уважения к священному дому и народным традициям. Анализируя героев литературного произведения, читатель может оживить семейные отношения. Узнает способы сохранения семейных ценностей.

Abstract: The article considers ways to create a model of positive relations between grandparents, parents and children, respect for the sacred house and folk traditions through a literary work. Analyzing the characters of a literary work, the reader can revive family relationships and learn ways to preserve family values.

Әдебиет – өмір айнасы. Көркем шығарма арқылы оқушы замана тынысын, халықтың басынан кешкен түрлі оқиғаларын, халықтың тұрмыс - салты, әдет - ғұрпын, адамның жан дүниесі арқылы табиғаттың керемет келбетін сезіне алады. Сезіне отырып, ненің жақсы, ненің жаман, ненің қажет екенін түсініп, кейіпкер әрекетін дұрыс бағалауға, одан әсер алуға, терең пайымдауға үйренеді. Яғни әдебиет пәні оқушы бойында биік эстетикалық талғамды дамытып, өмір сүруіне керекті кеңес береді.

«Отан отбасынан басталады» деп, жерді, отанды, ұлтты сүюді, үлкендерді құрметтеп, бауырды қадірлеуді бала отбасынан үйренеді. Әйтсе де, бүгінгі заманауи отбасының келбеті- смартфонға таңылған отбасы. Көпшілік ата - аналар жұмысбасты болуымен қатар, заманауиланғаны сонша -отбасына жауапкершілікті төмендетіп алғанының куәсі болып жүрміз. Осы орайда халқымыздың батыр ұлы Б.Момышұлының: «Жаудан да, даудан да қорықпаған қазақ едім, енді қорқынышым көбейіп жүр. Балаларын бесікке бөлемеген, бесігі жоқ елден қорқам. Екінші, немересіне ертегі айтып беретін әжелерінің азаюынан қорқам. Үшінші, дәмді, дәстүрді сыйламайтын балалар өсіп келеді. Оның қолына қылыш берсең, кімді де болса шауып тастауға даяр. Қолына кітап алмайды. Үйреніп жатқан бала жоқ, үйретіп жатқан әже, әке жоқ», – деген өсиеті ойға оралады[1]. Бұл – үлкен алаңдаушылық. Өзін халықтан бөліп қарай алмайтын тұлғаның алаңдауы. Бұл үн бүгінгі дәуірмен үндесіп жатыр. Сондықтан әдебиет сабағында да бұл үн өзекті. Оқылатын әдеби шығарманың идеясын отбасы құндылықтарымен сабақтастырып отыру - ұстаздың міндеті. Отбасындағы жақсы дәстүр, жағымды қасиет, өнегелі тәрбие - ортақ Отанымыздың дамуы мен өркендеуінің жемісі.

5- сыныпта Н.Ақыштың «Нағыз әже қайда» әңгімесін оқыта отырып, автордың баяндауындағы *«... басында аппақ кимешегі бар екен деймін. Ескі мақаммен ыңылдап ән айтып, ұршық иіріп отыр. Мен болсам әжемнің бүйіріне басымды тығып, еш алаңсыз ірімшік жеп жатыр екенмін....Әже — сендер сияқты балалардың папалары мен мамаларын өсірген кісі, — дейтінмін өзімнің олақтау тіліммен. — Өзі мейірімді де, ақылды адам. Ешкімге ешқашан ұрыспайды, ұрса қалса, орнымен, теріс қылығыңа өзің ұялатындай етіп ұрсады. Үні де, қолы да, көзқарасы да жұмсақ, жұрттың бәрімен: «Қарағым, айналайын», — деп жылы сөйлесетін иман жүзді қария. Өзі ылғи шаруа істеп, күйбеңдейді де жүреді. Тіпті, ештеме істемеген күннің өзінде ұршық иіріп отырады...»* деген жолдарынан нағыз әженің асыл бейнесі ашылады[2]. Шығарма 1981 жылы жазылған. Жазушы Кеңестік кезеңнің ұстанымына қарай, қоғамның келбетін берген. Алайда шығармадағы бүгінгі әженің бейнесін сомдауынан оқушының ойында әженің бәрі орысша сөйлеп, немереге ертегі айтпай, жастармен жеңіл әңгімеге ерік береді деген пікір қалдырмас үшін нағыз әже мен заманауи әженің келбетін салыстырып, бүгінгі әжелердің кимешек кимегенмен,

немересін бағып, отбасының береке мен бірлігін келтіріп, тілеуін тілейтін тілекші, шаңырақтың қасиетін сақтаушы кие екендігіне баса назар аудару қажет.

Бұл жұмысты шығарма мазмұнын ашып, нағыз әженің бойындағы құндылықтарды ашуда оқушыларға «Шығармадан нағыз әженің қамқорлығын, мейірімділігін, еңбекқорлығын қай эпизодтардан көре алдың?»-деген сұрақтар қою арқылы мәтінмен жұмыс жасата отырып, осындай қасиеттердің өз әжелерінде де бар екенін әңгімелетуге болады. Бұдан оқушы өз әжелері де нағыз әже екенін, оның өздеріне деген қамқор көңілін сезініп, әжеге де қамқорлық жасау керек екенін түсінетін болады.

«Нағыз әже қайда?» әңгімесіндегі нағыз әженің құндылықтары

Құндылық	Эпизод
Қамқорлық	Бар тәттісін аузыңа тосып, жылы, жұмсақ, әрі жанашырлық, қамқорлық танытады. Ешкімге ешқашан ұрыспайды, ұрса қалса орнымен, теріс қылығыңа өзің ұялатындай етіп ұрсады.
Мейірімді	Өзі мейірімді де ақылды адам. Үні де, қолыда көзқарасыда жұмсақ жұрттың бәрімен: «Қарағым, айналайын», -деп жылы сөйлесетін иман жүзді қария.
Еңбекқор	Өзі ылғи шаруа істеп, күйбеңдейді де жүреді. Тіпті ештеңе істемегенін өзінде басына аппақ кимешегі,үстіне қамзол киіп алып, ескі мақаммен ыңылдап ән айтып, ұршық иіріп отырады... Мен болсам әжемнің бүйіріне басымды тығып,еш алаңсыз ірімшік жеп жатыр екенмін.

Осы орайда, отбасындағы әженің рөлі, немере тәрбиесіндегі жасаған қызметі теңдесі жоқ тәрбие екенін Абайдың әжесі Зере, Шоқанның әжесі Айғаным әжелер арқылы білдіруге болады. «...Зере Абайдың кітапқа берген ықыласын байқап бір күні кешке: – Қарағым, осының ақыл. Ішкен менен жегенге мәз боп, мойны-басы былқылдап, ақылдан да, өнерден де кенде боп жүрген бай баласы аз ба? Осы ала қағазыңнан айрылма! Ұқсама аналарға!..Әжесі кітап қадірін жақсы айтқанға Абай ырза болып, жаңағы сөзден соң күн сайын бір тамаша әңгіме айтатын болды... Бір түрлі шешен, шебер боп барады...» [3]. Балаларға Абайдың кітапқа құмар болуына Зере әжесінің үлесі зор екендігін көрсеткен жөн.

Ағартушы атамыз Ыбырай Алтынсариннің «Шеше мен бала», «Кім сендерді балалар сүйетұғын, «Аурудан аяған күштірек» т.б шығармаларынан бастау алатын ана тақырыбы- мәңгілік тақырып.

Кім сендерді, балалар тербететін,

Еркелетіп, ойнатып, сергітетін ?

Жалқау болсаң, балалар, жаман болсаң,

Қамқор анаң көз жасын көлдететін,- деген өлең жолдарынан отбасындағы ата – ана тәрбиесі мен баланы сүйіп, еркелететіндігін және ата – ана баланың алғашқы табиғи тәрбиешісі, балажандық қасиеті мен ерекше мейірімдігін көреміз [4]. Бүгінгі ана мен бала арасындағы қатынас азайып бара жатқан заманда осы шығармалардың маңызы зор.

Атамекен, туған жер, ана тілі - ең жоғарғы құндылықтарымыз. Атамекен ата - бабамыздың қоныс тепкен жері болса, туған жер - әр адамның дүние есігін ашып, кіндік қаны тамған жері. Адамның болашағы да, өткені де туған жермен тығыз байланысты. Сондықтан да туған жерді қасиет тұту, ардақтау - қанған сіңген мінез, ежелгі дәстүр. 7-сыныпта өтілетін «Қонақтар» әңгімесі де өткен ғасырдың 80 - жылдар келбетін қамтыған. Бұл уақытта қазақ халқы өзінің ұлттық

құндылықтарынан, салт-дәстүрінен айырыла бастаған кезі. Жазушы әңгімеде ата салтты ұстанған қария арқылы қоғамда болып жатқан жат дүниелерге, әсіресе еуропалық мәдениетке еліктеген жас ұрпаққа өкпе-назын жеткізеді. Олардың ата мұраны, қазақ түсінігіндегі іргелі ұғым – қара шаңырақты сыйламайтынын бетіне басады «...*Бірақ әкем көрген, әкемнің әкесі көрген қара орнымнан айырылып көрген күнім жоқ.... Әке жолын қуса, мына менің жолымды қусын, Ие болсын мына қу шаңыраққа!...*»[5]. Бұл арқылы жалғыз ұлы Сапабекке көңілі толмайтынын көреміз. Оған ұлының қара шаңырақты құрметтеп, ата-ананы сыйлап, шаңыраққа ие болғаны керек. Заманмен жараса киініп, орысша сөйлеген, ауыл тұрмысына бейімі жоқ келіні мен қазақша түсінбейтін немересіне де шалдың көңілі толмайды. Ерғабыл қария үшін өзі өсіп өнген үйдің түтінін өшірмей, қара шаңырақты ұстап қалған бала - ата-ана парызын өтеген бала.

"Қонақтар" әңгімесі – әлі күнге дейін өзектілігін жоймаған шығарма. Қазіргі қоғамда да маңызды «қара шаңырақ» ұғымын, атадан балаға мирас боп қалған шаңырақты сақтау, ата жолын ұстану, халықтың салт дәстүрін құрметтеуді осы шығармадан табамыз. Ерғабыл қарияның қара шаңырағына келген өзінің туған ұлы мен немересі емес, жолшыбай өткен жолаушы ғана. Олардың қария үшін қадірі қонақтық қана. Өз үйіне өзі қонақ болып отырған ұрпақ, шын мәнінде, бүгін де бар.

Бүгінгі таңда ұлтымыз үшін өзекті мәселенің бірі ұрпақтар сабақтастығының өзегін жоғалтпау болып отыр. Бұл арқылы ұрпақтың бойына тектіліктің тамыр тартатыны да шындық. Әке – әулет басшысы, отбасы мүшелерінің тірегі, асырап сақтаушысы, қамқоршысы. Расында да әке мен бала арасындағы әрбір сәт, әрбір диалог бүгін қарым-қатынасқа байланысты болса, кейін мінез бен ұстанымға айналуы мүмкін. Сондықтан да отбасында әкенің орнын жоғары қою өте маңызды. Әке үйі барлық балалары үшін «үлкен үй», «қара шаңырақ» деген киелі ұғымдармен сыйлы да құрметті. Әке тәрбиесі арқылы ұл мен қыз балалардың өздеріне тән мінез-құлықтарын ерекше сергектікпен қалыптастыратындығы да анық. Әсіресе, ұл бала үйдегі де, сырттағы да ер адамға қажет тағылымдарды, көбінесе әкесінен үйренуге ұмтылады. Сондықтан да, әке тәрбиесі дұрыс та, мейірімді болу керек. «Әке көрген оқ жонар, шеше көрген тон пішер», – деп бекер айтпаса керек. Бұл жағынан Ерғабыл қария - ұлттық болмыс пен құндылықтарды сақтаушы, қара шаңырақ деген киелі ұғымды қадірлеуші тұлға.

Т.Әбдіковтың «Қонақтар» әңгімесі бойынша қалада тұратын Сапабектің қарт әке-шешесіне салқын, жасанды қарым-қатынасын көрсетіп, әлпештеп өсірген ата-ана алдындағы баланың мәңгілік перзенттік парызы туралы ұғындыру керек. Ұлтымыздың дәстүр-салтынан қол үзіп қалған, перзенттік борыш-парызды жеңіл түсінетін, ата-анасына мейірімі жоқ ұрпақ көбейіп, қариялар жасы ұлғайғанда қараусыз қалып, қарттар үйін паналауға мәжбүр екенін жете түсінуге, отбасындағы әке мен бала, ата мен немере, ене мен келін сыйластығы, қонақ күту дәстүрін үйренуде бұл шығарманың берері көп.

Қорыта келе, қазақ әдебиеті сабақтарында шығарма кейіпкерлерінің бейнесін бүгінгі отбасындағы әке мен ана, ата мен әже бейнесімен байланыстыра өтіп, оқушылардың бойына отбасылық құндылықтарды сіңіре білсек, баланың ата-ана алдындағы мәңгілік перзенттік парызын түсіндіре аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қалдыбай.Қ. Мен - халқымның Бауыржанымын.- Алматы: Келешек, 2017.
2. Ақыш.Н. Нағыз әже қайда? - Kitap.kz электрондық порталы, 5-бет

3. Әуезов.М. Абай жолы. Роман-эпопея (БІРІНШІ КІТАП) Шытырманда 103-бет
4. Алтынсарин. Ы. Алматы: Жалын, 1991. 55- бет.
5. Әбдік. Т. Қонақтар. - Kitap.kz электрондық порталы, 34-бет

МОЯ СИСТЕМА ПОДГОТОВКИ К ОЛИМПИАДЕ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ

Нурханова Л.С.

учитель русского языка и литературы, КГУ "Аулиекольская общеобразовательная школа имени Шокана Уалиханова отдела образования Аулиекольского района" Управления образования акимата Костанайской области, с.Аулиеколь, Казахстан

Андапта: Мақалада орыс тілі және әдебиет пәні олимпиадасына дайындық жүйесі ұсынылады. Олимпиадаға дайындық кезінде мұғалім ұстануға тиіс негізгі қағидаттарға, оқушылармен жұмыс барысында мұғалімнің іс-әрекет бағдарына назар аударылады.

Аннотация: В статье предложена система подготовки к олимпиаде по русскому языку и литературе. Основное внимание в работе акцентируется на направление деятельности учителя при работе с учащимися, на основные принципы, которых должен придерживаться учитель при подготовке к олимпиаде.

Abstract: The article proposes a system of preparation for the olympiad in the russian language and literature. The main focus in the work is on the direction of the teacher when working with students, on the basic principles that the teacher should adhere to in preparation for the olympiad.

Одаренность человека-это маленький росточек, едва проклюнувшийся из земли и требующий к себе огромного внимания. Необходимо холить и лелеять, ухаживать за ним, сделать его благороднее, чтобы он вырос и дал обильный плод».

В.А. Сухомлинский.

Любому обществу нужны одаренные люди, и задача состоит в том, чтобы рассмотреть и развить способности всех его представителей. К большому сожалению, далеко не каждый человек способен реализовать свои способности. Очень многое зависит и от семьи, и от школы. Задача семьи состоит в том, чтобы вовремя увидеть, разглядеть способности ребенка, задача школы — поддержать ребенка и развить его способности, подготовить почву для того, чтобы эти способности были реализованы.

Олимпиады являются одной из наиболее массовых форм внеурочной работы по учебным предметам и помогают готовить учащихся к жизни в современных условиях, и прежде всего — в условиях конкуренции. Сегодня по результатам участия в Олимпиадах оценивают качество образования в школе, районе, городе, области. В основе подготовки к Олимпиадам должен лежать принцип системности и непрерывности: подготовка к Олимпиадам должна быть непрерывным процессом, начинающимся еще в начальной школе. Что же такое олимпиада?

Олимпиадное движение — это часть большой и серьезной работы по развитию талантов, интеллекта и одаренности. С точки зрения педагогов, олимпиада — это эксперимент, в рамках которого одаренные дети помогают педагогам проанализировать свою деятельность по предмету. С точки зрения одаренных детей, олимпиада — это возможность продемонстрировать свои знания, сравнить свои успехи с успехами сверстников. Качеств, которыми должен обладать «олимпиадник» слишком много: это и широкий кругозор, и формальная логика, и «умение учиться», и

интерес к предмету. Главных критериев, на мой взгляд, три: личная заинтересованность ребёнка, высокое чувство ответственности и широкие учебные возможности: память, мышление, способность к анализу и синтезу. Для эффективной подготовки к олимпиаде важно, чтобы олимпиада не воспринималась как разовое мероприятие, после прохождения которого вся работа быстро затухает. Подготовка к олимпиаде должна быть систематической, начиная с начала учебного года

Работа с одарёнными детьми требует от педагога высокого уровня квалификации, влюблённости в собственное дело, постоянного чувства ответственности, последовательности и систематичности действий, готовности взять на себя любую нагрузку и высокой степени психологической устойчивости. Но нужно всегда помнить, что от самих одарённых детей требуются те же качества, только в ещё большей степени. Решение тренинговых заданий – всех имеющихся материалов олимпиад разного уровня сложности. Целесообразно строить работу таким образом, чтобы дети имели возможность сначала решать стандартные школьные задачи, организовывать самопроверку, а затем постепенно переходит к олимпиадным вопросам. Присутствие учителя в такие моменты необходимо. Бывает, что ребёнок не справляется с заданием, а приходит к неверному выводу, да ещё и обосновывает его (что бывает довольно часто с одарёнными детьми). Здесь учитель должен объяснить логику и последовательность решения, показать не только его ход, но и обосновать сослаться на литературные источники и так далее.

Я считаю, что хороших результатов в олимпиаде можно достичь, только при условии совместной работы учителя и ученика. Нельзя недооценивать ни того, ни другого. У школьника есть талант, а у учителя – множество способов и методов, как этот талант увидеть и развивать. (Схема 1)

Схема 1. Направление деятельности учителя русского языка по подготовке к олимпиаде обучающихся

Моя работа с одаренными детьми на уроках русского языка и литературы прослеживает систему (Схема 2) и основные принципы подготовки к олимпиаде. Целью же работы является: стимулирование интереса учащихся к русскому языку и литературе; оценка знаний, умений и навыков, полученных учащимися в школьном курсе русского языка; активизация творческих способностей учащихся.

Схема 2. Система подготовки к олимпиаде

Хочу поделиться также с основными принципами, которых я придерживаюсь при подготовке к олимпиаде:

1. Максимальная самостоятельность - предоставление возможности самостоятельного решения заданий. Самые прочные знания это те, которые добываются собственными усилиями, в процессе работы с литературой при решении различных заданий. Данный принцип, предоставляя возможность самостоятельности учащегося, предполагает тактичный контроль со стороны учителя, коллективный разбор и анализ нерешенных заданий, подведение итогов при решении задач.

2. Принцип активности знаний - олимпиадные задания составляются так, что весь запас знаний находится в активном применении. Они составляются с учетом всех предыдущих знаний, в соответствии с требованиями стандарта образования и знаниями, полученными в настоящий момент. При подготовке к олимпиадам постоянно происходит углубление, уточнение и расширение запаса знаний. Исходя из этого, следует, что разбор олимпиадных заданий прошлых лет является эффективной формой подготовки учащихся для успешного участия в олимпиадах.

3. Принцип опережающего уровня сложности - для успешного участия в олимпиаде необходимо вести подготовку по заданиям высокого уровня сложности. В этом заключается суть принципа опережающего уровня сложности, эффективность которого подтверждается результатами выступлений на олимпиаде. В психологическом плане реализация этого принципа придает уверенность учащемуся, раскрепощает его и дает возможность успешно реализовать.

4. Индивидуальный подход. Индивидуальная программа подготовки к олимпиаде для каждого учащегося, отражающая его специфическую траекторию движения от незнания к знанию, от неумения решать сложные задачи к творческим навыкам, выбора способа их решения.

5. Анализ результатов прошедших олимпиад. При анализе прошедших олимпиад вскрываются упущения, недостатки, находки, не учтенные в предыдущей деятельности, как учителя, так и ученика. Этот принцип обязателен для учителя, так как он положительно повлияет на качество подготовки к олимпиаде. Но он так же необходим для учащихся, так как способствует повышению прочности знаний и умений, развивает умение анализировать не только успехи, но и недостатки.

6. Напутственное слово учителя. На последнем занятии перед олимпиадой необходимо поговорить с учащимися о тактике выполнения заданий на самой олимпиаде, настроить, убедить, что победителями все не бывают «Главное не победа, главное участие. Не надо волноваться, в олимпиаде принимают участие такие же ребята, как и вы. И все находятся в равных условиях, результат зависит только от тебя».

За два-три дня лучше отказаться от решения заданий, чтобы не привести к психологическому утомлению организма и, как следствие, притуплению творческого потенциала. Во время этой паузы накапливаются резервы и желание добиться успеха на олимпиаде.

7. Психологический принцип. Считаю необходимым воспитывать в олимпиадниках чувство здоровой амбициозности, стремления к победе. Победитель всегда обладает бойцовскими качествами. Это важно для взрослой жизни! Нужно увидеть задатки в ребёнке и вырастить эти качества. Научить верить в свои силы, внушить, что он способен побеждать [1, с.157].

Так я начала работу с одаренными детьми с 2004 года по предмету русский язык и литература в школе с государственным языком обучения.

За период 2004 – 2020 годы призовые места на уровне области:

С 2004 по 2006 годы – Айтмаганбетова Н., 1 место в области и 4 место в республике.

2007 год – Кенжалина А., 9 класс, 2 место в области.

2008 год - Кашеева В., 10 класс, 3 место в области.

2014 год - Омарова А., 9 класс, 3 место в области.

2016 год – Омарова А., 11 класс, 4 место в области.

2018 год – Ибрагим К., 9 класс, 3 место в области. год год

2020 год – Рахим Д., 10 класс, 2 место в области.

2022 год - Муратова Гульназ, 10 класс, 1 место в области

2023 год – Искендиоров Смайыл, 7 класс 2 место в области

Таким образом, чтобы была результативность работы с талантливыми детьми, прежде всего, необходимо в самом начале работы с такими детьми проводить совместную работу с психологом по выявлению детей, склонных к предметам математического или гуманитарного цикла, то есть нужна грамотная диагностическая работа. Обязательно следует изучить интересы и склонности обучающихся. Совместно с родителями поддерживать талантливого ребенка в реализации его интересов в школе и семье. Самое важное в нашей деятельности - работу с одаренными детьми нужно начинать еще с начального звена и вести системную непрерывную работу, и только тогда учитель может добиться успешности и результативности в своей работе [2].

Немаловажную роль в развитии творческого ребенка играет сама подготовка учителя. Он (учитель) воспитывает своей личностью, своими знаниями и любовью, своим отношением к окружающему миру, то есть учитель должен ежедневно заниматься самообразованием, принимать активное участие в различных семинарах,

мастер-классах, конференциях различного уровня. Главное в том, что недостатки анализируются, а значит, при желании их можно устранить.

Привыкнуть к одаренности невозможно. Планируя работу с одаренным ребенком, мы влияем на процессы собственного профессионального и личностного роста [3].

Список использованных источников

1. Бурменская Г.В., Слущкий В.М.. Одаренные дети. Издательство: М.: Прогресс Год: 1991. - 376 с.
2. Беляева Н., Савенков А. И. Одаренные дети в обычной школе. - Ярославль.: Народное образование, 1999.-№9
3. Чекунова Е.А. Психолого-педагогическое сопровождение детской одаренности в образовательном пространстве школы // Известия ДГПУ, №3, 2010.

ТРИЗ-ПЕДАГОГИКА: ПРИЕМ ДЛЯ АКТИВИЗАЦИИ ВООБРАЖЕНИЯ И СОЗДАНИЕ ТВОРЧЕСКОЙ СРЕДЫ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ КАК УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ ОДАРЕННОЙ ЛИЧНОСТИ

Позднякова Н.С.

учитель русского языка и литературы
КГУ «Общеобразовательная школа №12 отдела
Образования Житикаринского района» Управления
образования акимата Костанайской области,
г. Житикара, Казахстан

Андапта: Мақалада ТРИЗ технологиясын қолдана отырып, студенттерге орыс тілі мен әдебиетін оқытуда шығармашылық ойлауды дамыту тәсілдерінің нұсқалары қарастырылған, жаңа білім беру стандартының талаптарын ескере отырып, ғылыми көзқарастың әдістері сипатталған, әдістемелер мен шығармашылық үлгілер келтірілген. тапсырмалар. Мақала мұғалімдер мен сынып жетекшілері үшін қызықты және пайдалы болады.

Аннотация: В статье рассматриваются варианты подхода к развитию креативного мышления в обучении русского языка и литературы у учащихся с использованием ТРИЗ-технологии, описываются методы научного подхода с учетом требований нового образовательного стандарта, приводятся примеры приемов и творческих заданий. Статья будет интересной и полезной учителям, классным руководителям.

Abstract: The article discusses options for an approach to the development of creative thinking in teaching Russian language and literature to students using TRIZ technology, describes the methods of the scientific approach taking into account the requirements of the new educational standard, and provides examples of techniques and creative tasks. The article will be interesting and useful for teachers and class teachers.

*Творчество – это деятельность, в которой
раскрывается духовный мир личности.*

В.А. Сухомлинский

Активизация познавательной деятельности учащихся была и остаётся одной из основных проблем педагогики. Всё большее значение в жизни приобретают коммуникативные умения, способность к моделированию ситуаций, приобретению опыта ведения диалога, дискуссий, приобщению к творческой деятельности. В то же время наблюдается снижение интереса к учёбе, интеллектуальная пассивность.

Русский язык – один из самых трудных школьных предметов. Несмотря на то, что знание родного языка даётся ребёнку с детства, это сложная дисциплина, требующая большого труда. Главная задача обучения русскому языку – развивать школьника как личность, умеющую полноценно владеть устной и письменной речью, ведь «с русским языком можно творить чудеса».

Современное обучение должно проводиться таким образом, чтобы у учащихся пробуждался интерес к знаниям, возрастала потребность в более полном и глубоком их усвоении, развивалась инициатива и самостоятельность в работе. В процессе обучения учащиеся должны не только овладевать знаниями, умениями и навыками, но и развивать свои познавательные способности и творческие силы.

Для этого необходимо, чтобы в школе особое место занимало использование таких технологий, которые обеспечивают активное участие в уроке каждого ученика, повышают авторитет знаний и индивидуальную ответственность школьников за результаты учебного труда. Одной из таких технологий является технология ТРИЗ – теория решения изобретательских задач.

Теория решения изобретательских задач – это технология, созданная советским изобретателем и писателем-фантастом Генрихом Сауловичем Альтшуллером для помощи в нахождении решений для технических задач, способствующая развитию мышления, гибкости, системности, логическому построению и оригинальности. В результате у учащихся формируется мышление, способное оперировать наиболее общими фундаментальными закономерностями, осваивать на их основе частные законы различных наук и объяснять явления окружающей действительности.[1]

Главная задача данной методики – научить ребенка думать нестандартно и находить собственные решения.

Для активизации познавательной деятельности и повышения мотивации к учению на уроках русского языка и литературы в школе эффективно использовать следующие методы технологии ТРИЗ:

1) Приём «Морфологический анализ» [2]

Данный прием является замечательным средством для повторения разных видов орфограмм и переходом к изучению новой темы. Важно, что при использовании этого приёма даётся не готовый дидактический материал, а его ребятам приходится «добывать» самим. Это обычно сопровождается большим интересом со стороны моих воспитанников, а «учение с увлечением» – всегда здорово.

		1	2	3	4	5	6	7	8
А		-медл-	-двиг-	-крик-	-ех-	-уч-	-хорош-	-пуг-	-уклюж-
Б	¬	ис-	не-	за-	у-	на-	пере-	вс-	без-
В	^	-а-	-ся	-о-	-л-	-н-	-енн-	-нн-	-е-
Г		-и	-ет	-а	-о	-ит		-ы	-ть

➤ «Соберите» словосочетание: $B_7A_3B_5\Gamma_2 + B_1A_7B_1B_7B_3$ (вскрикнет испуганно).

➤ Обозначьте и объясните известные вам орфограммы: (He)медле(н,нн)о уехать.

➤ Раскройте скобки, «зашифруйте» словосочетание $(B_2A_1B_6B_3 + B_4A_4B_1\Gamma_8)$

2) Игра «Полиномы фантазии»

Загадать любое слово из 3 букв. (Например, Д О М)

Под «Д» пишем слова, обозначающие предмет (существительные)

Под «О» - слова, обозначающие свойства или состояние предметов (прилагательное или образованное от него наречие)

Под «М» слова, обозначающие действие и отвечающие на вопрос «что делает?».

Составьте предложение из слов, например в комбинации 2, 3, 1. Далее с детьми вы можете придумывать фантастические рассказы, оттолкнувшись от этих сочетаний.

3) Игра «Создание лимерика»

Лимерик – это английский вариант организованной нелепицы. В течение 5 минут постарайтесь придумать лимерик. Он должен быть сказочным, загадочным, можно даже использовать непонятные слова, но чтобы рифма сохранялась.

Первая строка – выбор героя (красно-синий медвежонок)

Вторая строчка – характеристика героя или его действия (по небу летал)

Третья строчка – реализация действия (как герой это сделал) (лапами как крыльями махал)

Четвертая строчка – выбор конечного эпитета или свое отношение к герою (птичек всех напугал)

4) Составление и решение лингвистических задач [3]

Данный вид работы очень полезен как на уроке, так и в качестве дополнительных домашних заданий. Систематическое решение таких задач помогает развитию абстрактного мышления у учащихся, многие из которых сами начинают предлагать классу самостоятельно составленные задания. Не всегда это бывает успешным, но после некоторой корректировки со стороны учителя задания действительно получаются интересными.

Задача 1. В прибрежной гостинице “Фонетика”, расположенной в курортном городке, должны остановиться в одноместном, двухместном, трехместном и четырехместных номерах звуки [Ы], [Ж], [А], [Р], [У], [Б], [Ш], [О], [П], [Ц]. Помогите администратору гостиницы расселить все эти звуки так, чтобы никаких нареканий на неудобства от гостей не последовало.

Задача 2. Незнайка решил помочь Морфологии собрать вещи в туристический поход. В рюкзак он положил глаголы, приставки, предлоги, синонимы, обращения, орфограммы, запятые, прилагательные. Какие вещи Морфологии придется выложить из рюкзака?

Задача 3. На станции к отправлению готовится поезд, в составе которого три вагона. К сожалению, в железнодорожных билетах номеров вагонов отсутствуют. Помогите белке, еноту, тюленям, ласточкам, мыши и пчеле правильно определить номера нужных им вагонов.

5) Приём «Найди соответствие» [4]

Ребятам предлагаются синтаксические единицы, которые необходимо записать в строго определенной последовательности.

Например, записать слова (их целый список) в следующем порядке:

- 1) имена существительные мужского рода,
- 2) женского рода, 3) среднего рода,
- 4) общего рода;

Записать предложения, соответствующие характеристикам:

- 1) с обособленным обстоятельством, выраженным деепричастным оборотом,
- 2) с обособленным определением, выраженным причастным оборотом,

отделённым от определяемого слова другими членами предложения.

Варианты: указать слово, соответствующее характеристике (морфологические признаки, лексическое значение, указаны его синонимы и антонимы, показана морфемная схема слова). Подобных вариантов достаточно много. Вот один из них.

Запишите предложения, соответствующие схемам, расставляя и объясняя знаки препинания:

1. [], и [].
2. []:[].
3. [... ,обр.,...].
4. [],().

1. Табунчики переполошились жеребец был ценный донской породы привезённый из далёкой России. (Ч.Айтматов.)

2. Для собственного спокойствия он решил не надевать тюбетейку и чаще носил её не на голове, а в кармане. (А.Бессараб.)

3. Я хочу знать от кого могу получить объективную информацию. (Л.Обухова.)

4. Окончилось жаркое лето и желтизной вспыхивают леса по которым крадёт осень. (Е.Осетров.)

5. Сзади напирала очередь и раздумывать было некогда. (А.Гайдар.)

6. Что барин по служебной надобности едешь? (О.Добровольский.)

6) **Игра “Да-нетка”**[5]

Ученик задумывает часть речи или известный классу термин, определение, связанные с языкознанием. Остальные учащиеся задают ему вопросы, на которые ведущий может ответить только: “Да”. “Нет”. “И да, и нет”. Последний вариант ответа наиболее интересен, так как выявляет противоречие, которое может привести к вероятному ответу. Данная игра помогает развитию умения четко ставить вопросы для получения нужной информации.

При всей кажущейся примитивности игровой ситуации, на первых занятиях бывает трудно расшевелить учащихся, так как многие из них не умеют слушать друг друга, не умеют задавать вопросы, отсекающие сразу большое поле поиска решений. Но через некоторое время обязательно будут видны положительные результаты: учащиеся перестают задавать несущественные вопросы, быстрее идет поиск решения.

7) **Модель «Создай паспорт»** [6]

Модель «Создай паспорт» целесообразно использовать для систематизации, обобщения полученных знаний; для выделения существенных и несущественных признаков изучаемого явления; создания краткой характеристики изучаемого понятия, сравнения его с другими сходными понятиями. Это универсальный прием составления обобщенной характеристики изучаемого явления по определенному плану. Может быть использован для создания характеристик частей речи, членов предложений, частей слова.

Благодаря этой модели, учащиеся составляют паспорт объекта. (Модель «Элемент - Имя признака - Значение признака»).

Я – часть речи интересная,
Миру широко известная:

Опишу любой предмет –
В этом равных со мной нет.
Речь со мною выразительна,
И точна, и удивительна.
Чтоб красиво говорить,
Мною нужно дорожить!

Элемент (объект)	Имя признака	Значение признака
Имя прилагательное	Что такое имя прилагательное?	Часть речи
	Что обозначает имя прилагательное?	Признак предмета
	На какие вопросы отвечает?	Какой? Какая? Какое? Какие?
	Начальная форма	Ед.ч., м.р.
	Изменяется по числам	Единственное число, множественное число
	Изменение по родам (в единственном числе)	Мужской род, женский род, средний род

Прием «Создай паспорт» чаще всего используют для систематизации и обобщения полученных знаний. С помощью него можно выделить существенные и несущественные признаки изучаемых явлений, дать краткую характеристику изучаемого понятия, сравнить его с другими сходными понятиями.

8) Прием «Системный лифт»

Прием «Системный лифт» используют при повторении изученного материала. Его применяют для рассмотрения частей изучаемого объекта и объекта как части другого более крупного объекта.

Учитель: А теперь предлагаю покатать слово «Астана» в лифте. В главное окно мы помещаем объект. Прокатимся вверх – составим словосочетание. Едем еще вверх – составляем предложение. Давайте прокатимся вниз: слог, ниже – буква, еще ниже – звук.

Ученики:

Астана — столица Казахстана, которая выглядит оазисом среди бескрайних казахских степей.

Любимая Астана

Астана

Ас

а

[а]

9) Прием «Я беру / не беру тебя с собой»

Учитель: Предлагаю поиграть. Мы собираемся в Астану и у меня в руках карта, ручка, щетка. Вам надо предлагать по одному слову, а я буду определять, беру вас с собой или нет. Ваша задача определить, по какому принципу я выбирала себе попутчиков?

Прием «Я беру / не беру тебя с собой» – это универсальный прием ТРИЗ. При его использовании знания не просто транслируются ученикам, а добываются учениками благодаря самостоятельной работе.

Учитель: Давайте продолжим. Ваша задача с помощью слов «Если..., то...» вспомнить правила определения склонения существительных. Итак, попробуем

вместе сказать: «Если имя существительное женского рода оканчивается на -а, -я, то это существительное 1 склонения». Какие еще высказывания можно построить?

Ученики (высказывают возможные предложения):

- Если имя существительное мужского рода оканчивается на -а или -я, то это существительное 1 склонения.
- Если имя существительное мужского рода имеет нулевое окончание, то это существительное 2 склонения.
- Если имя существительное женского рода оканчивается на ь и имеет нулевое окончание, то это существительное 3 склонения.
- Если имя существительное среднего рода оканчивается на -о, -е, то это существительное 2 склонения.

Прием «Если..., то...» используют для закрепления изученного материала и открытия новой темы. Учащимся предлагается составить алгоритм, используя прием: «Если..., то...». Указывается признак орфограммы и признак классификации

10) Прием Синквейн

Этот прием помогает понять, как ученики усвоили материал урока, мотивировать, заинтриговать их новой темой или актуализировать ранее приобретенные знания. Синквейн - стихотворение, состоящее из пяти строк и построенное по особым правилам:

первая строка – имя существительное или местоимение, обозначающее предмет, о котором пойдет речь;

вторая строка – два прилагательных или причастий, описывающих признаки предмета;

третья строка – три глагола, описывающие действия предмета;

четвертая строка – фраза из четырех слов, выражающая отношение к предмету;

пятая строка - слово-синоним к первому.

Синквейн на тему

1. Дополнение
2. Прямое, косвенное
3. Отвечает, употребляется, обозначает
4. Объект, на который направлено действие
5. Член предложения

11) Прием RAFT-технология — это калька с английского RAFT technologies. Аббревиатура расшифровывается так: Role — «роль», Audience — «аудитория», Format — «форма», Topic — «тема». Это педагогический приём, который предполагает создание письменных текстов определённой тематики и учит школьников рассматривать тему с различных точек зрения, обращаться к разным источникам.

Он формирует систему суждений, способствует умению анализировать, формулировать обоснованные выводы, выносить оценки.

Каждая буква в названии технологии несет в себе определенный смысл.

R – Role (Роль)	A – Audience (Аудитория)	F-Forma (формат)	T-Topic (тема)
Для определения роли следует выяснить, кто	Выяснение, кому может предназначаться	Выбор жанра, формы повествования	Выбор тематики, определение, о чем будет текст, какие

может раскрыть заданную тему	данный текст		основные идеи будут раскрыты в нем

То есть ребенок выбирает роль, затем решает, кому будет предназначаться его текст, определяется с форматом и темой. Нередко часть условий уже заданы. Например, тема. А она определяет роли. Однако роли здесь тоже могут быть очень нетипичные. Рассматривая тему финансов на обществознания, можно предложить обучающимся написать текст от лица денежной купюры.

Чтобы урок с использованием этой технологии получился интересным, нужно подготовиться к его проведению заранее. Выбрать тему, которая будет интересна и сможет стимулировать фантазию детей.

Желательно заранее подготовить наглядные материалы, которые помогут лучше вникнуть в суть вопроса, прочувствовать окружение персонажа, способствовать воплощению его в жизнь.

Использование технологии происходит в несколько этапов:

1. Стадия вызова — на этой стадии происходит мотивирование обучающихся, сообщение общей темы. Дети сами должны предложить, какие социальные роли уместны в заданной ситуации. Они тут определяют, кому будет направлено сообщение, его возможные формы (жанры текста), которые соотносятся с ролями и аудиторией.

Приведем пример уже составленной RAFT-таблицы.

R	A	F	T
Волков, Судьбинский, Пенкин, Алексеев Васильев Андреев, Тарантьев.	случайный попугчик, Захар, Штольц, Ольга Ильинская, староста Обломовки.	монолог, письмо, частушки, докладная записка, заявление	Посетители И. И. Обломова

2. Стадия осмысления — здесь ребята пытаются более серьезно осмыслить получившиеся тексты, соотнести их с персонажами, работают с новой информацией.

3. Стадия рефлексии — этап рефлексии предполагает анализ, осмысление пройденного. Дети обсуждают и сравнивают ранее известные факты и новую для них информацию, анализируют услышанное. Для достижения лучшего эффекта рекомендуется использование наглядного материала по заданной теме: фотографий, слайдов, образцов. Это способствует закреплению полученных знаний и формированию обсуждаемого образа.

Метод RAFT способствует более полному погружению ученика в предметное содержание, его самореализации, заставляет проявлять творчество, импровизировать, анализировать возможные действия в заданных обстоятельствах, давать нравственную оценку событиям и личностям.

Что ТРИЗ - технология дает детям?

- учит сравнивать, проводить классификацию объектов, выбирать основания и критерии для сравнения понятий;
- устанавливать причинно-следственные связи, строить логические цепи рассуждения;

- обеспечивает школьникам умение учиться, формирует способность к саморазвитию и самосовершенствованию;
- учит планированию и прогнозированию;
- происходит «изобретение» или открытие знаний, создается ситуация успеха.

Что ТРИЗ - технология дает учителю?

- Вооружает мышление набором инструментов по решению проблем;
- Развивает творческие способности учителя, гибкость и системность мышления
- Обеспечивает профессиональный рост.

Список использованных источников

1. Г.Сидорчук, Т.А. Система творческих заданий как средство формирования креативности на начальном этапе становления личности: автореф. канд. дис. / Т.А.Сидорчук. М., 1998.
2. Степанова О.А. Игровая школа мышления. М.: Творческий центр, 2003.
3. Зверев И.Д. Состояние и перспективы разработки проблемных методов обучения в современной школе /Проблемы методов обучения в современной общеобразовательной школе. - М., 1980.
4. Ефремов В.И. Творческое воспитание и образование детей на базе ТРИЗ.- Пенза: Уникон-ТРИЗ.
5. Хоменко, Н.Н. Использование игры «Да - нет» при обучении ТРИЗ: материалы к семинару по ТРИЗ / Н.Н.Хоменко. Мн., 1997.
6. <https://nsportal.ru/shkola/obshchepedagogicheskie-tehnologii/library/2017/06/06/ispolzovanie-tehnologii-triz-na-urokah>

НАУЧНОЕ ОБЩЕСТВО УЧАЩИХСЯ – ОСНОВА РАЗВИТИЯ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО ПОТЕНЦИАЛА СТРАНЫ

Рябинина Н.М.

заместитель директора Регионального учебно-методического центра «Қостанай дарыны»
Управления образования акимата Костанайской области», г.Костанай, Казахстан

Андатпа: Мақалада дарынды балалармен оқушылардың ғылыми қоғамы сияқты жұмыс түрі қарастырылған. Автор ғылыми қоғамдар қызметінің мақсаттары мен мазмұнын ашқан, ғылыми қоғамдармен жұмыс түрлерін көрсеткен. Зерттеуде Қостанай облысы оқушыларының кейбір ғылыми қоғамдарының жұмыс тәжірибесі келтірілген.

Аннотация: В статье рассмотрена такая форма работы с одаренными детьми, как научное общество учащихся. Автор раскрыты цели и содержание деятельности научных обществ, приведены формы работы с научными обществами. В статье приведен опыт работы некоторых научных обществ учащихся Костанайской области.

Abstract: The article considers such a form of work with gifted children as a scientific society of students. The author reveals the goals and content of the activities of scientific societies, provides forms of work with scientific societies. The article presents the experience of some scientific societies of students of Kostanay region.

За последние годы в Казахстане произошли большие изменения приоритетов в образовании: переориентация на компетентностный подход, образование через всю жизнь, овладение и внедрение в образование новых информационных технологий.

Система общего образования должна обеспечивать достаточную готовность её выпускников к жизни в постиндустриальном информационном обществе. Такому обществу нужны высококвалифицированные, инициативные, способные к постоянному саморазвитию и повышению уровня своей профессиональной готовности молодые люди.

Приоритетной целью образования в современной школе становится развитие личности, готовой к правильному взаимодействию с окружающим миром, к постоянному самообразованию и саморазвитию. Одной из ключевых компетенций, определяющих современное качество образования, является наращивание опыта самостоятельной деятельности и личной ответственности учащихся.

Актуальной для школы проблемой является индивидуальная работа с одаренными детьми, развитие их интеллектуальных и творческих способностей, т.е. необходимо создавать такие условия для учащихся, которые научат их не накапливать знания, а учиться добывать информацию, анализировать её и использовать.

Таким образом, школа должна всеми силами и средствами способствовать формированию у детей потребности в непрерывном самообразовании, самосовершенствовании, реализуемые в умении добывать знания, умении строить позитивные взаимоотношения, быть готовыми к принятию различных точек зрения и взглядов.

Следовательно, в современной школе значительное место должна занимать научно-исследовательская и научно-поисковая деятельность учителей и учащихся. Вовлечение учащихся и учителей в активную научно-исследовательскую деятельность — насущная потребность времени. Это нужно и каждому ученику, и учителю, и школе в целом.

Для реализации данной задачи необходимы постоянные и скоординированные действия. Обеспечить эти условия, призвана специальная структура — школьное научное общество учащихся (НОУ).

В Костанайской области созданы и работают научные школьные общества учащихся в 311 школах, где созданы 1048 секций по различным направлениям.

Наиболее активно и результативно работают школьные научные общества в гг. Костанай, Рудный, Аулиекольском, Житикаринском, Карабалыкском, Костанайском районах.

Главная цель деятельности НОУ — создание благоприятных условий для воспроизводства интеллектуального потенциала за счет выявления, формирования и развития творческих и исследовательских интересов и способностей школьников, реализация их склонностей и способностей в разнообразных сферах деятельности [3].

Ежегодно школьники Костанайской области принимают участие в Республиканском конкурсе научных проектов и Республиканском конкурсе исследовательских проектов и творческих работ «Зерде» для учащихся 2-7 классов.

В областном этапе Республиканского конкурса научных проектов и Республиканском конкурсе «Зерде» за последние 3 года приняли участие 1729 учащихся. Призерами этапов стали 867 школьников, из них 1 место 174 участника, 2 место — 273 и 3 место — 420 участников.

За последние 3 года участниками заключительных этапов конкурсов стали 192 учащихся 2-11 классов, призовые места заняли 89 участников, из которых 20 первых, 23 — вторых и 46 — третьих.

Конкурсы научных проектов школьников – это конкурсы изобретательства, новых идей и их воплощения. Поэтому каждое призовое место ценно и дорого. Призовые места по итогам конкурсов проектов – это подтверждение качества совместного труда и учащихся, и педагогов.

Потому что каждая медаль, завоеванная на конкурсах проектов, - это труд целой группы единомышленников: учащихся, педагогов и, конечно, родителей.

Но, чтобы получить заветное призовое место, нужно пройти путь от идеи проекта до его воплощения и презентации, а это не всегда легко и просто.

С этой целью организуются в организациях образования школьные научные общества. Эти объединения по интересам способствуют развитию познавательной активности и творческих способностей подростков в процессе углубленного изучения ими одной из отраслей науки, техники или искусства.

Научное общество учащихся является самостоятельным формированием, которое объединяет учащихся школы, способных к научному поиску, заинтересованных в повышении своего интеллектуального и культурного уровня, стремящихся к углублению знаний, как по отдельным предметам, так и в области современных научных знаний.

Содержанием работы научного общества учащихся может стать:

- разработка научно-исследовательских и проектных работ;
- осуществление информационного взаимодействия через Интернет (издание информационных бюллетеней, публикации проектных и исследовательских работ учащихся);
- организация и проведение интеллектуальных игр и Интернет-турниров;
- участие в олимпиадах, конкурсах, турнирах разных уровней;
- проведение школьной научно-практической конференции;
- выступления с лекциями, докладами, сообщениями по темам проектов, отдельным вопросам науки и техники, организация выставок;
- встречи с учеными, сотрудниками музеев, архивов;
- организация обучающих семинаров для педагогических работников по вопросам руководства проектной и исследовательской деятельностью учащихся;
- подготовка творческих работ учащихся и их публикация;
- оказание помощи в подготовке и проведении предметных и метапредметных недель;
- создание банка данных о творческих способностях учащихся, их наклонностях, интересах на основе психолого-педагогического тестирования, индивидуальных собеседований и непосредственной практической деятельности учащихся;
- разработка и реализация индивидуальных и дифференцированных программ поддержки и дальнейшего развития наиболее способных учащихся;
- изготовление учебных пособий, организация издательской печати – газеты НОУ (освещение памятных дат, важных событий в жизни школы) [2].

Научное руководство НОУ, обеспечение занятий консультантами и научными руководителями осуществляется в сотрудничестве с высшими учебными заведениями, научно-исследовательскими институтами и другими организациями, осуществляющими научно-исследовательскую и проектную деятельность.

Так, в Костанайской области основной площадкой по научно-исследовательской и проектной деятельности учащихся стал Костанайский

региональный университет им. А.Байтурсынова. Кроме того, хорошие связи налажены с профессорско-преподавательским составом Костанайского социально-технического университета им. З.Алдамжара, Костанайского филиала Челябинского государственного университета.

Курирование научных общества учащихся школ Костанайской области осуществляют опытные преподаватели, хорошо разбирающиеся в вопросах методологии научного исследования и умеющие организовать исследовательскую деятельность учащихся.

Создание научного общества учащихся в школе – это образец сочетания проверенных временем педагогических традиций и современных образовательных инициатив, направленных на развитие научно-исследовательской и проектной деятельности учащихся.

Научное общество учащихся развивает интерес талантливой молодежи к науке, формирует навыки проведения научных исследований, что в итоге содействует формированию интеллектуального потенциала Республики Казахстан.

Через историю каждого отдельно взятого школьного научного общества учащихся проходит идея формирования и развития будущей научной элиты, идея управления развитием талантов в контексте социального партнерства всех заинтересованных сторон: семьи, школы, научного сообщества, системы образования в целом.

Ежегодно более 3 500 участников 2-11 классов организаций Костанайской области работают над более 2600 научными проектами и исследовательскими работами и успешно представляют результаты своих проектных разработок и научных поисков на районных/городских, областных, республиканских и международных научно-практических конференциях, конкурсах проектов и научных соревнованиях по различным направлениям науки и техники.

Каждое научное общество, созданное в организациях образования Костанайской области, - это особая среда, обеспечивающая развитие современного школьника, способного мыслить самостоятельно, инновационно, способного принимать решения, раздвигающие горизонты науки.

Хорошую основу для будущих инженеров и ученых закладывают научные общества таких школ, как специализированная школа-лицей-интернат информационных технологий «Озат», физико-математический лицей города Костаная, гимназия им. М. Горького г. Костаная, гимназия им. С. Мауленова г. Костаная, школа-гимназия г. Тобыл Костанайского района, школа-гимназия им. Н. Наушабаева г. Тобыл Костанайского района, Кокतालская общеобразовательная школа Аулиекольского района, гимназия Житикаринского района, общеобразовательная школа им. Абая Федоровского района и другие.

В целях выявления лучшего опыта организации работы научного общества учащихся среди общеобразовательных школ области, формирования и развития исследовательского поведения и навыков учащихся, расширения и интегрирования знаний, вовлечения учащихся в активную учебно-исследовательскую деятельность, а также развития умений вести исследовательскую деятельность, умений представлять результаты своего труда в конференциях, олимпиадах различного уровня и расширения социального партнерства, с целью стимулирования развития научно-исследовательской и проектной деятельности учащихся раз в два года Региональный учебно-методический центр «Костанай дарыны» проводит областной конкурс «Лучшее школьное научное общество учащихся».

Конкурс проводится в два этапа – отборочный (оценивание портфолио) и областной (проведение мастер-класса).

Оценивание портфолио научного общества школы осуществляется по критериям, прописанных в Правилах проведения конкурса. Среди них можно выделить наиболее важные: нормативные документы НОУ, этапы развития НОУ (поэтапная история развития школьного научного общества учащихся в образовательном учреждении за 3 года), достижения за 3 года, деятельность школьного научного общества учащихся (проведение научно-практических конференций).

При проведении мастер-класса оцениваются следующие параметры: системность и содержательность, технологичность и управление деятельностью, эксклюзивность, общая культура [4].

Продолжением конкурса можно считать проведение вебинаров, мастер-классов и областных семинаров по исследовательской деятельности призерами областного конкурса «Лучшее школьное научное общество учащихся». Так, 2021 году был проведен областной семинар победителем областного конкурса 2020 года – гимназией г. Житикара.

Областной научно-практический семинар прошел по теме «Исследовательская деятельность учащихся как средство развития творческой среды и самореализации», целью которого стало повышение профессионального мастерства педагогов области на основе трансляции опыта работы гимназии по организации и поддержке развития исследовательских навыков учащихся.

Так как время проведения семинара совпало с дистанционным форматом работы организаций образования из-за пандемии, то и сам семинар прошел в режиме он-лайн. Но это не помешало всем слушателям стать активными участниками: отвечали на вопросы, выполняли творческие задания, решали задачи.

В рамках семинара были организованы несколько интерактивных зон, в каждой из которых слушателям были предложены различные формы интерактивных заданий: «Роль учителя в организации исследовательской деятельности учащихся», «Атрибутивный анализ текста как средство развития исследовательских навыков учащихся», «Исследовательская деятельность как развивающая среда для активизации творческого потенциала учащихся», а также выступления педагогов гимназии по темам: «Организация внеурочной исследовательской деятельности учащихся по английскому языку через программу "Первые шаги в исследовании"», «Пути развития исследовательских умений и навыков младших школьников», «Развитие функциональной грамотности учащихся через организацию проектно-исследовательской деятельности».

Продолжил данный семинар областной вебинар «Моделирование экспериментальной части научного проекта». Вебинар провела заместитель директора по научно-методической работе гимназии города Житикары Назаркенова Айнура Канаповна. Она рассказала об этапах работы над экспериментальной частью научного проекта, формах и методах работы. Как и областной семинар, вебинар прошел при активном включении слушателей.

В апреле 2022 года для педагогов Костанайской области был проведен обучающий семинар для педагогов-руководителей исследовательских и проектных работы учащихся в области общественных и гуманитарных наук.

Целью семинара стало расширение теоретических и практических знаний по проблемам использования научного аппарата в ученическом исследовании, продуктивный обмен опытом и повышение квалификации педагогов.

Необходимость проведения такого семинара назрела давно. В последние годы накопилось много проблемных вопросов в плане организации работы по написанию научных проектов, подготовке их к защите и презентации. Данный семинар был организован для того, чтобы «освежить» знания педагогов по работе с научными проектами учащихся.

В качестве спикеров выступили члены жюри областного конкурса проектов - преподаватели Костанайского регионального университета им. А. Байтурсынова, а также учителя-практики, имеющие большой опыт написания исследовательских проектов.

Спикерами семинара были рассмотрены типичные ошибки, а также соответствие научных работ и проектов школьников предъявляемым требованиям. Отдельно остановились на вопросах качества подготовки и защите проектов, на актуальности выбора темы в процессе создания научных работ и ошибках при написании эссе как одном из требований Республиканского конкурса научных проектов. Учителя-практики представили свои рекомендации и наработки по организации исследовательской деятельности учащихся.

В 2022 году прошел очередной областной конкурс «Лучшее школьное научное общество учащихся». Среди призеров конкурса – школа-лицей № 2 г. Костаная, школа-гимназия им. Н. Наушабаева Костанайского района. В этом году на базе данных школ запланировано проведение двух областных научно-практических семинаров для педагогов Костанайской области.

Таким образом, можно сказать, что работа в школьных научных обществах Костанайской области не стоит на месте. Научно-практические конференции, конкурсы проектов, научные соревнования давно уже стали средством развития интеллектуальных и творческих способностей школьников.

Занятия в школьных научных обществах учащихся стали для многих учащихся 9-11 классов школой профессионального самоопределения. Большинство учащихся выбрали специальность по тем отраслям знаний, которые они приобрели в секциях научного общества учащихся.

У каждого из участников школьного научного общества: педагога, учащегося и родителя – могут быть свои цели, ради достижения которых они участвуют в работе НОУ. Но можно предугадать результаты, ожидание которых заставляет всех участников НОУ, заниматься исследовательской деятельностью:

- для педагогов – это повышение уровня педагогических знаний, педагогического мастерства; привитие вкуса, интереса, умения к занятиям творческой деятельностью через вовлечение школьников в проектную и исследовательскую деятельность; создание условий и привитие интереса к самообразованию; разработка и реализация авторских программ, курсов, пособий;

- для учащихся - создание разветвленной системы поиска и поддержки талантливых детей, их сопровождения в течение всего периода становления личности; формирование ключевых компетенций; выработка умений эффективно использовать знания и умения в различных ситуациях; повышение эффективности интеллектуальной деятельности через вооружение методами осуществления научного и творческого поиска, самостоятельной работы; профессиональное самоопределение, получение образовательных грантов на обучение в выбранном учебном заведении;

- для родителей: удовлетворенность реализацией научного и творческого потенциала ребенка.

Научное общество учащихся создает условия для участия школьников в научных экспериментах и исследованиях, учит их общению со сверстниками и единомышленниками, развивает у учащихся познавательный интерес и дает им возможность осознать свою значимость и принадлежность к большой науке и сделать в ней свои первые шаги.

Список использованных источников

1. Материалы областного семинара для руководителей научных проектов по предметам общественно-гуманитарного направления, РУМЦ «Қостанай дарыны», апрель 2022 г.
2. Методические рекомендации по организации деятельности школьных научных обществ учащихся <http://imc.yeisk-edu.ru>
3. Методические рекомендации по организации научных обществ и проведению республиканских научных соревнований школьников. – Библиотека «Дарын», Астана, 2005
4. Материалы областного конкурса «Лучшее школьное научное общество учащихся», РУМЦ «Қостанай дарыны», 2020, 2022 гг.

НАСТАВНИЧЕСТВО КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ ИНСТРУМЕНТ ОБУЧЕНИЯ НЕКОТОРЫМ ОСОБЕННОСТЯМ Я-КОНЦЕПЦИИ РОДИТЕЛЕЙ, ВОСПИТЫВАЮЩИХ ОДАРЁННЫХ ДЕТЕЙ В УСЛОВИЯХ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННОЙ ШКОЛЫ-ЛИЦЕЯ

Сереброва В.И.

Педагог-психолог, КГУ «Средняя школа №6» отдела образования по г.Усть-Каменогорску УО ВКО
г.Усть-Каменогорск, Казахстан

Аңдатпа: Мақалада тәлімгерлік арқылы дарынды баланы тәрбиелеп отырған ата-аналардың педагогикалық мәдениетін арттыру мәселесі қарастырылады. «Мен-ата-ана тұжырымдамасын» қалыптастыру кезеңдері ашылады: ескерілуі керек себептер; тұжырымдамалық аппарат; «мен-ата-ана тұжырымдамасының» құрылымдық және мазмұндық ерекшеліктері; айналадағы адамдардан кері байланыс әрекеттері.

Аннотация: В статье рассматривается проблема повышения педагогической культуры родителей, воспитывающих одарённого ребёнка через наставничество. Раскрываются этапы формирования «Я-концепции родителя»: причины, которые должны быть учтены; понятийный аппарат; структурные и содержательные особенности «Я-концепции родителя»; действия обратной связи от окружающих людей.

Abstract: The article deals with the problem of improving the pedagogical culture of parents raising a gifted child through mentoring. The stages of the formation of the "I-concept of the parent" are revealed: the reasons that must be taken into account; the conceptual apparatus; structural and substantive features of the "I-concept of the parent"; feedback actions from surrounding people.

Современный образованный родитель в эпоху глобальных перемен сталкивается с вызовами, с которыми он ранее не встречался. Поэтому все более актуальным в образовательном процессе становится поиск качественно новых форм и методов взаимодействия с родителями, воспитывающими одарённого ребёнка.

Основная проблема у родителей, воспитывающих одарённого ребёнка, заключается в том, что они не знают как в современных условиях выстраивать собственную родительскую модель воспитания одарённого ребёнка. Поэтому воспитание одарённого ребенка должно начинаться с обучения родителей, формирования у них «Я-концепции родителя».

Наиболее эффективный инструмент обучения родителей, воспитывающих одарённого ребёнка в школе-лицее – это наставничество. Наставничество — это универсальная технология передачи опыта, знаний, формирования навыков, компетенций, ценностей через взаимообогащающее общение, основанное на доверии и партнерстве. [1] Наставник (в общем смысле) – это человек, передающий свой опыт и навыки, помогающий раскрыть потенциал у другого человека. В роли наставника выступает педагог-психолог, который создаёт условия для длительного, поэтапного, целенаправленного становления родителя, как наставника для своего одарённого ребёнка. [2] Педагог-психолог помогает родителю сформировать у себя «Я-концепцию родителя».

Рассмотрим этапы формирования «Я-концепции родителя», которые важно учитывать в процессе наставничества.

1. Понимание родителями причин, которые вынуждают их выстраивать собственную родительскую модель.

- *Распад традиционных практик воспитания и становление всё более разнообразных практик.* Традиционная практика воспитания детей складывалась из обычаев и ритуалов, которые передавались из поколения в поколение. На современном этапе изменился традиционный образ семьи, появились разнообразные образы семей, которые закладывают свои практики воспитания.

- *Рост предложений на рынке образовательных товаров и услуг.* Разнообразие предложений образовательных товаров и услуг сегодня кардинально меняет нормативные модели родительства, социальную роль родительства и семейное воспитание.

- *Переход современного родительства от детоцентричной к взрослоцентричной модели.* В детоцентричной семье роль родителей сводится до интересов ребёнка, где девизом служит - «Счастье для ребенка». Взрослоцентричная семья (которая выстраивается уже на наших глазах)— это семья, в которой взрослые делают выбор в пользу построения своей карьеры, где девизом служит - «Счастье для всех».

- *Семья становится более уязвимой для влияний извне.* Распространение глобальной сети – интернета, оказывает большое влияние на семью. Информация, которая раньше была не доступна для детей, теперь получила свободный доступ. Родители большую часть времени общаются с виртуальными собеседниками, а не с детьми. [3]

2. Понимание родителями этапов построения новой (родительской) модели «Я-концепции родителя». Для формирования «Я-концепции родителя» важно учитывать следующие компоненты.

а) *Понимание родителем понятийного аппарата,* который он будет использовать для повышения педагогической культуры. Перечислим основные понятия.

- *«Родительство»* — это значимая социальная роль, важная сфера самореализации взрослой личности, занимающая значительную по времени часть его жизни. (Р.В.Овчарова) [4]

- *«Этапы формирования родительства»* - определение, формирование, структура, компоненты, стратегии.

- *«Структура родительства»* - ценностные ориентации супругов (семейные ценности);

родительские установки и ожидания; родительское отношение; родительские чувства; родительские позиции; родительскую ответственность; стиль семейного воспитания.

- *«Основные стратегии реализации родительства»* - восприятие родительской роли как ограничения для самореализации; восприятие родительской роли как появления новых возможностей для самореализации.

- *«Я-концепцию родителя»* можно определить, как подструктуру общей Я-концепции личности, которая складывается в рамках детско-родительских отношений и является относительно устойчивой совокупностью представлений индивида о самом себе как о родителе, на основе которой он строит свое взаимодействие с ребёнком и другими людьми, включёнными в это взаимодействие. (Н.А. Ефремова, 2004) [5]

- *«Одарённость»* — это системное, развивающееся в течение жизни качество психики, которое определяет возможность достижения человеком более высоких, незаурядных результатов в одном или нескольких видах деятельности по сравнению с другими людьми. (Д.Б.Богоявленская, В.Д.Шадриков, 2003) [6]

- *«Одарённый ребёнок»* — это ребёнок, который выделяется яркими, очевидными, иногда выдающимися достижениями (или имеет внутренние предпосылки для таких достижений) в том или ином виде деятельности. (Д.Б.Богоявленская, В.Д.Шадриков, 2003) [6]

Признаки характерные для одарённого ребёнка:

- Опережающее познавательное развитие.

- Психосоциальная чувствительность. Опережающее развитие восприятия и познания у одарённого ребёнка влечёт за собой предъявление высоких требований как к себе, так и к окружающим.

- Физическая активность. Одаренные дети могут быть чрезмерно энергичны или рационально пассивны.

б) *Понимание родителем структурных и содержательных особенностей «Я-концепции родителя».* Для описания структурно-содержательных компонентов «Я-концепции родителя» была использована модель английского психолога и педагога Роберта Бернса, в которой Я-концепция разделяется на когнитивную сферу – «Я-понимание», аффективную сферу – «Я-отношение», поведенческую сферу – «Я-поведение». Структурно-содержательный компонент Я-концепции родителя будет строиться по степени осознанности и важности ее компонентов для родителей.

Рассмотрим каждый компонент отдельно.

Когнитивная сфера – «Я-понимание» имеет следующий набор существенных компонентов:

- *Образ «идеального» родителя* обладает неким набором качеств, способствующих созданию гармоничных, самодостаточных взаимоотношений с ребенком – ответственность, понимание ребенка, строгость, требовательность, быть образцом для ребенка, терпение.

- *Представление индивида о себе как о родителе через перечень личностных качеств*, таких как доверие, забота, доброта, искренность, ответственность, наблюдательность, самообладание, терпение, самостоятельность, способность к

самоанализу.

- *Образ ребенка.* Понимание родителем возрастных особенностей (свойства личности, закономерно изменяющиеся в процессе смены возрастных стадий развития), познавательных способностей (сенсорные и интеллектуальные способности, обеспечивающие продуктивное овладение знаниями) и т.д.

- *Образы-Я на шкале времени* - образ себя как родителя в прошлом, настоящем, будущем. Девизом этого компонента служит «Мой ребенок растёт, и я должен буду...».

- *Ситуативные образы себя как родителя* - это психические образования, формирующиеся в процессе приобретения родителем жизненного и профессионального опыта.

- *Образ себя как родителя в глазах своего ребенка и окружающих.* Смотря на происходящее глазами ребенка, родители смогут избежать ошибочных решений и поступков. [5]

Аффективная сфера – «Я-отношение» проявляется через эмоциональное отношение. Самооценка в этом компоненте является ключевым механизмом регулирования и коррекции поведения.

- 1) общая самооценка себя как родителя (уровень позитивности при оценке в сопоставлении себя с идеальным родителем);

- 2) самооценка своих родительских качеств, умений и компетентности.

Поведенческая сфера – «Я-поведение» имеет следующий набор существенных компонентов:

1. Самоопределение и идентификация себя как родителя, что проявляется в формировании целей, планов и перспективы в воспитании своего ребенка.

2. Родительская позиция, в основе которой лежит сознательная или бессознательная оценка ребенка, выражающаяся в способах и формах взаимодействия с ним. (Спиваковская А.С., 1999). [4]

3. Поведенческая установка родителя — готовность вести себя определенным образом по отношению к ребенку и к себе как к родителю. [5]

в) *Понимание родителем действия обратной связи от окружающих людей, по которой он сможет определять этапы развития своей Я-концепции родителя.* Я-концепция родителя изменяется под действием обратной связи от окружающих людей и от мира. Обратная связь, которую получает родитель, имеет три особенности.

- От ребёнка, с развитым рефлексивным мышлением, который способен размышлять, заниматься самонаблюдением, самоанализом, осмысливать результаты как собственной деятельности, так и родителя.

- Обратная связь зачастую осуществляется, не выходя за рамки семьи. Поэтому имеет существенные ограничения.

- Изменчивость обратной связи на разных этапах развития ребенка.

В заключение хочу сказать, что суть современного родительства – не в том, что общественные запросы изменились, что изменились формы семьи и число детей, а в том, что они сегодня разнонаправлены и мозаичны. Поэтому источник основного социального требования – выстроить родителю собственную осознанную позицию в воспитании одарённого ребёнка, а образовательному учреждению, используя наставничество как эффективный инструмент обучения, ему в этом помочь.

1. Настольная книга «Наставничество: эффективная форма обучения»: информационно-метод. материалы / авт.-сост. Нугуманова Л. Н., Яковенко Т. В. — 2-е издание, доп., перераб. — Казань: ИРО РТ, 2020. — 51 с.
2. Круглова И.В. Наставничество как условие профессионального становления молодого педагога: Автореферат дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук / МГПУ. Москва, 2007. — 27 с.
3. Поливанова К.Н. Современное родительство как предмет исследования [Электронный ресурс] //Психологическая наука и образование psyedu.ru. 2015. Том 7. №3. С. 1–11. doi: 10.17759/psyedu.2015070301 (дата обращения: 05.10.2023).
4. Овчарова Р. В. Родительство как психологический феномен: учебное пособие. - М.: Московский психолого-социальный институт, 2006. — 368 с.
5. Ефремова Н.А. Психологическое содержание Я-концепции родителя: Автореферат дис. на соискание учен. степени канд. пс. наук / ТПГУ. Омск, 2004. — 27 с.
6. Богоявленская Д.Б., Шадриков В.Д. и др. Рабочая концепция одаренности. — 2-е изд., расш. и перераб. — М., 2003. — 95 с.

ҒЫЛЫМ, ТЕХНОЛОГИЯ, ИНЖЕНЕРИЯ ЖӘНЕ МАТЕМАТИКА (STEM)

Серуенбай Б.С.

информатика пәні мұғалімі, педагог-сарапшы,
№74 мектеп-гимназия, Астана қ., Қазақстан

Аңдатпа: Ұрпақ тәрбиесі – бұл болашақ тірегі, мемлекеттік маңызды іс. «Адамзат ұрпағымен мың жасайды» - дегендей, ұрпақ тәрбиесі – қай кезде де халықтық мәселе болған. Қазақ халқы – рухани зор байлықтың мұрагері. Бүкіл әлемдік өркениетте ерекше орын алатын ғұлама әл-Фараби бабамыздан бастап, орта ғасыр ойшылдары: Ж.Баласағұн, М.Қашқари, Иассауи трактаттары, сондай-ақ Алтын Орда дәуірінің даналары бір халықтың ғана емес, адамзат тудырған алыптардың қатарындағы ұлы Абай мұрасының, оның педагогикалық көзқарастарының алар орны өз алдына бір төбе. Ең әуелі ұлттық тәрбиенің мән-мағынасын, мазмұнын жан-жақты жақсы біліп, тәлім-тәрбиеге оны пайдаланудың тәсілдерін жауапкершілікпен үйренген дұрыс.

Мектеп, соның ішінде оның оқушының ең алдымен қоғамның әлеуметтік, өзі өмір сүріп отырған ортаның негізгі мақсаттарын жүзеге асыру айналасында жұмыс істеуі керек.

Қазіргі ғылыми педагогикада оқу әрекетін қалыптастыру негізінде оқытудың дамытушы және тәрбиелеуші ықпалының пәрменділігін арттыру көзделуде, яғни, оқытудағы басымдылық жеке тұлғаны дамыту мен тәрбиелеуге беріледі. Оқушылар ағаштан жасалатын ұлттық бұйымдардың түрлерін біле тұрып, оларды өңдеу технологиясын қолданып, бұйымдардың ұлттық нақыштарды зерттеу арқылы қазақ халқының ерекшеліктерін біледі және көптеген тәрбиелік тағылымдарды бойына сіңіреді.

Аннотация: Воспитание поколений - основа будущего, важная государственная деятельность. Как говорится, «человечество зарабатывает на своем потомстве тысячу», воспитание потомства всегда было национальной проблемой. Казахский народ - наследники огромного духовного богатства. От великого Аль-Фараби, занимающего особое место в мировой цивилизации, до средневековых мыслителей: трактатов Дж. Баласагуна, М. Кашкари, Яссауи, а также копий золотоордынской эпохи, наследия великого Абая, его педагогических работ. Место просмотра могло быть само по себе холмом. Прежде всего, необходимо знать смысл и содержание национального образования и научиться использовать его ответственно.

Школа, в том числе и ее ученики, должны сначала работать над реализацией основных целей общества, среды, в которой они живут.

Современная научная педагогика предусматривает повышение эффективности развивающего и воспитательного воздействия обучения на основе формирования учебной деятельности, то есть приоритет в обучении отдается развитию и воспитанию личности. Студенты изучают виды национальных изделий из дерева, используют технологию их обработки, познают особенности казахского народа через изучение национальных узоров изделий и усваивают множество учебных уроков.

Abstract: The upbringing of generations is the foundation of the future, an important state activity. As the saying goes, “mankind earns a thousand from its offspring,” raising offspring has always been a national problem. The Kazakh people are the heirs of enormous spiritual wealth. From the great Al-Farabi, occupying a special place in world civilization, to medieval thinkers: treatises by J. Balasagun, M. Kashkari, Yassavi, as well as copies of the Golden Horde era, the heritage of the great Abai, his pedagogical works. The viewing site could be a hill in itself. First of all, it is necessary to know the meaning and content of national education and learn to use it responsibly.

Modern scientific pedagogy provides for an increase in the effectiveness of the developmental and educational impact of training on the basis of the formation of educational activities, that is, priority in training is given to the development and education of the individual. Students study the types of national wood products, use the technology of their processing, get to know the peculiarities of the Kazakh people through the study of national patterns of products and learn a lot of educational lessons.

Ғылым, технология, инженерия және математика (STEM), бұл академиялық пәндерді біріктіру үшін қолданылатын термин. Бұл термин ғылым мен технологияның бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін білім беру саясатын қарастыруда және мектептерде оқу жоспарларын таңдауда жиі қолданылады. Бұл жұмыс күшінің дамуы және еліміздің ғылым саласының дамуында маңызды рөл атқарады. STEM-дегі ғылым, әдетте, ғылымның үш негізгі саласының екеуін білдіреді: жаратылыстану ғылымдары, оның ішінде биология, физика және химия; және ресми ғылымдар, мысалдары математика, сонымен қатар логика және статистика.

STEM білімінің маңыздылығы оқушыларға ғылымда түсінігі мен қолданылуын жақсарту үшін әзірленген ғылыми стандарттардың келесі буынымен ерекшеленеді. STEM нұсқауы, әдетте, аудиториялық жобаларға бағытталған. Жобалар мен іс-шараларға ғылымды қолдануға бағытталған және оқушыларды алдын-ала сабақтарға дайындауға арналған технологиялар кіреді.

Америка Құрама Штаттары тарихи тұрғыдан осы салаларда көшбасшы болғанына қарамастан, соңғы уақытта бұл тақырыптарға аз көңіл бөлінуде. АҚШ Білім департаментінің мәліметі бойынша орта мектеп оқушыларының тек 16 пайызы STEM-дегі мансапқа қызығушылық танытып, математикадан білімдерін дәлелдеді. Қазіргі уақытта орта мектеп оқушыларының шамамен 28 пайызы STEM-ге байланысты салаға қызығушылық білдіруде, деп хабарлайды департаменттің сайты, бірақ оқушылардың 57 пайызы мектеп бітірген кезде қызығушылықтарын жоғалтады.

Егерде біздің еліміздегі мектептерде STEM ғылым саласына көп көңіл бөліп, бастауыш буынға факультатив ретінде енгізілу керек себебі, білімнің 60 пайызы балаға бастауыш сыныпта қаланады, қалған 40 пайызы орта және жоғары буында қаланады. Бастауыш буынға 20 пайыз STEM-дегі қызығушылық артырсақ, орта буын 40 пайыз және жоғары буында 60 пайыз жетеді. STEM арнайы пән ретінде енгізілсе, оқушылар мектеп бітіргедейін пәнді 60 пайыздан жоғары меңгеріп ғылымға деген қызығушылықтары артады.

STEM білімі неге маңызды?

STEM білімінің маңыздылығы қоғамның технологиялық және ғылыми жетістіктерімен тығыз байланысты.

Сабақта мұғалімдерге STEM-ді енгізудің көптеген әдістері бар. STEM үлгісіндегі сабақ жоспары мұғалімдерге осы тұжырымдаманы оқушыларына қалай енгізу керектігі туралы қадамдық нұсқаулық береді. Содан кейін мұғалім оқушыларға STEM сабағын қызығушылығын оятатын бейне сабағын қосады. STEM жобалары мен іс-әрекеттерін сабаққа қалай енгізуге болатындығын анықтайды. STEM сыныптары үшін топ құру - бұл жобалар мен іс-шараларды жүзеге асыруда маңызды орын. Іске асыру идеялары мыналарды қамтиды:

Оқушыларға STEM жобалары мен іс-шараларында мүмкіндігінше икемді жұмыс істей алатындай етіп үстелдер мен басқа жиһаздарды орналастыру керек. Бұл жұмыс үстелдері арасындағы үлкен жолдарды немесе белгілі бір жоба немесе әрекетке негізделген жұмыс станцияларын құруды білдіруі мүмкін.

Ынтымақтастық кез-келген STEM жобасының немесе қызметінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Сынып оқушыларға бірлесіп жұмыс істеуге мүмкіндік беретін етіп ұйымдастырылуы керек, мысалы, орындықтар түрінде.

Диаграммалар мен плакаттар сияқты көрнекі қолдау оқушыларға негізгі ұғымдарды есте сақтауға көмектеседі.

Орта мектеп мұғалімдері STEM барлық бағыттарын қамтитын жобаларды жүзеге асыра алады. Осындай жобалардың бірі - судың сапасын зерттеу, оқушылар су қоймасынан деректерді жинау үшін суасты роботтарын пайдаланады. Оқытушылар оқушыларға өздерінің роботтарын жасауға немесе сатып алынған жиынтықтарды пайдалануға мүмкіндік алады.

STEM-де оқу және технологияны қолдану әр оқушыға шығармашылық қабілеттерін пайдалануға және сыни ойлау қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. STEM білімінің артықшылықтары сонымен қатар барлық жастағы және кәсіптік студенттерге айтарлықтай әсер етеді, өйткені соңғы жылдары STEM саласында студенттердің айтарлықтай қызығушылығы артып келеді. Студенттер STEM саласында, робототехника немесе компьютерлік бағдарламалау жобаларына байланысты ұзақ күрделі тапсырмаларды орындау қабілетіне ие бола алады. STEM білімі шығармашылық ойлауды қажет ететін практикалық іс-әрекеттерден тұрады.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕ РЕТІНДЕ ДАРЫНДЫ ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТІЛДІК ӨСУІНІҢ ТҮСІНІГІ МЕН ҚҰРЫЛЫМЫ

Таткенова Г.Х.

Магистр, қазақ тілі мұғалімі «Қостанай қаласы білім бөлімінің № 2 мектеп-лицейі»
КММ, Қостанай қ., Қазақстан

Аннотация: Оқушылардың қабілеттілігін дамыту мәселелері, соның ішінде лингвистика бір фактор ретінде, оқытудың табыстылығы практикалық мәні жағынан арта түсуде. Мектеп оқушыларының лингвистикалық дарындылығын дамыту деген өзекті тақырыпқа мақала арналған. Бұл мақалада «Дарындылық» деген сөздің түсінігі мен оның түрлері ашылады. «Оқушылардың лингвистикалық дарындылығы» туралы түсініктің анықтамасы берілген және оның компонент құрылымы сипатталған. Лингвистикалық дарындылық өзіне ғана тән қабілеттерді қамтиды, соның ішінде лингвистикалық жасампаз

және коммуникативтік қабілет, тілдік түйсік, тілдік болжам, шет тілдерге деген қабілеті

Аннотация: Разработка проблемы способностей учащихся, в том числе лингвистических как одного из факторов, влияющих на успешность обучения, приобретает все большее практическое значение. Статья посвящена актуальной теме – развитию лингвистической одаренности у школьников. Раскрываются подходы к понятию «одаренность», ее виды. Дано определение понятия «лингвистическая одаренность учащегося», описаны ее составные компоненты. Лингвистическая одаренность включает в себя некоторые специфические способности, такие как способность к иностранным языкам, языковая догадка, языковая интуиция, коммуникативные способности и лингвистическая креативность.

Abstract: Development of a problem of abilities of students, including linguistic as one of the factors influencing the success of training, is becoming of great importance. The article is devoted to a topical theme of the development of linguistic giftedness of schoolchildren. The analysis of the concept of giftedness from different points of view is provided, its types are listed. The definition of “linguistic giftedness of schoolchildren” is given; its components are described. Linguistic giftedness includes some specific abilities such as foreign language aptitude, language guessing, linguistic intuition, communication skills, and linguistic creativity.

1. Кіріспе. Дарынды балаларды анықтау мен дамытуды, олардың мүмкіндіктерін іске асыруды қамтамасыз ететін жағдайлар жасау қазіргі қоғамның басым міндеттерінің бірі болып табылады. Әлеуметтік тапсырыстың болуы осы саладағы жұмыстың қарқынды өсуіне ықпал етеді. Дарындылық мәселесі қазіргі кезде өзекті бола түсуде.

Дарынды бала – бұл қызметтің сол немесе басқа түрінде жарқын, айқын, кейде көрнекті жетістіктерімен (немесе мұндай жетістіктерге ішкі алғышарттары бар) ерекшеленетін бала.

Біз дарындылық үш фактордың суперпозициясының нәтижесі болып табылатындығынан шығамыз:

- орташадан жоғары қабілеттер;
- мәселені шешуге қатысудың жоғары деңгейі;
- шығармашылықтың жоғары деңгейі, біз оны «шығармашылық қабілеті» деп қарастырамыз, ол ең жалпы түрде «проблемалық мәселелерді шешудің дәстүрлі емес стратегиялары мен әдістерін генерациялау қабілеті» ретінде анықталады (Бурменская және Слуцкий, 1991).

Дарынды бала – бұл үш параметр бойынша да өз құрбыларынан озып шыққан бала ғана емес, ең болмағанда біреуінде де жоғары деңгейге ие болған бала. Мектепте дарынды оқушыларды қолдаудың адекватты моделін іздеу келесі мәселелерге байланысты:

- а) дарындылық туралы жалпы түсініктің болмауы;
- б) дарынды балаларды тәрбиелеу процесінде оларды сүйемелдеу процесінің тиімділігінің нақты критерийлері мен көрсеткіштерінің болмауы.

2. Талқылау. «Дарындылық» ұғымын талдау бүгінгі таңда дарындылықты анықтауға әртүрлі көзқарастардың бар екенін көрсетті:

- дарындылық ұғымы қалыпты жағдайға дейін төмендейді, осыдан барлық балалар дарынды деген миф (В.Е.Чудновский, В.С. Юркевич, т.б.);
- дарындылық пен қабілеттілік ұғымдары ажыратылады (С.Л.Рубинштейн, Б.Г. Ананьев, Н.С.Лейтес, т.б.):

- дарындылықтың теориялық зерттелуі тұқым қуалаушылық, тәрбие және қоршаған орта теориясына байланысты кеңейіп, тереңдей түсуде (Р.Декарт, Дж.Локк, К.Гельвеций, В.П.Эфроимсон, т.б.);

- дарындылық шығармашылық даму ретінде қарастырылады, яғни. дарындылықтың психологиялық құрылымы шығармашылық дамудың құрылымдық элементтерімен үйлеседі (А.М. Матюшкин, П. Торренс және т.б.);

- дарындылық бастапқыда қабілеттер мен бейімділіктерден қалыптасқан деп қарастырылады (Б.М.Теплов, Дж.Гилфорд, т.б.).

С.Л. еңбектерінде. Рубинштейн (Рубинштейн, 1989), және Б.М. Теплов (Теплов, 1971) қабілет, дарындылық және дарындылық ұғымын қызметтің табыстылығының бірыңғай негізіне қарай жіктеуге әрекет жасалды:

- бейімділік негізінде қызметте қалыптасатын қабілеттер (адамның анатомиялық және физиологиялық қабілеттері);

- бір адамды екіншісінен ерекшелендіретін және іс-әрекеттің табыстылығын анықтайтын жеке психологиялық сипаттамалар;

- ерекше дарындылық – қызметте табысқа жету мүмкіндігін тудыратын қабілеттердің сапалы бірегей үйлесімі;

- жалпы дарындылық – кең ауқымды іс-әрекетке қабілеттілік.

Бұл тәсіл В.Д. Шадриков дарындылықты іс-әрекеттегі қабілеттердің біртұтас көрінісі ретінде, әрекетте біріктірілген қабілеттер жиынтығының жалпы қасиеті ретінде сипаттайды (Шадриков, 1992).

Студенттердің тілдік дарындылығы – бұл «шетел тілінде жеделдетілген ойлау процестеріне, тіл теориясы мен тарихы саласындағы белсенді танымдық әрекетке, шет тілінде қарым-қатынас жасау тәсілдерін таңдаудағы шығармашылыққа, сабақта тұрақты мотивацияға қабілеттілік деңгейінің жоғарылауы. тіл үйрену» (Румянцева, 2006).

Бұл анықтамада біз ана тілдерін де, шет тілдерін де үйрену және меңгеру туралы айтып отырмыз. Әрине, біз ана тілімізді туғаннан бастап оқимыз және оны мектепте оқып үйрену туралы айтқанда, әдетте, бұрыннан қалыптасқан тілдік дағдыларды жетілдіруді айтамыз. Сондықтан біздің зерттеу мақсатымыз – ағылшын және қазақ тілдерін шет тілі ретінде меңгеру аспектісінде лингвистикалық дарындылық. Студенттердің тілдік дарындылығының даму деңгейін толық көрсете алатын шет тілін меңгеру деңгейі деген қорытындыға келдік. Сонымен қатар, егер оқушы бірнеше тілде (яғни, ана тілінен басқа кем дегенде бір тілде) сөйлеген жағдайда ғана тілдік дарындылықты дамыту туралы айтуға болады.

Тілдік дарындылық – күрделі күрделі формация, оның құрамына мынадай құрамдас бөліктер кіреді: тіл сезімі, тілдік қабілеттер, қарым-қатынас дағдылары, шет тілінің қабілеттері, тілдік болжам, тілдік интуиция, тілдік шығармашылық (1-кестені қараңыз).

Кесте 1. Тілдік дарындылықтың құрамдас бөліктері

Тіл сезімі (Е.Г. Әзімов, А.Н. Щукин)	«Сөйлеуді тудыру және қабылдау үдерісімен бірге жүретін тілдегі үйлесімділік/үйлесімділіктің эмоционалдық сезімі, тілдің жүйелік қасиеттерін түсіну. Көптеген сөйлеу әрекеттерін санадан тыс жалпылау нәтижесінде туындайды»
Тіл сезімі («Психологиялық сөздік»)	«Тілді оқытуда мақсатты түрде меңгеруден бұрын да идиоматикалық, лексикалық, стильдік, т.б. конструкцияларды түсіну мен қолдануда көрінетін тілді интуитивті меңгеру құбылысы. Бұл осы жалпылауға кіретін элементтерді алдын ала саналы түрде оқшауламай, бастапқы жалпылау деңгейіндегі жалпылау. Ол сөйлеуді және негізгі танымдық

	операцияларды өздігінен меңгеру нәтижесінде қалыптасады. Тілдік құрылымдардың дұрыстығы мен таныстығын бақылау мен бағалауды қамтамасыз етеді»
Тілдік болжам (Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин)	«Контекст арқылы бейтаныс сөздің (фразаның) мағынасын аша білу; сөзжасам саласындағы білімді пайдалануға, бұрыннан белгілі полисемантикалық сөздерді жаңа мағынада түсінуге, ана және оқытылатын тілдердің халықаралық сөздерін білуге негізделген »
Тілдік болжам немесе түйсігі (В. А. Пасхалова, Т. И. Кара)	«Алушының сөйлеу тәжірибесінде әлі кездеспеген сөздер мен сөйлеу құрылымдарын тікелей түсіну. Ұзақ мерзімді жадта кездесетін бірлікті белгілі бір стандарттар жиынтығымен салыстыру бар »
Тілдік қабілеттер (М.Қ. Кабаров)	«Тілдік білімді меңгерудің жылдамдығы мен жеңілдігінде, сөйлем құрауға және талдауға, коммуникативті мәселелерді шешуде тілдік жүйені пайдалануға мүмкіндік беретін тілдік бірліктерді талдау және синтездеу ережелерінде көрінетін жеке психологиялық сипаттамалар».
Тілдік қабілеттер (Е.В. Дёмина)	«Сөйлеушінің сөйлеуді түсіну және шығаруға дайындығының жолын анықтайтын тұрақты, жеке-дара спецификалық психодинамикалық және мазмұндық-белсенділік сипаттамаларының жиынтығы»
Шетел тілін білу қабілеттері (И.В. Барынкина)	«Қарым-қатынас қызметін атқаратын символдық формалардың әртүрлі жүйелерін пайдалана білу»
Қарым-қатынас дағдылары (Е.Г. Әзімов, А.Н. Щукин)	«Оның коммуникативті әрекетінің тиімділігін, ең алдымен басқа тұлғалармен қарым-қатынасын және іс-әрекеттегі психологиялық үйлесімділігін қамтамасыз ететін қабілеттер, тұлғалық қасиеттер».
Лингвистикалық шығармашылық (Т.В. Тюленева, В.М. Панфилова, А.Н. Панфилов)	«Ана және/немесе шет тілінің құралдарын пайдалана отырып, объективті және субъективті жаңа идеалды өнімдерді жасау, студенттердің шығармашылық сөйлеу әрекетіне ұмтылуымен байланысты дивергентті ойлауға негізделген ауызша және жазбаша мәлімдемелер жасау қабілеттерінің кешені».

Тілдік дарындылықтың бұл құрамдас бөліктері пәнаралық байланыста және педагогика, психология, лингводидактика, психолингвистикада қарастырылады. Дегенмен, дарындылықты дамытудағы жетекші рөл педагогикаға жүктеледі: «Дарындылықты қалыптастыру пәнаралық процесс, бірақ ол педагогикалық сипаттағы әмбебап константаға негізделген» (Дмитриенко және Кулемзина, 2005, 64 б.).).

Тілдік дарындылық мәселесі бойынша әдебиеттерді талдау тілдік дарындылық белгілері бар оқушыны келесі жеке психологиялық ерекшеліктері бар оқушы ретінде анықтауға мүмкіндік береді:

- шет тілін үйренуге тұрақты мотивациясы бар;
- интеллектуалдық, коммуникативті, тілдік қабілеттерінің жоғары деңгейі бар;
- тілді меңгеру жылдамдығын, тілдік білімді меңгерудің жеңілдігі мен жылдамдығын көрсетеді;
- шет тілінде қарым-қатынас жасау тәсілдерін таңдауда шығармашылықпен сипатталады;
- шет тілдік қатынас процесінде тілді қолданудың тиімділігін көрсетеді (Панфилова & Панфилов).

3. Қорытындылар

Осылайша, лингвистикалық дарынды оқушылар аздаған қателіктерге жол бере отырып, тез қарқынмен ойларын шет тілі арқылы тұжырымдайды. Олар өз тілінің элементтерін бұрыннан белгілі болғандарға ұқсас етіп оңай енгізе алады. Мәтінді оқу барысында оқуға деген ынтасының артуына сүйене отырып, олар тек өз білімдері мен тілдік болжамды пайдалана отырып, жазылғанның мағынасын бірден түсінуге тырысады. Тілдік дарынды балалар бір ғана емес, бірнеше тілді үйренуге қызық болуы мүмкін.

Жалпы, тілдік қабілеттер мен тілдік дарындылықты анықтаудың әдіс-тәсілдері, әдістері, тәсілдеріне қатысты әлі де ортақ ұстанымдар жоқ. Мамандар (мұғалімдер, шет тілі мұғалімдері) мұндай қабілеттер санаулы студенттерде ғана бар дейді. Олар тілді меңгеру барысында, сөйлеу әрекетінде кездеседі. Сонымен қатар, әрқайсысы үшін бұл қабілеттерді жеке, нақты және асимметриялық түрде көрсетуге болады (біреуінің сөздік қоры ерекше, екіншісінде мінсіз айтылу бар, үшіншісі тамаша аударылады).

Шетел тілін оқыту саласындағы практиктер студенттің тілдік дарындылығын тікелей немесе жанама түрде айғақтайтын факторларды атайды: математикадан, орыс тілі мен әдебиетінен бір мезгілде табысқа жету; ән айту қабілеті; музыкаға құлақ; пародия жасау қабілеті; жақсы есте сақтау (өлеңдерді, әндерді тез жаттау; сандарды, фактілерді есте сақтау); жақсы сөйлеу қарқыны; өз ана тілінде еркін оқуы; сөйлеудің жалпы дамуы (жақсы дикция, айту, қайталау, ұзақ созылған сөйлемдермен сөйлеу, сұрақтарға тез сөйлеу). Дегенмен, тілдік дарындылықтың жетекші көрсеткіші – көптілділік.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Бурменская Г.В., Слуцкий В.М. Дарынды балалар. – М.: Прогресс, 1991. – 376 б.
2. Дмитриенко В.А., Кулемзина А.В. Балалардың дарындылығының феномені оның теориялық және педагогикалық түсінігінде // Томск мемлекеттік университетінің хабаршысы. пед. Университет (Томск мемлекеттік педагогикалық университетінің хабаршысы). - 2005.- Шығарылым. 2 (46).- С. 56–64.
3. Рубинштейн С.Л. Жалпы психология негіздері. Т.2. – М., 1989 ж
4. Румянцева М.В. Тілдік дарынды мектеп оқушыларын қосымша білім беру жағдайында шет тілін оқыту: дис. ... ашық. пед. Ғылымдар. – Петербург, 2006. – 188 б.
5. Теплов Б.М. Таңдамалы жұмыстар. Т.1. - М., 1971 ж
6. Шадриков В.Д. Іс-әрекеттер мен қабілеттер. - М., 1992 ж
7. Панфилова В.М., Панфилов А.Н., Мерзон Е.Е. Студенттерде тілдік дарындылық ерекшеліктерімен шетел құзыреттілігін қалыптастырудың ұйымдастырушылық-педагогикалық шарттары [Электрондық ресурс]. — Қатынас режимі: <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ies/article/view/44768/24392> (қолданылған: 20.02.16)

КӨРКЕМ ӘДЕБИЕТ АРҚЫЛЫ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ДАРЫНДЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Татибекова А.А, Нұрмолдаева А.А.

Жамбыл облысы, Қазақстан

Андатпа: Мақалада көркем әдебиет арқылы білім алушылардың дарындылық қабілеттерін дамытудың маңыздылығы жан-жақты қарастырылады. Қазақ тілі мен қазақ әдебиеті сабақтарында көркем әдебиетті қызықтыра оқытып, академиялық және

шығармашылық дарындылық қабілеттерін дамыту арқылы нәтижеге бағытталған жұмыс түрлері таныстырылады.

Аннотация: В статье всесторонне рассматривается важность развития талантов учащихся посредством художественной литературы. На уроках казахского языка и казахской литературы интересно преподается художественная литература, привносится работа, ориентированная на результат, путем развития академических и творческих талантов.

Abstract: The article comprehensively considers the importance of developing the talents of students through fiction. In Kazakh language and Kazakh literature classes, art literature is interestingly taught, and results-oriented work is introduced by developing academic and creative talents.

Қазіргі таңда көркем әдебиетті оқыту арқылы оқушылардың танымдық, шығармашылық қабілетін дамытып, дарынды шығармашыл тұлға қалыптастыру өзекті болып табылады. Ғылым мен техниканың, ақпараттық технологияның дамуымен көркем әдебиетті оқуға деген оқушылардың қызығушылығы төмендеп отырғаны анық. «Көркем шығарма – әдебиеттің құндылығы. Көркем шығарманы оқыту – оқушының сөз қадірін түсінерлік ойлау әрекетін дамыту, рухани дүниесін байыту, эстетикалық талғамын жетілдіру, адамгершілік қасиетін қалыптастыру», - деп Қ.Жұмалиев айтқандай, ұстаз көркем әдебиетті ұлттық құндылық ретінде дәріптеп қана қоймай, алдындағы шәкірттерінің бойында қасиетті мұраны қалыптастыруы қажет.

Дарынды оқушының дарындылығын дамыту білім алушылардың көркем шығарманы оқуға деген қызығушылығын оятуға, сөз өнерінің ерекшеліктерін түсініп, тануға, ой көзімен зерделеуге негіз болатын білім, білік дағдылар қалыптастыруға, көркем мәтінді талдай білу арқылы нақты, дәлелді сөйлеуге дағдыландыруға, сөз құдіреті мен қасиетін ұғындыруға, көркем әдебиетті оқыту арқылы шығармашылық жұмыстар жазуға бейімдеуге, олардың бойында көшбасшылық қабілеттерді қалыптастыруға, шығармашылық жұмыстар арқылы ұлттық сананы жаңғыртуға, іс-әрекетті сыни бағалау арқылы өз дәлелдерін ұсына алу қабілетін арттыруға негізделеді.

Көркем әдебиет арқылы білім алушылардың дарындылық қабілетін дамыту мақсатында бірнеше жұмыстар жүргізіледі.

1. Көркем әдебиет оқуға деген ынтасы бар оқушыларды анықтау;
2. Дарынды оқушылардың қабілеті бойынша көркем әдебиеттерді оқуға ұсыну;
3. Көркем әдебиет оқыған оқушыларды бақылап, тапсырмалар ұсыну;
4. Көркем әдебиет оқыған оқушыларды «Жалпы білім беретін пәндер бойынша

республикалық және халықаралық олимпиадалар мен ғылыми жобалар конкурстарының (ғылыми жарыстардың), орындаушылар конкурстарының, кәсіби шеберлік конкурстарының және спорттық жарыстардың тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2011 жылғы 7 желтоқсандағы № 514 бұйрығымен (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 7355 болып тіркелген) бекітілген тізбеге сәйкес байқауларға іріктеу;

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2011 жылғы 7 желтоқсандағы № 514 бұйрығына сәйкес қазақ тілі мен қазақ әдебиеті пәні бойынша :

1-тарау .4-параграф: Мамандандырылған олимпиадалар:

1.Қ. Бітібаева атындағы қазақ тілі мен әдебиетінен олимпиада;

2.7-11 (12) сынып оқушыларына арналған қазақ тілінен "Жарқын болашақ" олимпиадасы;

3.Қазақ тілі мен әдебиетінен "Абайтану" олимпиадасы;

2- параграф. Ғылыми жобалардың республикалық конкурстары:

1.Жалпы білім беретін пәндер бойынша 8-11(12) сынып оқушыларына арналған республикалық ғылыми жобалар конкурсы (ғылыми конкурс);

2 "Зерде" республикалық 2-7 сынып оқушылары арасында зерттеу жобалары мен шығармашылық жұмыстардың конкурсы".

3-тарау. Орындаушылар конкурсы

3- параграф. Мамандандырылған байқаулар:

№ Шығармашылық байқаулардың атауы

1 Шығармашыл оқушылар арасындағы "Ақберен" республикалық өнер байқауы;

2 "Абай оқулары" республикалық шығармашылық конкурсы;

3 "Мағжан оқулары" республикалық ғылыми-шығармашылық конкурсы;

4 "Әбіш оқулары" республикалық ғылыми-шығармашылық конкурсы;

5 "Мәшһүр Жүсіп оқулары" республикалық конкурсы;

6 "Ілияс оқулары" республикалық конкурсы;

7 "Жыр алыбы-Жамбыл" республикалық жас ақындар конкурсы [1]

Қазақ тілі мен қазақ әдебиетіне деген сүйіспеншілігі жоғары, талапты оқушы «Ақылды адам ерінбейді, Қуатты адам сүрінбейді» деген халық мақалына сәйкес теориялық білім қоржынын толтырады. Теориялық білімін тереңдетуге арналған қазақ тілі бойынша А.Ысқақовтың «Қазіргі қазақ тілі», Ш.К.Бектұровтың «Қазақ тілі» (лексика, фонетика, морфология, синтаксис), С.Мырзабеков «Қазақ тілінің дыбыстық жүйесі», Т.Сайрамбаев «Сөз тіркесі мен жай сөйлемдер синтаксисі», Т.Қордабаев «Қазақ тіліндегі құрмалас сөйлемдер» еңбектерін терең зерделейді. Қазақ әдебиетінен теориялық білімін толықтыруда З.Қабдоловтың «Сөз өнері», Қ.Жұмалиевтің «Шығармалары» т.б. еңбектерді ой елегінен өткізеді. Ал көркем әдеби шығармалар білім алушыларға эссе жазуда, қазақ әдебиетінен теориялық білімін тереңдетуге көмектеседі.

«Қазақ тілі мен қазақ әдебиеті» пәнінен пән олимпиадасына дайындық жоспары

9-сынып

№	Тақырыптар	Оқу мақсаттары	Жұмыс формасы	Уақыты	Қорытынды
I тоқсан					
1	Қазақ әдебиеті 8-сынып. Ежелгі дәуір әдебиеті	8.1.4.1 көркем шығармалардан алған үзінділерді өз көзқарасын дәлелдеу үшін орынды қолдану	Жеке жұмыс (оффлайн)		Ежелгі дәуір әдебиетіне шолу.
2	А. Яссауи хикметтері. Шығарманы осы тектес басқа шығармалармен салыстыру	8.2.4.1 шығармадан алған үзінділерді қайта өңдеп креативті жазу	Жеке жұмыс (оффлайн)		шығармадан алған үзінділерді қайта өңдеп креативті жазады
3	Эссе: «Әдебиеттегі сопылық	8.3.3.1 шығарманың көркемдік-идеялық	Жеке жұмыс (оффлайн)		Эссе құрылымын сақтай отырып әдеби эссе

	поэзия»	құндылығын гуманистік тұрғыдан талдап, әдеби эссе жазу			жазады
4	М. Мөңкеұлы «Үш қиян» толғауының тәрбиелік мәні	8.1.2.1 әдеби шығарманың идеясы мен пафосын ұлттық мүдде тұрғысынан ашу	Жеке жұмыс(оффлайн)		әдеби шығарманың идеясын ұлттық мүдде тұрғысынан ашады
5	Эссе: «Үш қиян» толғауындағы заман көрінісін сипаттап жазыңыз.»	8.3.3.1 шығарманың көркемдік-идеялық құндылығын гуманистік тұрғыдан талдап, әдеби эссе жазу	Жеке жұмыс(оффлайн)		Эссе құрылымын сақтай отырып әдеби эссе жазады
6	М. Дулатұлы «Бақытсыз Жамал» романын С. Көбеевтің «Қалың мал» романымен салыстыру	8.3.2.1 шығармадағы материалдық және рухани құндылықтар ды заманауи тұрғыда салыстырып, жаңашылды ғына баға беру	Жеке жұмыс(оффлайн)		шығармадағы материалдық және рухани құндылықтарды заманауи тұрғыда салыстырып, жаңашылдығына баға береді
7	«Шығармадағы ер баланы тәрбиелеудегі әкенің рөлін сипаттап жазыңыз» эссе	8.3.3.1 шығарманың көркемдік-идеялық құндылығын гуманистік тұрғыдан талдап, әдеби эссе жазу	Жеке жұмыс(оффлайн)		шығармадан алған үзінділерді қайта өңдеп креативті жазады
8	Тест тапсырмасы	8.1.4.1 көркем шығармалардан алған үзінділерді өз көзқарасын дәлелдеу үшін орынды қолдану	Жеке жұмыс(оффлайн)		көркем шығармалардан алған үзінділерді өз көзқарасын дәлелдеу үшін орынды қолданады
9	Т. Ахтановтың «Күй аңызы» әңгімесіндегі кейіпкерлер бейнесі, көркемдік ерекшелігі	8.2.3.1 шығармадағы көркемдегіш құралдардың (психология лық параллелизм, перифраз, сатира, ирония) қолданысын талдай отырып, автор стилін анықтау	Жеке жұмыс(оффлайн)		шығармадағы көркемдегіш құралдардың қолданысын анықтайды
10	Ж. Сахиев	8.3.2.1	Жеке		шығармадағы

	«Айдағы жасырынбақ» әңгімесінің кейіпкерлер әлемі, көркемдік ерекшелігі	шығармадағы материалдық және рухани құндылықтарды заманауи тұрғыда салыстырып, жаңашылдығына баға беру	жұмыс(оффлайн)		материалдық және рухани құндылықтарды заманауи тұрғыда салыстырып, жаңашылдығына баға береді
11	Эссе: Айдағы тіршілікті сипаттаңыз.	8.3.3.1 шығарманың көркемдік-идеялық құндылығын гуманистік тұрғыдан талдап, әдеби эссе жазу	Жеке жұмыс(оффлайн)		Эссе құрылымын сақтай отырып, әдеби эссе жазады.
12	«Ләйләнің трагедиялық образ екенің дәлелдеп жазыңыз» эссе	8.3.3.1 шығарманың көркемдік-идеялық құндылығын гуманистік тұрғыдан талдап, әдеби эссе жазу	Жеке жұмыс		Эссе құрылымын сақтай отырып, әдеби эссе жазады.
13	Әңгіменің «Күй аңызы» аталуының себебін талдап жазыңыз. эссе	8.3.3.1 шығарманың көркемдік-идеялық құндылығын гуманистік тұрғыдан талдап, әдеби эссе жазу	Жеке жұмыс		Эссе құрылымын сақтай отырып, әдеби эссе жазады.

Жоғарыда берілген эссе тақырыптарына дайындық барысында білім алушы көркем әдебиетті мұқият оқып, шығарманың көркемдік-идеялық құндылығын талдай білуі шарт.

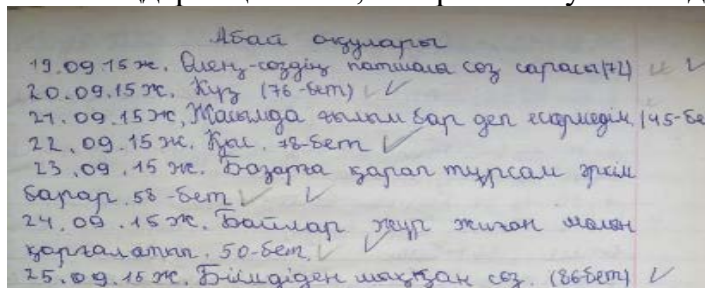
Көркем әдебиетті оқуға мұғалім әдебиет сабағында береді. «Әдебиет сабағы - ой сабағы, ойлау сабағы, ойлану сабағы. Ойлау - шәкірт тарапынан болатын әрекет, яғни олардың қабылдау, түйсіну, көркем туындымен қауышуы; ал ойланту - ұстаз тарапынан болатын іс-әрекет», [2.5]- деп белгілі ұстаз Қанипа Бітібаева орынды айтқан. Әдебиет сабағында оқушыға ойланту үшін көркем шығармалар беріледі. Көркем әдебиетті үйен оқып келген соң, мұғалім сыныптан тыс уақытта олимпиадаға дайындалатын оқушыға төмендегідей тапсырма беруіне болады:

Қазақ тілі мен қазақ әдебиеті 10-сынып

Рет саны	Пән атауы	Мазмұны
1	Қазақ әдебиеті	« Бұл суретті мен әлі салып бітірген жоқпын. Оның қандай болып шығарын алдын ала айту қиын. Күнде таң сәріден тұрып, бұрын әр кезде жасаған түрлі вариант-этюдарымды қайтадан екі-үш рет қарап шығамын да, елең-алаңдағы тыныштықта шарқ ұрып ойланамын. Жоқ, мен әлі ойдағыны тапқан жоқпын, істің бәрі алда». Үзінді кімнің шығармасынан келтірілген. Бұл туындының мазмұны туралы қысқаша баяндап беріңіз.

2	Қазақ әдебиеті	Балалық өлді, білдің бе? Жігіттікке келдің бе? Жігіттік өтті, көрдің бе? Кәрілікке көндің бе? 1. Өлеңде қолданылған фигураның түрін анықтаңыз. А) Арнау В) Жарлай арнау С) Риторикалық сұрау D) шендестіру 2. Өлеңде қолданылған ұйқастың түрі А) кезекті ұйқас В) қара өлең ұйқасы С) шалыс ұйқас D) шұбыртпалы ұйқас 3. Өлең жолдарында қайталаудың қай түрі кездеседі? А) анафора В) қайталау С) еспе қайталау D) эпифора
3.	Қазақ тілі	Сөйлемге синтаксистік талдау жасаңыз. Басына киген, екі иықты бүркей жапқан мол пішімді тарғыл шұбар далбайдың омырауға түскен қос құлағы да пұшпақ екен, ұзындығы шынашақтай, имек, өткір, қоңыр қошқыл тырнақтар тізіле саудырап тұр.
4.	Қазақ тілі	Мәтіндегі қарамен берілген сөздер мен сөз тіркестеріне морфологиялық талдау жаса.

Көркем әдебиетті оқып қана қоймай, жаттауға қабілеті бар оқушыны «Абай оқушылары» шығармашылық байқауына қатыстыруға болады. Оқушыға мәнерлеп оқу бойынша сыныптас тыс уақытта тапсырмалар беріліп, Абай өлеңдері мен ақын шәкірттерінің өлеңдерін жаттау тапсырылады. Оқушыға жеке дәптер бастатқызып, жаттаған өлеңдерінің тізімін, ескертпе жазуға болады.

Мектеп жасындағы білім алушыларға көркем әдебиетті оқуға тартатын байқаудың бірі – «Абайтану» олимпиадасы. «Абайтану» олимпиадасының маңызды шарты: М.Әуезовтің «Абай жолы» роман-эпопеясын оқып, үзіндіні жалғастыру. «Абайтану» олимпиадасының тапсырмалары; Эссе, талдау тапсырмалары, «Абай жолы» роман-эпопеясынан берілген үзінділерді табу, Абайтанушылар туралы сұрақтар. Абай өлеңдерін, қарасөздерін жатқа білу.

Баланы көркем шығарма оқытуға, Абай шығармаларына ден қоюға тікелей жауапты тұлға ұстаз болып табылады. «Абай поэзиясының сұлулығынан нәр алып, жан дүниемізді тазартып, сұлу жанды жас ұрпақ тәрбиелеу – адами да, ұстаздық та борыш» деп белгілі ғалым, ұстаз Қ.О.Бітібаева текке айтпаса керек. Көркем әдебиетті оқыту арқылы дарынды оқушылардың дарындылық қабілеті дамиды. Көркем әдебиетті оқыған дарынды оқушы шығармашылық байқаулар мен пән олимпиадасына қатысып, жеңіске жетіп мерейі үстем болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Жалпы білім беретін пәндер бойынша республикалық және халықаралық олимпиадалар мен ғылыми жобалар конкурстарының (ғылыми жарыстардың), орындаушылар конкурстарының, кәсіби шеберлік конкурстарының және спорттық

жарыстардың тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2011 жылғы 7 желтоқсандағы № 514 бұйрығымен (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 7355 болып тіркелген) бекітілген.

2. Бітібаева Қ.О. МЕКТЕПТЕ АБАЙДЫ ТАНЫТУДЫҢ ЖАҒАШЫЛ ТЕХНОЛОГИЯСЫ. Алматы.2012 ж.

ОСОБЕННОСТИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ОДАРЁННЫХ ДЕТЕЙ: ОПЫТ, ИНИЦИАТИВЫ, ПОДДЕРЖКА

Тищенко Е.И.

Учитель начальных классов, модератор, Smart technological school, г.Астана, Казахстан

Аңдатпа: Мақалада білім беру мекемесі жағдайында дарынды балалармен жұмысты психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу мүмкіндіктері, сондай-ақ мұғалім мен дарынды баланың өзара әрекеттесу ерекшеліктері қарастырылады. Қарауға "пластилин қарғасы" ойыны ұсынылады. Сонымен қатар, психологиялық жұмыстың рөлі мен орнын балалардың дарындылығының күрделі және алуан түрлі құбылысына біртұтас көзқарасты қамтамасыз ететін фактор ретінде түсіну дарынды балалардың білімін жетілдіру процесінде табиғи түрде болғандығы көрсетілген.

Аннотация: В статье рассматриваются возможности психолого-педагогического сопровождения работы с одарёнными детьми в условиях образовательного учреждения, а также особенности взаимодействия педагога и одарённого ребёнка. Предлагается к рассмотрению игра «Пластилиновая ворона». Кроме того, показано, что осознание роли и места психологической работы как фактора, обеспечивающего целостный подход к сложному и многообразному явлению детской одарённости, в процессе совершенствования образования одарённых детей произошло закономерно.

Abstract: The article discusses the possibilities of psychological and pedagogical support of work with gifted children in an educational institution, as well as the features of interaction between a teacher and a gifted child. The game "Plasticine Crow" is proposed for consideration. In addition, it is shown that the awareness of the role and place of psychological work as a factor providing a holistic approach to the complex and diverse phenomenon of child giftedness in the process of improving the education of gifted children occurred naturally.

Как говорил Василий Александрович Сухомлинский: «В душе каждого ребёнка есть невидимые струны. Если их тронуть умелой рукой, то они красиво зазвучат». **Каждый ребёнок талантлив по-своему**, только нужно разглядеть его, помочь ему проявиться, найти свой путь, поверить в себя. Многие педагоги полагают, что работать с одарёнными детьми легко. Они считают, что одарённые дети – это подарок судьбы, лепи из них, что хочешь. Но это заблуждение! Легко тогда, когда не представляешь всей серьезности проблемы, и труднее тогда, и вместе с тем интереснее, когда к данной проблеме относишься с полной ответственностью и сознанием важности порученной миссии. Срабатывает правило: «не навреди». Одарённость – это системное, развивающееся в течение жизни качество психики, которое определяет возможность достижения человеком более высоких, незаурядных

результатов в одном или нескольких видах деятельности по сравнению с другими людьми.

Одарённые дети – это уникальное явление в современном обществе. Борис Михайлович Теплов первым дал определение понятия «одарённость» в 1940 году в своей статье «Способности и одарённость». [1] Он считает одарённость особым сочетанием способностей и факторов среды, от которых зависит возможность достижения успеха. Сейчас достаточно широко используются такие понятия, как индивидуальность, одарённость, талант, одарённые дети и детская одарённость. Рассмотрим их, выстроив логическую цепочку: индивидуальность - способность - одарённость - талант. Смысл понятия «индивидуальность» — это особенности личности человека, неповторимые и уникальные для него и отличающие данного человека от других людей. Индивидуальность личности ребёнка определяется его способностями. Способности могут быть определены как индивидуальные психологические особенности, которые являются условиями успешного осуществления определенного рода деятельности. Когда ученики в одинаковых условиях достигли разных успехов в освоении и выполнении какой-либо деятельности, говорят о наличии соответствующих способностей у одних или их отсутствии у других. В школе наблюдается связь способностей учеников с их знаниями и умениями, но при этом очень важно четко отличать способности от знаний и умений. В основе знаний и умений лежат приобретённые и закреплённые навыки, например, ученик, знает таблицу умножения или правила правописания. Способностями называют свойства личности ученика, позволяющие ему хорошо выполнять какую-либо работу. Однако нельзя отделять способности от знаний. Взаимная зависимость между ними имеет характерную связь: способности облегчают усвоение знаний, а овладение знаниями помогает развитию способностей. Если наблюдается совокупность различных способностей, обеспечивающих успех в выполнении определенной деятельности, то можно говорить об одарённости.

Итак, кто такой одарённый ребёнок? Это тот, который выделяется яркими и очевидными достижениям в той или иной деятельности.

Одарённых детей ещё можно назвать нестандартными. У них есть свои идеи, свои позиции, которые отличаются от общепринятых. Иногда они увлекаются теми вещами, которые непонятны ни их сверстникам, ни их родителям. Одарённые дети нередко «перескакивают» через последовательный этап своего развития. Их характерными особенностями являются хорошая память, необычайная внимательность и любопытство. Эти дети обладают невероятной любознательностью, желанием узнать что-то новое.

Все одарённые дети – это представители мыслительного и художественного типов мышления. Такие дети имеют большую скорость мышления, могут прослеживать причинно-следственные связи и классифицировать информацию. А ещё их отличает умение широко пользоваться накопленными знаниями.

Внимание к талантливым детям чаще всего привлекает большой словарный запас, они существенно опережают других детей по количеству и силе восприятия окружающего мира и событий: они больше улавливают и понимают, больше видят, слышат и чувствуют. Они могут одновременно следить за несколькими событиями и заниматься несколькими делами сразу. Из сферы их восприятия не ускользают интонация, жесты, позы и модели поведения окружающих.

Они любопытны, активно изучают окружающий мир и не терпят никаких ограничений в своих исследованиях. У одарённых и талантливых детей сильно

развито чувство справедливости и хорошее понимание юмора. Такой ребёнок с легкостью может увлечься своим делом, если оно ему по душе.

Но, как и любой объект изучения, одарённые дети также имеют свои недостатки:

1. Эгоцентризм и неспособность понять другого человека, особенно если он интеллектуально слабее.

2. Негативное отношение к школе, если учебная программа однообразна и утомительна.

3. Отставание физического развития в сравнении со сверстниками, поскольку одарённый ребёнок отдаёт предпочтение интеллектуальным занятиям. Отсюда и неумение участвовать в коллективной спортивной игре.

4. Отсутствие диалоговой культуры и стремление завершить мысль собеседника, потому что он уже с самых первых слов осознает суть проблемы.

5. Стремление прерывать и исправлять собеседника в разговоре, если он совершает логические ошибки или ставит ударения в словах неправильно.

6. Желание быть всегда правым в споре из-за отсутствия конформизма и умения идти на компромисс.

7. Стремление управлять сверстниками, иначе ему становится скучно с ними.

Именно поэтому одарённые дети нуждаются в особом подходе, который бы позволил им развить свои способности. Основные направления для работы с ними: индивидуальное отношение к детям, развитие заинтересованности школьников в приобретении знаний, выявление способных и талантливых детей в различных областях наук, а также развитие интеллектуально-творческого потенциала каждого ребёнка.

Доктор психологических наук Эвальд Фридрихович Зеер определяет психологическое сопровождение как движение вместе с изменяющейся личностью, своевременное оказание помощи и поддержки. Исследователи указывают на то, что у многих одарённых детей возникают учебные трудности, нарушение эмоционально-волевой сферы, проблемы взаимоотношения со сверстниками, учителями, родителями, которые могут стать причиной школьной и социальной дезадаптации. Психолого-педагогическое сопровождение одарённых детей в образовательном процессе – это система деятельности, направленная на создание социально-психологических условий для успешного обучения, развития и воспитания, социализации и адаптации ребёнка.

В работе с одарёнными детьми весь процесс можно разделить на 5 этапов.

- Диагностический – анализ способностей и склонностей, а также результатов деятельности учащихся.

- Учебный – это индивидуальный подход на уроках, индивидуальные занятия и консультации для способных детей, групповые и факультативные занятия, кружки по выбору.

- Методический – создание планов групповых, факультативных и индивидуальных занятий, планов подготовки к олимпиадам, кружковых занятий, программ курсов по выбору, пособий по предметам для одарённых детей разных возрастов, подборка методической литературы для работы с этими детьми.

- Творческий – участие в предметных олимпиадах, конкурсах, внеклассных мероприятиях, соревнованиях.

- Профориентационный – это комплекс мероприятий по формированию у школьников профессионального самоопределения.

Непосредственное взаимодействие учителя и ученика – это главный фактор всего обучения. Именно поэтому развитие способностей начинается уже в начальной школе.

В своей практике мы с коллегами:

1. Изучаем индивидуальные особенности и модель поведения одарённого ребёнка.

2. В первую очередь совершенствуем систему развития способностей, а не запаса знаний.

3. Придерживаемся индивидуальности и дифференциации обучения на уроках и во внеучебное время. И в то же время учитываем принцип добровольности выбора внеурочных занятий.

4. При проведении занятий, в том числе и внеклассных, активно используем проблемно-исследовательский метод для развития познавательных и творческих способностей учащихся.

5. Преподавание ориентируем прежде всего на опережение уже достигнутого уровня возможностей, а также на позитивную мотивацию.

6. Развитие способностей требует высокой познавательной активности, причем не всякая деятельность развивает способности, а только эмоционально приятная. Для того чтобы занятия были продуктивными, проводим их в доброжелательной обстановке. Таким образом создаём ситуацию успеха, при которой ученик будет чувствовать себя уверенно и раскрепощённо.

7. Принимаем участие и обсуждаем любые идеи, предлагаемые учениками.

8. При подготовке к занятиям с одарёнными детьми учитываем серьёзную умственную нагрузку для ребёнка. Соблюдение самостоятельности мышления, вопросы к учителю и самому себе — это важные составляющие успешности уроков.

9. Для одарённых учеников важна особая подготовка. Они стремятся к перепроверке, "понятию для себя", экспериментированию и проверке на себе.

10. Целью педагога при обучении одарённых детей является воспитание у них интереса к серьёзной творческой работе.

11. Чтобы стимулировать учеников и поощрять их к более качественному выполнению заданий хвалим их за хорошую работу.

12. Предоставляем детям возможность вести себя свободно, раскованно и задавать любые интересующие их вопросы, не боясь быть непонятыми. Если дети интересуются чем-то, значит они думают, а если они задумываются, значит учитель достиг чего-то в своей области знаний и умений.

Одарённые дети очень часто попадают в «группой риска». У них есть проблемы в общении, в адаптации, социализации, подвержены депрессивным состояниям, а какими методами мы можем это выявить? Это наблюдение за ребёнком педагогом, родителем, психологом. С одарёнными детьми работать сложно, они не всегда понимают, что делать со своими возможностями. Некоторые становятся замкнутыми, даже иногда агрессивными.

Однажды мне попалась статья об одарённых детях и их проблемах. Там, кроме всего прочего, приводились примеры игр и заданий. Я решила попробовать на практике одно из них. Этот способ я часто использую в своей практике, он может помочь в решении некоторых проблем. Это задание «Пластилиновая ворона» – предложить ребёнку взять кусочек пластилина любого цвета и слепить вещь, предмет, животное или человека. Дать ему имя. Придумать, чем он занимается, где живет, что любит и не любит делать, с кем дружит. (Время выполнения 4 минуты). Потом

предложить рассказать ребёнка о своем произведении? На первых занятиях ребёнок еще замкнут, он с какой-то опаской начинает работу и не всегда с готовностью рассказывает о своей работе. Да и работы не всегда законченные и объемные. Но на втором-третьем занятии дети уже раскрываются и с огромным желанием рассказывают о своем творчестве. Таким образом, в ходе лепки мы видим личные или социальные проблемы у одарённого ребёнка, т.к. данный образ он проецирует на себя, снимаем напряжение. Также создается психотерапевтический эффект. И самое главное происходит самокоррекция. Ребёнку можно задавать наводящие вопросы, проговаривать его высказывания и искать пути решения его проблем. В ходе этой игры ребёнок раскрывается, доверяется учителю, становится более открытым. На мой взгляд самое важное в этой игре, что ребёнок доверяет учителю. Он не боится обратиться к нему со своими проблемами, не боится рассказать то, что их волнует.

Таким образом, мы можем прийти к выводу, что в настоящее время психолого-педагогическое сопровождение одарённых детей выступает как неотъемлемый элемент системы образования, который способствует развитию детской одарённости. А значит у педагогов и родителей есть хороший шанс воспитать гармоничного, реализованного и потому счастливого ребёнка.

Следует отметить, что высокая степень одарённости в какой-либо сфере деятельности называется талантом. Итак, подводя итоги вышесказанного можно сказать о том, что психологические характеристики одарённых детей могут рассматриваться лишь как признаки, сопровождающие их и не обязательно порождающие. Именно поэтому их наличие не является основанием для предположения об одарённости, а лишь поводом для вывода о ее безусловном наличии. А вот отсутствие названных ранее признаков не свидетельствует о том, что ребёнок – бездарность. Вероятно, его просто не заметили и не оценили. Ведь чем раньше началась работа с одарённым ребёнком – тем больше и больше раскрывается его талант!

Список использованных источников

1. Теплов Б. М. Способности и одарённость. Теплов Б. М. Проблемы индивидуальных различий. М, 1961, с. 9-20
2. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка. — Т. IV. — М.: Рус. яз. — 1980.
3. Зеер Э.Ф. Психология профессионального образования: Учеб. пособие. — 2-е изд. — М.: Изд-во Моск. психолого-социального ин-та. — Воронеж: Изд-во НПО «МОДЭК», 2003.
4. Детская одарённость как цель, средство и результат образовательной практики / Под ред. В.Б. Новичкова. — М.: Перспектива, 2002.
5. Богоявленская Д.Б. Основные современные концепции творчества и одарённости. — Воронеж: НПО «МОДЭК»
6. Семенова Н.В. Психологическое сопровождение работы с одарёнными детьми // Актуальные проблемы психологии образования: Материалы второй регион. науч.-практ. конф. — Н.Новгород: НГЦ, 2001.
7. Бабаева Ю.Д. Личностные проблемы одарённых детей и особенности их самооценки / психология одарённости детей и подростков. — М.: Изд. центр «Академия», 1996.
8. Психолого-педагогическое сопровождение одарённого ребёнка: проблемы, направления, подходы, условия. — ФГБОУ ВО «Тульский государственный университет им. Л.Н. Толстого. — Чебоксары; Изд. Дом «Среда», 2020.

ЖЕТКІНШЕКТЕРДІҢ ДАРЫНДЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУДА АРТТЕРАПИЯНЫ ҚОЛДАНУДЫҢ АЛҒЫШАРТТАРЫ

Уалиханова А.У.

Тараз қаласының білім бөлімінің әдіскері,
Тараз қ., Қазақстан

Андатпа: Мақалада жеткіншек жастағы мектеп оқушыларының шығармашылық ой-өрісін, оқушы бойындағы дарындылық қабілеттерін арттерапия элементтері арқылы анықтап және дамыту туралы ақпарат беріледі.

Аннотация: В статье представлена информация о выявлении и развитии творческого мышления и одаренных способностях младших школьников с помощью элементов арттерапии.

Abstract: The article presents information about the identification and development of creative thinking and gifted abilities of junior schoolchildren using elements of art therapy.

Кез келген іс-әрекет күрделі де сан қырлы болып келеді. Ол адамның психикалық және физикалық қуатына әр алуан талап қояды. Қандай да болмасын бір нәрсеге қабілеті жоқ адам болмайды. Ол біреуде күшті, біреуде шамалы болып келуі мүмкін. Тәжірибе мен парасат адамдардың қабілет саласында тең емес екендігін дәлелдейді. Қабілеттің ойдағыдай дамуы адамда тиісті білім жүйесінің, икемділік пен дағдының болуына байланысты болады.

Қабілет – адамның табиғи және жүре пайда болатын қасиеттерінің жиынтығы. Бірақ табиғи қасиеттер тума болғанымен еңбек үрдісінде, тәрбие жағдайында өңделіп, дамып жетіледі. Қабілет жайында шет елдік зерттеушілердің теориялары И.П.Павлов, Г.Вальтер, В.Бобен, У.Эшби, Г.С.Костюк, В.Д.Небылицын және тб. еңбектерінен экономика мен ғылымның, өнердің дамуында әлеуметтік объективтік жағдайлармен қатар қабілеттің маңызды орын алатындығын ерекше атап өткен. Қабілеттілік адамның дамуын жеделдетеді, еңбекте шығармашылық табысқа жеткізеді, оған материалдық және рухани ләззат береді.

Адамның қабілеттілігі білімі мен икемділігі, дағдыларды тез меңгеруге жағдай туғызатын, сондай-ақ балалардың қабілеттерін дұрыс байқай алып, онымен санасып отырудың қажеттілігіне оны тәрбиелеуші орта - балабақша, мектеп, отбасы зер салуын керек етеді. Жеке тұлғаның шығармашылық ой өрісінің дамуына жағдай жасау, белсенді көркемдік іс-әрекеттерге деген құштарлық пен ықыластылықты қалыптастыру, егеменді еліміздің болашағын: мәдениеттік, өнерін, әлеуметтік жағдайын гүлдендірудің алғы шарттарының бірден-бір өзекті мәселелерінен саналады.

Шығармашылық ой-өрісті, бала бойындағы дарындылықты дамыту, сол арқылы қоршаған ортаға әсемдік пен сұлулық енгізуге деген құштарлық негізінен көркемдік білім беру жүйесі арқылы қалыптасатыны белгілі. Көркемдік білім беру – түрлері өнерге баулу, олардың қыры мен сырын игеру, өнер түрлерінің адам, қоғам өміріндегі атқаратын қызметін толық мәнде танып білудің барысын қамтиды. Соған байланысты, көркемдік білім берудің жан-жақты формалары, түрлері, әдіс-тәсілдері жас ұрпақты шығармашылыққа баулудың негізгі тәлім-тәрбиелік құралы болуы тиіс.

Тұлғаның жеке даралық дамуы мен қалыптасуы туралы мәселені шешкенде, ең алдымен, баланың ақыл – ойының даму деңгейін ескеру маңызды орын алады. Оның жаңа материалды меңгеруі қандай білім мен іскерліктерді талап ететіндігіне талдау

жасау қажет. Белгілі бір зат, оқиғалар, жағдайлар немесе іс -әрекет адамның белгілі бір ақыл –ой белсенділігінің түп негіздерімен байланысты болса, ол іс-әрекеттің себептеріне айналады. Тұлғаның дарындылық белсенділігін арттыру оның қоршаған ортамен қатынасы, әлеуметтенуі мен қарым-қатынасының алатын орнын басқа адамдармен өзара бірлескен іс-әрекеттегі жағдайы арқылы анықталады. Ол қарым-қатынасқа түсуші жақтармен ұйымдастырылатын жұмыстар негізінде жүзеге асырылады. Осындай дамыту іс-шараларына тренингтерді, топтық пікір таластарды, іскерлік ойындарды және т.б. жатқызамыз. Мысалы, топтық пікірталастар түрлі мақсаттарға қол жеткізуде қолданылады: мәселенің түпнұсқалы шешімін табу, оқыту мақсаттарында пікірлерді сәйкестендіру және бірыңғай шешім жасау. Ал белсенділік дегеніміз сол іс-әрекетті орындауға ынталандыру. Ынталандыру мадақтау, жарыстыру, айыптау, яғни ықпалды әрекеттер болып табылады.

Арт-терапия табиғатына қарай, адамның ішкі күшін ашуға бағытталған. Адам бейнелеу өнерімен айналыса отырып, өздерінің шығармашылығын шыңдайды. Сондықтанда арт-терапияны альтернативті тәжірибеге жатқызуға болады.Бейнелеу жұмысы барысында ішкі қактығысты және уайымдарды жетік көруге болады.

Арт-терапия кезінде сапалы зерттеулер қазіргі кезде өте құнды деп саналады.Кез- келген арт-терапияның эмоционалды реттелуге көп жақты ықпалы бақылауға болады. Арттерапияның негізгі мақсаты тұлға дамуын, өзін таныту мен өзін тану қабілеттерін дамыту арқылы үндестіру (гармонизация) болып табылады.

Бейнелеу өнері арқылы, бастауыш сынып оқушыларының, әр жастағы кезеңдердегі, эстетикалық тәрбиенің сапасын, олардың шығармашылық ой-өрістерінің даму сатыларының ерекшелік көптеген педагогтар мен психологтар зерттеп келеді. Зерттеушілердің тұжырымдауынша, шығармашылық тұлғаны қалыптастыру, қысқа мерзімде жүзеге асырылмайтыны, ол балабақшадан бастау алып, бастауыш, орта мектеп бойына жалғаса дамып, одан әрі жеке тұлғаның бүкіл өмір бойы өтіп жататын, ұзақта күрделі құбылыс екенін дәлелдейді.

Психологияда, бейнелеу өнері арқылы шығармашылыққа баулудың нәтижесін түрлі көркемдік іс-әрекеттердің сапалы жемісі ретінде қарастырады (А.Леонтьев, С.Л.Рубинштейн, М.С.Каган, Б.М.Теплов т.б.). Ал отандық ғалымдар Қ.Б.Жарықбаев, С.М.Жақыпов, С.Қ.Бердібаева, Ж.Ы.Намазбаева, Қ.Т. Шерьязданова т.б. тұлғаның жалпы мен творчествалық қабілеті, олардың көркемдік білім деңгейін көтеруге, олардың шығармашылық ой-өрістерінің қалыптасуына мүмкіндік туғызатын ғылыми әдістемелік мәселелерге бағытталған.

Адам қабілеті,дарындылығы туралы еңбектерге талдау жасай отырып оны жедел дамыту шарттарының теориялық мәселелеріне сипаттама беру арқылы қаншалықты өзекті екендігіне көз жеткізуге болады. Тұлғаның творчествалық қабілетін дамыту, дарындылық ой өрісінің дамуына жағдай жасау, белсенді көркемдік іс-әрекеттерге деген құштарлық пен ықыластылықты қалыптастыру, оның болашағын: мәдениеттік, өнерін, әлеуметтік жағдайын жақсартудың алғы шарттарының бірден-бір өзекті мәселелерінің бірі болып саналады.

Қабілет адамның даралық психологиялық ерекшелігі. Адамның қабілеті тұқым қуалау факторына және өмір тәжірибесі мен тәлім – тәрбие істерінің нәтижесінің үнемі дамып жетілуіне байланысты.

Адам әрекетінің барлығы бір мақсатқа, бір мүддеге саналы түрде бағытталып отыратыны анық. Еңбек әрекетінде немесе оқу әрекетінде болсын адам алдына бір мақсат қойып содан бір нәтиже шығаруға ұмтылады. Осындай мақсаттардың бірінде адамның оқу іс - әрекетін алуға болады. Оқу іс - әрекеті барысында адамның жеке

дара қасиеті жетекші орынға ие. Соның ішінде адамның күрделі жеке даралығы – қабілеті [2].

Қабілет мәселесі қазіргі таңда өзекті тақырыптардың бірі. Оқу іс - әрекеті барысында жеке тұлғаның маңызды психологиялық сапаларының бірі ретінде, қабілетті дамыту мен қалыптастыру жолдарын анықтау мақсатымен ғалымдардың теорияларымен байланыстырып, зерттеу нәтижесін көрсету көзделіп отыр.

Қабілет деп әр адамның белгілі бір әс -әрекет түріне икемділігін айтады немесе қабілет дегеніміз – мақсатқа бағытталған, тәлім –тәрбие жұмысына байланысты адамның бір іс -әрекетке ұйымдасқан түрде бейімделуі және оны нәтижелі етіп атқаруы [3].

С.Л.Рубинштейн көрсеткендей «Адам қабілеттерінің даму процесі адамның даму процесі т.б.. Адамның белгілі бір білімдер мен әрекеттер тәсілдерін игеруі өзінің ішкі шарты ретінде ақыл-ой дамуының белгілі деңгейі – ақыл-ой қабілеттерінің дамуына ие болады» [4]. Бұл ахуал оқу іс-әрекетін түсіндіру үшін аса маңызды. Б.М.Теплов [5] берген неғұрлым кең түрдегі анықтамада қабілеттердің тұлғаның даралық қасиеттері ретіндегі негізгі сипаттамалары келтірілген, олар іс-әрекетті орындаудың табыстылығына қатысты бір адамды екіншісінен ажыратады.

Кез келген қабілетті дамытудағы бірінші кезең ол үшін қажетті органикалық құрылымының жетілуімен немесе олардың негізінде қажетті функционалдық мүшелердің қалыптасуымен байланысты.Әдетте ,бұл туғаннан бастап, алты жас аралығында өтеді. Барлық анализаторлар жұмысының жетілдірілуі, ми қабығының жекелеген бөліктерінің функционалдық дифференциациясы және дамуы осы кезеңде өтеді. Бұл балада арнайы қабілеттердің келешекте дамуы үшін алғышарт ретінде көрінетіндердің белгілі деңгейін, жалпы қабілеттілікті қалыптастыру мен дамытуды бастау үшін қолайлы жағдайлар туғызады [7].

Осы сәтте арнайы қабілеттің қалыптасуы және дамуы бастау алады. Арнайы қабілетті дамыту мектепте, әсіресе, бастауыш және орта сыныпта жалғасады. Арнайы қабілеттің дамуына алғашында әр түрлі балалардың ойыны көмектеседі, сосын барып оқу мен тәрбие әрекеті мәнді әсер ете бастайды.

Бала шұғылданатын барлық әрекеттің түрлерін ойын, жапсыру және сызу болсын қабілетті дамыту үшін бірдей мәнге ие екенін атап өту қажет . Қабілетті жақсы дамытатын, балаларды ойландыратын- шығармашылық әрекет. Мұндай әрекет әрқашан өзіне жаңа мүмкіндіктер ашқанымен, өзі үшін жаңа білім ашқанымен, кез келген жаңаны құрумен байланысты. Бұл пайда болған қиыншылықтарды жеңуге бағытталған қажетті күштерге қосымша онымен шұғылдануға күшті және мәнді ынта болып табылады. Сонымен қоса шығармашылық әрекет өзіне қол жеткізген жетістіктерінен қанағаттылықты сезінуін және өзіне сенімділікті туғызып, талаптылық деңгейін көтеріп, өзін-өзі бағалауын бекіндіреді.

Орта оқыту және тәрбие адамның өзінің белсене қатысуының нәтижесінде нышандарды оятады және дарындылық пен қабілеттіліктерді дамытады. Адамның қабілеттілігі оның іс-әрекетімен байланысты ғана емес, осы іс-әрекетте олар дамиды және қалыптасады.

Психологтардың зерттеулері көрсеткендей, дарынды балалардың шығармашылық іс-әрекетінің алғышарты мен нәтижесі - күрделі ақыл-ой іс-әрекетіне, жалпы еңбекке табанды бейімділігі болып табылады.

Балалардың бойында дарындылық қабілеттерін дамытуда арттерапия жаттығуларының ерекшеліктерін атап өтсек:

- барлық жұмыстардың бағаланбауы: яғни арттерапияда "дұрыс" немесе "дұрыс емес" деген нәрсе жоқ екенін түсіндіру керек. Бұдан балалар өздерін қауіпсіз сезінеді. Бейнелер жасау - бұл әдіс-тәсілдерін біреуге беруге, өз ойларымен, сезімдерімен бөлісу және оларды ешкім бағаламайды деп ойлайды.

- балалар сарапшы сияқты: әр баланың тәсілін зерттеу үшін жаттығулар құрастырылған. Бұл жағдайда балалар өз жұмыстарының сарапшысы болып саналады.

- әр баланың үлесі маңызды: әр бала маңызды әрі ерекше үлес қосады. Олардың профессионадығына қарамастан әр жұмысты теңдей қарастыру керек.

- құпияның сақталуы: жаттығулар балалардың жеке өміріне қатысты болғандықтан олардың құпиялары сақталуы тиіс.

- өз жұмысы жайында әңгіме: балалардың әңгімесі, талабы, жұмысы жайындағы ойы шектеулі болмау керек. Балалардың жұмысын өзгертуге болмайды және балаларды өз шамаларынан тыс жұмыс істеуге қинауға болмайды.

- бастапқы ереже: жұппен, топпен және бүкіл сыныппен жұмыс істегенде негізгі ережелерді бекітіп алған дұрыс. Бұл ережелерді әркімге деген құрметпен, әркімнің еңбегін елеп, қоршаған орта қауіпсіз сезінетіндей, әрі барлық бала өзін жақсы сезіну үшін аса зор ынтамен орындау қажет.

Әр сабақ алдында балаларға бұл сурет салу сабағы емес және мұнда "бұрыс", "дұрыс" деген болмайды деп түсіндіру керек. Оларға өз ойларын сезімдерін, идеяларын жеткізудің түрлі жолдары бар екенін айтып отыру керек.

Оқушылардың дарындылық қабілетін танып-білу, дамыту үшін:

1) балалардың қабілет деңгейі, құрылымы әр алуан болатынын ескеру керек. Оны анықтауға психологиялық тестілер, зерттеу, бақылау, дамыту жұмыстары көмектеседі.

2) әр адамда қабілеттің бірнеше түрі болатынын ескере отырып, баланың жетекші қабілетін анықтап, арнаулы жаттығу жұмыстарын жүргізе білген жөн.

Жеткіншектермен жүргізілетін жұмыстардың жалпы мақсаты төмендегі міндеттерді шешеді:

- педагогикалық - психологиялық білімдерді меңгеру;
- дарындылық қабілетін дамыту өрісінде ептілік пен дағдыны қалыптастыру;
- табысты қарым-қатынас орнатуды дамыту;
- түзету – дамыту шаралары арқылы қабілетін дамыту.

Сонымен жоғарыда айтылғандарды қортындылай отырып, жеткіншек жастағы балаларды бейнелеу өнеріне, әр сыныптағы балалардың жастық, психологиялық, физиологиялық даму ерекшеліктеріне сәйкес, мазмұнында шығармашылықтың түрлі тәсілдері қамтылған, мақсатты түрдегі оқыту, оқушылардың шығармашылық ой-өрісін, дарындылығын, қиялын, талғамын қалыптастырудың бірден-бір кепілі деуге болады.

Ескеретін жайт – жеткіншектердің дарындылығын, қабілетін дамыту және тәрбиелеу олардың жеке басының, психологиялық денсаулығының қалыптасып жатқанын білдіреді. Ол үшін алдымен жалпы оқытып – тәрбиелеу жұмысының жоғары мәдениеттілігі қажет. Оның құрамына оқушылардың танымдық қызығушылығының дамуы, оқытуда белсенді әдістердің қолданылуы, оқушыларда жауапкершілік сезімінің қалыптасуы, сабаққа саналы қатынасы, білімнің қажеттілігін түсіну, білім алуының еркін тәрбиелеу және еңбекті жүйелі жоспарлауға дағдылану жатады.

Қорытындылай келе, қабілеттің адам өмірінде алатын орнын, әр түрлі іс-әрекеттерге қабілеттерінің маңыздылығы, соның ішінде баланың творчестволық қабілетін дамытуға ықпал етуші жұмыстардың ерекшелігі анықталды.

Балалармен жұмыста психотерапияның икемді формаларын қолдану өте маңызды. Арттерапия балаға қандайда бір қақтығыстық жағдайды оның психикасына ыңғайлы тәсілмен қайта сезінуге, саналы түрде түсіне білуге мүмкіндік береді. Арттерапиялық әдістер адамның мәселені қайта сезініп, басынан кешіруіне қаншалықты деңгейде даяр болса, соншалықты мүмкіндік береді. Сонымен қатар, арттерапия элементтері арқылы бала бойында дарындылық пен шығармашылық қабілетін дамыту және шыңдау болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1 Немов Р.С. Психология . - М.: 2001
- 2 Алдамұратов Ә. Жалпы психология. - А.1996
- 3 Жарықбаев Қ Жантану негіздері. – А.2002
- 4 Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. - М.: Педагогика, 1989. Т.1.
- 5 Теплов Б.М. Избранные труды. В 2-х томах.- М., 1985
- 6 Павлов И.П. Мозг и психика. – М., 1996
- 7 Выготский Л.С. Педагогическая психология. - М., 1990

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫНДАҒЫ ДАРЫНДЫҚТЫ ДАМУ

Усенбеков М.К.

Түркістан облысы «Білім беруді дамыту орталығы»
тарих пәні әдіскері, Түркістан қ., Қазақстан

Андатпа: Мақалада дарынды балдармен оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың негізгі тәсілдері ұсынылып, осы қызметтің негізгі әлеуметтік-педагогикалық, экономикалық және ұйымдастырушылық шарттары көрсетілген.

Аннотация: В статье представлены основные способы организации образовательного процесса с одаренными детьми, показаны основные социально-педагогические, экономические и организационные условия этой деятельности.

Abstract: The article presents the main ways of organizing the educational process with gifted children, and shows the main socio-pedagogical, economic and organizational conditions of this activity.

*«Білімдіден шыққан сөз,
Талантыға болсын кез»
Ұлы Абай*

XXI ғасырдың басы – өзінің өмір сүру жағдайын өзі белгілейтін, адамдарға жаңа талаптар қоятын зиялылық заманы. Технологиялық жетістіктер деңгейі ұлттық деңгейде таланттарды табу және дамыту мәселесін қояды. Дарынды жастар – біздің елдің болашақ элитасы. Кез келген қоғамға дарынды адамдар қажет. Қазіргі қоғамның даму тенденциялары интеллектуалды дарынды оқушыларға көбірек көңіл бөлуде. Қазіргі жастардың қабілеті мен дарынының толық ашылуы тек өздері үшін ғана емес, жалпы қоғам үшін де маңызды.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Орта білімнің сапасы – табысты ұлт болудың тағы бір маңызды шарты. Әрбір

оқушының білім алып, жан-жақты дамуы үшін қолайлы жағдай жасалуға тиіспіз» деп айтып кеткен. [1, б. 10 6].

Мемлекеттік білім беру стандартының бір бағыты – дарынды балалардың жеке дамуына ерекше жағдай жасап қолдау көрсету.

Қазіргі білім беру ортасындағы дарындықты дамытуда стандарт жүйелік-белсенділік тәсіліне негізделген, ол мыналарды көздейді: ұйымдастырушылық нысандардың алуан түрлілігін және әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескеруді, шығармашылық әлеуеттің, танымдық мотивтердің өсуін қамтамасыз етуді, құрдастарымен және ересектермен қарым-қатынас формаларын байыту танымдық белсенділік.

Мақаланың өзектілігі қазіргі заманғы, жылдам өзгеретін және жоғары технологиялық қоғамды дамытудың негізгі ресурстарының бірі ретінде адамзаттың зияткерлік және шығармашылық әлеуетін іске асыруға қоғамның қызығушылығының айтарлықтай артуымен анықталады. Осы әлеуметтік сұранысқа орай дарындылық мәселесі мен оны дамытуға арналған ғылыми зерттеулердің, жарияланымдар мен тәжірибелік әзірлемелердің көлемі артып келеді.

Қазіргі білім беру ортасындағы дарындықты дамытуда балаларды анықтау, оқыту, дамыту және қолдау мәселелеріне және сәйкесінше мұғалімдерді олармен жұмыс істеуге дайындау мәселелеріне қызығушылық артуда.

Соңғы социологиялық зерттеулер деректері бойынша оқушылардың шамамен отыздан бірі дарынды балалар қатарына жатқызуға болады. Демек, оқушылардың жалпы санының тек 1 %-ы ғана өзін дарынды ретінде көрсетеді.

Мектепте көп жағдайда дарынды оқушыларды анықтау үшін әр түрлі деңгейлік тапсырмалар арқылы анықталады, бірақ олардың қабілетін дамыту үшін әдістемелік нұсқаулықтар қазіргі таңда мұғалімдерге аз әзірленген.

Алдымен «талант» және «дарынды» бір-біріне ұқсас терминдерді ажыратып алайық. Таланттық – ғылыми теория болсын, өнер туындысы болсын, мәдени құндылығы бар нәрсені жасау қабілеті бар «сегіз қырлы, бір сырлы» тұлға. Ал дарындылық – талантты болу мүмкіндігі бар қабілеттік болып табылады. Бұл айырмашылық мәселе. Егер талант өзін танытса, әлеуетті мүмкіндік байқалмауы мүмкін. Мысалы, мұғалімдер Наполеонды бала кезінде ақымақ санады, Эйнштейнді нашар үлгергені үшін мектептен қуды, Пушкин математиканы жақсы білмеді.

Қазіргі білім беру ортасындағы дарындықты дамытуда оқушыларды дер кезінде анықтау, оқыту және тәрбиелеу – жеке тұлғаның әлеуметтенуі мен шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыруының жетекші факторларының бірі. Ағымдағы жағдайды талдау бірқатар қарама-қайшылықтардың бар екенін көрсетеді:

- аймақтың дарынды бастамашыл адамдарға өсіп келе жатқан қажеттіліктері мен дарынды оқушыларды іздеу, анықтау және кәсіби қолдау жүйесінің жоқтығы арасында;

- қабілетті және дарынды оқушыларды дамыту үшін арнайы ұйымдастырылған көпдеңгейлі және көп функциялы байытылған білім беру ортасының қажеттілігі мен бағдарлау және басымдықтарды таңдау қиын болатын іс-шаралар мен ұсынылатын қызметтердің жинақталуы арасындағы;

- дарынды оқушыны дамытудағы мотивациялық компоненттің басымдылығы, оның жеке ілгерілеуінің жеке траекториясының қажеттілігі және педагогикалық күш-жігердің көбірек дәрежеде іс-шараларды ұйымдастыруға және оған оқушыны қосуға бағытталуы арасында.

Бұл мәселелер мен қайшылықтар мақсат қоюдың, дарынды оқушылармен жұмыстың негізгі бағыттарын, олардың мазмұнын анықтау және осы жұмыстың оңтайлы механизмдері мен формаларын таңдау негізінде жатыр [2 6.10].

Қазіргі білім беру ортасындағы дарындықты дамыту үшін мынадай мақсаттар мен міндеттер қойылады:

- дарынды оқушылардың қабілеттерін анықтау және дамыту үшін қолайлы жағдай жасау, оқушылардың жеке білім беру траекториясын таңдауын кеңейту және оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамыту;

- дарынды оқушылармен жұмыс жасауда сынып жетекшілерінің, пән мұғалімдерінің қызметін үйлестіру;

- дарынды оқушылармен қарым-қатынаста ата-аналар мен мұғалімдерге көмек көрсету үшін консультациялық-диагностикалық қызметті құру;

- дарынды оқушыларға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету;

- оқушылардың қалалық, облыстық, бүкілресейлік және халықаралық олимпиадаларға, конференцияларға, жарыстарға, интеллектуалдық марафондарға қатысуын қамтамасыз ету;

- дарынды оқушылармен жұмыс істейтін педагогикалық кадрларды даярлау жүйесін құру;

- дарынды оқушыларды оқыту үдерісіне инновациялық білім беру технологияларын енгізу;

- дарынды оқушыларды марапаттау жүйесін әзірлеу.

Дарынды оқушылардың білімді бақылау кезінде мыналар қолданылады:

- ✓ қосымша материалды пайдалана отырып, күрделілігі жоғары жеке тапсырмалар әзірлеу;

- ✓ проблемалық және шығармашылық сипаттағы тапсырмаларды әзірлеу;

- ✓ талдау мен синтезге және себеп-салдарлық байланыстарды орнатуға, логикалық ойлауды дамытуға арналған тапсырмаларды әзірлеу;

- ✓ жағдайды болжау тапсырмаларды әзірлеу.

Дарынды оқушыларға қолдау көрсету арқылы қабілеттерін жан-жақты дамытуға жағдай жасау керекпіз. Тек қана пән мұғалімдердің сабақтың барысында атқарылатын жұмыс пен шектелмейді. Бұл жерде ата-аналар мен тығыс байланыс орнату арқылы баланың дарындық қабілетін дамытуға болады. Сонымен бірге дарынды оқушыларға психологиялық қолдау көрсете қажет.

Біз барлық дарынды балаларды үш топқа бөлеміз:

- Өзге балдарға қарағанда өте жоғары деңгейде ойлау қабілеті (мұндай балалар бастауыш мектеп жасында жиі кездеседі).

- Ерекше психикалық дарындылық белгілері бар балалар – белгілі бір ғылым саласындағы дарындылық (мұндай оқушылар көбінесе жасөспірімдік шақта ашылады).

- Белгілі бір себептермен оқуда жетістікке жете алмаған, бірақ танымдық белсенділігі, өзіндік психикалық құрылымы, ерекше психикалық қоры бар оқушылар (мұндай оқушылардың әлеуеті көбінесе орта мектеп жасында ашылады).

Осы жерден біз стратегиялық маңызды қорытынды жасаймыз – дарынды балаларды анықтау білім берудің барлық деңгейінде жүргізілуі керек.

Мектепте дарынды балалармен жұмыс істеу стратегиясы дарынды балалардың, оның ішінде қазіргі уақытта дарындылығы әлі анықталмаған немесе анықталмаған балаларды, сондай-ақ үміт бар қарапайым қабілетті балаларды оңтайлы дамыту үшін жағдай жасау қажеттілігі болып табылады.

Мектепте дарынды балалармен жұмыс келесі принциптерге негізделеді:

- ❖ білім беруді саралау және даралау принципі (оны жүзеге асырудың ең жоғары деңгейі – дарынды баланы дамыту бағдарламасын әзірлеу);
- ❖ ұсынылатын мүмкіндіктердің барынша көп түрлілігі принципі;
- ❖ білім алушылардың қосымша білім беру қызметтерін таңдау еркіндігін қамтамасыз ету принципі;
- ❖ үйірмелер, секциялар, факультативтер, қызығушылық клубтары арқылы дарынды балалардың сыныптан тыс жұмысының рөлін арттыру қағидасы;
- ❖ дарынды балдармен жеке жұмыста пәнаралық байланыс мәселесіне көңіл бөлу принципі;
- ❖ мұғалімнің минималды рөлімен дарынды балдармен бірлесіп жұмыс істеуіне жағдай жасау принципі.

Дарындылық белгілері бар балалармен жұмысты ұйымдастыратын мұғалім білуі керек:

- Дарындылық психологиясы
- Дарындылық белгілерінің көрінуінің жас ерекшеліктері
- Баланың жеке ерекшеліктері мен жеке потенциалы
- Балалардың дарындылығын анықтау әдістері
- Бала дарындылығын анықтаудың диагностикалық критерийлері, бала дарындылығының түрлері
- Бағдарламалар (кешенді және мамандандырылған)
- Инновациялық технологиялар
- Ғылыми-әдістемелік әдебиеттер
- Қабілеттерді дамыту әдістері мен тәсілдерінің ерекшеліктері
- Топтың қажетті дамытушылық пәндік-кеңістіктік ортасының сапалық сипаттамасы
- Баланың қызығушылықтары
- Отбасы жағдайында баланың даму мүмкіндіктері
- Бақылау және диагностикалық құралдарды пайдалана отырып, дарындылық белгілері бар балаларды дер кезінде анықтау
- Балалармен жұмыстың әртүрлі формалары арқылы қабілеттерін дамытуды ынталандыру
- Топтың қажетті дамытушылық пәндік-кеңістіктік ортасын құру
- Әртүрлі іс-әрекеттерде балалардың даралығын, бастамасын және дербестігін қолдау
- Инновациялық технологиялар мен әдістерді қолдану
- Балаларға сәйкес келетін белсенділік мотивациясын таңдаңыз
- Жеке шығармашылық қабілетіңізді көрсетіңіз
- Өзін-өзі жетілдіру
- Балалардың қабілеті мен дарындылығын дамыту бойынша ата-аналармен өзара әрекеттесу жұмыстарын ұйымдастыру
- Дарынды балалармен жұмыс істейтін барлық мектепке дейінгі мекеме мамандарымен өзара әрекеттесу
- Дарынды балалармен жұмыс істеуге арналған білім беру бағдарламасын жасау.

Дарындылықтың бірнеше түрі бар:

Интеллектуалды дарынды бала бізді өзінің ойлау қабілетімен таң қалдырады, оның ойлау қабілеті жастан жоғары дамып келеді, ол өзінің бақылау қабілетімен, тамаша есте сақтау қабілетімен, жан-жақты білуге құмарлығымен және т.б. Зияткерлік әлеует, ақпаратты игеріп, өңдеудің жоғары дамыған қабілеттері, білімге құштарлық мұндай балаларға интеллектуалдық қызметтің көптеген салаларында

табысқа жетуге мүмкіндік береді.

Академиялық дарындылық мектеп бағдарламасының негізгі циклінің жеке оқу пәндерін: математика, әдебиет, жаратылыстану, шет тілі және т.б. меңгеруінен көрінеді. Академиялық дарынды бала білімді бір салада оңай және тез меңгереді, ал басқа салаларда ол қандай да бір жолмен ерекшеленбеуі және тіпті құрдастарынан әлсіз болуы мүмкін. («Барлығына ол пәндер бойынша С деген бағамен оқиды, ал математикадан қиын есептерді оңай шешеді»).

Шығармашылық дарындылық – бұл жаңа идеяларды ойлап табу, ойлап табу, жаңа нәрсені ойлап табу. Кейбір ғалымдар дарындылықтың бұл түрін анықтауға қарсы. Олар адамның шығармашылық көріністері бар, содан кейін дарындылық бар, немесе олар жоқ, содан кейін дарындылық жоқ деп есептейді. Шығармашылық дарынды бала үнемі бірдеңе ойлап табады, ол жаңа шешімдерді табуға, ерекше нәтижелерге қол жеткізуге, әдеттен тыс идеяларды алға тартады. Мұндай бала тапқырлығымен, дербестігімен, ойлау икемділігімен ерекшеленеді және сол немесе басқа тапсырма, тапсырма, ойын, нақты өмірлік жағдаяттар және т.б. туралы көптеген әртүрлі дербес идеяларды ұсынуға дайын.

Әлеуметтік дарындылық баланың қарым-қатынаста және тұлғааралық қарым-қатынаста табысқа жетуін білдіреді. Мұндай дарынды бала жаңа жағдайларға оңай бейімделеді, құрдастарымен және үлкендермен қалай қарым-қатынас жасауды біледі және жақсы көреді, басқаларды жақсы түсінеді, құрдастар арасында танымал, олармен қарым-қатынаста жиі бастамашы болады, көшбасшы, ұйымдастырушы және т.б.

Көркемдік дарындылық кескіндеме, музыка, мүсін өнеріндегі жоғары жетістіктерді, актерлік қабілеттерді және т.б. Көркемдік дарынды бала осы салалардың кез келгенінде ерекше қабілеттерін көрсетеді. Ол көп және қызығушылықпен сурет салады, мүсіндейді, өз жасына арналған түпнұсқа қолөнерді жасайды - қызықты түстер палитрасын, пішіндерді, сызықтарды пайдалана отырып, суреттер мен композициялар жасайды. Немесе ол музыканы, оның сипатын, күйін нәзік сезінеді, ырғақты үлгіні немесе әуенді дәл қайталайды, оны алғашқы дыбыстардан таниды және т.б.

Психомоторлы дарындылық адам ағзасының сан алуан мүмкіндіктерімен тығыз байланысты. Бала қимыл-қозғалыс дағдыларын, дәлдікті, қимыл ептілігін, қозғалыс координациясын дамытуды қажет ететін әрекеттерге қызығушылық танытады. Ол, әдетте, физикалық дамыған, өз денесін жақсы басқарады және моторикасының дамуының жоғары деңгейін көрсетеді (жүру, жүгіру, өрмелеу, секіру, заттарды лақтыру және ұстау қабілеті).

Дарынды балалар, дарындылық түріне қарамастан, өздерінің құрдастарынан егде жастағы адамдарға тән қабілеттерінің дамуының жоғары деңгейіне жетуімен ерекшеленеді, өйткені олар белгілі бір әрекетті (оқу қабілеті) игеруге көбірек бейімділікпен сипатталады. . Бұл балалар өздерінің шығармашылық өрнектерімен ерекшеленеді. Дарынды балаларды басқалардан ерекшелендіретін нәрсе – мотивация – үлкен қызығушылық, белсенділік, өзі дарынды болып табылатын іс-әрекетке құштарлық.

Мектепте дарынды балалармен жұмыс жүйесі келесі құрамдас бөліктерден тұрады:

- дарынды балаларды анықтау;
- сабақта шығармашылық қабілеттерін дамыту;
- сыныптан тыс жұмыстарда (олимпиадалар, жарыстар, зерттеу жұмыстары) қабілеттерін дамыту;

- дарынды балалардың жан-жақты дамуына жағдай жасау.

Дарынды және талантты балаларды анықтау:

- оқушылардың ерекше жетістіктері мен жетістіктерін талдау;
- дарынды және дарынды балалар туралы деректер банкін құру;
- балалардың әлеуетін диагностикалау;
- жалпы білім беру мекемесінің базасында мектепке дейінгі дайындық тобын құру арқылы мектепке дейінгі және бастауыш білім беру арасындағы сабақтастық.

Дарынды балалармен жұмыс жасаудағы педагогикалық қызметтің принциптері:

- тұлғаның дамуы үшін берілетін мүмкіндіктердің барынша көп түрлілігі принципі;
- сыныптан тыс жұмыстардың рөлін арттыру принципі;
- оқытуды даралау және саралау принципі;
- мұғалімнің минималды қатысуымен студенттердің бірлесіп жұмыс істеуіне жағдай жасау принципі.

Дарынды балалармен жұмыстың негізгі түрлері:

- күшті және ынталы оқушылармен топтық сабақтар;
- ғылыми-зерттеу және жобалау қызметімен айналысу;
- оқушылардың Кіші ғылыми академия жұмыстары;
- ғылыми-практикалық конференциялар;
- интеллектуалды марафон;
- олимпиадалар мен жарыстарға қатысу;
- пәндік апталар;
- қызығушылық топтары;
- дарынды оқушылармен жүргізілетін сыныптан тыс жұмыстарға мыналар жатады:

- көрмелер мен байқаулар ұйымдастыру;
- Жобалау және зерттеу қызметі;
- сыныптан тыс шараларды өткізу.

Дарынды оқушыларға шығармашылық бағыттылығын өздігінен жүзеге асыруға көмектесу:

- жеке оқыту мен тәрбиелеу арқылы оқушыға табыс пен сенімділік жағдайын жасау;
- қосымша білім беру желісін қалыптастыру және дамыту;
- ғылыми-зерттеу қызметін ұйымдастыру;
- интеллектуалдық ойындарды, шығармашылық байқауларды, пәндік олимпиадаларды, ғылыми-практикалық конференцияларды ұйымдастыру және қатысу.

Дарынды балалардың ата-аналарымен жұмыс:

- дарынды баланың ата-аналарына психологиялық қолдау көрсету;
- дарынды бала мен ата-ананың бірлескен практикалық іс-әрекеті;
- дарынды балалардың ата-аналарын мектеп деңгейінде қолдау және мадақтау.

Мұғалімдермен жұмыс:

- дарынды балалармен жұмыс бойынша оқыту семинарлары;
- курстық оқыту және сертификаттау арқылы кәсіби біліктілікті арттыру;
- дарынды оқушының шығармашылық әлеуетін дамытудың жеке бағдарламасын құру.

Күтілетін нәтижелер:

- дарынды оқушылармен жұмыс жүйесін қалыптастыру;

- жыл сайынғы конкурстарға, конкурстарға, жобалық іс-шараларға (муниципалдық, облыстық және бүкілресейлік деңгейлер), қашықтық жарыстарға студенттердің көбірек қатысуы;

- орта мектеп жұмысындағы сабақтастықты қамтамасыз ету;

- мұғалімдердің біліктілігін арттыру.

Дарынды балалармен жұмыс тиімділігінің көрсеткіштері:

- балалардың өз іс-әрекетіне қанағаттануы және мұндай балалар санының артуы;

- балалардың қабілеттері бар білім беру салаларындағы жеке жетістіктерінің деңгейін арттыру;

- балалардың қазіргі уақытта және болашақта қоғамға бейімделуі;

- балалардың жалпы пәндік және әлеуметтік құзыреттіліктер бойынша білім деңгейін арттыру, мұндай балалардың санын көбейту.

Жоғарыда айтылған мәселеге сәйкес, кез келген қабілет туа біткен емес, іс-әрекет нәтижесінде қалыптасып, дамиды деген қорытынды жасауға болады. Сондықтан ерекше қабілеттерді дамытудың бірінші шарты сол немесе басқа әрекет түріне қажеттілікті тәрбиелеу болып табылады. Сондай-ақ белгілі бір қабілетті дамытуға бейімділік пен қолайлы жағдайларды диагностикалау және жағымды эмоционалдық фон құра білу қажет [7, б. 106]. Осы себепті ерекше қабілеттер мен олардың даму тенденцияларын анықтауға бағытталған зерттеулер өте маңызды. Әрбір бала жеке тұлға, оның қабілеттерінің дамуы тек өзінің қалауы мен жетілдіруге дайындығына байланысты [8, б. 10].

Дарынды балалармен жұмыс мұғалімнен ойлау икемділігі мен шығармашылықты талап етеді, мектеп бағдарламасы аясында өзін еркін сезінуге мүмкіндік береді, бірлескен шығармашылық әрекетті көздейді. Сонымен, қосымша білім беру жүйесінің барлық құрамдас бөліктерінің бірлігі, олардың өзін-өзі қамтамасыз етуі, білім берудің тұтастығы мен оның әлеуметтілігін қамтамасыз етуде бөліктердің бір-біріне бағыттылығы, ең алдымен, жоғарыда көрсетілген іргелі шарттардан көрінеді. Бұл сипатты белгілер мен белгілер екінші тарауда егжей-тегжейлі қарастырылатын және негізгі және қосымша білім берудің өзара байланысында жүзеге асырылатын көпсалалы бағдарламаларда мазмұнды мазмұн алады.

Қорытындылай келе, мұғалімнің дарынды балалармен жұмысы күрделі және бітпейтін процесс екенін еске түсіру қажет. Ол педагогтар мен тәрбиешілерден тұлғалық өсуді, дарындылар психологиясы және оларды тәрбиелеу саласындағы жақсы, үнемі жаңартылып отыратын білімді, сонымен қатар психологтармен, басқа мұғалімдермен, әкімшілікпен және, әрине, дарындылардың ата-аналарымен тығыз ынтымақтастықты талап етеді.

Қазақ даналары айтқандай «Адамның адамшылығы – жақсы ұстаздан», осыны ұмытпағанымыз бізге абзал.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы <https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevtyn-kazakstan-halkyna-zholdauy-181416>

2. Дружинин, В.Н. Жалпы қабілеттер психологиясы / В.Н. Дружинин. – Санкт-Петербург: «Петр» баспасы, 1999. – 368 б.

3. Богоявленская Д.Б. Дарындылықтың жұмыс концепциясы: даулы мәселелер. // Дарынды бала. – 2004 ж., № 4. – 6-13 б

4. Савенков А.И. Балабақшадағы және мектептегі дарынды балалар. – М.: Академия. 2000. – 232 б.

5. Бастауыш мектепте әмбебап оқу іс-әрекетін қалай құрастыруға болады: әрекеттен ойға: мұғалімдерге арналған оқу құралы / ред. А.Г. Асмолов. – М.: Білім, 2008. – б. 151.
6. Лейтес Н.С. Мектеп оқушыларының жас ерекшелігіне байланысты дарындылығы. – М.: «Академия», 2000 ж.
7. Лосева А.А. Дарындылықтың психологиялық диагностикасы. – М.: Академиялық жоба; Трикста, 2004 ж.
8. Барлығы кіші мектеп оқушысы туралы. Ред. Н.Ф.Виноградова – М, «Вентана-Граф» баспасы, 2004 ж.2. http://vio.uchim.info/Vio_117/cd_site/articles/bochkova.pdf
9. Дарынды балалармен білім беру мекемесінің жұмыс жүйесі /авт.-құраст. Н.И.Панютина және басқалары - Волгоград: Мұғалім, 2008 ж.
10. <http://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/materialy-mo/2012/04/14/statya-odaryonnyu-rebyonokvidy-odaryonnosti>

ДАРЫНДЫЛЫҚ МӘСЕЛЕСІ: ТЕОРИЯ ЖӘНЕ ТӘЖІРИБЕ

Усербаев С.М.

Педагогика – психология ғылымының магистрі,
Жамбыл облысы, Байзақ ауданы, Дихан ауылы,
Дихан тірек мектебі директоры

Андатпа: Неғұрлым баланың қабілеті мен талантын дамытуға ертерек көңіл бөлінсе, соғұрлым оны толық ашуға мүмкіндік туады. Бала бойындағы ерекше қасиеттерді оған жақын жасы үлкендер дұрыс, жеткілікті бағаламаса, оның «өзгелер сияқты» болып қалып қоюы мүмкін.

Аннотация: Чем раньше уделяется внимание развитию способностей и таланта ребенка, тем больше возможностей его полностью раскрыть. Если особые качества ребенка не будут должным образом и достаточно оценены близкими ему взрослыми, он может стать «таким, как другие».

Abstract: The earlier attention is paid to the development of a child's ability and talent, the more opportunity there is to fully reveal it. If the special qualities of a child are not properly and sufficiently appreciated by the adults close to him, he may become "like others".

Еліміздің болашақ интеллектуалды және шығармашыл элитасын қалыптастыруда дарынды балалармен жүргізілетін жұмыстар қарқын алып келеді. Өйткені, мемлекеттің өсіп – өркендеуімен мен әл-ауқатының артуы адамның жеке ресурстарының дамуына мән берумен тікелей байланысты екені анық. Бірақ осы дарындылық дегеніміз не? Дарындылық – адамның басқа адамдармен салыстырғанда бір немесе бірнеше қызмет түрлерінде жоғары ерекше нәтижелерге жету қабілетін анықтайтын өмір бойы жүйелі түрде дамып келе жатқан психикалық қасиет. Бүгінде мектеп жағдайында оқушыларымыздың шығармашылықта өзін-өзі жетілдіру үшін мотивациялық, интеллектуалдық және шығармашылық мүмкіндіктерін дамытуға ықпал ететін психологиялық – педагогикалық жағдайларды жасау қажет деп санаймын.

Білім жүйесінде білім берудің негізгі субъектісі ретінде оқушы тұлғасын тануды өзінің басым мақсаты етіп қояды. Бұл мақсат қоғам үшін ерекше құндылыққа ие дарынды балаларға қатысты болып табылады. Жалпы, қазіргі мектептер үшін дарынды балаларды оқыту, дамыту және тәрбиелеу мәселелері ерекше маңызға ие деп айтуға болады. Бүгінгі күні, мұндай балаларды тәрбиелеу мәселесі күн санап өзгеріп отырған уақытта өте өзекті. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының шешімі

бойынша құқық бұзушы жасөспірімдер және тәрбиесі осал балалармен қатар дарынды балалар «тәуекел тобына» енгізілген. Оларға арнайы жеке бағдарламалар, арнайы дайындалған мұғалімдер, арнайы мектептер (дарынды баланың ерекшеліктері мен мәселелерін білетін және ескеретін, оның бейімділігі мен қабілетіне қарай дамытын мектептер) қажеттілігі уақыт санап туындауда.

Дарындылықты үш сипаттамамен ерекшелеуге болады:

Қызығушылық; (танымдық қажеттілік) – бала неғұрлым дарынды болса, соғұрлым оның жаңа, беймәлім нәрсені білуге құштарлығы айқын болады. Бұл ақпарат жаңа білімді іздеуден, үнемі көп сұрақ қоюға ұмтылуынан көрінеді. Зерттеушілік; шығармашылық қызметте (ойыншықтарды бөлшектеуге ұмтылу, жануарлардың мінез-құлқын зерттеу); кез – келген жағдаяттарға жоғары сезімталдық, басқалар әдеттен тыс ештеңе байқамайтын мәселені көре білуі. Бұл жөнінде Платон: «Білім қарапайым нәрсеге таң қалудан басталады» деген сөзіне сайып келетіндей. Психикалық даму сферасына тән белгілер: ойлаудың өзіндік ерекшелігі – көпшілікке белгісіз, күтпеген жаңа идеяларды алға тарта білу. Ол баланың ойлауы мен мінез-құлқында, құрдастары және айналасына қарағанда, іс-әрекетінің барлық түрлерінде ерекшелік айқын көрінеді (сызбалардың, эсселердің, әңгімелердің, басқа да тапсырмалардың орындалу барысында айқын көрінеді); ойлау икемділігі – бір іс – әрекеттен келесі бір тапсырмаға тез және оңай ауысу қабілеті, көбінесе мазмұны жағынан басқаларға қарағанда алшақ келеді.

Тұлғаның даму сферасының ерекшеліктері, тапсырманың мазмұнына құштарлық дарындылықтың жетекші белгісі болып табылады. Содан кейін белсенділік қабілеттерді дамытудың тиімді құралы ретінде әрекет етеді. Сонымен қатар, баланың іс-әрекеті мен мінез-құлқы - тәуелсіздігімен және дербестігімен сипатталатын көпшіліктің пікіріне кез келген жағдайда қарсы тұруға ұмтылуынан байқауға болады. Ол көпшіліктің пікіріне қайшы келсе де, өз көзқарасын қорғауға дайын бола отырып, оған түрлі жолдармен әрекет етуінде көрінеді; көшбасшылық – тұлға аралық қатынастардағы үстемдік. Бұл сипаттамалар дарынды балаларда оңай байқалады және әркез мұғалім оны назарда ұстау керек.

Жұмыс тәжірибемізге сәйкес мектеп оқушыларының дарындылығын үш топқа бөле отырып қарауға болады.

1. Интеллектуалдық қабілеттерінің жалпы даму деңгейі өте жоғары, орташа деңгейден де жоғары оқушылар; шығармашылығын дамытуға және мақсатқа жетудегі табандылық. Бұл балалардың ішкі уәжі күшті және жеке құндылықтар жүйесі өте кең деуге болады.

2. Белгілі бір білім саласында ерекше психикалық дарындылық белгілері бар, өзіндік жұмыс түрімен айналысуға бейім, бірақ, кез келген сыртқы көріністерге тым сезімтал, көбінесе қоғамға жат мінез-құлықтарымен ерекшеленетін мектеп оқушылары.

3. Белгілі бір себептермен оқуда жетістікке жете алмаған, бірақ танымдық белсенділігі, психикалық құрылымының өзіндік ерекшелігі, ерекше ақыл-ой қоры, шығармашылық, ой кеңістігі, көшбасшылық қабілеті бар мектеп оқушылары.

Психологиялық және педагогикалық түсінік бойынша ой дамуының қазіргі кезеңіндегі дарындылықты, ауытқудың бір түрі ретінде қарастыруға болады. Бұлай деуімнің себеб, дарынды балалар көп жағдайда өзінің ойлау кеңістігінде түрліше құбылады. Бұл олармен жұмыс істеуде көптеген қиындықтар туғызуымен қатар, жұмыс процесінің күрделенуіне әкеліп соғатындығы белгілі. Қазіргі кездегі проблемалардың бірінші тобында дарынды баланың өзгелерде кездесе бермейтін

жағымсыз тұлғалық мінез-құлық аспектілерімен байланысты, олардың арасында мыналарды атап өтуге болады: «эгоцентризм» яғни басқа адамның көзқарасын қабылдай алмау. Әсіресе, егер ол интеллектуалдық тұрғыдан әлсіз болса. Себебі, дарынды бала әркез интеллектуалдық ізденістердің және диалог мәдениетінің жоқтығынан әңгімелесушінің ойын аяқтауға ұмтылуды ұнатады, өйткені ол мәселенің мәнін алғашқы сөздерінен-ақ түсінеді және әңгімелесу кезінде әңгімелесушінің сөзін бөліп, түзетуге ұмтылады. Сонымен қатар, қатарластарымен әңгімелесу барысында дәлелді диалогтың жоқтығынан, ымыраға келмеу себебінен көп келіспеушіліктерге жолығады. Бұл проблемалар немесе басқаша айтқанда, дарынды баланың жеке басының ұнамсыз қасиеттері әлеуметтік-психологиялық сипаттағы қиындықтар кешенін тудырады, бұл мұғалімнің мұндай баламен жұмысын қиындатады, көбінесе бейімсіздік, жігерсіздік белгілеріне әкеледі.

Жалпы дарынды балалардың әлеуметтік және психологиялық, коммуникативті қиындықтарды келесідей қарауға болады. Дарынды балалардың әлеуметтік-психологиялық проблемалары көбінесе педагогтар мен мектеп психологтарына белгілі бір іс – әрекет барысында бейәдеп мінез-құлықтармен көрінеді. Бұл жағдай баланың құрдастары және айналасымен байланыс кезінде белсенділігімен көшбасшылық іс әрекеттерін үздіксіз басу немес мән бермеу кезінде баланың наразылығын тудырады. Мұндай бала өзін-өзі ұстай алмайды, басқалардың іс-әрекеті мен мойындамауына қатаң жауап немес ерекше мінез танытады. Тіпті анық қоғамға жат мінез-құлыққа бой алдырады: заттарды бүлдіреді, әдепсіз сөздер айтады, төбелеседі және т.б. Мектеп тәжірибесінде дарынды баланың табиғи көріністері мен шығармашылық қажеттіліктерін ашық түрде жиі кездестіруге болады. Ол, өзіне – өзі қолдау айтып, қиялдары мен армандары әлеміне енуі кейде, апатия, летаргия, қарым-қатынасқа қызығушылық танытпау. Депрессиялық мінез-құлық демонстративті іс – әрекеттер де көрініс тауып жатады. Мұндай әлеуметтік-психологиялық көріністердің маңызды себептерінің бірі баланың жақын әлеуметтік ортасынан және оның маңызды психологиялық қажеттіліктерінен ұзақ мерзімді айыру (мән бермеу, елемей) болып табылады.

Әлеуметтік – психологиялық мәселелердің тағы бір себебі - баланың қарым-қатынас құралдарының дамымауы. Дарынды балалар бұл жағдаймен басқаларға қарағанда жиі кездеседі. Оның бастауы көбінесе балалардың мектепке дейінгі өткен шағында, отбасында, қоршаған ортасына байланысты. Мектептегі тағы проблемалардың бірі – дарынды балаларды дамыту мен оқыту қажеттілігінде педагогтардың теориялық және практикалық дайындығының жеткіліксіздігі, дарынды баламен арадағы қарама-қайшылық туындату жағдайы. Осы жағдайды ескере отырып, жалпы білім беретін мектептердегі дарынды балаларды дамыту мен тәрбиелеудің психологиялық-педагогикалық шарттарын анықтау мәселесі туындайды.

Енді дарындылықты тану немесе дарынды баланы анықтаудың мәселелеріне тоқталсақ. Жалпы дарынды баланы дер кезінде «байқау» қиын. Баланы белгілі бір уақытта «дарынды» немесе «дарынды емес» деп анықтау мүмкін емес. Себебі, дарындылық тау басып жатқан жанартау іспеттес. Балалардағы дарындылық кей кездері айқын, кейде жасырын түрде көрінуі мүмкін екенін есте ұстаған жөн. Баланың мінез-құлқының ерекшеліктерін талдай отырып, педагог олардың дарындылығын ашуға ұмтыла отырып, жасырын таланттың бар екеніні де ескерген дұрыс. Сондай-ақ, балалық шақта пайда болатын дарындылық белгілері, тіпті ең қолайлы жағдайда да, бірте-бірте жойылып кетуі мүмкін екенін ескеру қажет. Балалар психологиясында

«дарындылықтың әлсіреуі» термині бар, оның әлсіреуі әртүрлі себептерге байланысты болуы мүмкін. Соның бірі – дарындылық құрылымында шығармашылық компоненттің болмауы. Тағы бір ықтимал себеп - баланың уақытында шабыты ашылмай, талант танылмай қалуы. Көбінесе бұл жағдай аралас сыныптарда дарынды балалармен деңгейлік жұмыстардың жоқтығынан баланың дамуына тікелей әсер етуі. Мектеп өзінің деңгейлік білім беру жүйесімен ата-аналар мен мұғалімдер тарапынан ізгілікті дамытушылық көзқарас болмаса, дарынды балалардың қабілеттерінің дамуына кедергі жасайды. Егер балаға оқу қабілетін дамытуға көмектеспесе, «әлсіреу» ықтималдығы артып, көптеген проблемаларды тудырады, соның ішінде: мектепті ұнатпау, оқу үлгерімінің төмендеуі, шындыққа жанаспайтын мақсаттар, төзімсіздік және т.б.

Жалпы, орта мектептегі дарынды балалармен жұмыс жасаудың негізгі мәселелерін келесідей тұжырымдауға болады:

- Дарындылықты анықтай алмау
- Әдістемелік әдебиеттердің жетіспеушілігі
- Мұндай балалармен жұмыс істеу үшін уақыт тапшылығы
- Жүйесіз жүктеме
- Пән бойынша білімді кеңейтудің маңыздылығын оқушылардың дұрыс түсінбеуі.

Барлық анықталған мәселелер нақты көрсеткіштер емес, бірақ бізге дарынды оқушылармен жұмыс жасау бағдарламаларын үздіксіз іске асыруды білдіреді.

Бүгінгі күнде елімізде балаларды бейімділігі мен қабілеттерінің жоғары деңгейіне қарай іріктеп алатын арнайы сыныптар мен мектептер бар. Біздің елде дарынды балаларға арналған бірнеше арнайы мектеп-интернат бар. Бүгінгі таңда бұл оқу орындары өз мақсаттарын жүйелі іске асырып отыр деп айтуға болады.

Дарынды баламен жұмыс істеу бойынша келесі педагогикалық ұсыныстарды тізбектеуге болады:

1. Баланың өзін-өзі тәрбиелеу тақырыбын, бейімділігін (гуманитарлық, математикалық, жаратылыстану, музыка және т.б.) және баланың психикалық ерекшеліктерін ескере отырып, сабақ жоспарын жасау.

2. Ең күрделі және түсініксіз мәселелер бойынша консультациялардың тақырыптарын анықтау.

3. Белгілі бір уақыт аралығындағы тақырып бойынша баланың есеп беру формасын (тесттер, сұрақтар және т.б.) таңдау.

4. Балаға тақырыптың атын, тақырыптық оқу жоспарын, негізгі сұрақтарды, ол меңгеруі тиіс ұғымдар мен терминдерді; практикалық жұмыс, қажетті әдебиеттер тізімін, бақылау формалары, өзін-өзі тексеруге арналған тапсырмаларды дайындау.

5. Жұмыс нәтижелерін талдау үшін кесте құру

6. Педагог мейірімді және сезімтал болуы, баланың психологиялық ерекшеліктерін ескеруі, оның шығармашылық және терең ойлауын ынталандыруы, таңдалған тақырыпты терең меңгеруге ұмтылуы керек.

Дарынды балалардың жоғарыда аталған барлық ерекшеліктерін ескере отырып, оқу-тәрбие процесін дұрыс ұйымдастырып, мұндай баланы жан-жақты қолдаудың жеке бағытын әзірлеу қажет. Ал бұл дарынды баламен жұмыс істейтін мұғалімнен жоғары кәсіби құзыреттілігін талап етеді.

Арнайы дайындалған дарынды мұғалімдер мен қарапайым мұғалімдердің сабақ беру техникасы шамамен бірдей: ал, айырмашылық жұмыс барысында іс-әрекетке уақыт бөлуде. Жалпы тәжірибеден алатын болсақ, жай мектептерде дарынды

балалардың жеке қажеттіліктері мен қызығушылықтарын ескеретін оқулықтар мен бағдарламаларға ерекше мұқтаждық бар екенін көрсетеді. Мектеп бағдарламалары дарынды баланың жоғары ілгерілеуінің балама жолдарын қарастырмайды. Демек, дарынды баланы дамытуда қосымша білім беру жүйесі үлкен рөл атқарады. Сыныптан тыс үйірмелер, студиялар, шығармашылық шеберханалар (мұнда басты рөл мәдениет мекемелеріне тиесілі болуы мүмкін) мектеп бағдарламасының шеңберінен шығатын қызығушылықтарды жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Педагогтың дарынды балалармен жұмысы – күрделі және бітпейтін процесс. Ол педагогтар мен тәрбиешілерден тұлғалық өсуді, дарындылар психологиясы және оларды тәрбиелеу саласындағы жақсы, үнемі жаңартылып отыратын білімді, сонымен қатар психологтармен, басқа мұғалімдермен, әкімшілікпен және дарындылардың ата-аналарымен тығыз ынтымақтастықты талап етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Н.С. Лейтестің “Дарынды балалар мен жасөспірімдер психологиясы”
2. Ф. Гальтон “Таланттың тұқым қуалаушылығы: оның пайда болуы мен заңдылығы”
3. Әл-Фараби “Бақытқа жету туралы”
4. Ж. Аймауытов “Психология және мамандықты таңдау”
5. М. Жұмабаев “Педагогика”

ФОРМИРОВАНИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ ОДАРЕННОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Филатова А.В.

Учитель начальных классов, КГУ «Кушмурунская общеобразовательная школа № 2
отдела образования Аулиекольского района» Управления образования акимата Костанайской
области, Казахстан

Аннотация: В статье рассказывается о формировании интеллектуальных талантов младших школьников. Кроме того, анализируя исследования ученых, изучавших понятия «одаренность», «творчество», затрагивается проблема развития творческих способностей учащихся.

Аңдатпа: Мақалада бастауыш сынып оқушыларының интеллектуалды дарындылығын қалыптастыру жайлы айтылады. Сонымен қатар «дарындылық», «шығармашылық» ұғымдарын зерттеген ғалымдардың зерттеулерін талдай келе оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мәселесіне тоқталады.

Abstract: The article describes the formation of intellectual talents of younger schoolchildren. In addition, analyzing the research of scientists who studied the concepts of «giftedness», «creativity», the problem of the development of creative abilities of students is touched upon.

В Послании Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана от 1 сентября 2020 года «Казахстан в новых условиях: период действий» говорится, что мы должны нацелить всю систему профессионального образования на формирование интеллектуальных талантов, востребованных на рынке труда.

Применение технологии интеллектуальной одаренности для образования и обучения в соответствии с современным спросом будет продуктивным. Ведь именно через творчество, талант учащиеся становятся конкурентоспособными поколениями,

повышая уровень качественного усвоения знаний, формируя новые мысли в творческом плане, в совершенстве анализируя свою деятельность [1].

Основная цель развивающего обучения-всестороннее развитие ребенка в творческом направлении.

Наша главная цель-качество знаний. Качество образования напрямую зависит от учителя, его степени знаний и навыков поиска. Учитель-активный деятель, который непосредственно вносит новшества в процесс обучения и воспитания, сотрудничает с учеником.

Качество учебной работы в школе зависит от умения учителя правильно организовать учебную деятельность учащихся, максимально повысить ее эффективность. Основным и ведущим видом деятельности учащихся – учеба.

Творческое мышление учащегося, развитие умений, знаний и познавательной активности-одна из проблем, волнующих в настоящее время все педагогическое сообщество. Это требует высоких требований к системе обучения на уроке.

Сегодня развитие творческих способностей становится главной формой, а отсутствие творчества у школьника становится большой проблемой, кажется, что мы достигли точки, когда нужно задуматься. Ведь только талантливые, творческие люди способны решать самые разные жизненные трудности, доводить наше государство до цивилизации. Только одаренность позволяет человеку понять смысл жизни, почувствовать счастье. Талант и творчество-две концепции. Отсюда следует, что этимология слова «творчество» - это создание, изобретение. Изобретая что-то новое, таким образом, успех следует понимать как достижение. В философском словаре объясняется: творческая, историко-общественная, инновационная деятельность высокого качества [2].

Другой американский исследователь Роберт Эннис объясняет критические интеллектуальные таланты как «целенаправленное интеллектуальное рефлексивное мышление, решение, почему верить и как действовать». Рефлексивное мышление-это создание обратной связи с мыслью. В какой степени решение является объективным, тип мышления, который определяет взаимосвязь между основной проблемой и содержанием, а также между содержанием и данными [3].

Учителю на пути глубокого обучения и развития одаренности и творчества учащихся следует помнить о следующих принципах:

- учитель должен знать предмет в совершенстве и передавать его детям простым, понятным языком, связывая с жизнью;
- учитель должен знать психологию (душу) личности учащихся и находить путь к сердцу каждого ученика;
- учитель должен уметь предъявлять требования к каждому ученику, ко всему классу;
- дать новый урок по опорным конспектам и отдельным опорным знакам для повышения памяти детей;
- использовать различные наглядные пособия для повышения интереса детей к предмету на уроке;

Творческие способности учащихся развиваются через практическую деятельность, любознательность.

Интеллектуальная одаренность-ребенок самостоятельно характеризуется новым, видео-оружием, т. е. обусловлен ситуацией, когда через совершение каких-либо открытий в какой-либо форме деятельности, через создание созидательного образа, наблюдается некая картина развития собственной индивидуальности. Изучая

одаренных детей, Н. С. Лейтес не видит, что они-настоящие маленькие труженики, отличающиеся своей трудовой привлекательностью и «испытывающие удовлетворение от труда».

А. В. Мудрик через понятие «Критическая и самокритика» развивает понятие «творчество к самому индивиду» в формировании концепции «Я», удовлетворяющей как самого человека, так и его окружение.

Выдающийся психолог Л. С. Выготский назвал творческую деятельность новаторской. А Я. А. Пономарев, один из психологов, глубоко изучавших этот вопрос, ставит его рядом с понятием развития. Потому что каждый считает, что новизна, особенно в интеллектуальном плане, выводит психику ребенка на новый качественный уровень. Особое место в решении такой сложной задачи занимает начальная школа, которая является одной из первых ступеней непрерывного образования.

Ведь начальная школа:

1. Развивает интеллектуальные и духовные, природные особенности учащихся, активизировать свои интересы и склонности;

2. Формирует чувства личности;

3. Обучает коллективному способу действий;

4. Создает условия для свободного творческого мышления ребенка, развития всех его способностей, наличия уверенности в себе.

Бесспорно, в подготовке будущего значимого гражданина страны, всесторонне зрелой личности в профессиональном творческом плане-особое место занимает эффективная организация учебно – воспитательного процесса в начальной школе. Поэтому в трудах ученых – психологов-педагогов говорится о необходимости создания условий для активизации творческого таланта в детстве с самого начала.

Начальная школа-это начало образования подрастающего поколения. В связи с изменением требований современного общества, развитием страны, поворотами в требованиях страны психология нового поколения также претерпела существенные изменения и поставлена задача по ее разворачиванию в сторону более жизненных требований. В возрасте 6-11 лет ребенок начинает критически относиться к своим способностям. Означает, что он может исправить недостатки, которые он не может сделать, приложив усилия.

Начальная школа характеризует период формирования важных личностных качеств, определяющих предстоящий успех. Вместе с мотивацией к успеху у ребенка появляются два разных качества личности. Это трудолюбие и самостоятельность. Качество трудолюбия развивается и стабилизируется в период начальной школы учебной деятельностью, трудовой деятельностью. Для формирования у детей качества трудолюбия благоприятные условия создают трудности, с которыми они сталкиваются на ранних этапах учебной деятельности, к которым относятся новые препятствия в школе, проблемы, с которыми они сталкиваются в процессе адаптации к новой жизненной ситуации, чтения, счета, письма. К формированию этого качества относится сознательная вдумчивая деятельность взрослых по восхвалению достигнутых ребенком достижений. Только тогда, когда ребенок доволен своим трудом, появляются качества трудолюбия. В процессе работы у ребенка должна быть ситуация, которая дает положительный эмоциональный эффект. Качество самостоятельности будет связано с зависимостью от старших. Если ребенок доверяет взрослым и продолжает говорить о них, то у него наблюдается зависимость от взрослых, даже если он растет без формирования самостоятельности. А если ребенок

проявляет самостоятельность с раннего возраста, это влияет на формирование таких качеств, как замкнутость, не слушание другого. Чтобы такие недостатки не встречались, нужно много работать над собой и проявлять в этом уверенность. Следует радоваться и хвалить стремление ребенка к самостоятельности [4].

В общении с талантливыми учениками нужно быть осторожным: не хвалить их за крайности, не заставлять их думать, что они все знают, не придавать им такого значения, что эти дети особенные. Талантливый ребенок обычно понимает, что он более способен, чем кто-либо другой, но в то же время у него должно быть высокое чувство ответственности за работу. Некоторые учащиеся младших классов демонстрируют способность к какому-либо виду деятельности. Например, к картине, музыке. Необходимо помочь этим способностям развиваться дальше. Мы должны помнить, что задача, стоящая перед школой, – всестороннее развитие души и физической силы ребенка.

Р. С. Немов объясняет, что учащиеся начальной школы с очень высокими способностями к усвоению учебного материала и умственными способностями могут воспринимать и усваивать вещи, которые намного превосходят обычные знания, которые они дают в обычной школе, которая правильно организовала обучение, а также что обучение в период начальной школы приводит к значительным новым изменениям-успеху всех психических процессов ребенка. Р. С. Немов отмечает, что даже обычный ребенок может быть способен на все, если правильно обучить, правильно усвоить ребенка в соответствии с программой обучения [5].

Иногда встречаются дети, которые имеют совершенно разные черты характера, отличающиеся темпераментом, которые также преуспевают в учебной работе.

Особенности одаренных учеников, которые сразу бросаются в глаза:

- Очень активный;
- Высокий интерес к познанию;
- Высокая память;
- Большой словарный запас;
- Умеет задавать вопросы;
- Умеет преодолевать трудности;
- Честный;
- Может искать информацию самостоятельно;
- Может написать эссе, рассказ, статью;
- Широкие познания, глубокие знания;
- Может самостоятельно составить рассказ, посмотрев на картинку;
- Может сортировать материалы в учебнике;

Профессиональный «образ» учителя, продуктивно работающего с одаренными учащимися, состоит из следующих качеств: высокая профессиональная квалификация, индивидуальность, способность изобретать знания и работать над научными исследованиями, стремление к самосовершенствованию профессиональной деятельности. Работа с одаренным учеником предъявляет новые, высокие требования к самому Учителю, его деятельности и профессиональной квалификации. Даже его профессиональная зрелость является своеобразным экзаменом.

По заключению В. И. Волокитиной, из числа здоровых учащихся не будет ребенка, не обладающего способностью к логическому мышлению, однако у детей будет степень остроты мыслительной деятельности и причин, затрудняющих мышление. Способствовать глубокому мышлению ребенка, ускорять темп мышления,

исключать причины, затрудняющие усиление сообразительности – это развитие творческих способностей детей [6].

Тургунбаева Б. А. подчеркнула важность применения технологии развивающего обучения в развитии творческих способностей учащихся. Из мысли «двигайтесь от книги к жизни, а не от жизни к книге» можно понять, что ребенок должен быть склонен к использованию системы знаний, полученных из школьной учебной программы, знаний в жизни, делать новые предложения и выводы мысли, приносящие пользу обществу, создавать новый образ [7].

Способности младших школьников развиваются в двух разных видах деятельности.

Во-первых-любой ребенок развивается через учебную деятельность, направленную на усвоение накопленных человечеством до настоящего времени знаний, умений, навыков.

Во-вторых, любой ученик развивает свои возможности, выполняя творческие задания. Отличие от учебной деятельности, творческой деятельности заключается в том, что педагог ищет новые методы и приемы, направленные на самообразование ребенка, реализацию его идеи, предпринимает попытки решить проблему по-своему, по-новому. В двух действиях учащиеся решают цель, для которой предусмотрены два разных интереса. Например, если в учебной деятельности выполняются упражнения, которые формируют определенный навык, овладевают определенным правилом, то в творческой деятельности главной целью является поисковая работа ребенка. Поэтому, когда учебная деятельность развивает общие способности ребенка, творческая деятельность развивает способности, которые приводят к результату в процессе разрешения конкретной ситуации.

Я уделяю особое внимание развитию творческой деятельности на каждом уроке и даю своим ученикам дополнительные, интересные материалы вне программы:

1. речевые упражнения для развития логического мышления и речи учеников
2. логические задания для развития пространственного воображения, памяти, внимания младших школьников
3. различные задания на развитие скорости мышления, на развитие мыслительных процессов обобщения, выделения основной, нужной информации.

Ребенок должен быть активным, сообразительным, правильно и четко выражать свои мысли.

Для этого учителю нужно применять в работе творческие задания, быть эрудированным. Требуется изучение словарного запаса, уровня речи, мышления каждого учащегося.

В заключение, исходя из выводов ученых, выясняется, что творческая личность наряду с такими комплексными качествами, как смелость, свобода, сообразительность, чуткость, умение анализировать и обобщать, должна обладать особой мыслительной деятельностью, пониманием противоречий, страстью к творчеству.

Как говорит О. Бальзак «Постоянный труд - закон и искусства, и жизни», в повышении творческих способностей и активности учащихся обязывает учителя постоянно искать, постоянно трудиться. Ведь XXI век-век образованных. Надо помнить, что нам необходимо вырастить поколение с высокоразвитым мышлением, разносторонним умом.

Список использованных источников

- 1.Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана. 1 сентября 2020 года
- 2.Крутецкий В. А. Основы педагогической психологии. 1972.
3. Robert H. Ennis Critical Thinking Dispositions: Their Nature and Assessability. Informal Logic Vol. 18, Nos. 2 и 3 (1996): 165-182, стр. 166.
4. Warburton, Nigel, 1962-Thinking from A to ZLNigel Warburton.-2nd ed.
5. Немов Р. С. Психология. М., 1995
- 6.Волокитина М. Н. Очерк психологии младших школьников. Алматы,
7. Тургынбаева Б. А. Возможности использования идей системы развивающего обучения в начальных казахских школах // менеджмент в образовании. №1, 1996.

5-СЕКЦИЯ
«ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТЕ БЕЙІНДІК БАҒЫТТЫҢ ЖАҢА МОДЕЛІ»
«НОВАЯ МОДЕЛЬ ПРОФИЛИЗАЦИИ СТАРШЕЙ ШКОЛЫ»

**ОСОБЕННОСТИ ПРОФОРИЕНТАЦИОННОЙ РАБОТЫ В УСЛОВИХ
СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ**

Грахов А.Н.

руководитель методического сектора КГУ «Профильная школа» отдела образования
по г.Усть-Каменогорск УО ВКО

Андатпа: Мақалада кәсіптік бағдарлау жұмысын жүргізу кезінде оқушылардың уәждемесін арттыру әдістері қарастырылады. Жоғары бейіндік мектеп жағдайында кәсіптік бағдарлау жұмысының және бейіндік оқытудың тиімділігі.

Аннотация: В статье рассматриваются методы повышения мотивации учащихся при ведении профориентационной работы. Эффективность профориентационной работы и профильного обучения в условиях старшей профильной школы.

Abstract: The article considers the methods of increasing students' motivation when conducting career guidance work. The effectiveness of career guidance work and profile education in the conditions of senior profile school.

Одной из основных задач педагогики - повышение внутренней мотивации учащихся.

Повышение мотивации также является актуальной задачей при организации и проведении профориентационной работы. Это важный вопрос для профориентаторов, решив который можно обеспечить успешность профессионального образования учащихся, их будущей карьеры и места в жизни.

Сегодня меняется ученик, профессии, социум, претерпевают изменения профессионально важные качества, что ведет за собой необходимость обоснования, наполнения новым содержанием технологий профессионального самоопределения.

Рассмотрим несколько методов повышения мотивации при ведении профориентационной работы.

1. Интерактивные методы обучения.

Данный способ активно внедряются в профориентационную работу колледжами и ВУЗами. Во время экскурсий или проф. бесед вводятся элементы интерактива: мини-дискуссии, методика «вопрос-ответ», групповые обсуждения, которые позволяют ученикам активно участвовать в мероприятии и взаимодействовать друг с другом.

2. Игровые методики.

Использование игровых элементов может сделать получение информации о профессиях более интересным и захватывающим. Например, игра-квест, в ходе которого группа учеников совместно разгадывает тайну или загадку, связанную с какой-либо сферой профессиональной деятельности или знаменитым человеком.

Также в профориентационной работе можно использовать настольные игры, целью которых выступает проверка имеющихся профессиональных знаний учащихся или приобретение новых.

3. Проектная деятельность.

Проектная деятельность – это метод, при котором ученики проводить исследования на заданную или самостоятельно выбранную тему, например, изучение особенностей той или иной профессии. Они анализируют данные, исследуют рынок труда, беседуют со специалистами и представляют результаты своей работы в виде законченного проекта.

4. Использование реальных примеров из профессиональных практик.

Реальные примеры и задачи из практики помогают ученикам лучше понимать, как они могут применять полученные знания в реальной профессиональной деятельности.

Такой метод можно применять не только на профориентационных мероприятиях, но и на обычных предметных уроках.

Например, на уроках по основам бизнес и предпринимательства - разбирать примеры оригинальных и продуктивных решений из истории бизнеса, а на уроках информатики – примеры из сферы IT-технологий. Это поможет учащимся понимать, что даже предметных уроках они изучают материал, который будет иметь практическое применение в реальной жизни.

5. Получение практических профессиональных навыков.

Стоит заметить, что проводимая профориентационная работа будет наиболее эффективна, когда теоретические знания о профессии будут подкреплены практическими занятиями.

Именно в таких условиях ученики полнее смогут «примерить» на себя различные профессии, попробовать себя в различных видах профессиональной деятельности, чтобы понять, насколько она соответствует интересам, способностям и возможностям, насколько верны их теоретические представления о профессии с тем, что они опробуют на практике.

Такое погружение в профессию должно носить долгосрочный и планомерный характер, чтобы учащиеся смогли прочувствовать все нюансы профессии.

Однако такое полное погружение в профессию возможно только в условиях старшей профильной школы, одними из основных целей деятельности которой являются всесторонняя профессиональная ориентации и обучение основам будущей профессии, в соответствии с индивидуальными особенностями, склонностями и интересами учащихся.

Список использованных источников

1. Методические рекомендации по профориентационной работе в организациях среднего образования [Электронный ресурс]: <https://uba.edu.kz/storage/app/media/2022%20Оқы-әдістемелік%20ұсынымдар/po-proforientatsii-rus-17012023-1.pdf>

2. Профессиональная проба как способ формирования профессионального самоопределения обучающихся [Электронный ресурс]: <https://westschool.ru/2018/12/professionalnaya-proba-kak-sposob-formirovaniya-professionalnogo-samooopredeleniya-obuchayushhixsya/>

МОДЕЛЬ ПРОФИЛЬНОЙ ШКОЛЫ. НОВЫЙ ДИЗАЙН ПРОФИЛЬНОГО КУРСА

Ермолдина Э.Т.

Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы ЖМБ пәндері зертханасының ЖҒҚ

Аңдатпа: Мақалада орта мектепте бейіндік курстың жаңа дизайнын жасау мәселесі қарастырылады. Бұл курстың маңыздылығы негізделген. Курстың мақсаты тұжырымдалған, оның мазмұнының негізгі тармақтары келтірілген.

Аннотация: В статье рассмотрен вопрос создания нового дизайна профильного курса в старшей школе. Обоснована значимость данного курса. Сформулирована цель курса, приведены основные пункты его содержания.

Abstract: The article considers the issue of creating a new design of a profile course in high school. The significance of this course is substantiated. The purpose of the course is formulated, the main points of its content are given.

Во многих учреждениях общего среднего образования уже сложился определенный опыт проведения профильных курсов, т.е. курсов по выбору учащихся. Общая цель этих курсов – реализация идеи внешней гибкой дифференциации. В то же время на разных уровнях общего образования профильные курсы решают и свои специфические задачи [1].

Профильные классы как одна из моделей обучения на сверхбазовом уровне становятся характерной чертой сегодняшней системы образования. Они призваны удовлетворять интересы современных школьников, их профессиональные стремления, помочь им найти себя в будущей профессиональной жизни. Многообразие профильных классов свидетельствует о широте интересов учащихся и отражает социальный заказ общества на специалистов тех или иных областей знаний. Профильное обучение – средство дифференциации и индивидуализации обучения, позволяющее за счет изменений в структуре, содержании и организации образовательного процесса более полно учитывать интересы, склонности и способности учащихся, создавать условия для обучения старшеклассников в соответствии с их профессиональными интересами и намерениями в отношении продолжения образования [2].

Нами разработан новый дизайн профильного курса в старшей школе. Профильный курс адресован учащимся 10-11 класса физико-математического, физико-химического, инженернотехнологического и подобных профилей. Оно представляет собой систематизацию знаний, умений и навыков, являющихся основой не только для сельскохозяйственного образования, но и для всестороннего развития учащихся. Цель профильного курса – расширение и углубление знаний обучающихся. Основной задачей курса является помощь обучающимся в обоснованном выборе профиля дальнейшего обучения.

Профильные курсы – это краткосрочные тематические курсы (модули), которые общеобразовательное учреждение предлагает учащимся на основе изучения их запросов и реализует за счет часов школьного компонента.

Профильные курсы призваны удовлетворить запрос к образовательному учреждению со стороны личности и местных сообществ. В контексте профильного обучения они реализуют компенсаторную функцию и являются объектом, позволяющим организовать регулярную процедуру выбора: избыточный список профильных курсов, рассчитанных на полугодие, формируется заново и предлагается

учащимся для выбора в начале каждого полугодия. Процедура выбора, обеспеченная педагогическим консультированием, позволят сформировать один из результатов обучения на старшей ступени: готовность делать ответственный выбор. Дизайн элективного курса представлен на рисунке 1.

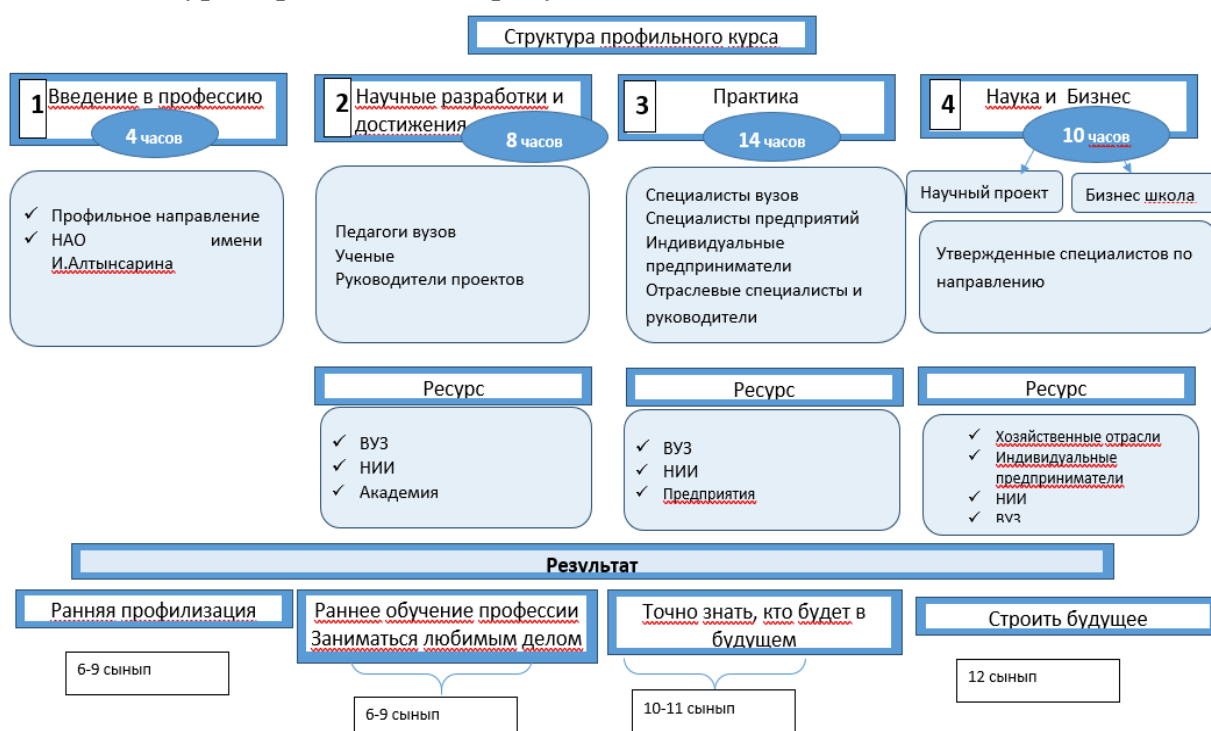

Рисунок 1. Дизайн элективного курса

Как видно из рисунка 1, профильный курс представляет собой завершенную дидактическую единицу, нацеленную на получение одного-двух образовательных результатов.

К образовательным результатам профильных курсов могут быть отнесены:

- знания учащихся, сформированные на определенном уровне освоения,
- предметные умения,
- предпрофессиональные умения,
- элементы функциональной грамотности,
- навыки,
- отдельные аспекты ключевых компетентностей,
- полученный опыт деятельности.

Модель профильного курса рассчитана на 36 учебных часов.

Цель профильного курса отражает запросы учащихся, родителей и местных сообществ, связанных с «результативными» эффектами от изучения данного курса.

Модель профильного курса состоит из 4 модулей:

1. Введение в профессию Количество часов -4
2. Научные разработки и достижений Количество часов -8
3. Практикоориентированный Количество часов-14
4. Наука и бизнес Количество часов-10

Основная задача ведения курса помочь обучающимся определиться с выбором будущей профессии. Направление призваны: восполнить пробелы в знаниях по общеобразовательным предметам; дать более полное представление о базовых науках; ознакомить с азами будущей профессии.

Для чтения курса:

по модулю 1 «Введение в профессию» будут привлечены профориентаторы и специалисты по выбранному профилю;

по модулю 2 «Научные разработки и достижений» будут привлечены педагоги Вузов и колледжей, ученые, руководители проектов и специалисты узких профилей;

по модулю 3 «Практикоориентированный контент» будут привлечены работники Вузов и колледжей, ученые, руководители проектов и специалисты узких профилей, специалисты предприятий, индивидуальные предприниматели, отраслевые специалисты и руководители, специалисты цехов и лабораторий;

по модулю 4 «Наука и бизнес» будут привлечены педагоги Вузов и колледжей, ученые, руководители проектов и специалисты по направлениям.

Партнеры: Вузы, НИИ, АПК, АК, Колледжи

Ресурсы:

Инфраструктура предприятий и лабораторий, вузы, НИИ, колледжи, ИП, фермерское хозяйства, отраслевые предприятия и АПК.

Предлагаемые профильные направления в средней школе РК

1. Педагогический профиль - Профильные классы педагогической направленности – эффективный способ ориентации учащихся на получение педагогических специальностей. Программы этих классов предполагают, помимо школьных, изучение курсов по выбору (психология общения, риторика, социальное проектирование), приобретение опыта профессиональных проб в социальной сфере, исследовательскую и проектную деятельность. Учащиеся, обучающиеся в педагогических классах, в рамках учебных часов изучают учебные предметы на повышенном уровне.

2. STEM - формирует научное мировоззрение на основе знакомства с формами и методами научного познания, изучения основных биологических и химических закономерностей, формирования навыков самостоятельной исследовательской деятельности.

3. Общественно-гуманитарный профиль – изучает мир человека, цели и мотивы его деятельности, его духовные ценности, субъективное, личностное восприятие мира, изучение общества, культуры и истории. Он ориентирует на такие сферы деятельности, как педагогика, психология, история, экономическая и социальная география др.

4. Инженерно-технологический профиль Инженерное образование сегодня – один из приоритетов государственной политики в образовательной сфере, отражающий необходимость технологического перевооружения казахстанских производств, создания соответствующего кадрового обеспечения промышленности. Ориентирован на производственную, инженерную и информационную, технологическую сферу деятельности.

5. Социально-экономический профиль Курс «Финансовая грамотность, социально-экономический профиль» рассчитан на изучение в течение одного учебного года (в 10 или 11 классе), по одному занятию в неделю. Он может изучаться как в профильных социально-экономических классах, так и в обычных классах, если у учащихся есть желание более глубоко освоить финансовую грамотность - ориентирует на профессии, связанные с социальной сферой, финансами и экономикой.

6. Искусство, дизайн, архитектура – Профиль направлен на проектную и творческо-экспериментальную деятельность (проектно-конструкторская: разработка

творческих концепции, эскизных и рабочих проектов, макетов, моделей новых объектов ансамблей, изделий и продуктов; организационно-управленческая: овладение профессиональными компьютерными программами в области организации и управления проектной деятельности; создание дизайнерских проектов согласно функциональным, эстетическим, конструктивно-техническим, экономическим и другим основополагающим требованиям, нормативам и законодательству на всех стадиях.

7. Аграрно-технологический профиль - Модель реализации агро-технологической предпрофильной подготовки в старших классах агро-технологической направленности апробируется в пилотных школах. Предполагаемые четыре комплекта универсальных модульных программ по аграрным направлениям: - Агрономия, - Основы животноводства, - Цветоводство – Семеноводство и т.д. При успешной реализации программы формируется объем знаний и умений по сельскому хозяйству.

8. Лингвистический профиль - Лингвистический профиль делает упор на функционал языка и предназначен для тех, кто собирается продолжить образование в области лингвистической деятельности. Английский и турецкий языки выступают как инструмент познания культуры, науки, истории общества, достижений в области техники. Основной задачей лингвистического профиля является обеспечение дополнительной (углубленной) подготовки по профильным предметам, развитие устойчивых познавательных интересов и творческих способностей обучающихся, формирование навыков самостоятельной учебной деятельности на основе дифференциации обучения.

Таким образом, дизайн курса имеет практическую значимость, так как он направлен на создание профильных занятий обучающихся, который в свою очередь даст возможность познакомиться на практике с такими видами деятельности, которые являются ведущими во многих профессиях, связанных с практическим применением. Опыт самостоятельного выполнения сначала простых экспериментов, затем заданий исследовательского характера позволит ученику либо убедиться в правильности своего предварительного выбора, либо изменить свой выбор и испытать свои способности в каком-то ином направлении.

Аталмыш мақала Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы тарапынан 2021-2023 жж. жүзеге асырылатын OR 11465474 «Білім және ғылым жүйесін дамытудың ғылыми негіздері» зерттеуді бағдарламалық мақсатты қаржыландыру аясында дайындалды.

Статья выполнена в рамках программно-целевого финансирования научно-технической программы OR 11465474 «Научные основы модернизации системы образования и науки» (2021-2023 гг., Национальная академия образования им. Ы. Алтынсарина).

This article was prepared within the programme trust fund study OR 11465474 «Scientific foundations of modernization of the education system and science» (2021-2023, National Academy of Education named after Y. Altynsarin).

Список использованных источников

1. Ремеева А.Н., Доровская М.С. Профильный курс по агрофизике для профильных классов// Ломоносовские чтения на алтае: фундаментальные проблемы науки и образования. Барнаул, 20–24 октября 2015 года. С.2075-2078

Е.Ю. Панина, Шамсулин М.Ф. Профильное обучение иностранным языкам в рамках// Журнал: проблемы романо-германской филологии, педагогики и методики преподавания иностранных языков профильного курса «Английский и американский юмор». - № 8. – 2010. - С.113-116

ТҮРКИЯ ТӘЖІРИБЕСІ: BILSEM ДАРЫНДЫ ОҚУШЫЛАРҒА АРНАЛҒАН ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ӨНЕР ОРТАЛЫҒЫ

Ертаева П.

Phd, Нийде Омер Халисдемир Университеті, Түркия Республикасы

Мухамедханова А.К.

тарих ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Ы.Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері

Архыматаева А.Ж.

Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Қоғамдық-гуманитарлық бағыты пәндері
зертханасының менгерушісі

Аңдатпа: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім Академиясы қызметкерлері «Білім және ғылым жүйесін дамытудың ғылыми негіздері» ғылыми-техникалық жоба шеңберінде халықаралық тәжірибелерді зерделеу бойынша Түркиядағы оқушылардың дарындылығын дамытуға байланысты BILSEM дарынды оқушыларға арналған ғылым және өнер орталығы жұмысы мен бағыттары зерделенді. Мақаладан Түркиядағы қосымша білім беру жүйесінің мақсаты мен міндеттері, қызмет бағыттары, оқытылатын курстар туралы ақпараттар алуға болады.

Аталмыш мақала Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы тарапынан 2021-2023 жж. жүзеге асырылатын OR 11465474 «Білім және ғылым жүйесін дамытудың ғылыми негіздері» зерттеуді бағдарламалық мақсатты қаржыландыру аясында дайындалды.

Аннотация: Сотрудниками Национальной академии образования им. И. Алтынсарина в рамках научно-технического проекта «Научные основы развития системы образования и науки» были изучены направления и работа центра науки и искусства для одаренных учащихся BILSEM в связи с развитием одаренности учащихся в Турции по изучению международного опыта. В статье можно получить информацию о целях и задачах системы дополнительного образования в Турции, направлениях деятельности, преподаваемых курсах.

Статья выполнена в рамках программно-целевого финансирования научно-технической программы OR 11465474 «Научные основы модернизации системы образования и науки» (2021-2023 гг., Национальная академия образования им. Ы. Алтынсарина).

Abstract: The staff of the I. Altynsarin National Academy of Education within the framework of the scientific and technical project "Scientific foundations of modernization of the education system and science" studied the directions and work of the Center of Science and Art for gifted students BILSEM in connection with the development of gifted students in Turkey to study international experience. In the article you can get information about the goals and objectives of the system of additional education in Turkey, areas of activity, courses taught.

This article was prepared within the programme trust fund study OR 11465474 «Scientific foundations of modernization of the education system and science» (2021-2023, National Academy of Education named after Y. Altynsarin).

Білім алушыларға қосымша білім беру-білім алушылардың өзін-өзі тануы мен таланттарын ашу үшін мүмкіндіктерін іздеудің тиімді құралы. Әр оқушының даралығы бірінші орынға шығатын білім беру жүйесінде дарынды деп саналатын

адамдарды оқыту процесі барған сайын маңызды бола түсуде. Тұрақты дамуға қол жеткізудің негізгі анықтаушы факторы білім беру болып табылады. Тұрақты даму білімі студенттерге тұрақты экономиканы, қоршаған ортаны және әлеуметтік тәртіпті құруға және дамытуға, болашақ туралы ойлауға және стратегиялық жоспарлар құруға көмектесетін білімге баса назар аударады. Дарынды оқушылардың әлеуеті елдің тұрақты дамуы үшін үлкен маңызға ие.

Әлемдік білім беру тәжірибесінде дарынды балалармен жұмыс жасау XIX ғасырдың аяғынан бастап ғалымдардың назарын аударды [1].

BİLSEM дарынды оқушыларға арналған ғылым және өнер орталығы Түркиядағы оқушылардың дарындылығын дамытуға байланысты Ұлттық бірыңғай қосымша білім алу жүйесі. Түркияда ғылым және өнер орталықтары ретінде BİLSEM 1995 жылы ресми білімінен басқа академиялық, әлеуметтік және көркемдік салалар бойынша ерекшеленетін дарынды оқушыларды қолдау мақсатында ашылды және қолданысқа енгізілді. Түркияның барлық өңірлерінде жүзеге асырылады. BİLSEM, бұл ғылыми және көркемдік білім беру орталықтарының қысқартылған атауы [2]. Бұл бастауыш мектептерде емтиханда анықталған ерекше қабілеттері бар оқушылардың өздерінің жеке қабілеттері туралы білуін қамтамасыз ету мақсатында ашылған арнайы оқу орындары, бұл олардың ресми оқу орындарында оқуына кедергі келтірмейтіндей және олардың әлеуетін жоғары деңгейде пайдалана алатындай етіп ұйымдастырылған.

BİLSEM дарынды адамдарға өз таланттарын тез ашуға, дамытуға және қоғамның дамуына үлес қосуға мүмкіндік беру үшін құрылған. « Әр бала ерекше. Балаңызға өз талантын ашуға мүмкіндік беріңіз, сонда ол өз өмірін пайдалы және бақытты адам ретінде жалғастыра алады», - деген ұстаным негізінде жұмыс жасайды.

Оқушыларды ғылыми және көркемдік білім беру орталықтарына іріктеуді «Арнайы білім беру және консультациялық қызметтер Бас басқармасы» жыл сайын белгіленген күндерде өткізілетін емтихандардың нәтижелері негізінде жүргізеді. BİLSEM-ге оқушылар арнайы емтихан нәтижесінде қабылданады. Оқушылардың дарындылық деңгейі 1-сыныпта пән мұғалімінің жіті бақылауында болады. Оқу процесінде дарындылық қабілеттерін көрсеткен оқушыларды мұғалім бақылап, оларға қосымша тапсырмалар береді. Осылайша Бастауыш білім беру деңгейінде 1-2 сыныптарда пән мұғалімінің ұсынысымен оқушы BİLSEM дарынды оқушыларға арналған ғылым және өнер орталығына қабылдау емтиханына құжаттарын тапсырады. Бұл емтихан бастауыш мектеп деңгейінің 2. және 3 сынып оқушыларынан алынады. Емтиханға қатысатын оқушылар өз мектебіндегі сынып жетекшілері толтырған «бақылау нысаны» тізімі бойынша ұсынылады. Педагог 1-сыныпта оқушының жеке ерекшелігін бақылап, 2 сыныпта BİLSEM емтиханына қатысуға талапкерлерге ұсыныс жасайды. Соңғы Ережеге сәйкес емтихан тапсыру үшін оқушыларды педагог тағайындауы керек.

Ғылым және өнер орталықтарына қабылданған оқушылардың дайындық деңгейін өлшегеннен кейін; бейімделу (бағдарлау), қолдауға үйрету; коммуникативтік дағдылар, топтық жұмыс әдістері, Оқыту әдістері, 4проблемаларды шешу әдістері, ғылыми зерттеу әдістері, Шет тілі, Компьютер, қоғамдық қызмет, Жеке тұлғаларға назар аудару қабілеттері, өндіріс / жобаларды басқару бойынша арнайы дағдыларды дамыту негізінде оқытылады.

Бағдарламалардың белгілі бір аяқталу уақыты жоқ және оқушы өзінің оқу қарқынына сәйкес бағдарламалар бойынша алға жылжиды. Бағдарлама кезеңдерінде оқушылардың үлгеріміне, қалауына, еңбекқорлығына және сабаққа қатысуына байланысты олар орта мектепті бітіргенге дейін білімін жалғастыра алады. Барлық

бағдарламалар оқушыларға бағытталған, пәнаралық декоммунизацияланған және модульдік болып табылады; олар оқушылардың шығармашылығын, мәселелерге басқаша қарау және шешімдер табу қабілетін дамыту және оларды ересек жастағы жағдайларға дайындау үшін жеке дайындалады.

Бағдарламаларды іске асыру кезінде мектепке қарағанда арнайы білім берудің мүлдем басқа әдістері мен әдістері, сондай-ақ арнайы материалдар мен оқытудың арнайы шарттары қолданылады. Bilsem-де жеке оқыту мұғалім үшін маңызды болғанымен, өткізу орны және т.б. шектеулерге байланысты оқыту негізінен 3-5 адамнан тұратын шағын топтарда жүзеге асырылады. Ғылыми және өнер орталықтарында оқыту оқушыларды ресми оқытудан басқаша жүзеге асырылады. Bilsem құрылымында емтихан тапсыруға, бағалау жасауға және т.б. мүмкіндік бар. мақсаттар орындалмайды. Оның орнына оқыту жобаға негізделген процеске бағытталған оқыту моделі арқылы жүзеге асырылады және оқушылар қажетті біліктілікке сәйкес жобаларды орындайды.

Bilsem-де оқу бірінші семестрді (қыркүйек-қаңтар), екінші семестрді (ақпан-маусым) және шілде, тамызды (жазғы мектеп, лагерьлер) қамту үшін жылына үш семестрде ұйымдастырылады. Оқушы өзі оқитын ресми білім беру мектебінде негізгі білімді алған соң, сабақтан кейін қосымша уақытта егер ол таңертең оқыса, т.стен кейін, түстен кейін оқыса таңертең оқиды. Әрбір оқу кезеңі ішінде болмау кезеңі оқу кезеңінің 30% - % аспауы тиіс. Осы мерзімнен асқан немесе себепсіз бағдарламаға қатыспаған оқушылар тіркеуден шығарылады. Ғылым және өнер орталықтарында оқушыларға үлгерімді өлшеу үшін қандай да бір шаралар қолданылмайды, емтихандар өткізілмейді, оқу іс-әрекеттері бағаланбайды. Мониторинг және бағалау іске асырылатын білім беру бағдарламаларының әрбір кезеңінде бақылау нысандарын пайдалана отырып жүргізіледі, ал бағдарламаның соңында бағдарламаны аяқтаған оқушыларға «бағдарламаны аяқтау туралы куәлік» беріледі.

BILSEM-де төмендегідей ерекше қабілетті дарынды балаларға арналған төмендегідей оқу курстары ұйымдастырылады:

Аналогия курсы

Ұқсастықты зерттеу белгілі оқиғаның артықшылықтарын пайдалана отырып, басқа белгілі оқиға туралы ойлау қабілетін дамытады.

Шифрлау курсы

Шифрлаумен жұмыс істеу сіздің балаңыздың жіберілген құпия хабарламалардың логикалық шифрын ашу қабілетін жақсартады.

Матрица курсы

Матрицалық зерттеулер зейін мен шоғырлану белсенділігін, сондай-ақ объектілердің жалпы қасиеттерін анықтау қабілетін дамытады.

Қысқа мерзімді жады курсы

Қысқа мерзімді есте сақтауды зерттеу; балаңыздың есте сақтау жаттығулары арқылы алынған лезде білімді есте сақтау уақытын жақсартады.

Бүтін бөліктер курсы

Олардың бір бөліктен екінші бөлікке жұмысы сіздің қиялыңызды пайдалана отырып, жетіспейтін бөлікті толықтыру қабілетіңізді дамытады.

Текшелер курсы

Кубтық жаттығулар балаларда визуалды интеллект, қиял қабілетін дамытады.

Сандар тізбегін есте сақтау курсы

Сандар тізбегін есте сақтау жаттығулары зейін мен шоғырлануды, сондай-ақ дұрыс тізбекті есте сақтау қабілетін дамытады.

Тарихшы курсы

Тарих сұрақтары; оқуды түсінуге бағытталған, балаңыздың есте сақтау жаттығулары бірден алынған білімді есте сақтау уақытын жақсартады.

Көлеңке іздеу курсы

Көлеңкелі сұрақтар балаларда визуалды интеллект пен қиялды дамытады.

Рефлексия курсы

Рефлексия сұрақтары балаларда әртүрлі кеңістікте ойлау қабілетін дамытады.

Перспектива курсы

Перспективалық сұрақтар балаларда визуалды кеңістіктік қабылдау және визуалды интеллект қабілетін дамытады.

Синонимдер- Антонимдер курсы

Синонимдер-лексиканы оқыту стратегиясы ретінде қолданылатын антонимдер балалардың сөздік қоры мен экспрессивтілігін жақсартады. Олардың баланың дамуына қосқан үлесі қандай?

Мысалы, *Аналогия курсы*нда оқушылардың:

- ұқсастықты зерттеу белгілі оқиғаның артықшылықтарын пайдалана отырып, басқа белгілі оқиға туралы ойлау қабілетін дамытады;
- Интеллекттің дамуы жеделдейді, есте сақтау қабілеті күшейеді.
- Ойлау және оқу дағдылары дамиды.
- Оның назары мен өзіне деген сенімділігі артады.
- Оған не тыңдап, не оқып жатқанын түсіну оңайырақ болады.
- Талдау және бақылау қабілеті күшейеді.
- Себеп-салдарлық байланыстарды орнату жеделдетілуде.
- Мәселелерді шешу қабілеті артады.

Сондай-ақ, Нигде қаласы BILSEM дарынды оқушыларға арналған ғылым және өнер орталығына барғанымызда, тілдік пәндер бойынша педагог балаларға Не нәрсеге ерекше қызығушылығы бар соның суретін салғызып жатқандығын байқадық. Тілдік пәндер бойынша не себепті сурет салғызып жатқандығын сұрағанымызда, бала өзі салған суретін келесі жолы суреттеп ауызша айтады, оның ерекшелігін жіктейді, өмірмен байланыстырады, неге қызығушылығы артқандығын дәлелдейді ең соңында сол туралы эссе жазатындығын айтты. Педагог оқушылардың қызығушылықтарын ескере отырып, оқу-білік дағдыларын дамытуда ұтқыр әдістердің бірі екендігін айта келе, бірнеше жылғы тәжірибесімен бөлісті.

Сонымен, BILSEM Түркиядағы дарынды балалардың әлеуетті мүмкіндіктері мен шығармашылық қабілеттерін анықтау, дамыту және іске асырудың бірыңғай заманауи жүйесін құрудағы мемлекеттік жүйенің бастауы деп айтуға толық негіз бар. Біздің елімізде де бастауыш сыныптан бастап, білім алушылардың дарындылығын дамыту мақсатында осындай Ұлттық орталықтар игі бастама ретінде ашылса, ұрпағымыздың кемел болашағы жарқын бастама болар еді. Білім беру жүйелерінде жеке айырмашылықтар маңызды екені анық және бұл айырмашылықтар дарынды тұлғалардың білім беру процесінде ерекше маңызға ие. Дарынды балалардың қажеттіліктерін есепке алу және олардың мүдделері мен қажеттіліктеріне сәйкес жоспар құру олар өмір сүретін қоғамға ғана емес, адамзатқа да үлес қосады. Дарынды адамдар-теориялық білімге ие болумен қатар, ізденімпаз, сұрақ қоятын, креативті, проблемаларды шешу дағдыларына ие, өзін-өзі жүзеге асыруға түбегейлі қадамдар жасай алатын және білім өндірісіне үлес қосатын адамдар.

Дарынды балалармен жұмысты дамытудың маңызды бағыттары:

– мектепте бар таланттарды анықтау және қолдау мүмкіндіктеріне қатысты ата аналармен байланыс жүйесін дамыту;

– ынталы және талантты оқушылармен жұмыс істеу үшін педагогтерді біліктілікті арттыру бағдарламаларымен қамтуды ұлғайту,

– ауылдағы және шағын жинақты мектептердегі білім алушылардың облыстық және республикалық, қалалық деңгейдегі конкурстар мен жарыстарға қатысуын қамтамасыз ету үшін олардың ұтқырлығын арттыру.

Білім алушылардың қабілеттері мен дарындылығы анықтау, қолдау және осы үш элементтің үздіксіздігін болжайтын қандай да бір үштұғырлылық ретінде әрекет етуі керек. Олардың кез-келгенін елемей бүкіл жүйенің тиімсіздігіне әкелуі мүмкін. Егерде тек анықтауға бағытталған болса, онда сүйемелдеу қажеттілігі жоғалады, егер ол тек қолдауға бағытталған болса, онда анықтау және дамыту қажеттілігі жоғалады. Бұл жерде білім беру жүйесінің негізгі міндеттерінің бірі-білім алушылардың осы санаты, интеллект деңгейіне және физикалық жағдайына қарамастан, өз қабілеттерін көрсете және дамыта алатын жағдайлар жасау болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. N. B. Romaeva, R. R. Magomedov, A. P. Romaev PREPARATION OF TEACHERS FOR WORK WITH GIFTED STUDENTS. https://www.researchgate.net/publication/343890192_Preparation_Of_Teachers_For_Work_With_Gifted_Students / 30.03.2023./

2. <https://www.bilsem.com.tr/> /24.03.2023/

3. Sağlam, A. ve Çiftci, S. İki kere farklılık üzerine bir çalışma: Özel yetenekli öğrencilerde öğrenme gücü. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 58, 218 – 231, 2022.

4. Wai, Jonathan, and Benjamin J. Lovett. Improving Gifted Talent Development Can Help Solve Multiple Consequential Real-World Problems. Journal of Intelligence 9: 31. <https://doi.org/10.3390/jintelligence90200312021>.

5. Gelecekte Öğrencilerin Sahip Olması Gereken 10 Yetenek. (otcourses-turkey.com/study-abroad-info/once-you-arrive/gelecekte-ogrencilerin-sahip-olmasi-gereken-10-yetenek/) 24.03.2023.

6. Авторская концепция модернизации общего образования. Без лозунгов, призывов и наставлений, но с ответами на вопросы: Что надо делать? Почему это надо делать? Как это можно сделать? / Л. Л. Любимов; Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», Институт образования. — М.: НИУ ВШЭ, 2020. — 80 с. — 200 экз. — (Современная аналитика образования. № 2 (32)).

7. Косарецкий С. Г., Анчиков К. М., Мерцалова Т. А. Возможности для раскрытия и развития талантов детей в общеобразовательных организациях: информационный бюллетень Вып. 14. М. : НИУ ВШЭ, 2022.

8. Akyol, H. Türkçe ilk okuma yazma öğretimi (17. Baskı). Pegem Akademi. 2019.

9. Bildiren, A. ve Fırat, T. İki kere özel öğrenciler: Öğrenme gücü olan özel yetenekliler. Çocuk ve Medeniyet, 5 (10), 239-256. 2020.

10. Çetin, A. ve Ünsal, S. Özel yetenekli öğrenciyi anlamak: Bir durum çalışması. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 21(1), 123-148. 2020. doi:10.21565/oelegitimdergisi.521678.

11. Dağlıoğlu, H. E. Üstün yetenekli çocukların eğitiminde öğretmen yeterlikleri ve özellikleri. Milli Eğitim, 40(186), 72-83. 2010.

12. Набиева Т.В. Роль педагогической практики в формировании конструктивно-педагогической компетенции у будущих педагогов [Текст] / Т.В. Набиева // Сибирский педагогический журнал. - 2012. - № 9. - С.196-201.

13. Ataman Ayşegül (2000). Üstün Yetenekli Çocuklar. Özel Eğitime Giriş. Anadolu Üniversitesi Yayınları. Eskişehir.

ОПЫТ РАБОТЫ ПРОФИЛЬНОЙ ШКОЛЫ Г. УСТЬ-КАМЕНОГОРСКА

Искаков Б.А.

к.п.н., директор КГУ «Профильная школа» отдела образования по г. Усть-Каменогорск УО ВКО, г. Усть-Каменогорск, Казахстан

Андатпа: Мақалада Қазақстан Республикасының жалғыз бейінді мектебі - ШҚО УО Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің «Бейінді мектеп» КГУ жұмыс тәжірибесі ұсынылады. «Мектеп-Колледж-ЖОО» жүйесінде маңызды буын ретінде жоғары бейіндік мектептер құру қажеттілігі қарастырылуда.

Аннотация: В статье представляется опыт работы КГУ «Профильная школа» отдела образования по г. Усть-Каменогорск УО ВКО - единственной профильной школы Республики Казахстан. Рассматривается необходимость создания старших профильных школ, как важного звена в системе «Школа-Колледж-Вуз».

Abstract: The article presents the work experience of KSU «Profile school» of the Education Department of Ust-Kamenogorsk city of UO VKO - the only profile school of the Republic of Kazakhstan. The article considers the necessity of creating senior profile schools as an important link in the system «School-College-Higher Education».

В настоящее время возрастает актуальность изучения профилизации школьного образования и ее роли в формировании образовательных стратегий в старших 10-11 (12) классах. Очевидно, что формирование профессиональной направленности учащихся должно осуществляться ещё в школе, т.к. именно в старшем школьном возрасте учащиеся определяются с будущей профессиональной деятельностью.

Появилась необходимость в создании особых организаций образования – старших проффильных школ, в которых созданы условия для обучения старшеклассников в соответствии с их профессиональными намерениями в отношении продолжения образования.

24 июня 2021 года подписано постановление акимата ВКО о создании КГУ «Профильная школа» отдела образования по г. Усть-Каменогорск управления образования Восточно-Казахстанской области. На данный момент Профильная школа является единственной такого рода организацией в Республике Казахстан.

Миссией Профильной школы является реализация Государственной политики в области образования Республики Казахстан.

Цель деятельности: ориентирование выпускников на дальнейшее получение среднего профессионального и высшего образования согласно осознанному выбору профессии.

Для достижения поставленной цели решаются следующие задачи:

- определение дальнейшей траектории обучения через подготовку учащихся по дисциплинам, ориентированным на профориентирование обучение;
- формирование интеллектуальной личности с высоким уровнем культуры, адаптированной к жизни в обществе, готовой к осознанному выбору и освоению профессиональных образовательных программ;
- формирование условий для дифференциации психолого-педагогической поддержки учащихся 10-11 классов в выявлении профессиональных интересов, склонностей, определении реальных возможностей, построении индивидуального образовательного маршрута учащихся для обеспечения осознанного адекватного выбора будущей сферы профессиональной деятельности;

- обучение подростков основным принципам построения профессионального пути.

Качественное профильное обучение в КГУ «Профильная школа» отдела образования по г. Усть-Каменогорску УО ВКО обеспечивается опытным педагогическим составом и мощной материально-технической базой.

Для преподавания профильных дисциплин привлекаются опытные педагогические кадры из колледжей и ВУЗов города Усть-Каменогорска, с которыми заключены соответствующие меморандумы о сотрудничестве и взаимодействии.

Материально-техническая база Профильной школы включает:

- 12 оборудованных специализированных профильных кабинетов;
- автомобильный парк (7 учебных машин);
- автодром;
- учебная литература по направлениям профилей;
- наглядные учебные пособия, макеты и электронно-методические пособия.

Вышеперечисленные ресурсы позволяют обеспечивать эффективную профориентационную работу и профильное обучение учащихся.

Ученики изучают прикладные курсы, которые нацелены на четкие профильные направления, ориентированные на потребности рынка труда города и региона:

- «Педагогика и психология»,
- «Медицинское дело»,
- «ИТ»,
- «Парикмахерское искусство и визаж»,
- «Компьютерная графика»,
- «Мебельное производство»,
- «Организация питания»,
- «Фотодело»,
- «Автослесарь»,
- «Делопроизводство с элементами перевода»,
- «Моделирование и дизайн швейных изделий»,
- «Продавец-консультант»,
- «Спортивный»,
- «Театральное мастерство»,
- «Художественный»,
- «Музыкальный».

Программы перечисленных курсов составлены на основе апробированных программ Учебно-производственного комбината, их содержание согласовано с программами обучения колледжей и ВУЗов.

Обучаясь в 10-11 классах Профильной школы, старшеклассники обучаются на нескольких профилях одновременно, что дает им уникальную возможность попробовать свои силы сразу в ряде профессий и выбрать наиболее подходящую.

С учащимися ведется планомерная профессиональная ориентация, предусматривающая работу педагога-психолога, профориентационные мероприятия (олимпиады, конкурсы, онлайн презентации и т.д.), экскурсии в учебные заведения и на предприятия.

К настоящему моменту сформировался образ успешного ученика Профильной школы, который:

1. обучается основам построения профессионального пути,

2. нацелен на дальнейшее получение среднего профессионального образования в колледжах города Усть-Каменогорска и ВКО, что впоследствии позволит восполнить дефицит педагогических, медицинских, инженерных и других специальностей;

3. сознательно выбирает будущую сферу профессиональной деятельности с учётом своих интересов, возможностей и требований, предъявляемых рынком труда;

4. получает наиболее полное представление о выбранной профессии, основанное на приобретенных теоретических знаниях и практических навыках;

5. готов к реализации собственных замыслов в реальных социальных условиях;

6. получает адресную психологическую помощь в осознанном выборе будущей профессии.

Профильная школа является важным звеном в программе «Школа-Колледж-Вуз». Она обеспечивает плавный переход между основной школой и профессиональным образованием, подготавливая учеников к правильному выбору будущей профессии, исходя из своих склонностей и способностей.

Опыт КГУ «Профильная школа» отдела образования по г. Усть-Каменогорск УО ВКО необходимо обобщить и в дальнейшем рассмотреть возможность открытия в Республике Казахстан старших профильных школ, тем самым отделив их от основного среднего образования. Это позволит повысить качество подготовки учеников 10-11 классов к выбору профессии и подготовить их к самостоятельной «взрослой» жизни.

Список использованных источников

1. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании» (с изменениями от 27.03.2023 г.) [Электронный ресурс]: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319>.
2. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 31 августа 2022 года № 385 «Об утверждении Типовых правил деятельности организаций дошкольного, среднего, технического и профессионального, послесреднего образования, дополнительного образования соответствующих типов и видов» [Электронный ресурс]: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029329>.
3. Н. А. Киселева. Молодой ученый. — 2009. — № 3 (3). — С. 180-183

АУЫЛДЫҚ МЕКТЕП ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫ БАУ-БАҚША ӨСІРУ КӘСІБІНЕ БАУЛУ ЖҰМЫСЫ

Капжапаров А.З.

Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің «Ахмер орта мектебі» КММ-нің директоры, Өскемен қ., Қазақстан

Андатпа: Оқушыларды ерте жастан еңбекке баулып, кәсіби бейімдеу мектеп алдында тұрған басты мақсаттардың бірі. Мақалада ауылдық мектеп жағдайында оқушыларға бау-бақша өсіру бағытында кәсіби бағдар беру бойынша атқарылып жатқан жұмыстар, жетістіктер, алдағы мақсаттар баяндалған. Сонымен қоса, бейіндік мектеп ашу жоспары бойынша оқу бағдарламасы ұсынылған.

Аннотация: Профессиональная адаптация учащихся с раннего возраста является одной из главных задач, стоящих перед школой. В статье рассказывается о проводимой

работе по профессиональному ориентированию учащихся на развитие садоводства в сельской школе, о достижениях и дальнейших задачах. Кроме того, представлена учебная программа по открытию профильной школы

Abstract: One of the main goals of the school is to introduce students to work and professional adaptation from an early age. The article describes the work, achievements, and future goals of providing professional guidance to students in the field of horticulture in a rural school setting. In addition, a curriculum based on the plan of opening a specialised school is presented.

Шығыс Қазақстан облысы Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің «Ахмер орта мектебі» КММ Жаңа-Ахмер ауылдық мекенінде орналасқан. Білім орнының орналасқан аймағы оқушылармен бірлесе отырып, бау-бақша шаруашылығымен айналысуға мүмкіндігіміз бар. Сондықтан, оқушылардың бос уақыттарын неғұрлым тиімді өткізу мақсатында сыныптан тыс уақыттарда мектеп ауласында, бақшада жұмыс жасауға, ғылыми жобалармен айналысуға бағыттаймыз. Оқушыларымыз «Гүлденген аула» жобасымен жұмыс жасағандарына 3-4 жыл болды.[3,4,5 сурет]

Жобаның басты мақсаты- өскелең ұрпақты қоршаған ортаны қорғау, экологиялық мәдениетті қалыптастыру, бау-бақша егумен жақын таныстырып, биология және өсімдік шаруашылығы саласындағы жасөспірімдердің білімін кеңейту және қызығушылығын арттыру, еңбекке баулып, оқу орындарын көгалдандыруға үйрету.[2]

Мектеп басшылығы осы арқылы биология және өсімдік шаруашылығы саласындағы балалардың білімін кеңейтуді, экологиялық қағидаттарды ұстануды және еңбекке құрметпен қарауды қалыптастыруды көздейді.

Қоршаған ортаны қорғау мәселелерін шешуде оқушылардың әлеуметтік белсенділігі артады. Ауыл шаруашылығы дақылдарын егіп, оны баптауға машықтанады. Бұл -балалар үшін өте пайдалы іс.

Үш қабатты, 497 орынға лайықталып салынған оқу ордасында бүгінгі таңда 520 оқушы білім алуда. Заманына сай зерделі, ой-өрісі жоғары, жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастырып тәрбиелеуде мұғалімдер қауымы жүктелген зор жауапкершілікпен жұмыс жасап, оқушыларды жыл сайын қалалық, облыстық, байқауларға қатыстырып, экологиялық бағытта ғылыми жобалар жасауда ерекше белсенділік танытып келеді.

«Гүлденген аула» жобасы – экологиялық білім берумен қатар, оқушылардың қатысуымен еңбек аландарын ашуды, ғылыми-зерттеушілік қабілеттерін дамытуды, ерте кәсіптік бағдар беруді де қамтиды. Бұл мектеп ұжымы үшін өте табысты жоба болды.

Жоба 4 бағытта жұмыс жасап келеді. **«Біздің бақша»** бағыты бойынша мектеп жазғы уақытта әр түрлі бау-бақша көкөністерін салып, бағып-баптап, жемісін көреді. Ақпан айынан бастап көкөніс дәндерін отырғызу басталады: баклажан, бұрыш, қызанақ, қырыққабат, қияр, т.б.

Көшеттерге арналған баклажан тұқымдары ақпан-наурыз айларында себіледі. Баклажан тұқымдары екі аптадан кейін өніп шығады, өнген - 5-6 күннен кейін, содан кейін көшеттер отырғызылғанға дейін кем дегенде 60 күн қажет.

Көшеттерге арналған бұрыш тұқымдары қаңтар-ақпан айларында себіледі. Тұқымдар мамыр айында отырғызуға дайын болуы керек.

Қызанақ-ең маңызды көкөніс дақылдарының бірі. Біз көшеттерге арналған қызанақ тұқымын сәуір-наурыз айларында, ал маусымда ашық жерге отырғызамыз. Себу кезіндегі тұқымдар арасындағы қашықтық 2×5 см, отырғызу тереңдігі 0,5 см дейін.

Ал топырақ 15 ° дейін қызған кезде, біз қияр, асқабақ, цуккиниді ашық жерге отырғызамыз. Тұқымдарды отырғызу тереңдігі 2-3 см болуы керек. қияр өте көп өседі, сондықтан біз оларды 0,5 м × 0,5 м қашықтықта отырғызамыз.

Оқыту және тәрбиелеу жүйесінде мектеп жанындағы учаскеге маңызды орын беріледі, онда оқу-еңбек қызметі оқушылардың бойында байқампаздығын дамытуға, өсімдіктерді өсіруге қажетті нақты жағдайларды түсінуге, экологиялық қатынастарды ашуға, танымдық қызығушылықты дамытуға көмектеседі. Егер театр ілгіштен басталса, мектеп көркі мектеп жанындағы үлескеден басталады. Өсіру үшін дақылдарды таңдау оқу процесінің қажеттіліктерімен, мектеп жағдайымен және тұқымдар мен отырғызу материалдарын сатып алу мүмкіндіктерімен анықталады. Сонымен қатар, білім алушылар қоғамдық пайдалы еңбекке тартылады. Мектеп жанындағы учаскедегі жұмысқа мектептің барлық қызметкерлері тартылады. Көктемгі топырақты өңдеу, отырғызу және жинау жұмыстарында барлық мұғалімдер мен мектеп оқушылары бірлесіп жұмыс істейді.[1,2 сурет]

Мектептің оқу-тәжірибелік учаскесінің жұмыс істеуі білім беру міндеттерінің кешенін шешуге мүмкіндік береді:

Білім алушылардың білімін жетілдіру;

Өсімдіктерді өсіру, өсімдіктерді күту бойынша практикалық дағдыларды қалыптастыру;

Мектеп аумағындағы қоршаған ортаның жай-күйін бағалай отырып, мектеп аумағын абаттандыру жөніндегі шараларды жобалай отырып, байқаулар мен тәжірибелер жүргізуге байланысты зияткерлік және практикалық дағдыларды қалыптастыру;

Білім алушылардың өсімдіктерді зерттеуге қызығушылығын дамыту;

Білім алушылардың еңбекке, қоршаған ортаға, оны сақтау және жақсарту жөніндегі қызметке жауапкершілікпен қарауын қалыптастыру;

Оқушылардың эстетикалық дағдыларын дамыту;

Оқушылардың өсімдіктерді өсіруге, өсімдіктерді күтуге байланысты мамандықтарға деген қызығушылығын дамыту.

[1 сурет]

[2 сурет]

[3 сурет]

[4 сурет]

[5 сурет]

Мектеп ішінде бірнеше экологиялық жобалар жүзеге асырылуда. Бірлескен жобалар білім алушылардың сыни ойлауын, эмпатияны және қоғамдағы өзара әрекеттесу үшін маңызды әлеуметтік дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді. Білім алушылардың экологиялық мәдениетін қалыптастыруға бағытталған жобалардың көптеген түрлері бар. Мысалы, «Таза аула», «Жасыл мектеп», «Эковолонтерлер», «Экологиялық мониторинг», «Экологиялық туризм», «Үнемді тұтыну», «Қалдық заттарға екінші өмір сыйла», «Мектептегі энергияны үнемдеу», «Судың да сұрауы бар», т.б.[1]

2-бағыт бойынша «Жас зерттеушілер» тобы гидропоника әдісі арқылы жылдың 4 мезгілінде де пияз егіп, мектеп асханасын қамтамасыз етіп отырады. "Гидропоника өсімдіктерді өсірудің тиімді әдісі ретінде" жобасы бойынша жұмыс Ахмер орта мектебінде бірнеше жылдан бері жүргізіліп келеді. Мектепте "Гидропоника"үйірмесі жұмыс істейді, онда оқушылар тобы өсімдіктерді өсіруге қызығушылық танытады.[6 сурет] Біздің оқушылар осы жобамен қалалық және облыстық ғылыми-зерттеу жобалары конкурстарында бірнеше рет жүлделі орындарға ие болды. Зерттеу жұмысы бойынша облыстық семинар өткізілді [7 сурет]. Мектеп гидропоникасында өсірілген барлық жасыл "дәруменді" өнімдер мектеп асханасына тапсырылады, осылайша оқушылардың диетасын жақсартады [8 сурет]. Сондай-ақ, біздің мектепте неғұрлым қуатты, көлемді гидропоникалық жүйенің жобасы (сызбалар, жабдық бөлшектері және т. б.) әзірленді және егер тиісті қаржыландыру болса, бұл жүйе қолға алына бастайды, содан кейін біз тек мектеп асханасын ғана емес, сонымен қатар жақын маңдағы мектептердің асханасын да гидропоникалық өнімдермен қамтамасыз ете аламыз.

[6 сурет]

[7 сурет]

[8 сурет]

3-бағыт бойынша оқушылар мен мұғалімдер мектепте қалдықтарды бөлек жинауға дағдыланған. «Қалдықтарға сараптама жасау» бағыты аясында қалдықтардың пайда болу көлемін азайтуға жұмыс жасаудамыз.

4-бағыт «Гүл ек, тал ек – мектебінді түлет» деп аталады. Жер тоңы жібіп, алғашқы көк дүркіреп шыға бастаған кезде шыбық қадап, тал отырғызу – сауапты іс. Өйткені, жерге шаншылған әрбір тал күтімі жақсы болса, күні ертең жапырағы дараққа айналып, жазда сая, қыста қамсау болады. Әрі экологиялық ахуалды жақсартып, қоңыржай климат қалыптастыруға әсерін тигізеді. Бұл бағытта мектеп ұжымы бірнеше жылдан бері ағаш отырғызу, күтіп-баптау жұмысымен тұрақты түрде айналысып келеді. Осы бағыттағы жұмыстарымыз бүгін де жалғасын тапты. Жаратылыстану бірлестігінің апталығы барысында «Гүл ек, тал ек – мектебінді

түлет» акциясы өткізіледі. Мектеп оқушылары биік болып өсіп, ауламызда ұзақ өмір сүрсін деген ниетпен ағаштар отырғызуда. Оқушыларға жақсы үлгі көрсету, қоршаған ортаға ұқыпты қарауға үйрету, бастысы экологиялық білім беру үрдісі — «Гүлденген аула» жобасының басты мақсаттарының бірі. Алдағы уақытта мектеп айналасын жасыл желекке бөлеп, көшеттеріміз білім ұясының ажарын аша түспек.

Осы жобалармен жұмыс атқара жүріп оқушыларға кәсіби бағдар беруге бағыттау жұмысы сабақтаса жүзеге асырылып келеді. Кәсіби бағдар жұмысының мақсаты – білім алушыларды бау-бақша мамандығына тарту, қабілетін дамыту, кәсіби әдістемелік қолдау көрсету болып табылады [1].

Мектептің кәсіптік бағдар беру жөніндегі педагог-ұйымдастырушысы 8-11-сынып оқушылары арасында балалардың қандай мамандықтарға иесі болғысы келетіні туралы сауалнама жүргізді.

Басым көпшілігі келесі мамандықтарды атады:

- Бау-бақша өсіру маманы.
- Әскери-спорттық маман.
- Автокөлік жүргізу.

Осыны негізге ала отырып, 10-11-сыныптарда [3] Кәсіби компоненттің [3] сағаттарын келесідей бөлуге болады [1-кесте]:

Вариативтік бөлік	Сыныптар бойынша апталық сағат саны		Жалпы оқу жүктемесі	
	10 класс	11 класс	апталық	жылдық
кәсіби компонент	5	5	10	360
Аграрлық мамандық негіздері	1	1	2	68
Гидропоника	1	1	2	68
Қалдықтармен жұмыс	1	1	2	68
Декоративті бау-бақша	1	1	2	68
Автокөлік жүргізу негіздері	1	1	2	68
Шектік оқу жүктемесі	39	39	78	2652

8-9-сыныптарда Бейіндік оқыту бойынша оқыту бағдарламасы [3] келесідей болады [2-кесте]:

Вариативтік бөлік	Сыныптар бойынша апталық сағат саны		Жалпы оқу жүктемесі	
	8-класс	9- класс	апталық	жылдық
Инвариантты оқу жүктемесі	28	29	57	1938
Варитативті оқу жүктемесі	4,5	6	10,5	357
Кәсіби компонент	5	5	10	340
Аграрлық мамандық негіздері	1	1	2	68
Гидропоника	1	1	2	68
Қалдықтармен жұмыс	1	1	2	68
Декоративті бау-бақша	1	1	2	68
Автокөлік жүргізу негіздері	1	1	2	68
Шектік оқу жүктемесі	37,5	40	77,5	2635

Типтік оқу бағдарламасының гимназия/лицей компонентінің сағаттарын кәсіптік оқытуға пайдалансақ, оқушыларды артық жүктемеден сақтаймыз және санитарлық нормалардың бұзылуы болмайды [3]. Сонымен қатар, мұғалімдер кәсіптік оқыту сабақтарын өткізу үшін аптаның алтыншы күні — сенбіні пайдалануға

келіседі. Мектеп қажет болған жағдайда сырттан мамандарды тартуға, басқа оқу орындарымен келісім-шарттар мен меморандумдарға отыруға мүмкіндігі бар.

Егер бейіндік мектеп ашып, оқушыларымыз бау-бақша өсіру бағытында қосымша сағаттар қосылып, арнайы ваканттар бөлініп, мамандармен жұмыс жасайтын болсақ, оқушыларымыз мектепті аяқтаған соң осы мамандық бойынша құжатқа ие болады. Ол дегеніміз, мектепті аяқтаған түлектеріміз осы салада қызметке орналасуға немесе мамандығын жалғастыруға мүмкіндік алады, қосымша табыс көздермен айналысуға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «2023-2024 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарындағы оқу-тәрбие процесінің ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2023. – 104 б.

2. «Жасыл мектеп» жобасы. <https://kyzylorda-news.kz/bilim/zhasyl-mektep-zhobasy-zhuezege-asugyluda-16-05-2023?ysclid=llxihpfr37334447292>

3. Жалпы орта білім беру ұйымдарының үлгілік оқу жоспары. Қазақстан республикасының оқу-ағарту министрлігінің 2023 жылғы 30 қыркүйектегі №472 бұйрығы, 24,25,27,28-қосымшасы.

ОҚУШЫЛАРҒА КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУДЕ МЕКТЕП ПЕН АТА-АНАНЫҢ АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫСТЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Садыбекова А.Ж.

п.ғ.м., Абай облысы Білім басқармасының Абай ауданы білім бөлімінің "Жалпы білім беретін орта мектебі" ККМ директоры

Аңдатпа: Жоғары сынып оқушыларының кәсіби өзін-өзі анықтауы білім беру ұйымының сонымен қатар әрбір адам үшін және қоғам мен мемлекет үшін ең маңызды міндеттерінің бірі болып табылады.

Кәсіби таңдау жасауға қажетті ресурстарды қалыптастыруда жетекші рөл орта мектепте жүзеге асырылады.

Осыған байланысты, мектеп, мамандық таңдау үшін бағытталған ғылыми-негізделген мереке жүйесін ұйымдастыру қажет, мұнда басты назарға еңбек нарығындағы әлеуметтік-экономикалық жағдайды ескере отырып, оқушыларға кәсіби өзін-өзі анықтауға жол беру керек.

Аннотация: Профессиональное самоопределение учащихся старших классов является одной из важнейших задач образования, решение которой значимо как для каждого человека, так и для общества и государства. Ведущая роль в формировании необходимых ресурсов для осуществления осознанного профессионального выбора отводится общеобразовательной школе. В связи с этим школа должна реализовывать систему научно обоснованных мероприятий, направленных на подготовку молодежи к выбору профессии с учётом особенностей личности и социально-экономической ситуации на рынке труда, на оказание помощи учащимся в профессиональном самоопределении. Речь идёт о профессиональной ориентации.

Abstract: Professional self-determination of the studying senior classes is one of the most important problems of education which solution is significant both for each person, and for society and the state. The leading role in formation of necessary resources for implementation of the conscious professional choice is assigned to comprehensive school. In this regard the school has to realize system of the evidence-based activities directed to preparation of youth for choice of profession taking into account features of the personality and a social and economic situation in labor market on assistance to pupils in professional self-determination.

Жоғары мектеп оқушыларының кәсіби таңдауы бағытындағы әлеуметтік тапсырысты тиісті және уақытылы жағдайда жүзеге асыру тиімділігі, мектептің басқа да субъектілермен, атап айтқанда, ата-анамен өзара іс-әрекет ұйымдастыруына үлес қоса алады.

Теориялық тұрғысынан – бұл кәсіби бағдарлы жұмыстың нәтижелігін жоғарылату мақсатында, ата-анамен жұмыс ұйымдастыру мәселесі.

Практикалық тұрғыдан – қажетті педагогикалық-ұйымдастыру шарттарының мәселесін шығару.

Егер жоғары сынып оқушыларымен атқарылған кәсіптік бағдар жұмысы тиімді болса:

1. орта мектеп пен ата-ананың өзара іс-қимылы серіктестік қарым-қатынасы ретінде құрылады;

2. кәсіби бағдар шеңберінде мектеп, оқушы және ата-ана арасындағы өзара іс-қимылда жоғары сынып оқушылары өз мүмкіндіктерін саналы таңдау жасауға, сонымен қатар олардың қабілетін оқыту және қалыптастыру мазмұны зерттеу қарастырылады.

Мектеп пен ата-ананың серіктестік қарым-қатынастарының негізінде ұйымдастыру-педагогикалық шарттар құрылады және жоғары сынып оқушысы өзі тағдау жасай алатындай модульді кәсіби бағытталған элективті курстар құрылады.

Оқушылардың мамандық таңдауындағы рөлді анықтау мақсатында сауалнама алынды.

Сонымен қатар, кәсіби бағдар және кәсіби өзін-өзі анықтау аясында ата-ана мен мектептің қарым-қатынасы жайында жазылған жүргізілген талдау нәтижесі бойынша, келесілер анықталды:

- Сауалнамаға 2022-2023 оқу жылының басында 10 оқушы қатысты, оның 70 пайызы ата-ана ықпалымен мамандық таңдағандары, өздері мамандық емес пән таңдағандары анықталды. Сауалнама қорытындысы бойынша басты басымдық ата-ананың ықпалы екені анықталды. Оқу жылының ішінде ата-анамен, оқушымен жұмыс жүргізілгеннен кейін өзгеріс байқалды. Оқу жылының соңында түлектердің 90 пайызы өзі қалаған оқуға түсті. Бұл мектепте жүйелі жүргізілген жұмыс нәтижесі деп ойлаймын.

Тағы бір байқағаным, 2021-2022 оқу жылында 18 оқушының 4-уі дене шынықтыру пәні мұғалімі мамандығын таңдаған болса, 2022-2023 оқу жылында 12 түлектің 3-уі таңдады. Бұл біздің мектепте пандемиядан кейін оқушылардың денсаулығын нығайту мақсатында спорттық ойындарға, жаттығуларға көп көңіл бөлуіміздің нәтижесі деп ойлаймын.

- 2023-2024 оқу жылында 11-ші сыныптан 21 оқушы қатысты, қатысқан оқушының 11-і мамандық таңдауда ата-ананың, 3-уі апайы мен ағасының ықпалы болғанын, 7-уі өзі таңдағанын білдік. Осы арқылы басым көпшілігі өзінің таңдау жасамағанын көрсетеді. Сондықтан, алдағы уақытта оқушымен және ата-анамен жұмысты жандандыру қажет.

Жоғары сынып оқушыларымен кәсіптік бағдар беру кезінде байқағаным:

Оқушылар көбіне ата-ананың таңдауымен санаса келе мамандық таңдайды. Ата-анасының айтуымен түскен ЖОО орнын бітіргеннен кейін ол мамандықты өз қаламағандықтан, қайта екінші рет жоғары оқу орынына түскендері көп.

Сондықтан мамандық таңдау жұмыстарын мектеп қабырғасында ата-аналармен бірге тренингтер өткізу арқылы да ұйымдастыру қажет.

Тағы да бір ерекше орын алатын жағдай: ЖОО тарапынан кәсіптік бағдар беру жұмысы да өте тиімді.

Президентіміз Қ.К. Тоқаев 2023 жылдың 5-ші қазанда өткен Республикалық

педагогтер съезінде:

-Ғалымдар 2050 жылға қарай қазіргі кәсіптердің жартысына жуығын цифрлық және техникалық жүйелер алмастырады деген болжам айтуда. Сондықтан азаматтарымыз жаңа заманға қажетті дағдыларды үйренуі керек. Бұл – өте маңызды міндет. Бұрын «алған дипломың өмір бойы азық болады» деген түсінік бар еді. Енді оның орнын «Өмір бойы оқы және үйрен» деген қағида басуы керек. Қазір жұмыс берушілер үшін ең бастысы диплом немесе сертификат емес. Олар іздене білетін, жаңа талапқа икемделе алатын, тәртіпті және ұқыпты жас мамандарды бағалайды. Яғни, қызметкердің қолындағы қағазға емес, қарым-қабілетіне мән береді. Сондықтан әр азамат үздіксіз оқуы керек, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Осы орайда айта кететін бір мәселе біздің аудан орталығында 2 гимназия және 1 орта мектеп бар. Инклюзивті бала саны артуда. Орта мектепте жыл басында 19 инклюзивті оқушы болған қыркүйек айында тағы 3 оқушы анықтама әкеліп саны 22-ге жетті, бұл өте алаңдатарлық жағдай. 2022-2023 оқу жылында 6 оқушы үйден білім алған болса, 2023-2024 оқу жылында 10-ға жетті. 2022-2023 оқу жылында қант диабетімен бала кезінен мүгедектік топтағы оқушы үйден оқып мектеп бітіріп, Семей қаласындағы бизнес колледжге аспаздық мамандыққа оқуға түсті. Айтпағым, мектепте аспаздық, шаштараз, ағаш шебері т.б. мамандықтарын игерген жағдайда бұл бала өз кәсібін мектептен кейін бастар еді. Бастауыш сыныпта жеңіл және орташа ақыл-ой кемістігі, даму тежеуі бар-13 бала, 5-9 сыныпта 9 бала білім алуда. 8-ші және 9-шы сыныпта тағы да екі оқушы қант диабеті, 1 оқушы орташа ақыл-ой кемістігі диагнозымен есепте тұрғандықтан үйден білім алады. Ата-аналары арнайы мектепке апарудан бас тартып отыр. Осы балалар мектеп бітіргеннен кейін қоғамнан алшақталып қалмай мектеп қабырғасында кәсіп меңгеріп мамандық алып шықса деп ойлаймын. Қазіргі күні бейімделуге пандус тағы басқа жағдайларға мән берілуде, осыдан бұрын балалардың мамандық игеруіне көбірек жағдай жасалса мектеп бітіргеннен кейін өздері кәсіптерін бастар еді. Сондықтан кәсіптік бағдар жұмысын мектепте жанданыру қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Брылёва Т.Г. Организационно-педагогические условия эффективного профессионального самоопределения старшекласников в лицее : автореф. дис. ... канд. пед. наук. - Магнитогорск, 2006.
2. Вершинин С.И. Педагогические основы формирования у школьников готовности к принятию решения о профессиональном выборе : дис. д-ра пед. наук. - М., 1997
3. Воронина Е.В. Профильное обучение: модели организации, управленческое и методическое сопровождение. - М.: 5 за знания, 2006.
4. Голомшток А.Е. Содержание и методы профориентационной работы в школе / А.Е. Голомшток, О.А. Черник, Л.Т.В. Ботякова. - М. ; Калуга : Приок-ское кн. изд-во, Калужское отделение, 1972.
5. Қ.К.Тоқаев. Республикалық педагогтер съезінде сөйлеген сөзі

АУЫЛДЫҚ МЕКТЕП ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРҒА ӘСКЕРИ-СПОРТТЫҚ БАҒЫТТА КӘСІБИ БАҒДАР БЕРУ

Торпакова Д.К.

Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің «Ахмер орта мектебі» КММ Директордың тәрбие жұмысы бойынша орынбасары, Өскемен қ., Қазақстан Республикасы

Андатпа: Бүгінгі күні қолға алынып отырған «Тәрбиенің біртұтас бағдарламасы» оқушылардың бойында «Ұлттық мүдде», «Ар-ұят», «Талап» құндылықтарын қалыптастыруымызды көздейді. Оқушыларға патриоттық тәрбие беру арқылы әскери-спорттық бағытта кәсіби бейімдеу қажеттілігі туындап отыр. Мақалада оқушыларға әскери-спорттық бағытта кәсіби бағдар беру бойынша атқарылып жатқан жұмыстар, жетістіктер, алдағы мақсаттар баяндалған. Қорытындысында күтілетін нәтиже ұсынылған.

Аннотация: Воспитательная работа, осуществляемая на основе «Единой программы воспитания» предполагает формирование у школьников таких ценностей как «Национальный интерес», «Ар-ұят», «Спрос». Возникла необходимость профессиональной адаптации в военно-спортивном направлении путем патриотического воспитания учащихся. В статье рассказывается о проделанной работе по профессиональному ориентированию учащихся в военно-спортивном направлении, достижениях, задачах дальнейшего развития. В заключении представлен ожидаемый результат.

Abstract: The "unified education program", which is being implemented today, provides for the formation of the values of "national interest", "conscience", "aspiration" among students. There is a need for professional adaptation of students in the military-sports direction through patriotic education. The article describes the ongoing work, achievements, and further goals for career guidance of students in the military-sports direction. The expected result is presented in conclusion.

«Сен де бір кірпіш дүниеге кетігін тап та, бар қалан...»

Абай Құнанбайұлы

Қарапайым болғанымен, осы сөзде үлкен мән, астар жатыр. Мектеп баланың тәрбиесі мен оқуына жауап бере отырып, ертеңгі түлектің адам болып бір жерге қалануында алар орны маңызды екендігін мойындауымыз керек. Оқушылардың **кәсіби бағдары** білім алушының үнемі мектепте айналысатын оқу-тәрбие процесіне тиесілі. Оқу процесіндегі кәсіби бағдар – оқушыларға мамандықтар туралы кеңес беру және оларды ерте жастан дайындау болып табылады. Мектептегі кәсіби бағдар жұмысына барлық ұжым болып кіріскенде және бірқатар қағидаттарды ұстанғанда ғана тиімді болатынын ескеру маңызды:

1. Жүйелелік және сабақтастық – кәсіби бағдар жұмысы тек жоғары сынып оқушыларына ғана жүргізілуімен шектелмеуі тиіс. Бұл бастауыш сыныптан басталып мектепті бітіргенше үздіксіз әрі жүйелі түрде жүргізілуі тиіс.

2. Оқушылардың жас ерекшелігіне, олардың мамандыққа және еңбекке деген қызығушылықтарының қалыптасуы мен сабақ үлгерімінің деңгейіне, өмірлік жоспарлары мен құндылық бағдарларының айырмашылықтарына сай саралау және даралау.

3. Оқушылар мен олардың ата-аналар арасында жүргізілетін кәсіби бағдар беру жұмысының жаппай, топтық және жеке формаларын оңтайлы үйлестіру.

4. Кәсіби бағдар жұмысының өңір және елдегі еңбек нарығымен байланысы (қоғамдағы маман қажеттілігімен табиғи бірлігі) [1].

Жоғарыда келтірілген кәсіби бағдар жұмысының негізгі ұстанымдарын ескере отырып, мектеп ішінде мүмкіндігінше оқушыларды кәсіби бейімдеуге назар аударылады. Әсіресе, оқушыларға патриоттық тәрбие беру негізінде әскери-спорттық бағытқа бейімдеу біздің мектебімізде үлкен үлес алады.

Биылғы оқу жылында білім беру ұйымдарына арналған «Біртұтас тәрбие бағдарламасымен» жұмыс жасау ұсынылып отыр. Мұндағы негізгі мақсат- өмірлік қасиеттерді қалыптастыруға тұғыр болатын **ұлттық мүдде, ар-ұят, талап** құндылықтарын дарыту. [2].

Ұлттық мүдде құндылығы Қазақстанның мемлекеттілігін нығайтуға атсалысуға, оңтайлы имиджін қалыптастыруға, еліміздің мүддесіне, қоғам игілігіне адал қызмет етуге, отаншыл, мемлекетшіл және намысшыл, мемлекеттік рәміздерді қадірлейтін, елінің тарихын құрметтейтін, ұлттық мұраны, мәдениетті дәріптейтін, құқықтық және экологиялық мәдениеті жоғары тұлға тәрбиелеуді көздейді.

Осы бағытта біздің Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің «Ахмер орта мектебі» КММ мүмкіндігінше, жоспарлы түрде жұмыстар атқарылуда. Оқушыларды әскери қызметке бағыттаудың негізгі себептері неде?

Біріншіден, біздің мектебіміз 27943 әскери бөлімнің аумағында орналасқан. Сондықтан, әскери бөліммен тығыз байланыста қызмет жасауымызға мүмкіндік бар. Екіншіден, оқушыларымыздың бір бөлігі әскери қызметшілердің балалары. Үшіншіден, қазіргі уақытта еңбек нарығында әскери қызметшілерге деген сұраныстың жоғары болуы.

2019 жылдан бастап мектебіміз 27943 әскери бөлімімен серіктесе жұмыс атқару үшін меморандум жасасқан болатын. **Мұндағы мақсат:** Оқушыларға әскери-патриоттық тәрбие беру. Оқушыларды әскери-спорттық мамандыққа бейімдеу. Оқушылар арасында әскери-спорттық дағдыларды жетілдіру. Меморандум бойынша жыл сайын екі мекеменің арасында нақты жоспар бекітіліп отырады.

Тәрбиелік-бейіндік жұмыс келесі бағыттарды қамтиды:

1. Бірлескен мерекелік іс-шаралар (Алғашқы қоңырау, Соңғы қоңырау, Тәуелсіздік күні, 1 маусым-Балаларды қорғау күні).

2. Әскери-спорттық ойындар (Тимбилдинг, мергендер сайысы, саптық дайындық. Биотлон, «Алау»).

3. Ерлік сабақтары (әскери қызметшілермен, ауған соғысы ардагерлерімен).

4. «Жас мергендер» үйірмесі.

5. «Байжігіт» патриоттық клубы, «Байжігіт» волейбол командасының жұмыстары.

6. Әскери жұмыс орындарына саяхат.

7. Спорттық секциялар.

27943 әскери бөлімімен тығыз байланыста жұмыс атқарғандықтан, мектептің негізгі іс-шараларына үнемі қатысу үшін бөлім қызметкерлері шақырылып отырады. Атап айтқанда, Алғашқы қоңырау, Тәуелсіздік күні, Соңғы қоңырау, 15 ақпан-Ауған жерінен Кеңес әскерлерінің шығарылған күні, 9,7 мамырға арналған іс-шараларда әскери бөлім қызметшілері қатысып, қолдау көрсетіп, оқушыларға патриоттық тәрбие беруге өз үлестерін қосуда.

Оқушылардың денсаулықтарын шыңдап, ұшқыр ойлауын жетілдіру мақсатында жыл сайын **Тимбилдинг** командалық ойыны өткізіледі [2 сурет]. Ойынға педагогтер, ата-аналар, әскери қызметшілер және оқушылар қатысады. [1 сурет]. Командалық бұл жарыс ата-аналар, педагогтер, оқушылар арасындағы ынтымақтастықты арттырып, бірлесе жұмыс жасауға үйретіп, жылдамдыққа, тез шешім қабылдауға баулиды.

[1 сурет]

[2 сурет]

Сол сияқты орта және жоғарғы буын оқушыларымен өткізілетін «**Жас мергендер**» сайысы оқушылардың әскери дайындығын шындап, дәлдеп ату тактикасын меңгеруге ықпал етеді [3,4,5-суреттер]. Оқушылар бұл сайыс түріне ерекше қызығушылық танытады. Сонымен қоса, бұқаралық қорғаныс және спорттық айлығында **әскери-спорттық ойындар сайысы** өткізіліп отырады. Оқушылар автоматты бұзып, қайта тез жарақтау, тұмалдырық кию, жүгіру, секіру, т.б. әскери жаттығуларды жасау бойынша жарысқа түседі. Оқушыларды әскери-спорттық ойындарға баулу үшін қыс мезгілінде биотлон жарыстары өткізіледі. Бұл ойын бойынша қалалық сайыста өздерін жоғары деңгейде көрсетуде.

[3 сурет]

[4 сурет]

[5 сурет]

Жыл сайын 7 мамыр Отан қорғаушылар күніне орай 5-8-сыныптар арасында **саптық дайындық** байқауы жүргізіледі [7,8-суреттер] . Аталған іс-шара арқылы оқушылардың әскери командаларды орындау шеберліктерін шындап, әскери әдепке дағдыланып, киім кию талабына мән беріп, «ар-намыс» ұғымдарын санасына сіңіруге көмектеседі. Саптық дайындықты өткізуде әскери бөліп сарбаздары қолдау көрсетіп, жас жеткіншектерге бағыт-бағдар береді [6-сурет]. Мектеп тарапынан сарбаздарға қолдау көрсету үшін 7 мамыр мерекесі қарсаңында оқушылар «Жас сарбаздарға» хат жазып, сыйлықтар жолдайды.

[6-сурет]

[7-сурет]

[8-сурет]

Мектеп ішінде өткізілетін **Ерлік сабақтары**, «**Адалдық сағаттары**» деп аталатын тағылымдық кездесулер балалардың оқу-тәрбиесіне, кәсіптік бағдарына әсері мол [10,11-суреттер]. Оқушылар әр түрлі сала адамдарымен жүздесе отырып, сұрақтарын қойып, дүниетанымдары артып, болашақтары туралы ой түйеді. Соның ішінде бірнеше рет әскери қызметшілермен, өрт сөндіру мамандарымен, құқық қорғау органы қызметкерлерімен, шекара қызметкерлерімен кездесулер ұйымдастырылды.

Аса бір есте қаларлық абыройлы кездесу ретінде халық қаһарманы, әскери қайраткер, Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты Бақытжан Ертаевпен боған кездесуді айтуға болады. Құрметті қонағымыз 27943 әскери бөлімге келген уақытында біздің де мектебімізге бас сұғып, мектеп ұжымымен, балалармен жүздесіп, сөз сөйлеп, мағыналы, тәрбиелі әңгімелер айтып, жанып тұрған мектеп шәкірттеріне алғысын білдіріп, батасын берді. Сол сияқты оқушыларға онлайн түрінде «Адалдық сағаттары» ұсынылып отырады. Халық қаһарманы Бауыржан Момышұлының тағылымдық мектебі туралы бейнероликтер жас жеткіншектерге патриоттық тәрбие беруде мәні зор. Жуық арада мектебіміздің 9-11-сынып оқушылары №49 мектеп базасында ұйымдастырылған ҚР Қорғаныс министрлігінің әскери білім беру және ғылым департаменті (ДВИН) өкілдерінің өткізуімен болған Ерлік сабағына қатысып қайтты [9-сурет]. Оқушыларымыз кездесуде сұрақ қойып, белсенділік танытып, ынталандыру сыйлығына ие болды.

Мектебімізде жоғары сынып оқушыларымен болатын әскери оқу-жаттығуға да үлкен мән беріледі.

[9-сурет]

[10-сурет]

[11-сурет]

Кеңес әскерлерінің Ауған жерінен шығарылу күніне орай 27943 әскери бөлім қызметкерлері және мектеп арасында **бірлескен іс-шаралар** жиі ұйымдастырылады. Ауған соғысын өз көздерімен көріп, қан майданды бастарынан кешкен ардагерлер әңгімесі жас жеткіншектерге жоғары рух сыйлайды. Оқушылар мен әскери қызметшілер ауған ардагерлеріне арналған концерттік бағдарлама дайындап, алғыстарын білдіреді. Оқушылар оқ пен оттың ортасынан оралған аталарымыздың өнегелі өмірінен тағылым ала отырып, Отан, Борыш, Адал қызмет, Достық, Құрмет құндылықтарын бойларына сіңіріп, патриоттық сезімді бойларына сіңіреді.

Ауған жерінен Кеңес әскерлерінің шығарылу күніне орай мектебіміздің бұрынғы түлегі, ауған соғысында ерлікпен қаза тапқан жауынгер Қайрат Қондыбаевты еске алу рәсімі біздің мектебіміздің жыл сайынғы дәстүріне айналған. 1 ақпан күні үнемі Қайрат Қондыбаевты **еске алу митингісі** өткізіліп, ауған жауынгерлерімен бірлескен ерлік сабақтары жүргізіледі.

Қазақстан республикасы Тәуелсіздік Күніне орай **патриоттық әндер фестивалі** ұйымдастырылады. Фестивальге әскери қызметкерлер, ата-аналар, оқушылар қатысады. Әсіресе, әскери бөлімнен келген үрлемелі аспаптар оркестрі көрермендер көңілінен шығып, патриоттық сезімге бөлейді.

Жыл сайын желтоқсан айында әскери бөліммен бірлесе отырып қыстық мұзайдыңның ашылу салтанаты ұйымдастырылады. Бұл іс-шара балаларымыздың салауатты өмір сүруіне, бос уақытының тиімді ұйымдастырылуына жағдай жасайды.

Оқушыларымыз жыл көлемінде әскери бөлімге Ашық есік күндеріне барып отырады. Сарбаздар өмірімен танысып, әскери тәртіп туралы түсініктері кеңейеді.

Қазіргі уақытта мектебімізде **«Байжігіт» әскери клубы** жұмыс атқарады [12,13-суреттер]. Клуб оқушыларға патриоттық тәрбие беру және оларды әскери қызметке даярлау мақсатында құрылған. Клубтың ұраны, әні, анты белгіленген.

Сонымен қоса, әскери клуб мүшелерінің өзіндік ережелері, міндеттері, құқықтары бекітілген. Жылдық жұмыс жоспары бар.

[12-сурет]

[13-сурет]

Әскери клуб мүшелері мектептегі барлық әскери-спорттық іс-шараларға ат салысып, өткізілуінде қолдау көрсетеді.

Тәрбиелік-бейіндік жұмыстың салмақты бір бөлігі- әскери орындарға (әскери бөлім, өрт сөндіру бөлімі) барып, сарбаздар өмірімен, қызметшілер жұмысымен танысып, ондағы қару-жарақ, техника, әскери тәртіп жағдайымен танысу. Бұл жұмыс түріне де оқушылар ерекше қызығушылық танытады. Мектеп оқушыларының сыныптан тыс уақыттарда әскери мұражайларға баруы ұйымдастырылады.

Мектеп ішінде жүйелі түрде өткізілетін **спорт секциялары** оқушылардың патриоттық тәрбие мен спортты қатар алып жүруіне жол ашады. «Байжігіт» клубының мүшелері волейбол секциясына да белсене қатысып, облыстық деңгейде жетістіктерге жетуде. Бастауыш сыныптарда **«Қозғалмалы ойындар»** вариативті сабағы, 5-11-сыныптарда **«Спорттық ойын»** сабақтары оқу жүктемесіне енгізілген.

Жыл көлемінде атқарылып жатқан оқушылардық әскери-спорттық бағытта тәрбиелеу жұмысы өзінің нәтижесін де көрсетуде. Оқушылар пневматикалық атудан, биатлон спортынан, суға секіру, «Жарқыл-Зарница», «Алау» ойындарынан, патриоттық клуб сайыстарынан, волейбол, футбол, каратэ, шаңғы спорттарынан қала, облыс, республика көлемінде жетістіктерге жетуде. Жақында ғана біздің оқушымыз халықаралық деңгейде волейбол спорты бойынша жеңіске ие болды.

Алдағы уақытта осы атқарылып жатқан жұмыстарымызды заңдастырып, бейіндік мектеп ашу жоспарымызда бар.

Мектептің кәсіптік бағдар беру жөніндегі педагог-ұйымдастырушысы 8-11-сынып оқушылары арасында балалардың қандай мамандықтарға иесі болғысы келетіні туралы сауалнама жүргізді.

Басым көпшілігі келесі мамандықтарды атады:

- Бау-бақша өсіру маманы.
- Әскери-спорттық маман.
- Автокөлік жүргізу.

Осыны негізге ала отырып, 10-11-сыныптарда Кәсіби компоненттің [3] сағаттарын келесідей бөлуге болады [1-кесте]:

Вариативтік бөлік	Сыныптар бойынша апталық сағат саны		Жалпы оқу жүктемесі	
	10 класс	11 класс	апталық	жылдық
кәсіби компонент	5	5	10	360
Әскери-спорт	1	1	2	68
Әскери әдеп негіздері	1	1	2	68
ҚР әскерінің тарихы	1	1	2	68
Атыс дайындығының	1	1	2	68

негіздері				
Автокөлік жүргізу негіздері	1	1	2	68
Шектік оқу жүктемесі	39	39	78	2652

8-9-сыныптарда Бейіндік оқыту бойынша оқыту бағдарламасы келесідей болады [2-кесте]:

Вариативтік бөлік	Сыныптар бойынша апталық сағат саны		Жалпы оқу жүктемесі	
	8-класс	9- класс	апталық	жылдық
Инвариантты оқу жүктемесі	28	29	57	1938
Варитативті оқу жүктемесі	4,5	6	10,5	357
Кәсіби компонент	5	5	10	340
Әскери-спорт	1	1	2	68
Әскери әдеп негіздері	1	1	2	68
ҚР әскерінің тарихы	1	1	2	68
Атыс дайындығының негіздері	1	1	2	68
Автокөлік жүргізу негіздері	1	1	2	68
Шектік оқу жүктемесі	37,5	40	77,5	2635

Типтік оқу бағдарламасының гимназия/лицей компонентінің сағаттарын кәсіптік оқытуға пайдалансақ, оқушыларды артық жүктемеден сақтаймыз және санитарлық нормалардың бұзылуы болмайды. Сонымен қатар, мұғалімдер кәсіптік оқыту сабақтарын өткізу үшін аптаның алтыншы күні — сенбіні пайдалануға келіседі. Мектеп қажет болған жағдайда сырттан мамандарды тартуға, басқа оқу орындарымен келісім-шарттар мен меморандумдарға отыруға мүмкіндігі бар.

Егер бейіндік мектеп ашып, оқушыларымыз әскери-спорттық бағытта қосымша сағаттар қосылып, арнайы ваканттар бөлініп, мамандармен жұмыс жасайтын болсақ, оқушыларымыз мектепті аяқтаған соң осы мамандық бойынша құжатқа ие болады. Ол дегеніміз, мектепті аяқтаған түлектеріміз осы салада қызметке орналасуға немесе мамандығын жалғастыруға мүмкіндік алады.

Жоғарыда атқарылып жатқан жүйелі жұмыс нәтижесінде мектепті аяқтаған түлектерімізді қалыптасқан тұлға ретінде көре аламыз.

Күтілетін нәтиже:

Әскери әдеп дағдыларын меңгерген. «Әскери-спорттық оқыту» курсын аяқтағаны туралы куәлік иесі

Отаншыл, мемлекетшіл, намысшыл, халқына адал қызмет етуді, мемлекет тәуелсіздігін және елі мен жерінің тұтастығын қорғауды борышым деп санайды

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «2023-2024 оқу

жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарындағы оқу-тәрбие процесінің ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2023. – 104 б.

2. Жоғары оқу орындарынан басқа білім беру ұйымдарына арналған білім беру ұйымдарына арналған «Біртұтас тәрбие бағдарламасы». Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2023 жылғы «19» қыркүйек № 294 бұйрығы. Қосымша 1

3. Жалпы орта білім беру ұйымдарының үлгілік оқу жоспары. Қазақстан республикасының оқу-ағарту министрлігінің 2023 жылғы 30 қыркүйектегі №472 бұйрығы, 24,25,27,28-қосымшасы.

РОЛЬ И МЕСТО ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ

Токтубаева Г.Т.

Директор КГУ «Средняя общеобразовательная школа № 49» отдела образования города Семей управления образования области Абай, магистр педагогических наук.
Казахстан, г.Семей

Андапта: Мақалада мектептегі тәжірибеге бағытталған кәсіптік бағдар беру жұмысының тәжірибесі қарастырылған. Қазіргі мектеп түлегі кәсіби жолды таңдау қажеттілігіне тап болып, сауатты, саналы таңдау жасауға дайын емес. Жеке, кәсіби жолды анықтауда, болашақ қызмет саласын таңдауда қателеспеу үшін арнайы білім мен дағдылар қажет. Қазіргі мектеп оқушысының кәсіби өзін-өзі анықтауының маңызды шарттары оның диплом алғаннан кейін мамандығы мен жұмысқа орналасу мүмкіндіктерін білуі ғана емес. Шешім қабылдау үшін мамандықты «сынап көру», «өзінде сынап көру» және өзіңіздің мүмкіндіктеріңіз бар кәсіби талаптармен салыстыру маңызды.

Аннотация: В статье рассматривается опыт практико-ориентированной профориентационной работы в школе. Современный выпускник школы, сталкиваясь с необходимостью выбора профессионального пути, оказывается не готов к грамотному осознанному выбору. Необходимы специальные знания и умения, чтобы не ошибиться при определении своего личного, профессионального пути, выборе будущей сферы деятельности. Важными условиями профессионального самоопределения современного школьника является не только его информированность о специальностях, возможностях трудоустройства после получения диплома. Для принятия решения важно «попробовать» профессию, «примерить ее на себя», соотнести свои возможности с существующими профессиональными требованиями.

Abstract: The article deals with the experience of practice-oriented career guidance work at school. A modern school graduate, faced with the necessity of choosing a professional path, is not ready for a competent conscious choice. Special knowledge and skills are needed not to make a mistake in determining their personal and professional path, choosing a future field of activity. Important conditions of professional self-determination of a modern schoolchild are not only his awareness of specialties, employment opportunities after receiving a diploma. To make a decision, it is important to "try out" a profession, "try it on yourself", correlate your capabilities with the existing professional requirements.

Роль и место профильного обучения в процессе профессионального самоопределения школьников

В настоящее время большое внимание государства уделяется вопросам ранней профориентации обучающихся в школах. Полномочия сотрудников организаций среднего образования по профориентационной деятельности установлены приказами Министра просвещения РК, а ранее Министра образования и науки РК. Так, приказом Министра № 221 от 31 марта 2022 года «Об утверждении Типовых квалификационных характеристик должностей 82 педагогических работников и

приравненных к ним лиц» введена должность педагога-профориентатора. Развитие профориентационной работы в организациях среднего образования будет осуществляться путем выполнения следующих задач, направленных на решение проблем профориентации в Республике Казахстан:

1) включение элементов ранней профориентации в учебные цели каждого предмета в старших классах, начиная с предметов начальной школы;

2) подготовка обучающихся к осознанному выбору профессии должна быть обязательной частью их гармоничного развития и должна быть тесно связана с физическим, эмоциональным, интеллектуальным, трудовым, эстетическим воспитанием школьника, интегрирована во весь учебно-воспитательный процесс;

3) внедрение недели профессиональной практики «опыт работы» для 9 класса в программу организации среднего образования;

4) создание и активизация работы учебных производственных мастерских в соответствии с особенностями каждого региона;

5) тесная связь между школой – колледжем – вузом;

6) информационная, методологическая и методическая поддержка профессиональной ориентации и подготовки обучающихся.

Тема профориентации школьников актуальна всегда: и в советские времена, и в настоящее время. Возможно, рост её популярности связан с тем, что в современном мире многие школьники выбирают профессию, заканчивают учебное заведение по одной специальности, а потом идут совсем по другому пути. Так часто бывает с выпускниками. Поэтому, чтобы помочь детям как можно раньше определиться с профессиональным выбором, и было введено в школах профильное обучение.

Профильное обучение – средство дифференциации и индивидуализации обучения, когда за счет изменений в структуре, содержании и организации образовательного процесса более полно учитываются интересы, склонности и способности учащихся, создаются условия для образования старшеклассников в соответствии с их профессиональными интересами и намерениями в отношении продолжения образования.

Каковы же основные задачи системы профильного обучения в средней школе?

Их несколько:

Дать учащимся глубокие и прочные знания по профильным дисциплинам, то есть, именно в той области, где они предполагают реализовать себя по окончании школы.

Выработать у учащихся навыки самостоятельной познавательной деятельности, подготовить их к решению задач различного уровня сложности. Сориентировать учащихся в широком круге проблем, связанных с той или иной сферой деятельности.

Развить у учащихся мотивацию к научно-исследовательской деятельности. Выработать у учащихся мышление, позволяющее не пассивно потреблять информацию, а критически и творчески перерабатывать ее; иметь своё мнение и уметь отстаивать его в любой ситуации.

Сделать учащихся конкурентоспособными в плане поступления в выбранные ими вузы. Профилизация необходима почему? Один из основных вопросов, который волнует ученика на пороге 10 – 11 класса, это **«Чем бы я хотел заниматься дальше во взрослой жизни?»**. И это нормально, когда в 15 лет ребенок не представляет, кто он. Если думает, что знает, это, скорее всего, влияние его семьи или круга общения, подмена выбора.

Поэтому задача старшей школы – дать ребенку самостоятельно попробовать себя в близкой профобласти, чтобы к концу обучения он смог осознанно выбрать вуз. Профилизация естественный способ – это сделать.

К концу 9 – го класса дети уже способны разнести предметы школьной программы в два столбика. В первом – дисциплины, которые ребенку удаются и ему интересны. Во втором - предметы, которые не вызывают положительного отклика. Профилизация как раз позволяет ребенку углубленно заниматься тем, что ему в первую очередь интересно. А все остальное изучать на базовом уровне.

Противники профильного обучения обычно сетуют, что этого недостаточно – нет фундаментальности. Но все предметы углубленно изучать невозможно – в старшей школе их может быть около 15 – ти. С такой нагрузкой велика вероятность, что школьник переутомится и перестанет спать. Поэтому логично, что ребенку следует выбрать одну наиболее интересную на данный момент область знания и изучать ее серьезнее, чем остальные.

Многие взрослые – выпускники не профильных школ, вспоминают, что на предметах, к которым у них не было склонности, им просто приходилось «выживать». И сейчас они их уже совершенно не помнят, что на них изучали. Было бы гораздо лучше, если бы они больше времени посвящали дисциплинам, которые нравились, и не тратили его на занятия, которые не приносят результата.

И если школа в будущем не позволит старшеклассникам самим влиять на траекторию обучения, они из нее уйдут.

Выиграть в этой конкуренции получится, если ввести профили. Разнообразить их, дать детям возможность реализовать индивидуальный учебный план, перевыбирать направления. и т. д. Тогда они в школу придут и там останутся.

Директорам рано или поздно придется осознать: либо они создают старшую школу, которая отвечает запросам нового типа мотивированных детей, либо их учебные учреждения окажутся не востребованы.

Профилизация дает высокие результаты только при условии, что образовательное учреждение этот подход правильно осмысляет и реализует.

Во-первых, профилей должно быть много. Если количество вариантов ограничено, повышается угроза адекватности выбора.

Во-вторых, в 10 – 11 классе у ученика должна быть возможность сменить направление.

Бывает так, что ребенок выбрал физмат – профиль, потому что, вроде как, технарь. Но через полгода уже смотреть не может на эту физику и математику. Но ему говорят: **«Знаешь что, дорогой, ты выбрал, и ты, пожалуйста, доползи до конца 11-го класса»**. В таком случае профилизация превращается в колею, из которой ребенок не сможет выбраться до конца школы.

В-третьих, достаточно много прав должно быть передано самим детям. Они самостоятельно выбирают профиль и составляют индивидуальный учебный план. Решают, какие предметы изучать углубленно, какие на базовом уровне, а какие не будут учить вообще. И могут менять свой выбор, если возникла необходимость.

В-четвертых, эффективно реализовать систему профилей получится только в «большой» старшей школе. Если в старших классах два потока с общим количеством в 50 учеников, предложить им 5 профилей нереально. Школа не сможет обеспечить их ни содержательно, ни экономически. Чаще всего в этой ситуации создают, например, физико-математический и гуманитарный классы, и поровну распределяют детей между ними.

Но когда за ребенка решают взрослые, количество профилей ограничено, и он не может изменить свой образовательный маршрут – это плохая ситуация. В таком случае эффективнее оставить обычное обучение.

Чтобы запустить профили в школе и оценить результат нужно опираться на свои кадры. Выбирать, какой профиль открыть в школе, следует отталкиваясь от уровня и типа кадров. Если в учебном заведении есть сильные биологи, химики и физики - логично запустить естественнонаучное направление. Если нет, не стоит этого делать, даже если есть запрос от детей и родителей.

В этом случае школа сообщает: наш основной профиль – гуманитарный. Мы специализируемся в этой области, и у нас есть сильные кадры. Если вы хотите углубленно изучать естественные науки, обратитесь в другую школу.

Лучше сохранять вариативность в рамках одного направления, чем создавать много разных, но неэффективных классов.

Организация системы профильного обучения такова: предпрофильные 7-9 классы и профильные старшие классы. В предпрофильных классах решаются следующие задачи: учебная - «научить учиться», профориентационная и задача общего развития. Но основная цель предпрофильного обучения в 7 – 9 – ых классах - заранее помочь школьникам определиться с выбором будущего профиля обучения.

Поэтому заниматься профориентацией нужно на более ранних этапах. Не случайно сейчас говорят о том, что этому нужно уделять внимание уже в среднем звене. Например, 7 – 9 классах знакомятся с миром профессий. Первое – это информационная составляющая, поэтому классный руководитель знакомит учеников с профессиями, которые их окружают. Во время экскурсии они узнают, чем занимаются шеф – повар, медицинский работник, музыкальный руководитель и другие сотрудники учреждения, и с интересом наблюдают за их работой. Затем они расширяют горизонты: посещают библиотеки, аптеку, планетарий. Введение в мир профессий идет постепенно, параллельно с взрослением детей. На уровне основного и среднего общего образования они проходят различные профессиональные пробы.

Далее хотелось остановиться именно как у нас в школе ведется работа по профильному направлению. Мы, как и все школы проводим диагностику по выбору профессии по методике «Дифференциально – диагностический опросник» (ДДО; Е. А. Климова)

Настоящая методика позволяет выявить профессиональные склонности человека. Методика предназначена для отбора на различные типы профессий в соответствии с классификацией типов профессий Е. А. Климова. Можно использовать при профориентации подростков и взрослых. Тест Дж. Голланда (Дж. Холланда) на определение профессионального типа личности.

Подготовили памятки и советы для разной категории. (Приложение 1)

Организовали систему профильного обучения предпрофильные 7 – 9 классы, цель предпрофильного обучения в 7 – 9 – ых классах – заранее помочь школьникам определиться с выбором будущего профиля обучения. Были открыты специализированные классы «Жас Сарбаз», медицинские и лицейские классы с естественно – математическим направлением.

Чтобы серьезно реализовать профиль в среднем и старшей школе необходимо привлекать внешних преподавателей - людей из вузов и необходимых организации. Это явный запрос и детей, и родителей. Среди школьных учителей сложно найти крутых экономистов, социологов, политологов, программистов...., поэтому процесс совместной деятельности для достижения общих целей, при которой

происходит обмен знаниями, обучение и достижение согласия (консенсуса) необходим.

С этой целью сотрудничаем с вузами и организациями, НАО «Университет имени Шакарима города Семей» области Абай, КГП на ПХВ «Государственный высший медицинский колледж имени Д.Калматаева г.Семей, Отдельный разведывательный полк специального назначения В\Ч 44736, КГППХВ Поликлиника №2 г. Семей, «Роботек» школа робототехника – «Ozyq Urpaq» республиканский проект, Колледж строительства – г.Семей.

Вариативные часы распределены по математике, физике, химии, биологии, географии, информатике. В кадетско – лицейских классах изучают предметы «Основы военного дела» и «**Военная топография**». Курсы «**Введение в основы сестринского дела**» и «**Основы анатомии и физиологии**» преподаются преподавателями государственного высшего медицинского колледжа имени Калматаева в 9-х классах медико-кадетского лицея. Преподаватели кафедры физико-математических наук Семипалатинского университета имени Шакарима проводят уроки в 7 – 9 классах, на основе договора курс «**Комбинаторика и теория вероятностей**».

Успешно внедрить перспективное профильное направление помогут специалисты-консультанты, которые обеспечивает школе методическую и организационную поддержку на всех этапах. В пакет участника проекта входят:

1. Готовые программы и методические материалы профильных предметов и элективов;
2. Методическое сопровождение и коммуникация с региональными партнерами: вузами и организациями.

Необходимо организовать обучение так, чтобы у ученика был индивидуальный учебный план и возможность выбора и перевыбора траектории.

Здесь есть нюанс: если дети учатся по индивидуальным учебным планам, это приводит к разрушению классов. например, ученики вместо классов поделены на группы, которые формируются по схожим индивидуальным учебным планам.

Провели анкетирование среди учащихся 10 – х классов (65), согласно выбранным специальностями детей созданы клубы для реализации их индивидуальных маршрутов.

Клубы: «Эрудит» (учителя – 18), «Жас барлаушы» (военные – 16), «Юный медик» (11), IT – кружок (9), Архитектор и туризм (по 3).

Большая работа ведется в этом направлении. Заключен меморандум, составлен совместный план работы, открыт филиал кафедры математики ,физики и информатики унвеситета имени Шакарима, зона IT – полигон, полоса препятствий и тир, эко – зона и эко – лаборатория (гидропоника).

Важными условиями профессионального самоопределения современного школьника является не только его информированность о специальностях, возможностях трудоустройства после получения диплома. Для принятия решения важно «попробовать» профессию, «примерить ее на себя», соотнести свои возможности с существующими профессиональными требованиями. Важны «профессиональные пробы»: профессиональная среда, взаимодействие с представителями профессий, обращение с инструментами, материалами, оборудованием. Это поможет повысить осмысленность принятого решения. Важно профессиональное сопровождение всех этапов процесса самоопределения, начиная от профинформирования до содействия трудоустройству.

Приложение 1

Памятка для школьника

Выбор профессии – не минутное дело, оно может оказаться самым трудным выбором в твоей жизни

Для этого выбора важно:

- ✓ Определить свои способности и возможности, интересы и склонности, которые помогут способствовать успеху в обучении и работе.
- ✓ Получить информацию об интересующих профессиях: содержании работы, условиях труда, требованиях, предъявляемых профессиями к человеку, перспективах развития профессий.
- ✓ Узнать, в каких учебных заведениях и на каких условиях можно получить интересующую тебя специальность.
- ✓ Выяснить возможности трудоустройства.
- ✓ Проанализировать всю собранную информацию, проконсультироваться со специалистом – профконсультантом.
- ✓ Выбирая учебное заведение:
- ✓ Узнайте все об учебных заведениях, где можно получить выбранную вами специальность.
- ✓ Убедитесь в том, что Вы соответствуете требованиям, предъявляемым к поступающим.
- ✓ Узнайте условия поступления, продолжительность обучения, основные изучаемые дисциплины, какая квалификация присваивается по окончании.
- ✓ Готовясь к поступлению, имейте в запасе несколько вариантов.
- ✓ Подумай, чем бы хотелось заниматься именно тебе. Обязательно размышляй над тем, как осуществить свою мечту. Не останавливайся на мысли: **«Я буду бизнесменом, у меня будет сотовый телефон и мерседес!»**.
- ✓ Разузнай больше о той профессии, какую хочешь тебе выбрать. Если это возможно, побывай в том месте, где, как ты предполагаешь, тебе придется работать впоследствии, поговори с людьми, которые уже занимаются этим делом.
- ✓ Отдавай себе отчет, что решение не может быть абсолютным и что в любое время в твоей жизни могут произойти перемены.
- ✓ Иногда полезно начинать свою карьеру с практики, а не с теории. Например, многие удачливые врачи начинали работать медсестрами или медбратьями.
- ✓ Не откладывай на завтра то, что можно узнать сегодня. Пытайся узнать все: как поступают, как учатся, как устраиваются работать после окончания обучения. Это поможет сложиться представлению о том, что делать дальше.
- ✓ Старайся участвовать во внеклассных мероприятиях – это поможет тебе научиться общению и правильному поведению в коллективе.

Советы учащимся по выбору профессии

ХОЧУ-МОГУ-НАДО

Правильный выбор профессии позволяет реализовать свой творческий потенциал, избежать разочарования, оградить себя от неуверенности в завтрашнем дне.

Представим три слагаемых правильного выбора в виде трех окружностей.

Какой выбор профессии можно считать правильным?

Во-первых, будущая работа должна быть в радость, а не в тягость (ХОЧУ).

Во-вторых, вы должны обладать набором профессионально важных для этой работы качеств (МОГУ)

В-третьих, эта профессия должна пользоваться спросом на рынке труда (НАДО).

Если требования рынка труда, возможности и желания самого человека даже не пересекаются, это означает: он хочет делать то, чего делать не может в ситуации, когда это никому не надо.

Требования рынка, возможности и желания человека могут пересекаться.

Этот случай, вариант, дающий возможность получать вознаграждение за работу, приносящую удовольствие.

СОВЕТЫ:

1. Проанализируйте ситуацию на рынке труда. Обратите внимание на то, что с каждым годом появляются все новые профессии. Будьте готовы к тому, что придется регулярно повышать квалификацию, осваивать смежные специальности. Не бойтесь того, что выбор профессии сейчас, фатальным образом определит всю Вашу судьбу. Изменение выбора, освоение новой специальности сделает Вас ценным специалистом, востребованным в междисциплинарных областях деятельности. Первая профессия, даже если Вы затем передумаете и найдете что-то более привлекательное, пригодится в неожиданных ситуациях.

2. Не ставьте во главу угла свои или чужие представления о престижности профессии. Экономист или психолог ничуть не более полезен для общества, чем химик или слесарь. Престижность профессии должна учитываться – но после учета Ваших интересов и способностей. Иначе будете владеть (если будете) «модной», но не приносящей удовольствия специальностью.

3. При выборе профессии надо учитывать, прежде всего, особенности данного вида деятельности, а не выбирать профессию только потому, что тебе нравится или не нравится человек, который занимается данным видом деятельности.

4. Не увлекайтесь только внешней или какой –нибудь частной стороной профессии. За легкостью, с которой актер создает на сцене образ, стоит напряженный, будничныи труд.

5. Не отождествляйте школьный учебный предмет с профессией. Есть такой предмет, как иностранный язык, а профессий, где требуется способность к языку много – переводчик, экскурсовод, телефонист международной связи и др. Поэтому при выборе профессии надо учитывать, какие реальные занятия и профессии за этим предметом стоят.

6. Существуют профессии, которые могут быть тебе противопоказаны, т.к. они могут ухудшить состояние здоровья.

7. Не воспринимайте инструкции буквально, лучше даже, если ты творчески подойдешь к делу и разработаешь для себя свой собственный план – список необходимых для выбора профессии действий. Сюда могут быть включены: анализ предложений на рынке образования, анализ спроса на рынке труда, объективная оценка своих способностей, склонностей, знаний (с помощью тестов или как-либо еще) и т.д.

Памятка для родителей по выбору профессии

Уважаемые родители!

Выбор профессии – важное и ответственное дело! Выбирая профессию, нужно учитывать, в первую очередь, интересы ребенка, его склонности, способности, желания и только потом семейные традиции и интересы.

1. Дайте своему ребенку право выбора будущей профессии

2. Обсуждайте вместе с ним возможные «за» и «против» выбранной им профессии.

3. Рассматривайте выбор будущей профессии не только с позиции материальной выгоды, но и с позиции морального удовлетворения.

4. Учитывайте в выборе будущей профессии личностные качества своего ребенка, которые необходимы ему в данной специальности.

5. Если возникают разногласия в выборе профессии, используйте возможность посоветоваться со специалистами.

6. Не давите на ребенка в выборе профессии, иначе это может обернуться стойкими конфликтами.

7. Поддерживайте ребенка, если у него есть терпение и желание, чтобы его мечта сбылась.

8. Если ваш ребенок ошибся в выборе, не корите его за это. Ошибку можно исправить.

9. Если ваш ребенок рано увлекся какой – то профессией, дайте ему возможность поддерживать этот интерес с помощью литературы, занятий в кружках и т.д.

10. Помните, что дети перенимают традиции отношения к профессии своих родителей!

ВЫПУСКНИК!

Совсем скоро ты встретишься с огромным миром профессий. Тебе предстоит очень важный, может быть, самый главный в жизни выбор.

В мире есть очень мало вещей, которые мы не можем выбирать. К ним относятся наше собственное тело, историческая эпоха, в которой мы родились, наши родители, события раннего детства. Все остальное в жизни в той или иной мере зависит от нашего выбора. И одним из наиболее ответственных, определяющих нашу судьбу выборов является выбор профессии. Есть смысл отнестись к этому как можно более серьезно.

Оттого, насколько удачно складывается профессиональная деятельность, во многом зависит наше отношение к своей жизни в целом. Иметь любимое дело, приносящее удовлетворение и уважение окружающих, - большая жизненная удача. Будет это или нет – во многом зависит от желания сделать основательный и разумный выбор профессии.

Ошибки при выборе профессии

В любой сфере деятельности происходит смена занятий, должностей по мере роста квалификации человека. При этом наибольших успехов достигает тот, кто хорошо прошел начальные ступени.

Проанализируй ситуацию на рынке труда. Обрати внимание на то, что с каждым годом появляются все новые профессии. Будь готов к тому, что придется регулярно повышать квалификацию, осваивать смежные специальности. Не бойся того, что выбор профессии сейчас, в 9 или 11 классе, фатальным образом определит всю твою судьбу.

Профессию мы выбираем по своему «вкусу» и «размеру» так же, как одежду и обувь.

При выборе профессии надо учитывать, прежде всего, особенности данного вида деятельности, а не выбирать профессию только потому, что тебе нравится или не нравится человек, который занимается данным видом деятельности.

Существуют профессии, которые могут быть тебе противопоказаны, т.к. они могут ухудшить твоё состояние здоровья.

Таких профессий немного и к ним относятся, в основном, те, в которых требуется длительное напряжение тех или иных физиологических систем. Компьютерщики сильно напрягают глаза, а летчики – сердце.

Список использованных источников

1. Ермаков Д. Профильное обучение: проблемы и перспективы// Народное образование. – 2004. - №7.
2. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011 -. 2020 годы//МО и Н РК, Астана, 2010.
3. Назаралиева З.С. Педагогика профильного образования: Учебное пособие. – Алматы: Триумф «Т», 2008.
4. Типовые правила деятельности общеобразовательных организаций
5. Афанасьева Т.П. Профильное обучение: педагогическая система и управление. Кн. 1. Система профильного обучения старшеклассников: Метод. пособие/ Т.П. Афанасьева, Н.В. Немова. – М.: АПКИПРО, 2004.
6. Кленова Н. Как подготовить школу к профильному обучению: материалы научно-практической конференции «Профильное обучение в Москве: опыт, проблемы, перспективы» // Народное образование. – 2003. - №7.
7. Закон об образовании № 398-V (см. стар. ред.) 5-1) профильная школа - учебное заведение, реализующее общеобразовательную учебную программу общего среднего образования;
8. Министерство просвещения РК 30 мая 2023 г. — Особенностью третьей ступени общего образования является переход на профильное обучение. На уровне общего среднего образования необходимо.
9. Приказ Министра № 221 от 31 марта 2022 года «Об утверждении Типовых квалификационных характеристик должностей 82 педагогических работников и приравненных к ним лиц»

МАЗМҰНЫ СОДЕРЖАНИЕ

1-СЕКЦИЯ

«МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕ МЕН БІЛІМ САПАСЫ: ҒЫЛЫМ, ТӘЖІРИБЕ, ӨЗГЕРІСТЕР» «КАЧЕСТВО ДОШКОЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ: НАУКА, ПРАКТИКА, ИЗМЕНЕНИЯ»

Агапкина А.В. ВЛИЯНИЕ ТЕАТРАЛИЗОВАННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ЧТЕНИЯ ХУДЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ НА ФОРМИРОВАНИЕ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ У ДЕТЕЙ 5-6 ЛЕТ В УСЛОВИЯХ МИНИ-ЦЕНТРА	4
Айтмағанбетова Р.Б., Койшибаева Г.Ш. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҮЛГІЛІ ПРОЦЕСС САПАСЫНЫҢ ШАРТЫ РЕТІНДЕ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР	9
Алжанова Л.А. МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ОҚЫТУ ЖҮЙЕСІНЕ АСЫҚ ТЕРАПИЯСЫН ЗАМАНАУИ ТҮРДЕ КІРІКТІРУ	15
Атыманова К.Ж., Стыбаева А.Ш. МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ КЕЗЕҢДЕ МАТЕМАТИКАҒА ДЕГЕН ТАНЫМ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТЫ ДАМУЫҒА ТОППЕН ОЙНАУДЫҢ ЫҚПАЛЫ	17
Ахатберген А.М. ОТБАСЫНДАҒЫ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫҢ БАЛА ТӘРБИЕСІНЕ ӘСЕРІ	30
Балаубаева А.М. БАЛАНЫҢ ЕРТЕ ДАМУЫНЫҢ ӘДІСТЕМЕСІНЕ ШОЛУ	33
Бекеев А.Б., Койшибаева Г.Ш. ҚАЗАҚ ХАЛЫҚТЫҚ ҚОЗҒАЛЫС ОЙЫНДАРЫ МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ДЕНЕ ТӘРБИЕСІНІҢ ТИІМДІ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ	40
Бритвина Е.В. СОПРОВОЖДЕНИЕ ДЕТЕЙ С ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ ОДАРЕННОСТЬЮ В ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ	44
Жұмабекова Ф.Н. МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕНІ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕУДІҢ ЗАМАНАУИ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ	49
Зарецкая О.В. КОМПЛЕКСНЫЙ ПОДХОД КАК ОДИН ИЗ ЭФФЕКТИВНЫХ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ В КОРРЕКЦИИ РЕЧЕВЫХ НАРУШЕНИЙ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В УСЛОВИЯХ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ	56
Зейнуллина Ж.М. СОВРЕМЕННОЕ ДОШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ	63
Зими́на И.В., Кожу́шная Н.В. ИГРЫ ДЛЯ УМА	67
Ибраева А.Б. БІЗДІҢ БАЛАЛЫҚ ШАҚҚА САЯХАТ	71
Исмаилова Г. М. ДОШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ И ЗА РУБЕЖОМ ХАРАКТЕРИСТИКИ СИСТЕМЫ ТРАНСМИССИИ	73
Қадырбаева Ә.З. ЕРТЕ ЖАСАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	77
Кирчей Ю.М. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЕМ ИНТЕЛЛЕКТА И ИХ СЕМЕЙ КАК УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	84
	87

Макаева Ж. А. ВОСПИТАНИЕ ТОЛЕРАНТНОСТИ В МОЕЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	88
Москаленко Л.А. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ОБНОВЛЁННОЙ СИСТЕМЕ ДОШКОЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ	94
Мырзахмет Б. С. ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН ЖӘНЕ ЗАМАНАУИ БІЛІМ	99
Нургалиева Г.К. ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ «ОРГАНИЗАЦИЯ КОРРЕКЦИОННО-РАЗВИВАЮЩЕЙ СРЕДЫ В ДО ДЛЯ ДЕТЕЙ С ООП»	103
Рахимова С.Т. ҰСТАСАМ, КӨРСЕМ, ЗЕРТТЕСЕМ	107
Редикутьцева Ю.В., Бекмухамбетова Ж. К. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДОВ И ПРИЕМОВ ТЕХНОЛОГИИ КРОССЕНС В РАЗВИТИИ КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	111
Степанова Я.А., Ким Е.В. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА ПРОЕКТОВ В КОРРЕКЦИОННО – РАЗВИВАЮЩЕЙ РАБОТЕ С ДЕТЬМИ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ	115
Филатова А. Н. НЕ УЧИТСЯ, А ИГРАТЬ!	120
Халай С.С. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ И ДВОРОВЫХ ИГР В КОРРЕКЦИИ РЕЧИ ДЕТЕЙ С ОНР	125
Хожантаева А.Р. МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕ МЕН БІЛІМ БЕРУ	129
Храмова Ю. В. ПРОЕКТ СТЕМ-ДРУГ КАК ФОРМА МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ОЗНАКОМЛЕНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ С МИРОМ ПРОФЕССИЙ	129
2-СЕКЦИЯ «ОРТА БІЛІМ БЕРУДІ ЖАҢҒЫРТУ» «МОДЕРНИЗАЦИЯ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ»	
Абдукаримова Б.К. ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯ ЖЕТІСТІКТЕРІН АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ҚОЛДАНУ	138
Адырбекова Ж. Т., Байғалиева Ж. К. ИНТЕГРИРОВАННЫЙ УРОК КАК ОДНА ИЗ АКТИВНЫХ ФОРМ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГОВ	141
Айдарова А.Б. ОРТА БІЛІМ БЕРУДЕГІ ВИЗУАЛИЗАЦИЯ: «АДАМ БИОЛОГИЯСЫ» АТТЫ КІТАПТЫҢ БИОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕГІ ТИІМДІЛІГІ	146
Алиева Э.М. АСПЕКТЫ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ПРОФИЛИЗАЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ, В ТОМ ЧИСЛЕ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ	155
Алиманова А.А. БИОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІ ЖАҢҒЫРТУДА STEM/STEAM ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ НЕГІЗДЕРІ	163
Амиреева М.Ж. БІЛІМ БЕРУДЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН АҚПАРАТТЫҚ – КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР	167
Андреева С.Н. КОНЦЕПЦИЯ РАЗВИТИЯ ШКОЛЬНИКОВ СРЕДСТВАМИ ФИТНЕСА В РЕАЛИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ	171
Артикова К.З. БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	174

Архыматаева А.Ж. ҚАЗАҚСТАНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН ЗАМАНАУИ ЭРГНОМИКАЛЫҚ МЕКТЕП: ҰСЫНЫСТАР МЕН ШЕШІМДЕР	179
Аушамина Г.А., Калиев К.А. АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ОБУЧЕНИЯ МАТЕМАТИКЕ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ	190
Ашимова Г.А. АПГРЕЙД НЕМЕСЕ ХХІ ҒАСЫРДАҒЫ ТИІМДІ ӘДІСТЕР	197
Әлім К.А. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ СИНГАПУРСКОЙ МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В СЕЛЬСКОЙ ШКОЛЕ	201
Аяпбергенова Г. КОНСОЛИДИРУЮЩИЕ ЦЕННОСТИ ВЕЛИКОЙ СТЕПИ (элективный курс для 11 класса основанный на системе ценностей «Мәңгілік Ел», аспектов программы «Культурное наследие» и проектов «Рухани жаңғыру»)	207
Баймухаметова Б.Т., Жусупова С.Т. ПРИМЕНЕНИЕ КЕЙС-ТЕХНОЛОГИИ В ФОРМИРОВАНИИ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ХИМИИ	214
Baktygereyeva Zh.M. EFFECTIVE WAYS TO USE DIGITAL EDUCATIONAL RESOURCES IN ENGLISH CLASSROOM	221
Басыбаева Н.К. YOUTUBE - КАНАЛ КАК ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ИНСТРУМЕНТ НА УРОКАХ ИСТОРИИ	224
Биятова А.С. РАЗВИТИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ, В РАМКАХ МОДЕРНИЗАЦИИ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ	228
Голованова Н.И., Парамбуль Е.А, Касатая И.Л. ЕДИНЬЙ МЕТОДИЧЕСКИЙ ДЕНЬ (ЕМД) КАК АКТИВНАЯ ФОРМА ОРГАНИЗАЦИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ В ГИМНАЗИИ	233
Даус Е.В. ПРОБЛЕМА АДАПТАЦИИ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ К УСЛОВИЯМ СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕЕ РЕШЕНИЯ	239
Джабага Д.Т. РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ У ОБУЧАЮЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ НА ОСНОВЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ	244
Дмитриев Е. В. ПРИМЕНЕНИЕ ГЕЙМИФИКАЦИИ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ	252
Долганина О.Л. РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА У ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ В РАЗВИТИИ ЧЕРЕЗ МЕТОДЫ АРТ-ТЕРАПИИ	255
Дрогунова Т.Н. ФОРМИРОВАНИЕ РЕГУЛЯТИВНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО УГЛУБЛЕННОМУ ИЗУЧЕНИЮ ПРЕДМЕТА «ЕСТЕСТВОЗНАНИЕ»	263
Егембердиев К.А., Танжарова Б.Н. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУДІ ЖАҢҒЫРТУ: ДАМУ ЖАҒДАЙЫ МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ	276
Елжашева А.Б. М.ӘУЕЗОВ ШЫҒАРМАЛАРЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ	280
Есеньязова Б.И. ФОРМИРОВАНИЕ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ	283
Жантемирова Д.К. SOCIAL NETWORKS AS A TOOL OF LEARNING ENGLISH IN THE FRAMEWORK OF ONLINE EDUCATION	289

Жексенгалиева Г.Ж. ФИЗИКА САБАҒЫНДА АҚПАРАТТЫҚ -КОММУНАКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ	293
Жұмағұл Д.Ә. ОҚЫТУДЫҢ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРІН ОРТА МЕКТЕП МАТЕМАТИКА КУРСЫНЫҢ ДАМУШЫЛЫҚ ӘЛЕУЕТІН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ ҚОЛДАНУ	298
Имангалиева М.М. ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ ПӘНІ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ	308
Кадирова З. К. «БИОФИЗИКА» АВТОРЛЫҚ ТАҢДАУ КУРСЫН ТИІМДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ	313
Калиев К.А., Минко А.Г., Конуспаев А.С., Калиев С.К. АКТУАЛЬНОСТЬ ИННОВАЦИОННЫХ ФОРМ ОБУЧЕНИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЕ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ	315
Карабут В.В., Рамазанова А.Б. РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ У ДЕТЕЙ С РАССТРОЙСТВОМ АУТИСТИЧЕСКОГО СПЕКТРА	325
Каримова И.М. РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ У ДЕТЕЙ С РАССТРОЙСТВОМ АУТИСТИЧЕСКОГО СПЕКТРА	330
Карпенко М.В. КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ: СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕНДЫ И ПУТИ РЕАЛИЗАЦИИ	334
Кебиспаева А.С., Алдамбергенова К.Т. «ИССЛЕДОВАНИЕ В ДЕЙСТВИИ» НЕОБХОДИМЫЙ ПОДХОД ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГОВ ШКОЛЫ	341
Кәкенова А.Қ. САРАЛАНҒАН ОҚЫТУДЫҢ НЕГІЗГІ ТҮРЛЕРІ	345
Колбаева А. С. ЖАҢА ҒАСЫРҒА ЛАЙЫҚ МАМАН ДАЯРЛАУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ	349
Коржумбаев А.Н. МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРДЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУ	354
Қуанбаева А.К. ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ С ПРИМЕНЕНИЕМ СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ	365
Кузнецова О.Г. ГЕЙМИФИКАЦИИ ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ИНТЕГРАЦИИ ПРЕДМЕТОВ	370
Куртаева Д.А. РОЛЬ И СТАТУС ПЕДАГОГА В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ	375
Кусманова Л.М. ARDUINO МОДУЛЬ-ІН БАҒДАРЛАМАЛАУ	377
Куспекова К.М., Назарова И.Ф. ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДДЕРЖКА В РАМКАХ СОТРУДНИЧЕСТВА В РАБОТЕ ПО СОКРАЩЕНИЮ РАЗРЫВА В КАЧЕСТВЕ ОБРАЗОВАНИЯ МЕЖДУ ГОРОДСКИМИ И СЕЛЬСКИМИ ШКОЛАМИ	382
Кушербаева Ж. ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ФИЛЬМДЕР АРҚЫЛЫ ДИАЛОГКЕ ТҮСУ ДАҒДЫСЫН ДАМУ	385
Кыдырманова Г.С. ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДА ДҮНИЕТАНУ ПӘНІ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ	391
Kystaubayeva A.K. A PODCAST AS A TOOL OF ACTIVE LEARNING ENGLISH	395
Қамарбек А.Д. ОРТА БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЗАМАНАУИ ТЕНДЕНЦИЯЛАР	399

Мадимарова Н.Ж. СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ВОССТАНОВЛЕНИЯ ПОТЕРЯННЫХ ИНСТРУМЕНТОВ	403
Медеубаева Ш.Т. МЕКТЕПТЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУ АРҚЫЛЫ МАМАНДЫҚҚА БАУЛУДЫҢ РӨЛІ	407
Моллаева Г.С. МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	412
Назарова И.Ф. ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ ПО ТЕМЕ САМООБРАЗОВАНИЯ)	415
Нанаева А.Ш. АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА ҰЛТТЫҚ ПЕДАГОГИКА ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	420
Кыстаубаева К.Б. ОТБАСЫ ҮЛГІСІНДЕГІ БАЛАЛАР ҮЙІНДЕГІ ОҚУ- ТӘРБИЕ ПРОЦЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ	422
Нурмолдаева А.А. ОҚЫЛЫМ ДАҒДЫСЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫНЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЖОЛДАРЫ	425
Омарқанова Л.А. ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫ - БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ	428
Пірімова Ә.Ә. «ҚАЗАҚ ТІЛІ» САБАҒЫНДА ТІЛДІК БІРЛІКТЕРДІ МӘНМӘТІНДЕ МЕНГЕРТУДІҢ ТИІМДІ ТӘЖІРИБЕСІ	433
Сарбасова А.М. АКТУАЛЬНОСТЬ ПРОБЛЕМНО-ОРИЕНТИРОВАННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ	438
Сейдахметова С.Ж. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ	444
Сыдыкова Н.З. HTML ТІЛІНДЕ ЭЛЕКТРОНДЫҚ ОҚУЛЫҚТЫ САБАҚТА ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	448
Шадиева М.Б. АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ О ВЫБОРЕ ПРОФЕССИЙ И КАК УЧЕБНИКИ ИМ МОЖЕТ ПОМОЧЬ В БУДУЩЕМ?	452
Юсупова Г.С. ИГРОВЫЕ И ФАСИЛИТАЦИОННЫЕ ФОРМАТЫ НА УРОКАХ ФИЗИКИ	454
Серикбаева А.Е. 5-6 СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА СТЕРЕОМЕТРИЯ ҰҒЫМДАРЫН ОҚЫТУ ПРОПЕДЕВТИКАСЫ	459
Тазабекова К.К., Алашбаева И. Д. БІЛІМ БЕРУДІ ЖАҢҒЫРТУ ЖӘНЕ ЦИФРЛАНДЫРУ	465
Temirgaly A.T. INTERACTIVE METHODS OF TEACHING IN DISTANCE LEARNING	470
Ткаченко Н.В. АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН. АНАЛИЗ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ	474
Толеутаева А.С. ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ	478
Төлеміс Ж.С. ОҚУШЫЛАРДЫҢ STEAM ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ЗЕРТТЕУШІЛІК-ЖОБАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	482
Турсиналиева А.М. ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА АКАДЕМИЯЛЫҚ ТІЛДІ ДАМУ ҮШІН ПӘН МЕН ТІЛДІ КІРІКТІРІП ОҚЫТУ ӘДІСІН ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	486

Шайсултанова С.К.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ – ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ
БАҒДАРЛАМАСЫНДАҒЫ БАСТЫ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРДІҢ БІРІ

490

3-СЕКЦИЯ

**«ОҚЫТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУ САПАСЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ТЕТІКТЕРІ»
«МЕХАНИЗМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ»**

Айтжанова А.О.

МӘТІНДІК ЕСЕПТЕРДІ ШЫҒАРУ ЖОЛДАРЫ

495

Айтказина Н.О.

ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫНЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН
АРТТЫРУ

512

Ахметова А.А.

ПРИМЕНЕНИЕ ОНЛАЙН-СЕРВИСОВ ПРИ ОРГАНИЗАЦИИ СОВРЕМЕННОГО УРОКА

516

Жусупова А.А.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УСЛОВИЯХ
МАЛОКОМПЛЕКТНОЙ ШКОЛЫ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЯ

521

Железнякова М.И.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СТРАТЕГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ
СИСТЕМЫ САМООЦЕНКИ И САМОКОНТРОЛЯ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

525

Kartoyeva Z.I.

THE ROLE OF MOTIVATIONS IN LANGUAGE LEARNING:FACTORS, METHODS AND
PRACTICES

530

Калеева Я. К.

DIFFICULTIES OF ENGLISH TEACHERS IN PREPARING STUDENTS FOR THE UNIFIED
NATIONAL TESTING IN KAZAKHSTAN

533

Кожариянова К.Ж., Анбиянова Ж.У.

ОҚЫТУ ЖӘНЕ ТӘРБИЕ САПАСЫН МОНИТОРИНГТЕУ МОДЕЛІ (ӘДІСТЕМЕ, ІСКЕ
АСЫРУ)

539

Макенова Г.Т.

APPLYING FLIPPED CLASSROOM TECHNOLOGY IN TEACHING SCHOOL LEARNERS

544

Масловская Т.Н.

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПО ВОСПОЛНЕНИЮ ПРОБЕЛОВ В ОБУЧЕНИИ КАК ПУТЬ
ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ

552

Маталиева А.Е.

МҰҒАЛІМНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ЖЕТІЛДІРУДЕГІ РЕФЛЕКСИЯНЫҢ РӨЛІ

555

Нуржанова А.Ж.

ТІЛДІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ДАМУДА ҚҰНДЫЛЫҚҚА БАҒЫТТАЛҒАН БІЛІМ БЕРУ
КЛУБТАРЫНЫҢ РӨЛІ

557

Nurgaliyeva S.Y.

THE FORMATION OF BILINGUAL STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE AT
ENGLISH LESSONS

561

Олейникова Н.В.

КАЧЕСТВО СИСТЕМЫ ОЦЕНИВАНИЯ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ:
ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ

569

Сейльханова Л.А.

ВЛИЯНИЕ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ НА РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У
УЧАЩИХСЯ

574

Рахымжан Б.Р.

ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ БЕРУ
(«100 ФИЛЬМ ҰРПАҚТАР ЖАДЫНДА» ЖОБАСЫ АЯСЫНДА)

579

Сейниханова А.С.

ТАРИХИ САНАНЫ ЖАҢҒЫРТУ МӘСЕЛЕСІ, ҚҰНДЫЛЫҚТЫ БІЛІМНЕН
МЕТАПӘНДІЛІККЕ

583

4-СЕКЦИЯ
«ДАРЫНДЫЛЫҚТЫ ДАМУ»
«РАЗВИТИЕ ОДАРЕННОСТИ»

Ажимуратова Ж.Т. ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ С ОДАРЁННЫМИ ДЕТЬМИ В УСЛОВИЯХ МАЛОКОМПЛЕКТНОЙ СЕЛЬСКОЙ ШКОЛЫ	588
Байжиенова А.О. ӘДЕБИЕТ ПӘНІ САБАҚТАРЫНДА ДАРЫНДЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУ	592
Бохеева А.С. МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ ҚОҒАМЫНЫҢ ЖҰМЫС ЖҮЙЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ	602
Әміржан Г.Ә. ДАРЫНДЫ ОҚУШЫНЫ ДҰРЫС ЗЕРТТЕУ, АНЫҚТАУ	613
Жумашев А.К. ДАРЫНДЫ ШӘКІРТ – ҰЛТ БОЛАШАҒЫ	617
Жаксыбаева Б.З. ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС	621
Ибраимова М.М. ДАРЫНДЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ОҚУШЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ДАМУ	624
Ирбаева Н.М. БҮГІНГІ ДАРЫН – ЕРТЕҢГІ ҒАЛЫМ	630
Исетова Б.К. УПРАВЛЕНЧЕСКИЙ АСПЕКТ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РАБОТЕ ПО ПОДГОТОВКЕ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ К ПРЕДМЕТНЫМ ОЛИМПИАДАМ, ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИМ И ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫМ КОНКУРСАМ	635
Калашинова А.Ж. ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫ ДИАГНОСТИКАЛАУДЫҢ ҚАЗІРГІ МӘСЕЛЕЛЕРІ	637
Каржикова Д.С. ДАРЫНДЫ ОҚУШЫНЫ ДАМУ	643
Кенжебаева Г.С. ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	646
Колбаева А.С. ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫ ПСИХОЛОГИЯ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУ	655
Қунтуғанова А.М. МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	658
Маликова Л.Б., Абдрахманова Ж.Е. ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ШКОЛЬНИКОВ	663
Мендаулетова Н.Ш. ДАРЫНДЫҚ ЖӘНЕ ОНЫҢ ДАМУ ЖОЛДАРЫ	671
Молдағажиева С.Д. ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА ОТБАСЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ	676
Нурханова Л.С. МОЯ СИСТЕМА ПОДГОТОВКИ К ОЛИМПИАДЕ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ	680
Позднякова Н.С. ТРИЗ-ПЕДАГОГИКА: ПРИЕМ ДЛЯ АКТИВИЗАЦИИ ВОООБРАЖЕНИЯ И СОЗДАНИЕ ТВОРЧЕСКОЙ СРЕДЫ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ КАК УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ ОДАРЕННОЙ ЛИЧНОСТИ	684
Рябинина Н.М. НАУЧНОЕ ОБЩЕСТВО УЧАЩИХСЯ – ОСНОВА РАЗВИТИЯ НАУЧНО- ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО ПОТЕНЦИАЛА СТРАНЫ	691
Сереброва В.И. НАСТАВНИЧЕСТВО КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ ИНСТРУМЕНТ ОБУЧЕНИЯ НЕКОТОРЫМ ОСОБЕННОСТЯМ Я-КОНЦЕПЦИИ РОДИТЕЛЕЙ, ВОСПИТЫВАЮЩИХ ОДАРЁННЫХ	697

ДЕТЕЙ В УСЛОВИЯХ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННОЙ ШКОЛЫ-ЛИЦЕЯ <i>Серуенбай Б.С.</i> ҒЫЛЫМ, ТЕХНОЛОГИЯ, ИНЖЕНЕРИЯ ЖӘНЕ МАТЕМАТИКА (STEM)	701
<i>Таткенова Г.Х.</i> ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕ РЕТІНДЕ ДАРЫНДЫ ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТІЛДІК ӨСУІНІҢ ТҮСІНІГІ МЕН ҚҰРЫЛЫМЫ	703
<i>Татибекова А.А., Нұрмолдаева А.А.</i> КӨРКЕМ ӘДЕБИЕТ АРҚЫЛЫ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ДАРЫНДЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУЫНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	707
<i>Тищенко Е.И.</i> ОСОБЕННОСТИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ОДАРЁННЫХ ДЕТЕЙ: ОПЫТ, ИНИЦИАТИВЫ, ПОДДЕРЖКА	713
<i>Уалиханова А.У.</i> ЖЕТКІНШЕКТЕРДІҢ ДАРЫНДЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУДА АРТТЕРАПИЯНЫ ҚОЛДАНУДЫҢ АЛҒЫШАРТТАРЫ	718
<i>Усенбеков М.К.</i> ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫНДАҒЫ ДАРЫНДЫҚТЫ ДАМУ	722
<i>Усербаев С.М.</i> ДАРЫНДЫЛЫҚ МӘСЕЛЕСІ: ТЕОРИЯ ЖӘНЕ ТӘЖІРИБЕ	729
<i>Филатова А.В.</i> ФОРМИРОВАНИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ ОДАРЕННОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	733

5-СЕКЦИЯ
«ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТЕ БЕЙІНДІК БАҒЫТТЫҢ ЖАҢА МОДЕЛЬ»
«НОВАЯ МОДЕЛЬ ПРОФИЛИЗАЦИИ СТАРШЕЙ ШКОЛЫ»

<i>Грахов А.Н.</i> ОСОБЕННОСТИ ПРОФИЛИЗАЦИОННОЙ РАБОТЫ В УСЛОВИХ СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ	739
<i>Ермолдина Э.Т.</i> МОДЕЛЬ ПРОФИЛЬНОЙ ШКОЛЫ. НОВЫЙ ДИЗАЙН ПРОФИЛЬНОГО КУРСА	741
<i>Ертаева П., Мухамедханова А.К., Архыматаева А.Ж.</i> ТҮРКИЯ ТӘЖІРИБЕСІ: BİLSEM ДАРЫНДЫ ОҚУШЫЛАРҒА АРНАЛҒАН ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ӨНЕР ОРТАЛЫҒЫ	745
<i>Искаков Б.А.</i> ОПЫТ РАБОТЫ ПРОФИЛЬНОЙ ШКОЛЫ Г. УСТЬ-КАМЕНОГОРСКА	750
<i>Капжапаров А.З.</i> АУЫЛДЫҚ МЕКТЕП ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫ БАУ-БАҚША ӨСІРУ КӘСІБІНЕ БАУЛУ ЖҰМЫСЫ	752
<i>Садыбекова А.Ж.</i> ОҚУШЫЛАРҒА КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУДЕ МЕКТЕП ПЕН АТА-АНАНЫҢ АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫСТЫҢ ТИІМДІЛІГІ	757
<i>Торпакова Д.К.</i> АУЫЛДЫҚ МЕКТЕП ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРҒА ӘСКЕРИ-СПОРТТЫҚ БАҒЫТТА КӘСІБИ БАҒДАР БЕРУ	759
<i>Токтубаева Г.Т.</i> РОЛЬ И МЕСТО ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ	766